

ספר

דברי יואל

על התורה

מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רשכבה"נ

מרון יואל טייטלבוים וצוקלה"ה

אבדק"ק סאטמאר והגלילות יצ"ו
הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ח
יצא לאור ע"י עבדו, ש"ב ותלמידו

אפרים יוסף דוב אשכנזי

שנת תשמ"ב לפ"ק

נדפס בבית דפוס
סענדר דייטש
ברוקלין, ניו יורק

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה וכן התוכנה המשולבת
(בשילוב אוצר הפוסקים)
אצל:

בית ספריית מורגנשטרן
רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד
טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH
THE MORGENSTERN LIBRARY
14 RAVAH STREET
P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL
Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

כל הזכויות (כולל זכות צילום והעתקה) שמורות
להוצאת ספרים „ירושלים“ ברוקלין נ. י.

**All Rights Reserved
by the Publisher**

תשמ"ב לפ"ק

COPYRIGHT 1981 BY

JERUSALEM BOOK STORE INC.

205 WILSON STREET

BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. EVERgreen 7-7933

KolSatmar.com

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזרה"ה

ספר

דברי יואל

על התורה

אמרות ה' אמרות טהורות, כשמש בצהרים מאירות, מילין יקירין, עמוקין ופסירין, דברים עתיקים, שבעתים מווקקים, זכרון לבני ישראל לדורותם, הדרך להורותם, דרושים נחמדים, עמק הסודי"ם, לכל שבתות השנה, שנאמרו לעדת מי מנה, להאיר עינים, בקבלת עול מלכות שמים, כולם מרועה אחד נתנו האדם הגדול בענקים, דלה דלה מבארות מים עמוקים, איש אלקים מאור הנזלה, פארו אין די באר ואין די עולה, מופת הדור והדור, אשר כל הארץ האירה מכבודו, רבינו הקדוש רבן של ישראל

מרן יואל טייטלבוים הכ"מ זצוקלה"ה

אשר לו ה' העז והממשלה, בק"ק סאטמאר המהוללה
ובקרתא דשופריא ירושלים עיה"ק תובב"א

חלק שביעי

במדבר-שלח

יצא לאור תוך שנה ראשונה להסתלקותו של רבנו זצ"ל
ע"י עבדו ש"ב ותלמידו ששימשו בקודש ועמד לימינו קרוב ליובל שנים
אפרים יוסף דוב אשכנזי

ברוקלין שנת תש"ס לפ"ק

נדפס בבית דפוס

סענדר דייטש

ברוקלין, ניו יורק

ציולם שער הוצאה ראשונה

KolSatmar.com

KolSatmar.co

דברי רבינו הקדוש המחבר זצוקלה"ה להקדמת הספר

כ"ח

קראתי שם הספר „דברי יואל” מיוסד על הפסוק
דבר ה' אשר הי' אל יואל (יואל א') לשמי ולזכרי.
והשי"ת ישמחנו כימות עניתנו ובתוך כלל ישראל ירחם
השי"ת גם עלי כי לבי נשבר בקרבי ועומד אני ומצפה
לרחמי שמים המרובים, ויזכני עוד לעבוד השי"ת בשמחה
מתוך בריאות השלימות עדי נזכה לראות במהרה בישועת
כל ישראל ושמחתן. כעתירת הבעה"ח יום ד' זאת
חנוכה תשל"א לפ"ק

הק' יואל טייטלבוים

KolSatmar.com

הקדמה

יתברך היוצר וישתבח הכורא שכחר בנו מכל העמים ונתן לנו תורת אמת, בהגלות נגלות תורת רבינו הקדוש דברים יקרים נפלאים, מתוקים מדבש ונחמדים, ישמחו החסידים, ויתנחמו התלמידים, מהני מילי מעליותא, מפום ממלל רברכתא, אמירא דכותא, ברזא דחכמתא, דלא אפשר למפרט בשפותא, וילמדה את בני ישראל, באלה הדברים דברי יואל, בקדמייתא ובתרייתא, קישוטין לאורייתא, מראש גולת אריאל, מן הקדוש רבינו יואל.

ואקדמות מילין אהגה בנרון, כי ערבה שמחה ועלה חרון, והלכ מלא צער ותוגה, ואנחה מאין הפוגה, אשר לא זכינו שעיניו המהורות, יברכו על המוגמר בגמר המאורות, בדברי יואל הסדורות, כי בחודש אשר בו נשבינו פעמיים, נשבה ארון אלקים ועלה השמים, אראלים נצחו את המצוקים במלחמה, ובא השמש בתוקפא דיומא, ונפל עפרת פו הנעימה, גאון עזוינו, מחמד עינינו, כליל תפארת המרומה, אשר היה לנו לחומה, נתבקש בישיבה הרמה, מקום צדיקים שמה, ובטתרה החזיר הנשמה, למקום אשר מעיני כל חי נעלמה, בששה ועשרים יום לחודש הנחמ"ה, ביום שנברא החמה, נהפך האור לחושך ושממה, ויהי כעלותו במערה השמים, סעור סער הלכ ונאנח בשכרון מתנים, כי הוסרו עדי עדיים, וחשך השמש בצהרים, נשארנו לכדינו, כי מי יאיר אפילתנו, ללחום מלחמתינו, ולהחיות את נפשותינו, אמנם זאת נחמתנו, כי השאיר ברכה באסמינו, כמוס עמנו חתום באוצרותינו, המאמרים הקדושים אשר לפנינו, פרי עשתנותיו המתוקים, המשמחים לב ועינים מבחיקים, ובכן אמרתי לשנם את מתני, כי זה חלקי מכל עמלי, בנחלת שפרה לי, עד אמצא מקום להוציא לאור תעלומה, חידושי תורתו ברכים לפרסמה, להיות לנו למשמרת, ותמיד תהיה למזכרת, לשם ולתפארת, בהעלות על לוח לבינו, עת מלך ביפיו חזו עינינו, וזכרנו לעד ולנצח לקיומה, ויהיה זאת לנו לנחמה, ללמוד חידושי תורתו ולקיימה, אמרות מהורות יוצאים מלב מהור אוהב ורועה ישראל, ראש גולת אריאל, שבכחו הגדול הוקם עולה של תורה ויראה, בארץ לא זרועה, והמשיך לבות בני אדם לאביהם שבשמים.

והנה א"א להעלות על הכתב ולא יצויר בחרט עלי גליון, עד כמה שהיה רצונו וחשקו, לראות חידושי תורתו, יוצאים לאור עולם בספר דברי יואל, וחכור אזכרנו כשיצאו לאור חלקי דברי יואל הקודמים, ותרב שמחתו עד אין שיעור וערך, ומעת עלו על שולחנו כיון שעלו שוב לא ירדו, וכמעט שלא הסיח דעתו מהם, וערב וצפר, שם עין עיונו באמרי שפר, והיה יושב ומצפה ומתענין ושואל, מתי יראו אור שאר חלקי דברי יואל, עד לעיני כל ישראל.

ע"כ אתן בזה שבח והודי לאלקים חיים ומלך עולם, כי הגדיל עלי חסדו והביאנו עד הלום, לראות ברכה בעמלי להוציא לאור עולם, ספרי רבינו הקדוש זצלה"ה, שהופיעו בחוד וחדר, כשושן ופרח נהדר, ונתגלגל הזכות על ידי לעשות רצון צדיק לזכות את הרבים ולחיות את הצמאים לדבר ה', לעסוק בדברי קדשו, הן הן הדברים, שהשמיע עת נאספו העדרים, זקנים עם נערים, עדרי צאן קדשים יראי ה' וחושבי שמו, שהסתופפו בצילא דמהימנותא בשלחנו המהור אשר לפני ה', עת ראו פניו המאירות, ושמעו דבריו בדרושים נעימות, מדבש ונופת צופים עריבות, באמרי הן ומוסר משולכות, להלחיב הנפשות, ולעורר הלבבות, לשוכן שמים ולרוכב ערבות, ולהשתיל בלבבותם מדות רמות ויקרות, ולהשיב לב בנים על אבות, ובחסדי ה' עלה בידי להציל הרבה מנתי"ק בדרך נס ממש ובעמל ויגיעה רבה, אחר תחורבן הנורא שהי'

ה ק ר מ ה

בימינו בעוה"ר, ואחרי רוב התלאות אשר מצאתנו, כי גולה אחר גולה, גלתה יהודה כולה, ומה שניצל כאוד מוצל מאש היה, ותלי"ת אשך לא הסיר חסדו מאתנו, ותקותי שבוכותו הגדול אוכה לברך על המוגמר להוציא לאור עולם גם יתר החלקים עד לעיני כל ישראל, ודרושים על מועדים, וגם השו"ת דברי יואל שעומדים כבר קרוב לגמר בעוה"ש, כחפצו ורצון קדשו להוציא לאור עבודתה תמה, דברים המזהירים כוזהר החמה.

וזאת התורה אשר שם רבינו לפני בני ישראל, לא ימוש מפניו ומפי זרעינו עד ביאת הגואל, וכל הצמאים לדבר ה' דברי אלקים חיים, נפשם תתעדן בתורת רבינו אשר לנו למורשה ולמאור עינים, ובפרט בחשכת הגלות המר והגורא, אין לנו שיור רק זאת התורה, ומינה לא נווע עד ישלח לנו הגואל צהאל המושיע, ותקותינו בטוחה, שכל המביא לתוך ביתו זאת הברכה זכות רבינו הקדוש עליו יגן, באלף המגן, כי תקיף חילי' בעודנו עמנו בעלמא תתאי, ועוד כמה רב גוברי' בגנוי מרומים עילאי, כמאמר חז"ל גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, ועיין בדברי יואל פרשת ויחי ועוד בכמה מקומות שם בביאור הענין עיין שם היטב, ועל ידי העסק ולימוד בחידושי תורתו שפתותיו דובכות בקבר כמאמר חז"ל (יבמות צ"ו) עה"פ אגורה באהלך עולמים עיי"ש, ולמען זה צדיקים אף אחרי הסתלקותם בשמים, עדיין הם נקראים חיים, כמארו"ל (סוטה י"ג) משה רבינו לא מת כי ע"י עסק התורה הנקראת על שמו, כמ"ש זכרו תורת משה עבדי, נחשב כאלו חי וקיים אתנו, וזה רמז הכתוב ולא ידע איש את קבורתו. היינו שע"י העסק בלימוד תורתו לא הרגיש איש את קבורתו והעדרו, והי' נחשב כאלו עדיין חי בעוה"ז.

ואיתא בירושלמי שבת (פ"א ה"ב) ושקלים (פ"ב ה"ה) כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו עומד נגדו, והחיד"א ז"ל כתב בספר מדבר קדמות (ערך ציור) וז"ל כאשר יצייר האדם בדעתו צורה קדושה הנה הצורה הקדושה ישרים שכלו, ובזוה"ק פ' משפטים שר' אבא זכה להשגה גדולה ע"י שצורת ר"ש היתה מצויירת לפניו, וכן כתב האר"י ז"ל כי כאשר יתקשה בדבר תורה יצייר צורת רבו וטוב לו להבין הענין והדברים עתיקים עיי"ש במד"ק הנ"ל, ורשיו"ל בפ' וישב עה"פ כי בן זקונים הוא לו הביא דברי התרגום אונקלוס ארי בר חכים הוא לי' שכל מה שלמד יעאע"ה משם ועבר מסר לו, וכשעסק יוסף הצדיק בתורת אביו ראה בעל השמועה עומד נגדו, וזה רמז אמרם ז"ל סוטה (ל"ו ע"ב) דמות דיוקנו של אביו נראתה לו, ועי"ז ניצל מן החטא ועמד בצדקו, כמבואר כ"ז בדברי יואל פ' וישב דף שכ"ב ע"ב בסופו ובפ' ויגש דף תע"ה ע"ב, ועי"ז אמר יעאע"ה רב עוד יוסף בני חי ופי' במה"ק באר מים חיים עיקר שמחתו של יעקב היתה שיוסף הוא צדיק הנקרא חי, וכ"ז גרס לו לימוד התורה שקיבל מאביו ודיוקנו של אביו שנראתה לו כנו"ל, ובפרט אלו העוסקים בתורת רבינו הקדוש בצוותא חדא לקבוע שיעורים ברבים כמאה"כ (מלאכי ג') אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וכו' בודאי יתעוררו מדבריו הקדושים המעוררים לתשובה, ויעלו על זכרונם ימי קדם עת זכו לשמוע דברי אלקים חיים מפה קדשו, כי מדי דברו בו זכור יזכירו עוד בקול חוצב להבות אש עד שהי' השלכת עולה מאליה בדברים היוצאים מלב פהור בקדושה וטהרה, ויפח כאפם רוח חיים, לקרבם בתשובה שלימה לאביהם שבשמים.

ובסיום מלתי, אזכיר תודתי, לאלקי תהלתי, כי בעיני זאת נחמתי, על אשר זכיתי, לעמד לימינו להיות נאמן ביתו נאוו קדש, זמן זמנים טובא, יותר מארבעים שנה,

ה ק ד מ ה

ואקוה שזכותו הגדול יעמוד לי ולכל בני ביתי להתברך בכל מילי דמיטב ולראות דורות ישרים יבורך.

וזאת הברכה לכ"ק אדמו"ר מרן שליט"א הממלא מקום, שהשי"ת, יחזקהו ויאמצהו ויאוכה להמשיך ולהרחיב גבולי הקדושה בדרך שסלל לנו כ"ק רבינו הקדוש זצלה"ה עד ביאת הגא"צ בב"א.

והשי"ת יעזור שנזכה לילך בדרכי רבינו הקדוש זצוקלה"ה ונזכה לראות בהתרוממות קרן התורה וישראל במהרה בימינו אמן.

אלה דברי ש"כ ותלמידו הכותב בידיים רפות, וברכים כושלות, ועינים לישועת ה' צופות

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בלאאמו"ר הרח"ח מזה"ר שרגא מייבוש ז"ל, משב"ק

עם מבוא הספר

ראינו לנכון לתודיע מהפרטים שמסר לנו רבנו הקדוש זצ"ל בענין סידור חיבוריו הקדושים לדפוס.

שכל החידושי תורה לרבנות הנדפסו כבר, ויתאחדו ויתרכזו יחד בספר אחד, על סדר הפרשיות מבראשית עד לעיני כל ישראל, ולא יהיו מפוזרים זה בכה וזה בכה בקונטרסים שונים.

שלא לכפול שום חידוש או דברי מוסר פעמים הרבה, ושלא להאריך ולהכפיל בהעתקת דברי כבושין כפי הסגנון והלשון שאמרם בשלחנו המהור, כ"א כפי הצורך להבנת הענין, ובענות קדשו הסביר לנו מעמו ונימוקו בזה. ובדרך כלל בעברו על החידושים, הוסיף רבינו בתו' מרובה על העיקר מה שלא ביאר בשעת אמירה, ולפעמים אף השמיט ושינה הסדר כפי הצורך להשלמת והבנת הענין.

ולהוי ידוע, שרוב מהכתבים היו למראה עיני הוד קדושתו ז"ל, ושם עין עיונו עליהם והוטבו בעיניו ושבע רצון מהם, כידוע. ויותר מזה יעיד גושפנקא דמלכא, אשר חתם בהקדמת ספה"ק דברי יואל, ע"ש הפסוק דבר ה' אשר היה אל יואל, ואין לך הסכמת גדולה מזה, שהן הם הדברים אשר קבלם רבינו הקדוש זצלה"ה מפי הנבורה.

ידענו שלא בזכותינו הגענו למידה זו לדלות מים עמוקים ולהעתיק רזין עילאין, כי אם אך ורק ככה המשלח רבינו הקדוש זצלה"ה, וברצונו הקדוש וכאות נפשו המהורה להוציא לאור עולם חידושי תורתו, להמשיך לבבות בני ישראל לאהבת ויראת הבוית"ש, השפיע עלינו עזר ממעל להוציא הדברים לאשורם, ולולא זאת לא היה באפשרות אפילו לנגוע בקצחו מפני קוצר המשיג ועומק המושג. ובזכותו של אותו צדיק אנו בטוחים גם להלאה, שנוכל למלאות רצון קדשו לעשות עבודה תמה, בסידור חיבוריו הקדושים.

ויהא רעוא שזכות רבינו הקדוש וקדושת תורתו יעמוד לכולנו להתברך בכל מילי דמיטב ולראות מהרה בנחמת ציון יירושלים.

דברי יואל

במדבר

בפתוחה לתלמידי חשיבה
זמן הקיץ התשל"ב לפ"ק

היום כבני ישראל אינם ראויים לקבל את התורה כמותם, והלא חזוין ללוא הכי הוא שברי החזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון, כרי דאין קבלת התורה תלויה ביוחסין.

וגרמא כי הנה כאשר בחר בנו ה' מכל העמים אשר על פני האדמה, להיות לו לעם סגולה לשמור תורתו ומצוותיו, הצעית לנו הקב"ה מתנה יקרה וחביבה יחד עם התורה הקדושה אשר נתן לנו, והיא הצעת ירושת הארץ הקדושה, שהרבה מלכות בתורתנו הקדושה תלויות בביתנו אליה, ולא יוכל לשמורם בביתנו בגלות, כמ"ש כמ"פ כי תבואו אל הארץ וכו', דמלכות שהם חוצת קרקע אינן נובלות אלא בארץ. וגם ההצעות העניות אשר הועיד ה' לעם סגולתו הם יקיימו מלכותו כראוי הצעתן הקב"ה שיכיו מתקיימין בהם צבואם אל הארץ, בדכתיב ארץ זאת חלב ודבש וכו"ו הרבה. ומה גם שיעקר התורה והמלכות הם בבית ישראל בצי"י, כמ"ש הרמב"ן ז"ל בס"פ אחרי כי עיקר כל המלכות ליושבים בארץ ה', ומה שנעונו במלכות בגלות הוא כדי שלא יהיו נדחים עליו כאשר נחזור לארץ כמאמ"כ הצידי לך ליונים וכו'.

במדרש ילקוט (פרשה זו רמז תרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אוב"ע בכן מה ראו להתקרב יותר מן האומות סתם פיהן הקב"ה ואמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כשם שצני מביאין וכו'. וליך ביאור להבין מה עשה צפיהם של האומות מה ראו להתקרב להם לישראל יותר מן הכל, אחרי שהקב"ה החזיר את התורה על כל אומה ולשון ולא חפצו בה כמו שדרוש ז"ל (ספרי פ' דרכה) ע"פ פ' ורח משעיר לתו, ומה להם עוד כי נזקקו לצב בעממא אם הם עממא מאסו בתורה ה' ולא נתרלו לקבלה.

גם יליד צ"ה הילקוט בשעה „שקבלו“ ישראל את התורה, וכי עממאם היתה על מה שקבלו ישראל את התורה, הלא קנאחם וגם שנאחם היו על שנתנה להם הקב"ה, והל"ל בשעה שנתן הקב"ה את התורה לישראל.

ג צריך להבין אומרו סתם פיהם הקב"ה, דממשמעות הלשון מוכח דבאמת אין תשובה זו מספקת לתרץ שאלתם של אומות העולם, אלא שדחאן הקב"ה בגילא דזיעתא, וסבר פיהן שלא יקטרגו וי"ב שברי תשובתן צדן הביאו לי ספר יוחסין שלכם, ומדוע לא חספיק תשובה זו לדחות עממאם מכל וכל.

ד גם צמח שהשיב להם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין יש לדקדק, ולבאור מה שייך מעלה יחוסם לקבלת התורה, וכי בעבור שאין האומות מנצח

אמנם מתנת הארץ היתה מיועדת לישראל בלבד, משא"כ שאר האומות אף אילו היו מתרבים לקבל את התורה כאשר החזירה הקב"ה עליהם, מ"מ מעולם לא מצונו שהזכיר לנו הקב"ה שאם יקבלו את התורה יזכו לרשת את הארץ. וזה ה"ב שורש טענת אוב"ע וקנאחם בישראל מה ראו להתקרב יותר מכל האומות, שבעצמם להם הקב"ה לתת להם זאת הארץ לגבולותיה, שזכו חלק מתקלי התורה, וכל התורה תלויה בה, כמבואר בדברי הרמב"ן

על כן דחאן הקצ"ה בקנה לסתום פיהם שלא יבואו
בעונה באמרו להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם
כדרך שבני מציאין, כלומר שארץ כנען מוחזקת לבני
ישראל, שכרי אחוזת נחלתם היא מלד אבותיהם
הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ולהם משפט בזכורה
לזכות בארץ יותר מכל האומות. ואף אור"ע עצמו
הודו בכך ולא היה להם עוד פ"פ לקטרג דבר. אכן
תשובה זו היא רק לסכור פיהם, דבאמת בלאו הכי
מן הנמנע היה לתת את ארץ כנען לאור"ע, שאין הם
ראויים לה מלד שורשן כרע, דלא זו בלבד שלא היו
מקיימין מצוות רתלויות בה, אף היו מעמאין את
הארץ בחטבותיהם כמו שחצלה.

ובזה מבואר על כון המדרש בשעה שקבלו ישראל
את התורה, הכוונה על ירשת הארץ שהיא סיבה
גדולה רבה ונכבדה לקיים התח"ק בשלימות, ואילו
לאומות העולם לא הביעו הקצ"ה מתנת הארץ שהיא
חלק מן התח"ק אם יתירו לקבלה, לפיכך נתקבלו
בהם אור"ע ואמרו מה ראו להתקרב להם יותר מן
הכל, לתת להם ארץ ישראל יחד עם התח"ק, מה שלא
קדם להביע לפניהם, סתם פיהן הקצ"ה הביאו לי
ספר יוחסין שלכם כשם שבני מציאין, שהם מתיחסין
על אברהם יצחק ויעקב שהצטינו להם הקצ"ה לנחל
את הארץ. אמנם העיקר הוא כעטם ה"ל וזו אינה
אלא תשובה לסתום פיהם שלא יערערו.

*

ה' תשב"ך במסיבה להחזקת המוסדות

הקדושים, "יטב לב" בא"י

וידבר ה' וגו' שאז את ראש כל עדת בני ישראל
למשפחותם לבית אבותם וגו'. במדרש ילקוט
(רמח תרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה
נתקבלו בהם אור"ע מה ראו אלו להתקרב יותר מכל
האומות סתם את פיהם הקצ"ה וא"ל הביאו לי ספר
יוחסין שלכם וכו' כשם שבני מציאין שגא' ויתלדו על
משפחותם לבית אבותם. והקושיא ידועה וכי מפני מה
נתקבלו בהם אור"ע והרי אף עליהם החזיר הקצ"ה
את התורה וסליע להם לקבלה ולא אבו לקחתה. ומה

ה"ל והיתה תלונתם כי חילו היו מודיעים להם
מראש הצעתם הארץ, היו אף הם מתרלים לקבל
את התורה.

וזה שרמ המדרש דבריו בשעה "שקבלו" ישראל
את התורה, כלומר ויחד עם קבלת התורה קבלו
אף את הארץ הקדושה, ואז באו אור"ע בעונה מה
ראו להתקרב להם יותר מן הכל, מדוע לא הביע
הקצ"ה לנו את הארץ כאשר החזיר עלינו את התורה,
הלא אם חפץ ה' בנו להביאנו אל הארץ הטובה
היינו אף אנו מקבלים אותה.

ובאמת עונה זו נריכה לפנים, למה לא הצטינו
ה' אף להם את הארץ כאשר הביע להם לקבל
את התח"ק, ומדוע לא הודיעם מהטובות הרבות
המיועדות לנחל על מקבלי תח"ק צבואם וזל הארץ.
אמנם הנה נודע מפי ספרים וסופרים עולם מעלת
ארץ ישראל ותוקף הפלגת קדושתה, ולרוב מעלתה
איננה סובלת עובדי עזירה כלל וכלל, וכידוע מ"ש
הרמב"ן ז"ל צ"פ וירא כי משפט סדום הקשה היה
למעלה ארץ ישראל, וגם הכותים לא נעשו אלא
צבואם אל הארץ. וכ"כ הרשב"ם ז"ל צ"פ עקב כי
הארץ טובה היא מכל הארצות לשומרי מצוותיו, ורעה
מכלם ללא שומרים (ועיין מה שבי' בזה בספרי ויואל
משה מאמר יסוד ארץ ישראל מס' קס"ב). ולחל
ללד גודל מעלת הארץ הקדושה בהכרח היה שחפול
זאת הארץ צנחלה לפני בני ישראל הקדושים בני אל-
הי, ולא יירשע עובדי זרים בני בליעל האומות
העמאיים זרע עשיו וישמעאל, שהם רעים ומושחתים
מלד שורשם ויסודם, כי מולאם ממקור העומאה,
ואינם ראויים לרשת ארץ ישראל ארץ אשר ה' אלקיך
דורש אותה תמיד עיני ה' א"ל בה וגו'. שאילו ח"ו
היתה הארץ נופלת בידים לנחלה היו מעמאיים אותה
צמעייהם הרעים בחטבותם ובעליילותיהם כמעשה
ארץ כנען חושבי הארץ מקדם שהקיאתם הארץ מפני
רוע מעשיהם. על כן לא הצטינו הקצ"ה לאור"ע
מתנת הארץ בשעה שהביע להם לקבל את התורה,
כי מתנה זו מושללת מהם בהכרח שאין הם ראויים
אליה.

אמנם לא ראה ה' לומר להם עטם זה בגלוי, משום
שאלו היו האומות קמים לערער בעטנות שונות,

עושים, על ידיכם חתונה לכם הכ"ד (תהלים ח') מפי עוללים ויונקים יסדם עוז ואין עוז אלא חורב. וכי בשעה שהלוח נחבצ ואין לו לשלם מי נתפס, לא הערב וכי.

והמדברש הזה הוא הפלא ופלא ופלא ופלא ליישובו. חזק ראו להצדקו צמח שהשיבו ישראל על מה שא"ל הקב"ה הביאו לי ערבים עושים אמרו לפניו אבותינו ערבים לנו. ולכאורכ מהו ענין הערבות הלא שאלוהינו ערבים צדקו, והלא ענין הערבות הוא שהערב מקבל על עצמו שאם לא יבא ביד הלוה לפרוע חובו, ישלם הוא בחקומו, וזהו גם ענין הערבות שנפיק המדרש במשל לאי שהלך ללות מאת המלך והביא לו ערב וכו', משא"כ הכא איך יהיו האבות מתחייבים אם ח"ו לא ישמרו ישראל את החורב, וכי מה יש בידם לעשות בחורב ערבות למען קיום החורב.

ד גם י"ב להבין מה שלא ראה הקב"ה לקבל ערבות האבות הקדושים, משום אותם החטאים שמוה אברהם אמר במה אדע וכו', האם בעצור כן שוב אינם יכולים להיות ערבים צדקו.

ה ור"ז שאם לא ראה הקב"ה לקבל ערבות האבות הקדושים כמו שאמר יש לי עליהם, מה עשם שיאמרו ישראל נביאנו ערבים לנו. וכי עלה על דעתם שיתראה הקב"ה נביאים לקבלם בחורב ערבים אחרי שלא ראה לשמוך על ערבות האבות הקדושים, וכי סברו ישראל שיהיו ערבות הנביאים צנוחה ומתקבלת לפני המקום צ"ה יותר מערבותם של האבות, שלא נחלה בה הקב"ה, באמרו ערבך ערבך לריך.

ו צריך להבין מה שהשיב הקב"ה לישראל שאינו רואה לקבל ערבות הנביאים משום שיש לו עליהם, שנאמר (ירמיה' ז') והרועים פשעו צי (וסיפא דקרא והנביאים ניבאו צבאל) וכתוב (יחזקאל י"ג) כשועלים בחצרות נביאך ישראל היו. וקשה שהרי מה שהשיבו ישראל שיהיו הנביאים ערבים צדקם נחבצו עו נביאי האמת, ומה מביא ראי' שיש נביאים פגם מתקראותי הלא שנאמרו על נביאי השקר המסיתים

טעה יש צדיקם שקיבלוה ישראל. גם צריך להבין מה שהשיב הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם, וכי צבלת החורב תלויה ביחוס, אחמבה.

ז הנה עומדים כעת בג' ימי הגבלה. השי"ת ז"ה למשרע"ה כה חאמר לבית יעקב וחגיד לבני ישראל, ופירש"י ז"ל בית יעקב, אלו הנשים חאמר להן צלשון רכה, וחגיד לבני ישראל, אלו האנשים חדבר אליהם דברים הקשין בגידן. וידוע מה שהקשו בזה דלא מלינו צפרשה זו שני סוגי דבורים. גם אין כאן לכאורכ רמז ורמזה לדברים קשים בגידן, אדרבה ענין הפרשה הוא דברים רכים וערבים לשומעיהם, שהצטיתן הקב"ה והייתם לי כגולה מכל העמים וגו'. ואין לומר שנלעו משרע"ה מפי הגבורה להוסיף ולומר להם דברים קשים מלבד הדברים הנאמרים בענין, שהרי סיום הפרשה אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, ודרשו במכילתא לא פחות ולא יותר, הרי שהוא מוזכר ועומד שלא להוסיף ולא לגרוע דבר מכל האמור צפרשה.

ג במדברש (שה"ש רבה פ"א כ"ד) עה"פ משכני אחריו נרואה איתא מאמר פלאי זה חוארו, א"ר מאיר בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל החורב אמר להם הקב"ה וכו' אני נותן לכם את החורב אלא הביאו לי ערבים עושים שתשמרוה ואני נותנה לכם, אמרו לפניו רבש"ע אבותינו ערבים לנו, אמר להם אבותיכם לריכים ערבים, למח"ד לאחד שהלך ללות מן המלך וכו' והביאו לו ערב אחד אי"ל ערבך צריך ערב וכו', הלך והביא לו ערב שני, וא"ל וכו' כיון שהביאו לו ערב שלישי אמר תדע כי מפני זה אני מלוה לך. כך אמרו ישראל אבותינו ערבים אותנו אמר להם הקב"ה אבותיכם יש לי עליהם, אברהם יש לי עליו שנאמר (בראשית פט"ו) במה אדע כי אירשנה, יחזק יש לי עליו שהי' ארוב לעשו ואני שנאמרו וכו', יעקב שאמר (ישעי' מ') נסתרה דרכי מה', אלא הביאו לי ערבים עושים ואני נותנה לכם, אמרו לפניו רבש"ע נביאנו ערבים לנו אמר להם יש לי עליהם שנאמר (ירמיה' ז') והרועים פשעו צי, וכתוב (יחזקאל י"ג) כשועלים בחצרות נביאך ישראל היו וכו'. אמרו הרי צדיק ערבים אותנו, אמר הקב"ה הן ודאי ערבים

בעקבתא דמשיחא. והנה צמעמד הנבחר נמלא וביז כל נשמות ישראל העתידים להבראות, כדאיתא במדרש רבא פ' יתרו (פכ"ד) ודרש ליה מדכתיב צפ' נצבים כי את כל אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום, דקאי על הנשמות העתידות להברא שהיו בלחותו מממד.

את ישראל לעבוד לבעלים, וברי ישראל לא נחכונו לקחת לערבים חלל את נביאי האמת. ועליהם בלבד אמרו נביאיו ערבים צעדינו. ומדוע לא חתקבל ערבותם של נביאי האמת. ועל מה ולמה יהיו נביאי האמת אשמים בעבור רועי האליל ונביאי השקר אשר פשעו בהקב"ה, שלא חטעו עוד ערבותם.

והשלח"ק בעש"מ (מאמר השני דף מ"ד ע"ב) כתב ליישב קושיית בעל העקידה ז"ל היאך חלו האלות והשבעות שהשביע הקב"ה את ישראל במ"מ על הדורות הבאים. ואף שהיו שם הנשמות מ"מ המלואות חוצה בגוף הם וכיון שלא היו בגופים שם כילד חלה השבעה עליהם. והשיב השלח"ק על קושייתו דכשם שהיו שם הנשמות של כל הדורות, כך ה"י שם גם המרכז והפנימיות של הגופים. וכיון שה"י שם המרכז והפנימיות שזכו השורש של קיום כל הגוף, דינו כאילו היו בגופים צעלם שם וחלה השבעה. יעיי"ש באריכות דבריו. (ועי' דבר בספרי ויו"מ מאמר ישוע א"י סי' קכ"ט).

ומכיון שהיו צמעמד הנבחר כל הדורות העתידים. רבא הקב"ה להבטיח שה"י קיום לחוב"ק אף בשפל המצב של הדורות האחרונים, ולכן אמר אני נותן לכם חורתי הביאו לי ערבים עוצים שהשמרה וכו'. וענין הערבות כאן פירושו שהביאו לי כח חזק שעליו אתם סמוכים וצטוחים שה"י החורג מתקיימת בידכם לעולם בכל הדורות ובכל המלכים. ואף שכבר הבטיח הקב"ה (דברים פ"א) כי לא תשכח מפי זרעו. מ"מ הבחירה חפשיית ביד האדם לחזור בל' מבי הדרכים, אלא שהקב"ה הבטיח שה"י סיועו דמשיח למי שיבחר להחזיק בדרך החורג. אצל מאין תהי' אחר הבעת חזקת וברורה כי לא תמחה ח"י לגמרי בדורות השפלים. מה הוא הכח והצוה שעליו ישראל צטוחים שלא תמחה החורג מהם לעולם. ועל כך השיב ישראל כי כח האלות הקדושים וזכותם הגדולה יהיו מגינים וסוככים עליהם, שהחל החורג מתקיימת בידם לעולם.

ועל כך השיב הקב"ה אצותיהם יש לי עליהם וכו'. כלומר מאין לכם להשטן על כח האלות הקדושים

(ז) **עוד** נריך להבין מה שמסיים המדרש אמרו ישראל בנינו ערבים איתנו. וקבל הקב"ה ערבות הבנים ואמר הן ודאי ערבים עוצים. ולכאורה מה ענין ערבות הוא זה שהיו הבנים נעשים בגלל חטאי אבותיהם, וכי יש צעוש זה תשלומין למח שהאבות חייבים בשמירת החורג. ואחרי דמיון בין ערבות זו לערבות לעלמא, שהלכה מציא ערב צעדו שאם לא יבא צידו לשלם יהא המלוה צטוח שהשתלם החוב ע"י הערב, ולכאורה אין ערבות הבנים דומה כלל לה. שהרי הכא האב מחוייב בשמירת החורג, ואם חיסר וגרע משמירתו, צמח השתלם חובו אם יהיו בניו נעשים להיות נתפסים במקומו. אדרבה ע"י שהבנים נעשים כביכול גדול יותר לערו של הקב"ה. כדאי במדרש התם שהקב"ה מתחנן מי יאמר צחור לפני צרכו את ה' המבורך. וכו' יעיי"ש. וא"כ מה ערבות היא זו מה שהבנים נעשים ח"י, אחרי שאין ציד האבות לשלם חובותיהם להקב"ה. הרי אף הם אין צידם לשלם צעד עוונות אבותם. ולא עוד אלא שיוגדל הכער פי כמה. ותו דאם נאמר שהערבות כאן הוא מענין פריעת חוב, ל"ש צמח הבנים ראוים שהיו נפרעים מהם באצות יותר מן האבות צעלם, והלא הבויה צידו נפש כל חו. ונפשות האבות והבנים גם יחד הם צרשותו לעשות בהם כחפצו וכלאו, ומדוע יותר נקל להשתלם החוב צעוש הבנים ח"י. כמו"כ צידו להפער אותו פרעון מן האבות עממן. ולהעניש החטעה על רעתו אשר עשה.

ור"פ חומר הנושא נראה לנאר המדרש דמונה זו כוונה אחרת, ומלמד בהבנה הפשוטה שהערבות היא ע"י העושה, עוד יתבאר המדרש שערבות הבנים הוא ע"י הטובה. להנה בצורה ית' כאשר צא לתת חורג לעם סגולתו אלה ובינו מראש עד סוף כל הדורות, ולפניו נגלה המצב השפל של הדורות האחרונים

גם נביאי שקר ורועי אליל אשר יסיתו את ישראל לער, ויהיו מייפיים להם מעשיהם הרעים, באמנם שלום לכם אל חירא. וכמו שנאמר וברועים פשעו כי וגו' שהמכחיגים ידיהו את ישראל מדרך התורה. ועוד כתוב קרא לאמר בשועלים בתרבות נביאך ישראל, וכיון שיעמדו נביאי שקר מסיתים ומדיחים לנגד נביאי האמת, אי אפשר להיות בעומים בזה נביאי האמת והלך, דאף אם יהיו הנביאים חומרים דברי תוכחה לישראל. מ"מ אם הדור שפל ורבו בו נביאי הבעל וברועים הפושעים בה' הם מחלישים כוחם של נביאי האמת, ומי יערוץ צעד הדורות הללו שתתקיים התורה ויהיה דור ישראל.

עד שאמר ישראל בנינו ערבים אוחו, אמר הקב"ה כל ודלוי ערבים עומים על ידיהם אתמנה לכם, שנא' משי עוללים ויונקים יסדת עוז. וביאור הדבר כי באמת עומן בכל אדם מישראל כח הקדושה אשר ירושה הוא לנו מאבותינו הקדושים, וכוהן הקריו בספח"ק אהבה מסותרת והאריך בזה הרב בעל החניא זלה"ה בלקוטי אמרים, וביא העומדת לנו שעדיין נשארו מעט יחודים שמתקיימים ומחזיקים מעמד. אמנם הנה השפלות גדול מאוד ואין בכוחנו לעשות מלוא בשלימות, ואף כשעשין איזה מלוא בשל המצב הרי מלאים עבירות. ודא עקף שאף המלוא שגשים ח"ו הולכים שבי לפני לך, כדאי צוה"ק בנמה מקומות (בוצא בצא"ט א"ח סי' תקע"א) שצומן שמולוכים ח"ו בעצירות נועלת הסטי"א אף את המלוא לתקרה. (ועי' בספרי מאמר ישוב א"י סי' מ"י). ואנחנו אנה אנו באים לשלם לממ"ה הקב"ה עכ"פ מעט מזער מן החובות הגדולות שאנו חייבים לו. כדאי במד"ר (ר"פ תשא) אמר הקב"ה חייבים לי ישראל. ואותו במד"ר (פי' אחרי פכ"א ד') עכ"פ בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כ"י) אם עשית חבולות של עבירות עשה כנגדן חבולות של מצוות וצ"ל. ומה נעשה ואין צדיק תשורה להביא חבולות חבולות של מצוות, לקדם בהם פני מלכנו אדוננו, דאף אם רוצים ומשתדלים לעשות מלוא כמאמרה, אבל הנסיגות גדולים מאוד מלורך לזה השפלות השוררת בעולם וכוחות היצר המתגברים ומכותו **בבנות** של העולם הם היו בעוברינו, וחס

בלבד, ולסמוך לגמרי על זכותם הגדולה שהם התורה מתקיימת בידכם. שהרי הבאות בעצמם היו יראים פן לא יהיו לנביהם זכויות די הלוך, כמו שאמר אברהם אבי"ה בזה הדע כי אירעה, ופירש"י באזהרה זכות יתקיימו בניו בא"י. הרי שהי' חושש שמא לא יהי' לישראל זכות. ומזה ראי' שלא היה אלא"ה יכול לקבל ערבות שיהיו זכויות בבני ישראל שהרי הבחירה חפשיה, ואין בזה הבעתה שהם התורה מתקיימת בקרב ישראל.

וכן יתקן א"ה ראה ברות קדשו שפלות דורות הבאים, שעל כן סיבב הקב"ה שיבואו הברכות בדרך עקלתון, ע"י שירמה אותם יעלע"ה מעשה, כמבואר בצ"ק פ' תולדות באורך שלעטס זה גלגל הקב"ה שיהא יתקן את עשיו ויראה לבדן ויקח יעקב אותם מידו. (עי' בזה שכתבנו בזה לעיל כי לא חס חולדות). וא"כ אף על כחו של יאע"ה לא די לכם לסמוך. שהרי אף הוא פחד מפני השפלות של דורות האחרונים.

וגם יעקב א"ה אמר בסתרה דרכי מה', כלומר שיבואו עמים שהבי' הסתרת פנים גדולה, כמבואר בדצריהם ז"ל, דכל מה שהי' יעקב א"ה מתירא מעשו לא היתה היראה מחמת עצמו. שהרי הוא הי' מוצתה מהקב"ה ושמרתיך בכל אשר חלך אלא שהי' ירא מחמת הדורות העתידים. ועל כן ביקש רחמים ואמר הילולי נא מיד אחי מיד עשיו, וא"י במד"ר שם שביקש הלא נא את בני לעת"ל מיד בני בניו שצאו עליהם מכוחו של עשיו. וכן כל הפרשה שם רומזה על דורות העתידים, וא"כ אכתי אין כאן ערבות והבעתה חזקה שהבי' התורה מתקיימת בישראל, דאף יעקב א"ה בעצמו התיירא מכך.

אמר ישראל נביאנו ערבים לנו, פי' הנביאים שעמדו לישראל בכל הדורות הם ערבות ונעמון שתתקיים התורה בישראל, ע"י שיעמדו בשער להוכיח את ישראל, וילמדו אותם ליראה את ה'. והעצם הקב"ה שאף בתוכחות הנביאים לא סגי להיות ערבות בעוה שתתקיים התורה בישראל דאף שיהיו הנביאים הק' מייסרים ומוכיחים אותם, מ"מ הרי לעומתם יקומו

עוללים ויונקים יסדת עוז, שפי' הכל פיהן של תשצ"ר שזוא הצטעה וערבון שתחזיקם החורבן צישראל נתן הקצ"ב חורבן לנו, וזש"ה "מפי" עוללים ויונקים יסדת עוז, כלומר כזה הכל היוצא מפיחם העבור הכל שאין בו חטא, שהוא מעמיד כח החורבן צישראל, נתן הקצ"ב לנו את התוס"ק הקרויה עוז. היוצא לנו מהם שנקיים ובהחזקת חינוך תשצ"ר מונח כח קבלת החורבן, ולפיכך נריכים להתאמן להעמיד חינוך תשצ"ר שיהי בשלימות, ולהפעל בעבור זה בכל הכוחות.

אכן הכתוב צוה ואומר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען זורריך להבצית אויב ומתנקס. פירוש לפי שזה תשצ"ר הוא שהבציה לקבלת החורבן, והוא הנקודה העיקרית שעליה סובב קיומו של כלל ישראל צרותיות ונגשמות, חורך ימים צימיה ובשמאלה עושר וכבוד, על כן מתגברים זוררי ישראל אויבי ומתנקמיו לבעל חי' כח תשצ"ר מישראל שהרי קיום החורבן וכן תשצ"ר הוא המשצית כח שונאי ה', על כן הם עומדים עליו לבעל כח זה. וזפרע צאי' שם גברו מאד כוחות העומאה בעובר כידוע, ונריכים למס"פ גדול שיוכלו להחזיקם. וכבר דברנו מה צמקו"א (פי' לעיל פ' ואלה ע' י"ד) עד היכן גדול חיוב החזקת ת"ת, ושם הבאתי דברי השטח מקובצת (כתובות דף י') דהא דחיקנו חכמים באש"א המצוצא אל יבצזו יותר מחומש היינו לעניים דוקא, אבל לתלמוד תורה אין לו שיעור למעלה. ודווקא כן מרש"י ז"ל, יעו"ש. ובאמת מצוהר כן להדיא בתנחומא פ' זו (ס' י"ד) כי יש חיוב צאדם לתת "כל ממונו" ללמד תורה לעצמו ולבניו.

ומתבא חזקן עד היכן הדברים מגיעין ועד כמה צריך להשתדל במס"פ לגדל בניו לת"ת, שזכו קיום היסודות. ועוד שפי' שמחזיקין ת"ת ממקורות בערים גורמין להבצית אויב ומתנקס, שלא יבא כבושם לקלקל, וכמו שנתבאר לפני שחינוך תשצ"ר הוא יסוד הכל על כן מתגברין מאד מפירי החורבן לבעל ע"י שם נותנים ממון הרבה לסייע לת"ת, וזה מצוה לקלקול ולהירוס חי', כי ע"י שמקבלים מהם תמיכה ומשקים אחרי ידיעותיהם והשקפותיהם.

השולטים על האדם ומפריעים בעדו מלגמור מעשהו בשלימות, ולרש אין כל מלוות ומשי"ע בשלימות להקריבם לפני כסא כבודו יתצרך, שיהיו נלחם רוח לפניו ית"ש שאמר ונעשה רצונו.

אמנם דבר אחד עדיין יש בידינו שצרכנו לעשותו בשלימות הגמור עלי שום שינוי ממה שהי' בדורות הראשונים (אריגינאל), והוא מה שאמרנו ז"ל (שבת קי"ט ע"ג) אר"ל משום ר"י נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הכל פיהן של תנוקות של בית רבן אמר ליה ר"פ לאבוי דידך ודורך מאי, א"ל אינו דומה הכל שיש בו חטא להכל שאין בו חטא. ע"כ. חזקן מהם עד כמה גדול כח תורתן של תשצ"ר, לפי שהוא הכל שאין בו חטא, וכחו יפה אפילו מזה החורבן של האמוראים הקדושים שהיתה עבודתם בדעת נגבז מאד, אפי"ה אינו דומה וכו' להכל שאין בו חטא. וא"כ כח זה עדיין מסור הוא בידינו בשלימות, הוא כח תורתן של תשצ"ר הכל שאין בו חטא, שהרי אף צימים קדמונים אין כחם של תשצ"ר אלא מה שהוא הכל שאין בו חטא.

ולאזאת אמרו ישראל צינים ערצים אותנו, כי זהו הערצות היחידה הצטעה שיכולים לתת אף בזמן שיהיו בשפלות נורא, וכח החורבן וכן העבודה ירוד מאד, ומאז היסודות ככללם דל ושל. עכ"פ הצטעה ישראל שיגדלו את צניהם לתלמוד תורה ויחזקו אותם חינוך עוב, שזכו ערצות ובעויות חזק איתן לקיום היסודות, ובזה משתלם מקצת החוב שאנו חייבים לו ית', ולדברים אלו הסכים הקצ"ב ואמר הא וודאי ערצים עוצים.

ומה שחסיים המדרש צעבה שהלכו נחצב ואין לו לשלם נתפס הערצ וכו', דמיהו משמע שהערצות הוא ע"ל העונש חי', אין זה סותר לפירושינו דבאמת הא צבא תליון, ודין שיעקר קיומו של הדור הוא על כח תשצ"ר, ע"כ לפעמים כשאין הדור ראוי הרי הם נענשים חי', אבל עיקר הערצות אינו ע"ל העונש, אדרבה להיפוך קיום תשצ"ר הוא הערצות שתחזיקם תורה וישיבות נקרב ישראל. וזהו שסיים המדרש, על ידיהם אתנוה לכן, ומייתו ראוי מקרא דכתוב מפי

רמיא על האנשים אי"כ אדרבה היה ראוי להקדים את האנשים לנשים בקרא כדי שיהיו האנשים זריזין להנהיג צניעות לנח"ת. וביאור המפרשים כוונת המדרש כי לא שבעים מאות צניעות צניעות חמיד, דכל כבוד צה מלך פנימה, יש להם פנאי לגדל צניעות לנח"ת יותר מן האנשים שהם ערודים צעמל הפרנסה, לפיכך הקדים הכתוב נשים תחלה לזרם להשתדל בחינוך צניעות להנהיג לנח"ת.

אכן אכתי קשה שברי בורות זמן היו האנשים פנויים ממלאכה שהיו אוכלים מן ושותים מן צהר, ושעתם פנויה ללמוד תורה וצאופן כזה וודאי הכתוב מוטרע על האנשים צעמל ללמד את צניעות תורה, ולמה הקדים הכתוב נשים לאנשים. אמנם דבר זה שיהיו ישראל פנויים מכל מלאכה ועוסקים בתורה חלוי בכך אם הם עושי רצונו של מקום בשלימות הגמור, כדמצינו בצרכות (דף ל"ב ע"ב) צומן שישראל עושין ראש"מ מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנאמר (ישעי' ס"א) ועמדו זרים ורעו לאנכם וגו'. ולכן הקדים הכתוב נשים לאנשים, לרמז להם צה שיבואו זמנים אשר לא יהיו ישראל עושין ראש"מ ויהיו צריכים לעסוק במלאכתן בעצות שדה וזרע, ולא יהא להם פנאי ללמד תורה לצניעות, אלא יהי עיקר עול החינוך רוצן על נוארי הנשים, וארץ הכתוב צמה שהקדימן לאנשים דכתיב כה תאמר לצית יעקב והדר ותגיד לבני ישראל, כדי להזכירן ולעוררן שיהיו מנהיגות צניעות לנח"ת, צומן שיהיו צעליהן עסוקים במלאכתן ולא יהי סיפק צידן ללמד תורה לצניעות.

ובזה ציון גם מאמר הגמ' בצרכות (דף י"ז ע"א) אי"ל רצ לר"ח הני נשי צמאי זכין צאקרוי צניעותו צני כנישתא וצאחטוי גצרייהו צי רצן ועטין לגצרייהו עד דלחו מצי רצן. ולכאורה למה הוצרך לומר תריויהו, ולא כגו ליה צמד מנייהו, או צאקרוי צניעותו צני כנישתא או צאחטוי גצרייהו צי רצן. ולדרכנו שני דברים נפחדים נויבא, ואין הכוונה דכתיב נשי קא זכין תריויהו אלא הוה או הוה קאמר. דהכי הכתוב ללמד כצן תורה מוטל על שכם האב, וצאמח אס האב עוסק בתורה חייב הוה עצמו ללמד צנו תורה, ואין האשה צריכה צאקרוי צנה צי רצן, שברי האב צעמל

ובבחינה זו ביארתיו הוה דלוי צמד"ר (רות רבה פ"ד) ער"פ אל תלכי ללקוע צעדה אחר, ע"פ לא יהי קר אלהים אחרים. ולכאורה אינו מובן שברי הוה הלכה ללקוע מתנות עניים השיוכות לה עפ"י הדין לקט שכתב ופאה, ומה ענין להזהיר צה לא יהי קר אלהים אחרים. ואמרתיו דהוה אמה כפשוטו, דאם תלך ללקוע לקט שכתב ופאה צעדה צעליה עובד ע"י, או נחפס צדעות נפסדות חלילה, אזי עלולה היא להיות נחפסת צרפת הע"י ח"ו, דלפי שהשפעת הפרנסה תצא ממקור עמא יש לחוש שישפיע עליה לרע. ע"כ הזהיר אל תלכי ללקוע צעדה אחר ע"פ שנא' לא יהי קר אלהים אחרים, כדי שלא תחפסי ח"ו לע"י.

אי לאח מוטלת החובה על היחידים המועטים שעדיין מחזיקים בדרך התורה, להחזיק את החינוך הטוב הכול והחס מצית ומחזן. והבוכ"ע יעזר וישפיע לבני ותהי להם הרחצה הדעת, שיהי ציכלהם להחזיק מוסדות התורה שלא יולכו להנות ממקורות הזרים ח"ו שע"י נופלים, וזהו יסוד הכל והנקודה העקרית שכולל להחזיק מעמד ולהתקיים, שברי כה חשב"ר הוא יסוד קיומנו וכל הכה שעדיין נותר לנו.

וכרי לצא לציאור הילקוע המולג צפתח דצרתו, נקדים לצא מאח"כ כה תאמר לצית יעקב ותגיד לבני ישראל, ופירש"י אמירה רכה לנשים ודבור קשה בגידון לאנשים, וקשה דלון כאן צי מיני דבורים צפרשה, ואין תהי כאן אמירה רכה לאלו ודבור קשה לאלו (קושיא צי). ויתבאר עפ"י דלוי צמד"ר (יתרו פכ"ח צי) על כך קרא כה תאמר לצית יעקב וגו', למה לנשים תחלה ואח"כ לאנשים כדי שיהיו מנהיגות צניעות לנח"ת. ולכאורה קשה שברי הכתוב מוטל על האב לתק צנו לנח"ת דכתיב ולמדהם אוחס את צניעותם, ולמדהם אוחס (ופירש"י האב עצמו מחויב ללמדו מדכתיב ולמדהם אוחס חסר וא"י) הרי דעיקר הכתוב מוטל על האב צעמל, אלא דאחר שראו שח"י יכולה תורה להשתכח התקין ר"י צן גמלא שיהיו מושיצין מלמדי חינוקות וכו' צכל עיר ועיר, אצל מעיקר דמילתא חיובה רמיא על האב גופיה ללמד את צנו תורה, משא"כ הנשים אינם מלוות על כך, וכיון דעיקר חיובה

קדושה שיחי' קיים בהם, ואף ינחילו כח זה לבניהם אחריהם בכל דור ודור. ועל פי זה יחי' ביאור הכי' ע"ד מאכ"כ השבע השביע ודרשו ז"ל (מד"ר פרשת בשלח) השבעים ששיעו לבניהם, וכ"כ אברהם אבינו ע"ה דר"ך את בניו ואת ביתו, ומלמד זאת הבנים בקרבם כח שימשיכו שלשלת הקדושה, וזכו "אחריו" הם הדורות הבאים אף בהם יתקיים כח זה הבח' מכחו של אותו זקן אלע"ה. וא"כ נמצא דגם כח תשבי' שהוא הערבות שקבל הקב"ה מישראל שתתקיים בהם התורה, הוא נמשך ונח' מכותם של האבות הקדושים, שהשרישו כח הקדושה לדורות עולם, וכח זה הוא המקיים תשבי'.

וזהו ביאור הילקוט, דהנה בשעה שקבלו ישראל את התורה מנחתם שהיו בידם ערבים טובים שהי' מתקיימת בידם, באו אומה"ע בטענה מה ראו אלו להתקרב להם יותר מן הכל דהנה אף שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא ראו לקבלה, היינו משום ששיערו צנפ"ש שלא יתכן שהי' התורה מתקיימת בידם, דאף אם ישמרו האומות שצאיתו הדור את התורה, אבל מאן ערז בדבר שישמרו בניהם אחריהם את התורה ולפיכך מיאנו לקבלה, אבל כשראו אומ"ע שישראל קבלו את התורה ויש להם ערצון צמח שתתקיים התורה בידם באו בטענה מה ראו להתקרב יותר מן הכל, מדוע לא זכינו אף אנחנו לכך, הלא אם היינו צמחים צערות הבנים היינו מקבלים את התורה גם אנחנו. ועל כך השיב הקדוש צ"ח הוא תשובה נילתה בציורו ספר יוחסין שלם וכו', שהרי מה שהתנוקות של בית רבן הם ערבים טובים לישראל, הוא רק כח קדושתן של האבות הקדושים, שהורישו כחם לבניהם אחריהם, משא"כ אח"כ שאין בידכם כח זה, שאבותיכם מקורם מכותות העומאה, מה תועיל ערבות של בניהם, הרי אם אין להם כח זה לא תוכל התורה להתקיים בהם.

הבוב"ע יעזור בזכות אבותינו הקדושים שיחי' לנו קיום והעמדה עם החינוקות של בית רבן, שעי' יתמשך שלשלת תורה בקדושה וצבירה. ומי שיש לו חלק בתורה כח התורה של תשבי' יש לו חלק

עוסק בו. אך אם בעלה עוסק בתורה יש בידו זכות אחריו גבריו צי רבין ונעמן לגבריו וכו', משא"כ מי שאינו עוסק בתורה והוא ערוד כל ימיו על המחי' על הכלכלה, א"כ אין לאשתו שבר אחריו גבריו וכו', ולעומת זאת הרי אין האב מלמד את בנו תורה שהרי הוא ערוד במלכתו, ואז יש בידו זכות שמוליכה בנה לבי משיחא, וכו'.

ועתה מוזן היעז מה שמאכ"כ לשון אמירה רכה נשים ודבור קשה בלשנים, דממה שהקדים נשים ללשנים כדי לזרזם להנהיג בניהם לתורה, נודע להם שיבואו זמנים שלא יהיו הגברים פנויים לח"ת, אלא יהיו ערודים צ"רי פרנסות. וזכר בדברים אלו אמירה רכה לנשים, שיחי' בידם שבר אחריו צנייח לבי משיחא, משא"כ ללשנים היו אלו דברים קשים בגידין, שמוע להם שיפלו ממדריגתן ולא יהיו בחי' עושין רש"מ, ומנחתם כן יוצרכו לעסוק במלכתו, ולא יהי' בידם לגדל בניהם לח"ת, אלא יהי' הדבר מועיל על הנשים.

וא"ש דנאמח לא הגיד להם צ' סוגי דבורים, ולא נאמר להם אלא הדברים הנאמרים בפרשה, וכדרש המכילתא ה"ל אלה הדברים וגו' לא פחות ולא יותר, אלא שצאמרו כח האמר לבית יעקב, תחלה, ואח"כ ותגיד לבני ישראל זה צעמנו הי' להם אמירה רכה ודברים קשים.

ועתה נחזור לביאור המדרש ילקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם אומ"ע, דהנה אף שהקדמו לעיל מדברי המד"ר שראו ישראל את האבות הק' ערבים שהתקיים התורה בישראל, ולא ראו הקב"ה בערבותו עד שהביאו את בניהם לערבון, מ"מ כדי שיוכלו להעמיד תשבי' יראים ושלמים כראוי הוא רק כח האבות הקדושים. דהנה אמכ"כ (צ"פ וירא) כי ידעתיו למען אשר יורה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרנו דרך ה' וגו', ודקדק כ"ק אבא מארי זכ"ה בספרו קדו"ש דחיבת אחריו יתירא ללאורח (יע"ש מ"ש בה). ואפ"ל שהכחוב משמיענו שלא הסתפק אברהם אבי"ה צמח שיו"ה את בניו בלמד לשומר דרך ה', אלא שהשריש בהם כח

ורק ישראל קדושים שמו לקראתה, וצאו צביות יחד לאמר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, ומה להם לדקדק ולזעוק עוד אל המלך כי משול פנים יש בדבר, וכי ישראל זכו להתקרב יותר מן הכל.

(ב) י"ד בלשון המדרש בשם "שקבלו" ישראל את החורב, שכיב ראוי שיאמר בשם שנתנה חורב לישראל, שכיב לא על ישראל תלונתם שנתנו לקבל את החורב, כי אם על הקב"ה שנתן חורב לעמו ישראל.

(ג) צריך ביאור להבין תשובת הקב"ה על טענת האומות, הביאו לי ספר יוחסין, דכי האם קבלת החורב ביחוס תלוי, והרי ממה שהחזיר הקב"ה את החורב על כל אומה ולשון משם ראינו חותכת שאין החורב נקנית ביחוס.

(ד) שא"ל את ראש כל עדת וגו', צמד"ר (פ"ז ז') חיתא אמר הקב"ה לישראל לא חצבתי צריב יתירם מכס לך נתתי לכם תלוי ראש ודמיתו אחכם לי שכם שיש לי תלוי ראש על כל צדי עולם שנאמר (דב"י א' כ"ט) לך ה' הגדולה כך לכם עשיתי להיות לכם תלוי ראש לכן נאמר שאלו את ראש לקיים מה שנאמר (תהלים קמ"ח) וירם קרן לעמו וכה"ל ונתחנך ה"ל עליון על כל גויי הארץ. וז"ל מה נשיאות ראש יש בזמני בני ישראל. ותו מאי האי דקאמר דמיתו אחכם לי, וכי האם צמח שישאל ממנין הם דומין צד מה כביכול אליו יתצדק, הלא הקב"ה יחיד ומויוחד ובעל כל תכלית היחוד, ולא יאוייר אללו ענין המספר כלל ועיקר, וז"ל לאחרי ענין דימה הקב"ה את ישראל אליו באחמעות המנין, ומה רבותיהו ישראל צמח שכם ממנו.

(ה) ברעית זקנים ומצבחותם כחצו צעטם שנאמר לגלגלותם בראובן ושמעון ולג כל הבצעים, לפי שקטעו יעקב כאשר בירך בניו והוצרכו לכפרה, ובשקלים הבאים לכפרה כחצו בקע לגלגלת, ע"כ. ולכאורע טעם זה צריך ביאור מדוע רמז הכי אלל ראובן ושמעון דוקא כפרה זו של מחלית השקל בקע לגלגלת, וזהו שאר דברים הבאים לכפרה על חטא.

בערבות, שאין שום דבר בעולם המצביע קיום כח החורב בישראל בערבות הצנים, שהצרכה"ע קבלה מאתנו, ופשיטא שאנו יכולים לנעוה בערבות זו, שמה שששים לקיום השב"ר היא חיינו ועל ידם תחקיים החורב. ובפרט בדור הזה, שאנו מלפני לראות שיעמדו מהם דורות בקדושה ובעברה, וזכות זה יהי לנו למגן שנוכל לעמוד בנסיונות הגדולות בשפלות הדור ברוחניות ובגשמיות. ומי יודע גודל חבלי משיח שארבים לעבור עוד בזמנים אלו ימי עקבתא דמשיחא, עדי חכה לגאולה השלמה. והש"ת יעזור שזכות זה יגן עלינו, וצפרע לכל הנועל חלק צה שהיה מן הדברים שפירותיהם נאכלים בעו"ז והקרן קיימת לכן לעו"כ. והש"ת יעזור שכל המסייעים לך יושעו בכל משאלותם, ויזכו להרבות מלכות וגמ"ע בקדושה ובעברה, ולהמשיך דורות ישרים מצורכים עד סוף כל הדורות. והש"ת יעזור שזכות לקבל החס"ק בשמחה ובנחת, ובמכרה חכה לישועה השלימה לקבל פני משיח לדקו ששמח ובנחת בהתגלות כבוד שמים עלינו צ"ל.

*

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית ללחם מארץ מצרים לאמר, שאלו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבותם וגו'. במדרש (ילקוט רמז תרפ"ד) בשם שקבלו ישראל את החורב ותקנאו אומות העולם בזון מה ראו להתקרב יותר מן האומות אתם פיהן הקב"ה אמר לכן הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו לה' בני אלים כשם שבני מביאין ויתלדו על משפחתם לכן מנאן בראש הספר הזה אחר אלה המלכות, אלה המלכות אשר זכר ה' את משה דבר סיני ואח"כ וידבר ה' אל משה במדבר סיני שאלו את ראש וגו', שלא זכו ליעול את החורב אלא בשביל היוחסין שלהן, ע"כ. ודברי המדרש הללו תמוהין וכבר נאמרו בו פנים מפנים שונים בספרי המפרשים, חדא ז"ל מה טעם היתה צפי האומות שהקשו לשאל מה ראו להתקרב יותר מן האומות, והרי הקב"ה החזיר את החורב על כל אומה ולשון והם מיאנו לקבלה, כי קירבת הצו"ח לא יתפון,

קדושים) זה כלל גדול בתורה ואהבה לרעך כמוך, כי קיום כל התורה תלוי בזה שהאדם נמשך אחרי נשמתו התאווה ממעל, וממאס בתאוות הגופניות שיסודן מן החומר הכללי והנפסד. ולפיכך מלאת ואהבה לרעך כמוך הוא כלל גדול לכל התורה, כי הכי כן הוא צישראל שהגופים פרוצים ורק הנשמות מקושרות בשרש אחד, וכיון שהוא מקיים מלאת ואהבה לרעך כמוך, הרי הוא כמורה באלצב שהוא מחשיב מאד את כוחות הנפש שלו, שהרי מטעם זה הוא אוהב לחזירו מלד הנשמה העבורה שזה הם אחוים ומקושרים, דלילו מלד בגוף יתפרדו, ולפיכך זה כלל גדול בתורה, שבהגדרת הכוחות הנפשיים על כוחות התאוה הגופניים תלויים כל התורה.

וַיִּבֶן ביתר ביאור עפ"י מה שכתבו הקדמונים שכל אחד מישראל נפשו קשורה בשרש בלאת אחת מאותיות התורה, ורמזו זאת בתיבת "ישראל" שהוא ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, ולפיכך כיון שמקור ושורש נפשות ישראל אחוים ומקושרים בתורה הקדושה, שכל אחד מהם אחוז בלאת אחת מאותיותיה, צדן הוא שחבא נחשבת להם התקשרותם יחד כאלו קיימו כה"ת בפועל, אף אותם שלא יכלו לקיימה בפועל, דכיון שנתקיימה ע"י אחד מישראל וכולם ענפים משורש אחד ומקורן מסי"ר אותיות התורה שכולם מחוברים יחד יתאחדו ולא יתפרדו עד סוף כל הדורות, הרי הם מקושרים בקשר אמין בשורש נשמתן ששורש מאותיות התורה.

עב"פ מצואר דלא שייך ענין התקשרות הנשמות אלל צב"י שמשורש אחד מולל נשמותיהם, ע"כ יתכן שיתחברו ויתקשרו בחד קטירה, משא"כ האומות שהם משורש עלמא דפרודא חין להם קשר ושייכות בנפשותם איש אל רעהו. ולאלה אמר אותו נכרי גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כשאתי עומד על רגל אחת, כי אכתיו לא היה יודע ושיגע ענין זה שתחנך אחדות והתקשרות צדן נשמות ישראל, ואף נשמות גרים מיין כוז ואידוהו, וביה ירא לנפשו. פן יווצר לבא בגלגול עוד, לזל שלא יבא בידו לקיים כל המצוות בזה הגלגול. וזה שאמר גיירני ע"מ שתלמדני וכו' על רגל א', דרגל ל' פעם, כלומר **בשם** אחד אקיים כל המצוות, ולא אלצרך

וַיִּרְאֵהוּ לבאר הענין בשקדים מ"ש בספר צית שמואל אחרון (הוי"ד בישמח משה פ' שמות) לפרש הגמרא (שבת ל"א ע"א) בלאת שבה לפני הכל וא"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כשאתי עומד על רגל אחת וא"ל דעלך סני לחצרך לא תעביר זא היא כל התורה, וכו'. והדקדוקים מצוירים מה ראה אותו גר לשמות כזה שילמדו כל התורה כשהוא נצב על רגלו אחת. ופי' דליתא בספרים כי כל אחד לריך לקיים כל תרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיימן כולם בגלגול אחד יתחייב לבא בגלגול שנית עד שיקיים כולם. ודבר זה מצואר בלאתה בספר"ק שערי הקדושה להרמ"ו זכ"ה, כי רמ"ח מצוות עשין הם כנגד רמ"ח אברים האדם ושם"ה ל"ח נגד שם"ה גידיו כל אבר מכוון לעשה א' וכל גיד לל"ח א', ואם האדם מחסר אבר מלאת נחסרת ההשפעה הרוחנית הנריכה לאותו אבר או גיד במכוון נגד מצוה זו, וא"ל להיות אדם השלם זולתי בקיום המצוות כולם על מתכונתו, ע"כ.

אכן דבר זה לא יתכן שיהיה האדם מקיים בפועל בגלגול א' רמ"ח עשין ושם"ה ל"ח אחד מהם לא נעדר, שהרי כמה מצוות יש שאינם נוהגות בכל אדם כגון יצום חליטה ומלאת כהונה וכו"צ הרבה. והנה יש תקנה לדבר עפ"י דליתא בספר"ק דמי שמקשר עצמו עם כל אחד מישראל בלאתה אחוה וריעותו ונפשו קשורה בנפשותם והיו לאחדים, אזי נחשב הוא כגוף אחד עם כל ישראל, וכל מה שמקיים אדם מישראל יחשב לו כאלו קיים אף הוא. וא"כ גם מצוות אשר חין לאל ידו לקיימן בפועל כמ"ל, יחשב לו כאלו קיימם גם הוא, דמכיון שגמלאים אנשים מישראל המקיימם מצוות אלו בפועל מעלה עליו כאלו אף הוא עשה אלה המצוות, שהרי כגוף אחד יחשב עם כל ישראל וידם כידו.

אמנם ענין זה לא שייך אלל צישראל דוקא, כי שורש נשמות ישראל חד הוא שהם נזר מטע התאווה הקדושים אצרכם יתחק ויעקב, על כן בהתקשרם יחד בקיום מלאת ואהבה לרעך כמוך יחשבו לגוף אחד, שהרי מולל נשמתן ממקור ישראל וממקום אחד חוצבו, על כן יתכן שיתחברו והיו לאחד. וכמ"ש בספר עוללות אפרים על מאמרם ז"ל (ת"כ פ')

עב"פ יש התקשרות בין נשמות ישראל בכל הדורות מתחלת בנין אומה הישראלית ע"י אהע"ה עד סוף כל הדורות והם מועילים זה לזה ומסייעים זה לזה להשלים קיום כל המנוחות. וסייעתא לדברינו מהא דליתא בילקוע פ' יתרו (רמז רע"ו) כל אשר דבר כ' נעשה ונשמע ראו היה לומר נשמע ונעשה אלף אמרו ישראל להקב"ה רבון כל העולמים עד שלא שמעו קיימום אנכי קיים ועקב שנאמר (בראשית ל"ב) ויאמר יעקב בסירו את אלחי הנכר וגו' לא תשא קיים אברהם וכו', זכור קיים יוסף וכו', עי"ש. ולכאורח לריך להבין כוונת דרשה זו, שכרי "נעשה" הוא לשון עתיד שמקבלים ע"ע לעשותם, וא"ר דרשו מניח עד שלא שמעו קיימום, דא"כ הו"ל "עשינו" ולא "נעשה".

לר"פ מה שציארנו יצא על נכון, דישאל קדושים בשעה שאמרו נעשה ונשמע קבלו על עצמם בלב שלם להתקשר בדרכי האצות הקדושים ולא חזעו מנייהו אף זה כל שהוא. שצדק יחשב עליהם משעת קבלה בלב באלו הם עשו את כל המנוחות האלה, במבואר דבמה שקיימו וקבלו עליהם לנאח בעקבי פסיעות הראשונים הרי הם מתקשרים עמהם וכליו קיימום בעצמם. וזהו מה שאמרו נעשה ונשמע קודם לנשמת דכוותהם וזה היתה לקבל עליהם לשמור דרכי אצות הקדושים ע"כ אמרו נעשה כלומר נלך בדרכם הקדושה, ממנו חין לגרוע ועליו חין להוסיף, לשנות מדרכם אפילו בקצו של יו"ד, ועי"כ יחשב לנו באלו קיימום כל המנוחות. וז"ש המדרש אמרו ישראל להקב"ה וכו' עד שלא שמעו קיימום אנכי קיים אברהם וכו' דע"י התקשרותו עמהם באלו קיימום אחרת אותם המנוחות שקיימו האצות הקדושים אברהם יצחק ויעקב.

המורה מדברנו דכל ענין גלגול הנשמות שאחרי התפרדות נפשו של אדם מן הגוף להתחלק באצרות החיים יגור עליו צב"ד של מעלה לשוב אל העולם השפל, הוא לז' שלא השלים האדם חלקו נפשו במה שפגם בזה אחד מאצרי נשמתו אם יחטא ואשם לאחת מאלה, או שחיסר לקיים מנחה מן המנוחות עד שזכו אל האדמה אשר לוקח ממנה. ודבר זה נשמע מהא דליתא במסכת עבודה זרה (דף ד' ע"ב)

לחזור בגלגול, ועל כך השיבו הלל דעל סני לחצרך לא תעביד זו כל הכורה, והכוונה כמ"ש לעיל דתקנה יש לדבר שיוכלו ישראל לקיים כל המנוחות בגלגול א', דאף מנוחות דלא שייכו בזה בפועל ניתן לקיימם ע"י התחברות, ומכיון שחגיגה גם הוא כישראל יחשב, ויוכל להתאחד ולהתקשר בנשמתו עם כללות נשמות ישראל בנאמנות מנחה ואהבה לרעך כמוך, ויוכל לקיים כל המנוחות בגלגול אחד.

ברם הנה תקנה זו שיש ציד ישראל לקיים כל המנוחות בגלגול אחד ע"י התקשרות לא תחכן אלף בזמן שעי' הצטרפות כל ישראל מתקיימים כל התרי"ג מנוחות, דאף מנחה שלא יכול כל אדם מישראל לקיים בפועל ויכל לקיימה ע"י התקשרות, משא"כ בזמן הגלות שחסרים לנו רוב המנוחות ואין לאל ידינו לקיימם בפועל, א"כ לכאורח אזהר לה תקנה זו, שכרי אף ע"י ההתקשרות עם כל ישראל לאו סגי להשלים כל חלקי הנפש השייכים לרמ"ה אצרי ושס"ה גידיו בגלגול אחד, וא"כ חזרה החששה למקומה פן תצרך הנפש לשוב ולרדת לעולם השפל בסבה זו.

אמנם ישנה תקנה גם לאת, שיביח האדם משלים כל חלקי נפשו צבורה, אף אם לא יתכן לקיים מנוחות אלו בפועל בזמן הגלות, והוא ע"י שמקשרין את עצמן אל הדורות הקודמים שזכו לקיים כל התרי"ג מנוחות על מתכותה, יחשב גם לנו באלו קיימום, וזה שידך גם באתם מנוחות שנשמע מאתו לקיימן בזמן הזה, דמכל מקום כיון שהולכים בעקבות הראשונים ואין זום מדרכם דרך הקדש מתקשרים עמהם ומעלה עלינו באלו קיימום אף אנו כל אותם המנוחות שקיימו כמה, שכרי אנו אסורים עמהם בקשרות. ולפעמים יש אשר איש ישראל עושה מנחה בשלימות וישנם לדיקים הנמאצים כבר בעולם העליון ובחיים חיותם לא היה צידם לקיים אותה מנחה אזי אותם הדיקים צאים ומתדבקם בנשמת איש זה שקיים עתה אותה המנחה צבנית עיבור כדי שיביח גם להם חלק באתה מנחה ויש תועלת גם לאת הזה דע"י שנתעצרו צו נשמות לדיקים מן העולם העליון הם מסייעים לו לעבודת השם.

דאי לא הווי חטאי ישראל במעשה העגל לא הווי מיייתי שנאמר (תהלים פ"ג) אני אחרתי עליקום אחם וגו'.

אמנם כאן מלאכה החקירה מקום לנוח, ולכאורה אילו לא היו מתים כלל וכלל לא"כ לא היה שייך אללם ענין גלגול השמות, שכרי הנשמה חוזרת להחללגלל בזה העולם בסבת החטא בלבד, אם בסבת חטאי עולם או בעבור חטא כדור, לפעמים נרשם לדיקים לחזור ולבא בגלגול כדי לתקן דורם, משא"כ כשהדור בשלימות לא שייך ענין הגלגול, וצויהר בשעת מית שבו ברום המעלה לא היה שייך גבייהו ענין הגלגול כלל אילו היו נמצים על מעלה זו תמיד. וכיון שכן יש לשאול כיצד היו מתקיימים אז כל המצוות שלא יתכן שיבוי מתקיימים בפועל ע"י כל אחד מישראל, כדאמרן דאיכא כמה מצוות דלא שייכו בכלהו, ויש כמה מצוות דלא הווי שייכו בשום אדם אילו לא היו מתים כמהות יבום חליה וכו"ו.צ.

ועל כרחק לומר שבו מתקיימין כל המצוות ע"ד שביארנו, דהיינו צאמצעות התקשרות בין כלל ישראל צאהבה ואחור, שבו יחשבו להם כל מצוות שאחד מישראל מקיים, וגם ע"י התקשרות אל דורות הקודמין קצלה גמורה בלב שישאל מקבלין עליהם ללכת בעקבותם ולבטחי סור מן המצוב ימין ושמאל, שבו מעלה עליהם כאילו זכו הם עצמם לקיים כל אחת המצוות, שכרי בגוף אחד יחשבו.

ועד"ז אמרנו ליישב קושיית הרש"ש ז"ל בחידושויו מהא דריתא בגמרא (ב"מ ק"ז ע"ב) עכ"פ ברוך אתה צבאו וברוך אתה בלאתך וכו' כשם שביאתך לעולם בלא חטא כך יליאתך מן העולם בלא חטא, ע"כ. וכחצ הוא דמכאן סתירה קלת לדעת בעלי הגלגול (כוונתו דמדדרשו מייכה כשם שביאתך לעולם בלא חטא וכו', מוכח דלא יתכן שחבא ביאת האדם לעולם מלוכלך בעוונות דאל"כ מה זה שבהליע דביאתך לעולם בלא חטא הלא אם בא עשה בגלגול פעם שנית מאי פסקא דביאתו לעולם בלא חטא). אמנם לפי"מ דאמרן לא קשה מיד, דכנה הכרכות הכחוצות כפרשה זו מיועדות להתקיים בישראל אם יהיו משמרים חורה ומצוות בשלימות, וידוע מ"ש הרמב"ן ז"ל בפי' בתקתי כי לא השיגו ישראל כל

הכרכות בשלימותן לא הכריזם ולא היתידים, שמשולם לא היו בצחיות השלימות שיתקיימו בכם הכרכות בשלימותן. וכיון שכן אף יעוד הכתוב ברוך אתה צבאו וגו' קאי על אותו זמן שיבוי ישראל בשלימות הראוי שתחול עליהם כרכם זו. וכשיבוי ישראל להיות בשלימות הראוי, אזי שפיר יתכן לדרוש בכם כשם שביאתך לעולם בלא חטא וכו', שכרי אז ודאי שחבוי ביאתן לעולם בלא חטא דלא יהיה נוכח בכם ענין הגלגול כלל, ודבן.

ועפ"ז יש לתח טעם בזה שאמ"כ גבי ראובן ושמשון לגלגלותם מה שלא אמר כן בשאר השבעים, דכנה היה בכם פגם חטא שבעבור קנטרן אציהם כמ"ש בעבחים ה"ל (קושא ה'), וזאת בא הכתוב לרמז ענין זה שעליהם הדבר מוטל לתקן לגמרי רושם אותו הפגם, שאם ח"ו לא יתקנו זאת יתערכו לבא בגלגול שנית לעו"ז, וזהו שרמז באומרו "לגלגלותם" לרמז על תיקון חטאם שלא יולרכו להתגלגל.

ואפ"ל בדרך זה מה שכתבו בעבחים שרמז להם הכתוב בחיצה לגלגלותם שביצאו כפרה על חטאם בקע לגלגלת, והקשינו דמדוע רמז כפרה זו דוקא ולא ענין כפרה אחרת. אכן לפי מה שביארנו דכתיב בא להוכיח על חיקון אצרי הנשמה צו"כ כדי שלא יבוא בגלגול שנית ח"ש, דכנה ידוע מה שכתב האלשיך הקדוש דענין מחליט השקל שנתנו בני ישראל לכפר על נפשותם הוא לרמז דכל אחד מישראל בפני עצמו אינו אלא חצי שהוא נעדר השלימות, ולא ישיגו שלימותם אלא בהתערפם יחד, וזה רמז הרומז על חשיבות מצות ואכזה לרעך כמון המציאה שלימות לנפש הישראלי. וכה פירש זה מייירי מענין קבלת החורה כדאיתא במדרש ילקוט ה"ל, דבסוף הספר הקודם מסיים אלה המצוות אשר נזכר ה' את משה אל בניו בזה סיני ואח"כ וידבר ה' וגו' במדבר סיני, על כן רמזה לנו תורה בכתב שכרי להגיע לקיום כל המצוות אחת מהן לא נעדרה הכנה הוא להקדים מדת האחדות בין איש לעשו, דבלא"כ לא יתכן שיקיים כ"א בפועל כל המצוות, דא"א שיבוי כל המצוות שייכות ב"א מישראל, וע"כ שצריך לקיימן ע"י התקשרות עם כל ישראל. ובהיינו שרמזה לנו תורה

קישור עם אבותיהם ולא אחד עם חצירו שכולם ממזרים דלית לכו חיים, וגם אבותיהם היו ממזרים כמ"ש רש"י ז"ל צ"י וישלח כשמונה הכתוב יחוסן של בני עשוי וישמעאל, שמחלת לידתן ממזרים היו. ולפיכך אין להם שום דיוקיות והתקשרות, ואי אפשר להם לקיים כל התורה על רגל אחת כ"א ע"י גלגול, וזכר סתם הקצ"ה את פיהם שלא יהיה להם פ"פ לעשון עוד על התקרבותם של ישראל.

ובזה יתבאר גם המד"ר (קושית ד') עכ"פ שאו את ראש כל עדת בני ישראל אמר הקצ"ה לא חצבתי בריה יתירה מכס ודמיתי אחסם לי. עפ"י מה שנתבאר דתחיית לגלגלותם רמז הכתוב ענין הגלגול אם לא יקיימו ישראל כל המצוות או יפגמו צ"י מן הלאוין, אמנם ממקרא זה עלמו למדו שאין הכרח שיחזור האדם להתגלגל בעו"כ שנית, דאם מקיימין תורה ומצוות בשלימות אף אם אין צידו לפשותו כולן בפועל יתכן לקיימן ע"י התקשרות בין ישראל ורואי דלא רמז הכתוב ענין הגלגול בכל שבע, דלא כחיצ לגלגלותם ככלוהו אלא בראשון ושעמון דייקא, להזהירם לחקן הפגם שלא יעברו לבא בגלגול. וע"כ דניחן לקיים כל המצוות ע"י התקשרות והחיבור בין בני ישראל, כמבואר בארוכה. וזהו צאמנשות קיום המצוות דומין ישראל כביכול אל הקצ"ה, שהרי המצוות קרוין רמ"ח אברין דמלכא כדאיתא צו"ק, וע"י שהאדם זוכה לקיים המצוות שהם אברין דמלכא בשלמותן הריהו דומה לקצ"ה, כי צלם אלקים עשה את האדם.

וזהו ענין הגדולה ונשיאות הראש בישראל שרמזה תורה בתחית שאו את ראש, דלא יתכן ענין זה של התקשרות המציא לקיום כל המצוות אלא בישראל ולא באר"ע. ור"ש המדרש נחתי לכם תלוי ראש ודמיתי אחסם לי וכו' לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו, וכה"א ונחך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ. דע"י קיום תרי"ג מצוות כביכול ישראל דומין להקצ"ה, וע"י כן הם מתקשרין אל הקצ"ה, וכמ"ש הכתוב (תהלים ו') כי צדיק ה' נדקות אהב ישר יחזו פניו, ופי' דהנה המלאכים המתקבלים שפע מן הקצ"ה נחזו פניו לאסתכלי בצאפיה, דזכו ענין נהמא

הכא ענין מחצית השקל בתחית לגלגלתם, כמ"ש צעמח"ס ודמחצית השקל הוא צקע לגלגלת, דלפי שצמלת לגלגלתם רמזה אזכרה על ענין הגלגול בהא צסיבת החטאים, צזה מונח גם הרמז על ענין האחדות והתקשרות בין בני ישראל, שצאמנשות כן יזכו לקיים כל המצוות בצירוף כלל ישראל ולא יעברו לבא בגלגול עוד.

ובזה נבוא אל הביאור בדברי הילקוט שעטנו אור"ע מה ראו להתקרב להם יותר מן האומות, ומה שהסיבן הקצ"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו'. דהנה מבואר מכל זה דלדורך קיום תרי"ג מצוות נחוצה מאד התקשרות ואחדות, אכן לא יתכן דבר זה אלא בבני ישראל בלבד לפי שנפגשם מאשר אחד, על כן יש להם שייכות והתקשרות צהתאחדם משא"כ באר"ע לא שייך כלל ענין ההתקשרות שאין ציוריהם חיבור ושייכות כלל, וא"כ אף אילו היו אור"ע מקבלים את התורה לא היו בידם אלא אותם מצוות שקיימו צעמן בפועל, משא"כ מצוות של אחרים לא יתכן שיכיו נקראים על שמם, דלא יתכן ענין ההתקשרות בגוייהו, ועאכ"כ דאין לאור"ע שום חיבור ושייכות עם אבותיהם, עד שנאמר כי אותם מצוות שלא יתכן לקיימם בפועל כגון מצוות דלא שייכו באותו זמן ובהי ביד אבותיהם לקיימו צדורות הקודמים שיכיו נחשבים עליהם מחמת התקשרותם עם אבותיהם, דלא שייך למימר הכי שאין להם שום חיבור ושייכות עמהם כלל.

וזהו היתה ענתן של אור"ע מה ראו להתקרב להם יותר מן האומות, והכוונה על מעלתן היתירה של ישראל שאפשר להם לקיים כל המצוות בגלגול אחד ע"י חיבור והתקשרות, משא"כ אור"ע אף אילו היו מתרנים לקבל את התורה לא היה צאפשרותם לקיים כל המצוות בגלגול אחד, ועל כך השיב להם הקצ"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שצמנציון בני שנאמר ויתילדו על משפחותם לבית אבותם, כלומר דלא יתכן ענין ההתקשרות אלא בישראל שיש להם יחוס ושרש נפשם אחד ונשמותיהם אחזות ומקשרות צתור"ק לפי שהם בני אל חי זרע קדש מנצחם, משא"כ אור"ע הם מעלמא דפרודא ואין להם שום

דהנה צפ' זו כתיב שאז את ראש וגו' למשפחותם לבית אבותם ובמקו"ל נאמר להיפוך לבית אבותם למשפחותם, והדורות על כך כי כדי לזכות לקיום התורה והמלוות בשלימות זקוקים להתקשרות בין נשמות ישראל בכל הדורות, ולזאת חמור לבית אבותם למשפחותם, כלומר המלוות שקיימו בית אבותם הקדושים בדורות הקודמים יחשבו למשפחותיהם הם כאלו קיימו הם בעצמם, וכן להפוך למשפחותם לבית אבותם, דכאשר יחסר לאבותיהם אחיז מזה שלא קיימיהם ישלימו מזה זו ע"י שיקיימו צדיקים אחריהם לדורותם אותה מזה, וע"י ההתקשרות עמם יחשבו להם כאלו קיימו אף הם מזה זו, וזה למשפחותם, המלוות שמקיימן משפחותם יחשבו לבית אבותם האדוקים שבעולם העליון.

ועל בן קורין אותה לפני קבלת התורה, כי ע"י התקשרות באבות הקדושים יכולים ישראל לקבל התורה"ק בשלימות, וגם אותה מעלה עליונה שזו לה ישראל במעמד הנבחר היה הכל כנחם ובזכותן של האבות הקדושים שהתקשרו עמם, וכן זה הוא נחמי וקיים לעד.

וזה עמם חומם ז"ל (שבת נ"ה ע"ג) ברית אבות לא תמה, כי התורה"ק נקראת ברית כמאח"כ (ירמיה' לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקוק שמים וארץ לא שמתי, וע"י שמתקשרין בתורה אבות מחזיקין מעמד שזה כח נחמי, ואפילו בדורות השפלים הללו הקב"ה מאזי בקרב ישראל בזכות שמתקשרין בדרכי אבותיהם הקדושים. וזכה בשפל המצב הזה להיות דבוקים בדרכי אבותיהם הקדושים כמו שהיה במעמד הנבחר שעמדו שם כל נשמות ישראל יחד עם האבות הקדושים, וכולם כאחד קבלו תורה"ק בהתקשרות, וזכה צימי השפעות הבאים לקראתיהם לקבל השפעה אמיתית ולקבל התורה"ק באמת באור פני מלך חיים. הקב"ה ירחם על עמו ועל ארצו בכללות ובפרטות, וזכה לאורח ולשמחה אמיתית ולהיות דבוקים בדרך האמת ובקיום התורה"ק בקדושה ובטהרה, וע"י זה זכה במהרה לראות ביצועת ישראל, וזכה לראות בהתרוממות קרן התורה וישראל, בהתגלות כבוד שמים עליו במהרה ציימנו אמן.

דכספא, וכמו שהאריך בזה בשפע על בהקדמתו, משא"כ ישראל המקיימן תרי"ג מצוות לא בהיותי לאסחכולי באפיה, כי דין הם נועלים שכן. וזהו ישר יחזו פנימו. הרי שהמצוות מקשרין את ישראל לאביבן שבשמים, וזהו נשיאות ראש האמור בכלן.

ואפ"ל עוד עינינו"ש בזה"ק פ' פתחם (דף ר"ז ע"ג), דהלויזי שאז את ראש כל עדת בני ישראל נאמר אחרי שהפרידו והבדילו את הערב מצויניהם, שלא היו הערב רב בכלל המנין, אלא ישראל קדושים בהולכים בתורה ה' תמימה המה בצלד נמנו. והנה כל זמן שהע"ר ממלאים בקרב ישראל הם גורמים להתנאים ולהכנים בדם מחשבות רעות ולהשניות מקיום מצוות ה', ובצבצור זה אין ישראל יכולים להתדבק אליו יתברך ולהתקשר כניכול אליו, שהרי בהתקשרות תחנן רק באמצעות קיום המצוות שהם אצרון ומלכא בשלימות כ"ל, מה שאין בן כשהערב רב מפרעים את ישראל הם גורמים ח"ו שלא יהיו אסורים בקשרות אליו יתברך, ורק אחרי שהפרידו את כחות הערב רב למיניהם מצד ישראל, אז קיימו ישראל מצוות ה' בשלימות, ויחי הקשר אמיץ בין ישראל לאביבם שבשמים. וזהו ענין הגדולה ונשיאות הראש לישראל שהפרידו את הערב רב מחוכם, כמבואר בזהר הקדוש, וע"י בן נתקשרו אליו יתברך, שע"י בן יתייחס לומר עליהם נתתי לכם תלוי ראש מן הע"ר, וע"י בן דמיני אחסם לי, ע"י התקשרות ישראל לאבשש"ש, והבן, ולריך לדעת ולהשכיל מה עד כמה לריך להתרחק מן המינים והכופרים, שהם הגורמים ביותר מן הדי' כחות שבערב רב. לכן לריבין בני ישראל שומרי תורה ומצוות להפריד ולהתבדל מהם, ולא יהיה לבני ישראל חלק ונחלה עמם בשום פנים ואופן, ואין לנו אלא לעמוד ולשפוט לרחמי שמים שהשי"ת יאיר עיניהם של ישראל ורוח הטומאה יעצור מן הארץ והאלילים כרות יכרתו לחקן עולם במלכות שד"י, ויחודע ויגלה לעיני כל כי אין דבר אחר בעולם זולתי האמונה השלימה בה' ובתורתו הקדושה.

ועפ"י האמור לעיל מנינו עמם נכון על שקורין לעולם פרשה זו בשבת שלפני חג מתן תורתנו,

שנת התשי"ג לפ"ג

אז יאמר לבאר המדרש וילקוט בשעה שקבלו ישראל את החורה נתקבלו בדם אבי"ע אמרו מה ראו להתקרב להם יותר מכל האומות סחם פיהם הקב"ה וא"ל הביאו לי ספר יוחסין וכו' כדרך שבני מציאין שנאמר ויתילדו על משפחתם וכו', ע"כ. וא"כ מה טעמו האומות, הלא הקב"ה החזיר את החורה על כל אומה ולשון וסירבו לקבלה. גם איך נתקברה דעתן באומר להם הביאו ספר יוחסין, והרי אין קבלת החורה תלויה ביחוס כלל.

(ג) במד"ר (פ"ג י"ב) איחא שאו את ראש כל עדת בני ישראל הב"ד (הושע ב') והיה מספר בני ישראל א"ר זכריה הכהן והיה מספר הסופר כמספר החורה נתבקש להם שכן נאמר להם ע"י משה ברוך חתיה מכל העמים, ולריך ביאור.

(ג) במדרש הובא בישומה משה פ' זו שאו את ראש וגו' זש"כ (משלי ב') כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ולריך להבין שייכות מקרא זה לבאן.

וגר"א בהקדם מה שמצינו בדברי הקדמונים ז"ל שחתרו למצוא טעם על קריאת לשוננו בשם לשון הקדש, וכי מה קדושה יש בו בלשון. הרמב"ם ז"ל בספר המורה כתב אל תחשוב שנקרא לשוננו לשון הקדש לגאווה או לעטוהו, אבל הוא כי זה לשון קדוש לא ימלאו בו שמות לאברי המשגל וכו' רק זכיונו. וכתב עליו הרמב"ן ז"ל צ"ל תשא שאין לורך לטעם הזה, כי הדבר ברור שהלשון קדש קדשים הוא, משום שדברי החורה והנצואות וכל דברי קדושה כולם בלשון הכהן נאמרו, והוא הלשון שבו הקב"ה מדבר עם נביאיו ועם עדתו אנכי ולא יהיה לך ושאר דברות החורה והנצואה, ובו נקרא בשמותיו הקדושים וכו', והשם הגדול המיוחד, ובו ברא עולמו וקרא שמות שמים וארץ וכל אשר בם ומלאכו וכל צבאו וכו', עכ"ל הרמב"ן ז"ל, ועיי"ש.

ובזמן החת"ם זל"ה בספר תו"מ פ' שמות (בדרוש לכבוד החורה) השיב על דברי הרמב"ן ז"ל,

דאפ"ל דמפני שהמקבלים דברו בשפת עבר משו"כ נאמרה צאותו בלשון, ואילו היו המקבלים ישמעאלים או אדומים אפשר היה מדבר עמם בלשונם. וכתב הוא ז"ל דהנה ספר החורה שלנו מנעו הכמות, ואין אף א"ל להשיגו מבלי ידיעה כל החכמות, ומאין נדע כל אותם החכמות הנריכים לחורה ואין שום זכר למו בחורה והספר קטן וקצר מהכיל, אבל דע והאמן כי אם הוא זרתיים ארבו זרתיים רחבו ארובה היא מארץ מדה ורחבה מני ים, ואין לך חכמה בעולם ומה למעלה ולמטה לפניו ולאחור שלא נרמו במלותיו ובאופיותיו, ובלי ספק כי צ"ל החדש הזה לכם רמזה כל חכמת קדוש החודש וכו', דכיון שבתורה"ק ברא הקב"ה את העולם מהבכרה שיהיו כל פרטי החכמות מושרשים בה, ויותר מהכמה מה שרמוז בסתרי תורה מה שלמעלה מהשכל. וזהו החילוק בין לה"ק לשאר לשונות, דבכיות החורה כתובה בלי שנאמרה מפי הקב"ה למשה הרי היא כפעים ופוזץ סלע וכל פסוק כובל פירושים שונים, וע"כ של ישראל ישמעו לדברי חכמים וחידיהם וכהנה וכהנה מה שדרשו חז"ל רוב גופי הלכות מן הלשונות, משא"כ בהעתיק החורה ללשון לנו אי אפשר לבחור כי אם כוונה פשוטה אחת ולכתבה בצאותה בלשון, כי אין לשונות העמים סובלים ככה. ועל כן כשהעתיק תלמי המלך את החורה ויונית נעשה ג' ימים חשך בעולם, כי אז החלו בניי לטעום טעם פשוטו של מקרא, ומאז החלה האפיקורסות להתנוגז ולא אבו שוב שמוע לקול דחז"ל ולפירושיהם וכו', עכ"ל הקדושים, עיי"ש באורך.

והנה מה שהשיג הוא ז"ל על מה שכתב הרמב"ן ז"ל, דאין ראיה ממה שניתנה תורה בלש"ק, דאפשר משום שהמקבלים דברו בלשון זו משו"כ נאמרה צאותו בלשון, קושיא זו ליחא. כי יש להביא ראיה מכ"מ שלא היו מדברים ישראל בלש"ק בלבד כ"א היו יודעים שאר לשונות, דהנה כתב החכם הכוזרי במאמר השני (אות ס"ח) שהיה אברהם אבינו ע"ה מדבר בשתי לשונות. העברית לשון מיוחדת ללשון הקדש והארמית לשון חול, והוצא דבריו בספר מגילת עוז להגרעש"ן ז"ל. ויותר מזה כתב היפה תואר ז"ל (ביר פמ"ג י"ג) על דברי המדרש ויגד

כל אומה ולשון, לא היתה ככוונה אלא ליתנה להם בלשונם ובשפתם בלשון, ולא היו זוכים אליה בלשון אף אם היו מתחילים לקבלה. וכמו שאמרו ז"ל בסוטה (דף ל"ה ע"ג) שכתבו את התורה ע"ג האבנים צ"ל לשון כדי שלא יהיה להם פ"פ לומר אילו שמעו בלשוניו קבלוה ועל דבר זה נתחמת דיוט לצאר שחם שהיה להם ללמוד ולא למדו, ע"כ. והעטם לדון הם ראויים להשתמש בלשון לגודל קדושתו, שרשן רע והם עלולים להשתמש בו לדברים פחותים וגמלאים, ומוטב שישתמשו בשאר לשונות.

ובמה שנתן הקב"ה תורה לשם סגולתו בלשון הכי זה מוכיח ועד שהקב"ה קירצן וחננן ביותר, שכי אף הם היו מכירין בלשון אחרת ומלא ומקדים היו משתמשים בלשון ארמית לדברי חול כמ"ש הכחרי הכ"ל. וע"כ לא מחמת שלש"ק הוא שפת בני ישראל נתן הקב"ה תורתו להם בלשון, אלא מפני שבה עמם הקב"ה הרבה גופי תורה התלויים בלשון, כמ"ש הכת"ם ז"ל הכ"ל, משא"כ האומות גם אילו היו מתחילים לקבל התורה היתה ניתנת להם בלשונם, והיו חסרים מהם הרבה גופי תורה התלויים בלשון, כי לא יתכן שיהיו האומות המזרחיים משיגים פנימיות לשון הקדש שקדושתה גדולה מאד.

ובזה אפ"ל מה שאמר יוסף לאחיו ובה עיניכם הרוחות ועיני אחי צנימין כי פי המדבר אליכם פירש"י בלשון הקדש. והקשה הרמב"ם ז"ל מה הוכחה יש שהוא אחיהם הנאצד ממה שהוא מדבר בלשון, והלא ארץ מארים סמוכה לארץ כנען ששם דרו האבות הקדושים המדברים בלשון, ושמא מחמת כן הוא מכיר בלשון. אלא ודאי בלשון הקדש לאמנתו אין יכול ללמוד ע"ל ועמא, כמו שמצינו בפרעה שהיה יודע כל ע"י לשון ואילו בלשון הקדש לא מכיר, ואף שר"ה יוסף ללמוד לה"ק לא יכול (בסוטה ל"ו) מפני שא"ל לקבל לה"ק לאמנתו בשרשו וביסודו כי אם ישראל עוצר ה' צאמת. ולזאת מכיון שהשפטים הקדושים היו מכירים אמתיות לשון הקדש הוכיח להם יוסף דקדק דבריו ממה שהוא מדבר לה"ק צאמת, ומכאן ראינו כי כנים דבריו והוא יוסף הצדיק, וכן (ועיין בדברנו לעיל פ' וישב ע' ח"ג).

לאחר העצרי וכו', ורצון אמרי שהוא מעבר הנהר ומשיח בלשון עברי, בלשון עברי לאו היינו לה"ק אלא לשונם של בני עבר הנהר דומיא דכתב עברי דהיינו כתב של בני עבר הנהר כדמשמע בסנהדרין פרק כה"ג, ע"כ. וכוונתו פשוטה דכשם שהכתב קרוי עברי ע"ש האומה הדרכה בעבר הנהר, כמו"כ הלשון יקרא עברי ע"ש האומה הדרכה שם, והאומות ודאי שלא דברו בלשון, כי האומות נתפלגו לשבעים לשון דזור הפלגה.

הרי לאחרים אפי"ה וציתו היו מדברים גם בלשון אחרת, והעטם כי קדושת לשון הקדש גדולה ועלומה מאד, ואין ראוי שיהיו מדברים בה דברי חול פן יבואו להשתמש בה דברי נבלה וקלות, שאז הדבור הזה בלשון גרוע וגמאם יותר מבשאר לשונות, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות (אבות פ"א מ"ז) כשיהיו שני פיוטים ולשניהם ענין א' וכו' מחלק הדבור הנמאם וכו' שהוא מזרח ומערור על מדה פחותה, ויהיה אחד משני הפיוטים עברי והא' ערבי או לעז יהיה שמיעת העברי והדבור בו יותר נמאם אלא התורה למעלה בלשון שאין לרין שישתמשו בו אלא במעלות, ע"כ. הרי כי כשם שמעלה הלשון גדולה מאד אלא אותם שכל לשונם בקדושה, כן לעומת זאת לאותם החוטאים בלשון הוא צווי וגמאם ביותר אם הוא מדבר בלשון. ולזאת לא היה אפי"ה מדבר כל דבריו בלשון כדי שכל האנשים אשר עמו הם הכפס אשר עשו צחקן שלא היו נפשותיהם מתקונים כראוי ממנו ויראו וכן יעשו שלא יכשלו בלשונם, אם יהיו מדברים בלשון דברים אשר לא כדת.

וחזינו דאף בזמן הש"ס לא היו מדברים בלשון וכמ"ש בספר חסידים (סי' תשפ"ה) שהיו מכירין בל' ארמית יותר מלה"ק, וע"כ נסדר התלמוד בלשון ארמית. וכן מצינו בכל הדורות שלא הכיגו לדבר בלשון, והיו מדברים כל דבריהם בלשון משוכה, וז"ל דהיינו טעמא כדאמרן דמחמת שראו הדורות מתמעטין וכולטין חששו שידברו בלשון הקדש דברים פחותים וגמלאים, ע"כ מוטב נמנו מלהשתמש בו מאשר יכשלו בו (ועיין מה שכתבתי מזה בצארכה בספרי ויואל משה מאמר לה"ק מסימן י"ד ואילך). ומזה ברור דמה שהחזיר הקב"ה את התורה על

בניהם הנולדים מן הכנעניות מתייחסים אחרי יחזקאל
אח"כ, דבך הבא מן הנכרית אינו קרוי בנך אלא
בנה. עכ"ל ז"ל. והשתא שז' אין לזרע עשוי טענה
שמגיע להם לה"ק מול שהם מזרע האבות, דכיון
שנתערבו בגוים ונתחתנו עמם ונוהגים בחוקותיהם
שז' לא מקרי זרע אברהם יחזקאל ויעקב.

וכיוצא בענין זה כתב בחידושי מהר"א מבה"ק
צני ישכר זל"ה במה שדרשו ז"ל על הכתוב
וישמע הכנעני וישב הגג וגו' שלא היו כנעניים אלא
עמלקים ומתוך ששייך לשונו ומלבושו לשון כנען
נקרא כנען. והקשה דבה"ק הכל אמת ואין נמצא זה
דבר שער ח"ו, וא"כ מדוע כתב תורה וישמע הכנעני
ולא היה אלא עמלק. ות"י דכיון ששייך לשונו ומלבושו
לשון כנען, דנשתנה ע"י חז"ל הוה קרוי עמלק
אלא כנען, דנשתנה ע"י חז"ל הוה קרוי עמלק
לכנען, מאחר שמדברים בשפתם וכולים בלבושם,
ע"כ. וא"כ מה להם לזרע עשוי כי מדעקו לזכות
בלה"ק מול שהם מזרע אברהם יחזקאל ויעקב, אחרי
ששניו כל מהותם ונתערבו לגמרי באר"ע שז' אינם
מכוונים זרע אברהם יחזקאל ויעקב כלל, ואין דין שמתן
להם תורה בלה"ק, אלא באותו לשון שניתן להם
דבור הפלגה ע"י השר הממונה עליהם. וזו תשובה
השיבן הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין דרך שני
מביאין, דכיון שכבר נתערבו בשאר אומות אין הם
מתיחסין עוד אחרי האבות הקדושים, ובתוך צני
ישראל לא יתחילו לחלש לרשע לשון הקדש, ודוקא
ישראל קדושים. המתיחסים אחרי האבות הקדושים
הם יקחו חלקם, כי חלק ה' עמו, והוא נתן להם
לה"ק לנחלה.

•

ואפ"ס עוד באר"א קל"ה צביאור המדרש ילקוט
בב"ל, ויצאורו גם יתר המדרשים (קושיו צ'
וג'), עפ"י מ"ש הפני יהושע בחידושי לנח"י קידושין
(דף ל') על מה שזמניו בספרים קדמונים ואחרונים
שמספר כל אותיות התורה הם ששים רבוא, ודורשו
רשומות אמרו ישראל נוערין ו"ש ששים רבוא
איתיות **תורה**, דכל אחד מישראל נחש בשורשו

ובוא נבוא לציאור הילקוט בשעה שקבלו ישראל את
התורה נתקבלו בהם אר"ע וכו', כי בראותם
שהקב"ה נתן תורה לעמו ישראל בשון הקדש שמעלתו
גדולה מאד, באו בטענה מה ראו להתקרב להם
יותר מכל האומות, כי לכל האומות לא ראה הקב"ה
לחת את התורה בלה"ק, אלא הניע לכל אומה ולשון
לקבלה בלשונה ובשפתה, ונמצא שאף אילו היו מתרצים
לקבלה היו חסרים להם הרבה גופי תורה החלויים
בלה"ק הרמוזים בקראי כ"ל, ומדוע נתקדשו ישראל
ביותר שניתן להם תורה בלה"ק, וזכו לכל הסודות
הרמוזים והבלכות העמומים בתורה.

אכן טענת האומות המתקנאים בישראל שזכו ללה"ק
מאלוה הוא דחוי, דכנה איתא בפרקי דר"א
(פכ"ד) ר"ש אומר קרא הקב"ה ל'י' מלאכים
הסובבים כסא כבודו ואמר להם בואו ונבלל לשונם
לשבעים גוים ולשבעים לשון, והפילו גורלות שגא'
בהנחל עליון גוים, ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם
ועל זרעו שנאמר כי חלק ה' עמו יעקב חזל נחלתו
והנחיל להם לה"ק וכו', ע"כ. וא"כ נמצא דלה"ק
שייך לישראל ודין הוא מגיע להם, כי על פי הגורל
נחלקו כל האומות ללשוניהם לארצותם, ונפלו ישראל
לגורלו של הקב"ה, וזכו בלה"ק, משא"כ שאר אומות
שנפלו תחת ממשלת השרים, קבלו כ"א לשון ע"י
השר הממונה עליהם, ומה טענה עוד דפיהם. אמנם
לכאורה אחי הם צאים בטענה נכונה, דמאחר
שדבור הפלגה לא היה עדיין לאברהם אח"כ זרע,
והקב"ה הנחיל לו ולזרעו לה"ק, א"כ כל הנולדים
לאח"כ זכאים לרשע מתנה זו, ואף עשוי וזרעו
הצאים מיתחב דין הוא שיתן להם לה"ק.

אך אין צעטנחם ממש דכנה המהרי"ט ז"ל
במשניותיו (ח"ב סימן ו') כתב על מה שיש
מפקפקין שאין לומר בהפלת ר"ה וסקידה יחזקאל לזרעו
היום ברחמים תזכור ממש שאף עשוי הוא בכלל
זרע יחזקאל, דאף שאמר הקב"ה לאברהם כי ביה"ק
יקרא לך זרע ולא כל יחזקאל היינו דווקא שאין עשוי
קרוי זרע אברהם, אבל זרע יחזקאל מקרי (עיין מג"א
תקל"א ס"ק ז'). ותידין המהרי"ט דכיון שעשוי
זרעו נשאו נכריות ונתערבו בגויי הארצות, הוה אין

שקבלו תורה בלח"ק, ומכאן נלמדה טענתם על שלא הלוינו להם לקבל את התורה ללא בלשונם.

וַיִּוָּבֶן בזה המדבר וזכיר מספר בני ישראל וגו' וזכיר מספר הסופר כמספר התורה נתבקש להם, כלומר למספר בני ישראל שבהם ששים רבוא ע"י וזכיר מספר הסופר שסופרים אותיותיה של תורה יחד עם קדושת הקריאה שנאמר מפי הקב"ה למשה, כמספר התורה נתבקש להם יגיע מספרם של ישראל כמספר התורה במכוון שהוא ס"ד, וכל גשמות ישראל במשך כל הדורות כלול נשמח בגשמות אותם הס"ד, ובהם אחרים בזה א' מן התורה. ומסיים המדרש שכן אמר להם ע"י משה ברוך חזיה מכל העמים, שנזכרו ישראל בכך שיביו מקושרים בגשמותיהם אל אותיות התורה ע"י שנתנה להם התורה בלח"ק, משא"כ שאר אומות שלא היו זוכים במעלה זו.

וְבוֹזָה מוצא ע"י גם המדרש המוצא בישמח משה זש"ה כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, שהרי קנאת האומות ישראל שמחמתה ליוה הקב"ה על ישראל לבדו ספרי יחוסיהו הוא משום שזכו ישראל במעלה זו שיביו ס"ד גשמותיהן מקושרות בס"ד אותיות התורה. ולכאורה תקשה שלא מלינו בתורה כי אם לערך שלשים וא' רבוא אותיות, וכילד מכוון חשבון ס"ד, לז"ל המדרש זש"ה כי ה' יתן חכמה, כלומר שנתן לנו את התורה"ק בכזה עליהם יתייחס לשון מתיבך דעל דבור צע"פ ל"ש לשון מתיבך, ומילד זאת "מפיו" דעת ותבונה היא קדושת הקריאה שאמר הקב"ה צפה למשרע"ה, שגם זה יחשב למספר האותיות. ובהערפות התורה שכתב עם מה שנאמר מפי ה' למשה יש ששים רבוא אותיות לתורה, כמ"ש הפני"ז, כנגד ששים רבוא גשמות ישראל המקושרים ואחרים בתורה"ק, ולפיכך נתקלחו בזה אור"ע שזכו להתקשר בתורה"ק, וליוה הקב"ה ליחסם על משפחתם לבית אבותם.

בזה אחת מאותיות התורה, ודבר זה כמעט שהוא דבר מובן וזכיר צור"ק וצלה"ק במקומות הרבה, ועמדתו משתומם ומתפלל לפני חשבון נמלאו בתורה רק חצי המספר הזה לערך ל"א רבוא אותיות, עד שראיתי בספר חסד לאברהם שכתבנו בזה וכתב שנמלא דאותיות התורה וכו' במילואיהן ומילוי דמילוי מגיע לחשבון הזה. עוד נ"ל לפרש צענין יותר מרוב שכל אות מאותיות התורה יש לה ב' צמיות קדושות ממש, ענין הכתיבה, וענין קדושת הקריאה שדיבר הקב"ה עם משה וכו', עיי"ש. ולפי"ז נמלא דדוקא בלח"ק מכוון לחשבון של ששים רבוא אותיות, משא"כ בשאר לשון לא היה חשבון זה מכוון בדלשון שאר האומות אין מספר האותיות מגיע לחשבון זה. ובפרט לפי"ד הפני"ז ז"ל דהחשבון מכוון רק בהערף קדושת הקריאה שדבר הקב"ה למשה שזה נמלא חשבון ס"ד אותיות, דאילו בכתב אין אלא חתיין, ופשיטא דלא יתכן ענין קדושת הקריאה שבעל פה באומות, שהרי הקב"ה מדרש רק בלח"ק, ואילו היו האומות מקבלים את התורה בלשונם לא יתכן שהיתה נאמרת מפי הקב"ה, אלא היתה נמסרת ע"י שליח, וזכיר נחמד הרבה מחשבון האותיות, וא"כ אף אילו קבלו אור"ע את התורה לא היו מגיעים להתקשרות גשמותיהם באותיות התורה.

וַעֲלֵ כֵן בזה צעננה מה ראו ישראל להתקרב יותר מכל האומות שנתנה להם תורה בלשון הקדש, ויש להם התקשרות ודבוקות בתורה הקדושה, שיהא מישראל שרש גשמתו בזה אחת מאותיותיה, ואילו האומות לא היו זוכים לכך אילו נתנה להם תורה בלשונם, והשיב להם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין וכו' בדרך שמצויין בני, דאין לה"ק שייך אלא לישראל שבהם זרע אברהם יתכן ויעקב, ובהם עם ה' ונתלתו השייכים לחלקו ולגורלו, משא"כ אור"ע שאינם מתייחסים אחרי האבות משום שכתעברו בגוים ועממו צנייהם אין שייך להם לה"ק כח"ל.

והשתא שייך שפיר מה שנתקלחו אור"ע בישראל שקבלו את התורה לפרשה זו, דכיון שנמנו ישראל ונודע לאור"ע שמספרן ס"ד, ויש לז"ל מהם אחת בזה מאותיות התורה"ק, אז נודעה להם מעלת ישראל

וַלְדִּרְבְּנוּ יש להוסיף נופך על מ"ש מרן הגה"ק בעל דברי יחזקאל זלה"ה צעטם שקורין תדיר פי' במדבר לפני חג השבועות זמן מתן תורתנו, כדי לקשר ישראל אל התורה"ק. ועפ"י מ"ש לעיל

שצבמ"ק קיים, בזמן שאין צבמ"ק קיים מה חסא עליהן א"ל כבר תיקנתי להם סדר קרצנות בזמן שהם קורין צבם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבו לפני ואני מוחל להם על כל עוונותיהם, ע"כ. היואל מה דבזמן הגלות שחזר צית מקדשנו צחטעניו ואין לנו מזבח ולא קרבן לכפר צעדינו עולה קריאת ולימוד סדר הקרצנות כאילו הקרבנו אותם צפועל וצכות לימוד תורת הקרבן הקצ"ב מוחל לעוונות עמו צית ישראל, וצוה יש קיום לעולם כשם שהי' מתקיים בזמן שצבמ"ק הי' קיים צכות הקרצנות.

יוצן היטב, שהרי ס"ר אותיות התורה הם כנגד ס"ר גשמות ישראל שהיו צמעמד הנצח, ולפי שצפרש זו נמנו כל ישראל לצית אצותם למשפחתם, שצבם כלולים כל גשמות ישראל עד סוף כל הדורות, ע"כ קורין פרשה זו צערס קצלת התורה כדי לקשר ס"ר גשמות ישראל צס"ר אותיות התורה. ומכא לקצלת התורה ולהיות דבוקים צאמת וצתמים צורך התורה"ק, ומכא ליטעת כל ישראל צקדושה וצעברה ולהצגלות כצוד שמים עלינו צצ"ה.

*

אמנם צמדש רצב פ' תורה (פלי"ח ד') חיתא עכ"פ וזה כדבר אשר חטשה להם לעברס כה"ד (הבוע י"ד) קחו עמכם דברים וגו' וכו' לפי שישאל אומרים רצון השולם וכו' עניים אנו ואין לנו להצית קרצנות אמר להם דברים אני מצקש שנאמר קחו עמכם דברים ושצו אל ה' ואני מוחל על כל עוונותיהם ואין דברים אלא דברי תורה וכו' אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם צכו והצפללו לפני ואני מקבל וכו', עיו"ש דמיייתי כמה מקראות שפדס הקצ"ב חת אצותינו הקדושים צכות הצפלה, ומסיים צמדש הוי איני מצקש לא וצחים ולא קרצנות אלא דברים, שנאמר קחו עמכם דברים ושצו אל ה' וכו', עכ"ד צמד"ר. ולכאורה משמע מדברי צמד"ר דצאם אין ישראל יודעים ולא מציינים לעסוק צלימוד סדר הקרצנות סגי להו צצכי וצתחגוניס לפני הקצ"ב ויעלה להם בקרבן, דכשם שלימוד תורת הקרצנות עולה כאילו הקריבו אותם צפועל כן הצפלה והצכיה לפני הש"י חצובה ומקובלת ומרואה בקרצנות.

שאן חת ראש כל עדת צני ישראל למשפחתם לצית אצותם וגו'. צמדש ילקוט (רמז תרפ"ד) צשעה שקצלו ישראל חת הכורה נחקנאו אומות השולם צכן מה ראו להצקרב יותר מן האומות סחס פיהן הקצ"ב אמר להן הציתו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר (תהלים כ"ט) צבו לה' משפחות עמים כשם צצני מציאין ויחילו על משפחתם, עכ"ד הילקוט. והקשיא נודעת מה עיין מעלת יוחסין לקצלת התורה דצצבל שצערדס מן האומות מעלת היוחסין אינס ראויים לקצלת ולא מצינו כואת צצום מקום שחבא קצלת הכורה חלויס ציחוס. אדרבה, חופכא מצינו צצצריהם ז"ל וכמו שצמרו כתר תורה מונח כל מי שירצה יצא ויטול (פי' רמצי"ס רפ"ג מכלכות ת"ת).

צ גם צריך להצין לשון צמדש סחס פיהן הקצ"ב, מה כוונתו צזה, חס לומר שדחה טענתו, היס ראוי שיאמר כשיצ לבן הקצ"ב וכדומה, מאי האי לישנא דסחס פיהן דקטיוס ככא.

אך הכה היפה תואר שס הקשה על דברי צמדש שס נראים כסותרין להדדי צצרישא אמר אין דברים אלא דברי תורה, ואח"כ חזר ואמר צכו והצפללו לפני ואני מקבל וכו' איני מצקש וכו' אלא דברים, דמשמע מה דדרש קחו עמכם דברים חצפלה ותחגוניס. וקשה צמאי מיירי קרא, אי צצברי תורה או צצברי חפלה וכידי ניתן לדרוש תרוייכו מכו"ה קרא. ועיו"ש מה שכתב לתרן צזה, דצאמת דברים פירושן דברי תורה, אלא דילין מסיפא דקרא דכתיב אמרו אליו כל חת עון וגו' ונשלמה פרים שפתינו דקאי

והנראה צזה על פי מה דחיתא צגמרא (תענית כ"ז ע"ג) ח"ר חסי חלמלא מעמדו לא נחקיימו שמים וארץ (פירש"י חלמלא מעמדו, עסקו קרצנות שישאל שישין הוי כן כלין צצטען ומשכן כלין שמים וארץ העומדים צצכותן אין מתקיימין) שגא' (צראצית ט"ו) ויאמר ה' אלקיס צמה אדע כי חירשכ. אמר אצרהם רצש"ט שחא ישראל חועלים לפניך חחה עוש להם כדור המבול וכו' אמר לו קחה לי עגלה משולש וגו' (צכות הקרצנות) ח"ל חיתנ צצמן

להשיג האמת בחכ"ק. (וכיו"צ יתבאר גם במגלה (דף כ"ח ע"ב) בעבודת דרשא ששם הוצא ג"כ מאמר זה שמעמח צבי זילוחא וישי"ש, דעיילוכו לבי כנישתא ואמר לכו הטעם משום דשמעמח צבי זילוחא. ונריך לומר כנ"ל לפי שבכנ"ס הוא מקום קבול התפלות דאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בכנ"ס על כן עייל לבי כנישתא להתפלל לפני הקב"ה שיתן לו דעה לולא והשגה נכונה ואמתית להשיג האמת).

ונקדים עוד מ"ש אצל מארי זל"ה בקדושת יו"ט פ' גשח לפרש מאח"כ (תהלים מ"ד) כי שחח לעפר נפשנו דנקב לארץ בענוו קומה עזרתה לנו וגו' עפ"י מ"ש בסב"ק בני יששכר (מאמרי כסלו טבת מאמר ב' ס' כ"ט) לפרש אמרנו בתפלה עזרת אבותינו אחת הוא מעולם מגן ומושיע להם ולצניהם אחריהם בכל דור ודור דהנה החילוק בין עזרה למושיע הוא שלשון עזר ידקק על העזרה מבלי בקשה תחלה מאת העוזר, ומושיע הוא כשמושיע המושיע עפ"י בקשת הנושע ע"ד נעקב העגרה המאורסר ואין מושיע לה. והנה אבותינו שהיו נדיקים גדולים הנה היית עזרתם גם בערם התפללו אליך אצל צניהם אחריהם עכ"פ אחר התפלה יש לנו יצועה. וזה "עזרת" אבותינו אחת הוא מעולם בערם יקראו מגן "ומושיע" להם ולצניהם שלצניהם לא היית אלא בצניות מושיע עוד הם מדברים ואני אשמע, אלו תו"ד הבני יששכר זל"ה.

ובתב עליו אלאמר זל"ה חל"ה, והנה אין יחמי יחמי חס כוחינו וחלש שכלנו בעבודת הש"י עד שאין בנו התגברות אפילו כדי להתפלל ולשפוך שיה לבקש ממנו ביעושה ומכ"ש שאין אנו יכולים לעלות ולבגוע למדריגת אבותינו הקדושים שהש"י יעזר לנו בצניות עזרה בלא בקשה, וא"כ מה יעזר איובי קיר באיח אופן נוכל להושיע מאתו יתבדך כי צלמת לא תמנו ולא כלו חסדיו המרדפים גם מאתנו ומהבכרת הוא שהש"י יפן ברחמינו אלינו ויושיענו בצניות אבותינו ערס שנקרא יענוו אף בלא בקשה ישלח עזרו מקדש ומליון יסעדנו בהם שאין אנו ראויים לכך. ולפי"ז נמלא דע"י שאנו במדריגת התחתונה כ"כ שח"מ יבולין אפילו להתפלל ולשפוך חמומים

על התפלה שהיא במקום קרן ותפלות במקום חמומין תיקומם, יע"ש.

ואפ"ר בהצגת דברי המד"ר פ' תהוה כנ"ל בדרך אחר קצת דלעולם חיימא דאין דברים אלא דברי תורה וכדיליף במסכת תענית כנ"ל דלימוד סדר הקרבנות חשוב ומקובל ומרובה כאילו הקריבוהו בפועל אלא דהא דקאמר המד"ר א"ל צכו והתפללו לפני ואני מקבל, היינו שאם לא זכה האדם להבין ולהשיג בחכ"ק, כמו שאמרנו ישראל לפני הקב"ה אין אנו יודעים, אזי תקיב יש לו להתחנן ולשפוך שיה צכני יצא ובתחנונים לחלות פני אצינו האב הרחמן שיאיר עיניו ויפקח שכלו להשכיל בחכ"ק. ובאמת כאשר נתבאר בדרך יפלא צעיונו כיצד יוכל האדם אשר הוא קרן מחומר גשם עכור לבוא למדריגת צבוכה כ"כ להשיג בתורה ה' דברי חלקים חיים וכל הכורה שמוותיו של הקב"ה חמוד גנוזה היא לו שבה נסתכל וצרא עולמו ומלאכי רוח משרתי אש מחאו ותמדו לאחת הכורה וצאו. בעענה תנה דורך על השמים ואין יחבה אדם שפל להשיג אמתיות הכורה"ק לולא שהקב"ה בעזרו ותומך בידו להאיר מאור עיני שכלו בתורה"ק. ועל כך נריך האדם להכרות בתחתיה ובקשה לפני הבורא שיהאנוכו דעת להבין ולהשכיל בתורה ה'.

ודשאתא הא דקאמר הקב"ה צכו והתפללו לפני ואני מקבל היינו דמי שלא צא לידו מדד זו לעסוק בתורה"ק בסדר הקרבנות שהם קיומו של עולם יצבה ויתחנן לפני בעל הרחמים שיפקח עיני שכלו ויחבה להשיג בחכ"ק. וא"ש הא דקאמר המד"ר אין דברים אלא דברי תורה דהא דקאמר צכו והתפללו לפני אינו אלא הכשר והכנה שיחבה ללמוד בתורה ולהשכיל ע"ד אמת, ובכן.

ובדרך זה אפ"ל הא דאיתא בגמרא (עירובין ס"ה ע"א) שמעמח צבי ללוחא כיומא דאיתחנא, ופירש רש"י ז"ל ללוחא, דעת ללוגה ומיושבת. ולפי"ז דאמרן יתכן שהכוונה להבין שמעמח על צורה ופירע לאסוקי שמעמח אליבא דהלכה צבי, "ללוחא" נריך להתפלל ולבקש רחמים ממי שהכחמה שלו שיאיר עיניו

לדבר ולשפוך שיה לפני יוארנו יתעלה בדברי תפלה ובקשה על כן יהיה צערם יקראו ואני אענה בזכות אבותינו הקדושים שהי' הקב"ה עונה להם צעת נרחם בצנינות, "עזרה" בערם קראו ומאחר שיענה לנו השי"ת מצלי שנקדים להחפיל אליו ויאיר עינינו להשיג האמת אזי, "עוד הם מדברים" פירוש מיד נזהר שיושפע לנו שפע קדש לדבר לפני השי"ת דבורים קדושים אמיתיים והקב"ה יקשיב שזועתנו וישמע ויאזין לקול תחנונינו ויאיר עינינו נאור תורתו שהיא קיום כל העולם.

היוצא לנו מה כי כל כוחנו וקיומנו דורות השפלים כללו הוא בזכות אבותינו הקדושים שזכו לנתי' עזרה מצלי שיקדימו להחפיל על נרכיהם ומכוחם זכינו גם אנחנו שבערם נקרא אליו יתברך ויענו. ולולא זאת ח"ו איך נפתח פה ואיכבה נשא עין להסתכן לפני שוכן מרומים בלא דבר אין צפיונו ובלשוננו מלה להחפיל ולשפוך שיה לפני בוראנו יתברך ויתעלה, אלא שזכות אבותינו עומדת לנו שהקב"ה עוזר לנו בערם נקרא כשם שענה את אבותינו צעת נרחם ובזכותם הקב"ה משפיע לנו דבורים אמיתיים לאמר לפניו וע"י תפלתנו אנו זוכים לבין צה"ק שהיא קיום העולם.

ובזה נבוא לביאור המדרש ולקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקבלו צה"ם אור"ע מה ראו להתקרב יותר מן הכל וכו', דהנה מצינו לשון קורבה שהוא מורה על קיבול תפלות כדכתיב בפרשת ואחחנן (פ"ד ז') כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקיו בכל קראיו אליו ותרגם אונקלוס ארי מן עס רב די ליה אלהא דקריב ליה לקבלא לזוהר בעדן עקתיה כה' אלקא כלל עידן דלחנחא מללין קדמוכי, ע"כ. הרי דלשון קורבה פירושו שהקב"ה קרוב לקראיו ומאזין ומקשיב תפלות עמו ישראל ברחמים ומשיעים מכל נרתיים.

והנה כשהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון מיאנו זה ולא ראו לקבלה כי ידעו. וגם בצינו שכל קיום העולם הוא על עסק התורה בפרשת הקדושות כמ"ל דלמלאה מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ ודבר לבין ולהשכיל צה"ק יש נורק להחפיל

היא הכוחות שמופע צה"י עזר. זה פירוש הפסוק כי שחם למפר נפשו ואין צנו יכולה להחפיל כי דברה לארץ בענינו, היינו לארציות וגשמייות וע"י אנו נשפלים כ"כ, ע"כ מהבכרה קומה עזרתה לנו וגו', היינו שבע"כ חושענו צה"י עזר אף בלא בקשות ותחנונים, ע"כ אלמתי"ר זכ"ה.

והנה לפי שנתבאר לעיל בדברינו שגם ללימוד התורה יש נורק להקדים תפלה לחן ולשפוך שיה לפני רצון כל העולמים שחכה לבין ולהשכיל צה"ק, א"כ מה נענה ומה נאמר דורות השפלים כללו שאין צנו כח וגבורה לעמוד ולהחפיל לפני בוראנו האב כרחמן ית"ש, וכמו שמתאון אלמתי"ר זכ"ה כמ"ל שחם כחמו וחלם שכלנו עד שאין צנו התגברות אפילו להחפיל ולשפוך שיה. וא"כ כיצד נוכל להשכיל עד אמת בלימוד הצה"ק שהיא יסוד קיום העולם ואלמלי בעסק צה"ק שהיא במקום קרבן לא נתקיימו שמים וארץ. ועל כרחק לומר כי גם בשפלותנו ודלות מצינו ומעמדינו לא עזבו יוארנו יתברך שמו אלא ישלח לנו עזרו מקדש בערם נקרא אליו ויענו להאיר עינינו לבין ולהשכיל צה"ק גם מצלי שנקדים תפלה ותחנונים לפניו ית"ש.

ולפי שקיום כל הבריאה חלוי בעסק התורה שהיא במקום קרבות בעל כרחק לומר דעוד צתחלת בבריאה כאשר ראה קורא הדורות מראש הוציא ומציע עד סוף כל הדורות שעתיד לעמוד דור חלש כזה שאין צנייהם מי שיעור רחמים ויבקש מלפניו ית' על עמו כך עלתה צמחשזה לפניו לחון אותנו צני הדור השפל הזה בצנינות אבותינו הקדושים, דהיינו צה"י עזרה בערם נקרא אליו ויענו צכה ובזכות האבות הקדושים שהיו במדריגה זו. אכן אחרי שישלח לנו הקב"ה, "עזרה" מקדש לפקוח עיני שכלנו במאור תורתו הקדוש ויעש בלבנו אהבתו ויראתו אז כבר יהי' כוחנו לעמוד ולשרת לפניו וגם להטיף אמרות נכוחות בדברים הראויים לאמרם לפני הבורא"ש וכו' צרחמו ויאזין לקול שזעתינו ויעתר לנו בתחנונינו וחפצנו ובקשתנו וימלא ברחמים.

ולדרכנו יהי' שיעור הכתוב וכו' ערם יקראו ואני אענה וגו' ע"כ, דמכיון שלא יהיה לנו פה

במסיבה לחזקת המוסדות הקדושים

"יטב לב" בארץ ישראל

באופן אחר יתבאר המדרש ילקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקבלו אור"ע בהם מה ראו להתקרב יותר מן האומות סתם פיון הקב"ה א"ל הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מצרים ויחידו על משפחותם וכו'. וידועה הקשיות מה טענה היתה בפניהם מה ראו להתקרב יותר מכל אור"ע, הלא הקב"ה רצה לתת להם את התורה ולא ראו לקבלה.

(ב) **ובן** יליד בלשון המדרש מה ראו להתקרב וכו', דכי האם על ישראל טענתם שהתקברו אל הקב"ה, הלא כלפי קב"ה כביכול המה עושים על שקירב את ישראל אליו יותר מכל האומות, וא"כ הול"ל מה ראה לקרנם יותר מן הכל.

(ג) **ותנו** מה תשובה השיב הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם, האם קבלת התורה ביחוס תלוי, הלא ראינו שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון, דלא תלוי קבלת התורה ביחוס.

(ד) **במדרש** (הוצא ציטוט משה) שאו את ראש כל עדת בני ישראל זש"ה (משלי ז') כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וז"ב.

(ה) **בהפמרת** הפרשה, וזכיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב. בגמרא (יומא כ"ב ע"ב) ארש"נ ר"י רמי כתיב וזכיה מספר בני ישראל כחול הים (אלנא חית לבו מספר) וכתיב (שם) אשר לא ימד ולא יספר, ומשני לא קשיא כאן בזמן שישאל עושים ראש"מ כאן בזמן שאין עושין ראש"מ, ע"כ. והקשו המפרשים דכיון שיחבן שיעשו ישראל תשובה ברגע אחד, וכדאיתא בקידושין האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאני לדיק גמור וממלא רשע גמור מקודשת שמה הרכה תשובה בלבו, וא"כ אם יביא ישראל בחינת שאין עושים ראש"מ ויביא להם מספר, וישתנו לעוב וייתכנסו בזה אחת להיות עושים ראש"מ מקום, כיצד יתכן שישתנו מיד לאלתר להיות ראש"מ בלא מספר, וכבר נאמרו בזה תירושים

ולשפך שיה לפני הקב"ה שיפתח לבם להבין צה"כ ובלאו הכי לא בני דאין יזכה האדם אשר הוא עפר מן האדמה להכיל צה"כ חיים וזלתי בסיוע אלפי ממעל, והמה ידעו גם השיגו שאין צדקם לפתוח פה ולהתפלל לפני הצדק"ע על כן לא ראו לקבל את התורה דאין צדקם להשיגה. אכן מכיון שראו כי ישראל קבלו את התורה מידע להם כי אכן יש חלקים בישראל הקרוב לעמו בכל עת שהם קוראים לפניו ולא עוד אלא דבשעה שאין בהם חט וממלא חפלה ובקשתם ולשפך שיה אזי ה' עוזר להם וימלא חפלה ובקשתם בערם יקראו אליו ויענה אותם, אז מעקו אומות העולם לבא בטענה מה ראו ישראל "להתקרב" יותר מן הכל פירוש מדוע זכו לבא לידי מדה זו שעוד צדקם יקראו הקב"ה קרוב להם ומבין ומאזין כל דרכיהם ובקשותיהם וכו' עוזר להם להאיר עיניהם ולבם ולזכות לומר דברים אמתיים לפניו ית"ש ואח"כ עוד הם מדברים ואני אשמע ומדוע לא זכו האומות לכך שיענה להם הקב"ה צדקם יקראו.

"סתם פיהם" הקב"ה. נקט סתם פיהם ולא אמר השיב להם הקב"ה, משום דסתימת הפה ירמוז שאין תפלתם נשמעת ולא בקשתם של אור"ע מתקבלת צדקם ולא יתכן שיכיוו נושעים בצה"י עזרה צדקם יקראו, ומפרש והולך הטעם הביאו ספר יוחסין כשם שבני מצרים, כלומר דלא יתכן שחבו לכך אלא ישראל קדושים המתעוררים אחרי אבותיהם הקדושים שהיו נענים בצה"י עזרה צדקם יקראו ומכוחם וזכותם זכו צדקם אחריהם לפיכך ראויים הם לקבל את התורה שאין כוחם אלא צדק להתפלל ולשפך שיחם לפני הקב"ה, משא"כ אור"ע פיהם סתום ולא יוכלו להתפלל ואין להם לקוות לעזרה צדקם יקראו דאין להם יחוס לזכות לכך, וכן.

וזה אפשר לומר גם בציבור הכתוב שאו את ראש כל עדת בני ישראל לנשפוחם שצדק הכתוב לייחס כל אחד מישראל אחרי משפחתו כ"ל במדרש הביאו לי ספר יוחסין שלכם וגמר אומר "לזית אבותם" פי' דאף אותם שאינם ראויים ואינם יכולים להתפלל ולשפך שיה יענה להם הקב"ה צדקם יקראו צדקם אבותיהם הקדושים.

*

להתגלות גדולה ונפלאה, משא"כ בחו"ע דלא שייך כל זה דאינם מיוחסין, ע"כ לא יתכן שיראו את הקולות, ואף אם יראו אותם לא יזכו להתכוון אל האמת, כי מי שאינו הולך בדרכי אבות יש לו עינים אחרות וראות את הדבר באופן אחר מאותם הבונים בדרך האבות. וכן הוא בכל דור ודור אף שכל עמון ומכוסה כ"כ שאין רואים כלום מגודל הכסמרה, אפי"כ גם כל הכתוב בחו"ק רואים באופן אחר כל אלו שאינם רואים לוח מדרך הקודם, וגם השאר הנוטים מן הדרך אומרים שרואים כתוב בחו"ק אחרת, אבל לא ראו היעב כי שגו בדואר ועינים להם ולא יראו האמת, כאשר רואים אותם הרוזים לילך בדרך האמת.

ובדרך זה יצאתי מאח"כ צפ' חקת יען לא האמתות כי להקדישי לעיני בני ישראל וגו', וקשה מדוע הובא נזמח קידוש ה' יותר אילו היו מדברים אל הסלע מאשר ע"י הכהן, הלא גם הולאת מים ע"י הכהן הסלע הוא גם נפלא כמו אילו היו מוילאים ממנו מים ע"י הכיור. אכן הנה ידוע מדבריהם ז"ל דמשרע"ה היתה השכינה מדברת מתוך גרונו. והנה כשם שדבירו של הקב"ה היו כל העם רואים את הקולות שראו את השמע ממנו, כמ"כ אילו היה משרע"ה מדבר אל הסלע לעיניהם, היו רואים את הקולות צעייכם, ויהי נזמח מכך קידוש שם שמים יותר. ולפיכך הקפיד הקב"ה עליהם יען לא האמתות כי להקדישי "לעני" בני ישראל, דאילו הייתם מדברים אל הסלע היו כל העם רואים את הקולות, ויהי קידוש ה' "לעני" בני ישראל בראייתם דבורים ממנו.

ובזה יבואר גם המדרש שהוצא צי"מ כ"ל (קושיא ד') דהנה מבואר בילקוט המובא בתחלת דבריו כי ממה שנסמך יחוסן של בני ישראל האומר צפ' זו לאלה המצוות דכתיב בסי"פ הקודמת למדנו שלא קבלו ישראל את החורב אלא ע"י יחוסן, ולכאורח תקשה כ"ל הלא החורב אינו תלוי ביחוסן, אלא ע"כ דקאי על צחי' דוכל העם רואים את הקולות, שלא יתכן שתהיה מעלה זו אלא באמצעות יחוסן כמו שנתבאר ונתוסף דאיהו צאח אלא ע"י השראת השכינה.

שונים בדברי המפרשים. והרחיד"א ז"ל כתב דבזמן עושין ראו של מקום אזי כל אחד משראל שקוי כנגד כמה וכמה, וקשה דא"כ אינם מרובים במספר אלא בחשיבות, ובקרא לא כתיב לא ימד ולא יספר משמע רבוי בפועל.

ונראה לנצר הענין עפ"י מה דאיתא במד"ר פ' יתרו (פכ"ט ג') א"ר לוי ד' דברים שאלו ישראל מלפני הקב"ה שיראו כבודו וישמעו קולו והיו רואין את כבודו ושמעין את קולו וכו' נפח הקב"ה שהן עתידין לעשות ע"י שלא יכו אומרים אילו הראו את כבודו לא היינו עושים ע"י וכו'. גם מודע הא דאיתא במכילתא עכ"פ וכל העם רואים את הקולות, רואים את השמע, דהיינו שראו צעייכם את הקול ואלא מפי הגבורה בנרקים ורעמים. והנה להתגלות גדולה כזו לראות הקולות והדבורים בראיית מוחשית ממנו לא זכו כי אם בני ישראל בלבד, משא"כ העיר שלא היו ראויים לא זכו לכך, וכ"ש אומות העולם ודאי לא שמעו ולא ראו זאת. ואף שכל האומות שמעו את הדברות בלשונם, כמ"ס ז"ל (שבת פ"ח ע"ב) שדבירו של הקב"ה נחלק לע' לשונות, מ"מ זה לא היה דבורו של הקב"ה בעצמו, כי אם ע"י התלששות שנתלששה השפעת הדיבור של הקב"ה צפ' לשון אבל לשמוע הדבור כהווייתו מפורש ואלא מפי הגבורה בלי שום התלששות לא זכו אפי' הערב רב, וכ"ש אומות העולם, ורק בני ישראל בלבד היו מיוחדים במעלה זו.

וזה שטענו האומות מה "ראו" אלו להתקרב יותר מן הכל, כלומר מדוע ראו אלה צעייכם את הקולות, ולפי שזכו להתגלות גדולה כ"כ היא שגרמה להם להתקרב אל הקדושה ולקבל את התורה, ומדוע לא זכו האומות למעלה זו לראות צמו עיניהם את הקולות, דאף מה ששמעו היה ע"י התלששות ואמנשי. ועל כך השיב הקב"ה הביאו לי ספר יחוסין שלכם, דלא יתכן לזכות להתגלות כזו בלתי השראת השכינה דתליא ביחוסין, כאמרו ז"ל (קידושין ע' ע"ב) אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל, ולפיכך לא זכו לכך אלא בני ישראל שם מיוחסים זעזע אברהם יצחק ויעקב ההולכים בדרכי אבותיהם הקדושים באמת ולא זים ממנו, אז זוכים

והשתא נחזי חנן, הכה לפי ראות העינים כוחו ועצמו של מין האנושי הוא מוגבל בגבול ובמדור, עד להיכן יגיעו מעשי האדם ופעולותיו, כי כך הטבע יולד צראות בטבע הצרואים להגביל כחם ויכלת מעשיהם, ולא יתכן שיעשה האדם מעשים בלי גבול ומדור. אמנם כ"ז אם הדברים נעשים בכוונת האדם עצמו, אז פעולותיו מוגבלים ומצומצמים, כי מה כוחו ומה גבורתו ובמה נתשכח הוא, אבל כשהקב"ה עוזרו ומסייע בידו אזי צסייעתא דשמיא אין הכח מוגבל ומצומצם, כי השפעת הבוכה"ע היא בלי גבול ומדור. ולפיכך בזמן שאין עושין רצונו של מקום שאז מעשיהם ופעולותיהם אינם לחכילת טוב, ע"כ, "וכים מספר בני ישראל", כי כח האדם מוגבל ויש לו תחום ומדור, ולא יתכן שיצא בלי מספר, אבל בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, שאז כיון שמעשיהם לטובה הרי הם מושפעים מלח הקב"ה בעצמו, ובבוכה"ע הולפע ומגיע עד סוף כל הדורות יודע מה שעתיד ללכת מפעולות ומעשים אלו שכל יהודי יתכן שיאלץ ממנו דורות שלמים נאמנים לתורה ה', א' היה אברהם שיאלץ ממנו אומה הישראלית, ולא יתכן להעריך ולמדוד עד היכן מגיע כח מעשי בני ישראל בזמן שהם עושים פעלים לתורה ולקדושה, ומעמידים יסודות לכבוד שמים לתורה וליהדות, שלפי הנראה לעינים יש לו מספר, אבל הבוכה"ע מביט ורואה מה שעתיד ללכת מזה, עתיד כל הדורות, שמעשים אלו הם צבחיית זריעה העתידה להאמית פירות, כמל"ה זרעו לכם לזרקה, ואמרו ז"ל (מכילתא בשלח) שלעת"ל יהיו לב"ה מישראל ס' רצוא בנים כיוצאי מצרים שאמרו תחת אבותיך יהיו בנך, ולפיכך הבוכה"ע מקדים ומחשב לדון אותם לטובה ע"ש העתיד, ומה שעתיד להיות מזה מעשים אלו עד סוף כל הדורות הם "אשר לא ימד ולא יספר", כי זכו בלי גבול ותכלית, ולא ניתן להאמץ ולהספר ולהעריך, לפיכך כשעושין רצון הבוכה"ע, ישלח עזרתו מקדש סייעתא דשמיא כהשפעה מרובה שאין לה גבול ומדור.

ובזה יתבאר המדרש הנ"ל בצופן אחר קצת, בשעה שקצלו ישראל את התורה טעמו אור"ע מה ראו אלו להתקרב יותר מכל האומות, וכמו שנתבאר שישראל יתקרב ולראות צמו עיניהם את הדבור

וז"ש שאלו את ראש כל עדת בני ישראל שהוא מעלת היותם שעי' זכו לקבל את התורה, ומפרש המדרש ז"ה כי ה' "יתן חכמה, פי' כי התורה שקצלו ישראל לא היה בדבור בעלמא אלא שהדבור ניתן אליהם צבחיית דבר שיש בו ממש שראו אותו בפועל, וכטעם "מפיו" דעת ותבונה לפי שצלו הדברים אל ישראל מפיו הקב"ה בלי שום התלבשות, ע"כ היה צבחי' עליהם ז.

ואפ"ר עוד לעניינינו צבחיית המדרש שטעמו האומות מה ראו להתקרב להם מכל האומות, בבקדם לבאר דברים ז"ל במל"ה וכיה מספר בני ישראל וכדר אמר אשר לא ימד ולא יספר, ומשני כאן בזמן שעושין רש"מ כאן בזמן שאין עושין רש"מ (קושיא ה'). ובהם יודעים דברי הפרשה דרכים (דורש ר') שכתב להוכיח ממדרי חז"ל שהקב"ה צרוב טוב וחסדו דן את האדם לטובה על שם העתיד שמרף לזכותו את המצוות ומע"ט שהוא עתיד לעשות או זרעו אחריו בדורות הבאים, אבל לרעה אין הקב"ה דן על שם העתיד אלא ב"אשר הוא שם, יעיי"ש בצרובה. ולבאר זה קשה ובי משוא פנים יש בדבר, ממ"ז אם ראו לנרף גם העתיד לחשבון מעשיו של האדם א"כ אף לרעה יערפרו, ואם אין דבין להקדים ולחשב את העתיד להיות, ולדון על פיכס, א"כ גם לטובה לא יערפרו.

אכן נראה דבהם כתיב (איכה ג') מפיו עליון לא תלא הרעות, ובאם הקב"ה גוזר רעה הרי זה נעשה באמצעות שלוחים כממונים להעניש את האדם ולייסרו כמלכותו. ובהם השלוחים אינם יודעים במכוון מה שעתיד להיות, דאין מודע להם רק מה שמגלים להם ותו לא, ע"כ לא יתכן שיהיה האדם נדון לרעה ע"ש העתיד, דאין צדק השלוחים הדנים את האדם ומענישין אותו לדעת צבירור איך יהיו מעשיו של האדם להבא, משא"כ לטובה שהקב"ה בעצמו דן את האדם לטובה ולפניו ית' נגלו כל תעלומות ואין נסתר לפני כסא כבודו, ואילו עבר הוה ועתיד הכל צבגה אחד, על כן הקב"ה דן לטובה ע"ש העתיד, וכן.

לו הרווחה ומושג, הלל הוא זקוק להרבה מאד, ואחר הוא ז"ל כי העלם היעלם לכך הוא שמלכד הממון שנחת לו תענין לו גם זכות המלוה שכן, כי הנה כח זכות המלוה הוא להשפיע צרכי מרובה, ומאחר שהעניקת לו גם זכות מלות הנתינה יתבדק העני המקבל בצרכי מרובה ויסיח לו הרבה מאד.

וזהו ביאור הכתוב נתון נתן לו, פי' שתתן לו את ה"נתון", כלומר זכות מלות נתינת הצדקה, ובאמצעות כך, "ולא ירע לבדך בתתך לו", כלומר שלא יכאב עוד לבך לומר כי לא נתת לו די האורך, שהרי "גלגל הדבר הזה" כלומר מלות הצדקה "יברכך ה' אלוקיך", וכיון שנחת לו זכות המלוה גם צרכי ה' הצאח בזכות המלוה נתת לו למנה, ושזו אין לך להעשיר, שהרי כבר נתת לו הרבה מאד, עכ"ל.

וזאת אפשר לרמז בדברי הכתוב, "והיה מספר בני ישראל" כלומר שנתתין מעט לצדקה במספר, ולריכזי הרבה מאד לקיים ולהחזיק מוסדות החורב והחינוך, אמנם אם נותנים צמדה גדושה עוז עין הוא יבורך, שמשלחת הצרכי הנתינה, ונעשה מזה "אשר לא ימוד ולא יספר", וכמו שכתבאר דהשכר שהקב"ה משלם בעד המלוה הוא צרכי מרובה מאד, וינמלא דאף שכיחם נדבחו במספר, פי' צרכי הקב"ה יתברכה ונעשה אשר לא ימוד ולא יספר.

ואפ"ל בפשטות, דהנה האמת לאמתה הוא שצנח וצנחות תשצ"ר ששם השכינה הקדושה שורה בתקיימו כל הדורות משנים קדמוניות, ודבר זה למדע ממה שאמרו ז"ל (ילקוט ריש רות רצ"ה) למח נקרא שמו אחז שאלח בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר אם אין גדיים אין תישים אם אין תישים אין לאן אם אין לאן אין רועה אם אין רועה אין עולם כך היה אחז סבור אם אין קטנים אין גדולים וכו' אין חכמים וכו' אין זקנים וכו' אין נציאים וכו' אין רוח"ק ואין בתי כנסיות ובתי מדרשות ואין הקב"ה משרה שכינתו בעולם, ע"כ. וזה כלל מסור בידיו מדה עוצה מרובה ממדת פורענות, ואם פי' ציבור תשצ"ר רזה להרוס ולסתור קיום כל העולם, א"כ החזקת תשצ"ר הוא יסדור העולם, ואזו לריכזי לסייעתא דשמיא

מפורש יואל מפי הקב"ה, דכתיב וכל העם רואים את הקולות, ואילו האומות לא זכו להגיע לידי מדה זו. אבל באמת אין זו עטת כלל, כי לא יתכן נמדוד ולהעריך כוחם וזכותם של בני ישראל לעתיד, ואפילו מלאכי מעלה אינם רואים ומשיגים, ורק הקב"ה רואה גבוה מעל גבוה, ולפניו נגלה שעושים רק למען כבוד שמים, להרחיב גבולי הקדושה להרצלת תורה ולחנך דורות לתורה ולישדות, ולא יתכן לשער ולהגבין עד היכן מגיעים מעשיהם הטובים של בני ישראל, עד היכן כחן גדול לקיים העולם, ומה כמות ההשפעה והפירות של דרך החורב, שאין זה דבר הנרגש לעינים שיתכן למנותו ולמדדו בפלס, כי זהו בחי' אשר לא ימוד ולא יספר. ולפיכך לא יתכן שיהיו האומות טוענים ומתאוננים על שזכו ישראל למעלה גדולה, כי אין צדקם וצדיקתם לדעת ולהשיג כח זכות מעשיהם הטובים של ישראל, ומה שעמיד לנמוח ממנו לעתיד.

וזה שהשיבן הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מציאין שנאמר ויתילדו על משפחתם לבית אבותם, כי אין לכם להתדמות לבני ישראל, ולדרוש ממני להתקרב כמותם, כי אינו בסוג דמיון והשוואה כלל, דמעשיהם הטובים כאין נחשבו לעומת מפעלות בני ישראל, כי ישראל כשמוקיימן יסוד לתורה ולישדות הרי זה יסוד קצוב וקיים לדור דורות עד אין שיעור וערך, כי צניחם מתחסיים אחרי אבותיהם הולכים צדריכים, ואינם זויס ממנו, משא"כ אתם שאין לכם חיים, וצניחם אינם מתחסיין אחריכם, אין לכם אלה מעשיהם שבאותה שעה, שזכו דבר בעל גבול ומדה קץ ותכלה, וכן.

ולדרבנן אף אנו נאמר, הנה כל יודוי מתחמץ לפזר ממנונו לצדקה כפי כוחו ויכלתו, אבל עם כן זאת הריכו נותן במספר ובמדה, ואין צדק די, כי לריכזי ממנו רב. לצורך קיום החורב. אכן הנה אדמו"ר הקדוש בעל דברי חיים זל"ה פירש במא"כ (דברים ע"ה) נתון נתן לו ולא ירע לבדך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך וגו'. כי הנה לפעמים כאשר נותנים צדקה לעני, ידוע ויכאב לב הנותן צדקו לאמר וכי צמעת הכסף שנחתה היתה

שכול להחזיק ולקיים תורה וישראל בקדושה שיכיר
קנה חיזוק כהרים בפניו הפורעניות ואין לנו אלא
לעשות מה שבחנו ויכחחנו להחזיק מעמד ולתקיים
צרכים זה, וכשלא יעזוב דבר הכורה כל העולמים
בשפעת מרובות אשר לא ימד ולא יספר. כי באמת
אין יודעים ומשיגים בשכל מה שעושים ומקיימים,
שכרי האדם חושב ומחזיק ומעריך מפעלו לפי
השגת דעתו בלבד צחי' וכו' מספר, ובאמת הוא
עושים ומקיימים בזה אשר לא ימד ולא יספר, שלא
יתכן לדעת ולהעריך עד כי כן בדברים מציגים, ומה
רבים ועומדים הם הפעולות והמעשים שעושים
ופועלים לתורה ולקדושה.

הבוכה"ע יעזרו שגל דרכי אבותינו הקדושים
זיע"א שבה זה שמעישין תורה וקדושה בדרך
אבותינו זכרים לבנינו ולרבות בחוכ"ק בנינים עבירות
ומשיגים בה השגות אחרות מאשר רואים אותם
הכוללים דרכים עקלקלות. כבוכה"ע יעזר שמה
לכתיב גבולי הכורה והקדושה ולהעמיד דורות ילדי
ישראל תשד"ר שתקיים התורה והקדושה בישראל
לחת רוח לפניו יתברך, ובכוחם ובזכותם נושע
בנוכח בכל מיני יסועות עובדות, ונגל מכל מיני
פורעניות שבעולם. הבוכה"ע יעזר ויושיע את ישראל
בזמן ובמעבר שגריך עדיין להיות עד ביאת המשיח,
שיאיר עיני ישראל, ונגל מכל צד וצוקה, ומזה לקבל
פני משיח דקדוה באמת בשמחה ובנחת בהתרומונות
קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו
בכ"א.

*

אין יאמר באופן אחר לבאר הא דאיתא בגמרא (יומא
כ"ב ע"ב) ח"ר שמואל בר נחמני ר' יוחנן רמי
כתוב (הושע ז') והיה מספר בני ישראל כחול הים
(אלמלא אית להו מספר ומנין) וכתוב (שם) אשר
לא ימד ולא יספר ומשיני לא קשיא כאן בזמן שישראל
עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו
של מקום. והקשו המפרשים (הובא בעץ יוסף שם)
עפ"י מה דאיתא בקדושין (דף מ"ט ע"ב) האומר
לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני לדיק אעפ"י

שכח רשע גמור מקודשת שמה כהרר תשובה בלבו,
כרי כי בזמן מועט ביד האדם להשתנות ולהתחפף
מרשע ללדיק, וא"כ קשה דאם יהיו ישראל צנחני
שלין עושין רצונו של מקום שלא יס לרס מספר ובזמן
מן הזמנים יעבור עליהם רוח עברה וישמנו
למעליהם, כיצד יהיה הדבר שישתנו מיד כרגע מוכיח
מספר לאשר לא ימד ולא יספר.

(ב) **ועוד** יש להקשות, דלפי מאי דמשי בגמרא נמצא
דרישא דקרא דכתוב והיה מספר מיירי בזמן שאין
ישראל עושין רש"מ, ואילו סיפיה דכתוב אשר לא
ימד ולא יספר מיירי בזמן שעושין רש"מ. וללאור
היה ראוי שיאמר הכתוב איפכא שיחליף דבריו בזה
עובד שאם יהיו ישראל לעשות רצון קונס יהיו אשר
לא ימד ולא יספר, ואם לאו והיה מספר, ולמה
הקדים הכתוב והיה מספר שהוא מלת פורענות
דרשא.

(ג) **עוד** יל"ד דהנה ידוע מדכריס ז"ל (פתיחה
דאסתר רבתי) אין והיה אלא לשון שמחה, וא"כ
מדוע כתוב קרא והיה מספר בני, ובי לשמחה
מה זו עושה שיכיו בני ישראל צנחני' אין עושין
רש"מ ויהיה להם מספר.

ונראה דהנה הרמ"ע מפלני זל"ה בעשרה מאמרות
(הובא בילקוט ראובני פ' זו) כתב לפרש הכתוב
כל זכר לגלותם ח"ל, משר"ה היה צופה צמח"ק
מנין עיפין שבראש כל אחד ואחד ויותר מה וכו'
אף זו היה מצינו כמה פעמים יתגלגל כל אחד זה
ר' גלגל במלת לגלותם פ"י מלשון עיבור וגלגל,
עכ"ל. וכן בספרי"ק נועם אלימלך ביאר חיבת
לגלותם דקאי על גלגלי נשמות.

והנה היעוד הנצחי שבני ישראל יהיו רבים אשר
לא ימד ולא יספר מרוב נראה דקאי אלעמיד
לכא, והוא עפ"י מה שאמר ז"ל (שבת דף ל' ע"ב)
עמידה אשה שחלד בכל יום ק"ו מתרגלות. וכיוצא
בזה איתא במילתא (הובא בילקוט חכמים רמז
תשנ) עה"פ תחת אבותיהם יהיו בניך ח"ל, רבי אליעזר
בנו של ריב"ז אומר מנין אתה יודע שכל אחד מישראל
תמיד ליהיו לו בנים כיוצא מנרים שנאמר תחת

ובזה חפ"ל גם מה שהקשו המפרשים הכיזו יתכן ששחמו ישראל צרגע אחד מצחי' וזכי מספר לצחי' אשר לא ימד ולא יספר (קושיא א'), דזחמח מיירי קרא צ' זמנים נפרדים כמו שצירנו, דזכי מספר קאי על זמן בגלות שאין ישראל עושי רש"מ בשלימות, ואומרו אשר לא ימד ולא יספר קאי על לעת"ל. אלא דכחזכו כוללן יחד לפי שמשמע"ה רחב כל אלו בראי חסח, כמ"ש הרמ"ע ז"ל שראח וכביע כל הגלגולים של בני ישראל עד סוף כל הדורות שיש בהם צ' בחינות אלו, בזמן הגלות וזכי מספר, ולעת"ל יתרכזו ישראל עד אשר לא ימד ולא יספר, וכן.

ולבאר מה דנקט קרא וזכי מספר שהוא לשון שמחה ולחזורה שמחה זו מה עיבה (קושיא ג'), נראה עפ"י מה דליתא בזו"כ (שמות קפ"ה ע"ב) דלוחות בעולם מתרפין ומגדפין את ישראל בזמן הגלות ואומרים להם איה אלוקים יצא וישעבכם, ואזי כל העובות שאתם אומרים שכם מזומנים לכם, וישראל הולכים לבחי' מדרשות ופוחתים ספרים ומסתכלין בחזרה ורואים כתוב כל אותם עובות שהצטיה להם הקב"ה שלהם הם מחכים, וזאת הם מתנחמין ומתחזקין ומתעודדים בגלותם, ואלמלא כל אותם עובות שכם מחכים ורואים כתוב בחזרה לא היו יכולים להתקיים ולסבול כובד בגלות, עכר"ק. ונקדים עוד מ"ש חפ"ל (אסחיר צפחיתא) כ"מ שנאמר ויהי לשון זכר וזכי שמחה, דכתיב ויתב ויהי הוא לשון עבר, דכתיב שכבר היה, ומה שכבר היה ועבר על ישראל הוא זכר ויסורין, ועדיין לא היטה לישראל שמחה בשלימות, אבל כאשר מתבוננן במה שעתיד להיות ורואים כל הנחמות והיעודים בעושים המוצעמים לנו מפי נביאי ה', אזי שמחה היא לנו, שאז תהיה שמחתנו שלמה, אז יאמרו בגוים הגדול ה' לעשות עם אלה וגו' היינו שמחים, ולכן „וזכי“ שהוא לשון עתיד הוא שמחה.

ובזה יובן מה שאמח"כ וזכי מספר לשון שמחה, כי הנה בזמן הגלות שיש מספר לישראל, ונפסס של ישראל מרוב עליהם על גודל שפלותם, שלא זכו לעשות רצו' בצו"מ בשלימות, ונתורו מתי מספר,

אבותיך יהיו בניך וכו' איך אצבו אל חתמה בזה תרגומאחא ציומא רבה ילדה שני ציטי וציומא זוטא חדא ציטמא וכו' ע"כ. כרי כי נצואת אשר לא ימד ולא יספר עתידה להתקיים בזמן הגאולה העתידה, שאז יהיו בני ישראל צבחי' עושי רש"מ בשלימות הגמור, וכן ירבו וכן יפרו עד אשר לא יוכל אים למנותם מעולם הריבוי.

ולפי המצואר מדברי הרמ"ע ז"ל הנ"ל דמשמע"ה אפה וכביע בכל הגלגולים של כל אחד מישראל עד סוף כל הדורות, נמצא כי עיניו חזו שני בחינות גם יחד, כן צחי' וזכי מספר וכן אשר לא ימד ולא יספר, מחד גיסא רחב צעני ישראל שפלותם ודלותם בזמן הגלות, שאז יהיו צבחינות וזכי מספר, משום שלא יזכו להיות צחי' עושי רש"מ בשלימות, וצחוכם רחב וכביע בשפלות הנורא בדורות הללו בעקבא דמשיחא אשר ישארו ממש מעט מן המעט בני ישראל כשרים עובדי ה', לא היה עדיין צעולם דור שפל כזה. וע"ד שפי' מן החת"ם זל"ה ונשארחת מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה, שיזכו ויתרים רק מתי מספר מצוי ישראל אשר ינהג ה' אותם, דחינו שחיה הנכבד מעשיהם כרנן הבו"מ, אבל רוצה דרובא דעלמא תהיה הנכבד עפ"י הסע"א. וכו' ז"ל אמר כן בדורו ברות קדשו כי בדורו עדיין לא היה המצב כך אלא שעניו הצדולתים לפי מצב הדור האחרון הזה אשר צבוכ"ר לא נותרו כ"א מתי מספר המכביעים עצמם בדרכי השם ית'. ולאידך גיסא הביע ורחב משמע"ה עד סוף כל הדורות הוא זמן הגאולה העתידה, שאז יהיו ישראל רבים כחול הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב.

ובזה מובן שפיר מה שהקדים הכתוב אומרו וזכי מספר (קושיא ד'), כי הנה לפי שבמקרא זה רמזים צ' בחינות הללו, דבתחלה יהיה מספר בני ישראל שלא יזכו צו"מ אל השלימות הגמור, ורק באחרית הימים כאשר יגיע קץ גלותינו ותחלת גאולתינו, אז ישונו ישראל בחזרה שלימה ויהיו צבחי' עושי רש"מ בשלימות, אזי לא ימד ולא יספר, על כן דדן הוא שיכתוב וזכי מספר צרישא, שחרי הוא מוקדם בזמן דקאי על זמן הגלות הבא תחלה, ורק אח"כ יהיה אשר לא ימד ולא יספר.

ואפ"ל בהקדם מ"ש בטור (א"ח סימן נ"ג) בשם אביו הרא"ש ז"ל דמי שהוא ממשפחה צויה וכו' בעצמו לדיק עוב למנותו לשלח נכור, דטוב לקרב מזרע רחוקים. וכן"ש שם הביא בשם המהרש"ל דאף שאמרו עוב לקרב מזרע רחוקים מ"מ אם שניסם שוים בדואי מיוחס קודם לשאריו מיוחס. אכן כע"ז חולק עליו שם וכתב כי אף בשניסם שוים ראוי יותר להעמיד ש"ן ממשפחה צויה לפי שתפלתו ראוי יותר לפני המקום צ"ב שאין לבו גם עליו מפאת יחסו השפל שמואלו ממשפחה צויה, ע"כ.

אמנם נראה דשיטת המהרש"ל דמיוחס קודם הוא משום דמאריך גיסא איכא סבירא איפכא דמי שהוא בעל תורה וכן ממשפחה צויה יש לחוש יותר פן ירוס לבו ויבא לידי התנשאות, כמו שאמרו ז"ל (בב"מ דף פ"ה ע"ב) בלב נבון תנוח חכמה זה ת"ח בן ת"ח ובקרב כסילים תוודע זה ת"ח בן ע"ה (פירש"י בקרב כסילים תוודע מודיע לכל ומתפאר בתורה) אמר עולה ביינו דאמרי אונשי איסתירא בלגיונא קיש קיש קריא. פירוש כשיש רק דינר א' בכלי הוא מקשקש ומשמיע קול משא"כ כשהדינר בתוך כלי מלא דינרין אינו משמיע קול כמו"כ ת"ח בן ע"ה מקשקש ומתפאר בתורתו. ומכאן סייעתא לשיטת המהרש"ל דטוב למנות לדיק בן לדיק יותר ממי שבה ממשפחה צויה, דאדרבה יותר יש לחוש שיתגאה ויתפאר זה הבה ממשפחה צויה שהוא גדול ומעולה מכל משפחתו, דאיסתירא בלגיונא קיש קיש קריא.

והנה זה מצויר בדברי חז"ל (עיין סוטה ה' ע"ב) שעל בן ניתנה תורה על הר סיני הנמוך מכל הכרים להורות שאין התורה מתקיימת אלא במי שמחזיק עצמו עניו ושפל רוח. וכדי איתא בגמרא חולין (דף פ"ע ע"א) לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם כי אתם המעט אמר הקב"ה חושקני בכם שאפילו בשעה שאני נותן לכם גדולה אתם ממעטין עצמיכם לפני נחתי גדולה לא"ה אמר ואנכי עפר ואפר וכו' אבל עכ"מ אינן כן נחתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר וגו', ע"כ. היולא מכל זה דמעלת כלל ישראל נשפצו וכו' להתקרב אליו יתברך ולקבל

וחת נחמתם בעניים כשניסם אל לבם כי קרב וחתא זמן הגאולה השלימה, ואז יקילו וירגעו כל שוכני עפר, ויעמדו לתהיך דור המדבר ומשה ואהרן עמכם, משה ינחמו ואהרן ירגעו בשבטו לירושלים. הש"ח יזכו לראות בעיניו ביצועת כל ישראל, ואז תבא להתחמם לאור קדושתו יתברך, ולהיות דבוקים בדרך האמת. לזה נצטע הכתובה הכתוב לישראל בצורה קשה זו כי יכיר מספר לבני ישראל, קדם לפתוח להם בנחמתא בצומרו "וכי" מספר בני ישראל, כי בזה יתנחמו ישראל ויתחזקו בזמן הגלות והעוני בשמחתן בגדולה לעתיד לבא.

*

שנת התרצ"ו לפ"ג

באופן אחר יתבאר במדרש ילקוט (פ' זו רמז תרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקבלו בכם אונ"ע אמרו מה ראו להתקרב יותר מכל האומות מיד סתם פיהם הקב"ה אל הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שצני מציאין שנאמר ויתילדו על משפחותם לכך מנאן בראש הספר הזה אחר אלה המלות וגו' ואח"כ וידבר ה' אל משה במדבר סיני שאו את ראש וגו' שלא זכו ליעול את התורה אלא בשביל היוחסין שלכם, ע"כ. ולריך להבין מדוע רמז לנו הכתוב דרשב זו בבלא, ואין זה מקומה לכאורה, אלא בפרשת יתרו דמיייר בקבלת התורה שם ראוי שישמיעו עונתם של האומות כלפי ישראל בשעה שקבלו את התורה.

ז ועוד תמיכה רבתי איכא בדרשב זו, ולכאורה אין כאן שום טענה צפי אומות העולם האומרים מה ראו להתקרב יותר מן כל האומות, שבהי הקב"ה החזיר את התורה על כל אומה ולשון ולא ראו לקבלה.

ג יל"ד צמה שחשיבן הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם "כשם שמציאין צני", לשון זה נראה כמיותר לכאורה, וזכר סגי שיאמר הביאו ספר יוחסין שלכם, וזה לא מידוי.

ולמד מממדוד וכו', וא"כ לכו"ע לא יתכן שירומם וינשא הקב"ה את אלו"ע ויכבד אותם בכינוי חבה, דאדרבא מנחתם כן הם עלולים יותר לצב לידו התנשאות.

וזה תשובה השיב הקב"ה לאלו"ע הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מציאין וכו' דכיון שאין לכם יחוס עלולים אתם ביותר להתנאות ולהתפאר וכבר היה כן לעולמים בצבותיכם כשנחתתי להם גדולה באו לידי גאון וגבהות כלב ואין התורה מתקיימת אלא בשפלים ע"כ לא יתכן לרומם ולנשא אתכם, משא"כ ישראל שהם בני אברהם יצחק ויעקב הקדושים אין להם להתנאות במעלתן אדרבה הם מוחזקין מאבותיהם דכאשר אני נותן להם גדולה הם מנמנעים עלמין, ע"כ דין הוא שיביאו ראויים להתקרב להם לפארם ולרוממם ולעשותם עם סגולה ואין לחוש שיבואו ליורכא.

ועד"ז יתבאר גם מה דמיתתי המדרש ראינו ממקרא שנאמר ויחילו על משפחתם לבית אבותם, בהקדם דברי ק"ז זכ"ה בייטב לב פ' נח לפרש הכתוב אלה תולדות נח נח וגו' והקושיא ידוע דפתח אלה תולדות נח וחרר לספר בנה עלמין ולא בתולדותיו. אכן יובן עפ"י דה"כ על הפסוק אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשייתם אותם א"ל חנינא בר פפא אם שמרתם את התורה מעלה אני עליכם כאילו אתם עושים עמכם ה"ד ועשייתם אתם (אתם חסר ור"ל), וז"ש הכתוב אלה תולדות נח כשצא למנוח התולדות שכולד פתח ואמר "נח" דאף נח עלמין היה מתולדות נח שצאמנעות מעשיו הטובים העלה עליו הכתוב כאילו עשה את עלמין.

וזה יכיה גם ביאור הכתוב ויחילו על משפחתם לבית אבותם, דהנה מדת הענוה היא יסוד ועיקר לכל המדות הטובות, והשלים צמדה זו בקל יכנה להשיג שאר המדות, וכמא"כ (משלי כ"ב) עקב ענוה ירחא ה'. וזה הכתוב להשמינו כי בני ישראל הטלנו עממן צמדת הענוה, והיו משפילין עממן כאחיו, ומאחר שהטלנו עממן צמדת הענוה העלה הכתוב עליהם כאילו הולידו את עלמן. וזה שיעור התורה "ויחילו" על משפחתם, כלומר

את התוכ"ק הוא מה שהם מקטניים עצמם, ואפילו בשעה שמקבלים התנשאות וגדולה הם שפלים ונמוכי רוח.

וזה יכיה ביאור המדרש בשעה שקבלו ישראל את התורה מתקנאו אלו"ע בהם אמרו מה ראו להתקרב יותר מכל האומות, דכן אמת נכון הדבר שהקב"ה הביע את התורה גם לאלו"ע והם לא ראו לקבלה, ועל דבר זה לא היה להם שום פ"פ, אלא שעתהם היתה על מה שקירב הקב"ה את ישראל אליו וקרא אותם בכל לשון חיבה כאשר נגלה עליהם לחת להם תורה ומצוות, שהבטיח להם והייתם לי סגולה וגו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, משא"כ כאשר החזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון לא נדבר אליהם בדבור של חיבה. וזו היתה תרעומתן של האומות מה ראו "להתקרב" להם יותר מן כל האומות, דעמיתן היה על ההתקרבות היתירה שקירב הקב"ה את ישראל בהצטרפות עובות וכל כינוי של אהבה וחיבה.

בתם פיהן הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו', פ' דמה שקירב הקב"ה את ישראל וכינה אותם בכינוי חבה וגדולה, היינו משום דאין לחוש שמנחתם הגדולה והרוממות שנתן להם הקב"ה יבואו לידי התנשאות וגיאוף, שהרי הם מתיחסין אחרי האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב שהיו גדולים במעלה יותר מהם, ואין להם מה להתנאות אם גם הם זכו למעלה קלת, דעדיין לא יגיעו למעשה אבותיהם הקדושים, משא"כ צבור"ע שאין להם חיים עלולים הם לצב לידו התנשאות אם אתן להם גדולה, דאישחורא בלגיונא קיש קיש קירא (וכמו שנתבאר לדעת הב"ה והמהרש"ל) ואם יתגאו לא יתכן שחכו לקבלת התורה שאינה מתקיימת אלא בצעונים ושפלי ברום.

ואת לשיטת הע"ז החולק עליהם וס"ל דעוב לקרב מרע רחוקים משום שהוא שפל רוח ביותר צרכו מקור מולאו שהיה משפחה צדוקה, מ"מ הכא אף אינו מודה ואולי כיון שכבר נגלה בעליל שהאומות מתנשאים ומתנשאים בשעה שפוסקים להם גדולה, כמבואר בגמרא חולין ה"ל דעכו"ם אינם כן, ואף

באופן אחר אפ"ל המדרש בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקבלו אור"ע בהם אמרו מה ראו להתקרב יותר מן הכל כהם פיהם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו'. ולכאורה נ"צ דמאי שייכא בקבלת התורה ליחוס.

(ג) **במד"ר פ' שמות (פ"ג ז')** עכ"פ זאת החיה מדד הקב"ה כל האומות ולא מלא אומה הראויה לקבל את התורה חלל ישראל בלבד. ונ"צ דמה שייכא דרשב"ז דמייירי בקבלת התורה לפי זאת החיה.

(ג) **עוד** איתא במד"ר (שם) עכ"פ זאת החיה ח"ר תנחום בר חיננאי משל לרופא שניכנס לבקר שני חולים אחר לחיים ואחד למיתה אמר לזה של חיים זה תאכל חב לא תאכל, ושאינו לחיים אמר כל דצבו בכו ליה. כך עכו"ם שאינם לחיי העוה"ב כחיי בהם כירק עשב נחתו לכם את כל, אבל ישראל שכם לחיי עוה"ב זאת החיה אשר תאכלו, ונ"צ.

ויבואר הענין עפ"י מה דאיתא במד"ר ה"ס (פ"ג ג') ח"ר יודן דרבי שמעון כל בהמות ולויתן הן קייגין של דיקים לעח"ל וכו' כיצד הם נשחטין בהמות נותן ללויתן דקרניו וקורעו ולויתן נותן לבהמות בסנפיריו ונחתו וחי"ל"א זו שחיטה כשרה (בתמיה) ולא כך תנין בכל שוחטין חוץ ממגל קייר והמגיר וכו' ח"ר אצין כל בהמה אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תלך חידוש תורה מאתי תלך, עכ"ל המדרש. ובכך תמכו כל חכמי לב ששרי זה עיקר מסור צידיו שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחת מאת הבורא ית"ש, וא"כ מכו שאמר חידוש תורה מאתי תלך.

אמנם הנה איתא בחולין (דף כ"ז ע"ב) דרש עובר גלגלה קמיה דרב חסדא בהמה שנצרת מן היצבה הכשרה צניי סימנים דגים שנצרו מן המים הכשרין בולא כלום עוף שנצרה מן הרקק הכשרין צסימן אחד, ע"כ. וכתב המהרש"א ז"ל יראה לפי דעת החוקרים שכל יסוד הייחוד רחוק מן הגלגל הוא יותר גשמי וממרי, ובארץ יסוד התחמוץ הוא יותר גשמי מן יסוד המים שעליו, ולכן בהכרח אשר נפשה

שהולידו את עצמם באמצעות כשרון מעשיהם, ואז לבולם מדת הענוה והשפלות בתכלית, שהיה השער לשלימות המדות, שבאמצעות כן מעלה הכתוב עליהם כאילו עשו את עצמם כנ"ל. ובה הכתוב כמבאר מוכיח זכו לזה, הלא היה מקום למיתת כן יצואו לידי התעללות ממדת יחוסן, לזאת אמר על בית אבותם כי חזקה היא להם מאבותיהם הקדושים אברהם יצחק ויעקב, אשר היו ממעטין עצמן אפילו בשעה שפסקו להם גדולה. וגם ציהם אחריהם חפסו אומנות אבותם להשלים עצמם במדת הענוה המשובחת, כאשר הכתוב מעיד ויחילו גו', וע"י כן הוכנו ונעשו ראויים לקבל את התורה הקדושה שחינה מתקיימת בחיותי הלב וגסי הרוח, חלל בשפלים וגומים צניי עצמן. משא"כ אומות העולם שהם מוחזקים מאבותיהם לזה לידי גבהות הלב בזמן שפוסקין להם גדולה, אין הם ראויים לקבל את התורה הקדושה, שאינה מתקיימת בגסי הרוח.

והשתא יובן ע"י שייכות דרשב"ז זו לפרשת במדבר סיני, דכנה המדבר הוא מורה על הענוה והכחצנות, כמו שדרש ז"ל (ילקוט יתרו רמז רע"ג) למה נמשלה תורה למדבר שכל המפקיר עצמו כמדבר התורף מתקיימת צידו. ובר סיני אף הוא מורה על מדת השפלות, שהוא נמוך מכל הכרים. ומכאן תשובה לסתום פי האומות, שלא יצואו בשעה על שנתקרב הקב"ה לישראל יותר מכל האומות, שהרי המדבר ובר סיני שניהם מוכיחים שהתורה אינה מתקיימת חלל צנוהי הרוח כנ"ל. וזהו שהציין הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם, "כשם שצני מציאין" דייקא, דספר היוחסין של צני מוכיח עליהן שאינן מתגאזין כלל, שהרי הם מוחזקים במדת הענוה מאבותיהם הקדושים. ומייתי ראיה שקנו ישראל מדת הענוה בצפון בשלימות, ממה שאמרה"כ ויחילו על משפחותם, וכנ"ל דמעלה הכתוב עליהם כאילו הולידו את עצמן, בצבור שקנו צנפס מדת הענוה שהיה ראש לכל המדות העובדות. ממילא נסתחם פי אומה"ע, שהרי אין צידם מדת עוזה זו, אדרבה יחוסן מוכיח עליהם להיפוך, שהם שחננים וחיותי הלב, ובעלה עענחם מכל וכל, ובכן.

שכס אולכין אבר מן החי, דלשיטתו דין אבר מי"ב עליוס שכס עשויס שחיעב.

ובר"ז אפ"ל גם מכ ששלח יעקב אע"כ לימר לעשוי ויהי לי שור וחמור וגו', ופירשי ז"ל אבא צרכני מעל השמים ומשמני הארץ זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ, והקשו המפרשים שכרי שור וחמור קריוס גדולי קרקע, ומכו שאמר לו שאינה לא מן השמים ולא מן הארץ, אכן לפימ"ש יוחא דלאנו של יעקב אע"כ היה צריח צפניע דמן המים נבראו שזו היא צריחה בדרך נס, שנעשה זה הויח חדשה שלא בדרך הטבע. וז"ל, "ויהי" לי שנעשה בעבורי הויח חדשה שור וחמור וממילא אינה לא מן השמים ולא מן הארץ דגם נבראו (ועיין לעיל פ' וישב ט' ש"ג).

ובררך זה יתבאר במדרש הני"ל תורה חדשה מאתי תלא חידוש תורה מאתי תלא, דכנה מבורר במדרשי חז"ל דשור הבר הקרוי בהמות, צריח משונה היא, שאף המלאכים מתוראים ממנו (עיין תחומות שמיני סימן ז' ובמד"ר פ' אחרי ספכ"ב מ"ש בזה) ובזוה"ק פ' פנחס (ר"מ ע"ב) איתא דבהמות בהרי אלף שדרשו חז"ל שהוא אוכל אלף בהמות בכל יום היינו בהמות שהם מאש, דל"כ אין לך בהמה אוכלת בהמה. עכ"פ חיון מכל הני"ל דמשונה טבעו ויליחתו של שור הבר מעטע ויליחת בהמות דעלמא, אף אין הוא ניחן מגידולי קרקע, כי אם ניחן מיסוד האש הדק והמזוקק, ולפיכך מכיון שמשונה ברייתו וחומריו דק וך צויתר, ע"כ לא יבא טעון שחיטה כלל (ועי' בחולדות יעקב יוסף פ' שמיני שכ' כע"ז יעו"ש).

ועפ"ז נבא לביאור המדרש ילקוט בפרשתו (קושיא א') דכנה הכה"ק כולה רוחניות ואיך יתכן שתבא הכה"ק נקנית ע"י בני אדם עבדיו החומר הגם אשר מעשר יסודם, אכן האדם המזכך חומריו ומאופר ומלבנו בעצודת הבו"ת מהפך את החומר לאורה ונעשה זך ומאובך כעלם השמים לטוהר (עי' בדבריו לעיל פרשת תצוה פ' רפ"ב ועיין אורח"ה בק' רפ"ב חיי שרה מ"ש בזה) ולזה מכיון שהבאות בק' אשר עבדוהו הסי"ת עצודת שלמה ותמה זכו

מן האדמה מחומר הגם יערך לנך להעלות חומרם לאכילת נפש אדם שהוא נצרך ג"כ מחומר הגם מן האדמה, וצ"י הכימוניס שנשחטו יזדקך חומר בהמה שהוא יותר גס וכו', אבל הדגים אשר צריחתן מן המים מחומר היותר דק מתעלה נפש האדם מאכילתן כמו שכס באסיפס בעלמא, ולזה עופות שנבראו מהרקק לריכין יזכו בסימן אחד וק"ל, עכ"ד במהרש"א ז"ל.

ועפ"י הסבר זה אמרתי לפרש טעם פלוגתתן של יוסף והשבעים כאמרם ז"ל (צ"ר פפ"ד ז') עכ"פ ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביכם שהיה מגיד לאביו שכס אולכיס אבר מן החי. ובאמת הענין תמוה דבא פשיטא שיוסף האדיר לא בדה ח"י שקר מלבד, אלא היה לו בזה שיטה עפ"י התורה, וגם השבעים הקדושים היתה להם שיטה שהותר להם באכילתו ול"כ במאי פליגי. ויודעים דברי הפ"ד דפליגי אי דין כישראל או כבני נח, ואף אכן נימא זה מילתא.

ואפ"ר טעם מחלוקתן, דכנה רש"י ז"ל צ"י וילא הביא דרשא המד"ר עכ"פ וילא את המקלות וגו' בשקתות המים ויחמנה בצואם לשתות ר"ה אומר המים נעשים זרע במעיבה ולא היו לריבות לאבר, ע"כ. מבורר מהר כי לאנו של יעקב היה טבעם משונה מטבע שאר בהמות דעלמא, שהרי סתם בהמות ברייתן מן העפר ואילו בהמותיו של יעקב תחלת ברייתן מן המים. וא"כ אף אנו נאמר דהשבעים הקדושים הוב סברי להלכה שישתנה דין של אלו יעקב מדיון בהמות דעלמא, דכשם שהדגים אין טעוין שחיטה בעצור שיליחתן מיסוד המים שהוא החומר היותר דק, כמ"כ לאנו של יעקב שאף הם נולדו מיסוד המים הבשרי בולא כלום, ושפיר היו מותרים לאכלן בלא שחיטה, אבל יוסף האדיר פליג עליהו להלכה, דסבר כמ"ד התם דאף עופות נבראו מן המים ולא מן הרקק ואעפ"כ גזרו חכמים עליהם חיוב שחיטה משום שכס חיוני מגדולי קרקע וחומרן מתעבה ומתגשש כמותו, וה"כ לאנו של יעקב אף נולד מיסוד המים יתחייב שחיטה מחמת שהוא ניחן מגידולי קרקע. ועל כן הביא דבתם רעה אל אביכם

ישראל בני אל חי זרע אברהם יתחק ויעקב שזיכונו
 חומרים הזכירין לבל יסקאו נפשם, וישמרו עמלם מכל
 עומאה, לפי שהם חיים הדדוקים צאלקים חיים.

*

במסיבה להחזקת הישיבה

עוד יתבאר המדרש ילקוט (רמז חרפ"ד) בשעה
 שקבלו ישראל את התורה ותקנאו בהם אומות
 בעולם מה ראו להתקרב יותר מן הכל סתם פיהם
 הקב"ה ואל הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו'
 כדרך שבני מדיאין שנאמר ויחילדו על משפחותם לבית
 אבותם. ובהקדשה מפורסמת מה היתה טענתן של
 האומות, הלא הקב"ה החזיר את התורה על כל אומה
 ולשון וחס מלאו זה ולא ראו לקבלה. גם מה שהציב
 הקב"ה הביאו ספר יוחסין שלכם ל"ב, שהרי מתחלה
 הביע להם הקב"ה את התורה אף שלא היו מיוחסין,
 כרי דלא תליא קבלת התורה ביחוס, ומה תשובה היא
 זו לדחותו בטענת היוחסין.

ב וידעו בני ראובן בשר ישראל תולדותם למשפחותם
 לבית אבותם במספר שמות לגלגלותם וגו'. בדעת
 זקנים מצעלי החסופות כתב למה נאמר לגלגלותם
 בראובן ושמשון יותר מכל שאר השבטים, לפי שקנטרן
 יעקב כאשר ציך בניו והולכרו לכפרה, וגבי שקלים
 הבאים לכפרה כחצי צקע לגלגלת, ע"כ. ולכאורה
 מדוע רמז אלף הכתוב כפרה זו של מחצית השקל
 דייקא, ולא שאר עניינים הבאים לכפרה, כקרבנות
 וכיו"ב, שהי' הכתוב יכול להטמין בזה גבי מנין
 ראובן ושמשון, ומה ענין כפרת מחצית השקל צקע
 לגלגלת לענין חטאים של צי שבטים הללו.

ו רבא לביאור הענין נראה דבההא איתא בגמרא (שבת
 פ"ח ע"א) ויתלבו בתחתית הבר א"ר אבדימי בר
 חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית
 ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מוטע וכו'.
 ובקשו התוספות (בד"ה כפה) ואע"פ שבכר הקדימו
 נעשה לנשמתו ומה הי' צורך עוד לכפות עליהם הר
 כגיגית ויתלבו דשמא יביו תחרים בהם כשיוראו האש

לעבר חומרים ולהפכו לאורה, זכינו אף אנו מכוחם
 ומזכותם, כי בני אברהם יתחק ויעקב נחנחו וקבלנו
 מהם מאותו כח קדוש, ועיי' כן נעשינו ראויים לקבל
 את התורה. מש"כ אור"ע אשר שורשם ממקור
 העומאה אין זיכילתם לזכות אל התה"ק שכולה
 רוחניות, והכן.

והם הם דברי הילקוט שעטנו באומות מה ראו
 אלו להתקרב להם מכל האומות, מדוע אין
 האומות זוכים לקבל התה"ק ולהשיג נועם הדר זיוה
 אלא ישראל בלבד, והשיב להם הקב"ה הביאו לי ספר
 יוחסין שלכם כדרך שבני מדיאין, שהם בני צחוני
 זרע אהבי האבות הקדושים, שזכו עמלם וטברו
 נפשם וגופם עד שהגיעו להיות זכים ומאוחלחים
 בכל מיני עברה, ומכאן זכו אף צניכס אחריהם,
 ע"כ הם ראויים להתקרב ולהשיג את התה"ק.

וזה גם ביאור המדרש ה"ד עמוד וימודד ארץ ודרים
 מיינה שמדד הקב"ה כל האומות ולא מלא אומה
 הראויה לקבל את התורה אלא ישראל, כלומר שמדד
 הקב"ה טבע האומות ותכונתן עכירות חוממן וגבות
 נפשותיהם, וראה שאינם ראויים לקבל את התורה
 אלא ישראל בלבד. ושפיר שייכא דרשא זו דמייורי
 צקלת התורה לפרשת זאת החיה, שממנה למדנו ענין
 זה דהכל תלוי במדות החומר מאחרי יסוד הוא, לפי
 גבות החומר יעטר חיקון הרבה, ולפי זכות החומר
 יומעט חיקונו, וכדחזיקן צשור הצר דלפי שחוממו זך
 אינו עשון שחיבה וחיקון כלל, להכי סמך לבאן דרשה
 זו שמדד הקב"ה ולא מלא אומה הראויה לקבל את
 התורה אלא ישראל, דאין האומות ראויין לה ללד
 עציות חוממן וגשמיותו.

ומבואר גם אידך מדרשא משל לרופא וכו' לזה של
 חיים זה תאכל זה לא תאכל ושאני לחיים אמר
 כל מה שהוא מבקש חנו לו כך עכ"ם וכו' כירק
 עשז נחתי לכם את כל שהחיר לכם שקלים ורמשים
 אצל ישראל שהם לחיים זאת החיה אשר תאכלו.
 ולפי"מ שנתבאר מוכן היעז דחד טעמא הוא עס
 מה דאמרו, דכיון שהעכ"ם חוממן גם ועבור, ע"כ
 לא חזיק להם אכילת השקלים ורמשים, מש"כ

המרכז והפנימיות של הגופים עד סוף כל הדורות, והאריך שם עוצה לבאר מציאות האופן הזה.

עב"פ כל דורות ישראל העתידין לעמוד היו ונמצאו במעמד הר סיני בגשמייתם וגם מרכז הגופים שלהם וקבלו עליהם שבעת התורה. אמנם בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע שזה היה לפני קבלת התורה לא נמצאו שם אלא ישראל שצאיות הדור בלבד, ואכתי לא היו שם גשמות ישראל שדורות העתידין רק במעמד הנבחר ולא קודם לכן, וא"כ מובן שפיר דלמאת לא היה לורך בכפיית הר כגיגות בעבור אותו הדור, שברי כבר אמרו נעשה ונשמע, וקיימו וקבלו עליהם את התורה"ק. אמנם בשעת מתן תורה שהיו שם כל הדורות העתידין, ונמצאו בהם כאלה שלא ראו לקבל את התורה ברנן, לפיכך הוצרכו לכפיית הכר כגיגות בעבור אותם הדורות שלא יתראו לקבל את התורה ברנן.

ואפ"ש לומר עוד להעמיס כל זה בחירון התוספות הנ"ל דשמת בראותם האש הגדולה היו חוזרים, וכו' עפ"י מה שנתבאר דשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע לא היה שם אלא אותו הדור בלבד, שהיו להם גשמות קדושות גבוהות מאד, וקבלו ברנן נפשו ובחפץ לבם עול תורה ומצוות. אמנם כאשר עמדו רגליהם לפני הר סיני, שאז נקבלו וצאו שם הגשמות, וכדברי השל"ה"ק אף מרכז הגופים של כל הדורות העתידים, אז ראו בני ישראל מה יהיה מצב הדורות הבאים, ואחרי דורות שפלים עוד עתידין לעמוד, ומכך היו ישראל יראים מאד, היאך יוכלו לקבל את התורה ולהיות ערבים על הדורות הבאים שיקיימו את התורה"ק אחרי שיבאו ציניהם דורות שפלים כ"כ.

ועפ"י זה תהיה כוונת דברי התוספות ז"ל הנ"ל ע"ד מה שאמרו ז"ל (ב"ק דף ס' ע"א) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן אין פורענות בזה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם ואינם מתחלת אלא מן הדיקים תחלה שנאמר (שמות כ"ב) כי חלה אש ומנאל קוים אימתי אש יוצאה בזמן שקוים מצוים לה וכו'. עכ"פ מובאר דאש מורה על אש הסט"א שהרשעים יתעצרים והצדקה ללכת יוצאה ומלהעת

הגדולה וכו', עכ"ד התוספות. והנה תירוצם תמוה, לדבריהם הסביר נותנת להפוך, דשיראו ישראל הדור יקר תפארת תה"ק חיו כבוד, שהאש הגדולה מלהעת סביבותיה יגדל חשקם ותתרגב אהבתם ותשוקתם לכות בה. וחזוין בתפלת ר"ה שדבר זה נמנה בין שצמי מעלות ישראל, וכמ"ש אחת נגלות בעין כבוד וכו' ותשמיעם הוד קולן ודורות קדשן מלהבות אש. ומדוע יהי זה סיבה להם שיחזרו בהם ממה שקבלו על עצמם ואמרו נעשה ונשמע.

ואפ"ש ליישב קושיית התוספות באופן אחר וכו' עפ"י מה שכתבתי בספרי ויואל משה (מאמר שלש שבעות סימן ל"ה) מה שחקרו הקדמונים בזה שאמרו ז"ל שכל ישראל מושבעין ועומדים על קיום המצוות ממעמד הר סיני וכדרך שמצינו ב"מ מושבע ועומד מחר סיני (יומא ע"ג ע"ב), דלכאורה היאך חלה שבעת התורה על כל הדורות העתידים שלא היו עדיין בעולם, וידוע מה שאמרו ז"ל במא"כ"כ (דברים כ"ט) את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום. שכל נפשות ישראל שעתידין להבראות עד סוף כל הדורות היו במעמד הר סיני ובעת קיום הבריתות והאלות.

אמנם בעל העקידה ז"ל בספרו פ' נצבים שער ל"ט לא הונחה דעתו בזה, דאכתי קשה ליה דכיון שלא היו שם אלא הגשמות של הדורות העתידין להבראות כולל חל השבעה עליהם, והלא המצוות אינן אלא חובות הגוף והגופים לא היו שם וקו"ל אין חבין לו לאדם שלא בפניו, וגופא וודאי בהפקידה ניתח ליה, וכו' לריך הגוף להיות שם כדי שיקבל עליו. ועיי"ש מ"ש הוא ז"ל בזה שאין זו שבעה כי אם הכרח הוא שיבאו דורות העתידין מקיימין את התורה, שהפורש ממנה כפורש מן החיים, וזה ענין חמור מן השבעה, ועיי"ש שהביא משל נעים על זה. והשל"ה"ק בעשרה מאמרות מאמר צ"י הביא דברי העקידה באורך, וכתב עליו שנאמת דבריו מחוקים לחיד, אך דבריו רבותיו ז"ל מובאר שביה שבעה ממש, עיי"ש שהביא ראיות לזה ומשיג על דברי העקידה. וכתב השל"ה"ק לתוך קו' העקידה דכשם שהיו שם כל גשמות ישראל עד סוף כל הדורות, כך היו שם

כל הציבותיה ומכלה כל חלקה עוצה (ועי' מ"ש צזח לעיל פ' משפטים עמוד קמ"ט). ויתכן ש"ש החום' דשמח בראותם האש הגדולה יהיו חוזרים צהב, דאין סמכוון על האש הגדולה שבמעמד הר סיני, אלא על אש הנסיונות שהרשעים שזדורות הבאים מצערין, וממשיכים ומטעים אחרים ורבים עשו וילכדו צרפתם. ולכן כשראו בני ישראל במעמד הנצחר את כל הדורות, וכביטו וכתבוננו מה יהיה המצב שזדורות אחרונים היו יראים ממחמת האש הגדולה שעלולה להכשעם ולאכול גוים וגם קמה. וממחמת יראתם היו עלונים לחזור צהב, והולרכו לכפית הבר כגיגית, כדי שיקבלו עליהם ועל זרעם עד סוף כל הדורות עול חורב ומלוות.

ודארתאן להכי יתכן לומר כי אומות העולם ידעו כיצב מה שיכיה מצב הדורות הבאים שלהם, ולא ראו לקבל את החורב, דאף אם יקבלו אותו כדור את החורב, לא יהיה לתורה קיום אלא שזדורות הבאים שלא יראו צניהם לקיימה. אמנם כאשר נודע להם דכשנחנה תורה לישראל עמדו שם כל הנשמות העתידים עד סוף כל הדורות, שהוצאו כולם למעמד הנצחר כדי להשביען ולכפותם לקבל עליהם עול תורה ומלוות אז חזקו האומות לבא בטענה מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל, שהביא הקב"ה למעמד הר סיני את כל הדורות העתידין, ואילו כשאר הקב"ה על האומות וכליע להם לקבל את החורב לא דיבר עמכם כלל מן הדורות העתידין שלהם, ולטעם זה לא נחרצו לקבל, ואילו היו מביאים לשם את הדורות שלהם העתידין, ומשביעין אותם, היו גם הם מסכימים לקבל את החורב. סתם הקב"ה את פיהם ואמר להם הביאו ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאין שנאמר ויתילדו על משפחותם, פירוש דמה עשה יש לכם שיביאו את הדורות הבאים שלהם, הלא אין בידכם ליתם את עצמכם אחרי אבותיכם, ועאכ"כ דלא שייך ליתם צניהם ודורות הבאים אחרים, משא"כ ישראל שהם מתייחסין למשפחותם יתכן להשביע דורות הבאים שלהם.

אזכירם והיו לריקים לכפרה לפיכך רמז על השקלים בצאים לכפרה שנאמר צהב צקע לגלגלת (קושא צ"י), וזהו השצעים הק' כללו כי להם אחיה פגם שמחמת כן קטעין אזכירם, והיו לריקים לתקן הפגם, וכעצם היעולה לתקן הפגם הוא להעמיד דורות ישרים וקדושים שצבם יהיו צעוטים שתחייים הקדושה, וע"ד שנאמר ז"ל (בראשית רבא פכ"ט) ח"ר סימון מלינו שהקב"ה עושה חסד עם האחרונים צכות הראשונים ומניין שהקב"ה עושה חסד עם הראשונים צכות האחרונים שנאמר ונה מלא חן צעויה ה' אלה תולדות נח, בצחיה צכות צכות תולדותיו, עכ"ד במדרש. וכתב צח"ק דהכוונה שגילול צכות הליקיים העתידים לעמוד נחרצו. וכן אחיה צמד"ר פרשת תולדות (פס"ג ג') ר"ש צר יתכן אמר אצרכם לא גילל מכבשן האש אלא צכותו של יעקב. משל לאחד וכו' כך אצרכם ילא דינו מלפני נמרוד לשרוף ופ"ה הקב"ה שיעקב עתיד לעמוד ממנו אמר כדאי הוא אצרכם להגלל צכותו של יעקב הכ"ד לכן כה אמר ה' אל צית יעקב אשר פדה את אצרכם. ועיי"ש ציפ"ה מה שביאר צכוונת במדרש.

עב"פ חזין מה כמה גדול כח חזות הדורות הבאים לבגן והכליל על אצותיהם, וא"כ כפרה משולה היא זו על מה שפגמו האצות אם הם מעמידין יסודות נאמנים להמשיך שלשלת הקדושה שתחייים וצח"י נאמית. וזהו כדי שיוכלו הדורות העתידים להתחנך ולהתקיים צדרכי החורב והיראה יש צורך לתמיכה ממקורות כשרים שיוכלו להתקיים, וידוע שהשקלים רומזים על הצדק (צבא צחר דף י"ב ע"ג) על כן לפי שהיו שצב ראובן ושמעון לריקים חיוקין על מה שקעטרים אזכירם, רמז הכחוצ צחיה לגלגלתם שענין השקלים שיתנו להחזקת ולקיום הדורות בצאים הם כפרה להם, שע"י כן יעמוד להם צכות הדורות הבאים חזי יהיה תכלית החיוקין.

*

באופן אחר יתבאר המדרש ילקוט צעטב שקבלו ישראל את החורב נתקנאו צהב אוב"ע מה ראו להתקרב יותר מן הכל סתם פיהם הקב"ה וא"ל

ועתה נחזור לצחר צדרכי הצעטב"ם ה"ל צעטם שנאמר צח"ק ושמעון לגלגלתם משום שקעטין

ית"ש ויתעלה אמן, עכלה"ק, והמורס מדברי קדשו כי אף שאו"ה"ע הם מרובים מאתנו במספרם אין לנו בעלים ביניהם, לז' שאנו דבוקים בהקב"ה ולר"ך ציטול כנגד כל הדבוק, וכל הבוים כאין נחשו נגדו ית"ש.

ובזה נבא אל ביאור הילקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה וכו', דהנה הקב"ה הניע את התורה לכל האומות ולא רצו לקבלה, ולא חשו לכך שמה יקבלו ישראל את התורה ויהיו רמים וישיאים מהם, שהיו סוברים בין כך ובין כך לא מהני לבו מידי, דאשפי"י שקבלו את התורה מכיון שהם מועטים מכל האומות ויתבטלו ברוב אומות העולם. אכן כאשר נזכר הקב"ה למנות את ישראל כמא"כ שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו', אז נתעוררה מחדש קנאת האומות על ישראל, כי הבינו ממה שזכר הכתוב למנות דין דבוק יש להם, שהם דבוקים בקב"ה, דלעילולא כן לא ה"י הכתוב מנזר למנותם מתשם שיהיו בעלים ברובא בין או"ה"ע. ולפיכך מיייתי הילקוט דרשב ז' לפרשת חומש הפקודים שזכר הכתוב שאו את ראש וגו', דלא חזר ונתחדש קנאת האומות על ישראל, ובאו בטענה מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל, שהם דבוקים בו יתצדק מכל האומות, שהרי מטעם זה אין ישראל בעלים ביניהם. ועל כך השיב הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין וכו' כשם שזני מציאין, דבני שהם מיוחסין זרע אברהם יתחק ויעקב ראו ורגון למלך מלכי המלכים הקב"ה שיהיו מתדבקין בו כביכול, משא"כ האומות שאין להם חיים אין הגון שיכ"י המלך מתדבק עמהם.

ועתה מצוה המד"ר (קושיא ז') על נכון, שלא תתמה על מה שאמרי"כ שאו את ראש כל עדת בניי שנלטו למנותו, הרי ע"י המנין יודע שישאל מועטין מכל האומות וח"ו יהיו בעלים ברוב, לז"ל אמר הקב"ה לישראל לא תצבתי בריב יתירה מכס וכו' ודמיתי אחכם לי, פ"י שהקב"ה אהב וחבב את ישראל חבב יתירה נודעת להם מאתו ית', שהם דבוקים בו כביכול, ובזה הם דומים אליו כביכול שאין להם ציטול כדברי הנוצי"א ז"ע דדבר הדבוק אין לו ציטול וכו' שנתן במדרש טעם ונמוק לדבריו

הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שמצאין בני וכו'. ולכאורה מה תשובה השיב הקב"ה לאו"ה"ע על טענתם באתנו הביאו לי ספר יוחסין, וכי קבלת התורה תלויה ביחוס.

במד"ר (פ"א ז') איתא ד"א וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו' שאו את ראש אמר הקב"ה לישראל לא תצבתי בריב יתירה מכס לכך נהניי לכם תלוי ראש ודמיתי אחכם לי שכשם שיש לי תלוי ראש על כל צאי עולם וכו' כך לכם עשיתי יסודת לכם תלוי ראש לקיים מה שנאמר (תהלים קמ"ה) וירם קרן לעמו וכו"ל ונתקן ה' אלוקך עליון על כל גויי הארץ ע"כ. ולצ"ב מ"ש המדרש דמיתי אחכם לי, וכי ילוויי לדמות יציר ליוצרו באתה לז' ואופן, אחתהם.

ואפ"ר עפ"י מה שכתב בספר הקדוש נועם אלימלך פ"ז לבאר הא דמקשו חז"ל (יומא כ"ב ע"א) על המקרא וכו' מספר בני ישראל וגו' ורמי קראי אהדיי דמתחילה אמר וכו' מספר ולבסוף מסיים אשר לא ימד ולא יספר ותיורו בגמ' כאן בעושיין ראונו של מקום כאן כשאין עושיין רש"מי. וכתב הוא ז"ל בכוונת הגמ' דבעושיין ראונו של מקום יש לישראל מספר, ועוד והגון הוא לסופרם, וכשאין עושיין ראונו של מקום אז אסור למנות אותם. וכתב לבאר הדבר חזקוני, דהנה כתוב בתורה כי אחס' במעט מכל העמים וח"ו שלא יהי' המיעוט בטל ברוב, ולכן הכוון שלא למנות את ישראל שלא יהי' להם מספר, כדי שלא יתבטלו בין האומות. אך כשישראל הם עובדים ועושים ראונו ית' אין חזיק להם במספר, וממילא מנזר למנותם וכו', והוא כשעושים ראונו וחס' דבוקים בהבורא ית"ש ובצו"ע (וי"ד סי' ז"ב) פסקין דדבר הדבוק לר"ך הציטול נגד כל הדבוק, וכשאנו דבוקים בו ית"ש אינם יכולים לבעול אותו. וזהו שחז"ל כאן בעושיין ראונו וכו', ואז יכולים למנותם ומנזר למנותם ואין חזיק להם, מחמת שהם דבוקים ולא יתבטלו, אבל כשאין עושיין ראונו כו' אז ח"ו חזיק להם הכנין, ואז אשר לא ימד ולא יספר. וזהו שפירש"י ז"ל מתוך חזקוני מנאן, כי הם דבוקין בו יתצדק וחס' חביבים עליו למנותם כדי לקרבם אליו

לומר שעשו חטובה שלמה בצואם לסיווי, ושפיר יליף מינה צדיק שאף נסיעתם מרפידים היחה בחטובה.

והנה כאשר האדם שב בחטובה שלמה על חטאיו הריבו כליו נחפץ לאדם אחר לגמרי, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (בפ"ב מהלכות חטובה הל"ד) וז"ל, מדרכי החטובה להיות שבז צועק צועק וכו' ומשמע שמו כלומר אני אחר ואני אותו כאיש שעשה אותו המעשים ומשנה מעשיו כולן שכן לעובד וכו', ע"כ. וכ"כ שם בפ"ז ה"ו החטובה מקרבת הרחוקים אמש היה זה שנאוי לפני המקום צ"ה וכו' והיום הוא אהוב ונחמד וכו', עיי"ש שם אריך. ולפיכך אחר שבישראל משוקעים זמן זמנים טובא בעומק עומאת מלרים היה הכרח צדצר שיקדימו לעשות הכנות גדולות בחטובה שלימה לטוב ולזך עמם מעומאת מלרים, ונעשו כצרכי חדשות, וקבלו צורב אחרת וצחינה אחרת, וזה גרם להם שמתרלו לקבל את החורב הקדושה באמת ובלב שלם.

והנה החטובה מציאה לידי קירוב לצבות ישראל לאציהם שבשמים, כדאיתא בגמ' (ברכות ל"ד ע"ב) שלום שלום לחוק ולקירוב למו שביה רחוק ונתקרב. והיינו בעלי חטובה שהיו רחוקים ממנו ית"ש ע"י מעשיהם הרעים כמא"כ (ישעי' נ"ט) כי אם עוונותיהם היו מזדילים ציינים לבין אלוקים, וע"י החטובה חזרו ונתקברו אל הש"י. ולכן ע"י החטובה שעשו ישראל לפני קבלת החורב זכו להתקרב אל הש"י ולהתרחקות לקבל את החורב בכל לבם ונפשם. וזו היחה ענתם של אור"ע מה ראו „להתקרב" להם מן האומות, דאף שגם להם הניע הקצ"ה את החורב ולא ראו לקבלה, אך לא היחה להם שום הכנה מוקדמת להסיר חלאתם ולהכנס עומאת נפש ע"י חטובה, ועל כן לא ראו לקבל את החורב, צדיהם עבועים ומשוקעים בעומאת. ולאחא צאו צענה כי אילו היו גם הם זוכים להתקרב ע"י חטובה בעולם כל היו גם הםה מתרחים לקבל את החורב, ומדוע איפוא השפיע הקצ"ה להתקרב ע"י חטובה על בני ישראל בלבד עד שמתקברו לעבודתו, ואליהם לא השפיע החטובה מלמעלה, ודין גרמא שזוד עומתם צם שמאכס בחורב הקדושה.

שכשם שיש לי תלוי ראש על כל צאי העולם וכו' כך לכם עשיתי תלוי ראש, שכם מודעים ונכרים ולא יתבעלו צדור. לכך נאמר שזו את ראש וגו', דאין לחוש שצ"י המניין יתוודע שכם מועטין, דאין מיעוטן מחיק להם. ולא יתכן שיכיו בעלים צדור מחמת שכם דצוקים בצקצ"ה. וצ"ש לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו וכו' לא עשה כן לכל גוי, דבישראל בלבד ישנה מעלה זו להיות דצוקים בצ"ה משא"כ בשאר האומות. הקצ"ה יעזור שכו' דצוקים אליו ית' בלב ונפש, ונקבל את החורב באנפין נכירין, ונזכה להתרוממות קרן החורב וישראל בחתגלות לצד שמים עלינו צ"ה.

•

באופן אחר יתבאר המדרש ילקוט בשם שקבלו ישראל את החורב נתקנאו בכם אור"ע אמרו מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל מיד סתם את פיהם הקצ"ה אל הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מציאין וכו'. וקשה מה טענה היחה צפיהם שישראל נתקברו יותר מן הכל בלא הקצ"ה החזיר עליהם את החורב והניע להם לקבלה ולא ראו. עוד יש להבין איך סתם הקצ"ה את פיהם בלמוד להם הביאו ספר יוחסין שלכם וכו' מה תלוי קבלת החורב ציחום, וכו' חזין שבקצ"ה רכז לתת להם את החורב אף שאינם מיוחסים.

ונראה בקדם מה שפירש רש"י ז"ל צפרשת יתרו עה"פ ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני להקיש נסיעתן מרפידים לביאתם למדבר סיני מה ביאתן לסיוי בחטובה אף נסיעתן מרפידים בחטובה. ולכא"י צ"ב דכא גופיה מנא לן דביאתן למדבר סיני בחטובה ולא מניין דבר זה מפורש במקרא. ולריך לומר דכא מילתא דפשיטא שמיד צ"ה סיון כאשר הביעו ישראל להר סיני עשו חטובה שלמה כדי שזכו אל המעמד הנצח, כי בלא חטובה כהוגן לא יתכן לזכות למעמד נצח קדוש ונורא זה, אשר עד ביאת הגואל שז לא יזכו ישראל לנחינה גבוהה זו, שפסקה זרבתן לגמרי וזכו קדושים ועבורים כמלאכי השרת. וע"כ

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוכל מועד וגו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' יל"ד מה לו להשמיענו שהיה במדבר סיני, הלא ידוע דלחוק"מ היה במדבר סיני, ובתחלת פ' ויקרא כתוב ויקרא אל משה באהל מועד, ולא אמר במדבר סיני ומדוע נשתנה כאן.

(ב) **במד"ר** (פ"א ס"ט) אמר הקב"ה לישראל לא חיצוני צריח יתירה מכך לכך נחתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי, שכנס שיש לי תלוי ראש על כל צאי העולם וכו' כך לכם עשיתי להיות לכם תלוי ראש לכך נאמר שאו את ראש לקיים מ"ש וירם קרן לעמו וכו"ל ונחקר ה' עליון על כל גויי הארץ ע"כ, וראוי להבין מכו החשיבות האמור כאן, שהפליגו חז"ל בה שישאל יש להם תלוי ראש על כל גויי הארץ, אם כוונתו אל המספר האמור כאן, שישאל נמנין ואין האוכל"ע נמנין, איך שייך לומר ע"ז דמיתי אתכם לי, הרי צחי' המספר לא שייך אללו ותי' כלל, כי הוא אחד בתכלית האחדות, וי"צ.

(ג) **עוד** במד"ר (ס"ה) וידבר ה' אל משה במדבר סיני זשי"ה לא עשה כן לכל גוי וכן וירם קרן לעמו, משל למלך שנשא אשה ראשונה ושני' וכו' ולא כתב לה כתובה וכו' ראש עני' יתומה בת אבות וכו' אמר לשושביו אל תחבוב בה כראשונה זו בת אבות וכו' כתוב לה כתובה באי זו שבע באיזו שנה באיזו חדש בכמה בחדש וכו' כך כיון שעמדו ישראל אמר הקב"ה למשה איני מוכה באלו כאלות הראשונים אלו בני אבות הם אברהם יצחק ויעקב, לך כתוב להם באיזה חדש בכמה בחדש וכו' לקיים מ"ש לא עשה כן לכל גוי, ומה עשה וירם קרן לעמו, וראוי להבין דמכו גודל החשיבות הזה שנכתב להם זמן החדש חמן השנה, ובשביל זה נתעלה מדריגתם ונתרומם קרנם על כל העמים וי"צ הכוונה בזה.

(ד) **במד"ר** הובא בישיבת משה וידבר ה' אל משה במדבר סיני, זשי"ה כי יתן ד' חכמה מפיו דעת

אמנם באתם יש תשובה לדבר לדחות טענות האומות ותכל תלויחם מעל בני ישראל, דאיתא בתנחומא פ' באזינו דלא מהניא תשובה אלא בישראל אבל לא באוכל"ע, דאף אם הם רואים לעשות תשובה אין מקבלים אותם. וא"כ לא היה באפשרי שתקדים תשובתן של אוכל"ע לקבלת התורה, דאף אם רואים לשבץ אין תשובתם מתקבלת למעלה, וכיון שאין תשובתם מרובה ומקובלת למעלה לא מהניא מידה.

ובחקר מילתא דלא מהניא תשובה אלא בישראל ולא באוכל"ע נאמרנו טעמים הרבה, אחד מהני טעמי הוא משום דישראל קרויים בנין למקום ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, אבל אוכל"ע הם צבתי' עבדים וקיי"ל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (עיין בני יששכר מאמר ימי הגבלה אות ה' טעם ד'). אכן גם בטעם זה לכאורה יש לערער דמה ראו ישראל לזכות למעלה זו שיהיו נקראים בנין למקום שפ"י כן מועלת להם תשובה ולא אוכל"ע. ולריך לומר כי אוכל"ע לא יתכן שיהיו נקראים בנין למקום, דאף לאצותיהם אינם צחי' בנין דאין להם חיים, ובניס זרים ילדו, ועלכ"כ דאין הם יכולים להיות בנין למקום צ"ה, משא"כ ישראל שלידתם בקדושה ובטהרה והם מתיחסים על אצותיהם ע"כ נקראו בנין למקום.

ובזה מבואר ע"י המשך דברי המדרש שטענו אוכל"ע מה ראו להתקרב להם יותר מכל האומות, כדאמין שנתקרבו אליו ית' ע"י התשובה שהיא מסייעתן ומשכרתן להיות ראויים לקבלת התורה, משא"כ האומות שלא נתעוררו לתשובה. וז"ל דהיינו טעמא לפי דלא מהניא תשובה אלא בישראל שהם צחי' בנין למקום משא"כ באוכל"ע שהם צחי' עבדים מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אך גם על זה יבואו האומות לעמוד מדוע יגרעו הם להקרא עבדים ולא בניס בישראל, וכדי לשחור תלויחיהם מיד סתם הקב"ה פירם הביאו לי ספר יוחסין כדרך ש"בני" מבצין, כי בני ישראל מיוחסין אחרי אצותיהם על כן נקראו "בני", ותשובה מועלת להם, משא"כ אחם שאין להם חיים אינם ראויים להקרא בניס אלא עבדים ולא מהניא לכו תשובה.

ה) אִיתָא זילקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקאלו אוכ"ע בכן ואמרו מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פירש הקב"ה ח"ל הביאו ספר יוחסין שלכם כשם שבני מדיאין שנאמר ויחילו על משפחתם, לך ממאס בראש הספר הזה, אחרי שנאמר הלא המלות בסוף חוב"ב, שלא זכו ליעול התורה הלא בשביל היוחסין שלהם עכ"ל וי"ב דמה היה תלונתם של אומה"ע הלא ראה הקב"ה ליתן גם להם התורה ולא נחרצו לקבלה. גם י"ב איך דמה אותם הקב"ה בטענת היוחסין, הלא ראה הקב"ה ליתן להם התורה חף שאין להם יחוס.

ואפשר לנאר הענין ונקדים מ"ש בשעת (פ"ח ע"א) ויחילו בתחתית הכר מלמד שפכה הקב"ה עליהם הר כגיגית וכו' אמר ר' אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאוריינתא, ופירש"י שאם יזמינו לדון למה לא קיימתם וכו' יש להם תשובה שקבלו באונים, אמר רבא הדר קבלה צימו אחשוורוש וכו'. והקשו בתום דלמה הוצרכו לכפי', והרי הקדימו נעשה לגשמע ועיי"ש מה שחיללו. ובאמת מתורן קושית זו בתנחומא פ' נח (סימן ג') ופלא מה שלא הביאו התום' תירושם כאן וצ"מ הביאו התום' בדבריהם מאמרי התנחומא. ח"ל התנחומא, ואם תאמר על התושב"ב כפס עליהם את הכר, והלא כבר אמרו נעשה ונשמע, מפני שאין זה יגיעה ולער וריא מעט הלא אמר לכן על התושב"ע שיש בה דקדוקי מלות קלות ותמורות וכו', ועוד אמרו שם לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל הלא התושב"ע וכו', עכ"פ מתורן קושית התום' בפשטות דכפיה היה על תושב"ע.

ועפ"י דברי התנחומא ה"ל יתורן קושית הרמב"ן ז"ל על מ"ש מכאן מודעה רבה לאוריינתא דיכולין ליפטר בטענת אונים, דא"כ למה נעשו ישראל בחורבן בית ראשון קודם אחשוורוש, ועדיין היה להם מודעה וטענת אונים, ועיי"ש מה שחירן. ולפי דברי התנחומא לא קשה, דטענת אונים לא היה מעיקרא רק על תושב"ע דקבלו באונים, אבל תושב"ב קבלו בראון ואמרו נעשה ונשמע, ובית ראשון נחרצו בעון עיז, ועל תושב"ב לא היה להם טענת אונים.

ולכאורה ראוי להבין דגלוי וידוע לפניו ית' שיכיה להם טענת אונים עיי הכפיה ח"כ לנחיה לורך היה הכפיה על תושב"ע, ולמה לא נתן להם הקב"ה הכל בכתב מפורש שיכיה מרואים לקבלה בחפץ ובחשוקה להקדים נעשה לגשמע. אמנם מבוארים הדברים, במד"ר שמות (פמ"ז ס"א) כתב לך את הדברים האלה הכ"ד אכתוב לו רוצי תורתי כמו זר נחשבו, בשעה שנגלה הקב"ה בציוני ליתן תורה לישראל אמרה למשה על הסדר מקרא משה תלמוד ואגדה שנאמר וידבר אלוקים את כל הדברים האלה, אפי' מה שהתלמוד שואל לרז אמר הקב"ה למשה באותה שעה, וכו', ח"ל רש"ע אכתוב אותה להם, ח"ל אינו מבקש ליתנה להם בכתב, מפני שגלוי לפני שטכ"ס עתידים לשלוט בהם וליעול אותה מהם וכו', הלא המקרא אינו נותן להם במכתב, ובמשה ובתלמוד ובאגדה אינו נותן להם על פה, שאם יבואו עכו"ם וישתעבדו בהם יהיו מובדלים מהם ע"כ.

ואיתא זילקוט (בועש ח') ח"ר יהודה בר שלום בקש משה שתבא המשינה בכתב, ופכה הקב"ה שעמידים עובדי חלילים לתרגם את התורה, ולהיות קוראים בה יונית ואומרים חף הם ישראל, אומר הקב"ה לאומות מה אתם אומרים שאתם בני, אינו יודע הלא למי שמסטירין שלי בידו הוא בני, ומהו המסטירין זה משה. שאם היתה המשינה ביד האומות ח"כ כמו זר נחשבו, ע"כ. וזכורלמי פ"ב דפאה ח"ר אבין אלו תכתוב לך רוצי תורתי לא כמו זר נחשבו, מה ביקר לבין אומה"ע, אלו מוילאים ספריהם ואלו מוילאים ספריהם, ר' חגי ב"ר שמלאי אמר תחייב כי עפ"י הדברים האלה כרתי אתך ברית, הלא אמרה אותם שפכה הם חזיבים ע"כ. עכ"פ מבואר מכל הלין דתושב"ע הוא חזיב לפני הקב"ה, ולא כרת הקב"ה ברית עם ישראל הלא על תושב"ע, ונקראת מסטירין דמלכא, ועיי' נקראים ישראל בניים למקום כמ"ש זילקוט ה"ל בשם המדע, שאמר הקב"ה למי שהמסטירין שלי בידו הוא בני, ומעתה ח"ש תועלת הכפיה על תושב"ע, ואע"פ שיכיה להם טענת אונים, אבל עיי' ישראל נקראים בניים למקום, ומובדלים מן העכו"ם כמ"ש במד"ר ה"ל.

האומות, וקנאתם היה על תושבֵי־ם, שהשיגו שהיה רחמים גמורים, וגם שעי"ז יתקדשו ישראל שיקראו צנים למקום כמבואר במדרש ה"ל, וז"ש מה ראו אלו להתקרב יותר שניתנה להם תושבֵי־ם ולא לנו. והשיב להם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו'. והגם שראה הקב"ה ליתן להם תושבֵי־ם בלי ספר יוחסין, אבל תושבֵי־ם דהוא מסטורין דמלכא וזה סימן שישאל צנים למקום כמבואר לעיל, אין ראוי שיתן כ"א לרע האצות, כי הם לבד ראויים להיות צנים נמוקים ולא ה"ומה"ע, וזה שסיימו בילקוט ה"ל, דעי"כ נסמך שאלו את ראש צניי למשפחותם לבית אבותם, לאלה המנות אשר נזכר ה' את משה אל צניי הכהמרה בסוף ח"ב, שעי"ז יוחסין וכו' ישראל לקבלת תושבֵי־ם כנ"ל.

ועי"ז יתבאר דברי המדרש רבה (קושיא ד') אמר הקב"ה לישראל לא תצנתי צריח יחירה מכס, לכך נתתי לכם חלוי ראש וכו'. לכך נאמר שאלו את ראש, והכוונה ג"כ על מעלת ישראל כמה שקבלו תושבֵי־ם הכרמז בפסוק זה שאלו את ראש וכו' לבית אבותם בסמיכות אלה המאות כנ"ל, וז"ש לקיים מ"ש ונתת ה' עליון על כל גוי הארץ, דעי"ז נהגדל מעלתם על כל האומות, שנקראו צנים למקום, עיי' תושבֵי־ם כנ"ל, וז"ש דמיתא אחתם לך, לתושבֵי־ם היה מסטורין דמלכא ושורש הרחמים והחסד כנ"ל.

ויבואר המדרש ה"ל (קושיא ד') זשי"ה כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, והכוונה על תורה שצ"ע, כמ"ש צירושלמי ה"ל על פי הדברים האלה על תושבֵי־ם, וכוונת המדרש להסמיך דרשת הפסוק זה אל מ"ש שאלו את ראש וגו', דזה היה הנשיאות ראש של ישראל, כמה שזכו לקבלת תושבֵי־ם. ואפשר דעי"כ נאמר במדבר סויו צפרשה זו, להורות דמדרג סויו זכו לנשיאות ראש הזה, עיי' קבלת תורה שצ"ע ועיי' כפיית הכר כנ"ל, ויוזן ג"כ המדרש ה"ל (קושיא ג') זשי"ה לא עשה כן לכל גוי ומבואר במדרש חשיבותן של ישראל כמה שמייתסם הכחוד בזה שנה בזה חדש צמחה לחדש, ואפשר ג"כ לכוונה ה"ל דעיבור השנה ועיבור החדש לא נמסרה אלא לישראל בלבד, ואחמז"ל כי הוא חכמתם ובינתם לעיני העצמים זה חישוד תקופות ומלות, וחשיבן

וזהו דהחירו אחר כך לכתוב תורה שבעל פה, משום עת לעשות לה', שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לה' סיד, שראה רצונו הקדוש שהתלמידים מתמעטים וכוונתם, והלכות מתחששות וצאות, ומלכות רומי פושטת בעולם ומתבצרת, וישראל מתגלגלין והולכין לקצות, חיצר חיצור גדול אחד להיות ביד כולם כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח עכלה"ק. ועי"כ היה החשש יותר קרובה שאם לא יכתבו תושבֵי־ם, יבואו להוסיף עליו ולגרוע ממנו, וישנה הקבלה לגמרי, וראה רצונו הקדוש ברוח קדשו שיש לחשוב דורות האחרונים שיתלו כל תועבות ר"ל בתורה שצ"ע וצקלה, עד שיתכנה ח"ו לגמרי, עי"כ החירו לכתוב תושבֵי־ם, ומעתה אי"ל לחלוק עליו ולא להוסיף ולגרוע, ולא לשנות דבר מכפי ששנית צימו רבי, וישארה הקבלה אמיתית, ומסטורין דמלכא ביד ישראל, וזהו יוכרים ישראל שכם צנים למקום, ומוזלים עיי' מכל האומות.

ואפ"ל עוד טעם על הכפיה לתושבֵי־ם ואפ"ס שיהיה להם טענת אונם עיי", כקושיאנו לעיל, ויבואר בהקדם מ"ש ק"ו הישמה משה זללה"ה צפ' אמור (דף ל"ד ע"ב) להסביר דברי הר"ש ז"ל בצוגיא דלרורות חזי חק (צ"ק י"ז ע"ב) מ"ש ידוע וקבלה בידיו דהלכה למשה מסיני זה לגרע ולהקל (עיי"ש באריכות), וכזה ק"ו זללה"ה דיוזן עפ"י המבואר בכתבי הארי' זוק"ל דתורה שכתב הוא דין, ושצ"ע הוא רחמים, ולכך כפי הכחוד הוי חומרא וזהו כפי שורת הדין הגמור, אבל תושבֵי־ם מלך רחמים, ועי"כ הלכתא להקל בזה, עכד"ה"ק. וזהו ח"ש דרש הקב"ה לזכות את ישראל ליתן להם תושבֵי־ם שהוא ממקור החסד והרחמים, והם מחיורא מלקבלה כמבואר בתחומות ה"ל, עי"כ נהנה להם בכפיה, ולא לאומה"ע. ואפ"ס שיהיה להם טענת מודעה, אבל עכ"פ אם יקיימו אותה ועוסקים בה יהיה להם זכות והשפעת רחמים על ידה.

ומעתה יתבאר דברי בילקוט ה"ל (צקושיא ה') בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בזה אומה"ע, ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מן

ע"כ. וכתב האורח"ח הקדוש צ"י יתרו שם שצדיצור זה הראו ישראל עולם אחדותם והשוואת רגונם באלקינו. כי ס' רבוא אמרו בהשוואה דבור אחד ולא קדם אחד לחצירו ולא שינה אחד מהם להשיב בנזמח אחר.

והנה מה שנחשלו ישראל למדרגה גדולה כזו שיענו כולם בבת אחת כאיש אחד בלב אחד אותו דבור עלמנו בהסכמה גמורה מבלי שיקבלו זה מזה, לא כי דבר טבעי, אלא שזכו לכך בעזר אלקי בסיועתא דשמיא גדולה שהאיר הקב"ה את עיניהם ונתן בלבם דעת ותבונה להשכיל ע"ד אמת, ולראות בעין שכלם ראויים זכב ואמיתות. וכמו שכתב צ"י לרור המור פ' יתרו בטעם שלא נהנה חורר לישראל מיד כשיאלו ממלרים. לפי שהיו טבועים במלרים ציון המלכה של דיעותיהם הפסדות, הולך השי"ת בראשונה להסיעם מדעותיהם ולתקן שכלם בענין שיכיו מוכנים לקבלת החורר וכו', ולא נחזקונו חז"ל במהכ"כ וכל העם רואים את הקולות, מנין שלא הי' בהם סומא, שנאמר וכל העם רואים וכו', לרמוז שלא הי' בהם שורש פורה ראש ולענה ללכת אחרי שרירות לבו ומראה עיניו, ולא פוסח על שחי בסעיפים כנביאי הבעל, אלא כולם ראו ראייה שכלית זכב וצורה, אז נתן להם הקב"ה את החורר, עכ"ד. עכ"פ מבואר שכו' לבני ישראל עזר מאת הקב"ה להאיר עיניהם ולבס' שיכיו ראויים לקבל את החורר. ואף שאמת נכון הדבר שבני ישראל התעלמו בזכות עולםם להשתלות בקדושה ולפרוש מדרכי הטומאה. מ"מ בלי סיועתא דשמיא לא היו יכולים להגיע למדרגה זו, להזדקק עד שיכיו ראויים לקבל את החורר. וכן הוא בכל הדורות אשר איש בישראל החפץ להתקרב לעבודת הבור"ה ולדבוק בו לריך לייגע את עצמו בכל כוחו להשתלות במעלות הקדושה, ועם כל זה זקוק הוא לסיועתא דשמיא. ובאל"ה לא סגי כאמרים ז"ל (קידושין ל' ע"ב) חילמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.

ועד"ז כתב ק"י זל"ה בישמח משה פ' חיי לפרש אמרי נעים זמירות ישראל (תהילים ס"ב) אחת דבר אלקים שהים זו שמעתי חל"ק: כי בכל הדברים **ז** חלקים ראש תוך וסוף, והנה המתחיל

העיוור מחלק חושב"פ הוא ומסודות החורר כמבואר בדברי רז"ל, וזהו יחוסם של ישראל שנחגלו בה על כל העמים, וע"כ כאן בפסוק שאו את ראש וכו' שמבאר הכתוב מעלתם של ישראל בזה שקבלו חורר שבט"פ, חושב הכתוב בזה יום ובאיה חורר ובאיה שנה, להורות שכל אלו לא נמסרו רק לישראל לבד, ולא עשה כן לכל גוי, ומה עשה וירם קרן לעמו שרומם קרנם למעלה מכל האומות ע"י שנתן להם חורר שבט"פ.

*

עוד יאמר לבאר הילקוט בשעה שקבלו ישראל את החורר נתקבלו בהם אור"ע וכו' מה ראו אלו להתקרב יותר מן הכל וכו'. ולכאורה לריך להבין אומרו בשעה שקבלו וכו', דבול"ל בשעה שנתנה חורר לישראל, שהרי תרעומתם לא הי' על ישראל שקבלו, אלא שעצמו מדוע לא ניתנה חורר להם.

ב **עוד** יל"ד בשלח "מה ראו" להתקרב וכו', דאם סיבת קנאתם הי' על שזכו ישראל להתקרב אליו ית"ש יותר מכל האומות, בול"ל למה נתקדבו יותר מן הכל, ומה הכוונה באומרים "מה ראו", וכי איזה ענין ראיייה שייך בכלן. גם לריך להבין אומרו סתם הקב"ה פיהן דמשמע שאין זה עיקר התשובה על טענתן ואינו אלא לשחק טענותיהם.

ג **במדרש** (הוצא ביש"מ ז"ל) עכ"פ שאו את ראש כל עדת בני ישראל זשי"ה כי הי' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וז"צ.

ויתבאר דכנה כאשר עמדו ישראל לפני הר סיני נתעלו כולם למדרגה גבוהה מאוד שהשוו כלם להיות להם לב אחד לאזיהם שבשמים, כמאכ"כ ויענו כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, ואי' בתרגום ירושלמי שם וענו כל עמא כחדא בלבא שלימא. והכי איחא במכילתא פ' יתרו עכ"פ ויענו כל העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, לא ענו בתוהו ולא קבלו זה מזה אלא השוו כלם פה אחד ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישמע.

הוא עיקר גדול והמסיים ג"כ עיקר גדול דלפניו נקראת אלא על מי שגומרם והכל הולך אחר החתום. אבל האמנתי אינו רק מסייע וקו"ל מסייע אין זו ממש וכו'. והנה בכל דבר הוא ית"ש המהחיל כמ"ש מי הקדימני ואשלים ואין לנו כח להתחיל וזלחו יתברך, והמסיים וגומר ג"כ הוא ית"ש. כמאמרם ז"ל אלמלא הקב"ה עזרו לא יכול לו. וא"כ האדם אינו רק קצת ממונע בזכירתו, ואין לו רק חלק דק וקלוג והוא רק כמסייע. ועל דבר זה אין מגיע לו שכר, רק מלך החסד משלם הקב"ה לאדם כאילו הוא היה עושה כולה, וכס הס דברי הפסוק וכו' יע"ש. מבוחר מה שלא יתכן להגיע אל שלימות הלכ וזכות המהשגה אלא בציוע הקב"ה. אשר יתלח עזרו אל האדם הולכז החפץ לדבק בו. ולכן נשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני, ועשו מה שצוהם לעבור עלמים מתועבות מלרים. ולדכן עלמים מכל עון וחלודה, האיר הקב"ה עיניהם והשפיע בהם שפע קדש ממעון קדשו. עד שצאו לידי ראייה ברורה ואמתית, מבלי שום מחשבת חוץ או פניה המכסה מאור שכלו של האדם ומחשיכה דעתו לנעות אחרי השוחד, שלא יוכל לכוון אל האמת, כמאמר כי השוחד יעוור עיני חכמים וגו'. וכדברי הרור המור הג"ל וכל העם רואים את הקולות, שצאו כל ישראל באותו מעמד לידי ראייה זכה וללול ואמתית מבלי מחשבת חוץ או פניה.

והנה הגם שלא יתכן להגיע לידי מדה זו אלא בעזר השי"ת, ולא צורות עלמו ויצר איש לעלות מעלות רמות אלו, מ"מ לא יכלו להגיע למדרגה זו אלא ישראל קדושים שיש להם תשובה עזה ועזומה מעמדם לנשות רגון הבו"ת באמת. אלא שאין כחם להשיג בעמדם מעלת השלימות, משום ששאר שבטים מעבד על כן כיון שהקב"ה אשר הוא תוכן לבזה ולפניו נגלו כל תעלומות רואה עולם תשובה לנשות רגון, הריבו מסייע בידם להתגבר על עבירות חומרים, ולהגיע לידי מדה זו שהם משתוקקים אליה. משא"כ באומות העולם שהם משורש הרע, לא יתכן שיגיעו לכך. שהרי אין הם מתחילים ומשתוקקים לכך. שהוא היפוך מהותם ועצמם, וכמ"ש האור"ח הקדוש צפ'

וזה יחי' ביאור הילקוט נשעה שקבלו ישראל את התורה נתקבלו אור"ח צה. "שקבלו" דייקה, כי סיבת קבלתם בישראל הייתה צמה שזכו להגיע למדרגה גבוהה זו שיענו כל העם קול אחד נשעה ונשמע. וזהו שיענו מה "ראוי" להתקרב יותר מן הכל, פי' כיצד לידי מדה זו שיבינו עיני השכל שלהם

הם לסייעתא דשמיא גדולה שיהי' בהם דעת ותבונה לקבלה.

ושענתם אין זה ממש כדאמרינן, שברי ישראל עשו לכך הכנה דרבה צטרכו זה להשפעה מן השמים, ולגד שראה השי"ת גדול השתוקקותם לכך, שלא עזרם מקדש להאיר עיניהם לראות האמת. משא"כ האומות שלא חפצו זה ולא הקדימו שום הכנה מעצמם, כדאי' בגמ' (שבת פ"ח ע"א) צטודל דרצא שבי' עוסק בתורה וכיו' אלצבותיו טובעות דם ולא כרגיש ואי'... הכוא לזקוקי עמא פיזיח דקדמיתו פומיכו לאודיניכו וכו', אל רצא אכן דסגינן בשלימותא כתיב בן (משלי י"א) תומת ישראל תנחם הכן איגיי דסגן בעליותא כתיב זהו וסוף צוגדים יעדס. וכחז שס המכרש"א ז"ל וי"ל ע"ד צורך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטבר מסייעין לו והיינו תומת ישראל שרוצים לילך צורך ישר גם כי קשה עליהם לעשות תנחם לסייע מן השמים. וההיפך סוף צוגדים לילך דרך סלופ ואינו ישר יעדס, דהבא לטמא פותחין לו, עכ"ל. הרי מבואר כדאמרינן דסייעתא דשמיא נותנין רק למי שרוצה ללכת צורך האמת, ויש לו קצת הכנה לכך וצלאו הכי לא סגי. ואי' טענת האומות מחליה מופרכת וכו' הקצ"ה יכול בקל לדחות טענתם באמור להם שלא עשו שום הכנה והזמנה לכך מתחלה על כן לא זכו לסייעתא דשמיא, אכן אילו היה משיב להם כך ה' להם פתחון פה לעשות עוד ולומר שאף הם הכינו עצמם תחלה, או היו אומרים שמכאן ולהבא יעשו הכנה ויזכו אף מהם לסייעתא דשמיא.

לזאת סתם הקצ"ה את "פיהם", כלומר שסיתם טענותיהם ממה שאמרו הם עצמם צפיהם בשעה שבחזיר הקצ"ה עליהם את התורה ענו ואמרו שאין ביכולתם לקבל את התורה לפי שהם בני עשו וישמעאל וכו' ששורשם מבחינת הרע, וקבלת המצוות שהם נגד הווייתם ושרשם הוא ציעולם, וצדדים הללו עצמם מופרכים טענותיהם, שברי אל"א להם להגיע להארה והשגה צהרי"ק שהיא הפכית להם מחמת שאבותיהם וקדושתם משרש הרע. ועלכ"כ שאין צידם

זכים וצבירים כ"כ להיות רואים את האמת מבלי פניות ונגיעות כלל, הלא אין זה צדק האדם להשיגו, וצפרע שחדככו כל ישראל ויבואו להסכמה אחת כאיש אחד בלבד אחד לקבל על עצמם תורה ומצוות. אין זאת אלא שזכו לסייעתא דשמיא, שבחזיר הקצ"ה עיניהם עד שביעו וכל העם רואים את הקולות, ועל כך צאו צעננה מה "ראו" אלו להתקרב יותר מן הכל, מדוע זכו רק ישראל בלבד לראיה אמתית וזהו והאומות לא זכו לכך, הלא אילו זכו האומות לסייעתא דשמיא לזכך עצמם היו גם הם מרוצים לקבל עול תורה, ואף שבאמת אין צעננתם ממש כאשר הם עצמם צדו ואמרו כל עצמו של אביהם רואה ה' וכו', וכדורי האב"ה הקדוש ה"ל דאין מציאות שיהיו אומה"ע מקבלים על עצמם עול תורה, משום שהתורה היא ציעול הווייתם שמקורם משרש הרע, עם כל זאת היו מתרעמים ואומרים דאם ה' הקצ"ה עוזר להם ה' מציאות גם אללם לקבל התהי"ק, כי הקצ"ה כל יכול ואין דבר נמנע ממנו ית"ש. וזהו שטענו דכמו שזכו ישראל לראיה אמתית, רק בסייעתא דשמיא ולא בזכות עצמם, כמו"כ ה' ה' יכול לעזור להם להגיע לידי מדרגה זו שיהיו ראויים לקבל את התורה.

והרגם שאומרים מפי לדיקים שגם בין האומות נמצאו והיו יחידים אשר ראו לקבל את התורה, וחס המה הטענות הבאים אח"כ במשך הדורות להתגביר, מ"מ כללות כל אומה ואומה לא ראו לקבל את התורה. אלא דבשעה שראו טוב בחיותם של ישראל והמעלה הגדולה אשר זכו לה בקבלת התורה, שה' להם דעת ושכל צדור ויכוון לקבל עול תהי"ק פה אחד, היעצ חרה להם מדוע לא זכו גם הם לסייעתא דשמיא אמתית. וברי זה דומה לשני בני אדם שיש סכסוך צנינים, וא' מהם יודע האמת שחזירו לזק ממנו והדין עמו, ומחמת כן יש לו עליו קנאה גדולה, ומתגברת אש השנאה בלבבו, נחמת שרואה אשר טענות חזירו נכוחות ואמתיות. וכמו"כ האומות ידעו האמת שאין טענתם טענה, שברי הם מיאנו צהרי"ק ולא ראו לקבלה, ומה להם כי חשקו שנקבלה ישראל, ואעפ"כ נתקנאו והתרעמו על שלא זכו אף

אל דרכי אבות וגלמוד ממעשיהם. וכן איתא במדרש ילקוט פ' יתרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ראוי ה' לימר נשמע ונעשה אלא אחרי ישראל להקצי"ה רבון כל העולמים עד שלא שמעו קיימום אנכי קיים יעקב וכו' לא תשא קיים אברהם וכו' יע"ש. וכן מתנהגין ישראל תמיד שהם מציעים על דורות הראשונים ולומדים ממעשיהם הטובים, וזוהי הם זוכים ומכוונים אל האמת.

אמנם באומות העולם לא שייך שילמדו מדורות הראשונים שלהם, כי הראשונים אולי היו מקולקלים גרועים יותר מהם, ואדרבה אומה"ע מחזיקים עליהם חכמים מאבותיהם ומשגיגים יותר מהם, כדאי' במדרש (אסתר רבתי פ"א י"ג) אי"ר לוי ארורים הם הרשעים וכו' וכו"ל ואחד יועץ לפי דרכו ואומר עלתי עוצה מעלתך עשו אמר שועה ה' קין וכו' פרעה אמר שועה ה' עשו וכו' הכן אמר פרעה שועה ה' וכו', יע"ש. וכתב הר"ע ברטנורא זלה"ה בריש משנת חסידים בטעם שמסכת זו קרויה אבות וכו', ואומר אני לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פי' מלוא ממלכות התורה וכו', אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי אומות העולם ג"כ חזרו ספרים כמו שצדו מלצם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חבירו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קיבל תורה מסיני, לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכת לא צדו אותם חכמי המשנה מלצם, אלא אף אלו נאמרו צדיקי.

דרי שלך לפניך ההבדל בין חכמי ישראל שאינם סומכים על דעת עליהם אלא מהלכים בעקבות אבותיהם ורבותיהם הקדושים שהיו שלימים בתכלית בחוריה ה' תמימה, מה שא"כ אומות העולם צודים בהבגתם מלצם. ודרך זו קשה מאד שיוכל האדם לכוון מעצמו אל האמת, כי האדם נקוה שכלו עלול מאד לטעות, ורק ע"י שלומדים מדרכי הראשונים יכולים לכוון לאמת, ואך ורק באופן זה יתכן לזכות לסייעתא דשמיא. וזוהי סתם הקצי"ה פי האומות, באמרו להם הביאו לי ספר יוחסין כשם שבני מצרים שגא' וייתלדו וגו' לבית אבותם, שהם

שום זכות מאל אבותיהם שהיא אבותם מסייעתם לסייעתא דשמיא, משא"כ ישראל שהם זרע אברהם יתכן ויעקב זכות אבותם מסייעתם לעבור לבצם ולהכין עליהם לקבל את הברכה. וזהו שהשיב הקצי"ה הביאו לי ספר יוחסין כשם שבני מצרים, דבני צבארי הם זרע קדש מחנכתם. על כן ראויים הם לסייעתא דשמיא, משא"כ אחם שגשג נפשיה מצחיית כרע אינהם יכולים לזכות לכך, וזוהי גסתחמו טענותיהם ולא הוסיפו לקטרג עוד.

ובזה מובין קישור המדרש פליאה (קושא ג') ה"ד כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. דהנה לפי מה שנתבאר מאל דמה שנמנו ישראל והולירו להביא ספרי יוחסין שלהם היינו כדי לשחק טענת האומות מה ראו להקריב יותר מן הכל, וזה המדרש כמפרש בטעם שזוהי הכתוב שאו את ראש וגו' שנלעוו להתייחס כ"א למשפחתו, לאת אמר ה"ד כי ה' יתן חכמה וגו', כלומר דקנאת האומות היתה מחמת שידעו כי ה' נתן חכמה לישראל, והשפיע בלצם דעת ותבונה להכיר האמת, ולא בכוחות עליהם הגיעו למדרגה זו אלא בסייעתא דשמיא, וזוהי האומות בטענה מדוע לא זכו גם הם לסייעתא דשמיא. ולסתום טענותיהם יזוה הקצי"ה להתייחס כ"א מישראל אחרי שצטו ובעלו טענותיהם מכל וכל.

ואפ"ר עוד צדק פשוט לבאר הילקוט סתם הקצי"ה את פיהם הביאו לי ספר יוחסין כשם שבני מצרים וכו', דהנה השגת הכה"ק בצחיית שזכו אבותינו הקדושים להשיגה בגדול מעלתם היא למעלה משכלנו ואין צדימו להגיע עד חקר תכליתה מחמת עומקה ורומה, ובאמנם ז"ל (שבת ק"י ע"ג) אם הראשונים כבני מלאכים אנו כבני אדם ואם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים וכו', אלא שישאל מציעים תמיד בדרכי אבותינו הקדושים ולומדים ממעשיהם ומדבקים עליהם בדרכיהם הקדושים, ועושים המלוא על דעת הכוונות שכוונו, והם שגינו האמת ברוח דעתם ובעולם קדושה, וזוהי נחשב לנו כאלו קיימנו אותם בכוונות הראויות, ולא יתכן שנגיע אחרת לכוון אל האמת אלא כשנביע

הרי מקומו לעיל היכא שבכחצו מדבר בקבלת התורה
שם ראו בדודי כל זאת.

(ד) בתנא"ר (פ"י) איתא בשעה שאמרו ישראל
נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה,
וכו' תמוה.

(ה) ידועה קשיית אותו המין לרבא (שבת פ"ח
ע"א) עמא פזא דקדמיתו פומיכו לאודינכו
שבקדמיתו ישראל נעשה לשמע, ועיי"ש. ולכאורה לריך
לכין כיך קבלו ישראל על עמם לשמור ולקיים
צוים ישמעון מה שיעשו.

וכ"ל אלו יוצאו בהקדם חקירה אחת זה תוארה,
כזה מליו שכן העמיד הקב"ה סדר הנהגת
העולם שיבא קיומם והחזקתם של לומדי תורה
העמלים בה ע"י הדידים בעם מחזיקי התורה,
ובדאיחא צמד"ר פ' קדושים (פכ"ה א') עכ"כ וכי
חבואו אל הארץ ונטעם וגו' בה"ד עץ חיים היא
למחזיקים בה. אילו נאמר עץ חיים היא לעמלים
בה לא היתה תקומה לשונאי ישראל אלא למחזיקים
בה וכו' ר"י בשם ר' חייא לא למד אדם ולא עשה
וכו' ולא היתה סיפק בידו להחזיק והחזיק למחות
ומיחה ברי זה בכלל ברוך, ע"כ. [והנה לבאור אם
לא היה צידו וביטולו להחזיק ולמחות א"כ מה לנו
בהחזקתו ובמחאתו עד שיהיה בכלל ברוך בעבור כך,
אלא נראה מזה דאם הוא משתדל לעשות אף שאינו
יכול להחזיק ולמחות יש איזה תועלת במעשהו, וגם
ברוך יהיה בעבור השתדלותו למעלה מיכלתו וכוונתו].
עכ"פ מוצא מדברי המדרש כי תקומתו של כלל
ישראל תלויה במחזיקי התורה התומכים בהם
ובאונים בעץ החיים, להחזיק ידי לומדי התורה, שהרי
עליהם הוא אומר ברוך אשר יקים את דברי התורה
הזאת. ובאמת כך מילתא ודאי עממא צבי מדוע
עשה ה' ככה שחבא החזקת התורה תלויה בידו
המתמידים בעם, הלא אם חפץ ה' בידוע להשפיע
ברכה עד צלי די מידו הכחשה והמלאה שלא יערכו
לומדי תורה בהזדקק למחזיקים, כי לי הכסף ולי
הכבוד אמר ר' (חגי"צ).

הולכים בעקבות מצותיהם הקדושים, על כן זכו
לשכרה גדולה זו לקבל את התכ"ק צאמת וכלל שלם
כאשר אחד בלב אחד. כן יעזרו השי"ת מצות מצותיהם
הקדושים שזכה לכוון אל האמת, וזכותם יעמוד לנו
שזכה לקבל את התכ"ק ולהתקרב אל הבורא.
ירחם השי"ת על עמו ועל ארצו, וזכה לעבוד את
השי"ת בקדושה ובעברה בנחת ובשמחה, ויחזק
שם שמים על ידיו, ובמחירה זכה לראות בישועת
כל ישראל ושמחתו, בכתרונמות קין התורה וישראל
ובתהגלות כבוד שמים עליהם בצי"א.

*

במסיבה להחזקת הישיבה

וידבר ה' אל משה במדבר סיני צאכל מועד וגו'
שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'. במדרש
ילקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקאלו אור"ע
בין מה ראו להתקרב יותר מן האומות כחם פיהם
הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כשם
שבני מדיאין שנאמר ויחילו על משפחתם, לכך נאמן
צראש הספר אחר המצות, אלה המצות אשר נזר
ה' את משה אל בני ישראל בבר סיני, שלא זכו
ליעול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהם. עכ"ד
המדרש. והקושטא ידועה וכי למח נתקאלו האומות,
הלא הקב"ה רצה לתת להם את התורה ולא רצו
לקבלה, וא"כ מה זו ענוה שראו להתקרב להם יותר
מן הכל, הלא הם נחרקו ממנו ולא אצו לקבל תורתו.

(ג) מה שהשיב הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין
שלכם י"צ דאין קבלת התורה תלויה ביחוס,
דחזין שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון,
הרי דיתכן לקבל את התורה גם בזולת מעלת היוחסין.

(ג) עוד מקשים המפרשים הלא הקנאה שנתקאלו
בהם אור"ע בישראל היתה בשנה ראשונה צעת
שקבלו ישראל את התורה, ואילו המין האמור כאן
בחומש הפקודים היה בשנה השנייה אחרי הקמת
המשכן, ולמה רמז לנו הכתוב קנאתם של האומות
ומה שיש להשיב עליהם לסתם פיהם צפרה זו.

עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם, ח"ל כדי שיהיו
אנו צדק מדינה של גיהנם וכו', אמשול לך משל למה
הדבר דומה למלך שצדק על צדק וחשבון צדק
האסורים וכו', והלך אדם אחד והאכילו והשקו
כששמע המלך משגר לו דורון ואנו קרויים צדק
צדק אדם לה' חלקים, ע"כ. הרי כי בעצור שחפץ
ה' לזכות את ישראל להצילם מדינה של גיהנם
ולברכות שגורם על כן אין הקצרה מפרנס את העניים
כדי שיהיה פרנסתם ע"י ישראל, והיינו משום שישאל
קרוין צדק למקום, ע"כ המפרנס את צד המלך חף
בזמן שהמלך כועס על צד עושה נחיר למלך.

ובזה יוצן גם לעניינו כי הכה לזכר כי ה' חפץ
לזכות צדקו ולברכות זכותם בחורה ובמנוות,
על כן עשה שחבא פרנסתם של לומדי תורה ע"י
המחזיקים, שאף אם אין זיכרון של המחזיקים
לעסוק בחורה בעצמם להשלים המנוות החסרות להם
לא יחסרו להם כל אדם המנוות, כי ע"י שיחזיקו
בדרכים ידי לומדי תורה שצדקנותם כן הרי הם
מתקשרים עמם, הרי יחשב גם להם זכות העוסקים
בחורה כאילו קיימה הם בעצמם. ועד"ז אפ"ל כוונת
הכתוב צד' דבר וכו' חשיב יד גר וחושב עמך, ופי'
רש"י ז"ל מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך. פי' כי בזאת
חפץ ה' שיהיה התדבקות צדן המחזיקים לצדן
העמלים בחורה כדי להועיל ולהיעזר למחזיקים
כמבואר, וז"ש הכתוב וכו' חשיב יד וגו' "עמך", פי'
שעשירותו הוא כדי שחבא לו התדבקות עמך,
להועיל ולהנחל.

דיוצא לנו מכל זה כי החזקת ידי העוסקים בחורה
מביאה להתקשרות צדן המחזיקים והלומדים,
זה נחזק להם להשלמת רמ"ה אצרים וש"ס גידים
רוחניים, ע"י ההתקשרות יש להמחזיקים חלק בכל
המנוות שאין צדק לקיימם בפועל.

ועד"ז יתבאר מה שהקדמנו ישראל נעשה לעשה
דכזה איתא בצדק צדק (דף ע"ה) אמר ר'
אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר (ישעי'
ל"ב) והיה מעשה הצדק שלום ופיוש רש"י מעשה
צדק, והוא המעשים את הצדק מולא כחיו

והנראה לומר בעצמו של דבר כי הכה נודע אשר
רמ"ה אצרים וש"ס גידים של אדם הם כנגד
רמ"ה עשין וש"ס ל"ה, ואם חסר לאדם מנוח אחת
ממנוות החורה שלא היה צדק לקיימה יחסר לו
כנגד מנוח האצרים הרוחניים שנגד אחת המנוות
ויאריך לבוא בגלגול עוד כדי להשלים כל המנוות
החסרות שלא קיימן בגלגול זה. אכן הלא כמה מנוות
יש שאין זיכרון האדם לקיימם כגון מנוות יצום חליה
ומנוות הנוהגות בבהמים וכדומה, וא"כ מה יכול
האדם לעשות שלא יאריך לבוא בגלגול עוד. אמנם כי
הקדמונים כי יש לו חקקה לאדם להשלים המנוות
החסרות לו שלא יעדר מאחד האצרים או הגיד הלא
ע"י שיקשר עצמו בזהב עם כלל ישראל, ע"י כן
יחשב כאילו כגוף אחד יניחו וכל המנוות שאדם
מישראל מקיים מעלה עליו כאילו קיים אותם הוא
בעצמו, וצדקתו כל ישראל בודדו מתקיימים צדן כולם
יחד כל המנוות אחת מהם לא נעדרה.

אך כל זה חינו בזמן שצדקתם היה קיים שנתקיימו
כל המנוות צדקתו כל ישראל יחד, אבל מה
נעשה בזמן שחבר מקדשיו ואין לנו לא מקדש ולא
מזבח ואין לנו לא כהן בעצרתו וכו', איך חסרו לנו
כמה מנוות שאינם מתקיימים כלל. וכתבו הספרים
כי חקקה להם הוא להשלים המנוות החסרות ע"י
לימוד החורה המנוה אחת המנוה, ויעלה עליו
העסק בחורה המנוה כאלו קיימה בפועל, דוגמת
מה שאמרו ז"ל (מנחות ק"י) העוסק בחורה חטאת
כאלו הקריב חטאת. ועד"ז פי' בש"ס מאמר אותו
גר להלל למדי כה"ס כולה כשחיו עומד על רגל
אחת, כלומר שרצה לקיים כל המנוות בפעם אחת
(דרגל לשון פעם) שלא יאריך לבוא בגלגול שנית,
והשיבו הלל ע"ה דעלך סני לחברך לא תעבד, דע"י
מנוח ואהבה לרעך כמון יוכל לקיים כל המנוות ע"י
התקשרות כנ"ל. וכתבו המפרשים עד"ז לפרש סופא
דגמרא ואידך פירושא היא זל גמור. פי' דעוד
חקקה יש לך שחלמוד בחורה אחת המנוות שאין
צדק לקיימן בפועל ויעלה עליו כאילו קיימת אחת,
עכ"ד ז"ל (ע"י ביש"מ פ' שמות דף קכ"א ב"ר).

והנה איתא בגמרא (צדק צדק י' ע"ה) שאל
טורוסרופוס הרשע את ר"ע אם חלקים אצרים

א' עם חצירו כ"ל, וזה הם מקיימים כל המצוות אף שאין צידם לקיימם בפועל, שלטעם זה הקדימו עשייה לשמיעה אז רגשו גויים ולאומים יהגו לבא בעונה מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל, מדוע אין בנו מעלה זו לפור ממונינו לנדקא ונעדרה מאתנו מעלה ההתקשרות א' עם חצירו המביאה לקיום כל המצוות.

והשיב להם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שמביאין בני, ולא שייך מעשה הנדקא חלא בישראל שהם בני בחו"י זרע אברהם יצחק ויעקב הקרויים בני למקום, משא"כ אחס שאינם בחינת בני לא שייך אללם ענין זה. ולעניינו הכה ידוע מ"ש השליח ה' והוא צמד' איכה עה"פ ויאל מן בת ציון כל הדרכים (פ"א ל"ג) שנתעזר י"ש השראח השכינה, והנה בישיבתנו כל מי שיבא ויראה שהכל נעשה על עברת הקדש בדרך הקדש יראה שיש השראח השכינה, והצרכה"ע יעזור לכל העוזרים והמסייעים להתקרב בכל עוז.

*

קטע מד"ת במסכת חנוכה הובית בקראנהייטס

באופן אחר קאת יתבאר המדרש ילקוט נעשה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם אח"ע מה ראו להתקרב יותר מן הכל סתם הקב"ה את פיהם וא"ל הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כדרך שבני מציאין וכו' והקושא ידועה מה עשה היתה צפיהם של האומות, הלא הקב"ה בחזיר את התורה על כל אומה ולשון ולא ראו לקבל, ורק בני ישראל ענו ואמרו נעשה ונשמע ונקבלו.

ג גם מה תשיב השיב הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין, וכו' מה חלוי קבלת התורה ביחוס הלא ראוי שרש הקב"ה לתת להם את התורה אף שאינם מיוחסין.

ג עוד דקדקו המפרשים בלשון בטענה "מה ראו חלא להתקרב" יותר מן הכל, ולכאורה אין בלשון

והיתה הנדקא שלום. וזה טעם שאמרו ישראל "נעשה" קודם לנשמע דה"פ, "נעשה" שקבלו ישראל על ענמם לגרום לעשות את חציריהם בקיום אותם המצוות שאין זיכלתם לקיים בענמם דהיינו כדאמרן שיתמכו בידי העווסקים בתורה שבזאת יתשז עליהם קיום אותם המצוות ולפיכך לא חשו להקדים פומייהו לאודנייהו אף שעדיין לא נודע להם מה שבהם עתידין להנעויות, דמכיון שקבלו על ענמם להחזיק ולתמוך בידי העווסקים בתורה שבזה הם גורמים לעשות אותם, ע"י שנותנים להם היכלת לעסוק בתורה, שוב אין להם להחזירא שמה לא יוכלו לקיים חלק מן המצוות, דע"י ההתקשרות עמהם מעלה עליהם כאילו קיימו אותם המחזיקים עמם.

וזה גם ביאור התנוד"א נעשה שאמרו ישראל נעשה ונשמע שזה גילו דעשה צאר היעז שראוים לעשות דקדק בממונם לתמוך ולהחזיק בנפשו ומאודם ידי לומדי תורה, מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה לבנין המשכן שנעשה מדבנה לבס של ישראל.

ובזה יתבאר לנו דברי המדרש ילקוט בפרשת דהנה באמצעות הקמת המשכן שזכרה מנדבות עם בני ישראל שרחה השכינה על ישראל, ועל כן בא המנין הזה, כמו שפירש"י ז"ל כשצא להשרות שכינתו ביניהם מנחם. אכן כל ענין זה של נתינת הנדקא והחזקת ידי העמלים בתורה לא שייך חלא בישראל הקרויים בני למקום, משא"כ באר"ע שאינם בח"י בני לא שייך כלל ענין זה של דקדק, כדאיתא בגמרא שם משל למנחם שבעם על עבדו ותכשו צדית האסורים וכו' וזה א' והאכילו והשקברו וכו' המלך כועס עליו על שפרנס לעבדו אשר מרד בו. ועל כן אף שכבר התחילה קנאת האומות על ישראל בשעת קבלת התורה, מ"מ לא נתעוררו לבא בעננה עליהם, מאחר שסברו כי לא תהיה יכולת ביד ישראל לקיים כל מצוות התורה, כי נפלאה היא מהם, דכמה מצוות יש שאין יכולת ביד כ"א לקיימם בפועל, וכטענה אותה מין עמא פזיח דקדמיתו פומייהו לאודנייהו, אכן אחרי שראו שהוקם המשכן מנדבותיהם של ישראל ושרחה השכינה ביניהם ונודע להם המעלה הגדולה של ישראל, שצידם לעשות דקדק בממונם, דע"י כן יש להם התקשרות ודבקות

ומשיב מידה, והוא ית"ש יודע באחד דרך לנקוט מהם על שברעו לישראל, ולאחד נורח החפלה והמע"ה על כך שיראה בשונאיו, ומה תועלת יש בראייתו.

וַיִּתְּבֹאֵר עפ"י מה שפירשתי מאה"כ בפרשת יתרו ואחרי תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שונא זנות, ופירש"י ז"ל אנשי חיל, עשירים שאין לריבין להחניף ולהכיר פנים. ולכאורה מאחר שהם יראי אלקים אנשי אמת וגם שונאי זנות, איך למד יש לחוש שיכיו מחניפין ומכירין פנים במשפט, עד שבארך להקדים צעזור בן מעלת העשירות, הלא מסתברת דמי שיש בו כל המעלות הללו גם אם לא זכה לעשירות לא יחניף ויכיר פנים. ועל כרחק לומר דאף מי שיש בו כל המעלות האלו שהוא ירא אלקים ואף אמת אעפ"כ יש לחוש דמחמת שהוא נחנך לממון יחניף למחזיקים בו ותומכים אותו, ולא עוד אלא אף אם הוא יודע שהוא שונא זנות לא סגי בזה, ואכתי יש לחוש פן שאם יבי' לו רעון לאיזה דבר יביא משוחד מחמת הרעון ההוא. ואין לך משוחד יותר ממני שהוא משוחד לתאוותיו ולרצונותיו, זה יגרסו לו להחניף ולהכיר פנים, ולפיכך הקדימה חורה תנאי שיכיו אנשי חיל ובפירוש רש"י עשירים שאינם לריבין לשולחן אחרים ואין לחוש להטופה והכרת פנים.

וַהֲנִיחָה לפי"ז יש לשאול הרי נראה צעזור צעזור קיום החורה יש לזכור צעזור וסיוע מצני אדם, וצנ"ה לא סגי, וזה עקב דמחמת שנקיים לממון של החומכים עלולים ח"ו להכשל ולפול ח"ו, דמחמת שגורמים לממונם של העשירים עלולים לנעות אחרי דעותיהם ולהיות משוחדים מהם, ומה גם צנצנ' הדור הזה שרצו החוששים והמתעשים. ונמצא כמה פעמים שאותם המחזיקים והמסייעים למוסדות החורה ונראים כאובדים הם השולחים הגדולים ביותר, דכח הממון שהם נותנים הם משחדים אותם ומתעשים אותם לדרכים רעים. ואין לך שונא גדול שיוכל להרע כ"כ כאותם הנותנים ממון וזכה בהשפעתם ממעין ומסירין מדרך האמת. וא"כ יש לשאול מהיכן ניתן לדעת מי הוא האובד הנותן להחזקת החורה ומי הוא השונא המבקש לקלקל ולהשחית, הלא באמצעות הממון שמקבלים נעשים משוחדים אל הנותנים, ושם אי

מדוקדק, שבי' ראוי שיאמר מה ראה הקב"ה לקרבו יותר מן הכל, שברי עונתם הוא כביכול כלפי הקב"ה אשר הראה לישראל חבה יתירה וקירבן יותר מן האומות, אבל מה עונה יש להם כלפי ישראל על שראו להקרב.

אֲכַן יתבאר עפ"י מה שאני רגיל לפרש מאמר הגמרא (צו"ה ע"ז ע"ב) המלצה לשולחן אחרים עולם חשך צעזור. דראוי להבין מדוע קאמר עולם חשך צעזור, הלא ישנם כמה וכמה נרות גדולות וקשות יותר מזה שהוא לריב לשולחן אחרים, ומדוע דוקא צנצנ' לשולחן אחרים אמרו כן שהעולם חשך צעזור. וצירחתי עפ"י דברי הרמב"ן ז"ל צ"ב מסעי עה"פ ואם לא חורישו את יושיב הארץ מפניכם ובי' אשר חותירי מהם לשכים צעזורים וללגונים צדדיכם וגו'. ובזה שם ח"ל אבל הכוונה לשכים צעזורים כמו כי השוחד יעזור פקחים, וכן לפני עור לא תתן מכשול, על דעת רבותיו יאמר כי ינקרו עיניכם להטעות אחרים ולא תראו ולא תבינו וילמדו אחרים בכל תועבותיהם, ואחר שיכיו שכים צעזורים ויעשו אחרים לשוץ מאחרי יכיו לנינים צדדיכם שיכאיבו וכו', ע"כ. הרי כי כשהאדם תועה מדרך האמת ע"י שטעה משוחד לאיזה דבר הריכו נחשד כעיוור, כי עינים לו ולא יציע לראות האמת אחרי שהוא משוחד לאיזה סיבה.

וּלְפִיכָךְ זה שמלצה לשולחן אחרים, הרי עיניו אופיות תמיד לאותם המחזיקים אותו, שהוא חקק לחסדם, וצעזור כן הוא נעשה משוחד אליהם מחמת טובת הנאה שהוא מקבל מהם, והוא נחשד כסומא לא יוכל לראות האמת, והריכו כאילו העולם חשך צעזור, כי חשכו מאורות עיניו ולא יוכל להבין ולראות האמת.

וְעַד"ז נראה לזכור כוונת הכתוב בתכלית (פרק קי"ח) ה' לי צעזורי ואני אראה בשונאי, ופירש הרד"ק אם ה' הוא עם עוזרי לא יבי' כה בשונאי להרע לו. ולכאורה לפי זה תיבת "לו" יתירה לכאורה דכוח סגי שיאמר ה' צעזורי, וגם לריב להבין אומרו ואני "אראה" בשונאי, דמשמעותה שאראה צנקמת שונאי, ולכאורה מה לזכור יש צה לראות צמו עינים נקמת השונאים, הלא העיקר הוא שהשי"ת עוזר

אפשר לראות האמת, וכל קבלת ממון מגדינים אשר צעם אי אפשר, שכן צרה הקצ"ה העולם שחיה החזקת התורה בידי בני ישראל שרצה הקצ"ה לזכות את ישראל שיישבו לתורה.

אכן העצה היעוצה לכך היא אם הנותנים יודעים שכל הממון הניתן על ידם הוא מאת הקצ"ה, אלא שזכו וניתן אותו הממון על ידיהם, ואשרי חלקם שזיכה אותם השי"ת בכך, אבל באמת לא הם הנותנים אלא השי"ת, שהוא המשפיע אותו הממון, ולא אל שולחם אנו מלפנים, אלא משולחן גבוה אנו זוכים, ואז אין לחוש עוד פן יסתחוו מדיעותיהם של הנותנים, שכרי לא אליהם עניינו ושואות כי אם צלתי לה' לבדו.

וזה חפ"ל בצוונת הכחזר כי לי בעוזרי ואני אראה בשוגאי דכזה סתם שוגא האומר בקרא קאי על שוגאי כי יתבדק הקמקם ללחום נגד התורה"ק, וכמו שפירשו (עי' אורח"ה הקדוש ר"פ תל"ה) מאה"כ כי תל"ה למלחמה על אויבך דקאי על מלחמת היח"ר, שהוא השוגא הגדול האורז לנפש האדם, וה"נ יתפרש ואני אראה בשוגאי דקאי על שוגאי השי"ת המתנכלים לתורתו בק'. ונתחנן צד כלפי העוזרים והמסוייעים לתמוך במוסדות התורה, ולנאורה הי' מקום לחוש פן אלו התומכים הם אויביו ושוגאיו המתנכלים לקלקל ולהשחית ח"ו, אלא שאין הוא רואה ומכיר בכך מתחת שעיניו משוחדות מהם, שהוא יושב ומנפה לשולחם. לאת אמר כי "ל"י בעוזרי, כלומר דבזמן שכם עוזרים ותומכים לי אין התמיכה צאה מאתם, אלא הי' "ל"י, דמאת הי' צאה אלי השפעה זו ע"י עוזרי, שהקצ"ה הוא העיקר ומידו נתנו לי כל זאת, אלא שהוא שולח בהשפעה על ידם כדי לזכותם, ואי ואני "אראה" בשוגאי, כלומר שאין עוד לחוש שאה"י משוחד ולא אוכל להביע ולראות מי הם אויבי, אלא ואני "אראה" בשוגאי שאוכל להכיר בצירור מי הם שוגאי המתנכלים להרע לי, ומי כמה אוהבי דורשי טובתי החפצים באמת להחזיק ולתמוך במוסדות התורה.

ומעתה תתבאר כוונת הילקוט על נכון, דכזה כשהחזיר הקצ"ה את התורה על אה"ע לא ראו לקבלה כמבואר בדבריהם ז"ל, אמנם כשקיבלו ישראל

את התורה שלא במעמד התנצח נודע ונתגלה גדולתו יתבדק שמו לעיני כל העולם, וראו כל עמי הארץ את כל היקר והגדולה אשר זכו לו ישראל בזמן תורה, והאורות הגדולים אשר נשפצו אליהם, אז הרע להם על שאיבדו בידם תמורת גנוח הלא ראו לקבלה. ואף שגם באותה שעה לא ראו לקבלה באמת, אלא שטענתם הי' ע"ד שאמרו רשעים מלאי חרטה, אבל כפי האמת לא יתננו לקבלה גם אחר שנודע להם יקר תפארת גדולתן של ישראל, כי היו משוחדים אחרי האות לבס. ואין כך משוחד יותר ממני שהוא משוחד לתאוותיו ולרגזותיו. ואעפ"י צאו בטענה מה ראו אלו להתקרב יותר מן הכל, דכזה אומות העולם שצאות זמן היו חכמים גדולים וכנודע מדבריהם כמה גדלה חכמת בני קדם (מלכים א' פ"ה, ועי' פסיקתא פ' פרק ס' ע') ולעומתם היו ישראל קטנים במעלות החכמה, שכרי היו ישראל שצאותו הדור עבדים למצרים, והיו משועבדים בתוכם ובלבנים וכל עבודה בשדה, ולא יכלו להתעסק במושכלות כמו האומות שביו שלום ושקטים ויושבים לבטח בארצותיהם ברום המעלה והיו פנויים לעסוק בחכמות. ועל כך חמכו האומות מאד, מדוע היו הם כסומין בשעה שראה הקצ"ה לתת להם את התורה, ולא השיגו בחכמתם יקר מעלת התורה, ואילו בני ישראל שזה עתה ילאו מתחת יד מצרים ששם היו בחכמית השפלות השיגי יותר מכל חכמי האומות הנודעים בחכמתם, אשר דחו את התורה"ק ולא ראו לקבלה.

וזה היתה טענתם מה, "ראו" אלו להתקרב יותר מן הכל, כלומר איך יתכן שראו ישראל והשיגו מעלות התורה, אעפ"י שביו דלים בחכמה לעומת אומה"ע ולא נשאו משוחדים, ואלו האומות שביו ידועים בחכמתם הגדולה נתעוורו עיני שכלם ולא זכו לראות כל הטוב הגנוח בתורה"ק, ושפצו האומות דעתם שלא יתכן שהשיגו ישראל כל זאת דעתם ויבטלם, ועל כרחק שהשפיעו אליהם הארה גדולה ונפלאה מן השמים שיוכלו להכיר האמת, ועל זה צאו בטענה מה ראו להתקרב יותר מן הכל, שלא זכו האומות להשפעה זו ועשו עיניהם מראות, ואיבדו בידיהם ממש

הביאו לי ספר יוחסין כשם שמביאין בני וכו'. ומלבד כל הדקדוקים שכבר נפרטו לעיל, עוד יש להקשות מה ענין דרשה זו לפרשתן, הלא מקומה ראויה להיות בפרשה דמייני בקבלת התורה, שצבור כן נתקבלו ארבע בשרא, והביאין הקב"ה תשובה נלחם ונסחתמו טענותיהם, ומה עשם סמך המדרש דרשה זו למנין האומר בחומש הפקודים, שזה היה בשנה השנייה ללחמם ממלחם.

(ב) במד"ד (פ"א ד') איתא וידבר ה' אל משה במדבר סיני זש"ה (ש"ה ז') שרך אגן הסהר מדבר בסינהדרין שהיה נחונה בלשכת הגזית והיא משולה בשרר וכו'. מהו אל יסחר המצא שלא היו חסרים א' משלשון (כ"ג שהם שלים הסנהדרין). בעק ערימת חטים נמשלו ישראל כערימה של חטים, מה החטים הללו נכנסות לאור זמנין, כך אמר הקב"ה שיהיו ישראל נמנין בכל שעה, לכך נאמר בעק ערימת חטים, אבל הכתוב והקש אין נמנין ולא נמדדין, כך עכ"ל נמשלו בחבן וצקש, אבל ישראל יש להקב"ה הנייה מהם וכו', לפיכך כן נמנין בכל שעה, לכך נמשלו בחטים שנאמר בעק ערימת חטים, עכ"ל המדרש. וז"ל שייכות דרשה זו דמייני במספר הסנהדרין, לפי זו דמייני זמנין כלל ישראל, ולכאורה צ" דברים נפרדים הם ולא קרב זה אל זה.

(ג) עוד איתא במד"ד (פ"א ה') זש"ה (תהלים קמ"ז) לא עשה כן לכל גוי וכן (שם קמ"ח) וירם קרן לעמו משל למלך וכו', למה שאז את ראש כל עדת בני ישראל לקיים מה שנאמר לא עשה כן לכל גוי, ומה עשה וירם קרן לעמו, ע"כ, וז"ל.

(ד) עוד במד"ד (שם ז') שאז את ראש אמר הקב"ה לישראל לא חצבתי צריח יחירה מכם לכך נחתי לכם תלוי ראש ודמיתו אחכם לי שכשם שיש לי תלוי ראש על כל צאי העולם וכו', כך לכם עשייתו להיות לכם תלוי ראש, לכך נאמר שאז את ראש, לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו, וכב"ל ותתן ה' אלפקך עליון על כל גויי הארץ, עכ"ל. ולר"ן ציבור.

(ה) צפרה אלה פקודי בני ישראל וגו', במד"ד (פ"א י"ג) ה"ד (בש"ע צ') ויהי מספר

והשיב להם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם בדרך שבני מצאין, פירוש דמה שזכו בני ישראל להכיר ולראות האמת ולא נעשו משוחדים מחמת נגיעות ופניות שומות אין זה אלא מחמת שהם מביעים צדרכי אבותיהם הקדומים, וכמו שפירש"י ז"ל עב"פ (שיר השירים פ"א) אם לא תדעי לך היפה בגשים לאי לך בעקצי האלן וגו', אם לא תדעי לך כנסיותי ועדתי איכה תדעי ותגללי מיד המלוקים לך וכו'. לאי לך בעקצי האלן, התכווני צדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתו ושמרו משמרתו ומצוותיו ולכי צדרכיכם, ע"כ. וזהו כל כוחם ותכונתם של בני ישראל שזו הם מכירים ויודעים האמת, ואינם משתחדים לנעות אחרי השוחד מנאצל העולם ומנגיעות והשפעות הדור, בזמן שהם מתחזקים ללכת צדרכי אבותינו ורבותינו הקדושים, ואינם זויס מדרבם דרך קצות אפילו כל שהיא, אז הם מוצעמים שהם כולכים בדרך האמת.

אכן כל זה שייך רק בבני ישראל שהם מתייחסין אחרי אבותיהם הקדושים לדיקי הדורות הקדומים, שעליהם הם נשענים ובהם הם מתחזקים, אבל לא כן ארבע שאלותיהם היו רשעים גדולים כיוצא בהם, שהיו כולם משוחדים וסומים מחמת תאוותיהם, שהם מצני צניהם של פרעה נמרוד ודומיהם, וא"כ אין להם אחרי מי להצט וממי ללמוד לדעת ולהכיר האמת.

ומובן שפיר מה שהשיב להם הקב"ה בלפי מה ששאלו מה, "ראוי אלו להתקרב וכו", מביאין זכו אל הראים הצדורה והאמתית, והשיגו מה שלא יכלו חכמי האומות להשיג, הביאין הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין, כלומר מכיון שאין אחס יכולים להצט אחרי אבותיהם לא יתכן שחגיגו אל האמת, ורק ישראל קדושים המתייחסין אחרי אבותיהם הקדושים והולכים בעקבותיהם זכו לראות ולהכיר האמת.

*

עוד יאמר לבאר המדרש ילקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקבלו בהם ארבע אמרו מה ראו להתקרב יותר מכל האומות סתם הקב"ה את פיהם

בני ישראל וכו' ד"ה ויהי מספר בני ישראל ח"ר
צרכי הכהן ויהי מספר הכהנים כמספר התורה
מתבקש להם שכן אמר להם ע"י משה צדוק תהיה
מכל העמים, עכ"ד, והמדרש הזה אומר דרשוני.

ונראה לנצר הענין בהקדם דברי המפרשים לתת
טעם על שנייה הקב"ה למנות את ישראל, שהוא
כדי לדחות דברי אה"ע הבאים על ישראל בטענה
שהיו נכנסים אליהם ומתבטלים בחוסר להמשך
לע"ז אחס עמם, שהרי הם המרובין ואילו המעטין
ועל פי דינא דאורייתא רוצה מבטל מיעוטא, שכן
כתוב בתורה אחרי רבים להטות, ואנחנו המעט מכל
העמים, וטענה זו של אה"ע מבוזרת במד"ר פ'
ויקרא (פ"ד ו') ח"ר אלעזר עכ"ה אחד שאל את
רבי"ק כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות אנו
מרובים מהם מפני מה אין אחס משוין עמנו בע"ז
וכו', ע"כ, ועיי"ש. עכ"פ כדי לדחות טענת האומות
העולם הבאים עלינו בטענה מחמת ציטול צדוק נזה
הקב"ה למנות את ישראל שבאמצעות כן נחשבו כדבר
שבמנין דלא שייך ביה ציטול.

אכן בספר מעגלי נזק הקשה על טעם זה, שהרי
הא דדבר שבמנין לית ליה ציטול אינו אלא
מדרבנן, ומדאורייתא ליכא נפקותא ואף דבר חשוב
ודבר שבמנין בטלי צדוק כמ"ש הראשונים בכמה
דוכתי, (עיי' טו"ר ר"ם ק"י וצ"ח שם ועיי' רמב"ם
פ"ט מ' מאכלות אסורות ה"ע) וא"כ כולל יודעה
דין אחרי רבים להטות שהוא דינא דאורייתא מפני
סברה דש"מ ל"צ ודאי אלא מדרבנן. וכחך לתת
דבריהם ז"ל דהנה איכא פלוגתא דתנאי במסכת ערלה
(פ"ג מ"ו) דדין דבר שבמנין אי כל שדרכו למנות שנינו
או את שדרכו למנות שנינו, מאן דסבר את שדרכו
למנות היינו דוקא דבר שאין בני אדם מוכרין אותו
באומדן אלא במנין, ומ"ד כל שדרכו למנות ס"ל דאם
יש בני אדם המוכרין אותו במנין הריכו דבר חשוב
ולא בטיל, אף ששאר בני אדם מוכרין אותו באומדן.
וציבור הפלוגתא דמ"ד את שדרכו למנות ס"ל דאם
רק קלה בני אדם מוין אותו אכתי לא מחשיב ביה
דבר שבמנין, דאימא לך אף אם אחת מחשיב ומוזה
אותו מ"מ לדידי שאינו מחשיבו לא הוי דבר חשוב.

ועממא דאידך מ"ד הכס דפליג אחרוייכו וס"ל דאפי'
את שדרכו למנות נמי בטל ולית ליה כללל דדבר
שבמנין, אפי"ל דס"ל דלענין דיני התורה לא חזינן
כלל אחרי דעת בני אדם ומנהגם לקבוע על פיו
איסור או היתר, דלמחר תורה מה לי צמנינא,
משא"כ במקום שהתורה"ק נותנת למנות פשיטא דאוחי
מנין הוה דבר חשוב ולא בטיל, שהרי רחמנא אחשבי,
עכ"ד המעגלי נזק. היולא מדרבנן דאף דינא דדבר
שבמנין לא בטיל אינו אלא דרבנן, מ"מ היכא שהתורה
ליוותה למנותו מדאורייתא לא בטיל, שהרי התורה
עלמא החשיבה אותו למנותו.

ולדרך זה יתבאר ע"י מאה"כ להלן פירוש כאשר
נזכר ה' את משה ויפקדם במדבר סיני, ולכאורה
אומרו כאשר נזכר ה' את משה יתורה היא, שהרי
כבר קדם הכתוב ואמר ויתילו על משפחותם וגו',
וממילא ידעינן דמשרע"ה עשה כמלוך עליו מפי
הגבורה. אכן לפי מה דאמנן ויבן שפיר, דכיון שטעם
המנין היה כדי שיהיה לישראל דין דבר שבמנין ולא
יבטלו צדוק בין האומות, ולכאורה אכתי לא סגי
בהכי שהרי הא דדבר שבמנין לא בטל אינו אלא
מדרבנן, ואין צו כדי השב לטענת אחרי רבים להטות
שהוא מדאורייתא, וכדי לדחות זאת הקדים הכתוב
ואמר כאשר נזכר ה' את משה ויפקדם וגו', להודיע
דכיון שהתורה"ק ליוותה למנותם ודאי דין דבר חשוב
אית לכו מדאורייתא ואינם בטלים צדוק, והכין.

ועפ"י זה שפיר שייך להכח האי מדרשא בשעה
שקבלו ישראל את התורה מתקאלו בהם אה"ע
וכו' (קטיו"א ח'), דהנה חז"ל דרשו (שבת פ"ח ע"ב)
כל דיבור ודיבור שיהא מפי הגבורה צמ"ח מחלק
לשבעים לשון, ע"כ. והטעם כדי שיהיו אה"ע שומעין
ומציין את הדברות כ"א בלשונם אולי יתאר לקבל
ע"ע עול תורה וזמנות שבמעט את הקול, ואם לא
יאלצו לקבלה שוב לא יתא להם פתחון פה לומר אינו
שמענוה אף אנו בלשונינו היינו מקבלים אותה. ואף
שהקב"ה ידע מראש כי הם יתאסו בתורה ולא יתפאו
לקחתה, מ"מ ידיעת הקב"ה אינה מכרחת בהחירה.
אכן אה"ע היו סבורים מתחלה שאין להם לחוש
שאל יתקבל ישראל את התורה יהיו גדולים מהם

במעלה, כי סמכו על כך שישראל מעט מכל העמים, ואף אם יקבלו את התורה לא תהיה מתקיימת בידם, שהרי יבעלו בין האומות ברוב כמא"כ אחרי רבים להטות, ומהתורה עצמה יבקשו עילה לבא בטענה על ישראל ולנלחם. ולכן אף שהתחילה התנגדות האומות וקנאתם על ישראל בשעת מתן תורה באמ"ל (שבת דף פ"ע ע"א)) שנקרא סיני שירדה שנה לאור"ע עליה, מ"מ עדיין היו מהנחמין בתקוותם שלא תהא לתורה קיום בקרב ישראל, דבסופו של דבר יהיו צעלין בין האומות שהם הרוב, אבל אחרי שזוהי ה' למנות את ישראל כדי שיהיה עליהם דין דבר שבמנין שאין לו ציטול, אז הראו אור"ע לדעת כי נזכרה תוחלתם ואבד סברם היו מחשבתם הרעה אשר חשבו על ישראל לבטלם ברוב, שהרי ישראל חשבים שזויה הקב"ה למנותם ודבר שבמנין לא צטיל, ואף אם כל האומות יחדיו יעמדו ויחייבו נגד התור"ק, מ"מ דרך התב"ק לא יתבטל לעולם.

וְלִצְאָתָם מחצת שודעו אור"ע צעת המנין כי ישראל הוו דבר שבמנין. ולא צעלי ציינים נחשורה ביתר שאת וזיתר עז שנאתם וגם קנאתם דמקדמת דנא, מנא קבלו ישראל את התורה, כמ"ש הרמב"ם ז"ל באגרותיו כי מה שהאומות מתקנאים בישראל הוא מנחתם שהם יודעים שגדולת מעלתו של ישראל הוא רק ע"י התורה, ולפיכך הם מקנאים על שקבלו ישראל את התורה, ע"כ.

וְלִצְאָתָם מיד אחרי המנין שנמנו ישראל בשנה השנית, כדי להחשיבים ולנשוחם דבר שבמנין, חזרו אור"ע לעשון טענתם הקדומה משעת מ"ת מה ראו אלו להתקרב להם יותר מן הכל, וביינו אותה טענה עצמה שטענו מכבר בשעת קבלת התורה, אלא שאז לא נתאמז כ"כ לשטות טענותיהם ולקטרג מפני שסברו שיצטעלו ישראל ציינים, ושכשי שראו שלא יתבטלו חזרו לעשון טענתם הראשונה ביתר חוקף, מה ראו אלו להתקרב יותר מן הכל, כלומר רבותהו דישאל מה חשיבו להיות נמנין כל אחד ואחד בפני עצמו, ואילו שאר האומות אינם חשבים להיות נמנין, הלא אם גם כל האומות היו נמנין כמותן היו ישראל צעלים ומצטעלים ציינים ברוב. ועל כך השיב הקב"ה

על דעת חורב, וזה לך האות שלעולם אל יחסר המצא שלא פחתו לעולם יותר משלש הסנהדרין, משום דלא יתכן ללרף ולהשלים מנין הסנהדרין ע"י אחרים, ואף אם יתקבלו כל העולם לא יהיה כחכם להכריע את הסנהדרין שנתמנו ברוכ"ק ובעצת חורב אמתית, כמו שדרשו ז"ל (מכילתא יתרו) ואחז חחז ברוכ"ק שעליך. וכידוע מדברי מהר"ב"ח ז"ל בתשובותיו בזיוכות שהיה לו עם מהרי"ב די רב ז"ל בענין חידוש הסמיכה, שהיה הוא ז"ל מתנגד לך, ואחד מנימוקיו משום שאין צדור כזה מי שראוי לסמכו. וכיון שכן נסתתמו טענות האומות, דדוקא ביהראל שזיוותה חורב למנות דין דבר שבמנין יש להם, משא"כ באור"כ שאינם ראויים להמנות עפ"י חורב דבקש ותכן נחשבו, ע"כ לא יתכן שיהיו ישראל בעלין בזיוכות צדוק, דכל היכא שהרוב אינו נחשב עפ"י חורב אין להתחשב בו כלל.

ובאופן אחר יתבאר הילקוט בשעה שקבלו ישראל את החורב נתקבלו בהם אור"כ מה ראו להתקרב יותר מכל האומות סתם הקצ"ה פיהם הביאו לי ספר יוחסין כדרך שצני מציאין וכו'. והנה בלאת ישראל ממזרים וגם ערב רב עלה אדם היו הע"ר לרועץ לבני ישראל, כי היתה להם התחברות עמהם, ובעצמם הרע והמקולקל הסיתו את ישראל והשפיעו עליהם לרע, ואף שלא היו במדריגה אחת עם ישראל, שהרי הם היו חוץ לעניים ולא דרו במחילה אחת עם ישראל, כדאיתא בברוכ"ק (תשא ק"א ע"ב) מ"מ היתה להם שייכות והתחברות עמהם, שאף הם היו צמטוד הר סיני, ונעשו ככל המלוות, ומלו יחד עם ישראל והקריבו קרבן פסח עמהם, ולפיכך היה צידם להשפיע לרע על ישראל בהיותם אחס עמם בציוותא חדא. אמנם אחר שעשו את העגל הפרידו את הע"ר מיהראל, כדאיתא בברוכ"ק פי' ויקהל (ק"א ע"א) ח"ח בקדמייתא מלח כל איש אשר ידבנו לבו לאכללל כולל לבחר וכו' ואחר איוון ע"ר ועבדו ית עגלל וכו' אמר קצ"ה מכאן ולהלאה עובדל דמטכנל לא יכא אלא מסטרא דיהראל בלחודווי מיד ויקהל משה וגו' ובתיב בתיב קחו מלחכם וכו' מלחכם ודאי ולא בקדמייתא דתיב מלח כל ח"ח וכו', ע"כ (ועיין מ"ש בזה לעיל פי'

יש עליו דין דבר שבמנין ולא בטל. ח"ש המדרש והיה מספר הסופר כמספר החורב נתבקש להם, פי' דמה שנעשו למנות את ישראל הוא משום דמספר החורב נתבקש להם, וכיון שהחורב ציוותה לפסור אותם שפיר אמרינן דמדאורייתא לא בעלי צין באומות, אף שהם המרובים מ"מ הם אינם חשובים למנותם. ומסיים המד"ר שכן אמר להם ע"י משה צדוק היתה מכל העמים דייקא, שבעלת ישראל היתה גדולה מכל העמים, דבישראל בלבד יהיה דין דבר שבמנין משא"כ באור"כ.

תמצית הדברים דלענין דינא אין הרוב והמיעוט נמדדין ונמנין בעצת בני אדם, שהרי חזקין בפלוגתא דתנאי אי אמרינן את שדרכו למנות או כל שדרכו למנות, דאף את שדרכו למנות דאינו בטל צדוק אין זה אלא מדרבנן דמדאורייתא מטעיל ברוכ"א, משום שלא היתה חורב אחרי דעת בני אדם לעשותו לדבר שבמנין בעבור שצ"ל מחשיבין אותו, אלא היכא שהחורב ציוותה למנותו אמרינן דכזה דבר שבמנין ומדאורייתא אין לו ציטול. הרי דרעת העולם בלתי דעת חורב אין בו ממש, ואין להתחשב בו כלל כי הכל הכל. וזהו גם ענין הכתוב אחרי רבים להטות דכתיב בסנהדרין דייקא, דכיון שהכרעת הסנהדרין הוא על פי דעת חורב על כן צדוק הוא ללכת אחרי הרוב, וא"כ הכל יפלה פי האומות האומרים לישראל כתיב בחורכתם אחרי רבים להטות בואו והשוו עמנו בע"י, דלא שייך לדמות רובא דעלמא להכרעת הרוב בסנהדרין דלא קרב זה אל זה כלל.

ומובן היעני מה דשייכא להכא דרשת המד"ר עה"פ שררן אגן הספר מדבר בסנהדרין וכו' אל יחסר המצא שלא היו חסרין לעולם פחות משלש מן הסנהדרין, דשפיר קאי על פרשה זו דכתיב בה שאלו את ראש כל עדת בני ישראל, שנעשוהו לפקדן כדי לסחוס פה האומות הבאים בעטנה שיבעלו ישראל צדוק כמבואר. והנה עיקר טענת האומות היא מקרא דאחרי רבים להטות הנאמר בסנהדרין שכולכים אחרי הכרעת הרוב, ולאחז הביא דרשה זו לסתור דבריהם דאדרבה ממש ראוי לסתור, דחזקין בהם שאין הולכין כ"א אחרי דעת הסנהדרין עממן שדבריהם מיוסדים

ועתה הכוה נבוא לבשר שייכות המדרש וילקוע בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקאלו בזה אזה"ע וכו' לפרשה זו, ולכאורה כבר התחילה קנאתם בשעת מ"ת ומה ענינה למנין האמור צבאן, אכן הנה בשעת מ"ת אכתי לא היתה קנאתם של החומות במדה גדולה כ"כ, כי אף שראו ישראל קבנו את התורה ועלו ונתעלו על גויי הארצות, מ"מ עדיין היו החומות כסבורים שלא אצדה תקוותם להטות לבות ישראל אליהם לקרצם אל דרכיהם ולהטותם, שהרי הע"ר היו מעורבים בקרב ישראל, שאף הם קבלו את התורה עמהם, ועיי' הע"ר שם משרש אזה"ע קווי אף הם להכניס השפעתם בין ישראל, ושוב לא יבא הפרש גדול ציוס לבין בני ישראל. וכאשר באמת כן הוה שבע"ר גרמו לישראל להתקרב לדרכי עבוי"ם עיי' חטא העגל, ולולא משא צמור עמד בצרף, ועשה הבדל עליוס ציבורים להפרידם מעדת ישראל, שלא תהיה לישראל התערבות עמהם, היו עלולים ישראל ח"ו להתקרב עוד יותר לדרכיהם המקולקלים, וכאשר קרה לנו צדויות אחרונים אלו שעי' שנתערבו ישראל בין הע"ר ביצאו אותם למצב נורא צבור"ר.

אך אחרי שלוח הקב"ה שאל את ראש כל עדת בני ישראל וגוי', שעי' כן נעשה ההבדל הגמור בין ישראל לבנים, שלא נמנו עם ישראל כדאיתא בזה"ק, אז לא נודע להם צביור שטעו בחשבונם ולא יהיה ציולתם להכניס השפעותיהם המושחתות בקרב בני ישראל, שהרי הע"ר שלוחיהם צאי כחם מובדלים ומופרשים מעדת ישראל, וזר לא יקרב אליהם להשחית ולחלל צמלת ה' ח"ו. אז צאו צענה מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל, ולא היתה עענתם צעבור גויי הארצות שלא קבלו את התורה, דכלום עענה הוה זו, הלא הקב"ה התחזיר על כל אומה ולשון ולא קבלה, אלא שאלתם הוה מה ראו ישראל להתקרב יותר מן הכל היינו הערצ רב, שאף הם קבלו את התורה עם ישראל, ואפע"כ חזרו לרחקם צמאנעות המנין שנעשו מובדלים מישראל, ולא זכו להתקרב אל השי"ת כמחם.

ולפי זה יהיה סגנון דברי המדרש בדרך זה, בשעה שקבלו ישראל את התורה וכו', כלומר דעי' המנין

חרומה עמוד קפ"ג צטעם שלוח הקב"ה מתחלת לקחת מהם נדבה למשכן והלא הוה מגיד מראשית אחרות וידע מה שחם עתידים לגרום אח"כ יעיי"ש).

ובזה"ק פ' פתחם (דף רל"ז ע"ב) מבואר דכשילוח הקב"ה למנות את ישראל הפריד מהם לגמרי את הע"ר שלא נמנו עמהם, ופירש כן צמאח"כ (במדבר א') שאל את ראש כל עדת בני ישראל, דכ"ז שהע"ר מעורבין ציבורם כתיב צבו היו לזיה לראש, ולבחר להצטברו הערצ רב מנייניה כתיב שאל את ראש כל עדת בני ישראל, עיי"ש. הרי דצמאנעות המנין היה גמר ההצדלות מהם, שנעשו ישראל מופרדים ונבדלים לגמרי מן הע"ר, ולא הוה להם עוד שייכות עמהם.

ברם לא מלח ה' היתה זאת לקבל את הע"ר לגיורם ולהכניסם תחת כנפי השכינה, אלא משה עשה זאת מדרשתו, משום שידע וכשיג כי צסופו של דבר צעת הצירור הגמור לעת"ל יערפרו ויתלבנו אף הם, והחלק העצב שבהם יהיה לו חיקוק. אף לשעתו היו למכשול לעדת ישראל, שהרי הע"ר עשו את העגל והכשילו את ישראל עמהם וכדאיתא במדרש (רבה פ' תשא פמ"ב ו') עה"כ לך רד כי שחת עמך שאל הקב"ה למשה עמך ולא עמי שהקב"ה לא ציווה לקבלם. ולפי שהיו לפוקה ולמכשול לבני ישראל ציוה ה' להבדילם מעדת ישראל, ולא יהיו נמנים עמהם.

ואפ"ר צזה מאח"כ כאשר ציוה ה' את משה ויפקדם במדבר סיני, ולכאורה אומרו כאשר צוה ה' את משה מקרא יתר, שהרי הכתוב מפרש והולך שפעשה משה ככל אשר צוה ה' למנות את ישראל. אכן לפי"ד הזה"ק הבי"ל כוונת הכתוב צאומרו כאשר ציוה ה' את משה ויפקדם, דאיתם שלוח ה' את משה לגאלם ממזרים וחס בני ישראל הכשרים בלבד למעט הע"ר אשר ה' לא ציוה כדכתיב (שמות ז') והואלתי את צבאותי את עמי "בני ישראל" מארץ מצרים, אותם דיוקא פקד משה במדבר סיני, ולא מנה עמהם את הע"ר, שלא צאו לכלל אותה המנין, כמבואר דצמאנעות המנין הפרידן הקב"ה לגמרי מעדת ישראל, ולא יהיה להם עמהם שום התחברות.

ובזה נזכר גם המדיר למחשבה שאלו אלו ראש כל עדה בני ישראל לקיים מה שנאמר לא עשה כן נכלל גוי ומה עשה יורם קרן לעמו, וה"פ למחשבה שאלו אלו ראש כל עדה בני ישראל כללד ולא נזכר המדיר עמם כפי הזכירה, לקיים מה שנאמר לא עשה כן לכל גוי, הם המדיר שמקור מולאם מאורח"ע, שנה יתעצבו בין בני ישראל, זהעטם משום יורם קרן לעמו, שעי' הפרדה המדיר מישראל נתחזק ונתרומם קרן החורה ישראל.

ועתה נצא לגאֹר האֵל הַמְצִיחַ הַמְדַּרְשׁ רַבָּה לִסְכָּא
עֵינֵי הַסֵּכֶה־דְרִינִן שֶׁהָיוּ נִחוּיִים בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית וכו',
וּלְעֹלָם לֹא הָיוּ חֲסִידִים עַד פְּחוֹת מַשְׁלֵיט (קוּשִׁי' ב'),
בְּהִקְדָּם מ"ש ק"ז זֶלֶה"ה בִּישׁ"מ פ' שְׁמוֹת מְדַבְּרִי
הַמִּפְרָשִׁים לַחֲרָץ קוּשִׁי' ז' דְּלִמְכָּה חֵין יִשְׂרָאֵל בְּעֵלִין
בְּצִבּוֹר לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְהִ' דְּמִלְּטֵנוּ בְּכִי"מ דְּלִישׁ אַחַד
שֶׁקּוֹל כְּגֹדַר כְּמָה וְכְמָה וּבְלֹאֹתָהּ שְׁאִמְרוּ (מִטְיָא...)
(יִתְרִי) מֶשֶׁה שֶׁקּוֹל כְּגֹדַר כָּל יִשְׂרָאֵל וכו', וּבְדוֹר הַמְדַּבֵּר
דִּרְשׁוּ רַח"ל מִדְּכַחֲבִי (חֶבְלִים ק"ה)) דְּבַר לֹב לְחֶפֶץ
דּוֹר שְׂכִי"א מִכֶּסֶּה הִיִּב שֶׁקּוֹל כְּגֹדַר אֵלֶּף חֵין, וְעִמָּה
דּוֹר שְׂכִי"א כּוֹלֵם, וְעִינֵי"שׁ שֶׁבְּצִי' מִפְּדֻרְרִ"א עַד כְּמָה סָפּוֹן
וְחִשְׁבֵּי אֲדָם אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל. וּלְפִי זֶה חֵין צְרִיר יִכּוּלָּה
לְדַעַת מִשְׁקַל הַחֲשִׁבִּיּוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי זֶה נִשְׁקַל רַק
בְּדַעַתוֹ שֶׁל אֵל-דַּעַת בִּי"ה, וְהֵיכָּה אִם אַחַד שֶׁקִּין
בְּכִגְגֹדַר כְּמָה וְכְמָה מִיִּשְׂרָאֵל, עֲלֻכּוּכִי כְּגֹדַר הַטְּבִי"ם
לְהַפְחוֹת בְּצִי'יִשְׂרָאֵל אֲפֹשֶׁר שֶׁקּוֹל כְּגֹדַר כּוֹלֵם, וְהֵיכָּה
דְּרֹכָה יִינָבוּ, עִכ"ד ז"ל. וְהַמְבַּרֵּךְ מְדַבְּרֵינוּ דֵּלָה יִתְכַן
לְהַמְדוֹד הַרִבּוּ וְהַמְעוֹט בְּיִשְׂרָאֵל מִדְּכַחֲבִי, מִשּׁוֹם
דִּלְחָף אִם בְּכַחוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹעֵעִין מֵאוֹרֵה מְרֻבִּים הֵם
מֵאוֹרֵה"ע בְּצִיכּוֹת פִּי כְּמָה.

ראש"ל קושיא זו באופן אחר קצת, בשגמור דלא בלנד באיכות מרזים ישראל מן האומות, אלא אף בכמות אפשר שיבוי מרזים מהם, והוא עפ"י מה דליאחא בגמרא (עי' מו"ק כ"ה ע"א) דמי שרצים לריכס לו כרזים דמי, והטעם דכיון שמהשפעת התורה שלו נילאחים רזים, כרזים דמי. וא"כ לא יתכן למנות את ישראל במספרם, דכל אחד יתכן שילרצים יחשב עפ"י כח התורה שלו שממנו יקבלו הכרזים ~~השפעה~~ והדרכה. ובדרך זה יתכן ליישב

נחשפרו הע"ר מישראל פירוד גמור, וע"י כך נתחזק ענין קבלת התורה, אחרי שנחשפרו כל פועלי און ונתבדלו ישראל מהם ומהמונם בתכלית, דדוקא בזהות שעה שנחשפרו מן הע"ר היה קבלת התורה האמתית, והתבדלות מרשעים הוא עיקר ויסוד לקיום התורה וכה"א רואין בזה"ר בזמננו איך שנחלש כח התורה ע"י שנחשפרין עם הע"ר, שגורמין כזה עקירת התורה מישראל, דאין מציאות בעולם שיהיה קיום לתה"ק באופן אחר חלל אם עושין הפרש והבדל גמור מהם, והולכין בדרכי אבותינו ורבותינו הקדושים. ולא"ת, בצעה שקבלו ישראל את התורה", והיינו צעה שנחזק ענין קבלת התורה ע"י הפרדת הע"ר, נתקנאו בהם אלו"ש, צראות שנעשה יסוד לקיום חזק לתה"ק ע"י הפירוד בגמור שנחשפרו מן הע"ר, וזה הבדל קנאות שבינו כי מעתה יעמדו ישראל בצחייתם הבדולה באין שטן ופגע רע, בזהות הע"ר מוצדלים מהם. ולפיכך באו בעטפה מה ראו להתקרב להם יותר מן הכל, שהם זכו להיות נמנין, ואילו הע"ר לא התפקדו בזה.

סָתֵם הקצ"ב את פיהם הביאו לי ספר יוחסין כדרך שבני מציאין, פי' דהע"ר אין מקור מואלף מבני ישראל אלא שנחשברו בזיוכס, וחס עלולים לחזור נסורס, שהרי שרשם רע. וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (פי"ג מהלכ"ב ה"ח) צהא דאמרו ז"ל (קידושין דף ע' ע"ג) קשים גרים לישראל כספחת, וזה לשונו הזכר, ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגד צרעת שרובן חורגין בשביל דבר ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו. לא ולמד מה אירע צמדבר צמעשה העגל וצקצרות התאווה וכן רוב הנסיונות האספסוף היו צכן תחלה. עכ"ל הרמב"ם. ולפיכך אעפ"י שגם הע"ר קבלו את התורה וצידס לקיימה, ושכר גדול יתן להם כל יקיימנה, אצל לא יתכן לערשם עם בני ישראל, כי אין זה טוב לישראל להיות מתערבים עם הע"ר כשורס רע. לכן אף שאין לרחקם לגמרי משום שםם בני קיום מלוות, מ"מ צריכים להיות צבצל גמור מהם, ורק צאופן צה חביב התורה"ק מתקיימת, אס ופירדו ישראל עמם לגמרי מן הע"ר.

מאחר שזוהי הכתוב למנוח את ישראל ויתגלה שישאל מועטים מהם במספרן, תחשבו קשיית האומות הלא כתוב בתורחכם אחרי רבים להטות, וא"כ יחול בחר רוצא, שתהיו בעלין בתוכנו, כי אחם המעט. על כן בא כמתוך דאין ערכו של אים ישראל נמדד ושקל במספר הפשוט, שכרי אים הישראלי שקול כנגד כמה וכמה מן האומות, כדברי ה"ש"מ זל"ה ה"ל. וזה כך היות ממה שמלינו בסנהדרין דלא חסר מהם לעולם עד פחות משליש, מפני דלא יתכן שיכיו אחרים מוגלים מקומם אם יעדרו משם, דהסנהדרין היו מנצחיים ומיוחדים שדור, ואין לאחר להדמות אליהם ולמלאות מקומן, ואף המרדכי מהם במנין הרבה לא יתכן שיחלקו עליהם ויעלו דבריהם, וכמו"כ לא שייך לומר כאן אחרי רבים להטות, שיכיו ישראל בעלים ברוב בין האומות, דא"א לשער ולהעריך חשיבות אים הישראלי.

וְלִדְרַבְנָא אֲפִלּוּ עוד מה דמייתי להכא עיין הסנהדרין הנתונה שלשכת הגזית, דמשם ראיח לדחות טענת האומות, דאחרי רבים להטות, דהרי חזינן בסנהדרין דאזלינן בחר רוצא, ולכאורה הרי הם קבועים במקומן שלשכת הגזית וכל קבוע כמ"מ דמי, וע"כ כדאמרן דכיון שהשפעת דבוריהם הולכת למרחוק ורבים נאותים לאורן על כן דבורם לא מקרי קבוע ושפיר אזלינן בחר רוצא. וכיון שכן לא יתכן להעריך אים הישראלי במספר הפשוט, דכיון שיש בישראל כח התורה, ויש בישראל כמה וכמה שרצים לריכוס להם, ושמתחייבו מדרן בעלמא, והשפעתם גדולה ועצומה לשבח ולדורות, א"כ כל חד מנייהו יחשב לשם רב, דכל שהרבים לריכוס לו כרבים דמי, ויסבר פי האומות הבאים בטענת אחרי רבים להטות, דאדרבה מהך קרא גופיה האמור בסנהדרין שמעינן דלא שייך בכגון דא למיחל בחר רוצא.

וְאִי"ש גם דברי המד"ר שאו את ראש בני ישראל לקיים מה שנאמר לא עשה כן לכל גוי וכו' (קושא ג'), דבאמלעות המנין נודעה חשיבות גדולתן של ישראל דאף שהם מועטים במספרן הם ספונים וחשובים מכל האומות המרדכים, דכ"א מיישראל שקול כנגד כמה וכמה מהם, דחשיבות ישראל הוא ככה

הקושיא הידועה שהקשה המרדכי בסוף פ"ק דחולין ביזל אזלינן בסנהדרין בחר רוצא משום שאמר תורה אחרי רבים להטות, הלא הסנהדרין היו קבועין במקומן שלשכת הגזית וקיימא לן (בתרבות ע"ש ע"א) כל קבוע כמתנה על מחנה דמי, ותוין המרדכי שם, דאף שהסנהדרין קבועים, מ"מ הדיבור היותא מפיהם לא מקרי קבוע, שהוא נייד ופורש ממקום הקבועות. אך אכתי דבריו ז"ע זכי להיכן פורח וכו' קול דבריהם, הלא במקום שהם נמצאים שם נשמע קולם, ומדוע לא יחשב הקול כקבוע.

והאחרונים כתבו כוונת דברי המרדכי, דמה שאמר שהדיבור היותא מפי הסנהדרין אינו קבוע, היינו דהשפעת דבוריהם של הסנהדרין הולכת למרחקים, שכרי שמעתחייבו מדרן בעלמא, ורבים מקבלים דבוריהם הקדושים, על פיהם ילאו ועל פיהם יצואו, וכל אותם הרבים הנשפטים מאותם הדבורים אים קבועים במקומם, ומתחת כן אין דבוריהם של הסנהדרין קבועים, שכרי דבוריהם הקדושים מקושרים עם כל אותם הרבים דנייד, ודין הוא דניחל בכו בחר רוצא.

וְאִם"ל עוד בתוספת נופך העטם שאין הדיבור קרוי קבוע, משום שהדיבור יש לו כח חזק מאד, דדיבור אמיתי נוקע רקיעים, ואם נעזר בזו"ת זוכים לומר דבורים אמתיים מתחשבים עם אותו הדבור בכל מקום וזכל זמן, ובאמת כל הכה והבתחזקות שלנו דדור שפל ואפל זה הוא בזכות שמואלין דיבור אמיתי בתה"ק שמבינים אותו ע"ד האמת, ובזכות שמכירים דבוריהם של הלדויקים הקודמים, כי דבור אמיתי מלדיק אמת שלמד תורה לשמה וכיון לדבר אמת זורח ומבהיק עד סוף כל הדורות, וזכל מקום שיש אים ישראל המצבא את האמת יכול להתחזק ולתחזק בדבור הזה הלא ממקור האמת. ולפיכך אין הדבור מקרי קבוע, שכרי אינו קבוע במקומו, כי אם מתפשט וכו' כלל המקומות אשר דבר המלך ודמו יגיע, וכוחו חזק להשפיע גם לדורות יצואו, וכו'.

והש"ת מובן היטב מה דמייתי המד"ר להכא עיין הסנהדרין שמקומן שלשכת הגזית וכו', דהנה

התורה, והמיתות התורה לא יתכן שיבא לו בעלם עולמית, והשפעתו נמשכת בכל מקום ובכל זמן.

הבוב"ע יעזור שחבה במהרה לישועה האמיתית, וזכה לדברים אמתיים ולהתדבק במדת האמת, ובדרכי אבותינו הקדושים. ובזמנים אלו שש זמני הכנה לקבלת התורה קול דודי דופק, וזכה שתעורר השפעת הקדושה הגדולה שהיתה במעמד הנצח, אל חקרי חרות אלא חירות, שזכו החירות האמיתית להתדבק בתוכ"ק באמת. הש"ת ירחם על עמו אל יעזבונו ואל ישטנו, ויזכנו להיות דבוקים בדרך אמת, ויזכה לכל מיני ישועות טובות נחת בשמחה בקדושה ובעברה, ויזכה לראות גישועת כל ישראל ובשמחתן, בהתגלות כבוד שמים עלינו בב"א.

*

ידיד ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד בא' אחד השני בשנה השנית לנאחם מארץ מצרים לאמר. במדבר הביאו ק"ז ז'ה"ה בישמח משה זש"ה (משלי ז') כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וכו' פלא.

וגר'א רבנה בגמרא פסחים (דף ו' ע"ב) וליפין מפרשה זו האומר צריש סדר במדבר דאין מוקדם ומאוחר בתורה דפריך מכדי פרשת פסח (בהכחזה בתורה צפ' בהעלותך) נאמרה תחלה שהרי כתוב בה בחדש הראשון ופרשת פקודים נאמרה באייר. ומאי טעם כתבה תורה פרשת הפקודים צריש במדבר ואילו פ' פסח שזמנה קדם כתיבה אחרת צפ' בהעלותך ומשני ח"ר מנשיא וכו' זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה (פירש"י לא הקפידה תורה על סדר מוקדם ומאוחר ופרשיות שנאמרו תחלה הקדימו במאותיות לה). ובאמת כך מילתא ודאי צבי טעמא אמאי אין מוקדם ומאוחר בתורה, הלא תורה ה' חמימה, וכל אות ותא שבה הכל בסדר נפלא ועמונים בהם סודות מוראות, ועל מה ולמה לא הקפידה תורה על סדרן של דברים לכתוב דבר דבור על מקומו הראוי לפי זמנו, אלא הקדימה הראוי להיות מאוחר ואחרת הראוי להיות מוקדם, הלא דבר הוא.

אכן טעמא רבה איכא בהא מילתא, דהכי איתא במדבר שומר עוב (תהלים פסוק ג') זש"ה לא ידע אנוש ערכה (איוב כ"ח) חר"א לא חסדו פרישיותיה על תורה על הסדר שאלמלי נתנו על הסדר כל מי שהוא קורא בהן מיד היה יכול לראות עולם ולהחיות מתים ולעשות מופתים לפיכך נתעלם סודות של תורה וכו'. ריב"ל ביקש לישב על הספר הזה (ספר תהלים) ולסדרו יאלה בה קול אל הפיוח את הישן (פי' אל תעיר את דוד בקצרו להקויו משנתו) וכו', ע"כ. הרי מבואר טעם דאין מוקדם ומאוחר בתורה כדי שלא יוכלו להשתמש בזה התורה לעשות מופתים להחיות מתים וכו'. אכן לכאורה יש לשאול על מה עשה ה' ככה לגנוז בתורה כח זה שיהיה בפרשיות התורה להחיות מתים ולעשות מופתים בזמן ששם בסדרן, ומחמת כן נכתבו הפרשיות שלא על הסדר שלא ידעו להשתמש בזה, הלא אם חפץ ה' למועד צ"ח מלהשתמש בזה זה היה צידו ליעול מפרשיותיה של תורה כח זה לגמרי, דבין כך ובין כך אין יודעין להשתמש בזה, ולא היו פרישיותיה של תורה יכולים להכתב בסדרן, ואין כאן בית מיוחד כלל. אך ממה שגזר הקב"ה כח עליון זה בתוכ"ק והעלים סדרה חזין שכך רצונו ית' שיהיה בפרשיותיה של תורה כח זה להחיות מתים ולעשות מופתים לצורך התעוד כי כל מה שהעלים ה' סדרה של תורה הוא מפני צ"ח שאינם בגוים פן יבואו להשתמש בה שלא כראוי, אמנם לעתיד לבא שהאדם תמלא דעה את ה' לא ימלא עוד מי שיחפץ להשתמש בפרשיותיה של תורה שלא לצורך הראוי שהרי כולם ירדפו לדעת את ה' ולא ימלא גם ה' שיעשה דבר נגד רצון הקב"ה, אז יגלה ה' סדר פרישיותיה של תורה וידעו וישיגו כח זה להחיות מתים וכו'.

וזה אלא כוונת התנצ"ח רבה (ס"פ י"ג) עכ"פ (מלאכי א') ועיניכם הראויה ואחם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל וכו' כך אומר הקב"ה לישראל קראו את המקרא וכו' ושנו את המשנה וכו' עד שאני צעמני אבא ואומר לכם על העמא עמא ועל העבור עבור על העבור במקומו ועל העמא עמא במקומו וכו', ע"כ. ולכאורה אין מובן כוונת אומרנו על העבור במקומו ועל העמא "במקומו", ולפי"מ

ואמר יתבאר ע"י דכל מה דנכתבו פרשיותיה של תורה שלא כסדרן הוא רק מפני החשש שישתמשו בה שלא כהוגן, אבל לעת"ל שיבטל חשש זה ויאמר ה' על הכתוב "במקומו" ועל העמל "במקומו", כלומר שיגלה סדר פרשיות התורה והכל על מקומו ויבא, שוב לא יבא שייך אין מוקדם ומאוחר בתורה.

ובדרך זה יתכן לבאר מה שדרשו בגמרא ר"ה (דף כ"א ע"ב) בקש קבלת להיות כמשה ויחזר בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת (דברים ל"ד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. וז"ל מה טעם אמרה לו הבת קול וכתוב יושר דברי אמת, די שתאמר לו מקרא ולא קם נביא עוד וגו', וכי הולך להעיד על התורה"ק שדברים צאמת ויושר, אמתמה. אכן לדרכנו יתכן דהנה שהמשי"ה היה גדול מאד במעלות החכמה כאשר הכתוב מעידו (מלכים א' ה') ויחכם מכל האדם, ואפשר שלגודל השגתו בחכמה זכה להשיג גם סידורה של תורה כל דבר במקומו הראוי לו. והנה התורה אמרה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, וכבר האריכו בה הרה"צם שבלכות יוסה"ת פ"ה ה"א וכן הרמב"ן ז"ל כיצד נודעה מעלת משרע"ה על כל הנביאים באותות ובמופתים הגדולים אשר עשה מה שלא עשה כמורו שום נביא, אמנם שלמה המלך ע"ה היה סבור דעתו דכיון שאף הוא הכשיל בחכמה ובהשיג סידורה של תורה ניתן אף כח זה בידו להראות אותות ומופתים כמשרע"ה, שהרי בכה סדר פרשיותי של תורה ניתן להראות עולם ולהחיות מתים וכו', ולאחא ביקש קבלת להיות כמשה, שכסבור היה שעי" שהשיג סידורה של תורה הריהו מעלתו כמעלת משה רבינו ע"ה אשר שלחו ה' לעשות את כל האותות והמופתים הגדולים והנוראים.

יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב "יושר" דברי אמת, כלומר שפרשיותיה של תורה כתובים ביושר וכדאי' במדש שו"ת ה"ל סמוכים לעד לעולם עשויים בצאמת ויושר דבעו"ז כך הוא ראוי להיות כשם שנכתבו פרשיותיה כי בכך חפץ ה' שלא יהיו פרשיותיה על הסדר, אלא הקדים המאוחר ואחר המוקדם שלא ידעו לעשות מופתים גדולים. ח"ש

*

וידבר ה' משה במדבר סיני באהל מועד וגו' לאמר שאלו את ראש כל עדת בני ישראל

עיי"ש שמאריך זה. עכ"פ מנצח מדברים אלו שצטרם החל משה למנות את ישראל פתח בצרכה.

וזה יהיה ביאור הכתוב וידבר ה' אל משה וגו' "לאמר", כלומר שיקדים אמירה לצורך את ישראל צטרם יתחיל למנותם כדי שלא יטלו צבם עין הרע, ואחרי שצריך אותם, שאו את ראש וגו'. וצוה יש לפרש גם מה שדקדקו במאח"כ כאשר צוה ה' את משה ויפקדם במדבר סיני, פירוש הכתוב משמיענו שצטרם להתחיל משה למנותם הקדים לצרכם, וז"ש כאשר צוה ה' את משה קאי על הצרכה הקודמת למניינם הרמוזה בחציבת לאמר כמו שנתבאר, ואחרי אשר כצרכו צריך אותם, ויפקדם במדבר סיני, וכן.

*

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לנאתם מארץ מצרים לאמר. כתב האור"ח הקדוש יל"ד מדוע הקדים הכתוב שם המקום הכללי הוא מדבר סיני ואח"כ הזכיר פרט המקום שהוא אהל מועד, איפכא הול"ל בתחלה יזכיר פרט המקום שבו היה הדבור ואח"כ יזכיר מחצת הכללות שהוא מדבר סיני, וכדרך דכתיב בסופא דקרא שקדם לכתוב צוה' בחדש השני שהוא פרט הזמן ואח"כ כתב בשנה השנית שהוא מחצת כללות הזמן, ועיי"ש.

במד"ר ריש סדר במדבר וידבר ה' אל משה במדבר סיני זש"ה (תהלים ל"ו) משפיע תהום רבה, וכו'. משפט שאתה עושה בעוה"ז תהום רבה מה התהום בסתר אף משפט שאתה מציא בסתר וכו', יעיי"ש, וז"ל דכוח ליה לפתוח ברישא דקרא, דקתך כהררי אל, כדמפרש במדרש ואזיל דקדק שאתה עושה מפורסמת כהרים הללו וכו' כשהוא בא לגדל את ישראל מפרסם איזה יום חדש שנה וכו', ומדפחת בסופא דקרא משפיע תהום רבה משמע דזה קאי על קרא דשאו את ראש, ולריך ביאור דמה משפט אית ציה, וכילד הסתירו הכתוב כתהום.

א שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם וגו' צטרם צטרם המנין האמור כאן בחומש

למשפחתם וגו'. יל"ד על אומרו לאמר דחיבת לאמר צכ"מ פירושה שיאמרונו לאחרים, והכא לא האריך משה לאמר לישראל שהרי אליו צלצד בדבר נוגע שימנה אותם, כדכתיב קרא שאו את ראש וגו' אתה ואהבן.

ב להלן צפרש כאשר צוה ה' את משה ויפקדם במדבר סיני, יל"ד מפני מה הולך לומר ויפקדם וגו' אחרי שהכתוב מפרש והולך סכום מנינם, ויכיו בני ראוהו וגו' וכן כולם.

ג גם אומרו כאשר צוה ה' את משה ל"ב, דאחרי שהודיע הכתוב מספר הפקודים א"כ ראוהו שקיים משה דבר ה' כאשר צוה.

ד עוד יל"ד מה טעם שיהי הפסוק כאן מסדר הרגיל צכ"מ, דרך הכתוב להקדים ולהודיע המעשה ואח"כ מסיים כאשר צוה ה' את משה, ואילו הכא קדם לומר כאשר צוה ה' את משה ואח"כ אמר ויפקדם במדבר סיני, ומזה מוכח שהם שני דברים נפרדים א' שעשה כאשר צוה ה' את משה ומלצד זאת שפקד אותם במדבר סיני. וא"כ אינו יודע מה ציווי נאמר אליו מלצד מה שנלעווה לפקדם שיאמר עליו כאשר צוה ה' את משה.

ונראה בזהקדם דברי האור"ח פ' זו, ר' יצחק פתח (תהלים קט"ו) ה' זכרנו יצרך יצרך את בית ישראל וגו' ד' זכרנו יצרך אליו גוברין וכו' ת"ח האי מאן דאמר שצחא דחבריה דנצו או דממוניה צבי לצרכא ליה ולאודא עליה צרכאן, מנלן ממשא דכתיב (דברים א') והנכם היום ככובצי השמים לרוב לצחא מה כתיב ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים וגו' ותרין צרכאן הוה חד ה' אלקי אבותיכם ה' חד לצחא ויצרך אתכם כאשר דבר לכם וכו'. ת"ח ה' אוקמוה ליה צרכתא דלעילא שריו על מלה דאחמני ואי תימא ישראל איך אחמנון אלא כופר' נעל מנייהו וכו', ובקדמיתא מצרכאן לכו לישראל, ולצחא מנאן הכוה כופר' ומדריין ומצרכין לון לישראל, אשתכחו דישראל משתכחו מתצרכין בקדמייתא ובסופא ולא סליק צוה מותא וכו'.

(ד) במד"ר (פ"א ז') עכ"פ שאו את ראש כל עדת בני ישראל אל הקצ"ה לישראל לא חצבתי צריח יחידה מכאן לכך נחתו לכם חלוי ראש ודמיתי אתכם לי וכו', ע"כ. והמדרש הזה אומר דרשוני איך יחדמו ישראל אליו יתצרך איזה דמיון שהוא צאלמעות המנין, הלא הצובכ"ע הוא יחיד ומיוחד בתכלית היחוד ואין שייך אללו מספר כלל דהוא ראשון ואין שני.

(ה) להלן במד"ר (פ"א ט') אי"ר פנחס מה כתיב בראש הספר שאו את ראש כל עדת בני ישראל, רומם את ראש גדל וכו' לא נאמר אלא שאו את ראש כאדם האומר לקיסטור סב רשיב דפלין, כך נתן רמז למה שאו את ראש שאלם יחזו יעלו לגדולה כמד"א (בראשית מ') ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך אם לא יחזו ימותו כולם כמה דחיומא ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ, וביה גלוי לפני המקום שימותו כולם במדבר וכו', ולי"ב.

(ו) להלן בפרש"י ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות וגו' כתב בעצמ"ו ז"ל הפקד ב' במסורה ככה ואידך הפקד עליו רשע וכו' שאמרו אין אדם נעשה שוער מלמעה אלא אם כן נעשה רשע מלמעלה, וזהו הפקד את הלויים שנעשו שוערים הפקד עליו רשע, ע"כ. ודברים אלו נפלאו מאוד היתכן שיכיו רועי ישראל וזמנהיגיו שופטיו שועריו ופרנסיו בצחינת רשעים ח"ו מכיון שנתמנו לתפקידם ותכיו המשרה על שכמם, אתמהבה, אדרבה מבורר בדבריהם ז"ל (ספרי פנחס) גדול מעלתן של פרנסו ישראל הנושאים את משא העם ומדריכים אותם בדרך טובים, וזכות גדולה היא לישראל שפרנסיהם טובים כדאיתא צוהר הקדוש אי רישא דעמא עב כולא עב. וצוהר חמוד הוא לדרוש כן על שבטו של לוי הדיקים אשר הערו נפשם למוות למען כבוד שמים, ולא ולמד מהמבורר במד"ר פ' זו (פ"ג א') כמה גדול השכר הטוב האפון להם לעוה"ב על מנשיהם הטובים, האם עליהם ועל כיוצא בהם יאמר שנעשו ח"ו רשעים למעלה.

(ז) חקרב"י את מעה לוי וגו', במד"ר (פ"ג א') הרי"ד ז"ל כתב יפרח וכו' מדבר בשבטו של

הפקודים נחשבנו המפרשים להבין מה לורך היה צו, אחרי שכבר נמנו באותה שנה ענמה בחדש תשרי אחרי מעשה העגל לדעת מנין הנותרים, ומה יתן ומה יוסף מנין זה מקודמו, הרי אותם שלא צלו לכלל כ' עד תשרי לא נכנסו אף בכלל המנין הזה של ר"ח אייר ולשמות עולם מנין, ולי"ב היה ידוע מראש שיהיה מספר ישראל שוב למספרן צמנין הקדוש. וצוהר חמודין דברי המד"ר (במדבר פ"ב י"ז) כל זמן שנמנו ישראל ללורך לא חסרו שלא ללורך חסרו ואיזה זמן נמנו ללורך צימו משה בדגלים ובחילוק הארץ ושלא ללורך צימו דוד, ע"כ. ולי"ע מה לורך היה צמנין זה של הדגלים אחרי שכבר היה מספרם ידוע. אכן הכי הפנים יפות כתב צ"ס אצ"ו ז"ל לתת טעם למנין זה משום דצמנין הקדוש הכולל לגלגלתם, נמנו כל ישראל יחד לדעת מספרם הכולל לגלגלתם, משא"כ צמנין האמור כאן נמנה כל שבט ושבט צפני ענמו, כדי לדעת מספר כל שבט ושבט ללורך חילוק הארץ, דארץ ישראל לשבטים נתחלקה, ולכן הוצרכו להצביא כ"א וא' עדי חזקת לידתן, למען יתברר לאיזה שבט הוא שייך ומה חלק אחוזתו אשר יפול אליו בנחלה, שברי חילו לא הוו חטאים במרגלים היו נכנסים לא"י מיד וזיהיה הארץ מתחלקת ליוצאי מוארים, ואחר שחטאו ונגזר עליהם לנעו במדבר מ' שנה עד תום כל הדור זה הכי לחזור ולנמנות את ישראל בסוף שנה המ', והוא המנין האמור בפרשת פנחס שאמר הקצ"ה לאלה חלקת הארץ, עכמ"ד ז"ל. אך גם דבריו ל"ע, דאם היה המנין האמור בפרשת ללורך חלוקת הארץ תגדל התמיכה מה לורך היה בכך, הלא כלפי שמים גילה כל מה שעתיד להיות מראש ועד סוף, וביה גלוי לפניו שהם עתידין לחטוא ולא יחזו להכנס לארץ כי אם מות ימותו במדבר, וגם גילה הקצ"ה כל זאת למשרע"ה נצוהו נאמן ביתו כאמר"ל (במדבר רבה פ"ג ד') שהראה לו כל מה שעתיד לעבור על ישראל עד סוף כל הדורות, ולי"ב לאחרי לורך יוהי הקצ"ה מנין זה, הרי לא היו עתידין אותו דור לרשת את הארץ. ואף דאין ידיעת הקצ"ה מכרתה הבחירה, מ"מ אין זה יצר המכרית מה שלא יהיו נמנים באותה שנה, וכיון שלפניו היה גלוי שאין תועלת צמנין זה מה טעם אזה למנותם.

(ח) **בבעה"ט** ז' במסורה וחיו ולא ימותו ואיך וחיו את צניהם וש: הכתוב חברי עשר (זכרי) ז' בענין הגאולה מלמד שמלך המות בטל לעת"ל וזהו וחיו את צניהם ושבו, וחיו ולא ימותו, ע"כ. ואריך להבין שייכות רמז זה לפי זו דמיוני שבט משפחות הקבתי נושאי הארון, ומה ענין ביטול המות והחתי' הנלחית לכך פרשה.

והנראה ציבור. הענין בהקדם המבורך כ"מ בדריכה ז"ל גדול מעלת פרנסי ישראל ומנהיגי הכשרים, המנהלים את קהל ה' על מצווי החורה והיראה, ומודיעים אותם לעשות רצון השי"ת ולעצור בלבם שלם, ואין קץ ושיעור לשכר העמיד בהשתלם להם לעוה"ב, וכדאיתא בספרי (פ' פנחס) הודיעו כמה גדול שכר של פרנסי ישראל. וזה לנד שבחיות הפרנסים הגוים ישפיעו על כל העם לעזב וחיו בהיפוך בהפכו. וכמשל המוצא במסכת תענית (כ"ד ע"א) כלה שטיניה יפות כל גופה אינו לריך בדיקה, דהיינו אם המנהיגים עיני העדה המאזינים עיניהם נוהגים יפה אין כל העם לריכים להצדק דחזקה עליהם שילכו בעקבות המנהיגים, ועיי"ש.

והרי איתא בזוה"ק פ' ויקהל (דף ק"ח ע"א) עה"פ מן היום אשר הולאתי את עמי את ישראל ממלרים לא חברתי בעיר מכל שבטי ישראל ואבחר דוד וגו' (מלכים א' ח') וכו', ואבחר בירושלים מיביעי ליה, אלא כד קצ"ה אית רעותא קמיה למבני קרתא אסתכל בקדמיתא בהבוא רישא דנביג עמא דקרתא ולבחר בני קרתא, בגין דמתא וכל בני מתא כלבו קיימין ברעוה דנביג לעמא, אי רעוה איבו עבא עב ליה עב למתא עב לעמא, ואי רעוה איבו ביש ווי ליה ווי למתא ווי לעמא וכו', עכ"ד הזוה"ק.

ועד"ז כתב מנן הכת"ם זלה"ה לפרש מהא"כ (דברים כ"א) ונגשו הכהנים בני לוי כי צם חבר ה' חלקיק לשרתו וגו' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, דציד הכהנים הלא המה מנהיגי ישראל הדבר חלוי, אם זכו להיות מנהיגים את ישראל בדרך הטוב וכושר וחס להם לעינים להאיר עיניהם ולחס, אזי צם **עמא** ה' אי לשרתו, וחיו אם לא זכו, שהם

לוי. שהיו לדיקים והפריחו מע"ט צעת שעשו ישראל את העגל וכו' לפיכך גידלן הקצ"ה בישראל כארז וכו', שחולים בציה ה' איך חק בן פזי וכו' אלו התינוקות שהם ציות הספר וכו' יעיי"ש, וז"ל.

(ח) **ואני** הנה לקחתי את הלויים וגו' והיו לי הלויים, ומסיים הכתוב אני ה'. הקשה ק"ז זלה"ה ביש"מ דכ"מ דחביז אני ה' דרשו חז"ל נאמן לשלם שכר, וזה שייך היכא שהשכר אינו משתלם אלא לחמן מרובה שאז יש לורך בהבטחה שיבא מאמיו על תשלום השכר בסוף, משא"כ הנה ששכר של הלויים תשלם להם מיד שנעשו משרתי ה', אי"כ מה בהבטחה לריך על כך.

(ט) **בסוף** הפרשה אחרי שהכתוב מפרט פרטי המניין חביז (פסוק ל"ט) כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן עפי"ה וגו' פירש"י נקוד על "ואהרן" לומר שלא היה במנין הלויים, ע"כ. וכזה הרא"ם ז"ל דפשטות כוונת דבריו שלא היה אהרן בין המנויים את ישראל, שהרי בקרא חביז אשר פקד משה ואהרן, ובאה הנקודה על ואהרן למעטו שלא פקד אלא משה בלבד. אך בגמרא בזכרות (דף ה' ע"א) איתא להדיא דאהרן נתמעט מכלל המנויין, שלא נכלל בתוך מניין של לויים, ולפי"ז קשה כיצד ילפינן לה ממה שבאה הנקודה על ואהרן הלא קרא לאו במנויין קא מיירי אלא במנוין דחביז אשר פקד משה ואהרן, ונשאר בל"ש. ובאמת גם פשטות דברי רש"י ז"ל דבא למעט אהרן שלא היה בין המנויים ל"כ, דא"כ למה כתב קרא ואהרן ואיזטרק נקוד על ואהרן למעטו, לא לכתובה ולא למעטו. ומה שכתב הרא"ם ז"ל דכן דרך הכתוב להזכיר אהרן עם משה במנין דחוק מאד, וכמו שהקשה בלבוש האזכרה, יע"ש. גם מה דמבורר בגמרא בזכרות ה"ל שלא היה אהרן במנין הלויים לריך עטם, מדוע יאל אהרן מכלל פקודי הלויים ולא נמנה בחובם.

(י) **בסוף** הפרשה וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אל חכריתו את שבט משפחות הקבתי וגו' וחתא עשו להם וחיו ולא ימותו וגו'. לליד מה הכוונה בחיבת חתא. גם יליד כפכל הלשון וחיו ולא ימותו דחד מייניהו יתיר הוא.

וגוי. דהיא"ר נופח אל הלאים דייקא ומצקש להפילו. ציודעו שאם יעלה זממו צידו ויילול למשכו ללדו הריבו מריוו אחו עמו אח כל העולם.

ומלכד מה שהשטן מתאמן בכל כוחותיו להחצבר עליו, עוד זאת לו שהוא מעמיד כנגד הלאים מסיח ומדיח העומד כנגדו ללחום עמו, להפריעו ממעשיו ולהשכיחו מעבודתו הקדושה, ואחורו רשע הנלחם עם הלאים ונצב לשטן לו צדרכו מעמיד פנים כאליו הוא צדיק כיוצא בו, משים מסור היראה והחסידות על פניו, ומחטף צמטת הציניות ללבו הכר, כדי להטעות את ישראל. וכאשר כן היה אפילו במרע"ה שקמו נגדו דתן ואבירם למרוד כנגדו ולהמרוד עליו את ישראל, ואף הם לא היו רשעים בגלוי אלא העמידו פנים כלדיקים, וגם נעשו להם נסים גלויים בצאחם ממלרים, שהרי לא היו יחד עם ישראל צעבה שעברו על ים סוף אלא נשארו עם פרעה ורדפו אחרי ישראל עם פרעה וחילו כדאיתא בתי"ע ע"פ ואמר פרעה לבני ישראל, וימר פרעה לדתן ולאבירם בני ישראל דאשתארו כצמרים. ואף שהיו רשעים גדולים כ"כ לא מתו בג' ימי אפילה כשמתו כל רשעי ישראל, כי ה' הניחם לנסות בהם את ישראל, שיהיו נגד כוח משרע"ה והשפעתו, דזה לעומת זה עשה חלקים כחם והשפעתו מול כח משרע"ה. כי למראה עינים היו מתארים כלדיקים והיו הצריות עושים בהם ונמשכין אחריהם והיה הנסיון גדול לישראל. לא ולמד ממה שצחר קרה ועדתו אנשי שם להחצבר אל דתן ואבירם ולהיות עמם צעבה אחת, דאילו היו דו"א רשעים מפורסמים וידועים לא היו מתחצבים אליהם ואל כיו"צ, אלא שהיו מסתירים אמתות כוונתם.

והבכר הוא הדבר שיהא א' מלד כוחות העומאח עומד צעור"ז לנגד הלאים, כדי שלא להכריח את הצחירה לעוב כחם וצכשפעתו הגדולה של הלאים אחת, וכמ"ש הגב"ק מקאמארנא זלה"ה בספר היכל הצרכה כמ"מ שצעה שצורדת לעו"ה"ה נשמה קדושה עומד השטן ומקטרג שלא יהיה לו מה לעשות בשולם, שהלאים יתיר מעבד כנגדו בכל דרכיו, וא"כ צריאחו ה"א לר"י ומצטחין לו לשטן כי ישלחו לעו"ה"ה נשמה

מעים עקלקלותם וכל העם נמשכים אחריהם אזי על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, שצכיבתם צאים על כלל ישראל נגעים ומכאובות, ואשמחת חלוייה צראשי העם, דצחר רישא כל גופא גריר, והם הם דצרי הזוכ"ק הני"ל.

ולפי שכן גדול הוא כחם והשפעתם של מנהיגי ישראל שללמד על הכלל כולו יאלו, אם לנהלם ולהדריכם בדרך הטוב והישר, ולאידך גיסא צידם להטותם מני אורח ולהשפיע עליהם לרע ח"ו, על כן מתאמן השטן ציורו להחצבר על מנהיגי ישראל ללכדם צרשחו אשר עמן, כאמרם ז"ל (סוכה י"ב ע"א) שהיא"ר מניח אומות העולם ומתאגר צבן בישראל וצחלמירי חכמים יותר מכולם, דכל הגדול מחצירו ילדו גדול ממנו. והיינו שעמא, שהשטן צוחר להתאגרות צמי שחטלה צידו להריות יותר ע"י הסתתו ולכן הוא מניח את אורח"ע דמה יריות אם ילית ללכדם, הלא בכל המה, שאינם מאזינים בצמאות, ולא חלק להם צציה להשיג חשיבות מעלת הדיציקות בצעו"ת וצחורתו הקדושה, דצגויים אין חורה, משא"כ אם חטלה צידו לחפום איש מצני ישראל וללדו צחרמו הוא מריות צכך הרצה, שהוא מצטלו מחורה וממאות, ועאכ"כ אם הלאית היא"ר ללכד ת"ח א' למשכו צרשחו אשר עמן, וצפרע אם ת"ח זה ממונה על הצבור צאחו החממות שהיא, ומה גם אם הוא מנהיג שישראל נמשכין אחריו, שאז הלאחתו של השטן רצה ועצומה, שהוא עמל להחצבר על אדם אחד ומחמת כן ילכדו צרשחו כל העם, שהרי לא את המנהיג צלצד הסית ופיתח אלא ימשכו אחריו כל ישראל ההולכים בעקבותיו, הכרוכים ונמשכים אחרי דעתו ועצמו, וככל היוצא מפיו יעשו. ונמצא דצמה שהחצבר על אחת מנהיגי הריות את הכל, על כן הוא מתאגר על מנהיגי ישראל בכל כוחותיו, שצחלמעות כן חטלה צידו לצע את אשר יום לעשות, להטות לצ כל העם אחרי, כי צו הם חלויים.

ודיינו דאמר ר"ל החם (שם ע"ב) ילדו של אדם מתאגר עליו בכל יום (ווי"ג מתחדש עליו עיין במהרש"ל) ואלמלא הקצ"ה עוזרו אינו יכול לו שגא' נופח רשע ללאים ומצקש להמיתו ה' לא יעצבו צידו

המעלה והחשיבות שיש לישראל. אך באמת מכה זה גופא נלמכה קנאתם ושנאתם על ישראל בראותם את ישראל נשיאות ראש ובגדולה לתת עליון על כל הגוים הם חפזים להשציחם ולצלם מעבודת השמים. ועל ישראל הדבר מוטל להתחזק ולעמוד כנגדם וזה לא יעצם צידם.

ועתה מצוה כמין חומר המאמר אין אדם נעשה שומר מלמטה אל"כ נעשה רשע מלמעלה (קושיא ו') דהנה היתה צבא דברכות (דף י"ז ע"א) ר"ס בחר דמסיים ללוותיה אמר יח"ר וכו' שחשים שלום בצמליה של מעלה ובצמליה של מטה ופירש"י בצמליה של מעלה, בחבורת שרי האומות ששכשכרים של מעלה יש חגר צניכס חיקיך יש קטטה בין האומות וכו', ע"כ. הרי דגם שצעים שרי האומות מכונים פמליה ש"מ וא"כ נמצא שח"מ שהוא ראש של ע' שרים הוא ראש וראשון באותה חבורה המכונה ג"כ פמליה ש"מ. ובהנה כל הנקבע לאיזה שורה או החמנות ב"ה ישראל לריך שיתמנה עפ"י דעת הציבור שעליהם הוא נעשה שר וקצין שופט או שומר וכו"ו, ואף דמן השמים הוא נבחר לאותה החמנות כאמר"ל (ב"ב ז"א ע"ב) אפילו ריש גרנותא מן שמיא מוקמי ליה מ"מ זהו רלון המקום ב"ה שיהא ציד המנהיג גם כחו של צבור הממנים אותו כדאיתא בברכות (דף י"ב ע"ב) אריי אין מעמידין פרנס על הצבור אל"כ נמליכין צביבור שנאמר ראה קרא ה' בשם צלאל וכו' הלך ואל"ל לישראל הגון עליהם צלאל וכו'.

וזוהו שאמרו אין אדם נעשה שומר מלמטה, כלומר אדם המחמנה פרנס על הציבור, שמלצד מה שממנים אותו מן השמים הריהו מתמנה "מלמטה" כלומר עפ"י דעת והסכמת הצבור, אי אפשר שהלא החמנותו לפועל אל"כ נעשה רשע "מלמעלה" פירוש שיקום ויעמוד רשע המחמנה "מלמעלה", ע"י הס"מ שהוא ראש לשרי האומות המכונים פמליה של מעלה, כדי להפריע את אותו לדיק מלמלא תפקידו כראוי. ולכוונה זו אמר אל"כ נעשה רשע מלמעלה דייקא, דאיתו רשע הכא בכח הס"מ להיות מנגד אל הצדיק אינו ממונה מאת הצבור כלל, אלא שכן גדולתו ורמתו והשפעתו למשוך לצדו את העם

אחרת מלד הטומאה שהיה גדולה כשמת הצדיק, וכו' יעמוד להתנגד מול כוחו והשפעתו של הצדיק בעולם.

אך בעולם השפל אין ניכר כ"כ למראה עינים משיניהם הוא הצדיק אמת, ומי הוא מלד הסערה אחרת שנצרך להיות מנגד ללדיק, כי גם הרשע מתלבש בצלום לדיק ומתכסה בצדקת החסידות, כדי שח"י לו השפעה להמשיך בני אדם אחריו. וכמ"ש צמ"ק דגל מחנה אפרים פ' וישלח עה"פ הילולי נא מיד אחי מיד עשה, ע"ד דאיתא צמד"ש (והוא בתחומי פ' ל') לעתיד יתעטף עשוי צניות ויש צין הצדיקים וכו', שזה הוא מאז גם צמ"ז וצמ"ר נחוצה השקר בעולם וכל אחד רואה לעלות צמלות שלומי אמוני ישראל וכו', וזה שקשה מכולם, שזה גורם אריכות הגלות, שהם נקראים ערצ רצ וכו', עכ"ל. וכל זה הוא צמ"ז עולם הנסיון, אבל בעולם העליון שם ניכר ונודע האמת שזה הוא לדיק והשני הוא רשע, שכל הווייתו וצריכתו היא להיות לשמן לעומת הצדיק להמשיע השפעתו בעולם.

וזאת אפ"ל בדברי המד"ר (קושיא ה') שאו את ראש וגו' רמז שאם יחזו יעלו לגדולה וכו' ואם לא יחזו ימותו כולם, דהא בזה חליין לפי שיש צדק נשיאות ראש וגדולה לישראל עלול הית"ר להתגבר ביותר ואם אין מתחזקין כנגדו אזי נופלין ברשתו וח"י אם לא יחזו ולעמוד נגדו ימותו וכו' כד"ל ישא פרעה את ראשך מעליך. וזהו גם הביאור בדברי הילקוט פירוש זו בשעה שקבלו ישראל את התורה מתקנאו בזה אור"ע וכו' דלפי גדולת מעלתו של ישראל רצחו הקנאה בהם מלד אור"ע שהם באים מכה השפן וכת דיליה, שהרי כחם והשפעתם של האומות נמשך ע"י שרי מעלה וכמו שפירש"י ז"ל בגמ' ברכות (דף י"ז) יח"ר שחשים שלום בצמליה של מעלה ובצמליה של מטה דכששרי מעלה נלחמין יש קטטה בין האומות. ולפיכך באים האומות כבחן ובהשפעתן של שרי מעלה וצראשם הס"מ לקטרג על ישראל ולהשציחם מעבודת ה' באמרם מה ראו אלו להתקרב יותר מן הכל, והשיבם הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין בדרך שצני מציאין כי אין להם אותה

ואופנים העושים רצון והעובדים אותו, לז"ל שכל יתרון האדם היא שיעמול "תחת השמש", כלומר שפעולותיו הם דוגמת מנהל השמש המתגברת ללכת במהלכה העצמי, אף שיש לה התנגדות, כמו כן האדם השובר ההתנגדות ועובד את השי"ת יתירה מעלתו על שרפי מעלה, עכ"ל ז"ל.

וזהו אפשר לרמוז במא"כ איש על דגלו וגוי יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו. ולכא' "מנגד" סותר לאומרו סביב לאה"מ, שחרי מנגד פירושו מרחוק, וסביב לאהל מועד משמעותו בסמוך לאה"מ ממש. אכן לדרכנו רמז זה, דע"י "מנגד" שומעת לעומת בני"ה התנגדות להשפעת מעבודה ה', "מסביב" לאהל מועד יחנו, כשתלה בידם לשבור כל המניעות המתנגדות להם יזכו להחזקת ביותר אל הקדושה ולחיות בסמוך לאהל מועד, וכמובאר שבכך תרבה מעלת האדם ותגדל תשבות עבודתו שעמד והתגבר על המניעות.

וע"ד זה יובן גם מה שבארך הכתוב לומר בסוף פרשת מינוי הלויים הבעתה אני ה', נאמן לשלם שכן (קושיא ח') כי לפי שכ"כ גדולה ההתנגדות מול מפעלות האדוקים, והשמן עומד על ימיום לשעם, על כן מצביחם השי"ת שיתחזקו ויחייצו על עומד ואל ישובו זפני כל, כי בסופו של דבר יזכו לעשות ולהלל ול שות פעלים לעובד. חשי"ה ואני הנה לקחתי את הלויים וגוי' והיו לי הלויים, כי כדי שיתקיימו נזולות לדוק לחיים, "והיו" לי הלויים שיהיה להם העמל וקיום, יש לזכר בהצטחת אני ה' נאמן לשלם שכן, כלומר שהשי"ת מצטיין שולליו במפעל ויראו צרכה בעמלם למען כבוד שמים, וזה עמלם השכן שהצטיין הקצ"ה באמרו אני ה' שלא יעצם לנפול ביד מבקשי רעם, כ"ל דלופה רשע ללדוק וגוי' ה' לא יעצמו בידו, והיה זה שכן שזכו להלל ולמעשים לעשות קיום והעמדה לתוה"ק ולהורות את בני ישראל.

וזהו אפ"ל גם בציאור המד"ר הקצר את מעה לו זש"ה לדיק כחמר יפרח מה חמרה זו ללח מרחוק מתן שכן של לדיקים למרחוק מהם

בחלקת לשון ובפיתוייו מצלי שיהיה לו אחיה כח שררה מאת הכבוד, דסגי ליה לאותו רשע נכחו והשפעתו של הס"מ ראש שרי האומות שהעמיד אותו, "מלמעלה" לעומת האדוק, והבן.

וזהו יהיה גם בציאור המסורה ואחיה הפקד את הלויים הפקד עליו רשע וגוי'. דכנה הלויים הם האדוקים עבדי ה' אשר יקראו על שבע הלוי (ע"י רמב"ם הלכות שמיעה ויובל סוף פ"ג) ואמרי"ל דמיד נעת אשר אחיה הפקד את הלויים, שהאדוק יקום על משמרתו לשרת בקדש, ואחיה הפקד עליו רשע, שכבר קאי וקיים רשע כנגדו שהקימו הס"מ והפקידו להיות נזכ דרך כנגדו לשטן לו. אף אם זה ישיב האדוק אל לבו ואעפ"י יתחזק ויתחזק דבריו דרך הקדש לעשות נחת רוח לבו"ת, לקרב לבבות ישראל לעבודתו וליראתו, ולעשות רצונו ית', ולא יראה לא יחת מפני כל אלו לא יתנו ה' להרע עמו, ה"ל לא יעצמו בידו ולא ירשיעו בהשפעתו, אלא תעלה בידו לעשות פעלים לעובד אעפ"י שחוקק עליו ההתנגדות.

ואדרבה ע"י כן תגדל מעלת האדוק ותהיה עבודתו חשובה ומקובלת ביותר לפני השי"ת, שיש לו ההתנגדות ואעפ"י לא חת מפני כל והתגבר על כל המכשולים והמעכבים. וכמ"ש ק"ז זל"ה (בישמת משה פרשת אמור) לפי הכתוב (קהלת ח') מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, דכנה יש לו להקצ"ה רבנות מלאכים ושרפים העובדים אותו בצחינה עילאה, ובמה נחשבה עבודת בני אדם שוכני בחי חומר לפניו ית', אף צא"ת יתירה מעלת האדם עליהם שהוא קרוץ חומר ועומדים לנגדו מניעות ועיכובים שונים, ואעפ"י הוא שובר כל המניעות ומתגבר כנגדם ועובד את השי"ת. והנה ידוע מ"ש החוקרים (הביאם באגודת אזור) שהשמש יש לה מתנגד למהלכה העצמי המעבד אותה בדרכה ומכריח אותה להפך שס"ה פעמים מדרכה קודם שתגמור מהלכה העצמי פעם אחת, ואעפ"י לא חסוג אחר ואינה מניחה את שלה אפילו פ"א, אלא הולכת לאט עד שתגמור מהלכה. וז"ש מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול אחרי שיש לו להבי"ה מלאכים ושרפים

כל העם מרה, והיו אומרים בלכם כי יצאנו לכם בדברי משה תקלות, אז מלא קרח מקום לחלוק על מעשיו וחשד כי ישמעו אליו העם. וזה טעם תלונתם הנה במקום הזה אחר גזירת מרגלים מיד, ע"כ.

ו"ג לומר טעם נוסף לדבר שלא החזיק קרח במחלוקת עד אחר מעשה מרגלים, וזהו עפ"י הידוע מדברי הארז"ל (בלקו"ת יחזקאל) דלעמיד לזא ויהיו הלויים כהנים. והנה צערם חטאו במרגלים עדיין לא נגזר עליהם חורבן וגלות, ואילו זכו היה אז החיזוק השלם מיד, וע"י שחטאו במרגלים אמרו ז"ל (סנהדרין ק"ד ע"ג) צדק חטאם צילול אחר רבה אר"י אותו היום ערצ ט"ב היה א"ל הקצ"ה לישראל אחם בניהם בניה של חנם ואני אקבע לכם בניה לדורות וכו' איתא במד"ר פ' שלח (פט"ז י"ב) וזו אותה שעה נגזר על ציחמ"ק שחתחרצ כדי שיגלו ישראל לבין האומות. ולפיכך לא נחלק קרח על משה צערם חטאו במרגלים, כי שיער בנפשו שבעוד זמן מועט יהיה עולם החיזוק ויהיו הלויים כהנים כמבואר בדברי הארז"ל, ומה לו לערער על הכהונה בעבור פרק זמן מועט כ"כ, אך אחרי שחטאו במרגלים ונגזר על ישראל ללכת בגולה ונעשה בניה לדורות, וראה קרח שעדיין יעברו זמן זמנים עוצא עד שיביה קץ הפלאות ויעשו הלויים כהנים, אז קם לערער על הכהונה, והבין.

עכ"פ מבואר מדברי הרמב"ן ז"ל דכבר עלתה במחשבתו של קרח לחלוק על משרע"ה צערם מעשה מרגלים, אלא שלא מלאו לבו לחלוק עליו בפועל מיראת העם, ורק אחרי מעשה מרגלים הונית לפועל אח מחשבתו הקדומה וקם לחלוק על משה. וזוה מיושבים ע"י דברי רש"י ז"ל דלאו סתראי וינבו, דהא דפירש"י ז"ל צ"י דברים ותלרות זו מחלוקתו של קרח דמיה משמע דמחלוקת קרח קדמה לשלוח מרגלים, היינו משום דמחשבה קדמה מחלוקת קרח, שהרי מיד כשתמנה אחרן לכהונה גדולה ואליפן לנשיאות נכנסה קנאה בלבו של קרח, ועלתה במחשבתו לערער עליהם, ולפיכך כשבא משה להוכיחם צ"י אלה, הוציאוהו על העוונות הזכיר בדברי חובתו

לעור"כ וכו' ומסיים המדרש שחולים צבית ה' אלו חימוקות שצבית הספר, דה"פ מלכד השכר העוב האפון לפרנסי ישראל לעור"כ עוד זאת להם שטולמם יראו צחייהם, שיליתו להכרות פעלים לטובה להקים דורות ישרים נאמנים שחולים צבית ה', המתחנכים נחורה ויראת ה', והכל צכה פעלם ומעשי ידיהם של האדוקים שנלחמו נגד כוחות הס"מ המתנגדים להם, ע"כ שלא הקצ"ה עזרם מקדש, וצביעוהו דשמיא טעו את כל החיל הזה.

וידברנו אפ"ל עוד צביאור המסורה גם לפי פשוטו של מקרא ואתה הפקד את הלויים וגו' שהוא לזיוי להפקיד את הלויים על עבודתם ועל משאם ראש איש על משמרו, בהקדם עוד ליישב דברי רש"י ז"ל במאה"כ אשר פקד משה ואהרן, וקוד על ואהרן לומר שלא היה צמנין (שיין קושיא ע'). דהנה ידוע מה שהקשו המפרשים סתירה בדברי רש"י ז"ל בענין אימת היתה מחלוקת קרח ועדתו, דבפרשת קרח עכ"פ וישמע משה ויפול על פניו כתב רש"י שזה בידם סרחון רביעי ומונה וכו'ך מעשה העגל, מתאוננים, מרגלים, ואח"כ מחלוקתו של קרח שבו נחרשו ידיו מאחר שכבר סרחו קודם לכן ג' פעמים. הרי דס"ל דמעשה מרגלים קדם בזמן למחלוקת קרח, ואילו צ"י דברים פירש"י ז"ל, פארן, הוכיחם על מה שעשו בפארן ע"י המרגלים, ותלרות, מחלוקתו של קרח, ע"כ. ובס"פ בהעלותך כתוב ואחר נסעו העם מתלרות ויחזו במדבר פארן ולפי"ז מחלוקת קרח שהי' בתלרות קדמה לשלוח מרגלים שהיה במדבר פארן. ואמרתו ליישב דהנה רש"י ז"ל כתב צעם שחשורר קרח לחלוק על משה משום שחשקא בנשיאותו של אליפן בן עוזיאל, ולכאורה לפי"ז לר"ך טעם מדוע המחין קרח זמן רב כ"כ צערם נחשורר לחלוק, הלא מיד צעת התמנונות לנשיא אחרי הקמת המשכן נכנסה בלבו קנאה עליו. אכן הרמב"ן ז"ל כתב לבאר הענין כי בהיותם במדבר סיני לא הריב קרח בנפשו לחלוק על משה, כי היו ישראל אובדים אותו כנפחם ושומעים אליו, ואילו היה מורד על משה בזמן ההוא היה העם סוקלים אותו, ולכן סבל קרח גדולה אחרן, אלא צבואם במדבר פארן וכו' ונגזר על כל העם שיחמו במדבר ושם ימוחו אז היתה נפ

צטונו כל ישראל. וזה יצא ע"י מה דאיתא בגמרא בזכרות הגיל דלא היה אהרן בין המנויין, אף דרך קרא דמיטעיה לאהרן כמה שנקד עליו מיירי צמונים ולא צמונים (קושיא ע'), דתרווייהו איתנייהו דמכיון שכשנא אהרן למנותו התחילו להונתו בדברים וללערו, על כן כדי שלא יכשלו ישראל צמחא אס יונו ויאצרו את אהרן קדוש ה' הלא לא אהרן ולא ימלא שם בקרב ישראל לא בין המנונים ולא בין המנויים.

וא"ש מה שאמר הכתוב אשר פקד משה ואהרן וזהו הנקודה למעט אהרן, דכיון שאהרן ראה לקיים מצות השי"ת לפקוד את ישראל, אלא שנאנס ולא עשה מחמת שהומוהו בדברים, העלה עליו הכתוב כאילו אף הוא פקד את ישראל יחד עם משרע"ה, דחישא לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה (בזכות ו' ע"א), להכי כתוב קרא אשר פקד משה ואהרן, אלא דאעפ"כ צאח הנקודה על "ואהרן", להורות דבפעול לא היה אהרן בין המנונים מטעמא דלמקן.

וואת תהיה תורת המסורה ואתה הפקד את הלויים הפקד עליו רשע וגו', דמדי כאשר הפקיד משה רבינו ע"ה את הלויים במשמרותם, ומינה את אהרן לכה"ג ואת אלנאן בן עוזיאל לנשיא כבר הופקד עליו רשע, שהתחיל המחלקת כנגדם מלך דתן ואזירים הרשעים שנשתחפו עם קרח ועדתו, וחממו להמריר את כל ישראל על משרע"ה, וכמו שנחבאר דחיקף ומדי כאשר נתמנה אהרן כבר החלה הקאחא בלבו של קרח אלא שכלל מעשה לא הגיע עד אחר שחטאו במרגלים.

מחלקת קרח תחלה, כי שרש העון הוא צמחשבה זה כל פרי החטא צמחשבה המביאה לידי מעשה עבירה צפועל, וכיון שהצמחשבה הוא תחלת הקקול ויסודו, כאשר האדם מתעורר לשונו עליו להביע צושה החטא ולתקן הראשית אשר על המחלקת קרח תחלה, להורות ולפיקח הוכיח משה על מחלקת קרח תחלה, להורות להם שעליהם לתקן את אשר פגמו בצמחשבת החטא לחלוק על הכהונה, ולא סגי כמה שישובו על מה שחטאו צפועל מצלי שיתחפרו ויתקנו את אשר פגמו בצמחשבתם הקודמת למעשה. אבל צפ' קרח פירש"י ז"ל דמעשה קרח הוא סרחון רביעי משום דבפעול היה מחלוקתו של קרח אחרי מעשה מרגלים.

ודיוצא לנו מה כי מיד בשעה שמינה משרע"ה את הלויים במשמרותם ומינה את אלנאן נשיא הלויים ואת אהרן על משמרת כהונתו התחילה הקאחא מאלת מקום בקרב קרח ועדתו וחשבו מחשבות לחלוק נגד משרע"ה, לעורר על מה שמינה משה עפ"י ה'. והנה מבואר במד"ר פ' דבר (פ"ג ד') דמחש"כ אל תונו איש את עמיתו, ויעשו בני ישראל ככל אשר נזהר ה' את משה בן חנו לדגליהם, ואהרן היכן היה ר' יהושע וכו' בשם ר' חייא דר אבא כיון שצא ליחסן הונו אותם ואמרו לו אתה מיוחסנו עד שאתה צא ליחסנו לך ויהם צניך אלעזר צנך למי הוא נשוי לא לבחו של פוטאל וכו' ע"כ (וביו"צ איתא גמי במד"ר צפרשתן פ"ב כ' יע"ש). ולבאורה טעמא דעב דכיון שמשא ואהרן ביחד הלכו למנות את ישראל וליחסן איש על דגלו, אי"כ מדוע נעפלו ישראל לאהרן בלבד להונתו בדברים על שמשא אלעזר בנו מבנות פוטאל, ולא התגרו במשה כלל שמשא הוא עמנו את בחו של יתרו.

ועתה נחזור ליישב המדרשים והדקדוקים בגיל ואתה יתבאר בא"ח המד"ר (קושיא ה') שאו את ראש וגו' אם יצאו יעלו לגדולה ואם לא יצאו ימותו כמד"א ישא פרעה את ראשך וגו'. עפ"י מ"ש הרמ"ע מפלנו ז"ל צע"מ (הוצא בילקוט ראובני פ' וז) עה"פ שאו את ראש כל עדת בניי לגלגלם, דמשרע"ה היה נופא ברו"ק מנין עפ"י שצראש כח"א, וזהו לגלגלם מצינו כמה דורות יעמדו ממנו,

אכן הוא הדבר אשר דברנו, דכל מה שהונו את אהרן היינו משום שהיה בלצם עליו על שזכה לעטרת הכהונה הגדולה, וכמו שנחבאר דמדי כשנתמנה לתפקידו ניתנה קאחא בלצם, אלא שלא העיז לחלוק על משרע"ה בגלוי, ע"כ ביקשה תוהבה להתגולל עליו שנמלא שמן פגם במשתחחו שמשא אלעזר מבנות פוטאל, משא"כ במשרע"ה התייראו לפגוע ולהכריס כנגדו, בידעם כי האיש משה נכבד מאוד

ח"ו אותו מנין לריק, דאף שבאותו זמן לא יאלח תועלת ממנין זה שכרי בסופו של דבר מתו במדבר ולא זכו לנחול את הארץ, ובאורכו לחזור ולמנות את צניהם בסוף שנת הארבעים, מ"מ נאטעו למנותם דאילו זכו היה התיקון השלם מיד וכיו נכנסים לארץ, ועשיו שלל זכו ותעטו במרגלים ונגזר עליהם צבי' לדורות היה המנין לאורך העתיד כשיקומו לתחייה, דאלו יתבצר עבר הוב ועתיד הכל אחד, ואותו מנין שמנה משה במדבר הוא נחוי וקיים לעד, דשיניה היתה מדברת מתוך גרונו, ועל פי אותו מנין שנמנה כל שבע למשפחתיו ולצית אבותם תחלק הארץ במחלה לעתיד לבא.

ובדרך זה מוצן גם המד"ר (קושיא ב') שאלו את ראש וגוי' ח"ל הקצ"ה לישראל וכו' נחתי לכם חלוי ראש ודמיתי אחכם לי. דכיון דבמנין זה יבא לורך לעת"ל צעת שיכיה התיקון השלם, ולא יכיו ישראל במעלה רמח ונפלאה עד מאד, כאמרי"ל (צ"ב ע"ה ע"ב) חר"א עתידין לזיקים שיאמרו לפניכם קדוש בדרך שאומרים לפני הקצ"ה וכו' (ועיין בזה בדברנו לעיל פ' קדושים ע' קכ"ג ח'), לזאת אמר דמיתי אחכם לי, דלעת"ל כביכול יהיו ישראל מקראים ע"ש של המקום צ"ה, והבן.

והשאת צ' הדרשות צ"י שאלו את ראש יכונו גם יחדיו, דכיון דלפניו יתבצר היה גלוי שעתיד להיות נגזר עליהם למות במדבר, אלא שנמנו לאורך העתיד, כאשר יהיו נוחלים את הארץ שאלו יהיה המנין הזה להם נשיאות ראש וגדולה כאומרו דמיתי אחכם לי, ע"כ אמר שאלו את ראש דכוא לישנא דמשחמע לתרי אנפי, דכיו שיחקיים שאלו את ראש מלשון חשיבות וגדולה ונשיאות ראש נריך שחקדים אליו חידך פירושא שאלו את ראש וכו' שימותו כולם במדבר, שכרי מחמת שמנו במדבר ולא היה תועלת במנינם לאותו זמן, צ"ע ששמנינם הוא לאורך העתיד, ולא יכיה שאלו את ראש חשיבות וגדולה ונשיאות ראש, כאומרו יתבצר נחתי לכם חלוי ראש ודמיתי אחכם לי.

וזה יהיה גם ביאור המד"ר ר"פ ז' וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגוי' בה"ד משפטיך חכום

ולא עוד אלא שהיה מציע כמ"פ יתגלגל כאח"א מישראל חזרו לגלגלם מלשון עיבור וגלגול, ע"כ. וכיוצא פ"י בספר"ק נועם אלימלך חיצת לגלגלם דקאי על הגלגולים העתידין. והנה צו בזמן שנאמר לפקוד את ישראל עדיין היה צערם נגזר גזירה עליהם שימותו במדבר, ואכתי היה צאפשר שיכנסו לארץ מיד ויהיה התיקון השלם, ולפי מנצ ישראל באותו שנה לא היה צאפשר שיחפרם מלת לגלגלם על מנין הגלגולים, דאם מיתח אין כאן גלגול אין כאן, וע"כ דבמקראות אלו נכללו צ' כוונות אם יכיו ויהיה עולם התיקון מיד יתפרש לגלגלם כפשוטו, ואם לא יכיו ח"ו ותגזר עליהם מיתח וכאשר כן היה לבסוף כשעתאו במרגלים יתפרש לגלגלם מלשון גלגול, שנכללו בזה כל הגלגולים העתידים כדברי הרמ"ע ז"ל. והשתא מבוארים דברי המד"ר היטב דכיון שמקראות אלו יתפרדו לצ' ראשים, גם שאלו את ראש וגוי' נדרשת לתרי אנפי, אם זכו יהיה פירושו מלשון גדולה ונשיאות ראש ואם לאו ח"ו פ"י כמד"א ישא פרעה את ראשך מעליך וגוי'.

ודאמאן להכי אשכחן מילתא בטעמא על שנאטעו ישראל להמנות במנין זה, דאם כדברי ההפלאה ז"ל בשם אביו הני"ל שנמנו לאורך חילוק הארץ תקשה דהלא היה גלוי לפניו יתבצר שאלו יכיו לכנוס לארץ וא"כ מיינא למה לי (עיין קושיא ג'). ונראה דהנה איתא (תנחומא פ') ואחזקן סימן ו' דב"ר פ"ב (ה') בטעם שנקבר משה במדבר ולא זכה להכנס לארץ ישראל כדי שיקומו דור המדבר בזכותו לתחיה לעתיד לבא. והנה מיד כאשר יבא אליהו הנביא לבשר בשורת הבאות לישראל יבואו משה ואהרן עמו וכדאיתא במד"ר פ' עקב (פ"ג ע"ו) ח"ל הקצ"ה משה חייך כשם שמח נפשו עליהם צבור"ז כך לעת"ל כשאביא את אליהו הנביא שניכם צאין כאחת, ע"כ (ועיין בחוס' פ' ע"פ דף קי"ד ע"ב ד"ה אחד) וכאשר יקומו משה ואהרן יבואו גם דור המדבר אתם עמם, ולא יהיו דור המדבר עתידין לנחול את הארץ שעתידה להתחלק לפניהם לשבעים במספר שמות, עפ"י אותו המנין אשר פקד משה באחד לחדש השני בשנה השנית ללאתם ממארים, הוא המנין האמור כאן בחומש הפקודים. והשתא יבא על נכון דלא היה

שנעשו משרע"ה למות את ישראל עיקרו נאמר ע"ש
העמיד בזמן שהיה מדבר סיני נקבע בזהל מועד,
והיינו בזמן החיקון השלם שאז יהיו כל המקומות
שקריין ומרביצין בהם תורה נקבעין במקום הקדש.
וא"כ המדבר שחזו בו ישראל בלאתם מארץ מצרים
והרבינו צו תורה וקדושה זה מי שיה ודאי שמועם
הוא לעלות ולהקבע בהר הקדש, ועליו ירד משמים
מקדש ה' כוונת ידך. והשתא חזו אין מדבר סיני
מחצרת הכללות, אלא אף הוא פרט כזהל מועד,
שהרי באותו זמן שעליו עיקר הלוינו הזה מכון יהיה
מדבר סיני עומד במקום שעליו יקבע משכן ה'
הוא אהל מועד. ולעטם זה בחר הכתוב להקדימו
להעיר כוונה זאת, דלא בלצד אהל מועד הוא במדבר
אלא שהמדבר עלמו יהיה קבוע במקום אוהל מועד,
ובכן.

ונבא גם לציור מאמר ה' בסוף הפרשה אל
תכריתו את שבע משפחות הקהתי וגו' חזית
עשו להם וחיו ולא ימותו (קושיא י') וכו' עפ"י
מה שנתבאר דלפי גדולת האדם ומעלתו כן תחזק
עליו התנגדות הס"מ וכן דלילה, והנה בלשים
גדולים אין הילכ"ר בל צומערין לפתוחם לעצירה,
אלא שהוא צוחר להסיתם כי מלוא הם עושים,
ופעמים הוא מפתח אותם לדחוק עצמם לפנים
ממחלתן לעשות מלוא שאינה שייכת להם, ולבצם
צוער ומשחוקק למלוא זו צידעם כמה גדולה וחשובה
היא, והם לא ידעו ולא יבינו כי הילכ"ר צוער בקרבם
כיקוד אש לפתוחם להכנס במקום שאינו ראוי להם.
וכיו"צ כתב בספר"ק אגרא דכלה פ' קרח דזו היתה
טעונו של קרח שסבר צדעתו כי מלוא הוא עושה
בני: שהוא נחלת על משה, שהרי זה כל תחלותו לבו
לעבוד את ה' בעבודת הכהונה ובהקדשת הקרבנות,
והוא לא ידע כי עצירה צידו שהרי כתר כהונה מוכן
לאהרן דייקא, ולא יקרב איש זר לעמוד לשרת תחתיו,
יעי"ש באורך.

והנה ידוע עד היכן גדלה מעלת בני קהת שנבחרו
לשרת בקדש בדברים המקודשים ביותר הארון
המנונה והמזבחות, כדאיתא במד"ר (פ"ה ח') יש
דבר מעלה צדעט לוי וצמשתחות קהת מה שאין

רבה וכו', משפטים שאתה עושה בעולם אתה מכסה
כתובם שאיך מגלה עליהם (קושיא ז'). דמפ'
זו אנו למדים כל זה, שהרי אמר"כ שאז את ראש
ופשוטו כמשמעו שהוא לשון נשיאות ראש וגדולה.
אכן כדי שיהיה אה שיהיה דמיתו אתכם לי שהוא בתי
שאינה נוכחת אלא לעת"ל לר"ך שאתם מדת הדין,
ויתקיים אידך פירושא הרמז בשאז את ראש שימותו
במדבר. וז"ש המד"ר משפטיך כתובם רבה שלא גילה
להדיא מה שרמז תחת לשונו מדת המשפט העמומה
במאמר שאז את ראש אלא כשהו כתובם.

ועפ"י האמור ויצור גם מה שדקדק האור"ח ה'ק'
בעטם ששינה הכתוב להקדים מחצרת הכללות
שהוא מדבר סיני ואח"כ כתב הפרט שהוא אוהל
מועד (קושיא א'), דהנה איתא בגמרא (מגילה
כ"ט ע"א) עתידין בתכ"ס וצחמ"ד שצבאל שיקבעו
בא"י שנאמר (ירמיה מ"ו) כי תבחרו בהרים ובכרמל
צום יצור, ומה תבחר וכו' וכו' וכו' אלא לפי שעה
ללמוד תורה עתידין להקבע בא"י בתי כנסיות וצתי
מדרשות שקריין ומרביצין בהם תורה עכ"ל, ע"כ.
וכבר הוכחנו דמכא ה"ו ק"ו גופא יש ללמוד דצתי
כנסיות וצתי מדרשות שצבאל עתידין להקבע בהר
הקדש בירושלים ועליהם יבנה ביהמ"ק העתידי וכמו
שאמר ז"ל (מדרש שו"ט פ' פ"ז הוצא ציפ"ת פ'
יוחנ) לעת"ל יצא הקד"ש תבחר וכו' וכו' סיני
ויבנה עליהם בית המקדש שנאמר נכון יהיה הר
בית ה' בראש ההרים, ההרים שהיו כבר. וא"כ ק"ו
לצתי כנסיות וצתי מדרשות שקריין ומרביצין בהם
תורה שאף הם יהיו נקבעין בירושלים כתבחר וכו' וכו'.

וזהו שזה ה' לרמז צמה שהקדים מחצרת הכללות
מדבר סיני ואח"כ כתב בזהל מועד, דפרשה זו
נאמרה אף על לעת"ל, וכדאמרן שלא היה בזמנו זה
תועלת לרמזו ולשערו אלא שיהיה ה' למנותו לפי
שקומנו לתחיה לעת"ל ויצורו וירשו את הארץ, ואז
יהיה הנמין הזה. להם נשיאות ראש וגדולה, שיהיו
כצבול דומין אליו ויתבדק שיהיו נקראים בשמו.
ולעטם זה אמר וידבר ה' אל משה. במדבר סיני"
ואח"כ אמר בזהל מועד, לרמז דדבור נלחי זה

ושבו שיזכו להביא לימות המשיח ולתחיית המתים במהרה.

והבוכ"ע יעזור שמחה במהרה לגאולה השלימה העתידה שאלו יתקיים וחיו ולא ימותו וחיו את בנייהם ושבו, וזכה לקבלת התורה לביאת המשיח בחיובן וציומיותן ובחיי דכל בית ישראל בלי לרר ועקתא. והבוכ"ע יעזור שמחה כלולו להגביר על כוחות ה"ה"ר המתגברים מאד בצופנים שונים, וזכה להבדוק בחו"ק שביא החירות האמיתי זמן מתן תורתנו, ובמהרה זכה אל הישועה השלימה יאר ה' פניו אלינו במהרה בהרחת פנים מלמעלה, וזכה לישועה האמיתית בהתרומוות קרן התורה וישראל ובהגלות כבוד שמים עלינו צ"א.

*

א יאמר לבאר המד"ר (פ"א ז') עה"פ שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' אמר הקב"ה לישראל לא חבבתי צריה יתירה מבס לך נחתי לכם תלוי ראש ודמיתי אחכם לי שכשם שיש לי תלוי ראש על כל צאי עולם וכו', כך לכם עשיתי להיות לכם תלוי ראש. לך נאמר שאו את ראש לקיים מה שנא' וירם קרן לעמו. וכה"ל ונתקן ה' חלקיק עליון על כל גויי הארץ. ולבאור חמישה גדולה יש בכלן כיצד יחדמו ישראל להקב"ה בצאלמות המניין, הלא הקב"ה יחיד ומיוחד ואין יחיד כיחודו ואין סוף לאחדותו. ומה זה שאמר שצאלמות המנין דמיתי אחכם לי. אדרבה המספר שיך בישראל בלבד ואינו שיך בציבור אלא יתבדק שאין קץ לאחדותו.

ב במדרש ילקוט איתא בשם שקבלו ישראל את התורה נתקבלו אומות העולם בזמן מה ראו להתקרב יותר מן האומות סחם הקב"ה פיהן אמר לכן הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כשם שצני מצליח ויחילו על משפחותם וכו', שלא זכו לעול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן, ע"כ. וי"צ שהרי קבלת התורה לא תליא ביחוס כלל. גם נחיד לבדן מה שייכא דרשה זו לפי במדבר, יותר היה ראוי לדרוש **מן** צפרשת יתרו שהכתוב מדבר במעמד

בכל ישראל וכו' ולזאת לפי שהיו בני קצת גדולים ורמים במעלה היה מקום לחוש ביותר שיהיה הילך הרע מתגבר עליהם להכשילם להכנס לפנים ממחילתן, ולחשוף מלואם שאינם שייכים להם. וכדי איתא במד"ר (פ"א ז') למה היה מחזיר עליהם אל תכריתו את שבת משפחות הקבתי, אלא מפני שהיו יודעים שכל מי שטוען בצרון שכרו מרובה והיו מניחין את השולת והממורה והמזנחות וכולם רצין לארון ליעול שכן ומתוך כך היה זה מריב ואומר אני עושן כאן וזה מריב ואומר אני עושן וכו'. הרי דלפי גודל קדושתן כן היה מקום לחוש פן ידחקו להכנס במקום שאינו שלהם מחמת השתוקקותן לעבודת הש"ת, ולזאת הכתוב מחזיר אל תכריתו את שבת וגו' אלא עשו להם תקנה שיתייצבו איש איש על מקומו הראוי לו. וזהו שרמז להם "חזאת" עשו להם וחיו ולא ימותו, דהנה אמרו ז"ל (עבודה זרה דף כ"ב ע"ב) אין חזאת אלא תורה שנאמר חזאת התורה אשר שם משה וגו', כלומר שאף במלואם שהם עושים יהיו זכירים ונשמרים לעשות עפ"י התורה, ולא יתפתו לעלף ירם המפתח אותם לדחוק עלמן למלוא שאינה שלהם.

ועד היכן מרובה הכפסד ממה שדוחקין עלמן למלוא שאינה שייכת להם חזין מקרת, שבתאור ליעול כהונה גדולה לעמנו, וכמו שנבאר בדברינו להלן (פ' קרה) שראה לדחוק את הקץ ולקרב את זמנו שלא צעונתו, לדעת"ל יהיה קרב כה"ג כמ"ש הרא"י ז"ל, ומוינה עד היכן הדברים מגיעים דפעמים מחמת גודל המעלה ורוממות הקדושה אפשר לטעות טעות חמורה כ"כ לסבור כי מלוא גדולה קא עבד ואינו כן אלא עבירה בידו, כי לא היה במקומה ובשעתה הראוי, ולא עוד אלא שעון זה גרם מה שגרם שלא בלבד שלא קירב את הקץ אלא ריחקו. וזהו ביאור המסורה "חזאת" עשו להם וחיו ולא ימותו וחיו את בנייהם ושבו שאם תהיה כל הנהגתם עפ"י התורה"ק בקרייה זאת ולא יבקשו לדחוק עלמן למקום שאינו ראוי להם כמבואר במדרש שלא ידחקו עלמן אל הארון, וזהו מונח הרמז שלא ידחקו את הקץ שלא צעונתו כשם שעשה קרה אלא ימתינו ויאפו כראון הש"ת בזכות זה וחיו ולא ימותו, וחיו את בנייהם

ובררך זה נצח לצאר המד"ר (קושיא א') לא חצנתי צרי' יתירה מכס וכו' ודימתיי אחכס לי, דכח צפרקי דר"א (פלי"ט) איחא כשירד יעקב אציו למארים א"ל הקצ"ה אל חורא אנכי ארד עמך וגו', וכשצאו לגבול מארים נתייחסו כל הזכרים וכו' הרי שצעים חסר אחת וכתב צעצים נפש ירדו אצותיך וגו' מה עשה הקצ"ה נכנס צמנין עמם לקיים מה שנאמר אנכי ארד עמך וכו', וכשעלו ישראל ממארים נתייחסו כל הגברים ס' רבוא חסר אחד מה עשה הקצ"ה נכנס צמנין עמכם ועלו ס' רבוא לקיים מה שנאמר ואנכי אעלך גם עלה, עכ"ד הפדר"א. (הוצא בילקוט פ' יוגש רמח קנ"ב). ועפ"ד הפדר"א כתב רבינו בחיי בפרשת צא לפרש מה שאמר הפסוק כשם מאות אלף רגלי וגו', כי הלשון הזה יורה שלא היו שם מאות אלף שלמים, ומפני שהתורה לא הזכירה כוון חשבונם צדקדוק כמה היו הגברים או כמה יחסרו מן השם מאות אלף, נראה לומר שלא היו חסרים כי אם אחד, ולא רצה להזכיר מניינם בחסרון וכן מלאתי צפרקי דר"א וכו', עכ"ל. ועפ"י דברי הפדר"א ה"ל שנגמם הקצ"ה עמכם צמנין להשלים הם' רבוא מפרש ק"ז זל"ה בישמח משה פ' שמות מאה"כ (אויז כ"ג) והוא צאחד ומי ישיבנו, פירוש ראה חצתן של ישראל "והוא צאחד" שכביכול הוא יתברך נחשב צמקום אחד א"כ מי ישיבנו.

וזה יהי ציחור המד"ר שאמר הקצ"ה לישראל דמיתי אחכס לי וכו', שעי' המנין נדמו לו יתברך כביכול, שהרי היו חסרין א' ממספר ס' רבוא ונמנה הקצ"ה עמכם להשלים המספר וזהו דימה אותם כביכול אליו, שיהי' הוא ית' כביכול נמנה כאחד מישראל, כדי שיהיו שלמים צמספרן, ויושעו לקבל את התשובה, וזהו שמסיים המד"ר לקיים מה שנא' וירם קין לעמו, כי רק לישראל חייב הקצ"ה כ"כ להכנס עמבן צמנין, אבל לא עשה כן לכל גוי שהם לא נחשבו להיות ראויים להמנות.

והשתא מוצא ע"י הילקוט שטענו או"כ"ע מה ראוי להחקרצ יותר מן הכל, שלא החשיב הקצ"ה אלא את ישראל בלבד למנותן, ולא עוד אלא שהטעם

הנבחר שממנו נתעוררה שגת האומות וקנאתן על ישראל.

ונראה להבין מה שחלה המדרש קבלת התורה ביוחסין, דכנה מוצא דבדריהם ז"ל שהורכו להיות בשעת קבלת התורה המספר השלם של ס' רבוא ישראל, ולא היה צחק האפשרי שיקבלו את התורה ותשרה עליהם שכינת כבודו ית' אילולא שלימות המספר הראוי, והכי איחא במכילתא פ' יתרו (פרשה ג') ע"פ כי ציוס השלישי ירד ה' לעיני "כל העם" וגו' מלמד שאם היו חסרים עד אחד אינם כדאי לקבל וכו', יע"ש.

ובזה"ק פ' יתרו מוצא דמה שזכו ישראל לקבל את התב"ק אינו אלא בזכות שהיו זרע קדש ולא נמלא בהם שונן פסול, וז"ל הוב"ק (דף ע"ח ע"ב) תלמי רבי חייה צהבוא זמנא דמעו ישראל לעורא דסיני כניש לבו קצ"ה לזרעין דישאל וכו', ולא אשכח צולכו זרעא דישאל פסלו אלא כולכו זרעא קדישא כולכו בני קשוע צהבוא זמנא א"ל קצ"ה למשה השתא אלא צעי למויבז אורייתא לישראל וכו', עכ"ל. ונראה דדברי הוב"ק מתאימים להא דאיתא במכילתא שקבלת התורה תלויה בשלימות מספרן של ישראל, דשלימות המספר לא תהי' אלא כולם מיוחסים אחרי אבותיהם, שאז מספרם ס' רבוא ישראל, דאילו ח"ו אינם מיוחסים אינם בני ישראל כלל אלא מזרע עמי הארצות שנעמעו בישראל, ולא שייך לפרש למספר הס"ר, דחשבון הס"ר הוא בישראל דייקא ולא צא"כ"ע, דאף שהם מרובים מאד צמספרן הרבה יותר מם' רבוא, לא שייך צהו להיות נמנין וראויין לקבלת התורה, דאין מניין מנין דכולם כקש ותכן נחשבו שאינו חשוב למנותו, וחס הס' דברי הוב"ק שגפס הקצ"ה שהם כולם מיוחסים ואין בהם שונן פסול, וא"כ ראויים כולם להמנות, וכשהגיע מספרן לששים רבוא זכו לקבל את התורה.

ובזה מוצן מה שסיים המדרש בילקוט ה"ל שלא זכו ליעול את התורה אלא בצדו ביוחסין שלהם, דמחמת שהיו מיוחסין הושלם מספרן לס' רבוא, שכולם נכנסו צמנין וכו' ראויין לקבל את התורה.

ל' גדולה ונאמר כן במנין הראשון אמר כן במנין השני, עכ"ל הרמב"ן ז"ל הוציא מחו כי במשמעות לשון שאו נכללים צ' כוונות, אם זכו לעצב ואם לאו להפכו ח"ו. ולכאורה אכתי לא הונח בזה, דכיון דל' שאו ניתן לדרשו לעצבה שהיא מורה על רוממות וגדולה ישראל, מדוע נצרך לדרשו אף לרעה שאם לא יזכו ימותו כולם במדבר, הלא היה ללמד בשערה, ומה לנו להזכיר גנותן של ישראל.

(ג) **לחלץ** בפרשה וידבר ה' אל משה לאמר אך את מעה לוי לא תפקוד וגו'. פירש"י כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו, ד"א נפח הקצ"ב שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנים מנח כ' שנה ולמעלה שימותו במדבר אמר אל יביו אלו בכלל לפי שהם שלי שלא טעו בעגל, ע"כ. ולכאורה אכתי קשה לפי"ז אומרו "אך" את מעה לוי לא תפקוד דכ"מ אמרינן אכין ורקין מיעוין כן, והכא זין לפירוש הא' דמחמת שהם לגיונו של מלך הם נמנים לעצמם, וזין לפי"ז הב' דעל שלא טעו בעגל לא ראה הקצ"ב שיביו נכללין עם ישראל במנין, מאי קא ממעט בחיבת "אך", אדרבה רצוי וחשיבות גדולה היא ללוים שהם נמנים לבדם.

(ד) **הקרב** את מעה לוי וגו'. במד"ר (פ"ג א') הרי"ד (תהלים צ"ב) צדיק כחמר יפרח מה החמר הזה ללו רחוק כך מתן שכרן של צדיקים רחוק מהם עד לעשר"ב, וצ"ב אחיה ענין מציא דרשה זו לכאן, שמחן שכרן של צדיקים לעת"ל.

(ה) **עוד** אחיה במדרש שם מה החמר הזה עושה תמרים רעובין ניקלוסין ונזלות ועושה סולין, כך הם ישראל יש בהם בני תורה ויש בהם עמי הארץ ויש בהם צורים. ולהלן שם דרש מה תמרה זו אין זה פסולת אלא תמרים לאכילה לולבין להילול חריות לסיבוכ וכו', כך ישראל אין בהם פסולת אלא מהם בעלי מקרא מהם בעלי משה מהם בעלי אגוד וכו', ע"כ. ולכאורה צ' דרשות אלו נראות כסותרות זה את זה, דפתח לאמר כשם שיש פסולת בתמרה כך ישראל וכו', ובדור אמר איפכא שהתמרה אין זה פסולת **כך** ישראל אין בהם פסולת וכו'.

עמכם להשלים המנין, משא"כ באור"ע שאין הם צבדו מנין ואינם יכולים להתקרב אל השי"ת לקבל התורה. וא"ש מה שסמך הילקוט דרשה זו לפי במדבר דמייירי במנין בני ישראל, שהרי לא על עצם קבלת התורה היתה טענת האומות, אלא על חשיבות המנין שזכו בו ישראל, שעי' כן זכו להתקרב אל השי"ת. משא"כ האומות שאין נמנים. סתם הקצ"ב את פיהם הביאו לוי ספר ויחסין שלכם כשם שצני מציאתי, שעי' מעלת היחוס זה להיות נחשבים לעלות במנין ולהתקרב אליו יתצדק, משא"כ האומות לית להו חיים וכולם זרע פסול, אינם חשובים להמנות. דאין מניינן מנין ואינם ראויים להתקרב אליו יתצדק.

*

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד בא' לחמש השני בשנה השנית ללאתם מאמ"ל לאמר. יל"ד טעם שהוצרך הכתוב להזכיר במדבר סיני, די לו להשמיטנו שדיבר ה' אליו באהל מועד, וממילא ידוע שהוא במדבר סיני, וכן הוא דרך הכתוב בכמה דוכתי, כגון בחלת ספר ויקרא כתוב וידבר ה' אליו מאהל מועד, ולא כתוב במדבר סיני.

(ב) **שאן** את ראש כל עדת בני ישראל וגו'. הרמב"ן ז"ל הביא מפירש"י ז"ל עכ"פ שאו את ראש כמו שאומרים לקוסטניר ארום רישיה דדון, ע"כ. ותמה עליו וז"ל, לא נצטרך לי למה דרשו אותו לגנאי, אם מפני שמתו במדבר ובמעב לוי נאמר פקוד מפני שלא היו בכלל הגזירה, והלא במנין שני של באי הארץ אמר כן שאו את ראש כל עדת בני ישראל, אבל צויקרא רבה דרשו לשבח אין שאו אלא ל' גדולה כמד"א ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך וכו'. שוב מנאחתי בצמדבר רבה (פ"א ע') מ"ד שאו את ראש וגו' רוממו את ראש גדלו את ראש לא נאמר אלא שאו את ראש כאדם שאומר לקוסטניר סב רישיה דפלין, כאן נתן רמז למשה שאו את ראש שאם יזכו יעלו לגדולה, כמ"ד ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך, ואם לא יזכו ימותו כולם, כמ"ד ישא פרעה את ראשך וחלה אותך על עץ, עכ"ד במדרש. והנה לשון לפי הכוונה יתפרש בטובה לעובדים, וכיון שהוא

שאמר אני ה' דרשו חז"ל נאמן לשלם שכר, וזה שייך דוקא היכא שהשכר עתיד להשתלם לאחר זמן, משא"כ הכא דאין לורך להאמינם כי יצאו על שכרם, שהרי השכר כבר נשתלם להם שנצטוו לעבודת הלויה מתוך צני ישראל וא"כ מה טעם כתוב הכא אני ה'.

והנראה לומר כזה דהנה הרמב"ן ז"ל העיר הערה גדולה במספרן של צני לוי, שיש לתמוה על שלא הגיע מניין שצט לוי מנן עשרים ולמעלה לחצי מספר הפחות שצטאר שבעים, וזאתה שעה עדיין לא נשאו את הארון, וא"ל לומר שהוא מטעם שהיה הארון מכלה צבם, ואיך לא יהיו עבדי ה' וחסידיו כשאר כל העם. וכתב הוא ז"ל שהטעם הוא מפני שלא היה שצטו של לוי שצטצוד מלאכת מלרים וצטצודות פרך, על כן ישראל שהיו המלריים ממרים את חייבם צטצודת קשה כדי למעטם היה הקצ"ה מרבה אותם רציו עלום צלתי בעשי כנגד גזירת מלרים, כמחש"כ

וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוך, אבל שצט לוי היו פרים ורבים כדרך כל הארץ, ולא עלו למעלה כשאר השבעים לרבות חוץ לדרך הטבע. עוד טעם כתב הרמב"ן ז"ל שהוא מפני כעסו של יעקב אבי"ה על שמעון ולוי, ועי"ש. והאכה"ק דחה צ' העטמים של הרמב"ן ז"ל, דהטעם הוא קשה ממה שאמרו ז"ל במדרש (צ"ר פ"ע"א ח') לא מת יעקב אבי"ה עד שראש ס' רצוא מצני צניו, הרי כי לא ה' העינוי סיבה צעלם שיהיו מתרבים רציו צלתי בעשי דגם צערם העינוי פרו ורבו שלא כדרך העולם. אלא שמה שאמח"כ וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוך היינו לומר אף שהיו מענים אותו וכוורגים צבם וצורך הטבע לא יתכן שיתרבו כ"כ אעפ"כ היו מתרבים כשיעור הראשון.

וע"ש מ"ש הרמב"ן ז"ל צטעם צ' מפני כעס הזקן, קשה ממה שמלוי צדכ"י שנתרבה שצטו של לוי יותר ממה שמתרבו שאר שצטו ישראל, ואיה כעס הזקן, וע"כ שלא עשה הכעס רועם להמשיע הארע.

וכתב הוא ז"ל והנכון צעיני כי שצט לוי עשו כולם כמעשה עמרם אשר שילח את אשתו צטצוד גזירת ה' צילוד, ובעטם לצד שהיו מעונגים ולא

(ו) **עוד** שם צמד"ר ד"ח לדיק כתמר יפרח מדבר שצטנו של לוי שהיו לדיקים והפריחו מעשים טובים צעת שטעו ישראל את העגל וכו' ה"כ" שחולים צבית ה', א"ר חנן צר פפא עד שהם שחולים הם צבית ה', אלו החינוקות שהם צבית הספר. ד"ח שחולים צבית ה' שלא היו זזים מציבמ"ק לעולם. ע"כ. ויש להקשות החינוך רישא דקרא לדיק כתמר יפרח ופה מדרש על שצטו של לוי, שהפריחו מע"ט צשעה שחטאו ישראל בעגל, אבל מה ענין לדרוש סיפא דקרא שחולים צבית ה' על החינוקות של שצט לוי שהם צבית הספר, האם מעלה זו שהחינוקות צבית הספר ה' שצטנו של לוי צלצד, הלא כל ישראל מגדלים תשצ"ר לחורה, וצמה נחייחד שצטו של לוי מכל ישראל ששיצחו הכתוב צכך. גם מה שאמר שאין זזין מציבמ"ק לעולם, לריך להבין מביכן למד זה מן הכתוב, הרי צקרא לא כתוב לעולם.

(ז) **אלה** פקודי צני ישראל וגו' צמד"ר (פ"צ י"ח) ה"כ"ד וכו' מספר צני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר מרוב וכו', א"ר שמלאי מכו הדבר הזה מי שהוא אומר שיש להם מספר הוא חוזר ואומר שאין להם מספר לא ימד ולא יספר, אלא צזמן שאין עושין ראש"מ יש להם מספר. שאין חסרין ממניין ס' רצוא, וצזמן שהם עושין ראש"מ אין להם מספר אלא אשר לא ימד ולא יספר. (וכ"ה צגמ') יומא דף כ"ב ע"ב) והקשו"א ידועה אם יהיו ישראל צצחי' שאין עושין ראש"מ, וצזמן מן האמנים יתעוררו לחשובה וישתנו להיות עושין ראש"מ צשלימות, כיצד יתהפכו צצת אחת מוכי' מספר לאשר לא ימד ולא יספר.

(ח) **ואני** הנה לקחתי את הלויים מתוך צני ישראל תחת כל צבור וגו', צמד"ר (פ"ג ג') אוחא ואני צשמחה הנה צלרון וכו', וצ"כ וכו' מאי ה"ח דמה שלקח הקצ"ה את הלויים והפרישן לעבודתו לא ה' צשמחה וצלרון, עד שהולך לומר ואני צשמחה הנה צלרון.

(ט) **בסוף** פרשת הלויים מסיים הכ' אני ה'. הקשה ק"ז זלכ"ה צישמח משה צשם המפרשים דצכ"מ

אכן חפ"ל דהא דקאמר בתנחומא מורע הכ"ל שלא היו צנות ישראל רואות דם מפני האוימה לא היב שייך בשבט לוי, דאוימה לא הוּוּ בגזירת השעבוד אלא היו צני חורין לעצמם, ולא הייתה בהם חרדה מפני מזרים, על כן היו רואות דם, והיו זקוקות לעבול, ולפי שלא הניחום מזרים לעבול כדי למעטן מפני צאה עליהם מכת דם, ולפי זה מאלחו טעם נכון לדבר דכיון שהיו נשי שבט לוי רואות דם נדות שלא כשאר שבטי ישראל, והיו מעובדות מליך לעבול נשי המזרים, אלא שגששו להם נשים שצדדו להם מעניות ולא בכל יומא מתרחש נישא, על כן לא היו פריין ורביין כדרך כל ישראל, שלא ראו דם נדות כלל מחמת חרדתן והיו יכולים לפדות ולרבות בכל עת.

ואפשר לומר עוד טעם לשבח על שהיו שבט לוי פחות במספרו מכל שבטי ישראל, עפיו"ד במד"ר עה"פ אך את מטעם לוי לא חפקוד, למע לא נמנו עם ישראל, אלא שבטו של לוי פלטיין היו לפיכך ח"ל הקב"ה למשה וכו', שאין שבתו של מלך שיממה לגיוני עם הלגיונות. עוד איתא שם במדרש בשעה שאמר הקב"ה למשה אך את מטעם לוי לא חפקוד נתיירא משה ואמר שמה יש פסול בשבטי שאין הקב"ה חפץ שאמנו ח"ל הקב"ה למשה לא אמרתי לך כן אלא להויתא מן הגזירה וכו', שאם נמנה שבט לוי עם ישראל ומתערב עמהם, וצא מלאך המות להרוג את ישראל, והגזירה יולאת עליהם שלא יכנסו לארץ אלא מתים במדבר, והוא מוצא לשבטו של לוי מעורב עמהם, והם מתערבים עם ישראל למות, לפיכך לא מנה אותם עם ישראל אלא הפרישן במנין. ע"כ ומכאן למדנו עד כמה חמור עון ההתחברות עם עובדי עבודה, דאם חפץ הקב"ה היה יכול להיות מונה שבטו של לוי עם ישראל ואעפ"כ יולא ממלה"מ להויתאן מכלל הגזירה.

אלא דמכאן נשמע גודל האיסור להתחבר עם עובדי עבודה דאם היו שבט לוי נמנים יחד עם ישראל, היתה להם אחו התחברות אחם, ואז אף עפ"י שניתן כנגדם במסג"פ שברגו ח"ת אח אחיו ואיך את קרובו ולא חסו, מ"מ אי אפשר שלא היו מקפידים לזה השפעה מהם ומדיעותיהם, ומכיון

נשתעבדו לא נמאם לבדם כ"כ לראות נטעיהם מושלכים ביאור כמעשה איש ישראל, אשר מלך השעבוד ועול העבודה החל והקול צעייניהם ובלבם לראות ילדיהם מושלכים ביאור, גם שהיו מזללים בעצמן ילדו ולעוזב ילדיהן בשדות ובמחילות הארץ, אשר אין לך אדם נכבד שנפשו מכובדת כשבע לוי עושה כן, והגם שזלזלו שעמם החזיר גרושתו אין ללמוד שכולם החזירו, וח"ת למע שבט בן חורב יעשה מיעוט פריה ורביה, אולי שדנו בה למען לא יוגע לריק ולא נולד לבהלה, וכיו"צ מנינו שאסור לשמש ומטו בשני רשבון, בהם שיש מניעות פ"ו וכו', עבד"ק. והנה על מה שכתב האב"ח ה'ק' שאין ללמוד ממה שעמם החזיר גרושתו שכולם החזירו, יש לתמוה שהרי בגמרא (סוטה י"ב ע"א) מצאנו דכשעמד עמרם והחזיר גרושתו עמדו כולם והחזירו גשותיהם, ותו שהרי מרים טענה לפני עמרם גזירתך קשה משל פרעה, הרי שאין היתר בדבר למנוע פ"ו בעבור הגזירה, והדרכה קושיא לדוכחה האך שבט בן חורב יעשה מיעוט פ"ו.

ונראה לומר ד' טעמים לשבח על מיעוט מספרם של שבט לוי, חדא עפ"י מה דא"י במדרשי חז"ל בכמה דוכתי (שמו"ר פ"ט ובתנחומא ואר"ה סי' י"ד ותדבאר פ"ז) שכל המכות שהביא הקב"ה על המזריים ה' במדה כנגד מדה, ח"ל התנחומא שם, דם למע הביא עליהם לפי שלא היו מניחין צנות ישראל לעבול מעוממתן כדי שלא יהיו פריין ורביין, ואף שהיו קודם מתן חורב שלא היו זכירין במנות והיו שרופין בנ"י, מ"מ בנ"י מנות היו זכירין ובשמרין מאד, כדא"י זכ"ק פ' שמות (דף ג' ע"ב) זכאין חיוני ישראל דאע"ג דהוּוּ בגלותא דמזרים אסתמרו מכל הני חלתא מנדה ומצא אל נכר ומקטול זרעא וכו', עיי"ש. אך זה סותר לכאורה להא דא"י בתנחומא פ' מואב (סי' ט') ח"ר לוי בשעה שהיו ישראל במזרים לא היו רואות דם מפני שאימת מזרים עליהם (וקי"ל חרדה מסלקת הדמיון) מבוחר מזה שלא היו רואות דם כלל מפני האוימה, וח"כ לא נארכו לעבול, ומה זה שאמר שלא הניחום מזרים לעבול מעוממתן, הלא לא באו לידו עוממא כלל ועיקר. (ועי' צען יוסף שם מ"ש לתרץ קו' זו).

היוצא לנו מזה דעיקר הטעם שלא נמנה שצט לוי עם בני ישראל כדי שלא יהיו נגררין אחריהם בדעות, שזה ה'י' עלול לגרום שימותו אף הם במדבר, חילו היו נמשכין אחרתיהו. אכן לא שדבר זה חלוי בצחירה אס יהיו ישראל חוטאים במדבר אס לאו, ודבורו של הקב"ה מברית את הצחירה, על כן לא גילה לו הקב"ה למשה בזהו את העם העיקרי שצטצור ליוה למנות שצטו של לוי לצדו, אלא אמר לו בתורת גזירה למנותם בפני עמם, והטעם הפשוט ה'י' משום כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לעמנו, אלא שח"ל גילו שטעם זה ה'י' במחשבתו של יולר בראשית, שיהיה שצט לוי נמנה לצדו כדי שלא יתחצרו עם ישראל במדבר, ועי"כ ינללו מגזירת המיתה, והבן.

אכן ראוי להתבונן בדבר, כיצד יתכן שצכל שצטו של לוי שצמך כמה אלפי איש לא נמנה אף ה'י' שטעם צעגל, אלא כולם כאיש אחד צכל אחד כתייבצו כנגד עובדי העגל, לקנאות קנאת ה'י' ואין פרץ ואין יולאת, אין גם אחד שצכל צאותו עוון, לא צמעשה ולא צדבור ואף לא צמחשבה. אין זאת אלא שהש"י"ת השגית על שצט לוי שהיו צחרי ה'י' וחסידיה, וגדולים צמעלה על כל ישראל, שלא יוצאו לידי מכשול, צמה שנתן צהם צעת לידתן נשמות גבורות קדושות שאין צהם שמן חערצות פסולת, כדי שיהי' כל השצט הנצחר קדוש לה'י' דחילו היו ח"י מלאים צקרב שצט לוי אנשים שטעו צעגל, לא ה'י' ניתן להליל את השצט מגזירה שגזרה על דור המדבר, צצשלמה השחא שהיו כולם קדושים ועבורים ללא שמן פסול, ה'י' ניתן לומר הטעם הנגלה שאינם נמנים עם ישראל משום שצדאי לגיון של מלך להיות נמנה לצדו, וצחמת ה'י' הטעם העיקרי הנסתר כדי להציל מגזירת מיתה שהיתה עתידה להצור על דור המדבר, שברי כולם קדושים וראויים להנלל, משא"כ חילו ה'י' נמנה ציניהם פסולת אנשים גרועים שטעו צעגל לא ה'י' שייך הטעם הנסתר, שברי יס ציניהם שעתידים להיות צכלל אותה גזירה, ואי"כ לא ה'י' צאפשר להפרשן מכלל ישראל ולמנות לעמנו, וחילו ה'י' נמנים אחד עם ישראל היתה להם התצרות

שנשפטו מהם שצז אין מולח"מ יסול להצחין ציניהם. על כן עשה ה'י' ככה לשצטו של לוי שלא חטאו צעגל להפירדם מעל ישראל, שלא למנותם עמם, ועי"כ ייולו מהגזירה. ומזה נראה עד היכן הדצרים מצינים, שאפי' שצט לוי שמיחו נגדם צחמת צמח"י"פ ממש, חעפי"כ לא ה'י' מועיל להם להציל מהשפעה חילוה שחצפרדו מהם לגמרי, וכ"ש צימיו חלה ודאי חיסור חמור כולו להתחצר ולהמנות עם הרשעים יחד צענה שצאים ציניהם למחות נגדם צעושות רע.

וזה חללי גם כונת המד"ר (פ"ג ה') שצשם שה'י' שצט לוי לדיקים צמלרים כן היו לדיקים צמדבר. ולכאורה יפלא שהדצרים הפוכים, דיותר רצותה ה'י' שהיו שצט לוי לדיקים צמלרים, ששם היו ישראל משוקעים צמ"ע שצרי עומאה וחעפי"כ נשאר חלו צלדקס, משא"כ צמדבר שכל ישראל היו גצוהים מאל צנועלם, שהיו דור דיעה, אין זו רצותה כ"כ שהיו שצט לוי לדיקים. ואי"כ כיצד חולה המדרש שצשם שהיו לדיקים צמלרים כן היו לדיקים צמדבר, דמשמע מיה דזה שהיו לדיקים צמדבר רצותה גדולה ה'י'.

אמנם ה'י' הנותנת דצמלרים שהיו ישראל צשפל המלך, לא ה'י' רצותה גדולה כ"כ שנשאר חלויים צלדקס ולא נחערצו צין בני ישראל, כיון שהיו ישראל רחוקים מהם מאל, אכל צמדבר שאף ישראל נחעלו מאל למעלה עליונה, כאמנם ז"ל שהיו דור דיעה טבורים וקדושים צמלח"ש ולא ראו קרי ממיכהם, וחעפי"כ נמנעו חלויים מלהחערצ עמם ולא נמנו צחצורה אחת חתם. דבר זה הוא שצח גדול לחלוי, שהיו זכירים כ"כ מהחערצות עם ישראל, אף כשהיו צבר צמעלה עליונה. ושפיר מקיש המדרש הנ"ל כשם שהיו שצט לוי לדיקים צמלרים, ששם לא ה'י' צית מיתום שחערצו צין בני ישראל, לא ה'י' ישראל צשפל המלך משוקעים צנומחא מלרים ערות הארץ, כן היו לדיקים צמדבר, שאף צמדבר אחרי שטעו ונחעלו ישראל למדריגה גצוהה, נשמרו חלויים שלא להתחצר חלויים ולהחערצ עמם.

ואפ"י צאופן אחר מה שמח"כ חני ה' נאמן לשלם שבר עפ"י מה דחנן צמתינהין דלחיות (פ"ב מ"ב) וכל העמלים עם הכזור יהיו עמלים עמהם לשם שמים ואחם מעלה אני עליכם שבר הרבה כאילו עשייתם. וכתב הרמב"ם ז"ל צפיהמ"ש שלו ח"א, ובאמרם ואחם מעלה אני עליכם שבר הרבה כאילו עשייתם, הוא דבר ה' לעמלים עם הכזור, שפעמים שימנעו מעשות מזה בעת החששם בצרכי צבור, ואחר שהם יתצרך יעלה עליכם שבר כאילו עשו המורה ואפ"פ שלא עשאוה אחר שהחששן

דארוואגנא צהא לאָזן דערי חממים ומידותם כוות המכילתא פ' יתרו עה"פ וחתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וזה לשון המכילתא (הובא בילקוט ששם) מנין אתה אומר שכל אחד וא' מישראל עתיד לכהיות לו בנים כיוצאי מצרים שנאמר (תהלים מ"ה) תחת אבותיך יהיו בניך וגו', מכאן אמרו ראויין יהיו ישראל לאכול בקדשים עד שלא עשו את העגל וכו'. ודערי הילקוט תמוהים פורש אין להם, דמה שייכו שתי הבטחות הללו חדא לחברתה, שכ"א מישראל עתיד להיות לו ס"ר בנים ושהיו ראויים ישראל לאכול בקדשים עד שלא עשו את העגל, ולכאורה צ' דברים נפרדים הם ולא קרוב זה אל זה. ואכן לדרכנו יחבאר על נכון, דהנה מה שהבטיח הקב"ה לישראל וחתם תהיו לי ממלכת כהנים, שהיו כולם ראויים לאכול בקדשים ככהנים, אף שהיו הבטחה גדולה והיה צדק לישראל כבוד ורוממות, מ"מ אליה וקוץ זה, כי לפי אשר יגדל ערך נשמות ישראל ותיקר מעלתם כן ימנע מספרם, וכדחזיקו שבצבצבו של לוי שהיו כולם צעלי נשמות גבורות, על כן היו מועטים במספרן, ושמא יאמר האומר דהבטחה זו איכא נמי גריעותא גם יוסיף עכ"ל

החסרון שלהם. וגם לא יפסידו משכנן בעבור שכי
מלכותיהם נעשים צמחי מעט, אלא יהי' נחשב עליהם
כאלו קיימו המלכות בצדו עמ, וכדברי הרמב"ם
ז"ל בפסכ"מ.

והנה לפי שעה הי' נראה כי לקחת הלויים לשרת
בקדש הי' זה נער ח"ו, שכרי לפי ראות העין
לקחתה ז' היא שגרמה להם להיות מועטין במספרם
כמבואר, לזאת אמונ"כ ואני הנה לקחתי את הלויים
וגו' ודרשו ז"ל ואני בשמחה הנה צדון (קושיא ח')
להורות שאין כך נער כלל, אלא צדון ובשמחה
היחב לקחת הלויים, שכרי הקצ"ה עתיד להשלים
חסרונו, ולפרוע להם שכר בשלימות על מלכותיהם.

ולבאר המדרשים והדקדוקים ה"ל, גם ליישב
קושיית הרמב"ן ז"ל במה שדרשו ז"ל שאו את
ראש כמו שאומרים לקוסטור ארים רישיה דדון,
דאם אפשר לדורשו לעובד מלשון גדולה ונשיאות
ראש למה ידרשורו לרעה. ואפ"ל דצ' דרשות שהזכירו
מאומרו שאו את ראש כהודו ויכבו ואין כאן
סמירה כלל, דכא דדרשו שאו את ראש אם יכבו ועלו
לגדולה תליא צדיק פירושא דשאו את ראש שאם
לא יכבו ימותו כמה דאחא אמרת ישא פרעה את
ראשך מעליך וכו'. ויוצן בבקדם מה שצ' בסה"ק
ש"ך עב"ת ר"פ דברים דמה שזכיר משא את
ישראל בשנת הארבעים בכל התוכחות. באמורות
בפרשת אלה בדברים וגו', כפי האמת לא עשו
ישראל שבו בלחותה שעה אף אחת מלכותם החטאים,
שכרי אותו הדור ששעשאו כבד ספו חמו, שנא'
ויכי כאשר חמו כל הדור וגו' ויאמר הי' אלי, וזה
הי' בשנת הארבעים, וא"כ לכאורה יש לתמוה מדוע
שחקו ישראל ולא הבישו למולו אתו אין צנו שום דבר
מכל הדברים שאתה מוכיחם בהם. ובזה הוא ז"ל
בחור דבריו כי צניחם של דור במדבר היו גלגולי
נשמות אבותיהם שמתו בחטאם, וזוכיתן משרעיה
שיחקו נשמותיהם שיש בהם חטא זה, ולפיכך שחקו
כי הם ידעו צעמן סוד גלגול נשמתם. עכ"ד הפסתי
בכ"ן ז"ל.

ועפ"י זה פירשו מאכ"כ צפ' צא ששאל פרעה
למשה ואלהים מי ומי הכוללים, ויאמר משה צענינו

עם הכבוד לשם שמים, ע"כ. וכיוצא בזה אפשר לומר
לעניינו, כי הנה שצנו של לוי הי' מועט במניינו
מכל השבטים, ואפשר שמויעט זה גרע וחסר צערך
מלכותיהם של בני לוי, דאף שכיו קדושים וטהורים
וקיימו מלכות הי' בשלימות, מ"מ כרי אמרו ז"ל
(ח"כ פ' בחקתי) אינו דומה מרובים העושים את
התורה למועטין העושים את התורה. כי בהצטרף
כה הרבים יגדל ערך המלכה שעושים, וא"כ הי' מקום
לחוש פן יפסידו שצנו של לוי שכיו מועטין, שלא
זכו לקיים המלכות בצחי' מרובים העושים את המלכה
לזאת הצעתיהם הכחזה שהם עתידין לקבל שכר בעד
המלכות כאלו היו מקיימים אותם בצדו עמ, שכרי
כל מה שכיו מועטין במספרן הי' משום שכן הי'
לזנו יתבצר לשמור רגלם מלכד שלא יבטלו בחטא
עם ישראל כמו שכתבנו, א"כ צדן הוא שיהא
הקצ"ה מעלה עליהם כאלו עשו עבודת חשודה יותר
בצדו עמ, וכדברי הרמב"ם ז"ל ה"ל. וזהו שסיים
הכתוב אני הי' נאמן לשלם שכר להצעתיהן על תשלום
שכן צמלחו לעתיד לבא, כאלו היו מרובים,
שהקצ"ה העלה עליהם כאלו עשאו בצדו עמ,
ויעלו שכרם משלם, ובכ"ן.

ולשני דרכים אלו יבואר על נכון המד"ר עב"פ
ואתה הקרב את מטה לוי הכ"ד לזיק כחמר
יפרח מה חמר זה ללו למרחוק כך מתן שכרן של
לזיקים רחוק מהם לעב"ד. (קושיא ד') דכנה כלפי
שאר הקצ"ה ואתה הקרב את הלויים, שקרב אותם
הקצ"ה לעבודתו, ומחמת שהזכירו להיות קדושים
וטהורים ללל תעבודת פסולת עשה הי' ככה שיהיו
מועטין במספרן, על כן כדי שלא ירע לבם של לויים
מחמת מיעוט מספרן, למה יגרע חלקן מעדת ישראל
שפרו ויעלמו מאד. ולפי' כצ' פן יעטרו על העדר
השלימות שבו זוכים לו אילו נעשו מלכותיהם צבאל
רצ, ועשה שהם מועטים יחסר מהם השלימות צמלות,
לזאת אמר המדרש הכ"ד לזיק כחמר יפרח מה
חמר זה ללו למרחוק כך מתן שכרן של לזיקים
רחוק מהם לעב"ד, ואז צעת שיגיע חמו, ואלם הי'
פעלם של הלויים ותבי משכרתם שלימה מלח הי'
אלקי ישראל, להפירותם ולהכרתם צמאד מאד,
וכאמרו ז"ל עתידה אשה שתלך בכל יום, ויושלם

שיתגלגלו בגופים אחרים של צניחם וצניחיהם. וכן.
(ועי' דצברנו לעיל פ' צא ע' ש"ג מ"ש צב).

ועפ"י נצח לצאר צ' הדרשות במא"כ שאו את
ראש, בא' שהוא ל' נשיאות ראש וגדולה והצ'
שהוא לשון מיתח וכליה כדכתיב ישא פרעה את
ראשו וגו' שאם לא יחזו ימותו. דכנה הרמ"ע מפאנו
זלכ"ה בעשרה מאמרות שלו כ' לצאר ח' לגלגלם,
שכ"י משרע"ה מזה כל הגלגולים שעתידים להתגלגל
אלו הס"ר נשמות בכל הדורות. ע"כ. דהא דאמר
ז"ל כי נשמות ישראל הם ששים רבוא, היינו שוש
נשמות ישראל, ומכאן מסתעפים חלקים רבים בנאים
בגלגול עד שיחוקנו.

והנה חכמי המקובלים זלכ"ה חקרו אם צאח
נשמת אדם בגלגול כמה פעמים. שאז הוא
מתלבשת בכל גלגול בגוף אחר, איזה גוף יקום לתחיה
לעתיד (ועי' צב"ק פ' משפטים) וכתבו המקובלים
ז"ל שהנשמה מתחלקת לכמה נישאות, וכל נישוץ
יכנס בגוף. כפי מנין הכופות אשר נצטו לזאת הנשמה
וכולם יקומו לזמן תחיה. (ועי' מ"ש צב"ק בספר
מגיד מישורים מהצ"י זלכ"ה ד"ן דף ר'). ולפי זה
נמצא דכאשר יקומו לתחי' לעתיד לצא ח' רבוא
שרשי נשמות ישראל, יהיו בכלל גופים הרבה מאד
לאין מספר, שהרי הרבה נשמות נתגלגלו ונתחלקו
נישאותיהם לכמה גופים במשך הדורות. וכולם יעמדו
לתחיה לעתיד. והשתא לפי מ"ש הרמ"ע מפאנו זלכ"ה
שמשרע"ה נאם והציט מספר הגלגולים שעתיד
להתגלגל כל אחד וא' מס' רבוא נשמות ישראל, ח"כ
נמצא שגם גזירת המיתה כי' צב רוממות ונשיאות
ראש, שהרי נמחת שנגזרה עליהם מיתה נתגלגלו עוד
בגופים אחרים כדי לחקן כל חלקי הנשמה. וכאשר
יהיו נתקנים כולם יחי' צבך רוממות וגדולה ונשיאות
ראש לתחיה עם רב, כל בגופים שיש בהם חלק
ויניצוץ מנשמות ס"ר שמתו במדבר שיעמדו לתחיה.

ונמצא דצ' הדרשות צניחית שאו את ראש מקושרים
לבדדי, דגם צמה שדרשו שאם לא יחזו ימותו
מונח וגנוז בגויה רוממות ונשיאות ראש לעתיד, כאשר
יקומו כולם לתחיה. ולפיכך הוציא הכתוב את הניצוץ

וצניחיו נלך צניחיו וצניחיותו צלחנו וצברקנו נלך
כי חג ב' לנו. ודקדקו המפרשים ז"ל על השמות
חניח נלך פעמיים, שהי' די שיאמר צנערנו וצברקנו
צניחיו וצניחיותו צלחנו וצברקנו נלך, ומדוע חלקן
הכתוב לתרי צבי וכתב צנערנו וצניחיו נלך, וחזר
ואמר צניחיו וצניחיותו וגו' נלך.

אכן הנה צעל הטורים כתב לפרש שאלת פרעה מי
ומי ההולכים וכו', מה אחת מנבקים כ"כ
ללכת וא' אחת סצורים ליכנס לארץ, מי ומי ההולכים
ליכנס לארץ, כי כולם ימותו במדבר חוץ מיכושע
וכל. הציט משה צנערנו וצברקנו נלך, כי לא נגזרה
גזירה לא על פחות מכן כי' ולא על יתר מכן ס'.
עכ"ל הצעה"ע ז"ל. והאצטרבאל מציא פירוש זה צב"ס
מדרש חז"ל אמנם גם לפ"ז אכתי לר"ך ציבור
אריכות תשובת משה אליו, שהרי צמה שאמר צנערנו
וצברקנו נלך כבר כלל הפחותים מצני כי' ויחיתוים
מצני ס', ולמי נחזקון צאמרו צניחיו וצניחיותו וגו'
נלך.

אמנם לפי מ"ש הש"ך עה"ת הכ"ל יוצן היעב,
דלפי ששאל פרעה מי ומי ההולכים והלא
כולם ימותו במדבר, הציטו משרע"ה צ' תשובות
לדבר בא' צנערנו וצברקנו נלך, שלא נגזרה גזירה
על הפחותים מצני כי' ויחיתוים מצני ס', ומלצד
זאת צניחיו וצניחיותו וגו' נלך, פי' דאף אחתם
שימותו במדבר עתידין הם להתגלגל צרעם אחרים
שולדו במדבר, וחס עתידים להכנס לארץ. ח"ש
צניחיו וצניחיותו נלך, הם הצנים והצנות שעתידין
נשמות מתי מדבר להתגלגל בהם, ועיי' קן יחזו אף
הם שיכנסו נשמותיהם לא"י. והשתא ח"ש מה
דפליגיבו קרא לתרי צבי, ולא מנחיהבו בחדא מנחת
צנערנו וצברקנו צלחנו וצברקנו וגו' נלך. דלפי
שיש במקרא זה צ' סוגי הליכות שאינם שוות. דאומרו
צנערנו וצברקנו נלך פשוטו כמשמעו שיכנסו לארץ
אחתם שכיו צשעת הגזירה פחותים מצני כי' או
יחיתוים מצני ס' כמות שהם צחיים חיותם, ואח"כ
אמר צניחיו וצניחיותו וגו' נלך, רומז על סוג אחר
של הליכה וקאי על אחת שנגזרה עליהם גזירה
המיתה במדבר שיכנסו נשמותיהם לצד לארץ עיי'

לחנך תשצ"ר לחור, ואיתא בגמ' (יומא כ"ח ע"ב) עמרם זקן ויושב צניעות ב', כרי שבי' להם צחי תלמוד לחנך בהם תשצ"ר. וכן זכות זה הוא שעמד לשבת לוי לעמוד בכל הנסיונות, שלא עשו בעגל ולא נתחזרו לע"ר, אלא עמדו באמונתם בשלימות, מופרשים ומוזדלים לשמו יתברך, כי הקדושה שינקו בילדותם צבית הספר עמדה להם בימי זקנותם, וסייעה צידם לעמוד בצדקתם ולא להגרר אחרי הדור.

אבן אף כלל ישראל שלא היו צידם זכות תשצ"ר, גמ' יחי' להם חתון בגלגולים אחרים אשר ישלימו, ויחזור להם הזכות של תשצ"ר שבי' נעדר מהם בזמן השעבוד במצרים, דכיון שבגלגולים אחרים תהיו זכות זה לאותו חלק נילוף הנשמה שנתגלגל בצוף אחר, יגורר אחריו ואותו נילוף לזכות אחר עמו גם שאר חלקי הנשמה. ויוצן עשי' דא' בזכר חדש שאמר ר"ע ברות הקדש על הדורות האחרונים שלפני ציאת המשיח שלא יבא צידם כי אם זכות תשצ"ר כשכן רבים שבזכותם יתקיים העולם. והנה איתא בגמרא סנהדרין (ק"י ע"ב) דאיכא מ"ד דור המדבר איין להם חלק לעב"צ ומסיק בגמרא דדור המדבר יש להם חלק לעב"צ וילוף לה מדכתיב (וימ' ב') זכרתי לך חסד נעורך וגו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרעה. אם אחרים באים בזכותם הם עלמם לא כ"ש. ע"כ. וא"כ אף אן נימא אם כך גדול כח תשצ"ר לזכות את כל העולם, שבזכותם העולם מתקיים, הם עלמם לא כ"ש שיוכלו לזכות שורש נשמתן בזכות תשצ"ר שצידם. ע"י זכותן הגדולה יתקנו כל הגלגולים הקודמים וכן.

ועפ"י זה מוצן מה שדרשו ז"ל במא"כ הקרב את מעט לוי וכו' שחולים צבית ה' אלו חינוקות שכן צבית הספר, שהרי זה ה' יסוד ושורש כחן של מעט לוי לשמור עלמם מכל חטא, ולהיות נקיים ועבורים מכל שמן פגם, מה שביה צידם זכות חינוך תשצ"ר. בכל משך זמן השעבוד במצרים. וזכות זה גרם שקרבן הקב"ה לעבודתו לעמוד לשבת לפיו.

וא"ש מה שאמר המדרש שחולים צבית ה' אלו חינוקות וכו' שאינם זזים מביהמ"ד לעולם.

למנוחם בלישנא דמשמעת לתרי אנפי שאו את ראש וגו', שהוא מתפרש מלי' נשיאות ראש וגדולה וגם ל' מיתה ח"ו, כדי שיהא הכתוב סובל ב' הפירושים כאחד. להורות שאף אותם האנשים אשר יתקיים בהם הפירוש ה' שהוא לשון מיתה, בסופו של דבר תהיו להם רוממות ונשיאות ראש, שהם עתידים לחזור ולהתגלגל בצניעה ולהכנס לארץ, וגם שיתוספו ע"י כן כמה וכמה גופים וכולם יעמדו לתחיית העתיד. וכן לך כחם זכותו של משרע"ה שמנה אותם, וצעת המנין כאשר עברו מול פניו ה"ס"ר ישראל א"ה והציע בכל הגלגולים שעתידים להתגלגל מהם, והכניס בהם ברכה וזכות שיהיו להם חתון ונשיאות ראש.

ועתה נבא לציאור המד"ע ע"פ הקרב את מעט לוי וכו' ה"ד לדיק כתמר ופרח וגו' מדבר בשצטו של לוי שבי' לדיקים וכו', שחולים צבית ה' אלו החינוקות שהם צבית הספר וכו', והקשיו מה זה ששיב הכתוב את תשצ"ר של שצטו של לוי בלבד, הלא דבר זה נבא כל ישראל לחנך החינוקות צבית הספר.

ואפ"ר והנה אף שישאל שצאחו הדור דיעה ה' במעלה גדולה. שזכו לשמוע מפי הבזורה הנבי ולא יחי' לך, ואיתא בפרקי דר"א שלא שלט בהם רמה ותולע בהמותם והיו קדושים ועבורים במלאכי השרת ולא ראו קרי מימיהם, ובוודאי ה' להם זכותים רבים, מ"מ ה' חסר להם זכות תשצ"ר שזכותם גדול למאד כדאי בגמרא (שבת ק"ט ע"ב) אין העולם מתקיים אלא בהצל פיהם של תשצ"ר אי"ל אצוי לרבא ידי ודיך מאי אמר ליח אינו דומה הצל שיש בו חטא להצל שאין בו חטא. ובמדרש איכא אי' בא וראה כמה חביב חינוקות לפני הקב"ה וכו' גלה סנהדרין ולא גלה שכניה עמם כיון שגלו חינוקות של צית רבן מיד גלה שכניה עמם שנאמר ואלא מן צח ליון כל הדרכ וכו'. וכיון שהיו אנשי דור המדבר משועבדים במצרים, לא היה יכולתם לחנך תשצ"ר צבית הספר, וכו' נחסר מהם זכות גדולה זו, וצדק היו נעדרים השלימות, מלבד שצטו של לוי שלא היו משועבדים במצרים, וכו' ויכולים

שחי' דר צו, ושאלוהו אם הי' מהמסיעין למשה או נטעה דעתו אחר קרח. ובפעם הב' הי' בזמן חורבן בית ראשון, ואמר על עמנו אני הגבר ראה עני וגוי, ואינו דומה שמיעה לראיה, שראה בעמנו את החורבן, כן שמעתי מכ"ק אצל מארי זלביה. ושמעתי מפי מגידי אמת שאמר שהוא עמנו כי ירמיחו בצינא, אבל זאת לא שמעתי מפי אלאמור"ז זלביה, ובפעם הב' הוא ענה צדק העולם, השר"ת יזכנו לראות פניו הקדושים והעכורים, כאשר יצא צדיקת משיח, יחד עם הס' רבוא של דור המדבר, וצוודאי יתגלה לנו גם בלבוש שחי' באחרונה בעו"ז].

ולדרבנן יתיישבו דברי המד"ר הכ"ד לדיק כחמר יפרת, וגוציא משל לתמרה מה תמרה אין צד פסולת כך ישראל וכו'. ובתר הכי דריש מה תמרה יש צד פסולת וכו' (קושיא ה'), דתרווייהו אמת דאף אם בגלגול הא' יש בהם פסולת, שעדיין לא נטערו בהשמות כולם מחוכמת החטא, בסופו של דבר יתקנו ע"י הגלגולים ויטערו ויחלצנו, עד שיבוי צדורים וזכים צלי שום פסולת.

ועתה יתבאר לנו מה שבזכיר הכתוב צי' זו שחי' בדבור במדבר סיני, שלא כדרך הכ' בשאר מקומות להזכיר שבדבר הקצ"ה אליו צאהל מועד ותו לא. דכנה צפרשה זו מרוחם ענין הגלגולים שיעברו על דור המדבר במשך כל הדורות עד שיתקנו ויתחממו כמ"ש הרמ"ע ז"ל מדכחיז לגלגלחם, שאלה משרעי' כל הגלגולים, וזה הי' הרוממות ונשיאות ראש האמור בענין, שאף אם לא נתקנו באותה שעה, עתידין הם להיות נתקנים, ויבוי' להם נשיאות ראש וגדולה לעתיד לצא, ומביין זכו לכך שחי' להם חיקון לעתיד, דבר זה מצויר באגדת חלק שחעמוד להם זכות לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, כדאי' החם אחרים עומדים בזכותם הם עמם לא כ"ש, ולעטם זה פתח הכתוב דבריו במדבר סיני, לתת עוז טעם לאומרו שאו את ראש כל עדת בני ישראל, שהוא מורה על רוממות ונשיאות ראש של אותו דור לעתיד כשיתקנו נשמותיהם, ובעטם הוא "במדבר סיני", שחעמוד להם זכות לכתך אחרי במדבר, שאלו למדבר שחם צאמונה פשוטה, ולא

כלומר דכח זכות תשב"ר עומדת להם לעד לעולם, דגם לאחר שיאלו מציבמ"ד עדיין נשארה בהם החיות דקדושה וכן התורה שספגו אל קרצם בזמן שחי' צבמ"ד, כי אותם שנים קדושות שצילו בקדושה וצטברה משפיעים עליהם לעולם, וח"ש שאינם זזים מצבמ"ד לעולם שאינם מתחלקים מקדושת צבמ"ד לעולם והיא שמומדת להם בכל הכוונות, וע"י כן זכו להתקרב לעבודתו ית"ש.

ועפ"י כל האמור נחזור לבאר מאה"כ והי' מספר צני' וגו' אשר לא ימד ולא יספר, דפריך עלה בגמרא דמקרא זה סותר עמנו דהתחל אמר שיש להם מספר, והדר אמר אשר לא ימד ולא יספר. ולדרכנו נאמר דמ"ש הכתוב והי' מספר קאי על ס' רבוא שורשי נשמות ישראל של יוצאי מארים שקבלו את החורה, שבהם נכללו כל הנשמות וכל הגלגולים שעתידים לעמוד עד צאת משיח לדקנו, ואותם הנשמות כמות שהם באותה שעה הי' להם מספר שחי' מספרן ט"ר שבהם נכללו כלם, ומה שסיים אשר לא ימד ולא יספר קאי על הגלגולים ויוצאי הנשמה שנתחלקו צבמה גופים כפי הצורך לחיקון הפגמים שאין להם מספר, בי מוי יודע כמה פעמים עתיד הוא להתגלגל, ואף שמתואר בדברי המקובלים (ע"י שער הגלגולים להארי"ל) שרק עד שלשה פעמים יכול האדם לצא בגלגול, ואסמכו לה אקרא דכתיב (איוב ל"ג) הן כל אלה יפעל אל' פעמים שלש עם גבר (וכ"ה מצויר דצ"ק צראשית דף ק"ג ובתיקונים דף ק"א) וכבר היו נשמות אותם ס"ר בגלגול ג' פעמים דדור המצול ואח"כ דדור הפלגה וצאנשי סדום כנודע מדברי הארי"ל, וא"כ כיד יצואו דור המדבר בגלגול עוד, מ"מ ישנם כמה מיני גלגול ויש אשר לגול מדקרת הנשמה יחזור הרבה פעמים לעולם נ"לן מנשמתם ויחלצם צבמה גופים, וע"ד שאמרו בתיקונים (תס"ט) אחשפעתיה דמשה בכל דרא ודרא, ולכחי' עיבור כזו אין מספר.

[ויידע] מה שאמר ק"ו הישמה משה זלביה על עמנו שחי' ג' פעמים בגלגול בעולם הזה, בפעם הא' דדור המדבר, ואמר שהוא זכר עדיין את האוכל

יותר מסתבר לומר שלא טעו בעגל ואף לא במרגלים, כמו שפירש רש"י ז"ל צ"ל דברים. אלא שמוטל עלינו ליישב מה דנקט רש"י ז"ל הכא שלא טעו בעגל, ולא אמר שלא טעו במרגלים כמו שהקשה הרא"ם ז"ל.

עוד יש להקשות על מה שנתן רש"י ז"ל טעם לדבר שלא נמנו הלויים בחור בני ישראל משום שעתידה לעמוד בגזרה על בני כ"ו ומעלה שימותו במדבר אמר הקצ"ה אל יהיו הלויים בכלל אלו. דאי משום הכא לכאורה לא היה צורך למנות צפני עמון, דאם חפץ היה להזכיר בידו להבחין ולהבדיל בינם לבין ישראל אף אם היו נמנים עמם יחד, וכמו שפירש"י ז"ל צ"ל קרה ע"פ אל אלקי הרוחות וגו', יודע מחשבות צ"ל מדרך כמות צדק ודם מלך צדק ודם שסרחה עליו מנקת מדינה אינו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם, אבל אחר לפיכך גלויות כל המחשבות ויודע אחר מי החוטא וכו' אמר הקצ"ה יפה אמרת אנו יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא. הרי לפניך דאעפ"י שהיו כל העדה יהודי הודיע הקצ"ה מי שחטא לנוי שלא חטא. וכן מצינו במרגלים ששלח משה לחור את הארץ דאעפ"י שהלכו ירושע וכלב יחד עם שאר המרגלים, הוסיף הקצ"ה מכלל הגזירה ואמר זולתי כלב בן יפונה וגו' ירושע בן נון וגו'. דמכיון שלא חטאו הבדלים הקצ"ה לעזבה, שלא נעשו עם המרגלים. וכמו"כ אם לא חטאו הלויים בידו של הקצ"ה להבחין בינם לבין כלל ישראל ולומר זולתי שצטע לו שלא חטאו לא יכנסו בכלל הגזרה, ומה צורך בעבור כן למנותן צפני עמון.

והנראה בזה דעיקר הטעם שאלא שצטע הלוי מכלל הגזירה שנגזרה על אותו הדור למות במדבר הוא משום שלא טעו במרגלים, דבעבור חטא המרגלים הוא שנגזרה עליהם גזירת המיתה במדבר. והא דנקט רש"י ז"ל שלא טעו בעגל, אפ"ל עפ"י הידוע דכלל גדול הוא שכל דבר העתיד להיות והוא חלוי בצחירה אין הקצ"ה אומרו בדבור, כדי שלא להכריח את הצחירה לעשות כן. דדבורו של הקצ"ה מכריח את הצחירה. משא"כ הידיעה של הקצ"ה אינה מכריח את הצחירה. והנה בשעה שצחר הקצ"ה את שצטע הלוי לעמוד בלתי לפניו עדיין לא חטאו ישראל במרגלים.

הכרחי לשאל איך נלא למקום חורב וזמאון נחש שרף ועקרב אשר אין מים.

והבוכה"ע יעזור שמהם לקבלת התורה והנחה לתשובה שלימה, ויהי לנו רוממות ושיאיות ראש. כזה קדושתו של משרע"ה אדון הבריאים. ואע"פ שאנו בדור השפל הזה מוכה להבאצל בזכות דור המדבר, כדבר שכתוב כי אמר ה' זכרתי לך חסד ועוריק וגו'. בצוכה"ע יעזור שמהם לראות כל הצדיקים הקדושים באופין נהירין, ומהם לראות ציטעות כל ישראל ושמתתן, ובהתגלות כבוד שמים עליו במהרה בימינו אמן.

*

ידבר ה' אל משה לאחר אך את משה לוי לא תפקדו וגו' פירש"י ז"ל כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו דבר אחר אפ"ה הקצ"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנים מן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמר אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שלי שלא טעו בעגל. והקשה הרא"ם מרחי ז"ל על מה שפירש"י ז"ל שלא טעו בעגל ז"ל, לא הצינחתי כי היה לו לומר שלא טעו במרגלים, שצטערום היתה הגזירה שימותו במדבר, וחירץ ושמן ז"ל שגם הלויים טעו בדברי המרגלים, ועם כל זה לא הענישם מפני שלא טעו בעגל, אבל שאר השבטים שטעו בשניהם יחד בדברי המרגלים וגם בעגל נגזרה בהם הגזירה של מי שנה ולא על הלויים וכו', עכ"ל הרא"ם ז"ל. והקשה עליו שפ"ח שזה סותר מה שפירש"י ז"ל צ"ל דברים שלא היו הלויים עמם בשלות מרגלים, וכתב לתרץ דמתחלה לפניו השילוח לא היו עמם אפילו בעגל, אבל בחזירתם כשצאו המרגלים והולילו דיבת הארץ רעה וישאו כל העדה קולם ויבכו וגו' באותה צביה היו גם שצטע לוי.

אכן דברי הרא"ם ז"ל קשה להבינם, דמאחר שמתוך מה שפירש"י ז"ל צ"ל דברים (וכוח דרש"ה בספריו) מוכח להדיח שלא חטאו הלויים במרגלים, וכדי מוכח מקראי צ"ל שלה, א"כ מאן יומר לן לחלות אותו החטא בשצטע לוי הצדיקים, אדרבה

יהיו לריבים להיות בחצורה אחת עם אותם שטעי בעגל, שהרי נשיא ישראל ראשי כל שבע ושבע היו המונים את ישראל, כמאמר "איש אחד לשבע, ואילו היו גם הלויים נמנים עם ישראל ביחד היו נכללים עם שבעי ישראל בהנהגה אחת, וח"ו היו נמשכים אחרי דעות המקולקלות של אותם שטעי בעגל, כדאמרו דאף אחר שעשו תשובה ה' בהם רשע החטא שהטע לבס לרע, ואילו כן היתה ח"ו הגזירה חלה אף על שבע לוי, לכן נזר הקב"ה שאותם הנדיקים שלא עשו בעגל לא תהי' להם שום התחברות עם החוטאים ולא יהיו נמנים עמכם, פן ואולי יכשלו ישראל עוד בעוונות אחרים וימשכו הלויים אחריהם.

ומובן בזה היעצ הטעם שכתב רש"י ז"ל שלא נמנו הלויים עם בני ישראל כדי שלא יהיו בכלל הגזירה שגזרה על דור המדבר, דאין הכוונה שאילו היו נמנים עמכם לא ה' באפשרי להבדיל ביניהם ולהלילים ממות, שהרי הקב"ה כל יכול וצידו להבחין ולהודיע מי חטא ומי לא חטא, אלא שכונתו דאילו נמנו עמכם יחד היתה בהתחברות מציאתם לחטא, ואזי לא היו הלויים נמלטים מגזירת המיתה, על כן נזר ה' לפקוד את הלויים לבדם שלא יהיו בהתחברות עם שאר שבעים, ומחמת כן ניאולו מלחטא במרגלים, שהרי הם לא היו עלולים לחטא שלא קדם להם חטא העגל שהיו מנוקים מאותו עון, ור"ש רש"י ז"ל שאמר הקב"ה אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שני שלא עשו בעגל, פירוש דמחמת שלא נכשלו בעגל ואינם עלולים לעשות במרגלים, ע"כ אין מן הראוי שיכיו נמנים עם ישראל פן חזיק להם בהתחברות, וכן.

*

ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות וגו' כמה ישאו את המשכן וגו' וכצ"ל למשכן יחנו, וגו'. וחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו לנצחיתם והלויים יחנו סביב למשכן העדות ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות, ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו, ויידרצמוקראי קדש אלו עובד, חדא דאמר

אלא שפיר הקב"ה שיחטאו ישראל במרגלים מלבד שבעו של לוי שלא יהיו עמכם בעגל, ומחמת שפיר הקב"ה שעתיד שבעו של לוי לעמוד בנדרתו, ולא ישחתפו עם ישראל במעשה מרגלים, ע"כ צוה גם לעבודתו יח"ש, אכן לא רצה הקב"ה לגלות טעם זה בדיבור, משום שדבריו של הקב"ה מכריח את הבחירה, על כן נקט הטעם משום שלא עשו בעגל, כפירש"י ז"ל, ובאמת צ"ש שלא עשו בעגל טמון ברמז שלא יחטאו במרגלים, והוא עפ"י מה דחנין (אבות פ"ד מ"ב) עזריה גוררת עזריה, דמי שכתב בחטא פעם אחת אעפ"י שכבר עשה תשובה קצת על חטאו, מ"מ כל זמן שלא נמחק לגמרי רשע הפגם עלול הוא עוד לנפול בחטאים אחרים, וע"ד שכתב במדרש"א ז"ל (במכות דף י' ע"ב) על הגמרא בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו כי אותו המלאך הנצב מן החטא הוא מוליך את האדם ומפתחו לחטאו, ומכיון שנתפתח ישראל לחטא בעגל, ואף על פי שצד נמחל להם אותו עון, מכל מקום עדיין רשע החטא שמור לדורות, כמאמר הכתוב (שמות ל"ב) וצוים פקדי ופקדתי וגו', ע"כ היו ישראל עלולים להבגר ולהכשל בשאר עבירות, וזה גרם להם אח"כ לחטא במרגלים, משא"כ שבעו של לוי שהיו מנוקים מאותו עון לגמרי, לא היו עלולים לעשות במרגלים, והכן. וא"כ כמה שאמר הקב"ה הטעם שלא חטאו בעגל רמז גם שאינם עלולים שיחטאו במרגלים, כדאמרו שחטא העגל הוא שגרם להם להכשל, אלא שלא אמר הקב"ה כן להדיא שלא להכריח את הבחירה.

ורבאר טעם שזוהי הקב"ה למנותן לעמך בעצור שלא תחול עליהם הגזירה שגזרה על דור המדבר, אפ"ל דהנה זה כלל גדול שהמתחברים לרשעים ונעשים אורבים להם א"ש שלא ימשכו אחריהם לחטא כמותם ואפילו לדיקים גמורים יכשלו בהתחברות לרשעים, וכמאמר החזק (אבות פ"א מ"ז) הרהק משכן רע ואל תתחבר לרשע, כי קרבת הרשעים מזקת מאד לבעות לב המתקדמים להם.

ולצד שרצה הקב"ה להליל את שבע לוי הנדיקים מלחטא, על כן צוה שלא ימנו יחד עם כלל ישראל, שראתה חכמתו יתברך שאם ימנו אותם יחדיו

ישראל, אם חששו כמלכותי לא יהיה קלף ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קלף כמו שמצינו במעשה קרח כי ילא בקלף. וביאור הענין כי האיש הרואה ללכת מנגדו ולהתערב בעבודה שאינה שייכת אליו, אף אם כוונתו לעובד, מ"מ עושה יענש על אשר התערב בעבודה לא לו, וכאשר בן מזיו בקרחה שהשיאו יצרו לחמוד עבודת הכהונה שהיתה נתונה לאחריו ובזיו, אף שהיה כוונתו לעבוד את השי"ת בעבודה יותר שלימה ותמה, מ"מ כיון שלא היתה עבודת הכהונה שלו לא היה ראוי להתאזר אליה לעורר על כהונה אחרת. וה"כ הזכיר הכתוב את חששו כמלכותי לא יהיה קלף ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם יהיה קלף, דאם יהיו הזרים מתערבים בעבודת הלוים הם מעבדים בך את כל הלוים שומרי משמרת הקדש, מלעמוד במשמרתם ולמלא תפקידם כראוי.

ובזה יובן הכתוב דפתח לומר ואתה הפקד את הלוים וגו' וסביב למשכן יתנו שהם ציווי הכתוב ללוים לעמוד על משמרתם איש על עבודתו ועל משאו, ואח"כ אמר ויתנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו ללצאותם, דמקרא זה בא להזכיר את ישראל שיתייבצו על עמדם, והעם לא יכנסו לעלות ולהכנס לפניו ממחילתם, להתערב בעבודת הלוים כדי לסייעם ואם יהיה בן אפי מציעותי הכתוב להלן (פ' י"ג) והלוים יתנו סביב למשכן העדות וגו' ושמרו הלוים את משמרת משכן העדות, ומקרא זה אינו ציווי אלא הצעה, שאם יתנו בני ישראל איש על מחנהו וכיו' ולא יבואו להתערב בעבודת הלוים איז יוכלו הלוים לעמוד על משמרתם ולמלא תפקידם כראוי.

והשתא חו אפי כאן ליטעא כפילא כלל (קושיא א') דמה שאמרי"ב בראשית דכריו וסביב למשכן יתנו הוא ציווי ללוים, ומה שחזר ואמר והלוים יתנו סביב למשכן הוא הצעה שמציעה הכתוב שיוכלו לעמוד על משמרתם כאשר יתנו בני ישראל איש על מחנהו. וא"ש מה שהפסיק בלמעשה הפרשה בקרא ויתנו בני ישראל וגו' (קושיא ב'), דגם מקרא זה מייירי בעצרת הלוים, כמו שנתבאר, שהזכיר

רחמנא כפילא, ברשעא כתיב וסביב למשכן יתנו, וחזר ואמר והלוים יתנו סביב למשכן העדות, וחזר מנייבו מיותר לכאורה.

צ"ב להבין מה שהפסיק הכתוב בלמעשה הפרשה במאמר ויתנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו ללצאותם. וכי מה ענין פסוק זה להך פרשהא שכולה מדברת בלוים מה משפטם ומה מעשיהם וסדר חיייתם, ואילו על סדר חיייתם של ישראל כתיבא להלן פרשה בפני עצמה איש על דגלו לצאותות לבית אבותם יתנו בני ישראל וגו' וכל הפרשה, ולאחר לורך הזכירן הכתוב שנית בפרשהא דא, ואין כאן ענינה לכאורה.

ג מה דסיים קרא בפרשה זו ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו לריך ביאור דכלא עיקרה של פרשה זו ללוים נאמרה ללוותם על משמרת משכן העדות שעליהם הדבר מוטל וא"כ היה ראוי שיאמר ויעשו הלוים ככל אשר צוה ה'. ואם להודיע כי בני ישראל עשו ככל מצות ה' בסדר הדגלים במסע המחנות ובחיייתם הרי כתיב קרא להלן צ"ב הדגלים ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן חנו לדגליהם וגו'. והאזן עזרא ז"ל פ"י ויעשו בני ישראל, שלא נגעו במשכן לעולם. וא"ע שלא יפול ויעשו על מה שזכרו מלגוע במשכן שהוא העדר העשיה.

ד גם אומרו בן עשו יחירא הוא לגמרי, שכבר אמר ויעשו בני ישראל ולמ"ל לחזור ולומר בן עשו.

ה לה"ל בפרשת הדגלים איש על דגלו לצאותות וגו' יתנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יתנו. ופירש"י מנגד, מרחוק מיל כאלפים אמה שיוכלו לצאת בשבת משה ואהרן ובזיו והלוים חונים בסמוך לו, ע"כ. ולכאורה אומרו מנגד סביב הוא כסותר עצמו בחוץ כדי דיבור, דאם הם מנגד דהיינו מרחוק כפירש"י ז"ל א"כ אינו סביב לאהל מועד דמשמעו קרוב לאהל מועד סביבותיו ממש, שהרי מסביב לאה"מ היו הלוים, משא"כ ישראל היו מנגד הרחק.

אכן יתבאר דמה רש"י ז"ל פירש במאמר"כ והלוים יתנו סביב וגו' ולא יהיה קלף על עדת בני

את ישראל שיכירו מקומם ולא יתעוררו בעבודת הלוים
שאניה שייכת אליהם.

ובדרך זו יתייבשו גם שאר הדקדוקים בהקדם מ"ש
בפסוקי' נועם חלילך פ' מורע לפרש מהמרים
ז"ל (קדושין ל"ט ע"ג) מחשבה טובה הקב"ה
מאריך למעשה, חל"ק, יראה לפרש הלשון לירוק שביד
לו לומר מחשבה למעשה, דהנה המחשבה שאדם מחשב
לעשות מצוה או עסק התורה ולא עשה מחמת איזה
אדם ואדם אחר עוסק בתורה או במצוות רק שמכיון
זה איזה פניה הקב"ה מאריך את העושה הוא
למחשבתו של הדין, והיו כאילו הוא עושה המחשבה
ההוא וכו', עכ"ל. וזה פירשתי מאה"כ באזכרם
וכל אשוי ביתו וגו' נמולו אתו, דלכאורה חייבת אתו
יתירה היא, אלא שהכתוב בא להשמיענו גדול
ההשתוקקות של אהע"ה לקיים מצוה מילה, דאף אחר
שכבר קיים אותה בפועל ומל עצמו היתה בקרבו
ההשתוקקות גדולה לקיומה, אלא דלא היה באפשר
טוב, ע"כ לירק הקב"ה מחשבתו הטובה עם מעשיהם
של בני ביתו שלא קיימוה במחשבה שלימה ונחשב
לו כאילו קיים המצוה שנית, צעת שאלו הם, חל"ש
נמולו אתו. ועד"ז פירשתי מאה"כ צפ' בא ויעשו
בניי ככל אשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו
ופירש"י אף משה ואהרן בן עשו. (עי' לעיל פ' מורע
ע' תמ"א).

ועד"ז יתבאר גם לענייננו, כי הנה בני ישראל
היתה להם השתוקקות לעבוד את עבודת הקדש,
להיות לעזר ולהועיל ללוים למלא תפקידם ולעשות
עבודתם בשלימות, אכן מכיון שאז עליהם הכתוב
וחמו בני ישראל איש על מחנהו וגו', שאלנו שלא
להתערב בעבודת הלוים כלל ועיקר, שאין אותה
עבודה שייכת להם, משכו ידיהם לגמרי ונמנעו
מלהתערב בעבודתם. וע"י כן היה ציד הלוים לעמוד
על משמרתם ולמלא תפקידם כראוי, חר לא קרב
אליהם.

וזה שאמ"כ ויעשו בן בני ישראל, מוכח על האוי
האמור למעלה וחנו בני ישראל איש על מחנהו
וגו', ומשמיענו הכתוב שקיימו בני ישראל מצוה ה'

ולא התפרצו להכנס לפנים ממחילתן. והשתחא שפיר
נופל לכתוב ע"כ "ויעשו" (קדושין כ') שכרי ע"י
מח שנמנעו בני ישראל מלהתערב בעבודת הלוים
מיאלו הלוים תפקידם כראוי והיתה עשייתן בשלימות,
ומי גרם להם זאת מה ששמו בניי מצוה ה' עליהם,
וכנן. וחזר הכתוב ואמר בן עשו (קדושין ד') להורות
דכיון שהיתה לבני ישראל ההשתוקקות גדולה לעסוק
בעבודה זו ואעפ"כ נמנעו ולא עשו מחמת מצוה ה',
לעטרם מחשבתם הטובה למעשה, ונחשב להם כאילו
עשו מעשה עבודה זו בפועל.

ויתבאר על כוונה זו גם מאה"כ צפ' בדגלים
(קדושין כ') איש על דגלו וגו' מנגד סביב לאוכל
מועד יחנו, פי' ע"י שיתנו בני ישראל איש על דגלו
"ומנגד" היינו מרחוק, לכל יתקרבו אל הלוים להפריעם
ולגזלם בעבודת הקדש, ע"כ "סביב" לאכל מועד
יחנו, כלומר יחשב להם כאילו היו חונים סמוך לאכל
מועד סביב ממש, שתלכד מחשבתם הטובה
וההשתוקקות למעשה כאילו היו חונים סמוך למשכן
במבואר.

*

ואתה הפקד את הלוים, צבעה"ע צ' במסורה דין
ואיך הפקד עליו רשע. וז"ל.

(ב) **הקרב** את משה לוי וגו' צמד"ר הכ"ר (תהלים
ל"ב) לדיק כתמר יפרח וכו' מה התמרה הו
ללא למרחוק כך מתן שכן של לדיקים רחוק מהם עד
לעור"כ. וז"ל לאיזה ענין אשמעין כך דרשא בשבטו
של לוי לדיקה והלא בן הוא הדבר בכל לדיק ולדיק
שעיקר חשולם שכרו הוא לעור"כ, דשכר מצוה כהאי
עלמא ליכא.

(ג) **ואני** הנה לקחתי את הלוים מתוך בני ישראל
תחת כל בכור וגו' והיו לי הלוים כי לי כל
בכור וגו' ומסיים הכתוב בסוף הפרשה אני ה'.
צמד"ר (פ"ג ג') איתא ואני הנה לקחתי ואני בשמחה
הנה צמד"ר ר' נתן אומר ואני מוסיק אני על

לשירותם ולעבודתם מ"מ הלויים לא ירדו חלא וחיו
לי עולמית, עתה"ד ז"ל. ובאמת מפורש כתוב בדברים
חלאו בזה"ח הקדוש פ' ויחי עה"פ (פמ"ט כ"ח)
זאת אשר דבר וגו' ויבצר אותם, יעיי"ש.

ואפ"ל צאופן אחר קצת אומרו אני ה' נאמן לשלם
שכר, עפ"י הידוע מכתבי הארז"ל (בלקוטי
חורב יחזקאל) דלעת"ל יהיו הלויים כהנים וככהנים
עתידין להיות לויים וזהו שאמר יחזקאל וככהנים
הלויים, וכבר אומרו לבאר בזה ענין עשותו של קרו
שקם לחלוק על הכהונה, כי באמת היה קרה גדול
מאלו צמעתו, חלא שטעה לחשוב כי כבר הגיע זמן
החיקון השלם, שאז עתידין הלויים להיות כהנים, ולכן
ענן ואמר כי כל העדו כולם קדושים וגו' וכבר הכ
ראויים אל החיקון השלם, וא"כ דין הוא שחכה
עטרת הכהונה מגעת לחלק בני לוי שעתידין להיות
כהנים לעת"ל, אכן משרע"ה ראה שעדיין לא הגיע
זמן החיקון השלם, כי כוחות הרע והסע"א גוזרים
בעולם, ואכתי לא מטיח שטח"ה שיכיו הלויים לכהנים.
זה ביאור הגמרא (בפרק הספינה) בעובדא דרבינא
דבוב חזיל צמדצרא וכו' ח"ל הכוא עייעא חא
ואחוי לך בלועי דקרא וכו', ושמיית דבוב אומרו
משה אמת ותורתו אמת וכן דלפין. והדקדוק מפורסם
דאם צאו להדריק עליהם את הדין שטענן צמה שחלקו
על משרע"ה ולא זכו לכון אל האמת, בוב לבו למימר
ואני דלפין, מאי וכן דלפין. אמנם לפי"מ דאמרן
ניחא, דכיון ששורש ויסוד המחלקת של קרה ועדתו
היה מפני שרץ לקרב זמן החיקון השלם ועשתם
צפיהם כי כל העדו כולם קדושים, וכבר צעלו כוחות
השקר והסע"א מן העולם, לזאת בזהוודם את
חטאחם אשר עשו לחלוק על משרע"ה ותורתו תורה
אמת, המה מחוודים ואומרים, "ובם דלפין", ועל
כללות העולם הם אומרים זאת, שעדיין הם עובדים
בשקר ולא הגיע זמן החיקון השלם עדיין ודברים
אלו כהוודא דמיין שטענו והעשו את ישראל צמה
שרץ לקרב גאולה שלא צעוניה, ולא זכו להשיג האמת
שעדיין לא הגיע זמן החיקון השלם.

תמצית הדברים כי באמת ראויים הם הלויים
שיטענו שכן להיות משמשים ככהנים, חלא

צפתו הנה בשמחה וכו' ורצנן אמרי כל מקום שנה
ואני כביכול הקצ"ה וצית דיוו וצנין אב לכולם
(ירמ"י י"א) וכו' וגו' דבר עליך רעה, עכ"ד המדרש.
ולריך להבין מה שדרשו מדרכ"ב ואני הנה בשמחה
וצרנן וכו', האם צללו הכי הו"א דח"ו לא מינה
הקצ"ה את הלויים לתפקידם בשמחה וצרנן, וכי חוכא
מידי דעבד קצ"ה שלא בשמחה ושלא צרנן, וכי
מי ואמר לו מה תעשה ומה תפעל, ופשיעא דכיון
שכך רחמנא חכמתו ויחזקך לקרב את מעה לוי לעבודתו
ראויים הם לך, ומאי אילעריך למימרא ואני הנה
לקחתי וגו' בשמחה וצרנן.

ונראה לבאר הענין דהנה צמה שאמח"כ צסוק
הפירש ואני ה' הקשה ק"ו זה"כ ציסמח משה
צסם המפרשים דהיכא דכתיב אני ה' דרשו חז"ל
נאמן לשלם שכר, משא"כ הכא ל"ל שזו הבטחה ללויים
להאמינם על מתן שכרן, דלא שייך למימר הכי חלא
על שכר העתיד להשתלם לאחר זמן מרובה ולא היכא
שכבר קצלו השכר לאלתר והכא הרי כבר נתמנו
הלויים לתפקידם וקבלו שכרן מיד, ומה לריך להאמינם
עוד ענן שילום שכרן אחרי שכבר נעלוהו. והוא ז"ל
כתב לתרח עפ"י מה שביאר מאח"כ (קבלת פ"ג)
מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה והאלקים
יצקש את הנרדף, דה"פ דכל מי שנדחה מתחת איוו
עצירה יחזור לשירותו לעת"ל כשיהפך הכל לזכות, וכן
מבואר במדרשות שעתידיה עבודה לחזור לצבורת
לעת"ל שנדחו מהעבודה בצביל חטאן. והיינו, מה
שהיה כבר הוא" דלפניו יתצ"ש דבר שאינו נלחי אין
צו ממנו והדחוי אינו נלחי, לכן, "ואשר להיות" לעתיד
"כבר היה" כמה שהיה צעבר, וביאר הכתוב דצרו
והאלקים יצקש את הנרדף ר"ל מי שנרדף מהעבודה
יהיה זמן שיצקש אותו חלקים ויראה צו כי לכל
קאיפה אית צבר. והנה שם הו"ה מורה על עבר
הוא ועתיד צסוג אחד וזהו ואשר להיות כבר היה
צחינה הו"ה. אכן אף שעתידין הצבורות לחזור לעת"ל
מ"מ אם עלו לא ירדו, וכלויים שכבר עלו ונחטעו
לשרת בקדש יתארו משמחתם לעולם, וזהו שמצביע
הכתוב וכו' "לוי" הלויים כ"מ שנאמר לי הוא לעולם
כמצואר צמדש (תנחומא פ' תרומה), "אני ה' "
ר"ל אף כאשר אהבנו צצחי שמי ויחזרו הצבורות

להם, וכן מה שלא זכו הלויים להתמונה לעבודת הכהונה אין בה עלבון ללויים, שהרי כל זה אינו נלחי אלא עתיד להשתנות לעת"ל, ודבר שאינו נלחי אלא יתבדר כאין יחשב, שהוא סוקר את הכל בסקירה אחת וגלוי לפניו סוף הדבר ותכליתו, וכיון שעתידין הכבודות לחזור לנשמרת הכהונה במקדמת דגא וכן הלויים עתידים להיות כהנים אין בכך כלום מה שלא זכו עדיין לזה למעלה זו. ואם אלא בצי"ל מראה הדבר כעושה והשפלה, לפניו ית' גלוי וידוע שאף השפלות הזה הוא לתכלית טובה, וממנה יאמח אף טוב, אלא שאין לנו משיגים עיקרו של דבר עד לעת"ל שאז יראה כל בשר שהכל היה לעובדה.

והנה אלו אומרים (בזמירות ליל שצ"ק) וצרכים הם מלאכיהם הקדושים והעבורים שעושים לרונך, ומדדיין מלאכיהם וכו' שעושים לרונך משמע לבחור דישנם נמו מלאכים שאינם עושי לרונך, אחרת, הלא מלאכים אין יתבר שולט בהם. אכן הנה ישנם מלאכים רעים הנבצרים במד"ר והם שלוחיו של מקור לייסר ולהעניש את החוטא כרעתו, והנה אין זה לרנן השי"ת שיביו דינון ועושיין בעולם, כי מקור הטוב דרכו לביעיש, אלא שאותם המלאכים הנזכרים בצבת החטאים צבכרה הם מייסרים את האדם כחטאיו דמלך במשפט יעמיד ארץ, אך צבמה ה' חפץ שיביה אף טוב לישראל ואין לרונן שגיגה לידי כך שיביה לרנן להעניש. וזהו שאומרים וצרכים הם מלאכיהם וכו' שעושים לרונך, הם הממונים לביעיש שבהם הם עושים לרונן של מקום.

והם הם דברי המד"ר ואני בשמחה הנה צרנן, דאף אם צעינו צי"ל יראה כי התמונה זו יש בה השפלה וציון לצבורים שנעלה מהם עשרת הכהונה, וגם ללויים שהיו מיועדים לכהונה ועדיין לא זכו אליה, אין הדבר כן, שהרי הקצ"ה מינה את הלויים על משמרתם צרנן ובשמחה, דכיון שאין זה נחיות אלא הם עתידים להתעלות ולהיות כהנים וכן הכבודות יחזרו לכהונה וכמו שמסיום הכחוז אני ה' נאחץ לשלם שבר שהוא הצבחה ללויים שעתידיים הם ליעול שכן משלם להיות משמשים בכהונה וכדברי ק"ץ זל"ה ה"ל יש בה הצבחה לצבורות שעתידין הם לחזור לכהונה, על כן כיון דאלו ית' עבר הנה ועתיד אחרת אמר ואני בשמחה הנה צרנן.

דמחמת שלא זכו ישראל אל החיון השלם לא פירו ללויים כל שכן המגיע להם מן הדין, אלא נחמנו לעבודת הלויים, ומשמרת הכהונה נתנה לאכרן ולרננו, עדי חכה אל החיון השלם שאז יהיו הלויים כהנים, כי שבר הוא להם על שלא חטאו בעגל.

וואת תביה תורת המסורה ואחרי הפקד את הלויים, הפקד עליו רשע, פירוש שלא תחמה על הליויי ואחרי הפקד את הלויים על משכן העדות וגו', שנחמנו הלויים על משמרתם לעבוד את עבודת אהל מועד, לשיר ולמשא ולהגשת דלתות, ומדוע לא יעלו שכן משלם לתת עטרת הכהונה על ראשם, כאשר יעד להם השי"ת, לזאת אמר הפקד עליו רשע כלומר לפי שנמלאים בעולם רשעים המעכבים את הגאולה בפשעים, ועדיין לא אחז זמן החיון השלם, ע"כ לא זכו עוד הלויים להיות כהנים.

וזה גם ציבור המדרש הקרב את מטה לוי וגו' מה תמרה לזה רחוק יך מתן שכן של צדיקים רחוק מהם לעוב"כ, לכל יפול רוח הלויים בקרבם שלא זכו לשמש בכהונה וכבר עברו ימים ושנים זמן זמנים ועידינים טובה ועדיין בן דוד לא בא, עכ"ז צריך להיות יושב ומנפה ולהתחזק בצאמונה, אעפ"י שיתממה עם כל זה אחכה לו, אף שארץ מאד הגלות הנר דדוחקא צתר דוחקא והכסיונות מתרבים ומתגברים, אעפ"י המאמין לא יחיש כי אם יושב ויחכה לתשועה ה'. וזהו שאמר המד"ר מה תמרה לזה רחוק אף מתן שכן של צדיקים רחוק מהם לעוב"כ, ולפיכך אעפ"י שעדיין לא זכו הלויים ליעול שכן בשלימות, הנה שכן גנוז ומונה לכשיבא זמן החיון השלם אשר אליו עיני כל ישראל נשאות, ואין להם אלא להיות יושבים ומנפים.

וזה גם ציבור המדרש ואני הנה לקחתי את הלויים, ואני בשמחה הנה צרנן, דכנה לפוס ריבועא מראה כי התמונה זו של הלויים יש בה השפלה והתבזות לצבורים שהם היו משמשים בכהונה בתחלה ועתה ניעלה מהם, וכמו כן יש בה השפלה ללויים שלא נחמנו לעבודת הכהונה. אף כל זה רק למראה עיני בשר שאינם משיגים מה שעתיד להיות, אבל גבי קצ"ה אשר עבר הנה ועתיד הם אלא בסוג אחד אין בלקיחת העבודה מן הכבודות השפלה וחול

כלל מ"ע היו למנות שופטים ושוערים כדכתיב בקרא שופטים ושוערים חתן לך ואמרו ז"ל (ויקנו ר"פ שופטים) אם אין שוער אין שופט שהם כופין לקיים הדין, אי"כ בודאי שוערים כאלו המתמנים ע"י מלות החזרה הם לדיקים גמורים, ואיך אפשר לאמר עליהם שעי' שנחמנו לשוערים הם נעשים רשעים למעלה. וצויתר תגדל התמיכה לומר כן על הלוי אשר בחר בזה ה' לשכרו מכל ישראל, ובודאי שבו לדיקים גמורים, וכידן אמר על הלוי הפקד עליו רשע, וז"ל.

אכן יוצן בהקדם להתבונן בכוונת הפסוק הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימיו, דהנה הדין פ"י הפקד עליו רשע, אדם רשע ישלעו צו. ושטן יעמוד על ימיו, מלאך שטן יעמוד על ימיו לשטנו וכו'. ולכאורה מה עיבה על קללה זו שקלל דוד את הרשע בזה המזמור שרשע אתה שיעלע צו. דוד מ"ש ושטן יעמוד על ימיו לשטנו ז"ל, שהרי ימיו הוא לא העוב סערה דימינא, וא"כ הנה ראוי שיאמר ושטן יעמוד על שמאלו לשטנו שהוא לא הרע סערה דשמאלא, שהרי חפץ לקללו.

ויתבאר עפ"י מאמרו ז"ל בגמרא מגילה (דף ו' ע"א) מאי דכתיב אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק זו גרממיה של אדום שאלמלי כן יואלין מחריצין כל העולם כולו, ואר"א צ"ח תלת מאה קטירי תלת איכא בגרממיה של אדום ותלת מאה וכו' דובסי איכא בצבל וצבל יום נפקי הני לאפי בני ומקטילי חד מינייהו ומערידי לאוקומי מלכא, ע"כ. מבואר מזה כי במה שללו לתלמין באלו יתכן ברכה מרובה לעולם, שאלמלי היתה להם מנוחה ושלה מכל ערדה היתה יואלח ומחרצת כל העולם, אלא דמחמת שהם נלחמין עם שונאיהם אינם יכולים להפיק זממם הרע.

ועפ"י אפ"ל ביאור תפלת דהמשי"ה הפקד עליו רשע, דהנה דוד המשי"ה היה לו הרבה עמר מהרשעים שזממו ללחוס נגדו וללחוס ח"ו, כאשר נראה בבמה מקומות בתהלותיו שהתפלל על רבים לריו ואויציו הקמים עליו, ולחצת ביקש והתחנן מלפני המקום צ"ה לסכל עמל הרשעים שלא יוכלו לקום נגדו, באמר הפקד עליו רשע, כלומר נגד אותו הרשע שזממו להפילי תעמיד רשע אתה שיעמוד עליו

ובדרך זה תתבאר גם דרשת רבנן ואני הכה לקחתי זה הקב"ה וצית דינו, דהנה הדברים העתידין להיות אינם גלויים וידועים אלא לפני הקב"ה יודע כל העולמות האופה ומציע עד סוף כל הדורות, ולא כן מצא מעלה דיש דברים רבים שלא נגלו לשום נבדא, דוגמתה בא דאמרו ז"ל צענין בגאולה (סנהדרין ז"ע ע"א) ללבו גיליתי לאדברי לא גיליתי ואך לדיקים מועטים בלבד זכו ונתגלו להם כקצו באופן נסתר ומכוסה (עי' חק"י תכ"א) וכמו שאמרו ביעקב אבי"ה שביקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו חזון. וא"כ אף בית דין של מעלה היושבים בסאת למשפט אין יודעין מה שעתיד להיות, ובזמן שעלו בהסכמה להסיר מן הצבורות עטרת הכהונה, וכן שלא למנות שבע לוי אלא לעבודת הלוי, לא ה"י נודע להם אלא מה שנתפס, הוא לא העומ והשפלות שדבר, אבל לא ידעו מה שעתיד להיות בצפון של דבר שעתידה עבודה שתחזור לכבודות והלויים יהיו לכהנים דהעתיד לא נגלה אלא לצו"ת לבדו ובפרט שהם תלוי בגאולה העתידה שלא נתגלתה לצוראים ואפי' ממלאכים ושופרים נסתרה ונעלמה.

על כן כלפי שדרש ר' נתן ואני בשמחה הנה צרפ"ן אמרו רבנן כ"מ שנא' ואני זה הקב"ה וצית דינו, כלומר דלפניו עליה במה שדרש ואני בשמחה וכו', ול"ש לומר ואני בשמחה אלא כלפי קב"ה שזידע גל מה שעתיד להיות, ושהכלה הוא לעובה, אבל לא אצית דינו שאין להם אלא מה שעיניהם ראות, ולא נתגלה להם לא תכלית הדבר וכיון שצחצית ואני יתנה במשמעות הקב"ה וצית דינו לא מסתברא לכו למדרש ואני בשמחה, והבן.

*

באופן אחר תתבאר כוונת המסורה (הבוא צבע"ט) ואחרי הפקד את הלוי וגו' ואידך (תהלים קי"ט) הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימיו. וכתב צעל העורים וזהו שאמרו אין אדם נעשה שוער מלמעלה אלא אם כן נעשה רשע מלמעלה, וזהו הפקד את הלוי שנגשו שוערים, הפקד עליו רשע, ע"כ.

ולכאורה מאמר זה תמוה מאוד, דאיך אפ"ל כן דאם נעשה אדם שוער מלמעלה נעשה רשע למעלה

אשר קבל שהיה בכותו. לכבוד ירושלים ולאחד הרבה מירשאל הוא לו רעה רבה ומרה, כי הקב"ה ינקום נקמת עמו מכל המלירים לישראל, ובפרט המחריבין האלה יכיו לחרפה ולדראון שנים ולאבדון ונרמ, מ"מ לפי שעה היה לו זה לתשלה גמול ויהי לו חיזוק גדול לעשות רעות גדולות ר"ל.

ויבוצא בזה הוא גם צמדת השלום לגבי הרשעים, דאיתא במס' ד"א זוטא (פ' ט') גדול השלום שאפילו עובדין ע"ז ויש שלום ביניהם וכו' שגא' חיבור ענינים אפרים הכה לו. וכן כתב רש"י ז"ל בפי' נח עה"פ ומשם הפיו, למד שאין להם חלק לעוה"ב וכי איזה קשה של דור המבול או של דור הפלגה אלו לא פשעו יד בעיקר ואילו פשעו יד בעיקר להלחם בו ואילו נשפטו ואילו לא נאבדו מן העולם אלא שדור המבול היו גזלנים והיה מריבה ביניהם לכך נאבדו ואילו היו מוכרים אהבה אחרת ורעות ביניהם שגא' שפה אחת ודברים אחרים למדה שגאוי המחלקת וגדול השלום, ע"כ. והנה לבאור מראה מכאן כי מזה עובד הוא לרשעים שיש שלום ביניהם, וקשה עובד מהא דאיתא בסנהדרין (דף ע"א ע"ב) פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, כיוון לרשעים רע להם ורע לעולם, ופירש"י שגא' הפיזור שפירדין זה מה און יכולין להוועץ עמה רעה ולסויע זל"ז. הרי מבואר שרעה גדולה היא להם ולעולם אם יש שלום ביניהם, שנועלים יחדיו ומסויעים זל"ז להחריב העולם. וע"כ לומר דצמדת רעה גדולה ומרה היא זו שיש שלום בין הרשעים, ואעפ"כ כיון שצמצם השלום הוא מזה עובד, לכן מקבצים אף הרשעים גמול בעדו צעור"ז, ולפיכך נילול דור הפלגה צעור השלום שביניהם, אמנם בסופו של דבר אותו הגמול עמנו שקבלו נהפך לרעה גדולה להם, שהרי אותו הגמול מביאם להכוסף רעה, והוא ע"ד ומשלים לשונאו על פניו צעור"ז כדי להאבדו מעולם הבא. ועיין שם בהארכתי בזמה הוכחות מכאן כיוצא בזה.

וזה יהיה ציור הפליאה און שלום אמר ה' לרשעים מכאן שהקב"ה אוהב את הרשעים, שאם הקב"ה מווע את השלום מן הרשעים, בזה מניל אותם ואת העולם גמול מן הרעות שהיו עלולים לצא אילו היה

וילחם עמו, ומתוך שהעמוד מריבה כנגדו יערד ולא יוכל להפיק זממו הרע דפיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם (סנהדרין ע"א ע"ב) ומתוך כך יהא בידי לעבוד את הטי"ת בשלום ובשקט שלא יוכלו לערני עוד.

וטעם שהיתה חפלתו בדרך זה שיעמוד רשע אחר על אותו רשע השונאו, ולא זיקש שמן השמים ימנעו אותו רשע מלערו ומלעמוד נגדו, היינו משום שהבחירה חפשיה, ואין הקב"ה נועל הבחירה מיד האדם לעכבו ולמנוע בידו, ע"כ היתה חפלתו צאופן זה דייקא הפקד עליו רשע שילחם נגדו, ומתוך כך יערד צערות עמנו ולא יוכל להפיק זממו. וכע"ז פירשתי מה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ומקלקל אלוהי, ולכאורה עוב מה אילו הצעיתו הקב"ה שלא יהיה מקלקל כנגדו, שהקב"ה ימנע אותו מקלקל. אלא דזהו דבר שא"א דגד כל דיק ודיק הנמנע בעולם ישנם שונאים ומקלקלים, שאין הקב"ה נועל הבחירה מידם, ולפיכך הצעיתו הקב"ה ומקלקל אלוהי, דאף שלא אעפסם מקלקל תחול עליהם קללה ה' מחמת שקללו את הכדיק.

וזהו מה שסיים הכתוב ושמן יעמוד על ימינו, דהנה בספרי (ויאל משה מאמר יבוא ח"י סימן י"ג) ביארתיו מדרש פליאה (מוצא צדמשה"פ' בהעלותך) עה"פ און שלום אמר ה' לרשעים (יפעי"ז) מכאן שהקב"ה אוהב את הרשעים. דהנה מנינו במקומות רבים בציורים ז"ל דכאשר הרשע עושה איזה מעשה שצמצם הוא מעשה טוב, אף שמחמת אותו מעשה עוב הוא גורם רעה גדולה, מ"מ יקבל שבר בעד המעשה הטוב צעור"ז, שאין הקב"ה מקפח שבר כל צריה, ואחריתו עדי אוהב להשתלם צעור"ז בעד רעתו אשר עשה מכח אותו מעשה טוב. ונמלא שהשבר שקבל הוא לו לרעה גדולה לעוה"ב שמחמת השבר הגדול רשעתו יותר ויענש על כך. והבאתי שם ממה שאמרנו ז"ל (סנהדרין דף ל"ו ע"ב) גבי צבדנלר מפני מה הלוח וכבש ירושלים וכו' בשבר ד' פסויעת שרן אחר כבודו ואמר שם אר"י אלמלא צא גביראל והעמידו לא היה חקנה לשונאיהם של ישראל, ופירש"י, שהיה שכרו מרובה והיה לו רשות ח"ו לאבד שאריתו. והנה זה וודאי שאותו השכר

עוד יאמר לבאר המסורה ואתה הפקד את הלויים, ואידך הפקד עליו רשע, וכזה צע"כ ז"ל דוכו שאמרו חז"ל אדם נעשה שוטר מלמעלה ח"כ נעשה רשע מלמעלה וזהו הפקד את הלויים, שנעשו שוטרים, הפקד עליו רשע, ודבריו ז"ל פלואים ללאורח דמשמע מדבריו שהלויים ח"ו נעשו רשעים למעלה, וצבור כן נחמנו על משמרתם, והאמת הוא להיפוך שחממת שהיו לדיקים ולא עשו צעגל בחר ה' גם לשרת במשכן, כמבואר בדבריהם ז"ל.

ויתבאר בפשטות עפ"י מה דא"י בגמרא (ברכות דף ג"ח ע"א) ח"י חזק בר רבא ח"י יוחנן אפילו ריש גריגתא מן שמיא מנו ליה (ופירש"י ז"ל, הממונה על הכופרין חפירות למלאותן מים כדי להסקות בכן שדותיהן) מבואר מה דכל מין שררה שבהם זוכה בה ואפי' שררה קטנה משמית קא זכו ליה ללאורח התמונה. לכן כבר הבאנו לעיל (פרשת ויקרא עמוד פ') מ"ש בספר ווי העמודים להבטיח מוכר"ר שעפעיל זל"ה צו של צעל השל"ה"ק (פי' כ"א) בתוכחת מוסר על הקבלות שיש כמה חסידים שרי התורה יושבים ואין דורש ואין מבקש, וממנים רב מחמת ממון הנמאס, אומר אני על אותן המתקבלים בקבלות עפ"י השתדלותם לא מן שמיא מוקמי להו, רק מעשי ידי אדם הם, הלא מלינו הכשפים מכחישים פמליא של מעלה ק"ו צענין זה, עבדו"ק. הרי כי אף שכך ראו ליהוה שהמניו שיתמנה האדם לשררה יסכימו עליה מן השמים, מ"מ הבחירה חפשיה, וביד בני אדם למנות איש לשררה ע"י בחירתם הרעה, אף שאין בן הרצון מן השמים. וכאשר בן ה' בזמן בית שני שהיו ממנים לכהונה גדולה אנשים שאינם בגוים מחמת הממון, שהיו משלמין למלכות עבור התמנותן, כדא"י בגמרא (יומא דף ח' ע"ב) למה נקרא שמה לשכת פלכדרין מתוך שנותנין עליו ממון לכהונה ומחליפין אותה כל י"ב חדש, ופירש"י שרשעים היו ולא היו מוציאין שמתן וכו'. וכן איתא ביבמות (דף ס"א ע"א) בעובדא דר' יוחנן בן גמלא שקדש את מרתא בת ציתוס ומכרו במלך ליהוה כה"ג. וקאמר עלה בגמרא מנהו (פירש"י המלך מינהו אבל אחיו הכהנים וסנהדרין לא מינובו) (נחמיה טו) קחני דהוי משמע דראוי היה לכן

שלוש ציונים, וא"כ מניעת השלום הוא כיון אהבה אף לרשעים, שהרי חילו היה שלום ציונים היתה למחמת רעה להם ענאם כפלי כפלים. ח"כ מלאותי שפירש בן בספר כסא רחמים לברח"ל זל"ה וזה"כ בפירושו לאדרי"ן פ"ב, ותה"ל שכוונתי לדעת הגדול.

ובזה מבואר מה שהפלל דהמ"ה ושטן ועמוד על ימיו, וכיון שאמר הפקד עליו רשע שיכיר מריבה ציונים ולא יוכלו להפיק זמנא, ח"כ הרשע הזה שהופקד עליו להיות לו לשטן ולהנחם בו, ועמוד על ימיו, כלומר שהוא לפז לו, שהרי הוא גורם לו למנוע מללצר את הדיק ובכך הוא נילול מעונשים קשים ומרים יותר, שהיו עתידים להיות מנת חלקו וגורלו חילולי היה מפיק זמנו.

ועפ"י יובן המאמר חז"ל אדם נעשה שוטר מלמעלה ח"כ נעשה רשע מלמעלה, דהנה מכיון שחממת אדם לשוטר למטה עומדים כנגדו כל הסע"א וחילוליו למנוע מעבודת ה' צ"ה ע"י שמעמיד נגדו רשע בעו"ה לנצרו ולטרדו. ואין יוכל הדיק להתגבר ולעמוד כנגדו, לזאת הקצ"ה בחמלתו מעמוד מלמעלה רשע אחר כנגד אותו רשע העומד כנגדו, כדי שעי' שיתקועטו ציונים יניח את הדיק ולא יוכל לרע לו. וז"ל חז"ל אדם נעשה שוטר מלמעלה ח"כ "נעשה" רשע מלמעלה, כלומר שחממתו רשע מלמעלה כנגד אותו רשע העומד נגד הדיק.

והנה הלויים משרתי ה' שומרי משמרת הקדש מעבדות ה' החייצו כנגדם כוחות העומאה לצערם ולצטעם מעבודתם הקדושה, ולכן העמידו מן השמים כוחות רשע מול אותם רשעים שהחייצו כנגדם, שעי' המריבה והקטטה שבהם צינם לבין ענאם לא יהיה בידם למנוע מעבודתם הקדושה. וזאת תהיה תורת המסורה הפקד את הלויים, וכיון שיתמנו על משמרתם לשרת בקדש כיצד יוכלו לעמוד ולהתגבר נגד הרשעים שיקומו עליהם, לזאת הפקד עליו רשע כנגד אותו רשעים הזוממים להבזיתם מעבודת הקדש, וע"י שבהם מריבה ציונים יוכלו הלויים לעבוד את ה' בהשקט ובעת כאשר עם לבבם.

ואפ"ל ביאור הכי הנ"ל עפ"י מ"ש בספס"ק נועם מגדים פ' מעות לפרש מאמרם ז"ל (ב"מ פ"ח ע"א) מפני מה חרבו חמיות של בית יהוה ג' שנים קודם ירושלים מפני שהעמידו דבריהם על ד"ת, וז"ל, וביאור הדבר נראה כי לכל חטא אשר יחטא האדם ולאם תגדל אשמתו יותר ויותר אם לאו מכיר ומודה עכ"פ שחטא, רק אומר שכך נהא ויפס לו ושרת הדין הוא כך ומראה פני היתר לעצמו וכו'. וזהו שאר"ל שהעמידו דבריהם על ד"ת, כל דברים שעשו אמרו שזכו דת ודין תורה, וע"ד שפירשנו הכי (תהלים ע"ד) כל הרע אויב בקדוש, שעל כל שברע אומר שביא בקדוש וכו' קשה מן החטא וכו', עכ"ל.

אתה הראת לדעת עד היכן מגיע חומר העון בזמן שאין הרשע מכיר ומודה שחטא, וכך הוא דרכן של רוב מסיתים ומדחיים לומר על העצירות החמורות ביותר שבהם מלכות וכך הוא רגון הקב"ה, דאם יפתו בני אדם לעבור עצירות בשאט נפש וביודעין לא יאבדו ולא ישמעו להם, כי יראו ויפחדו לעבור עצירה, ע"כ הם מלבישים הכל בדרך התורה כדי לשנות את הירוע, שבהי קלה בעיניהם לעבור עליה אם יחשבו שהיא מנחה, ובהנה התורה הקדושה קרויה ימין וכמו שדרשו ז"ל (ברכות דף י' ע"א) נשבע ה' צימיו וזו תורה שגא' מימיו לא דת למו.

ולדרבנן יחי' פי' הכתוב אשר פיהם דבר שוא בדבון שבהם צאים לפתוחך לעבור עצירה, ואינם מסתירים שעצירה היא זו, אז פיהם דבר שוא שמשיין את הירוע, ואינם כשהם צאים לפתוחך ולומר על עצירה שהיא מנחה, שצאים עליך בכת התורה להעמיד דבריהם על ד"ת, אזי וימינם ימין שקר, כלומר התורה הקרויה ימין שעל ידיה הם צאים לפתוחך, היא ימין שקר, תורה של שקר, וכיו"צ הם דברי האלשיך הקדוש לפרש מאה"כ במשלי (פרק א') בני אדם יפתוך חטאים אל תאבה, דאין הכוונה בדשצאים החטאים לפתוחו לעצירה שלא יאבה ולא ישמע אליהם, דמילתא דפשיטא היא, שכבר הזהירה עליהם תורה בשם"כ ל"ת, ולא הולך שלמה המע"ה להזהיר על כך, אלא שהכוונה דאפילו אם יפתוך לעשות איז מלכותך ידמה צעיך שבדולאי מנחה היא,

אמר רב יוסף קעיר קחינא הכא וכו' (קשר רשעים אני רואה כהן שלא היה ראוי לכך אלא שנתן ממון ומימונו), עכ"ד בגמרא. הכי מבואר כדאמרן דפשיטא שלא היה כן הרגון בשמים שיחמנו לכהונה גדולה אנשים שאינם מובהגים, אלא שהצחירה תפסית בעה"ז וביד האדם לנחור צרע לתת שררה למי שאינו ראוי לה, ומי שנחמנה לשררה שאינה ראוי לה ואין הנמינו מן השמים וודאי שהוא נחשב צחינת רשע למעלה, מכיון שלא הסכימו בשמים שיחמנה לשררה. וזה יחי' ביאור המאמר אין אדם נעשה שוטר "מלמטה" אלא"כ נעשה רשע מלמעלה, פי' אם לא נעשה שוטר אלא מלמטה שמינוכו בני אדם לשררתו אכל לא "מלמעלה" שלא הסכימו מן השמים לכך אז וודאי נעשה רשע מלמעלה, ולפיכך לא אוקמוהו משמים.

וזהו ביאור המסורה "ואתה" הפקד את הלויים, פי' שוטר הקב"ה למשה אתה בעצמך תמנה את הלויים לשררתם, כל אחד למשמרת שהוא ראוי לה, ולא יחי' המינוי ע"י אחרים, והטעם דאם יהיו אחרים ממנים אותם פן ימנו אותם שאינם ראויים לתפקיד נכבד כזה, ואז לא תהי' התמנות מן השמים, וזהו שאמר דמה שוטר "ואתה" דיוקא הפקד את הלויים, הוא ללד הפקד עליו רשע, וכדברי צבי"ע דאין אדם נעשה שוטר מלמעלה אלא"כ נעשה רשע מלמעלה וכנ"ל, דכיון שנחמנה שוטר מלמעלה בלד מבלי שיהיו עליו מן השמים אז הוא רשע מלמעלה, ולפיכך "ואתה" הפקד את הלויים, שאז תהי' התמנות מן השמים.

*

עוד יאמר לנאר המסורה הנ"ל, בהקדם מאה"כ בתהלים (פ' קמ"ד) אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר ופירש"י וז"ל, תלה הכתוב שוא צפה ושקר בימין צאו לספר צודים גזמנה על שוא אף לשנות הירוע, צאו לפשוע וימינם לשבועה חדלו משוא שנתפס עליו כגנב, אכל בשקר נשבעין שקר גורלם, ע"כ, ועדיין לריך להבין דלפי פירוש רש"י ז"ל למה מכנה הכתוב את שבעתם צימון, כאומרי וימינם ימין שקר, יאמר ושבעתם שבעת שקר.

ו"ש הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימיו. כדאמין
שכיחא חפלתו של דהמע"ה שלא יוכל ה"ה"ה
להצטרף עם ה"ה"ה הקרוי ימיו. אלא שטן "יעמוד"
על ימיו שישחק וימנע מלפחות ע"י ה"ה"ה שחנה
דימין. דנגד פיתוי זה קשה לעמוד. כדחזין ממעשה
קרח שפחדו ה"ה"ה לחשוב שחנה היא בידו ולא
יכול לעמוד נגדו.

*

ואפ"ר עוד צביאור המסורה וחתה הפקד את
הלוויים הפקד עליו רשע וגו'. בהקדם מ"ש
כרחיד"ל זל"ה צספרו יוסף חללות ע"פ הפקד
עליו רשע ושטן יעמוד על ימיו ו"ל. ראינו צספר
על אורות להרב עיר וקדיש מ"ה"ה פאפירש כ"ץ
ז"ל שפירש שקילל שיפקוד הקצ"ה על אויביו נפש
רשע שיחטאו עד שחמללם סאתו וכו'. וזמלחו
ת"י לחטא דעצירה מנצח מלוא ולוקחה הסע"ה
והוא נענש על שהכניס הקדושה לסע"ה וכו'. עכ"ל.
ולפי"ז נמצא שהחפלה דהמע"ה על אויביו שלא תשאר
להם זכות. ואף מלוחמיהם יחשבו לעונות. וכיו"צ
מלוי צמשרע"ה שבחלקת קרח ועדות החפלה לפני
הש"ת על דתן ואבירם אל חפן אל מנחתם ודרשו
ז"ל (במדבר פ"ה ע"י) שאמר משה יודע אני שיש
להם חלק בחימיו צבור אף חלקם לא יקובל לפניך
לרצון מניחתו האש ולא תחלקנו ע"כ. והנה צריך
להבין מדוע ציקש משרע"ה שלא יאשר בידם שום
זכות שבעולם אפי' לה"ה. וכן דהמע"ה בחפלתו
עליהם שאף המלואות יתפכו להם לחוב. דשעלמא מה
שאמר ופנתה האדמה את פיה וחצלת אותם ואת כל
רכושם ב' צו לורך שיחקש שם שמים על ידו. אבל
למה רצה משרע"ה שלא יאשר להם שום זכות גם
אחרי מותם. וכי חפץ לקחת נקם מהם. והאוכ"ה
הקדוש כתב כי יש כח בידו הליקוים להפקיע זכות
הרשעים כשיראו שהם מוחלטים צרע. והוא כענין
שאמרו הפקר צ"ד הפקר וכו'. יע"ש בלורך מ"ש צה.

וב"ר צעטם שהחפלה משרע"ה להפקיע מהם זכותם
מכל וכל. עפ"י הידוע דאם יש לרשעים זכות
בם מלוחמיהם יחזק לעולם בלמנעות אותם הזכות. ע"ד

אפי"ה מכיון שהרשעים מפתים אותך לך. לא תאבה
ולא תשמע אליהם לעשות מלוא זה. דבזדל"ה חנה
מלוא כי אם עבירה היא. אלא שאיך משיג הדבר
לאמיתו.

והנה לפעמים תחפר חנה עמידה מענין שחיקה,
ע"ד שאמ"ה (דניאל י"ב א') וצעת ה"ה
יעמוד מיכאל השר הגדול וגו' פירש"י ישחק כאלים
וכו'. ועפ"י זה יובן מה שהחפלה דהמע"ה הפקד
עליו רשע. כפי' המכ"מ פאפירש ז"ל ה"ל שקלל
רוד אויביו שיפקוד הקצ"ה עליהם רשע שיחטאים
עד שחמללם סאתם. וכדור אמר ושטן יעמוד על
ימיו פ"י אם ירלו אויביו לצא ולהטעין צבה בתורה
הקרויה ימיו. להוכיח ע"י התורה שהיא מלוא ולפתוח
ע"י כן לעבור עצירה. על כך החפלה ושטן יעמוד על
ימיו. שחטו שטן הצא מיימיו שהוא התורה "יעמוד"
כלו' ישחק כאלים שלא יכא בידו להצטרף ולפחות
באמנעות התורה. שעל נסיון כזה קשה מאוד להצטרף
ודי צמה שהוא מפתח להדוף לעבור עבירה שיותר
נקל להצטרף עליו. מאם הוא צא לפחות צבה התורה,
דעירין חיוני שיכולים להצטרף על פיתוי צענין זה.

והנה מבוחר ב"ה"ה אגרא דכלה פ' צחקתי צענין
טעותו של קרח. שהיה משחוק לזכות לקיים
מלואות יתירות הנוכחות צבהים, ופתחו יצרו צמחצת
מלוא שה' סבור שכוונתו ראויה לשמים, שהרי הוא
משחוק לעטרת הכהונה כדי להרבות מלואות ומע"ע
שאינם נוכחות אלא צבהים, וצא לו טעות זו מחמת
שכן יהי' לעת"ל. שחידין הלוויים להיות כהנים.
ולפי שפיתחו יצרו רצה לדחוק את הזמן שהיה סבור
שמלוא בידו. שפ"י שחכה לכהונה ירצה חצילות
חצילות מלואות.

וזה צביאור המסורה וחתה הפקד את הלוויים שחמנה
את הלוויים צממדותם לעבודת הלוויי. ולא
יכיו כהנים אלא לעת"ל. ודבר זה יגרור שיצא קרח
לערער ולחלוק על הכהונה. ולא ידע כי עבירה בידו.
אדרבה יפתחו יצרו וגם יוכל לו כי מלוא קא עביר
ולעבור כוונתו.

ו"ב המסורה ואחרי הפקד את הלויים שחממה אחתם על עבודתם לשרת בשמירת הלויים, ולא יהיו עדיין כהנים, זה יגרום מחלקת קרח ועדתו שיבואו לחצות לעצמם את משמרת הכהונה, ל"א הפקד עליו רשע שיהיה נזק להחפץ עליהם שלא יזכר להם זכותם, אדרבה יוסיפו עוון על עוונם עד שתחמלה סאתם ויאבדו ולא יגרמו עוד להכחיש את ישראל.

*

ואפ"ר עוד עפ"י מה שנחבאר מדברי הרמ"ע ז"ל כי משרע"ה אפה והביט כל הגלגולים העתידים להיות עד ציאת המשיח, והנה משרע"ה צדקו כשפקד את הלויים לעבודת הלויים ראה והשיג כי יתאריך מאד הזמן עד ציאת המשיח, ואריכות הגלות הנה יגרום לכך שיקומו רשעים ויעשו פעולות צידים לדחוק את הקץ. וז"ל ואחרי הפקד את הלויים, שחממו לעבודת הלויים ולא נעשו כהנים מיד, ע"י כן מחמת אורך הזמן הפקד עליו רשע, יקומו הרשעים לפרוק מעליהם עול הגלות.

ומה שאמר ושמן יעמוד על ימיו, נ"ל עפ"י מ"ש בספ"ק נעם מגדים פרשת מטות לפרש מאמרים ז"ל (שבת י"ב ע"ג) לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, שכל העצירות והתועבות שהיו עושים היו אומרים שכן הוא לוויי התורה, והכי כשר למעבד, זה חמור ציור שמגלים פנים בתורה שלא כהלכה לחפות על כל התועבות בכך ולומר שכן הוא רצון השי"ת, עכ"ל ז"ל. והנה אמרו ז"ל (ברכות דף ו' ע"א) ימינו זו חורב שואמר מימינו אש דת למו. וזש"ה ושמן יעמוד על ימיו, פי' דאחרי רשעים שרמס הכחוש צאמרו הפקד עליו רשע שיקומו בזמן הגלות למרוד בבקב"ה ולעשות פעולות לדחוק את הקץ, ויעמידו דבריהם על ד"ת שואמרו כי כך כתוב בתורה, וזהו ושמן יעמוד על ימיו, שכן התורה הקרויה ימין יצא השמן לפחותם בגלגול של שוק.

*

(משלי י"ד) חסד לאומים חטאת שדרשו ז"ל (ב"ב י' ע"ג) דכל חסד שאר"ע עושין חטאת הוא להם שאין עושין אלא להתגדל וכו'. וכמו"כ מצינו (דברים רבה פ"א י"ד) שבעבור שקיים עשו מלות כבוד אב ואם ותאריך זמן קץ גלותו וסובלים ישראל כל אלו הארות מחרשו של עשו, והארכתי צענין זה בספרי ויואל משה (מאמר יבוצ ח"י סי' ג') דאף שכל מלכותו של רשע הם לו לפוקה ולמכשול, מ"מ כך היא המדה שהקב"ה משלם לו שכר צעד המורה, ובזה זה הם יכולים להרע לישראל, ובסופו של דבר יצא להם אכזרין מן העב"כ ולפעמים אף מן העב"א. נמצא שהמורה שעשה הרשע והפכה לו לרע, שמחמת כן ה"י צידו להרע לישראל, והביא עליו רעה גדולה להאבד מן העולם.

ובזה מובן מה שהתפלל משרע"ה שיופקע זכותם של דתן ואבירם מכל וכל ולא ישר להם שום זכות, כדי שלא תעמוד להם זכותם להרע לישראל ולהכחישם, וא"כ נמצא לעצמם הוא מתכוין, דאילו ה"י להם זכות ובזה זכותם היו מרעים לישראל ומחשבים אותם היתה זכותם גורמת להם להעניש יותר, ע"כ התפלל להפקיע זכותם ולא יב"י בכותם להרע לישראל, וזהו גם מה שהתפלל דהמע"ה ושמן יעמוד על ימיו, שלא ישר לו שום זכות כמ"ש מהר"מ פאפירש ז"ל ה"ל.

והנה כבר הארכנו לעיל צענין מ"ש האר"י ז"ל בטעותו של קרח שנחלק על משרע"ה משום שפ"ה שעתידים הלויים להיות כהנים, וה"י סבור שכבר הגיע זמנם לשמש ככהונה, אלא שטעה בכך דאכתי לא מטייה שעתא. ובאמת יעד הקב"ה ללויים על שלא חטאו בעגל שבר גדול יותר, שיהיו כהנים, אלא שלא נתקיים בהם כ"א לעתיד. ולפי שידע קרח שעדיין הם מתקנים לשבר גדול מה לשמש ככהונה, ע"כ הקביל את העדה לחלוק ולערער על הכהונה, ונתקבצו אליו דתן ואבירם שהיו רשעים גמורים לסייע צידו, ולפי שהיו צידם הזכות שעדיין לא נשתלם ללויים שכרם משלם, כ"ל שלא ישתלם אלא לעת"ל, ע"כ הוצרך משרע"ה להתפלל להפקעת זכותם כדי שלא יגרמו עוד נזק לישראל.

למדו עליהם זכות שלא חטא צמטש חלא קרח וכו' הגורם וכו' המפתח חותם וכו', וזו דרך מצקשי רחמים שיקלו החטא מעל העם ויחנינו אותם על היחיד הגורם, מפני שהוא חייב על כל פנים וכו' עכ"ל. ומאיו כן בדברי הניבאים שלימדו זכות על הדור שאינם אשמים כ"כ צעונו, משום שניבאי כבעל נביאי השקר היו להם צעוקיהם, והם שטעמו את דורם ללכת לעבוד אלילים אחרים (עי' ירמיה פ"ד).

העוֹלָה מח דע"כ בקדים הקצ"ה להראות לאדכ"ר

את הדור בראשונה ואח"כ את מנהיגיו, כדי שחנות דעתו בראותו שפלות המנהיגים ודלות מעמדם, כי לפי ערך הדור כמה טובים, וזכר ייחא מה שברא לו הקצ"ה גם את הפושעים שכל דור, כדי שיצין אדכ"ר הכיכר לשפלות הגדול אפי' של הכשרים שצדורות האחרונים שהוא לגד ריבוי הפושעים שצדור.

וכדבר הזה אף אנו נאמר לעניינו, דהנה כבר נחבאר לעיל בדברנו צורך כי בשעה שמה משה את ישראל ראה ברוח קדשו כל הגלגולים שעתידיים ללח עד סוף כל הדורות, וכמ"ש הרמ"ע ז"ל בחי' לגלגלם, ובהנה שרעה משרע"ה גדול שפלות המנהיגים צדורות האחרונים, הרע צנינו ונאמר על כך לער גדול מאד, וכדי לנחמו הוֹאֵךְ הקצ"ה להראותו אף את הפושעים שצדורות האחרונים, שיכיו מרובים מאד, ודין גרמא לשפלות הדור ומנהיגיו.

וזאת תהי' תורת המסורה ואח"כ הפקד את הלוים, הם מנהיגי ישראל המופקדים וממונים על העם להדריכם ולהלם על מצויו החורה, ובאותה שעה ראה משרע"ה מעמד המנהיגים בכל הדורות, ולער גדול ונאמר בראות שעה מה יהיו פני הדור באחרית הימים, ובראבו הקצ"ה "ואח"כ הפקד עלינו רשע" ושען יעמוד על ימינו, שעתידיים לקום כמון רשעים רבים, והם הגורמים לשפלות הדור.

באופן אחר תחבאר המסורה ואח"כ הפקד את הלוים הפקד עלינו רשע וגו', דהנה אמרו ז"ל (אבות דר"י פ"א) שבראבו הקצ"ה ללמד הראשון דור דור ודורשיו דור דור ומנהיגיו וכו' דור דור ופושעיו וכו' ע"כ, ויש להבין דשכללמה מה שבראבו הקצ"ה כל מנהיגי הדורות ודורשיו ייחא, שזכר ישמח לבו ויגל כבודו של אדכ"ר בראותו כל אותם הלידיקים העתידיים ללח מחללי עד סוף כל הדורות, אכל משום מה בראבו גם את הפושעים שכל הדורות, כדי ללח בשעתה.

ומשמיה דהב"ק מראשין זלכ"ה איתאמר

(הביאו ק"י זלכ"ה ציטט לב פ' מסעי' דלכ"ה) יל"ד למח הקדים לאמר דור דורשיו, ולא אמר דורשיו ודורו, כאשר מן הראוי להקדים פני הדור שהם המנהיגים, ויבאר דאילו בראה לו הקצ"ה הדורשים והלידיקים והפושעים שצדור הזה ה"י לפל צנינו, לכך בראה לו תחלה הדור ולפי מעשי הדור יכונו דורשיו ופושעיו ודורשיו יחדיו לפי ערך זה, ע"כ דה"ק, וכבר אמרתי כי צדורו זה צעוק"ר אין לריכים עוד לפירוש זה, דכלל זה מובן בפשטות למח הקדימו להראות לו את הדור תחלה ואח"כ את מנהיגיו, כי צמנינו הדור עצמו הם המנהיגים, שהרי המון העם מכריחים את דעתם על המנהיגים, ופני הדור הם השופטים והמנהיגים מושפעים מדעת הכמון, ומנהיגים את דורם כרצונם של הכמון, כפי הלח אשר העם לוחים אותם וכופים דעתם עליהם, אכן הב"ק מראשין זלכ"ה אמר פירשו לפי מצד דורה, שהיו עוד מנהיגים אמתים בישראל, חלא שלעומת ערך דורות הראשונים היו קנים צערכם, על כן היחא זאת נחמתו של אדכ"ר מה שהקדימו להראות לו את הדור תחלה ואח"כ בראו לו את המנהיגים, כי לפי ערך הדור היו המנהיגים טובים, אמנם אנו צדורנו השפל הזה צעוק"ר אין לנו עוד נחמה זו, כי אף לפי ערך הדור אין לנו מנהיגים, ואדרכה בך י' לימוד זכות על כללות הדור, שהמנהיגים הם הגורמים לשפלות הגדול שצדורו, וכיו"צ כחב הרמב"ן ז"ל פ' קרח עה"פ הא"ש אחד יחטא ועל כל העדר חקוף, חלכ"ק, ומשה ואהרן

ואפ"ל הכתוב בדרך פשוט עפ"י מה שמצינו בדברי חז"ל עד כמה הפליגו בגודל יקר תפארת עיני הדגלים שזכו בהם ישראל וכמו שדרשו (במדבר פ"ב ד') במה"כ (תהלים כ"א) נרננה בישועתך ובשם אלקינו נגדול שנשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני וידו עמו כ"כ רצבות מלאכים וכו' וכו' כולם עשויים דגלים כיון שראו אותם ישראל שהם עשויים דגלים התחילו מתאווים לדגלים אמרו הלואי כך לנו נעשים דגלים כמותן, לכן נאמר הביאני אל בית כיון זה סיני וכו' ודגלו עלי אהבה אמרו חילולא הוא מדגיל עלי אהבה וכו"ל וכו' נרננה בישועתך ובשם אלקינו נגדול אל"ה הקב"ה מה תאחזיתם לעשות דגלים חייכם שאני ממלא משאלותיכם ומלא ה' כל משאלותיך וכו'.

וצא ולמד עד כמה תוקף מעלת ישראל כשהיו מוקפים בדגלים ממה דא"י צמד"ר החם (פ"ב ג') מי זאת הנשקפה כמו שחר, קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם, וכל העכו"ם מסתכלין בהם ותמהין ואומרים מי זאת הנשקפה וגו', אומרים להם העכו"ם שובי שובי השולמית הדבקה לנו וצאו אלנו ואנו עושים אחכם שלמונים הגמונים וכו' וישראל אומרים להם מה תחזו בשולמית מה גדולה אחם נותנים לנו שמה כמחולת המחמים שמה יכולים אחם לעשות לנו כגדולה שעשה האלקים צמד"ר דגל מחנה ייחודה וכו', מה תחזו בשולמית מה גדולה אחם נותנים לנו שמה כמחולת המחמים שמה יכולים אחם ליתן לנו כגדולה שעשה לנו האלקים צמד"ר שהיינו חוטאים והוא מוחל לנו וכו' ע"כ. מכל הלאו שמענו רצותהו דישאל בהיותם שרויים לדגליהם והשכינה בחוכם, שצוה לאח ישראל לאח"ע בטענות, שכל הדיק והגדולה שהם מצינים לישראל אינה מגעת לגדולה שיש להם לנו השי"ת צמד"ר, שהיינו עשויים דגלים כמלאכי השרת.

וכבר תחזו המפרשים למאור טעם לדבר במה היתה מעלת הדגלים רמה ושאה כ"כ יותר מכל המעלות שזכו להם ישראל, שדוקא צוה היו אור"ע מסתכלין ותמהין ושיילין מי זאת הנשקפה כמו שחר. ולא מצינו כזאת שיהיו אור"ע מתמהים בכל המעלות הגדולות של ישראל **תל** צו בלבד. ובאמת הדבר תמוה והוא

וידבר ה' אל משה לאמר איש על דגלו באותות לבית צבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו. ויל' אומרו מנגד שפירושו מרחוק, וכדר אמר סביב לאהל מועד יחנו. משמע שהיה חנייתן בסמוך לאה"מ סביבותיו ממש. ולכאורה בני מולי סתראי יניחו, אם מנגד אינו סביב, ואם סביב אינו מנגד.

ואא"ל זל"ה בייטב לב פרשה זו כתב לבאר אומרו מנגד סביב לאהל מועד יחנו. עפ"מ"ש רש"י ז"ל באותות לבית צבותם. באות שמסר להם יעקב אביהם כשנאסרו ממצרים וכו'. והיינו ששם את אפרים לפני מנשה, אם כי מנשה הבכור, הולם אחיו הקטן יגדל ממנו. ומזה נראה בעליל כי יעקב דן ע"ש העתיד, להיות כאילו כבר היה, ויתר מרעבו לדיקו של עולם הקב"ה. שזן על העתיד כאילו כבר היה. וצדקך וה פירש זקני המהרש"א צמגילה (דף כ"ט) מה"כ" (תהלים קכ"ג) שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, עפ"מ דא"י בגמרא החם עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שצביל שיקבעו צא"רן ישראל וא"י צמד"ר לעתיד יהיו בהמ"ק גדול כירושלים שנשאר"ו והטעם מפני שיחזרו למקדש בתי כנסיות ובתי מדרשות שצח"ל, וז"ש על זמן הגלות שמחתי באומרים לי בית ה' נלך היינו בתי כנסיות ובתי מדרשות כאלו עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים הוא ביהמ"ק, וימפרש הטעם למה שמה בהליכתו לבהכ"ם כאילו צא למקדש לאח אמר הלא הבהמ"ק יהי גדול כירושלים והטעם לפי שירושלים הנוהג כעיר שחוצרה לה (למקדש) יחדיו בתי כנסיות ובתי מדרשות שצח"ל מלא שבהכ"ם שצח"ל הוא מקום המקדש שלעתיד, עכ"ד המהרש"א. מלא מה כי אף שעדיין הבהכ"ם והביהמ"ד צח"ל הם נדונים כאילו כבר הם צא"י ע"ש העתיד וכאילו כבר היו סביב למקדש. וזהו שאמר הכתוב כאן איש על דגלו. "באותות לבית צבותם" באות שמסר להם יעקב לתת את אפרים לפני מנשה ע"ש העתיד שחיו הקטן עתיד לגדול ממנו יחנו בני ישראל "מנגד" פירש"י מרחוק היינו אפי' בהיותם מרחוק מאהרם עכ"ל סביב לאהל מועד הוא בהמ"ק יחנו כי בהכ"ם ובהמ"ד נדונים כאילו הם כבר סביב לאהל מועד, עכ"ל ק"ן זל"ה.

נעלה ונשגב. ולעתיד לבא יראה הקב"ה לכל באי עולם גדולת מעלתו של ישראל ומדריגתו הנשגבת בדגלים, ויבינו אף האומות מה מעלתו של הדגלים, והם יעמדו מנגד ויביטו בקנאה על ישראל, ולא יזכו לבקר, כמאמר"כ רשע יראה וכעס שניו יחרוק וגומ'.
ואת שעתה הדברים סתומים וסתומים עד מאד, ואין אמתו יודע לרדת לעומקו, ולבדוק על צוריו מעלתו העליונה של ישראל ע"י הדגלים, מ"מ ישראל קדושים חזקים באמונת אומן כיחוד שלא תמוע, והם מאמינים באמת ובלב שלם כי יש צעין זה בחינה גבוהה נשגבת למאד, עמוק עמוק מי ימלאנה, מה שלא ניתן להשיגו בשכל האנושי ולא לראותה צעיו הבשר, וכל כך הם חזקים באמונתם הטובה, שצומן שבאמונתו ואומנים להבטיחם להחזיר עמכם להיות לשם אחד, והם מדברים על לבם בשפת חלקות וזבי שובי השולמית בדברו בנו ונעשה אחכם שרים ודוכסין, אזי מתחזקין ישראל כנגדם במעלתם העליונה שזכו לדגלים, ולעומתם הם משיבים ואומרים מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים, וזכי אחס יכולים לתת לנו גדולה כגדולה שנתן לנו הקב"ה שהקיפנו בדגלים. כי ישראל יודעים ומאמינים שיש צדגלים ענינים רמים וגבוהים, כאשר ראו עיניהם במעמד הנבחר שאז השיגו גודל ערך ויקר חשיבות הדגלים שזכו להם באותה שעה, וכן יהי' לעת"ל כאשר יזכו ישראל ויחזירו להם מעלת הדגלים.

ובדרך זה יתבאר גם אידך פירושא במד"ר ה"ל שהשיבו להם ישראל מה תחזו בשולמית, מה גדולה אחס נותנים לנו שמה כמחולת המחנים, שמה יכולים אחס ליתן לנו כגדולה שעה לנו האלקים במדבר שהיינו חוטאים והוא מוחל לנו וכו'. ד"י הפירושים הא' בזה תליון, דכ"י שיוכלו ישראל לזכות למעלת הדגלים לר"ך שתקדים אליה מחילת עוונות, וכאשר ימחלו לנו עוונותינו, כשנשוב אליו יתברך בלב ונפש, אזי מכה שיחזרו אלינו הדגלים.

והנה צעמים אלו שכלל מכוסה ומוסתר בגדולת הכחשות והערפל המכסה ארץ, והסתור הפנים נורא הסתור בחור הסתור, ואין רואים ולא יודעין

פלאי מה כל הרעש צעין אלו הדגלים, שהי' לכל שבע ושבע מפעל נצובה צבצב מיוחד להיות להם לסיומן, וכמו כן הי' לכל אומה ואומה דגל מיוחד כדאי' בצמד"ר שם.

והכרי יקר ז"ל כתב כי עיקר חשקם של ישראל לזכות לדגלים היה כדי להראות לכל האומות כי שם הי' נקרא עליהם ויראו מהם, יעיי"ש שביאר כיצד הדגלים מורים כי שמו ית' נקרא עלינו. אך גם דבריו לריבויים ציבור, שהרי לא מעיין הדגלים בלבד נודעת לאומות העולם קרבתם של ישראל אל השי"ת, אלא דברים הרבה יש שמכס חרפה ותגלה מעלתו של ישראל, כי שם הי' נקרא עלינו, והדברים נודעו וגילו גם לאומות העולם, כאשר עיניהם לזכות הביטו צמן וצבאר ובקריעת ים סוף, כי צם צמר הי' מכל העמים אשר על פני האדמה, וראו כל עמי הארץ כי שם הי' נקרא עליך ויראו ממך. אלא צעין הדגלים אגמחו לא נדע מה קול הכתוב הזה שבאומות העולם מתפללין על דגליהם של ישראל, בעוד שציר כל אומה לעשות דוגמתו מפעל נצובה לאות ולסיומן.

אמנם נראה דכל הביאורים שנאמרו צעין הדגלים הם לסדר ארון שומעת, לפי המושג לנו בקצת שכלנו, אבל באמת גנוזים בזה דברים עמיקים ונעלמים מכוסים ומעופפים, ולא יודעו לנו דברים לאשורם נהיין צורין ומחורין עד ציאת משיח נדקון. כי יש צעין הדגלים ענין רוחני גבוה המורה על גודל רוממות ישראל, ואין זה מושג אלינו בשכל הפשוט. והוא כעין מ"ש הרמב"ם ז"ל צפיה"מ"ש (פ' חלק) צעין שבר עולם הבא, דכשם שלא יתכן שיכיר סומא שלא ראה מאורות מימיו עין הנצבים שלא שופתם עינו מעולם, כך לא יתכן להשיג צעולם הגשמי העבור ענין הגייש שאינו מושג אל החושים הגופניים, שאינם יודעים ולא מכירין תענוג עדן הנשמות ונועם הרוחות.

ובדבר הזה לר"ך לומר לעיני הדגלים, כי כשעמדו רגליהם של ישראל על הר סיני, בהיותם ברום המעלות קדושים עתורים ומחובכים כמלאכי מרום, כעין בחינה לעתיד, אז השיגו ישראל את הענין הרוחני שבדגלים, ונתאוו לו כנפשותם, כי הוא מאד

התקצרות להקצרה, מ"מ זה חלקם וגורלם אשר ניתן להם בדור הפלגה, בהחלל עליון גויס בהפרידו בני אדם חלק כל אומה לאחד מן הע' שרים כמבואר בפרקי דר"א (פכ"ד), משא"כ כאשר ישראל עשין לעמם דגל שלא ניתן להם ולא נפל לחלקם וגורלם, אלא הם מעמם עשאוהו ע"י כוחות העומאה הס"מ וגורלה ליליה, ה' ישמרנו, אזי דגל זה הוא מקור הרע והכפירה.

ובלתי שום ספק דבית שיש בו איזה זכר כלשהו מאותו דגל אסור להכנס בו, כי הוא מדור לכוחות העומאה, שם הרגועה לילות, צו משכן המינות והאפיקורסות, ודגל המינות מורה עליו, ה' ישמרנו מהם ומכמונם. ומי שיש לו ח"י קצת שמחה בלג מדגל המינות שהוא היפוך לדרך התורה, הרי זה סימן שנכרת לגמרי ממקור הקדושה, אזי לנו שכן עלתה ציונו מנאמרים אלו אשר צמח ישראל יכנו שם שמחים בדגל שהוא נגד רצון הבורא. ואנו אין לנו אלא להיות יושבים וממתינים אל הדגלים של ד' הקדושה, אשר יחזרו אלינו צעידה, ואז נרננה ביצועתך ובשם חלקינו נדבול.

וזה אפשר לרמוז בדברי הפסוק איש על דגלו בצלחות לבית אבותם, כאן הורה לנו הכתוב כיצד נוכל להחזיק מעמד בצורות הללו, שהכל טעוף ומכוסה חשך ענן וערפל אשר אם יוכל איש לראות, וכוחות העומאה מתגברים והולכים ומאיימים להפיל צרעתם את ישראל. וזה מרומז בצלחותיו של שלמה המלך עליו השלום צה"ש שיצאו להסית את ישראל שובי שובי השולמית וגו' בואו והדבקו בנו וכו', דבשטות הכוונה על אומות העולם הבאים לפחות את ישראל, אמנם שלמה המע"כ ברוח קדשו כלל צה"ש שהוא קדש קדשים כל הנסתרות, ופסוק זה רומז על הכסיון האחרון שאנו נתונים בו בצלחות הימים, ימי עקבה דמשחא, ובזמנינו אומרים כן השרים של כוחות העומאה והכע"א, ואילו הם הנסיונות האחרונים שנסיתים את ישראל לנקש לעמם גדולה וממשלה, ונעשו שרים ודוכסין והגמונים. אמנם בני ישראל המאמינים משיבין לעומתם מה חתור צבאותיהם כמחולת המתים, וכי יכולים אתם

מאומה, ורבים הספקות והמכוסה גדולה, כדת מה לעשות וכיצד להכריז, אעפ"כ יש לנו סימונים מובהקים צוריים כיצד להכיר ולדעת אם הדרך אשר אנו מהלכים בה דרך ישרה היא לפני האלקים. והוא כי כאשר יוולד לנו ספק בדבר מן הדברים, ותהי' דעתנו נצוכה ומבססת צענין, נחזון בדרכי אבותינו ורבותינו הקדושים ונלך אחרי קבלת האבות, כמא"כ בשיר השירים (פרק ב') אם לא חדשי לך היפה בנשים אלא לך בעקבי האף ורעי את גדיוחך על משכנות הרועים. ופירש"י ז"ל אם לא חדשי לך כנסיותי ועדתי היפה בנשים בשאר אומות איכה תרשי ותגללי מיד המאיקים לך להיות ציונים ולא יאצדו ציך הבהוני בדרכי אצוחך הראשונים שקבלו תורתו ושמרי משמרתו ומאוצתי ולכי בדרכיהם, בשבר זאת תרשי את גדיוחך אלל שרי האומות, וכן אמר ירמיה' הליצי לך ציונים שיחי לבך למעלה וגו', עכ"ל רש"י ז"ל.

וזה יסוד מוסד כראי מוצק בחשבות האיום הזה, שלא לעשות ולהכשל ח"ו, דזה לעומת זה עשה חלקים, מה שיש בקדושה חמלא דוגמתו בכוחות העומאה, ובשפלות הדור אין יודעים ומצחינים, לדעת ולהכיר להבדיל בין עמא לעבור, מה הם הסימונים להבחין ציונים. אלא שאם מסתפקים בזה דבר לריך ללאח בעקבות הראשונים, להבחין בקבלת האבות הקדושים, מקורות הקדושה, הם לנו לעינים, ומינייהו לא חזע.

ובן הוא צענין הדגלים, דזה לעומת זה עשה חלקים בשם שהדגלים שהם מאד הקדושה ובזה התה"ק מעלתם גבוהה מאד על כל המעלות והשפחות שמשפחתו בהם ישראל, כן לעומת זה הדגל שהרינו כוחות העומאה בצרף ישראל, שהוא היפוך מדרך התה"ק וההיפך מרצון הש"י, סמל הקנאה של עקירת הדת והמנוחה מאחיו בני ישראל, פשיטא שדגל זה גרוע מן הכל, כי הוא מורה על הכפירה בהקצ"ה, וההתרחקות מדרך התורה והאמונה, והוא דגל המינות והאפיקורסות אשר הניפו במרד ובמעל אשמים הכופרים בה' ומרימים יד בתורת משה, ואין זה דומה לדגליהם של אומות העולם, דבשלמא אומות העולם העושים להם דגלים אף שאין הוא מורה על

צעקבא דמשיחא בהתרחקות גדולה מאד, וכל פסיעה ופסיעה בזה העולם כרוכה בנסיונות ציון במחשבה ציון דיצבור וצמעה, כי לכך נוצרת, ואותם שרוצים לשמור עצמם במחשבה צדורה וצמעה, רואים לפניכם נסיונות כהרים גבוהים למנוע בעדם מלהתקרב אל הקדושה. זה יכול כל איש הרוצה להתקרב אל הקדושה לראות תמיד, כמה קשה להחזיק מעמד שלא יתמוטט ח"ו, הן במדות הן בדעות וכיוצא. אכן מי שרוצה לדבק עצמו בהשי"ת הקב"ה מסייע בעדו, ה' לא יעזבנו בידו. ודוקא בזמנים אלו שהנסיונות גדולים כ"כ אלו מפנים שזכה בקרוב סביב להלל מועד יתנו, וכאמרם ז"ל (סנהדרין ל"ח ע"א) אם ראינו דור שמתמעט והולך חכה לו.

השי"ת יחנו להחזיק באמונה וצח"ק וזכה לאותם הימים שיהי' להתקרבות הגמור ציון ישראל לאצבע"ש, וזכה להיות בזהבו חבורתה קדישתה, ואל זה עניי ישראל בשואות, ועליו אמר"כ ימלא ה' כל משאלותיך, על הדגלים שזכה להם בשם חלקיו נדגול. ובימים אלו שלפני קבלת התורה ג' ימי הגבלה, שבהם נתקדשו ישראל ועברו עצמם חכו למעמד הנצח, ובאותו מעמד זכו אל הדגלים באותות לבית אבותם, זכה לתקן את אשר פגמו וחליה לא נדחה. והצבע"ע יעזור שזכה להיות דבוקים בדרך האמת. וזכה לקבל את התב"ק באמת בשמחה בקדושה ובעברה. והקב"ה יקרב לבנות ציון ישראל, וזכה להתקרב אל הקב"ה בישועת ישראל ובציאת משיח לדקנו. וזכה במהרה לתקע בשופר גדול, ולראות במהרה בישועת ישראל בהתרומוות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

א"ש על דגלו באותות לבית אבותם וגו'. במדרש פליאה (הובא בסה"ק ארבע ישראל בליקוטים לפרשת במדבר) אל תקרי באותות אלא באחיות לפיכך אמר בלעם מה אקב לא קבה אל, ע"כ. והוא תמוה לכתוב.

לחת לישראל כאותם הדגלים הכתובים בתב"ק, והם הדגלים שהיו למלאכי השרת, וזכו בהם ישראל איש על דגלו, והיו אותם דגלים באותות לבית אבותם, באותו סדר שהיו מקובלים מיעקב אבי"ה ללל שום שינוי, לאותם הדגלים אהנו מפנים ומחכים, בגדולה וממשלה כזו אנו חפצים שתהי' עפ"י התורה וצדרכי האבות וכל גדולה וממשלה שאינה בדרך זה הרי היא מתועבת ומרוחקת מבני"ה בתכלית הריחוק והמיוחס. וכל מה שאנו מחכים הוא כמחולת המחנים, הם הדגלים שהיו לאבותינו במדבר. וכן לפי הפי' הב' שבמדרש הנ"ל כמחולת המחנים שמחל הקב"ה לישראל על עוונם, ויתפרש ג"כ הכתוב צה"ש כנ"ל, שאם יוצאו להסית אותנו שובי שובי השולמית, אזי יהיו ישראל משיבין אותם מה תחזי וגו' כמחולת המחנים, שבערם הגאולה העתידה אנו מובטחים שמתחיל לנו הקב"ה את עונותינו. ויטבר לבית ישראל לעבדו בלל שלם.

וזהו שאמר הכתוב "איש על דגלו" רמז על הזמנים הקשים הללו בעולם הנסיונות, כיצד נוכל להחזיק מעמד ולהיות יושבים ומפנים באמת אל הדגלים שמאד הקדושה, העתידים לחזור אלינו לעתיד, ולא נתפסה ח"ו אחרי כוחות העומאה והספ"א הגדולים מאד, שהרינו דגל המרד והכפירה במלכות שמים, הענה לכך היא "באותות לבית אבותם" שנהלך בצדרכי אבותינו ורבותינו הקדושים, נחזיון בפסיעותיהם ונלעוד צעקותיהם מבלי לזוז זה כל שהוא, וחס יהיו לנו לעניים, שהרי הם רוממו ונשאו את דגל הקדושה, והרחיקו ממנו קשת כל בנא מאד כוחות הרע והספ"א.

ומבטיחנו הכתוב אם כה נעשה להתחזק איש על דגלו וגו' שצפיתינו נלפס ונמתין באמונה חזקה על דגל הקדושה שזכה לאותם הדגלים שהיו לאבותינו במדבר כדגלי המלאכים, אזי "מנגד" כלומר אף שעה אנו עומדים מנגד הרכס מאד ממקורות הקדושה, משוקעים צעומק בגלות, נחזים לנסיונות גדולים מאד, אעפ"כ "סביב" להלל מועד יתנו מצעיתנו הכתוב שזכה בקרוב להגאל ולהתקרב אל היכול ה' שיצוה במהרה, בעת שיגלה כבוד ה' כי

ויש לבסביר מהו ענין העטפת הזכרות בחוך הקללות הגם דכדכי כבש דרחמנא למיל ויש צד סודות גוראות אולם ד"ת כפטים יפוזן סלע. ופפסעות גיל הסבר הענין עפ"י הידוע לזירופי אוחיות סובלים כמה ענינים כגומא אחד, וממילא גם מאוחיות הקללות יש לגרף האוחיות לזכרות, כמו שהיה הכה"ג יודע לגרף האוחיות ברוכ"ק שעלו כשהיה נשלח באורים ותומים, וכן מנגע היה והפך לעג. וצד פירשתי כוונת הכתוב צ"י ויחי אחר שצריך יעא"ה את בניו מסיים הכתוב וחת אחר דבר להם אציהם ויצרך אותם איש אשר בברכתו צריך אותם, ופירש"י שאף אותם השבטים שקנטרן מחלה חזר וזכרם שנאמר ויצרך אותם כולם בגומא. איש אשר בברכתו, ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד, וכו' ע"כ.

והג"ל צד דהנה ידוע דעקב אע"ה צריך את בניו בכל מיני זכרות עד סוף כל הדורות, וכל כל מיני זכרות בחוך אותם הזכרות בזכרם עפ"י זירופי אוחיות, וגם לאותם שקנטרם כלל כל מיני זכרות בשלשן שקנטרם (וע"י בזה"ה פ' ויחי שכתב כן). וזה שאמר הכתוב וחת אשר דבר להם אציהם, היינו בחוך אותם זכרות נגלות שאמר להם אציהם לדבור מפורש, וכן בחוך אותם דברי חוכמות אשר דבר אליהם בגלוי, "ויצרך אותם" שם ענין זכרות לבחוא"ה, ומסיים איש אשר בברכתו העתידה לבא עליו עד סוף כל הדורות צריך אותם, כגומא שבתוך אותם הדברים עצמם כלל כל מיני זכרות בזירופי אוחיות.

והנה מצינו דבזכרם ז"ל עד כמה גדלה מעלתו של ישראל בדגלים כדאיתא במד"ר פ' זו (פ"ב ד') עה"פ (ש"ש ו') מי זאת הנשקפה כמו שחר קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות מסתכלין בהם ותמהים ואומרים מי זאת הנשקפה וגו', אומרים להם האומות שובי שובי השלומות הדבקו בנו בואו אלנו ואנו עושים אתכם שלטונין הגומים דוכסים ואפריכים וכו', וישראל אומרים מה חתו בשלומות מה גדולה אתם מותנים לנו שמה במחולת המיתים שמה יכולים אתם לעשות לנו כגדולה

והנראה בזכרם עפ"י מה שמעתי בשם כ"ק דודי חו"י הגה"ק מרן מראשווארדצ זלוק"ל לפרש הפסוק מה אקוב לא קבא אל וגו', עפ"י הידוע דהתוכחה מרומת על זכרות, ויש לבסביר הענין מפני מה לא זכרם בזכרם, הלא הם כוונת הקב"ה להעטף זכרות בחוך הקללות הו"ל לזכרם בזה"ה. ופ"י הוא ז"ל דלכן עשה כ' ככה להעטפם בחוך קללות כדי שלא תהא תקומה לשונאי ישראל ימ"ש שיראו לקלל את ישראל ח"ו, דבכל דברי קללה שיוציאו מפיהם על ישראל ח"ו כבר קדמו הוא יתברך והעטף בחוך לשון קללה זו ברכה, וממילא לא יוכלו להזיק את ישראל. וזהו הפירוש מה אקוב איזו קללה אוכל לקלל אותם שלא קבא אל אותם צד הלשון, הלא בכל לשון של קללה כבר הקדימנו השי"ת, וממילא כבר העטף בשלשן זה ברכה ושז לא חזק להם קללתי עכ"ד, ודפח"ה ושפתים ישק.

ובזה פירשתי מאח"כ (דברים כ"ג) ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה וגו', ולכאורה אין לו שום ביאור דאם הקב"ה לא אבה לשמוע אל בלעם הרי לא היתה כאן שום התחלת קללה, ומה היה לו להפוך קללה לברכה. ועפ"י ה"ל ו"ל דוחי נתינת טעם מפני מה לא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם, משום שעוד צטרם קללם בלעם כבר קדם לו "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה", וחינו דבנת שקללם בתוכחה העטף זכרות בחוך הקללות, ושז אין כה בקללתו של אותו רשע לחול.

ובזה אפ"ל גם ביאור הכתוב ויאמר אלקים אל בלעם וגו' לא תחור את העם כי צורך הוא. ופירש"י אי"ל א"כ אברכם אמר לו אינם זריכים לברכתך כי צורך הוא וכו', ע"כ. ולכאורה לפי זה עיקר חסר מן הספר, ולא נזכר כלל במקרא שרצה בלעם לזכרם שיוצק לומר לו אינם זריכים לברכתך. ועפ"י ה"ל יתפרש הכתוב שפיר דהקב"ה אמר לבלעם לא תחור את העם משום דצין כך וצין כך לא תעשה קללתך רועם, והטעם "כי צורך הוא", כלומר שכבר קדמתי והעטפתי זכרות בכל מיני הקללות וממילא אף אם תקללם לא תוכל להזיקם.

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל וגו'. במדבר (כ"ב פ"ב ד' וכו') בתנחומא סי' י"ג) ה"ד (דברים ל"ב) וימלאכו בארץ מדבר מואב גדולה מלא הקב"ה את ישראל כאדם שהוא מהלך במדבר וכו' מואל וכו', לך נאמר וימלאכו בארץ מדבר, ובתוכו וילי ושימון תוכו ה"ב העולם של יאלו ישראל ממזרים וכו' לילה ה"ב העולם עד שלא קבלו ישראל את התורה וכיון שבאו להר סיני וקבלו את התורה האיר העולם, עכ"ד המדרש. וז"ל להבין שייכות דרשה זו לענין הדגלים.

ונראה דהנה אי' במד"ר (פ"ב ח') לא היה לרין לומר אלא איש על דגלו באותות יחנו בני ישראל: מה ח"ל לבית אבותם אלא בשעה שנפטר יעאצ"ה חזר על כל בניו וזרעו ופקדן וכו', והואך ציוס אל יחודם וישכר וחזולו יטעמו מעט מן המזבח וכו', כיון שנפטר טעמו אותו כשם שגור שיטעמו אותו שכ"כ וישעלו לו בניו כאשר צוים. כיון שגלו ישראל ממזרים וכו' מיד אמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים לשמי, מיד עמד משה ובתחיל מיר אמר עכשיו עתידה מחלוקת להנחין בין השבטים וכו', אל הקב"ה למשה הם אינם צריכים לך בדבר הזה שמעמך מכירין דירתו למה שזוה"ל צריכין בידן ה"א לשרות בדגלים, איני מחדש עליהם דבר שכבר יש בידם עכסים מן יעקב אביהם, כשם שהקיפו מעתה כך יקיפו את המשכן, מנין שכן כתיב איש על דגלו באותות לבית אבותם, עכ"ד המדרש. מואר מה כי משרעי"ה היה ירא לעשות צעמו סדר הדגלים, שהיה דואג ומייר פן לא יוכל לסדרן איש על מחנהו ואז"ל על דגלו, ותפרוץ מחלוקת צדיקים, עד שא"ל הקב"ה הם אינם צריכים לך בדבר הזה וכו', שכבר יש בידן עכסים מן יעקב אביהן.

ובאמת יש להפליא הזה האיש משה שהוריד תורה לישראל, והכתוב מעידו ולא קם נציח כמשה וגו', לא ירחיב עוז בנפשו לעשות סדר לשבטי ישראל בנסיעתו ובחנייתו, אלא היה משועבד וכפוף לסדר שיש בידם מכרז משיחת מעמו של יעקב אביהם. חכן הראה לנו בזה שלא לשנות ממסורת אבותינו י"ע בשום פרע, אלא באותות לבית אבותם כסדר שעשה להם יעקב אביהם וכן חנשו לדורות.

שעשה האלקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן וכו' יכולים אדם לעשות לנו כך וכו', ע"כ. עכ"פ מואר דענין הדגלים מונה צו יקר ותפארת וחשיבות גדולה לבני ישראל. וא"כ מכיון שבשעת פטירתו צריך יעקב אביהם לבניו שבטי ירה בכל מיני ברכות העתידות לצא עליהם צוודאי גם מעלת הדגלים וכללם ברצון צדק הברכות שצרכן אביהם, ואף שלא מצינו כזאת להדיא מ"מ וודאי שכלל בתוך דבריו בציורף אותיות גם ברכה זו. וזהו איש על דגלו באותות לבית אבותם באות שמסר להם יעקב אביהם, שצירכס בברכה זו, והגם שלא מצינו בציורף ברכה זו עכ"ז בציורף האותיות ודאי נמלאת אף ברכה זו.

והשתא מוארים ע"ג דברי הפליאה אל תקרי באותות אלא באותיות לבית אבותם, כלומר דבאותיות בית אבותם היינו ברכתו של אביהם הרמזה במקרא זה כדאיתא במד"ר עכ"פ באותות לבית אבותם שסדר הדגלים היה לפי מה שמסר להם אביהם בעת פטירתו שאז צירכן ופקדן כיצד יאזו מעטו, וכלל אותה ברכה שצרכן וכלל גם ברכה זו שיצו לדגלים שבהם היו ישראל קדושים וגדולים מכל האומות, "לפיכך אמר בלעם מה אקב לא קבה אל"י פי' לפי שראה אותם בלעם שזכרים לשבעיהם וכמו שפי' ז"ל (עיי' באצ"ע שם) שראה את הדגלים ונודע לו שכבר מסור זאת בידם מיעקב אבינו ע"ה, מתוך כך הבין כי לא יפעל מאומה בקללותיו, דברי חזיון שכל שבטי ירה זכו לדגלים מחמת ברכה יעקב אביהם, וכדאמרו שגם בדברי התוכחה כלל יעאצ"ה ברכות, וכיון שכן הרי וודאי שכלל התוכחות והקללות שדבר ה' על ישראל מונחים כל מיני ברכות טובות בציורפי אותיות, אלא שאמר הקב"ה בלשון קללה כדי שלא יוכלו להזיק להם אותם הקללות לעולם, אבל לעולם ה' דבר טוב על ישראל, וא"כ מה אקב לא קבה אל"י כנ"ל, אחי קללה אוכל לקללם מה שלא הקדים הקב"ה לאמרה וכבר צירף בתוך התוכחות כל מיני ברכות, ושזו לא תהיה תועלת מאומה בקללותיו של בלעם ולא תוכל להזיק להם.

השרפים ואת הסלעים אם היה מקום נמוך. היה מגביהו ואם היה מקום גבוה היה משפילו ועושה אותם מישור וכו'. היואל מזה כי במדבר בשעת הילוכן לא היה שום מקום לחשוב פן יחשו מן הדרך או יפלו בצורות ובפחתים, שהרי ענני הכבוד היו מקיפין אותם מכל צד ועושים לפניהם את העקוב למישור, ומיישרים להם מסלול בערבה. וא"כ היו בני ישראל יכולים לעסוק בדבר הלכה גם בלכתם בדרך כבשעת חנייתם, באין להם ציה מיוחדת שמה ירגזו בדרך. וזהו שאמר הכתוב כאשר יחנו בן יסעו, פ"י כאשר היו עוסקים בדבר הלכה בשעת חנייתן, כן היו עושים גם בשעת נסיעתן, שלא הוצרכו לבטל מן התורה צבאת הליכה.

*

במסיבה להחזקת המוסדות הקדושים „ישב לב“ בארץ ישראל

יידבר ה' אל משה לאמר הקרב את מעבד לוי וגו', במד"ר (פ"ג א') ה"ד לדיק כתמר ופרח (תהלים ל"ג) וכו' מדבר בשבטו של לוי שהיו לדיקים והפריחו מעשים טובים בעת שעשו ישראל את העגל שנאמר (שמות ל"ג) ויאספו אליו כל בני לוי וגו', ה"ד שחולים בבית ה' א"ר חנן בר פזי עד שהם שחולים (פ"י קטנים כנעיתה זו) הם בבית ה' אלו החינוקות שבבית הספר, ע"כ. וא"כ מה רבותא היה זו שהיו שבת לוי משלחין בנין הרכים לבית הספר, שבה הכתוב לבטחן צה בשבוען שחולים רכים הם כבר בבית הספר הלא כל עדה ישראל היו עושים כן מקדמת דנא לתקן צניהם לת"ת.

ז **לחצן** צפרשה (פ"ג מ"ה) קח את כלבים תחת כל צכור וגו' והיו לי כלבים אני ה'. ק"ז וזה"ש בישמח משה הביא מדברי המפרשים שדקדקו במה דכתיב אני ה' ופירשו אני ה' נאמן לשלם שכר טוב (עיין במד"ר פ"ד ה'), שזה הוא שכר טוב ללוים על שלא חטאו בעגל. ותמה הוא ז"ל עליהם דאני ה' נאמר ככ"מ על שכר העתיד, דאז שייך לומר נאמן לשלם שכר, משא"כ על מה שכבר שילם מה נאמנה לדיק, וזהו מקומו של שכר נאמנה הלוים לעבודת

והנה כתבו הספרים עטם על שניתנה תורה לישראל במדבר ולא בארץ נושבת, כי אליו הייתה התורה ניתנת בישוב אלו יכיה פ"פ למאן דבוא בזמן מן הזמנים לומר כי התורה"ק היא ניומם מדינה פלונית שבה ניתנה בלמד, ואין חיוב שמירתה בכל מקום, לפיכך נחנה הקצ"ה במדבר ולא בישוב, למען ידעו כי זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל אינה מקושרת למקום ולזמן, ולא יתכן בה חילוף ותמורה בזמן מן הזמנים ובמקום מן המקומות, אלא כשם שקבלנוה מאבותינו כך חייבים אנו בשמירתה לעד לעולם בלי שום שינוי כלל.

ובזה מוציאים דברי המד"ר איש על דגלו באותות לבית אבותם, שמכאן למדנו שלא לשנות ח"ו אפילו מדנו קל ממוסורת אבות, שכן עשה משרע"ה עפ"י ה' לסדר את סדר הדגלים באותות שמסר להם יעקב אביהם, להורות על כך שלא לחז ז"ו כלשכוח ממוסורת אבות, ה"ד ומלאכו בארץ מדבר וגו', דקאי על ישראל שמאלץ הקצ"ה במדבר ונתן להם את התורה הקדושה בארץ מדבר דייקא, לאותו עטם ע"מנו, לידע ולהודיע כי התורה"ק נלחית ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בצורה בחצייתה ובמחכומה אשר ניתנה בהר סיני, ולא יחול בה שום שינוי ותמורה.

*

ונסע אהל מועד וגו' כאשר יחנו בן יסעו. נ"פ עפ"י מה דאיתא בגמרא (תענית דף י' ע"ג) במה שזכר יוסף את אחיו אל תרגזו בדרך אר"א אמר להם אל תתעסקו בדבר הלכה שמה תרגזו עליהם הדרך. והיינו שמתוך העיון בהלכה יש לחוש שלא יחנו לבס על הדרך ויבדו בה. וזה עוללים לתועת מני הדרך או לפגול לאחת הצורות או הפחתים, ולפיכך הזהיר שלא יתעסקו בהלכה.

והנה איתא במד"ר פרשה זו, כמה ענני הכבוד היו מקיפין את ישראל במדבר ר' הושעיא אמר ז' ארבע לארבע רוחות השמים א' מלמעלן וא' מלמטן וא' שהיה מכלך לפניהם רחוק ג' ימים וכה"ה מכאן לפניהם את הנחשים ואת העקרצים ואת

הצריח שכתב משה עם ישראל אחרי מ"ת צבנותו את המוצב וכו' עכ"ד. ובאמת כל אלו שדרשו בכלל ברית נינוה, דכוללו אות לן קראי שהם נקראים צרית, וא"כ הי מנייחו מפקית, ועל היבא עוקמת קרא.

ואפ"ל דלומרו ושמתם את צריתו הוא ענין צרית כוללת על המלכות כולן, שהרי הקב"ה כרת עם ישראל על כל מלך ומלך אלפי בריתות, ומלבד הבריתות על גוף המלך נכרתו אלפי בריתות על הערבות, דכל אחד מישראל ערב בעד חבירו שיקיים המלכות, וכל אלו הבריתות נכרתו בסיוע ונשנו בערבות מולך ואח"כ כבר גרזים וזכר עיבל כדאיחא בסוטה (ל"ז ע"ב), יע"ש.

ובתב האוה"ה הק' צפ' נצבים צמה שאמ"כ לעברך בצרית ה' אלקיך ובאלתו, דמה טעם הצרית הזאת הלא כבר נאמר בס"פ הקודמת אלה דברי הברית ומה צא להוסיף, וצ"ל דכוונת משה בצרית זה הוא להכניסם בערבות זה עם זה כדי שיסתדל כ"א בעד חבירו לכל יעבור פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה וכו', שיתחייב כ"א בעד אחיכו העברי כפי היכלת שציד כל אחד. ועוד כתב שם עה"פ למען הקים אותך היום לו לעם כי זה טעם לצרית הערבות, לכל יאמר אדם למה יעשה ה' כה לעבדיו להכביד עולם לחייבם במעשה הזולת, לזאת אמר כי אלקים חשבה לעובד למען הקים אותך לו לעם, פי' שזולת זה היו ישראל חוזרים לאחוריהם היום ויפגע אחד בקהל ולמחר בחמורה והיו נשמעין מהדת הקדושה מעט מעט עד שיפגע ישראל מהיות עם ה', וצמה שעש"ס ערבים יתנו לב לעובר עברה אחת קלה בחמורה ויתקיימו לעם סגולה. הא למדת שכל מעשה ה' אינו אלא לעובדיו להקימו, עכ"ד ז"ל, ועיי"ש בכלי יקר שהאריך בזה.

הקדש הרי כבר נשתלם שכרן ומה לריך לומר אני ה', ע"כ תוכן קושייתו. יעיי"ש מה שכתב לבאר אומרו אני ה' בצופן אחר, ועיין גם בזה"ח הקדוש מ"ש בזה. ובדבריו יתבאר אומרו אני ה' שהוא הצמחה לשלם שכר לעתיד, ע"ד שמינו דצריהם ז"ל בכ"מ.

ג) בענינא דיומא חביב (שאלו עומדים כעת בשלש ימי הבדלה) ומשה עלה אל האלקים וגו' כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל וגו' (שמות י"ט) ודרשו רז"ל לבית יעקב שהם פשוטי העם "תאמר" בתמורה רבה ולבני ישראל שהם בני העליה "תגיד" דברים קשין בגידון, ע"כ. והנה ידועה קושיית המפרשים שלא מנינו בפרשה זו שני סוגי דבורים, אלא הפרשה כולה בסגנון אחד נאמרה את רבים אמריה ישמעוהו באתו סגנון בני העליה ופשוטי העם גם יחד, ואם דברים קשים בגידון יש כאן, יחדיו ישמעוהו. וזאת לא יתכן שגזעו לאמר להם עוד דברים אחרים מלבד האמור בפרשה, שהרי הכתוב סיים אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל ודרשו במכילתא לא פחות ולא יותר.

אכן אפ"ל בציאור הענין בהקדם מה שהקשו החוס' (שבת דף פ"ח ע"א ד"ה כפה) על מה שאמרו ז"ל כפה עליהם הר כגיגית, דמה לזרז היה בזה הלא כבר הקדימו לומר וטעם ונשמע. ותי' החוס' דבראות ישראל האש הגדולה צממנו הנצחר היו חוזרין בזה, לכן הוצרך לכפות עליהם הכר. ולבאורה קשה דלדרבה איפכא מוסתברא כי בראות ישראל כדר יפעת תורתנו הקדושה ונועם זיו ויקרתה, ועד מה עזים הוא תוקף קדושתה שהאש מלהעת סביבותיה ראוי שיגדל חשק ואדיר חפצם לכותב זה (עיין חגיגה ע"ו בעוצה דלצויה וחכמים כע"ז).

וגרמא ליישב קושיית החוספות בהקדם מ"ש הכתוב באותה פרשה ועתה אם שמוע תשמעו צקולי ושמתם את צריתו ויהייתם לי סגולה וגו'. ובמדרש ילקוט נחלקו בציאור צרית הכתוב מדבר ר' אליעזר אומר זה צרית שבת ר"ע אומר זה צרית מילה וע"א. ע"כ. והרב אבן עזרא ז"ל כתב שכוונת הכתוב על

דיוצא לנו מכל זה דצרית הערבות היא יסוד ושורש גדול לקיום כל התורה, ובעלעבד ח"י חפוג תורה מישראל. ולפיכך כרת הקב"ה עם ישראל אלפי בריתות על חיווב הערבות, והזכיר עליה הכתוב ביומא למיקם עליה בליל חמ"ד אשר לא יקים את דברי התורה הזאת,

אמירה רכה להם, כי לא קבעו הכתוב עליהם בחובה להיות ערצים, משא"כ לנשים היו הדברים קשים בגידון שבאברו להיות ערצים איש על רעבו.

וַפִּי"ז תחייב קשיית החוספות על נכון, דאף שכבר אמרו ישראל נעשה ונשמע וקיימו וקבלו עליהם ועל זרעם לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת, מ"מ באותה שעה אכתי לא היה ידוע להם מחובת הערבות שהיא עול קשה מאד הרוצן על נפשו כי ישראל, ואין אף אחד בן חורין להפטר ממנו. על כן לא שבה בקביה לגרות עמכם במעמד הנצח את צרית הערבות, ויש לחוש פן מחמת חומר חוב זה שהוא קשה בגידון יחזרו בכם, הולך לכפות עליהם הר כגיגית.

וּאִם"ף עוד באופן אחר קתא, דהנה אותו הדור דיעה היה צמעה גבוהה עד מאד כדאיחא צוה"ק (שלה קס"ג ע"א) פרחו ממתיבתא דמשה למתיבתא דרקיע, וממתיבתא דרקיע למתיבתא טללה (ועי' פרדרי"א פרק מ"א עולם מעלת קדושתם ועברתם כמלאכי השרת ולא ראו קרי מימימה) ואף פשוטי העם שבאותו הדור זה והשיגו למעלה נשגבה ועלומה עד מאד, כדכתיב וכל העם רואים את הקולות, ואמרו ז"ל צמיתלה רואים את הנשמע. וא"כ לפי מלך אותו הדור לא היה להם מה להתיירא מחובת הערבות שנשטו בה צמאמר ושמרתם את צרית.

אמנם הנה צמעמד הנצח נמלאו והיו כל נשמות ישראל העתידים להבשרות עד סוף כל הדורות באמנם ז"ל עה"פ ואת אשר איננו פה עמנו עומד היום שכולם נכנסו בצרית צמעמד הר סיני ונתחייבו צערות על כל הדורות הבאים, וכמו שמורגל בדבריהם ז"ל מושבע ועומד מהר סיני (ועי' צפפרי ויואל משה ח"א סימן ל"ה מ"ש צב על דברי צעל עקדה יתכן פ' נלצים שנתקשה צב מאד שהרי המלואות חוצה הבוקר הם והגופים של דורות העתידים לא היו שם וכיחד יתכן להשיג את הנשמות על הגופים, יעו"ש בצרובה). עכ"פ מבואר שבאותו מעמד הנצח היו גם כל נשמות ישראל מכל הדורות הבאים, וכיון שראו אנשי דור ההוא מלך נשמות ישראל העתידין

כמו שבבוא הרמב"ן ז"ל מדברי הירושלמי סוטה שהיו אזכרה להקים את התורה ציד המצבילים אותה. ולפי זה יתבאר הכתוב ושמרתם את צריתו שנאמר להם קודם מתן תורה, שהוא אזכרה על שמירת צרית הערבות, כי צערם עמדו רגליהם על הר סיני לקבל על עצמם עול תורה ומצוות קדם להזכירם על חובת הערבות שהוא היסוד לקיומה של תורה. והשתא אחי ספיר דכל אלו הדברות שנאמרו בקרא דשמרתם את צריתו כולו איתניו ציד דאלו ואלו דא"ת, שהרי הכל בכלל אזכרה זו שבת מילה וע"י. וחייב הערבות חל על כל המלואות, וכאמור, וכן.

ודאמאן להכא דפרשה ושמרתם את צריתו היא אזכרה על חובת הערבות, ויבן לנו מה שדרשו ז"ל שנאמר כאן אמירה רכה לפשוטי עם ודברים קשים בגידון לבני העליו. דהנה צרית הערבות היא חוב הרוצן על כל אחד מישראל כלפי רעבו, בני העליו ערבים צעד פשוטי העם, וההמון ערבים צעד בני העליו. והנה חובת הערבות המוטל על פשוטי העם כלפי בני העליו אינה דבר קשה כ"כ, ואין להם להתיירא ולפחד ממנה כולי האי. אבל לאידך גיסא בני העליו יש להם להתיירא מחובת הערבות שעליהם, שהרי הם אחראין וערבאין צעד המון העם מפשעיהם לכל חפאתם. ולאותה כאשר נאמרה פרשה זו מה כתיב בה ושמרתם את צריתו שהוא ליווי על שמירת צרית הערבות כדאמנן, היו הדברים קשים בגידון לבני העליו שחל עליהם חוב כבד מאד, להשיג צעינא פקוחא על המון העם, ולעומת זה היה בדברים אלו אמירה רכה לפשוטי העם שאין הם מתפחדים מהחוב המוטל עליהם לגבי בני העליו. והשתא א"ש דבאמת לא נאמרו כאן צ' סוגי אמירות, אלא דמקרא זה עצמו היו צו אמירה רכה לפשוטי העם ודברים קשים בגידון לבני העליו.

וגם למה שפירש"י ז"ל ממיתלתא כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבני ישראל אלו הנשים, מובן נמי טעם שהיתה בדברים הנאמרים בפרשה אמירה רכה לנשים, שהרי נשים אינם בכלל חובת הערבות (כמבואר במהרי"ט) על כן היתה פרשה זו

בתי חינוך ופרדים, שלא יהיו מושפעים מן הדעות הכוזבות ורעיונות המקולקלות של הדור, וזכר הכינוי מקום הלל ומקלט בעומ עבוד הדורות הבאים.

וזה ביאור המדרש הקרב אליך את מטב לוי וכו', צעת שעשו ישראל את העגל לא היה שבע לוי ביניהם שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי, וכדי שיעמידו יסוד חזק ואיתן שלא יפלו ציבים ברשע זו אמר המדרש שחולים צבית ה' אלו חינוקות שצביה"ם, עד שהם שחולים הם צבית ה', פי' שנעשו שחולים צבית ה' אלו החינוקות שבעודם שחולים רכים ולא קלטו עדיין מן ההשפעות המקולקלות של הדור כרי הם מתחנכים צבית הספר, שיהיה תחלת יסודם בטובה. ולפיכך גדולה חזקת לפני מלך מלכי המלכים על מפעל הטוב אשר עשו, שהקימו ויסדו בתי חינוך לתשכ"ר על טהרת הקדש.

אמנם לא זו בלבד עשו בני לוי להלל תשכ"ר שצאחו הדור ע"י הקמת בתי חינוך בדרך החורב, אלא יתירה מזו שחזקו וקיימו את עתידן של הדורות הבאים במפעל נשגב זה, ועל כל העובי הזה אשר עשו הנה שכרם אחס ופעולתם עדיין לפניהם, שהם עתידין ליעול שכר דורות הבאים שיסודתן בהררי קדש מכחן ומהשפעתן של בני לוי שהשרישו בדורותם אחריהם. ועל מפעל הטוב אשר עשו מצטיין הכתוב אני ה' נאמן לשלם שכר, וכואב הצטחה על השכר הטוב העתיד להשחלם להם, צעצור שיש להם חלק במעשיהם הטובים של הדורות הבאים (ומיושבת קושיא ד').

וְעֵינֵינוּ הנה יסוד ושורש הכל הוא חינוך וגידול הבנים דרכי החורב והיראה, וכדי שיהיה החינוך על טהרת הקדש נחזק להחזיק ולסיע צדי לומדי חורב. אכן לפי שהחובב מופלת על כל אחד מישראל למחות צדי עוצרי עצירה, ט"כ לפי שיראי ה' מוחים בעוצרי עצירה וכדבר אינו עוב וכשר צעיו ההמון, לכן הם מושכים ידיהם מלתמון במוסדות החורב, ויועד אנכי שאילו היינו נמנעים עכ"פ מלתמון ברשעים וביינו שותקים עכ"פ היו לנו מושיעים ומוחלים רבים להחזקת החורב, ואעפ"כ

לרדת לעולם בדורות הבאים לחזקת רעבד ופחדו מאד כיצד יתכן לקבל ערבות על דור שפל כזה, ולפיכך רצו לחזר בהם מיראה פן לא יוכנו דורות העתידין לעמוד בחובת הערבות, כי כבד הוא מהם, והולירו לכפיית הכר כגיגית מחמת חובת הערבות שלא רצו לקבלה.

תמצית הדברים כי במעמד הנבחר נכנסו ישראל צבית הערבות צעצור הדורות הבאים, להחתייב כל דור צעצור אצלו אחריו לדורותם (ע"י צענין זה צבית"ם כק"י פ' נצבים עכ"פ ולא אחסם לזכרם וגו'). והנה טיבה של חובת הערבות צעצור דורות הבאים היא לגדל ולחזק תשכ"ר והבדריהם בדרך התוביה"ם שיהיו הכוח ממשיכים לשלשלת הדורות שזכו יסוד קיום הדורות הבאים, מפי עוללים ויונקים יסדת עת, וצפרע דורותם זה שגבר כח הספיע"ת צעצור" לריבים להחזק צענין חינוך הבנים דרכי החורב והיראה שזכו כל מעמדן ומגבן של ישראל בזמנים אלו.

ובדרך זה נחזר לבאר המד"ר (קושיא א') עכ"פ הקרב את מטב לוי וגו' ה"ד שחולים צבית ה' מדבר בשבטו של לוי שהפריחו מלכות ומע"ט בשעה שעשו ישראל את העגל שנאמר ויאספו אליו כל בני לוי וכו', שחולים צבית ה' אלו חינוקות שצבית הספר. והנה כשחטאו ישראל צעגל היה הפגם גדול מאד במחנה ישראל, ואף אחר ששבע לוי לחמו נגדם במסעי"פ והרגו את העוצדים לעגל, כמאכ"כ שימו איש חרבו וגו' והרגו איש את אחיו וגו', והנשארים שהרהרו בלנם לעצור זה עשו חטובה, מ"מ רועם החטא עדיין נשאר בפנימיות הלל, ודבר המולא מקום לשכון בקרב הלל קשה מאד לרש ולעקר אחריו, על כן לעת כזאת שנמלאו בקרב ישראל רעיונות בלתי טובות שוא ותפל, נוסדו יחד שבטו של לוי הנאמנים לה' ולחזרתו לעבם ענה דעת מה לעשות להליל ציבים משטף מים הזידונים, שלא יכשלו להיות נתפסים אחר הדור, ולא מאלו דרך אחרת אלא חנוך לגער עפ"י דרכו, לנהלו משחר על ילדותו על מצוית החורב והיראה, וזאת עשו שבע לוי בראותם שהדור נתפס במחשבות עצירה הקימו ויסדו לעצמם צבית ה', וקיימו בנפשם לעת כזאת "הבדלני", לבון

כי הם רודפים ליהנות מן העם ע"כ יחניפו להם כדי שיחזיקו אותם בחזקת גדולה, ולא די שאין מוכיחים אותם על עניינים אלא מתוך שמחניפים להם הם בעצמם אוחזין ומעשיהן ונמשכין אחריו, עכנ"ק. ואם הוא כתב כך על חמיו הדור צימיו, מה נעני חן אכתריה צדור בשפל הזה, אשר עון זה הוא שורש לכל הפרעות, שהרי לא בלבד שמחניפין לאנשים בעלי עבירה שנכשלו בחסם עוונות פרטיים, אלא מחניפים לרשעים כופרים וזמנים ועל הכלל כולו ילאו, שמחניפים להם ושותקים ומשתקים כל מחאה נגדם.

ואילו היה צדור הקודם עבירה זו שיקחו ישראל מלכיה לעצמם נגד התוכ"ק היו מרעישים תבן ומלואה על כך, וזכרנו שמעבירים שם לשמד אלפים ורבעות מאחיו צ"י. לזאת אם יירוש הדורש דברי תוכחה ומוסר צדור הזה ואינו מזכיר מאומה מענין זה שהוא הפרעה הגדולה ביותר בצדורו כרי זה עוון פלילי, וכל המוסר אינו אלא תקלה גדולה לקיום התורה והיכרות, כי יאמרו מדשתקו רצון בזה ש"מ דאף הם מסכימין עמכם.

ומכאן נוכל להבין החיוב המוטל עלינו להחזיק בעצמנו את מוסדות התורה, דהנה איתא במד"ר פ' משפטים דבעוב"ז לפי שאין הדורות ראויין ע"כ ינמלאים אולרות הכסף צדור בעלי עבירה, וזכין שאנחנו מחזיקים בדבר למחות בעוברי עבירה ולהתריע על הפרעות, א"כ כל העם הנחפסים לרעיון הכפירה רח"ל נמנעים מלהתמוך ע"כ בהכרח יריבם יראי ה' לתת ממנוס יותר לתמיכת התורה, וגם אלו שאינם בעלי יכולת כ"כ עליהם לתת כדחזין מדברי המד"ר ה"ל, לא היה סיפק צדור להחזיק וכתחזיק כרי זה בכלל צדור, ולכאורה אם אין סיפק צדור להחזיק כיצד החזיק בעמלי תורה, אלא ודאי דאף מי שאין צדור להחזיק אם הוא חפץ באמה להחזיק לומדי תורה וסייעו בה"ש שיוכל להחזיק.

ובדתנן במסכת אבות (פ"ג מ"ג) וכל העמלים עם הלאו יהיו עמלים עממה לשם שמים שזכות אבותם תהיה שבתן וכו', ואח"כ מעלה אני עליכם שכן

ח"ו לא משום כך נבליג ונחלפך מנמחות כמות: עלינו עפ"י תוכ"ק.

ונראה שזאת כוונת המד"ר פ' קדושים (פכ"ב א') עכ"פ. וכי תבואו אל הארץ ונעמדתם בה"ד (משלי ג') ע"ז חיים היא למחזיקים בה אינו נאמר לעמלים בה לא היתה תקומה לשונאי ישראל אלא למחזיקים בה וכו', ר"י אמר בש"ר חייה לא למד אדם ולא עשה ולא שמר ולא לימד לאחרים ולא היתה צידו סיפק להחזיק וכתחזיק ולא למחות ומיכה כרי זה בכלל צדור, ע"כ. ולכאורה מה שייכו זה לזה ב' דברים אלו החזקת התורה עם מחאה בצעלי עבירה, עד שהמדרש כורכן יחד בחדא מחתא לא היתה סיפק להחזיק וכתחזיק למחות ומיכה. אך לפי מה שזמנינו הדברים מובנים, כי אם מוחין צדור עוברי עבירה כרי נמנעים מחמת כן מלהחזיק תורה, ואם אין מוחין כרי הם מחזיקים. ולפי"ז יש מקום גמוש פן יאמרו אותם הרוצים להחזיק אם אחס זקוקים לתמיכה מאתנו היו נמנעים ממחאה ואז יתן להם כסף משנה להספיק צדורו להחזקת התורה, על כן חוצרו יחדיו ב' ענינים אלו, החזקת התורה וחיוג המחאה בעוברי עבירה, להודיע כי ניתן לקבל החזקת לאורך מוסדות התורה אך ורק אם נה יחזקל בעבור כך מלמחות בעוברי עבירה.

ומכאן כי עשות גדולה בזה רבים הסוברים כי ראוי להחזיק לרשעים כדי לקבל מהם תמיכה וגלל כן הם שמים יד לפה ומעלימים עין מעוברי עבירה, וזהו עוון פלילי צדור דאף שמאור רבה לחזק את התוכ"ק אין להתחשב בזה כדי להבטל מחוצת המחאה, ואם מחמת כן ימשיכו הכמון ידיהם מלהחזיק תורה החזקת התורה באופן אחר, ואין לך עוון גדול כמחפה שפ"י ששותקין על כל הפרעות מכשירין מעשיהם של עוברי עבירה.

צא ולמד ממ"ש בשה"ק ראשית חכמה (שער הקדושה פ"ג) צענין חומר עוון התגופה והביא בשם ספר קדמון הנוטל פתחי התשובה כמו התגופה. ופלא מה שסיים בצדורו שם ח"ל, זה הענין הוא תקלת חמיו הדור

בצרתמורה שם שכתב, וז"ל, וכל העוסקים עם הכזור להכריח ולכופ את הכזור לדבר מזה לצדקה או לפדיון שבויים יהיו עוסקין עמכם לש"ש שזכות אבותם של ליצור מסייעתן לחת מה שיפסקו עיניהם ואפילו ממון הרבה, ואחם המתעסקין לכופ את הליצור למזה ז' מעלה אני עליכם שכן הרבה כאלו עשיתם זאת המזה ממנוכס ממך, עכ"ד הרע"ב. ולפי זה יתבאר אומרו יהיו עמלים עמכם לש"ש, שלא יאמרו העוסקים עם הכזור כי צדקם וצדקתם עשו ויעשו את הליצור והכליו להוליאו מהם ממון הרבה לצדקה, אלא יהיו יודעים שכל מה שכליו הוא בסייעתא דשמיא.

ואפ"ש עוד כוונת המשנה עפ"י ק"י זלכ"ה ציטט לב פ' אמור במהכ"כ יראה ה' עבורה עומדת לעד עפ"י"ש הספ"ק בהבדל בין יראה העושה ליראה הרוממות, דכירא מעושה הוא מכח סיבה העושה, ואחזה יראה איו מורש לבניו אחריו כי איננה קיין עמו, אצל הירא הרוממותו יתבדק אחזה יראה מורש ומנחיל לבניו אחריו, וכו"ו דכתיב מי יתן ויהי לבדם זה להם ליראה אותי דייקא, כל הימים יראה תמידית, למען יעב להם ולבניהם לעולם, וכו'. וז"ש כה' יראה ה' עבורה, ביינו יראה הרוממות שהיא יראה עבורה בני סיבה חולנית עומדת לעד כלומר לדורותיו אחריו, עכ"ד ז"ל.

וז"ש התנא וכל העמלים עם הכזור יהיו עמלים עמכם לש"ש, וכן תאמר בלצדק איכבה נוכל להגיע לידי מעלה רמה זו שיהיה כל עסקינו לש"ש מבלי פניה חילונית, גאחא אמר שזכות אבותם של הליצור מסייעתן, ואבותיהם היו יראי שמים הרוממותו יתעלה, וא"כ יראה זו ניתנה למורשה לבניהם אחריהם לעולם. וז"ש שזכות אבותם מסייעתם, "ולדקתם עומדת לעד", פי' לז' שיש צידם זכות אבות המסייעתן ולדקת אבותיהם שהיו יראי שמים ציראת הרוממות עומדת לעד מנחילין את צניהם לדורי דורות ציראת עבורה זו, על כן יתכן להגיע לידי מדח זו להיות עמלים עם הכזור לש"ש בצירוף זכות אבות.

הרבה כאלו עשיתם, ופי' הר"ע מצרמורה וכן העמלים עם הכזור יהיו עמלים עמכם לש"ש, שלא יענו עטרה לעמלם נומר כך וכך עשיתי בשביל צדור, שזכות אבותם של ליצור ולדקתן העומדת לעד היא המסייעת אל העוסקין עמכם להוליאו לאור דקדק, וגא' מזה טוב השתדלותן של העוסקין ואעפ"כ מענה אני עליכם (היינו על העוסקין) כאלו אחם עשיתם זאת הוליאו ואחם עוסקין לש"ש, עכ"ד הרע"ב.

ולבארנה אחתי דברי המשנה צ"ב מה שכוונת להזהיר בנאף שיהיו עוסקים עם הכזור לש"ש, דכי רק העסק בצרכי צדור בלבד נריך שיהיה לש"ש הלא בכל מזה ומזה נריך להכחון לעשותה לש"ש. אמנם לפי פירושו של הרע"ב ז"ל יתכן דכוונת אומרו יהיו עוסקין עמכם לש"ש "שמים", כלומר לפי שהעוסקין צ"ל זוכים ומללחים לפעול גדולות וגדולות, ע"כ עליהם לדעת ולהשכיל כי בלא צדקות עמלם עשו את כל החיל הזה, אלא צדק שממנו עליון הם עושים ומללחים, וז"ש שיהיו עוסקים עמכם לש"ש שמים, שיהיו יודעין ומכירין כי מן השמים מסייעים צידם להכלילם במשלהם.

ועד"ז פירשתי דברי רש"י ז"ל צפ' צא עכ"פ פסח הוא לה', הקרבן קרוי פסח ע"ש הדילוג והפסיחה וכו', ואחם עשו כל עבודותיו לש"ש שמים, ע"כ. ולבארנה מה ענין זל"ז דצבור שהקרבן קרוי פסח ע"ש הפסיחה ע"כ הוא מזהיר לעשות כל עבודותיו לש"ש שמים. אכן הנה ישראל היו צעומק עומאת מנרים ערות הארץ, ובלי פסח יאלו לפתע מעמקי העומאת ונתעלו צדק אחת למדינה גבוהה ועליונה עד מאד בדרך דילוג ופסיחה. וזה"כ פסח הוא לה' ע"ש הדילוג והפסיחה, שקפלו ודילגו צדק אחת משפל המצב אל מדינה עליונה. וכלפי זאת הוהירן ואמר ואחם עשו כל עבודותיו לש"ש "שמים", כלומר אל חסברו כי צדקות עמליהם הגעתם עד הלום אלא דעו כי צדק אלקי מן השמים עליהם ונתעליתם מצירא עמיקתא אל רוס במעלות.

ועד"ז אפ"ל כוונת אומרו וכל העמלים עם הכזור יהיו עמלים עמכם לש"ש, גם לפי הפירוש השני

(ג) עור איתא צמד"ר שם ד"א לדיק כחמר יפרח מדבר בשצבו של לוי שהיו לדיקים וכו'. שחלים צבית ה' שלא יכיו זזים מצבמ"ק לעולם. צחירות אלקיו יפריחו. זה השירות חדע שכן הוא שנאמר בקרב את מטב לוי. וז"ב.

(ג) בסוף פרשת הלויס כתוב אני ה', והקשה ק"י זל"ה ציטת מהש צמם המפרשים ממה שמינו בדברים ז"ל ככ"מ דכתיב אני ה' דרשין ציב נאמן לשלם שכן, וזה שייך דוקא היכא שהשכר משתלם לזמן רחוק, שאז הולך הכחוש להאמינו על תשלום השכר, שלא ויתאש לומר כי לא יקבל שכר על מעשיו, משא"כ הכא שצאו הלויס בשכרן מיד באתו זמן, דבעבור שלא חטאו בעגל נתמנו על משמרתם לשרת בקדש. א"כ אין כאן צורך להאמינם על תשלום שכרן, שהרי כבר התקבלו שכרן משלם, ומה טעם אמר"כ אני ה'.

ונראה לומר עפ"י מה שמינו בספרן של לדיקים כי צאמת מה שהאדם זוכה לקיים מצוות הצורא יתצרך הוא לו שכר גדול מן הכל, כי המשכיל יודע אשר קרבת אלקים לו טוב מכל מין שכר שצטולם וע"ד שאמרו (אבות פ"ג מ"ג) יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט צע"ה"ו מכל חיי עב"ה. ובזה פירשו המשנה בלצות (פ"ד מ"ג) ששכר מצוה מצוה כל"ו שטעם עשיית המצוה היא שכר טוב לעושה שהתענוג הרוחני הנפלא שבעשיית המצוה אין ערוך אליו. ואעפ"י הצורא יתצרך משלם שכר טוב צעד כל מצוה שהאדם עושה. מלבד השכר שיש לו בעלם עשיית המצוה (ע"י צמאור ושמש פ' עקב וע"י ציט"פ מאמרי חג השבועות כ"ג).

והנה ל"ד שזכו הלויס לשרת בקדש על אשר לא חטאו בעגל. חם הכתוב שלא ימלאו מקום לעמות כי צמם שנתמנו לעבודת הלויס כבר קבלו שכרם על מפעל הטוב אשר עשו, ושזב לא יהא להם שכר צע"כ צעבור כן, דעל מה ששירתו צממשן לא מגיע להם שכר לעב"ה, שהרי עמם השירות שכר הוא להם, שזכו להתקרב אל הקדושה, לחיות צנונים ה' וליהנות מזיו קדש. דשכיבה, אשר הוא אושר רוחני מופלא

ודברי המשנה בואת כל יסורו מנגד עינינו, כי עלינו מוטל הדבר להחזיק בנוסדות החורב שרובם מצוי עניים, וח"ו שלא לקחת ממון מעובדי עזירב לתמיכת החורב, ואפילו אם מחמת כן יבעלו הנוסדות ח"ו ג"כ אין לקחת מהם תמיכה, שזה הוא מיוסדי האמונה דאם אין מוחין צבם כרי זה כהסכמה למעשיהם. וכתב הכלי יקר ז"ל צ"י לנצח צמא"כ הנסחרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו, שאין צאים לדי כך לעבור על הנסחרות אלא מחמת שלא נמנו צנגלות, דאילו היו מוחין על הנגלות היו מתיראים לעבור צנסחרות מיראם פן יחגלו, עי"ש. אבל צעור"ר האפיקורסים עושים הכל צנגלה ואין עומדים להתירצ נגדם, על כן עלינו להחזיק בעצמנו צמוסדות החורב, וח"ו לקוות לממון משלכם, כי אם צריך לעמוד צפרן ולהתירע כנגדם.

ועצ"נו להתחזק צצטמון גמור כי כשם שצמרו ה' יתצרך עד כה כן ישלח צצור מקדש להמשיך צבחוקת החורב, כי כה שמינו יש צכל זה, והכל צא צצור אלקי, כמאמר התנא וכל העמלים עם הוצור יהיו עמלים עמכם לש"ש וכמו שכתבאר. וצעינינו ראינו כי יוכלנו להחזיק מעמד עד הנה שצור נגד השכל, ואין זה אלא צסייעתא דשמיא, ועלינו להתגבר על כל הקשיים ולהמשיך הלאה שלא יהא לו הפסק ח"ו כדמסיים צמתני' וצדקתם עומדת לעד צלי הפסק. והקצ"ה יצפור שכל מי שנותן ומסייע ויש לו חלק צבחוקת דברים שצקדושה יתצרך שיהיה ציכלתו לתת כפל כפלים ויתן ויחזור ויתן. והצוב"ע יצפור שזכה להתקדש צקדושה וצטברה צשלש ימי הגצלה כשם שהיה צצעת מ"ח, וזוכה לראות צציהת המשיח עם משרע"ה ודור המדבר, הקצ"ה יושיע לכלל ישראל צכל מיני יצועות טובות צברמת קרן החורב וישראל וצבהנגלות צצור שמים עלינו צצ"ה.

*

הקרב את מטב לוי וגו' צמד"ר (פרשה ג') ה"ה"ד לדיק כחמר יפרח מה צממר זו אלא למרחיק כן מתן שכן של לדיקים רחוק מהן לעב"ה. וז"ב מה שייכות דרשה זו לכאן.

רצונו חינוך שגורל לשש חדשים מבו לחלל עליו את השבת כך שני רצונו חינוך שגורל לשש חדשים אין מחללין עליו את השבת וכו'. ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת וכו', ואם צדור לו שהוא בן ז' מחללין עליו את השבת מפני שהוא בן חיים, אבל בגורל לז' אינו בן חיים לכך אין מחללין עליו את השבת וכו'. רש"י אומר כל שאינו חי ל' יום אינו לחדשו אלא נפל וכמה סמכה דעמו של רש"י ל' דברי תורה לפי שאין בצבורות נפדין אלא ל' יום, שנאמר ופדיוו מנן חדש חפדס.

וְנִרְאָה לנאר המד"ת בהקדם להתבונן במאמרי הכתובים צפרת חולדות צברת יתחק ליעקב, דכתיב ויאמר בא אחיך בצרמה ויקח ברכתך, ואיתא במדרש בא אחיך בצרמה בחכמת תורתו. ולריך להבין מה חכמת התורה כי בלקוחת הצבורות. גם ראוי להבין טענת עשיו דכתיב ויאמר כפי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים את צבורתי לקח והנה עתה לקח ברכתך. ולכאורה מה ענין מכירת הצבורה לטענה זו שרימה אותה בנטיית הצבורות, והלא במכירת הצבורה לא התהלך עמו יעקב בצרמה כלל, אלא עשו הוא שמכר לו את צבורתו מלואו העובד תמורה לחם ומזיד עדשים ומה לו להיות זועק על לשעבר, לומר שמכירת הצבורה היתה בצרמה, כאמרו ויעקבני זה פעמיים, ולריך להבין טענת עשו בזה.

אֲכָן הנה המפרשים ז"ל האריכו למענייתם לחקור בענין הצבורות שרלה יתחק לנכר את עשו בצבורות עוב"ז לז' שצבר בסביבתו יעקב ועשיו ביניהם על חלוקה זו כאמרם ז"ל (ילקוט פ' חולדות) שעוד צמעי אדם חלקו נחלה שתי עולמות ועל יעקב אבינו ע"ה עולם הבא לחלקו והעוב"ז עולם הגורלו של עשו. אך לפי זה אין ליעקב חלק ונחלה כלל בהשפעת העוב"ז בגשמי וכולו שייך לחלקו של עשו. ואמנם מן ההתחם סופר זכ"ה כתב שכונת יתחק היתה לנכר את עשו בצבורות עוב"ז, לפי שהי' צבור שעשו מכיר ערך תורה ומלאות, ויספיק ליעקב על התורה ועל העבודה כמו יששכר וחזקוני, אבל רבקה שהיתה מכרת את עשו וידעה שבאופן כזה לא תהי' ליעקב אפשרות לעבוד את ה' וללמוד תורה, שלא יתן לו עשו מעיניו העוב"ז,

מעין עוב"ז, וא"כ כבר נעלו שכם משלם, ועל מה ולמה יגיע להם שכר עוד.

לִיָּאֵת בצמיתים הכתוב צמ"ש "אני כ"י נאמן לשלם שכר, כי עתידין הם לקבל שכר טוב לעת"ל על מה ששירתו בקדש, כדאמרן דאף שטעם קיום המלצה הוא שכר טוב לעושיה. הקב"ה אינו מקפח שכר כל צדיק, אלא שכן שמור להם לעוב"ז, ומיושב בזה מה שהקשה ק"י זכ"ה (קושיא ג').

וזה יחי' ביאור המדרש הקרב את מטה לוי הכ"ד לדיק כתמר יפרח. שלא חטעה לומר כי צמח שזר בני לוי להקרב אל נועם זיו השכינה הקדושה כבר נשתלמו שכן, ושוב לא יטלו שכר על כך לעוב"ז, לז"א מה תמכר זו ללח למרחוק כך מתן שכרן של לדיקים רחוק מהם לעוב"ז, דאף שהלדיקים זכו לעושים נועם מחיקות עריצות המלכות, כל הקרב הקרב לעבודת ה' מרגיש ומשיג יותר נועם המלכות ועושים מנופת לוף וכל טעם, מ"מ לא יגרע חלקם לעוב"ז, אלא שכן יעלו משלם לעת"ל מבעל הגמולות.

ועד"ז יחי' גם ביאור הד"א שצמד"ר (קושיא ז') לדיק כתמר יפרח מדבר בשבטו של לוי וכו' שחולים צדיק ה' שלא יכיו זויס מצהמ"ק לעולם וכו' שנא' הקרב את מטה לוי. שהרי זה כמבאר ומחזק מ"ש בתחלת דבריו שמתן שכרן של לדיקים שמור ומונה להם לעוב"ז אף שצבר זכו לעושים נועם מחיקות המלכות צמ"ז. ומצינו ראוי' על כך ממה שמתנו שקבלו שבע לוי שכר טוב על מה שלא חטאו בעגל לעמוד לשרת בקדש, ושלא יכיו זויס מצהמ"ק לעולם, וא"כ לכאורה ה' מקום לעשות ולומר שכר נשתלמו שכן צמ"ז, אלא דע"כ א"א לומר כן שהרי הכתוב מצטיתן אני ה' נאמן לשלם שכר. הרי שם מצמיתים על כך כי יצאו בשכר לעוב"ז, וזה לך האות שמתן שכרן של לדיקים לפון ומונה לעוב"ז, וכן.

*

ויאמר ה' אל משה פקוד כל צבור זכר וגו'. בתחומא (י"ח זכ"ה צמד"ר פ"ד ג') ילמדנו

ופשיטתו שלא יפרנס עשו את יעקב שיוכל לעבוד את ה' בנמוחה, על כן דבין הוא שיעול יעקב השפעות בעולם הזה.

אך כאשר שמע וראה עשו הרשע כי ע"י שלקח יעקב את הבכורה זכה ממילא בהשפעות העו"ז המסתפק מהם, שהוא הכרח לעובדי ה' כ"ל, בא בטענה שעתה נודע לו למפרע שלא תחזונו יעקב בלקיחת הבכורה אלא כדי שיוכל לזכות בהשפעות עו"ז, כי כך דרך הרשעים לחזוד את עובדי ה' שאינם מתכוונים לעבוד את ה' בנחת, כי הרשעים אינם משיגים כלל מעולם ומדרגתם של עובדי ה'. וזכו שטען עשו את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי, ר"ל שעתה נחגלה למפרע שלא לקח את הבכורה, כדי להתחכם אח"כ ולקחת את הבכורות.

ובזה אפשר ליישב קושיית המפרשים כיצד שיך למכור את הבכורה שהוא ענין קדימת הזמן בלידה, שדבר זה לא ישתכח לעולם, וכי יוכל המאחר להיות קודם בזמן ע"י המכירה (ע"י ברא"ם ובגור ארי' סג). אך לדרכנו יוצא ע"י, דהנה יעקב אבינו ע"ה לא הפסיד לעשו כלל בלקיחת הבכורה, שהרי עניני עבודה ה' השייכים לבכור לא חפץ בהם עשו כלל, אלא שטענתו הייתה על מה שזכה יעקב באמצעות הבכורה ליעול את הבכורות שבהם דברים גשמיים, שעל זה הילך לו מאלו, אכן מכיון שקיבל יעקב אע"ה עבודה השייכת שחלק הבכורה שזה מסר לו עשו מרצונו בעו"ב, ממילא שייכים לו גם הבכורות הגשמיים, ואינו צריך עוד לזה שום קנין כלל. ועוד דכיון שהוא מקיים את התבי"ק א"כ בכורו וזכותו מתכוונים ומתקיימים שמים וארץ וכל אשר בהם, כמאמר"כ (ישעי' לג) אם לא בריתי ויו"ם ולילה מוקות שמים וארץ לא שמתי, א"כ הוי כמילא מוטעו של ים כמבואר במפרשים, ולאחא אף שמא דבין היו הבכורות מגיעים לעשו כי הוא בכור וכ"ל שנלעטר יתחב וכו', ע"כ קיבלם יעקב וזכה בהם בחכמת תורתו, ובכך.

ובזה יובן במדרש עכ"פ היום ראה ויו"ם מה ראה ארצו של יוסף ראה, ועוד אי' במדרש מה ראה ישראל ביום ירדו מלכים בידם, וזוהו פלא, אכן

ובנחת זה עמנו ה' כוונת עשו צמח שמכר את הבכורה ליעקב, שהוא ראה למכור לו קדושת הבכורה בלבד שהיו עבודה ה', וסגר בדעתו דכיון שהעו"ז בידו לא יתנו ולא יספיק לו מאומה, וממילא לא תהיה ליעקב אפשרות לעבוד את ה', ותחזקת המכירה מאלו. ומכיון שירד רצק לסוף דעתו, לכן סיבב שיצד את יעקב ברכות עו"ז, וע"י כן יוכל לעבוד את ה' כרצונו, ויכיו שיהיה בידו. ולפיכך מכיון ששמע עשו שצריך אצלו את יעקב ברכות עו"ז זעק וזעק גדולה ויעקבני זה פעמים, דעכ"פ נודע לו שעי' ויעולת הבכורות ותאנה גם במכירת הבכורה, שהוא ה' כבוד שם הבכורה לא תחזקת בידו על יעקב, מאחר שאין בידו השפעת העו"ז, ועתה אדרבה שיהיה בידו, עכ"פ הכח"ס ז"ל.

המורה מזה כי מה שנמל יעקב אע"ה את הבכורה מעשו כדי שיהי מיוחד לעבודה ה', כמ"ס הרמב"ן ז"ל, דבר זה גרם לו לזכות גם להשפעת העו"ז, שהרי בהכרח הוא שיהי לו גם השפעת גשמיית כדי שיוכל לעבוד את ה' כאשר עס לבדו בשמחה ובטוב לבד מרוב כל. וכיון שאין לו לזכות שיקבל השפעת עו"ז מעשו הרשע, סיבב ה' שיקבל את הבכורות, וע"כ תחזקת הבכורות בידו.

ובזה מובן מה שהסכים יתחב על הבכורות שצריך את יעקב, כאמרו גם צדק יחי, ולא תרם לו על מה שעשה במרמה בלתי ידיעת אצלו. דהנה רש"י ז"ל שם הביא מתחומות למח חרד יתחב מרדך גדולה, אמר שמא עוון יו בי שצירכתי קמן לפני גדול ושיעיתי סדר היום, כהחיל עשו מלעק ויעקבני זה פעמיים, אמר לו אצלו מה עשה לך אמר לו את בכורתי לקח, אמר בך הייתי מייר וחרד שמא עברתי על שורת דבין עכשיו לבכור בירכתי גם צדק יחי, ע"כ. ובהכוונה מבוארת דמכיון ששמע יתחב אצלו כי יעקב כבר לקח כימונו את הבכורה, א"כ דבין הוא שיהיו הבכורות שלו, שהרי עובדי ה' לזכותם להשפעת גשמיית, ושמה תאמר שישפיע לו עשו השפעת עו"ז כדי שיוכל לשבת על הכורס ועל העבודה, זה אצלו, שכבר נודע ליתחב בלחות שעה רשעת עשו, כאמרו ז"ל עכ"פ ויחרד יתחב מרדך גדולה שנפתחה תחתיו גביס,

קיימא, וזוודאי לא יחי' עד לשנת הבאה, דמועצ לחלל שנת אחת וכו' ליכא, ובכ"ג אין מחללין עליו את השבת, אבל למאן דיליף מדכתיב וחי זהם ולא שימות זהם מחללין עליו את השבת, דחיי שעה נמי חיים מקרי. וכיין איפסקא בלכתא בשולחן ערוך (סימן שכ"ט ס"ד) דמפקחין את הגל חף על מי שאינו יכו' לחיות, כדמסיק שם חף שזוודאי אינו בר קיימא דחיי שעה נמי חיים מקרי.

ועפ"י זה תמכו המפרשים ז"ל על מ"ש באור"ח מקדוש בפרשת תשא עכ"פ ושמרו בני ישראל את השבת, שבעמים בלשון הפסוק דכתיב פירושא חס שבת וישראל לפניך זה לחלל זה לשון תשמור ישראל ויתחלל השבת. ולפי זה יתפרש ושמרו, "בני ישראל" כלומר שחששם את בני ישראל, "את" השבת עם השבת, דדוקא "חלופין" כזה נמשיות בשמירת שבת חס לא יסתכן ישראל במיתה, משא"כ חס הוא מוכן אזי שמור את ישראל וחלל עבדו את השבת. ואח"כ כי באכ"ח הקדוש חלביק או יאמר ע"ה אימתי אמרתי לך לשמור את ישראל אפילו בערך כבוד שבת דוקא "לעשות", פי' באדם שיטעו בגדר עמוד לעשות, אבל מי שזוודאי לא יקום ולא יגיע לשבת לשמור, הגם שרפואות אלו ויעילו לעשות או לימים לא יחלל עליו שבת, עכ"ל. ודבריו חמוכים שזה סותר לכאורה כמבואר בגמרא בגי' ונפסק להלכה ברמב"ם ובשו"ע דמחללין שבת אפילו על חיי שעה (ועי' מ"ש בסב"ק אורח ישראל פי' תשא ליישב דבריו הקדושים ועי' גם במנחת חינוך במוסך השבת דף י"ב מ"ש שזה).

ולענ"ד נראה לחלק דהא דאמרין שמהללין את השבת משום חיי שעה, היינו צמי שבעיט לגדר קיום מצוות ומשום הכי חף כשיודעין זו שאינו בר קיימא מחללין עליו את השבת, דגבי חיי הישראלי כל רגע ורגע יקרה וחשוב מאד דיפסד שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעכ"ז וכו', ובזמן מועט יוכל לתקן הרבה, ואפילו במחשבה גרידא יכול הוא לתקן הכל לעצמו, כדאיחא בקידושין (דף מ"ט ע"ב) במקדש את האשכח על מנת שאני לדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמה ברבד חשוב בדעתו. הכי שבהכרח **בנכד** **בזמן מועט** יוכל לתקן הרבה ולהיות נאפק

ידוע שהים לא ראה להקדש לפני משח כי זה בטענה אני קשיש ממך שאני נבראתי בשלישי ואחרי כשי (מוד"י פי' בשלח) חכן טענתו נדחית מכה צי ראיות אלו, חדא ארורו של יוסף ראה, דכתיב יוסף כי האעיר שבחתי, ועכ"ז זכר למלכות וענש רשע עליהם, וזה לא ע"י שחי' נטר הכרית, כמבואר בחיקוי"ז (חיקווא חמיסר) מאן דנער ברית זכר למלכות, ואף שזוודאי גם אחיו השבעים הקדושים שבעי רב היו שלימים במדה זו. אך לפי שביד לו נסיון ונבחן וגמלא שלם נקראת מדה היסוד ע"ש יוסף בלדיק. ולפיכך זכר להיות מלך עליהם חף שלא הי' צורך, וא"כ נדחית טענה הים אני קשיש ממך, מחמת ארורו של יוסף ראה, ומשם מוכח שאין להביע על הקדימה צמון. ויבואר גם אידיך מדרשא ראה ישראל צאים ורכוש מנרים בידם, דלכאורה איך הביע ליד ישראל רכוש מנרים, והלא אין להם חלק בעכ"ז, שהרי הכרית שייכו לעשו, כי הוא מוקדם בלידה, וזה בטענה אני קשיש ממך, ואין ראוי לגדר קטן לפני גדול, ועכ"ז שאין בטענה זו ממש דמוחזר שזכר יעקב בעבודת הש"י וכו' ומקיים תורה ומצוות ממילא זכר מחמת כן גם בכהפעות העכ"ז, ובטלה מעלת הקשישות והקדימה צמון, שהרי כדי שחלקיים עבודה הי' ציד ישראל הם זקוקים בכהנה להשפעות גשמייות. והשחא בטלה טענה הים אני קשיש ממך, דאין קדימת הצמון מעלה לגבי עובדי ה', ממנה שראה רכוש מנרים בידם של ישראל, שזכו בכהפעות העולם הזה אטע"י שעשו קדם בלידה, ובכן.

ובדרך זו נלך לבאר המדרש המוזכר בפתח בדרוש חינוך שנוול לשבח חדשים מכו לחלל עליו את השבת, בפקדום הא דאיחא בגמרא (יומא דף פ"ה ע"ה) ובכר הי רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהללין בדרך וכו' נשאלה שאלה זו לפניהם מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת ונעבד ר"י ואמר וכו'. ר"ש בן מנסיא אמר מהכא ושמרו בני ישראל את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. א"ר יבואר אמר שמואל אי' כואי בהם הוא אמיניא ידידי עדיפא מדידכו וחי זהם ולא שימות זהם. אמר רבא דכולהו אית להו פירכא לבד מדשמואל, עי"ש. והיואל לנו לדינא נפקא מיניה בן צי' הטעמים, כגון מי שידעין זו שאינו בר

למדנו שגם הקדימה בזמן יש לה מעלה וחשיבות, דהו
בעצמו הוא חשיבות שהנפש הישראלית נמצא בעולם,
וא"כ לפי זה כי מקום לדון ולומר שמוחל לחלל את
השבת בעבור נפל בן ח' חדשים אעפ"י שאינו צד קיום
מלוות כלל, וזה היפוך ממנו שנחבא בדברינו לעיל
דכזמן בלמוד בלתי קיום הכה"ק אין בו שום חשיבות.

אך אפשר לומר לקיים דברינו הקודמים דבאמת אין
חשיבות בקדימת הזמן לחוד, ושאינו צבור שגילתה לנו
כה"ק הטעם בקדושת צבור, דכחיד כי לי כל צבור
וגו' (ב"קדשתי) אותם לי, להורות דבכבודות יש בהם
קדושה עצמית שהקדיש הקב"ה לשרתו ולעבוד
עבודתו, על כן גדולה מעלת הצבור מן הפשוט, אבל
לולא זאת אין בקדימת הזמן שום חשיבות בלי קיום
תורה ומצוות, וא"כ חזר דבין דגנבל אין לחלל את
השבת, דאין לחלל שבת משום חיי שעה שאין בהם
קיום תורה ומצוות.

ועפ"י זה אחי שפיר קישר דברי המדרש פקוד כל
צבור זכר וכו', ולבאר מה מוכח שיש חשיבות
בקדימת הזמן כה"ל לפיכך נשאלה השאלה וימדנו
רבינו חינוך בן ח' מהו לחלל עליו השבת, דמכאן הך
קרא מתעוררת השאלה כה"ל דמכיון דחזין בצבור
דבקדימת הזמן בלבד יש לו מעלה על אחיו, אי"כ
יש ללמוד מה לבאר שיתללו שבת אף על הנפל,
דאף שאינו בגדר קיום המצוות מ"מ דבר זה בעצמו
הוא מעלה וחשיבות שהנפש הישראלית נמצא בעולם,
דחזין בצבור דבקדימת הזמן בלבד יש לו מעלה.
אך זה אינו כדאמרו דשאינו צבור דקדושתו עצמית,
משא"כ בשאר דוכתי אין קדימת הזמן מעלה אם אין
בו קיום המצוות, להכי מסיק דאין מחללין עליו את
השבת דלא ילפינן ליה מצבור, ודו"ק.

*

אך ואמר לבאר המד"ר הקצר את מעלה לוי בה"ד
דאין כחמר יפרח וכו' מדבר בשבטו של לוי שהיו
לדיקים והפריחו מע"ט צעת שעשו ישראל את העגל
וכו' בה"ד שחולים צבית ה' אמר ר' שמעון פזי עד
שהם שחולים (קטנים כנעניה הו') הם צבית ה'
אלו החתומים שהם צבית הספר, ע"כ. ולי"ב לומר ענין

לדיק ולפיכך מחללין את השבת אפילו משום חיי
שעה, דאפילו צרענים מעטים שיתוסף לו לחיות ויכל
לחקן כרבה לעשות נחת רוח לכהו"ת. אבל מי שאינו
כלל ועיקר בגדר קיום מצוות, כגון חינוך בן ח' שלא
יחי' אלא חיי שעה, ולא שייך אצלו ענין עשיית מצוות
כלל אין לחלל עליו את השבת, דבשביל חיי שעה כאלו
שאינו בגדר קיום מצוות לא בחירו לחלל את השבת.

וזהו אפשר להעמיס בדברי האורח"ה הקדוש כה"ל,
שכתב אימתי אמרתי לך לשמור את ישראל אפילו
בערך כבוד שבת דוקא לעשות, פי' באדם שיסנו, בגדר
עמוד לעשות" והכוונה כה"ל, דאף אם אין לו אלא חיי
שעה מחללין בעבורו את השבת משום שיסנו בגדר
עמוד לעשות, שיוכל לחקן עוד בזמן מועט, משא"כ נפל
בן ח' שאינו בגדר עמוד לעשות, לא החריב תורה
לחלל שבת (וירד ליישב עד"ז מה שכתב האורח"ה
הקדוש להלן, וז"ל: אבל מי שודאי לא יקום ולא יגיע
לשבת לשמורו בהם שרפאות אלו יועילו לעשות או
לימים לא יחלל עליו שבת, שאין במכוון למנוח שבת
דייקא, אלא עיקר הטעם משום שיסנו בגדר עמוד
לעשות, ובזה תלוי בכלל, אם צחי שעה שלו ישנו בגדר
זה נריך לחלל עליו שבת, ובכן זה).

המורה מה כי חשיבות הזמן אצל חיי הישראלית
תלוי רק במה שיש צידו יכולת לקיים מצוות
ומע"ט וצוה"ה זה אין הזמן נחשב כלל, ומעטם זה
החירו לחלל שבת בשביל חיי שעה כשיסנו בגדר
עמוד לעשות בלבד, שאז יש ערך לזמן ההוא. אמנם
לבאור יש לסתור כל זה ממנו שמיאנו שבת ה' בצבור
פער רחם לקדשו וכו' קודם צמלה אל הפשוט, והרי
כל מעלה בצבור הוא מתחת קדימת הזמן בלידה, אף
אף שיתכן שאחיו המאוחר בלידה כבר כרבה מצוות
ומעשים טובים יותר ממנו. ולפי כה"ל ה' מקיים
לומר שהימים שלא פעל בהם כלל לעבודת השי"ת
יפלו לגמרי, ולא ימנו כלל. וע"ז שכתב בזה"ק (חיי
קב"ט ע"ה) עכ"פ ואזכרם זמן כל הימים שבת עם
כל הימים שלו בשלימות, שלא ה' חסר מהם כלום
בעבודת השי"ת ע"כ. וא"כ אותם הימים שלא עסק
בהם בעבודת השי"ת הרי הם כאלו אינם, ואפשר
שמעלה אחיו שאינו צבור עדיף מיונה על פי פעלו
בעבודת ה'. וממנו שכתבינו תורה מעלה בצבור

וכיון נאמר להם כשעשו אותו המעשה קרא אותן
הקב"ה עמו של משה שנאמר (שמות ל"ב) לך רד
כי שחת עמך וכו', עכ"ל במד"ר.

וְנִרְאָה לנאר דורך זה המן הכתוב עפ"י מה
שנאמר ז"ל (עבודה זרה ד' ע"ב) ואריב"ל לא
עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי
תשובה וכו' (פירש"י) לא עשו ישראל את העגל כלומר
גבורים ושלטים ביצרם היו ולא הי' ראויה להחגבר
יצרם עליהם, אלא גזירת מלך היתה לשלועם גם כדו
ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שאם יאמר החוטא
לא אשכח שלא יקבלני אומרים לו לא ולמד ממעשה
העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה). עכ"פ ממה שעשו
ישראל אותו מעשה מוכח דמהניא דבר תשובה.

וְהָנָה ידוע מ"ש בספרה"ק בני יששכר (מאמרי חדש
סיון מאמר ז') בשם הרב בעל לימודי ה' צמח
שנאמר ז"ל (תנחומא פי' באינו) שהתשובה אינה
מועלת אלא בישראל בלבד אבל לא באומות העולם,
שאלו חטאו אין להם תקנה בתשובה. וכתב שם כמה
עשמים לכך, ואחד מנייניהו דבאומות העולם אין
התשובה מועלת משום שהקב"ה כלפיהם מלך כמאמר
הכתוב מי לא יראך מלך הגוים, וקוי"ל (כתובות י"ז
ע"א) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. משא"כ
ישראל שהם קרויים גוים למקום, כמאה"כ גוים אחס
ל' אלקים, והקב"ה להם כבד ואז שמחל על כבודו
כבודו מחול לפיכך מהניא דבר התשובה למחילת חטא
ולסליחת עוון.

דִּוְצֵא לנו מזה דמחטא העגל שאבדו שם עמי
וקראם הקב"ה עמך דכיוני עמו של משה, משם
גופא מוכח שישראל קרויים גוים למקום, שהרי כל מה
שעשו אותו מעשה היו הדברים סיבה מאת ה'
להורות תשובה, ולא מהניא תשובה אלא א"כ הם
קרויים גוים והקב"ה להם אב. ובזה הכתוב מבואר
כמין חומר וכו' במקום אשר יאמר להם לא עמי
אתם, היינו צמחש העגל שהקב"ה עמך ולא
עמי, באותו מקום עצמו יאמר להם "גוים א"ל חי,
שם קרויים גוים למקום, ולכן עשו אותו מעשה
להורות תשובה לדורות ישראל, וכן.

*

מחיר שבע לוי לשבח שהחיותוקות מתחנכים בבית
הספר משחר על ילדותם, וכלא כל קהל עדת ישראל
יעשו כן, לנעוץ שהילוכם הרכים תשכ"ר בבית הספר
ללמוד תורה ויראת ה'. ומה ראה להזכיר שבע לוי
לשבח על דבר זה יותר מכל שבטי ישראל.

וְאִפ"ס עפ"י מה דא"י בגמרא (ב"ב דף כ"א ע"א)
התקינו שיהיו מושיבין מלמדי חינוקות בירושלים
מאי דרוש (ישע"י פ"ב) כי מליון חלא תורה וכו',
התקינו שיהיו מושיבין בכל פלך ופלך וכו', עד שכל
יבועש בן גמלא ותיקן שיהיו מושיבין וכו' בכל עיר
ועיר. וכתבו החוס' שם ד"ה כי מליון חלא תורה,
לפי שהי' רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה
היה מכון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה
כדרש"י בספרי למען תלמד ליראה וכו', לפי שהי'
רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה ה"ה גם
הוא מכון ליראת שמים ועוסק בתורה. עכ"ל החוס'.
מבואר מכל זה כי קדושת העבודה של הכהנים והלויים
הי' משפיעה שפע קודש בתשכ"ר, שהיו עיניהם רואות
שכולם עוסקים במלאכת שמים בעיר ה', וא"כ זכות
הרכים הם תשכ"ר של כלל ישראל תלויה בשבע לוי
שהכניסו דבם קדושה ועוררו לבבם ליראת ה'.

וְזִש"ה שחולים בבית ה' אלו החינוקות שהם בבית
הספר, ואין הכוונה בזה על חינוקות של שבע לוי
בלבד, אלא תשכ"ר של כל ישראל, שהאירה בקרב לבם
השפעת הקדושה של הכהנים והלויים. וזה יבוי' שיעור
הכתוב "שחולים" הם תשכ"ר שהם קטנים כנעניה
הזו, בבית ה' "כלומר השפעתם בזה מאת הכהנים
והלויים אשר בבית ה' בירושלים, וחזר הכ' ואמר
בתורות אלקינו ופירשו פי' אף אחר שהיקינו שיהיו
מושיבין מלמדי חינוקות בכל עיר ועיר כתקנת
יבועש בן גמלא, מ"מ הארת הקדושה של הלויים
השפיעה למרחוק וז"ש ופירחו לי מפעיל, שמכתן ופעלו
תשכ"ר למרחוק בכל מקומות מושבותיהם.

*

בַּהֲפֹטָה: וז"ל במקום אשר יאמר להם לא עמי
אתם יאמר להם בני א"ל חי. במד"ר (פ"ב סו"ד)
אתם וכו' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם

נשא

והוא כמו ד"ה, ע"כ. אומנם מפשטות דברי המדרש לא מוכח כן.

התרצ"ג לפ"ג

ויראה עפ"י מ"ש בספרי"ק אורב ישראל בכמ"ק (ע"י צא"י פ' וירא עה"פ ור' אהר המכסה וגו', וע"י שם בלקעים לפי נח) כי האבות הקדושים בכללו זהם כל נשמות ישראל, כי הם השרשים שמהם מתפשטים הענפים, וכשעשו האבדו"ק מזה נאמח מה עוצה גדולה לזרעם אחריהם עד סוף כל הדורות. דמאחר שכל נשמות ישראל היו כלולים באבדו"ק, א"כ בשעה שקיימו האבות הק' מזה עשו עממם מזה זו כל נשמות ישראל הכלולים בשרשם, וזהו עשו דרך ומסלול לדורות הבאים שיוכלו לקיים מנחות הש"י"ת כחיקוקם, שכבר נפתח להם השער מימות אאע"ה, שאז קיימו המנחות בזה עם אאע"ה בידו. וזהו ביאר הוא ז"ל מאמרם (תדבא"ר פכ"ה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. ולבאור חיך אפשר להגיע למעשי האבות הקדושים ולהשגחם הגבוהה אכן באמת אין הכוונה שגיע למעשי אחרים בעצמו רק למעשי של אותו האדם בעצמו שעשה בעודו כלול וכמום בעצמיותו לפי שהי' כלול אז בשורשו נמלא שהוא בנקל לכל אדם כיון שכל אדם עשה כל המנחות כשהי' בזהו של אאע"ה א"כ א"ל רק לשו' לשרשו ולכותו של אאע"ה כדי להוילא בדבר מכה אל הפועל בעתה"ק יע"ש.

עוד זאת נקדים מה שמואר בספרי"ק כי כאשר יראה שגפשו מחאוור ומשתוקקת תמיד לאחו מזה ביהוד ואליה לבצו שאף להיות זוכה לקיימה תמיד אז ידע כי עיקר ציאותו לעולם הוא בעבור אותה מזה וביה שורש נשמתו אשר אליה שייכת מזה

וידבר ה' אל משה לאמר נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם וגו'. ויל"ד אומרו גם הם שהוא כמיותר לבאור. ובמדרש רבה (פ"ו א'). הלא הוא דכתיב יקרה הוא מפניוים וכל חפ"ק לא יסו זה וכו' (משלי ג') מדבר בקבה וגרשון אף על פי שגרשון כבוד ומליו שכל מקום חלק הכבוד כבוד לזכור לפי שהי' קרה עוטן הארון ששם התורה הקדומו הכבוד לגרשון וכו', הוי יקרה הוא מפניוים, מזהו שילא ראשון וכו', ע"כ. והקשה הכלי יקר ז"ל דהוא גופא עממא צעי אומי לא נחמ לבני גרשון העצור הכתיבה יותר לשאת את הארון שבו התורה דמכיון שהוא בכבוד הי' ראוי להקדומו גם צמעה זו להיות מעועי הארון.

ז **עוד** במד"ר (פ"ו ז') נשא את ראש וגו' הכ"ד (חייב ל"ו) לא יגרע מלדיק עינו וגו' אין הקב"ה מונע דוגמא דידהו (פ"י) צמח"כ מה שחפלים בו וקובעים דוגמא ומגממו נגד עיניהם ולבס' לפי שגמיו שיעקב חמד את הבצורה לשם שמים כדי שיוכל להקריב ולקח מעשיו צדמים והסכים הקב"ה עמו וקראו בני צברי ומן גדולה לצבורים שיקריבו לפניו, הוי לא יגרע מלדיק עינו ואין עינו אלא תחתיו כמה דתימא וכו', ומכו תחתיו אלא בניו כמה דתימא (תכלים מ"ה) תחת אבותיך יכיו ציך, וכו'. ולבאור אין קישור ושייכות בין סוף דברי המדרש לתחילתו, דמשיקרא דרש עינו מלשון רעון וחפץ שאין הקב"ה נמנע מלמלא חפץ ובקשתו של הנידוקים, ואח"כ חזר ודרש אין עינו אלא תחתיו ואין תחתיו אלא בניו. ובמתנות כהונה כתב דסוף דברי המדרש ענין צפי עממו כס, דעכשו לא דרש עינו מענין דוגמא ורעון,

פי' לפי שהכל תלוי במצב שורש נשמתו שהיא ענף מנשמת האצות"ק ולפי חלקו נשמת האצות תהיה עבודתו לתקנה ולהעלותה עד שורשו, וזהו שמצינו המד"ר ראי' כמה דתימא תחת אצותיך ויהיו בניך שנשמות בני ישראל כלולים בנשמות האצות הקדושים ועליהם להשחל ולאמר מחי יגיעו מעשי למעשי האצות ודו"ק.

*

דברים חוצבים להבות אש שהשמיים כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] לעורך ולזהיר על פרצות הדור בכינוס הכללי של היהדות החרדית שנקרא על ידי "התאחדות הרבנים" באפרו חג השבועות התשכ"א לפ"ג.

וידבר ה' אל משה לאמר נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם. לריך ביאור שהרי פסוק זה בא לנזות למשה למנות את בני גרשון, ובא לזיוו זה אליו ביחוד שעליו המלצה מוטלת למנותם (וכמ"ס האכ"מ הקדוש דלא כחייב ואל אחרן במנין זה). וא"כ מה טעם כחייב כאן לאמר, וכי למי יאמר משה דברים אלו, כרי אליו בלבד נוגע לזיוו זה, ולא לזולתו, וסוגי שיאמר וידבר ה' אל משה נשא וגו'.

ב) דהרן כפרשה. וידבר ה' אל משה לאמר זו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל זרע וכל זכ וכל עמא לנפש, וגו'. ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל. לכאורה קשה דכיון שהכתוב ביאר בתחלת דבריו כי הצייו לנביא הוא ישלחו את העמאים מן המחנה, א"כ ממה שגמר אומר ויעשו כן בני ישראל כבר הובא ידעין כי עשו מה שלעשו לשלח מן המחנה, ולאחר לורך החזק הכתוב לחזור ולפרט וישלחו אותם אל מחוץ למחנה וגו', אחר שכבר קדם לומר ויעשו כן בני"י. עוד יל"ד מדוע חזר הכתוב לכוול הדברים בלמרו כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל, הלא אחרי כודיעו לנו את כל זאת. בלמרו ויעשו כן בני"י, וחזר ופרט וישלחו אותם אל מחוץ וגו', נראה הדברים לכאורה דשפא דקרא יתירא היא לגמרי, וז"ב.

ועפ"י זה מתורגמת קושיית הכלי יקר ז"ל למה לא ניתנה העבודה המקודשת יותר לשאת הארון לבני גרשון הבכור, שהרי כיון דהכל תלוי בשורש הנשמה וכל אחד לריך לתקן מה ששייך אליו מלד שורש נשמתו שבעבורה בא לעולם, א"כ אפשר שעבודה הזו שייכת לבני קהת לפי שורש נשמתו ולא יתכן שהעמל מכם.

ובדרך זה יוכי' ביאור הכתוב נשא את ראש בני גרשון גם הם בדרך זה שבה הכתוב לבאר טעם שלא נבחרו בני גרשון הבכור לשאת את הארון שהי' ראוי לכנס בעבור מעלת הבכורה כקושיית הכלי יקר וע"כ לומר שכיחה עבודה זו מיוחדת לבני קהת מלד שורש נשמתו, וא"כ אין זו פחיתות הכבוד לבני גרשון שלא מחמת מיעוט ערכן לעומת ערך בני קהת נחמנו בני קהת לנשיאת הארון אלא ללד שורש נשמתם כבא מכה נשמות האצות הקדושים. ומפאת זה שייך נשיאת הארון לבני קהת ושורש נפשמ מושך ומתאווה אליה.

וזש"ה נשא את ראש בני גרשון שחרומם ותנשא את בני גרשון למנות אותם על משמרת הקדש, ואל תאמר שיש איזו פחיתות בזה שיכיו בני קהת גדולים מכם במעלה לז"א, גם הם" פי' שגם בני גרשון נחמנו על משמרתם ללד ששורש נשמתם הם שייכים לעבודה זו ביחוד וגמר אומר, לבית אבותם למשפחותם כלומר לפי חלק נשמתם הכלולה בנשמת האצות הקדושים.

ועפ"י זה נבוא גם לביאור המד"ר הג"ל (קושיא ב') בה"ד לא יגרע מלדיק עינו וכו' שבה לישב ג"כ קושיא הג"ל אמאי ניתנה לגרשון עבודה זו ולא הכשוכה יותר שהוא הארון, לז"א לא יגרע מלדיק עינו שאין הקד"ם מונע דוגמא דידבר, וכמו שנתבאר כי אותה מלצה שהאדם מתאווה לה ביותר היא עיקר עבודתו ולריך לתקן אותה כראוי ולהשלים לו עבודה הלוא. ומפרש המד"ר דבריו ואין עינו אלא תחתיו, ר"ל שזה מקומו כראוי לו וזהו לריך לשים עיקר מנגמח כנ"ל, ומסיים דבריו לבאר הטעם שלריך הוא להשחל בעבודה זו דייקא, ואין תחתיו אלא בניו,

כח הכסף אינו נמצא במקומו הראוי לו, שנאמת הי' ראוי שיהיה הממון מונח אלל יחודים כשרים. ועוד שגם אלו שחננס הי' בעושר ובנכסים אינם יודעים דעת מה לעשות איך להשתמש בממונם ולאחר מקום ליתנו.

וידו מה שאמרו אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה „מן הכיס“ דייקא, כלומר, שבערם יבא משיח ודקנו ימצא הממון שלא במקומו הראוי, ולכוונה זו אמר „מן הכיס“ שדרך הממון להיות בכיס כמ"ש התוס' כ"ל, לרמז על כך שיהי' הממון בגמלא, אלא שלא יהי' במקומו הראוי, שלא יהיו יודעים ומבינים היכן הוא המקום אשר ראוי להשקיעו.

ואפרשה שיחתי צפרע אחד, אולי יכולים לבא לכלל מעשה ולפעול לעובד בענין זה, וכוח רק פרע ח' בלבד מפרעות הדור לראצון כלל, אבל אף שהוא פרע הוא שורש גדול לכמה דברים, כי שרש המלאות חלוי בחסרון כים. הנה אף כאן צין יחודי אמעריקא יש חלק גדול מהם חכמים יחודים בשלימות הראוים להיות תפלן בכל יום ולקבוע מחזה על פתח ביתם וכונתם לריוה צח, אלא וכאלה נמלאים פה במדינה זו אלפי יחודים ואף כמה שגרוע מזב היחדות עכ"פ נמלאים הרבה הראוים צח. ובעוה"ז לא בלבד רוצא דרובא אלא כמעט רובם ככולם תשעים ותשע אחת פסולים אלאם התפלן והמחזות, וכך עוצרים ימיו ושנותיו של יחודי ולא יאל ידי חובתו בהנחת תפלן אפילו פעם אחת, ומשולם לא היתה לו מחזה כשרה בפחתו, ואילו היו יודעין זאת היו הם עצמם מרעשים על כך. ויודע אני מעשה שבי בלחד שהביאו לפניו תפלן לבדוק, וראה שהיה צפרעיות פסול מתחלת כחיבתו, כך שמעולם לא הניח תפלן כשרים, והאומלל בעל התפלן התחיל לבכות מרה ולהתאונן שח"רצאיו" שלו הביא לו תפלן אלו במחיר זול, ואילו היה דורש ממני כהנה וככה צעד תפלן כשרים האם לא הייתי נוח לו. ובשנחצונו מדוע עשה אותו ראצני ככה להמליח לו תפלן כאלו, אין זאת אלא צעבור שמחירת מפני דעת הליצור, שההמון רגילים בכך לקנותם בזול, שכן דרכם לעשות סעודת צר מלזה לבנם, ומולאיים על הסעודת פנומים עלומים, וציוס המחמת נשכה כצר

(ג) **במד"ר** זו את בני ישראל וישלחו מן המחנה ריב"ז אומר אין לוי בכ"מ אלא זירח וכו', רשצ"י אומר אין לוי בכל מקום אלא חסרון כים שנאמר לו את בני ישראל ויקחו חלק שכן זאת זך וכו', (במדבר כ"ח) לו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני וכו'. עכ"ד המדרש. לכאורה נריך להבין דהתינה בכל הני קראי דמני המדרש דהתיב צה לוי כגון בקרבת חמדין ודלקת המעורר את צה חסרון כים, אבל מאי חסרון כים איכא בשילות עמאים אל מחוץ למחנה שהולך הכחוב לרז עליהם ביוחא.

בפרם נבא לביאור הענין בראוי להזכיר פה כמה ענינים העשויים חיקון. צעיקר צפרע זה של חסרון כים כשהדבר נוגע למלוא, וכסבורני שאפשר לתקן הרבה צפרע זה, ועל מנת כן נחאספנו פה כיו לעורר על הנחון לתקן. והאמת הוא כי לא המדרש עיקר אלא המעשה, וכמ"ש ק"ז זל"ה (בישמח משה סי"פ ראה) בשם הרה"ק מייקלשפורג זל"ה לפרש בכחוב (תהלים ל"ד) לבו צנים שמעו לי וגו' דלא סגי צמה ששומעין בשעה שהחכם יושב ודורש, אלא גם אחרי כן כשהולכין לביתם שמעו לי לקבל תוכחת מוסרי ולתקן מעשיכם, ע"כ.

הבה נחצונו נא מה פני הדברים צפרע זה של חסרון כים צדצר מלוא. ואקדים מה שפירשתי נחאמרס ז"ל (סנהדרין ל"ז ע"ב) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, דלכאורה ל"ב אומרו „מן הכיס“, די שיאמר עד שתכלה פרוטה, ומה לי מאחרי מקום תכלה, ויוצן עפ"י מה דחי' בגמרא (ב"מ פ"ה ע"ב) בלב נבון תגוז חכמה וכו' ובקרב כסילים חודע זה ח"ח בן ע"ה, אמר עולא היינו דאמרי אינשי איסתירא בלגיוא קיש קיש קריא. וכחבו התוס' בשם ריב"ז לפרש הכוונה לפי שאין דרך זח להניחו בלגין הוא מקשקש ואם היה מניחו בלרגני כדרבו להיות הם לא היה מקשקש. ועכ"ה ח"ה שהוא בן ע"ה שאינו במקומו הוא מקשקש בלימודו יותר, עכ"ד. וכהה איחא צמד"ר פ' משפטים (פ"א ח'י) שצעור"ז הרשעים עשירים ונחומים בשלח ובחשקט ואולורת הממון מסורים בידיהם אבל לעת"ל כשיפתח הקצ"ה ללדיקים אולורת ג"ע וכו', ועי"ש. וא"כ נמצא שבעולם

שנשלים בכל אלו מחסרון ידיעה באשמת הרועים, ולדאבין בלב כך היא המליאות שרק מעטים הם שיש להם תפלין ומזוזות.

ומן הראוי לעשות לחיקון הדבר, ולדעתי היה אפשר לחקן הדבר בפרט זה, והוא דבר שיכולין לעמוד צו ואינו כ"כ קשה. אף כי לדאבון בלב קשה לגדור גודל הפרלות ציבורות שכבר נפרטו בעוה"ר, אבל פרט זה תקרה יש לו, והוא שכל ארגון רבני ואסף את כל הקהל הנמצאים תחת השפעתו הסרים למשמעתו ויוכיח להם עד היכן הדברים מגיעים, ומח גדול המכשול, ע"י שיקחו מפה סופרים כשרים ויתנו התפלין ומזוזות לבדיקה ואזי יווכחו לדעת כי רוצה דרוצה הם פסולים מתחת הכתיבה כי כל הסחורה של הייד (מארק סחורה) הנמכרת כאן שולחים בכל לשם מסחר. ויש כאלה שגם אינם נכחים צעט סופר כי הם נדפסים ואף לא על קלף כי הם על נייר, כי רוצים להרויח גם את פיסת הקלף הקטנה. והמשמטמשים בכאלה לא נכנסו אפילו בגדר מי שיש לו מזוזת על פתחו, ואף אינם בסוג הזה שביטחו מעולם תפלין, והמבדק עליהם ברכה הרי זו ברכה לבעלה. וכך עוזרים כל יומיים ושננים ריקם מכל, לא הניחו תפלין ולא קיימו מזוזת מיוחדת, וככה הוא ברחבי המדינה לדא"י.

ומעולם נתקשיתי צמה שאמרו ז"ל (פסחים ז' ע"ב) ארבי"ל כ"ד תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה על כותשי ספרים תפלין ומזוזות שלא יתעשרו שאלמלי מתעשרין אין כותשין. עוד איתא בגמרא בהם ח"ר כותשי ספרים תפלין ומזוזות וכו' כן ותגריבן ותגרי תגריבן וכו' אינם רואין סימן ברכה לעולם וכו'. ופירש"י כדאמין שאם יתעשרו לא יכיו עסוקין. ולכאורח הלא הדברים הפוכים דדבר שמצוי עשירות הכל קופלין להרבות צו דמי שיש לו מנה רואה מאתיים ואילו ממה שאין מתעשרין הכל מושכין ידיהם ואינם חפלים לעסוק בו. וא"כ איזו תקנה עשו אנכ"י שבהענין ונקשו רחמים על הסופרים שלא יתעשרו, אדרבה מי יתפון עוד להיות סופר כאשר ידוע לו שאי אפשר לו להתעשר מזה, ולכאורה איפכא היה ראוי לכתובות, להענות על הסופרים שיכו

כל השבע מלכות הסעודה ואצד זכרה, ואילו על תפלין שכוח קונה רק פעם אחת והוא זקוק להם כל ימי חייו, הוא מחפש אחרי הפחיתים והזולים ביותר, ואם מבקשים ממנו קלה יותר בעד התפלין הוא לועק חנם שזה מעשה גלגלות.

זה שורש התקלה שדיעה כזאת מושרשת בקרב הכמון. שאין יודעים ומבינים שדבר מלוא לריך לשלם ממון. כאשר הדברים נוגעים לרכי הגוף מבינים לעצמם כלים ולרכי דירה יקרים ביותר, ולא יחשב אללם למלואה להוליא צעבור כך ממון הרכה כדי להביא את המוצר ביותר, ולעומת זאת צעבור המזוזת שקונים רק פעם אחת לכל ימי חייהם אם דורשים מהם עוד כמה חזים, יעקו מרס, כבר גזלו וחמסו אותם, ושוכחים לגמרי ואין שמים על לב כי צוח תלוי כל החיות (ע"י קידושין דף ל"ד ע"א).

וכמה רבה המגבלה צעין התפלין והמזוזות. עיני ראו ולא זר מזוזת שנמכרה בחזקת כשרה, והוצאה לפני ונתתיה לסופר אחד לבדוקה, ונתברר שלא נכתבה על קלף כי הם על נייר עשוי מדב, שהיו החותמים נמשכין ממנה. גם עתה הביאו לידי מזוזות מצני צדק שנמכרו בחזקת כשרות, ואינם אפילו בגדר מזוזת. ודבר זה יכולין להוכיח צעמן אם יתנו תפלין ומזוזותיהם לבדיקה, כי רוצה דרוצה פסולים, וגם אם אין רואים הפסול צעין, אבל נכתבו ע"י סופרים קלים וריקים שאינם בגדר סופרים. כי כך דרך הסוחרים לקחת צעלי מלאכה העובדים כשכירי יום ומרצים חבילות חבילות סחורה ושולחים מלואות תפלין ומזוזות גם למרחוק, שכן הוא האורך למסחר להרבות בכמות הסחורה כדי שיוכלו למכור בזול. ולריך להשרים כל זאת באותם היחידים אשר רוצים לקיים המלוא בדצ"י. לצערי עלי לומר כי אשמים בדבר המנהיגים אשר מעלימים כל זאת מן הכמון, ולא עוד אלא שעושים הבידוק להשרים בהם שיקו תפלין ומזוזות רק בזול וצוח המגבלה תלוי בהם שנותנים ממשל לפני אלפי יהודים אשר היו חפלים להיות יחידים בדצ"י, ואילו היו יודעים בהם שכל יומיים לא הניחו תפלין ומזוזות לא הייתה להם מזוזת כשרה צפתה ביתם היו הם עצמם לוחים ככרוביא, אלא

מתעשרין וע"י כן יקפלו הכל לאחזק צקסת הסופר ויכיו סופרים די וכו'.

וחשבתי לומר בטעם הדברים, כי אם יראה הסופר כמנוח צקסת לחומה שנחלטה בצרכה צמעה ידיה ובעשיר, יעשה חשבון לפסו עד כי יוכל להגיע עשירותו ממה שזכר עמל ציגוע כפיו, וכי מה יוכל כבר אז להחשיר צ"י ידים, מוטע אפשה סוחר לקצן חצורה גדולה של סופרים שיעבדו בעצור ויילוו כרבה סחורה, ולא לחשור עשרות מונים יותר. על כן כשראו אנכ"י המכשול העלול ללמנוה מן החשנו וביקשו רחמים על הסופרים ותגריהן ותגרי תגריהן שלא יעשירו, כדי שיעד הסופר שזין כך וזין כך לא יוכל להפסד ולא יתאווה להיות סוחר. ולרבים לדעת כי עבור חפלין ומחאות ריכין ללכת לסופר, ומה שזה לעולם המסחר הוא כבר מר כלשהי.

היקרה והחציבה של חפלין, אבל זה שפל כ"כ צעניו שאין עולה כלל על דעתו להוציא סכום הבון על מזה. וכן צונים לעצמן צחים לדור בהם, ואין מציאין כלל בחשבון את המחאות שצריכים לקבוע בהם. וזהו דבר שהי' אפשר עוד להפריש צבני מדינה זו, ולא מהיכודים החדשים למאות אפי מדבר, כי אם אף מ"יכודי אמעריקא" החפלים עוד להיות חפלין, ולקבוע מחזה פתחון.

וכשהייתי דר צא"י דברתי שם עם כמה תלמידי חכמים, וכולם פה אחד אמרו כי רק על סופרים אחדים אפשר לסמוך, ואילו השאר הוא מסחר ששוכרין איזה נערים מנושרים וכמה כותבין, ואיני מדבר ממה שמדפיסין מחיות, וכל זה בא עם הכשרים על זה היותר טוב, וזהו אפקריותא שלא ניתן להאמר עד היום מגעת.

והעצה הישועה צמצם בה שיתמלאו איזה מבוא איך שיצא בדבר לכלל מעשה, ויהליו כל הרבנים צידה, לסדר שכל ציחמ"ד יקחו איזה סיפר שיצדוק את החפלין והמחאות אלא כאל"ף ויש די סופרים לעסוק בזה, כי אין הכרח לעשות הכל בפעם אחת והמלאכה לא ליום ולא ליומים. ובאמת עפ"י הלכה מחוייב כ"א לצדוק החפלין פעמיים בשבוע במבואר בשו"ע, וככה היו נוהגין מלפנים בכל חפציות ישראל, ופה מחתלמים מכ"ז, וכבר שכתו אם כבר צדקו אי פעם. וכינוי אומר לפשות חקיה זאת כדי שיקבלו מושג מה מלך הדברים ויתברר להם באיזה חפלין ומחאות עברו כל יומיהם, ואף בין יכודים כשרים שמהרים בקייאת חפלין אטע"כ וכעלו גם כן בזה מפעם לפעם, ולריכין בזה זכירות ושמידה יחירה כי הפירוש גדולה מאד שלא ניתן להאמר עד היום מגעת.

והמהרה"ם שיק זל"ה"כ כתב בחציבה שכתב בעלה ביום חזקת כשרות וכמו שרואים בשנים קדשניות שעשו חקנות על השחיטה שהבי' דייקא תחת השגחה הקהלה בשביל שראו רצח המכשול במבואר ברימ"א, וככה חפ"ל ביום גם צענין הסופרים (שלא בלבד שאינם תחת השגחה אלא שהם עומן קלי דעת) ופעמים ומה שגם היכודי החדרי תפסם בזה בעצור

ואין כאן המקום לפרט בזה המלך צענין בהכשרים, כי לדאבון כלל גם עניני כשרות ירודים מאד. הלא הכל יודעים כי רבה המוצב בשטח הכשרות של הכבלות וטרפות המחיימין בזה הכשר, ואין אף אחד מסופק בזה, אלא שכל אחד אומר זאת על זולתו, אבל כזה השבשבה כי על הכל ישנם הכשרים. והעיקר שיכודי לריק להזכר ולהשיג צמנו מה שהוא לוקח, כי א"א לפרסם בכל פעם שעל הכשר זה יכולין לסמוך ועל זה אין לסמוך. וככה הוא גם צענין החפלין והמחאות הבאים לעולם המסחר, שכבר נוכחו לדעת כמ"פ שסחורה שצדוק רובם פסולין, ויתכן לפעול בזה ולתקן לעובדי. כי זאת אפשר להסביר ליכודים ולדבר על לבם כי על חפלין ומחאות צריכים לשלם ממון, שהם חשבוין עכ"פ כמו כלי דירה הקטנים שצבית, שאין לך אחד מן כלי הדירה הקטנים ביותר שנמכרין בזול כמו המחזה היקרה ביותר, ומדוע לא יראו להכשיר זאת בלב יכודים כרוצים להבוג כן אלא שגמלים כל זאת מדיעתם. זה ברור שאין הם קמלנים כ"כ על ממונם, אלא שגדול הפסולת מציאם לאלו צענין החפלין והמחאות. בו בזמן שעל כבר מזה יוצא כמה אלפים אבל את החפלין אינו מחשיב לבלום, וכי מה יכ"י אם יוסיף עוד כמה וכו' על הכוונות הגדולות שהוציא על כ"מ, וכי צמח נחשז זה לעומת המלך

מסתעפים ענפי יתר העצירות. ובתחלה לריך האדם שיכיר בצחיגת סור מרע ואח"כ ופשה עוז וחינו שבראש כל יסיר זרמח ברע מקרבו ואז יעטם פעם מתיקות החורב והמלכות. וזכו שאמרי"ל וישלחו מן הממחה כל צרע וגוי ולא יעמלו את מחניהם, כלומר אצריהם אשר אני שוכן בתוכם דייקא, ומסוים הכתוב ויעשו בן בני ישראל וישלחו וגוי ואחרי שטברו עמם מעוממאות בני ישראל והסירו מקרב לבם כל עון וחלוד שבו דבוקים בהם, אזי, כאשר דבר ה' אל משה, היינו כל מלכות החורב, בן עשו בני ישראל, לאחר שסרו מן הרע היו קרובים אליהם כל דברי החורב צפיהם ונלצצם לעשותם, עכ"ל ק"ז זל"ה.

אור"ל שפ"ל עוד באור"ל קח ציבור מקראי קדש כלל, עפ"י מה שאמרתי לבאר מה שאמרתי בסיום מסכת מורה אני לפניך ה' אלוקי שמת חלקי ביושבי ציהמ"ד ולא שמת חלקי ביושבי קרנות, ולבאר הרי יושבי ציהמ"ד אינם בסוג אחד עם יושבי קרנות ולא קרב זה אל זה כלל ועיקר, ומכיון שכבר פתח לתת הודאה על אשר חבלים פלו לו בנשימים להיות חלקי בין יושבי ציהמ"ד, ח"כ ממילא ידוע שאין חלקי בין יושבי קרנות, ולמה לו לפרט ולומר ולא שמת חלקי ביושבי קרנות הלא מרישא כבר שמענו לה.

וביארנו שקדמונו ז"ל צידם נוסח הודאה זו לסיום מסכת הרגישו בחמתם כי יכ"י גם זמן כזה אשר ימלאון אנשים כאלו הפוסחים על שני הסעיפים לה' ולצעל גם יחדיו רח"ל, צוואם לציבמ"ד מקומם בין אנשי ציהמ"ד, שושבים צניהם ועוסקים ציהמ"ד, וצוואם בין יושבי קרנות גם שם קנו מקומם, שם כאלה מהם ויכולים לדבר בלשונם ממש. והשאלה אלל אלו אין כאן תרתי דסתרי כלל, שברי יתכן להיות מיושבי ציהמ"ד ומן יושבי קרנות גם יחד, דשניהם יש להם מקום אלל, ואותו צד וגם מה לא ייח ידו. לזאת תיקנו לומר מורה אני וכו' שמת חלקי ביושבי ציהמ"ד ולא שמת חלקי ביושבי קרנות, שאינו מאותם המשלבים ישיבת קרנות עם יושבי ציהמ"ד וכו' למחזים צידם, אלא חלקו בין יושבי ציהמ"ד בלבד, ואינו יכול להתחבר גם אל יושבי הקרנות ואלל הם תרתי דסתרי ולא יכול לכוללם יחד.

מסתרו שפ"ל סומך על זולתו וכן כולם ולא ניתן לפרט גדול האפקחותא בזה רק אם מחצוניים בעוב יכולים לרלות. ואף אם כבר יבדקו החפלין והמחנות שם סחורה מן השוק, וימלאו כבוגן, עדיין לא יוכלו להודיע אם אמנם כשרים הם, כי גם אחר הבדיקה אי אפשר לדעת מה עינן, כי יתכן שנכחו על ידי סופרים קלים וריקים שאינם מקדשים את השם, וכדומה. אבל עכ"פ הלא פורחא מיכא הו"ל אם בודקין אותם ורואין שם כשרים. ושגיאות מי יבין. ובאמת ה"י לורך שפ"ל יקה בעמנו חפלין ומחנות מסופר, כי כשצא לעולם המסחר כל אחד הוא נוגע בדבר. ואם ישאל השואל הלא אין די סופרים להספיק חפלין ומחנות לכ"ל, על זאת אשיב כי אילו ה"י כ"ל לוקח מסופר, היו כמה מאות סופרים מתפרנסים מכך, וכו' לכמה מאות יודים ורעים ושלמים וחס"ח פרנסם ע"י כתיבת חפלין ומחנות. ודבר זה לאחד כי תיקון גדול שיכיו כמה מאחז"ל מתפרנסין מכך, שפ"ל חמין לו חו"מ אלל סופר וישלם בעדם המחר כרואי, ובקוים היו מרווחין שיכיו להם חפלין ומחנות כשרים. ואין המדובר כאן מאותם שאינם רואים להניה חפלין קרקפתא דלא ממני חפלין, ומאותן שאין חפליים שיכיו להם מחזה, בעוב"ר אין צו כח לתקן, אבל אף אותם היכודים החפליים בזה אין מי שיאמר להם דבר ועורר אותם על כך.

והבמ"ג כתב (במלות עשה ג') שהחזיר בתשובה כל המדינה ובראשונה הביא לך שיקיימו מלות חפלין שהיתה רפויב צידם. ובעוב"ר כעת עושים ממש להיפך לבעל מזהו זו ואין דורש ואין מנקה, הסותרים עסוקים במסחרם כ"ל חצילות הכשרים צידו מכל המינים ואינו רואה לפרט יותר אבל האמת הוא כן, דוק ותשכח.

ועתה נחזור לענינינו לציבור הכתובים בפרשה, בבקדם עוד דבנה ק"ז זל"ה ביעצ לב פרשה זו כתב לבאר כל הלאן בפרשה שילוח עמלים דכחיו ויעשו בן בניי וגוי ודבר כחיו כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בניי (ע"י קוש"א ג'). וביאר דבנה צמדה רבה פרשה זו מרשע על שלש עצירות החמורות שם ע"ז ג"ע ושפכ"ד, כללות העצירות החמורות שמהם

ועדו עד צלי השאיר שריד, דכיון שחבליה הנם של פתיחה פי הארץ היב להגיל את כלל ישראל מן השיטה הרעה הריא שחפצו זה קרע ועדו לחלוק על משרעיה שהיא מחלקת על כל התה"ק והאמונה, לא כזה סגיו צמה שנבלעו קרע ועדו לנצל אותה שיטה רעה מקרב עדת ישראל מכל וכל, דאף שנבלעו בארץ מ"מ מי יודע אם לא נשארו בקרב צנ"י הדיועות המקולקלות שלהם שהכניסו לצלות העם, שהרי אם נותר מרכושם כל מאומה שלא נבלע ואפילו רק מחט ויכיו ישראל נהנים מאותו הממון הנאה כל דהיא או תצו להם אחיו חועלת, כך הוא העצב שאם נהנין ממאן דכוח נמשכין אחריו ונחשין אחרי דעותיו, וכך הוא הדבר אם כולקין להתחצר עם אותם האנשים הכוללים נגד התה"ק הרוצים לעקור את התה"ק ותפלים להיות מהם, צלי ספק נמשכין אחריו.

ע"כ כן לפי שחפץ הקצ"ה צמלחו על עם סגולתו לעקר ולשרש אחרי כל שורש מן הדיועות הכוזבות, לזאת עשה ה' ככה שלא תשאר אף מחט מהם, כי חילו תשאר מחט כל דהיא מהם בקרב עדת ישראל סופה "לדקור במדקרות חרב", לזאת נעשה הכם בגדול הזה שנעשית הארץ כמדון שאם המלא ימלא בקרב ישראל דבר מה מרכושם של עדת קרע תתגלגל ותרד שאלה אחם עמם, כי אפילו מחט השייכת למפרי התה"ק לריכה להצטע עמכם יחד, וע"י שלא יכ"י ציד שום אדם להיות מהם ומהמונם יתצטלו דעותיהם ומחשבותיהם כרעות הנפסדות מקרב ישראל.

וזהו שאמח"כ ותכם עליהם הארץ שנבלעו הם וכל אשר להם ואצד זכרם המה, ועוד זאת השמיטו הכתוב ויאצדו מתוך הקהל, כלומר שגם דעותיהם הנפסדות נאצדו מבין קהל עדת ישראל, ולא נותר זכר להם, דמאחר שאצדו הם וכל אשר להם, לא נותר בקרב ישראל שום שמץ פסול מרוע מחשבותיהם.

ועד"ז ביארתיו (עי' בדבריו לעיל פי' אמור עמוד רס"ח) מאח"כ (דברים פשה ד') או הכנס אלוקים לצד לקחת לו גוי מקרב גוי במסות וגו'. דלכאורה ל"ב בלשון גוי, "מקרב" גוי דהול"ל גוי מתוך גוי ויחשתי דכנה עיקר יולאת מזרים ה"י מה

ואמ"כ עוד ציתר ביאור צהקדם לצאר מאח"כ צפרעה קרע ותכם עליהם הארץ ויאצדו מתוך הקהל, וידוע בדקדוק דמה לורך שיאמר הכתוב ויאצדו מתוך הקהל, הלא מבין שביטחה עליהם הארץ כבר מודע שאצדו מתוך הקהל. אכן הכה צמד"ר פי' קרע (פי"ח י"ז) חיתא עה"כ ותפתח הארץ את פיה ותצטע וגו' ואת כל היקום אשר צרגליהם זה הממון וכו', ח"ר שמואל צר נחמני אפילו מחט שהיתה שאלה ציד ישראל מידם אף היא היתה נבלעת שואמר וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה, ע"כ. ולכאורה דברי המד"ר לריכים ביאור דהא קי"ל לא עבד קצ"ה ניסא למגזל, וא"כ התינת עם מעשה הצליטה שה"י נם היואל מדרך הטעם ה"י זו הכרת, דכיון שעמדו לחלוק על משרעיה הצהותם את כל עדת צנ"י על ה' הרי זה נוגע לכל התורה והאמונה, ולפיכך אף שקרע אדם גדול וצטע רוב"כ ה' הולך להעשות הכם הזה שתפתח הארץ את פיה ותצטעם חיים כדי להעמיד כדם והאמונה הטהורה על תלה, אצל לאזה לורך היה הכם שנעשית כל הארץ כמשפך שאף הכמט שהיתה שאלה ציד אחד מישראל תתגלגל אל פי הארץ ותצטע, וכי מה צדק אם מחט ח' מעדת קרע היתה נותרת לפליטה, וטעמא צעי מדוע הולך הכם הגדול הלא כל דבר הוא.

אך יובן עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל בספר המורה צעם הדבר שהחמירה התה"ק כ"כ צהנאת עבודה זרה לאסור אפילו הנאה כל דהיא, כמאח"כ ולא ידבק צידך מאומה מן החרם. לפי שיטתם צני אדם שאם נהנין מאיזה דבר מדמין צנפסם שהחפץ ההוא גרם לו בהללחה, ונחשין אחר אותו דבר להשוב שיש בו איזה ממע, ואחר שכבר עשו אחריו שוב ח"א להולית הדבר מלבם. ולזאת תשעה התה"ק שאם יבנה מן החרם הנאה כ"ש ידמה להם כי הע"ז היא שתנה להם הללחה, ושוב לא יוכלו לפרוש מע"ז, לפיכך אמרה תורה שאסור להיות מזה כלל ועיקר, כי סופה אצדון, וכיון שלא יכנו ממנה יכ"י אפשר להפרישם מע"ז, עכת"ד הרמב"ם ז"ל.

ומעתה יובן היעצ טעם שהולך הכם הגדול הזה שתעשה הארץ כמדון ויצטע כל רכושם של קרע

יושבי קרנות, וכמו שרואין צעור"ר שגם צבאכ"ם וצבאכ"מ כרוכין רח"ל אחר דיעות של מיתות ואפיקורסות כידוע.

וְלַעֲנִינֵינוּ יִתְצָאָרוּ הַכְּתוּבִים צַיִ' שִׁלּוּחַ עֲמָלִים
(קושיא צ' ג') דכנה צמד"ש כ"ל איתא וישלחו מן המחנה כל לרוע זו עבודה זרה וכל זצ"ג וכל עמל לנפש שפ"ד. והכוונה בזה לדרבנן שילוח הקצ"ה לברחיק מקרב בני ישראל כל אותם הרשעים בעלי עבירות חמורות אלו, ולא יכ"י לבני ישראל שום קשר ושייכות אליהם, ולא ש"ג ושי"ח להם עמלם, כי קרבת הרשעים מחקת מאד לנפש הישראלי, ומנפש ועד צמר חבלה, להכניס השפעות זרות ודיעות מקולקלות בלבות ישראל. וביינו טעמא שאמכ"כ בלא"ז לא לשון זרזו כי חסרון כ"ס גדול איכא בשלות הרשעים ובהרחקתן מקרב בני ישראל, שם עשירים והמנוח וחסון בדיהם, וז"ל אפשר ליכנות מהם וזממנום, לפיכך הזכיר הכתוב חזיר על כך לא את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל לרוע וגו', ולא יחושו אף שכדבר כרוך בחסרון כ"ס, כי סכנה גדולה יש בלקיחת הנאה כל דיכא מן הרשעים, וכמו שנתבאר בצרורה.

אֲכַן מִה צֵאָה יֵשׁ בְּשִׁלּוּחַ הַרְשָׁעִים הַחֲמָאִים בְּנִפְשֹׁתָם
אל מחוץ למחנה, כ"י אצ"י חששא במקומו לצד דכיון שכל אותו פרק זמן עד שלא נשתלחו אל מחוץ למחנה היו ע"י ישראל בלוחם והשרשו דעתיבהם בכחצות הכפסדות בין בני ישראל, כ"י נשאר מהם שורש פורח ראש ולעגה בפנימיות לבבות ישראל, ואין שילוחיהן שילוחין גמורים, וכדבר עדיין חסר גמר חיקון. לזאת מעיד הכתוב על בני ישראל דמאחר שראו חומר הקלקול מהתקצרות אל הרשעים ממה שז"ב הקצ"ה למשך להרחיקם מצניהם ולהפריד מהם בחלית, אזי חיקך ומיד כן עשו בני ישראל צעמם וצפנימיותן וצחוככי לבבם, שיקרו ושירשו מקרבם כל שמן מדיעותיהם של אלו.

וְזָרְזוּ שִׁיעוֹר הַכְּתוּב וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלָחוּ
אותם אל מחוץ למחנה, כדבר ה' למשך עבדו לזאת על הרחקת העמלים ממחנה ישראל, ואמ"כ אמר"כ, ויפ"ר דבר ה' אל משה, בינו מלות שילוח

שילוח צ"י משערי עומאח שהיו משוקעים בזה לשערי הקדושה כדל"י בצפ"מ"ק. שהרי צמח שילוח ממנרים ונעשו בני חורין אצ"י לא סג"י, דכל זמן שכחות עומאח מנרים אשר ספגו אל קרבם צביותם דרים ציניהם עדיין מנרים צפנימיות לבם בקרב איש ולב עמוק אין תועלת ביציאת גופם מעבדות לחירות, כל עוד שהעמל עדיין שצויה ולכודה בצבלי כוחות העומאח שדצקו צה, ועדיין כוחות מנרים מקור העומאח והזוכמא אחחים בזה. על כן עשה הש"י"ת עמלם נסים ונפלאות לטהרם ולזכרם מכוחות עומאח מנרים אשר נדצקו בזה, ונעשו בני חורין מכוחות העומאח.

וְלַפִּי דִּרְכּוֹ חֲכִי' מִשְׁמֵשׁוֹת הַכְּתוּב הִנֵּל הַיּוֹפֵךְ הַמּוֹצֵן
הפשוט, בדפשות ציחור הכפוסק הוא או הכסב חלקים לצד לקחת לו גוי אלו בני ישראל מקרב גוי המנרים, וקא"י על יציאתם משעבוד הכוף מעבדות לחירות. אבל לפי"מ דאמרן שכונת הכתוב להשמיטנו גם הולאה עומאח מנרים מקרב לבבות בני ישראל יתבאר הכתוב או הכסב חלקים לצד לקחת לו, "גוי" אלו מנרים כלומר עומאח מנרים "מקרב גוי" אלו ישראל, שהוציא הקצ"ה את עומאח הכ"י מפנימיות בני ישראל ועקר ושירש מלכותם כל שרידי העומאח.

וּמַעֲתָה נַחֲזֹר לְבִיאֹר הַמֵּאֲמֵר הִנֵּל מוֹדֵה אִנִּי
וכי שמת חלקי ציוש"י צהמ"ד ולא שמת חלקי ציוש"י קרנות, דכנה הבולך בין יושבי קרנות ומתחבר עמם הריכו סופג אל קרבן דיעותיהם ודעויותיהם, ואמ"כ כאשר הוא הולך לציבמ"ד ובקצרו עמונים אותם הדיעות הארות שקצבו משכנס בלבבו מאז שצחו צחצורת יושבי הקרנות, כ"י גם צבאכ"מ עמלם הוא נעשה מיושבי קרנות, כי גרר אחריו והציא עמו לצבאכ"מ כל אותם הדיעות הארות והרעות, להכניסן בקרב לומדי תורה להכעיל בלבבות בלחות השיעות הכפסדות הארות שקלט מיושבי קרנות. לזאת הא"ש אשר שפר חלקו להיות מיושבי צהמ"ד בלבד מודה להש"י"ת שמת חלקי ציוש"י צהמ"ד ולא שמת חלקי ציוש"י קרנות, כלומר צעת שא"י יושב צבאכ"מ חלקי בין יושבי צהמ"ד בלבד, ולא שמת חלקי ציוש"י קרנות כלומר יושבי צהמ"ד המתחלבים בדיעות הכחצות של

ונראה לומר, דהנה האמת היא כי מדה השלום היא המדה טובה הנחוצה מאד מאד ליחודים שומרי תורה ומצוות, ואין לך מדה טובה בעולם שחביב רבה התועלת כזו שיהיה שלום בין יהודים שומרי תורה ומצוות, וצערור"ז זה אחד מן החסרונות הגדולים שדור שאלו המעשים משראל האמנים לתורת ה' יש ציונים פירוד לצבות, ואין ציונים שלום ואחדות, וזה מר כלענב, ואם ה' באפשרי ה' החיוב מוטל במסג"פ לעשות כל עזוקי בעולם כדי לעשות אחדות בין ישראל שזה כל כוחו וחיותו. אמנם כשם שרצ ועלום כי"ב הבכרה שיה' שלום בין בני ישראל, כמו כן להיפך ח"ו לריבים להתרחק לגמרי ממוותם הכולים להפך את ההס"ק, וכלפי אלו ההשתמשות במדת השלום הוא הכנסה בגדול ביותר שמצאנה להמשך אחריהן.

ובמו שכתב ק"ו זל"ה"ה ציטטה משה צפי' בלק (כידוע שק"ו זל"ה"ה בספרו מרבה כמה פעמים לדבר במעלת השלום והאחדות) לחקור למה הוא העצב שברשעים שונאים את הצדיקים בלא טעם וסיבה, ואפילו לא עשה לו מחלוקה ואינו מכיר, וראוי לדעת שנאה זו מה טובה. וכתב הוא ז"ל שהוא דבר טוב ושומה היא זאת מאלה ה' שנאה בבושה יש בין צדיק לרשע בעצב אף אם אין מכירין זל"ה"ה בעצב צמשיכם, כדי שלא תהי' לכם התחברות וילמד ממנו, משל לנכנס לחנות של צדק וכו' וכן מי שניכנס לחנות צורסקי, ואין דבר בעולם מחזיק לנפש אדם כמו התחברות עם אדם רשע, אף לפי שעה, ואף אם אינו יוכר נכנס צופש כמו העכס והארס, וברוב הימים ימצא. ולריך לה זכות גדול בצירוף העסק בצורה שילא ממנו העכס והארס כולי האי ואולי אחרי זמן רב, עכלה"ק. מנצאר מזה כמה חמורה התחברות לצדיקים אל הרשעים וכו' תולדותיו לכניסם השפעת הארס המזיקה של הרשע צופש הצדיק.

והחסיד בעל חובת הלבבות (בשער אהבה ה' פ"ה) כתב כי ממפסדי האהבה הצלקים מהם השנאה בצורביו והאהבה בשונאיו כמס"ה מצדיקי רשע ואמר מצדיק רשע ומרשיע צדיק ואמר עוזני תורה ויהלל רשע ואמר אמת רשע צדיק אמת, עכ"ד. ובעצם כי

לעמאס שפניה פירוד והתבולות מן הרשעים, כן עשו בני ישראל" גם צפוניותם לנצח, להפריד ולהרחיק מהם כל שמן עומאה אשר היתה דבוקה בהם זמן היותם דרים בקרבת הרשעים.

ולבא אל ביאור אשר בדקדוקים (קושא"ה) נקדים לבאר מאמר פלאי בדבריהם ז"ל (צבחים קט"ז ע"ה) כשיתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף בעולם עד סופו וכל מלכי ארצ"ע אחזקו רעדה כביכוליהן וכו' נתקבלו אלל בלעם ואמרו לו מה קול הכמון אשר שמענו שמה מכלל בלעם ואמרו וכו' אלל חמדה טובה יש לו בצית גמיו שביטה גמיו אלל חתקט"ד דורות קודם שנכרש בעולם וצדיק ליתנה לציו שאל"ה ה' עז לעמו מיד פתחו כולם ואמרו ה' יצרך את עמו בשלום, עכ"ד בגמרא. ולבאורה הרי כקב"ה בחזיר את החורב על כל אומה ולשון וחס מאסו זה ולא אבו לקחמח (ספרי פ' ברכה), ודרשו ז"ל שנת (פ"ע ע"ה) למח נקרא שמו מדבר סיני שירדש שנאה לארצ"ע עליו, ופירש"י על שלא קבלו את החורב. ואמרו חז"ל שלטעם זה נחלק הדיבור לשבעים לשון שלא יאמרו חילו שמעוה בלשונות קבלוה (שנת פ"ע ע"ה), הרי מכל אלה כי ארצ"ע הם אשר בעטו בחורב"ק ולא חפצו בה, וזהו טעם לשנאה הכבושה ששונאים ארצ"ע את ישראל, כמ"ה ברמב"ם ז"ל באגרת חתום ששנאמח היא מחמת קנאה שיש להם על ישראל שיש להם דת חשובה כי"ב. וא"כ איך זה נהפכו ארצ"ע שבה שונאי ישראל מאז ומקדם דכלכה צידות פשוט שונא ליעקב, ודוקא עתה בשעת קבלת החורב שמשם נוצר ונמשך מקור שנאמח העזה אז נעשו כולם לפתח ארצ"ע ישראל להעניק להם ברכת השלום.

עוד יל"ד בלשון בגמרא מיד פתחו כולם ואמרו ה' יצרך את עמו בשלום מה בלשון "פתחו", דלכאורה לא שייך כהאי לינאח אלל בזמן שאומרים צ' דברים צדק אחר זה, אז יתכן לומר על מנימח שהתחילו בה פתחו, ועל השנית שבה סיימו, אלל כאן שלא אמרו כי"ב ענין א' ותו לא מה שייך לומר פתחו, וכו' מה אמרו אחרי זה שיפול עליו בלשון "פתחו", והיה ראוי שיאמר מיד אמרו ה' יצרך את עמו בשלום.

דכיוולא בזה מלינו באצרכם אפי"ס שפי' איז האסד
הגדול וכו' יכול עיי' מדר זו לחיות בשלום ובשלוה
עם כל העולם, ותפס"כ מלינו שאנאו אותו שנאה עזה
כמות, עד שזרקוהו לבבן האש, וחירפו אותו
בחירופים וגידופין הרבה, וכל זאת מפני שנלחם
בעו"ז כמ"ש הרמב"ם בספר המורה. הרי דלא יתכן
לאחז חמיר צמדת בשלום, והכרת כוא להחזיק
צמחלותק נגד עוצרי ראונו, וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"פ
והי' עקב חשמונן את המשפטים האלה, כי רק
צמחפטים יעמידו החורב כמ"ש הכתוב וכל ישראל
ישמעו ויראו, ע"כ.

אמנם יש מקום לחוש פן ימלא איש צין רושי ישראל
מכיוני בעם שלא יחי' זאת לפי רוחו ללחום
ברשעים, ויתן אמתלה לדבריו כי גדול השלום, על כן
בא הכתוב והזכיר פן יש בכם איש או אשה וגו'
שורש פורה ראש ולענה, שיש בלבם מחשבות עמל ואון
להתחבר אל הרשעים ולהפזר על מעשיכם, וחי'
כשמעו את דברי האלה הזאת, ביינו האלה כאמורה
צ"י הקדומה היא פרשה כי תאב, ארור אשר לא יקום
את דברי החורב הזאת שיהי' אחרת להלחם ברשעים
ולמחות במפירי החורב, והתבדל בלבבו לאמר דלא
כן בדבר, וכוא לא יתבן קי' כי לבבו לא כן ידמה,
וטעם בפיו כי גדול השלום והמחלוקת שזאה, ח"ש
שלום יחי' לי, שאיני חפץ להחזיק במחלוקת ולהלחם
נגד הרשעים, ועל כן שלום יחי' לי כי צרירות לבי
אלך להמנע ממחלוקת, ושלום עלי נפשי. לפיכך מהדירו
הכתוב למען ספות הרוח את האמא, שאף השגות
יתוספו לו על הדעות, כי אם המהיגי המדריך
את בעם שותק על מעשי הרשעים ואינו מוחה בהם,
כי נוח לו להיות שקט ממחלוקת, אזי המון בעם אשר
דרגלו בהם בלתי אשמים ושוגגים.

מי שאין לו די שנאה לרשעים לא יתכן שיהי' אחרת
את השרי' כדבעי, דזה לעומת זה וכא' בזה תליין,
ובמאמר דהמנ"ה הלא משנא' ה' אשנא יצמחקוממין
אתקועט. וא"כ נמלא דהשלום עם הרשעים מר
כלענה, וכל קיום החורב תלוי בכך שלא יתחברו אל
הרשעים ולא יתניפו להם לחפות על חטבותיהם.
וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל צ"י תאב במא"כ ארור אשר
לא יקום את דברי החורב הזאת בשם הירושלמי סוטה
ובי יש תורה נופלת וכו', א"ר אבי גש"ר תנחום צ"ר
חייא למד ולימד ושימר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק
ולא החזיק הרי זה בכלל ארור אשר לא יקום וגו'.
וסיים הרמב"ן ז"ל דרשו בזה בית המלך והכניאים
שצדים להקים החורב ביד המצטלים ואפי' היה לזיק
גמור צמטשו והיה יכול להחזיק החורב ביד הרשעים
המצטלים אותה ולא החזיק הרי זה ארור, עכ"ל.
מבואר מכל זה עד היכן חומר הנמנע מן החוכמה
ומן המחלוקת ממחמת שכול חפץ בשלום ובאחדות עם
הרשעים.

ובזה פירשנו מא"כ צ"י נצים והיה צמטשו את
דברי האלה הזאת והתבדל בלבבו לאמר שלום
יחי' לי כי צרירות לבי אלך למען ספות הרוח את
האמא. והאמא ז"ל דכי צציל שימט את כל
דברי האלות הם התוכחות והקללות משום כך יתבדל
בלבבו לומר שלום יחי' לי. למען ספות הרוח את
האמא פירש"י ז"ל לפי שאוסף לו פורענות על מה
שעשה עד הנה צשוג וכו' שארפס עם המהיד וכו'
וכן תרגם אונקלוס גדיל לאוספא ליה חטאי שותא
על זמרתא, שאוסף לו אי השגות על הדעות, ע"כ.
וקשה ובי כך היה המדב וכו' כשר למעצד לחשב
את השגות הדעות למדוד עליהם צמדת העושה
שעושין על המהיד.

אכן יבואר עפ"י הירושלמי ה"ל שפירש הפסוק
ארור אשר לא יקום שחיויו מוטל ללחום בעד
קיום החורב הקדומה למחות צמטליה ולבתייב
בשער נגד מפירי, וככה מכיון שהידיים לעמוד
ולבתייב כנגד הרשעים עוקרי הדת, באים מזה
לידי מחלוקת, וכמ"ש המהר"ם חגי ז"ל בפי' שפת אמת
על מה שאומרים על מחזיקי הדת שכול צעל מחלוקת.

ובמ"ש הניבא (ירמ' צ') דכבדים לא אמרו אי
הי' ותופשי החורב לא ידעו וברושים פשעו כי
הכניאים נבאו צבאל. ופי' דכבדים שכם מנהיגי
ישראל ידעו באמת אלה שלא אמרו אי ה' מאימת
הכם, וכיון שדכבדים מנהיגי ישראל—מא"כ שפתי
כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיכו—לא אמרו דבר
לכם, וזו הנהגת אחריו. ותופשי החורב שכם בני

אוחו עמא יידוע בראשון שלהם שהדפים ופרסם
בספרו יידוע, זה גרס את הכל להסית אותם על
ישראל. וזכרנו בהשמות יהודי ואוגאריין שנתזר
במשפט שהתהלך בל"י מנת חלקם בו יידוע, ואין
צורך להאריך ולפרט כמה עובדות שכבר נודעו בזה.

גם היום הם ממשיכים בדרכם הרעה וצורעו רשע
להסית להסית ולגרות את המדינות שהיהודים
שוכנים בהם לעורר קאפס וחמתם עליהם. לדוגמא:
קול דמי אחינו תושבי מאראקא לועקים אלינו, ומגיעין
משם מכתבי זעקה שהיו דרים תחת מלכות של חמד
ולא חסר להם כל טוב עד שצאו אלו ועשו מהפכה
(רעוולוציאן) והכניסו את כל היהודים בסכנה
הגדולה ביותר, וכלל עומדים מן הצד ושותקים,
ובכתוב אומר לא תעמוד על דם רעך. ואם רק
יביעו ויחזונו היעז יראו צחוס כי גם כאן בארצנו
הם עושים כל עולדי להגדיל שנאת האומות ("אנטי-
סמנטיזאס"), כאשר כן עשו מלפנים במדינות
אירופא. חקוקין ישראל לרחמים גדולים שלא תעלה
ביום להפיק זממם הרע ולבצע את אשר יזמו לעשות,
כי ע"י עזות ומלשונות יכולין להרוס הכל.

ולמותר להאריך כי המצב הנורא שכלל ישראל נתון
בו צרותיו הוא בסיבתם ומהם ולא שורש
המינות, כי אף יהודי אמעריקא לא היה בהם מינות
ללאח ולהזיק שכבר התבוללו, משא"כ אלו שהם מומש
מקור של מינות שממם מפליין מינות וכפירה לכל
העולם, וזהו דבר שא"ל להכחישו בשום אופן, שזה
הכרית את הכל ל"ע, כל אותם הרבנות ורבי רבנות
שערמו ויגשו להכנים בהם בעל כרחם מינות וכפירה
גמורה בתכלית ל"ע יידוע לכל. ואת כל אלה סובלים
ושותקים ומנלגים, ולא עוד אלא שמרימים ומגששין
אותם למעלה ראש צבורי. איה המהכריזים שימשיעו
קולם נגד ניואין שם שמים וכפירה גמורה כזאת,
ולא עוד אלא שמעודדין אותם ונותנים להם כח וחיווק.
וזאת היא סכנה חמורה לכלל ישראל לומר על אלו
שאינם שומרי תורה ומצוות כופרים בעיקר, שהם
מנהיגי ישראל, וכל האומות מתעים על ידי כן לחשוב
כי הם מדברים בשם כלל ישראל, ונהפכין ע"י כן
לשונאי ישראל, ובזאת אילו היה באפשרי אף במסירות

ישראל שהתורכ אללם כצביוה בזמן שאין מחזיקין בה,
וכיה להם נחפשה "לא ידעו", שהם כבר שוגגין ולא
ידעו את ה' מאחר שהמנהיג לא גילה להם את
האמת. א"כ נמאץ בדאשמת המנהיג האומר שהם
יכ"י לי וכשלים כל העם צעומות. וכלל בסכנה, וחמא
הרבים תלוי בו, על כן כל עומות העם ששטרו בלא
יודעין כי לכל העם בסגנה חזקין אליו ונשא כל
עומותם על ראשו, ואילו כמוד יחשבו. ח"ש הכתוב
למען ספות הרוס את האמא, שיוסיפו לי אף בהשגות
על הדעות, ולפי שראו כי מוד דבר שיהיה בידו
למחות ולהתירע ולא מיחא, ובסיבתו נלכדו רבים
שטרו ונתעו, לכן חמא רבים הוא נושא, לאוספה ליה
חמאי שלותא של הכמון על זדנותא, הם החמאים
שעשה הוא עצמו כמוד.

ובזאת רואים הכיום צבורי כי נסיון גדול הוא
זה, שהמנהיגים יראים מן הדור ואין מי שיפתח
פה למחות, וזהו כל האסון בדור הזה צרותיו
ובגשמייות, ואם יפתחו עינים ולא יתנו להטעות עצמן
מכוחות היראי יראו בעליל בלי שום ספק שכל
האסון הנורא שהיה בדורנו ל"ע שנתדור מאתנו שם
מאות רבות מאחזי"י הוא בסבת הרעיון העמא של
לקחת ממשלה לעצמם, שבה היתה חמתם של אומות
העולם בישראל והעלו את הצערת האנטיסמנטיזאס
וכי מה שבי' לדאבוננו. וכל זה היה נראה בעליל לכל
צר דעת. מלבד מה שהיתה הגזירה הנוראה שיש על
הרעיון של לקחת ממשלה לפני הזמן והעצרה על
השפעות שעליהם החכמה צעומה כמר של אי מחיר
את שברם כלבאות ובאילות השדה (ובאשר נתבאר
עין זה בספרי ויואל משה מאמר של שבעות
בארץ). ודבר זה היה אפשר לבדד בספרים ארוכים,
ואין לרואי להאריך כעת בזה בפרטי הדברים אבל
כבר נודע בין החיים.

ונהירנא עוד מלפני חמשים וששים שנה שמה
מגדולי ישראל אמרו שיהי רק גם אם לא יארע
האסון הנורא אשר אירע לבסוף לדאבוננו, עקב
המלשונות שאותם הרשעים הכיחו על ישראל אלל
אומות העולם כנודע. ובאשר נתבאר עתה כי הדוחים
הארורים ימ"ש אמרו בין הטעות כי מלשונותו של

המכרים שיק זלכ"ה ביתם בחלוקה הידועה צמדינה אוגלארין שהתפרדו ונהלקו לגמרי מן הפושעים, והיו שמתד לבס שנאלרו שלומי אמוני ישראל, והיום מלחיס על זכ שזאת, תורת אוגלארין, אכל האמת שזכי תורה שלמה, כאמרם ז"ל (לכות פרק ז') אל תחצור לרשע, וגם צמדינה פולין ראו כל הכדיקים לעשות חלוקה זו רק שנתחלל עדיין לא היה צו כ"כ הכרה צמדינתם, ואח"כ שכבדו דיברו ממנו לא היה צאפצרי לכונאכ לפועל מחמת הדור. זה צדור צלי שום ספק. וכחז הוא ז"ל בחשבותיו על מה שבהחילו הכופשים בימיו לועקים לשלום ככרובא שלום שלום כלל בולנו בני אברהם יתכן ויעקב יבא נא בשלום ציונותיו. וכביו על כך בשם רבו הכה"ק חתם סופר זלכ"ה דכתיב (זכריה ח') והאמת והשנים אהבו, דבערם בשלום הקדים הכתוב אמת היא הכה"ק הקרויה אמת, דכתיב (משלי פ' כ"ג) אמת קנה ואל תמכור. והיינו דנתחלל לר"ך לראות אם השלום הוא עפ"י הכה"ק הקרויה אמת, ורק אחרי שנתברר כן לר"ך לאכזב את השלום.

וזאת אפ"ל צמה שבקדים הכתוב ה' עוז לעמו יתן, וכמו שפירש"י ז"ל שבהכ"ק קרויה עוז שכיח מעוזן ותוקפן של ישראל ורק אח"כ ה' יצרך את עמו בשלום, דבחתמה לר"ך להיות חזק ואמין צה"ק ולאחוז בצוות דקדושה שלא להתיירר ולא להצטעל מכהנגדות, ורק אח"כ יתן לאמר ה' יצרך את עמו בשלום. אמנם אור"ע מדלגין מחציתו הראשונה של הפסוק שהוא ה' עוז לעמו יתן, ואינם מתחילים אלא מחצית השני ה' יצרך את עמו בשלום, שבהי הם מעלימים עין מכך שאינם חפלים שיהי בשלום עפ"י החורר, והוא ע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל שיכולים להביא ראיה מן התורה שצריך לעבוד ע"ז ממקרא שנאמר בשמרו לכם פן יפתח לבבכם וסרתם ועצרתם אלבים אחרים, אם מדלגין חצי הפסוק הראשון בשמרו לכם פן יפתח לבבכם וסרתם נאמר ועצרתם אלבים אחרים. זה מה שדייקין חז"ל צמתק לשונם מיד, פתחו" וואמר ה' יצרך את עמו בשלום לכורות על כוונת זו שצחצי הפסוק השני פתחו, ואת חצי הראשון דלגו וכשמינו. ופסקו ליה לקרא בסגיגה חריפה **לפתח** בשלום זולתי כתוב"ק, ולא זו דרך,

נפש ממש לכודיע לאומות העולם כי רשעים הללו אינם באי כוחו של כלל ישראל, ויחידים שומרי תורה ומצוות אין להם שום שייכות עמכם, כיכ דבר זה מן המצוות בגדולות ציורת, ובי לר"ך לעשות כן צמס"פ. אכל בעכו"ר יראים מן הדור, ואם כבר נמלא אחד האומר זאת צומצני, כרי המכניגים הכרדים לחתמים נגדו ומחפים עליכם בציוראים שונים.

תמצית בדברים, כי יחידים שומרי תורה ומצוות יכולים בשיטה האמתית לריכים לוחר על הכל כדי שיוכל לשור ציונים שלום ומנוחה שהוא גדול מאד, כאמרם ז"ל לא מלא הקב"ה כלו מחזיק צרכה לישראל אלא בשלום אכל לאידך גיסא כן הוא להיפוך ג"כ כלפי אלו שאינם שומרי תורה ומצוות, ועאכ"כ כלפי אותם שיש צמס תנועה של מיוות, או אלו המחזיקים את המיוות שהם צמוחם ממש צמסר, אלא דמלא מין את מינו ויטור, כדאיתא צמד"ר פ' ויקרא (פ"ז ז') עכ"פ ונפש כי תחטא ושמע קול אלה שבהחזיקים את הגנב גרועים יותר מן הגנב עצמו. ומעשה צלטון אחד שהיה בורג את הקבלגין (פ"י) הקונים מן הגנבין מה שגנבו) ומחיר את הגנבין וכי לומר שאין ככל אלא מן הקבלגין. ובעכו"ר מי זך ונקי מצלתי היותו מחזיק את הכופרים ל"ע, שותמים להם. חזוק צכל מיני דברים לעוצתם ולהנחתם, אלא שאין אומרים אחריםם צפירוש את כל דברי הכפירה, אכל כל דבוריםם ומעשיםם ושיעטם כלל ידועים הם שמערתם להחזיק כח המיוות.

ובדברים אלה נחזור לצאר מאמרם ז"ל צצחים כניל שצשעת מ"ת פתחו כל האומות ה' יצרך את עמו בשלום, דכנס מצוחר מכל הלן כי בשלום עוז וכוכן הוא רק כשיכודי שומר תורה ואומר וחסן נה, משא"כ כשאומרים אותו מפירי תורה וכתועין וכמתעין. ולפיכך כאשר אומות העולם שלא ראו לקבל את התורה קוראים לשלום, כנס שלום כזה מר כלענא, כי כמזן אם הם יוילאו לפועל את השלום ודאי יוכיח צוה כפרו תורתך.

ולכוננה זו אמר הכתוב תחלה ה' עוז לעמו יתן וכור ה' יצרך את עמו בשלום. דכנס ציומיו של

אכן הנה החסיד כתב בחוצת הלצנות (שער
כפריתות פ"ב) אחרי שמהלוק שם על אנשי
בעולם שנחפשו להבלי עו"כ"ו ונתחנקו ממאור האמת,
עד שגדלו האפלה עליהם וגדל בעולם בלגל וכו',
עד שחשבו דרכו הרע כי הוא בעובד ותעומו כי הוא
הישר וכו' ומבקשים גמול העובדים במעשה העוברים
ומדרגות הדיקים במהגו הרשעים כמו שאמר ז"ל
עושים מעשי זמרי ומבקשים שכר כפנים וכו', ובאשר
גיעו ה"לר"ר, ברוב אנשי החורב"ו וכו' נערכו לעמוד
כנגדו וכו' ויהי דין בעבור זה שיהיו בלגל החורב
אנשים יחידים נושאים כפריתות המיוחדות ומקבלים
חלואי להועיל זה אנשי החורב וכו' ויהיו רופאים
לאמונה ולנפשות יעלו ארוכה צעת נעות מהמדות
העובדות אל המדות שאחרתם מגובה, וכו' וכן אלה
היחידים אשר ספרתי לך בעש"י כמ"ש ונשאתי לכל
המקום בעבורם וכו', יע"ש דברות קדשו בלחור.

מבואר מדבריו הקדושים שבכל דור עלולים רוב
ישראל ח"ו להיות נעצבים במגלות החלוא, עד
שחוצצים דרכם הרע כי הוא הישר ומנהיגים
הרעים כי הם העושים, לולא יחיד סגולה העומדים
לנו בכל דור ודור כמעמידין כדת על חלה, ובעו"כ
היום אפסו יחידים הסגולה ואותו הרוב הוא רובו
כעול, על כן פני הדור הזה ככה, ואין לך להאריך
ולפרע שכל המלך.

ועפ"ד החו"ל הללו תחבאר שאלת הגוי מרבי"ק,
דכיון שלולא יחידים הסגולה גם רוב ישראל
היום טובים, א"כ הלא גם בין בני ישראל עצמן
מועטין הם המבקשים את האמת, ורוב ישראל הם
כנגדם, וקשה הלא כחיד בחורב"ם אחרי רבים להטות
ועליהם ללכת בחר רוב ישראל, וממילא תשחור עמנו
בע"ז. וא"ש דלא היתה שאלה הגוי שיתבעו ישראל
ברוב בין באומות, דאף הוא ידע זאת דלא שייך דין
ביטול כלפי אור"י אלא שבקש דניחל בחר רוב
ישראל, אכן הנה החו"ק הקדימה בערם אמר
אחרי רבים להטות כחבד לא תבי' אחרי רבים לרעות,
ורק אם מקרא זה מתקיים אז יתכן לומר אחרי רבים
להטות. ובעו"כ היום הכל יראים מן הדור ונגרין
אחרי דעתם זאת דעת הקהל מכוונים ומנהיגים מספר

כי מחלל לך לפתוח כי עז לעמו יתן, ואח"כ כי
יבך את עמו בשלום ואם משמיעין חללת הפסוק
כדרך שפתחו אור"י כי יבך את עמו בשלום זה מר
כלעה, ובאשר כן עושים כל אלה המכחישים מחווי
השלום, שפותחין כי יבך את עמו בשלום ומשכיחין
רשע דקרא לגמרי, ולא יעשה כן, כי אם לריקים ללכת
קרא כסדרו להתחיל כי עז לעמו יתן וכל אלו שהם
בחינה זו ורואים להחזיק במעו החו"ק ולחבו
בתקופות על פי החורב ואינם חתים מפני כל אזי כי
יבך את עמו בשלום.

ובדו"ל של ר"ק אלה מארי זל"ה פירשתי
מאמר במד"ר פי ויקרא ואחזר פירוש זה שנית,
כי ר"ל שזכו פשע אמיחי בדבריהם ז"ל, דכתיב איתא
במד"ר פי ויקרא (פ"ד ו') גוי א' שאל את ריב"ק
כחיד בחורב"ם אחרי רבים להטות אלו מרובים ככם
מפני מה אין אתם משוין עמנו במ"ז, א"ל יש לך בנים
א"ל בזכרתי נחתי וכו' כיון שיהא א"ל תלמידיו רבי
לזה דחית בקרב רצון לנו מה אתה משיב, א"ל צעז
כחיד ביה שם נפשות וכחיד ביה נפשות הרבה וכו'
וציעק ע' נפש וכחיד ביה נפש א' וכו', עשו שבו
לאלכות הרבה כחיד ביה נפשות הרבה אכל יעקב
שעוד לאל אחד כחיד ביה נפש א', עכ"ד במדרש.
ולבאר כי קושיא נפלאה היא וגם רחוקה דמה
שאלה היא זו דמפני שאור"י רבים מאתנו עלינו
לנעות אחריהם ולהשוות עמם בע"ז, הלא החו"ק
עמם בעידוד כי אחס כמעט מכל העמים, ואח"כ
עלינו לקיים מצוות החורב שקבלנו כבר סני, ואור"י
לא רצו לקבלה, וכי יעלה על הדעת לומר אחרי רבים
להטות שבעל החורב חלילה ונך בחר רוב גוים, אלא
חזוין מכה דלא שייך ענינה דאחרי רבים להטות רק
עם החורב, אכל ח"ו לא לבעל את החורב ולפיקר לא
שייך לומר שבעל ברוב לגוי אור"י, וא"כ מה זו
שאלה דמפני שכתוב בחורב אחרי רבים להטות נבחר
עמם בע"ז ח"ו, ובחינה אחרת גוי ששאל שאלה זו לא
ידע מאי קאמר, לפיכך דחאו בקרב אכל מדחזוין
שתלמידיו דרשו ממנו שישיב להם תשובה על קושייתו
מוכה שיש כאן איזה מקום קושיא, ובפרע שריב"ק
שייך על קושיא זו וחז"ל קצו בשאלה ותשובה
בזה במדרש, מסתמא יש דברים בגו ואריך ביאור.

לר"י נראה לומר בתוספת נופך על דבריו אלו, והנה לימוד זה שראה ה' להראות שראוי לכבד לומדי תורה לא נלמד לשעבר לאותו הדור, דדורו של משה ידעו בלא"ה כי התורה קודמת לכל וראוי לכבדה ולהוקירה, וכמו שאמרנו ז"ל (ברכות ל"ג ע"ב) וראה לגבי משה מילתא זוערתא היא, וכמו שביארנו בסה"ק דכל אותם שהיו סמוכים לגבי משה נאחזו לאורו והתחממו מנגה קדושתו היתה היראה אולם מילתא זוערתא, וכיון שמשרשי"ה הוא מקור כח התורה וכל ישראל זכו לחיות עולם מעלותיו ותוקף קדושתו כי קרן עור פני משה האם ה' עוד מקום להסתפק שהראש והראשון בערם הכל היא הסה"ק. וע"כ כדאמנן שלא נלמד היראה זו לאותו דור, אלא שנאמר על לעיתו, כדמצינו מקראות רבות שנאמר לאורך העתיד.

וזה יפה שיעור הכתוב וידבר ה' אל משה "לאמר" נשא את ראש וגו', תיבת לאמר פירושה אמירה לדורות, כמו שמצינו בדבריכם כמ"פ לאמר לדורות, והכוונה שטעם ניווי זה הוא בעבור דורות הבאים ללמד דעת את העם כי הסה"ק קודמת לכל, וזוהי הסה"ק לא יתכן לכבד ולהשמות מאן דבוא.

תובן הדברים חייבים לדעת שהוכנה בני ישראל יכולה להיות רק בידי שומרי תורה ומצוות, וראש לכל מרעין הוא אם מדמין שמפירי דת ועוצני תורה עושים עובדות לכלל ישראל, והרי אפילו מחט שאלה מכם דוקרת כמדקרות חרב הם עולם לא כ"ש. ומה מקור כל האסון. שחושבין להיות מעוצנן ומגאולה של אלו המתכוונים להעביר על דת רח"ל. וזאת לריכים להשיג אל הלב ולדעת שהעיקר והראשון הוא התורה הקדושה. כן יעזור השי"ת שיהי' דבוקים בתורתו הקדושה, ואנחנו אלה המטע בני שומרי תורה ומצוות נוכל להתחבר ולהתקיים יחדיו. וכדורא כל העולמים יעזרו שיתורומם קרן התורה וישראל, וזכה לפעול ולתקן את העשון תיקון, וצמחיה נגל מכל ארץ ולוקה. וזכה לביאת הגואל שאז יעשו כל ישראל תשובה ואחר כך נוכל להתקרב עם כל אחד ואחד, וזכה לתשובה שלמה כהתגלות כבוד שמים עלינו צמחיה צימנו אמן.

*

לכלי עתונים שפלים וצוויים חלאת אנוש, בעושים מלכתם בצוויים להפך ניצול פה מינות וכפירה בחילול שבת צפרהסיה צעד בלא כסף. וכוה המייר והמדרין את דעת הקהל, והמכניסים מתפתחים מפני העם וכולקין שולל אחרי דעת הקהל שמקורם מאותם לבלרים פתחים, נמלא כי הכנהגה הדור נחונה בידי בני אדם בליעל שפלים שדיועא תחתיה אחי ביהבי עתונים מחללי שבת צפרהסיה, ואם יביעו ויתצוונו כיצב יראו כי זו היא הכנהגה הדור, ואין להאריך כ"כ צוה וברואה להכיר האמת יתבונן ויראה דברים הנאמרים בחמת.

דיוצא לנו מכל זה כי צראש כל צריך להקדים את הסה"ק ולראות שיתאימו דרכיו אל התורה, ורק אחרי כן יתכן לעשות שלום והתחברות. וצוה נאל אל הביאור במקרא קדש הלצ פתח הדבר וידבר ה' אל משה לאמר נשא את ראש בני גרשון הם (קושיא א') והנה היתה צמד"ר ר"פ זו דע"פ שגרשון צבור ומליוני צב"מ שחלק הכתוב כבוד לצבור לפי שהיה קבת עוטן הארון ששם התורה הקדושה הכתוב לגרשון שבתחלה אמר נשא את ראש בני קבת ואח"כ אמר נשא את ראש בני גרשון וגו'. ולהלן שם צמד"ר (פ"ו צ') היתה ומהו שאמר הכתוב צבני גרשון, גם הם, שלא תאמר שלכן מנה בני גרשון שניים שהם פתחים מבני קבת לאו אלא כתב גם הם שאף בני גרשון כיוצא בהם של בני קבת אלא שהקדומו הכתוב כאן מפני כבוד התורה, אבל במקומות אחרים הקדים לגרשון תחלה לקבת. עכ"ד במדרש. והקשה הכלי יקר ז"ל דכיון שאף בני גרשון היו שוים צמטלה לבני קבת, א"כ הא גופא קשיא מדוע לא ניתן הארון שבו התורה אל הצבור לכבדו ביהר שאת וציתו עו, התורה אשר לה משפט הצבורה. ותיקן כי ראה הקצ"ה להראות שכבוד חכמים ינחלו כדי ללמוד דעת את העם שיכבדו את לומדי התורה ולקראו לקדוש ה' מכוונ לכבדו בכל דבר שצדקושה, כדרך שמה קבת תחלה בעבור משה דבר ה' אשר אחר, ואילו היה נתון הארון לגרשון הייתי אומר שצטבור הצבורה מלא תחלה, ולא הייתי חולה להשיבות צמטא הארון. ע"כ מסר הארון אל קבת ומנחו תחלה וידעו הכל לתת כבוד לתורה וללומדיה, עכ"ד ז"ל.

צו, אכן ממנה שהקדים הכתוב את בני קהת לבני גרשון אעפ"י שגרשון הוא הבכור נדחקה טענת הים, שהרי מהבחינה חזיון דכבוד התורה עדיף ממעלת הבכורה, ולהכי צדין הוא שיהיה בני קהת נמנין מחלה שהם היו עושי הארון שבו התורה. וא"כ אף אם הם קשים ממש מ"מ ראוי לו להיות נכבד ושלל לפני קדושת משרע"ה צעצור כבוד התורה שהוא קודם לכל דבר, וכ"ש נגד כבוד משרע"ה שהוא עלם הוי"ה וודאי שבעלה מאלוהי טענת בכורה או קשישות. וא"כ נמצא דמכא פ' זו שהקדים בה הכ' קהת לגרשון מחצטלה טענת הים את קשים ממך, שהרי כבוד התורה עדיף ממעלת הבכורה שהקדימו הכתוב לבני קהת צעצור מעלת התורה. אך אכתי איכא למדחי דלעולם מעלת הבכורה עדיפה, ובאמת אין ראוי להקדים את בני קהת מחלה ומה שצני קהת כתיבי צרישא אין זה מחמת מעלת הקדימה אלא דקיי"ל אין מוקדם ומאוחר בתורה, ואין להקפיד על סדר הכתובים, ואם כן הדרגה טענת הים לדוכא.

אמנם הא לאו מילתא היא, שהרי אמרינן בגמרא (פסחים דף ו' ע"ג) דבחד עניינא אמרינן מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר, דאי לא חיומא הכי כלל ופרט וכו' דלמא פרט וכלל הוא, ע"כ. והבא כל מנין הלויים הכתובים צ"פ צמדבר וצ"פ נשא חד עניינא הוא, (ואע"כ דב' פרשיות ניכור אפ"ל דצב"ג חשיבי חד עניינא ובענין מ"ש החס' שם ד"ה אצל חתרי, דהצבורות חשיבי חד עניינא אעפ"י שכל דבור פרשה לעצמו וכו"כ י"ל כאן) ולא שייך למימר אין מוקדם ומאוחר אלא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר, וכיון שהקדימה תורה לבני קהת חזיון דכבוד התורה עדיף ממעלת הבכורה.

וזה יחי' ביאור המדרש פליאה הים ראה ויונים מה ראה, כלומר, הרי היתה טענה נכונה צפוי את קשים ממך, ומה ראה להבקע מפניו, וא"ת דמעלת התורה עדיפה וגלל כן הוכרח להקדש מפני כבוד התורה של משרע"ה שהוא עלם התורה, וכבוד התורה דוחה אפילו מעלת הקשישות. כדחזיון שהקדים הכתוב את בני קהת לפני בני גרשון הבכור מפני שהם עושי הארון שבו התורה, על כך יש לענון דלעולם חיומא

ידבר ה' אל משה לאמר נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחתם. יל"ד לאומרו גם הם הוא מיותר לכאורה, שהי' די שיאמר נשא את ראש בני גרשון לבית אבותם וגו'. ובמד"ר (פ"ו צ"י) יש יישוב לאומרו גם הם ח"ל המד"ר ומה שאמר הכתוב גם הם שלא חאמר שלכך מנה בני גרשון שניים שהם פחותים מבני קהת לאו, אלא כתב גם הם שאף בני גרשון היו"א צב"ס של בני קהת, אלא שהקדימו הכתוב כאן בשביל כבוד התורה, אצל במקומות אחרים הקדים לגרשון מחלה לקהת, ע"כ.

צ **עוד** לל"ד טעם שהכתוב משנה כאן מסדר הרגיל צ"כ, דורך הכתוב לכתוב למשפחתם לבית אבותם ואילו כאן היפך וכתב לבית אבותם מחלה ואח"כ למשפחותם. ובספרי"ק נועם אלימלך כתב לפרש שינוי הכתוב עפ"י דרכו בקדש (העמקנו דבריו להבין עיין שם).

ג **במד"ר** (פ"ו צ"י) נשא את ראש וגו' הכ"ה (איו"ב ל"ו) לא יגרע מדיוק עינו וגו' אין הקב"ה מונע דוגמא דידכו (מה שהם חפלים צו) לפי שמאילו שיעקב חמד הבכורה לשם שמים כדי שיוכל להקריב ולקחה מעשו דמיוס הסכים הקב"ה עמו וקראו בני צבורי ונתן גדולה לבכורים שיקריבו לפניו, הוי לא יגרע מדיוק עינו ואין עינו אלא תחתיו וכו', ומהו תחתיו אלו בניו כמד"ה תחת אבותיך יהיו צניך, ע"כ. וראוי להבין שייכות דרשה זו לכהן, דלכאורה אדרבה משה לסחור, דצפרשה זו קא חזיון שלא החשיב הכתוב לבני גרשון, אעפ"י שהי' צידם מעלת הבכורה. ומה שכתב בעלה מעלת הבכורים שבעלה עבודה מהם ונתנה ללויים, וא"כ אין כאן מקומו לשבח גדולת הבכורים, אלא הי' ראוי שיהיה מקומו של דרשה זו לעיל צפרשיות הקדושות במקום שהכתוב מדבר במעלת הבכורה, כגון היכא דכתיב כי לי כל בכור צבני ישראל וכו', ולמה הביאו המדרש הכא הלא דבר הוא.

ונראה לנאר כל הענין בדרך פשוט, צהקדם לנאר המדרש פליאה הים ראה ויונים וכו' ברייתא דר"י ראה, דכנה הים לא ראה להקדש לפני משה, כי הי' צה טענה את קשים ממך שאני נצרחי בג' ואחרי

לכבוד זכרתי גם צדק יחי' ע"כ. הרי מה שחלק אש"ה חלה נתינת הזכויות במעלה הזכורה. ואם עשו הוא הזכור אזי הזכויות מגיעים לו. וזו היתה טענה עשו דמה שמכר את זכויותו ליעקב בחייד עדשים זה ה' מפני שלא קדמה לו הידיעה על גודל מעלת הזכורה, ומה שה' עתיד לחיות ולחיותו על ידו, לחלוף כזה ידע שבזכורה חלויים גם הזכויות לא ה' מוכר ליעקב, וממלא שהמכירה היתה מכירה בטעות. וזהו שטען ויעקבני זה פעמים את זכויותי לקח וכה עשה לקח זכרתי, כלומר, עשה כשלקח את זכרתי נחודע לי שגם בזמירות הזכורה עקב אחי שלא היה שווים וערכה האמיתי ידוע לי. וז"ל ויעקבני "זה" פעמיים, כלומר כאילו הוי צ' הרמזות זה עשה ביחד, שהרי עם לקיחת הזכויות נודעה ונתגלתה הערכה שזלקיחת הזכורה.

והנה צענין מכירת הזכורה נחשבו זה המפרשים להבין מה טיבה של מכירה זו, וכי מי שהוא כהן יכול למכור כהונתו לאחר. ובמדרש איתא עב"פ צא אחיך צמרמה צחכמת תורתו, וזהו פלא דבקרעא כחיד להדיא צמרמה, ואיך דרשו על כך צחכמת תורתו שהוא היפוך המרמה. ואש"ל דהנה הר"א מרחי ז"ל כתב דצחכמת לא היתה כאן מכירה גמורה אלא שלא ראה יעקב אש"ה שיעבוד עשו הרשע עבודת לפני המקום צ"ה מאחר שה' מצוה את העבודה אמר יעקב אין רשע זה כדאי לשרת לפני הקב"ה, אלא שעשה כן כדי להשתוק אחיך רשע שלא יוכל לצא בטעות, על כן קנה ממנו את הזכורה שלא יצא לערער, אבל צחכמת לא הועילה המכירה כלום. והמהר"ל ז"ל צג"ל הקשה עליו דמן המקראות מוכח שהיתה מכירה גמורה ומועלת ע"כ כתב הוא ז"ל לתוך דשגלמא מה שחיבה תורה איזה איש שיהי כהן וכיו"צ לא יתן למכור לאחר, דמאחר שהתורה חייבה איש זה בכך כיצד יוכל להעצירה לאחר שלא נתייבב זה, הלא החיוב מוטל על גופו, משא"כ ענין העבודה באותו הזמן לא היתה חיוז גמור שחבא נעשית בצבורים דוקא, אלא שה' מנהג וחשיבות בלעד שתחא עולה לגורלו של הזכור על כן שפיר ה' יכול למכור ובעולם המכירה.

לך דמעלת הזכורה גדולה, ואין ראוי שחזרה מפני מעלה אחרת, וזה שהקדים הכתוב לבני קהת, איכא למדחי, דאין מוקדם ומאוחר בתורה, ולעולם מעלת בני גרשון הזכור גדולה מהם. אלא שלא הקפיד הכתוב על סדר הכתובים. לזהו אמר ברייתא דר' ישמעאל ראה, ובינו ברייתא דרבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרש בהן, ואחד מהם מכלל ופרט, וכיון דדרשינן כלל ופרט, צ"כ לומר דבחד עניינא אמרינן מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר כ"ל, וא"כ שפיר יש להוכיח ממה שהקדים הכתוב את בני קהת לבני גרשון דמעלת התורה עדיפה על הכל, ועל כן נקרא היום צפני ישראל.

ובדרך זה אמרנו לצד תפלת יעקב אש"ה כאשר חזר לבית אביו וזה עשו לקראתו וד' מאות איש עמו התחנן יעקב אש"ה לפני הש"ת הלינו נא וגו' קטנתי מכל הכסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי צמקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשתי מחנות, ופירש"י מדרש אגדה נתן מקלו צירדן ונבקע הירדן. ולכאורה מדוע נקט יעקב אש"ה נס זה דייקא, והלא נעשו לו עוד נסים הרבה בצרחו מפני עשו כמבואר בדבריהם ז"ל.

אכן יתבאר בהקדם עוד להבין הכתובים צפ' חולדות לאחר שביקר יחזק את יעקב וזה עשו לפני אביו אמר לו צא אחיך צמרמה ויקח זכרתי, ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את זכויותי לקח וכהנה עשה לקח זכרתי. ולכאורה הרי עשו מכר לו את הזכורה מלפניו הטוב, ומה לו כי נזקק לצא בטעות את זכויותי לקח, הלא הוא עצמו מכר אותה לו בחייד עדשים. עוד לריך להבין אומרו וכהנה עשה לקח זכרתי, דמשמע שיש איזה שייכות בין לקיחת הזכורה ללקיחת הזכויות שהוא כוללן יחד.

ופירשתי עפ"י מ"ש רש"י ז"ל עב"פ הכי קרא שמו יעקב בשם מדרש תנחומא למה חדר יחזק אמר שמא עון יש בי שזכרתי קטן לפני גדול ושתיי סדר היותם התחיל עשו מנעק ויעקבני זה פעמיים אמר לו אביו מה עשה לך אמר לו את זכויותי לקח אמר בכך הייתי מילך וחדר שמא עברתי על שורת הדין עכשיו

דבר שלא כחורה, אלא עפ"י דין מגיעים אליו הצרכות, על כן חמר כי במקלי עברתי את הירדן הזה ואמר ז"ל שנתן מקלו צידן ונצקע הירדן, ומכאן יש הוכחה חותכת דמעלת החורה קודמת לכל המעלות, דל"כ למד נקדע הירדן לפניו, הלא היה יכול לטעון אני קשיש ממך, אלא וודאי דלעומת כבוד החורה בעלה מאלוה טענת הצבורה והקשיות, וא"כ אין לו לעשו להתרעם על שלקח יעקב את צבורתו בערמה וע"י כך נעל את הצרכות, דגם צלי שלקח צבורתו ראויות הצרכות אליו דנגד כבוד החורה אין טענת צבורה כלום. ולפי זה יכ"י סגנון הכתוב באופן זה, כי במקלי עברתי את הירדן הזה וכדושת המד"א שנתן מקלו צידן ונצקע, זה לך האות שמעלת החורה גדולה מכל המעלות, וגדרה בעליון ומצולעין טענת הצבורה, וא"כ צדין לקחתי את הצרכות מעשו, על כן הלאני נא מיד אחי מיד עשו.

ומערתה נחזור לבאר מה שאמ"כ נשא את ראש בני גרשון גם הם וכו' (עי' קוש"א ח') וגם מה שהקדים לומר לבית אבותם ואח"כ למשפחתם, דכנה כבר נחצאר בדבריו דממה שהקדים הכתוב למנות את בני קהת בראשונה לפני בני גרשון הצבור נודע גודל כח החורה ומעלתה שהיא קודמת לכל. והכלי יקר ז"ל כתב לבאר ענין זה ביתר שאת, דלכאורה חקשה ע"ד המד"ר שט"כ הקדימו לבני קהת מפני שהיו טועני הארון דהא גופא קשיא למד לא נתנו הארון לבני גרשון הצבור לכדו ביתר שאת ושוו החורה אשר לו מעלת הצבורה, ותיזן שזכר ר"כ הקצ"ה להראות שכבוד חכמים יתחל, כדי ללמד דעת את הכס שיכדו את לומדי החורה, ולקרוה לקדוש ה' מכובד לקדשו לכל דבר שצקדושה בדרך שמוה את בני קהת תחלה בעבור משא דבר ה' אשר אחס, ואילו היה נותן את הארון לגרשון הצבור הייתי חומר שבעבור הצבורה מנאן תחלה ולא הייתי חולה בחשיבות צמשת הארון, ע"כ מסר הארון אל קהת ומנאו תחלה, וידעו הכל ליתן כבוד לחורה וללומדיה, עכ"ל.

עכ"פ מוצא מזה שר"ה השי"ת להוכיח ולהראות גבול נתיבי טעמים מעלת כבוד החורה שהיא העולה

אמנם דעת זקנים מצעתהו"ם נראה להדיא שהם סוברים ג"כ שלא היתה צה מכירה גמורה אלא שצערמה נעלה ממנו, שמצ"ה בשם ר"י החסיד דמכאן אחת למד שאם יש ציד רשע ס"ת או מזה אחרת דמותר ללדיק לרמותו וליעלו הימנו. ע"כ. הרי מזה שהוא קורא למכירת הצבורה ענין של ערמה ורמאות, ומשמע מזה כדעת המדברי ז"ל ה"נ, שלא עשה יעקב אע"י ענין המכירה אלא לסבור פיו של אותו רשע שלא יערער.

וה"נ לבאר הענין בדרך פשוט, דבאמת לא היה צריך יעקב אע"י לקנות ממנו את הצבורה כלל, שהרי מכיון שיעקב אע"י הוא מקור החורה כמבואר בקרא ויעקב איש חס יושב אהלים, ואיתא בתנא דבי אליהו שהי' יושב צבית מדרשו של שם ועבר ועסק במקרא וצמשתו וצממא, א"כ צדין הוא שיהא זוכה בכל המעלות בעבורה וכו', שהרי נגד כבוד החורה בעלה טענת הצבורה, ואף אם עשו הוא הצבור ראוי שיתן הכל ליעקב שהוא קודם לכל בעבור מעלת החורה. וא"כ באמת לא היה צריך יעקב אע"י לקנות מזה עשו את צבורתו, דאף אם יאמר עשו עם הצבורה צדין הוא שנתן העבורה ליעקב שהוא מקור החורה, אלא דכיון שעשו הרשע לא היה מודה בתה"ק ולא היה מכיר בכך דבעבור מעלת התה"ק יגיע ליעקב הכל, על כן עשה יעקב אע"י בערמה שימכור לו את הצבורה כדי להפיק דעתו, אבל באמת גם בלא"ה היו כל המעלות הראויות לצבורה שייכות ליעקב אצלו ע"כ עפ"י דין מחמת מעלת החורה.

ובזה יבואר המדרש צא אחיך צמרמה בחכמת תורתו שעפ"י דין היו הצרכות שייכות לו מחמת חכמת תורתו, שמעלת החורה היא הקודמת לכל, אלא שצירוף לזה צא אחיך צמרמה כדי להשתיקו שלא יערער אותו רשע, והשתא תריוויכו איתגייבוו ציב, שצא לזכות צרכות מחמת חכמת תורתו ועוד צא צמרמה לקנות הצבורה הימנו, והכן.

והנה כאשר צא עשו לקראתו ודי' מאות איש עמו להלחם אתו על שהערים עליו ולקח את הצרכות ר"כ יעקב אע"י לצר ענין זה שלא עשה כנגדו

לאבות הקדושים דמח נחזרר שיעקב אע"ה מוקדם
לזכרה אע"פ ששאו בזכור, ואח"כ אמר למשפחותם
שהוא נשיאות ראש גם להם בעצמם.

ועתה יצא המד"ר בצוב טעם ודעת נשא את
ראש וגו' ה"ד לא יגרע מלדיק עינו ומציא
שחמד יעקב את הזכורה לשם שמים ולקחה מלח עשו
בדמים והסכים הקצ"ה עמו וקראו בני בכורי ונתן
גדולה לבכורים, דשפיר שייכא דרשה זו להכא, שהרי
לפי"מ שנתבאר לא היתה מכירת הזכורה מכירה
במורה, אלא שעשה יעקב כן בערמה לרמות ממנו
הזכורה כדי להשיקו שלא יערעך, אבל באמת לא הי'
ליעקב אע"ה כל אורח במעלת הזכורה, דכיון שכה
החורה צידו הוא קודם לכל, ומעלת הזכורה בעלה
כנגדו. ודבר זה שמענו מפרשה זו שנתן הקצ"ה משא
הארון לבני קבת והקדים למנותן תחלה כדי להראות
מעלת החורה.

על כולנה והיא הקודמת לכל דבר, ובעבור כך עשה
כ' לתת את משא הארון לבני קבת דייקא. כדי ללמד
דעת את העם לדעת גדול יקר תפארת החורה ועולם
מעלת כבודה, מה שלא הי' דבר זה מושג כ"כ אילו
היו בני גרשון נושאים אותה. נמצא מה דמפרשה זו
ישנה נשיאות ראש לכל כלל ישראל, שהרי כל ישראל הם
לומדי תורה והחורה קנויה צידם, וידעו כל האומות
שראו לכבד ולהוקיר את ישראל בעבור שהם לומדי
חורה, וא"כ אף לבני גרשון הזכור יש צדק נשיאות
ראש, שהרי מכאן נודעת וניכרת מעלת ישראל לעומת
האומות, שראויים הם לכבדם ולנשאם בעבור כח
החורה שצידם. ולפי מה שנתבאר בדברנו נמצא דאף
יעקב אע"ה נאלץ מידיו של עשו הרשע בעבור כח
החורה שצידו, שהרי מחמת זכות החורה היתה צידו
טענה הנשמעת שהכרחה נעשין לו בדין ובעבור כן
צדק הילולי נא.

וזה יהיה ציבור הכתוב נשא את ראש בני גרשון, גם
הם, כלומר שגם להם יש צדק נשיאות ראש
דאף שאינן הכתוב וזכר חקטן מעלתו לעומת ערך
מעלת בני קבת שנמנו ראשונה, מ"מ יש צדק גם
מעלה וחשיבות להם עצמם, דזיל בחר טעמא שנמנו
בני קבת תחלה בזכות החורה, וכיון שנשמע מכאן
גדול כח החורה יש בזה רוממות וגדולה ונשיאות ראש
גם לבני גרשון ולכל כלל ישראל.

וגם יובן שפיר מה ששייך כאן להקדים לבית אבותם
ואח"כ אמר למשפחתם, דהנה צבאר המניינים
ראוי שיקדים למשפחתם ואח"כ לבית אבותם כמו
שכתב הרמב"ן ז"ל צ"י במדרש שזכות ואח"כ הי'
המניין לישראל כי בא בסוד העם וכתב בני ישראל
זכות הרבים במספרם, ע"כ נמצא שזכות הי' לנמים
שנתקשרו לכללות ישראל ולאבות הקדושים. על כן
כחיד למשפחתם לבית אבותם, פירוש שמשפחותם
נתקשרו לבית אבותם, משא"כ במספר בני גרשון שבה
נודע וגולה לעיני הכל גדול כח וחשיבות החב"ק,
א"כ היה בזה זכות לאבות הקדושים בעצמם, כדאמין
שיעקב אע"ה נולד ע"י שנודע שכה החורה שלו עדיף
ממעלת הזכורה, לפיכך מקדים כאן לבית אבותם
לרמוז על הנשיאות ראש והגדולה שנלמדה ממנין זה

והנה האבות הקדושים כל מה שעשו הוא פועל
דמיוני לדורות העתידים, כמבואר ברמב"ן ז"ל
צ"מ דמעשה אבות סימן לבנים וכל מה שעבר עליהם
הוא סימן למה שעתיד לעבור על דורות ישראל. וכן
מבואר במדרש שכל המאורעות שעברו ציוו לבין עשו
הוא סימן למה שעתיד להיות בדורות הגלות, וכל מה
שהתפלל יעקב אע"ה הילולי נא מיד אחי מיד עשו לא
בעבור עצמו בלבד התפלל אלא שנתכוון בתפלתו בעבור
דורות הבאים, ופעל יעקב אע"ה בתפלתו דרך זה
אשר בכה החב"ק ויכול להנצל חמיד מכוחותיו של
עשו הרשע, וכמו שנתבאר שעי"כ התפלל האלני נא
וגו' מחמת שהי' צידו כח החורה הקדושה. ולפיכך
קורין פ' נשא סמוך לזמן מתן תורתנו או מלפניו או
מלאחריו, כי מפרשה זו נמלנו למדין גדול חשיבות
החב"ק, שדוחה חשיבות הזכורה, והיא הקודמת
לכל וזוכה לקבלת החורה בלחם בקדושה ובעברה,
וזוכה להיות דבוקים בחו"ק וללכת בדרך האמת
בחב"ק עדי מהם לישועה השלמה בהתרוממות קין
החורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה
במינוי אמן.

עפ"י שורש נשמחו שבוז תלוי ומעמדו, ובאחיה
אבר מאיצירו של אדם קדמאה היה תלוי.

וזה גם הביאור להא דאיתא במד"ר (ר"פ זו) חכם
שמת חזן לנו כיוולא צו, דאף שאמרי"ב (קבלת
א') חרם השמש וצא השמש, ודרשו חז"ל (קידושין
ע"ב ע"ב) שאין הקב"ה מסלק את הצדיק מן העולם
עד שקם תחתיו לדין כיוולא צו במקומו, מ"מ לא שייך
לומר שהצדיק אשר יקום ישלים וימלא כל החסרון
שנחסרהו כבעד הצדיק הקודם, שכרי כל לדין
ולדין שונה תלמודו ועובד עבודתו בקדש עפ"י שורש
נשמחו שממנו צא, כפי המקום שהיה תלוי בצדק"ר
בשעת הצריכה, וא"כ בשזקעת שמשו של הצדיק
אצד גם חלק החורב השייך לשרש נשמחו, וחסרון
זה לא יוכל להמנות ולא יושלם ע"י אותו לדין
אשר קם תחתיו, שכרי הוא צא מנחיו אחרת ושורש
נשמחו ממקום אחר, וכן.

המורה מה כי כל אחד ואחד כבר נקבע לתפקידו
מאז שעת ימי בראשית, ונכתב בספרו של אדרי"ר
מה תבא עליו, וכתי איתא נמי במסכת צבא מניעא
(דף פ"ו ע"א) בעובדא דשמואל ירחינאה שבי רפאי
של רבי דבוח מלעטר רבי למסמכיה ולא הוב
מסתייעא מילתא (פירש"י שבי רבי עורה ומתעסק
לסומכו וכו') ולא הוב מסתייעא מלתא) עד שא"ל
לא לנעטר מר לדידי חזי לי סיפרא דאדם הראשון
וכתיב ציה שמואל ירחינאה חכם יתקרי רבי לא
יתקרי וכו'. (ספרא דאדם הראשון, שהראשו הקב"ה
דור דור וספריו דור דור ודורשיו דור דור וזכמיו),
ע"כ.

ובאמת הדבר נריך ביאור, כיצד יתכן שהי'
משה רבינו כסבור שהוא בעלמו יקים את
המשכן, הלא אם כבר הי' רשום בכתב אמת עלי ספרא
דאדם קדמאה שצלאל עתיד להקים אותו, וכי
לא ידע משרע"ה כל הכתוב בספרו של אדרי"ר. וכיוולא
בזה יש לתמוה כיצד היה שמואל ירחינאה בקי
בספרא דאדם קדמאה, ולדידיה הוב חזי ליה דחכם
יתקרי ורבי לא יתקרי, ואילו רבו הוא רבינו הקדוש
לא ידע מהו וכו' וכו' מתאמן לסומכו.

א יאמר לפרש חיצת לאמר, ויתבאר בדרך אחר
קאת אומרו גם הם, בהקדם דברי הכלי יקר ז"ל
הי"ל שהקשה דהו"ל למנות תחילה את בני גרשון
הבכור. ומה שרצו לחקן זה במד"ר לומר שלפי שנמסר
משא הארון אל קהת ע"כ מנאו תחלה לכבוד הארון
הא גופא קשיא, למא לא נמסר משא הארון אל הבכור
לכבדו ביתר שאת ועוז התורה אשר לה משפט
הבכורה, ותיקן שרלה הקב"ה להראות שכבוד חכמים
ינחלו, כדי ללמוד דעת את העם שיכבדו את לומדי
התורה וכו', ואילו היה ניתן הארון לגרשון הבכור
הייתי אומר שעצור הבכורה מנאו תחלה ולא הייתי
תולה התשיבות במשא הארון, ע"כ מסר הארון אל
בני קהת ומנאן תחלה וידעו הכל ליתן כבוד לתורה
וללומדיה, עכ"ד הכלי יקר ז"ל.

והנה מה שהקשה הכלי יקר ז"ל מדוע לא נתנו את
הארון לבני גרשון הבכור כדי לכבדו ביתר שאת
וכי, נראה דלא קשה כולי האי, כי הנה כל המינייים
ובהרורות שהיו עתידים להתמנות במשך כל ימות
עולם כבר קבען ויור בראשית מאז תחלת הצריכה,
וכדאיתא במד"ר פ' תשא עה"פ ראה קראתי בשם
צלאל וגו' חז"ל אחת מנאף כשעלה משה למרום
הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן ואמר לו כך וכך
עשה, צא משה לירד כסור שהוא עושה אותה, קרא
לו הקב"ה א"ל מלך עשיתוך חזן דרך המלך לעשות
דבר אלא אמור להם וחס עושים ולא אמר לו למי
יאמר, אמר משה למי אומר, א"ל אני מראה לך,
ומה עשה הקב"ה הביא לו ספרו של אדם הראשון
והראה לו כל הדורות שעתידין לעמוד וכו', א"ל
כאוי"א התקנתיו מאותה שעה וכן צלאל מאותה שעה
התקנתיו וכו', עד שאדרי"ר מוטל גולם הראה לו
הקב"ה כל לדין ולדין שעתיד לעמוד ממנו יש שהוא
תלוי בראשו של אדם ויש שהוא תלוי בשערו ויש
שהוא תלוי במחולו ויש בשניו ויש בחוטמו וכו', ע"כ.
זה ענין מה שגילו חכמי האמת האריז"ל ותלמידיו
שורשי הנשמות צריכה אבר מאיצירו של אדרי"ר הם
תלויים, כנודע מדבריהם ז"ל שגילו בזה סודות נוראים.
ומה מוצא שכל לדין ולדין העתיד לעמוד בעולם
כבר נקבע לו מאז תחלת הצריכה מה יבי תפקידו,

הצריך לומר דלמות שראו בספרא דאדם קדמאה, היינו דבר הנוגע להם בעצמם הראו אותם מן השמים, שכן היה המדה להראות הכתוב שם לאותו האדם בעצמו שצריך לדעת מה שכתוב שם הנוגע אליו ביותו, ולכן היה שמואל ירחינאח יודע מה שכתוב שם עליו כי הדבר נוגע לו, מה שאין כן רבי לא היה יודע. וכמו"כ במשרע"ה לא הראו לו מן השמים הכתוב בספרו של אדרי"ר עד שהגיע הזמן לבקש את המשכן, והיה משה סובר שהוא עצמו מקימו עד שהביא לו הקב"ה ספרו של אדרי"ר והראה לו כי צלאל עתיד להקימו.

מכ"ל הלין מבוחר כי כבר נכתב בספרו של אדם הראשון משפט האדם ומעשהו חפיקו דזה העולם, אשר גזר עליו ויור בראשית מתחלת הבריאה, ולפי זה נמלא דמה שנתמנו בני קהת לשאת את הארון כבר נקבע עליהם כל זאת משעת הבריאה, ונכתב בספרא דאדם קדמאה, וכיון שמינוי זה של בני קהת כבר נכתב בספרו של אדרי"ר אין זה פחיתות בכבוד לבני גרשון שלא היו הם עושני הארון אלא בני קהת, שהרי הכרח היה הדבר שיתמנו בני קהת להיות עושני הארון, משום שכן נכתב עליהם בספרו של אדרי"ר.

ועפ"י זה אפ"ל לשון הכתוב וידבר ה' אל משה "לאמר" נשא את ראש בני גרשון וגו', דלומרו לאמר קאי שיאמר לבני גרשון לכל יפול רוחם בראותם שהגדולה והכבוד יועלו מהם ויתנו לבני קהת, על כן נעשו "לאמר" להם שכן נכתב בספרא דאדם קדמאה שבני קהת יהיו עושני הארון ולא הם, ושוב אין להם להתאונן על כך, שאין זה גנאי להם, שהרי כך גזר חכמתו ויתבדך מתחלת הבריאה.

והנה ממה שהקדים הכתוב את בני קהת בעבור שהם נושאי הארון שבו התורה נתגלה ויודע לכל גדול חשיבות הכהו"ק ויקר מעלתה שהיא נותנת כבוד וגדולה לעוסקים בה, ולא עוד אלא שלפי דברי הכל יקר ז"ל ה"ל נמלא כי לכן נתמנו בני קהת דייקא לעשות את הארון ולא בני גרשון הבכור כדי שצדק יתוודע ויגלה ויבא ניכר לכל גדול מעלת התה"ק, מה שלא היה ניכר כ"כ אליו היו בני גרשון הבכור עושני הארון, א"כ נמלא שגם לבני גרשון

ורפ"י מ' דלומרו יוכן גם מה שמצינו המד"ר להבא בה"ד לא יגרע מזדיק עינו, ומצינו מה שחמד יעקב את הבכורה מעשו ולקחה ממנו צדמים והסכים הקב"ה עמו וכו'. והנה יעקב אפ"ה שחמד את הבכורה מעשו הוא ג"כ מטעם שראה בספרו של אדרי"ר שהבכורה וכל המעלות הנתנות לבכור שייכות לו, אלא שלא היה הדבר ידוע בעולם שהיו סוברים שהבכורה שייכת לעשו עד שקנה אותה יעקב אפ"ה כימונו צדמים, והסכים הקב"ה על ידו, כי צאמת הוא הבכור כמבואר בדבריהם ז"ל, ואלו מגעת הזכות לעבוד העבודה.

ור"ש הכתוב לא יגרע מזדיק "עינו", פי' שלא מנע הקב"ה ממנו מלראות בספרא דאדם קדמאה שהבכורה שייכת לו, ומשום כך חמד אותה מעשו וטעה כימונו. ושפיר שייך ענין זה לכאן, לפי מה שיבארנו שנתמנו משרע"ה להראות לבני גרשון ולהעיר אותם על הכתוב בספרו של אדם הראשון, שכבר נגזר מתחלת הבריאה שיהיו בני קהת עושני הארון, להבי מייחתי בה"ד לא יגרע מזדיק עינו, שנתגלה לעקב אפ"ה מה שכתוב בספר של אדרי"ר שהבכורה שייכת אליו.

וכן בני מררי לא היו כי אם מצית אב פשוט לכך הקדים משפחות לבית אבות, ע"י המדרש. הרי שלך לפניך טעם הבון על ששינה לכתוב בבני גרשון לבית אבות תחלה, משום שזה עיקר מעלתו שהם בניו של גרשון הבכור, על כן נמנו מיד אחר בני קהת.

ועפ"י אף אנו נאמר ליישב מה שדקדקו המפרשים באומרו גם הם שבה הכתוב לרמוז צד כלפי שבהקדים לבית אבות בבני גרשון, משום ששקיר מעלתו היא מלד אבותיו הבכור, ל"א שאל חדמה בנפשו שאין להם אלא המעלה מלד אבותיו בלבד, וחולת זאת אין להם בעינינו זכות להיות ראויים לשבת בקדש, על כן אמר גם הם, פי' שיש להם גם זכות ענין מלדקף לזכות בית אבותם, והבין.

ואפ"ל עוד בא"ח ק"ח, עפ"י מ"ש בספ"ק נועם אלימלך ריש פרשת אמור לפרש הכ' דבר אל אהרן ואל בניו ויגזרו מקדשי בני ישראל, דהנה יש ב' גווני לדיקים, יש לדיקים שנתקדשו מאבותיהם שהיו קדושים יראים ושלמים והתורה מחזרת על אכסניא שלה, ויש לדיקים הנקראים מזרים ע"ש פרישות מעולם אש"י שהם בני עניי הדעת, והלדיקים ההם לא צמחה להם יכולים לישל ממדריגתם הקדושה, כי אין להם על מה שישמרו, והם נכונים בדעת ומשגיחים על עולמם צניח פקוחה חמיד בלי הפסק, אבל הלדיקים הקדושים שנתקדשו מאבותיהם אף שהם מלאים תורה ומצוות מחמת שזכות אבותם ממשיכה, לפעמים יכולים לצא ע"י זה לפניה וגדלות מה ויפלו מהר ממדריגתם. וזה אמור אל הכהנים בני אהרן פי' רמז לאותם הלדיקים אשר הם בני לדיקים והם הנקראים כהנים בני אהרן, תזכיר אותם מאד שלא יעלה על מחשבתם כלל יתום אבותם, רק יגזרו ויפרישו לעצמם פרישות מחדש ויבחרו להם הדרך הטובה וכו', אמור אל הכהנים רמז לב' מדרגות שצריך אחת לחזור אליהם וכו', וזה ואמרת שלא ישיחו זכות אבותיהם כ"א על עצמם וכו', כאילו אין להם זכות אבות כלל וכו' עכ"ל. המורס מה כי לא די לו לאדם זכות אבותיו בלבד כדי שיוכל לעלות **מדרגת** בקדש, כי אם אין מלדקף זה זכות

וידבר ה' אל משה לאמר נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם. ל"א אומרו לאמר שפירושו לאמר לאחרים, וכי למי יאמר משה אלה הדברים, הלא אליו הצייו נוגע נשא את ראש וגו' ולא לאחרים.

ג) עוד דקדקו המפרשים באומרו גם הם שבה מקדש מיותר לכאורה.

ג) עוד דקדקו הספ"ק כמה ששינה הכתוב לשון בני גרשון לכתוב לבית אבותם למשפחותם ובשאר שבטים כתיב למשפחותם ואח"כ לבית אבותם.

ובספ"ק נועם אלימלך פירש עפ"י הפסוק שאל את ראש כל עדת בני ישראל וגו' לגלגלתם וגו' למשפחותם וכו', כי הלדיק הוא מעלה את העולם כולו וכו' ונשא אותם ע"י דבקותו וקדושתו וכו', לכן זה ה' שהשייח את ראש הכהן ויתגבג לפי הגלגולים, כי הלדיק ה"דע גלגולי הנשמות יכול לידע אחר אים יש לו נמה קדושה או מאחר עולם נשמתו נלקחה וכו', אך פשוטי בני אדם אשר נשמתם אינה כ"כ צמדירה גדולה גם הם לריכים עלייה ושייחות ראש, ובמה הם יכולים להנשא כיון שהם למטה, זה צריך הלדיק לקשר אותם באבות הקדושים הכלולים מכללות ישראל, ואז יתעלו למעלה על ידם. וזה לפעמים כתיב לבית אבותם קודם למשפחותם, על שצריכים לקשר אותם באבות תחלה, כדי להעלות אותם בתוך שאר משפחות ישראל. ובאותם שהם לדיקים שנשמתם היא מעולם העליון הוא להיפוך וכו' מתחלה למשפחותם ואח"כ לבית אבותם, עכ"ל.

ופ"א שנתקשו כולם בשלשן הכתוב שבהקדים לבית אבות טרם אומרו למשפחותם, ולא הביאו מה שמבאר במד"ר על קשיא ז', דזה לשון המד"ר, למה נאמר בבני קהת ובני מררי למשפחותם ולבית אבותם ובגרשון הקדים לבית אבותם ואח"כ אמר למשפחותם, לפי ששייחות ראש של בני גרשון צאה מצית אב שלהם, אבל שייחות ראש של בני קהת אינה תלויה בבית אבות שלהם כ"א בשייחות הארץ,

במדבר, שבו הם נושאי הארון שבו התורה, על כן הקדימין הכתוב לבני גרשון, אבל משבאו אל המנוחה ואל הנחלה ונבנה ביהמ"ק ששב לא הולכו בני קהת לשאת הארון, שברי הארון היה על מכונן צניח עולמים, שוב חזרו בני גרשון למעלתן הראשונה היא מעלת הבכורה, ואלו הם דברי הנחמה שנאמר להם בזה כי אף שבעת האות גדולה מעלת בני קהת ממעלתן, מ"מ אין להם להתעצב על כך כי עתידין כן שיחזרו לחשיבותן כשיבנה ביהמ"ק, והבן.

•

וידבר ה' אל משה לאמר זו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל זרע וכל זב וכל עמל לפנש וגו', ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל. וליד מדוע פתח פרשה זו בלשון זו, שלא בדרך הכתובים ב"מ לומר דבר אל בני ישראל אמר אל בני ישראל וכו'. וחז"ל דרשו מדכתיב זו את בני ישראל כמה דרשות, והכי אי' במד"ר (פ"ז ז') ריב"ז אומר אין ציווי ב"מ אלא זיכרון רש"י אומר אין ציווי ב"מ אלא חסרון כיום שנא' זו את בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית זך וכו', יעיי"ש. ואירך להבין מה חסרון כיום יש בשילוח זבים מלורעים ועמא' מה אל מחוץ למחנה שהולך הכתוב לזר כל כך על שילוחם.

(ז) ראוי להבין מה ששינה הכתוב במלות שילוח עמאים מסדר הרגיל בשאר המלות, דהנה פנין פרשה זו היא להזהר שיהיו העמאים צדילים ופרושים מ"שאל, ויהא מקום מושבם מחוץ למחנה. וא"כ מן הראוי ה' שיתחיל הכתוב הפרשה בציווי אל העמאים עמם שילאו אל מחוץ למחנה, ולא יעמאו את מחניהם וכו' (וכענין ש"מ"כ בפרשת נגעים דדו ישב מחוץ למחנה מושבו שהוא ציווי אל העמא עמא) שזו עיקר הצינור שיתרחק המלרע מן המחנה, דמה שב"ד מלרעים להשיג על קיום מצוה זו ה"י כן הוא בכל המלות שאם אין ישראל מקיימין המלות שם חייבים בהם צית דין מזהירין עליהם לנפוש על קיום המצוה. ומדוע איפוא פתח הכתוב דבריו בצנין שילוח העמאים בציווי אל הבית, דין באומרו זו את בני ישראל וישלחו מן המחנה ב"ד יע"ש וגו' כאלו ה' זה עיקר ההזהרה

עמא לא יועילו מעלות אבותיו, ולא עוד אלא שיכול להזיק לו ח"ו.

ועפ"י זה אפ"ל דלפי שגילה הכתוב בהקדמת צית אבותם בערם אומרו למשפחותם כי נשיאות הראש שלהם היא מלך משפחות צית אב שלהם, על כן רמז לו הקב"ה למשה נשא את ראש בני גרשון גם הם שתראה להזכירן ולזרזן שיעלו גם הם בעמלן מעלות בקדש, מלבד מה שיש בידם מלך אבותם. וזהו ש"מ"כ וידבר ה' אל משה, "לאמר", שנתנוהו משרע"ה לאמר דברים אלו לבני גרשון, דלא סגי להו ציחוס צית אבותם אלא ישאדלו גם הם בעמלן צמיצט יכולתם לקנות קיין הקדושה בנפשן, שיהיו ראויים לשרת בקדש, ולא יסמכו על יחוס אבותיהם הקדושים, שאין די ציחוס אבות לעבד כדברי הנושא, הכס שהיחוס מסייע קלה לעבד הכ"ה לנו שרואה לעבוד את ה', אבל עיקר העשיה מוטלת על האדם עמא.

ולדרך זה אפ"ל עוד מה שרמז הכתוב בצינח לאמר, עפ"י מה דלוחא במד"ר להבין ב' עגלות הנשיאים ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם וגו', מכו לאמר חני ר' אשעיף לא ואמור להם דברי כבושים ודברי נחמות. (וכבר נתבאר בדברינו להבין מה הם הדברי כבושים ונחמות שנתנוהו לומר להם בזה). ולפי מה שפירשנו מה ש"מ"כ גם הם שאמר להם משרע"ה לבני גרשון שלא יסמכו עמלן על זכות אבותיהם כי אם גם הם בעמלן ישאדלו להוסיף אומן בעבודת ה' א"ש אומרו לאמר, שרמז לו הקב"ה למשה לא ואמור להם דברי תוכחה, שיש בדברים אלו דברי תוכחה לבני גרשון לזרזם ולהזהירם שיעלו מעלה בעבודת ה'.

וגם לפי מה שדרשו בצינח לאמר לא ואמור להם דברי נחומים ויתבאר על נכון, דהנה בעבודת המשכן הקדים הכתוב את בני קהת מנחת שם נושאי ארון הכרית שבו התורה הקדומה לכל, וא"כ יש צדק ממש אשר גדול לבני גרשון הבכור שיהיו בני קהת קודמים להם במעלה. אמנם הנה מעלה זו שהיו בני קהת קודמין לא היתה אלא כל זמן שהיו ישראל

(כ) גם ל"ב דלפי דרשת המדרש דלומרו כאשר דבר כי אל משה וגוי קאי על זמן אחרית הימים שעתידין ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם, כי לד יתיישב אומרו כן עשו לשון עבר, דמשמעותו שכבר עשו, הוליל כן יעשו, וקאי על העתיד.

(ו) צריך לתח עטם לסמיכות פי' גזל הגר לפי שילוח עמאים, ומאניו לחזיל שנתנו עטם לסמיכות כל הפרשיות הללו, מלכד צענין סמיכות פי' גזל הגר לפי שילוח עמאים לא אמרו בו דבר למע נסמכו להדדי.

וכרי לבא אל הביאור נקדים מה שהיו אמריו (בספרי ויואל משה מאמר ישב אי"י סי' קי"ב) לבאר המדרש בפתיחתא דאיכה רבכ (סי' ד') וזכ"ה צ"ר פי"ע ח"י" ר' אבא פתח והמה כאדם עברו צרות אמר הקב"ה אדם הראשון הכנסתי אותו לנן עדן וליווייתו ועבר על ליוויי ודנתי אותו בגירושין ובשילוחין וכו', אף בניו הכנסתי אותם לארץ ישראל וכו' ולויתים ועברו על ליוויי וכו' ודנתי אותם בגירושין שנאמר מציתי אגרשם ודנתי אותם בשילוחין שנא' שלח משל פני וכו', עכ"ל המ"ר. ונתקשו המפרשים בלשון המדרש ודנתי אותם בגירושין ובשילוחין, דלכאורח הוא כפל הענין במלות שונות, דהיינו גירושין היינו שילוחין, ולשנא כפילה למע לי. (יעי' בפי"ט וצח"ק פ' בראשית שם מ"ש צח"ק).

אמנם אפ"ל בדרך פשוט החילוק שבין גירושין לשילוחין, דגירושין הוא עונש הכח צסינת החטא, דמחמת שחטא אדכ"ר נענש להגרש ממקום המקודש ולהתרחק משם, וזכו שאמר ודנתי אותו בגירושין, הוא ענין גירושו וריחוקו מג"ע מחמת החטא, ואין הגירושין שליחות שנשחלה לאותו מקום, כדי למלא שליחות שכוול עליו. אכן מלבד מה שנתגרש אדכ"ר מנן עדן בתורת עונש, עוד נכלל בגירושיו ענין שליחות שגלחו הקב"ה לעולם הגשמי, כדי לעשות ולתקן הריק תיקון כפי רצון הצויות לתיקון עולם. אך אילוול חטא אדכ"ר לא היה צורך בשליחות זו לעולם השפל כדי לתקן, דאילו לא חטא הי' יכול לפעול ולתקן כל זאת ממקום מושבו בנן עדן, שאז הי' כוחו ויפה לפעול למצוה, דכל כך חזק הי' תוקף קדושתו, אצל

והליווי, למע לא פתח בצאורה אל העמאים עממן, ואנחנו כבר נדע שצית דין ממוייצים לפקח על הדבר, שאם אינם מקיימים מצוה זו מנאנס עליהם הדבר מוטל לכופ את העמאים ולשלחם מן המהב.

(ג) **ויעשו** כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר הי' אל משה כן עשו בני ישראל. ל"ד מדוע הולך הכתוב לכתוב הדברים, הלא ממה שאמר ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם וגוי כבר שמענו שקיימו מצוות הי', ומה צורך שיחזור ויכפיל הדברים בצמח"ר כאשר דבר הי' אל משה כן עשו בני ישראל. וצמח"ר (שם סי' ט') דרשו מהפך הכתוב ח"ל, מנין על המשלתים שלא הולרכו לכפותם ח"ל כאשר דבר הי' אל משה כן עשו בני ישראל מעממן לא הולרכו שיעשאו משה ואהרן, ע"כ.

(ד) **במד"ר** (פי"י) רבנן פתחין קרייה בגלות לו את בני ישראל, על שעברו ישראל על המצוות ונחייבו שילוח זה גלות הכ"ד וישלחו מן המחנה אין וישלחו חלל לי' גלות וכו'. מן המחנה, זו אי' שם השכינה חונה. כל לרוע וכל אז וכל עמא לנפש וכו', על ג' עבירות הללו ע"ז ג"ע ושפכ"ד יתחייבו גלות וכו', ישי"ש שדורש כל הפרשה על גלויות ישראל. ומסיים המדרש ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה, כיון שחטאו גלו, כאשר דבר הי' אל משה כן עשו בני ישראל מה דבר הקב"ה למשה שאם יעשו תשובה צמלכות שיהיו שם הקב"ה מקבלים שגלי' וכו' כי יצאו עולך כל הדברים האלה הצרכה והקללה וגוי' ויבחיך וגוי' ומל הי"א וגוי'. כן עשו בני ישראל שעתידין ישראל שיעשו תשובה באחרית הימים והם נגאלין שגלי' (ישעי' ל') צבחה ונחה חוושעון וכו', ע"כ. ולכאורה לפי דרשת המדרש לא יתיישב לשון הפסוק צפרש שילוח עמאים, שכרי לפי דברי המדרש מנא דעיקר הליווי האמור צפרש זו הוא שיעשו ישראל תשובה בגלות, דאין לומר שהשילוח בגלות הוא הליווי, שכרי בגלות הוא גזירה מאתו יתברך, דמפני חטאיו גליו מארציו וא"כ כי לד יתפרש לפי"ד המד"ר מאח"כ לו את בני ישראל וישלחו מן המחנה, וכו' לפי דבריו דשילוח מן המחנה קאי על גלויות ישראל, מאי ליווי שייך צח"ק.

מכונין ומדריכין אותנו בכל מעשיו ופסיעותיו. אכן כל זה רק כאשר חפצים לעשות רצון הבו"ה, אבל בלא"ה כגון אם הולכים בכוונה לרע, לדבר עבירה ידומה, אזי אין הליכה זו בהכנה מן השמים, אלא מעצמו הוא מהלך.

ופירשתי בזה הפסוק מה' מעדי גבר כוונה, שכל מעשיו של אדם ופסיעותיו הם בהכנה מן השמים, אבל רק אם "ודרכו" יתכן, כך, "ודרכו" קאי על "מה" הנאמר בראש הפסוק, כלומר אם מחשבתו ורצונו וחפצו ללכת בדרכי ה', אזי כאשר הוא מהלך ממקום למקום בנסח, הליכה זו היא בשליחות מסיבת כל הסיבות, שצריך לתקן שם איזה דבר. ולריך האדם להשתדל למלא תפקידו ולעשות רצון בוראו אשר נשאו לשם, ולא ילך משם בריקניא, כי אם ישתדל ויחאזר עוז לתקן את העשון חיקון, וכולי האי וואלי, וכמ"ש האה"ח הקדוש שם: והלואי ששיגו לתקן במקום בואם.

ובדרך זה נבוא אל הביאור בפסוקי הפרשה, דהנה אף שהיבד והזרע נבצית הכטא הם באים, וכן עומאת מת, מכל מקום הא גופא בעי עממא למא יעשה ה' ככה להענישו באופן זה דייקא, שיהי משתלה מחוץ למחנה, ולא בא העונש בדרך אחר, דהרבה דרכים למקום, אלא מסתמא יש צענין שילוחן אל מחוץ למחנה סיבה נוספת מלבד בחי' העונש שיש בזה. דהעונש על הכטא הוא להרחיקן מקרב ישראל עדי ישונו ורפא להם, אמנם אם צעבור זה בלבד לא היה הקצ"ה צריך להענישם דוקא באופן זה, לנלעלם למקום אחר, אלא וודאי שיש בשילוחם ענין של שליחות מאחו יתצרך לתקן את הליך חיקון במקום שנשתלחו. ושלל חממה כיצד היו מתקנין כל זאת חילולא הכטא. אין צדק חימה, כי לולא חטא הי' יכול להמשיך נה"ק ולתקן העשון חיקון והוא יושב בביתו, אבל עכשיו שחטא והקצ"ה בא להענישו על חטאו, הריכו מסבב לו להשתלה מחוץ למחנה, ולתקן שם הליך חיקון, וגם לקבל עונשו שצולעולא דגברא קשה.

ועפ"י זה יתבאר היטב מה שאה"כ לו את בני ישראל וישראלתן מן המחנה וגו' ולא בא הליכו אל הטמאים

עכשיו שחטא נחלש חוקף הקדושה ונחפזו הנלוות, ושוב לא הי' בכוחו לפעול כל התיקונים הנריכים, כי אם ע"י שילך במקומות ההם ויתקן אותם. והשתא היו שני עניינים צריכים אה"כ מנן עדן, דמלמד מה שנחגרש מג"ש מחמת הכטא עוד לו ענין נכבד בגירושין ההם, והם השילוחין. שבה לעב"ז בחרת שליח מאת הקצ"ה לתקן כל הליך חיקון. ח"ש המדמד ודנתי אותו בגירושין ובשילוחין, דתרוויכוו אחיניו וכו'.

וכמו כן בישראל משתחרב הבית צעונוותיו הרבים, ומפני חטאיו גלינו מארצנו ומתרחקו מעל אדמתיו. יש בגלותו צ' עניינים, חדא שבגלות הוא טוהש על החטאים, ומלמד זאת יש בגלותו ענין שליחות, שאנחנו שלוחי המקום ברוך הוא בכל מקום בואינו בחוץ לארץ, לתקן שם כל העשון חיקון, כפי דעתו וחפצו של יוצר בראשית ית"ש. וכידוע מה שפירש האריז"ל מאמרו ז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) לא הגלה הקצ"ה את ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, דהכוונה על נילויא הקדושה שנחפזו בעולם ונעממי צעמקי הקליפות, וישראל בביתם בגולה הם מעלים אותם נה"ק בכל מקומות מושבותיהם, ומחזירין אותם למקורן ושרשן. אכן לולא חטאו ישראל הי' בכוחם לתקן נה"ק ולקצ"ם ממקום פאזריהם בכל העולם לארץ ישראל, ולא היו צריכים ללכת בגולה צעבור כן אלא אחר שחטאו נחלש כוחם. ולואי ששיגי לתקן ניה"ק במקום בואם, וכמ"ש האה"ח הק' צפ' בבר עה"פ ובי יומך אחיק, יע"ש.

נמצא דיש צענין בגלות צ' דברים, הא' שמתחייבו גלות בבית הכטא, ומלמד זאת מכיון שנחלש חוקף הקדושה וא"א לתקן כל העשון חיקון מארץ ישראל, ע"כ בכל מקום בואינו מוטלת עלינו שליחות מאת הבו"ה לתקן את הנלה"ק הנריכים חיקון. וצריכים אנו לדעת כי בכל מקום בואנו מוטלת עלינו שליחות זו, ואין הליכתנו בהם, וכמאה"כ (תהלים ל"ז) מה' מעדי גבר כוונה וגו', שכלל חנושה ופסיעה שכוללים הוא כדי לעשות ולתקן דבר מה. ואף כשהולכין ממקום למקום יש צדק סיבה מן השמים לתקן הליך חיקון שם. ושום הליכה אינה בהם. ועל זה אנו מדריכין בכל יום המכין מעדי גבר, שמן השמים

וע"ד זה יתבאר פסוקי הפרשה גם עפ"י דרשת המד"ר (קושיא ד') דכל הפרשה קאי על גלויות ישראל, ובסופו של דבר יעשו ישראל תשובה ויגאלו. דהנה לפי דרשה זו קשה להבין מה שפתח הכתוב, "ו"ז" את בני ישראל, שהרי הגלות הוא עונש, ומה לוויי שייך בעונשין. אכן הנה מצינו דבכל הגלויות שהיו ישראל שרויין מנאלו והיו נביאי שקר מסיתים ומדיחים שונים, אשר הסיתו את ישראל לפרוק מעל לווארס עול הגלות, ולקחת להם חירות נגד רצון ה' צו"ת. וכאשר כן ה' אחרי חורבן הבית הראשון שהנביא ירמיהו ה' עומד ולווח בשם ה' שיקבלו על עצמם עולו של י"ג מלך בבל כי כך גזרה חכמתו יתברך, עמדו לנגדו נביאי הבעל ואמרו להם לא תעבדו את מלך בבל (ירמיהו כ"ז). וכן ה' כמנה דורות במשך ימי הגלויות המרים, שקמו תרבות אגשים חמאים לבדית את ישראל לשבור מעליהם עול הגלות. ולמרוד באומות.

וכדי להזהיר על כך אמר הכתוב לו את בני ישראל וישלחו מן הממכה וגו', דקאי על הגלות שנשתלחו מארץ ישראל והפיק ה' אותנו בעמים, ומחכוון הכתוב כלפי האומרים שהגלות הוא גזירה בלבד, אבל אם בידינו להשתחרר מעול הגוים ולפרוק מעל לווארס עול הגלות רשאים איתנו, שלא נאעווינו על כך. לכן הקדים הכתוב ואמר, "ו"ז" את בני ישראל, "וישלחו", שאנו מצויין ועומדין מאת השי"ת לקבל על עצמנו עול הגלות, ולסבול כוצר השעבוד והזרות, ולא לעשות פעולות מעלמנו לפרוק עול הגלות מעל לווארסו בערם יגיע עת למחנה.

ובזו"ז מוצן גם מה שאמר הכתוב "ו"ז" ודרשו ז"ל מיד ולדורות, כי אזכרה זו לקבל עול הגלות היתה נוסחת מיד, ודאיות זמן שהיו ישראל צמלים כבר היו ביוה"ס מתפרצים בעם אשר רצו לפרוק עול השעבוד. ולגלות ממלרים בערם הגיע הזמן שיהי הקצ"ה לגאולם. וכי איתא בתרגום יומתן לשיר השירים (פ"ב ז') שמתפרש את שלש השבועות שהצביע הקצ"ה את כנסת ישראל דשתי השבועות הראשונות קאי על דור המדבר, שהצביע אותם משרע"ה באמרו השבועתי אחכם צנות ירושלים וגו' אם יתקדש ואם תעוררו את האבכה עד שתחפץ,

עצמם שילכו אל מחוץ לממכה (עי' קושיא ב') דבא הכתוב להורות שהליכה זו של העמאים יש בה גם צחינה שליוות מאת ה' צו"ת. וכמו שנתבאר, שעל כן עשה ה' ככה שיהי עונשן של העמאים לגלות אל מחוץ לממכה ולא באופן אחר, לזר שיש בהליכתן גם ענין שליוות מהצד ה' ומכלל ישראל לתקן את הליך חיוקן באותם המקומות, וכל מה שבני ישראל עושים ללקט הכה"ק אשר נפרזו, יש בכך קירוב וסכנה אל הגאולה העתידה, שהיא תלויה בקיבוצן נדחים והעלאת כל הנה"ק לשרשן כנודע. אמנם אם ח"ו חושימים ופוגמין אזי פסק כח השליחות, דאין שליח לדבר עבירה. ולא בלבד שאין מתקנין אלא עוד מוסיפין לקלקל ח"ו. אך אם עושים ישראל תשובה וחפצים ומשתוקקים לעשות רצונו יתברך ולהתכבד כדת של חורב, וימאמנים לדרוש ולדעת איך לקיים רצונו יתברך, אזי הם שלוחים מאת הבורא יתברך בכל מקום וזמנא.

ולאות אמר הכתוב לו את בני ישראל "וישלחו" מן הממכה כל רעוב וכו', שמתלד הלוויי אל העמאים לגלות חוץ לממכה, יש בכך העלת שליחות עליהם, כי צבואם לשב כחצובה ולהתודות על חטאתם אשר עשו ולהתקרב אל השי"ת באמת, אזי יש בשליחותם אל מחוץ לממכה תפקיד נכבד, ואחריות מועלת עליהם למלאות תפקידם אשר למענו נשתלחו, לתקן כל הליך חיוקן באותם מקומות.

ומעיד הפסוק ויעשו כן בני ישראל "וישלחו" אותם אל מחוץ לממכה וגו', שקיימו דברי ה' אשר צוה לעשותם שלוחים לתקן. אמנם שלא תאמר כן אמת שהשתלחים עשו עמכם כאשר נעשו. אבל מנה ידעין שאף המשלחים עצמם הם העמאים שנשתלחו אל אותן המקומות מילאו תפקידן כראוי, לתקן כל הליך בכל אחר דמשלחין, ואולי בלבו ובצו למקומות ההם שנשתלחו ולא פעלו מאומה. לאת מעיד הכתוב כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל, וכדרשת המד"ר (הובא בקושיא ג') דכן עשו קאי על המשלחים, שאף המשלחים פעלו ועשו שליחותם בשלימות, ככל אשר שלחם השי"ת.

ומשא עם הרשעים. אף שזה כרוך בחסרון כים, ואיך
זיה דררא דממונא, והבן.

המורה מזה כי גזירת הגלות ישנה בציווי מאלה
הקצ"ה עלינו, כאומרו לו וגו' וישלחו מן המהנה
וגו', והש"ת דורש ותוצע מלחמו לקיים שליחות זו,
ולסייע לך כשהקיים. ואין לנו לבקש חופנים ותחבולות
ללכת מן הגלות מעצמנו, אלא עלינו להרבות בתשובה
ומעשי, ולעשות רק רצון הבצ"ה, וזה יחיש וימחר
גאולתנו ופדות נפשנו, לא ח"ו לכיפוך שטוין נגד
רצון ה', ומתפרשים לפרוק עול הגלות מעמך כמעשה
האפיקורסים הרשעים, וכל הכוללים עמהם וגלויים
אלוהים וכוונתם וגוררים אחרים, הם ורשעים
המנהלים אותם.

ובררך זה יובן כפל הכתובים דתתלה אמר ויעשו
כן בני ישראל וישלחו אותם וגו' והדר אמר כאשר
דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל (קושיא ג'), דהנה
הבאנו לעיל דרש המדרש כאשר דבר ה' אל משה בן
עשו בני ישראל. מה דבר הקצ"ה למשה שאם יעשו
תשובה במלכות שיהיו שם הקצ"ה מקבצן וכו' כן
עשו בני ישראל שעתידין ישראל שיעשו תשובה בלחצות
הימים והן נגאלין וכו'. ולפי זה אחי שפיר, דמה
שאמר ויעשו כן בני ישראל וישלחו וגו' זה קאי על
הציווי לסבול עול הגלות, שהזכיר הכתוב על כך
באמרו לו את בני ישראל וישלחו, והדר אמר כאשר
דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל, זה קאי על דבר
ה' למשה שיעשו ישראל תשובה בגלות ומיד יגאלם
הקצ"ה, כמבואר במדרש הי"ל. ואח"כ שפיר מה ששייך
הכ' דפתח בל' זה, וסיים כאשר "דבר" ה' אל משה
בן עשו וגו', ולא סיים בל' שפתח כאשר לוח וכו',
דזה ענין בפני עצמו, ולא קאי על צווי הגלות, אלא על
מה שדבר ה' שיעשו תשובה בסוף גלותם, וכאשר
יזרחתי (בספרי ויואל"מ מואמר ש"ס ס' מ"א) דמה
שכ' הרמזים ז"ל שיעשו ישראל תשובה ואח"כ יגאלו,
היינו תשובה תחלה, אצל תשובה גדולה בנתי תשובה
עלמה יעשו רק אחרי בואת המשיח, יע"ש. ועד אז
עלינו להחזיק מעמד בגלות ולהתאמץ בדרשון זה
ובשיעור זה שאיכור חמור עלינו להשתחרר מן הגלות
ערס שיהיה רצון הצויה.

שלא תזדון לעלות לארץ כנען עד דיהא רעוא מן קדם
ה' שיכול כל אנשי אותו הדור, ולא יארע לכם כאשר
אירע לאחריכם בני אפרים שיאלו מנהלים שלשים שנה
קודם זמן הקץ. אלא תמתינו במדבר ארבעים שנה,
ובניכם אשר יקומו אחריכם יעלו וירשו את הארץ.
והשבעה השלישית קאי על דורות הגלות וז"ל, ואמר
מלכא משיחא משיבא אלא עליכון עמי בית ישראל, מה
דין אחון מתגרין בעמי ארעא למיפק מן גלותא, ומה
דין אחון מרדין וכו', אשתכחו פון עזר עד דישיחון
עממיא וכו'. ויע"ש. (ועי' מ"ש דבר בם' ויואל משה
מואמר ח' סימן כ"ד). ע"פ מבואר כי בכל אחת מן
הגלויות ה' זה רצונו ית' שסבולו ישראל עול הגלות,
ולא ימחרו ללכת בערס הזמן, כן בגלות מלרים, הן
בזמן היותם במדבר, וכן במשך כל הגלויות המרים
הארוכים, עד סוף כל הדורות, עד אשר יעלה בראשו
יתברך לגאול אותנו גאולה עולם, אנו מלווים ועומדים
להיות בגולה ולא לקחת מעצמנו חירות מן הגלות בידי
אדם ח"ו למחר הזמן. וזהו ציווי מיד ולדורות, כי
ציווי זה נוהג תדיר שבו מזהבין על כך עוד בכוונת
גלות מלרים לסבול עול הגלות, וכן הם מזהבין
ועומדים על כך עד סוף כל הדורות.

ובזה יובן גם מה שאמר רש"י אין ציווי בכל מקום
אלא חסרון כים. ע"פ מה דאיתא במד"ר ש'
משפטים בדומן הגלות אולרות הכסף נתונים בידי
הרשעים עוזרי רצונו יתברך והלדיקים עניים.
וא"כ ציווי זה לסבול עול הגלות הוא מקושר בחסרון
כים, שכ"ז שאנו בגלות השפע בידי הסט"א, על כן
הוארך הכתוב לרצו על כך ביותר. ועוד אפ"ל דהנה
לפי שמקורות השפע הם אצל עוזרי דת לריכים אנו
לסיועתא דשמיא מרובה שלא נתפס ח"ו ברשתם, ע"י
שהיו מתקשים להנות אותנו מממונם, וכאשר פירשתי
מואמר בעל הכהרם והקצ"ה מלינו מידם, ע"ד שדרשו
עכ"פ ויקח מן הבא "בידו". דקאי על כסף וזהב דבר
הניתן מיד ליד. וז"ש והקצ"ה מלינו "מידם", שלא
ללכד ברשת הרשעים, ליכנות אפי' הגאה כל דהיא
מממונם, שהוא דבר הניתן מיד ליד. ועי' לפי שהזכיר
הכתוב ולויה לשמור גזירת הגלות, וציוני הגלות
הרשעים עשירים ומקורות השפע נתונים בידם, על כן
אמר לו לי זרעו שהולך הכתוב לרצו להשמר מנגע

כלומר שקיימו מלואם ה' כן בשלוח עמאים אל מחוץ למחנה כפשוטו של מקרא, וגם כמדרכו שקבלו עליהם להתעבד בגלות ולנפות לישיבת ה' כאשר יעלה צדוקו לגאול אותם.

והדר אמר קרא כאשר דבר ה' אל משה, זה קאי על מה שה' דבר ה' למשה עבדו נאמן ביתו שיעשו ישראל תשובה בגלותם ויחז"ל יגאלו, ודבור זה נאמר כן על אותו דור דיעה הן על דורות הבאים כשיביו ישראל בשפלות המצב. ואל תחמה כיוד ווכל לקיים דבר ה' להתחזק בקיום השבועות, שלא להטועטע ללאח מן הגלות צערם, עת, וכיוד ווכל להתחזק לשבד בתשובה בכיותו כבשים בגולה עשוקים ורלוים בדרך מאפלים, ובתשובה גובר מחד, לאלח אמר "כן עשו בני ישראל", כלומר בני ישראל שבדורות הקודמים קיימו מלואם ה' לעמוד בגבורה מול המסיתים והמדיחים מחריבי עולם מהללי חורה המכשילין וממעיין את ישראל לעבור על השבועות לפרוץ חק ולקחת גאולה לעצמם בצרוע צער, ובכך הם מאריכים את הגלות, ה' ישמרנו מהם וימנעם. ולפי שקדמה לנו עבודת הקדש של הדורות הקודמים, אשר "כן עשו", יעמוד לנו כחם וזכותם שוכל להתקיים ולעשות ראון הבויה, שלא לילך בדרך החושים והמחשבים, כי אם לנעוה צה' ולשוב בתשובה שלימה, ולהרבות צחורה ומלוא ומע"ט המקריבים את הקן, והצרכה"ע יעזור שמכה לראות בישועת כל ישראל וגאולתן.

ובדברנו יתבאר ע"י סמיכות הפרשיות, למח נסמכה פ' גזל הגר לפי שילוח עמאים, דלפי שפרשת שילוח עמאים הכתוב מדבר בשילוח ישראל לבין העמים, להיות הולכים בגולה, כדי לקבץ נפוצים ולקטע נפרדים. הם כוחות הקדושה אשר הן שבועות נעממו לבין הקליפות, על כן סמך אליה פרשת הגר, שאף הגרים הם מלואם השמות הקדושות שנדחו לבין הקליפות, וממחמת הולכנו לגלות כדי להחזיר את חיק הקדושה. והשאה חד עממא אית לבו ועינין אחד הם ב' הפרשיות הללו.

היוצא לו מכל זה שהכלית הכל הוא לקיים שליחות בצורה ח"ס, לעשות תשובה ולהרבות מלואם

ואם עוד בא"ח ק"ח להבין דברי המד"ר הנ"ל בן עשו בני ישראל, שעתידין ישראל שיעשו תשובה באחרית הימים והן נגאלין וכו'. ולכאורה לפי"ז נגאל שפסקו זה הוא צדקה על זמן העתיד באחרית הימים, וא"כ כיוד יתיישב זה בשלון הפ' דכתיב בן עשו לשון טבה, דמשמע שכבר עשו. אכן יוצן דבנה אבותינו בכיותם צמדנר צערם בלא להכנס לארץ קיימו מלואם השי"ת הנרמזים בפרשה זו, כדברי המד"ר שדך ה' אל משה שיעשו ישראל תשובה צערם יגאלו. זה וודאי שקיימהו בנפשם צערם נכנסו לארץ שטעו תשובה, והתקדשו וטברו עצמם כדי שיהיו ראויים להגאל ולצא לרשת את הארץ. וצמה שקיימו אבותינו מלואם זו באותו זמן, הכינו צדק כח נלחי לדורות העתידים שיוכלו אף הם לקיים מלואם ה', לעשות תשובה צערם יגאלו. דכלל גדול הוא שכל מה שקיימו אבותינו הכניסו ע"י זה כח נלחי לדורות, שיוכלו ישראל לעשות כן. ולולא הקדימו הם לכבוש דרך לדורות הבאים לא ה' מליחות לבא לידי מדה זו בדורות העתידים. וכמ"ס בספר חסידים (ס' ק"ס) אם זאת לידי נסיון וזהתאפקת מלחטוט אל תחזיק טובה לך וכו' שמא בלא אבותיך לאותה מדה והתפללו עליך, ע"כ.

ועד"ז פירש ק"ז זל"ה בייטב לב פ' אמור מאה"ב (תהלים י"ט) יראה ה' טבורה עומדת לעד. דבנה כחצו המפרשים הכבדל בין יראה העונש ליראת הרוממות, דיראת העונש לפי שאינה עולמית אלא מתמדת סביב חילוניות, ע"כ אין צדח האדם להוריש יראה זו לבניו, דלפי שאינה אלא במקרה מתמדת סביב לא יורק ממלי אל כלי. משא"כ יראה הרוממות שהיא עולמית וקנויה היא לו בנפשו היא לו ולצרעו אחריו ברית עולם. זה גם ביאור הכתוב (משלי כ' ז') מחללך בחומה לזיק אשרי בניו אחריו, כי אם עבודתו של האדוק היא בחסם ובשלימות בלי חסרון ומגרעת אזי נדקתו תמשך גם לבניו אחריו, ואשרייהם כי בלל זכות אביהם האדוק יחסיון לעד ונדקתו ותוס לבו תעמוד להם להגלים מן הרע. וזש"ה יראה ה' "טבורה" שאין מעורבין צה פניות ומחשבת חוץ עומדת לעד", שהיא ירשה לדורותיו אחריו ולא תפסק מהם לגולם, עכ"ה ק"ז זל"ה. ועד"ז יתבאר הכתוב ויעשו כן בני ישראל וישלחו וגו' כאשר דבר ה' אל משה,

ז"ל (שבת י"ג ע"א) לך מזירת אמינא סחור סחור לכרמא לא תקרב. וצויתר מי שנכשל כבר בעצירה שהוא לריך להתרחק ממנה עד קצה האחרון. אך לא כן בענין העוון החמור של לשון הרע, דהגם שסיפור לה"ר חמור מאד, ועונו גדול מנשוא כמבואר בדברי חז"ל בכ"מ שהוא שקול נגד שלש עבירות החמורות, מ"מ לא יתכן להרחיק מסיפור לה"ר עד קצה האחרון ולהמנע ממנו בכל אופן ואופן, שהרי חיוב גדול מוטל על האדם לגלות מנשי הרשעים למחות ולהתירם כנגדם כדי שידעו להתרחק מהם ומהמונים ולהבדל מהם לגמרי, ועוון פלילי גורא הוא לשחוק למעשי הרשעים, כי צוה מחפס על כל חוטעוניהם.

והכתוב צוה ואמר (משלי י"ז) מזדיק רשע ומרשיע זדיק חוטעת ה' גם שניהם, הרי שהצוה צ' דברים אלו חטא סיפור לה"ר על הזדיק לחטא מזדיק רשע, ומינה כי שקולים הם, דכשם שאסור לדבר לה"ר על יראי ה' כך חיוב הוא לספר לה"ר על הרשעים כדי שלא יעשו לומר שהוא מזדיק ומחפה על מעשיהם. ויתירה מזה מסדר הכתוב שהקדים מזדיק רשע ואח"כ מרשיע זדיק נראה שזה חמור יותר. עכ"פ באיסור לה"ר אין שייך לומר שצריך לרחוק עד קצה האחרון אלא לריך למדוד ולשקול מעשיו פלם ובמשקל אימתי אסור לדבר לה"ר ואימתי יש חיוב לספר בגנותו ולהודיע חוטעוניהם (ועי' מ"ש בזה צפ' מלועז ע' שפ"ג יעוי"ש).

והנה הנגעים באים על עוון לה"ר כאמרם ז"ל (ערכין ע"ו ע"ב) על כן כאשר בא הכחוב להזכיר על עוון לה"ר שצביצתו נגע לרעתו בא, ואלא חטא לומר שכשם שצבאר עבירות לריך לעשות גדרים וסייגים כדי להרחיק מן העבירה כן הוא גם בעוון לה"ר, לאחא סמך המדרש כך קרא לעשות לרוח משקל ומים חבן צמדה, שהכל נתן במשקל וצמדה, ולהורות בא שאף איסור לה"ר לריך לשקול במאזני דעת, ולהצבון היעז אימתי אסור לספר לה"ר ואימתי עת לדבר לה"ר, דיש עת שחייבים לספר לה"ר לדבר בגנות הרשעים ולחטב מעשיהם,

ומע"ע בכל מקום בואנו בארצות הגלות, וכל מה שבני ישראל נדים ונעים גולים ומטולטלים בארבע פנות בעולם, ובכל מקום שכוללים וצאים אליו הן בתוך המחנה או מחוץ למחנה מוטל עלינו שליחות נכבדה. כצו"ע יעזור שזכה לעשות שליחתו ולמלא תפקידו, להפיק רצון הצו"ת אשר שלחנו. וכל זה הוא נחוצ אל הגולה וכמ"ש השל"ק דהגלות הוא לורך הגאולה. וכצו"ע יעזור שזכה לעשות רצונו צאמת, ולתקן את אשר פגמו ללקט את אשר פורנו, ולא נהי' ח"י שליחים לדבר עבירה. וכצו"ע יעזור שזכה לתקן את אשר מוטל עלינו לתקן לנחת רוח לפניו יתברך, ומכא שיתרצה כבוד שמים על ידינו, בהתרוממות קין החורב ישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

באופן אחר יתיישב כפל הלשון דכתיב ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה וכדר אמר כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל. ויתבאר עפ"י מה שאמרתי בזה דאיתא במד"ר פ' חזריע (פס"ו א') עה"פ אדם כי יחי צעור בשורו שאל וגו' בה"ד (איוז כ"ח) לעשות לרוח משקל ומים חבן צמדה וכו', ומפרש והולך שכל הדברים שבעולם נתנו צמדה ובמשקל יע"ש, ואח"כ אמר ומים חבן צמדה אדם ה' משוקל חליו מים וחליו דם בשעה שהוא צוכה לא המים רבים על הדם ולא הדם רבין על המים וצמון שחוטא פעמים שהמים רבין על הדם וכו' ופעמים שהדם רבין על המים ויעשה מלועז בה"ד אדם או דם, עכ"ד המדרש. ובהנה ללאורר ל"ב שכרי לא לרעת בצד צאה מחמת הקלקול במשקל הדם והמים ורצווי ה' מהם על חזירו אלא כל החולאים יסודם בקלקול הדם כדאיתא בגמרא (ב"ב כ"ה ע"ב) צריש כל מרשין אלא דם, יעוי"ש, ומדוע בעמיד המד"ר דרשך זו בעניינא דמלועז דוקא.

אמנם בהנה נודע שכתוב"ק הזהירה את ישראל לעשות משמרת וגדרים וסייגים למאות החורב כדי שלא יצאו להכשל בגופו של איסור, וע"ד שאמרנו

ועפ"י זה נבא אל הביאור דהנה כאן נלעוו בני ישראל לשלח את בעלי עבירות אשר בתוכם אל מחוץ למחנה, וכמו שדרשו ז"ל כל זרוע וכל זרוע וכל עמא לנפש דקא' על ג' עבירות החמורות, והנה כאן ה' מקום בית מיוחד שלא יהיו ישראל מקיימין חיייו זה בשלימות, מאחר שיש לזרז לזרז לשון הרע על הרשעים ולגלות פשעים בקהל רב למען יודע מי הם הרשעים אשר לרדף להרחיקם מקרב ישראל, וכן יאמרו ישראל לעשות גדרים וסייגים להתחסד גם במנוח או של איסור לשון הרע שלא לספר בגנות הרשעים, על כן בא הכתוב ויפרש כאשר דבר ה' אל משה, "כן עשו" בני ישראל, כלומר שלא יחסיפו גדרים וסייגים במנוח או של סיפור לה"ר, להחמיר על עצמם ולהוסיף זכירות וחומרות ויחירות, להמנע מלדבר בגנות הרשעים אף במקום שמוחר, אלא כן עשו בני ישראל, להזכיר מדיבור לה"ר במקום שנלעוונו עליו דוקא ולא יותר, דבמקום שהדבר נוגע לקיום הדת ולכבוד שמים שם לא נמנעו מלדבר בגנות הרשעים, וע"י כן זכו לקיים מצוות הבו"ח בשלימות, לשלח את העמאים בעלי עבירות מחוץ למחנה, שנודע ונתגלה לכל מי המה הרשעים ועשו להם כחורה וכמנוה, להבדילם מכלל ישראל ולשלחם אל מחוץ למחנה.

•

וידבר ה' אל משה לאמר או את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל זרוע וכל זרוע וכל עמא לנפש וגו'. ל"ד טעם שנכתבה פרשת שילוח עמאים בזה, וכלא פרשה זו כבר נאמרה דר"ח יוסן ביום שהוקם המשכן, ובתאמרי ז"ל (גיטין דף ס' ע"א) שמונה פרשיות נאמרו בו ביום וחד מנייהו פ' שילוח עמאים, וא"כ הנה ראוי להקדים פ' זו לפרשת במדבר דמיייר במספר בני ישראל, שהי' באחד לחדש השני, ומדוע נכתבה כאן שהוא שלח במקומו. והגם שאמרו ז"ל בפסחים (דף ק' ע"ב) חין מוקדם ומאוחר בתורה, מ"מ עלינו לתת טעם על שנכתבו שלח על הסדר להקדים המאוחר ולאחר המוקדם, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בכמה מקומות דכל היכא שאין הפרשיות כתובות כסדרן יש טעם בדבר.

ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל. יל"ד במקראי קדש כללו שיש כאן כפל לשונות לכאורה שהרי מאחר שאמר ויעשו כן בני ישראל יודע אני דקא' על הניוו האמור למעלה שעשו בדבר ה' ושלחו אל מחוץ למחנה, ומדוע הוזכר לכתוב וישלחו אותם אל מחוץ למחנה. ותו דאח"כ חזר ואמר כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל, והך קרא יחידא הוא לגמרי, שכבר קדם לומר ויעשו כן בני ישראל ואח"כ כתבו וישלחו אותם אל מחוץ למחנה ומה לזרז עוד לכפול הדברים. ומלמד זאת יש לדקדק בלומרו כאשר דבר ה' אל משה וגו' שהוא מיותר, שהרי מאחר ששלחו אותם יודע אני שעשו בדבר ה' אל משה שזה הנה הניוו לשלח אותם.

במד"ר (פ"ז ע') זו את בני ישראל רבנן פתרון קרי' בגלות וכו', ודורש מפקוקי הפרשה כל הגלויות שגלו ישראל ואח"כ מסיק ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כיון שחטאו גלו, כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל, מה דבר הקצ"ה למשה שאם יעשו תשובה במלכות שיחיו שם הקצ"ה מקצ"ס, שנאמר ויהי כי יבואו עליך כל הדברים האלה וגו' והביאך ה"א וגו' ומל ה' אלוקיך את לבבך וגו', כן עשו בני ישראל, שעתידין ישראל שיעשו תשובה באחרית הימים והם נגאלין שנאמר (ישעי ל') תשובה ונחם תושעון. וכתבו מפרשי המדרש דריש לה מכל בני יחזרי, וכן ממה שחזר ואמר כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל, דאם חיו ענין לכאן דרשוכו כאשר דבר במקרא, שאם יעשו תשובה הוא גואלם, אמנם עדיין לרדף להבין דהלא כן עשו הוא לשון עבר ומשמעותו שכבר עשו, וכינא הוא מדרש שכן עתידין לעשות תשובה.

להלן בפרשה וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תצרכו את בני ישראל אמור להם יצרכך וגו', יל"ד דאמור להם הוא כמיותר לכאורה, וכלום ה' המקרא חסר חילו הוה כתיב כה תצרכו את בני יצרכך וגו'.

בשאלות דר"א גאון פ' בבבליהן (הביא) כי תצרכו מארי זל"ה בקדושת יו"ט (חיתא

מאי אהיה לי משיקרא רבי הו קרו לי, היינו מתחלה כשלמד תורה צטרם שנעשה לסטים כבר היו קורים לו רבי שהי' מופלג בתורה, ע"כ. וכתב המהרש"א ז"ל דלפי' התוס' יוכן מה שהשיב לו החם רבי קרו לי שנתכוון צה כלפי מה שקבעו ר' יוחנן באמרו לסטאם בלסעיותיה ידע, השיבו ר"ל החם רבי קרו לי שעוד צטרם נעשה לסטים היחא הלכה זו ידועה לו דלחיתון היא גמר מלאכתו, אבל ר"י הבין דבריו כפשוטן וע"ד מה שפירש"י ז"ל, דהתם רבי קרו לי, היינו רבן של לסטים, וע"כ היעב תרה לו וחלשה דעתיה, ע"כ. מ"מ גם לפי' התוספות תימא הוא מה שא"ל ר"ל מאי אהיה לי וכו' דכן אמר שגם צטרם נעשה לסטים ידע הרבה תורה, מ"מ הרי אח"כ פרק מעלו עול תורה ונעשה לסטים אלף שבחוריו ר"י וקירצו לתת כנפי השכינה, א"כ פשיטא שעשה עמו טובה גדולה שבחוריו למועב וקירצו אל תחת כנפי השכינה.

וביארנו הענין על פי מה שמצינו בדצריהם ז"ל באחריו מקומן דצטרם הרים יולדו עוד בתחלה צריחת העולם כבר נכתב בצפרו של אדח"ר מעשה איש ותפקידו, ומה שהוא עתיד להיות, ומכיון שכן נכתב בצפרא דאדם קדמאם כן יקום וכן יהי. ודבר זה למדנו ממה שאמרו ז"ל במד"ר פ' תשא עה"פ ראה קראתי בשם צלאל אחא מואל כשעלה משה למרום הראה לו הקב"ה כל כלי המשכן ואמר לו כך וכך עשה, צא משה לירד צבור שהוא עושה אותה, קרא לו הקב"ה א"ל משה מלך עשיתך אין דרך המלך לעשות דבר אלא אמור להם וחס עושים ולא א"ל למי ואמר, אמר משה למי ואמר, אמר לו אני מראה לך, ומה עשה הקב"ה הביא לו ספרו של אדח"ר ובראה לו כל הדורות שעתידין לעמוד וכו', א"ל באר"א התקניתי מאותה עשה, וכן צלאל מאותה עשה התקניתי וכו', עד שאדח"ר מועל גולם הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק עשית לעמוד ממנו יש שהוא תלוי בראשו של אדם ויש שהוא תלוי בשערו ויש שהוא תלוי בצמחו יש צעינו יש בחוממו וכו', ע"כ. הרי שכל לפיך שכבר נגזר ונתקן בגזירת יוצר בראשית משפט כל איש ומעשיו לאיזה דבר הוא מתוקן, ומה שנקבע עליו מראש בגזירת בכו"ח

מנין שגם הקב"ה צריך לבדקת כהנים שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, ע"כ, והוא פלא. גם בילקוט פ' זו (והוא מנחם סוכה ל"ח ע"א) איתא מאמר זה בשנינו לשון קת"ח, אריב"ל מנין שהקב"ה מתאחר לבדקת כהנים שנאמר ושמו וגו' ואני אברכם, ע"כ, וכו'.

ו' ירדו ציוס כלות משה להקים את המשכן וגו' ויקריבו נשיאי ישראל וגו' ויביאו את קרבנם שם עגלות לב וגו' ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם והיו לעבוד את עבודת אהל מועד וגו'. במדרש (הובא בישיבת משה) זש"ה ויהי ציוס הששי והבינו את אשר יביאו וגו', וכו'.

ויתבאר הענין בדקדום מה שפירשנו (בדרושים להג' השבעות) הא דאיתא בגמרא (בבא מציעא פ"ד ע"א) יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן צירדנא חזייה ריש לקיש ושור לירדנא אבתריה (ראה אותו ר"ל שהי' לסטים וקפץ אחריו לירדן) אמר ליה ר"י חילך לאורייתא (כמה כוחך יפה לסבול עול תורה) וכו', אקרייה ואחתייה ושוייה גברא רבה וכו', יומא חד הוה מפלגי צי מדרשא הסייף והסבין וכו' מאומת מקבלין עומאם משעת גמר מלאכתן ומאומתו גמר מלאכתן ר' יוחנן אמר משתירפן כבשן, ר"ל אמר משתלחן צמים, א"ל לסטאם בלסעיותיה ידע (לפי שהיית לסטים אחא צקי צאותם בלי אומנות לסעיות), א"ל ומאי אהיה לי החם רבי קרו לי והכא רבי קרו לי (פירש"י החם רבי קרו לי, רבן של לסטים וראש להם הייתי), א"ל אהני לך דאקריבין תחת כנפי השכינה, חלש דעתיה דר' יוחנן, וכו'. וכל הענין חמום עד מאד והוא מחוסר הבנה לכאורה, איך פה קדוש כר"ל ידבר כזאת מאי אהיה לי, החם רבי קרו לי והכא רבי קרו לי, ולא מביעיל פירש"י ז"ל החם רבי קרו לי רבן של לסטים וכו', צודאי תמיכה טועה כך מילתא, האם לא הי' אלף שום חילוק צין אם הוא רבן של לסטים או רבן של ישראל, וכי שמא צלצד קגרים דרבי קרו ליה, וחזי' שום הם אלף אם הוא קרוי רבן של לסטים או רב וגדול בתורה. אלא אפילו לפירוש רבינו חס (בתוספות ד"ה אי) דריש לקיש מתחלה ידע הרבה תורה אלא שפרק עול תורה מעלו ונעשה ע"ה ועוסק בלסעיות, וזהו שא"ל

אכנית „לוי“ כלומר לי צעמס לא הועלת כלום, דאילולא חזרתי בתשובה על ידך הוה הקב"ה מגלגל בן צאפוניס ובסבות אחרות, ובכן.

ולדרבנו אפ"ל עוד ליישב גם פירש"י ז"ל החס רבי קרו לן, רבן של לָסְטִים וכו', שאין כוונתו לומר רבי קרו לו מחמת שהי' רבן של לָסְטִים ורשע להם, אלא דבכי קאמר החס רבי קרו לן, כלומר „החס“ כשהייתי רבן של לָסְטִים גם אז רבי קרו לן. היינו צפורה דאדם קדמאה, ששם נקראתי רבי מאז ששם ימי בראשית, וכיון שהייתי מתוקן להיות רבי מוכרח הדבר להיות ובאחרי אופן שהוא הייתי מוכרח לחזור בתשובה כפי שנקצב עלי בצפורה של אדרי"ר, וא"כ מאי אכנית לן, הלא אילולא היית אחת מחזירי בתשובה הייתי חוזר בצופן אחר.

והשיב לו ר' יוחנן אכנאי לך דאקריבין תחת כנפי השכינה, דאף כי אמת נכון הדבר דכיון שכן כתוב בצפורה של אדרי"ר הכרח הוא שהי' בן צאחא אופן, ואם לא היית מתקרב על ידי ה"ה הקב"ה מגלגל בן על ידי סיבה אחרת, מ"מ אכנאי לך „דאקריבין“ וכו', כלומר שקירצתי והקדמתי הזמן שחזרת בתשובה, ואילולא שקרצתיך אזלי היו עוצרים עוד זמן זמנים עוצה עד שהיית מתקרב לתורה, והיית מפסיד כל אותן הזמנים שכלו צהבול וריק, ואף אם לא הכניתי אותך אלא לקרב אותך ציפה שעה אחת קודם, ג"כ עשיתי לך טובה גדולה, שזכית לעסוק בתורה ולהרבות חבילות חבילות מצוות ומעשים טובים.

ואפ"ל עוד צחינה אחרת מה שהביא לו ר' יוחנן אכנאי לך דאקריבין תחת כנפי השכינה ועפ"י צחי' זו נבא לצאר המדרשים והדקדוקים ה"ל בפרשה, בבקדס מ"ש בבס"ק נועם גלימלך פ' ויחי בבא דא"י בגמרא (ברכות דף ל"ד ע"ב) אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא כשהי' מתפלל על החולה ה"ה אומר זה חי וכו', אמרו לו מנין אתה יודע אמר אם תפלתו שגורה צפי יודע אני שהוא מקובל וכו', וזה"ל, דכנה לכאורה יש להבין הסיבה הזאת שהדקדק מתפלל על החולה וכו' מתפרא ונראה הדבר כמו שהשנות חלילה **לדבר** כדורא האחד הפשע האמיתי וחלילה

ונכתב בצפורה דאדם הראשון בן יקום וכן יחי' ואף מה חבי' שרררו ותואר שמו אשר יקרא בו, כגון אם יחי' סמוך או לאו גם זה כבר נכתב בצפורה דאדם קדמאה, וכדאיתא בבבא מניעא (דף פ"ה ע"ב) בשמואל ורמינאה חסי' דרבי. דכוח קא מנטער רבי למסמכיה ולא כוח מסמכיה מילתא, א"ל לא לנטער מר לדידי חזי לי בצפורה דאדם הראשון וכתבי ציה שמואל ורמינאה חכים יתקרי ורבי לא יתקרי, ואסו דרבי על ידו תהא (פרש"י לדידי חזי לי ספרא דאדרי"ר, שהראבו הקב"ה דור דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור ותכמיו), ע"כ. מוצא מזה שכבר ה"ה נכתב בצפורה דאדרי"ר מי ה"ה בעתיד להקרא רבי ומי לא, וכיון שכן נגזר מאז תחלת הבריאה בהכרח שיתקיים הדבר.

ועפ"י זה נאמר לצאר כונת מה שהביא ר"ל לר' יוחנן מאי אכנית לי החס רבי קרו לי וכו', דכנה זה כלל גדול דדבר שנקבע מראש בגזירת יוצר בראשית שעתיד להיות צהכרח הוא שיצא, אלא שאופן ביאת הדבר ע"י מי יצא וכיולד יהיו הגלגולים והסיבות לקיומו תלויות ועומדות, אפשר שהי' בצופן זה ואפשר בצופן אחר, אך הדבר אשר נגזר ונקבע מתחלת הבריאה יתקיים על כל פנים. והוא דוגמת מה שאמרנו ז"ל בצפורה פ' תלך לא תשים דמים צביהך כי יפול הנופל ממנו ראו זה שיפול אלא שמגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב. הרי ששנים הנפילה כבר ה"ה נגזר על אותו אדם אשר יש עליו חטא משפט מות, אלא שאם נתחייב זה שתגלגלה מיתת אותו אדם על ידו שמגלגלן חובה ע"י חייב, ואם לאו חבי' מיתתו בצופן אחר. וכיו"כ ה"ה בפרשת צנות אלפחד שדרשו ז"ל (סנהדרין דף ח' ע"א) ראויה היתה פרשה זו להכתב ע"י משה אלא שזכו צנות אלפחד ונכתבה על ידו וכו', ללמדך שמגלגלן זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב, ע"כ. וזהו הביאור בדברי ריש לקיש, החס בצפורה דאדם הראשון רבי קרו לן, כבר כתוב עלי שאני מתוקן להיות רבי, וא"כ גם בלא השתדלותך ומערכך לקרבינו ולתחזירי תחת כנפי השכינה בהכרח הייתי חוזר בתשובה ונעשה רבי, שכן נקבע ממרום ונכתב בצפורה של אדרי"ר אלא שזכית אחת ונתגלגלה זכות על ידך שנעשיתי רבי ע"י השתדלותך, וא"כ מאי

מ"מ כדי לבעל הגזירה יש לזרז והכרח שיביא הדברים ואמרים מפי לדיק, וע"י שאמר הלדיק סברא זו יסכים הקב"ה על ידו ויבעל רוע הגזירה, ולכן מאחר שלא ח"י ר' חנינא צ"ד בשמת בנו של ר' נחוניא בלמא לא נתפסלם הגזירה, אעפ"י שיש כאן סברא נכונה דדבר שנעשה בו אותו לדיק וכו', מ"מ לא אמר רחב"ד דבר זה, וכך גזר חכמתו ית"ש בתחלת הצריאה שיש לזרז בלמרי פי לדיק שיסכים הקב"ה על ידו.

ועפ"י זה יוצן מה שהביאו ר"י לר"ל אהנאי לך דאקריצין וכו', דכלפי מה שטען ר"ל מאי אהניתי לי וכמו שפירשנו שכבר ה"י נגזר עליו וכתוב בספרא דאדב"ר דרבי קרו ליה ובלא השתדלותו של ר"י נמי בהכרח ה"י תחזר להיות רבי, לזאת אמר דלא כן הוא אלא כשקבע עליו בספרו של אדב"ר שיבי' רבי תנאי ה"י הדבר שיקרב אותו ר' יוחנן לתשובה ויכניסו תחת כנפי השכינה, שכן ה"י כתוב שם שיתקרב ר"ל לתורה על ידי ר' יוחנן, וכמו שמוזכר צע"פ הכ"ל שיש לזרז בתפלת הלדיק כדי לבעל הגזירה, שזה ה"י תנאי בתחלת הצריאה שיתפלא בחולה אם יתפלל הלדיק עליו, וכמו"כ גבי ריש לקיש שנכתב עליו בספרו של אדב"ר דרבי יתקרי ה"י לזרז בהשתדלותו של ר"י שיקרב אותו אל הקדושה, וזהו שהשיב ר' ל' יוחנן לא כמו שאחא סבור שגם בלא פעולותיו והשתדלותו היית מתקרב, אלא אהנאי לך דאקריצין תחת כנפי השכינה, שעל ידי דוקא מתקרבת אל תחת כנפי השכינה, וכן.

מכ"ל ה"ן מוזכר ענין תפלת הלדיקים והשתדלותם לבעל הגזירה, שכן הוא רגון השי"ת שיעשה הדבר בצירוף תפלת הלדיק, ואף שכבר נגזר כן מתחלת הצריאה ה"י תנאי בדבר שיה"י באמצעות תפלת הלדיק, ומצינו כיצא בזה צענין ברכת הכהנים לישראל שכתב היפה תואר על המד"ר פ' לך (פמ"ג י"א) מביאן זכו ישראל לברכת כהנים וכו', וז"ל, ידוע שצענין ברכות הנביאים והסידורים וצפרע בברכת יתחן לבניו ונצרכו המפרשים אם הם נצוצות בגדה העתידות או תפלה, והראש"ל הסכים היותן תפלות וכו' גס תנאי וכו', ובעל העקרים וכו' אחז דרך

לתשוב ולומר כך, אך הענין דהנה כל העולמות וכל הנבראים היו מתחלה קודם בריאת העולם בכה אין סוף צ"ה, ואח"כ כשעלה בראשו הפשוט לצרואם הויתאם מכה אל הפועל, וכל מה שיבי' הוא שה"י בכה א"ס צ"ה וצ"ש, ומלאה אין כאן שום השתנות, כי כל זאת ה"י בכה האין סוף, שזה יה"י חולה והלדיק יתפלל עליו ויעתר בתפלתו וכו', ע"כ דה"ק. היותא מדב"ק שעיני תפלת הלדיק לרפואת החולה היינו משום שמתחלת הצריאה גזר הצוב"ע כן שיה"י זה חולה, ואם יתפלל הלדיק עליו תה"י תפלתו מועלת ויקום מחליו.

וכיוצא צענין זה מוכח מתוך דברי שטעמ"ק על בא דאיתא ציבמות (דף קכ"א ע"ב) מעשה בצחו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לים וצאו והודיעו לר"ם בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום וכו' שלושית אמר להם עלתה. אמר לה בתי מי העלך אמרה לו זכר של רחלים נדמן לי וזקן מנהיגו אמר לי וכו' נצוא אחא, אמר להם לא נצוא ולא בן נצוא אחי אלא דבר שהלדיק מתעסק ויכל בו זרעו (בתמיה). א"ר אבא אעפ"כ מת בנו בלמא וכו', ולכאורה תקשי למה לא הועיל לבנו העטם דבר שנעסק הלדיק וכו', וכתבו החוספות (ד"ה אף עפ"י) וז"ל אעפ"כ מת בנו בלמא, מ"מ לא ה"י דבר שנעשה בו הלדיק שלא עשה הבור ע"כ. אמנם ראיתי להשיעור מקובלת שחירן תמיהה זו בצופן אחר, וז"ל, ולרצונו נראה לפרש אמרתי (לפניהם היתה הגירסא אמרתי דבר שנעשה וכו') כלומר, השמעתי דבר זה לפני הקב"ה והוא דבר שנעשה אותו לדיק וכו', והסכים הקב"ה לדבריו, שכן דרכו של הקב"ה שמשכים לסברת הלדיקים שדור, ובשמת בנו בלמא כבר מת ר' חנינא, עכ"ל. ודברים אלו תואמים עם דברי הנוע"א הכ"ל שזה נגזר מתחלת הצריאה מה יארע עם כל אדם, אלא שאם הלדיק מתפלל לבעל הגזירה אזי הקב"ה מסכים לסברת הלדיקים שדור, ואין בזה שינוי רגון כלל, דרך חקק ויור צראשית הצריאה שחבא תפלת הלדיקים מקובלת וזה שועתא ישמע ויושיעם.

ולאחרי גבי בנו של ר' נחוניא אף שהיתה סברא בגוה ונשמעת דדבר שנעשה אותו לדיק וכו',

הקב"ה את ישראל, וכדברי הנביא הכ"ל שהי' לורד
בחפלת רחש"ד כדי שיקום החולב מחליו, אף שכבר
נגזר כך מתחלת הבריאה תנאו היו הדברים שיחפלו
הלדיק בעדו, והי' בן הוא שעי' "אמור" להם שיאמרו
הכהנים הברכות תעטרף זכות אמירתם ויברכו
הקב"ה עמהם.

וע"ד זה יתבאר גם המדרש (רות רב פ"ו ד')
עכ"פ ברובה את לה' וגו', ר"י אמר לעולם אל
ימנע אדם עמו מליקל אלל זקן לברכו, בועז היה
בן פ' שנה ולא נפקד וכיון שהחפלה עליו אותה לדיקת
מיד נפקד, שנאמר ותאמר נעמי צדק הוא לה' וגו',
ר"ל אמר רות בת מ' שנה היתה ולא נפקדה וכו'
וכיון שהחפלה עליה אותו לדיק נפקדה, רבין אמרי
שניהם לא נפקדו אלא מברכותיהם של לדיקים וכו',
ע"כ. והנה ה' דקאמר שלא נפקדו בועז ורות אלא
מברכותיהם של לדיקים מילתא תמיכה הוא, שהרי כל
ענין בועז ורות היה סיבה מן השמים שמכא תלא
מלכות בית דוד, ובהי' הכרח שיפקדו כדי שתהאשל
מכא נשמת משיח, וכדאיתא בגמרא בבא בתרא (דף
נ"א ע"ב) והדברים עתיקים (דברי הימים א' ד')
דברים הללו עתיק יומין אמרן, דכתיב מלאכי דוד
עבדי וכתוב שני בנותיה הנמארות, ופירש"י ז"ל
דברים הללו שיאלו מחלון וכליון לחן לארץ וע"י כך
באה רות ונשאה לבועז ויולדו מלכי בית דוד עתיק
יומין אמרן מלאח יאלו כבושים. ואיך אמר שלא נפקדו
אלא מברכותיהם של לדיקים, והלא הכרח הי' שיקום
הדבר ויהי' כדי להוציא מכא נשמת משיח. וע"כ
כדאמרן דאף שכן נקבע מן השמים, עדיין היו זקוקים
לברכותיהם של לדיקים כדי שיחזקו הדבר, שכן הוא
ראון השי"ת שיחזקו הדבר ע"י אמרי פיו של הלדיק,
וכנ"ל בנביא.

ובזה יובן שפיר השאלות (קושיא הי') מנין שהקב"ה
צריך לברכה כהנים שנאמר ושמו את שמו על
בני ישראל ואני אברכם, ע"כ. כלומר, מנין שהקב"ה
שבוה המצדק את ישראל צריך שיהיו הברכות נאמרות
מפי כהנים, כדי שיהי' תפלת הלדיקים עושה רושם
להרבות העושה שנאמר ושמו וגו' ואני אברכם הרי
שהקב"ה ברוך המצדק את ישראל, וא"כ לאחרי לורד

זה, גם בצרכת כהנים אמר שכן ע"י הדבר. אמנם
אחרים כתבו שאינם אלא בגדת עמידות מפי הנביא.
אמנם רלב"ג ואחרים כתבו שענין הברכות מורכב
מבגדת עמידות ותפלה. וכוח דרך נכון וכו', ומ"מ
מ"ש שם שצרכת כהנים שאינם עפ"י נביאים אין
צרכם בגדת עמידות כלל אינו מוכרח, שאפשר זה
ג"כ בכהנים מאחר שבמנוות ה' הם עושים, כי הוא
יתבאר יודע העמידות לבא על ישראל ליום אותם
שיגידוה צפיהם ויהי' בזה לירוק תפלתם להרבות
העוה, עכ"ל היפ"ת ז"ל.

המורם מדבריו כי ענין הברכות שאינם הקב"ה לצדק
את ישראל הוא לפי שזה ראונו יח"ש לצדק את
ישראל ולהשפיע להם כל טוב, אלא שחפן הקב"ה
שיהיו הדברים נאמרים מפי הכהנים הקדושים כדי
שתתקנה השפעת העושה לצירוף תפלתם ואמרי פיהם.
וחת אללי גם כוונת המד"ר בפרשתן (פי"א ג')
בשעה שאמר הקב"ה לאהרן ולבניו כה תצרכו אמרו
ישראל לפני הקב"ה רבון העולמים לכהנים אתה אומר
שיצרכו אותנו אין לנו לריבים אלא לצרכותיך ולכיוותן
מתצרכים מפיק, הכ"ד וכו', אמר להם הקב"ה אעפ"י
שאמרתי לכהנים שיהיו מצרכים אתכם עמהם אני
עומד ומצדק אתכם, ע"כ. ולכאורה קשה דמכיון
שהקב"ה בעצמו עומד ומצדק אותנו מה לורד עוד
שיהיו הכהנים מצרכים אותנו, ועל כרחק כדאמרן שכן
חקק הקב"ה מתחלת הבריאה שיהי' חלות הברכות
ע"י נביאי ה' לדיקים וקדושים והם הכהנים שנעשו
לצדק את ישראל, וע"י שהם מצרכים יא' הקב"ה
את צרכתו והוא עומד עמהם ומצרכם.

ועפ"י האמור יתבאר הפסוק כה תצרכו את בני
ישראל אמור להם (ע"י קושיא ד') דאין כאן
לישא יתורא כלל והי"פ דקרא כלפי שנייה הכתוב
את אהרן ובניו לצדק את ישראל בצרכה המשולשת
צחורה, ולכאורה תמלא התמיכה מקום לגוה מה
ענין צרכה זו הלא הקב"ה בעצמו מצדק את ישראל,
כדכתיב לכלן בקרא ואני אברכם. ומה יתן ומה יוסף
שגם הכהנים יצרכו אותנו, לז"ל הכתוב "אמור" להם,
שצרכת הכהנים יש צד לורד כדי שיהא האמירה
לישראל, דע"י שיהיו הברכות נאמרות מפיהם יצדק

(ג') עה"פ ויסר פרעה את עצתו מעל ידו ויחנה ליוסף ח"ל יוסף משלו נתנו לו הפה שלא נשק בעצירה על פיד ישק כל עמי לואר שלא דבק בעצירה וכו'. עיי"ש שמפרש והולך כל פרטי גדולתו לעומת זכירותו ופרישותו מעצירה. שבעבור כן זכה לכל הכבוד. וכמו"כ גבי נשיאי ישראל לא זכו לכל הכבוד הזה להסכים ברוכ"ק לרלונו של הקצ"ה אלא בשכר מלוות ומע"ט שברכו, ואף יתכן שיהי' כל זה נכתב בספרה דאדכ"ר בערס היו הם בעולם, ועדיין לא עשו כל אחת המלוות שבעבורם זכו לכל זה, ואכתי היו תלויים בצחירתם אם יזכו ויזכרו בעצו.

ועל כרחק למר דדבר הכתוב בספרה דאדכ"ר קדמאה אין זה בחי' דיבור המכירה את הבחירה, אלא בחינת מחשבה, וכן מי שנחגלה לו או ראה או ידע מה שכתוב בספרו של אדכ"ר אין גילוי זה בחי' דיבור המכירה את הבחירה, אלא בחינת ידיעה בלבד שאינה מכרחת כידוע מדברי הרמב"ם שהידיעה והבחירה אינם סותרים להדדי, ע"ש. וכדבר הזה לריכים אנו לומר במה דאיתא במד"ר פ' תשא (פ"מ ב') שהראה לו הקצ"ה למשה כל הדורות שכן עתידין לעמוד מצרשית עד תחית המתיס דור דור ומלכו דור דור ומנהיגיו דור דור ונשיאיו ח"ל כח"א התקמיו מלכות שעה וכן בללל וכו', ע"כ. וכן הא דאיתא במד"ר פ' אמור (פכ"ו ז') הראה הקצ"ה למשה דור דור ושופטיו וכו' דור דור וחומסיו דור דור וגולגיו וכו'. דלכאורה תמוה והלא דברים אלו תלויים בצחירת האדם אם יצחור בעצו או צהפכו, ואף הראה הקצ"ה מתחלת הבחירה הדיקים שצכל דור ודור וכן הרשעים שדורות הבאים, אלא עכ"ל כדאמרן שמה שראה הקצ"ה וכתוב בספרו של אדכ"ר אינה אלא בחי' ידיעה שאינה מכרחת הבחירה.

העו"ה מכל זה כי גם מה שכתוב בספרו של אדם הראשון עדיין הוא מילתא דתליא בבחירה, והכל לפי מעשי האדם והשתדלותו, שכן הוא רלון הבחי' שיתערכו לפעולות בני אדם, וכמו שנתבאר דברי ר' יוחנן אהני לך דאקריבין תחת כנפי השכינה, דאעפ"י שהי' כתוב בן בספרו של אדכ"ר הי' נורץ שיטתל הוא דבר יומרה לקרבו ולהכניסו תחת כנפי השכינה.

מצרכים הכהנים, אלא וודאי שכן הוא רלון השי"ת שחבי' הצרכה חלה ומחקיית ע"י שיהיו הצרכות נאמרות מפי הכהנים, והכן.

ומעתה נבוא לביאור המדרש המובא ביש"מ קח מאתם וגו' הכ"ד ויהי ביום הששי והכינו וגו', בהקדם עוד הא דאיתא במד"ר (פי"ב י"ח) עה"פ ויאמר ה' אל משה קח מאתם וגו' ח"ל בלכות שעה היה משה מתחילת ואומר תאמר שמה נסתלק ממני רוב"ק ושרתה על הנשיאים, ח"ל הקצ"ה משה חילו להם הייתי אומר שביאור לך הייתי אומר שתאמר להם אלא קח מאתם מאתם היה הדבר הא הסכימה דעתם לדעת העליונה, ע"כ. ובלאמת הדבר טעון ביאור למא זכו הנשיאים להשיג מדעת עצמם כל הנריך להביא למשכן, והסכימה דעתם לדעת הקצ"ה, ונתכונו כח"א מדעתו להביא נדבחים בשוה כדאיתא במד"ר, ומדוע לא זכה משרע"ה לכן ששיג גם הוא דעתו הרחבה וצבשגתו הנפלאה מה שהשיגו הנשיאים מדעת עצמם.

ולדרכנו אפ"ל דכן הי' מחקק וקבוע מתחלת הבחירה שיהיו הנשיאים מתוקנים לכן שביאור קרבות אלו, ונכתב בן בספרו של אדכ"ר שיהיו הם המביאים קרבותיהם לחנוכת המזבח, על כן זכו להשיג זאת ולהסכים דעתם לדעת העליונה, שזהו דבר השייך להם מאז תחלת הבחירה. (וע"ד שנתבאר בדרוש הקודם שזה שמואל הקטן להשיג בספרה דאדכ"ר קדמאה מה שנוגע אליו ואילו רבינו הקדוש לא ידע זאת).

ואל תחמה הלא זהו מילתא דתליא בבחירה אם יזכו נשיאי ישראל להביא את נדבחים, וכי"ל היה כתוב בן מראש מקדם בספרו של אדכ"ר שכן עתיד להיות בערס עשהו, ויהי כל מה שזכו לכל הכבוד הזה שיזכו להסכים דעתם לדעת עליונה ולכוון להביא את הנדבה כרלונו של מקום הכל היה בזכות המלוות והמעשים טובים שעשו, שבעבורם זכו להשיג ברוכ"ק איזה תשורה להביא לעשות נח"ר להבחי"ת. וכיו"צ מנינו גבי יוסף שזכה לכל הגדולה והכבוד בעבור נדקתו וקדושתו, כדאיתא במד"ר (פ' ויגש פ"ד

באותו דור דיעה ויציאו נדבתם לחנוכה המצחצח. ולבאור תקשה היאך נכתב בספרו של אדכ"ר מראש מה שעתיד להיות מתן שכר, והלא עדיין הם לריבין להתייגע עליי, ואכתי הוא דבר התלוי בצמורה, וע"ז בל המדרש כמתחן הכ"ד והיה ציוס הששי והכינו וגוי וכדרכה המכילתא דיליף מהך קרא עד שלא נחתי לכם המלוות הקדמתי לכם מתן שכר.

והדיוצא לנו מכל זה שכל מה שעתיד להיות צדורות הכאים כבר כתוב בספרו של אדכ"ר, ואפילו עניינים התלויים בצמורה והארכים יגיעו והשתדלות להשיגם הלא המה ככתובים על ספר זה. והנה זה מצבור בדבריהם ז"ל בנמה מקומות שבערם ציחת משח לדקו עתידין ישראל לעשות תשובה ואחרי כן יגאלו, וכן כתב הרמב"ם בספר הכ"ד שלו אין ישראל נגאלין אלא בתשובה (ועיין מה שכתבנו בזה בספרי ויואל משה מאמר שלש שבועות מס"ו מ"א יעו"ש). וזה דבר ברור שכל אחד מישראל שחבה לקץ הגאולה עתיד לעשות תשובה לפני ציחת המשח, ככתוב בצינורות ישעי' כל הנוחר ציוון והנשאר צירושלים קדוש יאמר לו. ובאמת קשה מאד לזייר בשפלות הגדול איך אפשר שיעשו ישראל תשובה שלימה, אבל צוודאי יהי' כן שחרד השפעה מלמעלה ע"י אליהו הכיזא ומלך המשיח ורוח עברה יערה ממרום לעורר לבבות ישראל לתשובה אחרי שהתייגעו בגלות המר בחשכות הנורא, והיה להם ראון והשחקוק להיעזב מעשיהם.

ומכיון שצוודאי יהי' כן שיעשו ישראל תשובה, הרי זה כבר כתוב בספרא דאדכ"ר, דכשם שנכתב שם מעשי כל דור ודור כן נכתב בספר שעתידין ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם, ומי שידוע ורואה בספרו של אדכ"ר לדידיה חזי ליה נמי דבר זה שיעשו ישראל תשובה בערם יגאלו. וכבר נתבאר בדברינו לעיל שכל הדברים העתידים להיות נמשכים אלא המקום צ"ה כאלו כבר היו, וכדאיתא במכילתא הג"ל עד שלא נחתי לכם המלוות הקדמתי לכם מתן שכר.

ועפ"י זה יתבאר הכתובים בפרשת שלוח עמאים ויעש"ה בני ישראל וישלחו וגוי' וכדור אמר כן

וכענין ש' הנושא זל"ה"ה כ"ל בענין חפלת רחב"ד זה חי וכו', שגם כשגזר ממרומים שיקום זה החולה מחוליו נתלוי היו הדברים שחפלת הליך עליו. וכן הוא בכל ענין שאמר ז"ל שכן נכתב בספרו של אדכ"ר שזריך להתייגע ולעמול על זה שיתקיים הדבר וכאמר ז"ל (מגילה ו' ע"ב) לא יגעתי ומלאתי אל חאמין, ע"ה. והכל לפי רוב העמל והיגיעה ובלא זה א"ל להגיע לכולם.

ואפשר לומר עוד בתוספת ביאור קצת וע"ד זה נבוא אל ביאור המדרש הג"ל עפ"י מה דאיתא במכילתא פרשת יתרו פרשת בחדש בשלישי אזי כי דובר לזק מגיד מישרים כבר עד שלא נחתי לכם המלוות הקדמתי לכם מתן שכר שאמר והיה ציוס הששי והכינו את אשר יציאו והי' משנה וכתוב ואיתי את ברכתי לכם בשנה הששית וגוי'. יכול אלו בלבד ת"ל ויתן לכם ארצות גוים מפני מה בעבור ישמרו חוקיו ותורתיו יגאלו, ע"ה. מצבור מה שנגדול טובי וחסדו של המקום צ"ה על ישראל הרי הוא מקדים לשלם להם שכר על מלוות שעדיין לא עשו בעבור שהם עתידים לעשות, ודבר זה למדנו ממה שאמ"כ והי' ציוס הששי וגוי' והיה משנה על אשר ילקטו יום יום, דעוד בערם קיימו מלוות השבח כבר הקדים ונתן להם שכר ציוס הששי לחם משנה. וכן הוא מקדים ללוות את ברכתו לישראל בשנה הששית בעבור שהן עתידין לשמור מלוות השמיטה בשנה השביעית. והי' כן הוא שהקדים הקצ"ה לקדושת מתן שכר של נשיאי ישראל שהם עתידין להככים דעתן לדעת העליונה ולהביא כל אלו הקרבנות והעגלות לחנוכה המשכן, בעבור שהן עתידין להרבות במלוות ומעשים טובים ששצדין יזכו לכל זה.

ולדברנו יתבאר המדרש ויאמר כי אל משה לאמר קה מאתם וגוי' הכ"ד והי' ציוס הששי והכינו את אשר יציאו, דכנה ממה שזיור כי את משה קה מאתם וכדרכהם ז"ל מאתם הי' הדבר שהכמינה דעתם של נשיאים לדעת העליונה בבהאת הנדבה, ואילו משה לא ידע מה כלל על כרחק שנתגלה הדבר לנשיאים מה שהיה כתוב עליהם בספרא דאדכ"ר שהם מחוקקים לכך מתחלת הבריאה, שזיור נשיאי ישראל

צפרשא זו שבראהו הקב"ה מה שחיד לעבור על כל הענפים שיעמדו מאותם ס"ר נשמות עד סוף כל הדורות. והש"ת יעמדו על דבר כבוד שמו שזכה לחשובה שלימה ובמהרה גאל גלות עולמים צ"ה.

*

התרצ"ד לס"ג

ידבר ה' אל משה לאמר זו אח בני ישראל וישלחו מן המחנה כל זרעו וכל זכר וכל עמל נפש ויעשו כן בני ישראל וישלחו וגו' כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל. וי"ד צהי קראי טובא, חדא דאומרו כאשר זרע וגו' מקרא יתר הוא, שהרי צרישא דקרא נכתב ליווי לשלח מן המחנה כל זרעו וכו' ואח"כ כתיב ויעשו כן בני ישראל, ומאליו מובן שקיימו את אשר זרע, ומה צורך לחזור ולכפול בדברים.

ג מה שסיים כן עשו בני ישראל קרא יתירה הוא לכאורה, שהרי כבר קדם וכתב ויעשו כן בני ישראל.

ג צו את בני ישראל וישלחו וגו' צמד"ר (פ"ז י') כל מקום שנאמר ליווי ליווי מיד בשעת המשכה ונוכח לדורות ריב"ז אומר אין ליווי בכל מקום אלא זירח שנאמר וכו' ולפי דרכנו למדנו שאין מחזיקין אלא במחזיקין ואין מזרזין אלא במזרזין, וי"ב.

ד עוד צמד"ר שם, רש"י אומר אין ליווי בכל מקום אלא חסרון כים שגא' וכו'. ואריך ביאור מאי חסרון כים יש במלות שילוח העמאים אל מחוץ למחנה, שהארץ להזכיר ולזרז עליו ציווי.

ונ"פ עפ"י מה ששמעתי מאמרו"ר זל"ה"ה (הלא הוא בכתובים על ספרו קדושת יום טוב בדורשים לחנוכה ח"י ע"ו, וכיו"צ ראונו כתוב בסב"ק אורב"י ישראל) לפרש פלוגתא צ"ש וצ"ה צננות חנוכה, צ"ש אומרים יום ראשון מדליק שמורה מכאן ואילך פותח והולך וצ"ה כלל אומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסף והולך וכו'. ומפרש בגמרא

עשו בני ישראל (קושיא צ'), דכנה צדצרי צמד"ר פרשה זו נדרשה על הגלות ושעתידין ישראל לעשות חטובה באחרית הימים והם גאלין כ"ל. ומאחר שכבר ה' כתוב כן בספרו של אדרי"ר הרי זה נחשב אלול יחצרך כאילו כבר קם הדבר וכו'. ולפי זה יהי סגנון הכתוב באופן זה, ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה, קא"י על הגלות וכו' שביארו צדצרי לעיל צפרשא זו, שקבלו על עצמן בני ישראל צהבה עול השעבוד ועול הגלות אשר גזר עליהם הבור"ה שמו, ואינם מצטעין ח"ו לדחוק את הקץ ולקחת לעצמן גאולה בערם הזמן, והדר אמר כאשר דבר ה' אל משה כן עשו צ"י ומה דיבר שם יעשו ישראל חטובה במלכות שיהיו שם הקב"ה מקבצן כדכתיב בקרא ושבת עד ה' אלקיר וגו', ואח"כ ושז ה' אלקיר את שבותך, שלא יתכן שיהי הגאולה אם לא תקדים אליה החטובה. ולפי שנכתב הדבר לפני האלקים ובוודאי הוא כך שיקדימו ישראל לעשות חטובה ואח"כ יגאלו, וכבר נכתב כן בספרו של אדם הראשון על כן העיד הכתוב כן עשו בני ישראל, ולפי שצרי הדבר שיעשו חטובה הרי זה כאילו כבר עשו. ואמר הכתוב בלשון עזר כן עשו לאלוני מילתא שבוודאי כן יהי שיעשו חטובה, והחולק על זה הריבו חולק על דבר ה' למשה נצאנו, דכתיב כאשר דבר ה' אל משה, שנאמרו הדברים מפי הקב"ה למשה שיעשו ישראל חטובה במלכויות ואח"כ יגאלו.

ועד"ז ג"פ צעטם שבעמיד הכתוב פרשה שילוח עמאים שהיתה באחד לחדש הראשון אחרי סמיני הכתוב צפרשא צמד"ר שהי' צא' לחדש השני. דכנה הרמ"ע מפאנו זל"ה"ה כתב עה"פ שאז וגו' לגלגלם שראש משרע"ה כל בגלגולים שעתידין לעבור על נשמת כל אחד ואחד מישראל עד סוף כל הדורות, וכל בגלגולים שיעמדו הם ניוץ מנשמות אותם ס' רבוא יולאי מנרים שהם כללות נשמות ישראל כוונת, מלמד הע"ר שאינם ככלל. ועפ"י אפ"ל דלפי שרמז הכתוב צפרשא זו שבראהו הקב"ה למשה מה שחיד לעבור על ישראל במשך כל הדורות עד זמן הקץ, וכדאיחא צמד"ר כ"ל שאמר לו הקב"ה שהם עמדין לעשות חטובה ומיד כן גאלין, לפיכך הקדים הכתוב להודיע מספר בני ישראל שהם ס' רבוא, ואח"כ כי

נלחית ומוכגת בכל דור ודור ואיך יהי בזמן שאין ידיו תקיפה ואין לאל ידינו להרחיקם ולהבדילם מתוכנו, לזאת צא הכחז ופירש שלא תסבור שבידים עשו כן להבדילם מתוך העדה, אלא הרהקת בעלי העצירה ביניה ע"י שאשר לזה ה' את משה בן עשו בני ישראל, ולא קאי על מלות שילוח עמאים וכמו שדקדקו שכבר כתב בירשעל ויעשו בן בני ישראל, אלא שהודיעו הכתוב צוה שהתחזקו בני ישראל בחורב ומלואות וצמעים טושים. וז"ש כאשר לזה ה' את משה, ר"ל כל החורב, בן עשו בני ישראל, וע"י כן ממילא היתה נפילה לכוחות הרע והסטי"א ונחזקו הרשעים מקרב עדה ישראל. ויוצן גם מה שמסיים המדרש ולפי דרכו למדנו שאין מחזיקין אלא המוחזקין ואין מחזיקין אלא המוחזקין, ר"ל שזו היא הדרך הישרה שציוותה עליו הכת"ק להתחזק ולזרז עצמו בחורב ובצמאות, ולא להחזיק לעקר ולגרש את הרשעים, כי אם מוסיף והולך להבגיר חילים כמות הקדושה ומאליהם הם נופלים וכלים.

טעמא דכ"ז כנגד פרי החג, וטעמא דכ"ח מעלין בקדש ולא מורידין ע"כ. וביאר דהנה צימו החג היו ישראל מקריבים ע' פרים נגד ע' אומות, וכל יום ה' פוחת והולך כדי שיתמעטו כח הקליפות והחילונים שמהם שורש יניקת האומות, וממילא תתבאר הקדושה כדרך שיהי לעת"ל, שבתחלה תתמעט הטומאה וממילא יתוסף רבות קודשא, וכיוצא בזה ס"ל לז"ש בנרות חזקה שאף הם סגולתם להכניע כוחות הרע והסטי"א ולמעט (ע"י באור"י שם שהאריך בזה בסודן של דברים) ולפיכך אמרו פוחת והולך, ע"ד אומרו וכל קרני רשעים אגדע וממילא תרוממה קרנות זדיק, וכנ"ל שצריך תחלה להכניע ולהשפיל כח הסטי"א וממילא יתרום קרן הקדושה. וזית הלל ס"ל מוסיף והולך משום דמעלין בקדש, פי' דכוונתו להעלות ולחזק כח הקדושה ולרוממה וממילא תתמעט הטומאה, דכשזכר קס זה נופל, וע"ד שאמרו (גיטין ז' ע"ב) בשם ר' אבהו עליוס לרבנן דר' אבהו כלים מאליהם, וז"ש מוסיף והולך, עכ"ל ד"ל.

ומעתה נצא אל הביאור בפסוקי הפרשה ובמד"ר הכ"ל, דהנה מבואר במד"ר דפרשה זו של שילוח עמאים נדרשה על בעלי עצירות החמורות, שדרשו לרוע זו ע"י זו זה ג"ע טמא לנפש זו שפכ"ד. ועפ"י זה יהי ביאור הכתוב וישלחו מן המחנה ר"ל שירחיקו מבין בני ישראל את כל בעלי העצירות כי באלו ג' עצירות החמורות נכללים כל עצירות שבעולם.

והנה לבאור תקשה הרי החוב"ק נלחית ומוכגת בכל זמן וא"כ כיצד אפשר לקיים מלות שילוח עמאים בזמן שאין יד ישראל תקיפה, דבשאלה בזמן שיד ישראל תקיפה בידם לקיים מלחמה כחמורה להבדילם ולהרחיקם מקרב המחנה, אבל לר"ך לרעה מה יעשה ישראל בשאין ידיו תקיפה ח"ו. אך הענין הוא כמו שנתבאר לעיל דאין הכוונה להרחותם בידיהם, רק לחזק עצמנו בחורב ומלואות ומעשים טובים וכשיתבאר כח הקדושה ממילא יתבטלו.

ועפ"י יוצן הכתוב ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם וגו', ר"ל שירחקו את כל בעלי העצירות וביטלו אותם, ולבאור תקשה לך הרי החוב"ק

ולבאר דברי רש"י במד"ר הכ"ל (קדוש ד') אין ליזוי בכל מקום אלא חסרון כים, נראה עפ"י מה שאמרתי לפרש מאה"כ ויחזק יחזק את עשיו כי ליד צפיו. ותרגם אונקלוס ארי מלידיה הוה אכיל ותמכו המפרשים ז"ל בזה היתכן כזאת שבעבור שהביא לו עשו מעט אוכל טעה בו יחזק כ"כ ואכזבו וחסבו, והלא זדון רשעו של עשו ה' גלוי לכל, ואיך תעלה כל זה מענינו של יחזק אע"פ עד שראה לתת הצרכות לעשו ולא לעקב. (וע"י דדברנו לעיל פי' תולדות שבהרנו ציבור הענין בכמה חפ"י). וזכר"ק מבואר שהיה הדבר סיבה מן השמים להעלים רשעת עשו מילתא אע"פ, כדי שיבארו הצרכות לעקב בלא דעתו, כי אם דעתו של הקב"ה. והספיק ציבור הענין בארובה שהי' לר"ך שיעול יעקב הצרכות בנצח עשו מפני המקטרגים שלא יעכבו. אך עדיין לר"ך להבין בדברים עפ"י פשוט כיצד נסתבצ טעות זה ליתחק, שהרי עכ"פ ה' לר"ך איזה דבר תלמוד בו סיבה טעוה.

ואפ"ר בנקדם לפרש הא דאיתא בגמרא (נדרים י"ב ע"ב) אמר רבי חמא בר חנינא לא תפשי

מעורבין צו אוכל ופסולת ביחד, כך מלווהים של הריקים מעורבים עוב ורע, וצבור חלק כרע כוא הפסולת המעורב מלווהים הרי הם באים בשכרן בהשפעת עולם הזה בגשמי. וחו ציור הגמרא שא"ל הקב"ה למשה פסל לך פסולתן. שלך חבא, פי' השפעת עשירות הבאה מאותם המלוות שמעורב בהם אוכל ופסולת עוב ורע יחדיו, שלך חבא שמהם תקבל השפעת עשירות (וע' בדבריו לעיל פי' ויקרא פי"ה).

ובזה יובן מה שנתן הכתוב פעם לאהבה יחאק את עשיו כי יוד צפיו, וחרגס חוקלום ארי מלודים הוב אכיל. דכב: עשו הוב מקיים מלוות צפיות וזמחשבות זרות, שכל כוונתו היתב לרמות את אציו, ומכח מלוות אלו הגיעה אליו השפעת עוב"ז. וכה יחאק אע"כ הרגיש וראה שכל השפעת עוב"ז שלו מגיעה אליו ע"י עשיו כנ"ל, ולפי שכל מלוותיו היו לרמות המשיך בך השפעת עוב"ז, אמנם יחאק טעה בך וסבר ששעיו גדול כ"כ צמעת שצכותו מגיעה אליו כל בהשפעה, וצמחת מאת ה' היתב זאת שיטעה יחאק אע"כ בך ויחפון לבדך את עשו כמבואר בזה"ק הנ"ל (ובארכנו בזה בדבריו לעיל פי' חולדות) חש"ה ויאהב יחאק את עשיו כי יוד צפיו, ר"ל לפי שראה שהוא המצוי אליו כל השפעת השפעת עשירות. (ועיין בדבריו לעיל פי' ויקרא עמוד פי"ה).

ועתה יחצאר על יכון המד"ר הנ"ל ארש"י ציורא לריך הכתוב לזר צמקום שיש צו חסרון כים, דכב: לפי שציוור הכתוב לשלח ולהרחיק מציון ישראל כל בעלי עשירות, יש מקום לחוש שיאמר ישראל הנה בעלי העשירות מקיימים לפעמים מלוות שלא לשמה, וממשיכת להם מחמת כן השפעת עוב"ז בגשמי, ומחמת שיש לנו התחברות עמם נקבל אף אנו על ידיהם השפעות בגשמיות, ואם נרחיק אותנו מציינו נפסיד השפעה זו, לזאת אמר"כ, "זו" את בני ישראל, כי ציורא לריך הכתוב לזר שלא יחשו לחסרון כים הנמשך מסיבת ריחוקם ושלילתם אלא ירחקו אותם בדבר ה'.

משה אלא מפסולתן של לורות שא"ל פסל לך שני לורות אבנים כראשונים פסולתן שלך יבא, וביארנו דכב: אמרו ז"ל (קידושין ל"ט ע"ה) שבר מלוא בהאי עלמא ליבא, וכתבו הקדמונים ז"ל צממא דמילתא כי המלוא היא רוחנית ולא יתכן לשלם בעבורה שבר עוב"ז בגשמי, כי צמח נחשז שבר עוב"ז בגשמי הכלל והנפסד לעומת ערך המלוא שיוסדחה צבריו קודש צעולמות העליונים וכולה רוחנית, על כן יהי' תשלום שבר המלוות לעוב"ז שכולו רוחני. אמנם כל זה באם המלוא נעשית לשמה, שאז היא כולל רוחנית, משא"כ בעשיון שלא לשמה שצממא המלוא הוא מכון לתועלת גשמית ולאזהר פניה, על כן הוא צא בשכרו צב"ה בגשמי, כי לפי ערך המלוא שנעשה במחשבה גשמית יורדק לשלם שבר עוב"ז.

והנה משה רבינו ע"ה צוודאי ה' עושה המלוות בשלימות למעלה בצביו מרומים עד חין חקק, וא"כ מביין היתב לו למשרע"ה השפעת העוב"ז, הלא בשכר מלוותיו א"ל שיקבל השפעה גשמית. אכן הנה מנהיג הדור מקבל השפעה מכל ישראל, שכולם נפעלים מכוחו, שהוא משפיע בהם תורה וקדושה. ואיתא באבות משה זכה ויחבא את הרצים זכות הרצים חלוי צו, ובקרב כלל ישראל נמצאים כמה סוגי אנשים העושים תורה ומלוות שלא לשמה, ששכרן משתלם צב"ה להשפיע להם השפעה גשמית. אך קודם שחטאו ישראל צעגל היו כולם בתכלית השלימות, ולא נמצאו בהם אנשים העושים תורה ומלוות של"ש, ורק אחר שחטאו צעגל ונפלו ממדרגתן היו צין ישראל אנשים העושים שלא לשמה, ונשפעה להם השפעת עוב"ז בשכר אלו המלוות, ומכוחם נשפע אף למשרע"ה השפעת עשירות, שהרי כל ישראל חלויים צו.

והנה המלוות הנעשים צפיות וזמחשבת שלא לשמה מעורב בהם פסולת, וכוז ע"ד עשיו ק"ז זכ"ה ציממת משה פי' צראשית מה שדרשו חז"ל (צרכות ר"ז ע"ה) עכ"פ כפלה כרמון רקחך אפילו ריקנין שכן מלאים מלוות כרמון, וככוונה כשם שרמון

יתר ענפי העצירות, ולא יעמאז את מחניהם. כלומר
אצריכם, אשר אני שוכן בתוכם. ויעשו כן בני ישראל
וישלחו אותם אל מחוץ למחנה, אז כאשר דבר ה' אל
משה, כליו כל התורה כולה כן עשו בני ישראל, כי
אחר שסרו מהרע קרוב אליהם כל דברי התורה צביהם
ובלצבם לעשותם. והשתא נתיישב ע"י מה שחזר הכתוב
לומר כן עשו בני ישראל, ואין כאן לישנא כפילא כלל,
דזכ קאי על כללות התורה והמלאות דאחרי שניקו
עלמם מעומאם וזממם הרע שהיה בדבוקה בהם
קיימו כל מצוות השי"ת בכל נפשם וזמאודם. ולדרכו
יחא נמי מה ששינה הכ' לומר כאשר דבר ולא אמר
כאשר זכ, שהרי אומרו כאשר דבר לא קאי על הכיווי
באמור למעלה וישלחו מן המחנה, אלא על כללות
התורה אשר דבר ה' אל משה. אמנם אכתי צ"ב דאף
לדרכו דקאי על כללות התורה והמלאות הול"ל כאשר
צוה, דכל התורה הוא ציווי השי"ת, ומדוע שינה
כאן לכתוב כאשר דיבר, הלא דבר הוא. ובדבריו להלן
יתבאר ע"י הדקדוקים הנ"ל בפסוקי הפרשה באופן
אחר.

(ד) להלן פירש ואיש את קדשו לו יהיו איש אשר
יתן לכהן לו יהיה וסמך ליה איש איש כי
חשבה אשמו ומעלה זו מעל וגוי. ופירש"י ז"ל מה
כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשו לו יהיו אם
אחז מעבד מתנות הכהן חיך שתלעך לבא אללו
לכזיו לו את הסוטה. נחקשו המפרשים דבר (ע"י
גור אריה) מדוע תהי' מדת העושה דוקא באופן זה
שילעך להביא אל הכהן את הסוטה מתחת שעיבד
ממנו מתנות כבודו. הלא יתכן גם שיוצרך לבא אל
הכהן באופנים אחרים כגון אם יעמאז בזיוה או
בזרעת, שאף הם צריכים לבא אל הכהנים, ועיי"ש
מ"ש דבר אחד חירולא דהר"י לאו דוקא נקט סוטה,
אלא ה"ה זכ או מזרע. ולדרכו יתבאר היטב מה
דנקטו חז"ל שילעך לבוא אל הכהן להביא אללו את
את הסוטה דייקא.

(ה) עוד וליד בלשון רש"י ז"ל שכתב חיך שתלעך
לבא אללו להביא לו את הסוטה, מדוע נקט
„שתלעך“ לבא, דמשמע לכאורה שיהי' צריך לבא
אל ~~בא~~ יבא, הול"ל חיך שתבא אללו, ותיבא

וידבר ה' אל משה לאמר לו את בני ישראל וישלחו
מן המחנה כל זרע וכל עמא לנפש וגוי.
ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה
כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל. דקדקו
המפרשים לכתוב סיום הכתוב כן עשו בני ישראל
מיותר הוא לגמרי, שהרי כבר קדם לומר ויעשו כן
בני ישראל, ולא היה צורך חזר וכפל הדברים.

(ג) גם אומרו כאשר דבר ה' אל משה, קרא יתירה
הוא לכאורה, שהרי ממנו שציווי השי"ת לשלח
את העמאים אל מחוץ למחנה, וכתוב ויעשו וגוי
וישלחו אותם אל מחוץ למחנה. ידעין שעשו כמו
שציווי הקב"ה, ומאי למימרא.

(ג) עוד וליד צ"ל הכתוב כאשר דבר ה' אל משה,
ולא נקט כאשר ציווי ה' את משה בדרך המקרא
צבי"מ. ועוד שבאן יפול ביותר לכתוב כאשר ציווי,
שהרי גם דברי ה' אל משה באו בלשון זה, דכתיב
„וה' את בני ישראל וישלחו וגוי, וה"כ ה"י ראוי
שבוודעת הכתוב שקיימו ישראל דברי ה' ואמר כאשר
„צוה“ וגוי כן עשו צבי"מ. ובשנותו את טעמו לכתוב
כאשר דבר וודאי מוטל עלינו להבחין מה זה ועל מה
זה.

וק"ו זכ"ה צייטב לב פ' זו כתב ליישב כפל לשון
הכתובים כן עשו בני ישראל. עפ"י הכוונת שמתחלה
צריך האדם לקיים סור מרע לתקן מה שחטא על הכפא,
ולנקות האוכמה אשר דבק בנפשו ממלאת עוונותיו,
ואחר כל אלו ועשה טוב יעשו ויראה כי טוב דרך
התורה והמלאה, ובכל כוחו יבסוף ויחפץ ויחשוק
בחשק נמרץ לעשות טוב, וישא משלו שהוא דוגמת חולי
הגוף אשר צדור האלעומכא איינה נקיה אפי' נותנים
לו כל מעדני עולם לא יתעם בהם טעם מתוק כי אם
מר לו מר, כן הוא בחולי הכפא, כל עוד שנשאו לא
מעורבה לא ילית בדרכיו לקיים התורה והמלאות
כראוי.

וה"ש הכתוב וישלחו מן המחנה כל זרע וז' ע"ז וכל
זכ וז' ג"ע וכל עמא לנפש זכ שפירות דמים, כדאי
במד"ר, שהם כללות העצירות החמורות, ומכאן יסתעפו

(ט) **במדרש** פליאה (הציאו אצא מארי זל"ה) בקדושת יו"ט) כשראה יעקב את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו אמר עבדיו אני יודע בודאי שלח חטא יוסף באשת פוטיפר. וכו' פלא מנא ידע זאת מן העגלות.

(יוד) **ויאמר** ה' אל משה לאמר קח מתתם והיו לעבוד את עבודת אהל מועד וגו'. לל"ד מכו לאמר, וכי למי יאמר משה דבר זה, הלא אליו בלבד בא הצייו קח מתתם ולא לזולתו. ור"ל (מד"ר פ"י"ב כ"ג) דרשו מכו לאמר הני רב הושיעו אל"ה הקב"ה משה לא ואומר להם דברי כבושים ודברי נחמות. זל"ב מה דברי כבושים יש בך שנעטו לקחת מהם את העגלות ואת הבקר, ואין זה אלא שצח וגדולה להם, כי ראה חלקים את מעשיהם ויפן אל מנחתם. גם למח היו לריבים נחתם, מדוע נתעצבו האנשים אל להם מפני שלקחו מהם העגלות. עד שהורעו לדברי תנחומין, אחתמה.

(יא) **ק"ץ** זל"ה בישמח משה הציא מדרש חמוה חזק תוארו, קח מתתם והיו לעבוד וגו' ונתת אותם אל הלוויים, זל"ה וכו' ביום הששי והבינו את אשר יציאו, והוא פלא.

וגרמה לבאר המדרשים והדקדוקים בהקדם להצין דרשת המד"ר צפ" חוכה הנשיאים (פ"י"ב כ"ג) זל"ה, וכו' משה מתירא ואומר תאמר שמה אחת מן העגלות נשברה או אחד מן השוורים מת ונמלא קרבן של נשיאים פסול, אל"ה הקב"ה והיו לעבוד את עבודה אהל מועד ניתן להם הוי"ה שיהיו קיימים לעולם. עד היכן היו קיימים וכו'. הני צב"ס ר"מ עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות ולא הוממו ולא חזקו ולא העריפו ולא נשברו, והלא הדברים ק"ו מה אם העגלות שנדבקו במלאכה באלה מועד ניתן להם הוי"ה עד שיהיו קיימות לעולם, ישראל שם דבוקים בהקב"ה עבדיו שנאמר (דברים ד') ואתם הדברים צה' חלקים וגו', עכ"ד המד"ר. והנה דברי המד"ר תמוכין לכאורה כיצד עמד קל וחומר מן הפרות והעגלות שם קיימות לעולם לישראל הדבוקים בהקב"ה דעבדיו שם חיים וקיימים לעולם. הלא לכאורה חזין דלא כן

"שתערך" נראה כמיותר לגמרי. גם יל"ד כמה דנקט בסוטה צ"ח" הידיעה, שכי ראויו שיאמר להציא לו סוטה.

(ו) **ועבר** עליו רוח קנאה, בגמרא סוטה (ג' ע"ה) תניא ה"ב רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בסתר הקב"ה מכריז עליו בגלוי, שנא' (במדבר כ') ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ואין עבירה אלא לשון הכרה שנא' וילך משה ויעבירו קול במחנה. ופרש"י ז"ל ואין עבירה אלא לשון הכרה, הקב"ה מתכוון להעביר קול. ולשון רש"י ז"ל לר"ד ציבור, שכי הקב"ה מתכוון וכו', מאי שייך לבחוב כן כלפי הקב"ה, הלא בודאי דמה שכוון יתבאר עושה הוא מתכוין לעשותו, דכל אשר חפץ ה' עשה, ואין מי שיאלצהו לעשות או ימנע ממנו לעשותו, ולא שייך לומר כך אלא כלפי בני אדם, דפעמים עושה מעשהו בכוונה ויש אשר יעשה בלי כוונה או רעון, אבל אלו יתבאר לא יתייר העדר כוונה בדבר אשר הוא עושה. וז"ע ליושב לשון רש"י ז"ל.

(ז) **יל"ד** בלשון הברייתא תניא ה"ב רבי מאיר אומר וכו' שכי די שיאמר רבי מאיר אומר וכו' ואינו יודע מה מלמדנו בצינא, "ה"ב" רבי מאיר וכו'.

(ח) **לד"ן** בפרשת חנוכה המוצת. ויקריבו נשיאי ישראל וגו' ויציאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צ"ח ושי עשר בקר וגו'. הנה בפרשת יוגב כתוב וירא את העגלות אשר שלח יוסף וגו' פירש"י ז"ל סימן מסר להם כמה ה' עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, זה שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה. אכן בדעת זקנים מבעלי התוספות שם הקשו על פירש"י ז"ל דדוקא לפרש עגלות (בפתח) מל' עגלה (שהוא בסוגל). לכן פירשו צעכה"ס שחיו עוסקים בפרשת עגלות המשכן דכתיב שש עגלות צ"ח. ולכאורה פירושם ז"ל ל"ע דמה שייכי פ' עגלות המשכן שיהיו עוסקים בהם כשפירשו זה מה, דבשלמא לפירש"י ז"ל יוחא, דלפי שכי יעקב מלוח אותו היו עוסקים צפ' עגלה ערופה, דמייירי במנחת לוי. אבל מה ענין שש עגלות צ"ח לכאן, שעסקו בהם דוקא.

ואז יהיו ישראל דבוקים אליו יתצרך בדבוקות גמור, שהרי כל הגורם להפריד הדבוקות ציננו לצין קונו הם החטאים שמהם מתהווה מחילת הצדל המבדלת, כמאמ"כ (ישעי' נ"ט) כי אם עוונותיהם היו מזדילים ציוניהם לצין אלוקים וגו', ובהצטל החטאים והעוונות לא יהי עוד דבר המפריד בין הדבקים. וא"כ כל אותם שחכו לעמוד בתחיית המתים, והם היחידים המאמינים ב' ובתורתו הקדושה, יתקיים בהם מקרא שכתוב ואחם הדבקים ב' אלוקים וגו', שיתצטל כל הריחוק והפירוד שהי' מזדיל ציוניהם לצין יתצרך, מלבד אותם אשר לא יעמדו לתחייה הם האפיקורסים וכו' היורדים לבאר שחם ויודוניהם לדורי דורות, שהם אינם נכללים בכלל הדבקות, אבל כל הפירוד שהוא בסביבת החטאים יתצטל לעתיד.

ורא'י לדבר דבק'י קאי על זמן החתי, מהא דאיתא בסנהדרין (דף ל' ע"ב) שאלו המינים את רבן גמליאל מניין שהקב"ה מחיה מתים וכו', ויש אומרים מן העקרא הוא אמר להם ואחם הדבקים ב' אלוקים חיים כולכם היום מה היום כולכם קיימים אף לעב"ד כולכם קיימים, ופירש"י דיליף ליה מיתורא דתיבת היום דאיתא לדשה, ע"כ. הרי דמקרא זה נדרש על זמן החתי, וכיון דמנייה מיייתי המד"ר ראי' לחיזוק הקי', כדמסיק שנה' ואחם הדבקים וגו' ע"כ דגם הקי' גופיה קאי אלעט"ל בזמן שיקומו ישראל לתחי'. והשתא שפיר עביר המדרש קי' מן העגלות והפרות, דמה אם העגלות והפרות ניתנה להם הויה והם קיימות לעולם בעבור שנדבקו במלאכת אהל מועד, ישראל שהם דבוקים בהקב"ה עכ"כ, פירוש לעט"ל כשיעמדו ישראל לתחי' ויתצטלו החטאים מן העולם, ויחי' בקשר אמין בין ישראל לאזכיהם שבשמים בדבוקות גמור אשר לא יתחק לעולם, אזי יכון הקי' מן העגלות. שאם העגלות קיימות לעולם מחמת שנדבקו במלאכת אהל מועד, עכ"כ ישיבי' לישראל הויה וקיום עולמית מחמת דבוקותם בהקב"ה, כדאמרן לאחר שיקומו לתחי' ויהיו דבוקים זו יתצרך שוב לא יחי' בהם הפסד וקלקול לעולם.

וזה מכון אל מה שאמרו ז"ל (סנהדרין דף ל"ב ע"א) דבוקותם יתמיד הקב"ה להחיותן אין חזרין לעפרן

כוח, שהרי העגלות והפרות עודם בהווייתן ובקיומן כלז כן עתה, ולא אירע בהם שום הפסד וכלוין כלל, משא"כ ישראל לכאורה קחיון שאין הם בהווייתן ובקיומן בעה"ז. שהרי הם בני תמותה, והמות מלוכה פרוסה הוא על כל החיים, והחיים כולם יודעים שימותו, מקרה אחד לגדיק ולרשע. ולא עוד אלא אף בעולם בחיים בעולם הזה יש בהם בני אדם המלאים מומין בגופם, ואלו הן הלוקין ביסורין ומכאובות וגעני בני אדם, וכדאי' במד"ר פ' זו (פ"ז ח') עכ"פ: ואם בני ישראל וישלחו מן המחנה כל זרע וכל זר וגו', בשעה שיאלץ ישראל ממארים היו כל רובן בעלי מומין למח מפני שהיו יגעני צטיע וצלננים וכו' או האבן קוטעת ידו או הקורה או הפטיע נכנס בעיניו והוא נסמא וכו' כיון שבאו למדבר סיני אמר הקב"ה למלאכים שירדו אלל ישראל וירפאו אותם וכו' אבל כיון שעשו אותה מעשה של עגל חזרו למומן ונעשו זצין ומאורעין וכו', ע"כ. הרי שהיו בקרב ישראל בעלי מומין וכו', וא"כ אין הקי' דומה יפה שהרי העגלות והפרות לא הוממו ולא נערפו מעולם, ואבתי בהווייתן ובקיומן הם, משא"כ ישראל.

ואתא אם נאמר דהכל הוא בסביבת החטא. דאילו לא חטאו לא היתה המיתה שלטת בהם, וכן כמומין והגענים צאו עליהם מחמת שחטאו, מ"מ אבתי חקשי דליכא למילף מידי מן העגלות והפרות שנדבקו בעבודת אהל מועד, דבהם לא שייך ענין החטא על כן ניתנה להם הויה וקיום עולמית, משא"כ ישראל שחטאו. והשתא גרם לכל זה כאמרו ז"ל (שבת י"ב ע"א) אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון, לילד איכא לדמיוי אדם שחטא לבדמה שלא חטאה.

וצריך לומר דבק'י אזיל על זמן החתי, דאף שבעה"ז לא שייך למיעבד כך קי' דאית ליה פירכא כדאמרן, איכא למעבד קל וחומר זה על לעט"ל כשיקומו המתים לתחי', שאז יתקיים ואת רוח הטומאה יעבור מן הארץ, ולא יהי' עוד מליאות החטא בעולם, ויתקיים וכל חטאה עמך בית ישראל תשליך צמקום אשר לא יחזרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם. ומכיון שיתמו חטאים מן הארץ יוסרו כל המחילות והמסכים שהיו מזדילים בין ישראל לאזכיהם שבשמים,

בהמ"ק השלישי שיצבה במכרה דימינו, אשר כוננה כיוצא בגבתי מרומים לייסדו על מרום הר ציון, לולא ז' המקדשות הראשונות, אשר על ידם ובכח קדושת העבודה מעשה הקרבות זבח ונסכים ויתר עבודת הקדש אשר היה שם כמה מאות שנים קנתה הארץ כח רוחני ואיכות קדושה נפלאה, עד שמעשה חורבן לסבול קדושת הבית השלישי מעשי ידי יואל, בית המקדש שלמעלה המכוון כנגד בהמ"ק שלמעלה, וגדול יוכי' כבוד הבית האחרון קיום נלחי בית עולמים וקרא. וכשחל לא היו ז' המקדשות הראשונות פועל ריק ח"ו, כי אם היו הכנה והזמנה לביהמ"ק השלישי שיצבה במכרה.

ובזה ביאר הוא ז"ל הפסוקים בשירת הים, תציאמו ותעשמו כבר נחלקך מכן לשבחך פעלת ה' וגו', והי"פ תציאמו ותעשמו כבר נחלקך קראו הכי' הר פ"ש שעתיד להחריב כדכתיב (ימכה ג') וחר הבית לבמות יער, ושמה חמור ח"כ מה הכוונת ממנו כיון שעתיד להחריב, לז' שהתכלית הוא "מכון" לשבחך פעלת ה' שביד המקדשות שחורבו הכנה לבית השלישי אשר פעלת ה', שכוונתו מעשי ידי יואל, ולולא הראשונות לא הי' צדק הארץ בגשמיית לסבול ולקבל קדושת הבית השלישי.

וזה גם ביאור הכי' אם ה' לא יצבה בית שוא עמלו צונו צו (תהלים קצ"ז). ללכאורח יל"ד בשנותו אח עשמו מעתיד לעבר דתת "יצבה" מורה על עתידות וחי' "עמלו" לבון עבר, וחי' ראוי שיאמר הכל על משקל א', או הכל לי' עבר אם ה' לא צבה וכו', או הכל בלי' עתיד. אמנם הוא הדבר אשר דברנו, דממה שעינינו רואות בית המקדש צנוי ומרזח זה פעמיים נלמדת חקיקה עובדה ופתחון פה למיתלים לו ומלפנים לגאולה העתידה, כי לולא זאת שעתיד הקב"ה לבנות במקומו הבית השלישי למה הי' זאת שיצבה הקב"ה ויחמור ז' פעמים. חלילה מליחס לו פועל ריק ח"ו, אלא וודאי דכל זה היה הכנה לבית האחרון שיצבה ז"צ. ח"ש לחק אמונתו שבודאי מכרה יצבה הבית ה', אם ה' לא "יצבה" בית, ר"ל איך יעלה על הדעת שז' לא יצבה בית השלישי, הלא אז שוא עמלו צונו צו צד המקדשות הראשונות חלילה, וזו לא יתכן.

לעולם שוא' (ישעי' ד') וזה הנשאר ציון והכותר צירושלים קדוש ואמר לו כל הכתוב לחיים צירושלים, מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימים, ע"כ. וא"ש בקי' דקאי אלאחר התחיה הכללית. שיביו ישראל הדבוקים בהקב"ה חיים וקיימים לעולם ק"ו מן העגלות.

אך אי קשיא על דרשת המדרש הא קשיא, דקאמר שבעגלות ניתן להם הויכ וחס קיימות לעולם בעבור שדבקו במלאכה צאהל מועד, ועל כך יש לשאול חמה על עמך כלום עדיפי בעגלות שכל מעלת חשיבותן היא משום שדבקו צאהל מועד מן הצאהל מועד עצמו, שיביו בעגלות דאחי מחממיה קיימים לעולם ואילו אכל מועד בעל וגנח והמקדשות נחרבו בעו"כר.

אמנם נראה ליישב דברי המד"ר, דהנה מלבד הטעם בפשוט שחרב הבית בעוונות ישראל עוד ישנו טעם אחר לדבר שהוצרך ביהמ"ק להחריב, והוא מה שז' ק"ו זל"ה"ה בישמח משה פ' תזבח עה"פ כחית למאור, וחז"ל שחקרו הקדמונים האם שני המקדשים שחורבו הם פועל ריק ח"ו והיו כלא היו חלילה מלומר כן. אכן ביאור הענין עפ"י משל לא' שביא זרע חילן עוב ממרקח ונטעו עד שזן ופרח ועשה פרי, ואח"כ עקרו והביא זרע חילן אחר ונטעו וגם עשה פרי ועקרו, וחזר והביא זרע חילן אחר דוגמתו מן המוצהר ונטעו וכניסו להיות דבר המתקיים לעד. והנה צעת עקירת ז' חילנות הראשונים כל הרוצה משתומם ומתפלל על מה עשה ככה לארץ הוצא לנטוע חילן עוב ויפח ולעקור אותו פעמיים, אמנם הא"ת הוטע השבי אחריו להם כי הכל צדקמה וצדקכל, וכי גם נטיעת ז' החילנות הראשונים ועקירתן הכל הי' לזרז קיום האילן השלישי, לאשר כי הארץ הלזו חיה מסוגלת לגדל חילן כזה בעצמה. ולא חוכל שחמו, לז' הקדים לנטוע ז' נטיעות הראשונות עד שיקבל עפר הארץ ענב ותכונה לגדל חילנות כאלו, ואחרי שגבר קבלה הארץ כח שיש צו די לקיים האילן קיום נלחי אז נטע האילן השלישי כנחמד, אשר לכך היתה מגמתו מאז מקדם.

והנמשל הוא כאשר ראתה חכמתו ית' אשר חילן צבה הארץ בגשומה הלזו לסבול וגוה אור קדושה

לכיות שיעמדו המקדשות לעולם ולא ישלמו בהם ידי זרים. דמה אם העגלות שנדבקו למלאכת אהל מועד קיימים לעולם מקדש עצמו לא כ"ש, וע"כ כדאמרן דעמא אחרינא איכא למח שנחשב הבית, כדי להכין את המקום שיכ"י ראוי לקלוט ולקבל את קדושת הבית השלישי, ואלו הם דברי נחומים לישראל שעתידין הם לזכות לקדושה גדולה מזו, גדול יהי כבוד הבית האחרון, שליו חתוהו כל ישראל ועיניו נשואות ומאפיות לראות הבית בהבנותו במהרה, ובהיות ה"י עליון עליון וגשא וגבה, ויהי' לו קיום תמידו נלחי מק"י כ"ל, ואז יהיו ישראל עמם קדושים בקדושה עלאה, ודבוקים אליו יתברך דבקות גמור כ"ל, וממילא תהי' להם היות נלחים בק"י מן הפרות והעגלות שנדבקו למלאכת אהל מועד, עכ"ל ישראל הדבוקים בהקב"ה, כאשר הכחזו מעידן ואתם הדבקים ב'י' אלתיכם חיים כולם היום.

ובזה יבא ע"י המדרש (קושיא י"א) המובא בישיבת
משע קח מתחתם וכו' לעבוד זש"ה וכו' ביום הששי וכו' את אשר יצאו. דשפיר שייכו הכך תרי קראי להדדי, וענין אחד להם. דהנה ממה שאמרי"כ בפרות ובעגלות וכו' לעבוד את עבודת אהל מועד שמענו ענין ההכנה, שיהי' אם הפרות והעגלות קיימים לעולם מחמת שנדבקו בזהל מועד, עכ"ל כ"י שזיהמ"ק עצמו ראוי שיהי' לו היות לעולם, אלא ש"כ נחרבו ב' המקדשות כדי להכין את הארץ הגשומה לקבל קדושת הבית השלישי. וענין הכנה הזו היא כבחינת ההכנה שלעווינו להכין עצמנו מיום הששי כדי שנוכל לקבל שפעת אור מוגה קדושת השבת השנייה, אשר גדלה מאד מעלתו, וליך האדם לעשות צעדים כניסת השבת הכנה ורצה שיכ"י ראוי לקבל השפעת קדושת השבת. ודבר זה למדנו ממאמרי"כ וכו' ביום הששי וכו' את אשר יצאו, כמבואר בספרי"ק (יעו"י ב"ר"ח שער הקדושה). וז"ש המדרש קח מתחתם וכו' לעבוד את עבודת אהל מועד, שיהי' להם היות קיימת לעולם, וע"כ דמה שלא נתקיים בהמ"ק לעולם הוא כדי להכין את המקום לקבל קדושת הבית השלישי, זש"ה וכו' ביום הששי וכו' וכו', שאף השבת קדש זקוק להכנה מיום הששי, כדי לזכות להשפעת הקדושה הגדולה המתמסרת זו וכו'.

א"י שעתיד הקב"ה לבנותו במהרה בימינו. עכ"ל בקדושים, יע"ש שצ"ח כזה כמה מקראי קדש נדבק נפלא.

תמצית הדברים כי בתי המקדשות שחרבו הית
בזו עמא אחרינא, שהולחנו להכין את הארץ שתקלוט את קדושת הבית השלישי שעתיד להבנות במהרה. ולפי"ז אין כאן מקום לחמור על דברי המדרש שהעגלות והפרות יש להם היות מתמדת וקיום נלחי מחמת שנדבקו בזהל מועד, ואילו ביהמ"ק גופיה נחרב, דשאי ביהמ"ק שהולך להחרב מעמא דאמרן, שהם היו רק ככנה והזמנה לבית השלישי, שעי' העבודה הקדושה של כהני ה' ב' המקדשות קתה הארץ איכות קדושה נפלאה, משא"כ הפרות והעגלות דלא שייך בהן ענין זה, לפיכך זכו להיות להם היות לעולם. ובספר עבוד המד"ר ק"י לישראל שיכ"י קיימין לעולם, מן הפרות והעגלות, דשאי בית המקדש דעמא רבא הית צ"ח שהולך להחרב.

ודאמאן להכי יחצאנו לנו המד"ר (קושיא ט') שאמר לו הקב"ה למשה לא ואמור להם לנשיאם דברי כבושין ודברי נחמות. דבמה שאמר להם על העגלות והפרות "וכיו" לעבוד את עבודת אהל מועד, שממנו שמענו שהובעו הנשיאם שיהי' להם היות עולמית, שלא יסבדו ולא יסריפו ולא ימותו לעולם, משום שנדבקו בעבודת אהל מועד, הית בדברים אלי דברי כבושין ודברי נחמות גם יחד. דברי כבושין יש בהם דבר עדיין קל וחומר מן הפרות והעגלות שהם קיימים לעולם, עכ"ל שישראל הדבוקים בתי בעולמית יש להם היות וקיום נלחי. ותקשה לך הא קח חזיון דאכתי לא כן הוא שדיון המיתה שולעת בהם, ועל כרחק שהחטא גרם כל זה. דאילו לא חטאו לא הוה מיתתם. ואלו הם דברים הכובשים את הלבבות לתשובה, בראותם עד היכן הדברים מגיעים, שהחטא גורם להפריד בין הדבקים, שנתכווהה מכה החטאים מחיית ברזל המפסקת בין ישראל לאזניהם שבשמים, ומחמת שאין ישראל דבוקים אליו ית' בדבוקות גמור מלה"מ שולט בהם.

אמנם בדברים אלו עצמם שם עמומים וספונים גם דברי נחמות, שיהי' מכה הק"י כ"ל הית ראוי

בישראל בהיותם רובם עושים ראש"מ, כי ה' חפץ למען לזקק לייסר הנשים שלא תעשינה כיתר העמים, ולנקות ישראל מן הממזרות, שיבוי ראוים להכרות שבינה בתוכם. ולפיכך פסק הענין הזה משעה שנתקלגו בעצירות, כמ"ש משרבו המנאפים פסקו מי סועה וכו', שלא יעשה בזה הכנס הגדול הזה שהוא נעשה להם לכבודם ולהיותם עם קדוש וכו', והכלל שהוא גם וכבוד לישראל, עכ"ל.

מב'. הלין שמעין דאף שהקצ"ה חפץ בזה לגלות החוטאים ולפרסם העמאות, למען חווסרנה הנשים ולא תעשה כזימחם, והי' מחנינו קדוש, מ"מ עוון הדור גורם לבעל דבר זה מישראל, וימלא בשוון הפרעות אף הכשירות לוקות, שלא תחזיר עברתו, ולא תגלה לזקתו, דא"כ תקשי לך אם פרעות חטאו כשרות מה חטאו, ולמה לא יועילו כלל המים המרים לגלות לזקתם, כאומרו ונקתה ומצרתה זרע, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים וכו', אלא וודאי כך היא המדה, דכאשר הדור אינו ראוי הקצ"ה מסתיר פנים מישראל, ואף הכשרות אינן זוכות בשוון הפרעות שנתרבו.

ול"א. בלעד צענין מים המרים אלא כך היא המדה בכללות הענין צמה שאמרו ז"ל אדם עוצר עצירה בסתר הקצ"ה מכריז עליו בגלוי, וכו'. שאין בדברים אחרים אלא צומן שדור זכאי שאז הקצ"ה מכריז ומודיע מי המה החוטאים, כדי שידעו להפריש מעדת ישראל, וכל העם על מקומו יצא בשלום, וזר לא יתערב בתוכם, משא"כ צומן שאין הדור ראוי אזי כניסול הקצ"ה מסתיר פניו ואינו מגלה את החוטאים. ועל כרחנו אזי לריבים לומר כן, שברי כל ענין זה שהקצ"ה מגלה ומפרסם החוטאים מסוכה גמרינו, וכיון דכסותה ל"ש כל זה אלא צומן שרובן כשרים, אבל לא צומן שרובן פרוצים, גם בשאר עצירות הוא כן דאין הקצ"ה מגלה החוטאים אלא צומן שישראל ראוינו, אבל צומן שדור חוטא הכל עומד מכוסה ונעלם, ואין יודעים מי המה החוטאים. וכאשר נזכר הציא מלאכי על זמן אחרית הימים (מלאכי ז') הוגעתם ה' בדברים וגו' באמרום כל עושי רע עובד בעיני ה' ובהם הוא חפץ וגו', וצדקתו זה נתקיימה נבואה זו במלא

וכרי לבא לציאור הקוסיות והקדוקים צפ' סועה וצפ' שילוח עמאים, נקדים לבאר מאמר חז"ל ה"ל (קוסיות ו') היה ר"מ אומר כל העוצר עצירה בסתר הקצ"ה מכריז עליו בגלוי שגאמר ועבר עליו רוח קנאה וגו'. והנה ממאמר זה למדנו שהקצ"ה חפץ לגלות החוטאים, ולפרסם גנות מעשיהם. וזכורא זהו אזי נמי במד"ר (פ"ט ה') עכ"פ ומועלה זו מעל ה"ד (ירמיה כ"ג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא ארואו, אמר הקצ"ה לנואף וכו' לפי שאני רואה הכל שגאמר (זכרי ד') עיני ה' המה משוטטות בכל הארץ וכו', ואני אכיר עד ממחר לפרסמך בעולם שגא' (מלאכי ג') והייתי עד ממחר במכשפים ובמנאפים וגו'. אף כאלו הוא אומר ואני לא ארואו נאום ה' קרי ציה לא ארואו לבדיות מפרסם מעשיו כיצד הוא מפרסם מעשיו שהקצ"ה נותן בזה בעל הסוכה לקנאות את אשור וכו', ע"כ. עכ"פ נמאנו למדים מפרש סועה שהקצ"ה מגלה החוטאים העושים במחשך מעשיהם ואומרים לא יראנו אדם. ודבר זה ה' גם גדול וכבוד יש בו לישראל לגלות החוטאים ולבערם מתוכם, כדי שיבוי ראויים להשראת השכינה, כמבואר בדברי הרמב"ן ז"ל המבואר להלן באורו.

אכ"כ. כל זה צומן שישראל ראויים, שאז הקצ"ה עושה לגלות החוטאים בעבור כבודו וקדושתו של ישראל, משא"כ צומן שדור פרוץ ונתרבו עוצרי על דת. אזי אין ישראל ראויים לכך שיעשה הקצ"ה בעצורם לגלות ולפרסם עוצרי עצירה, והיינו שעמא דמתניתין שלהי מסכת סועה (דף מ"ז ע"א) משרבו המנאפין פסקו המים המרים. וביירושלמי סועה (פ"ט ה"ט) דריש לה מדכתיב ויהיה האשם לאלה בקרב עמה, צומן שעמה שלום ולא צומן שעמה פרוצים וכו' (ופירש בקרבן העדה צומן שעמה וכו', הלך אפילו מהכשרים נתבעו מי המרים כיון שרובן פרוצים) וזה המכוון גם בדברי הכפרי חז"ל: יתן ה' אותך לאלה וגו' בתוך עמך ועמך שלום, בתוך עמך ולא צומן זה. היינו דצומן שדור פרוץ אין המים המרים בודקים כלל.

והרמב"ן ז"ל צפרשתן ציאר טעם הדבר בארוכה חז"ל, והנה אין בכל משפטי התורה דבר החלוי בנס וזולתי הענין הזה. שהוא פלא ונס קבוע שיעשה

זערמא רשע, וזקוק האדם לסייעתא דשמיא מרובה להכיר המצב בו הוא נמצא. וכמו שכתב האב"מ הקדוש צ"י ראה עב"פ כי יסיתך לחיך וגו' בסתר לאמר ללכת ונעזבה אלהים אחרים, ולתאור מה רמז הכתוב באומרו בסתר מאי נפק"מ צא"ח אופן תהי' הכסחה בגלוי או בסתר, וצו"ר שצ"ה הכי' להעיר כי המסית מסחיר עצמו כי הוא המסית. ומדבר דברי אכזה ורשעות, ומראה עלפיים כי לא להרע הוא מחכוון, ואומר "לאמר" ללכת ונעזבה, פ"י לא שאומר להדיא ללכת ונעזבה אלא אומר דברים מסותרים ותכלית דבריו לאמר ללכת ונעזבה וכו', עכ"ד לעניינו, וי"ש שהאריך לצ"ח אופני תחבולות ה"ה"ר אשר בהם ערום יערים על האדם להטעין ולכפות את העצור במכסה שלא יצין האדם מה עיבה.

ובעוה"ר כן היום ירוד ירדו פלאים, שאם צדורות כקדומים ה"י ה"ה"ר זקוק ללבושים עצים וגסים, כדי להסתיר תחתם את חומר העוין, צדורו זה די לו בלבוש דק שקוף (דורכזיכטיג), שהרואה לראות יראה צמו עיניו שיש בזה משום עון עבודה זרה, שאומרים במפורש שנעשים נסים לע"ז, ואעפ"כ לובלים ושמתים לזה כאילו נדמה להם שהיא דבר מזהב. וכל זה מחמת ההסתה הנורא שהדור שרוי בה, וכאשר תבאר באורך דבונם שהדור זכאי ה"י הקב"ה צעמו מכרו ומפרסם את החטאות, וידעו וזכירו הכל להבדיל בין לדיק לרשע, וכמא"כ ה"ה"ר א"ה במסתרים ואני לא אראנו אראנו (בפתח) קרי. אבל צומן שהדור אינו ראוי אין מזה זו נוסה, וכל נסתר מכוסה ועלם, אין מכריחין על החטאות לפרסם מנשיכם, וברשעים עושים כל תאוות לבם, ואין מכלים, וכמה גדולה ההעלמה וסמיות העינים של הדור.

והו' שמה"כ ואם העלם יעלימו וגו' ודרשו ז"ל צ"ח"כ אם העלימו צ"ד אחד סוף שיעלימו הרבה צחי דינים, שאם יעלימו צ"ד אחד עיניהם מעוונות הדור, גרמו כצק שיתכוו פירות גדולות, ויעשה הדור פרוץ, וזה יגורו אחריו שיעלימו גם צחי דינים אחרים, כי מחמת גודל הפירות שנתרבו ח"ו לא יבי' הדור ראוי לגלות החטאות ולפרסם רשעתם. שיהי' ההסתה מרובה, **ה"ה"ר** יכסה ארץ צבוע"ר, וממילא יעלימו

מוצן המלה, וכמדומי שצדיק לא הי' עדיין מעולם דור שפל כזה שהכל מכוסה ואין יודעים כלום, דהן מלפנים ידעו וזכינו ממי להתרחק, והיום גדלה מאד ההסתה שאין יודעים ולא משיגים שפלות המצב שנמלאים בו, עד שמאשרים זדים ומשחחים ומפארים ומכללים אותם על הבלתם, וקודש וצורך יאמרו לעומתם. כ"י.

ובבחינה זו היו אמרו לצ"ח דרשת התורה כהנים פ"י אמור עב"פ (ויקרא כ') ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן הא"ש הכוח בחתו מזרעו למולך וגו', ופירש"י ז"ל אם העלימו בדבר אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה. ומקור דברי רש"י ז"ל הוא מתורת כהנים פ"י קדושים, ושם א"י צארכות יותר אם העלימו צית דין אחד סוף שיעלימו הרבה צחי דינים וכ"כ הגי' צילקוט. ובקשה צית רען מצעל מג"א ז"ל שם, אם צית דין אחד חטא מה חטאו שאר צחי דינים וק"ו סנהדרי גדולה. והוא ז"ל כתב לתרץ עפ"י מה דא"י צפ"ק דעבודה זרה (דף ח' ע"ב) מ' שנה עד שלא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות, למאי הלכתא וכו' שלא דנו דיני נפשות. מ"ע כיון דחזו דנפיש להו רוחים ולא יכלו למידן אמרו מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא לחייב וכו' (פירש"י שאין דנין דיני נפשות ואפי' בסנהדרי קטנה שכל עיר אלא צומן סנהדרי גדולה במקומה בלשכת הגזית). והוא אם העלימו סנהדרי קטנה עיניהם מן הרוחמים ומחמת כן יהיו נפשי רוחים סוף שיעלימו סנהדרי גדולה, שיהיו סנהדרי גדולה זקוקים לגלות ממקומם, ולא יוכלו עוד לדון דיני נפשות שברי המקום גורם, עכ"ד כ"ה רען. אמנם בדבריו אכתי לא הונח לן ליישב גם סוף דברי הכ"כ והילקוט, אם העלימו צ"ד א"י סוף שיעלימו שאר צחי דינים.

והנראה כזה לעניינו דהנה זה דרכו של השגן להחגצר על האדם בתחבולות שונות, ולהסירו מדרך הטוב להטותו לרע. וכדי שיוכל לפתוח את האדם לעצירה הוא מסחיר כוחות האמתיות ומגרמה את האדם לחשוב כי לא יקרהו עוון בדבר כזה, ומאד קשה על האדם להרגיש בכלי רמאותו של ה"ה"ר ולגלות עומק רשעתו, מחמת שהכל בלעט ובסתה עמוק ומכוסה

אכן יוצן דהנה אמרו ז"ל (סוטה ל"ו) גבי יוסף הצדיק שניצל מאשה פוטופר על ידי שגרתה לו דמות דיוקנו של אביו. וראוי להבחין בכך מה עיבו של עין זה שגרה לו יעקב אביה. כרי הוא לא ידע מכל זה מאומה, שהי' סבור כי ערוך ערוך יוסף, ורק כשחזרו השבעים הקדושים ושלחו לבשרו כי יוסף חי, אמר רב עוד יוסף בני חי, שהי' מסתפק עדיין באמינות דבריהם. והי' הדבר סיבה מן השמים להעלים מיעקב אביה כל השנים הללו כי יוסף חי, מדה כנגד מדה על שלא קיים הוא מצות כיבוד אב ואם כ"כ שבה. ועוד מחמת טעמים רבים נכבדים עד אין חקר שהולך להיות כן. ועל כרחק אי אפשר לומר שגרה אליו יעקב אביה בידיעתו וברצונו כדי להלילו מחמת.

אמנם ביאור הדבר עפ"י הידוע מספיק שהאיש אשר הוא דבוק בצדיק אמת והוא מקושר אליו אזי צעת הצדיק תראה לנגד עיניו נורת הקדושה להלילו מן החטא. וק"ל זלתי"ה צייט לב פ' פנחס ביאר ד"ל כוונת המסורה ופקוד ה' וגו' איש על העדה אשר יאל לפניהם ואשר יאל לפניהם, ואשר יאל את רעהו ציער לחטוב עינים, חל"ק, עפ"י המבואר בספרים כי מן שמחוקק בלבו ומניין צעיניו נורת צדיק ורבו המזבח הוא לעזר ולהועיל להבין עליו להנצל מן החטא וכו', ועיניו ידענה מאשר ספרו לנו אשר הי' בימי מותו האי ס"ק הצדיק הק' מו"ה נפתלי זלתי"ה מראפשיץ, באחד מגדולי תלמידיו שראה לבשר וכו' וראה בהקין נורת רבו הקדוש ונרתע ושב לאחוריו, ואח"כ נודע הדבר כי זכות רבו רגליו ישמור, וכן מצינו ביוסף שניצל מחטא ע"י שראה דמות דיוקנו של אביו שלמד אללו תורה. וז"ל ופקוד ה' וגו' איש על העדה אשר יאל לפניהם ואשר יאל לפניהם, כל' אפי' צעת שילא תהי' לפניהם נורתו כמו צעת אשר יאל, דהיינו כאשר עדיין הי' עומם. וזהו ביאור המסורה ואשר יאל את "רעהו" היינו תלמידו בכל עת וזמן יהי' עמו, אפי' אשר יאל ציער לחטוב עינים, יעמוד אתו להבין עליו, וכו', עכ"ל ס"ק יע"ש. ומדבריו נמצינו למדן עין האמור ביוסף שגרתה לו דמות דיוקנו של אביו, כי ל"ד שהי' דבוק ציעק אביה ומקושר אליו קשר אמין, ע"כ נראה לו דמות דיוקנו צעת נסיון להבין עליו ולשמרו וכו' וכו'.

גם בתי דיונים אחרים. כי בעצמות חשבו הרואות בארצות, שלא יראו בתי דיונים מי המה החוטאים, ונעלם מהם ולא ידעו, ולא עוד אלא שגם סנהדרי גדולה יעלימו. ולא ידעו באיזה מלך עומדין. ויחירה מזו שאף בתי דיונים עצמן יהיו בהעלמה שלא ידעו בצירור באיזה מלך הם, מה מעשיהם ומה משפטם, כל כך גדול יהי' הכסתר פנים והחשכות הנורה. (ועי' מה שכתבנו בביאור הח"כ ה"ל לעיל בפי' קדושים ע' ק"ג).

ובדברנו יוצן היעב לישנא דברייתא תניא הי' רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בסתר הקצ"ה מכרה עליו בגלוי וכו' (עי' קוש"א ד') דהנה רבי מאיר דרש מן הכתוב שהקצ"ה מפרסם החוטאים, ושלא תחמה לה חזין דלא כן הוא, שהרשעים עושים במחשך מעשיהם, ואין חטאיהם מהגלים ונודעים בין החיים. וע"כ שלא נאמרו דברי ר"מ אלא על זמן שכדור זכאי שאז הקצ"ה מגלה החוטאים כדי לשמור על קדושת כלל ישראל, משא"כ כשכדור פרוץ אזי הכל נסתר ונעלם, וכמבואר במתני' דסוטה משרבו המנאפין פסקו מים המרים. אף שדבר זה כתוב בתורה שיעשו המים פעולתם, מ"מ בעל כותן אחרי שרבו המנאפין. ובמ"כ צמה שהקצ"ה מגלה החוטאים דגמריקן מסוטה חו אין הדבר הזה נובע משרבו עונות ונעשה הדור פרוץ.

וזה שרמזה דברייתא בלשונה תניא "היה" רבי מאיר אומר פי' כך הי' ר"מ רגיל לומר כן בדורו שהי' דור קדוש, שהיו ראויים ולא היתה עדיין ההסתרה גדולה, אז נתגלו בעלי עבירות לעין כל, משא"כ בדורות אחרונים חסרנו כל זאת והכל מכוסה וגוססה.

ובדרך זה נלך לבאר מה שדרשו חז"ל אם אחת מעבד מתחנך כהוה חייך שחמערך לזא אלא הכהן להציא לו את הסוטה (עי' קוש"א ד'), בהקדם להבין דברי בעלי התוספות שכתבו שהי' יעקב אביה עוסק בפי' עגלות וצ' בשעה שפירש ממנו יוסף (קוש"א עי'), ולכאורה הוא קשה בהכנה מה ענין עגלות וצ' שנתדבו הנשיאים לתנועת המשכן לבאן שהי' יעקב אביה עוסק באותה פרשה בשעה שילוח את יוסף.

ועד"ז ותבאר הכחב איז אַזר יתן לכבן לו יחיה, דהנה הסיודורו של שבת פירש במא"כ ואיז אַז ק"שיו לו יחיו, עפ"י היודע מא"כ כי עיקר האדם הוא הנפש, אַזל הגוף איזו אַזל כמלבוש וזכיוויו אַזל הנפש, וכוזו קרוי צער אדם. וא"כ נמצא דכל מה שאדם עמל ועורר לאורך הנפש צמאות ומעט כרי אלו שלו, כי קני נפשו הם וזיזו בקרוי אדם. אַזל הדברים שעושה לאורך גופו איזו שלו, שברי איזו אַזל לאורך הגוף שהוא מלבוש וגרתיק לנפש. וז"ש ואיז אַז קדשו, היינו רק דברים שנקדושה אַזר הוא עושה, לו יחיו"ו הם שייכים אלו צאמת, שם חלק נפשו שהוא עיקר האדם. וזכבן. וזכבן זה יחיו"ו גס ציור הפסוק איז אַזר יתן לכבן לו יחיו, דע"ש שהוא נותן מתנות לכבן עווד ה', שבו הוא מודבק זו ומקושר אלו, לו יחיו", כלומר לנפשו יחיו ריווח גדול צמיתו זה, שברי צמיתות כן נתקשר ונדבק אל הלידיק, וזכורו וכוזו לו הלידיק יעמוד לו להכלל מעוון, וא"כ על ידי שמתן לכבן זה לנפש שהוא עיקר האדם כב"ל, שתאיר ותצדיק מהשפעתו ומכוזו של הלידיק שאלו הוא מקושר.

ובזה נבוא אל הציור צמ"ש רש"י ז"ל (וכוזו מספרי) אַז אַזת מעבד מתנות כוזב חייך שתעמר לזא אל הכבן להביא אלו אַז הסועה. דהנה כבד ציורנו לעיל צאורך כי מפרשת סועה מצינו למדים ענין זה שהקב"ה מנגלה אַז החוטאים. וכוזו צומן שהוא מעבד מתנות כוזב מלימתם לכבן, אזי חפסוק לגמרי הדביקות שהיה לו אל הלידיק, ומיד חפול עליו איזת חשיכה גדולה, מצלי אַזר ידע אי זה דרך יבאן אור, כי אין לו מי שיאיר עיניו להישיאו אל האמת. ואז תגדל החשכות ובהסתר פנים. וז"ש אַז אַזת מעבד מתנות כוזב ונפסקת מן הדביקות אל הלידיק, חייך שתעמר לזא אל הכבן להביא אלו אַז הסועה, ואין כוזב זה שיעמר לזא ולהביא אלו סועה צפועל, אַזל שיהי זקוק ללכת אל הכבן להאיר עיניו, כי בלא זה יחיו כעיוור הממשש באפילה, ולא ידע צין וימיו לשמאלו, להבחין צין עוב לרע. וזכו שרמ צמתק לשונו להביא אלו אַז הסועה, כוזבו על צמיתות הפנימיות של פרשת סועה שעניינה לגלות ולפרסם חזקתים, כדי להאיר עינים ולהודיע לישראל

והנה דבר זה שכל כך גדול ונשגב הוא ענין הדביקות והתקשרות אל הלידיק, למדנו מן העגלות שנתנה להם הוי"ה נחית, ונשארו קיימים לעולמים, משום שנתדבקו בעבודת אַזל מועד, זכמו שנתבאר, ומיניה נשמע דעל אַזת כמה זכמה שבו אדם הדבוקים ללידיק אַזת שבו הם דבוקים צמיתו הקדושה כמאמר ר"ל ה"ל יחיו חיים וקיימים לעד לעולמים, כי קדושת השכינה חסוכר עליהם צאצרתה להילס מלהכשל צעוון, וכנ"ל דבצא חטא לידס חזומן לקרחתם אורח הלידיק לשמרם מעוון. ועפ"י זה מוצן היעצ מה שכתבו צעלי החוטפות (ע' קושיו ע"י) עה"פ יורא אַז העגלות אַזר שלח יוסף ששלח לו לסומן שהיו עסוקים צפרשת שש עגלות לצ צעשע שפירש הימון, רמז לו צזכ כי עוודו דבוק זו כאַזר צראשונה, ודביקות זו של יוסף צאציו הוז שצמוד לו להליילו מהטעם ע"י שגרתה לו דמות דיוקנו של אציו.

וזה ציור הפליאה ה"ל (קושיו יו"ד) כשראח יעקב אַז העגלות אַזר שלח יוסף אַזר עכשווי איז יודע שלח חטא יוסף צאשח פוטופר. כי מתוך כך הצין יעאע"ה שעדיין יוסף מחזיק צדקו ולא נכשל צעצירה, שברי לעטס זה שלח לו אַז העגלות לרמוז על גדול דביקותו זו שהיה המליחתו מן החטא.

עכ"פ מציור גדול מעלת הדבקים צדדיקים. ועליהם דרשו ז"ל (ספרי ורחמון) צפסוק ואַזת הדבקים צב' אלקים וגו' וכי אַזר לאדם לידבק צמיתו וכו' אַזל כל המשיא צחו לח"ה וכו' מעלה עליו הכחב כאלו נדבק צמיתו. וכן אי צספרי פ' עקב וגו' ולדבק צו וכו' הדבק צתלמידים וצחכמים ומעלה אי עליך כאלו נדבקת צו. וצמיתו זו ציורו הספרי"ק ענין המעשר שזיזת חור"ק לתת להכני כ', שהחכמים הוא כדי צאמיתות הממון שהוא מהנה צו אַז הלידיק יחיו מקושר אלו. ויאורו עיניו להכיר דרך האמת, ולדעת הדרך אַזר ילך צב. וכדחזון שנתנה לעגלות ולפרות הוי"ה נחית קיימת, מחמת שנעשו דבוקים למלכת אַזל מועד, וז"ל דביקותו של אדם ללידיק מסייעתו להבין ולהשכיל ע"ד אַזת, כי השפעת אור קדושת הלידיק חוזרת עליו מאירת עינים להכיר האמת.

גדול ככל נסתר ומכוסה. על כן נקט בלשונו "שתתערך" ללכת אל הכהן, כלומר שחגיש נזקק וזכרה גדול לך, אבל בעו"ר לא תוכל ללכת, כי אף אם תלך אליו אין זה דבר ברור שחשיל מאומה, דכאשר רוב הדור אינו זכאי אין המים בודקים. ויטעל כח זה של גילוי נסתרות, ומבלתי יכולת להאיר העינים אין יודעים היכן עומדים ובאזהרה מלכ נמאליס.

או אפ"ל בא"ח ק"ח דמחמת שפלות הדור בעיקבא דמשיחא כאשר ניבאו לנו חז"ל בשלבי סוטה שרו חכימיה למבוי כספריא וכו' אזלא ודלדלא ואין דורש ואין מנקה וכו', לא יבוי לאן לפנות ואלא מי ללכת להאיר עינים. כי דבור יחוס שפל זה חשבו הרואות בארצות, אין מי יגדור גדר ואין מי יעמוד בפקד. ולכתי אמר חייך "שתתערך" ללכת אל הכהן, אבל אפשר שלא יבוי לאן לפנות. וזאת פני מי לדרוש. ובעו"ר בדורנו זה הלוך הוא גדול מאד להאיר עיני העורים במחנה העצרים, אבל א"ח לפעול מאומה, בבחי' "שתתערך", עדי יסקיף וירא כי משמים ויחוס וירחם על עמו במהרה.

ועפ"י כל האמור יתבאר ע"י לשון הזהב של רש"י ז"ל שפי' בזה דלמר רבי מאיר שהקב"ה מכריז ומגלה צעלי עבירה מדכחיב ועבר עליו וגוי' ואין עבירה אלא לי הכרה שגא' וינו משה ויעצרו קול במחנה ופירש"י ז"ל הקב"ה מתכוון להעביר קול ודקדקו דפשיטא דמה שהקב"ה עושה הוא מתכוון וחפץ לעשותו. וזה כוונת רש"י ז"ל במ"ש שהקב"ה "מתכוון" וכו' (פי' קושיא ו'). אכן לפי שהי' מקום לחוש פן יאמר האומר בראותו שנתפרסמו ונתגלו החוטאים שחליה אין גילוי זה בא מסתור ודקדושה, ובפרט כהיום שכלל מכוסה ונעלם, ודאי שאם יגלו ויפרסמו צעלי עבירה למען יתרחקו ישראל קדושים מהם, ימלאו מלמדי זכות שיאמרו כי מקור הפרסום הוא מסע"א חיו, וזה רש"י ז"ל לשלל סברא זו. דאדרבה גילוי ופרסום צעלי עבירות הוא דבר טוב ונחמד מאד, כי לריבים לדעת האמת מי המה מרשיעו ברית כדי שידעו להבדל מהם, ולא יבוי בידם להסית

ממי ראוי להם להתרחק, בעבור שחשד עליהם כשיבנה הקדושה וחי' מחייהם קדוש בלא תערובות רע. ומכיון שנפקס מדבקתו אל הכדיק, בסופו של דבר ירגיש שנחשבו עיניו ונעלם ממנו ציורו זה, ובהכרח יוצרך לבא אל הכדיק ויאירו עיניו.

וזהו שרמז במ"ש "הסוטה" בה"א הידיעה. ע"ד שכתבו החוספות בריש מס' קידושין דלכתי חנן במחני' האשה נקנית בה"א הידיעה, משום דמחני' קאי על האשה המצוררת בקרא גבי נישואין, דכתיב כי יקח איש אשה, ועי"ש, וכמו"כ אף אלו נאמר דפי"ב נקט הספרי בלישוי, חייך שתתערך לבא אליו להביא לו את הסוטה דייקא, בה"א הידיעה, דקאי על הסוטה המצוררת בקרא, כלומר באוזה בחי' עומה הנדרשת מפרשת סוטה שענינה לגלות ולפרסם את החוטאים כדי להבדילם מעדת ישראל, שממנה למדו חז"ל שהקב"ה מכריז ומגלה החוטאים, כדוריש ר"מ מדכחיב ועבר עליו רוח קנאה, חייך שתתערך לבא אל הכהן באוזה בחינה עומה האמורה בסוטה, דמחמת שניתקת את הדביוקת הקודם שהי' לך אל הכדיק, ע"י שהיית מעבד מלחם לו מתנות כהונה שעל ידי כן היית מקושר אליו, בהכרח תתעלם מענייך וידעת האמת, וזה"י לך ללכת אל הכהן להאיר עיניך.

ומה דנקטו בלשונם חייך "שתתערך" לבא אל הכהן, ולא אמר חייך שחצא אל הכהן (קושיא ב'), אפ"ל דבנה כבר נתבאר באורך דענין זה של גילוי ופירסום החוטאים כדי להבחין בין עובדי אלקים לאל עבדו אינו מובן אלא בזמן שהדור זכאי, שאז הקב"ה מאיר פנים לישראל. ובהשגחה גלויה ונודעת לכל, ע"כ הוא מכריז ומגלה החוטאים, משא"כ כשהדור אינו ראוי שאז ההסתר פנים גדול מאד, וכדאמרן דכל ענין זה שהקב"ה מפרסם החוטאים מסוטה גמרינן, ובסוטה אין המים בודקין משרבו המנאפים וכו"כ כן הוא שבזמן שאין הדור זכאי לא שייך ענין זה. וע"כ לא רכח התנא לומר חייך שחצא אל הכהן וכו', דאילו הי' אומר כן הוה משמע שכל עת וזמן יוכל ללכת אל הכהן להאיר עיניו, ובאמת אין הדבר כן, דלא כללוא היא שיוכלו לקבל הארה והשפעה להבחין האמת בצירור, ובזמן שההסתר פנים

והשתא מיושב פ"ג מה שדקדקו בל' הכ' דכתיב
כאשר דבר ה' אל משה וגו' ולא כתיב כאשר לוי
(קס"ח ג') ולילו הוה כתב כאשר "לוי" הוה
משמע שקיימו המצוה לשלח העמאים, אבל זו לא
משמעו שקיימוה כחוקיהם, ושלח נחמק לבס בין עמא
לעלמא דכור. לזאת אמר כאשר "דבר" ה' אל משה, שלא
לעל עמא הכיוון צא להודיע שקיימוה, אלא שקיימו
המצוה בזהב חזיה ועל אותה כוונה שדיבר ה' אל
משה, ששילחו והרחיקו מקרבם את הרשעים בעלי
העצירות לבלתי היות שם ערוז ולא שום קרבה
והתחברות עמהם. וזה"ש יאיר עיני ולבות בני
ישראל שזכה להיות דבוק בדרך האמת, ובלאו השלשה
ימים שלפני קבלת החורב חמין עצמנו שטול להביע
לקבלת החורב, והבהרקה הגמורה מן הרשעים
ומדריכיהם היו מן הכחות הקיימ לקבלת החורב,
וכאשר בלחנו שחלחל הדבור מודבי קיז אלו"ה שפי
ישלחו מן המחנה וגו' יתן להביע למדריכה כאשר
אמרו ה' אל משה כן עשו בני ישראל שיכולו לקיים
כל החורב כולה. והבוכה"ע יאיר עיני בני ישראל
שזדע ארץ למנהג כדת מה לעשות, רק ברחמי שמים

ועתה נחזור לבאר כפל המקראות בצרפת שילוח עמאִים, דבתחלה אמר ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם וגו' ואח"כ חזר ואמר שנית כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל, ולבאר זה לישאל יתירה הוא לגמרי (קאישא א' ב'). אך יוצן עפ"י המדר"ר דפי' שילוח עמאִים יפה נדרשת שז"ה הקב"ה על הכחקה צעלי עצירות ממחנה ישראל, ויליף לה מדכתיב וישלחו וגו' כל נרוע זו ע"ז וכו' זו צד ג"ע וכו' עמאִ לנפש אלו שופכי דמים. ואח"כ יב צד ינווי מצורר לישראל להרחיק מצעלי עצירות ולא יהא להם מנוע ומשא עמאִם. אמנם כל זה בזמן שהדור ראוי שאז הקב"ה מפרסם ומגלה על הרשעים, כדי שידעו להשמר מהם, אבל כאשר הדור שפל שאז רשעת הרשע אינה גלויה וידועה, אזרבה דרך בני אדם לזרע על זרע עתק בצלח וכו', ומבפיקן קשרה על פיה לדרוך ולתהרים את יראיה וכו' ומאידך גיסא מרוממים ומנשאים ומגדלים את רשעי הדור המהרפים שם השם, וקדוש וברוך לעומתם יאמרו. וכן ה' דרך הרשעים בכל הדורות, וכאשר אמר לו אחאז לאליהו אתה זה עוכר ישראל, וביותר נדון עיקרם דמשיחא שכבר נבוא לנו חז"ל בשליחי סופה יראי חמא ינאסו וסר מרע משתולל

ואם ה' הערה בענין דהנה כתב המהרי"ל ז"ל בשם רבינו פרץ (בציאו הרמ"א ז"ל ביו"ד סי' רס"ה) שסנדקאות מעשרת כמו קערת שדרשו חז"ל ע"פ (דברים ל"ד) ישימו קטורה באפך וגו' שהיא מעשרת. וכתב הרמ"א ז"ל שם דמהאי עממא נוהגין שלא לתת צי' ילדים לסנדק אחד, כדאמרינן גבי קערת חדשים בכל יום צואו ופיסו מפני שמעשרת, ע"כ. והרמ"א ז"ל ציבאוריו שם כתב עליו דמעולם לא ראונו סנדק שמעפער, ומשום הוא חולק על הרמ"א ז"ל וכתב שמקור המנהג שלא לתת צי' ילדים לסנדק ה' הוא מלואת ר"י הכהסיד ע"כ. (ועיין בנזכ"י חיו"ד סי' פ"ו מה שכתב ליישב דברי הרמ"א ז"ל).

והתת"ם בתשובותיו (תלוי"ח סי' קנ"ח) נשאל ב"כ קושיו ז' דלא ראונו סנדק שמעפער והשיב החת"ם זל"ה דלא ראונו אותו ראוי, ואין זה כדאי לדחות דברי אחד מן הראשונים ואפשר שהחליפו לו מן השמים שבר העשירות בשבר אחר לפי זכותו ולפי מזלו, עיי"ש באורך. (ועי' בדבריו לעיל פ' תולדות ע' חקני' מ"ש ליישב טפ"י זה). והמורס מדברי החת"ם זל"ה כי אף אם נקבץ איזה שבר מן השמים בעצור מזה או איזה דבר טוב, אין זה קבוע וקיימא שיתחלם לו אותו השבר הקבוע לעושי מזה, אלא יתכן שיחליפו לו מן השמים את השבר בשבר אחר, הכל לפי מה שהוא אדם, וכפי אשר נשקל דעתו של אי"ל דעות, והוא היודע כיצד לשקול ולהעריך מזה השבר הראוי לו כפי זכותו, ואם יש לורך מחליפי בשבר אחר על פי פעלו.

ובדרך זה יתכן לומר בדרך אפשר טעם שהשבר הוא צמדה כנגד מזה, דבעצור שיעיב מתנות מן הכהן שהוא המציא לידי עניות כמו שאמרנו ז"ל שהמעבד מעשרותיו צא לידי עניות, ואמרנו ז"ל (צ"מ ר"ע ע"א) כמשלם שערי מנדא נקיש ואתא תגרא צבייתא, וכיון שהמחלוקת מלויה צביית טוב אין הוא שורר צבייתו, ואינה מצייתת לו ועולה ח"ו לצוא לידי סוטה. אמנם צביי אכתי לא סגי, שהרי פעמים היא לדיקא וזכותה שומרה ומולל עליה שלא תבא

יבשעפה אלקות. כי בני ישראל מונחים בגדול החשכות, ובשפלות והבסחר פנים גברו מאוד, וכנ"ל חייך שתלעך ללכת אל הכהן, שהלורך וההכרח צד גדול מאוד, ובעוב"ר אין דורש ואין מנפק ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים. והצרכה"ע יעזור שחכה בימי השבועות הבאים לקראתנו להשפעת התורה שהיתה צממדת הכבד כמאמ"ל אל חקרי חרות אלא חירות חירות מילכ"ר ומשעבד מלכות ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בחורה. ומזה לעסוק בחי"ק באמת לאמתו, ומזה לעשות רצון הבורא צ"ח באמת ובלב שלם, ולקבל עול התורה ועול מלכות שמים באמת. והצרכה"ע יעזור שינללו בני ישראל מכל לרע ולזקק ומכל פגעים רעים ומרעין בישין, ומזה לישועה בשלימה צמח וקדושה ובשמחה. ובמחירה מזה לראות ביצועת כל ישראל ושמחתה, בהתרוממות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עליו במהרה בימינו אמן.

*

ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יחי. פירש"י ז"ל ומדרש אגדה ואיש את קדשיו לו יהיו מי שמעבד מעשרותיו ואינו נותן, לו יהיו המעשרות, סוף שאין שדכו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למורה לעשות. איש אשר יתן לכהן מתנות הראויות לו, לו יהי, ממון הרבה. לכאורה קשה למה הלורך הכחוב להשמיטנו ששבר נתינת מתנות כהונה הוא שיהי לו ממון הרבה, בלא כבר גילה לנו הכחוב דבר זה דכתיב עשר תעשר וגו', ודרשו ז"ל (שבת קי"ט ע"א) עשר בשביל שמעפער וחרי קראי למה לי.

וגרמה בהקדם להבין מה שפירש רש"י ז"ל בטעם סמיכות הכי ואיש את קדשיו לו יהיו לפי סוטה דכתיב צחרי חז"ל מה כחוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו אם אמה מעבד מתנות הכהן חייך שתלעך לצא אלא להביא לו את הסוטה, ותמכו המפרשים הלא יחי טובה צמדה כנגד מזה דבעצור שהי מעבד מתנות כהונה ילעך להביא אשתו אל הכהן, וכי מאי שייכו זה לזה, והלא יחי הכונה לעומת החטא. (ועי' בכלל יקר מ"ש צ"ח).

בעליונים חשוב הפגם כע"ז, כדי שידע חומר הדברים וכמה לריך להרחיק מהם, ובכן.

וכדבר הובא אפ"ל לעניינינו, דמה שאמרו ז"ל שגוה המעבד מתנות כהונה שילמד להביא אשמו חל ככהן אין הכוונה שבהכרח יגיעו עונש זה שחשבו אשמו סוטה, דאפשר יש לה זכותם, אלא דלפי שעיבוד מתנות כהונה גורם עניות הרי הוא עלול לבא לידי כן כג"ל, אך אין זה בהחלט שיבא לידי כך, ואם יש לה זכויות יתכן שיחלף לה עונש זה בעונש אחר, וכג"ל בחת"ם, ואולי יב"י שגוה צב"כ צד"י שמים לפי ערך העונש שה"י ראו להשתלם לו בעב"ז, אבל אין זה דבר מוחלט שיה"י העונש הזה, אלא שסופו לבא לידי עניות וע"י כן הוא עלול לבא לכך, ובכן.

ועד"ז אפ"ל כוונת רש"י ז"ל איש אשר יתן לכהן מתנות כהונה לו יכ"י ממון הרבה, והקשיו שהרי כבר גילה הכתוב דבר זה דכתיב עשר תעשר ודרשו ז"ל בצביל שתעשר. אמנם צביל קרא בלחוד לא כזה סג, דיתכן שאף אם השכר הוא שיתעשר יחליף לו הבהוב"ע שכרו בצופן אחר חלק העשירות, וכשם שגמלו בסנדקאות, כמ"ש החתם סופר זלה"ה שהבהוב"ע מחליף השכר, או אפשר שהעשירות שהבטיחה תורה בכאן הוא ע"ד אומנם (אבות פ"ד מ"א) איחזה עשיר השמח בחלקו. ואפשר שיה"י שכרו להיות תמיד שמח בחלקו אבל אין הכרח שיושפע לו שפע ממון. לואת גילה הכתוב איש אשר יתן לכהן לו יכ"י ממון הרבה, דכאן הבטיחה תורה שיה"י השכר כפשוטו ממון הרבה, ולא יחליפו לו השכר בענין אחר.

*

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי תעשה אשמו וגו' פירש"י ז"ל מה כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יכ"י אם אשה מעבד מתנות ככהן חייך שתלמד לבא אליו להביא לו את הסוטה. וכבר נתקשו המפרשים ז"ל אם הוא חטא צעקוב מתנות כהונה אשמו מה חטאה שהיא נעשה בעבור כן ונתחשב בסוטה.

ואפ"ל שהוא ע"ד שפי' (בחד"ת לשבועות) מואמרם ז"ל ע"ז (י"ד ע"ב) גמירי דמסכת עבודה זרה של אברהם חזינו ד' מאה פרקי הון, וציארנו (ע"י) לעיל פי' יתרו ע' י"א) דהנה אמרו ז"ל בכמה עניינים שהכסף בהם גדול עונוו כאלו עובד ע"ז, וכאמרם ז"ל (סוטה ד' ע"ב), כל אדם שיש בו גסות הרוח כאלו עובד עבודה זרה וכו'. ואמרו (סנהדרין ל"ב ע"א) כל המחליף צדיקו כאלו עובד ע"ז וכו'. ובמסכת נדה (דף י"ג ע"א) כל המוילא ש"ז לבטלה כאלו עובד ע"ז, וכן צבמה דוכתי הפליגו חז"ל בחומר כמה עוונות שם כאלו עובד ע"ז. וכתבו המקובלים ממש הארז"ל שהכוונה דבעולמות העליונים לפי ערך קדושתם יחשב פגם העצירה כעובד עבודה זרה, ולפי ערך קדושת המקום יגדל הפגם, משא"כ בעולם הזה לא נחשב כע"ז שהרי אין ממתין עליהם, ולפי מנח בארץ בגשומה לא היו העוון חמור כולי כלי.

והנה אברהם אע"ה השיג את התורה במדריגה גבוהה מאד כפי צחינתה ושררה בעולמות העליונים, וכמו שאמרו ז"ל (צ"ר פ' תולדות פס"ד ד') ר' צרכיה אומר אין כל יום ויום שאין הקב"ה מחדש הלכה צ"ד של מעלה, ואפילו אותם הלכות ה"י אברהם יודע. וכיון שהשיג אע"ה את פנימיות התורה"ק צחינת גבוהה כ"כ נודעו לו כל העניינים הנחשבים כע"ז בעולמות העליונים כפי ערך קדושתו, שאף הפגם הדק יחשב כעוון חמור מאד, ולפיכך היו במסכת ע"ז של אע"ה ד' מאה פירקי, שה"ז כתובים שם כל אותם הדברים הנחשבים כאלו עו"ז בעולמות העליונים כפי ערך מעלתו, ועניינים אלו רבים הם מאד, דהכל לפי קדושת העולמות ומדריגתו, יש דברים שבעולם א' לא יחשבו כע"ז ואילו בעולמות שלמעלה הימנו נחשבים הם כעבודה זרה לגדול דקותו, ולהכי הו"ך לר' מאה פירקי שיה"י הכל כתוב בזה היטב. אמנם חכמינו ז"ל לא כתבו כל אלו במסכת עבודה זרה שלנו, דלאו כל מוחא סביל דא להעיל עליהם חומר ע"ז בכל אלו הבעיות, דא"כ לא שנקת חיי לכל צרי צב"ה"ה הגשמי להכי לא קבעו חז"ל במסכת ע"ז, ואפ"ה הכירו חז"ל אלו הדברים שם כאלו עובד ע"ז כג"ל והכוונה שבעולמות

הי"ל, גירסת הגמרא בסוטה היא דר' עקיבא דרש מונקתה וזרעה זרע אם היזה עקרה נפקדת ור' ישמעאל דרש מנייה דאם היזה יולדת זנער יולדת בריוח וכו', ואילו בצרכות מוחלפת הכיטה דר"י ס"ל אם היזה עקרה נפקדת ור"ע סבר אם היזה יולדת זנער יולדת בריוח. ולפי הגירסא בגמרא צרכות ע"כ לומר דר"ע ס"ל צהא דאמרה חנה אם ראה תראה דדברה תורה כלשון בני אדם, דלא שייך למדרש ציה דאלך ואסתתר ויקנא לי בעלי דל"ל לר"ע אם היזה עקרה נפקדת.

ועל גירסת הגמרא צרכות הי"ל תמכו החוספות במסכת מנחות (דף י"ז ע"ב, ד"ה מאי) דלפ"י נמלא דר"ע חית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ואילו ר' ישמעאל חית ליה דברה תורה כלשון בני אדם, וקשה דלופכא שמיין לכו בסוכא דרין (דף ס"ד ע"ב) פליגי צהא דאמר קרא כרת חטרת דר' עקיבא סבר דכפא לישנא דקרא אחא דרשא ור' ישמעאל ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, וכן פליגי בצריחות (דף י"א ע"א) דחייב וכפרה לא נפדה ר"ע ס"ל דחיתא דרשא ור' ישמעאל סבר דברה תורה כלשון בני אדם, ועיי"ש בחוספות באורך (ועי' צהא בחוספות סוטה דף כ"ד דגרסו בגמרא צרכות הי"ל כבגמרא סוטה דר"ע ס"ל אם היזה עקרה נפקדת ור' ישמעאל ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, ועי' במסורת הש"ס בסוטה שם, ועי' במל"מ מדע הלכות דיעות פ"ו כ"ז מ"ש בענין פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע הי"ל).

ונראה ליישב גירסת הגמרא בצרכות דכנה ראו להצין צמה שאמרו דברה תורה כלשון בני אדם, והוא תמוה לכאורה הלא הכה"ק היא דברי אלקים חיים וכיד יתכן שבה"ק שנאמר צה הלא כה דברי כלש חזר שפת יתר בדרך בני אדם. אכן יתכן לומר לפני שבה"ק נתנה לבני אדם דלא בשמים הוא על כן הולכה להאמר כלשון שיצו אותה צי"א, וע"ד שאמרו ז"ל צמה מקומות שלא נאמרה אלא לשבר און שומעת, וה"נ דברה תורה כלשון בני אדם כדי שיצו הצרכות דבריה. ואם כנים אמתו צהא חפ"ל דזה שייך דוקא היכא שבתורה

(צ) ועוד יל"ד כלשון רש"י ז"ל שהוא לשון הכפרי חייך שחטריך לצא אללו וכו' שהוא לישנא אריכא ללא נורר לכאורה, שבי' די שואמר חייך שחציה אליו את הסוטה, ומא יתרון באריכות כלשון חייך „שחטריך" וכו'.

והנראה בהקדם ליישב קשיית החוספות במסכת סוטה (דף כ"ו ע"א) על הא דחניא חתה ונקתה וזרעה זרע שאם היזה עקרה נפקדת דברי רבי עקיבא, א"ל רבי ישמעאל א"כ יסתרו כל העקרות ויפקדו וזו הוואיל ולא נסתרה הפסידה ופריך לר' ישמעאל א"כ מה ח"ל ונקתה וזרעה זרע שאם היזה יולדת זנער יולדת בריוח נקיבות יולדת זכרים קלרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים, ע"כ. והקשו החוספות שם ד"ה אמר, תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות זנער וילדו בריוח וזו הוואיל ולא נסתרה הפסידה, וכניחו בתומה.

וכדי ליישב תמיכתם נקדים הא דחיתא בגמרא צרכות (דף ל"א ע"ב) צמה שאמרה חנה בחפלתה כי לבאי' אם ראה תראה צעני אמתך וגו', וז"ל בגמרא אם ראה תראה אמר ר' אלעזר אמרה חנה לפני הקצ"ה רצונו של עולם אם ראה מועצ ואם לאו תראה אלק ואסתתר צפני אלקה בעלי וכוון דמסתתרה משקו לי מי סוטה ואי אחא עושה תורחך פלסתר שנא' ונקתה וזרעה זרע. ופריך עלה כיחא למ"ד אם היזה עקרה נפקדת שפיר, אלא למ"ד אם היזה יולדת זנער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים וכו' מאי איכא למימר, דחניא ונקתה וזרעה זרע מלמד שאם היזה עקרה נפקדת דברי רבי ישמעאל, א"ל ר"ע א"כ ילכו כל העקרות כון ויסתתרו וזו שלא קלקלה נפקדת אלא מלמד שאם היזה יולדת זנער יולדת בריוח קלרים יולדת ארוכים וכו'. מאי אם ראה תראה (דלדיויה ליהא למדרש כ"ל אלק ואסתתר דלא תועיל לה סחירה להוליד א"כ מאי כפא ראה תראה) ומשני דברה תורה כלשון בני אדם, עכ"ד בגמרא.

והנה כל עוצר יראה דחילופי גרסאות שנו בצוגיא דמסכת צרכות ממה דחיתא במסכת סוטה

דריש מאס ראס חראס דאלך ואסחתר, ברי דמאניא סחירה אפילו צונונה, ותקש ליה א"כ כל העקרית יסתרו, משא"כ לר' ישמעאל דס"ל למדרש מונקתה ומרעה זרע דאס היחא יולדת צער יולדת צריות, לא שייך לאקשוויי א"כ כל היולדות צער יסתרו, דאפשר לחלק בין אס אירע לה שנסתרה למסתרת צונונה דלא מהניא סחירה שתלד צריות וכו' אלא אס אירע לה שנסתרה ולא במסתרת צונונה תחלה דעזרה איסורא, וכו'.

וכרי לבאר דברי רש"י ז"ל המולגים בתחלת דבריו, נראה בהקדם לפרש באופן אחר כפל הכחוש בתפלת חנה אס ראס חראס צעני אחתך, עפ"י מה שאמרו ז"ל (ברכות ל"ב ע"ב) א"ר חמא צ"ר חנינא אס ראס אדס שבתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר (תהלים כ"ז) קוה אל ה' חזק ויאמן לכך וקוה אל ה' (ויפירש"י קוה, ובהחזק ואל תמשוך ירך אלא חזר וקוה). ברי מה שאין לו לאדס להכחיש מן הרמזים, אלא ירבה ויפזר בתפלתו עד שיענו אותו מן השמים, ולא ולמד ממה שמצינו במדרש"ה שאמרו ז"ל שהרבה והפזר והחזק תקע"י תפלות כמנין חי' ואחתקן, ואילו ה' מתפלל עוד תפלה אחת ה' נענה אלא שגזר עליו הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ומכאן חזין עד בינן לריך להחזק ולהתאמץ בתפלה, ואל יתייאש אדס מן הרמזים, דאעפ"י שכבר התפלל כ"ב הרבה תפילות לא אפסס תקוה ועדיין ה' יכול להושיע, חילולא שנאסר עליו להפזר בתפלה עוד, וכיו"ב אפ"ל בדברי חנה אס ראס חראס וגו', שאמרה, "אס ראס", כלומר אס תענה לי בתפלה זו מוטב, ואס לאו "חראס", פירוש כל כך חרבה ואפזר לפניך עד שתענה לי.

והנה בספר החינוך כתב (ע"י מנחם חר"ר מנחם קריאת הפסוקים בצבורים) שצרכות מנחם חנינה חרומות ומעשרות שצד האדם מחטורו שהכל הגיע אליו מאת הש"ת והוא מודה ומשנה להש"ת שגמלוהו כל הטוב שהוא ע"י כן הוא זוכה וחלה עליו ברכת ה'. ואחא צמד"ר פ' זו (פ"ח ח') ע"פ וא"ש אס קדש"י יכיו וז"ל, מה כתוב למעלה מן הענין

מדברת לבני אדם, אז אמרין דברה חורב כלשון בני אדם, משא"כ בדברי חנה שהיתה מתפללת לפני הקב"ה לא שייכא סברא הג"ל, וע"כ ליכא למימר דברה חורב כלשון בני אדם, ומשור"ה ס"ל לר"י בכך צרייתה לדרוש אס ראס מוטב ואס לאו אלך ואסתח, ולי"ש למימר הכא דברה חורב כלשון בני אדם, אמנם ר' עקיבא חית ליה איפכא דאע"ג דעלמא לא אמרין דברה חורב כלשון בני אדם, היינו דבני קודשא צריך הוא לא שייך למימר שכביכול יחא דבורו יתצרך כדבור חול של בני אדם, אבל בתפלת חנה שהיא היתה מתפללת שייך שפיר למימר אלאה שהיתה תפלתה כפלה לישנא כלשון בני אדם, וא"ש שלא תקשה ממה דלית ליה לר"ע בשאר דוכחי דברה חורב כלשון בני אדם.

וליישב קושיית החוספות בסוטה הג"ל בזה דפריך ליה ר' ישמעאל לר"ע א"כ יסתרו כל העקרית דלימא ליה ר' ישמעאל לנפשיה א"כ יסתרו כל יולדות צער כדי שילדו צריות, מראס דהנה לכאורה יש לחמוק על מה שהקשה לו ר' ישמעאל לר' עקיבא א"כ יסתרו כל העקרית, דהא איכא למימר דחילוק יש דדוקא אס אירע לה כן שנסתרה וקינא לה והקשה אז ונקתה ומרעה זרע, משא"כ היכא דהיא מסתרת צונונה תחלה ועוברת על איסור יחוד כדי שחשכה ותפקד אינו מושיע לה שתפקד (וע"י ציטתה משה פ' זו מ"ג ע"ד ש"י כעין סברא זו) אמנם ממה דחזין דס"ל לר' עקיבא דעלמא דלא אמרין דברה חורב כלשון בני אדם, וע"כ לומר דמה שאמרה חנה אס ראס חראס אחא לדרשא אס ראס מוטב ואס לאו אלך ואסתח וכו', ע"כ ליכא לחלק כנ"ל בין אס נסתרה צונונה להיכא דנסתרה שלא צונונה, דמהכא שמעינן דאפי' בנסתרה צונונה מכני שתפקד ונקתה ומרעה זרע, ושפיר מקשה ליה ר' ישמעאל לר' עקיבא א"כ כל העקרית יסתרו, דאפי' בנסתרה צונונה מכני לה להפקד בדבר יושע ורמזים.

והשתא מיושב ע"י קושיית החוספות דדוקא לר"ע שייך להקשות א"כ כל העקרית יסתרו, משום דלית ליה דעלמא דברה חורב כלשון בני אדם וע"כ

שכברכה הוא בדבור פה, וא"כ אמור לכם יחירה
הוא לכאורה.

(ג) **יברכך ה' וישמרך וגו', צמד"ר (פי"א ה')**
איתא ד"א וישמרך ישמור לך את הקץ, וכן
הוא אמור (ישעי כ"א) משא דומה אלי קורא
משעיר שומר מה מליה וגו', אמר שומר אחא בוקר
וגם לילה. והקשה בידי משה על המדרש אמאי
קאמר לישא דשמירה כאן, וכי מאי שמירה צ"ל
הא, ועיי"ש מה שפירש בזה.

(ג) **י"ר"ד צלישנא** דהאי קרא שומר אחא בוקר
וגם לילה דקאי על הקצ"ה, כמו שפירש"י ז"ל
אמר שומר, אמר הקצ"ה, אחא בוקר, יש לפני להזריח
לעשות בוקר לכם, וגם לילה מחוקק לרשעים לעת קץ.
ולכאורה מדוע לא אמר קרא להדיא אמר הקצ"ה,
ולמה כינה אותו ית"ש בשומר.

אמנם הענין יתבאר עפ"י פסוק שבאקדים להבחין
בדבר מדוע העלים הקצ"ה את ענין הקץ ובינה
אותו כאמרם ז"ל (סוכה דרין י"ט ע"א) מליצא לפומא
לא גליא. ואף נביאי באמת אשר גילו להם מן השמים
סחרי ועלמות, וכל ר' לא אונים להו, ואף גם זאת
הראו להם מה שעתיד להיות עד אחרית הימים,
כדאיתא צמד"ר (פי' אמור פכ"ו ז') שבראו למשרע"ה
דור דור ודורשו וכו', ואעפ"י ה' הקץ בבעלם מהם.
וגם ציעקב אע"ה בחיר האצות אמרו ר"ל שביקש
לגלות את הקץ ומסתלק הימנו שכינה.

ובאגדת חלק (שם דף ל"ז) איתא אין בן דוד
בא עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר (דברים
ל"ב) ואפס עלור ועוזב, כי הא דר' זירא הוב
משבח רבנן דמיטסקי ביה (פירש"י לידע מחי יבא)
אמר במעותא צעניא מייטיכו דלא תרחקוה וכו',
דתיאז שגשג צאים בביסח הדעת, ואלו בן משיח
מליאז ועקרב. וכבר כתבנו לבאר הענין, ולכאורה
אם בן הוא בדבר שאין משיח בא אלא כשמיסחין
דעת מביאחו, ולא יורהו צה כלל, א"כ מדוע
החקינו בכל החפלות להסתכל על הגאולה, ואין
תפלה **שלא יעניו מחכירין** צה מענין הגאולה, ובהא

וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל וגו' אמר הקצ"ה
כל מי שיתן תרומה וקדשים לכהן כראוי וזכה שישיא
בנותיו לכהונה ויהי זרעו אוכל בקדשים ועל זה נאמר
ואיש את קדשיו לו יהיו שזרעו יהי אוכל בקדשים
בזכות תרומה ומעשרות וכו' ע"כ. מכל זה מבואר
שגדול שכן מלות נתינת תרומה ומעשרות לעורר
רחמים על האדם שתתקבל תפלתו לרחמים ולרנון
לפני הקצ"ה, ויפקד בדבר ישובה ורחמים, ואם
הוא חשוק בנים יוושע צבנים, ויתקיים בו ואיש
את קדשיו לו יהי שישיא בנותיו לכהונה, כנ"ל
במדרש.

ולפי זה נמלא דב' דרכים אוכל לנשים העקרות
שיושעו צבנים, הא' שיתן צלה תרומות ומעשרות
לכהן ויפטריו שתפלה שצדק הם מוצתים שתשמע
תפלתו כנ"ל בחינוך, ויתבשרו צבנים כדברי המדרש
שחכו להשיא בנותיהם לכהונה, אמנם אם אינו נותן
תרומות ומעשרות לכהן כראוי ואעפ"י בן הוא חפץ
להושע צבנים צע"כ יפנה לאופן הב', דכיינו שתלך
אשתו ותסתתר ויקנה לה וישקא אותה, וכיון שטכורה
היא ונקמה ומרעה זרע. ח"ש רש"י ז"ל אם אתה
מעבד מתנות כהונה א"כ יחסר לך כח התפלה
שמתעורר ע"י נתינת המעשרות כדאיתא בחינוך,
שכרי אינך נותן מעשרותיך כראוי, וגם אינך זכאי
למה לדאיתא במדרש שתזכה לבנים כדי שיתקיים
בך ואיש את קדשיו לו יהי וכו', אזי "חיוך" פי'
אם רלונך שיהי לך בנים ותהי בצחינת חן, דמי
שאינו לו בנים חשוד כמות, שמתערך להביא את
הסוטה אל הכהן, כלומר שאשתך תהי לריכה
להסתתר כהונה כדי שתפקד בדבר ישובה ורחמים,
כי צבעד נתינת המעשרות בהכרח כלך לך לדרך
זה שתלך ותסתתר, והבן.

*

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו
לאמר כה תצרכו את בני ישראל אמור להם יברכך
ה' וישמרך וגו'. וי"ל למה הוצרך לימר אמור להם,
וכרי ממה שאמר כה תצרכו את בני ישראל ויענין

מתקוות בגאולה אפילו רגע. וזה אחד מן השאלות ששואלים ביום הדין לפי שטת (שבת ל"א ע"א), אך אעפ"כ חב"י בראתו פתאום, דאין לנו לעיין ולהבחין ולזייר בשכלנו בזה אופן חב"י בראתו, כך לא כך, דאין זה מושג דעת אנושי כלל. וזה ענין אמרם שאין משיח בל אלא בסיח דעת, שרחיק מדעתנו כל חשבון וזיור על אופן בראתו. וכאשר כן ה"י בקריעת ים סוף לראתו במכילתא (פי' בשלח) שנחלקו ישראל על הים לארבע כחות, אחת אומרת נפול לים ואחת אומרת נשוב למלחמה ואחת אומרת נעשה בזה מלחמה ואחת אומרת נלווח כנגדו, ורק זיור ואופן אחד לא עלה על לב אחד מישראל שחב"י בראתו בראתו נסוי מופלא כל כך, שיקרע הים בפניהם ויצונו בני ישראל בחור הים ביבשה, כי ה"י דבר נעלם ומכוסה מכל צריה שעתידין ישראל להושיע באופן זה. ואף רמב"ם החנה הקצ"ב עם מנשי בראתו בשעת בראתו העולם שעתיד הים להקרע בפני בני ישראל, מ"מ בפרס הביע זמן קיום החנה לא ה"י דבר זה נגלה לשום צריה, ואף ממשה רבינו עליו השלום ה"י בהעלם, עד ששאל מלפני הקצ"ב הים סוער והשונא רודף מה עלי לעשות ומיד באותה רגע שהגיע הזמן המיוחד לבקיעת הים השיבו הקצ"ב דבר אל בני ישראל ויסעו ואחרי כן אח מעך וגו' ובקעו, וזה ה"י בראתו לבני ישראל באופן זה עלה דעתם ולא ליורוהו במחשבתם מעולם. וכן הוא בענין בגאולה שאנו מחזקקים ומחכים ומנפים לישועתו ויחצוק, ואעפ"כ לא נודע ולא יתודע איך ובאיה אופן חב"י בראתו, אלא פתאום יבא אל היכלו, באופן שלא שיערכוהו דעתנו ולא הערכוהו בשכלנו.

ובבחינה זו פירש הבינה לעתים מאה"כ (תהלים ע"ב) כי לא לנח יסבה אציון תקות עניים תאבד לעד, וביאורו הכופרים דחיתו "לא" הכחז בראתו קאי גם על סופא, וזהו כאלו חזי כי לא לנח יסבה אציון תקות עניים "לא" תאבד לעד (ע"י צרשי וצדק"ק שס). והוא ז"ל כתב דהפסוק יחצוק כפשוטו דצרים ככתבו, והכי פירושו כי לא לנח יסבה אציון, שאנו מובטחים על כך שבזוהי תקרב ותבא בראתו אשר זה נגאל בגאולה עולמים,

אחד מן ה"ג פיקרים להאמין בבואת המשיח ולחכות תמיד לבואתו. ואמרנו ז"ל (ר"ה ל"א ע"א) כי נדחה קראו לה לזין היא דורש אין לה (ירמיה פ"ל), מכלל דבנתיב דרישה, וא"כ ל"ב להבין בזה אומרם שאינו בל אלא בסיח דעת.

אכן ביאור הענין, דאף שאנו חייבים לחכות ולנפות לבואת משיח לדקוה בכל עת, אבל אסור לנו לעיין ולחקור בזה אופן חב"י בראתו, והיאך אפשר שיבוא, אלא עלינו להיות יושבים ומנפים לבואתו, מבלי לזייר בשכלנו ולהחזונו דעתנו זמן ואופן בראתו, דזה תלוי רק בצרכי' לבדו והוא היודע כיצד חב"י בגאולה, ואנו לא הורשנו לעסוק בזה כלל. והכי מוכח מתוך דברי רש"י ז"ל ה"ל שפירש צה"י רבנן דמיעסקי ביה, שהיו עוסקים לידע מתי יבוא, הרי של החקירה והביקוש וההתעסקות באופן ובזמן בראתו הוא אומר שדבר זה גורם ח"ו לריחוק בגאולה, כמ"ש להם ר' יזראל במעשה מנייכו דלא תתרחקו.

ועד"ז הוא גם ביאור הכתוב (מלאכי ג') כי פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים. לנכאורה יל"ד דהאי קרא לאו רישא סיפיה ולא סיפא רישיה, דפתח ב"י פתאום יבא וגו', והיינו שחב"י בראתו דבר פתאומי בלא בלי חשבון ובלי ידיעה ומחשבה קודמת, ואח"כ אמר אשר אתם מבקשים משמע ישראל יושבים ומנפים עליו ומבקשים תמיד על בראתו, וא"כ אין זה פתאום, וזהו כחציו דחציו, דאם פתאום אין מבקשים ואם מבקשים אינו פתאום. ולא ולמד מענין מוקצה בשעת דהבין הלבחה דדבר שהוא יושב ומנפה עליו שיבוא אינו מוקצה, שהרי מחשבתו עליו ולא הקלוהו מדעתו, וה"כ כן הוא לנכאורה דאם אנו מבקשים בראת בגאולה תמיד ויושבים ומנפים לו בכל יום שיבוא הוא יבא בפתע פתאום, הלא ממתנים ומחכים עליו ואין מסיחין דעת ממנו.

ולמה שביארנו יוחא דשיחם דקדו יחודי, דבאמת אנו מנפים תמיד לבואתו ומתפללים בכל עת להשי"ת שימרח ויחיש קץ בגלותנו, ואין מסיחין דעת

דעשטלשלות מלכות בית דוד שממנו שרש נשמת משיח היה מוכרח שחיי צאופן מכווסה ונסתר מאד, נעלמה היא מעין כל חי, כדי שלא יוכלו המקטריגים להרגיש ולקטרג ח"ו. וזכר ביאור האר"י ז"ל ענין השתי פרידות עובדות שילאו מצוות לט, לפי שהולך לבא בדרך עקלחון צאופן שפל כזה. וכן ענין צונו ורות שחיי צאופן נעלם ונסתר שלא יודע לס"מ ולא יוכל לקטרג ולהשפית ח"ו ירידת הנשמות הגבוהות האלו. וכ"כ ק"י זל"ה בישמח משכ"י דברים לבאר עד"י עממא דמילחא שלא מודע הכלכל דעמוי ולא עמויות מואזי ולא מואזית אלל המון בית ישראל עד שהגיע הזמן שגורכ הכלכל ז', וזו חגר עממא חצרו כישמעאל ואמר כך מקובלני מצית דינו של שמואל הרמתי עמוי ולא עמויות וכו', יעיי"ש שביחיה הכלכל ז' צאחכסיה ולא נחגלה חלל ליחידו בגולה בית דינו של שמואל הרמתי ולא נתפרסמה דברים מעטם זה עממו (ועי' גם מ"ש בחפלה למשכ קפ"י פ"ט, דמעטם זה כנס צונו עשרה אנשים, דכל בי עשרה שכינתא שריא ויחיה השכינה הקדושה שמירה שלא יתוודע הדבר בחוץ).

עב"פ מוצא מכל זה דעממא חדא איכא לכולהו, כי לפי שחכמים שרש הצריחה הוא שיתגדל ויתקדש שמו הגדול בעולם, זה יושלם בציחת בן דוד, שהוא רגל רביעי במרכבה, ואז יתבטל הסע"א וכוחות העוממא יעצרו לגמרי מן העולם, על כן הקטרוג גדול מאד להפריע ולמנוע ח"ו ציאתו. וזפרט כשמתגברים החטאים והעוונות של בני ישראל, שאז מתעלמים ומתחזקים יותר הקטרוגים, ועל כן הסתירו כל השתלשלות ירידת נשמת בן דוד שלא יוכלו לקטרג. וכעיי"ז הוא ביאור מה שאמרו ז"ל שנתנה כהה"ק בחשאי מפני השטן שלא יקטרג. ולבאור לריק להבין הרי אמרו ז"ל שהתורה הקדושה נתנה בקולי קולות, שהיה הדבור נחלק לשניים לשון, והקול נשמע בכל העולם מסוף העולם ועד סופו, והיאך אמרו שנתנה בחשאי ונעלם הדבר מן השטן והוא לא ידע. אך הדבר מוזן עפ"י מה דל"י בגמ' (שבת פ"ו ע"ב) דלכ"ע בשבת נתנה תורה לישראל. וידוע מה דליתא בזה"ק ובכתבי האר"י ז"ל דבשבת קדש הסע"א משלכין ונתנתא דהכומא רבה ומיעמרין בגו כפין,

אבל "תקות עניים" היינו באופן והלייור אשר בני אדם מלייורים לעצמם ומדמין בשכלן בציחה אופן חצוה בגאולה, תקוה זו, "תאבד לעד", שלא חיי בגאולה כפי מה שעלמה דעתן ודימו במחשבתן, אלל צאופן שלא לייור כלל ולא עלמה על דעת מעולם.

ווארט אפ"ל בכוונת מאמרס און בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה, דזה ודאי וצבור עלי שום ספק ואנו מאמינים בחמונה שלימה שחצא הישועה, ואנו מנפים ומחכים בכליון עינים לאורו של משיח שיתגלה, אבל יהי' יאוש גמור בעיני החשבוניות והלייור צאופי ציחה הישועה, שאין אנו מצויים זאת כיד וצאחיה אופן נושע, ואין אהנו יודע עד מה שום מליאות בציחה אופן הכיח בגאולה, אבל מאתו יתבדק לא יבצר מאומה כי הוא כל יכול ולא שייך אללו כביכול ח"ו יאוש. וא"ש דיליק לה בגמ' הא דאין צ"ד צ"י עד שיתייאשו מן הגאולה מדכתיב ואפס עליו ועזוב, שהרי אנו במצב כזה שאין לנו שום אופן או מליאות ללייור בשכל אנושי איד וכו' עוזר לישראל, אבל אנו לריכים להאמין בצוכה"ע שבאופן פתאומי בלתי ידוע חצא הישועה נפתח פתאום, עלי שום השגה וידיעה מוקדמת כיד חיי. וזכר חלוק ונפרד ענין קן הגאולה מכל דבר, דבשאר עניינים לריק האדם לעשות פעולות והשחלוליות כדי שיכ"י צמה לחלו עליו בצרכה, כדכתיב (דברים ט"ו) וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה, כגון במשא ומתן ובשאר דברים שהאדם מתעסק בהם צורם יתחיל פעולתו עליו לחשוב מחשבות ולהחזון צאופי הפעולות דרת מה לעשות, כדי שחצא הצרכה חלה על מעשיו, שכן צרה הקצ"ה את העולם שיעסוק האדם צפרנסתו וישחל לעשות, וגם יקש ממנו שהעושר והכנסים שלו שיללח במעשיו, וחיי הצרכה שרוי בפועל דיו, וכן בכל ענין שהוא מתעסק בו, משא"כ ענין הגאולה שמוכרח להיות בסיסא כדעת, שיעל לגמרי מן הדעת ומן השכל אופן ציחה בגאולה.

ועתה וצא לציאור העטם שהעולם הקצ"ה כ"כ את קן הגאולה, והוא סוד גדול שלא נתגלה לצוראים. והוא ע"ד שכתבו המקובלים משמיה דמין האר"י

וא"כ אף שנחבד החכ"ק בקולו קולות היה בדבר
בהעלם מן השטן והוא לא ידע מזה כלל.

ובדרך זה עלמנו יצוארו היעב דברי הרמב"ם ז"ל
במורה הנבוכים (ח"ג פמ"ה) בטעם שלא התבאר
בכח"ק ולא נזכר צמורה מקום המקדש, אלא רמז
אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ה' וגו', משום
שלא יתחזקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה
כשידעו שזו המקום מן הארץ הוא תכלית התורה
וכו', ע"כ ובהם הגם שצטטות כוונת הרמב"ם ז"ל
שכדי שלא יתחזקו האומות במקום המקדש וילחמו
עליו מלחמה עזה, צידעם שהוא המקום המובחר
ביותר בכל הארץ, על כן העלים הכתוב ולא פירש
אזי מקום בית המקדש, והציירו צרמו בלבד אל
המקום אשר יבחר ה', אך מ"מ יציא האי מילתא
שהרמב"ם ז"ל כיון תמיד צרוב דעחו לדרך האמת
כדוע, ומש"כ אף אנו נאמר שהרמב"ם ז"ל נתכוון
בדבריו אלו לכוונת הרע והבט"א שעולם מהם מקום
המקדש, משום דמחמת גדול קדושת המקום היו
עולוים מאד להתגבר ולקלקל ח"ו, על כן העמימה
אותו תורה צרמו ואמרה אל המקום אשר יבחר ה'.

תבוא לענין ראשון לבאר בדרך זה מ"ש ר' זירא
לתלמידיו כשראה אותם מתאספים לחצב זמן
בקץ, וכמ"ס רש"י ז"ל שכיו שוסקים לידע מתי
יבוא, ולפי שכיו חכמים גדולים ה' מחיירה פן
יתוודע להם איזה חשבון ממנו בקץ זה עלול לגרום
לתיחזק קץ הגאולה, אם יודעו הדברים לשטן, כי
יתאמץ בכל כוחו להשגית הדבר, על כן אמר להם
במעותא מיייכו דלא תרחקו, שלא תחשבו בזמני
בקץ ובאופני הגאולה אלא יכ"י בדיכס הדעת גמור,
וממילא לא יוודע בדבר לשטן ולא יוכל לפעור סיבו
לבשטן.

ועפ"י זה נבא לבאר מה"כ הג"ל אמר שומר
אחת בוקר וגו' שכניה את הקצ"ה שומר, והנה
בגמרא (סנהדרין ל"ד ע"א) דרשו עב"פ משא
דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה וגו' א"ר
יוחנן אותו מלאך הממונה על הרוחות (שנשמות
מופקדות אליו) דומה שמו נתקבלו כל הרוחות אל

דומה ואמרו לו שומר מה מלילה שומר מה מליל
[ופירש"י ז"ל דה"פ דקרא משא דומה, כך אמר דומה.
אלי קורא משעיר, אלי קורין הרוחות על עסקי שעיר
עשו ואומרים לי, שומר מה מלילה, הקצ"ה שהוא
שומר מה אמר מן הגלות הזה שהוא כלילה. שומר
מה מליל, מה דבר למתי קץ הגאולה מליל זה. אמר
(להם הש"ר כך אמר) שומר (זה הקצ"ה) אחת
בוקר (גאולה חצא) וגם לילה (אצל מתחלה יכ"י)
גלות הרבה וכו' יע"ש]. עב"פ מבוחר מזה דרך
קרא מיירי בשאלות ששאלין הנשמות ענין הקץ
אימתי יבא זמנו, והקצ"ה משיכן כי עוד יעברו זמנים
הרבה, וכדאמרי בגמרא שם יתחב צח קול ואמרה וכו'
עד דלתי בואי וצואי דבואי, יע"ש. ולפי שהכתוב
מדבר בזמן הגאולה שהקצ"ה מסתירו ומעלמו כדי
לשמרו מן הסט"א שלא יוכלו לקלקל ח"ו, על כן הוא
מכנה בכאן את הקצ"ה שומר, להורות ענין השמירה
הזו, והבין.

ועתה מוצאתה היעב דרשת המד"ר וישמרך שישמר
לך את הקץ, כי בקץ לריך שמירה מעולה שלא
ישלעו צו ידי המקטריגים ח"ו, ומייתי ראי' מהאי
קרא משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה
וגו', שממנו למדנו שהקצ"ה שומר את הקץ ומסתירו
מעניי המשתטנים שלא יוכלו להרע ולהשחית ח"ו,
ומזה ממילא מובן שקץ הגאולה יכ"י רק ע"י הקצ"ה
בלבד, ועל כן חכ"י הישועה נלחית משום שלא
יכ"י מעורב בה שום כח מצד ודס, כדאי' במדרש
ילקוה לשעבר הייתם נושעים ע"י צפר ודס וכו' על
כן הייתם חוזרים ומשתעבדין אצל לעמיל ישראל
נושע צב"י תשובת עולמים. מבוחר מזה שהגאולה
העתידה חכ"י ע"י הצוככ"ע בלבד, והוא גבוה מכל
הגאולות שלא ישלעו צו ידי צפר ודס כלל. ועאכ"כ
שאין להעלות על הדעת שחכ"י איזה התחלה לגאולה
ע"י רשעים, שהוא היפוך דעת התוכ"ק, והוא גאולה
שקר, והוא המעכב את הגאולה האמיתית, וזה ק"ו
ממה שא"ל ר' זירא במעותא מיייכו דלא תרחקו,
וכ"ש דבר שהוא מניית ואפיקורסות שהוא ממש
היפוך דעת תכ"ק, והקצ"ה שומר משמרתה של תורה
ורק בדרך התורה וע"י התכ"ק יתכן שחכ"י גאולה
לישראל, ודמיתא וקצ"ה וישראל חד הוא, ומי

עומדים אחרי חג השבועות, חכה במהרה להחדשק
בזה"ק בקדושה ובעברה באמת ובתמים, וזכה
לישועה השלימה שלא נהי' ח"ו מאותם הנידחים,
וזכה לקבל פני משיח לדקוין, ולא ישמחו השמים
ותגל הארץ, בזהרוממות קרן התורה וישראל
ובזהרנות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

•

התשי"ב לס"א

דבר אל אהרן וגו' כה תצרכו את בני ישראל אומר
להם, במד"ר (פ"א י"א) כה תצרכו את בני
ישראל בלשון הקדש וכו'. ולדק עשם למה הפסוק
תורה שתכל צרכת כהנים בלש"ק דייקא, שלא כשאר
תפלות וצרכות המותרות לאמרם בכל לשון (שי'
כועס דף ל"ב).

(ב) **עוד** ח' במד"ר (פ"א ג') בשעה שאמר הקב"ה
לאהרן ולבניו כה תצרכו וגו', אמרו ישראל לפני
הקב"ה רבון העולמים לכהנים אחיה אומר שיצרכו
אזנתו. אין לנו צרכים אלא לצרכותיך ולהיותינו
מתצרכים מפיד וכו', אל"ה הקב"ה אעפ"י שאמרתי
לכהנים שיבין מצרכין אחכם עמכם אני עומד ומצדק
אחכם וכו', ענה דודי ואמר לי ואני אצרכם, ע"כ,
ו"כ.

ונראה בהקדם מה שכתב הש"ס הקדוש (צ"ח
גאון דף ע"ג) על מה שחקרו כה הקדמונים
מדוע לא נזכרו בתורה ביעודים הרוחניים ושכר
העב"ד אשר עתיד השי"ת לתת ליראיו לעת"ל, ולא
כתיב זה אלא ביעודים גשמיים ושכר העב"ד. וצ"ח
דכנס מליו בתה"ק כמ"פ יד ה' עניי ה' וכו', זה
דבר המתמיה שהרי אלו כימיים אל הבוג דבר שלא
יתייחס אליו יתצדק, כי אינו גוף ולא כה בגוף. אכן
הנה אותיות לה"ק והתצדקות כולם רוחניים בשרשם,
וכל אות ואות יש לה נורה רוחנית וכבוד מאד וכו',
ובאות היכל ומטין אל הרוחניות הכוה. ומכל שכן
בהתחברות הכותיות הקדושות ונעשה מהם חיצה
שרותיות הנה"ה הוא ענין גדול למעלה, וכל מה שיש

שעשה פירוד ציונים הוא המאן והממרה נגד
הקב"ה ותורתו הקדושה זה גרוע מן הכל. וכפי
הנראה כבר היינו עומדים אחרי הגאולה השלימה
אם לא ה' מתעבר כח מינות עניניו זה, שלא שמרו
את הדבר כראוי ושלטו ידי זרים בצחי' הקן, ונמללים
עדיין יהודים שנוטים אחרי דיעה זו, כ' ישמרו.

וצא ולמד ממה דכתיב בסיפא דקרא אחר אומר אחא
בוקר וגו' וכתיב להן אם תצטיון בעיו שובו אחיו,
ופירש"י ז"ל אם תצטיון בקשחכם למחר הקן, שובו
אחיו, בתשובה. והכוונה שאין לנו שום עול אחרת לקרב
הקן אלא לבקש רחמים מאת השי"ת ולשוב בתשובה
שלימה לפניו, ולחזק את דרך התורה והאמת, אלא
קן הגאולה אינו מסור אלא ציד הקב"ה בלבד,
שהוא שומר את הקן ואינו מנגלו לשום צריה,
דאל"כ אינו שומר אמתיו ח"ו. וכל מה שצא מאד
אחר ולא מהקב"ה בכל הוא בכל הכלים ממקור
השקר וזכ"כ, ואין צו קורעו אמת לא מנייה ולא
מקלטיה, וכאין ואפס הוא נחשב. השי"ת יעזור שיחבטל
ע"י רחמים וחסדים, וצמחנה נפטר מן הארץ הזאת
מצלי היק לשום נפש מישראל ח"ו.

ולר"בנו מצוהר היעז מה שאמ"כ כה תצרכו את
בני ישראל, "אומר להם", לפני שכלל צרכה זו
ישנה גם הבעתה "וישמך" שעניינה שישמור ה' לנו
את הקן ולא יתן שישלטו בו ידי זרים המקטריגים
הסע"א וכה דיליה המתגברים בכל כוחותיהם לעכב
צ"ח הגאולה, שהיה גמר ציעולם והעברתם מן
העולם, על כן הזכיר הכתוב, "אומר להם" שחזיר
משע"ה את בני ישראל על שמירת הקן, שלא יכשלו
לנפול ברשת מסיתים ומדיחים אשר זיפו השחיתו
והתעבבו לפחות את ישראל בגאולה של שקר.

ותנה כלל ישראל זקוקין לשמירה גדולה שיעצרו
את כל התכלים של משיח בן בגשמיות בן
ברוחניות, וזכה במהרה לצרכת יצרכך ה' וישמך,
שה"ה שמורים מכל מיני שפלות ומכל ארע ואוקב
בגשמיות וברוחניות, ויאר ה' פניו אלינו שזכה
להארת פניו ית"ש. והבוכה"ע יקרב כל הלצבות
הנשברים לדרך האמת בקדושה ובעברה. ועמה שאנו

וכל מחסוריהם, וכמובאר בש"ס"ק ה"ל כי לשון הקדוש עמוק עמוק גבור מעל גבור במקומם ובשרשם למעלה בקדש, ומכאן משתלשלים בחלפי עולמות מדרגה אחר מדרגה, וא"כ כיוון שהברכות נאמרות בלש"ק נכללו בהם כל הברכות הצריכים לבני ישראל, וכל משאלות לבבם לטובה. משא"כ אם הם נאמרים בשאר לשונות, שאין להם אלא הכוונה הפשוטה דיוקא, והבן.

וזה גם ביאור המד"ר (קושיא ז') אמרו ישראל לפני הקב"ה אחי אומר לכהנים שיברכו אותנו אין לנו צריכים אלא לברכותיך וכו', דבנה ישראל היו מחייראים פן לא ידעו הכהנים כל משאלות לבבם, מה הוא הדבר הצריך להם להצדיק בו, ולכן לא אבו להצדיק אלא מברכות פיו של הקב"ה ועל כך ח"ל הקב"ה עמדם אני עומד ומצדק אתכם, ושמו את שמי על בני ישראל, שיברכו את ישראל בלש"ק ששרשו ממקום קדוש גבור מעל גבור, ועי"ז ואני אצרכם שברי והיו נכללים בצרכותיהם כל הצריך לבני ישראל והם כל הברכות והכשפעות אשר גזר ה' ביום צ"ה באתותיה וחיבתיה של החב"ק.

*

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תצרכו את בני ישראל אומר להם יצרכך ה' וגו'. במד"ר (פי"א ז') כה תצרכו וגו' באויו זכות זכות של אצרכם אצויו דכתיב כה תצרכו כמד"ת (בראשית ט"ו) כה יכ"י ארצך (ויילפין כה כה לגו"ש), ע"כ. וצריך להבין מה זו שאלה באויו זכות נחנה זאת הצרכה ברכת כהנים לישראל והלא כמה מעלות טובות למקום עלינו וכמה מתנות טובות נתן לנו הקב"ה ברחמינו וברצו חסדיו אשר הגדיל לנו ומדוע נתעורר דוקא במתנה טובה זו שזכה הקב"ה על הכהנים לצדק את ישראל, וכאן הרי זה נעשה שואל באויו זכות נחנה לנו.

(ז) **ישא** ה' פניו אליך וגו'. בגמרא (ברכות דף כ' ע"ב) וכ"כ בתנחומא פ' זו ס' יו"ד) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך (דברים י"ד) אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד

בגשמיות למטה הוא התפשטות והשתלשלות השפע מלמעלה שנשתלשל ממדרגה למדרגה וכו', עד שנתפשט בעה"ז בגשמי וכו'. ועל כן נקרא לשונו לשון הקדש. כי כל השמות והתיבות הם למעלה בשרשם במקום קדוש העליון, ואח"כ כשיוצד ומשתלשל וכו' נקרא זה ההשתלשלות צורה השם בהשאלה. וכמו כן אני אומר כי יד האדם אינו נקרא בעצם יד, אלא הכח הרוחני שלמעלה קרוי יד בעצם, והשואל ממנו שם זה ליד, וכן עין המורה על כח ראות העין וכו', כולם הם מושאלים. כי יד תחת יד עין וכו'. בלשון הוא קדש בלי נקרא יד למעלה במקום קדוש, ואח"כ בהשתלשלות כל העולמות משנין לענין רבבות מדרגות נקרא יד בהשאלה, ויד זו תחת יד זו וזו תחת זו עד מקור הקדושה שהוא יד בעצם וכו'. ממלא כי כל התארים הנזכרים זו תצדיק עין און רגל יד וכו' כל אלה הם לשון קדש שמות עצמיים שלהם בקדושה, ואח"כ בהשתלשלות הוא בשאלה, עד שאפי' הגשמיים נקראים בשמות אלו בשאלה וכו' ע"ש שהם סימן למה שלמעלה וכו', לא שמכות יד כמכות יד או תצנית יד כתצנית יד תלילה וכו', וזהו נחצארכ החקירה בעצם שלא זכרו היעודים הרוחניים בתורה, כי באמת הוזכרו ואדרבה הם זכרו בעצם ולא בשאלה, שברי זה כל ענין הכשפעות שצ"י בתקותי ליעודים רוחניים שזכרו שם בעצם עפ"י אמתות לה"ק ששרשו למעלה, אלא שצדוד שאלו גשמיים אין לנו משיגים אותם התיבות אלא בגשמיות, כפי ענינינו עתה, עכ"ל הקדושים, ועי"ש שכתבתי.

ועפ"ז מצינו טעם נכון על שהקפידה תורה שחבה גרבה כהנים נאמרת בלשון הקדוש דוקא דבנה ה' לזה על הכהנים לצדק את ישראל, ולהשפיע להם באמצעות הברכה כל צריכיהם, לכל אחד ואחד מישראל די מחסורו אשר יחסר לו. אך יש שאין הכהנים יודעים ומכירים מה הם הדברים הנחמדים להם לישראל, וא"כ כיצד יתברכו ישראל ממקורות הברכות בכל צריכיהם, כשאין הכהנים מתכוונים בצרכיהם להמשיך אותם השפעה הצריכה להם. לזאת אמר כה תצרכו בלשון הקדש, וכיון שזאמרו הכהנים הברכות בלשון הקדש לא יחסר כל צד, כי בתוך הברכות הנאמרות בלש"ק כלל הקב"ה צרכי בני ישראל

(ד) **עוד** בגמרא (שם מ"ח ע"ב) ח"ר מנין לזכרנו? מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וזכרת, זו זכרת הן, את ה' אלקיך, זו זכרת הזימון, על הארץ, זו זכרת הארץ, העובד, זו זכרת ירושלים וכן הוא אומר הבה העובד הזה והלבונו וכו'. ול"ב מה ענין זכרת הארץ וזכרת זכרה ירושלים לקבצו בזה"ל, וכן מה ענין זכרת אלו לזכרה שהאדם מזכיר על מזונו, וללאור היתה הדעת נותנת לסומכן אלל זכרות החורה, ע"ש הכתוב (תהלים ק"ה) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים וישו צעזר ושמרו חוקיו ותורתיו יגלו, למשמעות הכתוב יגיד שלא נחמך ארץ כענין לישראל אלא על תנאי שיעסקו בחורה וזמנות. וכן מצוה להדיח צמח מקומות בזכרונם ז"ל. (ע"י בזה בארובת צמחי ויאלל משה מאמר יסוד א"י סי' מ"ג).

והנראה בזה בהקדמם מה שציארנו מאה"כ (דברים פ"ח) ויענין וירעבך ויאכילך את המן, והקשה באור"ח הקדוש מה קשן של דברים ויענין וירעבך עם ויאכילך וגו', ולפי משמעות הדברים גנאי המן יגיד, שאכילת המן היתה ללד הרעבון, וזה אינו שהכתוב הרבה זכרת המן וכו', ויתבאר עפ"י מה דא"י בגמרא (זכרות כ"א ע"ב) לזכרת החורה כתוב קרא (דברים פ"ב) כי שם ה' אלקה הבו גודל לאלקי אברהם שלפניה, ומיניה ולפניו נמי שריר לזכר על החורה לאחרים זכ"ו, ואילו זכרה של המזון כתבה חורה שריר זכרה לאחרים דכתיב ואכלת ושבעת וזכרת, וילפין מינה שריר ג"כ זכרה לפניו זכ"ו, יע"ש. והדבר נריר טעם מדוע זכרת החורה כתוב קרא אברהם שלפניה וילפין זכרה שלאחרים זכ"ו, ואילו זכרה של המזון איפכא הלא דבר הוא.

ואמינא עלה דהכל חד טעמא הוא, דהנה עבדו של אדם אשר צמח התחיל לאכול הוא רעב ומתאווה לאכול למלא נפשו כי ירעב, אכל אחרי שכלה סעודתו חלק רעבון. ולפי שזה קלה וגעלה נפשו צמחל עוד. משא"כ בלימוד החורה הדברים הפוכים, דאחרי שגבר הרגיש האדם נועם מחיקת הכה"ק אשר תערב לנפש מנופת לוף וכל טעם נפשו לא חמלא, אדרבה מנחה יגדל רעבון וצער צמחון עוד לשמוע דבר ה', ולהכרות

והלא אחת נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכן לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בחורה ואכלת ושבעת וזכרת את ה' אלקיך והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כזיתא (דמדאורייתא לא מזכרין עד שיעור שביעה, אלא דרזנן חייבו לזכר בשיעור כזית לר"י וכזיתא לר"מ) עכ"ד הגמרא. ויש להתבונן צמח שהשיבן הקב"ה למלאכי השרת ב"ר ראויים הם לישראל לישא להם פנים צעזר שהם מדקדקים לזכר עד כזית ועד כזיתא, אם הכוונה צמח דלפי לישראל וזכר צמחות טפן, והם מדקדקים לקיים חק מילי דרזנן, ע"כ דין הוא לשאת להם פנים, אי"כ יש לשאל הלא כמה מנחות דרזנן יש לישראל נחריין לקיימן כמו שמהם הסמ"ג במנין המנחות שלו ז' מנחות דרזנן, ומדוע נחר הקב"ה לדחות צמחות בזה"ל דייקא יותר מבשאר מנחות דרזנן. ומדקדק כך מילתא שהם מדקדקין לזכר עד כזית וכו', מוכח דמזכרת המזון דוקא השיבן הקב"ה תשובה וילת למכ"ש.

(ג) **בגמרא** ריש כולד מזכרין (דף ל"ה ע"ב) יליף מקרא שריר לזכר על מידי דמיכל, ופריך אשכחן זכרה שלאחריו זכרה שלפניו מנין (דלית לן חד קרא כלל ומסביר מוקמינן לה אברהם שלאחריו כדחזין בזה"ל שחייבה חורה לזכר אחר המזון דכתיב ואכלת ושבעת וזכרת) ומשני דליתא זכ"ו כשהוא שבע מזכר כשהוא רעב לא כ"ש (פירש"י ד"ה כשהוא שבע, מזה לזכר ולהודות על שבעו. כשהוא רעב, וזה להפיק רעב ע"י זרייתו של הקב"ה לא כ"ש שזה נריר לזכר להקב"ה יותר), ע"כ. וכתבו החוספות (ד"ה לפניו לא כ"ש) ללאו ק"י הוא, דא"כ חתא זכרה שלפניו מדאורייתא ולעיל פ' מי שמתו משמע גבי צל קרי זכרה שלפניה לאו דאורייתא וכו', עכ"ד החוספות. אך קשה דדברי הגמרא מעין לומר דק"י מעליה הוא, שכן אמרו צמח דליתא זכ"ו וכו' לפניו לא כ"ש. וכן מוכח להלן (שם דף מ"ח ע"ב) לענין זכרה שלפניו על הפה דילוף מק"י מזכרת המזון שאמרה חורה ואכלת ושבעת וזכרת כשהוא שבע מזכר כשהוא רעב לא כ"ש משמע דקל וחומר גמור הוא. ולפי"ז נראה כמו נד קושיות החוס', דא"כ חתא זכרה שלפניו דאורייתא וצמח משמע דליתא אלא דרזנן.

ובזה מבואר ע"י מאה"כ ויעקב וירע"ב ויאכילך את כמן, כי מקרא זה יציע אומר גודל מעלת הכמן ורצ שצחו. שכל כך היה הכמן עבדור ורחמי עד שבאכלך ממנו תאורו בזה בנפשו להוסיף ולאכול עוד. וזהו שיעור הכתוב, ויעקב וירע"ב ע"י ויאכילך את הכמן, דאף אחר שבאכילך את הכמן לא שבעה נפשך ממנו, ולא קנת באכילתו, אלא אדרבה עוד היית רעב ללחם בלחמו, בעבור גודל הקדושה שקנתה נפשך באכילך ממנו, ובכן.

ועל פי הקדמות אלו אף אנו נצט בהנחה סוברת, דהא דאמרן לעיל בדמאכלים גשמיים מכיון שאכל האדם כדי שבעו שוב אין הוא מתאורו לאכול, אין בדברים אחרים אלא בפשוטי עם אשר אכלו וישבעו ותאורו יצאו להם, אך לא כן איש הישראלי העובד את ה' בכל דרכיו, ואף בעסקו צרכי גופו הוא מתכוון לעבודת בוראו, כמאה"כ בכל דרכי דעבו, שגם באכלו מלחם הארץ מאכלים גשמיים הוא מוסיף בנפשו קדושה ועברה, וכידוע מה שפירש הכע"ט הקדוש מאה"כ (תכלים ק"ז) רעבים גם למאכל נפשם בזה תתעטף, דלמה צרה הקצ"ה עניני מאכל ומשעה שאדם תאז להם לאכול ולשתות והעטם שהם ממש נלוי אדר"כ וכו' ויש להם חשק לדבק בקדושה וכו', וכל אכילה ושתיה שאדם אוכל ושותה הם ממש חלק נלוות שלו שהוא לר"ק לתקן. וז"ש רעבים גם למאכל כשאדם רעב ונמא להם למה זה נפשם בזה תתעטף וכו', עכד"ק וכיון שבאמנעות המאכל שאדם אוכל בקדושה ובעברה הוא שואב ומזיג את מה"ק השבוים בתוכו, א"כ כשהוא אוכל מאכל בבויה זו הוי תוספת הקדושה שבמאכלו ממש כתוספת הקדושה שמוסיף ע"י לימוד התורה, וכשם שאחרי הלימוד הוא תאז ללימוד עוד, כן יחי אחרי אכלו ואחרי שמו בקדושה ובעברה, שתאורו לאכול, כי הנפש לא תמלא, ולא תשבע עינו מלהוסיף קצין הקדושה בנפש באמנעות המאכל.

ובהנחה זו יתיישב ע"י מה שהקשו התוספות על הא"י ק"י כשהוא שבע מנצח כשהוא רעב לא כ"ש, ממה דמשמע להדיא בש"ס דברכה שלפני לאו דאורייתא (קושיא דא"י) דכנה ידוע דבתה"ק מוניהם כמה אופנים

נפשו בטוב ונעמה, מכיון שכבר טעם צקה המטה מדובשה, משא"כ בערס התחיל ללימוד ועדיין לא הרגיש עריבות נעימות מחיקות התורה"ק אינו להוט כ"כ אחריו. ועל כן בלימוד התורה גלי לן קרא כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו שר"ק לנצח לפניה. שממנו נלמד ב"ש לנצח אחריו, דאם בערס הלימוד לר"ק לנצח אף שעדיין לא השיג מחיקות התורה"ק, עתה"כ שהוא מנצח אחר הלימוד שפריה מתוק לחכו, והוא תאז עוד למלא נפשו ממעטמותיה. אבל בצרכי"ז גלי קרא שר"ק לנצח אחריו דתחיב ואלתה ושבעת וברכת, ומינה יולף בקיף דמה כשהוא שבע שאינו תאז עוד למלאל אמרה תורה לנצח, כשהוא רעב ומתאורו לאכול לא כ"ש, שוב מלאחי כסדר זו כתובה על הקדמה ספר ההפלא"ה למסכת כתובות.

אכן כך מילתא דאמרן שכך טעמן של בני אדם להיות תאבים ומתאורו לאכילה רק קודם שיאכלו משא"כ לאחריו. לא שייך אלא במאכלים גשמיים בלבד, משא"כ הכמן שבו מלא רוחני דק, כמ"ש בסה"ק אגרא דכלה פ' שגלה עה"פ ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא וגו' בשם הס"ק מוהר"מ מרימאנאב זל"ה, שבי' הכמן דק וצריך כ"כ צרותיות עד ש"י אכילתו מזדקך הו"ק, והיה ניכר לכ"ה פנימיות חצירו ומשפחתו. והנה איש אשר היה מכיר את חצירו מיום שתמול בלא הדוע פנימיותו, ותשבו לנדיק או צחיפור, ובהיום אחרי שאכלו את הכמן נודע לו פנימיותו, ולא הכירו כי נדמה צעיניו לאיש אחר. והיו ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, ר"ל מי הוא זה כי נהפך לאיש אחר, עכד"ק. ומכיון שבאכילת הכמן מזדקך חומרם וצאה בצביריהם קדושה ועברה מלחם אצירים שמלאכי השרת אוכלים, א"כ לא הרי טעב אוכלי הכמן כטעב אוכלי מאכלים גשמיים, אלא אכילת הכמן ה' דומה ללימוד תה"ק, כשם שצלימוד התה"ק כל כמה שלמד צה הוא תאז יותר ויותר לטעום עוד מנופת א"ק דבש אמריה, כן היה באוכלי הכמן, שצכל פעם שאכלו ממנו איש כפי אכלו וקנו בנפשו תוספת קדושה ועברה ממה זכות הכמן וצחיירותו, תוספת בזה תאורו נפשם וגבר בזה הרעב לאכול ממנו עוד בעבור כה הקדושה המונה בו, שהנפש לא תמלא ולא תשבע מלהתאורו להוסיף קדושה ועברה.

ובחינות וכמה דברים תלויים במצב בני אדם ממדינתם ובחינתם, והתורה הקדושה דברה לבני אדם לפי מצבם כל חד לפום דרגא דיליה. וכמ"ש ק"י זל"ה ב"ש פ' לך לפרש צוה הא דתנן בצרכות (דף ע"ז ע"א) מעשה בר"ג שבא אשה וקרא ק"ש צליה בראשונה אמרו לו תלמידיו לא כך למדנו רבינו חתן פטור מק"ש לילה ראשונה, ח"ל אינו שומע לכם לנצל ממני מלכות שמים אפילו שעה אחת. ולבאר זה ה"אך בחמיר ר"ג על עמלו צוה שפטרנו תורה, הלא קי"ל בפטור מדבר ועושהו וקרא הדיוע. אכן הנה יש בני אדם שהם צעלי הנפש ונפשם עיקר, והם בני עליה, משא"כ המון עם הם צעלי חומר ואכלס יקרא זכרי הבקר לרבים. משא"כ זכרי הנפש, ולחיפוך צעלי הנפש. וא"כ אלו בהמון פטרתן תורה שאינם דבקים ואינם מכוונים, משא"כ צבני העליה. וא"כ מדבר לכ"א לפי מדרגתו כפי האמת, והיינו כלשון בני אדם, רק פשע כדין על הרוב ידבר בכל, ודי להכימא ברמיחא מה שנוגע לעמלו, עכ"ל. והמורס מה כי התורה"ק מדרבת לכ"א לפי מדרגתו ובחינתו.

ולפ"ז הא דילוף הש"ס צרכה שלפניה מצרכה שלאחריה. בק"י דאם כשהוא שבע מצרך כשהוא רעב לא כ"ש, לא אמרו כך ק"י אלא בפשוטי עם שאין אכילתם אלא להשביע רעבונם, ואחר שאכלו וישבעו ותאחזם יצאו להם שוב אין הם רעבים ותאחזם לאכול כצד ראשונה, צוה שפיר עבדין ק"י מעליה, אם כשהוא שבע מצרך אף ששוב אין לו צורך במאכל עוד להפיק רעבון, כשהוא רעב לא כ"ש שיבא חייב לצרך. שהרי עתה הוא הולך לאכול ולשבע לשבור רעבון. משא"כ צבני העליה ליבא למעבד האי ק"י, ודאדרכה איפכא היא, דאחר אכילה יחזק יותר הרעב בקצרו למלאות נפשו כי ירעב לנה"ק שנתון המאכלים, וחו ל"ש לנימור כשהוא שבע מצרך כשהוא רעב לא כ"ש, שהרי כשהוא שבע מאכילתו נפשו רעבה ומשתוקקת ומתאוה לנה"ק יותר מבתחלה צורם להשביע רעבון.

במצא דק"י זה תלוי לפי בחינת צ"ח וממדינתם איש לפי אכלו, כמבואר. בדפשוטי עם הוא ק"י מעליה משא"כ צבני עליה. ולזה שפיר ניתח מה

ודאמתא להכי אשכחנא טעמא למילתא שבתמיור ישראל על עמלן לצרך בזה"מ עד כזית ועד כביצה, ולתאורה מילתא דחמיהא הוא, דמכיון שהתורה לא חייבה לצרך אלא כדאי שביעה כזית יתכן להחמיר ולצרך צורם אכלו כדי שביעה. אכן הנה איתא בזה"ק פ' תרומה (דף ק"ג ע"א) פתח ר' חייא ואמר ואכלת ושבעת וצרכת וגו', וכי עד לא אכיל צ"י לשבעת ויתמלי כריסיה לא יצרך ליה לקציה וכו', אלא אפי' לא יוכל צ"י אלא כזית ורעותיה חיבה עליה וישוי ליה להבוא מוכלא עיקרא דמכיליה שבעת חוקרי דכתיב (תהלים קמ"ו) פתח את ידך ומשביע לכל חי רצון, לכל חי אכילה לא כתיב, אלא רצון, הבוא רעותא דשוי על הבוא מוכלא שבעת חוקרי, ואפי' דלית קמיה דצ"י אלא הבוא זעיר כזית ולא יתיר הא רעותא דשבעת שוי עליה, ובגי' ומשביע לכל חי רצון, רצון כתיב ולא אכילה וכו', עכ"ל. המורס מה כי לא צלצד שביעות מעיו תקרא שביעה, אלא גם שביעות רצון הו"א שביעה. וינחא לן לאוקמא דברי הזה"ק הללו צעוד כי בכל דרכיו, לדיק אוכל לשבע נפשו, להשביע חשוקתה להוציא יקר מוולג, הם הנה"ק הקדושות המעטפות צ"ח המאכל, ומאפים לחלן מומאר כדברי רש"י בזה"מ. ועל כן אין שביעתו תלוי בכוונת

פשיטא שלא היתה טענתם על פשטות התורה והמונח, דלא שייך צגוייהו קיום התורה כפשוטה שאינם צעלי גוף וגויה, והמונח האמורות בתורה רוצם תלויים צענינים גשמיים שלא יתכנו אלא, אלא שצאו צענה על פנימויות התהי"ק וסודותיה שהם חפלים לקחתה, ועל כך השיבם הקב"ה תשובה נילתח דמעלה יתירם איכא צדרי מעה אשר מלמד פנימויות התורה וסודותיה הם שומרים משמרתה של תורה גם בפשטות, שהם מקיימין מלכותה בפועל, משא"כ המלאכים שאין להם אלא פנימויות התורה, וזהו שא"ל לא זכו שירדתם אלא ואלתם בחוך ביתו, וצטעב שאלתם בחוך ביתו עניינם לנוכח הציטו איך עבד אלע"ה את צורו עבודה שלמה ותמה גם צעניני הגוף צאכילה ושתיה ושאר עניינים גשמיים, שבתכוון בהם להוציא יקר מזולל הם נילוצי הקדושה העמומים בהם ולהעלותם לשרש, וא"כ אין להם צדקה ולבא עוד אל המלך צענות תנה כורך על השמים, שהרי אין צידכם לעבוד את הטי"ת צכל אלו. ובכך נסתתמו טענות המלאכים, וחזרו לכודות על שניתנה תורה לישראל.

מבואר מה כי נשקצו ישראל את התורה וצאו המלאכים לקטרג עליהם, סתם הקב"ה טענותיה בהראותו להם העבודה הגדולה והתיקונים הנפלאים שעושה ישראל במאכלם ובמשחתם, דלא שייכי כל אלו במלאכים כלל ועיקר. ומכיון שצמעה זו של קדושת העבודה במאכל ובמשחה השתיק הקב"ה טענות המלאכים צמ"ת, לפיכך גם צענה שהם צאים לקטרג עוד במרמס היאך אחה נושא פנים לישראל, ניהא ליה לקב"ה להשיבם שישראל מודקקים לצרך עד כזות ועד צבילה. ועל כרחק דהוא מעשמה דאמון, דאף שאינם צצעים עדיין צשיעור כזות, מ"מ העיקר הוא צציעות הלאן כמבואר צה"ק, וכיון שצאכילתם הם מעלים נה"ק מן המאכל נאח להם לצרך גם צכזית. וזו טענה שאין עליה תשובה, שהרי אין צמלה"ש עבודה זו במאכל ובמשחה וצענינים גשמיים לא מניח ולא מקלחת, וראויים הם ישראל לישא להם פנים צעבור יקר תפארת מעלתם וקדושת עבודתם.

ואפ"ש עוד צטעם שהקב"ה משיבן ממה שישראל מודקקים עד כזות ועד צבילה, שהוא שער לישראל

מאכלו אם כבר מילא כריסו, אלא גם צכזית או צבילה צצטעב נפשו בהולאת נה"ק, אף שעדיין הגוף לא צצטע, כיון שהנפש אלא עיקר, והוא צצטע לאן מלא צכרת ה' נילח"ק שהוציא מן המאכל, שפיר קרינן ציה וצצטע ומצרך עליה. (ואף כי נתצאר לעיל דמעשה עוד יגדל רעיון נפשו ותצגר תשוקתו לשאוב עוד נה"ק, להוסיף קדושה צנפשו, אפ"ה מאחר שאל כל כזות צציעה מקרי, דנפשו צצטע לאן ממה שצבר שצבא והוציאה נה"ק מן המאכל, אלא דהוא מתאחר ומשתוקק להוסיף ולשאוב נה"ק עד אין שיעור, וכו').

ואחרי הדועת אלקים ארתנו את כל זאת, גודל מעלה עובד ה' צכל דרכיו. שאף אכילתו ושתייתו קדש לה', נאח אל הציאור לענייניו. דהנה איתה צמד"ר פ' יתרו (פכ"ה ח') עכ"פ ומשה עלה אל האלקים זש"ה עלית למרום שצית שצו וכו' צכזותה שעה צקשו מלה"ש לפגוע צמשה עשה לו הקב"ה קלסעדין של פניו של משה דומה לצברם, א"ל הקב"ה אי אחם מתצייסים ממנו לא זכו שירדתם אלא ואלתם בחוך ביתו אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא צכזית אצברם שנאמר לקחת מתנות צאדם ואין אדם האמור כאן אלא אצברם וכו', ע"כ. וכבר תמכו קמאי צזה דכיון שחזתמו של הקב"ה אחת איך עשה דבר שאינו, לצור קלסחר פניו של משה דומה לאצברם אחרי שלא ה' זה אצברם צאמת. וכבר ציאר זאת הגב"ק מהר"א זלה"ה צספרו צני יששכר (מאמר ימי הגבלה סי' צ') דמכיון שהיתה אחר עמו זכרות של אצברם אטי"ה נחש צכאילו הוא אצברם ממש, יעיי"ש שציא סמוכין לכך ממדרשי חז"ל, אך אי קשוא הא קשוא מה הסיבן הקב"ה למלה"ש דצעבור שאלכו בחוך ביתו של אצברם רצוי להם ליצות מפניו, ובכך סתם טענותיהם, ובי משום שאלכו אלא סעודת אחת גדלה חרפתם עד כדי כך שהסכימו לוותר על התכ"ק שצ"כ נתאוו לקבלה, ולא עוד אלא אף סעודת זו לא אכלו ממש אלא היו מראין כאוכלים, כמ"ש רש"י ז"ל עכ"פ והוא עומד עליהם וגוי ויאללו.

ולדרבנן יתצאר על נכון, דהנה כשעלה משה למרום לקבל את התורה צאו מלה"ש צענה לפני הקב"ה תנה הורך על השמים (צצת פ"ח ע"ג), והנה הא

חיי"ט) ולחזק מכיון ששואב איש הישראלי נה"ק מתוך המאכל אם תהי' אכילתו בקדושה, וזה מקרב זמן הגאולה, שפיר שייך לדרך צרכת הארץ וצרכת בונה ירושלים אחרי צרכת הין. דהא צבה תליין, שעי' אכילה בקדושה מקרעין קץ הגאולה, ואז יורה לור חסדו קבלתו לקצץ, ופדויו ה' ישוון וצלו ליון צרכה.

ובדרך זו נצא גם לביאור המדרש (קושיא א') ששואל באיזו זכות נתנה לישראל צרכת כהנים וכו', דהנה מאחר שצרכת כהנים מלאו המלאכים מקום לקטרג על ישראל היאך אחה נושא להם פנים, והולך הקב"ה לדחות טענתם, היתה הדעת נותנת שכדי שלא יוכלו המלאכים לקטרג על מה שהקב"ה נושא פנים לישראל מוטע שחומר צרכת כהנים בלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירין בה. כלומר ז"ל (שבת י"ז ע"ב), וכחצו הכוספות ברים צרכות (דף ג' ע"א ד"ה ועוין) בעטם שנתקן קדיש בלשון ארמי לפי שחפלה נאה ושצח גדול הוא ע"כ נתקן בלי תרגום שלא יצינו המלאכים ויתקנאו בו. וה"כ היה ראוי לכאורה למעבד צרכת כהנים לאומרה בלי תרגום אשר לא ישמעו המלאכים לשונו ולא יבואו בעטנה עוד. אך לא כן חזינו, ואדרבה נלטו כהנים לדרך אח ישראל בלשון הקדש דוקא כדאיתא בסוטה (דף ל"ה ע"א) כה תצרכו בל"ק, וכן אי' במגילה (דף כ"ה ע"א) צרכת כהנים נקראים ולא מתרגמין. הרי שהקפיד הכתוב שחומר בל"ק דייקא, ומינה שאין להם לישראל להתיירא מעטת המלאכים, וע"כ שיש בידם די השצ על טענתם.

וזהו ששואל המדרש על הכתוב כה תצרכו שמענו למדו ז"ל, בלשון הקדש, באיזו זכות, כלומר איזו זכות יש להם לישראל שבעבורם הם מוצעחים לדרך צרכת כהנים בל"ק שהמלאכים מכירים בו, ואינם יראים פן יקטרגו. ועל זה נא כמשיב בזכות אצרכם אצינו וכו', והיינו כדאמרן שעי' שמזכירין להם עבודתו של אלהים באכילה ובצחיה מסתתמין טענותיו, שאין הם כלל בגדר עבודה כזו. אלא ישראל בלבד, וצדין הוא שישא להם הקב"ה פנים מזה כנגד מזה, יען שאף הם עוסקים בקירוב רחוקים בצירור נילוינות הקדושה, ובבן.

צמדה כנגד מזה, דהנה צמדרש הקשו ג"כ קושיא זו כתוב א' אומר ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר אשר לא ישא פנים, ומשני כשישראל עושין רש"מ ישא ה' פניו אליך ובשארין עושין רש"מ אשר לא ישא פנים, וכו'. ד"א ישא ה' פניו אליך בעולם הזה (שעי' תשובה) אשר לא ישא פנים לעב"כ. והנה ענין התשובה הוא שבהיעט חורר ומתקרב להשי"ת אחרי שכיב מרוחק ומובדל ממנו ית' בצלמנועות הכטא, וכמו שדרשו ז"ל (צרכות ל"ד ע"ב) דא"ר אצבו צמקים שבעלי תשובה עומדין אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד שגא' (ישעי' י"ז) שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא וכדר לקרוב. אלאמה דכעצל עזירה קריו רחוק עד שיעשה תשובה, שאז הוא חורר ומתקרב להשי"ת. והנה כדרך זה הוא גם צירור נילוי הקדושה שגפלו לעמקי הקליפות, ובצלמנועות עבודת איש הישראלי בקדושה ובעברה הוא חורר ומעלה אותם ממקום נפילתם.

וזו תשובה השיב הקב"ה למלה"ש איך לא אשא פנים לישראל, והיינו בזמן שהם עושין תשובה כמבואר צמדרש ה"ל, הלא ראויים הם לך שתתקבל תשובתם, ואשוב לרעות צבה ולקרבם. מאחר שהם מדקדקים עד כזית ועד כציבה, משום שהם שבעי רגון ששאבו נה"ק שהיו עמונות צמאכל וקירצו והעלו אותם אל הקדושה, עיי' שאלכו סעודתם בקדושה ובכוונה הראויה, שהרי מעטם זה הם ראויים לדרך על כזית וכציבה, אע"כ דאכתי ליכא הנאה מעיו. ומכיון שהם עוסקים בקירוב נה"ק שהוא קירוב רחוקים, צדין שהוא שחמדוד להם צמדה כנגד מזה לשאת להם פנים ולקבל תשובתם, ולחזור ולקרבם לעבודתי אחרי שהיו מרוחקים בעוונם.

ובזה מלאנו עוב עטם למח שנתקנה צרכת הארץ וצרכת בונה ירושלים בצרכת המון, דהנה ידוע מ"ש הספ"ק כי תכלית גלות ישראל צין האומות הוא לצרר כל הנה"ק הפזורות צארבע כנפות הארץ מנחתם חטאו של אדמ"ר. והאריך בענין זה בשל"ק (שער האומות אות ק') כי הגלות הוא לורר הגאולה, וכאשר יושלם הצירור ויתקצבו אל הקדושה כל הנה"ק המתפזרים תהי' הגאולה (ועי' בספרי ויואל משה מאמר ישוב אי"י ס"י ק"י, ובדברינו לעיל פ' צחקתי עי' *).

ס"ג תשכ"ד

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תדברו את בני ישראל אמרו להם יצרכך ה' וישמך וגו'. **צמד"ר** (פ"א ה') ד"א וישמך מן המזיקין המקיפין אותך שנה' (תהלים ל"א) ויפול מלךך אלף וגו' כי מלאכיו יאזר לך וגו'. ולהלן איתא צמד"ר (פ"ב ג') ע"פ ויהי ציוס כלות משה להקים את המשכן וגו'. הכ"ד יושב צסתר עליון וכו', שיר של פגעים זה משה אמרו בשעה שה' עולה להר שהיה מתירא מן המזיקין וכו' עיי"ש שהאריך במדרש כמה מרובים הם מיני המזיקין המושלים בעולם, ושכחות התורה מצטלקן ומפלת מהם חללים חללים. ומסיים המדרש א"ר יוחנן עד שלא הוקם המשכן היו המזיקין מתהרגין בעולם לצריות ומשהוקם המשכן ששרתה השכינה למטה כלו המזיקין מן העולם, הכ"ד וגע לא יקרב צאהלך זה אהל מועד. ארשב"ל מה לך אלל ספר תהלים ובלא צמקומו איתו חסר, יצרכך ה' וישמך מן המזיקין אימתי ויהי ציוס כלות משה, מכו ציוס כלות שכלו המזיקין מן העולם, עכ"ד המד"ר.

כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו, א"ר צרכיה צש"ר יהודה צ"ר סימון אמר הקצ"ה למשה לעצבר היתה איצה בימי לבין בני שנהא ציוס וצין בני תחרות ציוס וצין בני אכל עכשו שיעשה המשכן אהבה בימי וצין בני שלום ציוס וצין בני הוי כי ידבר שלום אל עמו אלו ישראל על-שעשו המשכן וכו', ומיין אתה יודע שצמשכן הכתוב מדבר שכן כתוב אחריו (שם) אך קרוב ליראוי ישעו לשכון כבוד צארנו אימתי היה שלום לישראל צזמן ששכן כבוד הקצ"ה צמשכן וכו'. ארשב"ל מה לי ללמוד דבר זה מספר תהלים, דברי תורה היא אפי' צמקומה איזה חסרה כלום, ראה מה כתוב וישם לך שלום אימתי ציוס כלות משה, עכ"ד המד"ר. והנה דרשה זו היא עפ"י מדה סמוכין ידרש מסיכות וישם לך שלום לפי ויהי ציוס כלות משה. ולכאורה קשה דלעיל דרש סמוכין וישמך לוייה ציוס כלות משה שציוס הקים את המשכן כלו המזיקין, וכילד דרשין תרי קראי סמוכין לפי ויהי ציוס כלות משה, חדא וישמך, ועוד וישם לך שלום, הא ככל מקום דרשין ענין א' מסיכות ואל שני ענינים נפרדים.

והנראה לומר צביאור הענין ותחלה נבא לתרץ הא דאיתא צמד"ר שצבקמא המשכן כלו המזיקין מן העולם (קושיא א'), עפ"י מה דאיתא צתורת כהנים פ' צחקתי (הוצא צילקוט שם רמז תער"ב) ע"פ וצשצתי חיה רעה מן הארץ רבי יהודה אומר מצעירים מן העולם, רבי שמעון אומר מצציותן שלא חזיק, אמר ר' שמעון אימתי שצחו של הקצ"ה כשאין מזיקין או כשים מזיקין ואינם מזיקים, הוי אומר כשים מזיקין ואינם מזיקים. וכ"ה אומר (תהלים ל"ב) ממור שיר ליום השבת למצציות מזיקין מן העולם שלא חזיקו, עיי"כ. והרמב"ן ז"ל צפ' צחקתי בסכים כי דעת ר"ש הוא הנוכח שלא יצצית הקצ"ה לגמרי את החיות הרעות מן הארץ, אלא שכתבי ארץ ישראל צזמן קיום המלאות כאשר הוי העולם מתחלתו קודם חטאו של אדם אין חיה ורמש ממית האדם, כי לא היה הערף צחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם, כי נגזר עליו להיות ערף לשייכים וכושם הערף טבע להם וכו', וצחיות ארץ ישראל על השלימות שצצות רעת משהם ועמדו על הטבע הראשון אשר הושם

וצ"ב להבין מ"ש המדרש דכשהוקם המשכן כלו המזיקין מן העולם, ודרי חזין שהיו עדיין מזיקין בעולם ציוס חכמי הש"ס כמובא צתלמוד צכמה דוכתי, ואם כבר ספו חמו כל המזיקין מן העולם צבקמא המשכן מהיבן היו המזיקין הללו, והלא גם המזיקין הם צרואים ככל צרואי העולם ששייך צהם לידה ומיתה, כאמרז"ל ששה דצרים נאמרו צשדים וכו' שלשה צצני אדם אוכלין ושותין צצנ"א פרים ורצים צצנ"א ומחין צצנ"א, ע"כ. ומלניו שגם את השדים הכנים נח צציהה שלא יכלו מן העולם כמו שדרש ז"ל (הוצא צרש"י שם) ומכל החי אפילו שדים, עיי"כ. הוי ששייך צהם ענין כילוי המין, ול"כ חקשה דאם כדברי המדרש שכלו לגמרי מן העולם מהיבן חזרו אחרי כן.

צ ויהי ציוס כלות משה להקים את המשכן וגו', צמד"ר הכ"ד (תהלים פ"ה) אשעשה מה ידבר הא-ל ה' וגו', א"ר יהודה צ"ר סימון צאותה שעה שמע משה קול נאה וקול משובח וכו' מה שמע

שכתירו את התרגולתא דאגמא, ואח"כ נודע הדבר שביא דורסת.

אכן לפי מה שהקדמנו מדברי הרמב"ן הקדוש ה"ל דעבד החיות וממנהן תלוי צמצם הדורות ונעששים, אפ"ל כי בזמן שכתירו חכמים את התרגולתא דאגמא היו אותם הדורות צמיחה גבוהה, שלא היו רעים וחטאים, וכיתה השפעתם גם על החיות שגור בקתן עבד טוב כעין שיכ"י לעת"ל, ונתכפכו סימניהם לטוב. ובאמת היה תרגולתא דאגמא עוף טהור באתה שעה, שחל ממנו עבד הדריסה ונשאר בו סימני טהרה בלד, וכדון עבדו חכמים שכתירו באתה דור. אמנם אח"כ שברע מצב הדורות והיו אישי הדור רעים וחטאים ונתקלקלו, נתגברו כוחות העומאח בחיות ובעופות, וכונס עבד הדריסה בתרגולתא דאגמא, ואז חזר להיות עוף עמא כד חיות רבין דדריסה ואכלה, מש"כ בדור הקודם לא ה"י דורס, ובכן. (ועי' מה שכתבנו בזה ביתר ביאור לעיל פ' נח ע' קל"ב).

והשתא יתבאר ע"י המד"ר ה"ל דביום הקמת המשכן כלו המזיקין מן העולם, דאין הכוונה שכלו לגמרי ואבדו מן העולם ולא נשאר מהם עד אחד, אלא כוונה המדרש שנתבעל מהם טבעם הרע, ולא הוסיפו להשחית עוד בעולם, ובדברי ר"ש בת"כ דהבעתה והשחית חיה רעה מן הארץ קאי על השחית כוחות הרע מהם, שלא יוסיפו עוד להזיק, וזה"ל כן הוא שבהקמת המשכן נתבעלו מהם כוחות הרע שהיו דבוקים בכם עד אותה שעה, שהיו דרכן ללכת ולהזיק, וביום שהוקם המשכן לא הריעו ולא השחיתו עוד בעולם. וזה ללד שבי' יום הקמת המשכן גדול כיום צריאת שמים וארץ כאומרים ז"ל (ת"כ ר"ש שמיני וכו' במגילה דף י' ע"ב), על כן כשם שבתחלה הצריחה לא ה"י בחיות טבע הרע וההשחית, אלא חטאו של אדם גרם שיושם בכם טבעם הרע, כמו כן ביום הקמת המשכן שנמחל להם לישראל על אותו עון והיו כולם קדושים וטהורים כמלאכי השרת, ע"י כן כלו ונתבעלו כוחות העומאח והסע"א אשר בקרב המזיקין, ומכיון שחללו המזיקין לברע ולא הזיקו עוד ה"י כאלו כלו ונתבעלו מן העולם לגמרי

בכם טבע וזירחם. ועל כן אמר הכתוב על ימי הנואל היואל מגזע ישי שיסוב השלום בעולם, ויחדל הערף ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר ה"י טבעם מתחלה וכו', עכ"ל הרמב"ן ז"ל. והמורס מדבריו כי ענין הכוחות הבהמות והחיות ורוע דרכם ומנהגם לערף ולדרוס הוא רק בצבת החטא, וכאמרם ז"ל (צרכות ל"ג ע"א) לא ערוד ממית אלא החטא ממית, וכאשר יעשו ישראל תשובה שלימה ויחדל רעת האדם ויתכפר וישתנה טבע ומנהג הבהמות והחיות ויחדלו מלערף.

ועל דרך זה כתבו המפרשים (עי' אור החיים הק' פ' שמיני על הפסוק וכו' גרר לא יגר) לנאר מאמרם ז"ל למה נקרא שמו חזיר שעתיד הקצ"ה להחזירו להחזיר, והקשה ה"פ"ת הא זאת התורה לא תכל מוחלת וכי"ל ישתנה הדין להחזיר החזיר באכילה, וביארו כי סימני העומאח צבעו חיים מורים על כוחות הרע הדבוקים בכם, שנמחמתם בא להם טבעם הרע לדרוס ולערף אבל לעת"ל כשיחבעלו מהם כוחות העומאח הדבוקים בכם ישתנה טבעם ויתכפר לעוב, וממילא ישתנו סימניהם ויולדו להם סימני טהרה. והשתא אין כאן שנינו דיני התורה, אלא השינוי ה"י בבהמות עלמן שיטתו לטהרה, וכשיטתו סימניהם ויולדו בכם סימני טהרה אין זה מין החזיר שאסרתו תורה אלא אחר הוא. (ועי' בדברנו לעיל פ' בתקתי ע' ת"ע מה שכתבנו בזה).

ועפ"י בחינה זו ביארו (עי' בדברנו לעיל פ' שמיני ע' רנ"ו באורך) הא דא"י בגמ' (חולין דף ס"ב ע"ב) בתרגולתא דאגמא דר' פפא שריא, דרש מרימר תרגולתא דאגמא אסירא. חיות דדריסה ואכלה, ופי' רש"י ראוה חכמים שביא דורסת ואוכלת וכו'. ומתוך שאין אנו בקיאים בכם י"ל דעוף הבא לפינוי יס לומר שמה ידרוס, וזה הך תרגולתא דאגמא כיו מזיקין בה בעבורה ולאחר זמן ראוה שדורסת וכו', ע"כ. ולכאורה הך מילתא תמיכה טובא, היאך יתכן שיכיו גדולי חכמי ישראל ראשונים כמלאכים טועים בכך להחזיר ח"ו העמא הלא כל רז לא איום להו וכל דצריכה צריכה נאמר, וכי"ל יא ח"י מכשול נורא כזה מתחת ידיהם במאכלות אסורות,

בין קצ"ה לישראל, כ"ל שאמר לו הקב"ה למשה לשעבר (ע"י חטא העגל) היתה איבה שגאה וחסרות ציוני וציון בני אצל עכשיו משמעה המשכן הזהב וכו' שלום ציוני וציון בני. מכל הלין חזין להדיא שיעקר הכל הוא השלום בין ישראל לאזניהם שבשמים, ושלום זה לא יתכן אלא ע"י שגרויח ונצדיל את המינים והאפיקורסים הטועים והמטעים מעדת ישראל.

ועפ"י זה אמרנו לבאר הא דתנן בשלחי מסכת עדיות (פ"ה מ"ז) אין אליהו צא לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם, שגא' הנה אנוי שולח לכם את אליהו הנביא וגו' והשיב לב אבות על אבות ולב בנים על בנים על אבותם. ולבאור מאי קא ממעט מחגי' צמח שאמר אין אליהו צא וכו', "אלא" לעשות שלום בעולם, דליכא למימר דכוותיו כדמשמע בפשטות שלא יצא כי אם בעבור דבר זה בלבד ולא יעשה שום ענין זולתו, שכרי אליהו צא לבשר את קץ בגאולת ישראל וגם יתקן לנו כל חמירה וכל דבר המועיל בספק ושלא יבולנו לעמוד עליו בצדקה, כדמצינו בגמרא כמה פעמים עד שיבא אליהו. וכמו שאמרנו דורשי רשומות צמ"ש הש"ס באיצטרא דלא ליפשיטא דתקן שהוא נוטריקון רשבי יתכן קשיות ואצטיות, וא"כ נריך להבין מה קא ממעט באומריו אין אליהו צא וכו' אלא לעשות שלום בעולם, הלא כמה וכמה ענינים רבים ונכבדים יש שאליהו הנביא צא בעצורם. גם מה דליק לה מדכחיב והשיב לב אבות על בנים ל"צ דלכאורא אין מונח כ"כ ענין השלום במקרא זה, ונריך להבין כיצד יליף ליה מינה.

אמנם נראה דכיה על כרחך אין לומר דמ"ש התנא אין אליהו צא לא לרחק ולא לקרב הוא כפשוטו, שכרי מקרא מלא דבר הכתוב (יחזקאל כ') וברוחי מכס המורדים והפושעים צי וגו'. ופוק חזי מ"ש בעל המדרים זל"ה"ה (בדיוני מלכות התלויות בארץ) דאחרי שהאריך להפליג בגודל חביבות מלכות ישוב א"י, סיים שם שהצאנו לארץ ישראל ואין שמים על לב כי הם צהיכל המלך ומורדים ופושעים ומרבים בסעודות ומרחמים עליהם הכתוב אומר (ירמיה כ') ותבואו ותעמלון את ארצי וגו', וכתוב (ישעיה א') מי בקש את מותם וידכס רמום חלרי, ולא יעלה על לבם

שכרי נשחנו והפסכו לעזב ופניהם לא היו להם עוד, וכן. אכן אח"כ כשחזרו בני ישראל לחטוא אחרי שהוקם המשכן ובדאי' צמד"ר פ' זו עה"פ לו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל זרע וכל זרע עמא לנפש דקאי על צעלי עבירות עו"ש מגלי עריות ופסכ"ד, שלטנו ישראל להרחיק מציניהם, וכיון שהיו צדק צעלי עבירות נחגברו כוחות הרע והסטי"א בעולם והוכחז למזיקין עצם הרע, וחזרו המזיקין ללשם ולחזק, וכן.

ודאיתא לכי יתבאר לנו המדרש כ"ל דדריש סמוכין וישם לך שלום ויהי ציון כלות משה אימתי ה' שלום לישראל ציון כלות משה (ע"י קושיא צ') בשנקדים עוד דכיה ידוע גודל מעלת השלום והעבירות העלומות הנמשכות בסנחה, וכאשר באריך צמד"ר צ' זו צמעת השלום. אמנם כמה דברים אמורים בבני ישראל שומרי תורה ומצוות יראי ה' וחושבי שמו, שאותם מחויבים לחבב בכל לב ונפש ולהרחיק מפירוד ומחלוקת עמהם, משא"כ כלפי מינים ואפיקורסים לא יתכן לפתוח בשלום, אדרבה חייבים לשנוא אותם בחכלות, ולמחות בהם בכל היכולת, ובמאה"כ (תהלים קל"ט) הלא משנאך ה' אשנא ובחוקמומך אתקוטע חכלות שגאה שנאחז וגו'. וכבר הארכנו בביאור ענין זה (ע"י גם בדברנו לעיל פ' אחרי ע"י פ') כי השלום האמיתי הגמור הוא השלום בין ישראל לאזניהם שבשמים. לא ולמד ממה שאמרנו ז"ל (שבת קט"ז ע"א) דספרי מינים נשרפים עם אצרותיהם, וליקף לה בק"ו ומה לעשות שלום בין אדם לאש או אמה חורה שמי שנכתב בקדושה וימחה על המים הללו שמעלים קנאה איבה וחסדות בין ישראל לאזניהם שבשמים עאכ"ו. והנה אם ח"ו שתקום למעשי המינים ואין מוחין כנגדם מרחיקים צדק את השלום בין ישראל לאשכנז"ש, דכל זמן שרשעים הללו מעורבים בין ישראל אין שלום ובאחזות הגמור בין ישראל הכשרים לאשכנז"ש, וא"כ המוחים כנגדם ומוקיעים פשעיהם ומגלים מעשי ונבלתם צעיר בת רבים למען ידעו להרחיק מעליהם דרכם, הם המעילים שלום כזכור בין ישראל לאזניהם שבשמים. ודבר זה למדנו גם מדברי צמד"ר כ"ל דדריש מדכחיב וישם לך שלום דקאי על השלום

השלוש בין ישראל לאזכרם שבשמים ויבן, דמח
יושב השלוש האמיתי על כו ע"י שיסובו ישראל
לדרכי אבותיו הקדושים ויחקרנו לעבודתו ית"ש.
ח"ש והשיב לב אבות על בנים שיחזיר אליהם הנביא
אח ישראל בתשובה וילכו בדרכי אבות, שזכו השלוש
האמתי בין כנס"י לאבש"ש.

ועפ"י זה אפ"ל בדרשת המדרש על וישם לך שלום
וכו' שלום בני וזין בני ג"כ הכוונה אל השלוש
הנ"ל ע"י הרכחת בעלי עזירה מקרב ישראל, כדפחת
לשעבר היתה חיצה שנאה וחתרות בני וזין בני,
וכיינו ע"י הע"ר שהענינו אח ישראל בעגל, וגרמו
לשנאה וחתרות בין ישראל לאבש"ש, על כן חזר
וישם לך שלום משעשע המשכן וכו' שלום בני וזין
בני, וכיינו ע"י שהרחיקו ובדילו מקרב עדת ישראל
אח הפושעים והמורדים (כמבואר בזוה"ק פ' פנחס
דבחקת המשכן בדילו אח הע"ר מקרב ישראל,
וע"י בדברנו לעיל פ' ויקהל באורק). ובזה יבא על
נכון לשון הכתוב, "וישם" לך שלום, דלכאורה ענין
השלום הוא העדר ומוניעת והקטעה והפירוד, ומאי
שימה שייכא גביה. וכיו"צ דקדקו בגמרא (סנהדרין
דף ז' ע"ג) במה"כ ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם, אמאי נקט ל' שימה במשפטים ודרשו אלו
כלי הדיינים דשייך בהו שימה. וה"נ יתפרש "וישם"
לך שלום דעצור שיתקיים השלוש האמיתי בין
כנסת ישראל לאזכרם שבשמים לרדק לעשות מעשה
רבה, ללחום נגד הרשעים ולכרחיקם מעדת ישראל,
ולכתי נקט וישם לשון מעשה.

ואפ"י עוד נעטם אומרו וישם לך שלום דכנה
תתן צ"י חיצוה נשך ואלו עוברים בלא תעשה
(כשמולח לחצורו צריצית) הלוה המלוה הערצ
והעדים ותכ"א אף הכופר, ומפרש בגמ' דערב ועדים
עוברים משום לא תשימון עליו נשך דמשעשע שנכתב
השער וכס חתמו עליו הויה שימה וחייבים עליה.
הרי דכתיב הויה כשימה משעשע שנכתב הדבר והחכם.
וכנה איתא ברות רבה (סוף פרש"י ד') ר' כהן ור'
יבוסע דסבנין בשם ר' לוי לשעבר הויה אדם עושה
מלוה והנביא כותב ונשכו כשאלם עושה מלוה
מי כותב ונשכו כותב ומלך המשיח והקצ"ה חותם

שאתרי מותם יאשרו בא"י אלא במוחם יגרשום חותם
ככלבוס. ובפרקי דר"א (פליד) איתא דכל המוחס
מן הרשעים בא"י נפשותם נשלים בקלע חוץ לארץ
שנא' ואת נפש איויבד יקלענה בתוך קף הקלע ולעתיד
הקצ"ה אוחז בכנפות הארץ ומנער אותה מכל
עומאה ומשליך אותה לחוץ שנא' (איויבד פליד) לאחז
בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, ע"כ. הרי לך
כי לעתיד לבא יהי הצורור והאיויבד הגמור, וינערו
אח הרשעים מן הארץ ולא תשאר בה כל עומאה,
וא"כ איך אפשר שאין אליהם צא לרחק, הלא צ"כ
יחקרו וינערו אח הרשעים מא"י.

אמנם לפי"מ שביארו דריחוק המינים והאפיקורסים
ובדלתן מצין ישראל הוא הגורם להשכיח השלוש
בין ישראל לאזכרם שבשמים, שח"י כוונה התנא על
זה הדבר, אין אליהם צא לא לרחק ולא לקרב, ובדמפרש
שם שלא ירחק אח המשפחות שיש בהם פסול שנתמעו,
ואח"כ חזר לפרש שלא תעשה שאינו צא לרחק כלל,
אמר "אלא" לעשות שלום בעולם, הוא "אלא" צא
למעט צמח שאמר בתחלה שאין אליהם צא לרחק וכו',
כלומר דמה שאומר שאין אליהם צא לרחק תנאי הוא
הדבר, דבאופן שיהי' לורך לרחק כדי לעשות שלום
בעולם יבא אליהם לרחק, וכיינו שירחק ויבדיל
הפושעים והמורדים כדי לעשות שלום בין ישראל
לאזכרם שבשמים, שהוא השלוש האמיתי. והשתא ח"ש
שלא נתכוון לומר דאין אליהם צא אלא עצור לעשות
שלום בעולם בלבד ולא עצור דבר אחר וזלחה, דוודאי
ביאתו היא כדי לבשר הגאולה ולתת קושיות ואצטיות,
ועוד דברים רבים ונכבדים, אלא ה"ק אין אליהם
צא לא לרחק ולא לקרב, וקמפרש דצריכו ואילו שאין
כוונתו שאינו צא לרחק כלל, "אלא" שח"י ביאתו
לרחק רק כדי לורך לעשות שלום בעולם בין כנס"י
לאבש"ש. ויהי' סגנון המשנה עפ"י זה דמה שמסיים
אלא לעשות שלום בעולם לא קאי על אומרו אין אליהם
צא, אלא קאי על מ"ש לא לרחק ולא לקרב על זה
אמר "אלא" כדי לורך לעשות שלום בעולם, והכין.

ומעתה יתבאר מה דילוף דאין אליהם צא וכו'
אלא לעשות שלום בעולם מדכתיב והשיב לב
אבות על בנים וגו', דלפי"מ דאמרן שהכוונה על

טבעם ברע וזמרו להיות כקודם החטא של אדמה"ר, וכן, זה הטעם למד שדרש ר' שמעון בנ"י הכ"ל מחמור שיר ליום השבת למשיבת מזיקין מן העולם שלא חיוק, כי ציוס שכולו שבת ומנוחה לעמ"ל, כשיחזור השלום האמיתי בין ישראל לאשכנז"ש, אז ישבת הקב"ה המזיקין שלא חיוק.

ובדרך זה אפ"ל מאמר הגמרא בזבחים (דף קט"ז ע"א) שכשנחמה חורה לישראל ה' קולו בולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי אומות העולם אחזקו רעדו בדיכויבין וכו', נקצצו כולם אלא בלעם הרשע ואמרו לו מה קול הכמון הזה אשר שמענו שמה מצול בא לעולם, א"ל וכו' ה' למבול ישב כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מצול לעולם, ומה קול הכמון הזה א"ל חמדה עוצה יש לו צבית גמיו וצוקש ליתכז לציוו שנא' ה' עוז לעמו יתן מיד פתחו ואמרו ה' יצרך את עמו בשלום, והקבוצה ידועה היצך והפכו האומות צפתע פתאום להיות אורבני ישראל, עד שצרכו אותם בצרכת השלום, והלא צידוע שכם שונאים אותו שנאה עזה כמות ומה זה ה' להם שהרפכו להיות דורשי שלומיו ועוצתיו. אמנם לדרכנו אפ"ל צידוע שכל הצריחה תלוייה ועומדת צמעיו בני ישראל וכמבואר במדרש הכ"ל דבהקמת המשכן כולו לגמרי המזיקין מן העולם צעבור שהיו כל ישראל כשרים באותה שעה, וכשחזרו לחטא חזרו המזיקין ללאת ולבזק, והנה כששמעו האומות שהקב"ה עומד לתת חורה לישראל, ידעו וצביוו כי צפעולות בני ישראל תלוי כל העולם, אם יעיבו בני ישראל מעשיכם וישמרו חורה ה' אזי תחדל רעת המזיקין וחיות הערך ולא חיוק עוד, ואם ח"ו יתטאו ישראל יעמדו המזיקין והחיות הערופות על עצבן ומנהגן הרע, על כן אמרו ה' יצרך את עמו בשלום, שיהי' שלום בין הקב"ה לבנשט ישראל, ולא תהי' חיבה ותחרות ופירוד ביניהם וע"י כן תחדל רעת המזיקין, וישבת הקב"ה את החיות הרעות שלא חיוק, ומעתה לא למען ישראל ותכוונו בצרכתם כי אם עובת עולמם דרשו האומות שיושבתו המזיקין מן העולם, ולא ייעצו גם להם.

וזה אפ"ל גם במאמ"י (תהלים קי"ז) כללו את ה' בלתיים שצחורו כל האומות כי גבר עלינו

על ידיכם, הכ"ד (מלאכי ג') אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו', ע"כ. מבואר מה כי מעשי המלכות של כל אדם מישאל נחבז בספר ע"י אליהו הנביא ומלך המשיח והקב"ה חותם על ידיכם, חזכותו שמור ומונה ליום הגמול שצכות התורה והמלכות אשר עשה יקרב הקב"ה קץ בגאולה, וימחר ויחיה ציאת אליהו הנביא ומלך המשיח, כדכתיב בהאי קרא אז נדברו יראי ה' וגו' ויכתב בספר זכרון לפניו וגו' וכו' לי אמר ה' לצבאי' ליום אשר אני עושה סגולה וגו', ומסיים הנביא הכה אנו שולח לכם את אליהו הנביא וגו'. ופי' המפרשים שם שצכות התורה והמלכות ישלח לנו הקב"ה את אליהו הנביא (וע"ש במלכות). וזהו שלמה"כ, "וישם" לך שלום, פירוש שימח זו שאליו הנביא ומלך המשיח כותבים בספר והקב"ה חותם על ידיכם מה שאדם מישאל עושה מזה, הוא המקרב והמביא אל השלום האמיתי בגמור אשר יחי' בין כנסת ישראל לאצטיו שצשמים. וכמ"ל שצכות התורה ומלכות אשר נכתבים בספר, ישלח לנו הקב"ה את אליהו הנביא לעשות שלום בעולם, לקרב לבות ישראל לאצטיו שצשמים.

והשטא דחתאן להכי יתבארו צ' הדרשות של המד"ר דבתחלה דרש מסמיכות וישמך לפי ויהי ציוס כלות משה שציוס הקמת המשכן כולו המזיקין מן העולם, והדר דרש מסמיכות וישם לך שלום ליהי ציוס כלות דמשבוקס המשכן ה' שלום בין הקב"ה לבני ישראל, דדרש אימיתי וישם לך שלום ציוס כלות משה, ולפי"מ דאמין ח"ש, שהרי השבתה המזיקין מן העולם תלוייה בשלימות בני ישראל ובצטרון מעשיכם, אם חכו ויתקנו מעשיכם אזי תחדל רעת המזיקין, שכל כוחם והשפעתם ללאת ולבזק היא מכחותיהם ברע והכע"א ובהבעל כוחות העומאח יבעל עוצם ומנהגם ברע ולא ירעו ולא ישחיתו, וא"כ לא דרש הכה תרי סמוכין אחד קרא אלף חד מילתא ייבאו וזה צבא תליון, דהשבתה המזיקין תלוייה בשלום בין ישראל לאצטיו שצשמים, אם זכו ישראל והשלום שורר ציוס לבין אצטיו שצשמים אזי ממילא יתבעלו המזיקין, וזה ה' ציוס כלות משה להקים את המשכן, שאז היחה אהבה ושלום כציוכל בין קב"ה לבנש"י כמ"ל, על כן בעלו המזיקין מן העולם, שניעול מהם

במילואות אלה שהוא בהסתר ונעלם אצל זה וודאי ויודע לכל שהוא קיים, אצל בזמן הגלות משהרבה עירנו ושמים בית מקדשנו „ניטל“ כבוד שההסתר והבעלם גדול כ”כ שגאלו ניטל לגמרי החורבן מצית חיינו הוא ארץ ישראל, שאין יודעים כלל איזה מקום החורבן.

וע”ד זה אפ”ל מאה”כ (ישעי’ ז’) כי מליון חלל תורה ודבר ה’ מירושלים, ויל”ד דאם בזה הכחוב לדבר אך ורק בשבט ליון ובמעלתה אשר חבי מליאה חכמים וסופרים וירצו זה תורה לרוב, מדוע כינה זאת בלי יליא כאומרו חלל תורה, יותר ה’ ראוי שיביי סגנון הכחוב בשון ציאה המורה על רצוני החורבן בירושלים. וכיו”צ הבוא ק”צ זל”ה כ”ש”פ פ’ בהעלותך מה שדקדק בספר קול זכוכים בעשם שנקראה השקיעה ציאה (ועי’ חוש’ זכוכות דף ז’ ע”ב ד”ה דלמח) וכתב ק”צ זל”ה יתכן עפ”י מאמרים ז”ל בסנהדרין (דף ז”א ע”ב) מפני מה חמה שוקעת במערב כדי ליתן שלום לקונה (להקצ”ה דשכינה במערב וכיון שצאה עד מערב כוללת ומשתחוה להקצ”ה שצרכה ולכן שוקעת ונכנסת כפופה לפני הקצ”ה) שנאמר וצא השמים לך משתחווים. ועפ”י זה פ”י שם מאה”כ (קבלת פ”ה) זרח השמש וצא השמש, וחור ומפרש למה נקרא שקיעת השמש, „צא“ לאלה אמר ואל מקומו שואף, ביינו אל מקורו מקור כל העולמות זרח הוא שם ביינו השכינה לכן נקרא ציאה, עכ”ד ב”ש”מ זל”ה. עכ”פ חזין מה שהציאה מורה על התקרבות אל השכינה הקדושה, ועפ”י זה אף לנו נאמר לצאת הפסוק הג”ל דהנה הרמ”ע מפאנו זל”ה בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח”ב פ”י) פירש הפסוק (זכריה ג’) יגער ה’ בך השטן ויגער ה’ בך הצור צירושלים, דאומרו הצור צירושלים קאי על השטן הצור להחגבר כנגד הפכו צירושלים עיר הנוק קריה נאמנה (עי’ ציד יחודה שם שמפרש כן בדברי הרמ”ע ז”ל) ובצר הארצנו ציחור ענין זה כי ללד קדושת הארץ וגודל מעלתה השטן צורח יותר להחגבר בה, ומתחלחל בכל כוחו להתגרות בארץ ישראל וצווח צע”ק ירושלים המקודשת יותר (עי’ בדברינו לעיל פ’ אחרי ע’ י”ח מ”ש צור) וזהו שרמז הכתוב ב”ש”מ כי מליון „חלל“ תורה, שיביי זמן

חסדו וגו’ והקצו בגמרא (פסחים ק”ח ע”ב) וכי משום שגבר חסדו על ישראל לריבים הגוים להלל את הש”ת, יע”ש. אמנם לדרכנו ויון דרך קרא קאי אלעמיד לצא, כמ”ש הסב”ק (עי’ קדושת לוי פ’ שמוה באורך) ואז יהי חסד ה’ חופף עלינו כל היום ויהי השלום האמתי בין ישראל לאזניהם שבשמים, וממילא יושבתו המזיקין מן העולם ולא יחזיק עוד כלל. וז”ש הללו את ה’ כל היום וגו’ שעליכם מוטל להודות ולהלל כי גבר עלינו חסדו בעבור שחסדו ית’ גבר על כנסת ישראל, והשלום האמתי שורה בינותינו ובין יחבדך, שהרי מן הטוב הבוא אשר ייטיב ה’ לנו, חסדו גם אחס שישבית מזיקין מן העולם. ולדרכנו יהי ציחור הכחוב הג”ל שהבוא המד”ר עכ”פ ויהי ביום כלות משב וגו’ הכ”ד לאשמעה מה ידבר ה”ל וגו’ כי ידבר שלום אל עמו וגו’ אך קרוב ליראיו ישעו לשכון כבוד צארנו, פירוש כאשר ידבר הקצ”ה שלום אל עמו ואל חסידיו, שישוב אל כנו השלום האמתי בין ישראל לאזניו שבשמים אז אך קרוב ליראיו ישעו לשכון כבוד צארנו, שחקות הגאולה קרובה לצא, וכנ”ל בדעמס ציאה המשחית יצא אליהם לעשות שלום בין ישראל לאזש”ש.

ואפשר לומר ציחור הכחוב הג”ל אך קרוב ליראיו ישעו לשכון כבוד צארנו, עפ”י מה שגל”ס מה שאנו אומרים בחפלת מוספין של שבת ר”ח ולפי שחטאנו לפניך אנהנו ואזנותינו חרבה עירנו ושמים מקדשנו וגלה יקרנו ונעל כבוד מצית חיינו, דלכאורה יש כאן כפל הענין צלמות שומת, וכתבו המפרשים (עי’ בסידור הגריעצ”ץ זל”ה), וצפי עץ יוסף (לסידור) וגלה יקרנו ע”ד הכי’ והגלה את כל חוסן העיר האת ואת יקרה. ונעל כבוד, זה הארון וכמ”ד (יומא נ”ג ע”ב) ארון גלה לצבל וקרי ליה כבוד כמו שמתנו גבי עלי (שמואל א’ ד’) שנקלחו הפלסחים את ארון האלקים אמרו גלה כבוד מישאל כי נלקח ארון האלקים, וז”ש ונעל כבוד הוא הארון מצית חיינו, הוא ארץ ישראל שהיא ארץ החיים. אמנם ר”י יש לדקדק שאם נוסח התפלה הוא על פי כך קרא דכתיב גבי עלי, הול”ל וגלה כבוד, ולמה שינה כאן ואמר ונעל כבוד. ולריך לומר דהנה החילוק בין גלה לניעל הוא, דגלה פירושו שידועים שיטנו

ועפ"י זה אפשר לרמוז בדברי הכתוב כי מליון חלל תורה. "כי" זה משמש בלשון חלל (ובכאמרי"ל כי משמש צד' לשונות), ור"ס "כי" מליון, כלומר כשאין צידס חלל ליון בלבד, ואין מכוונים ולא מאמנים במלות ה', חלל נותנים לה כבוד מלד עמלם אזי, "חלל" תורה וכנ"ל, שהכניסה הקדושה מסתלקת משם, וניעל כבוד התורה מצית חייו היל ארץ כחיים.

וע"ד זה יתבאר הכתוב הנ"ל אשמע מה ידבר באל- כי ידבר שלום אל עמו וגו', וכוונתו שבהכוונה על שלום האמתי צין כנסת ישראל לאציו שבשמים, שיחזרו כל ישראל בתשובה ותסור, הליבה והקנאה והתחרות שמעילים המינים והאפיקורסים צין ישראל לאבצ"ש, אז אך קרוב ליראיו ישעו לשכון "כבוד" בחרנו, דכאשר יחזרו ישראל בתשובה כבר קרובה ישועת ה' אשר ישע ליראיו לשכון כבוד בחרנו שיחזרו כבוד התוכ"ק אשר גלה ונעל מצית חייו וישכון כבוד בחרנו.

ואפשר לרמוז צמ"ש אשמע מה ידבר באל- ה', כי לפי שהוא מדבר בתקוה בגאולה כאומרו כי ידבר שלום אל עמו וגו' אך קרוב ליראיו ישעו, ובענין הגאולה חשו וכתבו רבים בגאולות של שקר, לזה אמר אשמע מה ידבר באל- ה', שרוננו לשמוע בגאולה שהנא מלח הקצ"ה בעלמו, ואנו מאמינים באמונה שלימה שהגאולה העתידה תהי' ביי הקצ"ה בעלמו ולא ע"י שלוחים כדאיתא במדרש ער"פ ישראל נושע בדי' תשועת עולמים. והנה היום צבור"ר ההסתרה גדולה מאד הסתר צחוק הסתר, וק"ו זל"ה ציעצ פנים (אצני זכרון לר"ה ל"ה) מצא בשם רבינו הקדוש אור ישראל מרזח זל"ה שפי' מאה"כ (במדבר כ"ג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל- כי צימים הקדמונים היתה בהכחיתו ית' נעלמת מעיני המוים אלל גילה סודו אל עבדיו הנביאים הצדיקים, אלל עתה צבור"ר נרות תכופות זה לזה נרורות על שכמו אשר גם צעני, "ישראל" הם בני העליה יפלא מה זה ועל מה זה עשה ה' ככה. וז"ל כעת הזאת יאמר ליעקב ולישראל הם צי מדרגות המוים וצני עליהם, בלשון תמיכה מה פעל

אשר יתגבר השטן בעיר הלבד קרי' נאמנה וינעל כבוד התורה מצית חייו, שיטמא חל הארץ והכניסה הקדושה תהי' נגרשת משם, ושפחה חירש בגרסה, ואז כי מליון "חלל" תורה, שתתרחק ותגלה משם התכ"ק, ולהכי נקט קרא ל' יליאה המורה על התרחקות מן השכינה הק' לרמוז על כוונה הנ"ל, והכן.

ואפ"ל עוד מה דנקט הפסוק ל' יליאה, בהקדם מה שכתבתי בספרי (ויולל משה מאמר ישוב אי"י סי' קמ"ו) לבאר המדרש ילקוט פ' שמיי ער"פ ויאמר משה זה הדבר אשר לוח ה' תעשו וגו' אותו הליאה"ר העבירו מלבנסם וחדיו כולכם ציראה אחת ובענה אחת לשרת לפני המקום, ותוכן הדברים כי מי שמתירא או מכבד לאיזה אדם מלד עלמו, ולא מחמת שה' ליוה לכבדו או להתייראות ממנו הוי הכבוד והיראה הוז עבודה זרה, כי אין לתת כבוד או לירא מפני שום אדם מלד עלמו, דהכתר והכבוד להי עולמים, והמקבל מרות אחרים צפניו הוי מרידה במלכות שמים, מלבד אותם אשר ליוה הש"י"ת לכבדם ולהתיירא מהם שהוא מכבדם וירא מהם מחמת מלכות הצורה. ולפיכך בוארך הכתוב להזכיר כשהוקם המשכן שלא יעשה אדם לתת כבוד ויקר למשכן מלד גדולה מעלתו, חלל שיהי' כוונתו מחמת שיויה ה' לכבדו. וז"ל זה הדבר אשר ליוה ה' תעשו, שתכבדו המשכן מחמת שכן ליוה ה'. ועיי"ש בהעתיקנו דברי הרמב"ם ז"ל בספר המלוות (מ"ע ז') במלכות וצמנו תשבצ כחצ שם צחוק הדברים ועל הלא הזה תשבצ אומותיו בשם משה רבינו, מה נכבד שמו, כאלו הנשבצ נשבצ בצדון או צמי שאלחו. וכל עת שלא כיוון הנשבצ זה ונשבצ בזה הנצרכים להאמינו שיש לאותו הדבר אמתת עלם עד שישבצ בו, כבר עבר ושיחק דבר אחר עם שם שמים, אשר בא הפירוש כל המשחק שם שמים עם דבר אחר נעקר מן העולם וכו', עכ"ד. ועיי"ש בדברינו לענין תחות הלוים למיניהם הכופרים לגמרי בזה"ש ובתורתו הקדושה, ואין להם חלל ארץ ישראל, שהם מנופפים במלות ישוב אי"י מצלי להתחנן אשר ה' ליוה עליהם, הרי זו ע"ז ר"ל וכנ"ל דכל הנותן עמלמות לאיזה דבר לכבדו מלד עלמו לא צבור אשר ה' ליוה הוי עבודה זרה (ועי' בזה גם לעיל פ' שמיי ע' קל"ד).

שהוא בא לו לאדם תחלה, ואח"כ ידבר בשמירה שבשעת מיתה וכו', שהיא הצריכה לו לאדם באחרונה, אחרי ששלמו ימיו וזא קלו ללכת לבית עולמו, בית מועד לכל חי. אמנם הנה כשמגיע עתו של יחודי הזה להסתלק מן העולם, יחודי אשר היו בו תורה וחסידות, והיה מכיר כמה מן הצדיקים הקודמים, וראה צמו עיניו איך הם עוזבים את השי"ת, אזי בהסתלקותו מן העולם מלבד התסרון שבהעדר איש כזה, גם דבר זה לתסרון יחשב שיעדר מאתו מעלה זו של איש שראה צמו עיניו עבודת הקדש של דורות הקודמים.

ועד"ז ביארתי מה שמונה הפייטן בזמירות למלאי ש"ק בתוך שבתו ומעלותיו של אליהו הכניא ז"ל. איש דורות שנים עשר ראו עיניו, ולכאורה מה שבה ומעלה הוא זו שראה שנים עשר דורות שהפייטן מנאס בתוך מבחר מעלותיו ומדריגותיו בהשגות של אליהו ז"ל. אכן כשרואים שהדורות מתמעטים וחולכים, גם זה למעלה יחשב אם יש עוד יחודי שראה עוד צמינו איך היה נראה הדור הקודם, ולפיכך כשמנה שבתו של אליהו הכניא ז"ל מנה בתוכם גם ענין זה, איש דורות שנים עשר ראו עיניו. כי לפי שחי' אליהו דורות הרבה, והיו הדורות מתמעטין וחולכין, ע"כ גם זה לשבח ומעלה גדולה יחשב, שבידי דורות הקודמים, וצמו עיניו ראה עבודתם הקדושה בחשיקה ודביקות עמומה ברשפי אש שלהבת יריב.

והנה אנו עוסקים כאן בהספדו של יחודי אשר גידל בני ביתו בדבשי למוח, והשאיר אחריו דורות ישרים צנים וצני צנים, ולא ראה להזיז אף חטטה קלה וכו'. על כן אף אחרי שנסתלק מן העו"ז ואי אפשר לו עוד לעשות כלום שהוא תפסי ממנויות ומעשים טובים, מ"מ צמה שהקים דורות ישרים והשפיע בהם תורה ויראת שמים כדי כל מה שיעזרו את ה' ע"י כוחו והשפעתו חזקים לחיותו. וזה שאמ"כ וקווי ה' יתליפו כח וגו', שלא נעדרו מן העולם כוחו והשפעתו, אלא שנעשה מוחלף, ע"י בניו שיש בהם כוחו והשפעתו, וע"י כן יעלו אחר כנשרים שבהם **מחלף** בעולם העליון, ושם בעולם העליון עדיין

אל, ע"כ ומסיים אל"ז זל"ה שם, ובגדתי בשמי לפני מוחל"ה וכו' צמינו, ע"כ. ולפי מ"כ דורנו אפשר לפרש הפסוק כעת יאמר ליעקב, "ולישאל" שהוא כמו בשביל ישראל בסיבת ישראל ובעבורם (ומאיו כמ"פ שהלמ"ד משמשה במקום בעבור ובשביל) ותהי כוונת הכתוב כעת יאמר ליעקב, "ולישאל" כלומר בשביל מעשי ישראל הם מנהיגי הדור ואמרו מה פעל אל, כי מעשי המנהיגים גורמים לחשכות ולהסתר פנים הבורא עד לתמכין ושיילין מה פעל אל- וכזכר"ע יסור שמכח לראות מהרה בישועה כל ישראל ובשמחתם בהתגלות כבוד שמים עלינו בצ"א.

*

הספר על פטירת הגה"צ אבדק"ק לאנצחוט
זצ"ל ביום ג' פרשת נשא התשכ"ז לפ"ג

בה תצרכו את בני ישראל אומר להם יצרכך ה' וישמך וגו', בספרי יחא כח דרשות בזה קרא אחד מזהו וישמך ישמר את נפשך בשעת המיתה וכן הוא אומר (שמואל א' כ"ה) והיתה נפש אדוני לרור צרור החיים וכו' ד"א וישמך ישמר רגלך מגיכה וכן הוא אומר (שמואל א' ז') רגלי חסידיו ישמור ד"א וישמך ישמך בעולם הזה וכן הוא אומר (ישעי' מ') וקווי ה' יתליפו כח יעלו אחר כנשרים. ולר"י להבין דהחיות מה דילף בספרי שמירה בשעת מיתה מדכחיז והיתה נפש אדוני לרור וגו' מוצן שפיר, דמשמעותי' שהיא גנוח במקום המשמחה. וכן הא דילף שמירה מגיכה מדכחיז ורגלי חסידיו ישמור יחא, דהא שמירה כחיזא צדיקא בזה קרא. אבל מה דר"י וישמך צע"ז מדכחיז וקווי ה' יתליפו כח וגו' אינו מוצן לכאורה, דכי היכן הוצרכה שמירה צכאי קרא, ומה עשם בסמך מקרא זה לישמך.

ועד קשה על דרשות אלו, דלכאורה אינן לפי הסדר הראוי, דפתח לדרוש וישמך בשעת מיתה וכו' וישמך מגיכה ואח"כ אמר וישמך צע"ז, וכי ראו שיאמר איפכא תחלה יאמר וישמך צע"ז

בחסדי ה' הכפץ בעובתו של ישראל על כן ליווח את
בזרכה כשם שנתן להם כמה מתנות טובות.

(ג) עוד בקשה היפ"ת וכ"ה בזה"ק מאי שייכא
כך פלוגתא דר"י ור"ז ורצנן מהיכן זכו ישראל
לזכרת כהנים לפי ויתן לו מעשר מכל דלח מיירי כלל
בזכרת כהנים. והיפ"ת כתב לבאר כוונת דברי ר"י
מהיכן זכו ישראל לזכרת כהנים מאזכרם, שזכות
האומנת ישראל בעקרי דת אשר לא פקרו בזה רוב
העם אעפ"י שחוטאים במעשים ויועיל לקבל הזכרות
כללו אעפ"י שאינם ראויים ור"ש מאזכרם שדומים
לאזכרם ראש אומנת וכו', עכ"ד היפ"ת. ויש להבין
מהיכן למדו שזכו ישראל אל הזכרות בצדקת כהנים
אעפ"י שאינם ראויים, הלא מדבריהם ז"ל צמד"ר
(נשא פי"א י"ד) שהקשו סתירת המקראות להדדי
כ' אחד אומר ישא ה' פניו אליך וכו' ה' אומר אשר
לא ישא פנים ומשני כאן בזמן עושיין ראונו של מקום
ישא ה' פנים אליך כאן בזמן שאין עושיין ראונו של
מקום אשר לא ישא פנים, מבואר דבזכרת כהנים חיילא
בזמן שישראל עושים ראש"מ וראויים הם אליה.

(ד) גם מה שדרשו רצנן מיעקב זכו ישראל לזכרת
כהנים שנאמר כה תאמר לבית יעקב וכנגדו כה
תזכרו את בני ישראל, י"ב לבאורח דפרשת כה תאמר
לבית יעקב נאמרה מפי משרע"ה לישראל לזווחם על
קבלת עול חורב ומלכות וכו' הוא נדרש לענין זכרת
כהנים בעבור שזכר שם בית יעקב ולא מיירי שם
ציעקב אבינו, ומדרשו כך קרא לענין זכרת כהנים
מסתברא דיש לו ענין ושייכות למלכות זכרת כהנים.

ונראה לבאר הענין דהנה נודע כמה תקיף כחה
של מדה דקין שאין ברואי עולם יכולים לעמוד
בו בזולת שיתוף מדה הרחמים כמבואר צמד"ר
(בראשית פי"ג ע"ו) עכ"פ ביום עשות ה' אלקים ארץ
ושמים בתחלה טלה במחשבה לברוא את העולם דקין
כיוון שראה הקב"ה שאין העולם מתקיים דקין עמד
ושיתוף מדה הרחמים למדכ"ד ולא עוד אלא שהקדימו
שנאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים ע"כ. אכן
כך מילתא דא' צמד"ר שאין העולם יכול להתקיים
בתוקף שיהיה מבלעדי שיתוף מדכ"ר לאו כלל הוא

הם מקושרים בעולם הזה, ומרגישים זאת בעולם
העליון בזמניה אחרת לגמרי, בתי יתליפו כח דאף
שהוא נסתלק עדיין כוחו נמלא בזה העולם.

ועפ"י זה יהיו דברי הספרי מוציאים ע"ה, דבתחלה
דרש וישמך בשעת מיתא וכו' וישמך מגיבנס,
ואח"כ חזר ופירש מה הוא השמירה שיש לו לאדם
לאחר פטירתו, לאת אמר וישמך בעולם הזה, היינו
ככה שהשאר צע"ה לזרות הבאים שהשירם בזה
דרכי החורב, וביראה כח זה משמרו לעו"כ. ור"ש
וישמך בעולם הזה, פירוש השמירה שלאחר המיתא
תכי פ"י כוחו שנאמר בזה העולם, וילוף לה מדכתיב
וקווי ה' יתליפו" כח כדאמרן, וכו' השמירה שלו
לעולם בזה. ובזכר"ע יעזור שנאל מכל זרע ולוקח,
ויכי שלח לכולו, ויגיע למקום הזקנים הקדושים
ויעורר רחמים על ישראל וכו', ויזכור מה שנעשה כאן
שכל הלבבות נשברין כחרס הנשבר כשרואין המצב
וכו'. ובזכר"ע יעורר רחמיו על כולו, ונאל מכל
זרע ולוקח ויבטל המות לנאל ומחה ה' אלקים דמעה
מעל כל פנים, אמן.

*

כה תזכרו את בני ישראל אמור להם יזכרך ה'
וגו. בתנחומא (סוין ח' וכו'ה צילקוט) זש"ה
(דברים כ"ו) השקופה ממעון קדשך מן השמים
וכו'. וי"ב להבין שייכות מקרא זה הנאמר בפרשת
ידויו משמרות לענינא דזכרת כהנים.

(ז) במד"ד פ' לך לך (פמ"ג י"א) עכ"פ ויתן לו
מעשר מכל וכו' מהיכן זכו ישראל לזכרת כהנים
ר"י ורצנן ר"י אמר מאזכרם כה יכי זרעך כה
תזכרו את בני ישראל ר"י אמר מילתא שנאמר ואני
וכנענ נלכח עד כה לפיכך אמר המקום כה תזכרו
את בני ישראל, ורצנן אמרי מיעקב שנאמר כה תאמר
לבית יעקב וכנגדו כה תזכרו את בני ישראל, עכ"ד
המדמה. ובקשה היפ"ת ז"ל מאי צעי מהיכן זכו
ישראל לזכרת כהנים דמשמע מזה דכוח פשיטא
ליה דהאזכרו לזכות אחרים כדי שנתן להם זכרת
כהנים מנא לכו ה' אלמא זכו אליה בזכות עמלן הו'

ובזה יתח שפיר שאלה כמדיר צפי לך עכ"פ ויתן
 לו מעשר מכל מהיכן זכו ישראל לברכה כהנים
 ולעיל מיניה בסמוך אי' במדבר ויתן לו מעשר מכל
 ויברכו וגו' מזה אותה ברכה אכלו ג' יחידות גדולות
 בעולם אצרכם יתח ויעקב באצרכם כתיב וכו' צריך
 את אצרכם בכל צרכות ויתן לו מעשר מכל ביהמק
 כתיב ואוכל מכל צרכות ויתן לו מעשר מכל ביעקב
 כתיב וכו' וכו' יש לי כל צרכות ויתן לו מעשר מכל
 ומכאן חזין כמה גדול חכם של דקדק להשפיע ברכה
 מרובה שצרכה אותה ברכה אכלו ג' יחידות בעולם,
 ולאח מתעורר לשאל מהיכן זכו ישראל לברכה כהנים
 במצולת כוחות הזעם ומשפעת רב צרכות שבי' בדבר
 צדור לו שהולכו לזכות גדולה שעל ידו זכו לברכה
 כהנים כדחזין בצרכות בעולם שזכו לכך צרכות ויתן
 לו מעשר מכל ועל כך אמר ר"י שזכו לכך צרכות
 אצרכם עמוד הכסד שביא מהכפעת מדת הדין
 לרחמים ובזכותו נתנה לישראל ברכה כהנים מהכפעת
 רוגז לרעון ומשפעת ברכה מרובה. ור"י אמר צרכות
 יתח וכו' צרכות יעקב עמודי בעולם שצרכם ובזכות
 דקדקם בעולם עמוד ומתקיים.

והשנתא מבוארת ע"י כוונת הכתובותא צפרשתן כה
 תצרכו וגו' זשי"ה השקיפה ממעון קדשך מן
 השמים ובקר את עמך את ישראל, דכא בזה תליין,
 דמה שזכו ישראל לברכה כהנים הוא ע"י מלות מתנות
 עניים שסגולתה להפך מדכ"ד לרחמים ע"י שצרכות
 מלוב זו מצרך הקצ"ה את ישראל כמו שז"ה לכהנים
 כה תצרכו, ובכן.

ולבאר בא דדרשו רבנן מהיכן זכו ישראל לברכה
 כהנים וכו' מיעקב שגאמר כה תאמר לבית יעקב
 וכנגדו כה תצרכו את בני ישראל (ע"י קושא ד')
 מראה בבקדס עוד בא דליתא בגמרא (שבת דף י"ד
 ע"א) אסור לאדם שיתן שלום לתצרכו צרכות במרחץ
 משום שגאמר (שופטים ו') ויקרא לו כ' שלום. ופרקי
 חלל מעשה כימנותא נמי אסור למימר צרכות בכסא
 דכתיב באל"ה הנאמן וכו', ומשני בהם שם גופיה לא
 איקרי כיו דמתרגמין חלקא מבימותא ככא שם גופיה
 איקרי שלום דכתיב ויקרא לו כ' שלום. ובתצרכו כחוס'
 שם ד"ה מתרגמין ו"ל תימנה דשלום נמי מתרגמין

בכל זמן ועידן ופעמים יתכן היות לעולם קיום
 צמדת הדין לצדו כמבואר בדבריהם ז"ל (ע"י רש"י פ'
 וירא פ"ה ירושלמי מע"ש ספ"ה) גדול כה מתנות
 עניים שסופך מדת הרעון לרחמים שברי כל השקפה
 שצתורה היא לרעה וכו' חזן מזו שביא לעולם שגאמר
 השקיפה ממעון קדשך ללמדך שגדול כה מתנות עניים
 שמהפכת מדת הרעון למדת הרחמים. הרי כי בצאלמות
 הצדקה והחסד שישראל עושין כחן יפה להפך מדת
 הדין לרחמים ואז אין צורך בשיתוף מדכ"ד למדכ"ד
 צעבור קיום העולם שברי אף מדכ"ד עגמה היא
 רחמים ותסדים. ובזה כתב הרב פרשת דרכים זל"ה
 (דך דקדק דרוש י"ח) לבאר מאמר הגמרא (עירובין
 דף פ"ו) דרש רבא בר מרי ישב עולם לפני חלקים
 חסד ואמת מן ינארכו אימתי ישב עולם לפני חלקים
 צומן שחסד ואמת מן ינארכו. ותוכן דבריו דבוכ קשיא
 ליה כיכי אמר קרא ישב עולם לפני חלקים, דהיינו
 צמדת הדין וכו' כילד משכחת שיתקיים ויתיישב בעולם
 צמדת"ד לצדד וכו' אמרי' רבא הקצ"ה שאין בעולם
 מתקיים צדק, לזאת אמר רבא אימתי ישב עולם לפני
 חלקים, כלומר אימתי יש לעולם קיום צמדת"ד מבלי
 שיתוף מדכ"ד צומן שחסד ואמת מן ינארכו היא מדת
 הצדקה והחסד מהכפעת מדת הדין לרחמים ואז גם
 מבלי שיתוף מדת הרחמים ישב עולם לפני חלקים
 שברי ע"י הצדקה אין כאן דין, עכ"ד.

והנה תנן בסוף מסכת סוטה (דף מ"ח ע"א) מיום
 שחרב ציבמ"ק אין לך יום שאין בו קללה,
 ובגמרא שם (דף מ"ט ע"א) אמר רבא וכל יום ויום
 קללתו מרובה משל תצרכו וכו' וצירושלמי שם איתא
 עלה אל"ה זעם בכל יום וכו' מאי מצעלה ברכה
 כהנים מצעל אותה הזעם. הרי שגדול חכם של ברכה
 כהנים לצעל כחות הדין בשעת הזעם ותגבורת הדינים.
 ולריך לומר דכא בזה תליין, דמלות מתנות עניים כחם
 יפה להפך רוגז לרחמים ע"י ברכה כהנים שצרכות
 מלות הצדקה והחסד שישראל עושין הקצ"ה מצרך
 אותם וסופך להם את הקללה לברכה ככתוב צפרשת
 וידיו מעשרות השקיפה ממעון קדשך מן השמים ובקר
 את עמך ישראל וגו' שצרכות מלוב זו משפיע להם
 הקצ"ה זאת הברכה היא ברכה כהנים שסגולתה
 וכתה לצעל הזעם ולשבר תוקף הדין ולהפכו לרחמים.

נמלט ממנו וא"כ מה פעל לדיק צדק, עכ"ד ז"ל. ועי"ש מה שכתב הוא ז"ל ליישב קשיית המכרש"א מאי שאל אחת משלוש. (ועי' מה שכתבנו על זה לעיל פ' ויחי ע' תקמ").

ור' נראה לומר בטעמה דכך מילתא דשלוס הוא שמו של הקצ"ב משמות שאינם נמחקים משא"כ אחת דאינו אלא חותמו אבל שם גופיה לא איקרי אחת, עפ"י מה דליתא בגמרא (ע"ז ד' ז') אמר רב יוסף לא לילי אינש לותא דמוספי בתלת שעי קמיתא דיומא ציומא קמא דריש שחא ציחיד דלמא כיון דמפקיד דינא דלמא מעיניו צעודיח ודחפו ליה ומדחי. ופריך עלה אי הכי אפילו צבור נמי ומשני צבור נפישו זכותיהו וכו' וכו' פריך וכו' אמרת שלש שעות ראשונות יושב הקצ"ב ועוסק בתורה, חיפוך (דג' ראשונות דן), איצטית ציומא נעולם לא חיפוך (אלא כדאמר' מעיקרא דבשלש ראשונות יושב הקצ"ב ועוסק בתורה) ותורח דכתיב צב אחת דכתיב אחת קב ואל תמכור אין הקצ"ב עושה לפנים משורת הדין וזין דלא כתיב צב אחת הקצ"ב עושה לפנים משורת הדין, ע"כ וכתיב שם המכרש"א דייקנו טעמא דבשעב שחכב"ש עוסק בתורה אינו עושה לפנים משורת הדין, דלמרינן בפ"ק דמכרש"א (דף ו') משתשמע דברי בעלי דינין ואחרי יודע לביבן הדין נוטה אי אחרי רשאי לעשות לפנים משורת הדין כיון שיודע לביבן הדין תורה נוטה שהוא אחת הדין אי אחרי רשאי לעשות לפנים משורת הדין, עכ"ד המכרש"א ז"ל. מוצאנו מה כי כאשר מדה באמת הוא בחוקק שלימותא אזי הקצ"ב יושב וזן את העולם במד"ד בנצד מצלי לנרץ חלוי חת מדכ"ר, חכן לפי שראש הקצ"ב שאין העולם יכול להחזיקו דין על כן הוא מניח קלה ממדה באמת שלא לדון עולמו במד"ד בקשה שאין צאי עולם יכולים לעמוד בו כי אם בצירוף מדה כרחמים. אך מה שנהוץ לבינה קלה ממדה באמת צעור קיום העולם אין זה אלא בזמן שאין צעולם ממדה כהצדק והכבוד שלא מדה הדין חקיק מאד וא"ל לעמוד בו בזה צירוף קיום מדה כרחמים, משא"כ בזמן שבכריות עושי לזקות וגומלי חסדים שצדק הם מבפנים מדה הדין לרחמים כמבואר במדרש הכוזבא לעיל גדול בה מחנות עניים שמכפכת מדה כרוגו

דעבד ליה שלום, וי"ל דהסת קראו שלום ע"ש שהוא עושה שלום דאי לא קראו שלום אלא צאי למימר כי שלום כפוש לו שלום כוב ליה למימר כי שלום. ע"כ. וצ"ח המכרש"א ז"ל בזה"ל דברי החוספית דר"ל שלא ע"ש אותו כמעשה ששעב לו שלום קרא כי שני אלא סתמא קאמר עושה שלום לכל העולם ע"כ נקרא שמו שטוס, ה"נ בזה"ל הנאמן מפורש בו לאובדיו וגו' ואינו נקרא שמו כן דלאו סתמא נאמן נקרא.

ובהא"ג שם כתב המכרש"א ז"ל שיש לעיין בדברי החוס' דמ"מ טעמא איכא צדק כיון דעושה שניכס כי למח איקרי שמו שלום עפי מנאמן. ועוד צכל כבינויים כגון רחום וחנון אמאי לא קאמרין כתי, דכ"י כתיב רחום וחנון. וי"ל עפ"י המדרש שחלקו מלכ"ש צביראח כהדס חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים אחת אומר חן יברא שהוא כונו שקר לזק אומר יברא שהוא עושה לזקות שלום אומר אל יברא שהוא כונו קעשב. ובשאל צכל כבינויים כנמחקים כגון רחום חנון ורצ חסד ואזך אפים כיון שבהדס משתק בו לעשות רחמנות והסד ומינות אין שמו של הקצ"ב נקרא כן, אלא ח"ל רחום וחנון כיון כמו חקא כמרחם וכתנון כמ"ש בזה"ל הנאמן ושרי לאומרים צביכ"ס, משא"כ שני שאין מדה זו צדק כלל שמו ית' צ"כ מקרי עפ"י שטוס ע"ש שהוא עושה שלום וכן מדה אחת כיון שהייה בחדס חוחס שג הקצ"ב נקרא שמו אחת וכו'. ובתוספות פ"ק דסוטה מוכח דשלוס אינו נמחק ומיכו לא בחכר גבי אחת שיהא אסור לומר צביכ"ס ושלא נמחק כמו גבי שלום כיון דשמו יתברך לא נקרא אחת אלא זחטנו, וק"ל, עכ"ל.

וק"ן זכר"ה צישמח משה ס"פ תלף אחרי שבינה כל דברי המכרש"א כלל כתב עליו ח"ל, דאף לפי תירוטו כיפח אף נעים נאשרח בקושית לכאורה דמ"ש אחת משנים ומ"ש זה נמחק זה אינו נמחק זה נאמר צביכ"ס זה אסור לאומרו. ומה שכתב דשם לא איקרי אחת היא גופא קשיא כיון שהש"ת עושה גם שניכס ואין כהדס משתק בשניכס מאי שאל דאיקרי עפי שטוס מאמת וכמו שהקשכ הוא עלמא בראש דבריו מ"ש שטוס מנאמן. וכן מה שטעם בו אותו לדיק ככל רק ניישב בקושית הכיון ונבסוף לא

והשתא מובן עטם שבעלים הוא שמו של הקצ"ב, משא"כ אמת דאינו שמו אלא חותמו, דהנה מדת השלום אינה מליצה צנני אדם מלך עבדם וחבובתם כלל ועיקר כמבואר במדרש בי"ל, שכולו קטע"ב וכאשר נראה בעליל בעבור"י כי יריבון אנשים, וליואל ולבא אין שלום, אך בחסדי הכורא ית' על צריותיו הוא משפיע להם שלום ממורם וכל השלום הנמלא בעולם ככל מתח אלקים היא, דלולא זאת לא הי' מלימות דרך בטבע שיהי' השלום שורה בקרב הצריות. וא"כ הקצ"ב טובב צמדת השלום בשלימות בכל עת וזמן כי הוא משפיע מדה זו תדיר ונצוראי חבל, להבי' שלום שמו של הקצ"ב כי מדה זו אלאו בכל זמן, משא"כ מדה האמת עתים שאין הקצ"ב כביכול טובב בה השלום כמבואר בגמ' ע"ז הכ"ל דין דלא כחיי ציח אמת הקצ"ב טובב בה לפנים משורת הדין. ואף שגם מה שיש לורף להכריז את השלום לפנים משורת הדין הוא ענף צמדת האמת דח"ו דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו ית' מ"מ צמדת הנבזה זו אין מדה האמת בשלימותה כ"כ, דלפי שיש לורף להביא לפנים משורת הדין מניח הקצ"ב קלת ממדת האמת על כן אין אמת שמו של הקצ"ב אלא חותמו בלבד שאינה נוכחת כביכול אלאו יתבאר תדיר.

וברי לבדן ביתר ביאור ענין זה שהקצ"ב טובב לפנים משורת הדין ואינו דן את השלום בשלימות מדה האמת נקדים נבאר בה דא"י במד"ר (ב"ר פ"ח ה') בשעה שגא הקצ"ב לבראות את אדכ"ר נעשו מלאכי השת' כחיים כחיים וחבורות חבורות מהם אומרים אל יצא ומכס אומרים יצא הכ"ד חסד ואמת נפגשו זקק ושלים נשקו. חסד אומר יצא שהוא גומל חסדים ואמת אומר אל יצא שכולו שקרים, זקק אומר יצא שהוא עושה נדקות, שלום אומר אל יצא דבוליה קטע"ב. מה עשה הקצ"ב נעל אמת ובעליו לארץ, כה"ד ושחקר אמת ארצה. אמרו מלה"ש לפני הקצ"ב רבון העולם מה אתה מצוה חכמים אלהיסיים שגך תעלה אמת מן הארץ, כה"ד אמת מארץ תלומת, עכ"ל במדרש. ולכאורה אין מובן עטם ששליך הקצ"ב מדה אמת דייקא לארץ ולא בשליך מדה כשלי' שאף היא עניה אל יצא. וביפ"ח כ' דמכיון דבשולך אמת ארצה שגך השלום חד לגבי חרי חסד וזקק שאמר

לרחמים, א"כ שפיר יכול הקצ"ב להתנהג צמדת האמת בחוקק שלימותה, דאף צמדת האמת לא יתכן לעשות לפנים משורת"ד יוכל העולם להתקיים צמדת הדין בלאו שחרי ע"י הנדקה והחסד וכפך הדין לרחמים וכיון שהדין ענינו הוא חסד ורחמים אין לורף להביא לפנים משורת הדין בעבור קיום העולם, והכן.

וזה ענין מאמרו ז"ל (יומא ס"ט ע"ב) חותמו של הקצ"ב אמת דהנה ידוע מה שכתבו המפרשים על מה שפירש"י צ"י לך ואשך לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם ואברהם זהו שאומרים אלקי יצחק וכו' יכול יהו חותמין בכולן, ת"ל וכו' צרכה כך חותמין. כלומר, שיהי' קיום העולם והעמדתו צמדת החסד שהוא מדתו של אברהם אש"י ואף אם ידעי' שורה בעולם צמדת הנדקה או ת"ת צסופו של דבר וכו' החיתום צמדת החסד כי עולם חסד יצא והכל הולך אחר החיתום. ולדרכו וכו' כפי' כי צומן שיהי' העולם מתנהג בחדש דכיינו שיהיו הצריות גומלי חסדים ועושי נדקות אזי תהי' הנבגה הקצ"ב צמדת האמת בשלימות שחרי מכיון שהעולם עושים נדקות וגומלים חסדים הם מהפכים בך הדין לרחמים ויכול הקצ"ב להכריז ענינו צמדת"ד ואינו לריך לכוון להם לפנים משורת הדין. וזהו כך חותמין פי' כשהי' הנבגה העולם "בך" צמדת אש"י מדה החסד אזי "חותמין" כלומר טובב הקצ"ב צמדת חותמו, והכן.

ובדרך זה יש להוסיף נוסף על מה שבי' הפרשת דרכים בי"ל צפירות הכי' יש עולם לפני אלקים חסד ואמת מן ינצורו. דלפי דרכו שעי' חסד צנני אדם עושים צאקן יש עולם לפני אלקים, היינו צמדת הדין בלבד, א"כ הול"ל חסד מן ינצורו וזהו זה שאמר חסד "ואמת" מאי שיאטיב דאמת להבא. אכן לדרכו יובן שפיר אומרו ואמת דעי' שהעולם טובב בחדש ומתחפך הדין לרחמים תחבן כיות הנבגה העולם צמדת האמת בשלימות דאין לורף עוד לוותר על הדין ולהכנס לפנים משורת"ד דאף כאשר מנהיג עולמו צמדת הדין בשלימות יכול העולם להתקיים, שחרי הדין ענינו נחפך לרחמים בכה מדה החסד וזהו חסד ואמת מן ינצורו, שעי' החסד יש קיום לאמת בגמור שהקצ"ב יכול להכריז עולמו צמדת.

עליכם תהיו מקיימין וכו' למד שאף על דבריהם אני מסכים, שנאמר ותגזר אומר ויקם לך דעת שהרי יעקב בשעה שצריך מנשה ואפרים כתבו וישם את אפרים לפני מנשה וקיים הקצ"ה גזירתו שנאמר ביום השביעי נשאל לפני אפרים ביום השמיני נשאל לפני מנשה.

ובזה יוצן מה שהשליך הקצ"ה אמת לארץ, דהנה אם בגמול ידיו האדם נדון בדקדוק גמור כפי משקולת קו הדין כאשר הוא נשקל בדעתו של ח"ל דעות החופש כל חזרי צנן אזי יחי' הדין קשה מאוד כי מי יעמוד לפניך בדין, דצמדת האמת כפי הנשקל למעלה לא יתכן לדון לפניו משורת הדין, ולאחרא מלאחר שעתן אמת אל יצא שגולו שקר, ח"כ לא יתכן שיאח האולם נדון במדת האמת כמות שהוא נודעת צד"ד של מעלה על כן השליך הקצ"ה את האמת ארצה כלומר שמסרו בידי צית דין של מעלה שעל ידיהם יחי' הדין נגמר במדת האמת, דמלאחר שלא יתכן להם לדעת הדין בצירור כפי הנערך והנשקל בדעתו של ח"ל דעות יכולים הם להכנס לפניו משורת הדין ואעפ"כ יחא הדין באמת. ומכיון שנגמר הדין בצית דין של מעלה אמר הקצ"ה חעלה אמת מן הארץ אמת מארץ תלמה, כלומר דמציית דין שלמעלה אשר בארץ זומתה ועולה השפעת האמת למעלה דכשם שיפסקו צד"ד של מעלה יסכים הקצ"ה עמהם בדבר המשפט כמבואר בתחומות הני"ל. ומלאחר שאמת מארץ תלמה דהיינו שהשפעת האמת מסורה ביד צית דין שלמעלה, ולדק משמים נשקף כי כשיש דין למטה אין דין למעלה והקצ"ה משקיף על שולמו צדק וברחמים כפי אשר גזרו הזקנים בצד"ד שלמעלה נשקול דעתם במדת האמת ובמדת הדין.

ובדברים הנאמרים צענין יתבאר לנו מדרש פלאי (תחומות ראה סי' י"א) ושמתם בכל העוב אין עוב אלא תורה לפיכך משב מחזיר את ישראל עשר חשור. דהנה איתא בתנוד"א (רבה פ"ח), והבזה בילקוט איכא רמז תתל"ד) עה"פ שפכי כמים לבך נוכח פני ה' מבאן אמרו כל ח"ה שיישב בינו לבין עמלו וקורא ושוה כביכול הקצ"ה יושב כנגדו וקורא ושוה עמו, ע"ה. ועובדא ידענא בק"ז הגה"ק בעל יסוד משה זל"ה שפ"א בא אליו הרה"ק

יצרא ויכריעו כנגדו, ולהכי לא ה' נורח עוד להשליך השלום. אך אחתי ל"ב, מדוע השליך את האמת ונשא השלום ולא עבד איפכא להשליך השלום ולהחזיר האמת. ותו, דאם כדי שיהיו האומרים יצרא מרובין, הרי ח"כ העלה האמת מן הארץ ומה הועילה השלכת האמת אם ח"כ חזרה ולמחה מן הארץ. אכן הנה אמרו ז"ל (דברים רבה פ"ה) כל מקום שיש דין למטה אין דין למעלה, והטעם כי הקצ"ה מסר הנהגת העולם ביד צית דין של מעלה כמו שדרשו ז"ל (ירושלמי כתובות) אקרא לאלקים עליון לא"ל. גומר עלי דבזמן שם לומדים תורה לשמה כח הנהגת העולם מסור בידם וכאשר יגזרו הם כן יקום וכן יחי', אך הנה ביד בדי"ד של מעלה לדון את האדם כפי ראות עיניהם והכרעת דעתם אבל אין נכנס לשפוט ולדון את האדם בתוכיותו וצפנימיותו לצדו, כי האדם יראה לעינים ואין נבחו לרדת חזרי צנן לבחון כליות ולב ואין הדבר מסור אלא ביד הקצ"ה בלבד, וע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ג מהלכות תשובה ה"ב) דכל אחד ואחד מצי"א שוקלין זכויותיו כנגד עוונותיו וכו' ושוקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעוונות אלא לפי גודלן יש זכות שהוא כנגד כמה עוונות ויש עון שהוא כנגד כמה זכויות וכו' ואין שוקלין אלא בדעתו של ח"ל דיעות והוא היודע היחל עורכין הזכויות כנגד העוונות, ע"כ. וכיון שאין כזה בדי"ד לדון אלא על פי ראות עיניהם רשאים הם לשפוט לפניו משורת הדין דהיינו לעשות פשרה, שהרי הכרעתם אינה על משקולת קו האמת כפי הודע בשמים, דאין זה מסור אלא ביד הקצ"ה, ואף על פי כן הוא במדת האמת עד מקום שיד שכלם מגעת, ומכיון שאין יכולת בידם לדון צמיתו הדין יכולים הם לדון לפניו משורת הדין ומן השמים מסכימין על ידיהם שצידם הדבר מסור, משא"כ כשיש דין למעלה שהכל גלוי לפניו משפט האדם ומעשבו ידע מה צמחובא ואין דבר נסתר ממנו, ומלאחר שנודע להיכן הדין נוטה בצירור דעת תורה אין לעשות לפניו משורת הדין ואז הדין קשה ח"ה המדרש כשיש דין למטה אין דין למעלה דכיון שצד"ד של מעלה דנין לפניו משור"ד אף הקצ"ה מסכים על ידיהם וכאשר יפסקו הם כן יקום, וכדאי' בתחומות פרשה זו לא יאמר אדם אינו מקיים מצות זקנים שאין מהתורה ח"ל הקצ"ה בני כל מה שגזריהם

בחורה כנגדם שאז הדינים בחוקים וגזירותם, התקנה לכך היא זרבת כהנים המצטרפת חוקף הדיון והקצ"ה משקיף על עולמו לדונו בחסד ובריותיו ברחמים.

והשתא שייכי שפיר להדדי בני תרי קראי כה חלמך לבית יעקב וגו' כה תצרכו את בני ישראל דכדי לבטל המיחוש העלול לנמות מן האיווי האמור בפרשת כה חלמך לבית יעקב יש לורך לכה תצרכו את בני ישראל שהרי זרבת כהנים מצטלת הזעם ומתפכת רוגז לרחמים וזכו ישראל לכך בזכותו של יעקב אבינו.

ועפ"י המדרש הג"ל שזכו ישראל לזרבת כהנים בזכותו של יעקב נראה לפרש מה שדרש במאה"כ כה חלמך לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, דבית יעקב הם פשוטי העם יאמרו להם אמורה רבה, ולבני ישראל הם בני העליה ודבר דברים הקשים נגידון. וידוע מה שהקשו המפרשים דלא מלניו דצדדים הנאמרים צעין ב' סוגי דבורים כי אם דבור אחד לכולם ואף יהיו אלה הדברים רבים לה' וקשים לה' וגם לא יחכן שנאמרו להם עוד דבורים מלבד האמור צעין שהרי מסיים הכתוב אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל ואף במבילתא לא פחות ולא יותר.

אמנם הנה אמרו ז"ל בצרכות (דף י"ד ע"ב) כל החולה בזכות עצמו חולין לו בזכות אחרים וכו' חזקיה חלה בזכות עצמו וכו' תלו לו בזכות אחרים שנאמר (מלכים ב' י"ט) וגו' חל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי, והיינו דריב"ל דאריב"ל מאי דכתיב (ישעיה ל"ג) הנה לשלום מר לי מר אפילו בשעה ששיגר לו הקצ"ה שלום מר הוא לו. ורש"י ז"ל בישיב שם פי' הכי' הנה לשלום מר לי מר בשמחת שרתי שלום אף הוא לי מר שהרי תלו לי הרפואה בזכות אחרים כה חלמך לה' חלוקי דוד חזק למעני ולמען דוד עבדי חלוקי הודעתני שאני חוטא, עכ"ל. עכ"פ מוצאנו כי לא טוב לו לאדם היותו נתלה בזכות אחרים וכאשר היה מר לו לחזקיה בשתלו לו בזכותו של דוד, ולפיכך בשעה שנאמרה להם לישראל פרשת כה חלמך לבית יעקב ורמזו להם דבר שתידיע וצ"ח להם זרבת כהנים לבטל הדיון הנלמח

מליסקא זלכ"ה ולא היה יכול להכנס לחדרו שהיה הפתח סגור והמתין מחוץ לדלת, ובתוך כך שמע ממדרו הקדוש איך שהוא לומד וישמע קולו ועוד קול אחד עמו וזהו הרכ"ק מליסקא בסבור שהוא לומד עם איש אחד ובאשר פתח את הדלת לא ראה שום אדם זולתו ותמה מאד ושאל אותו על כך שבהיות הפתח נעול נשמעו ב' קולות לומדים, והשיבו ק"ו זלכ"ה וכי אינו ידוע לך מאמרם ז"ל כל ת"ח שיושב צונו לבין עצמו וקורא ושונה כביכול הקצ"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו.

והנה מכיון שהקצ"ה כביכול יושב ועוסק בחורה יחד עם כל ת"ח הקורא ושונה לנאורה יש מקום לחוש לתצורת הדיון בעולם, וכדליתא בגמרא ע"ז הג"ל דכשהקצ"ה יושב ועוסק בחורה אינו עושה לפניו משורת הדיון דתורה כתיב בה חמת וכיזד יכול העולם להתקיים בחוקף הדיון העליון, אכן תקנה יש לה שיעשו בנ"א נדקדק וחסד שהם המהפכים דין לרחמים וזכר אזדא לה חששא זו.

וזה ביאור המדרש, ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה זכו' וכדי להרחיק מחשש הנלמח מכח לימוד התורה שיהי' מתעוררים הדינים והגזירות ע"י שהקצ"ה יושב ושונה כנגדו לפיכך משה מחזיר את ישראל עשר תעשר שזכו תקנה להפך רוגז לרחמים ע"י מתנות עניים וכו' ליכא למיחש שע"י לימוד התורה יתעוררו דינים שהרי מעתה הדיון עצמו רחמים גמורים הוא.

ועפ"י האמור נחזור לפרש המדר"ר הג"ל (קושא ד') מהבין זכו ישראל לזרבת כהנים מעקב וכו' ומייתי עליה קרא כה חלמך לבית יעקב וגו'. וקשה כג"ל דכך קרא מיירי בצקלת התורה וכיזד מייתי מיניה לזרבת כהנים. אכן הנה זאת הפרשה כה חלמך לבית יעקב וגו' ענינה לזכות את ישראל שיקבלו על עצמם עול תורה הכי' (ובדדריש במבילתא עכ"פ והייחסי לי סגולה וגו' דכתיב בזהאי פרשה, וז"ל שיהיו פנויים לי ועוסקים בדברי תורתו וכו' יעיי"ש). אך מה ישעיה ישראל לבטל חוקף הדיון הנלמח ממה שישראל עוסקים בחורה והקצ"ה יושב ועוסק

גם הם מתחילים לקבל את התורה, ומורה לא יעלה על ראשם מאומה הדין (ואף בדממה לא היו מתחילים לקבל את התורה מפניו באופן זה מ"מ בלו בעונה זו) סתם הקב"ה פיהם ואמר להם הביאו ספר יוחסין בדרך שבני מציאין וכו' דמה שזכו בני ישראל לזכות כהנים הוא בזכות הצדיקים הקדושים הצדיקים יתח ויעקב שהם מחזיקים אתריהם וכו"ל במדרש מהבין זה ישראל לזכות כהנים מאצרכם וכו' מיתח וכו' מיעקב, אבל אחס שאין לכם חיים חייכם ראויים לזכות לבך.

*

התרצ"ט לפ"ב

יברכך ה' וישמרך. במדרש פליאה (הוצא בספר דמשק אליעזר) איתא יברכך בתלמוד וישמרך שיכתב זכותך, ויבוא פלאי.

ונראה עפ"י מה שאמרנו ז"ל (ברכות ל"ב ע"ב) ת"ר חסידים הראשונים היו שוכין שעה אחת ומתפללין שעה אחת ומזריזין ושוכין שעה אחת, ומקשה וכי מאחר ששוכין תשע שעות ביום בחפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית, אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתבררת. וצירושלמי דברכות פ"ה הגירסא תורתן מתבררת וכו'. ולכאורה לריך להבין איך היו החסידים הראשונים מוותרים על זכות לימוד התורה שהוא גדול מן החפלה, דתלמוד תורה כנגד כולם, וכיולד היו בעלים זמן גדול כ"כ מתלמוד תורה כדי שיכוונו לזם בחפלה. ואף שהיה כוונתם לשמים שהשתוקקו והתאוו לדבק עמם בצו"ת ע"י כח החפלה, שזה עיקר החפלה לכל דבר ישראל לזכר על ידה לדבקות והתבוננות גמור בצוה"כ, אכתי לריך להבין כיולד לא חששו לביטול ת"ת כ"כ זמנים טובה ששבו בחפלתן.

ויתכן עפ"י מאמרו ז"ל (ברכות דף ו' ע"א) במאמ"כ (מלאכי ג') אז נדברו יראי ה' וגו' ויקשבו ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניהם ליראי ה' ולתושי שמו. מאי ויתושי שמו, אמר ר' אשי חשב

מחמת עסק התורה כדיליף מגז"ש כה כה היו אותם הדברים עמלן רבים ונחמם לשמוע לפשוטי העם שהיו שומעים שתתן להם זכרת כהנים, וקשים בגידין לבני העולה כי הבינו דבר מתוך דבר שלא יעמדו חמיד צדום המעלות כעמדם בזהות שעה אלא יהיו זמנים שיתעוררו להמתיק הדינים ולשבר הגבורות וכו"ל דמשתדד בהמ"ק אין לך יום שאין קללתו וכו', אבל לא יהיו ישראל ראויים לכך בזכות עמלן אלא יהיו צריכים לזכרת כהנים שזכו לו בזכות האבות הקדושים הצדיקים יתח ויעקב. וכאשר שמעו בני העולה כך היה מר להם מאד כי שפטו בעצמם שאין הם נקיים מחטא, ע"כ הם זקוקים לזכות האבות הקדושים, ואינם ראויים לזכרת כהנים בזכות עמלן.

וארוונהא בזה להבין גם כוונת הילקוט ר"פ במדרש בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בזה אור"ע מה ראו אלו להתקרב יותר מכל האומות סתם הקב"ה פיהם וא"ל הביאו לי ספר יוחסין שלכם בדרך שבני מציאין וכו'. והוא תמוה לכאורה דמה טענו האומות על שקבלו ישראל את התורה הרי הקב"ה החזיר את התורה על כל אומה ולשון ולא ראו לקבלה. ותו מה תשובה השיב הקב"ה. הביאו לי ספר יוחסין, וכי קבלת התורה תלוי ביוחס. אמנם הנה בספרי פ' זכרה איתא וז"ל כשנגלה הקב"ה על ישראל לתת התורה הלך אלא בני עשוי א"ל מקבלים אתם התורה א"ל מה כתוב בה וא"ל לא תרצה אמרו לפניו רבש"ע כל עמנו של אציהם רוצה היה ועל כך הכעיתו אציו על חרצך תחיה. הלך אלא עמון ומואב א"ל וכו' א"ל מה כתוב בה לא תנאף וכו' א"ל כל עמנה של עורה להם הוא הלך ומלא בני ישמעאל וכו' לא תגנוב א"ל כל עמנו של אציהם לסעים היה וכו'. עכ"פ מבואר דמה שמיאנו האומות לקבל את התורה הוא משום שהמאות הם היפוך בעצם ומבמותם והיו יראים שלא יוכלו לקיימם ויתעוררו עליהם דינים קשים. אך כאשר ראו שזוכתם להם לישראל בטרם קב"ה"ת שיחזו לזכרת כהנים המופכת דין לרחמים וכדיליף במדרש בגז"ש כה תאמר לבית יעקב כה תדברו את בני ישראל אזי נתעוררו האומות לזכר בעטנה מה ראו להתקרב יותר מן הכל שתתן להם זכרת כהנים הלא אילו זכו האומות לזכרת כהנים היו

דף ג' ע"ב) לא חתני מימר דצדוריקי מחטבד מעשה. וה"ל כן הוא בצלמנות מחטבדו מחטבד מעשה שנכתב בספר הזכרונות כאילו עבד מעשה בידים.

ומעתה יעלו דברי המדרש פליאה כהוגן, יברך בתלמוד, ומה ענין צרכה שייך בתלמוד תורה, וע"כ כ"ל שיזיו שזכרם ט' שעות בחפלה ולא יהי להם פנאי לעסוק בתורה כראוי, ויהיו צריכים שתהא תורחם מתצרכת, (כדברי הירושלמי כ"ל) וזהו יברך בתלמוד שלא תאבד את כח התורה אם תשהה זמן רב בחפלה אלא תהא תורחך מתצרכת. ושמה תלמוד סוף כל סוף לא קיימתי מצות תלמוד תורה אלא במחשבה, ואולי אין כח המחשבה חזק כ"כ כמעשה, ויש לחשוש פן יתבטל ח"ו זכות המחשבה ע"י מעשה, לזאת אמר וישמרך שיכתב זכותך, וכ"ל דמישב לעשות מצוה וגואלם וכו' נכתב בספר הזכרונות, והיו כמעשה ממש ולא תהי' מוצתה שתשמר זכותך.

*

או יאמר באופן אחר קצת לבאר הפליאה (הבואה דמש"א) יברך ה' בתלמוד וישמרך שיכתב זכותך, בהקדמם מ"ש ק"ו זכר"ה בישמח משה פ' חיי שרה לפרש הכתוב (תהלים ס"ב) אחת דבר חלקים שהם זו שמעתי כי עוז לחלקים ולך ה' חסד כי אחת חשלת לאיש כמעשהו. וביאר כי הנה בכל דבר יש שלשה חלקים ראש תוך וסוף, והנה המתחיל הוא עיקר גדול דכבר אמרו התחלה חזי מן הכל, והמסיים ג"כ עיקר גדול דאינה נקראת אלא ע"ש גומרה, אבל האמצעי הוא רק מסייע וקו"ל מסייע אין בו ממש. והנה בכל מצוה הצורה ית"ש הוא המתחיל בדכתיב מו הקדימתי ואשלם ודרשו ז"ל (מד"ר פ' אמור פכ"ז ב') כלום מל אדם בנו עד שלא יתחיל לו צן וכו', וכן המסיים והגומר את המצוה הוא הש"י, דאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וה"כ האדם אין לו אלא חלק דק וקלוש במצוה, והיו רק כמסייע ואין בו ממש, ועל דבר זה אין מגיע לו שכר מלך הדיון, רק על דבר החסד משלם הש"י לאדם כאילו הוא העושה כולה. וזה ביאר רמב"ם אחת דבר חלקים, ר"ל כל מה שדבר

אדם לעשות מצוה וגואלם ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. וה"כ כיון דהנכו חסידים כוונתם להיות לשמים להתדבק ע"י תפלתם בצדקה"ע, הרי הם חשובים כאנוסים שלא היו יכולים לעסוק בתורה מחמת ההתבוננות וההתעמקות שהי' להם בשעת התפלה, שהתדבקו במחשבתם באין סוף ב"ה, והיו כחשוב לעשות מצוה וגואלם ולא עשה וכו'.

אך לכאורה איכא קצת גריעותא במחשב לעשות מצוה וגואלם ולא עשה לעומת העושה מצוה בפועל ממש, שהרי העושה המצוה בפועל שגר מעשה צדו, ולא שייך שיבטל המעשה ההוא, משא"כ בחיוב לעשות מצוה וגואלם שכל זכותו אינה אלא מחמת מחשבתו הטובה א"כ יש לחשוש פן לא יהי זכותו משמרת כ"כ, דאחי מעשה ומבטל מחשבה, ולא עוד אלא שאף דבור מבטל מחשבה, ולפיכך עדיפה יותר מצוה הנעשית בפועל שכותה יפה ואינה יכולה להתבטל. ועד"ז פירשתי מאה"כ צ"י תורה וכל חכם לב צדק יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה', פ"י שהכתוב מדבר אל הכתמי לב אשר נשאל לבם ואשר נדבה רוחם אותם לחשב ולהשתוקק לעשות מצוה, שלא יסתפקו במחשבה בלבד ולא יתירו צדק, אלא וכל חכם לב צדק יבואו, ויעשו"ו וגו' שיקיימו את המצוה בפועל ממש, כדי שיחקיקו זכותם בידם. עכ"פ מתחברא בגדול העושה מצוה בידים מן העושה במחשבה בלבד, דהעושה במחשבה אינו בעוה כל כך שתחקיקו זכותו בידו כנ"ל, וה"כ חזרה התמיכה למקומה על מה סמכו חסידים הראשונים לבטל כונו האו בתלמוד תורה, ואף שהיו חשובים כאנוסים מ"מ לא היה בידם אלא שגר המחשבה בלבד.

אכן כך מילתא דחישב לעשות מצוה וגואלם מעלה עליו הכי כאילו עשה ליוף בגמרא מדכתיב ויכתב בספר זכרון לפעיו וגו' ולחושבי שמו", ומינה דחישב לעשות מצוה וכו' נמי מכתבי מיליה בספר הזכרונות, דכתיב צדדיא בקרא ויכתב בספר זכרון לפעיו, ומכיון שנכתב בספר נחשב כמעשה ממש, ואעפ"י שהוא לא קיים המצוה אלא במחשבה, מ"מ ע"י מחשבתו הטובה הוא גורם שיכתב בספר הזכרונות והיו כמעשה. ועד"ז דאי' בגמרא (תמורה

דלפי שכתב"ה חפץ לנצח את צדקתו ורחמיו מרובים, על כן רצונו לזכות את ישראל ולהלדיקם ביום דין, והוא יושב ומנפח אולי ישובו מדרכם וחיו, והנה אם לא יכתבו הבינוניים בספר כפי ממצא בזהות שעה, אלא יהיו תלויים ועומדים, יש מקום לחוש פן ואולי יעמוד מקטרג אחד וילמד עליו חובה ויכריע הכף ויפול גורלו בין הרשעים, על כן עשה ה' ככה שיכיוו שלשה ספרים נפתחים, ושל בינוניים ספר צפוי עומד, ואם נמנו ונמדדו זכותיו וימלאו מחלה על מחלה מיד הוא נכתב בספרן של בינוניים, ושם אין לחוש שיקטרגו עליו וימלאו עליו חובה, שכבר נכתב בספר ואין אחר מעשה בית דין כלום.

ועתה נבוא לציאור המדרש יברך ה' בתלמוד, שיכתבו מעיני תורתך ותזכה להשיג בזה"ק מכת זכרה ה', מה שלא ה' בידך להשיג בכת שכלך וכנ"ל בירושלמי דתורתך מתבררת, ושמה חומר הלא כל מה שהשגתי אין זה בכוונת עמי אלא בסייעתא דשמיא, שנתבררה תורתו והשגתי זה השגות עמוקות בענין אלקי, ואולי לא יכל לימוד זה נחשב לי לזכות מזד הדין, שהרי איני אלא כמסייע וקו"ל מסייע אין זו ממש, וכל מה שאשתלש ואבא על שכרי אינו אלא מזד החסד, לז"א "וישמך" שיכתב זכותך, וכדאמרינן שזכות המלוא ולימוד התורה נכתב בספר ונחקק לזכותך, ומעשה אין לך לחוש דאין אחר מעשה בית דין כלום, והשכר מגיע לך מזד הדין.

*

קטעים מתוך דרשה שאמר כ"ק מרן (שליט"א) [זי"ע] בש"ק פ' נשא שנת תשי"ב לפני נסיעתו לאח"ק

ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. במד"ר (פיו"א ע"ז) שלום בכניסתך, שלום בציאתך, שלום עם כל אדם. ול"ב מה כוונת המדרש שלום בכניסתך שלום בציאתך, לאחיה ענין נחמה ברכת השלום בזמן הכניסה והציאה דיוקא. וגם מה שסוים שלום עם כל אדם, ל"ב איך שייך זה לאומרו שלום בכניסתך וציאתך.

לנו השי"ת בזה"ק רק על חלק אחד דבר הוא חלק האמנני, "שמים" ר"ל שתי החלקים האחרים זו שמענו, כלומר אנו מבינים, כי עז לאלקים פי' כי הכח והיכלת לאלקים בשני חלקים אלו, ושמה חומר ח"כ למה נקבל שכר על מעשה המלוא, לז"א ולך ה' חסד כי אחר השלם לאיש כמעשהו, ר"ל שזה ממדת חסדו ועובדו יתברך שהוא משלם לאדם שכר מלכותו כאלו הייתה כל המלוא מעשהו מתחלה ועד סוף עתה"ק זכ"ה. המורס מזה כי כל מה שכתב"ה משלם לאדם שכר מלכותו הוא מזד החסד, כי גבר עליו חסדו לחשב עליו כאלו כל המלוא נעשה בזה גברא, דאלו מזד הדין אין מגיע שכר דקו"ל מסייע אין זו ממש.

אמנם אם כל השלום שכר המלוא אינה אלא צמדת החסד וצמדת הרחמים, ח"כ תגדל התשעה דלא כל העמים והממנים שות, ויש עת אשר מזד הדין שולטת בעולם ר"ל, וגם לאו כל אדם זוכה לכך שיתגברו עמו צמדת החסד, ואיך ישתלם בעד מעשי המלוא בזמן שהדינים מתגברים, אך הקב"ה בגדול חסדו קובע שכר המלוא על אופן כזה אשר לא יתכן עוד חשב זה, והיינו דמזד שהאדם עושה המלוא כבר נכתב בספר שמגיע לו שכר כדתן בזהות וכל מעשיך בספר נכתבין (ועי' גם בצרכות דף ו' ע"א חוס' ד"ה חז) וכיון שכבר נקבע שכר המלוא ונכתב בספר הזכרונות הוי מעשה בית דין, והעוין אחר מעשה בית דין לא אמר כלום. ומעשה בדין הוא שיטול שכרו בכל אופן אפי' בזמן תגבורת הדין, כי כבר יחוייב אליו השלום השכר מזד הדין ולא מזד החסד, והבן.

ובזה פירשתי גם כוונת הגמרא (ר"ה דף ע"ז ע"ב) שלשה ספרים נפתחים ברכ"ה של לדיקים של בינוניים ושל רשעים לדיקים נכתבים לאחר לחיים רשעים וכו' בינוניים תלויים ועומדים עד יום הכפורים. והקשה הר"ף צעין יעקב למה לי ג' ספרים צדרי מנייניהו סגי ספרן של לדיקים וספרן של רשעים, ואילו הבינוניים יהיו תלויים ועומדים אם יזכו ויכתבו בספרן של לדיקים, ואם לא יזכו יהיו נכתבים בספרן של רשעים, ולמ"ל ספר צפוי עומד. ולדברנו יובן.

הרשעים מצין ישראל, שהם המעילים איבה וקנאה ותחרות בין ישראל לאזיכים שבשמים.

והיוצא לנו מזה כי כדי להסיר את הסיבות הגורמים להעדר השלום, על ישראל להרחיק מציניהם את הרשעים המסיתים ומדחים, ולעומת זאת לרץ שחבה התקרבות בין יראי ה', והאחדות והאהבה תשרור ביניהם. ובכלל זה גם אותם המנוחקים ליראים, אלא שפעמים אינם עומדים בנסיון ונכשלים באיזה דבר, אעפ"כ אם רואים בהם שרונים ללכת בדרך הישרה לרץ לקרבם אל הקדושה, והיפוך בהפכו שרין להרחיק את הרשעים ולהיגמל מחוץ למחנה, ולא יח' להם חלק ונחלה בחוך בני ישראל. ולא כאשר רואים צמינו צבועי"ר שמהפכין קערה על פיה לזרוע פירוד ומחלוקת עם היראים, ואילו עם הכופרים משדלים להרבות שלום.

ונראה דהנה צגמרא ריש מס' שבת (דף ב' ע"ב) אבא דקתני יליאות השבת וקא מני ב' דהכנסה, אמר ר' אשי חנא הכנסה נמי הולאח קרי לה ממאי מותקן המולא מרשות לרשות חייב מי לא עסקין דקא מעייל מרה"ר לרה"י וקא קרי לה הולאח, ועממא מאי כל עקירת חפץ ממקומו חנא הולאח קרי ליה. וכתבו הספה"ק דהיינו עממא דהכנסה קרי לה חנא הולאח משום דתכלית כל דבר ותיקונו הוא להציאו ולהכניסו אל הקדושה, לפיכך ענין זה שמוציא בשבת מרשות לרשות שצוה מולאו מן הקדושה אל העוממא ראו לכוונה הולאח, שהולאו לרשות הסערא אחרת שהוא סערא דרה"ר (עי' תקוני זכר חכ"ד ע' ט"ע). ומש"ה אף כשעושה פעולה הכנסה שמכניס מרה"ר לרה"י הולאח קרי ליה, משום שעל עשיית המלאכה בשבת הוא הולאח מרשות היחיד סערא דקדושה, לרה"ר הוא סערא אחרת.

ובדרך זה נבא אל הביאור דהנה מצינו בכמה דוכתי שכדי להעמיד השלום על כנו צרכה לעשות פעולות הפכיות המעמידות ומציבות מדת השלום על מכוה, ובהא דתנינא בפי' כל כתבי (שבת קע"ז ע"א) ס"ת שכתבו מין ישרף ומייתו לה ר' ישמעאל בק"י ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הללו שמעלין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאזיכין שבשמים עאכ"ב. מבואר מזה כי פעולה זו של שריפת הס"ת שנכתב ע"י מין שהיה לכאורה היפוך מדת השלום היא המסירה את הקנאה והאיבה בין ישראל לאזיכים שבשמים, ומחירת מדת השלום על מכוהו כצרכא. דכיון שמעשי המינים גורמים להטיל קנאה ותחרות בין ישראל לאזיכין, צרכה להסיר פעולתו ולאבד כל זכר למעשיו, כדי לשכח שמו וזכרו מן העולם שלא יבואו לעשות בו. וה"נ כן הוא בצוטה דמינה יליף בק"י לס"ת שכתבו מין ישרף, שהחורח אמרה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים כדי להטיל שלום בין איש לאשתו, אף שאם יצדקו המים ויתגלה שנתממה חכ"י פעולת מחיית השם היפוך מדת השלום, הא נמי מקרי להטיל שלום, שהרי באמצעות כן יתפרדו פועלי און מכלל ישראל, ע"י שיתצור הדבר ויתודע כי חטאם והיא אסורה לבעלה, ואין לך שלום גדול מזה שיתרחקו

והנה סיבה עיקרית למחלוקת המתגברת בקרב היראים היא מפני שח"א אומר קבלו דעתי, והוא צטוח צאלה שכמו שהוא סבור בדעתו לרץ לעשות, וכך הוא דעת תורה, והכי כשר למעבד. ולפי שאין דיעות בני אדם שוים מציא רבוי הדיעות להתפשטות המריבה ביניהם, אם לא יתאחדו לצב צהסכמה ולהתכוון לדעה אחת ברצון כולם, מצלי שיעמדו על דעתם. וצוה ביארתי כוונת הילקוץ פ' שמיני עה"פ ויאמר משה וגו' זה הדבר אשר צוה ה' חעשו וירא עיניכם כבוד ה', וז"ל ח"ל משה אותו הוי"ה"ר העצירו מלצבכם ותביו כולכם ביראה אחת ובעלה אחת לשרת לפני המקום כשם שהוא יחידי צעולם כן חכ"י עבודתכם מיוחדת לפניו וכו'. ואריך להבין על מה נחכוך המדרש אותו הוי"ה"ר, דמשמע שהוא כמורה בצלצע על היר הדודע, ולא נודע אל מה ירמזון מליו. אכן לדבריו חכ"י הכוונה על התגברות הוי"ה"ר על האדם המסיתו לעמוד על דעתו, בחלואה כי זה הדבר אשר דברו ה', ואחריו אין לשנות. שזו שורש הפירוד והמחלוקת, זה אומר צבך וזה אומר צבך, והיאר משיא כאח"א לצלי ינטה מדעתו, והוא סבור כי כך היא דעת תורה, ומלוא הוא דקא עבד, ולא ידע כי עלת יארו הוא המלבה את השנאה והמחלוקת. ולאח הזכירם משה **זה הדבר אשר צוה ה'** חעשו, כלומר שחראו לעשות

עוד יאמר לבאר המד"ר שלום בכניסתך שלום ביציאתך, עפ"י מה שפירשתי מאמרם ז"ל (ברכות ח' ע"א) ח"ל רבא לפרסו צר פפא אימא לן מכני מיילי מעליהא דמרת לן משמיה דר' חסדא במילי דבי כנישחא, ח"ל מאי דכתיב (תהלים פ"ו) אורב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אורב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות. והקושיא מבוארת שהוא שאל ממנו לאמר לו ממילי מעליהא דבי כנישחא, והשיב לו אורב ה' שערים המצויינים בהלכה "יותר" מבתי כנסיות ובתי מדרשות, וא"כ אין זה ממילי מעליהא דבי כנישחא, אדרבה גריעותא היא לכו שאינם חשובים כ"כ. וביארתו דהנה כל די כנישחא ובי מדרשא מקום ששם מתאספין עשרה מישאל להפגל ולשפוך שיח לפני הש"ת, שם מקום השראת שכינתו ויחבדו, לכל די עשרה שכינתא שריא (סוכהדרין ל"ע ע"א), אך דא עקא שאחרי הפרס איש מעל אחיו, ולדרס פנו איש איש למלאכתו ולעסקיו, הקדושה מסתלקת ממקומה, וא"כ נמצא דאחרי לאתם מבי כנישחא יש ירידה לקדושה בי כנישחא. וזהו שאמר אימא לי מכני מיילי "מעליהא" וכו' במילי דבי כנישחא, כלומר כיוד יתכן שחב"י עליה תדירות לצידיהם, ולא יבא לעולם לידי ירידה בקדושתו, גם אחר לאתם את הקדש לעשות מלאכתם ולעסוק בצרכי הגוף.

ועל כך השיבו שפיר אורב ה' שערים המצויינים בהלכה מבתי כנסיות ובתי מדרשות, דהנה "שער" מורה על היציאה מצידיהם ומצידיהם" דבהפחת שערי היציאה וכו"א לדרבו פניה לעסוק במלאכתו ובצרכי פרנסתו, אזי אם השערים הנה מצויינים בהלכה, כלומר שהולכים לעסקי פרנסתם ומצויינים שם בכל התהגותם עפ"י הלכה, והוא כי באלה האדם לשיק לגרבי פרנסתו הוא מוקף נסיונות מכל לז ועבר, ובכל רגע סכנה הוא לו ח"ו לנפול במהמורות היחידה, אשר הרחוב מלא מהם. ואם נשמר וזהיר בכל עת היותו עוסק בצרכי מלאכתו להתנהג עפ"י ההלכה, ומתגבר על כל הנסיונות בזה ובזכות התורה והתפלה שהרבה בשבתו צבי מדרשא, אזי אורב ה' שערים המצויינים בהלכה, ומאותם היושבים ועוסקים בתורה כולי

ולתקן מדה זו שהיח"ר מתגבר להסית כאו"א לומר "זה הדבר אשר לוב ה'". וז"ש, "והוא היחידה" המפתח את האדם לחשוב אשר כדעתו בן יקום וכן יחי, ואחרי דברו לא ישנו, כי בעות הוא שאך ורק צו דבר ה', זה הדבר אשר לוב ה', "העבירו מלככם", כי זוהי סיבה גדולה לפירוד ומחלוקת בקרב ישראל, שח"א נוטה לדעת אחרת, ובעות הוא באלה שרק דעתו היא האמתית, אלא חביו כולכם בעלה אחת לשרת לפני המקום צ"ה וכו' תהי עבודתכם מיוחדת לפניו, שתתאחדו וחסדינו לדיעה אחת בעבודת המקום צ"ה, שיצטל כ"א דעתו וסדרתו להיות בעלה אחת ובמחשבה אחת לעבודתו ויתבצר.

מבאר הלן שמעיין כי די יסודות אלו נחוצים לקיום השלום בקרב ישראל, האחדות והקירוב בין יראי ה' ולהיפוך הפירוד והרחיק הגמור מן הרשעים. וזה ביאור המדרש ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, שלום בכניסתך שלום ביציאתך, שלום בכניסתך היינו האחדות בקרב יראי ה' ציגס לבין עמם, שירחיקו זרע השנאה והפירוד מקרבם, ויעלו בהסכמה אחת למען כבוד שמים, ולא יקרא כניסה, שהאחדות בין יראי ה' גורם לכניסה והתקרבות אל הקדושה הקרוי הכנסה כנ"ל. אך דבחי אחי לא סגו, כי אם לא יגרשו מחוכם לגמרי את משנאי ה' המעילים קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאדבש"ש לא יכון השלום, לאת אמר שלום ביציאתך, שתתבצר גם בחלק הזה של יציאה הנלך למדת השלום, והוא להוילא ולהרחיק מציניו את הרשעים שמקומם בחוץ, ולפיכך זה קרוי הולאה לדחות לרשות הסע"א, רשות הרבים מדור העומאה והקליפית, ואם יהיו צדיקו שני אלו גם יחד שלום בכניסתו ושלום ביציאתו, אזי יהי שלום עם כל אדם, שחב"י עמנו מדת השלי' בשלימותה ותחתיים צדיקו. ואפ"ל שלכוונה זו דייק הכתיב לאמר וישם "לך" שלום, להורות על השלום שבין יראי ה', שהוא ע"י שיצטל כ"א דעת עמנו ויסימנו לדיעה אחת, וזהו וישם "לך", כלומר שישים שלום צמדה זו של "לך" שח"א צויה צמה לעמנו ומתכוון לדעת אחרת עכשיו יחי שלום ומנוחה מדיעה זו של "לך" אלא חביו כולכם בעלה אחת לשרת לפני המקום צרוך הוא.

ובעוה"ר בזמניו זה גדולה מאד התגברות היל"ר על ישראל בענין הע"ז של הממשל שהקימו הכופרים בא"י והפילו ברחשם רבים ושלמים המסייעים להם ומחזיקים בידם באופנים שונים, להשליט ממשלת המינוח העוקרת דת תור"כ מקרב בני ישראל. ולא נלמד מן הכתוב והפין ה' אתכם בגוים וגו' ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם וגו' ופירש"י ז"ל כתרומתו, ותפלתו חתן לעממית פלתי עשותה וכו' משאחם עובדים לעובדיהם כאילו אחם עובדים להם. והנה אין הכוונה במ"ש שאחם עובדים לעובדיהם שעובדים אחת כע"ז, שסוגדים לפני ומחזיקים אחת אלוהי, אלא שמשעבדים להם לשמשם וכדומה, ואפ"כ קא חשיב להו קרא כאילו עובדים לע"ז עמיה. וכעטס דכיון שצאיהם דו ואופן ויכל ללאת מחמת תשמישן לעובדי ע"ז אחת תועלת וסיוע לע"ז, נמלא שם ה"י בגורמיו לסייע לע"ז, אע"ג דכלל יודעין הוא שהרי הם לא נחכונו לכך כלל, אלא לעבוד את אדוניהם, מי"מ מחשב להו כאילו עבדו ע"ז.

והוא כדוגמת כל דתן גרים נמ" ע"ז שאסרו חכמים לסחור עם העכו"ם שלשה ימים לפני חידיהו, משום שהעכו"ם אזיל ומודה לע"ז ביום חידו על שהלית במשאו ובמתנו, ונמלא דישאל זה שנשא ונתן עמו גרם בלד רחוק לתת הודאה לע"ז מתמתו. וה"י משאחם עובדים לעובדיהם, נמלא דמתנת עבודתכם שאחם מסייעים ועוזרים לאדוניהם שהם עו"ז, גרם מכחם טויע לע"ז, אף דהאדונים שלכם לאו להכי נחכונו במה שהם מעבדים אתכם, אפ"כ חייבים להתרחק מכל דו רחוק של עזרה וסיוע לע"ז ועובדיה, דמשאחם עובדים לעובדיהם כאילו אחם עובדים להם. וימיה דעל אחת כמה וכמה שמשלת המינים צארן הקודש שמתכוונין להעביר על דת ודאי שמי שמייע בידם בזה סיוע כל דכו במשירין או בעקיפין חשיב כעו"ז.

וע"ז דרך זה הוא ביאור כוונת חמ"ר ז"ל (כתובות ק"י ע"ב) כל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז וכן צדוד הוא חומר (שמואל א' כ"ו) כי גרשוני היום מהספח בנתלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכו' לומר על הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז. ודיינו

יומא צנתי כנסיות וצנתי מדרשות, שהרי הוא חחר מן השוק מלא חבילות חבילות מזוה שזה צנתי במה שהתגבר על יצרו ונייל מכל הנסיונות, וכאמרם ז"ל (קידושין ל"ט ע"ב) יש ולא עבר עבירה נותנין לו שבר כעשה מזוה ומקוניין לה צנתי עבירה לידו, כמבואר בגמרא החם ולפיכך שכרו הרבה מאד אם זה וניאל ללצרו. וזהו שאמר המדרש שלום כניסחתו לביכא"ם ושלום בליאתו מביכא"ם שזה לעמוד בכל הנסיונות.

הנה צעור"ר אנו נמלאים במקום ובזמן שהנסיונות גדולים מאד על כל צד, והנה חכלית הגלות הוא לתקן כל המקומות אשר נשתלחו אליהם, וכיון שהקב"ה הביאנו לכאן אנו יכולים לומר לפניו: רבש"ע אחת הביאותנו עד היום אלא תן לנו כח ויכולת לעמוד ולהתגבר על כל הנסיונות, וצפיייתנו לפיו ה' הנה עוזר לנו, דכלל זה לא יתכן להתגבר על היל"ר כאמרם"ל (סוכה כ"ג ע"א) אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו.

*

בגמרא (סוכה כ"ג ע"א) יאב"ר מניח אומות העולם ומתגבר בשואהיהם של ישראל וצח"ת יותר מכולם. והנה ההבדל הוא בין היל"ר המתגבר בפשוטי העם לבין התגברות היל"ר צח"ת, כי ידוע שישים ב' מיני יאב"ר ה' כוחות החומר המתאווים שנגיפו של אדם המושכים אותו לרע, והב' היל"ר שהוא מלאך מאש השלות משמי מרום להסית את הצריות לעבירה, הוא שטן הוא יאב"ר הוא מלאך המות. והנה בפשוטי העם מתגבר יאב"ר שצטצטס, וזה כוחות החומר הגסים המושכים אחת לרע, וסגי להו בהתגברות זו להכשל ולנפול במלודות. אף בתלמידי חכמים לא סגי בהתגברות כוחות החומר העצמיים כי צניקל הם מנלמים את יאב"ר בצא מכוחות הגוף המתאווה, על כן מתגבר בהם היל"ר שהוא מלאך מאש, וכל עבודתו כבך לפחות תלמידי חכמים וצני עולים דייקא, שאין לו צורך להתעסק בפשוטי עם דסגי להו בהתגברות החומר העצמי. וכלפי התגברות חזקה זו של הס"מ קשה לעמוד ולהתגבר, ובהא דלמר ר' עמרם (קידושין פ"א ע"א) חזי דאנא בישראל ואנא מורא.

וחקים אלפי מונים מצבאן. ויש ללמוד מישראל קדושים העומדים שם בנסיון, כיצד לעמוד כאן בנסיון. וזו שמכוון במלחמתו נגד כוחות ה"ה"ר והנסיונות הגדולים כדי להעמיד דורות שלימים באמונה העוברה הנצבים מול כל הנסיונות הנוראים, אזי גם כשנצבה בקרוב במהרה להגאל בגולה שלימה בציאת משיח לדקינו, כאשר אנו מנפים ומקוים, הקצ"ה מעלה עליו כאילו הקים והעמיד בפועל כל הדורות הללו בחוקק הנסיונות הללו של הגלות המר, ושכרו הרבה מאד.

*

בגמרא (צ"ה ל"ח ע"א) כי סליק ר' אבה (מצב לא"י) אמר יהא רעווא דלימא מילתא דתחקבל וכו' אחיבו עליה במערבא, וכחז החת"ם ז"ל שטל כן נעט ר' אבה שהלעיגו ממנו משום שלא הי' לו לבקש שיתאלו דבריו חן צעירי השומעים דמה לו צוה הכי כתיב עשה דברים לשם פעלים (וכבר כתבנו לתנווה על דבריו הקדושים דאפשר הי' מבקש שיתקבלו דבריו כדי לעשות רצון הבו"ה להרצין תורה דברים, ע"י בדבריו לעיל פ' מורע ע' תמ"ה). וז"ל בכוונת דבריו ר"א יהא רעווא דלימא מילתא דתחקבל, ד"מילתא" יתכן לפרשו מענין חפלה ובקשה, ע"ד הכתוב (הושע פי"ד) קחו עמכם דברים שהוא ענין חפלה, וכו"מ מפירוש רש"י בחולין דף ק"ה לחד לישנא בעובדא דמערותיתא אמרו אינבו מילתא וכו', ועיי"ש. והנה א"י הוא מקום מעבר כל תפלות ישראל מכל מקומות מושבות שהם עולים לשמים דרך ארץ ישראל, כמאמר הכתוב (מלכים א' פ"ח) והתפללו אליך דרך ארלם, והתפלות עולות לשמים דרך בית קדש הקדשים. וזהו שאמר ר' אבה יהא רעווא דלימא "מילתא" דתחקבל, כלומר שתפלתו בא"י תעשה רושם למעלה במקומה הראוי, ותחקבל ללוחיה קדם אצונו שבשמים.

*

(נעתק מכתב"ק) התרצ"ג לפ"ג

ידי ביום כלות משה להקים את המשכן וגו'. במד"ד (פסוק יד) ויהי ווי היה מי אמר ווי וכו', מלאכי

טעמא דחשיב ליה כאילו עו"ז לפי שדרים בין אומות עובדי עכו"ם ונעשים משועבדים להם. וכן מוכח ממה שחרגם יונתן על כך קרא כי גרשוני היום וגו' לך עבד אלהים אחרים, אזיל דוד בני עממיה פלחו טעוהא. הרי דכל מה שמעלה עליו הכי כאילו עו"ז הוא משום שהוא דר בין אומות עו"ז. וכן הביא רש"י ז"ל בפירושו לשמואל את התרגום יונתן ה"ל. והכי משמע גם מפירש"י ומתרגום אונקלוס על כך קרא ועבדתם שם אלהים אחרים וגו', דמשעבי כעו"ז צעבור שהם עובדים לעובדיהם, אבל לא צעבור עלם הישיבה בחו"ל. וכ"כ הרמב"ם (במאמר קידוש השם) שכל הדר בין הכופרים שהוא כמותם שאמר דוד כי גרשוני היום מהכחפת בנחלת ה' וכו' ע"כ.

ובמכ"ל הלין מבואר דמה שהיואל מא"י לחו"ל הריחו כעו"ז, היינו דוקא בזמן שבא"י יש מלכות של תורה וקדושה כשם שהי' ציוני שאלו, ולהכי היואל ממלכות של תורה וקדושה לדור בין הכופרים הוא כעובד ע"ז, משא"כ בזמן שגם בא"י יש ממשלת כופרים המעבירים על הדת וכל מגמתם לעקור תורה ואמונה מלכות בני ישראל לא שייך ענין זה כלל.

*

כאשר חזר משרע"ה למלרים בשליחותו של מקום כתוב וילך משה וישב אל יתר חותנו ויאמר לו אלכה ואשובה אל אחי אשר בנמלים וארחא העודם חיים וגו'. ולכא"י יפלא כיצד אמר משרע"ה כמסתפק אלכה וגו' וארחא העודם חיים, והלא הדבר הי' ידוע לו בצירור שהם חיים וקיימים, וכי הו"ל חיו דבר שקר מפיו. אכן נתכוון לומר לו צוה שהליכתו הוא לראות העוד ים צהם חיות קדושה, שלא נפלו ושתקעו חיו לגמרי צעומק עומאת מזרים. ועוד אפ"ל שנתכוון צוה אלכה אל אחי אשר "בנמלים" שהוא ערות הארץ מקור העוממא והזוכמא, וארחא העודם חיים, כלומר כיצד הם חיים ומתקיימים עדיין בחיות קדושה, והיחא הם מתגברים על כל הנסיונות העומוים האורצים לנפשם, ומהם ללמוד גם אזי כיצד לעמוד נגד התגברות ה"ה"ר במקום מגורי בארץ נכריה. והנה היום צעור"ר בא"י הנסיונות עומוים

זה צנתי צנתי אצל צנתי גוואי המשל ופחד. ומלא
מזה דיש צ' מיני לדיקים, העובדים בשמחה זכאה
חולקיהו ועדיין הם מצנח, ופנימיים הרואים פני
המלך עובדים צנחית המשל ופחד.

וזה כי ענין חטאם של נדו"א, דכזה משה ואהרן
וודאי היו צנתי צנתי גוואי, וא"כ בהכנהו צנחית
המשל ופחד עמו, ונראה דנדב ואציהוא היו במדרגה
אחת למטה מהם דהיינו צנתי צנתי גוואי, והיו
מתלכדים בהתלכדות האהבה והשמחה עד אין חקר,
וזה טעם אמרם ז"ל שחיי יין נכנסו, דלא יעלה
על הדעת שנקנסו שכורים לבהמ"ק לעבוד עבודה,
אלא שעשו כן משום דכתיב ויין ישמח לבב אנוש,
ורלו לחזק השמחה יותר באהבה ונפלאה. אמנם זה
היה עשות שנקנסו בשמחה ובאהבה זו לפני ולפנים,
ששם היה צנתי צנתי גוואי ושם המשל ופחד ואין
מקום להתגלות השמחה ולפיקר נענוש.

ועד ציאר הוא ז"ל בפרשת יתרו מאמרם ז"ל
(ברכות ל"ד ע"ב) במקום שבעלי תשובה עומדים
אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד שם. כי התפלה
הולכת דרך צנתי צנתי גוואי לגשת לפני הש"ת, וצנתי
צנתי שם שריא חדוה, ואין שייך שם עצבות כלל,
ולא העומד בעצבות א"ל לתפלתו לעבוד דרך צנתי
צנתי, אצל הבעל תשובה שהוא מלא עצבות ולבו
נשבר בקרבו, ומה לו ולשמחה, על כן אין לו מקום
צנתי צנתי, אך הקצ"ה ברוב רחמי וחסדיו חותר
לו חתירה וכו' להכניסו ולקבל תפלתו דרך צנתי
גוואי, ושם יש מקום לתפלתו. אצל הדיקים הגמורים
עובדים את ה' בשמחה צנחית צנתי צנתי ולא עבד
קצ"ה ניסא למגוא להכניסו צנתי גוואי, עכ"ל ק"ו
זל"ה.

ועוד זאת נקדים מ"ש הוא ז"ל צ' בשלח (עכ"פ
ויסע מלאך האלקים) בשם היע"ד כי מלאכי
השרת שרפי מעלה עבודתם הוא צנתי גוואי, אצל
האופנים וחיות הקדש עבודתם צנחית צנתי צנתי,
ולפיקר כתיב (ישעי' מ') והחיות ישוררו ושרפים
ירוו, כי שירה היא התגלות השמחה, אך רנה
היא שמחה ושמחת, ולפיקר השרפים, ירונו"ו דייקא

השרת אמרו ווי, אמרו עכשיו הקצ"ה מניח אותנו
ויורד ודר צנתי, אע"פ פייסם הקצ"ה ואמר להם
חייכם העיקר למעלה הוא, שכן כתיב (חזקוני ג')
כסה שמים הדוד ואח"כ ותכלתו מלאה הארץ. אמר
ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי שחק עליהם הקצ"ה
כשאמר להם העיקר למעלה, מנין שכן כתיב (תהלים
קמ"ח) הדוד על ארץ ושמים תחלה ארץ ואח"כ שמים
לפיקר אמרו ווי, ע"כ. ולכאורה י"ל עובד צנתי
מדרשא, חדא הלא חותמו של הקצ"ה אמת והיאך
אפשר שאמר להם הקצ"ה חייכם העיקר הוא למעלה
אם באמת אינו כן, כדמסיק שחק עליהם וכו', וכמו
שפי' המפרשים (עפ"י המבואר בפסיקתא) דמה
ש"ל הקצ"ה שהעיקר בשמים, לא א"ל כן אלא לפייסו
שלא יקטרגו.

צ עוד קשה מה פייסו בזה הלא הם ידעו שהאמת
אינו כן, כמבואר בסוף דברי המד"ר שזוהו
מלא"ש ווי, הרי שבי ידוע להם כי לא נאמרו הדברים
להם אלא להפיוס דעתם, ובמה איפוא נחפייסו.

ג קשה איך יתיישבו צ' במקראות הללו שהם
סותרים להדדי, צדד קרא כתיב הדוד על ארץ
ושמים משמע דהארץ עיקר, ובאיך כתיב כסה שמים
הדוד ותכלתו מלאה ארץ, כאן הקדים שמים ואח"כ
ארץ. וראוי לנו ליישב המקראות שלא יהיו סותרים
זה את זה.

והנראה לומר עפ"י דברי ק"ז הישמח משה זל"ה
פ' אחרי לצאר ענין חטאם של נדב ואציהוא,
דכזה השל"ה"ק כתב שיש כמה מדריגות צנין
העבודה, והמדריגה הגדולה היא צנחית העובד
מאהבה כנן לאציו, וגדולה ממנה היא העובד צנתי
יראה הגדולה מאהבה, צנחית עבד הגדול צלעין
של מלך עד שמרוב היראה והפחד האהבה מסותרת
והשמחה אינה נכרת בחוץ, עכ"ל. וכנה מדריגה זו
של יראה הגדולה מאהבה היא מדריגת צנתי גוואי,
ששם המשל ופחד עמו, וכמ"ש היע"ד זל"ה (חלק
שני בדרוש הראשון ו' ע"ב) שע"כ אנו אומרים
לפניו נעבוד ציראה ופחד. וכנה העבודה בשמחה
הוא דבר יקר מאוד, והיא מחזקת האהבה, אצל כל

שכס צנח גוואי. וכהנ כשחרי הגאולה השלימה יכיו כל ישראל עובדים את הש"ת צנחנית צחי גוואי, כדכתיב (ישעי' ל"ה) ופדויו ה' יצונו וצאו ליון צרה, היינו צנחי צחי גוואי ששם צחי, "רנה" שמהה מסותרת. יע"ש שציר צה מאה"כ (תהלים קכ"ו) אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, היינו שחרי צמדרגת צחי גוואי ששחוק ימלא הפנימיות, אצל בלשוננו יחי "רנה". ואח"כ לא ישיגו זאת ויסבדו שאין אנו שמחים, על כן יתמכו ויאמרו בגדיל ה' לעשות עם אלה ואינם שמחים, 'אילו', "בגדיל ה' לעשות עמנו" היינו שמחים, ואילו הם אינם שמחים כלל, עכ"ל ד"ר.

ובדרך זה נבא אל הביאור בסתירת המקראות
 כינ"ל (קושיא ג') ודרך שם נפנה גם לזכר המד"ר (קושיא א' ז'). דכס עבודת המלאכים היא צנחנית צחי גוואי שהיא עבודה גבוהה יותר כינ"ל, משא"כ דיקוס עובדים את ה' בשמחה צנחי צחי צרחי, אמנם אעפ"כ אין עבודת המלאכים חשובה כיכ לפני המקום צ"ה, כי עבודתם היא בלי שום התנגדות, אצל האדם שיש לו יס"ר המונעו תמיד מלעשות רצון הבור"ה, אם זכה והתגבר עליו אזי עבודתו חשובה יותר. ועפ"י יולדנו הכחוצים כינ"ל ואילו ואילו וכו', כי הפסוק כסה שמים כדור וגו' מדבר בעבודת המלאכים שהם עובדים את הבור"ה צנחי צחי גוואי, וכנחי האלו היא צבחת כמו שאמ"כ במסחרים תכנה נפשי וגו', לזאת אמ"כ "כסה" כי עבודת המלאכים היא צבחת, ואח"כ אמר "ותלחמו" מלאה ארץ, כי עבודת צחי אדם העובדים את ה' צנחי שמהה צשירות תכלית ותשכחות עבודה זו מלאה ארץ, כי העבודה הזו היא צבחתגלות. וא"ש מה שהקדים בזה קרא כסה שמים כדור, כי עבודה זו גבוהה יותר צחי צחי גוואי, ומה שאמ"כ כדור על ארץ ושמים כאן הקדים ארץ לשמים, מראה דשם קאי אלמחיד, כמ"ש שם כללו את ה' וגו' מלכי ארץ וכל לאומים שרים וכל שופטי ארץ וגו', כי נבד שמו לצדו. כרי שה' מדבר בזמן שכיב ומלאה כארץ דעה וכל צרואי תכל יעבדו את הש"ת מקנעם ועד גדולה, ואז חחי עבודתם של ישראל צמדרגה כיותר עלויה,

צחנית צחי גוואי, כמ"ש הושמח משה זכ"ה כינ"ל, ותכיה עבודתם חשובה וגבוהה יותר מעבודת המלאכים, לפיכך הוא מקדימם, תחלה על ארץ כדור, ואח"כ ושמים.

ובזה יבוארו דברי המד"ר צבוח עטס, כי הנה המלאכים עטנו עכשו הקצ"ה יורד מאתנו ודר צאן, שהיו יראים כי חחי עבודתו של ישראל צמדרגה גבוהה משלהם, ויניח אותם הקצ"ה וידור צחתחונים, וכשיצ להם הקצ"ה חייכם העיקר הוא למעלה, ואין כבודה צה לדחות כפי שמשמע מפשטות המדרש להבין שחק עליוהם הקצ"ה, דמשמע שצתשובה זו שחק עליוהם, אלא האמת הוא כמו שאמר להם הקצ"ה שיעקר מקום כדורו הוא צשמים, וכדאמרן שעבודת המלאכים גבוהה יותר שחיי צחי צחי גוואי, ואילו עבודה צחי אדם היא צמדריגה פחותה מבס. ומה שאמר צמדרג שחק עליוהם הקצ"ה צאותה שעה יתצאר על נכון, עפ"י מ"ש בספ"ק דאלנו ית' לא שייך שום השתנות ח"ו כי הוא ועלמותו אחד לעולמי עולמים, אך התגלות אורו וצחית עוזו תשתנה לפי ערך המקבלים, וכמשילו דבר זה לשמש שהיא שורה תמיד בצורה חורחה בכל מקום בגוון אחד, ואעפ"כ יתחלקו זכרוריה לכמה גוונים לפי צבע הדבר שהיא זורחת עליו, אם תזרח על זכוכית לבנה יחי אורח לבן, ועל אדומה יחי אורח אדום וכו'. ועפ"י זה אפ"ל דמה שאמר הקצ"ה למלאכים שיעקרו צשמים היינו כשישראל לא יכיו צחנית צחי גוואי, שאז צחי המלאכים גבוהה מצחיתתו אז עיקרו למעלה. ובה יוצנו כיטצ דצחי ריב"ל, "שחק" עליוהם הקצ"ה צאותה שעה, דמה שהשיב הקצ"ה למלאכים עיקרו למעלה היינו כאשר יכיו ישראל צנחנית צחי צרחי, שהיו בזמן שחחי עבודתם צבחתה. וי"ש "שחק" עליוהם הקצ"ה שהיו דצורו יתצרך למלאכים צאותה שעה על צחית השחוק, המורה על השמחה, וכיינו שבראש להם הקצ"ה בהתגלות של שמהה, כשיעבדו צחי ישראל את הבור"ה צנחנית שמהה ולא צחנית צחי גוואי אז יכיו עיקרו צשמים, כדכתיב כסה שמים כדור וכדור תכלתו מלאה ארץ.

אך מלאכי השרת לא הבינו זאת, אלא חשבו שצאותה שעה שהוקם המשכן יעבדו צחי ישראל את

שנא' ויאמר ה' אל משה קח מלחם. ועוד אחת צמד"ר החם בצלחת שעה כיה משה מתיירא ואומר חלמך שמא נסתלק הימני רוח הקדש ושרתה על הנשיאים (שהי' משה כסבור שהקב"ה ליווה את הנשיאים להחנוד מדבחה) ח"ל הקב"ה משה חילו להם הייתי אומר שיצאו לך הייתי אומר שתאמר להם, אלא קח מלחם מלחם כיה הדבר והסכימה דעתם לדעת העליונה ונתנדבו מעמם, ומדוע לא יצאור להם כך היה רצון העליון שיצאו להם סיבב כי פני הדברים שיכיו בצופן זה שהסכימו הנשיאים דעתם לדעת העליונה ונתנדבו מעמם, ומדוע לא ליווה להם הקב"ה פ"י משה להצילו. גם רצונו להבין מדוע לא הניח משרע"ה מקור החכמה והחכמה כי דעת העליונה היא כן, ולא עוד אלא גם אחר שהצילו לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום קח מלחם.

(ג) **עוד** צמד"ר (שם י"ט) ומי נתן להם העלה הזאת (שיצאו עגלות למשכן) שצטו של יששכר שכן אמרו להם משכן שעשיתם פורת הוא צאור אלא התנדבו עגלות שחיו נושאים אותו בהם וכו'. ודרשה זו ח"י נמי בשהש"ר (פ"ו י') ונסיים החם הוא שהכחב משבח שבע יששכר שנאמר ומבני יששכר יודעי צינה לעתים. והנה מדברי המד"ר נראה דתמיכה שצטו של יששכר תמיכה קיימת היא משכן שעשיתם פורת הוא צאור (בתמיכה), וא"כ קשה מה היתה דעתו של משרע"ה שלא חס לסבירא זו, דזה וודאי שח"י לו אחי עטם שלא ראה לקבל מהם העגלות עד שנאמר לו מפי המקום.

(ד) **וגדולת** מזו יש לתמוה על הא דאיתא צמד"ר להלן דכשנלעוו משה קח מלחם וגוי' בצלחת שעה כיה משה מתיירא ואומר חלמך שמא אחרת קרבן העגלות נשבר או אחד מן השוורים מח ומלא קרבן של נשיאים פסול. [ובשהש"ר מוסים, ומלאכת עבודת המשכן בעלם] ח"ל הקב"ה והיו לעבוד את עבודת אהל מועד ניתן להם הייח שיכיו קיימים לעולם. עד היכן היו קיימים ר' זירא בר שמואל עד שנגלג וכו', חני בשם ר' מאיר עד עכשיו הן הפרות והעגלות קיימות ואל הזקינו ולא העריפו ולא

הצב"ה צדעת שלימה, ויגיעו ג"כ לבחינת צחי גואל, ממילא חכ"י עבודתם של ישראל חשובה יותר, ולא אומר ווי מיראה פן יעזבו הקב"ה משכנו ציניהם ויירד לדור בקרב ישראל, והבן.

*

ידי' ביום כלות משה להקים את המשכן וגוי' ויקריבו נשיאי ישראל וגוי' ויצילו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צד ושני עשר בקר וגוי'. ויאמר ה' אל משה קח מלחם והיו לעבוד את עבודת אהל מועד וגוי'. צ"ד אומר לאמר, דכלל מקום היכא דכתיב לאמר פירוש שיתאמר לאחרים, משא"כ הכא דלוי אפשר לומר כן, שהרי הוציו נוגע למשה בעלמו שנאמר חלוי קח מלחם וגוי', ומה לורך צלמירת דבר זה לאחרים הלא חלוי צפרעות הדברים מכוונים. ובמדרש הקצו קושיא זו מהו לאמר ודרשו ציה חני ר' הושעיא ח"ל הקב"ה למשה לא ואמר להם דברי כבושים ודברי נחמות, ע"כ. ולכאורה נ"ר ציבור דדברי כבושים היינו דברים הכבושים לבו של אדם לתשובה וכאזנה שנינו צרפ"צ דתענית (דף ע"ו ע"א) זקן שבהם אומר לפניכם דברי כבושין אחינו בני ישראל לא שק ותענית גורמין אלא תשובה וכו', והכא מאי דברי תוכחה נאמר להם בענין העגלות. אמנם הכה בשהש"ר פרשה ו' איתא דרשה זו בסגנון אחר קאת, דבהם גרים תחת אה ואמר להם דברי כבושין ונחמות, לא ואמר להם דברי שבה ונחמות. ולפי זה ניחא שנלעוו לומר להם דברי שבה שזכו ונתקבלה נדבתם לרצון לפני ארון כל. אך אומר דברי נחמות אחתי קשה להבין דלמה היה נ"ר לנחמם ולדבר על לבם, הרי יום שמחה וחודו רצתי הרי אותו היום שבו הוקם המשכן ושרתה שניה בישראל, וזכו הנשיאים שנתקבל קרבנם לרצון לפני ה', ולקחו מהם העגלות למלאכת אהל מועד, ועל מה ולמה נתעלצו הכנשים אל לבם עד שהי' משרע"ה זקוק לנחמם, כדברי המדרש לא ואמר להם וכו' ודברי נחמות.

(ז) **קח** מלחם וגוי', פירש"י ז"ל והוא צמד"ר שם שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום

משא"כ חילו לא נכשלו בחטא לא היה לורך שישראל במדבר צעזעו שחתישצ החורב צגופן, דגס חילו היו נכנסין לארץ מיד היה להם פנאי לעסוק בחורב, דבזמן שטשין ראונו של מקום מלאתן נעשית ע"י אחרים, וחס פנויים לעסוק בחורב כאשר עס לצבס.

והנה מבור מוצרי המכילתא ה"ל דחילו היו זוכים להבנס לארץ מיד היתה כניסתן בדרך נס מחוץ לעצב העולם ולחד מ"ד שס מבור דמיד שעלו פרסות רגליהס מן הים היו נכנסין לארץ, זה יתכן רק בדרך נס"י מופלא. וליך לומר שהוא כעין מה דחיתא בתרגום וינתן פ' יתרו ע"כ ואשא אחסם על כנפי נשרים, דלילו ע"י צניסן שבו נגאלו ישראל ממלסס ענן הקב"ה חת ישראל על ענייס וכוליך אותס למקום המקדש אשר צירושלים לחכל הפסח ובו ציליל החזיר למלרים. וכענין הוב מנינו בפסיקתא דר"כ (פיסקא דשבת ור"ה ס"י ג') עכ"פ ויהי מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אומר ה', והיך אפשר שיבא כל בשר לירושלים בכל חדש וכל שבת אר"ל עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וא"י ככל העולם כולו והיך הם באים ר"ה ושבת מסוף העולם חלף העצים באים ועושנים אותס ומצידין אותס לירושלים וחס מתפללין שס וכו', וברי שאורע ר"ה להיות בשבת וכו', באים ב' פעמים אחד של שבת ואחד של ר"ה והעצים עושנים אותס בהשכמה ומצידין אותס לירושלים וחס מתפללים שס בצוקר וכן עושנין אותס לצחיהס מי חלף כעצ תעופיה הרי חלו של צוקר וכיונים אל ארובותהן הרי של מנחה וכו', ע"כ. הרי לפיך הכנים והבפלותא שעשה הקב"ה עם ישראל ציליל יציאתם ממלרים שהציאם בדרך נס פורחים באויר על כנפי נשרים הם עניי הכבוד לירושלס, והחזירן מיד, וכמו"כ יכ"י לעת"ל בכל חודש ושבת וחילו היו ישראל זוכים צלאתם ממלרים היו עוליס לא"י מיד לאלתר פורחים באויר נישאים על עניי הכבוד, ואחס עמס היו פורחים באויר המשכן וכליו הארון והכולתן המנורה והמזבחות, ובוודאי של חלף לורך כלל צעגלות לשאת אותס בטהר, שברי בשס שהיו הענייס עושנים חת ישראל ומצידיס אותס לא"י מיד, כן כ"י עושנים חת כל חפניהס.

נשצרו. וברי דברים ק"ו ומה פרות שנצקו ע"י חלס למלאת המשכן נתן להם הויה שיהיו כן חיות וקיימות לעולמי עולמים ישראל שסם דבוקים בהקב"ה עכרי"כ וכו'. והוא פנאי דמתחלל לא רחם משה לקחת מהס העגלות כלל, ובוודאי היה לו סברא שמיין לקבלס, ואחרי שזיור אותו הקב"ה קח מלחס היה מתירא שחל ישצרו ויח"י עבודת המשכן צעלה בהעדר העגלות, עד שהורגך הקב"ה להציעו שיהיו קיימים לעולמי עולמים. ורואי להבין דעתו צזה מתחלל אמאי קסבר שאין בהס לורך למשכן, ולצסוף מאי קסבר שאי אפשר לעבודת המשכן מכלעדי העגלות.

(ה) במדרש (הציאו ק"ז זל"ה) צישמח משה) קח. מלחס וגו' זש"ה ויהי ציוס הששי והבינו חת אשר יציאו, וליך ציאו.

ונראה לומר ציאויר הענין להבין דעת קדושים מה שחי' משרע"ה ממחן בחתכל לקבל מהס העגלות ואח"כ היה מתירא של חלף לעשות עבודת המשכן חס ישצרו, עפ"י מה דחיתא בספרי פרשת דברים (הובא צילוקע שס) עכ"פ אחד עשר יום ממוצב וגו' חילו זכו ישראל לאחד עשר יום היו נכנסין לארץ חלף מחוץ שקלקלו מעשיהס בגלג עליהס המקום למי יום מי שנה ר' יהודה חומר חילו זכו ישראל לג' ימים היו נכנסין לארץ וכו' ר' בנאה חומר חילו זכו ישראל ליום אחד היו נכנסין לארץ. חלף יוסי בן חנן חומר משום חלף כהן בדרלל חילו זכו ישראל כיון שעלו פרסת רגליהס מן הים היו נכנסין לארץ שנאמר עלה רש מיד וכו'.

מבור מה דכל העעס שהורצו ישראל להשתחות במדבר היה צביטת החטא וחילולת חטאו היו נכנסין לארץ מיד. וחף שנאמרו צזה עעמיס שונים בדבריהס ז"ל שיהי לורך שישתחו במדבר כגון חלף דחיתא במכילתא דחילו נכנסו לארץ מיד זה פונה לכרמו זה פונה לזיתו תורה מה תחל עליה לכך עיכבן במדבר מי שנה כדי שחתישצ החורב צגופן, ועוד עעמיס אחרים נאמרו בדבריהס ז"ל, מ"מ גס עעס זה לא חלף שייך חלף מאחר שחטאו, דלפי שחטאו לא היו ראוים שחלף מלאתן נעשית ע"י אחרים, וחילו היו נכנסין לארץ היו בהקרה פונים למלאתן,

ואינו כתוב בדרך החלט שצ"כ בן יקום וכן יחי', אלא על תנאי נאמר. אכן אעפ"כ לא הי' הדבור לבעלה ח"ו, מכיון שלפניו יתבדר גלוי שעתיד להיות בן, על כן כתבו בזה"כ אלא שנאמר על תנאי כדי שלא יהא דבור המכירה וכו'.

ובמו"כ אפ"ל צענין העגלות דכאשר ליוה לו השי"ת קח מאתם לא נאמרו לו הדברים בדרך החלט שיוארכו להשתמש בהם, אלא על תנאי אם לא יהיו ישראל ראויים להכנס לארץ, שלא יהא הדור מתוקן כ"כ שיכיר אל החיוקן השלם, אזי יהיו משתמשים בעגלות לשאת בהם את המשכן, ובאמת לפניו יתבדר היה גלוי שכן עתיד להיות שיוארכו לעגלות, אלא שלא החליט הדברים כדי שלא להכריח את הבחירה. אכן משרע"ב כבר הבין ממה שנאמר אליו קח מאתם, דאף שנאמר בדרך תנאי מ"מ כך עתיד להיות שלא יהיו ישראל ראויים להכנס לארץ מיד פורחים באויר ויוארכו להשתמש בעגלות זב, ומה שנאמר על תנאי אינו אלא שלא להכריח את הבחירה, אבל לפניו יתבדר גלוי שכן י"היה. ולפיכך היה משה מחיירא שמה ישצרו העגלות ויהיו עבדות המשכן בעלה, דמה שלא ראה מתחלה לקבל העגלות היינו משום שהיה כסבור שישראל ראויים לזכות אל החיוקן השלם, וממילא יהיה המשכן פורה באויר ולא חזקקי לעגלות כלל, אבל מאחר שנאמר לו קח מאתם נודע לו הדבר שיהיו לריכים להם, על כן היה חושש פן ישצרו, ושוב לא יהי' צמח לשאת את המשכן. והצטוו הקב"ה וכו' לעבוד את עבודת אהל מועד, שיהי' להם הוי' שיהיו מתקיימים לעולם. דאף שלא הגיעו לידי מדר זז שיכיו החקון השלם ציונים, מ"מ היה אותו דור דעם גדול מאד וזכו שיהי' הוי' נלחם למשכן ולכליו וכל מלאכתו שצאו מנדבותיהם, ולא עוד אלא אף העגלות אשר נדבה לבם למשכן כדי לשאת אותם בהם חיים וקיימים לעד לעולם, וכאשר יבנה ציהמ"ק העתיד הנלוו יחזור כל כלי המשכן ויהיו משמשים בהם צבית המקדש העתיד.

וזה יחי' ביאור המדרש וידבר הי' אל משה, "לאמר" לא ואמרו להם דברי כצוין ודברי נחמות, שהולך KolSatmar.com

והנה משרע"ה הרעבה הנאמן היה יושב ומפאס בהשתוקקות עלומה שמה יזכו ישראל, וכבר מתקרב וזה זמן החיוקן השלם שיהיו וכנסין לארץ מיד, ואילו זכינו לה לא היה צורך בעגלות כלל, ולא שייכה טענה שצבו של יששכר משכן שעשיתם פורה באויר, שהרי כשם שהעצים היו עושים את ישראל ומולידים אותם לא"י, כן היו עושים כל חפציהם כנ"ל. וכל כך היה משרע"ה מתחזק בתקוותיו ומשתוקק לכך, עד שלא השתדל צענין העגלות כלל ועיקר, ולא עוד אלא שלא ראה לקבל מן הנשיאים. אכן שצבו של יששכר שהיו מעורבין בקרב עדת ישראל, וידעו והכירו היטב מהלך דורם שאינו מתוקן כל זרבו, ועדיין לא הגיע זמן החיוקן השלם, והכתוב משבחן על כך דכתיב ומנני וישכר וידעי ציה"י, "לעתיים", רמז שהם יודעים לשער צרות ציה"ה את העת הידוע שעליה כוונתנו אזי הי' צמח אחישנה כנ"ל, והשיגו צדעתם שערין אין השעה כשרה לכך, וחזן הגאולה עודנו רחוק, על כן צאו בעטנה משכן שעשיתם פורה הוא באויר, כי לפי מהלך הדור אינם ראויים להכנס לארץ ישראל כשהם פורחים באויר בדרך נסוי, והם זקוקים להכין עגלות לשאת המשכן וכליו בדרך העצב.

ובמכיון שאמר לו הקב"ה למשרע"ה קח מאתם וגו', הבין משה כי עדיין לא הגיע זמן החיוקן השלם, ואכתי אין ישראל ראויים להגאל גאולה נלחית. ואף שגם אחר מאמרו ית"ש קח מאתם ע"כ נאמר שלא היה החלט בדבר שישארו במדבר, אלא עדיין היה מליאות שיכנסו לארץ מיד אם יהיו ראויים, שהרי אף שכבר יאלו הדברים מאת מלך מלכי המלכים הקב"ה קח מאתם לא נאמרו בדרך גזירה מוחלטת, אלא על תנאי נאמרו. ויתבאר עפ"י מה דליתא (ע"ז הי' ע"ה) למימרא דאי לא חטאו לא הוו מיייתו והכתיב פרשת יצמות ופרשת נחלות, ומשני דעל תנאי נאמרו. וביארחי הכוונה עפ"י הידוע שדבורו של הקב"ה מכריח את הבחירה, ודבר הכנתו בזה"כ בהחלט אין לך דבור גדול מזה ובהכרח בן יקום וכן יחי', כי דבר ית"ש לא ישוב ריקם וככל היוצא מפיו יעשה. אכן כל זה דווקא אם נכתבו הדברים בזה"כ בהחלט, משא"כ דבר שנאמר בזה"כ על תנאי ולא החליט הכתוב הדברים אין דבור כזה מכריח בבחירה, שהרי

ויקלף עליהם משה, ואיתא במד"ר (שם פכ"ה י"ד) עה"פ ויאמר ה' אל משה איש אל יותר ממנו עד צוקר ולא שמעו אל משה וייתירו אנשים מנמו וגו' ויקלף עליהם משה, וז"ל, כיון שכעס שם לומר להם שילקטו ציוס הששי שני עומרים לאחד כיון שהלכו ולקטו ציוס הששי ומלאו כפליים צאו ואמרו למשה שנאמר ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה, ומה אמר להם הוא אשר דבר ה' ואינו אומר הוא אשר דברתי אלא אמר אשר דבר ששכח לומר להם, ועל זה נאמר עד איכא מאתמא שהוא מכנים משה בכלל, ע"כ. והקשה הפיה חזאר דברי מאמר והיה ציוס הששי וזכינו אמרו הקב"ה למשה בראשון בשבוע ציוס שבו תחל ירידת המן, ואילו כעסו של משה לא היה אלא ציוס ה' אחרי שהותירו אנשים ממנו עד צוקר, ומדוע איפוא לא הכיד להם משרע"ה מאמר והיה ציוס הששי ציוס בראשון מיד כאשר נאמר לו מאת הקב"ה, ובאותו יום עדין לא היה צבעם. וכתב לתוך שלא רכב משרע"ה לומר להם דבור והיה ציוס הששי מיד ציוס א', לגד שהיה ירא פן ישכחו הלווי מיום בראשון עד יום הששי, על כן היה חפץ לאומרו להם קרוב ליום הששי, ולא אמר להם מיד. אמנם חז"ל חזר הוא ז"ל עליו לבקשות על תירוץ, ומדחק שם מאד, ויעיי"ש. גם ק"ו זה"ה בישמח משה באריך מאד בציאור המדרש הלאה.

גם בדברי הכתוב ראו להתבונן, דכתיב ולא שמעו אל משה וייתירו אנשים ממנו עד צוקר, דלומרו ולא שמעו אל משה שפת יתר הוא לכאורה, שהרי ממה שאמר וייתירו אנשים ממנו עד צוקר שומע אני שלא שמעו אל משה שהותירו איש אל יותר ממנו עד צוקר ולמה ליה הקדמה זו ולא שמעו אל משה. והאבות הקדוש ב' כי הלווי שלא יותירו אנשים ממנו עד צוקר לא נאמר לו כהדיא מפי הגבורה, אלא משרע"ה מעצמו דן אותה, להיות שראה כי היה נוח להם להם מן השמים דבר יום ציומו זה יגיד כי אין יום מכין לתצור, והציון דבר מתוך דבר ואסר להם. ולזה אמר הכתוב ולא שמעו אל משה, פי' שלא שמעו למה שנתחכם ואסר להם מדעתו. גם ק"ו זה"ה ב' דרך צוקר זה אלא שלא הזכיר דברי האבות"ח הקדוש.

וליסרס בתוכחת מוסר לאמר מעשיכם הם הם שגרמו להם שיתורכו לעגלות לשאת את המשכן, שאם היו ישראל זוכים היו נכנסין לתוך עם העננים מיד, והיה המשכן פורה באור, ואין לורך בעגלות. וז"ש לאמר אמרו להם דברי כבוסים, כלומר דלומרו קח מאתם הם עלמם דברים הכבוסים לצדם לתשובה שגרמו העוונות לעכב זמן החיקון השלם והולרכו להתעכב במדבר מי שנה, וגלל כן הם זקוקים לעגלות לשאת את המשכן.

אכן בדברים אלו עלמם עמונים גם דברי נחמות, דאשפיי שלא זכו עדיין אל החיקון השלם לא יהיו סבורים שכן יהיה לעולם, אלא מוצנחים הם מאת הקב"ה שיהיו קיום נאחי למשכן ולכל עבודתו, כמד"א וכו' לעבוד את עבודת אהל מועד והמשכן יהיו קיום לעד לעולם עדי יבנה ציבומ"ק השלישי, ומינה ילפין בק"ו ישראל יהיו להם קיום נאחי, כדאיתא במדרש ה"ל ומה אם העגלות שנדבקו במלאכה באלה מועד ינתן להם הוי"ה עד שיהיו קיימות לעולם ישראל שהם דבוקים בהקב"ה עכ"כ"ג שנאמר ואחם הדבקים וגו', ע"כ. וזאת היא נחמה גדולה לישראל שהצטיתו הקב"ה כי לא תשכח מפי זרעו, ויהיו דבוקים בקב"ה לעולמי עולמים. וכיוצא בדבר מלינו בשמא מרגלים, שניתם אותם הקב"ה ודיבר על לבם כדאיתא במד"ר (פי' שלא) עה"פ דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבואו אל ארץ מושבותיכם וגו', למה נסמכה פרשה זו לפרשת מרגלים לפי שכששמעו ישראל גזירתו של הקב"ה אמרו אינו לנו לעולם לא נכנס לתוך, כי לסוף מי שנה נמי אם אנו חושאים יגזור גזירה אחרת, וא"כ אין לדבר סוף, א"ל הקב"ה בודאי לאחר מי שנה תבואו אל הארץ, ע"כ.

ובדרך זה נבא אל ציאור המדרש המונג בפרשה דברנו קח מאתם וכו' לעבוד את עבודת אהל מועד זש"ה וכו' ציוס הששי והכינו את אשר יציאו. בהקדס הליע הנה כמה ספיקות ודקדוקים בפרשת המן ונבארים אחת לאחת בעצה"ה, ומשם נאמר לדברי המדרש ה"ל. שאמר הכתוב ולא שמעו אל משה וייתירו אנשים ממנו עד צוקר וירוס חולעים ויבאש

ולבסורו מדרכו ב"צה ח"ך יתכן לחיובו ולהענישו מכח הערבות, והלא אין הקצ"ה בא צטרותו עם צריותו.

אמנם הענין יוצן עפ"י מ"ש הכלי יקר ז"ל בפרשת נצבים שהאריך בענין הערבות של ישראל ערבים זה לזה שהוא סבה גדולה להשיב רבים משון, שן יהי נתפס עליו וכו', דכל מי שיש צידו לכוזב בראותו יחיד או רבים נוטים מדרך השכל הוא מחזירו למועב, ואם העלם יעלים עיניו ממנו הרי הוא במקומו עמו ובמחלואו וחסד הרבים תלוי בו, אבל מי שאין צידו לכוזב אין הסברא נותנת שיהיה נתפס בעון זולתו, דאל"כ לא שבת חיי לכל צריה ואדעתא דכדי לא נכסבו צברית הערבות. ואח"כ כתב אל תחמה ממה שגמלנו לפעמים הגדולים והפסידים אפילו בעון הדור הנסתר, כמו שקרה בחטא עקן, כי הסיבה שהביאה לאנשי הדור לעבור עצירות בסתר היא מחמת שלא הטילו הגדולים מרותם על הכלל, והעלימו עין מסוררים, באמנם הלא צין כך וצין כך לא תועיל להם החוכמה, ומה לנו להתייגע לריק ולללות דברינו על אחין לא שומעת, עד אשר צביה זו כל חוטא ורב מרי נותן צרבת שלום לעמנו כי הותרה הרעועה של מדות, וע"כ הוא עושה חבילות חבילות עצירות פעמים בגלוי ופעמים בסתר. אבל אם היו הגדולים מייסרים האנשים הפושעים אז היו יראים לעשות אפילו בלילה, מיראה שן יתודע הדבר וכו', עתה"ד הכללי.

ומכ"כ דבריו נמלנו למדים מהו הערבות שקבלו ישראל אף על הנסתרות, דאף שאין צדק האדם לדעת מה בסתרה ואין ייעוש על דבר אשר נצטר ממנו לדעתו, מ"מ אילו היו ישראל עושים את ה' בשלימות ולא מרפס יריבם מן התורה ואינם זזים ממנוות הש"ת אפילו כקולו של יו"ד, אזי ממיילת הם משפיעים על הכלל כולו לטוב, ואפילו הרשעים יראים ופחדים קלת מלגבור עצירות בסתר ובגלוי כי בושם וכלמה תכסם וקלת אימה יש בלגס מן החטא, דמאחר שהחטא חמור מאד בעיני כלל ישראל גם בלבות הקלים והריקים יכנס הפחד מפני עונש החטא. **הערה** צומן שעובדי הש"ת שומרי תורה

אמנם גם צדק אכתי לא הוצא לנו, ועדיין קשה מאי נפק"מ אם אמר משה בדברים מדעת עצמו או מפני הגבורה נאמרו לו, הלא אפילו אם משה מפני ענינו אמרן שהצין כך מתוך דברי ה' אלו, החולק עליו כחולק על הגבורה, שהתורה הזכירה ואמרה לא חסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל.

ותו יל"ד על השינוי בלשון הפסוק, דפתח לומר ולא שמעו אל משה בסתמא ולא הזכיר מי המה, והדר אמר וייתירו אנשים ממנו עד צוק, כאן הזכיר אנשים, וכמו שדרשו ז"ל דקאי על דתן ואבירם ולפי משפט הלבן היה ראוי שיאמר בתחלת דבריו ולא שמעו אנשים אל משה וייתירו ממנו עד צוק, שאז היתה משמעות הכתוב דלואם אנשים שלא שמעו אל משה הותרו ממנו עד צוק. ומדשיה הכתיב לשון שסתם ולא גילה ברישא מי הם שלא שמעו אל משה ואח"כ אמר וייתירו אנשים, משמע ששני דברים נפרדים הם בתחלה אמר ולא שמעו אל משה ולא הזכיר מי הם אשר אטמו אדם משמעות אל משה, ומלמד זאת וייתירו אנשים ממנו עד צוק.

והנראה צביאור מקראי קדש אלו דהנה איתא במכילתא פ' יתרו (פרשה ה') שבמעמד הר סיני הוצו כל ישראל לקבל עול מלכות שמים בשמחה, ולא עוד אלא שנעשו ערבים זה בעד זה ולא על הנגלות בלבד נגלה הקצ"ה עליהם לברות ברית עמהם אלא אף על הסתרים שנאמר הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם אמרו לו על הגלויים אנו כורתים ברית עמך ולא על הסתרים שלא יבא אחד ממנו חוטא בסתר ויבא הלבד מתמשכן.

ובמרכבת המשנה הביא בשם מפרשים דבערבות מואב חזרו ישראל לקבל על עצמם ערבות אף על הנסתרות. ולכאורה ח"ך יתכן לקבל ערבות על הנסתרות, הרי אין צריה מכרת מה שחבירו עושה בסתר ואין אפשר לו למחות בו על הנסתרות, והרי חזין דאף בנגלות שקבלו עליהם בסיני אין חיוב הערבות חל אלא עד מקום שידו של אדם מגעת, ויותר מזה לא רמיא חיובא עליה דלויש, וא"כ בנסתרות דלא אפשר ליה ואין ידו משגת למחות בו

ומלואות מרפס ידיהם קאת מן החורה ומלואים במלואות
השיות של לעשותם עיקר, אזי נעשה הכחא קל
צעוני הרשעים והם מלולין צו לגמרי, ונקל צעיוניהם
להוסיף על חטאתם פשע, ואין פחד אלקים לגד
עיוניהם, ונקוט כלל זה בדרך דכלל גדול הוא.

ועפ"י זה ויבן הכתוב על נכון דהנה אף שאלות
דדור היו דור דעה, מ"מ לא היו ישראל בשלימות
הגמור, וכאשר נתבאר לעיל שעל כן לא זכו ישראל
אל החיקון השלם. ולפי שראו דתן ואזרים שכלל
ישראל אינו בשלימות כ"כ, הביאו פניהם לעבור בשאט
נפש על דברי משרע"ה שליוה איש אל יותר ממנו עד
בוקר, דל"כ תגול התמורה אף העיזו רשעים הללו
להמרות פי משרע"ה אחרי ראותם גודל הכס שנעשה
לישראל על ידו, שמעיר ה' להם לחם מן השמים,
אשר לא נהי' בדבר הגדול הזה ולא נשמע כמורה,
ובדבר הזה עצמו אשר הראה הקב"ה להם עוזו
ויראותיו ותפארת גדולתו שהכילים וכלכלם במדבר
ארבעים שנה ומנך לא מנעת מפיהם, באלות דבר
עצמו ימעלו מעל להזיד ולהרשע, אלא ע"כ כדאמרן
דלפי שראו שהדור אינו נוהג כהוגן במלואות ה' על
כן העיזו רשעים אלו פניהם לעמוד במרד ובמעל
ילתהרים נגד משרע"ה בעזות ובחציפות גדולה כ"כ.

וז"ש הכתוב ולא שמעו אל משה, פירוש כללות הדור
לא היו שומעים אל משה לעשות ככל אשר יאמר,
ולא הגיעו אל השלימות הגמור כאשר ה' משרע"ה
משחוקק ומתאווה, זה גרם ויחירו אנשים ממנו עד
צקר, שנמלאו אנשים שהעיזו פנים במרד ובמעל נגד
משרע"ה והשליכו דברי קדשו אחרי גוים, דמחמת
שידעו והרגישו דתן ואזרים שכלל ישראל אינם שומעים
בשלימות לדברי משה, הרהיבו עוז לאלת בגלוי ובעזות
נגדו, וכי"ל בדברי הכלי יקר כי"ל דהובגת הכשרים
שבישראל משפיעה על הרשעים לעזב או להפכו, והכן.

ובזה נבוא אל הביאור בדברי המד"ר כי"ל ותתיישב
ק' כיפ"ת צעטם שלא אמר להם משרע"ה
מאמר וכו' ציוס הששי מיד בשנאמרה לו, דהנה
הקב"ה הוריד את המן לישראל במשך כל זמן היותם
במדבר בארץ לא זרועה, אבל מיד כשהגיעו לארץ

ישראל פסק המן לרדת כדכתיב בקרא וצני ישראל
אכלו את המן עד צואם אל ארץ נושבת את המן אכלו
עד צואם אל קצה ארץ כנען (ועי' קידושין דף ל"ח
ע"א). והנה כאשר התחיל המן לרדת ציוס ראשון
בשבע עידיו ה' משרע"ה יושב ומלפס שיכיו ישראל
ראויים ויזכו אל החיקון השלם ועילו ויירשו את הארץ
מיד לאחר, שיכיו ונכסים בדרך גם פורחים באויר
ע"י העננים. ובהא דלוחא בפסיקתא רבנא וצ"י
הי"ל שהעצום צאים ועושים אותם, וכל כך חזק
היתה תקוותם ובשחוקותיו של משרע"ה צעוני זה
שהי' מחכה ומלפס בכל רגע אל החיקון השלם עד
שלא ראה להגיד להם פרשת וכו' ציוס הששי וגו'
וכי' משנה וגו' מיד ציוס הראשון בשנאמרה לו
הפרשה מפ' הקב"ה, שהרי ליווי זה שייך דוקא אם
יהיו משתחים עד יום השבת במדבר, שאז ירד
להם המן ציוס הששי משנה על אשר היו רגילים
לקנות יום ויום, אבל אם יזכו להגיע לארץ ישראל מיד
לאחר טעונים על גבי עננים לא יהיו זריכים לזמירה
זו של וכו' ציוס הששי, שהרי שוב לא יבא המן וירד
להם בצואם אל ארץ נושבת. ומה שאמר הקב"ה אליו
פרשת וכו' ציוס הששי אינו בדרך דבור מוחלט אלא
על תנאי נאמרו הדברים, אם לא יזכו להיות בשלימות
הראו, ועדיין היה משרע"ה יושב ומלפס שיכיו ישראל
ראויים להכנס לארץ בשבת זו, ולא יהיו זריכים עוד
למאמר וכו' ציוס הששי, שהרי יאכלו כבר מעבור
הארץ ולא יעטרו למן. ולאחא לא ראה להגיד להם
מאמר וכו' ציוס הששי ציוס הראשון.

אמנם מאחר שראה ציוס המחרת כי נמלאו צקר
ישראל אנשים אשר לא שמעו למלואות ה' וכוותירו
ממנו עד צקר, הבין מנך כי אין הדור בשלימות הראוי,
דליו היה הדור ראוי לא יתכן שיכיו רשעים הללו
מעשים פניהם להתרים נגד דברי משה בעזות גדולה
בפומצי לעין כל, וכמו שציארו בדברי הכתוב דלפי
שלא שמעו אל משה כללות הדור זה גרם ויחירו
אנשים ממנו עד בוקר, ומה שפט משרע"ה דעתו
שלא יכנסו ישראל לא"י עד שבת. והיה לו לומר להם
מלוא וכו' ציוס הששי מיד כאשר נתגלה לו שהם
עתידים להתעבב במדבר אלא שאחרי שקלף עליהם
מחמת **עשן** נשחכה ממנו לאמרו להם.

וגר'א בהקדמם לבאר דברי הכתוב בפרשת ויגש וירא את העגלות אשר שלח יוסף וגו' ופירש"י ז"ל סימן מסר להם צמה היה עוסק כשפירש ממנו פ' עגלה ערופה וכו'. וכתבו בעכתו"ס שם לבאר כוונת דברי רש"י ז"ל כי כשפירש מלציו היה מלוה אותו ואמר לו יוסף חזור כך וא"ל יעקב בני גדולה לוי' שעליה נתוספסה פרשה אחת בתורה דכתיב וידעו לא שפכו את הדם הזה וכו', לא ראוהו ופטרנוהו בלא לוי' וכו', והיינו פ' עגלה ערופה שהיו עסוקין בה.

ובע"ל החוספות הקשו על פירוש רש"י ז"ל בדקרא כתיב העגלות אשר שלח יוסף וקשה לפרש עגלות (בפתח) מלשון עגלה (בסגול), לכן נראה לפרש שהיו עסוקין בפרשת עגלות המשכן דכתיב שש עגלות לב, ע"כ, ודבריהם ז"ל תמוהין דבשלמא לפירש"י שהיו עסוקין בפי' עגלה ערופה נחא דשייכא לעניינא, ובדברי בעכתו"ס ה"ל שהיו יעקב מלוה אותו וא"ל יוסף חזור כך ויבאר לו יעקב גדול מלות לויה, ושבעוון ביטולא חייבים להביא עגלה ערופה, אבל מה שכתבו בעלי התוס' ז"ל שהיו עסוקים בפרשת שש עגלות לב תימה, דמאי ענין שש עגלות לב שהביאו הנשיאים לעבודת המשכן אל העגלות אשר שלח יוסף ומה רמו לו בזה.

עוד איתא במדרש (הביאו כ"ק אבא מארי זל"ה) (ה) חז' חוררו כשראה יעקב את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו אמר ה' ודאי אני יודע שיוסף לא חטא באשם פוטיפר, ע"כ. והוא פלא דהויך נודע לו מן העגלות אשר שלח יוסף שהוא מנוקב משון ולא חטא באשם פוטיפר.

ובזה הכנינו גם כוונת המדרש רבה שם בסמוך (סי' ט"ז) א"ר לוי חם משמרים ישראל את השבת כראוי אפילו יום אחד בן דוד צא וכו'. ולנאורח מה שייכא דרשה זו לפרשה והי' ציוס הששי והכינו וכו', דאף שהכתוב מדבר במלות שבת מ"מ כמה פרשיות בתורה יש שיעקר הפרשה מיירי במלות שבת, ולמה בחר להזכיר דרשה זו בנאן, ואין זה מקומה. אכן לדברינו נחא שפיר, דהנה כשראה משרע"ה מלצ' הדור שאין הם ראוים לזכות מיד אל החיקון השלם, הי' ראוי לו שיאמר להם מלות והי' ציוס הששי והכינו שהוא מענין שבת, כדי שפ"י קיום שבת יזכו לקרב את הגאולה, דלמלי ישראל משמרין אפילו שבת אחת הם נגאלין, אלא דמחמת שבת לכלל כעם בראותו שלמות הדור דין גרמא ששכה לומר להם מלות שבת.

ומעתה מנאוריס דברי המדרש צעוט"ד קח מאתם והיו לעבד וגו' זש"ה והי' ציוס הששי והכינו, דהני תרי קראי חד טעמא אית להו וענין א' הם. דכשנאמר הקצ"ה קח מאתם על תנאי נאמר להם דבור זה, שהרי אילו זכו היו נכנסים לארץ מיד, ומשכן הי' פורה באוויר דרך גם על גבי ענינים או כיו"צ, על כן לא נאמר דבור זה בדרך החלט, כדי שלא להכריח בהחירה שיעטרכו לעגלות, אלא על תנאי נאמר אם יחטאו ויעטרכו לעגלות, וכמו"כ מלות והי' ציוס הששי והכינו וגו' והי' משנה על אשר ילקטו יום יום, נאמר על תנאי דלילו זכו היו נכנסים לארץ ישראל בערם השבת ושבו לא היו לריכים למן. ולעטם זה לא ראה משרע"ה לגלות להם מאמר והי' ציוס הששי וגו' מיד כשנאמר לו ציוס הראשון, וכן.

*

ויאמר הי' אל משה לאמר קח מאתם והיו לעבד את עבודת אהל מועד וגו'. במדרש פליאה (הובא) ביטמח משה (זש"ה) (שמות ט"ז) והי' ציוס הששי והכינו את אשר יצאו, וז"ל.

ובפשטות אפ"ל כוונת בעלי החוספות עפ"י מה דאיתא במד"ר פ' ויגש (פ"ג ד') ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בצרחה שבע להיכן הלך א"ר נחמן שלך לקון ארזים שנטע אצרכם וקיוו בצרחה שבע המד"א ויעט אשל וגו'. כתיב והבניה החיקון בתוך הקרשים וכו' מביחין מלואו אותו לשבע אלא מלמד שהיו מולגטין עמכם מימות יעקב אבינו ה"ד וכל אשר נאמר וכו' קל"ס והביאום עמכם למארים,

וירא את העגלות קאי על פי' שש עגלות נצ שנחנו הנשיאים לעבודת אהל מועד, שכרי אותם העגלות אשר שלח יוסף בן עמון השש עגלות נצ שנחנו הנשיאים לעבודת אהל מועד.

וארזוחנא חזק לבבין דברי המד"ר בפרשתן ח"ל (פ"ב ז') באתה שנה ה' משח מתיירא ואומר חאמר שמה אחת מן העגלות נשברה או אי' מן השורים מת ונמא קרבן של נשיאים פסול, ח"ל הקב"ה והיו לעבוד את עבודת אהל מועד ויתן להם הוי"ה שיחיו קיימים לעולם ועד, ע"כ. ולכאורה מה אי' גודל חפדו ויראחו של משרע"ה שמה יסבר אי' מהם וכו', ולפ"י דאמין שלא אי' בידם צמדבר כי אם אותם העגלות אשר שלח יוסף נחא, דאילו נשברה אי' מהם לא אי' להם מובין לקחת אחרת תמורתה ומכך אי' משרע"ה מתיירא.

ונראה לומר עוד בציפור הענין באופן אחר, עפ"י מה שקדם בדבריו לעיל בפרשה זו מה שמבאר בדבריהם ז"ל דכשיאלו ישראל מנארים עדיין אי' הדבר תלוי ועומד, אם חכו תהי' הגאולה נחיתת והיו נכנסים לארץ ישראל מיד, וכדאיתא בספרי (בזבא בילקוט פ' דברים רמז תש"ט) דאילו זכו ישראל כיון שעלו פירות רגליהם מן הים מיד היו נכנסים לארץ שנא' עלה רש מיד, וכל מה שזכרנו ישראל לנוע במדבר מ' שנה הכל אי' בסיוע החטא. ויוצן הדבר ביתר שאת עפ"י מ"ש בשי"ר עה"ת פ' מסעי שעל כן היו מ"ש מסעות שהקיים הקב"ה בכל העולם משום שכל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל, ולפ"ה הקב"ה שעתידין ישראל לגלות מארצם ולהתפזר בארבע כנפות הארץ, לזה הולך ס' רבוא ומשח והאברן וע' זקנים והמשכן, והיו חושים ומקיימים המשכן ועושים שם קרבן, כיו שאל יצא אחד מישראל שימא מנוח ומרגוע שיקלוע אותו המקום ולא יקראו כי להם נברא, ע"כ. ודבריו פלואים לכאורה, שכרי לא היו ישראל מהלכין אלא במדבר העמים, ומה זכ שאמר שהקפין בכל העולם. ואפ"ל עפ"י מ"ד במד"ר (פ' במדבר פ"ב ע') והחונים קדמה מרחבה דגל מתנה יחודה וגו' בה"ד (משלי ג') ה' בחכמה יסד ארץ וגו' ברא הקב"ה ירחות לעולם מרחב מערב לפון דרום וכו',

ע"כ. ולכאורה זה סותר להא דאיתא בתנחומא פ' תרומה שבני יעקב נעשו את הארזים במלרים ואינם מאותם ארזים שנעו אברהם. ח"ל התנחומא ומהיכן היו בקרשים יעאע"ה נעו אותם בשעה שירד למלרים, אמר לבניו בני עתידים אתם להבגל מכהן והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלים שחטשו לו את המשכן, אלא עמדו ונעשו ארזים מעבשיו שצבעה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן יהיו הארזים מתוקנים לכם מיד עמדו ונעשו ועשו כן, ע"כ.

וסתירה זו מיישב במה הקדש על פי דברי הזכ"כ פירש תרומה שבבית הכותבן המבדית מן הכסף אל הקהל אותו הביא יעקב אחר עמו מבאר שצב מאותם ארזים שנעו אברהם, ושאר צריחי המשכן היו ממה שנקעו בשבטים צרדחם למלרים.

והנה כשם שמתחב המדרש על צריחי המשכן מהיכן היו להם לשעה ואלא היו במדבר שמש, כמו"כ יש לתמוך מהיכן היו להם עגלות נצ במדבר שהתנדבו אותם הנשיאים לעבודת המשכן. ולא מסתברא לומר שכו' בידם העגלות מאותם עגלות שנסעו בהם כשיאלו מנארים, שכרי באת ישראל מנארים היו מוקפים בעניי הכבוד מכל הרוחות וגם מלמען ומלמען כדאיתא במכילתא דשבעה עניי הכבוד היו מקיפים אותם, (ועיין בשי"ר עה"ת פ' מסעי שכו' עניי הכבוד מוליכין אותם ולא היו הולכין מעמון כלל), וא"כ לא אי' להם לורך לעגלות. ואמר הכתוב צ"י בא ויסעו בני ישראל וגו' כשם מאות אף "רגלו" הבגדים וגו' (ועי' בתרגום ויתן שם והיוון כשית מאה אלפין גוצרים ומעילין על ריגליהם), ולא רכבן על סוסיון" (וכו') הרי שלא נסעו על עגלות, וא"כ מהיכן היו להם עגלות נצ במדבר.

על כן נראה לומר שעגלות הכז שהתנדבו הנשיאים למלאכת המשכן הם המה אותם העגלות אשר שלח יוסף הכזק ליעקב אבינו, ועליהם נסע יעקב אע"ה למלרים, ועמנו אותם בני ישראל כל זמן שהיו משועבדים במלרים, כדי שיחיו מוכנים ומזומנים להם במדבר כשיצאו משכן וילערכו לעגלות לשאת אותו בהם. ולפי זה מובנים קצת דברי צבחה"ס דמאה"כ

ח"ל, דע כי אם לא היו ישראל חוטאים היה להם כח לצרר נה"ק במקום שהם מכל המקומות אשר באו שם, משא"כ אחר חטאם שחלש כחם והלאה שחשיג ידם במקום עמא אשר שם הנילוות, עבדה"ק.

עב"פ מוצא דלמלא חטאו היו נכנסים לא"י מיד כשעלו פסח גרילה מן הים, ולא היו צריכים לכל אלו המסעות, שכל תכלית המסעות להכין את כל העולם שיקלעו כל מקום ומקום את ישראל כשיחפזו ל' כנפות הארץ, וכל מה שישראל צריכים להחפז בקצוי ארץ הוא כדי להוציא יקר מזולל, לשאוב ולהוציא כל נילוי הקדושה המפוזרים בכל מקום (ועי' מ"ש צענין זה צ"י בחוקותי ע' ת"ב באור).

והנה המשכן בא לכפר על מעשה העגל, וכדאי במד"ר פ' פקודי אמר הקב"ה יבא זכב המשכן ויכפר על זכב העגל. ואילו ה"י מתכפר להם על אותו מעשה לגמרי היו נקיים מעוון, והיו יכולים לזכות להכנס לארץ ישראל מיד ע"י קפיאת הארץ, או פורחים באויר ע"י העננים, ולא לא היה להם צורך בעגלות עוד, שמעמם היו המשכן וכליו מוצאים לא"י, מבלי שיבא צורך לשאת אותם. (ועפ"י זה ביארנו לעיל באורך כוונת המדרש שלא ראה משרע"ה לקחת מאת הנשיאים את העגלות עד שאמר לו הקב"ה קח מאתם, שהעם הוא לפי שה"י משרע"ה יושב ומלפא חלי חכו ישראל מיד אל החיקון השלם ולא ילעברו לעגלות יעיי"ש).

פירות הנושאים מהם, כי מה שנארכו ישראל אל שם עגלות צל לשאת בהם את המשכן וכליו זה מורה שגלבו ישראל בעגלות, שהרי כשיצא כן הקדים הקב"ה לסבבן בכל אלו המסעות כדי להכין דרך לדורות העתידים כשילכו בגולה ויהיו זרויים בכל פנה ופנה, שתקלעו אותם הארץ בכל מקום. והנה בשלה"ק (תורה שבכתב מאמר לאן יוסף) האריך בציאור ענין המחלוקת שבין יוסף הדיק והשבעים הקדושים, דלכאורה הקושיא גדולה מאד איך יתפוס השכל זה הדבר שבני עליה כאלה שגדולה מעלתם ממעלת הנשיא השרת יעשו עבירה חמורה כזו,

וכשם שצא הקב"ה ד' רוחות העולם כך סיבב להם כח ד' חיות ולמעלה מכולם כסא הכבוד וכנגדן סידר הקב"ה הדגלים למטה וכו', מזה משם האור יולא לעולם, מערב אורות שלג ואורות צדק וכו', וכנגדן אפרים וצנימין ומנשה ומי יעמוד לפני שלג וכו', ע"כ. והנה כל אלו האורות שדגלי השבעים הקדושים היו מכונים כנגדן מקומם הוא בקצה העולם, אלא שכן סידר הקב"ה את מלך הדגלים שהיו מכונים לעומת כל אותם האורות אשר בצוף העולם וישפיעו בכל העולם עד האורות הנמצאים בקצה חבל. וזה מצינו דאף שלא הלכו ישראל בכל העולם אלא אותם מ"ב מסעות היו משפיעים כנגדם עד קצה העולם, וכנ"ל שהיו הדגלים מסודרים להשפיע עד קצה העולם, וע"י המ"ב מסעות שהם כנגד שם מ"ב (כמבואר בש"ך עה"ת הכ"ל) השפיעו מקצה העולם ועד קצהו, שכל מקום אשר ילעברו אחד מישראל להיות שמה יולא מנות ומרגוע לנפשו ויקלעו אותו המקום ולא יקילנו.

הויצא לנו מכל זה כי כל אלו המסעות שהלכו ישראל במדבר לא היו אלא כשיבת החטא, שבעבורו היו עתידין ישראל ללכת בגולה אחר גולה כדי לתקן נה"ק הפזורים בכל העולם, דמפני חטאיו גליו מארצו, וכמו שהאריך בזה השלה"ק (בשער האותיות אות ק') כי מה שהגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות הוא לפי שכחחטא אדמ"ר וגורש מג"ע ה"י הפיזור בכל מקומות מושבות, אף שה"י מלך העושה מ"מ הפיזור היה לעוצה כדי שתחפשט הקדושה בכל העולם וכו', כי הגלות גורמים גאולה גדולה לעתיד וכו', גלות ישראל שפירס הקב"ה בעולם זה ה"י לעוצה עב לדידיה להקב"ה ועב לישראל, ועיי"ש שהאריך צענין זה, וכחזן כן בכמה מקומות בחיבורו כי הגלות הוא צורך והכרח עבור הגאולה.

והאזה"ח הקדוש צפרת צהר חקר צענין זה, דהנה לפי מה שכתבו המקובלים כי סוד הגלות הוא צידור הנילוות הקדושות, שכל מקום ומקום שישראל נמצאים באמצעות היסורין והחמורה והמאזות הנילוות מתבררין מעממן, א"כ אילו לא היו ישראל חוטאים וגולין מי ה"י מצרר המתבררין בחפזות ישראל. וכחז

שראו להרוג את יוסף איש לדיק עמוד יסוד העולם. וכתב לבאר שדעת יוסף היתה שכדי שיכיו ישראל לעם ותעמוד מלכות יהודה יש לורך שתקדים מלכותו של יוסף, ולפיכך ה' הכרח שיכיו יוסף מלך במלכים בתחלה, שבה הכניעו שר של מלרים, וע"י כך זכינו ללאת מתחת יד מלרים, ולולא יוסף עדיין היינו משועבדים ח"ו, על כן שלח הקב"ה את יוסף קודם השעבוד של ישראל, ולאחר השעבוד ילאו ביד רמה ואז נטשו ישראל לעם מיוחד, ובחר ה' צם לעם עד שהלחינו למלוכה דוד מלכנו משבט יהודה, וכן ה' צדגלים היתה יהודה לקדשו, וצניחאים וכו'. אך כשתעלה צארן גרם החטא ותתחלק מלכות בית דוד ויוסף, ואז נמשך המלכות לזרע יוסף, ודבר זה גרם רעות רבות וכו' ולא יתקון עד לעתיד, ולא יחזור ויקדים מלכות בית יוסף למלכות בית דוד, כי מתחלה צא משיח בן יוסף ואח"כ משיח בן דוד וכו', כי לא יצא משיח בן יוסף ללורך עמנו אלא ללורך משיח בן דוד כי הוא ימסור נפשו והערה נפשו למוות ודמו יכפר על עם ה', בצופן שיכיהו אח"כ מלכות בית דוד צעם ה' נלחית. אמנם השבטים הקדושים לא הבינו דבר זה והיו סבורים שהוא מבקש המלוכה לו ולזרעו בעצם, ולא כדי להעמיד מלכות יהודה, ע"כ דנו אותו בדת של תורה והסכימו כולם שהוא בן מות, מאחר שהוא חולק על מלכות בית דוד, ע"כ בהתוודע יוסף אל אחיו וכו' גילה להם הענין שאינו כפי מחשבתם שהוא בכתר מלוכה, אדרבה הש"ת שלחו לפניכם לגמור לעם ויהודה למלוכה, עכתהדיק, יע"ש.

והנה הפלתי (ציו"ד ס"ס ק"ו) כתב צהר דאמרו ז"ל בחלק זה אחישבה לא זכו צעתה, דמה שאחמ"כ שתקדים ציאת אליהו לבשר קץ הגאולה ואח"כ ציאת מלך המשיח, היינו דוקא אם לא יזכו ישראל למחר הקן ותהי' הגאולה בצח"י צעתה, אלא אם יכיו ישראל ראויים וימחר הקב"ה ויחיש זמן הגאולה, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות בצח"י אחישבה אז יתכן שיסתנה הסדר, ומתחת אהבת ישראל וחשקן יחיש הקב"ה הפדות להצא משיח בן דוד מצלי שתקדים ציאת מבשר, עכת"ד ז"ל (ועי' מה שהבארנו בענין זה בפ' אחרי ע' פ' ועי' גם בספרי ויואל משה מאמר שגש שבועות סימן י"ג).

המורם מוצריו שאם יזכו ישראל וימחר הקב"ה קץ הגאולה אהבה מקלקלת השורה, ויחיש הקב"ה הפדות והפורקן שלא יכיו על הסדר האמור צדציו נציאים, כי אותו הסדר נאמר אך ורק אם תהי' הגאולה צעתה, ללא שלא יכיו ישראל זכאים להצא צרכותם. ואח"כ יתכן דכיון שיסתנה הסדר ויכיו היום אם צקולו תשמעו לא יכיו לורך שתקדים ציאת משיח בן יוסף, אלא מיד לאלתר יצא משיח בן דוד. ומכל שכן אילו היו זוכים שחב"י הגאולה ממלרים גאולה נלחית, ויכיו התקון השלם והיו נכנסין לא"י מיד, וודאי שלא היה לורך שתקדים ציאת משיח בן יוסף, שברי כל מה שהולך להקדים משיח בן יוסף הכל ה"י צסיבת החטא, שמתחלק מלכות ישראל לצ' כמבואר צעלה"ק ה"ל, אלא אילו לא החטא לא ה"י לורך צכך אלא מיד היתה משתלשלת ויורדת לעולם נשמת משיח בן דוד.

ולפי זה נמצא דכל שיעתו של יוסף שהוא יקדים למלך כדי להכין דרך למלכות בית דוד, אינו אלא אם לא תהי' גאולה מלרים גאולה נלחית, שהוא צרוח קדשו ראה וידע האמת שכך יכיו, שעתידין ישראל עוד ללכת בגולה ויכיו הכרח להקדים ציאת משיח בן יוסף, אלא השבטים הקדושים לא ידעו מזה, אלא סברו שאין לורך להקדים ציאת משיח בן יוסף, ולפיכך חשדוהו ליוסף שהוא דורש את המלוכה בעצם לו ולזרעו כמבואר צעלה"ק ה"ל. ועל כן כאשר התוודע יוסף צפני אחיו וגילה להם טעמו שהוא קודם למלוכה, כדי שיוכל לצא אחריו משיח בן דוד כיו"ל ראה לצר שיעתו ליעקב אע"ה שהלך עמו ואינו מורד במלכות בית דוד, ולכן שלח לאציו את העגלות, וכמו שפירשו צעלי החוס' שגלה לו שהיו עסוקים צפרשת עגלות המשכן, שרמו לו צזה שיכיו ישראל צריכים לעגלות צא לשאת את המשכן צבה, ומכאן ראינו שילכו ישראל צנדודר צאלה מעט, כדי לעשות הכנה אל הגלות ולחקן את כל המקומות שיוכלו ישראל לדור שם כשיסתפרו לקצוי ארץ, כמבואר צש"ך עה"ת ה"ל. ומכאן הוכחה חותכת לשיטתו שאין גאולה מלרים גאולה נלחית, דאילו היתה גאולה נלחית היו נכנסין לארץ מיד כשעלו פרוצות רגליהם מן הים וכו' היו צריכים לעגלות כלל. וממה שיש

לירושלים אפי"ה מדינא לא מיייתי דרחמנא פטרה. ולכאורה נריך להבין תירומו דב' של הרשב"א ז"ל אימת איתרמי זמן כזה דלא הוו סלקי לרגל, וכי לא היו ישראל מקיימין מצוות עליה לרגל בכל זמן לעלות לאיון ברנה שלם פעמים בשנה. ומראה שכוונתו על אותן ג' שנים שקודם חורבן בית שני דהוה נר עלה תלת שני כדאיחא בפרק הבזקין (נ"ו ע"א) ובאותם השנים שהיתה ירושלים במלכות חין יולא ואין בא. או יתכן שהי' כן בימי ירבעם שהעמיד את העגלות והטעה את ישראל אחריהם ומייה שומרים שלא יעלו ישראל לרגל לירושלים כדאיחא בגמרא (מ"ק כ"ח ע"ב) ובאותם השנים שלא עלו ישראל לרגל לא הוב מיפטר אירושלים מכה רוצח דעלמא, להכי אינטריך קרא דאפי"ה פעירא מלהביא עגלה ערופה דרחמנא פטרה.

עב"פ נמלא מזה דממה שכתבה תורה קרא יתירה לירושלים פטורה מעגלה ערופה, צ"כ לומר שיהיו זמנים שיחרב הבית וילכו ישראל בגולה, דכלאו הכי לא יתכן שלא יעלו ישראל לרגל, וכשיראה עולים לרגל לא אינטריך קרא למיפטר, דכלא קרא היא פטורה מכה רוצח דעלמא. וגם לפי"ה דאמרן דאינטריך קרא לימי ירבעם שביכב את ישראל מלעלות לרגל, נמי מוכח שהי' חורבן וגלות, שהרי ירבעם החטיא את ישראל צ"ע, והחורבן הי' בשוון ע"ז שחלחלו בימי ירבעם.

והיוצא מזה דמפרשה עגלה ערופה דאינטריך קרא יתירה למעט ירושלים שאין מציאין בה עגלה ערופה למדנו שחיד להיות חורבן וגלות, וא"כ משם ראינו להצדיק שיטתו של יוסף הלוי, שהרי אם יחי' חורבן וגלות בהכרח להקדים ביאת משיח בן יוסף ואח"כ יבא משיח בן דוד לגאלנו. וזה רמז לו יוסף ליעלע"ה כמה שגלה לו סימן פרשת עגלה ערופה, דמשם ראי' שזך יוסף בשיטתו ושלל כדון דהוהו כשצטים בקי' כמורד במלכות, שהרי כל ענינו נחבון במלכותו צעבור שתחתיים מלכות בן דוד. **ובזה** נבא לביאור הפליאה (המביא בקדושת יו"ט) כשראה יעקב העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו אמר וידעתי וידעתי אני שלח חטא יוסף בשאש פוטיפר,

נורך לעגלות לשאת את המשכן, וכאשר ביארנו דלוחם עגלות ששלח יוסף ליעקב אפי"ה הם ענינו העגלות שהתנדבו הגשאים בחנוכה המשכן, הרי זה מוכיח שולא ישראל בגולה, ויש נורך בכל אלו המסעות כדי להבין את המקומות שיוכלו ישראל לבא בהם. ומכיון שחבי' גלות יקדים משיח בן יוסף לבא לפני משיח בן דוד, ובכן.

ואפשר לבאר בדרך זה גם פירושו של רש"י ז"ל עכ"פ וירא את העגלות דקאי על פי' עגלה ערופה, דגם פרשת עגלה ערופה תרמוז על ענין זה, שיש נורך להקדים ביאת משיח בן יוסף תחלה ואח"כ משיח בן דוד. ויוכן עפ"י מה דאיחא בגמרא (בבא בתרא דף כ"ג ע"א) א"ר חנינא רוב וקרבן הולכין אחר הרוב (אם נמלא דבר לפנינו ויש להלך אחר הרוב ואם נלך אחר הקרבן אינו כן, אזלין בתר רובא) וכי' מתיב ר' זירא וכו' העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דליכא אחרינא דנפישא מינה (שם עיר אחרת רחוקה הימנה שגדולה ממנה ברוב עם ואעפ"כ הולכין אחר הקרובה) ומשני דליכא (שאין רחוקה מו שגדולה ממנה אלא כולם שוות) ונחיל בתר רובא דעלמא ומשני ביושבת בין ההרים (שאין דרך רוחאים לבא לכאן מערים אחרות). והקשו התוספות (ד"ה ביושבת) וא"ת ואמאי אינטריך קרא צ"פ מרובה דאין ירושלים מציאה עגלה ערופה כלאו קרא נמי איכא למפטרה דנחיל בתר רובא דעלמא, ואין לומר דאי לאו קרא היינו מחייבים להביא עגלה ערופה לירושלים משום דהיא יושבת בין ההרים דכתיב ירושלים הרים סביב לה, שהרי מ"מ היו ישראל צאים לרגל וגם בשאר ימות השנה להביא נדרים וגדלות, וגם אומות העולם היו צאים שם בסחורה וכו', וא"כ הוב לן למיחל בתר רובא דעלמא ואמאי אינטריך קרא למפטרה מעגלה ערופה, וי"ל שהיו מקומות שלא היו רגילים לבא רק בני ירושלים אי נמי בימי חזקיהו המלך שכל ישראל היו שם ולא היו באין לסחורה, ע"כ.

ובשיטה מקובלת צ"ס הרשב"א תירן דאינטריך קרא אפילו צומן שלא היה לירושלים צומ"ק עדיין, ולא הוה אחו לשם מעלמא דאפי"ה פטורין מעגלה ערופה מקרא. אי נמי אי איתרמי דלא סלקי

שאין ממנש באיטעגניטות, ואיזו עתיד להעמיד בניס ממנה אלל מצבה. וזאת אפי"ל בכונת אחרים ז"ל בסופה שם שנתחבא לפניו דמות דיוקנו של אביו, דלפי שהצטע למעלה מן הכוכבים ראה שם דמות אורח יעקב איש חס, שזרעו חקוקה בכסא הכבוד, וזמשם נודע לו האמת שכל זה מהסתת היטה"ר, וחלילה לו מעשות כדבר הזה.

הדרין לעניינא לבאר ע"ד זה כונת המדרש פליאה כנ"ל, והנה בגמרא סופה שם מצוה דלילוי ה' יוסף נכשל ח"י בצלותו מעשה לא ה' נחשב בין השצטים כמו שא"ל יעקב עתידין אחיך שיכתבו על אביו אפוד וכו' ראוך שימחה שמך מזיניכס. והנה חס ח"י לא ה' יוסף נחשב בין השצטים מחמת החטא פשיטא שלא היה יכול להיות משיח בן יוסף מלך, דמלך ישראל לר"ך להיות מאחד משצטי ישראל ששרש בצבדי מרומים ויסודתם קדש ממקור ישראל, אך ורק זה יוכל להיות מלך ישראל לא זולת, וא"כ וודאי דלילו חטא יוסף וכו' שמו נמחה מבין שצטי י"ה, דלא יתכן שיכ"י הוא משיח ואף לא להכין דרך למשיח בן דוד.

והשתא מוצאתר ע"י הפליאה, דמכיון שראה יעקב את העגלות אשר שלח יוסף, שצד רמז לו לזקת דרכו, שעתידין ישראל ללאת בגלות, שע"כ הוצרכו לעגלות לז לשאת את המשכן בהם כשילכו את כל המסעות הללו במדבר הגדול והעורא, כדי להכין את כל המקומות שיוכלו לקלוט את ישראל בצאתם בגולה. או כלך לך לדרך זה שצטעלות אשר שלח יוסף מסר לו סימן לפי עגלה ערופה, שאף היא מרמזת על הגלות והחורבן כנ"ל, וא"כ לזק יוסף במה שראה למלך שהרי יש לזרך בהקדמת מלכות משיח בן יוסף לציאת משיח בן דוד. וכיון ששלח לו יוסף סימן שהוא עתיד להיות משיח, הבין יעקב אביו ע"כ מתוך כך שלח חטא באשת פוטיפר, דלילו ח"י ה' נכשל יוסף בצלותו חטא לא יתכן שיכ"י הוא מלך ישראל משיח אלקי יעקב, ואף אי אפשר שעל ידו תעשה הכנה אל בגולה כשלימה ולציאת משיח בן דוד, אלל וודאי שמוקד יוסף הדיק מאותו עון, וכיון כן נמצאת.

עפ"י מה שביארנו (בפ' וישב ע' רל"ה) הא דא"י בגמרא סופה (דף ל"ו ע"ב) ויצא הביתה לעשות מלאכתו רב ושמואל חד אמר וכו' לעשות לרכי נכנס וכו', בצאתו שעה צאתו דיוקנו של אביו וכו' אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אביו אפוד וזאת ציניהם ראוך שימחה שמך מזיניכס וכו', מיד ותשצ צאתו קשתו, ע"כ. ולכאורה הדברים חמוכין מאד, היעלה על הדעת שיוסף הדיק ראה להשמש לילוי ולעצור על חטא חמור כזה. אכן פירשתי במאה"כ ותתפסכו בגדו לאמר שצב גור' וינס וילא החולה, דלכאורה חיצת החולה יתורא היא לגמרי, דכוס סגי שיאמר וינס וילא, ומאי נפקא מינה לביין נס.

אכן הנה רש"י ז"ל כתב עה"פ ויוסף הורד מלרימה למח נסמכה מעשה אשתו של פוטיפר למעשה חמור לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים שראתה באיטערוגין שלה שעתידה להעמיד בניס ממנו ואינה יודעת אם ממנה חס מצבה, ע"כ. ואפי"ל שגם יוסף ידע בן מן האטערוגין שעתיד להעמיד בניס ממנה, או אולי לפי שראה כדברה אליו יום ויום וגילתה לו דברי החוזים בכוכבים אשר הראו לה כי עתידה להעמיד בניס הימנו נכנס הספק בלבו פן האמת אחר, ואולי הוא לר"ך לעשות מעשה זה לשם שמים, שכן נגזר עליו מלמעלה, וזוודאי שצא אליו השטן במסוב של לצינות והסיתו לחטוא, באמר לו אליו שיעשה מעשה זה לש"ש כי לעובד כוונתו. וז"ש לעשות לרכי נכנס, כי חזקה עליו תגבורת הטה"ר להטעותו, ואעפ"כ לא פנה אל הסתת יצרו ולא מה שאמר אליו ממראות החוזים בכוכבים, כי היה ירא פן ואולי עשות בידם ואין בן האמת, על בן וינס וילא החולה. והוא ע"ד שדרשו ז"ל בני אצרכס דכתיב ויולא אותו החולה, ופירש"י ז"ל שאמר לו הקב"ה אל מאיטעגניטות שך שראית במזלות שאיך עתיד לכוילד, ד"א הוציאו מחללו של עולם והבגידו למעלה מן הכוכבים.

וה"נ יתפרש וינס וילא החולה שיאל יוסף הדיק למעלה מחללו של עולם מקום שאין שליעה הכוכבים והמזלות מנעת, ושם הדיק וראה האמת

ועד"ז אפ"ל לשון הפסוק ויהי ביום הששי וכינו וגו', ולכאורה יל"ד אומרו, "ויהי", שיהי די אומר וביום הששי יכינו וגו'. אך רמזה לנו תורה בכאן על שית אלפין שנין דכוה עלמא, דיומו של הקצ"ה אלף שנים ח"ש ויהי ביום הששי הוא האלף הששי שהוא מכין לקראת יום שכולו שבת ומנוחה לחי עולמים הוא האלף השביעי, ולהכי כתיב ויהי לשון עתיד, לפי ששפעה שנאמר דבור זה עדיין ה' בחלת האלף השלישי, ע"כ אמר, "ויהי" ביום הששי כאשר יב' יום הששי של הקצ"ה שהוא האלף הששי אזי יכינו את אשר יצאו, שהוא יב' הכנה לקראת האלף השביעי שעתו של הקצ"ה, כמצוה דזכ"ק ה"ל.

ובזה יובן כיטע המדרש קח מאתם והיו לעבוד וגו' ה"ד ויהי ביום הששי וכינו וגו', דהנה לפי מה דאמרן נמלינו למדים מן העגלות גודל הענין של הכנה והזמנה לדבר, שהרי כל מה שהולכנו לעגלות לשאת את המשכן היה צעור שהיו זקוקים ללכת במ"צ המסעות, כדי להבין דרך לבני ישראל העתידים ללכת בגולה שיוכלו המקומות לשאת ולקלוט אותם, כמו שכתב בש"ך עה"ת ה"ל, דזה היה חלול כל המסעות צעור שיוכלו ישראל להתקיים בגולה בכל המקומות שיצאו לשם. וחזקין מהכא גודל ענין ההכנה וההזמנה, ח"ש ה"ד ויהי ביום הששי וכינו את אשר יצאו, דגודל ענין ההכנה לשבת למדנו מענין העגלות עד היכן חשיבות ההכנה מגעת.

ומעתה יתבאר המדרש קח מאתם וגו', שזה מורה שעדיין לא יצא ישראל אל החיון השלם אלא ילכו עוד בגולה אחרי גולה ויהיו מפחדים בקויו ארץ ולכן הולכנו לכל אלו המסעות כ"ל, והזקקו לעגלות לשאת את המשכן. ולפי שרמז להם דבר ענין בגלות המר נעצבו ישראל אל לבם ונתייראו מפני כובד הגלות, ואימתי יצאו זמן גאולתו ופדות נפשו, ועל כך נזכר הקצ"ה לנחמם כדאיתא במדרש עה"פ ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם מהו לאמר וכו' לא ואומר להם דברי כבושים ודברי נחמות (ונתבאר בדברינו לעיל שדברי כבושין אמר להם על שלא זכו מיד אל החיון השלם שעל כן הולכנו לעגלות) אמנם נאמר לאמר להם דברי נחמות לנחמם ולדבר על לבם שלא יתייאשו בראותם אורך הגלות הנורא, כי לא ללכת ישבה באיון ובקצרו יגיע העת אשר נושע ב' תשועת עולמים. ח"ש המדרש על מה שאמרי"ב ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם שרמז להם בחיבת "לאמר" שיאמר להם דברי נחמות על הצער הגדול הזה שנלעצרו בו כשנודע להם שיהם עתידין ללכת בגולה כ"ל, ואימתי חבי' גאולת ישראל וסוף וקץ לכל צרותיהם לז"א ויהי ביום הששי וכינו שצדק האלף הששי חבי' ההכנה לקראת האלף השביעי, והבין.

ואפ"ל עוד לנאר המדרש קח מאתם והיו לעבוד ה"ד ויהי ביום הששי וכינו וגו', עפ"י דאיתא בזכ"ק (פ' וירא דף ק"י) חז"ק, ובשית מאה שנין לשיתאחא יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומצויע דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה כבר נש דמתתקן ביומא שיתאחא מבי ערב שמשא לאעלא בשבת אוקי הכי נמי וסימנך (בראשית ז') בשבת שש מאות לחיי נח וגו' נצקעו כל מעיינות תחום רבא, ע"כ. והנה אנו עומדים כבר בזמן זה שעליו אמרו בזכ"ק שהוא יב' הכנה לגאולה העתידה, כשם שצער שבת בין הערבים צערם יצא השמש ויחשיך מכין האדם עצמו לקראת יום השבת הקרב וצא כן בשנים של סוף האלף הששי מכינים לגאולה לקראת האלף ה' יום שכולו שבת ומנוחה. ודכירנא איך שפעם אחת אמר כ"ק אצא מארי זל"ה ב' דדרשתו ביום הושענא רבה שחל להיות צער שבת הושענא מכון לשבתך עפ"י זכ"ק ה"ל, שסוף האלף הששי הוא דוגמת ערב שיק אחר הצהריים, צעת שכבר פנה ועבר רוב היום. ח"ש הושענא, "מכון לשבתך", שבקצ"ה ימכר עצמו ויבין לקראת האלף השביעי שעתו של הקצ"ה כשם שאנו ממחרים להבין לקראת יום השבת. וזהו הושענא מכון לשבתך, ר"ל הכנה לקראת שבת קדש.

עוד יאמר לבאר הפלואה הנ"ל בדרך פשוט קרוב
למה שפירשנו לעיל, דהנה כל ענין העגלות מורה
על הכנה, שזוהי הקצ"ה לקחת מהם העגלות כדי
שישאו את המשכן וכליו בכל המסעות שילכו במדבר,
ועתה המסעות כדי להכין דרך לבני ישראל כשיאלו
בגולה, וגם מה ששאל יוסף את העגלות אל אביו
רחל לו בזה ענין הכנה זו, שיש לורך בקדימת ביאת
משיח בן יוסף לביאת בן דוד הוא מלך המשיח, וכן
כל ענין הגלות הוא הכנה לקראת הגאולה העתידה
וכנ"ל בשל"ה, דהגלות הוא לורך הגאולה, וע"ז
מביא המדרש זש"ה ובי' ציוס הששי והכינו וגו',
שז"ס הששי שהוא הכנה והזמנה לקראת השבת קודש
הוא ענין אחד עם העגלות שאף הם הולכין מטעם
הכנה.

*

שנת התרצ"ג לפ"ג

באופן אחר יתבאר המדרש הביאור ק"ז זל"ה
בישמה משה עב"פ קח מאתם והיו לעבוד וגו'
זש"ה ובי' ציוס הששי והכינו וגו', ולריך ביאור.

ואפ"ל עפ"י מה שפירשנו הא דא"י במד"ר פ'
נח (פל"ב ז') עב"פ ויאמר ה' אל נח בן אלה
וכל ביתך אל התיבה, כתיב (תהלים י"א) כי לדוק ה'
לדקות אבד ישר יחזו פנימו וכו', עכ"ל המד"ר, והוא
חמוה מה שידק מקרא זה לבא, ופירשנו עפ"י מ"ש
בסב"ק שפע על בהקדמתו כי כשהשמה עולה לעולם
העליון לאחר פטירתה לא היתה יכולה לחיות בזוהר
ה' ולאור באור פני מלך חיים, כי היתה מתחבטת
ממלאות כנר צפני האבוקה, אלא שהצו"ת ברוב
רחמי וחסדיו חפץ ללדק בריותיו ועל כן הרבה לנו
תורה ומצוות שהם לבושי השמה שהיא מתעטפת
בהם ע"י שמירת המצוות והסתעסקות בהם, וע"י
כן תוכל לחיות בזוהר ה' ולהנות מזיו השכינה.
זה ביאור הכתוב כי לדוק ה' לדקות אבד שהוא
חפץ ללדק בריותיו וע"י הגחילים והרבה להם מצוות
ומעשים טובים, משום ישר יחזו פנימו, שחכו לראות
והיכנות מזיו השכינה ולא יתבטלו ממלאות, והבין.

והנה לכאורה לריך להבין לאחרי לורך חמר לו
הקצ"ה לנח בן אלה וכל ביתך אל התיבה, והלא
הי' ידוע לו מלא שזה מטעם התיבה לבא בה מפני
מי המבול, ומה הולך ליווי מיוחד על כך, וחזקו
שגם אחרי שלטונו לא נכנס עד שדחקוהו המים,
כמ"ש רש"י ז"ל, וכשדחקוהו המים בלאו הכינוי
בהכרח הי' נכנס לתוכה, ועל כרחך כדאמרו שחפץ
הקצ"ה להלדיקו שחב"י גם כניסתו אל התיבה מלאה
ויקבל שחר על קיומה, וגם חב"י לו המלאה למגן
ולמחסה. (ע"י בדבריו לעיל פ' נח ע' תי"א).

וכיוצא בזה אפ"ל גם לענייניו שהביאו הנשיאים
את העגלות וכו' וזוהי הקצ"ה למה קח מאתם,
ולכאורה למה הולך הקצ"ה ללוות את משה לקחת
מאתם העגלות, הלא גם בלא"ה הי' משרע"ה יודע
ומשיג בעצמו שיש לורך בהם, מאחר שהקדשים כבדים
מאד, ולא הי' באפשר לשאת אותם בכתף. וז"ל כנ"ל
שחפץ הקצ"ה לכוותו ולהוסיף לו מזה כדי שירבה
שכרו.

והנה גבי מצות שבת כתיב ובי' ציוס הששי והכינו
את אשר יביאו, והיא מצות ההכנה לשבת,
ולכאורה למה הולך הכתוב ללוות על ככה, הלא
בלא"ה ידעין דמכיון שהזכירה תורה על ל"ע מלאכות
ממילא שמעין דמי שלא ערע צו"ס מה יאכל בשבת,
ולמה הולך ללוות על ההכנה. וע"כ כנ"ל שחפץ
הקצ"ה ללדק את ישראל ולהרבות שכרם, שגם ההכנה
גופה למצוה תחשב ויקבלו שכר עוב עליה.

וזה יכ"י ביאור המדרש קח מאתם והיו לעבוד, וקשה
כנ"ל למה הולך הכינוי, וז"ל שהוא כדי להרבות
שכרם, זש"ה ובי' ציוס הששי והכינו שגם ליווי זה
בא להרבות שכר.

*

התרצ"ו לפ"ג

ואפ"ל עוד בביאור המדרש הנ"ל (המוצא בישמה
מאתם קח מאתם והיו לעבוד, זש"ה ובי' ציוס

והנה משה רבינו עליו השלום הי' יושב ומלכה שיחזרו כל ישראל בתשובה, ויהיו כולם לדיקים גמורים, ולא שוב לא יהי' לורך לומר להם מאמר וכו' ציוס הששי והכינו, שברי חין לורך ללקוט ציוס הששי ללורך השבת, כדאמרו דצומן שישראל כולם לדיקים אפשר שירד להם כמן בשבת וילקטו אחוה איש פתח אהליו. על כן נמנע משה ולא אמר להם עדיין מאמר וכו' ציוס הששי, שהי' מקוה שלא יהי' לורך בזה אם יחזרו ישראל בתשובה. ואין לחמוה על זה דאם לא יהי' לורך לאמר הדברים לישראל אי"כ מדוע נאמר אליו פי' וכו' ציוס הששי מחא הקב"ה, דלא נאמרו הדברים בדרך מוחלט שזכרנו יהי' כן אלא על תנאי נאמרו כמו שצירנו לעיל. ויוצן ביתר ביאור עפי' מה שפירשנו צומן שאמר הקב"ה למשרע"ה צמיה כששאל משרע"ה ואמרו לי מה שמו מה אומר אליכם ויאמר אליכם אל משה אחי אשר אחי' ויאמר כה תאמר לבני ישראל אחי' שלחני אליכם, ופירש"י ז"ל (וכוה) מגמרא ברכות דף ע' ע"ב) אחי' עמכם צמיה הזאת אשר אחי' עמכם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפני רבש"ע מה אני מחזיר להם לרה אחרת דיים צמיה ז, אמר לו יפה אחרת כה תאמר לבני ישראל אחי' שלחני אליכם, ע"כ. ונחקשו כל המפרשים במאמר זה היאך אפשר שישאל משרע"ה קושיא לאלקינו, והקב"ה יודה לו על דבריו. ובמוסגר שצמ"י שם כי ליישב לא ששכיל משה חלילה ביותר אלא שלא הבין דברי השי"ת שמאל היתה דעתו יתצרך כשאמר אחי' אשר אחי' למשה לצדו. הצידי ולא שיגיד לישראל, וכוה יפה אמרת שגם דעתי מתחלה כך היתה שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה אלא כה תאמר לבני ישראל אחי' פעם אחת, ע"כ במוסגר. וכן מצאנו להדיא במד"ר שא"ל הקב"ה לך אני מודיע להם איני מודיע. אך אכתי קשה דכיון שמשרע"ה כתב את התורה מפי הקב"ה ומסרה לישראל וצמ"ק כתוב מפורש מאמרו יתצרך למשה אחי' אשר אחי', אי"כ גם לישראל מודע אז שעתידין הם ללכת בגלות ומודיע לא חש הקב"ה לטענת ד"י ללרה בשעתה. (עי' בדברנו פי' שמואל ז"ל ופי' ק"י"ה מה שכתבנו בזה).

הששי והכינו וגו', צמיהם ליישב צמ"א קת מה שהקשו המפרשים הביאם ק"י זמ"ה צימנה משה, מדוע לא אמר משה לישראל ציוס וכו' ציוס הששי והכינו וגו' מיד ציוס הראשון כשנאמרה לו, והא דאיתא במד"ר שמחמת כעם שכה לאומרה להם, שבעם על שהותירו ממנו עד צמר, הלא מעשה זה הי' ציוס השני, ועדיין קשה מדוע נשתכה מלאמרה להם ציוס הראשון מיד כשנאמרה על כך.

ונראה דהנה האלשיך הקדוש חקר צענין זה מדוע לא הוריד הקב"ה מן בשבת לישראל, כשם שהקב"ה מוריד גשמים אף בשבת, כמ"כ היה יכול להוריד כמן ואין צרך חלול שבת, יע"ש שחילק בזה בין ירידת הגשם לירידת המגד מן העולם העליון וחשוב כרשות אחרת. ובספר בנין אריאל כתב לתרץ דמ"כ שאין צירידת כמן בשבת איסור, אמנם אילו ירד כמן בשבת לא היו ישראל יכולים ללחא וללקוט צמיהם, שהיה כמן יורד מחוץ למחנה ויש כאן איסור הולאה מרשות לרשות. ע"כ.

אכן הנה איתא בגמרא (יומא ע"ה ע"ה) כתיב וצרת העל על המחנה וגו' (אלמא צתוך המחנה ירד) וכתיב ויאל העם ולקטו שמו העם ולקטו הא כי"ד לדיקים ירד על פתח צמיהם ציונים יאלו ולקטו רשעים שמו ולקטו, ע"כ. וא"כ תקשה התינה לרשעים ואף לציונים יוחא שלא הי' צמפארי שילקטו את כמן בשבת משום איסור הולאה, אבל הדיקים שהי' כמן יורד על פתח אהליוס, מדוע לא ירד להם כמן בשבת, כרי לא היו צמיהם להוציא מרשות לרשות, וא"כ היו יכולים ללקוט גם בשבת. וי"ל דכיון דלא הי' אפשר להוריד מן בשבת ללורך כל ישראל, לא רצה הקב"ה לחלק צמיהם להוריד מן לדיקים בשבת, ולשאר העם ציוס הששי לחם יומים, אלא אף לדיקים ירד ציוס הששי עומר כפול ללורך השבת. אך כל זה צומן שהיו רשעים בישראל, אבל אילו היו מצמיהם מעמיהם וחזורים בתשובה ונעשים כולם לדיקים גמורים אזי לא הי' לורך להוריד ציוס הששי מן ללורך השבת, דאם כולם לדיקים גמורים יתכן שירד כמן בשבת לכל ישראל על פתח אהלם.

ונראה עפ"י מה שמצינו כמה כתובים שיש בהם ב' סוגי דבורים שנאמרו באופן אחר בגון הא' למאמר ז"ל (ר"ה דף י"ז ע"א) דרמו קראי אהדדי כתוב א' אומר ישא ב' פניו אליך וכתוב א' אומר אשר לא ישא פנים ומשני כאן קודם גזר דין כאן לאחר גז"ד. וכן אמרו ז"ל (יומא דף כ"ב ע"ב) כתוב אחד אומר ובי' ישראל וכתוב אחד אומר אשר לא ימד ולא יספר, ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום. וכן (יומא פ"ו ע"א) ונקב לא ונקב. הא כילד, ונקב לשנים לא ונקב לשתיים שנים. וכיוצא באלו הכתובים.

והנה א"י במכילתא (פ' בל) עה"פ ומושב בני ישראל וגו' רבי אומר כ' אחד אומר ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה וכ' אחד אומר ודור רביעי ישובו הנה הא כילד וכי'. אם יעשו תשובה גואלים אני לדורות ואם לאו גואלים אני לשנים, ע"כ. (ועי' בדברנו לעיל פ' אחרי ע' ל"ז מה שביארנו בכוונה המכילתא). כיוצא מזה שבזמן שהיו ישראל במצרים עדיין לא היו ידוע צביון כילד תהי' הגאולה אם תהי' גאולה נחמית או לא תהי' אלא לשעה, ויחזרו להשתעבד בגלויות אחרים, ורק אחר שיאלצו מנאצרים נודע להם כי עדיין לא הגיע זמן החיקוק השלם. ולפיכך צטעה שאמר הקב"ה למשה אהי אשר אהי לא ידעו עדיין צבור פירוש, וכו' יכול להתפרש צורך או לא קאמר, אם יחבו אז יבי' אהי עמהם בגלות זו ושוב לא יבי' עוד גלות, ואם לא יחבו אזי אשר אהי עמהם בגלויות אחרים, וכנ"ל בהנך קראי שהם מתפרשים לתרי אנפי. וא"כ שוב אין לתמוה איך אמר לו הקב"ה אהי אשר אהי, ובלא דיה לגרש בשעתה, שהרי הדברים נאמרו על ב' דרכים, אם יחבו או ח"ו אם לא יחבו אלא שלא הולך לומר להם באותה שעה כ"א אהי שלחני אליכם, שלא להזכיר להם שעבוד מלכויות דדי' לגרש בשעתה, ומ"מ הקב"ה אשר לפניו גלוי שעתידין ללכת בגולה עוד אחר למשרע"ה אהי אשר אהי, ואף שכן נכתב בתורה ונודע לכל ישראל אין זה דבור המכריח, שהרי על תנאי נאמר והוא מתפרש ב' דרכים, כנ"ל. אמנם אחר שיאלצו ישראל מנאצרים ונודע להם שאין זה החיקוק השלם אז נתגלה להם

מאמרו יתצרך אהי אשר אהי, וכן (ועיין בדברנו פ' שמות ע' קי"ע שהארכנו בזה ביתר ביאור דאילו היו ישראל זוכים כי מתפרש מאמרו ית' אהי אשר אהי באופן אחר על הגאולה ולא על הגלויות וע"ש בארכוב).

וכיוצא בזה אפ"ל בפרשת המן, דכאשר אמר אליו הקב"ה מאמר ובי' ציום הששי והכינו וגו' עדיין כי הדבר ספק אם יחבו ישראל ויחיו לדיקים גמורים, שאז אפשר שירד המן על פתח אהליכם ויכול הוא לרדת גם בשבת, שהרי אין צורך להוציא כליהם לרשות הרבים. ולפיכך לא רצה משה עדיין לגלות מאמר ובי' ציום הששי כי אולי יש תקוה שיחבו כל ישראל שיפול המן על פתח אהלם, ואין צורך עוד במאמר זה, ומה שנאמר לו מאמר ובי' ציום הששי מאת הקב"ה זה נאמר למשה לבדד על תנאי שאם לא יחבו יערכו לכך אבל עדיין אין צורך לגלות זאת להם. אך מאחר שראה כי נמצאים בקרב ישראל אנשים אשר לא שמעו לקול משה וכוותירו ממנו עד צוקר, כבר הבין שעדיין אין כל ישראל בשלימות שיבי' המן ופול על פתח אהלם, וא"כ יש צורך במאמר ובי' ציום הששי, שהרי יריכים הם שירד להם ציום הששי מן השבת ובי' ראו שיאמר להם מיד מאמר ובי' ציום הששי, אלא לפי שזה לכלל כעס זה לכלל עטות ושכח מלאמרו להם, עד שצאו נשואי העדה ויגידו למשה והשיב להם הוא אשר דבר ה' וגו'.

ועפ"י זה יבואר המדרש ויאמר ה' אל משה קח מאתם וגו' והיינו כדאי' במד"ר שלא רצה משה לקחת מהם העגלות עד שנאמרו על כך, כי עדיין ה' מלפני שיבי' החיקוק השלם ויחיו ויכנסו לארץ מיד כפורחים באויר, ואין צורך לשאת המשכן בעגלות, עד שנאמר לו קח מאתם וגו', ובי' מאמר זה הלוי ועמוד, שאם יחבו ישראל לא יבי' צורך להשתמש בעגלות אלא שעל תנאי נאמר לו אם לא יחבו כמו שביארנו. ח"ש המדרש הכ"ד ובי' ציום הששי והכינו וגו', שגם מקרא זה על תנאי נאמר שאם לא יחבו יערכו לירידה המן ציום הששי, וכן.

המכירה את הבחירה, דאילו זכו ישראל שירד המן לכל אחד על פתח אהליו, נמי ה' מקום שתתקיים פרשה זו באמירה בעלמא, ע"ד ושלמה פרים שפתינו.

ובדרך זה יוצן גם צפ' הנשיאים שאה"כ ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם דאילו זכו ישראל לעשות תשובה ה' מתקיים ליווי קח מאתם באמירה בעלמא בלימוד הפרשה ע"ד ושלמה פרים שפתינו. וז"ל הכתוב ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם, כלפי שה' משרע"ה ממאן לקחת מהם העגלות מתחת שה' מלפני ומשחוקק שיהיו כל ישראל ראויים ויבטחו לארץ מיד ע"ג עניים ולא יהיו לריבים לעגלות, לאחת אמר לו הקב"ה, "לאמר" קח מאתם, כלומר לאכתי אין הכרח שתתקיים פרשה זו בפועל, שילעזבו להביא עגלות, אלא אם יזכו יתקיים ליווי זה ע"י, "לאמר" דהיינו באמירה הפרשה בלבד, ולא יבא לורך שיקיימו בפועל.

והוצרך הכתוב לכתוב כאן "לאמר", שלא תאמר דדוקא בקרבנות יתכן לקיים המצווה ע"י ושלמה פרים שפתינו, משום שכבר היו מקריבים קרבן בפועל בזמן שבהמ"ק ה' קיים, אלא דמפני חטאיו גלינו מארצנו ובעלו הקרבנות, ע"כ אפשר להשלים קיום מצוה זו בלימוד הפרשה, משא"כ מצוה שלא קיימנו ישראל מעולם בפועל, שמה לא יתכן לקיים המצוה באמירה. לז"ל ויאמר ה' אל משה, "לאמר" קח מאתם, דגם במצוה זו סגי לקיימה ע"י לאמר אעפ"י שלא קיימנו בפועל מעולם. ומינה יולץ גם למצוה וה' ביום הששי והכינו, דאילו זכו ישראל היו מקיימים פ' ה' באמירה בעלמא אף שלא קיימו מצוה ההכנה בפועל קודם לכן, ובכן.

וזוה ביאור הפליאה קח מאתם והיו לעבוד זש"ה וה' ביום הששי והכינו, דבא ליישב קושיא הג"ל כיצד נאמר להם ליווי קח מאתם והלא זהו דבור המכירה את הבחירה, ול"ל כ"ל דאילו זכו ישראל היו מקיימין מצוה זו באמירה ע"ד ושלמה פרים שפתינו, ושמא תקשה לך מנא לן דמהניא אמירה בזה והרי לא נתקיימה המצוה בפועל מעולם, להכי כתוב לאמר דגם בזה מהניא אמירה הפרשה כאילו קיימנו בפועל. ולזה הביא זש"ה וה' ביום הששי

ועוד אפ"ל ליישב קושיא הג"ל כיצד נאמרה פ' וה' ביום הששי והכינו וגו' מיד ביום הראשון, והלא עדיין ה' מקום לנפות אלו יעשו ישראל תשובה עד שבת ושז לא יהיו לריבים להכנה, שהרי אילו זכו והיו כל ישראל לדיקים ה' המן יורד לכל אחד ואחד על פתח אהליו, ושפיר ה' יכול המן לרדת גם בשבת ואין לורך להכין ביום הששי לורך שבת, וכי"ל נאמרה פ' וה' ביום הששי מיד ביום הא', הלא דבורו של הקב"ה מכירה בבחירה.

וכי"ב קשה צפ' נדבח הנשיאים דכתוב ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם, ולבאורה גם זה ה' כדבור המכירה, שהרי אילו זכו היו נכנסין לא"י מיד ולא היו זקוקים כלל לעגלות, ומשום זה לא ראה משרע"ה לקחת מהם העגלות עד שנאמר לו מפי הקב"ה, וא"כ דיבור זה קח מאתם הוא כדבור המכירה שלא יהיו ראויים וילעזבו לעגלות.

גם יל"ד ציתורא דתיבת לאמר דכתוב ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם וגו', וכי למי נטעה משה לאמר אלו הדברים, הלא אלו ציתורא הליוינו נוגע קח מאתם, ולא לזולתו. ובמד"ר דרשו בזה לא ואומר להם דברי כבשון ודברי נחמות.

ונראה דהנה מצוה ההכנה לשבת היא גדולה מאד, ופוק חזי מה שאמר ז"ל (עירובין מ"ג ע"ב) דאין אליהו ב' צטרבי שבתות מפני שישראל ערודין צהכנת לרבי שבת, וא"כ יש לשאל אילו היו כל ישראל צאהות שעה חזירים בתשובה ונעשים כולם לדיקים גמורים, וה' המן יורד לכל אחד על פתח אהליו, שאז ה' יורד להם בשבת ולא היו ערודים ע"ש צהכנה, כיצד היו מקיימים ישראל מצוה רבה של הכנה לשבת, וכי היו בעלים לגמרי ממצוה גדולה כזו. ולריך לומר שהוא ע"ד שאמר ז"ל משחרב בהמ"ק ואין אנו יכולים להקריב קרבנות בפועל אנו משלימין מצוות אלו ע"י הלימוד בהלכות הקרבן, ע"ד (בבב"ב י"ד) ושלמה פרים שפתינו דכל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה. וה"נ אפ"ל במצוה ההכנה לשבת, דאם לא היה שייך מצוה ההכנה בפועל היו ישראל מקיימים מצוה רבה זו ע"י אמירה פ' והכינו. והשאלה שנאמרה פ' וה' ביום הששי והכינו ביום הא' אין בזה דבור

והכינו דמינה ילפין נמי לפי ויהי ציום השש, דליתו זכו לא היו לריכים להכנה, אלא היתה מתקיימת מזה ויהי ציום הששי והכינו בלמירת הפרשה, דאשפיי שלא קיימו המורה בפועל מעולם מהניח האמירה מדכתיב בפי הנשיאים לאמר, והכן.

*

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיכוד. **במד"ר** (פי"ד ג') ה"ד (תהלים כד) שאלו שערים ראשיכם וכו'. מכו ויבא מן הכבוד שהוא חולק כבוד לליתוי וכו', יוסף ה'לדוק מתיירא מן הקצ"ה כמ"ד (בראשית פ"א) ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת ומטאחי לאלקים, ונתן כבוד להקצ"ה שלא נגע בה מפני יראתו, אמר לו חייך לכן נגד אני פורע שאלוק לו כבוד שאתן לו רשות להקריב קרבנו ציום קדש שלי (ציום השבת) ולא יהי חוק ה"ד ציום השביעי נשיא לבני אפרים. ונ"ב איך יהי תשלום השכר במדה כנגד מדה, דבעבור שלא נגע בנשאת אדוניו יקריב, נשיא שצטו ציום השבת.

ונראה בהקדם מאה"כ בפי ויש ציה היום ויבא הכיתה לעשות מלאכתו ואין אים מאנשי הכיה וגוי ותתפשהו צבגדו לאמר שככה עמי, ואיתא בגמרא (סוטה ל"ו ע"ב) פליגי בה רב ושמואל חד אמר לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות לרכיו נכנס וכו'. בלוחה שש בלח דיוקנו על אציו ונראה לו בחלון א"ל יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אציו אפרוד ואחב יתייבס, לרונן שימחה שמך מציבורים ואפקד רעה זמות וכו', מיד ותשכ צליתן קשתו וכו', ע"כ ולבאורה תימנה גדולה יש כאל הילך אפשר לומר כן על יוסף ה'לדוק שכתב לעשות לרכיו לעבור עבירה חמורה כזו, ומכאן גם שיתן לדרשו לשבח לעשות מלאכתו נכנס ומתיכן יאל לו לדרוש כן.

אמנם יובן ע"י מה שכתב הפרשה דרכים (צדוק השני דרך האחרים) דלפי מה דמסיק הש"ס בסיכודין ס"פ בן סורר (דף ע"א) דכן נח אינו מלווה על קידוש ה', וכ"פ הרמב"ם ז"ל להלכה, נמצא דהיבא דאסורו לכן נח לעבור על ח' מג עבירות החמורות יעבור ולא יכרה. ועיי"ש שהביא דיעות הראשונים דישאל שמקשים לאסור לעבור

על ח' משאר עבירות בלעג דלכ"ע יעבור ולא יכרה, אם הוא רואה להחמיר על עמו ליכרה ולא לעבור אם ראשי, דהוא פלוגתא דרבוותא, דעת הרמב"ם ז"ל דכל מי שנאמר בו יעבור ולא יכרה ונכרה ולא עבר הכי זה מתחייב בנפשו, ויש אומרים דראשי להחמיר על עמו. ובתב המהר"ש ז"ל דאף לדעת ה"א והנמוקי דס"ל דאדם גדול ראשי להחמיר ע"פ, אין זה אלא בישראל אצל צביו נח אינו ראשי להחמיר ע"פ מאחר שאינו מלווה כלל על קדושת השם, ועיי"ש מ"ש הפר"ד ז"ל עליו.

עוד זאת נקדים להנה ידוע מ"ש הפר"ד בדרוש בל' צענין מחלוקת הקדמונים בלוח השלם מה כי דין האבות הקדושים, אם הי' דינם כישאל ויאלו לגמרי מכלל בני נח, או שתפסו חומרת ישראל וחומרת צ"ג גם יחד. ובתב שזו היתה מחלוקת יוסף והשבעים הק' דהשבעים היו סוצרים שילאו מכלל בני נח ויש להם דין ישראל גמור אף להקל, אך יוסף ה'לדוק מרוב חסידותו הי' סובר שלא יאלו מכלל צ"ג להקל, ולעולם חייבים בחומרות בן נח ובחומרות ישראל, ועל כן כשראה שהם מקילים במפרסת וכו' הביא דבתם רעה אל אציהם.

והנה לפי שיטתו של יוסף ה'לדוק דעדיין יש להם דין צביו נח להחמיר א"כ מכיון שהי' סכנת מיתה במה שהי' ממאן לשמוע לאשת פוטופר, כדאי במדרש שהיה מאיימת עליו שתאבה להכרה, לא הי' ראשי להחמיר על עמו ולמסור עמו למיתה, כדי שלא יעבור על ג"ע, דכיון שדין בן נח עליו להחמיר וכן נח אינו מלווה על קידוש ה', א"כ אינו ראשי להחמיר על עמו, שהרי ישנו בלוחה ואף את דמם לנפשתיכם אדרוש שהוא אזהרה שלא לאבד עמו לדעת. ועפ"י זה מבואר אמרם ז"ל לעשות לרכיו נכנס, שהי' מוחלט צענינו לפי שיטתו שהוא מחוייב לשמוע אליה, דלכ"כ יהי' מאבד עמו לדעת, דאינו ראשי למסור נפשו על ק"ש. (ועי' בסה"ק בני יששכר מאמרי חדש ניסן מאמר ג' בהג"ה מה שכתב צ"ה).

אמנם הנה הפר"ד ז"ל שם הביא דברי ה"פ"ה בפי' שבת שכתב דאף לדעת הרמב"ם וחבלי

עמם לעב"כ, דכוליל להיות עמם צניהנס, יע"ש. ולדרכנו יתבאר דהנה מה שנקם צחחלה לעשות לרכיו לא מחמת שנתאווה לדבר עבירה, אלא שהי' סובר שהוא מחוייב צדק, ואם ימסור נפשו למיתה יהי' בגדר מאבד עולמו לדעת, ואין לו חלק לעב"כ. וז"ש ולא שמע אליה וכי' להיות עמם לעב"כ, אף אם ע"י שיממע אליה להיות עמם יזכה לעב"כ, ואם ימאן לשמוע יש לחוש פן יאבד חלקו לעב"כ כדון מאבד עולמו לדעת, אפ"כ מסר נפשו למטן דורות ישראל, שיראו ממנו ויגדרו עלמן מן הערוב.

דיוצא לנו מה כי היו יוסף לזדים להקל ולעבור בעצירה, ואדרבה לפי סברתו דדון צ"ג יש לו להחמיר כי מחוייב לשמוע אליה, ואפ"כ ולא שמע אליה משום שהי' נורף צדק שימסור נפשו למטן דורות העתידים, ובזכות שמסר נפשו נילול מתיחה.

דהנה מבואר צמד"ר פי' זו באורך כל הסודות והכמויים שכווננו בהם נשיא ישראל בקרבנותיהם שכל מה שהי' מזמן בריאת העולם עד סוף כל הדורות מרומז בקרבנות היי"ב נשיאים, ולפיכך כתב חורב צפרותו מנין הקרבנות של כל שבת ושבת אפ"י שהיו כולם שוים. ומעטם זה דמה קרבן של נשיאים את השבת, אף שצכל מקום אין קרבן יחיד דומה שבת, מ"מ הכא שאני שהי' תלוי בזה עניני כל השבת ומה שיעבור עליו עד סוף כל הדורות על כן דינו כקרבן ליבור שדומה שבת.

ועפ"י זה מבוארים שפיר דברי המדרש הי"ל דלפי שהי' יוסף מתיירא מן הקצ"ה, ואמר אין לעשה הרע הגדולה הזאת וגו' וכו' צניו להקריב קרבן בשבת, דהא זהא תליין שהרי באמת הי' לו פ"פ לעבור עבירה ולא למסור נפשו, דצ"ג אינו מלווה על קדוש ה', אלא שמסר נפשו בעבור דורות העתידים שממנו יראו וכן יעשו לגדור עלמן מן הערוב, ונמלא שבת שמסר נפשו הי' תלוי עתידו של כלל ישראל, וא"כ דדון הוא שיבא משתלם שכרו צמד כנגד מדה שיבא בן צנו מקריב קרבן בשבת, אף שהוא קרבן יחיד, מכיון שהוא רומז ומכוון נגד כל המאורעות אשר יבואו על שבת עד סוף כל הדורות הוי' כקרבן צבור וכן.

הפוסקים דעמיה דמי שנאמר צו יעבור ולא יכרה אם נכרה ולא עבר הוא מתחייב צנפשו, מ"מ כתבו הר"ן והנמוקי יוסף דהיכא שהדור פרוץ בעבירה זו הוא ראשי לקדש את השם ולמסור עולמו אפילו על מנוח קלה, כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם וכו'. והיינו דאמרנו ז"ל מה ראו חנוני מישאל ועזרי' שהפילו עולמם לכבשן האש, פי' ולא השתחוו לאלם שהרי לא היתה אלא אנדרטא של מלכים לכבוד בעלמא, אלא מפני שהיו רובם עושין וסבורין שהי' ע"ז הי' קידוש ה' צמה שעש, ע"כ.

עכ"פ מבואר מדבריו דהיכא שיש נורף צדק בעבור תועלת רבים, כגון היכא שהדור פרוץ ראשי למסור עולמו בעבור מנוח קלה, ובזה ביאר שם דברי המד"ר פי' לך (פלי"ג ג') אחות לנו קטנה זה אצרכם וכו' מה נעשה לאחותנו ציום שידובר בה ציום שגזר עליו נמרוד לירד לתוך כבשן האש וכו', וביאר שם שהמלאכים היו מקטרגין על אצרכם שעדיין דינו כצני נח שאינם מלווים על קדוש ה' והיאך הי' ראשי להפיל עולמו לכבשן האש, והשיב להם אצרכם אני חומה, דכיון שכוונתו של נמרוד הרשע היתה להשחית שמו יתבדק מן העולם ולפרסם הע"ז בעולם, וגם אחת הדור הי' פרוץ צע"י מאד משום הכי ראה אצרכם לקדש שמו ית' בעולם כדי שממנו יראו הצריות ולא יעברו ע"ז, עכ"ז ז"ל.

ועפ"י זה אף אנו נאמר דמעטם זה עולמו חזר צו יוסף הדיק ממחשבתו הראשונה, ולא שמע אליה, דהנה על ידי שעמד יוסף צנפיון היה צדק הלאה לדורות ישראל העתידים, כדאיתא בגמרא סוטה, יוסף גדר עולמו מן הערוב ונגדרו כל ישראל בזכותו, שעשה יוסף צדק שציל ודך לישראל שיוכלו להחזיקים במצרים ערות הארץ. והיכא שיש צמטתו הלאה לדור שממנו יראו וכן יעשו לגדור עלמן בעריות הוא ראשי להחמיר למסור נפשו אף אם יש עליו דין בן נח, כמ"ש הר"ן והנמוקי"י כנ"ל.

ועפ"י זה נל"פ מהכ"כ ולא שמע אליה לשב אלא להיות עמם, ופירש"י ז"ל לשב אלא צע"י להיות עמם לעולם הבא. ונדחק הרא"ם ז"ל בלשון רש"י ז"ל (והוא לשון בגמרא סוטה) להיות

ולכן מהנכון שלא למנות את ישראל כדי שלא יהי להם מספר ולא יחשבו בין האומות, אך כשישראל עושין ראונו של מקום שאז הם דבוקים זו יחד, וזש"ע פסקין דבר הדבוק שצריך ביטול כנגד כל הדבוק, ובשאלו דבוקים זו ית"ש אינם יכולים לנצל אותנו, ולפיכך בזמן שעושין ראונו של מקום אז וחי מספר דאין לחוש לעגנת ביטול דבר ואין מחזק לנו המנון, עבר"ק, יע"ש.

ובדרבנו נלך אך בצופן אחר קצת, דהנה ק"ז זל"ה ציטתה משה פ' שמות כתב לסחור טענת האומות שיצטלו ישראל ציוניהם דבר משום דאחרי רבים להטות, ממה שמצינו אי שקול כנגד כמה כמו משה שקול כנגד כל ישראל, וכן אמרו ז"ל (ב"ב דף קכ"א) צמח"כ (יב"ע ז') ויבו מהם אנשי העי כשלים וששה איש זה יאיר בן מנשה שהוא שקול כנגד רובה של סנהדרין, וכן דוד המלך כתב דבר נזיר לאלף דור של אחד ה' שקול כנגד אלף איש ומשה שקול כנגד כולם. וא"כ אין שום דבר יכול להביא משקל החשיבות של איש ישראל, כי אז נשקל רק דעתו של איש דיועת ז"ל וזש"ע. ואם יתכן ש' מישרל יחי שקול כנגד כמה וכמה מישרל, על אחת כמה וכמה כנגד העובדי כוכבים והפחות מישרל שקול כנגד כולם, ואפשר לאו רוצה ניהר, עכ"ד היש"מ זל"ה.

דיוצא מזה דעגנת האומות הבאים מכה אחרי רבים להטות הוא בעלמא מאלוהי מוחמת שאי אפשר לדעת משקל החשיבות של אדם מישרל, ולפי זה מוצא ע"י חירון הגמרא כאן בזמן שעושין ראונו של מקום, פי' דמה שאמ"כ וחי מספר בני ישראל מיירי בזמן שעושין ראונו של מקום שאז אין טענת האומות טענה, דמאלוהי הוא נסחרת, דכיון דישרל עושין רש"מ כל אחד מהם שקול כנגד הרבה וא"כ לידע מחסרן, ואין שייך לנא דעגנת אחרי רבים להטות, דמאן ספין לידע משקל וחשיבות איש הישראלי, אך בזמן שאין עושין רש"מ אז אשר לא ימד ולא יספר כדי שלא תזיק להם טענת האומות מכה אחרי רבים להטות.

ועפ"י זה נא אל הביאור, דהנה כאן נזיר הכחב נא את ראש בני גרשון, ולגאורח תקשה כניל

נשא את ראש בני גרשון גם הם. וליד אומרו גם הם, ולגאורח שפת יתר הוא ולא מודע מה כוונתו דזה.

ויובן עפ"י מה דאיתא בגמרא יומא (דף כ"ב ע"ב) כתוב אחד אומר וחי מספר בני ישראל וכתוב אחד אומר אשר לא ימד ולא יספר מרוב הא' כאל, כאן בזמן שעושין ראונו של מקום כאן בזמן שאין עושין ראונו של מקום. ולפי פשוטו כוונת הגמרא דבזמן שאין עושין רש"מ אז אשר לא ימד ישראל ובזמן שעושין ראונו של מקום אז אשר לא ימד ולא יספר. ודקדקו הספרים דלפי זה איפכא הול"ל כאן בזמן שאין עושין רש"מ כאן בזמן שעושין כסדר הכתוב, דנרש"א כתיב וחי מספר דקאי אליו עושין וכד כתיב אשר לא ימד ולא יספר.

ואבא מארי זל"ה בספרו קדושת יו"ט פ' שמות הביא מה שמעט מנ"כ אדמו"ר הקדוש מסאנא זוקל"ה שציר צהירון בגמרא, דמה שאמר כאן בזמן שאין עושין קאי אסיפא דקרא אשר לא ימד ולא יספר מרוב, ושפיר נקט ה"ש נרש"א כאן בזמן שעושין ראונו של מקום אז וחי מספר וכלן בזמן שאין עושין רש"מ אשר לא ימד ולא יספר, יע"ש בצורכס דברי קדשו שציר הענין עפ"י הרמב"ם צמורה דכל כוכב וכוכב יש לו חשיבות והוא נמנה בפני עולמו. ועפ"י יובן דכיון דכל דבר שיש לו חשיבות הרבה דרכו למנותו כל אחד בפני עולמו ואפילו חדא צדחא, ויש לו גם שם מיוחד לכל חד וחד אף שלא צירוף עם הרבה מאותו המין, כמו כן הוא בישראל קדושים דבזמן שהם עושין רש"מ ויש להם חשיבות הרבה נמנה כל חד וחד מישרל במספר מיוחד ויש לו שם מיוחד אף אם אינו אלף נפש אחת מישרל, אבל לא כן הוא בזמן שאין עושין רש"מ שלא נראה חשיבותם כולי האי שיהי' לכל אחד ואחד מספר בפני עולמו ורק צירוף הרבה נפשות מישרל. שפיר יש להם שם ומספר, יע"ש דצדכיו הקדושים. ובספר"ק נועם אולימ"כ פ' במדבר כתב לפירש דברי הגמרא בצופן זה דבזמן שעושין רש"מ אז וחי מספר, דהנה כתיב כי אחם המעט וזל"ה האומות דעגנת שיהיו ישראל בעליון ציוניהם דבר

ובעת יל' עפי"מ דאיתא עוד שם במדרש עה"פ ויעשו כן בני' וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ד' אל משה בן עשו בני', ר"א בר"ש אומר אין במשמע אלא המשלחים וכו' ומניין אף המשלחים וכו' ח"ל כאשר דבר ד' אל משה בן עשו בני' וכו'. וזהו מבאר המדרש מה שכלל הכי ויעשו כן בני' וכו' וכן עשו בני', דרישא דקרא קאי על המשלחים, וסיפא דקרא על המשלחים, ששמעו ונשלחו ברצונם, ולא הולכר שיעריחו אותם לכך, עיין במפורשי המדרש. ולפי"ז מ"ש בתחלת הפרשה וישלחו מן המחנה כל לרוע וכו' הי' לווי השי"ת צין להמשלחים וצין להמשלחים, דאלי"כ איך דורש כאשר דבר ד' אל משה בן עשו בני' על המשלחים, אלא וודאי היה הלווי גם על המשלחים שיסכימו להשלח ברצונם, וקיימו צוה גזרתו ולאו יתצרך.

ולפי"ז יובן מ"ש במדרש שם חסרון כים בשילוח מלורעים, ואין לו אלא חסרון כים, כיון שהלווי סובב גם על המשלחים, ואולם צוודאי יש חסרון כים ע"י ששלחים מחוץ למחנה ונפרשים מחבורת אנשים וממסחרם, כמלות התורה עליהם, וכמו"כ צבני גרשון חוץ ממנה שהיה הלווי למשה שימנה את בני גרשון שניים, עוד הי' הלווי גם לבני גרשון שיסכימו ע"ז בשמחה ובלב שלם, ויכוונו להשלים צוה לרצונו ית', ואפשר שזה פי' הכתוב נשא את ראש בני גרשון, שמרע"ה נלעווה שימנם שניים, גם הם" סובב הלווי אל בני גרשון שגם הם יסכימו ויעשו לרצונו ית' ברצונם, ואם יעשו כן ויקבלו עליהם ויעשו לרצונו ית' בשמחה, נרמז חציבות גם הם הבטחה להם מלבד הלווי הנרמז צה כ"ל. וזה פי' נשא את ראש בני גרשון גם הם, שגם להם יהי' נשיאות ראש כשיקבלו גזרתו ית' ולאו בשמחה וברצון טוב.

ובעיני זה מנינו אצל אהרן דאיתא בשבת (קל"ט ע"א) והביאו רש"י ז"ל בשכר ורחק ושמה בלבו זה לעדי החשן הכתוב על הלב, ואיתא במד"ר שמות (פ"א סכ"א) שאמר משה עד שלא עמדתי הי' אהרן אחי מתנבא להם במצרים וכו' עשכיו אכנס בתחומי של אחי ויהי' מיאר וכו', אל"ה הקב"ה מה שאתה סבור שאתה יוצא לא כן, אלא שמא שגא' ורחק ושמה

הא ים לחוש שיוק להם המנין, שיכניסו בהם אזה"ע עין רעה לומר כי אחם המעט, ויבואו בטענת ציטול ברוב, לנאת אמר הכתוב דאין לחוש לזה, והטעם, גם הם", וכמו שאמרנו ז"ל אחין וגמין רבויין הם, וז"ש גם הם, כלומר שהם מרובים מן האומות, מחמת שכל"ה מישראל יש לו רצון וחשיבות, ולא יתכן לשקול ולהעריך כמות חשיבותו של אדם מישראל בדברי היש"מ ז"ל הכי".

המורם מזה דבזמן שישראל עושין רש"מ אין לחוש שחשלוט עין הרע של עכו"ם במספרם, דמאלה בטלה טענת אחרי רעים להטות. ועד"ז אפ"ל כוונת הכתוב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, עפי"מ מה שתרנס אונקלוס בן פורת יוסף ברי דיסגי יוסף, פי' שהוא מרובה וגדול במעלה ובחשיבות. ולפי"ז הכ"פ בן פורת יוסף לפי שהוא גדול במעלה, לפיכך בן פורת עלי עין אינה שולטת בו עין הרע, דל"ש לנא בטענת ציטול ברוב, דלגודל חשיבותו וערכו הוא שקול כנגד הרבה.

וזה אפ"ל גם בדברי המד"ר (קטיו"ד ב') הכ"ד לא יגרע מלדיק עיניו, והכוונה כלפי שאתמ"כ נשא את ראש וגו', ושלא תחמה הא יכול לשלוט בהם ח"י עינים הרעה של העכו"ם, לז"א לא יגרע מלדיק עיניו, דכיון שישראל לדיקים עושי רש"מ הקב"ה מעריך אותם ומחשיבין לפי מדריגתם שכל"ה שקול כנגד כמה, וז"ש לא יגרע מלדיק עיניו כלומר שאינו מביט בהם לפי מספרן שאר הם מועטין אלא הוא שם עין השגחתו עליהם למנוחם לפי ערך מעלתו, ושוב אין עינים הרעה של אזה"ע מגרעת ומזיקה להם, דכ"א מישראל שקול כנגד כמה, ובטלה טענת אחרי רעים.

*

עוד אפ"ל במה"כ נשא את ראש בני גרשון גם הם, עפי"מ מה דאיתא במדרש להלן בפי' זו, אי את צבני וישלחו מן המחנה כל לרוע וכו', רש"י אומר אין לווי צבני"מ אלא זירור וכו', רש"י אומר אין לווי בכל מקום אלא חסרון כים, וכו'. וכבר פירשתי בכמה אופנים איזה חסרון כים שייכה הכא בשליחות מלורעים.

עבדו את ד' בשמחה, תחת אשר לא עבדת את ד' חלקיך בשמחה, ועוד ב"מ, ועי"ז שהסחיר שמחתו בלבו ה' ממעט בשמחה, ונראה כאלו ח"ו ממעט בעבודתו ית', אבל אהרן הכהן נחבין להסחיר מעשיו ולהיות חנוט לכת, ועשה עבודתו ית' צמידה זו, כי גם זו עבודה השי"ת, וזין כך וזין כך עשה ראונו ית', אבל חילו ה' אהרן יודע שהכתוב יפרסמו, ונמלא עבודתו זו בעל, ה' מרבה בשמחתו וכתופים וצמחולות ה' יולא לקראתו, כדי להגדיל עבודתו ית' בזה ולעשותה בפאר ובידור.

ובדרך זה אפ"ל גם מה דליתא שם במדרש חילו ה' יודע ראובן שהחורב תחבוב וישמע ראובן ויילכו מידם, על כתפיו ה' מוליכו אלל אציו, וחילו ה' יודע צונו שהקב"ה מכחיב עליו ויטע לה קלי ותאכל ותשבע ותותר עגלות פעומות ה' מאכילה, ע"כ. ולדרכו כי הדיקים כללו הסחירו מעשיהם הטובים אף שה' זה מיעוט בעבודתם, אבל בגדול השגתם הכריעו שיותר חשוב לעשות המצוה בהלוג לכת, אבל חלו היו יודעין שהכתוב יפרסמם היו עושין המצוה בפירסום רב כדי להגדיל המצוה בכל מיני פאר ובידור. ועוד אפשר לומר כמו שכתב דיפה ענף על המדרש שהפרסום זה היה מועיל לדירות הבאים שיתגברו גם הם לעשות מצוה בשמחה וצלב שלם.

*

ויקריבו נשיאי ישראל וגו' ויביאו את קרצנים לפני ד' שש עגלות 35 וגו' ויקריבו אותם לפני המשכן. וברש"י ז"ל הובא במד"ר צלו ועמדו לפני המשכן ולא קבל מהם עד שנאמרה לו מפי הגבורה קח מאתם, ואיתא עוד שם במדרש מי נתן להם העלה הזאת שצטו של יששכר, שכן אמרו להם, משכן שעשיתם פורה הוא באור (בתומי) אלא התגדבו עגלות שהצו נושאים אותם בהם, ע"כ. ולכאורה ל"צ למה לא ראה משרע"ה לקחת מאתם העגלות, הלא ה' יוצר לשאת את המשכן בהן, ועמא צבי.

במד"ש הוצא ציטמה משה קח מאתם והיו לעבוד את עבודת אהל מועד, זש"ה וה' ציוס הששי והשבי את אשר יביאו, ע"כ, והוא פלא.

בלבו ע"כ, וכתב באגדות מהרש"א שם תיבת בלבו יתורא הוא להורות ששמה בכל לבו, ואע"פ שנטלה גדולתו וניתנה למשה, אבל כי עיקר ראונו ה' לעשות ראונו יתברך, וכיון שזה ה' ראונו הצו"ח הסכים עי"ז בשמחה וצלב שלם לכן זכה לחושן המשפט על לבו מידה כנגד מידה, וכמו"כ אלל בני גרשון אף שנטלה גדולתם והקדימו לבני קהת תחלה אבל אם יקבלו על עצמם בשמחה לעשות ראונו וגורתו ית', זה יהי לכם נשיאות ראש.

ואגב דלתי לידן נימא בזה מילתא דליתא במד"ר רות (פ"ה ס"ו) א"ר יתחב צר מריון בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה וישנה בלב שלם וכו' ואלו ה' יודע אהרן שהקב"ה מכחיב עליו הכה הוא יולא לקראתו, כתופים וצמחולות ה' יולא לקראתו וכו'. והקשו מפרשי המדרש, כי זה רחוק לומר אשר השלימים מדיקים כאלה ישבו טוב ומסד למען הכבוד עי"ז מ"ש. ואפ"ל עי"ז דלתי לידן צילקו (רמז קע"ב) ורחק ושמה בלבו לא צפוי אלא בלבו, ולריך להבין מה בא הכתוב לרמוז בזה ששמה בלבו הלא יודע לכל דעיקר השמחה הוא בלב. אך הכה מדרגה גדולה היא לאהרן שראה שניטלה גדולתו וניתנה לאחיו הקטן ממנו ולא די שלא קנה צו, אדרבה שם ושמה עי"ז, וראה אהרן להסחיר מעשיו הטובים מצ"ה ולהיות חנוט לכת, לכן לא הראה שמחתו לחזן והיתה טמונה אללו צפנימיות הלב, וכי"ז לזד מדרגתו הגדולה כנ"ל, אבל חלו ה' יודע אהרן שהקב"ה מכחיב עליו הכה הוא יולא לקראתו וגו', ונלא"ה החורב תפרסמו, ולא יועיל הסחירת מעשיו כי החורב תגלה, וא כתופים וצמחולות ה' יולא לקראתו, ועי"ז ה' מתרבה כבוד שמים יותר, כי יתפרסם לעין כל שאע"פ שניטלה גדולתו וניתנה לאחיו הקטן, אבל מפני שהוא ראונו הצו"ח שם ושמה לקבל גורתו ית', ומה ששמה בלבו לאו כ"ע ידעי, אבל אם ה' יולא לקראתו כתופים וצמחולות אז היו הכל יודעין ששמחה זו שהוא היפך העצב לכבוד שמים הוא עושה, ונמלא כבוד שמים מתרבה על ידו. ועוד כי אהרן נחבין גם לכבודו של משה, ואם ה' יולא לקראתו כתופים וצמחולות ה' מתרבה כבודו של משה עי"ז. גם כי השמחה בעבודת השם הוא גי"כ מצוה ונלעוויו עליה בחורה כמאה"כ

באמנם חבל אשמים אמתו וכו', ועפ"י ביאור המפרשים הנ"ל מקראי קדש צרפשה בצרובה הלא המה צפרתם ועי"ש.

ואחרי כל אלו הצאורים עוד חלה עלינו חובת הביאור במקראות אלו, והוא מה שמאריך הכתוב בעילת המרגלים עליהם וכפל הדבר פעמים הרבה, ויאמר אליהם מרגלים אתם וכו' ויאמרו וכו' לא היו עבדיך מרגלים ויאמר אליהם לא כי ערות הארץ אתם, באתם לראות וכו' הוא אשר דברתו אלכם מרגלים אתם, ולמה מאריך הכתוב בדבר שאין צו אפי' קלח אמת, כי כל ענין מרגלים רק עילה היא לפי פשטות הכתובים וגם יוסף ידע שאינם מרגלים, והכתוב אף כולל אמת, ולא נכתב צחוריתיו הקדושה אפילו אות אחת לרין ולבעלה ח"ו, וכאן מאריך הכ' בדבר שלפי ראות עין נראה שאין צו אפילו קרעו של אמת, וקושיא זו מרפסן חיגרא. גם מ"ש להם יוסף באתם דברתם וכו' כי אם באתם אליהם הקטן וכו' ויבחנו דבריהם האמת אתכם, ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם, ל"ב כי צחינה זו אינה מספקת, כי גם אם יציאו אליהם הקטן לא יאלו מגדר הספק ועדיין יאמרום לחשדם במרגלים, וגם אם לא יציאו את אליהם, לא נחזר עדיין ציור גמור כי מרגלים הם ומה זה שאמר להם יוסף ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם, כאילו הדבר צרור אצלו כשמה, ול"ב.

ולבוא אל הצאור נקדים עוד מ"ש ק"ז הייטב לב אליהם צפי שלח, וח"ל עה"פ שלח לך אנשים פרש"י ז"ל לדעתך וכו', ותבאר כי צרפת דברים אמר ותאמרו נשלח אנשים לפיטו ויחפרו לנו את הארץ וכו' וייטב צעיו הדבר והקשה רש"י ז"ל אי"כ למה הוכיחן צדק גם הרמז"ן הק' הקשה צפי שלח אם כן משה עלמו חטא צענין שגא' וייטב צעיו הדבר, אבל הענין כי אמר משה וייטב צעיו גוף הדבר לשלח אצל לא לתפור את הארץ כ"א לדעתו ולא מחשבותיו מחשבותם שהוא נתכוון לשמים, ואפשר ה"י הכוונה כי אם אמתם א"י מקודשת מכל הארצות עכ"ל בזה הכוונה יושב בארץ ההוא ועשו כל החובות והמחשבות הארץ, וכל מיני דקדושה לרין הכנה

(ג) עוד צמירש (נשא פ"ב סי"ח) ויאמר ד' אל משה לאמר קח מנחתם, מהו לאמר חני רב הושיעיה אמר לו הקצ"ה, משה לא ואמור להם דברי כבושים ודברי נחמות וכו', ול"ב מהו דברי כבושים, וגם אינה שייכות לאמירת דברי כבושים כאן צמ"ש לו הקצ"ה קח מנחתם.

(ד) **בפ'** ויגש עה"פ וירא את העגלות אשר שלח יוסף וגו', פרש"י סימן מסר להם צמה היא עוסק בשפירש ממנו צפי עגלה ערופה וכו', וכתבו צעלי החוספות וארץ פי' לפירושו וכו' ר"ל כשפירש מאתיו ה"י מלו' אותו וא"ל יוסף חזור כך וא"ל יעקב צני גדולה לו' שעלי' תחוספה פרעה אחת צחורה דכתיב ודינו לא שפכה את הדם הזה וכו' אלא לא ראינוכו ופערנוכו בלא לו' וכו', והיינו פי' עגלה ערופה שהי' עוסק בה. וקשה לפרש עגלות מלשון עגלה (ולכא"ל הפסוק ממשמעותו) לכן נראה לפרש צרפת עגלות המשכן דכתיב שש עגלות לב, עכ"ל החוספות. והנה לרין פירוש גם לפירושו כי מה ענין עגלות לב שרמ עליהן יוסף בפסוק וירא את העגלות, ומה ראה לרמ בזה.

ואפ"ל דאלו ואלו דא"ת, ושיני הפירושים אמת, שרמ יוסף הדיק באתן עגלות ששלח על פי' עגלה ערופה וגם על פי' עגלות לב, והכל נכלל גם בפשטות הכתובים ול"ק קושיא החוספות כי לא הולאו דברתם המקרא מידי פשוטו, כאשר נבאר צמ"ס. ונקדים לבאר מקראי קודש צפי' מקן, ויחזר יוסף את החלומות אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם וכו', וכבר ביארו צדק האור"ח הק' והכלי יקר והאשליך הק' והדיקו את הדיק, וכולם נתבאר בסגנון א' לפרש שלא ה"י כוונה יוסף הדיק לנער את אחיו חנם ולנקום מהם ח"ו, כי כ"ז עשה יוסף לעובדו למקד עונם וחתם הקשה, והביאם לידי גער ויסורין לנכות מהם יונוש גיהנם, ועודנה גדולה הוא להם, כי יחלף וימיר לנו נרות הנפש הגדולים בצרות החומר, וכ"ז עשה בהשכל ודעת והביא עליהם יסורין מזה כנגד מזה למקד עונם, וגם כי ע"ז נתעוררו וזכרו על עונם באמנם על כן צאה אלינו הארה הזאת והתחרעו והחודו על עונם

הם דדבריו שחשדם צמרגלים השיבו ליוסף כפי פשטות המדובר שצניעות כנים אהנו לא היו עבדיך מרגלים, ואמר אליהם יוסף, "הוא אשר דברתי" אליהם לאמר מרגלים אתם. וכאן רמז להם עוד הפעם אל הכוונה הבאה, אדרבה היא הנותנת לפי שכנים אתם ואדוקים אתם לכם יאחזק לקבל משרה זו על שכםכם להיות צנחנית מרגלים לעשות הזמנה אל הקדושה, והוא הדבר אשר דברתי אליהם מרגלים אתם. ומה שנקש מאתם להביא את אחיהם הקטן את בנימין, ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם, ג"כ לכוונה זו ירמזון מליו, עפ"י דליתא בתנאמוס פ' תל"א דבי פתחם ש"ס שמואל דר נחמן אומר אומר מילתא אגדה היא, ציד צניע של רחל עז נופל וכו' ויליף לה מקראי עיי"ש, מבוחר מזה להכניע קליפת עשו ולהגביר וצנימין יש להם זה הכח להכניע קליפת עשו ולהגביר כח הקדושה כי כזהו נופל זה קס, וע"כ אמר להם יוסף אם תביאו את אחיהם הקטן את בנימין אז אני וצנימין צניע של רחל יהי צנחנה לעשות הזמנה זו להחליש כח העומאה ולהגביר הקדושה, ואם לא מרגלים אתם, מוכרחים אתם לקבל עליכם עבודה זו להיות צנחנית מרגלים ששלח משה כביצוב הארץ, וא"ש מה שמאריך הכתוב צוויכות אשר צניעים אתם מרגלים או לא, כי דברים כנים ואמתיים המה, וזה ה' תכלית ביאורם למארים לתקן ערות הארץ ולהזמין אל הקדושה, והמה צגודל קדושתם צוודאי עשו פעולה זו תכלית השלימות, וכל הוויכות, צין ענות יוסף אליהם שאמר להם מרגלים אתם, וצין ענותם אל יוסף צמה שאמרו כנים אהנו ה' הכל אמת ויחיד, ונרמז דצדריהם כוונה קדושה ודברים נשגבים.

ועתה נבאר ענין העגלות אשר שלח יוסף, ואיתא במד"ר פ' ויגש (פ"ד ס"ג) וירא את העגלות וכו' ועגלות אשר שלח פרעה היכן היו, אלא אותן עגלות ששלח פרעה לשאת אותו היותם ע"ז חקיקה עליהם, עמד יבודה ושרפן, למוד הוא השבע להיות שורק ע"ז, ע"כ. ובאמת צוודאי ידע פרעה שלא ישתמש יעקב בעגלות של ע"ז, דחשמישו ע"ז אסורים בהנאה, וידע שמהרו יעקב וציוו מכל מיני ע"ז, וא"כ צדריהם צמה ששלח עגלות אלו, ואפשר

והזמנה תחלה, לגרש כח העומאה ולהשכין כח הקדושה שמה, וע"כ ה' יורק לשלוח לשם אנשים אדוקים להעביר רוח העומאה של הכנענים מן הארץ, ולעשות הכנה והזמנה להשראת שכירה העתידה להיות בארץ הבוא צבוא ישראל לשם. וצוה פ' מקראי קודש שלח לך לעתה, אנשים אדוקים, ויתורו את ארץ כנען, עומאה כנען השורה שם, וכו'. וצוה פ' ק"ז זל"ה הא דכתיב וירא את העגלות ואיתא במדרש וצ"ה סימן מסר להם יוסף כשפירש ממנו עסק צפ' עגלה ערופה, והוא דבסנהדרין מ"ז ע"כ פליגי אב"י ורבא, אצ"י סובר והזמנה מילתא וילין מעגלה ערופה דירידתה לנחל איתן אוסרה, ורבא סובר לאו מילתא הוא דלא גמרינן משמאין מעגלה ערופה דכח גופא קדושה עיי"ש. וכתב הנמק"י דהזמנה לגוף הקדושה כ"ע מודי דמילתא הוא. ועתה ויבן דלכן עסק יעקב צפ' עגלה ערופה כשפירש ממנו יוסף, דמהתם וליפין דהזמנה לגוף הדבר מילתא הוא, וצוה הודיע ליוסף תכלית ירידתו למארים, לעשות הכנה והזמנה לקדושה, שיקנה המקום הבוא צחי קדושה, למען יוכלו יעקב וציוו לבוא שמה ולהתקיים עד זמן הגאולה עכ"ל דק'.

ובעקבותיו נלכה לפרש מ"ש יוסף לאחיו מרגלים אתם, רמז להם לכוונה זו, דתכלית ירידתם למארים כדי לעשות הכנה והזמנה לקדושה ולהכניע עומאת מארים שיוכלו ישראל להתקיים שם עד זמן גאולתם, וכוונה זו הליגים באמרו להם מרגלים אתם, כמו שחבלית ופעולת מרגלים לעשות הכנה לכיבוש הארץ, כמו"כ תכלית פעולתכם יהי לעשות הכנה והזמנה לכבוש את הארץ ולהשררה מעומאת מארים, ורמז להם שיקבלו עליהם שליחות זו להזמין ולהער את הארץ ולהיות צנחנית מרגלים ששלח משה על דעתו לכוונה זו.

אמנם יוסף הכדיק העמין כוונה זו ברמז צחור צחרי אמרתיו כי די לחימא ברמיזא, ובפשטות דבריו העליל עליהם משפט מרגלים וצוה גרם להם פחד ולער כדי למרס עוונם כאומר לעיל, ואפשר שהי' גם סיבה מהש"ת שלא יציגו רמזיו וקרייתיו מיד ועי"ז יגדל נערם ויתכפר להם עוונם. ולפי מה שהבינו

נבואים צדק כמו באניות, והי' ייסעם ע"י ענינם
שלא עפ"י הטבע בדאיתא בפסיקתא דרנן, ואיתא
במילתא דהרף עין נסעו בניי מרעמם לסוכות
ק"כ פרסה לקיים מ"ש ואשא אתכם על כנפי נשרים,
והיתה נסיעתם ע"י ענינם עיי"ש.

ולכן לא ראה משה ליקח מאתם העגלות למשכן,
כי הי' משרע"ה עומד ומפכה אותו ע"י גודל
השראת השכינה שהי' אז ציוס כלות משה להקים את
המשכן, והיו ישראל חציצין לפני הקב"ה ככלה
הנכנסת לחופה כפרש"י ז"ל, ואפשר שזכו עתה
אל החיקון והסלימות האמיתית, ויהיו נכנסים לא"י
מיד ע"י קפילת הארץ, ולא יהיו נזכרים לנסיעתם
בעגלות וחוקי הטבע, ובעלם טענת שצטו של יששכר
במה שאמרו משכן שעיטתם יהי פורה צאור צחמוי,
כי טענה זאת יורק רק אם הי' נסיעתם בדרך כל
הארץ, משא"כ נסיעה ע"י נס יהי' מושלם מהטבע
לגמרי, וא"ל הקב"ה קח מאתם והיו לעמוד את
עבודת אהל מועד וכו', כי עדיין לא הביעו ישראל
אל החיקון והסלימות האמיתית, ולא יכנסו לארץ
ישראל מיד, רק ישארו עוד במדבר, ויהיו לריקים עוד
לעגלות.

ומעתה יבואר מאמר המדרש ה"ל, ויאמר ד' אל
משה לאמר קח מאתם, מהו לאמר וכו' ח"ל
הקב"ה, משה לא ואמור להם דברי כיבושים ודברי
נחמות, דעפ"י דרכו מה שזכר ד' למשה שיקח מאתם
העגלות הי' דברי כיבושים לישראל, שעדיין לא הביעו
לחלית החיקון והסלימות ולא יכנסו לא"י מיד, וגם
הי' צוה דברי נחמות לישראל, כי זה שישארו עוד
ישראל במדבר, ומה שהיו לריקים לנסוע בדרך הטבע
ע"י עגלות הי' הכל הכנה וזמנה אל הגאולה
העתידה ואל בנין המקיף שהיה גאולה עולם ובנין
עולם כמו שהוצא דבריו לעיל צפ"ו, וממלא שהי'
בליקחת העגלות גם דברי כבושים וגם דברי נחמות
לישראל.

לומר שאותן עגלות בשלה פרעה לא נשתמשו בו לע"ז
רק שבעשו לשם ע"ז, ומה שהיה ע"ז חקוקה עליהם
כ"ז נעשה לשם הזמנה ע"ז, ופרעה סבר לפי דעתו
אולי ישתמשו בני יעקב בעגלות אלו אחרי כי לא הי'
תשמישי ע"ז, ועי"ז יבטלו גם צדוק ע"ז, ואעפ"כ
עמד יהודה ושרפן כי הזמנה לגוף הדבר מילתא, ולכן
שלה יוסף עגלות אחרות, כי הוא ידע שאסור להשתמש
בעגלות של פרעה כי הזמנה מילתא היא.

והשתא לא יקשה קושית החוס' על רש"י, דאיך
הואיל הפסוק מפסונו, דמשמע דשלה עגלות
ממש, ולפרש"י שלה סימן מעגלה ערופה, ולא עגלות
ממש, ולדרכנו הדרש והפסע יתאחדו והכל עולה בקנה
א', דזמנה שלה עגלות ממש בפשטות משמעות
הכתוב, אבל לכאורה יקשה למה שלה עגלות ולא
יספיקו העגלות אשר שלה פרעה, כאשר הקבו במדרש
ה"ל ואותן עגלות בשלה פרעה היכן היו, וע"כ
הוכחנו לחיור המדרש כי היתה ע"ז חקוקה עליהם
וכי' צדק הזמנה לשם ע"ז וזמנה מילתא הוא, והא'
מילתא ילפינן מעגלה ערופה, וא"כ צדק בשלה עגלות
ממש רמז ג"כ על פרשת עגלה ערופה שעסקו בו
בעת שפירש מאציו ולמדו אציו לימוד זה דהזמנה
מילתא כפי' ק"ו הייעב לב אל"ה כנ"ל.

ועתה נבוא לבאר ענין עגלות נב, לפימ"ש החוס'
דגרמנו בפסוק וירא את העגלות אשר שלה
יוסף, ונקדים מה דאיתא בליקוט (רמז תש"ט)
ר' יהודה אומר אלו זכו ישראל לג' ימים היו נכנסין
לארץ וכו', ר' בנאה אומר אלו זכו ישראל ליום אחד
היו נכנסין לארץ שנאמר היום אתם יולאים וכו'
והי' כי יוציא ד' אל ארץ הכנעני מיד, אבא יוסי ב"ח
משום אבא כהן בדרגא אילו זכו ישראל כיון שגלו
פרסות רגליהם מן הכס היו נכנסין לארץ וכו' ע"כ.
וא"כ אילו זכו ישראל הי' כל נסיעתם ע"י קפילת
הארץ כמו שזכר אלה האבות הקדושים, ואז לא היו
לריקים עגלות למשכן לשאת אותן צדק, כי אז הי'
נסיעתם שלה עפ"י דרך הטבע, ומה גם שהענינים
היו מקיפין אותן מכל ד' ומלמעלה ומלמטה, והיו

בהערותך

הקצ"ה לאהרן שהנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו הלא משחרר צית המקדש ובעלו הקרצנות אף מנחת הדלקת הנרות בעלה וכיול היא קיימת לעולם. גם בגופיה דרך קרה יש לדקדק דקאמר יראו את ה' קדושו ופירש"י ז"ל בחלום שהוא ליווי אל הקדושים הווי יראים את ה', והוא פלאי שיהי לורך לנאות את הקדושים שהיא מעלה עליונה על היראה דהיא מילתא זערתא לגבייהו.

(ו) **עוד צמד"ר** (פעי"ו ט') אמרו ישראל שלח אורח ואמחק המה ינחוני גדול אורו של הקצ"ה החמה והלננה הם מאירין לעולם ומהיכן בן מאירין מזיקוקי אור של מעלן וכו', ולי"צ.

(ז) **במד"ש** תנחומא פרשה זו (סי' א') מנצח והולך מעלת שמן זית זך מכל השמיים שהרי שנה פ' הדלקת הנר ושלש צמח מקומות ומנוה והולך כל המקומות שזכר בחזרה מנחת הדלקת הנרות, ואריך ביאור להבין טעמן של דברים לאיזה לורך מנה כל אותם המקומות.

וכ"ל אלו יבוארו עפ"י מה שנמצא בדברי חז"ל צכ"מ מעשה נסים שהיו נעשים במנורה כאשר היו ישראל ראוים, לא ולמד ממה שאמרו ז"ל ביומא (דף ל"ט ע"א) ח"ר ארבעים שנה ששימש שמעון הלוי וכו' וזהו נר מערבי דולק מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבד. ואיתא נמי בתנחומא פ' תלזה (סי' ג') ח"ר חנינא סגן הכהנים אני הייתי משמש בצית המקדש ומעשה נסים היה במנורה משהיו מדליקין אותה בראש השנה לא היתה מתכבה עד שנה אחרת וכו', ופעם אחת לא עשו היתים שמן התחילו הכהנים לנכות וח"ר חנינא סגן הכהנים אני הייתי צדק המקדש ומנחתו מנורה דליקה יותר

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו צהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. פירש"י ז"ל ששה שעל ששת הקנים שלשת המרחיים וכו' וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, עכ"ל רש"י ז"ל. והקשו המפרשים דל"כ הול"ל יאירו ששת הנרות, שהרי הנר האמצעי שהוא בגופה של מנורה הריכו אקוף ועומד, ואין הליויי אלא על ששת הנרות המרחיים והמערביים.

(צ) **ויעש** כן אהרן פירש"י ז"ל להבדיל שבתו של אהרן שלא שיהי, ולי"צ דמאי רבותא משמיטנו הכחז צזה.

(ג) **וזה** מעשה המנורה מקשה זהב וגו', ראוי להבין מה שנכתב בכלל מקרא זה, דאין כלל מקומו לכאורה אלא בפרשת ויקהל במקום שהכתוב מדבר בעשיית כלי המשכן.

(ד) **בספרי** איתא ויעש כן אהרן עשה לה מול ופנים, ולי"צ.

(ה) **במד"ר** (פעי"ו ו') זש"ה (תהלים ל"ד) יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו את מולא למעלה וי"א שבעים הקריבו וכו' ואהרן לא הקריב עם הנשיאים וכו' אומר חז"ל לי שמה צבילי אין הקצ"ה מקבל שצטו של לוי, ח"ל הקצ"ה למשה לך אמור לו לאהרן אל תחירא לגדולה מזו אחת מחוקן וכו' הקרצנות כ"ז שבהמ"ק קיים הם מוכנים אצל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכו', עכ"ל המד"ר. והדקדוקים בדברי המד"ר רבו, חז"ל מאי שייך להכא הפסוק יראו את ה' קדושו וגו', גם ידוע מה שחמה הרמב"ם ז"ל על דברי המד"ר שניחמו

האויצים שיתחב דליקה כל ימות השנה ראה מעשה נסים וכו', עכ"ד התנחומא, עיי"ש. עכ"פ מוצא שצמטתה הדלקת הממורה היו נסים תדיריים צבית המקדש, והכל לפי מדריגות הכהן המדליק והמשכחו. אמנם כל זה היה נמשך וצא מהשפעתו של אהרן הכהן, שצמטתה הדלקת הנרות המשך והשפיע מכה הקדושה גם צמטת ההדלקה שיקוימו הכהנים צבית המקדש בדורות הבאים, ולפיכך אם זה הכהן והוא מכון בהדלקתו כראוי הריכו' ממשיך כח אותה השפעה שיש בנרות מכוחו של אהרן בהנה קדישא.

ובזה מוצא מה שמנה המדרש כל המקומות שחברה מלות הדלקת הנרות צמורה, להורות על כך שהמשך אהרן כח הקדושה בהדלקת הממורה, והשפיע צמכותו לכל הכהנים הבאים אחריו שיהיו מקיימים מצוה זו, שאם יהיה לורך צמם שלא יהיה שמו וכיו"צ תהיה דולקת וכוללת צמח קדושתו של אהרן כל זמן שיהיה לורך בדבר.

והנה דבר זה מוצא צמ"ר צפרשתו (פס"ו י" ויכ"ה בתנחומא) ממורה העבודה ירדה מן השמים לפי שנתקשה משה בצמטתה ולא היה יכול לעשותה, לכן הוצרך הקצ"ה להורידה לו מן השמים. ומסיים המדרש ולפיכך כשחבר צמ"ק נגמרה הממורה חזר א' ממחשד דברים שנגמרו וכו'. וציאר בידו משה דמה שסיים המדרש ולפיכך זהו נתינת טעם, דהואיל והממורה היתה מעשי ידי הקצ"ה צמטתו לכן נגמרה ולא יכלו האויצים לשלע צה, דמעשה ידי הקצ"ה לעולם קיימים, עכ"ד.

ומעתה יתבאר לנו פסוקי הפרשה על גבול ואין כאן יחוד לשון כלל, שצמטת כי צמטת הקצ"ה לאהרן להדליק את הממורה צמטת כלל גם דבר זה שיקיים המלוא צמטת שומעין צמטתות כח השפעה לדורות עולם, שצמכותו תאיר הממורה וחדלק דרך גם גם צמטת שלא יהיה צה שמו. ולדרכנו יהי' סגנון הכחוב דרך זה, צמטתות את הנרות תהיה כוונתך להמשיך כח השפעה צמטתות מעשה המלוא, אל מול פני הממורה יאירו שצמח הנרות" דהנה, מול" פירוש רחוק לרמז שישפיע למרחוק היינו לדורות העתידין צמח קדושתו, שצמ" מלות ההדלקה שיקיים אהרן יאירו שצמח הנרות לעתיד דרך גם נפלא, והכן. ומשמיענו הכחוב ויעש כן אהרן אל מול פני הממורה העלה נרותיה, וכדרכת הספרי ששם לה מול ופנים, היינו שקיים מלוא במחמרה ותכונן בהדלקתו להמשיך השפעת הקדושה לדורות הבאים שחדלק ותאיר הממורה צמכותו, וזהו שאמרו עשה לה מול ופנים, שהשפיע למרחוק שהוא מול עיי' הכוונות שנתחבן

ואירא צממרה (ערכין י"א ע"ב) כשחבר צבית אותו היום חשפה צמח היה וכו' וכו' כהנים ולויים עומדים על דוכן וכו', מוצא שיהיו נצבים על משמרותם ועושים עבודתן צלי שינוי עד שגברו האויצים והדליקו האש צמטת. וכ"ה צממרה צמטת (דף כ"ט ע"א) ושם תחת דחשיבו סמוך לחשיבה היותו צו את האור, וא"כ צמטת שיקוימו הכהנים צמכות היום מלות הדלקת הממורה שומרה בין הערצנים כשם שעשו כל עבודות המקדש שהיה צמטתן לעשות. ועל פי זה נמצא דכאשר נכנסו

אל משה קח מאתם בלילה שעה היה משה מחיירא ואומר חאמר שמא נסתלקה ממני רוחי ושרתה על הנשיאים, אל"ל הקב"ה משה חילו להם הייתי אומר שיצאו לך הייתי אומר שתאמר להם, אלא קח מאתם, מאתם היה הדבר הלא הכימה דעתם לדעת העליונה. מצואר מדברי המדרש שמה שהציוו הנשיאים נדחתם לא צא להם שום רמז ורמזה על כך, אלא מדעתם הציוו נדחתם והכסימה דעתם לדעת העליונה. והנה אחרון הכהן היה משחוקק ומתאזהר מאד להביא נדבתו כהל"ל במדרש, שהיה מלעטר ומחאון על שלא זכה שצטו להקריב בתוכות הנשיאים, ולכאורה היה יכול גם הוא להביא נדבתו יחד עם שאר הנשיאים, שהרי גם הם הציוו נדחתם מצלי שיהיו מצויים עליה, אלא מעומם התנדבו והציוו, אמנם אחרון קדוש ה' לא רצה לנגוע בדבר שאינו שייך אליו, דבר הוא המדה גם בעצמות ה', דאין אדם נוגע במה שמוכן לחצירו, ומכיון שלא השיג בדעתו שאף הוא לרי להביא נדבתו יחד עמם – נמנע ולא הביא, כדי שלא יכנס בתחום שאינו שלו, ובשכר שלא רצה לנגוע במה שמוכן לאחרים הבעימו הקב"ה שלך גדולה משלכם, שאחרי מדליק ומעיב את הנרות, וכן הכולקת ויהיה קיים לעולם.

וזה יסרה גם ציבור הפסוק יראו את ה' קדושו שחזיר הכבוד את הקדושים שיהיו יראים ומאירים שלא יכנסו בתחום שאינו שייך להם גם בעיני קדושה ועבודת ה', דאין אדם נוגע במה שמוכן לחצירו, ושלא תלעטרו פן יגרע מעבודתכם דבר אם תהיו נמנעים ולא תדחקו עליהם, מצטיה הכבוד כי אין מחסור ליראייו שלא יחסר ולא יגרע חלקכם בעבודת הקדש, אדרבה בשכר אותה יראה ישיפיע הקב"ה לכם צמדה עוצה מרובה, וכנ"ל בזה הכהן דבעבור שנמנע ולא התנדב בתוכות הנשיאים הבעימו הקב"ה שלך גדולה משלכם.

*

באופן אחר יתבאר כל הדקדוקים הנ"ל גם יתבאר הלא דליתא צמד"ר ר"פ זו (פס"ו ז') בזהעלותך את הנרות וגו' זש"ה (ישעיה מ"ב) ה' חפץ למען דקרו יתבאר חורה ויאלדיר, יע"ש, ונ"ב.

בהלקתו בלילה שעה שהוא פנים, ח"ש רש"י ז"ל להביד שבתו של אהרן שלא שיהיה, היינו שלא שיהיה לבעות צד מה מן הכוונה הראויה, אלא נחבון זה כל הכוונות והמשך השפעת הקדושה אל מול פני המנורה להאיר את שצנת הנרות כשיהיו לריבין ישראל לאור בדרך גם, והכן.

והשתא ח"ש מה שסיפר הכתוב כאן וזה מעשה המנורה מקשה אצל וגו' דזהו צותן טעם וכמאלך אל מה שקדם לזוהי על אהרן יאירו שצנת הנרות, וכדפרשין דהיינו שיהיה המשכת הארתן לעולם גם אחרי חורבן הבית, ולכאורה כולד יתכן שיהיה המנורה קיימת לעולם, ולח"ל וזה מעשה המנורה מקשה, וגו', וכדאי' שצנת שמתקשה משה בעשייתה ולא היה יכול לעשותה עד שירדה אליו מנורה כהכורה מן השמים. ולפיכך מסיים הכתוב כן עשה את המנורה, ולא פירש מי עשהה, להודיע שהקב"ה עשהה, וכיון שהמנורה היא מעשי ידי הקב"ה לא ישלמו זה ידי האויבים לעולם, אלא חוסף לדלוק ולהאיר במקום גניחתה כחית קדושה עמידתו של אהרן.

ומעתה נבוא לציבור המד"ר הנ"ל (קדושה ו') שלא אורך ואמתך וגו' ומייתי עליה שהחמה והלכנה הם מאירין לעולם, ואעפ"כ אין ישראל מבקשין אלא לאורו של מקום וכו', דהנה הרמב"ן ז"ל כתב בפרשה וישלח עה"פ קטנותי מכל החסדים ויכול האמת דאמת נקרא דבר המתקיים לעולם, וא"כ מכיון שמתן הקב"ה לאהרן הכהן להמשיך בהלקת הנרות בה הקדושה שיהיה מתקיים לעולם, ח"כ כה זה קרוי אמת. ח"ש שלא אורך, ואמתך" שישאל מבקשים שישלם לנו הקב"ה ויגלה לנו אותו האור המתקיים לעולם בשם שהחמה והלכנה קיימים לעולם, ולפיכך הוא קרוי אמת. ושפיר שייבא דרשה זו להבא, שהרי בפרשה זו נרמז כח השפעה זו של הנרות שהוא דבר המתקיים לעולם.

ולבאר המד"ר (קדושה ה') זש"ה יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראייו, נקדים דהנה איתא צמד"ר פ' נשא (פ"ב י"ח) עה"פ ויאמר ה'

ואפ"ל דבמה מה שאמרו משה ואהרן שקולים היו ביינו שהי' לבי"א מעלה על חצירו, דמשה היה גדול בחכמת התורה ואהרן היה גדול במעלת העבודה, ולפיכך שקולים היו בשנעריך מעלת משרע"ה בחכמת התורה לעומת מעלת אהרן בעבודה, אמנם חילוק יש בין שני הדרכים הללו, דאהרן היה צריך לעבוד עבודתו כאשר נצטוו ועליו חין להוסיף, כגון אם יראה להוסיף נר אחד על שבעת הנרות כדי לקיים מצוה צורא ציתר שאת וציתר עז אינו ראוי, והריכוז עוצר צבל חוסף, משא"כ משה שאם היה חפץ להוסיף על התוס' לחדש צב דברי אמת לעשות לה צ"ל פרחים מה עוז ומה נעים, כי התוס' ק ארורה מארץ מזה ונמסרה ביד חכמי ישראל לסלסל ולפלפל צב לעשות אצוים לתורה, וצוה היתה מעלת משה יתירה על אהרן, ולפיכך צוה הכתוב שיכיו ששת הנרות פונים למול האמצעי, דבזה מעלת משה משוחרת שכול להוסיף על התוס' ק ולחדש צב דבר לאמתה של תורה, משא"כ אהרן.

ובזה מבואר המד"ר עה"פ צהעלותך את הנרות זש"ה ה' חפץ למען דקדוק יגדיל תורה ויאדיר, דצא לתרץ מה שאמ"כ אל מול פני המזורה יאירו, שיכיו ששת הקנים פונים אל מול האמצעי, ולתאורה קשה הרי אמרו משה ואהרן שקולים הם, ומדוע איפוא יהיה נרו של אהרן פונה אל מול פני המזורה, שהוא הגר האמצעי הרוזח על משה, הרי שקולים הם, ולאצת צא כמציב ה' חפץ למען דקדוק יגדיל תורה ויאדיר, שרצה הקצ"ה לזכות את ישראל יתן להם את התורה להוסיף עליה להגדיל תורה ולהאדירה, וא"כ צוה מעלת משה עדיפא שהוא מקור התורה וצידו להוסיף ולחדש צב, משא"כ אהרן לא יוכל להוסיף בעצודת הקודש דבר.

והנה כשראה אהרן ההבדל בין מעלת משה למעלתו, וכי ישנה מעלה יתירה במשרע"ה שיוכל להוסיף ולהגדיל תורה, צוודאי שהיתה לו השתוקקות גדולה ונפלאה ללכת בדרכיו של משרע"ה ולעשות עבודתו אשר יש צב מעלה יתירה עליו, ואעפ"כ מכיון שנתמנה מאת הקצ"ה לשמש בעבודה לא שינה מעבודתו, וכצ"ל השוקתו וחספזו ולא התחווה

צ עוד איתא במד"ר את מואל למעלה י"א שבעים הקריבו וכו' ואהרן לא הקריב עם הנשיאים והיה אומר אזי לי שמא בשבילי חין הקצ"ה מקבל שבעו של לי אל הקצ"ה למשה נך אמור לאהרן אל תחירא לגדולה מזו אחת מחוקן וכו' הקרצנות כל זמן שצית המקדש קיים הם נוהגין אצל הנרות לעולם אל מול פני המזורה יאירו וכו', ותקשו כולם שהרי גם הנרות חין נוהגין משחרצ הצית, ומה זה שאמר אצל הנרות לעולם, והרמב"ן ז"ל חירך דקאי אצוה חנוכה, שצוה צו נוהגת גם בזמן הגלות, אמנם גם בחירורו אכתי לא יאצו ידי חובת ציאר, שהרי מצוה הדלקת נרות חנוכה אינה מתחייבת לכהנים יותר מלכל ישראל, ומה נחמה היא צו לאהרן שחכיה מצוה צו נוהגת לעד, הרי כל אפי"ח שוין צב כעם ככה.

ויתבאר בהקדם מה שכתב בספר חולאות חיים שפירש דברי רש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שינה, עפ"י מה שפירש"י ז"ל צפי וארץ עה"פ הוא אהרן ומשה יש מקראות שמקדים משה לאהרן ויש מקראות שמקדים אהרן למשה לומר ששקולים כאלה. ובהנה איתא דשבעת קני המזורה מרומזים כנגד שבעת הרושים, אצרהם יחזק יעקב משה אהרן דוד ושלמה, והנה האמצעי כלפי משה, ואמ"כ אל מול פני המזורה יאירו להורות שהאמצעי משוחרת וכולם פונים אליו ומקבלים השפעתם הימנו, ומכאן שמהם המשוחרת שכולן. וז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שינה, דאעפ"י שהנחת הפחילות צאופן שיכיו נוטים אל מול האמצעי מורה כי משרע"ה משוחרת ממנו, והוא ידע ששקולים הם, אעפ"כ לא שינה רק אחז מדת הענוה להראות יתרון מעלת משה עליו, כי כן נצטוו, עכ"ל, הביאו אצא מארי זל"ה צקדו"ט, ועיי"ש מה שכתב עליו, וצאמת הך מילתא עעמא צפי, דמכיון ששניהם שקולים למה צוה הקצ"ה להניח הפחילות צאופן שיויר כי משה משוחרת מאהרן, אחרי דצאמת שקולים היו, כאשר מפורש יוצא מן המקראות דפעמים קדים משה לאהרן ופעמים להיפוך ללמד ששקולים הם, וחו דאכתי לא נחייב צדצרו מה שצחו של אהרן שלא שינה, הלא מאחר שנצטוה על כך היה כמובנה לעשותו ואין צו צוהא לאהרן שלא שינה מנחות הצו"ת.

איש מרעבו, וכאשר אמר הקב"ה על אהרן כזה הוא יואל לקראתך ורחץ ושמה בלבו, שלא מאלה בקבלה כלל מקום לחול בלצבו אעפ"י שניטלה הגדולה ממנו ומתנה למשה, וא"כ כיון שהיו נאמנים באהבתם כ"כ כרי הם חשובים כחד גבירא, ואמרין צדו מעלין צדקש, ומנילא נמלא דגרו של אהרן שהוא אחר נרו של משה הוי חציב יותר משום דאחרון חציב ומעלין צדקש, וכל מעלה זו היא מכה אהבתם שהיו לאחדים, דאילו הוו חשובים לחרי גברי לא עדיפא מעלה אחרון חציב ממעלה אולמי, כנ"ל במג"א. וזהו שפי' רש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שינה, פירוש שלא היו שום השפחות וחילוק בינו למשה אלא כחד גבירא הוי חציב, וא"כ אמרין צדו אחרון חציב, וזהו שצחו של אהרן ומעלתו דאחרון אחרון חציב, ובכן.

ומעלתה נצח ליצאור המד"ר שמשלה דעתו של אהרן על שלא הקריב עם הנשיאים צחונות המצח א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלכם, והיינו משום דבבדלקת הנרות נודעה ומתגלה מעלת אהרן שכללוק אחר משה משום דמעלין צדקש ואחרון חציב, כדאמרין דצדח גבירא אמרין מעלין צדקש, ומציא המדרש ראיב שהרי הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, והכוונה לנרות חנוכה דאמרין צדו ציוס ראשון מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך, וע"כ דצדח גבירא אמרין מעלין צדקש, וא"כ גדולה מעלת אהרן ממשה דחזין במנורה דהוא אחרון חציב. וא"ש דלפי"ז לא צ"ח המדרש לומר דשכרו של אהרן הוא מלות נר חנוכה, שהרי נר חנוכה שור בכל ישראל, אלא דמייחתי ראיב מנר חנוכה דצדח גבירא אמרין אחרון חציב, וכיון דמשה ואהרן חשיבי כחד ממילא שמעיין מן המנורה מעלת אהרן דאמרין צדו מעלין צדקש ואחרון חציב.

•

באופן אחר קאמ יתבאר דברי רש"י ז"ל ויעש כן אהרן וגו' להגיד שצחו של אהרן שלא שינה.

עוד להבנים בעבודה שאינה שלו. וזהו שפירש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שינה, דאף שהיתה עבודה משה גדולה משלו אעפ"כ לא חשק ולא התאוה עוד אליה.

ומשמיענו הכתוב כי אעפ"י שהיתה במשה מעלה יתירה על אהרן כנ"ל, מ"מ לפי שעשה אהרן עבודתו בשלימות ללא שינוי העלה עליו הכתוב שאף הוא חשוב בעבודתו כמשה, וא"ש ויעש כן אהרן ודרש בספרי עשה לה מול ופנים פירוש שהיתה עבודתו של אהרן הקרויב מול, כמו שנתבאר דא' מששת הקנים הפונים אל מול פני המנורה רומז על אהרן חשובה ומקובלת ושקולה כנגד עבודת משה הקרויב פנים, כנ"ל דהנר האולמי הקרוי פני המנורה רומז למשה, ובכן.

ולבאר המד"ר הנ"ל (קושיא צ') שניתנו הקב"ה לאהרן שהנחת לעולם אל מול פני המנורה יאירו, נקדים דברי המג"א בבלכות קריאת התורה (בקה"ל סק"ב) שכתב לענין קריאת התורה דהנבחה היא שלא יפחות מעשרה פסוקים, ומי שיקרא ד' פסוקים הוא המשובח, בין בתחלה בין בסוף בין באמצע, דאם הראשון יקרא הריכוו משוכח דלעולם הראשון חשוב, וצאם הוא האולמי הלא מצינו במנורה שהנר האולמי גדול במעלה מן האחרים שכולם פונים אליו, ואם אחרון י"ל דמעלין צדקש ואין מורידין ובאחרון חציב. וא"כ גבי נר חנוכה דאמרין בראשון מדליק אחד ומכאן ואילך מוסיף והולך דמעלין צדקש ולא אמרין בראשון משוכח דחשוב קודם (וא"כ ידליק שמה ציוס הראשון משום דחשוב קודם) וי"ל דצדח גבירא י"ל לו להעלות צדקש בכל פעם יותר, ולהכי צנר חנוכה דצדח גבירא הוא המדליק אמרין מעלין צדקש, משא"כ כהן בקריאת התורה דתלחא גברי וינורו ואין תלויין זה בזה, ע"כ יש לכל אחד ואחד מעלה, עכ"ל המג"א. והיוצא מדבריו דצדח גבירא אמרין מעלין צדקש ולא מורידין ואחרון אחרון חציב, ולהכי אמרין צנר חנוכה מוסיף והולך דוקא.

(ב) במד"ר (פעי"ו ו') דבעלותך את הנרות וגו' דהנבחה היא שלא יפחות מעשרה פסוקים, ומי שיקרא ד' פסוקים הוא המשובח, בין בתחלה בין בסוף בין באמצע, דאם הראשון יקרא הריכוו משוכח דלעולם הראשון חשוב, וצאם הוא האולמי הלא מצינו במנורה שהנר האולמי גדול במעלה מן האחרים שכולם פונים אליו, ואם אחרון י"ל דמעלין צדקש ואין מורידין ובאחרון חציב. וא"כ גבי נר חנוכה דאמרין בראשון מדליק אחד ומכאן ואילך מוסיף והולך דמעלין צדקש ולא אמרין בראשון משוכח דחשוב קודם (וא"כ ידליק שמה ציוס הראשון משום דחשוב קודם) וי"ל דצדח גבירא י"ל לו להעלות צדקש בכל פעם יותר, ולהכי צנר חנוכה דצדח גבירא הוא המדליק אמרין מעלין צדקש, משא"כ כהן בקריאת התורה דתלחא גברי וינורו ואין תלויין זה בזה, ע"כ יש לכל אחד ואחד מעלה, עכ"ל המג"א. והיוצא מדבריו דצדח גבירא אמרין מעלין צדקש ולא מורידין ואחרון אחרון חציב, ולהכי אמרין צנר חנוכה מוסיף והולך דוקא.

מזין פתיים, כלומר שדבר זה גם הפתיים מציגים
ששפותחין בדברים מאיר להם מה שאין כן בסוף
שמתקריים וכו', עכד"ק, יע"ש.

ובמו"ב אף אלו נאמר כי אהרן קדוש ה' היה
עושה מלוא הדלקת הנרות בכל יום בלילה
התלכדות ששאהב צפעם הראשון, ולא נחקר
מהתלכדותו גם אחרי ששעה המלוא הרבה פעמים.
וה"ש רש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שינה,
פי' שלא היה שינוי בעבודת הקדוש שלו מפעם לפעם,
אלא בכל יום היה מדליק את הנרות בתלכדות
גדולה כאילו הוא עושה המלוא צפעם הראשונה,
ע"ד אומרים בכל יום יהיו צעיון כחדשים.

עוד אפ"ל במה שפירש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן
שלא שינה, עפ"י מה דאיתא בגמרא (יומא דף
ל"ט ע"א) שכל ארבעים שנה ששימש שמעון הכהן
בכהונה גדולה לא כבה נר מערבי מכלל ואילך פעמים
דולק פעמים אלו דולק. הרי שדבר זה חלוי בזכותו
של כהן גדול, אם כהן לא יכבה נר מערבי לעולם.
ולכן מכיון שעבד שמעון הכהן עבודתו הקדושה
בכל עת חמיד במדרגה עליונה ולא נפל ממדרגתו
לעולם, על כן כבה קדושתו לא כבה נר מערבי כל
הימים אשר הוא חי, משא"כ בכהנים גדולים שאחריו
שלא עמדו חמיד במדרגתם כי אם פעמים עלו
למדרגה גבוהה ויש אשר נפלו ממדרגתם, לפיכך
פעמים דולק פעמים אלו דולק.

ובמו"ב שידוע מ"ש בסב"ק דגל מחנה אפרים פ'
במדבר עכ"פ ולא יבואו לראות ככלע את הקדש
ומחו, וזה"ל, ע"ד ששמעתי מן אב"י זל"ה"ה שיש
לפעמים שזה אחד אלל הכהן כדי ללמוד ממעשיו
והכדיק הוא אז צדחי קטנות והוא מקבל ממנו
ולא ידע לאזהרורי ביה וכו', וזהו אזהרה ולא יבואו
לראות, היינו צביל לראות מעשיו ולקבלם חיוק
ככלע את הקדש, היינו שיש לפעמים שהוא ציוני
קטנות ונבלע אז הקדוש צו, ולכן ומחו היינו שגפלו
ממדרגתו, לא יבואו לקבל זה, כי אם שיראה זמן
הגדלות ויפקל ממנו, עכד"ק. ודבר זה מבואר
בספרים **בספרים** במקומות רבים שלפעמים האדם מופל

אין מחסור ליראיו וכו', וז"ל להבין שייכות מקרא
זה לכאן. גם צגופים דקרא ול"ד דהנה רש"י ז"ל
בתלויים שם פירש במא"כ יראו את ה' קדושו
שהוא לשון ליווי, הווי יראים, ולכאורה הרי מעלת
קדוש היא המדרגה הגדולה ביותר בסדר המעלות
ישרים לדיקים חסידים קדושים, ולמה לריכים הקדושים
לליווי שהיו יראים, הלא פשיטא דמכיון שהם
במדרגה גדולה כזו הם יראי ה'.

גם ראוי להבין מה נחית עטם הוא זה כי אין
מחסור ליראיו, דמשמע כי היראה שהוא מלוא
כאן עליה הוא בעבור חקת השכר, שלא יהיה להם
מחסור לעולם, וחיותם וכלל משנה שלימה שנינו אל
תהיו כעצדים המשמשים את הרב על מנת לקבל
פרס, ומכאן גם לקדושים לא יאזר לנפול לתשלום
גמול.

ואפ"ל עפ"י מ"ש ק"ז זל"ה"ה בפתחה לספ"ק
ישמח משה לפרש הפסוק (תלויים ק"ט) פתח
דצריך יאיר מזין פתיים וגו', בהקדם דברי המד"ר
עכ"פ זה קרבן אהרן וציוני (לו פ"ח) ר"י אומר
חציב קרבנן של נשיאים לפני הקב"ה כשירה שאמר
ישראל ביום וכו', רבנן אמרו חציב קרבנן של אהרן
לפני הקב"ה כקרבנן של נשיאים וכו'. וביאר כוונה
המדרש כי בלחמת אין לך אדם שאין לו שעה שחושק
לעשות רצון קונו ונותן לו לז לשון, ובהו אין חסידות
כחסידות בתלמודו, רק אחר עבוד שעה נחקר וחוזר
לקדמותו, אצל הבני עליה כל שעה ושעה כשעה
ראשונה, שכל עת נדמה לו שעתה מתחיל לעבוד את
הש"י ואין אלאו אלמנע וסוף רק חמיד התחלה. וז"ל
המד"ר דהשירה שנים היה חציב מאד לפי שהיה
בתלמוד כניסתו לקדושה, וזהו בתלכדות גדולה
וכו', וכן קרבן נשיאים שהוא לחומת המוצה אחר
הקמת המשכן שהיה בתלכדות גדול בראותם כבוד
ה' מלא את המשכן, ולכן היה חציב מאד כפי
הרציקות והבתלכדות שלהם, וצאו רבנן ואמר שערבן
אהרן אף שהיה בכל יום פעמיים חציב לפני הקב"ה
קרבנן נשיאים, שכן דרך בני עליה שכל שעה ושעה
אלול כשעה ראשונה, ובהו לפי זה הפותח ללמוד
הבתלמוד מאיר אף לפתח, חש"ה פתח דצריך יאיר

ממדרגתו, ועי' מ"ש כזה בספר מדרש שמואל על
התשובה אל תלמין בעצמן עד יום מותך.

וע"ד זה פירש בערצו גחל מאמרם ז"ל (פסחים י'
ע"ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמנוחות שלא
לשמה דמתוך שלא לשמה יבא לשמה, דלכאורה יל"ד
אומרו "לעולם" ילמוד וכו', הרי אין זה לעולם,
דחכמים המכוון כ"וא שיבא למדרגת לשמה, וביאר
כ"ל דגם האדוק נופל לפעמים ממדרגתו, וא"ו הוא
צריך לחזור ולהתחיל לבחי' שלא לשמה, ומשם יבא
למדרגת לשמה, וזהו לעולם ילמוד אדם שלא לשמה,
דגם אחרי שכבר זכה וברגע לבחי' לשמה זקוק הוא
לחזור לבחי' שלא לשמה, עכ"ל ז"ל. היולא לנו
מכל זה דגם לדיקים אינם מתחזקים ממדרגתם
תמיד, אלא פעמים הם יורדים ממעלתם וצריכים
לחזור ולהתחזק כדי להשיג מדרגתם הקודמת, וגם
להתפלגות יותר.

ועפ"י זה יתבאר מה"כ יראו את ה' קדושים,
שכחבו מלוב ומזכיר את האדוקים הקדושים
שכס במעלה עליונה שיהיו תמיד יראים וחרדים
מן יפלו ממדרגתם, ומצטוו הכחוב כי אם יהיו
תמיד ביראה זו אזי כי אין מחסור ליראיו, שלא יפלו
לעולם ממדרגתם ולא יגרע מעבודתם דבר, וכאשר
כן היה בשמיעון האדוק שזכה לעמוד על מעלתו ולא
נפל ממנה לעולם.

ונקדים עוד מ"ש ק"ז זל"ה"כ בישמח משה פ'
ואתחנן על הגמרא סוטה (דף י"ג ע"ב) חכם
לז יקח מלכות זה משה שכל ישראל נתעסקו בבחי'
זהווא נתעסק בצמחות יוסף. עפ"י מושל לעשיר גדול
שהיה לו רכוש עמוס מאד והרוויח בכל יום מאה אלף
דינרי זהב מכל נכסיו ויהי היום ויתוועדו בני אדם
לדבר בנדון העשיר הלז, ויאמר האחד חמבני מאד
אין יאיויר להרוויח סכום עמוס כ"כ בכל יום, ויען
השני לעומתו אין זה כלל מן החימא שכן ראוי
להיות, דמרכוש רב כזה ראוי להרוויח סכום עמוס
בכל יום, אך אני חמיה על תחלת העשירות אין
היה צידו האפשרות לצבור הון כזה מאפס, כי
שמעתי באומרים לי שצערותיו היה צעירות וצחור

כל וכו'. ויאמר השלישי מה אחמיה על מה שלא
ראיתי, כי התחלת העשירות אינני זוכר, רק על
זאת אחמיה ואחפלא כי אני זוכר לפני צ' ג' שנים
כבר היה יורד גדול עד שהיו אומרים שאפילו האבנע
שעליו אינו של, ובזמן קצר כ"כ חזר לעשורו ובוסיף
הון רב, ודבר זה ראיתי בעיני ועי' הגדלתי החימה
שלי, ע"כ במשל.

והנמשל הוא הכה כאשר נדברו יראי ה' אודות
א"ש קדוש הידוע להם ותמכים מגדול קדושתו
ופרישותו ומשחוקקים לעשות כמעשהו וחושקים מאד
לזה ויען אחד ויאמר כי אין לחמור על גדול הפלגת
קדושתו עכשיו, שברי לפי התגברות שכלו ראוי שיהיה
כן, אך חמור על תחילתו מוכיח נחמם זה להבדיל
שכלו על חומרו כל כך, וגם מה שאחם רואים לעשות
כמעשו זה שטות גדול להגיע בידיים ריקנות למדרגה
כזו כאותו שחשק להגיע למעלה העשירות של אותו
עשיר מופלג, רק שאנחנו צריכים לעיין ולהתבונן איך
בא לזה בציורו יעשיר וריק. מכל כי ערום ולא מצבן
חמו. ויען השלישי ויאמר האם אחפלא על זה שלא
ראיתי ולא הכרתי ולא הייתי עמו בתחלתו וכו',
אך על זה אחפלא כי באמת צדק שהוא דבוק
למקורו מקור מים חיים ולבו פתוח כפתחו של אולם
אין דבר פלא ממנו הפלגת קדושתו, כי הוא בא לו
בניקל וכו', אך זה יפלא ש"מ"ש בשר ודם הוא ואם
כן נפסק הדבקות אחת פעם כשעוסק בצרכי הגוף
הגם ולפעמים ע"י הרכור ומחשבה ולפעמים נופל
ממדרגתו וישב כלאחר הכס, ואח"כ חוזר בכל מאמני
כוחו על ידי עמל ויגיעה גדולה להפלט קדושתו
ודבקותו ויעוד ביתר שאת וביתר עו, ואח"כ אנחנו
רואים בכל עת ממש שמדבר עם בני אדם דברים
הכרחיים ומחשצ בעסקי עוה"ז ונפסק הדבקות מכל
וכל, וכרגע כבר חזר להפלט קדושתו ונעום אהבתו,
זה פלא שאחר שנפסק ונתפרד הואך יעלה ברגע
למדרגה כזו, ובזוודאי יש לו עמל ויגיעה גדולה לעלות
משפל מלבו עד רום שמים ברגע, עכ"ל ד"ק בקצרה
לעניינינו, ועי"ש שהאריך במחק לשונו בדבריו כי
נעמו לפרש הכאמר ה"ל חכם לז יקח מלכות.

ועפ"י זה אף אנו נאמר דהו שצחו של אהרן ויקר
תפארתו דאף שהיה מוכרח לפעמים לפסוק

(ג) ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צויה ה' את משה, וי"ל על שינוי לישנה דקרא בהודעת שבת מעשה אהרן מן האמור ברישא צויווי ה' אל משה, דצויווי הקצ"ה נאמר אל מול פני המנורה ואירו שבעת הנרות, ואילו בשעית אהרן כתוב אל מול פני המנורה העלה נרותיה, וזהו ראוי שיאמר אל מול פני המנורה האיר נרותיה, או שיאמר הכ' בדברי ה' אל מול פני המנורה יעלה את ז' הנרות.

(ג) ויעש כן אהרן וגו', פירש"י ז"ל להגיד שבת של אהרן שלא שיה, הקשו המפרשים מאי נרותיה דאהרן שלא שיה ממה שצויה לו הקצ"ה.

(ד) אל מול פני המנורה, בספרי (הוצא צילקוט) עשה לה מול ופנים, וכו' פלאי.

וכדי לנא אל ביאור הענין נגיע תחלה מאמר אשר מעולם ה' תמוה צעיו וכעת מלאה לו ישוב נכון, וכו' דא"י במד"ר פ' לך (פמ"ד ד' ועי' ויק"ר פ"א ז') עה"פ ויהי צימי אמרפל ר' חנניאל וכו' כל מקום שנאמר ויהי צימי לרה וכו', ויהי צימי אחז (ישעי' ז') מה לרה היתה שם וכו' משל לכן מלכים שנדווגו לו פדגוגו להמיתו אמר אם אני הורגו עכשיו אחתהייב מיתה למלך אלא הריני מושך מניקתו ממנו ומעלמו הוא מת, כך אמר אחז אם אין גדיים אין חיישים אם אין חיישים אין לאן אם אין לאן אין רועה אם אין רועה אין עולם, כך היה סבור דעתו לומר אם אין קטנים אין תלמידים אם אין תלמידים אין חכמים אם אין חכמים אין זקנים אם אין זקנים אין נביאים אם אין נביאים אין הקצ"ה משרה שכניהו עליהם הכ"ד לור תעודה חתום תורה בלמודי וכו', למה נקרא שמו אחז שאחז צחי כנסיות וצחי מדרשות, עכ"ד המדרש. והנה מדברי המד"ר מבורר שלא העיז אחז פניו מיד בתחלת מעשיו לבטל ח"ת מכלל ישראל, אלא יעץ מזמה להשקות השב"ר גדיים הרכים גלמודם, ובחמאעות כך יעלה בידו במשך הזמן לנעול צחי כנסיות וצחי מדרשות, דאם אין גדיים אין חיישים וכו' והתורה בעלה מישראל ח"ו, ואפ"ה מנכוה הכתוב **אחז** שאלח צחי כנסיות וצחי מדרשות מכיון

מדביקותו ולחשצ בצרכי העו"כ, היה חוזר מיד כרגע להפלגת קדושתו ולרום מעלתו. וזהו הביאור בדברי פרש"י ז"ל להגיד שבתו של אהרן שלא שיה, פירש שלא שיה ממדינתו ולא ירד ממשלתו, ואף אם היה נפסק לרגע קט מדביקותו חזר מיד למעלתו הקודמת, והמשיך בעבודתו הקדושה בלי שינוי וצלי חסרון ומגרעת, וממילא כיון שהתחיל תמיד על מעלתו לא כבה נר המערכי צימיו לעולם, כאשר כן היה צימיו של שמעון הצדיק כנ"ל.

ומעתה יובן היטב המד"ר הנ"ל בהעלותך את הנרות וגו' זש"ה יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו, דשפיר שייכי זה לה, דלפי שהזכיר הכתוב שבתו של אהרן בהדלקת המנורה שלא כבה נרו לעולם מפני שלא שיה מעבודתו, ושלא תחמה כיצד אפשר להשיג מעלה זו, שלא תהי' לו נפילה ממדינתו, ואף אם יתפנה מדביקות לעסוק בדברים גשמיים ההכרחיים בצרכי הבגד אין נגרע מעבודתו דבר, לזה אמר הכ"ד יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו, שאם תהי' יראים ותחדים תמיד שלא תפלו ממדינתכם אזי תצטיח הכתוב כי לא תחסרו ותפלו ממדינתכם לעולם, והבן.

*

במסיבה לחזקת הישיבה

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה ואירו שבעת הנרות, פירש"י ז"ל אל מול נר האמנעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה, ואירו שבעת הנרות, ששה שעל ששת הקנים ג' המזרחיים פונים למול האמנעי וכו' וכן ג' המערביים ראשי הפתילות למול האמנעי וכו'. והקשו המפרשים דא"כ ואירו ששת הנרות מיצטיל ליה, שיהי' ג' נרות מעבר מזה וג' נרות מעבר מזה האירו למול האמנעי, ואילו הנה האמנעי ה' זקוק כלפי מעלה. גם תריך להבין מדוע קרוי הנה האמנעי גופה של מנורה יותר מששת הקנים, וכו' אף ששת הקנים היו חלק מגופה של מנורה, דמנורה בלא ו' קנים יולאים מנזיה אינה מנורה.

זא עליהם בעקיפין ע"י ענה רעה שגלגו לפזר
מומין לחמיכה תלמוד תורה תשכ"ד בכל האגודות,
כי השביל צרשע שט"י כן יוליא לצע אה אשר זמס,
לחפוס צרשחו בחי הח"ח שצבס מתהנכים תנוקות
של בית רבן, ובסופו של דבר יגרוס לנעול בחי הח"ח.
ובאשר רואים היום בעבור"ר שזותם הרשעים עלמס
הנחתים הון רב כדי להעביר ילדי ישראל על אמונתם
ודחס ולכופס לפפור צאלקי ישראל הם המחזיקים
ותומכים בח"ח, וכל כוונתם לנעול בחי הח"ח
ולבעצורם לרשותם, אלא שכמה יודעים שאם יגשו
במישרין לנעול בחי הח"ח תה"י לעקב גדולה בכל
העולם, ע"כ השיתו ענה צינפסם לתח מומין להחזיקה
הח"ח ביודעם שצאמלשות כן הם מכניסין ארס
המיונות צין חלוי הח"ח, בידוע למצין, וכך הם
מעצירים לאט לאט את בחי הח"ח אל תחת ידם
ורשותם ועושים בהם כרלונס.

וע"ד זה יבואר גם בא דאיתא צמגילה (דף י"ב
ע"א) לעשות כרלון איש ואיש (אסתר א')
אמר רבא לעשות כרלון מרדכי וכוון, דכתיב איש
יבואר וכתיב איש נר ואויב. והוא תמוה מאד שהיה
אוחז סעודה כרלון מרדכי, הלא מצוה להדיח
בדבריהם ז"ל שהיה מרדכי הצדיק עומד ומתרחם
שלא ילכו אל אותו משה, ומתחת שכלכו אל המשחה
והכו מסעודתו של אותו רשע נגזר עליהם כלים
ר"ל, כדאי"ש (אסתר פ"ז ו"ח). אכן הנה אחשורוש
רצה להמשיך על ישראל ללכת אל המשחה ולהפילם
צרשחו אשך עמן, צראותו כי מרדכי הצדיק עומד
ומתרחם בהם שלא ילכו ולא יתגאלו צפה צג המלך
וציין נסיכו, נתן ענה צנפשו להכין מאכלים כשרים
למכדרין כדי שלא תה"י סיבה שתמנע את ישראל
מלבוש אל הסעודה, ובאשר העלה בידו להביא את
ישראל אל תחת רשותו ולהנחותם ממאכליו כבר יה"י
בירו להסיתם לעצורם ולעשות בהם כרלונם, ונמלח
כי סיבה התקלה היתה מה שהכין מאכלים כשרים
שעל ידם המשיך לצ ישראל אחריו. והיו שדרשו לעשות
כרלון איש ואיש זה מרדכי וכוון, שהיו המאכלים
כשרים כרלון מרדכי, כדי להמשיך את ישראל לסעודה,
וכן. וכיו"צ מציו צמפסח שיטוס שחלחל קלקולן
של ישראל מה שכתבו מהם צמאכל ובמשחה,

שחלית פעולתו היתה ציעול בחי כנסיות וצחי
מדרשות. ודך אבז נמליו למדים מהם שכדי להעמיד
ולכונן בחי כנסיות וצחי מדרשות שיכיו עומדים על
יסודות חוקים ואיתנים כראי מולקס יש לורך
להתחיל צנדיים הרכים חשכ"ר, להנכס ולגדלם בדרך
החורב עד שיעשו מהם תלמידים ומתלמידים חכמים
ומתחכמים זקנים וכו', וצוה יה"י קיום והעמדה לצית
המדרש, מכיון שחכמי ציכמ"ד נתחנכו ע"ד החורב
משחר על ילדותם, לא זולת.

ברם נחקשתי מאד צהצנה המדרש הלא, כי חזרתי
על כל המקרה ולא מלאחי צסום מקום שיכ"י
ציעול דבר קרוי אחירה, אדרבה אחירה משמעותו
בכל מקום החוקת הדבר כדי שלא יהי"י מע לנפול,
ע"ד הכחוצ (שה"ש פ"ג) אחיתיו ולא ארפנו, וכיוצא
צו מליו צכמה פסוקים שלפון אחירה עניינו קיום
והעמדת הדבר, וכילד דרשורו חז"ל הכא לכוונה
הפכית ממש, שאמרו למח נקרא אחז על שאלו בחי
כנסיות וצחי מדרשות, וכלא אחז רצה לצעל בחי
כנסיות וצחי מדרשות ע"י ציעול תנוקות של בית
רבן מח"ת, וא"כ היה ראוי לקרותו צסם המורה על
ציעול ח"ת, ואין נקרא שמו אחז המורה על קיום
והעמדה, אחמכה.

ובעת אזהרניהו לעיין להכין הענין עפ"י מה שהעיר
הנסיון צפעול ממש, בשנדקדק עוד בדברי
המד"ר הג"ל דלכאורה אין המשל דומה לגמרי אל
המשל, שהיו צמשל צן המלך ופדגוגו צעל כרחק
שלא משך מומיו מנייתתו צצח אחת, דא"כ היה המלך
מרגיש בדבר ובורגו ומה הועיל צתחולתו, משא"כ
הכא צתחלת מנעשו עמד וציעול חשכ"ר מלימודם,
א"כ לא היה מנעשו צסחר וצערמה, כי חס צמרד
וצמשל עמד וציעול חשכ"ר, ואין כ"כ דמיון המשל
למשל. (ועיין ציפה חואר שצמד צזה ועי"ש).

אמנם הנה לכאורה כילד עלתה בידו להשצית
הינוקות של בית רבן מלימודם וכלא וודאי שצחי
הח"ח עמדו תחת הנהגת גדולי ישראל, ואין היה יכול
להם ולא עמדו נגדו גדולי ישראל להפר עתו ולהניח
מחשבתו. וע"כ לריכין אנו לומר שלא העיז אחז לבא
צגלוי לנעול בחי ח"ת ולצעל חשכ"ר מלימודם, אלא

זה ציבור הכחוב אל מול פני המנורה ויאירו שבעת כירות שבת קדושת הדלקת שבעת קני המנורה ויאיר וישפיע אל מול פניו, היינו לז' שפון שהוא ממולו שמש מקור המנוון, להמשיך משם השפעת מנוון יחד עם השפעת החכמה. ויג' דהשפעת המנוון ממקורות שרים הוא הכרוי לקיום החכמה בקרב ישראל.

והיו גם כוונת הספרי ויעש כן אהרן וגו' עשה לה מול ופנים, פי' שכן עשה אהרן צהלוקת המנורה בדרום השפיע השפעת טובות מז' ברוחות מזל הדרום שהוא פנים, וגם ממול הוא לז' שפון, שזכו צאח השפעת החכמה והמנוון גם יחד, ואעפ"י שהוא לא נחכוון כלל לז' שפון להמשיך השפעת המנוון, מ"מ פגולת התורה שהמשיך בהדלקתו האיר אל עבר פנים הוא כלז שנגדו לז' שפון, להמשיך משם השפעת מנוון כדי להחזיק דרך התורה שיכיר לי קיום והעמדה.

וכדי שלא יעלה על הדעת לחשוב את אהרן ככהן שאעפ"י שעמד בצד דרום לא ימלט שלא יפנה לז' לרגע אחד להטות עיניו אל רוח אפויים, להרהר גם בהשפעת המנוון, וא"כ אין מעשהו לגמרי כאשר צוה לו ה' אל מול פני המנורה ויאירו מעמלן שבעת הכרות, לזאת צא הכחוב להעיד עליו ויעש כן אהרן, להביד שזכו שלא שינה, כלומר שלא היה מחכוון אלא לז' דרום ולא פתח מחשבתו לז' שפון. אפילו רגע כמימריה, ומאליה היתה השפעת המנורה מאירה גם לז' שפון להמשיך משם השפעת המנוון. זה נעשה בחוקף קדושת אהרן שהדליק את הכרות בצוונה שלימה לעשות לזון השי"ת שצוה העלה המנוה של הדלקת הכרות לעילא, ומשם נמשך השפע גם לז' שפון, שהרי בשמים אין הבדל בין לז' שפון לז' דרום. ומכיון שהעלה אהרן את מעשה המנוה של הדלקת המנורה לשמי מרומא עילאה נתמשך ע"י כן ד' השפעות, השפעת התורה וגם השפעת מנוון המקושר עם החכ"ק. זה שיעור הכחוב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה, "העלה" ברוחה, פירוש שהעלה מעשה המנוה של הדלקת המנורה לשמי מעלה, וצוה נמשכה השפעת הדלקה אל מול פני המנורה הוא לז' שפון שנגדו להשפיע משם שפע עשירות.

שעשו המוצאים בדרך ערמה להאכילם מאכלים כשרים, ועיי"כ יואדו בחרמם, וכדל"י במד"ר סוף פרשת בלק עה"פ ותקראן לעם לזבחי אלהיהם שאמרו לישראל למה אנו אלהים אלהים ואחס שואלים אותנו וכו' כלל כלנו בני איש אחד בני תורה אצי אצרכם אין אחס רוצים לאכול מזבחיותינו ומזבולינו הרי לך עגלים ותרגולים שחמו במלחמתם ואכלו, מיד משקרו כיין וזבוער צו השען וכו', פי"כ.

ובללא דמילתא היא שקבלת תמיכה מרשעים משפיעה על נפשו של המקבל להטות לבבו לזבחי, דכיון שמקבלים תמיכה מהם מוכרחים להחניף להם לכבדם ולנשואם כדי למנוא חן בעיניהם וכיון שמתניפים להם עלולים לרדת מדחי אל דחי ולפולל מעב מעב. וכמ"ש בסידור הר"ר יעקב קאפיל שהחנופה היא החטא החמור שכל התורה, שעי' שמחניפין לרשעים עלולים לפולל לכל העצירות שבתורה. זה ה' גם משפטו ומעשהו של אח, שאחז בתי כנסיות וצתי מדרשות, דהיינו שנתן תמיכה להחזקת בתי כנסיות וצתי מדרשות וכל הטרברותם די מחסורם עליו הוא רמיון כדי למשוך אותם תחת ידו ורשותו בצלמעות היותם נלרכים אליו ועיניהם נשואות לתמיכתו, ועל ידי כן תעלה בידו לעשות בתי כנסיות וצתי מדרשות, ועל כן נקרא שמו אח, כי תחלה החורבן וההרס שעשה צא ממה שתמך והחזיק בתי כנסיות וצתי מדרשות.

ובזה נבוא אל הציבור דהנה איתא בגמרא (צ"ב כ"ה ע"ג) "א"ר יתכן הרוח שיחכים יורים ושיעשיר יאפין וסימך שלחן בלפון ומנורה בדרום. מוצא מה כי הדלקת המנורה היא המציאה השפעת החכמה, וא"כ נמלא שפעולת אהרן בהדלקת המנורה בדרום היתה להמשיך השפעת התורה והחכמה לעולם, ולא היה לו שום קשר ושייכות אל רוח שפון שנגדו המציא השפעת העושר לעולם. אכן כיו שתתקיים השפעת החכמה ושלומות התורה בקרב ישראל ולא יתחלו אחרים את כבודה להמשיך לז' ישראל לרעות בשדות אחרים, יש לזרז גם להשפעת המנוון הצאח מלפון, ולפיכך בצעית הקב"ה את אהרן שעי' הדלקת הכרות בדרום ימשך גם השפעת המנוון אשר מלפון איתא כדי שיכיר להשפעת החכמה מקום להתקיים.

אבל הי' הוא מזרח צמורה הגדולה הזאת הרומח לדבר עליון וסוד נשגב וכו', עכלה"ק. וראוי להבין מה טעם הי' אהרן מזרח צמורו צמורו זו של הדלקת המנורה דייקא יותר ממשאר כל המנוחות, שלא הניח לבניו לעשותה.

(ה) **אל** מול פני המזרח העלה נרותיו כאשר נזר הי' את משח, ולריך עיון דהנה צפרשת פקודי כתיב וצלאל בן אורי בן חור וגוי' עשה את כל אשר נזר הי' את משח, ודרשו ז"ל (ירושלמי פ"א דפאה) אשר נזר אחר משח אין כתיב כאן אלא אשר נזר הי' את משח אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למח שנאמר למשח בסיני, כי משח נזר לצלאל לעשות תחלה כלים ואח"כ משכן א"ל צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואח"כ משים כלים צמורו וכו', א"ל צלאל א"ל היית כי צמורו כך נזר לי הקצ"ב (וי"כ) בגמרא ברכות דף נ"ב ע"א). ולפי זה ראוי להבין דהנה צמשה הדלקת המנורה כתיב כהאי לינא ויעש כן אהרן וגוי' כאשר נזר הי' את משח, ולא כתיב כאשר נזר אותו משח, וא"כ מאי מדרש ציב, וכי אף צו נאמר ששינה משח כשזיור לאהרן ממה שזיבר הי' אליו והסכימה דעתו של אהרן למח שנאמר למשח בסיני.

(ו) **במד"ר** (פטי"ו ו') את מואל למעלה ו"א שצעים הקריבו וכו' חזן מנשיחו של לוי ומי הי' נשיחו של לוי זה אהרן וכו', וכו' אהרן אומר לוי לי שמא בשצילי אין הקצ"ב מקבל שצנו של לוי, א"ל הקצ"ב למשח לך אמור לו לאהרן אל תחייור לגדולה מזו אהרן מתוקן לכך נא' דצר אל אהרן ואמרת אליו צמשה את הנרות, הקצ"בנות כל זמן שצמשה"ק קיים הם נובחים אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכו', עכ"ד המד"ר. וידוע מה שכתב הרמב"ן ז"ל לתוך חונת המד"ר וז"ל, והנה דבר ידוע שכשאין בהמ"ק קיים והקצ"בנות צעלין מפני חורבנו אף הנרות צלות, אבל לא רמזו אלא לנרות של תוכה חסמוניו שהיא נובחת אף לאחר חורבן גלותו, ע"כ. אך אכתי נ"צ להבין דברי המדרש כיצד משמע מדכתיב אל מול פני המנורה יאירו שגרות קריבים לעולם, ואין זה צמשה"ת כך קרא.

ידבר הי' אל משח לאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו צמשה את הנרות אל מול פני המנורה וגוי'. צמ"ר (פטי"ו ז') איתא וז"ל ד"א אל מול פני המנורה צ"ד מדליק נר מנר דלוק שמא יוכל להדליק נר מתוך החשך שנאמר (בראשית א') וחשך על פני תהום מה כתיב אחריו ויאמר אלקים יהי אור, ומתוך החשך הולאתי אורח ואני לריך לאורח שלכם (בדמיה) ולא אמרתי לך אלא לעלות אותך להעלות נר תמיד, ע"כ ולריך להבין מה שדרש מדר' צ"י תורה להעלות נר תמיד דכתיב פירושו להעלות אותך ע"י נר תמיד, וצמ"ל מה דדרשו לעיל צמ"ר (שם) מדכתיב צמשה את הנרות שקרא הקצ"ב למשח וא"ל אחריו לי כדרך שכתבתי לכם למח להעלות אהרן וכו' ינא, דשפיר איכא למדרש מדכתיב, "צמשה" את הנרות להעלות אהרן, דחייבת צמשה"ת משמעותה דקאי על האדם המדליק עצמו, דאילו הוה קאי על הנרות הו"ל צמשה"ת את הנרות, ומדכתיב צמשה"ת יתכן לפרש דכולל גם את האדם המדליק להעלות אותו ע"י ההדלקה. א"ל כהאי קרא דפרשת תורה להעלות נר תמיד קשה כיצד יתכן למדרש להעלות אותך, והא לא כתיב אלא להעלות נר תמיד, והיכא רמזא כהאי קרא להעלות את האדם המדליק.

(ז) **אל** מול פני המנורה יאירו שצעת הנרות, פירש"י ז"ל אל מול נר האמנעי וכו' יאירו עשה שעל שש הקנים שלשה המצרחים פונים למול האמנעי וכו', וכן שלשה המערכיים ראשי הפחיות למול האמנעי. ונדחקו המפרשים ז"ל (ע"י ברא"ם וצגור אריה) דא"כ הו"ל יאירו שש הנרות, שבהי רק ו' נרות פונים אל מול פני המנורה שהוא הנר האמנעי.

(ג) **ויעש** כן אהרן וגוי', פירש"י ז"ל להגיד שצו של אהרן שלא שינה (ספרי) ונתקבו כל המפרשים ז"ל מאי רבותא היא לאהרן הכהן שלא שינה דבר ממנו כש"ח.

(ד) **והרמב"ן** ז"ל כתב ויעש כן אהרן לומר שהוא הי' המדליק אותן כל ימיו, ואעפ"י שהמנוח כשרה צניין, כמו שנאמר יערוך אותו אהרן וצניין,

ויתבאר בהקדם עוד מה שיש לדקדק במקראי קודם חלו, שאיזה הקצ"ב למשה דבר אל אהרן וגו' בהעלותך את הנרות וגו', ולא מצינו מבואר בקרא שחזר משה לזוהר את אהרן על הדלקת המנורה, אלא בחר הכי כתיב ויעש כן אהרן וגו', וראוי להבין מדוע השמיט הכתוב דברי משה אל אהרן לזוהר על מעשה המנורה. ואף שידוע מדברי הרמב"ן ז"ל בכמה דוכתי שדרך המקראות לקצר בלשונם ולכתוב או דברי ה' למשה או דברי משה לישראל, אפי"ה כך מילתא עממא צעו, וכל היכא שקיאר הכתוב בלשונם עליו להבחין צעמנן של דברים. וכעין מה שכתב הרמב"ן ז"ל צעמנו כלפי שאמרנו ז"ל ב"מ דאין מוקדם ומאוחר בתורה שלריך ליתן טעם בכל מקום למען הקדימה תורה המאוחר ואיחרה המוקדם, וה"ל לריך טעם מדוע השמיט הכתוב דברי משה להאכר לזוהר מלואו.

אכן ציחור הענין נראה עפ"י מה שפירשנו דברי רש"י ז"ל צ"ב נח עה"פ ויבא נח וצניו וגו' מפני מי המבול, ופירש"י אף נח מקטני אומה ה' מאמין ואינו מאמין שיצא המבול ולא נכנס לחיבה עד שדחקוהו המים. ולכאורה יפלא מאד כיצד יתכן שיכ"ה נח מפקפק ח"ו בדברי הקצ"ב חלו, שיהיה מאמין ואינו מאמין מאמין אחר שבהתורה העידה עליו לדיק תמים ה' בדורותיו, וימדין נלמא לו להיות עולה ומסתפק אם יצא המבול או לא. ופירשתי עפ"י הידוע מה שאמר הקדוש החזק מלובלין זל"ה אפילו אם יאמר לי הסי"ת צעמנו שאני לדיק שצודדי אני מאמין כי אמת הדבר היינו בזהו רגע שאומר ה', אצל דרגה שלאחריו יכול להיות שכבר אבדתי מדריגתי, עכ"ל. (ועי' צייטצ לב פי נח ד"ה ח"י תמים ה' בדורותיו) וכזה חילו לא ה' לדיק תמים ולא ה' ראוי להגל בזהו, ח"ו לא ה' באפשר שיצא המבול לעולם לשחח כל בשר, כי לא ר"ה הקצ"ב שבהסתחת עולם ובכליון הכנראה, וחילו ח"ו צעולם לדיק הראוי להגל משק מים רבים אפי"ה היתה גזירת המבול ח"ו מכלה את כל הכרואים לבחתי השאיר שריד ופליט, אכן לפי שח"י צעולם נח הדיק שיהיה זכותו כדאי להגן עליו ולהצילו מתוך המבול, על כן ה' ניתן לאחד את שאר

ונראה בהקדם מה שהציג אצל מארי זל"ה בקדושת יום טוב מ"ש בספר תולדות חיים עכ"ה על פירש"י להגיד שצחו של אהרן שלא שיהי, דכנה פירש"י ז"ל צ"ב וארא יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר ששקולין כאחד. ואיתא בספ"ק דשבעה קני מנורה הם כנגד האצות הצרבה יתכן ויעקב משה אהרן דוד ושלמה, והאמנעי הוא כלפי משה. והנה כתיב אל מול פני המנורה יאירו להנאות שהאמנעי משובח מכולם אפי"ה ה' תרי מילי סתרי לחדדי, כי מהמנורה נראה שמשם משובח מאהרן, ולעיל אמרין דמשה ואהרן שקולים. ח"ש רש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שיהי, שאעפ"י שהנחת הפתילות של נרות המנורה שחיו פונים מול נר האמנעי שהוא כנגד משה מורים על מעלה יתירה למשה על אהרן, אפי"ה לא שיהי אהרן בהנחת הפתילות, אלא אחו צמידת העווה וכוונתם בצופן שיאירו מול נר האמנעי, להורות שצחו של משה עליו, עכ"ה התולדות חיים. ולפי זה נמלא שהכתוב משבח את אהרן צמידת העווה שלו, דאף שידע כי הוא גדול כמשה אעפ"כ אחו לדיק דרכו בעווה יתירה להטות כל הפתילות אל מול האמנעי, לרמוז דמשה משובח ממנו.

אך גם צ"ב אכתי אינו מיושב, דאין זו רבותא גדולה לאהרן שח"י שפל צעיני עמנו, וגדולה מזו מצינו צו באהרן שח"י שפל מאד צעיניו, דכשנגלה הקצ"ב למשה בסנה ומסר לו את השליחות ללכת אל פרעה ולהוליך את ישראל ממזרים לא ר"ה משה לקבל גדולה גג אהרן אחיו שח"י גדול ממנו צענים וגם ה' נציח קודם למשה, כדאי במד"ר שם (פ"ג ע"י) עד שאמר לו הקצ"ב הלא אהרן אחיך וגו' הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו, ופירש"י לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה וכו', ע"כ. הרי לפניך שלימותו של אהרן צמידת העווה, שלא מלאה הקנאה כלל מקום בלבבו, ואפי"ה מאי הוה אחינא שאהרן הכהן ישנה ממלאת הסי"ת בסידור הפתילות משום שסדרן מורה שצחו של משה עליו, עד שהתירכח תורה להשמיטנו שלא שיהי אהרן ממח שנלחש ויתקן את הפתילות בסדרן.

הברואים ולמחותם בני המבול, ואין צדק השחתת עולם, שהרי העולם יתקיים ע"י אותו לדיק שנילו וכו' לפליעה.

והנה נח בגדל עוונותינו לא האמין בעלמו שהוא כדאי וכוונ להגל משפק מים רבים בצוא המבול על הארץ לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם, ואף שהקב"ה אמר לו כי אותך ראיתי לדיק לפני דבור הוה, כי מאמין צדק בהכרח באותה רגע, אך ברגע שלאחריו כבר היה מסופק בדבר וחושש אולי כבר נפל ממדריגתו, ושוב אינו בגדר לדיק, ומאחר שאינו לדיק אין הוא ראוי להיות נילול ממי המבול, וע"כ שלא יביא הקב"ה את המבול על הארץ, שהרי אינו חפץ בהשחתת כל העולם.

וזהו שפירש"י ז"ל שבי נח מאמין ואינו מאמין, היינו דברותיו רגע שאמר הקב"ה אליו כי אותך ראיתי לדיק לפני וגו' היה מאמין צדק, ומיד אח"כ היה אינו מאמין, שהרי חושד בעלמו כדרך הלידיקים שכבר אבד מעלתו, ושוב אינו בבחינת לדיק, ואינו ראוי להגל, וע"כ שלא יבא המבול על הארץ, דאין הקב"ה חפץ בהשחתת העולם כולו. ולפיכך לא נכנס לחיבה עד שחקרו המים, ועוונותינו הגדולים שהחזיק עלמו כהן ואפס גרמה לו שלא האמין שהוא ראוי להגל לבדו מגזירת המבול, ועל כרחק שלא יבא המבול כלל. (ועי' בדבריו לעיל פ' נח ע' ק"ע).

ועד"ז נבא אל הביאור לפניינו דבנה כשנאמר למשה מפני העליון ית"ש מלות הדלקת המנורה נודע לו גדולת מעלתו, ממנה שנלעו לו לומר לאהרן אל מול פני המנורה ואילו שבעת הנרות, וכי"ל שכבר האמנתי רומ על משה שהוא המשובח והמעולה שבכל שבעת הרושים. וכו' משרע"ה כמוכרח להאמין צדק מחמת שנאמרו לו הדברים מפני הקב"ה, ואמנם לא האמין צדק אלא באותו רגע שנאמרו אליו הדברים, ומיד אח"כ כבר היה חושש ומפקפק שמה כבר אבד מעלתו ונפל ממדריגתו, ומתוך כך נמנע מלנאות את אהרן פרע זה במלות הדלקה, שהרי האמנתי ברומ למשה, הוא העיקר ואולי יטעו כל

שח הנרות, כי בגדל עוונותינו חשד בעלמו שכבר אינו במדריגה זו, ואילו המשובח שבשבעת הרושים. ואף שנאמרו לו הדברים מפני ה' האמין צדק בהכרח שכן היה באותה שעה שנאמרו לו אבל מיד אח"כ אבד מעלתו. ואמנם אהרן קדוש היה השיג מעלמו את הדבר, ובעוונותינו הרבה סידר את המנורה באופן זה שיוכל על היות משרע"ה המשובח שכולן, שכולם פונים אל הבר האמנתי המורה על משה, ולא הולך שמשך רביו ע"ה ילוח אותו צדק בפירושו.

והשוא מוצא על נכון מאח"כ ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר נאמר ה' את משה, ולא כתוב כאשר נאמר אותו משה (קושיא ה') כי משרע"ה לא נאמר אותו כלל ענין זה שיהיו הכל נוטים אל מול האמנתי, וכמו שנבאר שבי משרע"ה מסתפק צדק אולי נאמרו הדברים אליו ליד שבאותו רגע היה במדריגה משובחת מכולם, אבל לפי מה שהחזיק עלמו בגדל עוונותינו שכבר אבד מעלתו אין שייך ליווי זה, אלא שאהרן השיג דבר זה מעלמו.

וזה חפ"ל בדברי רש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שיהיה (קושיא ג') שהכתוב משמעו רבותא דאשפי"ל שלא נאמר אהרן מפני משה על סדר הנחת הפתילות ואופן נטייתם, השיג אהרן את הדבר מדעת עלמו, וזהו שצחו ומעלתו של אהרן ששעה כאשר נאמר ה' את משה לסדר את הנרות באופן שירמזו שבה משה וגדולת מעלתו עליו, אשפי"ל שלא ליווה משה צדק, וכו' רשות צידו לשנות, מאחר שידע כי שקולין בן במעלה, אשפי"ל כיון שהשיג שכן הוא רצון הבור"ה לא שיהיה אלא סידר את המנורה בסדר זה שיוכל על יתרון מעלת משה וזהו חפצתו שצחו של אהרן, וכו'.

ועפ"י זה יובן טעם שבי אהרן בעלמו מדרגו במלות זו לעשותה ולא היות לבניו שיעשו כמ"ש הרמב"ן ז"ל, דכיון שלא נאמר לו בליווי מפורש להדליק את המנורה בסדר זה שירמז על מעלת משה, אלא ששעה כן מעלמו כפי שהשיג דעתו ברוח צדק, מורק אליה גודל עוונותינו ושפלות

ולריך לומר דמאי דפשיעא להרמב"ם ז"ל שלא יהי גדול ממשה, היינו משום שהעיד הפסוק ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. אמנם לכאורה קשה על זה מהא דליתא בתנחומא פ' תולדות שדרשו מאה"כ (ישעי' י"ג) הנה ישכיל עבדי ירום וגשא וגבה מאד ירום מאזברתו וכו' וגשא ממשה. הכי מזה שחיי מעלת מלך המשיח נישאה ורמה יותר ממעלת אדון הנביאים משרע"ה. ולריך לומר ליישב דעת הרמב"ם ז"ל שלא תקשה עליו מתנחומא הג"ל דס"ל דהא דאי' בתנחומא שיחי' גדול ממשה היינו במעלה זו שיחי' מורה ודאין, כמו שדרשו ז"ל בסנהדרין מאה"כ (ישעי' י"ג) והריוו ביראת ה' ולא למראה עיניו יסופו, אצל במעלת הנבואה גדולה מעלת משרע"ה ממעלת מלך המשיח, כדמשמע מקרא.

אמנם לפי המבואר בזה"ק פ' פנחס (רמ"ו ע"א וכו' ברע"מ פ' תלך ר"פ סע"א) שמשרע"ה בעצמו יהי' המלך המשיח (וכמו שביאר האה"ח הקדוש צ"י ויחי שהכוונה שיחי' המלך המשיח כלול ממשמות משה ודוד) ח"כ יתכן לפרש דברי התנחומא וגשא ממשה דקאי גם על מעלת הנבואה, דכיון שהמלך המשיח יהי' משרע"ה בעצמו שפיר תחי' מעלתו נבואה לעת"ל רמה וגשאה ממעלת הנבואה שלו בעה"ל, ואין זה מתנגד למאה"כ ולא קם נביא עוד כמשה. והרמב"ם ז"ל כתב מה שכתב לפי שלא ראו עיניו בדולחיים דברי הזוה"ק, שלא נראה עדיין בעליל צימיו.

והשתא אין כאן סתירה ממה שהמורה רומזת שמעלת משה גדולה ממעלת אהרן שכל הנרות פונים אל מול פני המורה הרוזת על משרע"ה, להא שאמר ז"ל דמשה ואהרן שקולים היו. דבאמת בלוחות זמן היו משה ואהרן שקולים, ומעט זה פעמים הקדים הכתוב משה לאהרן ופעמים אהרן למשה, אמנם לעת"ל יתעלה משרע"ה במעלות רמות וגבוהות מאד, שהוא יהי' מלך המשיח בעצמו, וככתוב נבואה ישעי' המדריגות הנפלאות של המלך המשיח, ואז תחי' מעלתו גבוהה ממעלת אהרן. ולפיכך מכיון שהמורה היא הממשכת את ביאת המשיח בזכות מות הנביאים הנרות, על כן הנרות מאירים אל מול

רוחו כדרך הנדוקים שהם צעיני עננים שפלים כהרם הנשבר ומחזיקים עננים לאין, ולכן עשה מדעת ענניו כך לסדר הפתילות באופן שיורו יתרון מעלת משה עליו, ח"כ התייח אהרן הכהן בעצמו שפיר הי' ראוי לעשות כן, אצל לא כן בניו, דמאחר שלא נאמר לאהרן דבר זה בפירוש אין הם ראויים להחזיק את אביהם במדריגה קטנה ולסדר את הנרות באופן שיורו על גדולת משה ויתרון מעלתו עליו, ומה גם שהי' ידוע להם דמשה ואהרן שקולים הם, על כן עד שלא בא ליורו מפורש מפי משה להדליק את המנורה בסדר זה הם ראויים לשנות סדר הנרות ואופן הארת הפתילות, שלא יורו על פחיתות מעלת אהרנים לעומת משרע"ה. ומשה"ה הי' אהרן ואביר כ"כ בהדלקת המנורה לעשותה בעצמו כמ"ש הרמב"ן ז"ל, ולא היות לבניו לעשותה, כדי שהי' בהדלקה בסדר זה דוקא המורה מעלת משה שהוא המשובח שכולן.

אמנם עדיין לריכס אנו ליישב מה שזוה"ה הקב"ה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, שזה מורה שמה רביוו עליו השלום הוא המשובח ומעלתו גדולה ממעלת אהרן, ולכאורה זה סותר להאי כללא שמה ואהרן שקולים הם, וביד יתקיימו שניהם, ועי' בקדושת יו"ט שם מ"ש לתוך זה. ולי נראה עפ"י מה דליתא בתנחומא פ' תולד (סי' ח') ח"ל הקב"ה למשה אמור להם לישראל בני צה"ל הייתם זקוקים לאור זה"מ"ק ומדלוקים נרות בתוכו אצל לעה"כ בזכות אותו הנר אני מביא לכם מלך המשיח שהוא משול כנר שנאמר (תהלים קל"ג) שם אלמית קרן לדוד ערכתי נר למשיח, ע"כ. מבואר מזה כי השפעת נרות המנורה כוחן יפה להמשיך ולהביא לימות המשיח, כדמסיים בתנחומא הג"ל בזכות אותו הנר אני מביא לכם מלך המשיח וכו', שזהו סגולת המנורה הנשגבה הלזו, להמשיך את ביאת המשיח ולהחיש קץ בגאולה.

והנה כבר כתבנו (בספרי ויואל משה מאמר של שבועות סי' ל"ז) לבאר דעת הרמב"ם ז"ל באגרת תימן שמאריך במעלת מלך המשיח שהוא נביא גדול מכל הנביאים מלבד משה רבינו ע"ה.

האמנשי, שהרי לעתיד תהי' מעלת משה גדולה ממדריגת אהרן, וכו'.

ובדרך זה אפ"ל כוונת המד"ר הג"ל (קושיא ו') כשחלשה דעתו של אהרן וחי' אומר אוי לי שמה בשבילי אין הקב"ה מקבל שצטו של לוי וכו', א"ל הקב"ה וכו' אל תחירר לגדולה מזו אתה מחוקק וכו' הקרבנות כ"ז שבהמ"ק קיים הם נוהגים אבל הנרות לעולם אל מול פני המזבח ואירו, ולכאורה קשה קו' המפרשים כג"ל שהרי אחר החורבן כשם שצטו הקרבנות כך הדלקת המזבח צטלה, ולדרכו יובן דאף שהדלקת הנרות צפועל צטלה צבוכ"ר אבל כח מצוה זו קיים לעולם, וכ"כ גדול כח זכות מצוה הדלקת הנרות להמשיך ציאת המשיח ולקרב הגאולה העתידה, כדא"י בתחומות הג"ל, וא"כ כח הנרות הוא נחתי ואינו צטל לעולם. וז"ש המדרש אבל הנרות לעולם, פי' שכותן זכותן של הנרות קיים לעולם להביא לימות המשיח בזכות אותן הנרות. ומייתי' המדרש דא"י שכן הנרות נחתי ועד קיים שנאמר אל מול פני המזבח ואירו, דמפסקו זה נשמע גדול מעלת משרע"ה שהוא הנר האמנשי, וכל שעת הקנים פונים אליו, וא"כ ע"כ שמעלתו גדולה ממעלת אהרן, ולכאורה תקשה על זה ממה שאמרנו משה ואהרן שקולים היו, ואריך לחלק ולומר דצב"ז שקולין היו, ואפ"ה רמז בסדר הנרות שמעלת משרע"ה גדולה מאהרן, לפי שהנרות מומינים ציאת המשיח ואז תגדל מעלת משרע"ה שהוא יחי' המלך המשיח ותושא מעלתו על מעלת אהרן. ומה משמע ששמורה ממשכה ציאת המשיח, וזה נחמה גדולה לאהרן שלא יפסק לעולם זכות הנרות שהוא מדליק וכותן יפה לקרב ולהמשיך קץ הגאולה העתידה. ומוזן גם מה שאמכ"כ ואירו שצעת הנרות (קושיא ב') דכ"פ ואירו שצעת הנרות לעתיד לימות המשיח בכה הדלקת המזבח צמח, וכו'.

ו"כ כיצד אמכ"כ להעלות נר תמיד שמשמעותה שלא תהי' למנוח זו הפסק לעולם, הלא לאחר החורבן צטלה מצוה המזבח, ואין זה תמיד, ואריך לומר דאף שהדלקת הנרות צטלה מ"מ כח המצוה הוא תמיד ואין לו הפסק, שגדול כחה והשפעתה של המזבח להמשיך ציאת המשיח, ומכ"ע היא קרויה תמיד שאין לה הפסק עולמית. והנה צמח קץ הגאולה יתעלו ישראל ויתרוממו למעלה למעלה במדרגות נשגבות, וזה אפשר לרמוז בכוונת המדרש ולא אמרתי לך אלא להעלות אותך להעלות נר תמיד, דמקאמר נר תמיד שמשיך ולקרב קץ הגאולה, וזהו המצוה הגדולה הזו להמשיך ולקרב קץ הגאולה, שאז תהי' עליה לישראל, וא"כ נמצא דצב"ה הדלקת המזבח הממשיך ציאת המשיח יתעלו ישראל.

ובזה מובן היטב מה שנוצח המד"ר להכח שהקב"ה מוציא אורח מתוך החשך, רמז צב"ה על ציאת המשיח, וכוונת מדברי הזוכר הקדוש שקודם הגאולה יביח חשך גדול צבועל צבחיית קדירותא דלפרא, שצבחיית זמן החשך מתגבר מאד, ומתוך אותו החשך הנורא יצוה הקב"ה אורו של מלך המשיח.

*

באופן אחר יתבאר המד"ר הג"ל כשראה אהרן שלא הקריב עם הנשיאים ב"י אומר אוי לי שמה בשבילי אין הקב"ה מקבל שצטו של לוי א"ל הקב"ה למשה וכו' הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הם נוהגים אבל הנרות לעולם אל מול פני המזבח ואירו. והקושיא ידועה הרי צמח שאין צב"מ קיים גם הדלקת המזבח אינה נוהגת, וא"כ אין זה לעולם וצב"ה נחמו הקב"ה צב"מ לו לגדולה מזו אתה מחוקק.

(ג) **אל** מול פני המזבח ואירו שצעת הנרות, פירש רש"י ז"ל שזה שעל שעת הקנים שלשה המזרחיים פונים אל מול האמנשי וכו' וכן שלשה המערביים וכו'. וקשה דא"כ הוה ליה לומר ואירו שעת הנרות, שהרי אל מול פני המזבח שהוא הנר האמנשי יתעלו רק שעת נרות.

בשבתין, ימינה ושמהלל וציוויכו כלל וכו', דהכלה שיהי שבת מלכתא היא בין ג' ימים שלפניה לג' ימים שלאחריה.

והנה דבר זה מיוחד בספ"ק כי קדושת השבת הנשפעת אל האדם תלויה בהנהגתו בשבת ימי המעשה, ועל פי פעלו בשבת ימים חב"י הארת השבת קודש שורה עליו, וכמו שהאריך בזה בספ"ק ראשית חכמה (שער הקדושה צ"ב וצפ"ו) וזל"ה"ק, ולא תריך לזכור השבת מאחד בשבת כדי שכל יום ויום יתקדש עד שכלשך חב"א קדושת שבת כבר האדם מלומד בה וחמלא כסא מתוקן לשרות בו וכו'. וכל זה מלך נשמת האיש הפוגם הוא לא יקבל ההארה הב"ה, מפני שלא חיוקן, ונמלא זה העני חסר בשני דברים, חסר זיוס שבת מקדושת שבת, וחסר בשבת ימים הבאים שלא קבלו ימי השבוע שעברה חור השבת כראוי כדי שיאירו בשבוע הבאה כראוי וכו'. ואמרנו חור שבת הכוונה היא הנשמה היחידה שכל אחד יקבלה כפי זכות מעשיו בשבת ימי המעשה וכו', ע"כ הראשית חכמה שם. ועפ"י דבריו ה' מבוראים דברי הגמ' (בבא ע"ו ע"ב) שבת וינפש, כיון ששבת וי אצדה נפש, והקשית מפורסמת דבשבת שורה על האדם נשמה יחידה ורק צמול"ש היא מסתלקת ממנו, ומה זה שאמר כיון ששבת אצדה נפש, וברי לא אצדה עד מולאי שבת. חומס הכה לפי שכל יומת השבוע הם הכנה לקבל קדושת השבת, א"כ כיון ששבת ולא הכין עצמו כראוי בשבת ימי המעשה להשרות עליו קדושת השבת, ולפיכך מכיון ששבת וי אצדה נפש, שלא זכה להשפעת הנשמה יחידה ואצדה הנפש שיהיה ראוי לשרות עליו חלו"ה כיון ששבת נפשו כראוי ומקדש עצמו בשבת ימי המעשה.

המורה מה שהשפעת הקדושה השורה על האדם זיוס השבת תלויה בהכשר מעשיו בימי החול, אם זכה להכין עצמו כראוי אזי תושפע עליו קדושת השבת במדה גרובה, ומשפע קודש זה אשר יושפע עליו זיוס השבת תאיר נשמתו בשבת ימי המעשה הבאים. נמלא שהשפעת קדושת השבת תלויה בימי המעשה שקדמו לשבת, והארת ימי המעשה שלאחר השבת תהיה להשפעת הקדושה ששרתה עליו בשבת.

ג) בילקוט איתא בהעלותך וגו' למח נאמר וכו' שיכו הנרות מקבילין את המנורה ומנורה את הנרות. וזריך ביאור דבשלמא שיכו הנרות מקבילין את המנורה מובן, שיכו ששת הקנים פונים אל מול האמצעי, אבל מה כוונת חומרו שחב"א מנורה מקבילה את הנרות.

ד) ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה וגו', בילקוט איתא עשה לה מול פנים, וז"ב.

ה) עוד במדרש ילקוט שם נרות של צו"ד של חרס או של נשמת הכל לפי כבודו של אדם, וכבוד השבת נרותיה הן כבוד אדם שמרתם נרות של שבת הני מראה לנש נרות של יוון שנאמר וכו', וכ"כ למח צדוק הנרות שכן מדליקין בשבת, חדש לך כמה חביבה היא מלות הנרות לפני הקב"ה שאעפ"י שאין הקב"ה לריך לאורה הוא מלוא למשה שחזיר לאהרן וכו' בהעלותך את הנרות. וז"ב להבין כיצד מיייתי ראוי מנרות שכו מדליקין במשכן לנרות של שבת, וכי מה ענין זה לזה.

ו) בספר עוללות אפרים (הוצא ציטט לג) מציא מדרש פליאה ע"פ (קהלת פ"א) תן חלק לשבעה וגם לשמונה, תן חלק לשבעה אלו שבעה קני מנורה וגם לשמונה אלו שמונה ימי מילה, והוא חמור.

וב' אלה יבוארו עפ"י מה דאיתא בילקוט פ' זו חכה לשונו, בהעלותך את הנרות למח שבעה נרות וכו' כנגד שבעת ימי בראשית, ע"כ. מיוחד מה שמעשה המנורה מכונים נגד ימי השבוע. והנה ידוע כי ג' ימים שלפני השבת שייכים לשבת הבאה וג' ימים שלאחר השבת שייכים לשבת שלפניהם ודאיתא בגיטין (דף ע"ו ע"א) חד בשבתא וחרי ותלתא דתר שבתא ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמיה שבתא, (וכ"ה צו"ע אהב"ע"ו סי' קמ"ד ס"ו) וא"כ כיון ששבעת הנרות רומזים על שבעת ימי השבוע נמלא דהנה האמצעי רומז אל יום השבת, שהוא האמצעי בין ג' ימים שלפני השבת ובין ג' ימים שלאחר השבת. וע"ד זה נתקן ציטט חומר

לפי עבודתו והכנתו בימים שלפני השבת שהם מול יום השבת, וכפי שקיבל קדושה ביום השבת כן ימשיך הארת הקדושה בימי החול הבאים אחר השבת.

עכ"פ מובאר מה שגרות המנורה שצדית המקדש רומזים אל ימי השבוע, והגר האמלעי רומז ליום השבת קדש שהוא המשפיע קדושה לימי השבוע שלאחריו. והנה ידוע מ"ש האו"ק (וכ"כ במדרש) הביאו האו"ק הקדוש פ' חזריע בטעם שהמילה בשמיני כדי שתעבור על החינוך יום השבת, ותגשיח הפש החינוכי הנשפעת בעולם ביום השבת כידוע, ואז יהי' צן קיימא. ויצא צה כוונת המד"ר פ' חמור, למח החינוך ניוול לשמנה שקנה ה' רחמים עליו עד שיהי' צו כח, והכוונה כ"ל שיום השבת הוא המשפיע כח בימי המעשה שלאחריו, יעו"ש בדבריו הקדושים. הרי שכל ההשפעה בימי השבוע הבאים תלויה ביום השבת. וזה ויצא ע"י המד"ר המובא בעוללות אפרים (קושיא ו') תן חלק לשבעה אלו שבעת קני המנורה וגם לשמונה אלו שמונה ימי מילה, דהא צבא תליין, וכדאמנן דהיינו טעמא דשמונת ימי מילה לפי שיש הכרח שיעבור עליו יום השבת וישפיע צו נפש חיונית, וזה נלמוד משבעת קני המנורה, דיום השבת הוא המשפיע בימי החול שלאחריו. ו"ש תן חלק לשבעה אלו שבעת קני המנורה, ומשם למדנו כי גדול כח השבת להאיר ולהשפיע לימי החול שלאחריו, ולכן, "וגם לשמונה". אלו שמונה ימי מילה, שצריך להמתין מלמול אח התנוק עד יום השמיני כדי שישפיע צו השבת כח ויהיה צר קיימא.

ומערתה יתבאר המד"ר שניחם הקב"ה את אהרן באמרו לו לגדולה מזו אחת מחוקן, הקרצנות כ"ז שצב"מ"ק קיים הם נוהגים אצל הגרות לעולם אל מול פני המנורה ואירור. דהנה ידוע מה שכתב הרמב"ן ז"ל שכוונת המד"ר על גרות חנוכה שנהגין גם בזמן שצב"מ"ק בחורבנו ואזנים בעלים לעולם. אך לבאור אבחי לא סגי בזה דגר חנוכה איתו בכהנים דוקא, דאף שנעשה בהם ע"י הכהנים הקדושים בני חשמונאי מ"מ מנחת הדלקת גרות חנוכה שור בכל ישראל. אכן יובן בהקדם מ"ש לייבז קושיא בצית **השבת** הידועה בכלכות חנוכה בטעם שקבעו

והנה כבר קדם לנו מדברי הילקוע כי גרותיה של מנורה רומזים על שבעת ימי השבוע, והגר האמלעי רומז ליום השבת, ועפ"י זה יהי' ביאור הכתוב בהעלותך את הגרות פירוש כשהאדם מכין עצמו בימות השבוע בכהנה דרכה, להתקדש ולהכין עצמו כראוי, ו"ש בהעלותך את הגרות שאתה מתעסק להעלות אל הקדושה את ימות השבוע שהם מכוונים אל גרות המנורה, תהי' כוונתך אל מול פני המנורה הוא הגר האמלעי הרומז ליום השבת קדש, שחכין עצמך בימי המעשה, עד שכאשר תבוא קדושת השבת תהי' מלומד צה, ותמלא הקדושה כסא מחוקן לגרות צו. וכיון שתאיר קדושת יום השבת צנפך ואירור ימי המעשה הבאים מאיר קדושת השבת ששפע עליך. וזהו שמונים הכתוב ואירור שבעת הגרות כלומר שפ"י הבהנה שקדמה לשבת ואירור. כל שבעת הימים, שהרי גם קדושת יום השבת מאירה צו רק נוחמת הבהנה שלו שבעת ימי המעשה.

נמצא מה כי השבת מקבלת השפעת קדושה ע"י הבהנה של ששת הימים שקדמו לה, ולשומת זה היא חחרת ומשפעת קדושה לששת הימים הבאים, וזה אפ"ל בביאור המדרש ילקוע ה"ל (קושיא ג') שיבוי הגרות מקבילין את המנורה ומנורה את הגרות, כלומר שיבוי הגרות הם ששת ימי המעשה מקבילין את המנורה, שיעשו ככה ליום השבת שהוא הגר האמלעי שגופה של מנורה, ומשפט קדוש זה אשר חשפיע קדושת השבת צנפשו ישפיע להצית ולהאיר בימי המעשה הבאים. וזהו שאמר, "ומנורה" את הגרות, שקדושת השבת שיבוי הגר האמלעי הקרוי מנורה ואיר את הגרות הם ימי החול שאחר השבת, וכן.

וזהו גם ביאור הספרי אל מול פני המנורה עשה לה מול ופנים, כלומר שכדי שואיר הגר האמלעי הוא יום השבת עשה לה "מול" היינו ימות החול שהם מקבילות אל מול יום השבת, ופנים היינו הימים שלאחר השבת שרומזים אליהם שלשת הגרות שצפנים שהם כנגד ימים שלאחר השבת. ורמז לו צה ג"כ כ"ל דהא צבא תליין, קדושת יום השבת היא

ודאטאן לכי שנות המעורר מכונים אל יום השבת קדש והם משפיעים בזה השבת את הצרכה שצריך הקצ"ה את השב"ק צורות, מובן שפיר הילקוט (קושיא ה') דמיתו לכאב ענין הדלקת נרות שבת ומיתו ראו' עד כמה חציצה הדלקת הנרות מנמנות המעורר שזיוה הקצ"ה להדליק במשכן, דשפיר שייכו זה לזה, דנרות המעורר מכונים ליום השבת, ויש בסוגולתן להמשיך השפעת הצרכה של הנרות שצירכו הקצ"ה ליום השבת צנר, וכן.

*

ידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בבעלותך את הנרות אל מול פני המעורר ואירו שבעת הנרות, פירש"י ז"ל ע"ש שכלבב עולה לאור צדללקתן לשון עליה. וצריך ציבור לאחיה צורך משמיענו הכתוב דבר זה, והלא דבר ידוע הוא ששלהבת הנר עולה למעלה, ומאי רבותא אשמיעין קרא בזה שזיה צעצור בן לכתוב צדללקתן לשון עליה.

ז אל מול פני המעורר ואירו שבעת הנרות, פירש"י אל מול נר האמצעי שאינו בקנים אלא בגופה של מעורר. וקשה דל"כ הול"ל ואירו ששת הנרות, והם שלשת הנרות שמלך זה ושלשת הנרות שמלך זה שהיו הפחילות נטות אל מול הנר האמצעי דאילו הנר האמצעי עלונו ה' זקוף למעלה ולא ה' נטוה לצדדין.

ג ויעש כן אהרן אל מול פני המעורר העלה נרותיה כאשר ציווה ה' את משה. ל"כ הלא כל התורה כולה באה בציווי מאל ה' למשה עצמו, ומדוע פרט צדללקת המעורר כאשר צוה ה' את משה.

ד ויעש כן אהרן, פירש"י ז"ל להביד שצחו של אהרן שלא שיה. וכוה תמוה דמאי ס"ד שיהי אהרן קדוש ה' עושה דבר נגד רצונו יתברך, שהולך הכתוב להעיד עליו שלא שיה.

ה וזה מעשה המעורר מקשה זהב וגוי, צריך להבין מה שצ"ל הכתוב כאן אופן עשייתה של מעורר

שמונה ימים הלא צפך שמן שמהו ה' כדי להדליק יום אחד, וא"כ לא ה' הכס אלא ז' ימים. ואמרתו לתוך עפ"י מה דאיתא צמד"ר פ' בראשית עה"פ ויברך אלקים את יום השביעי ר' אליעזר אומר צרכו צנר ובי ה' מעשה פעם אחת הדלקתי נר עצר שבת וצמולאי שבת מולאחי אותו דולק ולא חסר כלום, ע"כ. (וכ"ה צפסיקתא דר"כ פיסקא ג' דעשרת הדברות אות ו') הרי שהצרכה הנשפעת צנרות היא בזה השבת שצירכו הקצ"ה צנר, וכעצדה דר"ה הג"ל שהיה הנר דולק והולך ולא חסר מן השמן כלום, וא"כ מסתברא צדנרותיה של מעורר שהיא רומח ליום השבת כנ"ל צילקוט נמי נשפעה הצרכה שצריך הקצ"ה את יום השבת צנר, וצ"ל שמיד צלילה הראשון ה' יוכר הכס, דאף שה' צו להדליק ליום אחד, מ"מ ה' הכס שלא ה' חסר כלום מן השמן שהיה צחלה הדלקה, וא"כ ה' גם אף ציוס הראשון שלא נחסר כלום מן השמן. ולפיכך ציוס חכמים להדליק ח' ימים, שאף ציוס הראשון ה' כיצר לנס וכן.

עכ"פ מצוה שהם שבעה צנרות חנוכה ה' מכה צרבת השבת שהמעורר רומח אליה ומכוונת לעומת השבת, ש"י כן נכנסה צרכה צנרות ולא חסר מן השמן כלום, נמלא מה שנס נרות דחנוכה תליא בקדושת המעורר שהדליקו במשכן, שהיא המכוונת מול יום השבת, ובזה זה המשורר השפעת הכס צנרות דחנוכה, ובי' צו להדליק שמונה ימים. וא"כ נמלא דכחה של המעורר הרומח לשבת היא שהמשכיה השפעת הכס לנרות חנוכה, ובזה מצוה המדרש הג"ל על נכון, דכה הדלקת המעורר של אהרן לעד קיימת, שהרי מכהה ומהשפעתה של המעורר צדלקת במשכן שהיא הרומח לשבת קדש שצירכו הקצ"ה צנר נמשכה השפעת הצרכה צנרות חנוכה, ודלקת נרות חנוכה קיימת לעד ואינה צללה לעולם וכדברי הרמב"ן ז"ל, והכל בזה המעורר העטורה שהדליק אהרן במשכן. וא"כ מות הדלקה של אהרן אין לה צללה, שמכחה ובהשפעתה נחצר השמן ציומי החשמונאים וקצבו שמונה ימי חנוכה לדורות, וכן.

ותציתם, ואין כאן מקומה כי אם בפרשת תרומה, שם האריך הכתוב בחדות מעשי המשכן וכל כליו, ושם כבר נחפרשו צאר היטב מעשי המזורה, ולאחר אורך חזר הכתוב וכתב כאן.

(ו) **בן עשה את המזורה.** במדרש רבה (פט"ו ב') וכתבו רש"י ז"ל בקיטור) שנתקשה משה במעשי המזורה יותר מכל כלי המשכן וכו' כיון שנתקשה אל הקצ"ה למשה עול כבר זכר והשליכוהו לאור והוסיפו והיו מעלמה נעשית שגא' גציעה בפתורים ופרחים ממנה והיו וכו' ועל משה את הככר והשליכו לאור אמר משה רבש"ע הרי כבר צחוק האש כשם שאתה רואה כן תעשה מיד ואתה המזורה עשויה כחקויה וכו', כן עשה משה את המזורה אכ"כ אלא כן עשה סתם ומה עשה הקצ"ה, עכ"ל המדרש. מובא מזה שהמזורה נעשתה ע"י הקצ"ה בעלמו. וקשה מהא דליתא להלן במד"ר (שם ס"ו ז') כשא"ל הקצ"ה למשה ועשית מזורה זכר עובד אל"ל כיוד נעשה אותה, אל"ל מקשה תעשה אותה, ואעפ"כ נתקשה משה וירד ושכה מעשים עלה ואמר רבוי כיוד נעשה אותה כו' עד שנטל מטבע של אש והראה לו עשייתה, ואעפ"כ נתקשה בה משה, אל"ל הקצ"ה לך אלא בלללל והוא יעשה אותה, ואמר בללללל מיד עשהה בתחיל תמה ואמר בלל אל"ל היית עומד כשהראה לי הקצ"ה עשייתה, ע"כ. והנה צ' מדרשים אלו לכאורה סותרים להדדי, ולעיל אמר שנעשתה המזורה מאליה ע"י הקצ"ה, וכאן קאמר שנעשית ע"י בלללל, וראוי להשוות דבריהם שלא יסתרו זה את זה.

(ז) **ובגוה הדבר נריך להבין מה** שנתקשה משה כ"כ במעשי המזורה ולא ה"י יודע לכוון עשייתה, הלא כל אומן מצין בדעתו לעשות מלאכה כזו אם יתיירו לפניו אופן עשייתה, ואין לא השיג משרע"ה דבר זה ברובת תבונתו.

(ח) **עוד** אי' במד"ר (פט"ו ה') זש"ה (תהלים פל"ד) ויראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו, את מולא למעלה ו"א שבעים הקריבו חוץ משבטו של לוי ומה ה"י נשיאו של לוי אהרן והוא לא הקריב עם הנשיאים, וה"י אומר חוי לי שמה

בשילוי אין הקצ"ה מקבל שבטו של לוי, אל"ל הקצ"ה למשה לך אמור לאהרן אל תתיירא לגדולה מזו אתה מתחוק, הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הם נובחים אל הנרות לעולם וכו', ע"כ. וכבר תמכו מפרשי המדרש שכרי בזמן שבהמ"ק חרצ אין הנרות נובחים כשם שהקרבנות בעלים, ובמה איפוא גדולה הדלקת הנרות מן הקרבנות, וכיוד היא נובחת לעולם.

(ט) **במדרש** ילקוט אל מול פני המזורה וגו' עשה לה מול ופנים, והוא פלא.

(אפ"ר) הענין עפ"י הידוע שבכל מלוא או איה דבר טוב אשר יעשה א"ת הישראלי נעשים חיקוים גדולים בשמי מעלה. ומליו דכמה דברים שבה המלוא הנעשית בדרך חשבה דוגמתה מלוא כיולא בה בשמים, וכאן דליתא במד"ר פ' נשא (פ"ב ט"ו) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן אמר ר"י בשעה שאמר הקצ"ה לישראל להקים את המשכן רמח למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן ובעת שהוקם למטון הוקם למען והוא משכן הנער ששמו מע"ט שבו מקריב נשמותיהם של נדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם, ולכן כתב את המשכן שמשכן אחר הוקם עמו. וכה"א מכוון לשבתך וגו' שבהמ"ק שלמעלה מכוון כנגד בהמ"ק שלמטה, ע"כ.

ובגמרא תגיגה (דף י"ב ע"א) איתא שבעה רקיעים שחקים שבו רחיים עומדות ועומות מן לנדיקים וכו' וזול שבו ירושלים ובהמ"ק ומזבח בני ומיכא' השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן שגא' בה בניתי בית וזול לך מכוון לשבתך עולמים, וכו"ה בגמרא סוף מנחות (דף ק"י). וכתבו החו"ם (שם ד"ה וימיכאל) מדרשות חלוקין י"ש מי שאומר נשמותיהם של נדיקים הוא מקריב ויש מי שאומר כששים של אש הוא מקריב, ע"כ. והרמ"ע מפאנו זל"ה בספרו עשרה מאמרות מאמר אכ"ה כתב שאליו: הציג עומד במרום ומקריב תמידין בכל יום. גם ידוע מ"ש ק"ז זל"ה צייטע לב פ' אמור עה"פ ז' את בני ישראל וגו' עובדא מק"ם הי"ש זל"ה ח"ל, ומקובלני ממנו זל"ה כי פעם אחת אחר שסיים תפלה י"ת עליו צ"ל להתפלל לראות הדבר האומר בעש"ת,

ארכן חלק ותאיר המנורה העבורה ציית המקדש של מעלה, שהוא מעל לשמים צדקת הקרוי וצול.

ובזה יתבאר היעב המדרש הי"ל (קושיא ט') עשה לה מול ופנים, דהנה פנים קרוי מה שהוא בשמים ממעל, כי לזד שהוא קרוב יותר למקום משכן שכינתו ית' יקרא פנימו, שהוא פנימו יותר, והכן. וזהו עשה לה מול ופנים כלומר שחלוק המנורה במשכן שלמעלה בכוונה שלימה ורצויה, שזה חפשה לה "מול ופנים" שעי' כן חלוק ותאיר את המנורה בצד המ"ק שלמעלה הקרויה פנים, שהיא מכוונת מול המנורה דלמעלה, שהם מכוונים זה כנגד זה, המנורה שצד המ"ק שלמעלה לעומת המנורה ציית המקדש שלמעלה. ולפי דרשת חילוקו יתפאר אומרו אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, כלומר אל מול פני המנורה אשר בשמים במשכן שלמעלה יאירו שבעת הנרות במשכן דלמעלה, שהם יביאו להדליק ולהאיר את המנורה למעלה, כזה המנורה הנעשית לשמה שכחה מגיע מעל לשמים. (ומיושבה דזה קושיא ב').

וזהו מה שפירש"י ז"ל ע"ש שהלכז עולה למעלה כתוב בהדלקתן לשון עליה, כלומר שפעולה הלהב של המנורה עולה למעלה מעל לשמים, שם הוא פועל פעולתו ועושה תיקונו בצדכי מרומים להדליק באור שלכבחו את המנורה דלעילא, לפיכך כתוב דזה לי עליה להורות שצריך לעשות המנורה בשלימות כדי שחפשה עד למעלה בשמי מרום, וחפשו בחוקף כוחה להאיר במנורה שצד המ"ק שלמעלה.

והנה כדי לעשות פעולה זו להדליק את המנורה העבורה במשכן יש צורך שחביה בהדלקה נעשית לשמה, אך לכוון לשמה דבר קשה הוא מאד, לפיכך הוצרך הכתוב להשמיש יושע כן ארכן וגו' כאשר נזהר ה' את משה וגו', שעשה המנורה בכוונה שלימה ועבורה על דעה המנורה יתבדק שמו, ולא לשם פניה, וזהו שפירש"י ז"ל להגיד שצחו של ארכן שלא שיה דבר מן הכוונה השלימה, אפילו כמלא יומא, וכוונה המנורה מעל לשמים, והדלקה דזה המנורה שלמעלה יאיר מול המנורה שלמעלה, והכן.

ועם לזכו אמר אולי קיימא לי שעתא ואזכר לראותו, ותיקף התפלל על זה ומילא הקב"ה שאלתו וראה עין צעין את אליהו מלובש צנבדי הכונה עומד ומקריב החמיד כסדרו ודבריו הללו נודעו לרבים, ע"כ.

היוצא לנו מה כי גדול כח המנורה הנעשית למטה להשפיע בעולמות העליונים שחפשה שם מנורה בדומה למנורה זו שנעשה בארץ. אמנם תא"י הן הדברים שיתכוון האדם צעשית המנורה לשמה צלי שום פניה, דאם תחפז במשנה המנורה אילו פניו אולי אין כח במנורה כול לעשות כיו"צ בשמים, כי אין כח השפעת המנורה הנעשית שלא לשמה גדול כ"כ שיעלה לשמים וישפיע שם לעשות מנורה כמתכוונת.

ואמרינא לה ממש ק"ז זל"ה"ה ביש"מ בשם ס' עיר בנימין לזכר דברי רש"י ז"ל עה"פ ויקחו לי תרומה, לי לשמי. עפ"י מה דאיתא בגמרא (פסחים דף ג' ע"ב) רבא רמי כחיד כי גדול עד שמים חסדך וכחיד כי גדול מעל שמים חסדך הא כיצד, כאן בעושין לשמה כאן בעושין שלא לשמה, וביאר המהרש"א ז"ל שחא"ב דבעושה שלא לשמה אין חסד שלו מגיע רק בעולם התחתון והיינו עד שמים, אבל העושה לשמה ותכליתו נוגע למעלה הרי גם חסד שלו צע"ז יבא מלמעלה מעל לשמים. וחס"ה ויקחו לי תרומה לשמי שהוצרך הכ' להזכיר צנחית התרומה למשכן שחביה לשמה צלי שום פניה, משום דמקדש ומשכן שלמעלה מכוונים נגד מקדש ומשכן שלמעלה, לפיכך צריך לצונחו לשמה שחביה זכרות מגעת עד קריב הקרוי וצול שבו צד המ"ק שלמעלה צנוי, ע"כ. נמלנו למדים מה כי דוקא מנורה הנעשית לשמה כחה יפה להשפיע מעל לשמים. ולעשות שם תיקונים גדולים בצדכי מרומים.

ובזה נזהר אל ציבור הענין דהנה זו היתה עבודתו הקדושה של ארכן בהדלקת המנורה, שהי' מדליק את הנרות למטה בכוונה שלימה ורצויה לש"ש צלי שום פניה, וזהו ה"י כח מנורת ההדלקה שלו למטה משפיע מעל לשמים, שצאמנעות מעשה ההדלקה של

ומערתה יתבאר גם המד"ר (קושיא ח') שנים הקב"ה את חסדו בצמרו לו לגדולה מזו אתה מתקן הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הם נוהגין אבל הנרות לעולם. והנה לנאורם ראו להתבונן במאמר זה, שהרי אף בזמן שבהמ"ק בחורבנו ובעלי הקרבנות מבהמ"ק שלמטה, מ"מ הרי מקריבין קרבנות צבהמ"ק שלמעלה, וכמו שהבאנו לעיל מדברי חז"ל, וא"כ מה זה שאמר שאין הקרבנות נוהגין אלא בזמן שבהמ"ק קיים. אכן אף שמקריבין קרבנות צבית המקדש שלמעלה מסתברא למימר שאין מקריבין שם אלא קרבנות לצור תמידין ומוספין וכדומה, אבל לא קרבנות הבאים מחמת חטא, כחטאות ואשמות וכיו"ב, שהרי אף לעת"ל לא יהיו מקריבים אותם הקרבנות הבאים על חטא וכמו שכתב הפ"ת ז"ל צפ"י זו על הא דר"י צמד"ר (שם פ"ט) כל הקרבנות בעלים חוץ מקרבן תודה, דאף שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא יכ"י שום שינוי במאות (ואיכו לשיטתיהם) אזל שלא תחכן שום השתנות בקיום המאות לעת"ל ועד ליישב כל המקומות שנראה שיהיו שינוי במאות בש"ת יצ"ש) מ"מ לא יהיו מקריבין חטאות ואשמות, שהרי קרבנות אלו באים על חטא ולעת"ל מכיון שתמלא הארץ דיעה את ה' לא יחטאו עוד, ולא יערכו להביא כפרה על חטא, וזהו כל הקרבנות כלומר הבאות על חטא בעלין לעתיד, חוץ מקרבן תודה והדומה לה שלמים וכו' שאינם באים אלא להודות לה', על כן יהיו נוהגין אף לעת"ל.

והנה החסד כתבו צ"פ כמה מדליקין (ד"ה אכן שירא פירוש) דהא דאמרו ז"ל צפ"י דסוטה משחזר בית המקדש בעל שמיר וחוכית לבנה וכו', דלא לגמרי בעלו אלא לפי שלא היו צומא כ"כ קרי להו בעלו, שהרי מצינו שהיתה זכוכית לבנה אף אחר החורבן, דאמרי' צ"י אין עומדין חבר קמייבה זכוכית לבנה בחופת בנו, ע"כ. וה"נ יתבאר בדרך זה דמה שאל"ה הקב"ה שהקרבנות אין נוהגין אלא בזמן צבית המקדש קיים ובעלין הם בחורבנו שאין הבויה שהם בעלים לגמרי, אלא דלפי שבהמ"ק שלמעלה אין קריבים כל אותם הקרבנות הבאים על חטא ע"כ קרי ליה בעלין, שחסרין הכנה מאותם קרבנות שהיו מקריבין בזמן שבהמ"ק קיים.

והשתא היתב זה נחמה גדולה לאכסן הכהן, שהמנורה גדולה מן הקרבנות, שאף בזמן החורבן המנורה דולקת צבהמ"ק שלמעלה, בשם שהיתה דולקת בזמן הבית, ולא עוד אלא שאף המנורה שבהמ"ק שלמטה נגמרה צעודה דולקת ועדיין דולקת והולכת כמו שנתבאר בדברינו (עיין דבריו של) משה"כ. הקרבנות שחלק גדול מהם אין מקריבין צבהמ"ק שלמעלה.

וליישב סתירה המדרשים צעשיית המנורה (קושיא ו' ז'). נראה דהנה טעם שנתקשה משרשי' כולי האי צמעשי' של מנורה היוו לפי שהראה לו הקב"ה מנורה של אש נחמס משרשי' והנהדק כ"כ בהשי"ת עד שלא היו יכול להפריד מדליקות ולעסוק צעשיית המנורה מזהב גשמי אחרי ראותו את המנורה העבורה שהראהו הקב"ה הכעויה באש, ולאח חזר ושאל מאלה הקב"ה מה משפטה ומכ מעשיה, ואעפ"כ חזר ושכחה, שלא היו יכול להפריד מדליקות בעולם העליון ולעסוק צענין גשמי, עד שאמר לו הקב"ה לך אלא כללל וזהו יעשה אותה, ואמר כלללל ומיד עשהה. אכן לא צבור כך עשה כללל את המנורה כדי שיהיו מדליקין זה צבהמ"ק, אלא כדי להראות למשרשי' מנורה גשמיית מזהב, וכאשר עיניו נזכרה יחזו מנורה זו יקל עליו לעשות כיוול צה. אך צאמה לא הועיל לו שגם אחרי שראה המנורה עשה כללל לא ידע לכוון איך לעשותה מגולל דליקותו צצוכה"ע, עד שאל"ה הקב"ה עול ככר וזהו והעליכיהו לאש והיה נעשית מאלה. והשתא חו לא יסתור צ' המדרשים להדוי, דתרייכו חיתנייכו צחתלה עשה כללל את המנורה כדי שיעשה משרשי' דוגמחה, ואחר שלא היו משרשי' יודע לכוון לעשות כיוול צה עשהה הקב"ה.

ובזה יתבאר גם מה שהודיע הכתוב צפ"י זו חז מעשה המנורה ואין כאן מקומה לנאורה (קושיא ה'), אמנם לפי שקדם הכתוב לומר בהעלותך את הנרות, וכפירשי' ז"ל שהלכד עולה למעלה, שזה מורה על גודל פעולה דולקת המנורה להדליק את המנורה העבורה שהוא לה מול ופנים צמשכן שלמעלה, ע"כ ספק למה עשה המנורה, שאף עשייתה של מנורה

יבין ושל חשד גם יחד, שהיו הולכין ומסבין במהירות גדולה מאד, עד שבשכס ימים כלכו מה שכולכים היום בשנה שלימה, ורק לאחר חטא אדמ"ר חשש כחן והם הולכים לאט. וכן יש עוד הרבה שינויים במעשי שנשתנו ע"י החטא, ותשש כחן ע"י עוונות הדור. ובפרט בדורות האחרונים שנחלשו מאד בטבעיים, וא"א לדמות כלל טבעיות הדורות הראשונים לעצמם של דורות אחרונים כמבואר כ"ז בפוסקים.

והנה במד"ר פ' ראה (פי"ג) איתא מפי עליון לא תלא הרעות והטוב (איכה ג') אלא מאלוה

הרעו צלה לעושי הרעו והטובה צלה לעושי הטובה. וכוונתו ע"ד שציר המכרש"א ז"ל (מכות דף י') מאמרים בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, דמכל מחשבתו של אדם נצרך מלאך ממחשבת מלוא נצרך מלאך טוב ואילו ממחשבת עבירה נצרך מלאך רע, וזה בדרך שאדם רואה לילך וכו', דאזתא המלאכים שגברו ממחשבתו מוליכין אותו למקום שבי' צרואו להלך. וא"כ נמצא דכל השינוי בעצם הנצרכה ותשות הכח שיש בנצרכים הכל בא מחמת מעשי בני אדם שהחטא גורם השתנות במעשי בראשית. אמנם כאן בעולם החתחתון אין יודעין ואין מרגישין עד היכן הפגם גדול, ועד כמה החטא גורם בעולמות העליונים, אבל בשמים שם נראה בעליל שכל השינוי ותשות כח שיש בנצרכים הכל הוא ע"י מעשי בני אדם.

וזה ביאור המדרש שיכיו ישראל אומרים להקב"ה אין לנו יודעים מי קלקל בני ומי שינה בני אם ישראל קלקלו לפני המקום ואם המקום שינה בהם בישראל, פ"י שלא יהיו משיגים עד היכן מגיע כח החטאים שגרמו לקלקל במעשי בראשית, על כן יהיו תמכים על סיבה הקלוקל ותשות הכח. כשהוא אומר ויגידו שמים זקרו הוי ישראל קלקלו לפני המקום ואין המקום שינה בהם בישראל. כי למעלה בשמים שם מודע עד היכן מגיע הפגם מחמת החטאים, ושכל השינויים בעצמי הנצרכה הם מחמת קלקול הדורות.

ובזה יתבאר לנו מה שפירש"י ז"ל להגיד שצחו של אבותינו שנה, שלא גרם שום שינוי ותשות

ה' כינאל בה באופן רס וינאל מאד, שחלילה נעשה ע"י שהרבה לו הקב"ה למשה ממורה מאד, וע"י כן נתלכב משרע"ה כ"כ ונתדבק בקדושה עליונה עד שלא ה' באפשרותו לרדת ממדריגתו ולעסוק בעשיית ממורה גשמית, ולכן עשה את הממורה ולא פירש מי עשהה, דכיון שלא ה' משרע"ה יכול לעשותה נעשהה מאלוה ע"י הקב"ה. וכינאל צוה היתה פעולה אחרת שה' מדליק למטה ופועל בכך שחלק מאלוה הממורה למעלה.

באופן אחר יתבאר דברי רש"י ז"ל ויעש כן אהרן, להגיד שצחו של אהרן שלא שינה. והנה איתא במדרש ילקוט פרשת האזינו עתידה כנסת ישראל שתעמוד לדן לפני המקום ואומרת לפניו רבש"י איני יודעת מי קלקל בני ומי שינה בני אם ישראל קלקלו לפני המקום ואם המקום שינה בהם בישראל כשהוא אומר ויגידו שמים זקרו הוי ישראל קלקלו לפני המקום ואין המקום שינה בהם בישראל שנה' איני יודעת מה אומר דרשני, ולכאורה פליאה נשגבה היא שיאמרו ישראל בדברים האלה איני יודעת מי קלקל בני ומי שינה בני, ובי י' הוה אמינא בעולם שהקב"ה שינה בישראל, הלא פשיטא היא שבעוונות קלקלו ישראל לפני המקום ז"ה. וזה הראי' שמצינו מדכתיב ויגידו שמים זקרו אינה מוצנת לכאורה, דאם כוונתו להביא ראי' על זדקת הקב"ה כמה מקראות יש שכתוב בהם מפורש זדקות ה', כגון זקוק ה' בכל דרכיו, וכן משפטי ה' אמת זקרו יחדיו וכיו"צ הרבה, ומדוע מייחתי ממקרא זה דוקא.

אכן יתבאר דהנה ידוע שבעוונות הדור נעשה שינוי גדול בכל הנצרכים, וכמבואר בספר"ק כי קודם חטא אדמ"ר היתה תנועת הגלגלים וסדר מהלכין נכח גדול ובמהירות רבה, והאריך בזה בספר יערות דבש להשוות דברי ר"א ור"י דמר סבר בחשד נצרך העולם ומר סבר צניסן נצרך העולם ולא פליגי במציאות אלא שניהם זקרו יחדיו, כי במשך שש ימים הללו שנצרך העולם סבבו וכלכו המלות של

כח במעשי בראשית, כי היו מעשיו בתכלית השלימות לשם השי"ת בלי שום פניה, על כן ה' כח מלכותו גדול מאד ומשאר כח זה נלחץ מכיוון שעשה להשגה. וכמו שפי' ק"ו זה"ה בייטב לב פ' אמור מאה"כ יראה ה' עבודה עומדת לעד פירוש היראה שביא עובד מכל פניות בלתי לה' לבדו אותה יראה נשאתה נלחץ לעולם. וה"כ ה' מעשה המלצה של אהרן קודם ה' שלימות הראוי שהשפיע בכן כח ותוקף במעשי בראשית לעד לעולם דכ"ז שכת מלכותיו קיים הרי זה מחזק כח הבריאה, וכן.

*

חזקת מבי"ק

ויעש כן אהרן אל מול פני המזורה העלה מרותה כאשר זזה ה' את משה, פירש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שיה. נתקפו כל המפרשים דמאי קמ"ל קרא דכ"י ומב"ח כי אהרן כהן לא-ל עליו יסבה ח"ו ממלכות הקב"ה. עוד ג"ד למה הולך הכתוב להאריך ולכתוב אל מול פני המזורה העלה מרותה, הלא מלומדו ויעש כן אהרן כבר ידעין כי עשה כאשר נצטוו אל מול פני המזורה יאירו וגו'.

(ב) וזה מעשה המזורה מקשה זכר וגו', ראוי להבין מה שסיפר הכתוב כאן אופן עשייתה של המזורה, והלא אין כאן מקומה ללאורה, דבכא לא מייירי קרא אלא במלכות הלקח הכרות ולא בעשייתה של מזורה.

ונ"ל בהקדם לבאר מאמר המד"ר ר"פ בחוקותי הבה"ח תשצתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני וכו' אני הולך והיו רגלי מוליכות אותי לבמה"ד. וכבר תמחו כל המפרשים דזה היתכן שלא קדמה לדוד המע"ה מעולם שום מחשבה טובה קודם הליכה לבמה"ד, אלא מאלוהים נמשכו רגליו לבמה"ד מבלי שיקדים מחשבה טובה למעשה. ובספר צית שמואל אחרון כתב לפרש כוונה המדרש עפ"י מאמרים ז"ל סבדרין (דף כ"ו ע"א) אמר עולה מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, ופירש"י ז"ל, לישנא אחרינא

מחשבה שאדם מחשב כך וכך אפשר כך וכך תעלה בידי מועלת להשגת הדבר שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לד"ת, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא, ע"כ. הרי כי עוד צטרם ויקרב האדם לעשות המלצה כבר תחזק עליו תגבורת ה"ה"ה, דמכיון שיש לו מחשבה ללמוד תורה מחייב יארו כנגדו לשמן לו להשגת המלצה בטובה. ולכן לא ראה דוד המלך ע"ה להעלות על מחשבתו כעובד, ולכן לא ראה דוד בבמה"ד, כי ירא לנפשו פן תיכף ומיד יתגבר עליו יארו לבטלו, על כן עשה צחכמה לחשב בדעתו כי הולך הוא לדבר הכשות למקום פלוני ולצית דירה פלונית ואח"כ צא לו לבמה"ד ובתחיל מיד ללמוד תורה, ושוב לא היה כח ביה"ר לבטלו, עכ"ל הבש"א.

ולפ"י זה נמלא והקדמת מחשבה טובה למעשה אית בה גריעותה, שהיה"ר מתגבר עליו ביותר מיד בהודע לו מחשבתו. ולכאורה קשה ממה שמלנו בדבריהם ז"ל שהפליגו במעלת מחשבה טובה הקדמת למעשה המלצה, כאמנם (קידושין ל"ט ע"ג) מחשבה טובה הקב"ה מלפני למעשה. והכי נמי מוכח ממה שפירש"י ז"ל צ"י צא (והוא דרשא המכילה) וילכו ויעשו בני ישראל וגו' מכיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם כאילו כבר עשו, הרי כמה גדולה מעלת מחשבה טובה שאף במקום שלא זכה לעשות המלצה צפועל מלפנין לו מחשבתו הטובה, כאילו עשה צפועל, ולפי מה שנתבאר לעיל נמלא דגריעותה היא אם יקדים מחשבה למעשה, דגורם דזה שלא תחזק מחשבתו.

ואמ"ל עפ"י מש"כ המפרשים ז"ל (עי' ש"ך עה"ח) עה"פ אם תחקתי תלכו ואח מלכותי תשמרו יגו', דהכוונה שחביו יושבים ומלפנים מחי חצא המלצה לידכם ותקבלו עליהם קבלה בלב לקיימה כשצבא לידכם, וז"ש ואח מלכותי תשמרו מלי ואביו שמר את הדבר, אזי ועשיתם אותם מעלה אני עליהם כאילו עשיתם אותם, ובסופו של דבר תצו לקיימם ולקיימם צפועל, ע"כ. מבואר מה כי העיקר הוא שיקבל האדם על עצמו קבלה אמיתית לקיים מלכות הבוית"ש ואז ה' לו צעורו שיוכל להוציא זממו הטוב מכת אל הכיעל, ולא ישלשע בו הוצר

עשו מלות ה', היעלה על הדעת להסתפק אם משה ואהרן קיימו המצוה. אמנם לפי מה שפירש"י ז"ל על אומרו ויעשו בני ישראל וגו' שקבלו על עצמם לעשות יוצן, דהנה לכאורה היה מקום לומר דכא ולאמרו שיעשו ויפה הוא לקבל על עצמו בקבלה אמיתית לקיים מלות ה' דבר זה אינו כי אם בכלנות ישראל, שפ"י הקבלה בלב ה' יגמור בעדם שיזכו לקיים בפועל, משא"כ משה ואהרן שאין לה גדולים במעלה בישראל כמותם דמי לנו גדול ממשה, ואהרן שקול במשה, וכיון שפ"י גדלה מעלתם גם יאמרו מתגבר עליהם ביתר שאת ועו, ולכן יתכן שהיו יראים לקבל עליהם חיוב ומיד לקיים המצוה, כדי שלא יתגבר ה'ה"ה לבעולם. לראת העיד הכתוב בן עשו, ופירש"י ז"ל אף משה ואהרן בן עשו שקבלו עליהם מיד לקיים מלות ה' כשיגיע לידם. והא דלא חששו מהתגברות ה'ה"ה, היינו משום דמדה אחרת היתה להם שהשלימו את עצמם וזיכרו את גופם כ"כ, עד שלא היה ציבורי כח למונעם ולבעולם מקיום המצוות, כמדת מספח"ק.

ומערתה יתבארו היעז דברי רש"י ז"ל (קושא א') ויעש בן אהרן, להגיד שצחו של אהרן שלא שיה. דהנה אפ"ל צ"ה הכתוב ויעש בן אהרן ש"ד שפירש"י ז"ל צ"ה צ"ה וילכו ויעשו בני ישראל שקבלו על עצמם לעשות, וה"ה פירשו שקבל אהרן על עצמו לקיים מלות הדלקת המנורה כשיגיע זמנה, ומפרש רש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שיה, דממה שקבל על עצמו במחשבה תחלה אחת שומע גדולתו של אהרן, שהיה כבר צמודיגה גבוהה כזו, שזיכר גופו והשלים את עצמו ולא שלט בו יתה"ר כלל, ולכן לא היה לר"ך לשנות ולחשוב מחשבה אחרת כדי להטעות את יצרו, אלא ויעש בן אהרן שקבל על עצמו במחשבתו לקיים המצוה. ומפרש הכתוב והולך שעל הקבלה בלב הוא מתכוון, צאמרו אל מול פני המנורה העלה נרותיה, "כאשר" לזה ה' את משה, ויהיה פירוש היית, "כאשר" מיד, וה"פ אל מול פני המנורה העלה נרותיה, שקיים המצוה חיוב ומיד צעת אשר לזה אחת ה' אל משה, דמכיון שקבל על עצמו בקבלה גמורה בלב במחשבתו הטובה, כאילו כבר עשה.

ומה שסמך לכאן אומרו זה מעשה המנורה וגו', אפ"ה רבותינו ז"ל דרשו שנתקשה משה

הרע ח"ו, ואף שילכו מכבד עליו ועומדים לנגדו מניעות שונות עכ"ל ה' לא יעצמו בידו, אלא יעמוד על ימיו עדי יזכה לקיים המצוה בפועל כאשר עם לבבו הטוב. זה כוונת אומרו ז"ל מחשבה טובה הקצ"ה מנרפה למעשה, שאם הוא מקבל על עצמו במחשבה תחלה קבלה אמיתית לקיים מלות ה'ה"ה אזי הקצ"ה מנרפה ומצוה לכלל מעשה בפועל.

ועד"ו יתבארו דברי רש"י ז"ל צ"ה צ"ה ה"ל וילכו ויעשו בני ישראל וגו' מכיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו, וכמו שיתבאר דמכיון שקבלו על עצמם בקבלה גמורה לקיים מלות ה' שוב לא היה להם להתייר מהתגברות ה'ה"ה, ולכן נחשב אלם כאילו כבר עשו.

אכן הנה ידוע דבצני עליה ה'ה"ה מתגבר ביתר למנעם מלעשות רצון ה'ה"ה, כאמרם ז"ל (סוכה י"ב ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ור"ך לזה סעד גדול לכל יפול ברשותו ח"ו. ולכן אם אירע אלל גברא רבה שלא היה יכול להוציא מחשבתו הטובה מכה אל הפועל מחמת שהתגברו עליו מאד מניעות יצרו הרע, אזי הקצ"ה מעלה עליו כאילו קיים המצוה בפועל, כאותה שאמרו חשד לעשות מצוה ונאמם ולא עשה הקצ"ה מעלה עליו כאילו עשה, שהרי שוב אין המניעה לקיום המצוה מצדו אלא שהיה אנוס ע"י יצרו שהוא גדול הימנו.

והנה דוד המעי"ה לזר גדולת מעלתו היתה אללו התגברות גדולה מאד של ה'ה"ה (עד שזכה בצחיה ולצי חלל בקרביו כאמרם ז"ל שברגו ליצרו) ולפ"ך ה' התיירא שלא יוכל להוציא זממו אל הפועל פן יתגבר עליו ה'ה"ה למנוע מעשיית המצוה, לראת שעה צחכמה כ"ל להערים על יצרו שיחשוב כי הוא הולך לדבר הרשות וצחצחולה זו ניזח את ה'ה"ה ויהיו רגליו מוליכות אותו לביחמ"ד, ואין מעכב בעדו.

ועפ"ז אפ"ל דברי רש"י ז"ל ה"ל צ"ה צ"ה עה"פ וילכו ויעשו בני ישראל כאשר לזה ה' את משה ואת אהרן בן עשו, אף משה ואהרן בן עשו. ותמיה כל המפרשים מה רבותא הוא זו שמשה ואהרן

היינ' לכאורה אין לורך לחזור ולכוידע מעשי המעורה
בפרטות.

(ד) במדא'ה אשר הראה ה' את משה בן עשה את
המעורה. פירש"י, מי שעשה, ומ"א ע"י הקצ"ה
נעשית מאלוהי, ע"כ. והדברים מבוארים יותר בתחומות
דרכי איתא בתחומות. מקשה זכב, מהו מקשה, כלומר
מה קשה היא לעשות שהרבה יגע משה עד שלא עשה
המעורה וכו'. כיון שנתקשה אחר הקצ"ה למשה עול
כבר זכב והשליכו לאש וכו', מה עשה משה נעול
את הכבר והשליכו לאור וכו', מיד יתא' המעורה
כתקופה לכן כתבי וכו'. בן עשה משה אין כתבי
כאן, אלא בן עשה סתם, מי עשה הקצ"ה, לפיכך
א"ל הקצ"ה להזכיר את אהרן להדליק שגא' בהעלותך
את הנרות וכו', ע"כ. ולריך ציבור להבין מהו ענין
הקושי שנתקשה משה במעשה המעורה, והלא כל אומן
היודע לעשות זכב וזכספ' אס יראו לו מעשית
ודמות חבנית נורמה של מעורה יוכל לעשות אחרת
כיואל בה, וחזין שבנית שני עשו מעורות של עץ ואח"כ
של כסף זהב חבנית המעורה שצמסכן. והרמב"ם
ז"ל בספר הי"ד (הלכות כלי המקדש) מפרש נורת
חבניתה של המעורה לכל פרטיה ודקדוקיה, הרי כי
לא נפלאים מעשית ואינם משללים מהשגת האדם,
ומדוע איפוא ה"י משרע"ה מתקשה כ"כ ולא ידע
לעשותה, אף אחרי שהראה לו הקצ"ה אחרת כיואל
בה עד שהולך הקצ"ה צעמו לעשות אותה.

(ה) גם ראו להבין מה שמסיים התחומות בן עשה
הקצ"ה לפיכך א"ל הקצ"ה להזכיר את אהרן
להדליק, ולכאורה משמעות הדברים יגיד דישנו ציון
עטס דהיינו טעמא שזיב הקצ"ה את אהרן להדליק
משום שנעשה המעורה ע"י הקצ"ה צעמו, והך
מילתא תמיכה היא לכאורה, דכי האם הזכרת מזה
זו היא רק משום שנעשית ע"י הקצ"ה, ואילו בן
לא שייכא מזהו, וז, הלא חזין דהכנה מותה הדלקת
הנרות ע"י הכהנים, אעפ"י שלא היתה בידם המעורה
הטהורה שנעשה ע"י הקצ"ה, שגמח צומן החורבן
כדאיתא צממא, וא"כ לריך ציבור להבין כוונת
התחומות, לפיכך, אמר לו הקצ"ה להזכיר את אהרן
להדליק דהיינו מיתת עטס הוא.

במעשה המעורה עד שאל' הקצ"ה עול ככר של זהב
והשגל לאש והיא נעשית מאלוהי, הרי שמשרע"ה לא ה"י
יכול לקיים צעמו ממות השי"ת לעשות את המעורה,
כי אם ע"י שהקצ"ה עצמו, ואעפ"י היתה נעשית
המעורה נקראת על שמו. ומשרע"ה סמכו הכחוב להכח
להשמיטנו דהדלקת המעורה היתה ג"כ בדרך זה,
דאף שקבל אהרן על עצמו לקיים מות ה' כאשר
נאמרו, מכל מקום היו לו מניעות גדולות מהתגברות
היח"כ, אך השי"ת הכי צמורו שלא יוכל לבעול
בתחולותיו, ומ"מ נקראת על שמו כשם שנעשית
המעורה נקראת על שמו של משה. וזה שרמז הכחוב
ויעש בן אהרן וגו', ואף שהקצ"ה עצמו קרא הכחוב
המורה על שמו, כאשר נזכר ה' את משה במעשה
המעורה, ודוק.

דבר אל אהרן וגו' בהעלותך את הנרות אל מול
פני המעורה יאירו שבעת הנרות. ידוע מה
שהקשו המפרשים על פירש"י ז"ל דאל מול פני
המעורה היינו הנר האמנטי, שאלו היו פונים שש
ראשי הפחילות, דלפי זה הול' יאירו שש הנרות,
שהרי הנר האמנטי זקוף ועומד ורק שש הפחילות
פונים אל מול פני המעורה, שהוא הנר האמנטי כדברי
רש"י ז"ל

(ז) ויעש בן אהרן אל מול פני המעורה וגו'. בספרי
איתא עשה לה מול ופנים, ולריך ציבור.

(א) וזה מעשה המעורה מקשה זהב עד ירכה עד
פרכה וגו'. נתקשו המפרשים למה לורך חזר
הכחוב לפרע כאן מעשית של מעורה דמות חבניתה
ואורחה, אחרי שכבר כתבינו קרא צלר היעצ צפ'
חרומה וצפ' ויקהל, כי שם מקומה בפרשיות שהכחוב
מדבר במעשה המשכן וכליו, ומה עטס חזר ופירש
מעשה המעורה בפרשה זו שעיניה ממות הדלקת הנרות,
ואין כאן מקומה, כשם שלא הולך הכחוב לחזור
ולפרע מעשה המוצח בפרשה ויקרא כשזיב על
מעשי הקרצנות, וכן צלר כל הכלים לא הזכיר הכחוב
פרטי מעשיתם כשזיב על השיירות אשר ישרתו בהם.

(ח) במדרש הנעלם (הציאו ק"ו זל"ה"ה צ"ש"ה פ' תורה מספר יחיד הישר) איתא, אלמלא לא העיר ה' את רוח הכהנים שדילקו שמן זית אזי אבדה פליטת יבודה, ע"כ, וכוה פלאי.

ונראה לומר בציאור הענין עפ"י מה שפירשנו (בדרושים לחנוכה) המדרש הנ"ל (קדושי ו') שנחמו הקב"ה לאהרן והקרבנות אינם נוהגות אלא בזמן שבהמ"ק קיים משא"כ הכרות לעולם, והכוונה שהמנוחה עומה שהיתה דולקת בצית המקדש באותו יום שחרב הבית נגמרה בעודת דולקת, ועדיין היא דולקת והולכת במקום גניזתה, שהרי המקדש נחרב לעת ערב, כדאיתא בירושלמי לעת ערב היתה זו אל האור, ועד שלא חרב הבית היו הכהנים נלצים על משמרתם ועושים כל עבודות שבמקדש, וא"כ מכיון שהדלקת הכרות מנחה לעת ערב לפני שקיעת החמה, עדיין הספיקו הכהנים לקיים מצוה הדלקת באותו יום, וכשגברה יד השונאים ונכנסו למקדש נגמרה המנוחה מעייסה, כדחק דיומא, ומסתברא שכן נגמרה בשלימותה כמות שהיא דולקת, ועדיין היא דולקת ומאירה, ועוד תוסף להדליק ולהאיר עד שיצנה הבית השלישי במהרה.

ואין זה דבר תמוה ורחוק מן השכל כ"כ שהיה המנוחה דולקת זמן רב כ"כ, מבלי שיחיה זה שמן למאור, דמצינו כיוצא בזה גם בזמן הבית, דכתי איתא בתנחומא פרשת תזריע, א"ר חנינא סגן הכהנים אני הייתי משמש בבמהמ"ק ומעשה נסים היה במנוחה משכיו מדליקין אותה בראש השנה לא היתה מתכבה עד שנה האחרת, ופ"ה לא עשו הזיתים שמן התחילו הכהנים לזכות א"ר חנינא סגן הכהנים אני הייתי בבמהמ"ק ומלאחי מנורה דליקת יותר ממה שהיתה דליקת כל ימות השנה, ע"כ. מוצאנו מה כי היה כן דבר רגיל במנוחה שנעשה זה לעשות האורך גם זה שהיה דולקת והולכת בלא שמן זמן זמנים טובא. וז"ל אין צדק פליאה גדולה שהמנוחה עדיין דולקת והולכת במקום גניזתה, כי המשך זמן דליקת נרות המנוחה תלויים בגדול קדושת הנרות, וכיון שהמנוחה נגמרה ומונחת במקום קדוש ונשגב תקיף מאד כח הקדושה יתעורר זמן הארת נרות המנוחה עד שיצנה

(ו) במדר"ר (הוצא ברש"י) איתא וז"ל את מנאל י"א שבעים הקריבו ואהרן לא הקריב עם הגשמים והיה אומר אזי לי שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שצטו של לוי א"ל הקב"ה למשה לך אמור לו לאהרן אל תחירא לגדולה מזו אתה מתוקן וכו' הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הם נוהגים אבל הכרות לעולם אל מול פני המנוחה ואיורו. גם בילקוט מוצא מאמר זה בשינוי לשון קטן יע"ש, וכבר נתחבטו מפרשי המדרש בכונת המאמר, שהרי משחרב בהמ"ק ובטלו הקרבנות אף המנוחה נגמרה, ובטלה מצוה הדלקת הנרות, ומה זה שאמר שהכרות קיימות לעולם.

(ז) **הבעל** הטורים ז"ל כתב בצפרארואותיו בפרשת תזריע עה"פ כתיב למאור להעלות נר תמיד, דכתיב, "כתיב רמז ח"י ות"כ שנים שבהם היה נוהגת מצוה הדלקת המנוחה, והם שנות בית ראשון ובית שני, שבהם היו מדליקין את המנוחה בצית המקדש. וכתב עליו ק"ו זל"ה"ה צ"ש"ה משה שדכריו קשים מאוד, שהעיקר חסר מן הספר, דהיינו הדלקת המנוחה בצית השלישי שיצנה במהרה דימויו לא מאלו לפי"ז רמז בפסוק. והוא ז"ל כתב לתוך דברי הצעה"ט ז"ל באורך עפ"י משל, ותו"ד דב' המקדשות שצני וחברו היו הכנה לצית המקדש השלישי שיצנה במהרה, דאילו לא צ' המקדשות לא היה כח בארץ הגשמים לסבול קדושת בהמ"ק השלישי אשר כוננוהו ידי יוצרו ית"ש, אכן נכח קדושת העבודה עבודת הקדש הקרבנות וכו' שהיו צ' מקדשות שחרבו כמה מצוה שנים קתה הארץ איכות רוחני וקדושה ופלאה ומעשה חובל לסבול קדושת הבית השלישי מעשי ידי יוצר צדיקהמ"ק שלמעלה. ובזה יוצאנו מה שרמז הכתוב בתיבה, "כתיב" למאור כדברי צעה"ט שרומז על כל אותם השנים שבהם צהם הדלקת הנרות צני המקדשות, וזה הרמז על זה בתיבה, "כתיב" שיכתתו אלו המקדשות, ושמה תאמר א"כ הוי פועל ריק ח"י לאת אמר להעלות נר, "תמיד", כלומר שדבר זה נרדף להעלות נר תמיד, היינו בצית השלישי שיהי נחי ותמיד, עכ"ל בקצרה, יעיי"ש. ולדרכנו יתבאר דברי צעה"ט ז"ל הנ"ל באור"א קטן בדבועין מימר לקמן בבעיית.

ומכיון שכן הגרות הוא המאזר ומשפיע להביא את מלך המשיח, תחבנה השפעה זו הנמשכת מגרות המעורר מול פני המעורר, שהרי כוחו נמשך ובה המשפעת המעורר. ועל פי זה יהיה ביאור הפסוק אל, "מול פני" המעורר, כלומר אל הכוונה והתכלית הנמשכת והשפעת מעוררה של מעורר, דהיינו אורו של מלך המשיח יאזרו שצעת הגרות, שכן שצעת הגרות דולקות והולכות ממשיכות ומשפיעות האור להביא בזכות אותם הגרות את מלך המשיח.

ויובן גם בספרי ע"פ יועש כן אחרן אל מול פני המעורר העלה גריותו, עשה לה מול ופנים. פי' שהי' אחרן בגדול קדושתו מתכוון בדלקת המעורר להמשיך השפעת האור אל מול פני המעורר, שהוא אורו של מלך המשיח הנמשך ובה מהאור המעורר. ומשמיעו הכתוב צוה גדולה מעלתו של אחרן קדוש ה', שמתכוון בדלקת הגרות בכל הכוונות הראויות לכוון להמשיך באמצעות מאורה את אורו של מלך המשיח.

בהמ"ק השלישי. וזהו שהבטיחו הקד"ה לאחרן שהגרות לעולם קיימות היינו שהגרות שהדליק הכהן צבית המקדש נאחזו יום שמרז עדיין לא כבו, אלא הם דולקות והולכות מאלו ועד עתה צלי הפסק, וא"כ מצות הגרות לעולם קיימת, והכן.

ובדרך זה אפ"ל כוונת המד"ה פי' תאור (ס"ח) א"ל הקב"ה למשה אמור להם לישראל בני צעור"ו הייתם זקוקים לאור בהמ"ק ומדולקים נרות צתורו אל לעור"ב צרכות אותו הנר אני מצוה לכם מלך המשיח שהוא משול כנר שנאמר (תהלים קל"ב) שם אלמית קרן לרוד ערכתי נר למשיח. ולדבריו מוכן היטב כיצד תועיל זכות מצות הדלקת הגרות להביא לימות המשיח, כי עדיין מצות הדלקת הגרות קיימת אף בהצבעה"ק צתורבנו, שהמעורר דולקת וסומרת במקום גיחתי, וגדול זכות המצוה הנמשכת צלי הפסק בכל זמן הגלות, וכמה יפה להביא לימות המשיח שהוא משול כנר.

והנה ידוע מדבריהם ז"ל (פי' סנהדרין ז"ח ע"ב) שכל דור ודור ישנו בעולם אחד מצני הדור שיש לו נילון נשמה משיח, ואם זוכין ישראל שגיג כנר זמן התיקון השלם אזי תופיע עליו הבהובת וגבה עליו רוח ה' ויבא ויגאל את ישראל, ועד שלא הגיע הזמן הראוי לגאולה אין אהנו יודע עד מה מי הוא המעורר לגאול ישראל, ולא עוד אלא שאף הוא בעצמו אינו יודע ומשיג שהוא עתיד להיות הגואל, וכאשר נן ה' בגואל הראשון משה רבינו עליו השלום שבערם נגלה אליו הקב"ה לגאולו לגאול את ישראל לא ידע שהוא עתיד להיות הגואל, עד שנגלה עליו הקב"ה צפנה ושלוו להוליו את בני ישראל מארמ"ל.

ולפי זה אפ"ל עוד דמכ שנתנו הקד"ה לאחרן שכן הגרות לעולם קיים כנ"ל מונח עוד כוונה, שזכות הגרות דולקות והולכות במקום שבו הם גיחזו מעורר כוחו של מלך המשיח שהוא מוכן ושמד להתגלות בכל דור ודור אם יהיו ישראל ראויים, ונמנה גדולה היא זו לאחרן שכוונו של מלך המשיח נמשך ובה מפעלת הדלקת המעורר כנ"ל בתחומות, שזכות אותו הנר יבוא מלך המשיח שהוא משול כנר.

ובזה מובנים היטב דברי רש"י ז"ל ויעש כן אחרן להביד שצחו של אחרן שלא שיה, כי אמנם שכן גדול ומעלה יתירה הגיד הכתוב צוה, שהי' אחרן מתאמץ לכוון כל אותם כוונות רמות ונשגבות ששהא הדלקת הגרות עושה פעולתה בגבחי מרומים, להמשיך ולהביא צרכות אותו הנר את מלך המשיח. ומעיד עליו הכתוב ויעש כן אחרן וגו' שלא שיה מן הכוונה הראויה כמלא נימא, אלא היחה מתחצתו שלימה ולרירה כמלוכה עליו מפי ה', וזה שכן גדול על אחרן יגיד, כי צעניינים רמים ונשגבים ככוונות וסודות לרין ואיריות גדול מאד שלא להכות צד מה מן הכוונה הראויה, וכלי הבאי ואולי תעלה בידו של האדם להעמיק צמחשצחו להביג ולכוון על הכוונות הראויות, לכוון ולקשר מתחצתו בשרשי הכוונות, כי צניקל יתכן לעשות ח"ו, ומה גם צענין נשגב עליון נורא זה להמשיך השפעת המלך המשיח, ואעפ"י לא שיה אחרן כמלא נימא, ולא הכה מן הכוונה הראויה, אלא אל מול פני המעורר העלה גריותו כאשר ליוה ה' את משה, שקיים בשלימות מצוה ה', ומתכוון בה כל הכוונות הראויות לכוון.

נשגב וכו', עמל"ק. ולדרכנו יתכן שהדבר העליון והסוד הנשגב הרמוז בה הוא סוד הגאולה, ועל כן ה' אהרן מזרח צמורה זו ציורת לעשותה הוא בעצמו ולא הניח שידליק את המנורה אחד מבניו אעפ"י שהדלקה כשרה אף צור, דמכיון שרמוז בה סוד הגאולה התלוי בהדלקת המנורה כמאמ"כ ערכתי נר למשיח, על כן ראה אהרן להסתיר הדבר כל מה דאפשר. כי ענין הגאולה מליצא לפומא לא גליא, וכל מה דאפשר יש להסתיר הדברים ולסכותם.

ועפ"י הדברים האלה יצין היטב לשון התחנומא (קושיא ד') כן עשה וגו' מי עשה הקציה לפיכך אל"ה הקצ"ה להזכיר את אהרן להדליק שנאמר בבעלותך את הנרות, דזה לתת טעם על שאינו הקצ"ה לאהרן עלמו שידליק, ולא הזכיר צמורה זו בניו, כדרך הכתוב בשאר מלאות כהונה, דהיינו טעמא לפי שהקצ"ה בעצמו עשה את המנורה, ולא נעשה ע"י משרע"ה, משום שרמוז בה ענין הגאולה שאינו אלא ביד הקצ"ה לבדו, ומשום שרמוז בה סוד נשגב זה לפיכך אמר הקצ"ה לאהרן בבעלותך את הנרות, דהיינו שיח"ה הוא בעצמו המדליק, כדי להסתיר כפי האפשר ענין זה שבו מקשר סוד הגאולה, וכמו שנחבא בדברי הרמב"ן ז"ל.

ומעתה יתיישב מה שחזר הכתוב להודיע פרטי מעשים של מנורה, אחרי שכבר הודיע אותנו כל זאת בפרשת תלוא (קושיא ג') דהכוונה בזה כלפי שאמר הכתוב דבר אל אהרן ואמרת אליו, ולא הזכיר בניו כלל כדרך הכתוב בכו"מ לו את אהרן ואת בניו וגו', וכדאמרינן שרמוז לו הקצ"ה בזה שיח"ה הוא עלמו שוסק בהדלקת המנורה ביומו ולא ייתנה לאחרים לעשותה, על כן בא הכתוב כמבאר סיבת הדבר שכל כך הוא מחזיר את אהרן שיח"ה הוא בעצמו עוסק בה, באמר אל מול פני המנורה יאירי שבעת הנרות, וכמבאר שהדלקת המנורה משפיעה לקרב קץ הגאולה, ולהביא לימות המשיח, ומפרש הכתוב והולך עד כמה גבור ענין המנורה, ועד היכן עומק הסודות העליונים הרמוזים בה מענין קץ הגאולה, שכרי זה מעשה המנורה מקשה וגו', וכמו שדרשו ז"ל מתקשה בה מלא ולא היה יכול לעשותה

ועפ"י מאלו ציור נכון למאמרם ז"ל שה' משה מתקשה במעשה המנורה ולא היה יכול לעשותה עד שמעשה הקצ"ה, ויליף לה מדכתיב בן עשה את המנורה ומי עשה הקצ"ה. דהנה בכל דבר שבעולם הרשות נתונה לבני אדם לעשות פעולות והשגדלות בדרך הטבע כדי לגמור מעשהו ולבא אל תכלית הפעולה אשר הוא חפץ לעשות, ולא עוד אלא שחובה על האדם להשגדל ולעשות פעולות בדרך הטבע, ואין לו לסמוך על נס שחזן לדרך הטבע, וכמו שמאמ"כ וצריחך בכל אשר תעשה, וזאת בענין הגאולה שאיסור מורא הוא לעשות פעולות והשגדלות לקרב זמן הקץ, ואנו מוזכרין על כך בשעשועות חמורות. כי ענין הגאולה לא נמסר לבני אדם כלל, ואף לא לגדלים ואין הדבר מסור אלא ביד הקצ"ה לבדו, ובשעה שחבא הכח והעוצה אשר יתנה לגאולה יתלה לנו את משיח דקדונו, מבלי שתקדים לכך איזו השגדלות מבני אדם, שאינה מקרבת אלא אדרבה מרחקת את קץ הגאולה.

ולא זאת לפי שמעשים של מנורה מכונים לקרב ביאת משיח, היה משרע"ה מתקשה בה ולא ידע לעשותה על מחכונתה, מפני שכל העניינים שבהם תלויה ביאת המשיח אינם מסורים ביד שום בריה, ומה שאיזה הקצ"ה בראשונה לעשות את המנורה, אפשר שהוא כדי שיקבל שכר עוב על מה שה' טורח ומתייגע בה, שהיה משגדל לעשותה ולא עלתה בידו, ומתוך שעמל ומתייגע בה היה נקראת על שמו, ומעלה עליו כאלו עשהה הוא בעצמו. אבל באמת לא ראה הקצ"ה שהיא המנורה נעשית ע"י משרע"ה, כ"א ה' צלחן העליון יח"ש לעשותה בעצמו כביכול, משום שהמנורה היא ענין עמוק וגבור מאד, שבו תלוי סוד הגאולה שלא נמסר לשום אדם לעשות אחר פעולה שהיא לקירוב הקץ, אלא לר"ך להמתין ולנפות לישועת ה'.

ודאמתא להכי יתבאר לנו דברי הרמב"ן ז"ל עה"פ ויש כן אהרן וגו', ח"ל, לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו ואעפ"י שהמלאה כשרה בבניו כמ"ש יערוך אותה אהרן ובניו, אבל היה הוא מזרח צמורה הגדולה הזאת הרומזת לדבר עליון וסוד

עד שעשאה הקב"ה, כדמסיים קרא בן עשה ולא פירש מי עשאה, ומכאן תשכיל לדעת שטמון זה סוד בגאולה, וזה לך האות שאף משה איש האלקים לא יכול לעשותה, משום שענין בגאולה אינו מסור אלא ביד הקב"ה בעצמו.

בחורב כל הנחמות שעתיד הקב"ה לעשות לנו, וזוהי המאורזו חיל ונותן בנו כח ויכולת לעמוד בזכוד עול הגלות, ולצפות לישיעת ה'. הבוכה"ע יעזור שזכרה במהרה לקיום כל ההבטחות הכתובות, ובמהרה זכרה לראות בישיעת כל ישראל ובשמחתן בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

הועתק מכת"ק

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה ואירי שבעת הנרות. וי"ד כפפל לישא דקרא דבר ואמרת, דמחל מינייכו סגי. גם ראוי להבין מה ששיע מדבור קשה לאמירה רכה בתוך כדי דבור.

ב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיו כאשר נאמר ה' את משה. קשה דמאמרו ויעש כן אהרן כבר ידענו שקיים המורה כאשר נאמר אל מול פני המנורה ואירי וגו', ולמה הוצרך לחזור ולפרש אל מול פני המנורה העלה נרותיו, ולכאורה סגי במ"ש ויעש כן אהרן, דמיניה הוה ידעינן דקאי על מה שצוה למעלה. גם ל"ב מה שאמרה"כ להבין כאשר נאמר ה' את משה שהוא כמיותר לכאורה, שבהי כבר מוצא בקרא שקיים מלות ה'.

ג ויעש כן אהרן, פירש"י ז"ל להביד שצחו של אהרן שלא שמה. וכבר תמכו כולם דמביני תיסק אדעתן שאהרן הכהן ישנה ח"ו ממלות הש"ת.

ו נראה בהקדם מאה"כ צ"פ העקידה והאלקים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני, ודקדקו המפרשים מה לו להקדים והאלקים נסה, הלא מן האמור להבין צענין רואני שהי' זה נסיון שצוהו הקב"ה לשחוט את בנו יחידו, וחזר לנצחונו אל תשלח ירך וגו', וא"כ ה"י ראוי שיתחיל והאלקים אמר אל אברהם וגו'. ובמדר"ר חיתא עה"פ והאלקים נסה את אברהם ז"ש (תהלים ס"ו) נתח ליראך גם להתחנך, נסיון אחר נסיון. ואירך להבין דמה משמעותו הלא ידענו שהיו לו כמה נסיונות.

ו עד"ז יוצא מאה"כ צ"פ תורה צויוי הדלקת המנורה כחית למאור להעלות נר תמיד, וכמ"ש בעל העורים שרמז זה על משך זמן הדלקת המנורה צ"ב המקדשות שחרבו (עי' קוש"א ז') וזה יכ"י שיעור הכתוב, "כחית" למאור, שואירו נרות המנורה צ"ב המקדשות כנ"ל, וגמר חומר להעלות נר תמיד, היינו להשפיע האור ולקרב צוה בואת המשנה הקרוי נר כמנזאר בתחומות שזכות המנורה מביאה לקירוב קן בגאולה.

ו בזה נצו לציאור הפליאה (קוש"א ו') חלמלא לא העיר הקב"ה רוח הכהנים להדליק שמן זית כבר אברהם פליטה יהודה, בהקדם עוד לדויתא בזהר הקדוש (פ' תשא קפ"ה ע"ב) ח"ל, זמין קב"ה למעבד לישראל כל אינין עבאן דקאמר ע"י נציאי קשט וכו' וחלמלא כל אינין עבאן דקא מחאבן וחמאן כחיצין צאורייתא לא הוו וכלין למיקם ולמסבב גלותא אבל אזלין לבתי מדרשין פתחין ספרין וחמאן כל אינין עבאן דקא מחאבן וחמאן כחיצין צאורייתא דאצטע לון קב"ה עלייהו ומתחמין בגלותהון וכו', עכ"ל. ובה נחצה דבדרינו גדול זכותה ובה של מלות הדלקת המנורה לקרב קן בגאולה, שזוהי כל נחמת ותקוות ישראל, ובזה זה הם מתחמקים לעמוד בתוקף הגלות המר. וז"ב המדרש חלמלא לא העיר ה' את רוח הכהנים שידליקו שמן זית, שהיה מלות הדלקת המנורה, אז ח"ו אברהם פליטה צית יהודה, דכשרואים ישראל כתוב בחורב מלות הדלקת המנורה וברמזים שגרמזו בפרשה, ועד כמה גדול כח קדושת הנרות שעדיין כן דולקות והולכות, וכוחן חזות גדול לקרב קן בגאולה, ובכך הם מתחמקים ומתעודדים בראותם שהם עתידין להגאל ע"י מלך המשיח, וזאת ישיבו אל לבם כי קרוב קן גאולתם, ובהם הם יכולים למיקם ולמסבב חוקף עול הגלות, והיא העומדת לנו בכל אורך גלותינו שנכנסין לבתי מדרשות ורואים

ואפ"ל דהנה רש"י ז"ל פירש עה"פ הלל אהרן אחיך הלוי שהוא ב"י ראויה להיות לוי ואחש כהן, אלא דמפני שסירב בשליחותו של מקום ניעלה כהונה ממנו ונתנה לאהרן, ע"כ הרי שבסביבת החטא נענש שנבחר אהרן לכהן תחתיו, ולפיכך מכיון שאמר לו הקב"ה למשה ואחש הקרב אליך, את אהרן שניעלה הימנו עטרת הכהונה שהי' ראוי לה וניתנה לאהרן ברע צעניו, כי הצין בחכמתו דזה עונש לו על מה שחטא לסרב בשליחותו של מקום, ולזה ברע לו מאד מה שחטא לסרב בשליחותו ולא על ענש הדבר שניעלה העבודה ממנו וניתנה לאהרן ברע לו, כי חזן נפקא מינה לנדיקים בלחץ עבודה הם מלויים, דכל מלויים אינו אלא לעשות תרון בצווי"ת, אלא שברע צעניו סיבה הדבר שצבעורו נעלה ממנו הכהונה כ"ל, וכשיב לו הקב"ה ללחמו קצת מעבדו תורה היתה לי ונתתיה לך, ויוצן עפ"י המצוה צבספ"ק דלפעמים שולחים גם לנדיק חטא קל שיכשל בו, כדי שע"י זה יב"י נשפל צעניו ולבו נשבר בקרבנו, ויעלה אח"כ למעלה יותר גבוהה והוא הקרוי צבספ"ק של נדיקים ירדה על ידו הוא מחמת גודל ענוותנותו ושפלות רוחו, וכמו שפירשו משה קיבל תורה מסיני, פי' מחמת מדת הענוה שלמד מסיני שהוא שפל מכל הברים, ולדי מדה זו להיות עניו בתכלית הגיע ע"י החטא שנכשל בו, כנ"ל.

ויו היתה תשובת הקב"ה אליו תורה היתה לי ונתתיה לך, ומה שזכית שתנתן התורה על ידך היינו מחמת מדת הענוה, וזה הגיע לך ע"י החטא שעשית שעל ידו נשפלת צעניו כנ"ל, וזה נחקררה דעתו.

ועפ"י האמור נצא לבאר הדקדוקים במקראי קדש דקאמר קרא בכפילה דבר אל אהרן ואמרת אליו, שהיו כאן צ' סוגי דבורים, ה"א קשה וה"א אמירה רבה, כי הציור לאהרן להדליק את המנורה היה צב דבור קשה, כי ב"י חושש ומתפחד שלא יגיע ע"י העבודה הזו לידי התנשאות ח"ו כדרך הנדיקים היראים תמיד שלא יכשלו בעבודתם, וכלפי משה אמר „ואמרת" אליו לשון רך כי למשה יב"י זה דברים רבים מה שהציור אליו לאהרן לא לך, שתגלל מתפחד שלא תכשל בתשובת התנשאות ח"ו.

ויתבאר דהנה כך הוא דרכו של הנדיק, דכאשר הוא הולך לקיים מצוה הש"י"ת לבצו נשבר בקרבנו, כי ירא מאד לנפשו שלא יכשל ח"ו במלכודת ה"ה"ר, פן ימנע בידו מלקיים המצוה כראוי. וגם אחרי שעתלה בידו לקיים המצוה כראוי בעזר חלקו, ויכל להגיע לידי התנשאות, ולריך לזה שמירה וזהירות יתירה שלא יפסיד ע"י"ו ח"ו את כל המנוח ויפול ממדריגתו.

ובזה פירשנו הפסוק וילך ב' כאשר כלה לדבר אל אהרן. ואזכרם שצ למקומו, כי גם אחרי שזכה למדריגה גדולה כזו לדבר עם הצווי"ת עם כל זה לא גבה לבו ולא רמו עיניו, אלא ואזכרם שצ למקומו הראשון כאשר היה בתחלה קודם הדבור מבלי שום השתנות כי לא עלתה בלבו שום התנשאות שיפול ע"י זה ממדריגתו ח"ו.

וזה שיעור הפסוק והאלקים נסה את אהרן, צא הכתוב להודיענו שצ מעלת אהרן, דגם אחרי שנתנסה בכל אלו הניסיונות ועמד בנסיון כראוי אעפ"כ ויאמר הנני, ר"ל הנני נלצ על מקומו הראשון כמקדם בלי שום השתנות צמדריגה. וזה יב"י גם כוונת המד"ר זש"ה נחת ליראיך גם להתנוסס נסיון אחר נסיון, פירוש דאחרי שעמד בנסיון כזה שרצה לשחוט את בנו יחידו עוד ה"י לו נסיון אס יעמוד צמדריגתו ולא יצול לידי התנשאות מחמת שעמד בנסיון. וז"ש נסיון אחרי נסיון, דנסיון זה צא מכח מה שזכה לעמוד בנסיון הקודם.

ולבא אל הביאור נקדים עוד לפרש המד"ר (פ' תנזר פל"ז ד') בשעה שאמר הקב"ה למשה ואחש הקרב אליך את אהרן אחיך ברע למשה ח"ל הקב"ה למשה תורה שלי היתה ונתתיה לך. ולכאורה יפלא מה שברע למשה על כוונת אהרן ובי מאי נפק"מ לנדיקים אחתים שכל מגמתם לעשות נחת רוח להקב"ה בעבודתם אחש עבודה הם עובדים, הלא כיון שזה רצונו ית"ש שיהיה אחיו כה"ג והוא ישמש בלוייה ראו לו לשמוח בזה. ותו ראוי להצין מה נחקררה דעתו בתשובתו של הקב"ה תורה שלי היתה ונתתיה לך.

וכי, וצחוד צאדם גדול כיוסף הדיק, ופוק חזי מה שקלסו הכחוד למשה על שעסק בעצמות יוסף כמו שדרשו ז"ל עה"פ (משלי פ"י) חכם לב יקח מלואו, זה משה שכל ישראל נתעסקו בציוה וכו'. וא"כ מן הראוי שעי' שזכו לעסוק במלוא גדולה זו וזי מחמתה לצוא למלוא אחרת, דמלוא גוררת מלוא, ועשה לא בלבד שלא זכו למלוא אלא שנתעלו ממלוא השי"ת מחמת שנתעסקו בעצמות יוסף. ולפיכך צאי בקבולנא בעטנה לודקה למח נגרע, הלא ככה המלוא היינו לריבים להיות מוסיק וכולך. ואפ"ל כי לכוונה זו הקדימו ואמרו אנתנו עמאים לנפש אדם שנתכונו בדבור זה להרבות תמיכתם ולהגדיל מדורת הקושא, דכה ידוע דמלת אדם מורה על מדריגה גדולה, כמו שדרשו ז"ל אתם קרייזים אדם וכו'. וכמו שמוצא בספריק דחי' אדם הוא מגזרת (ישעי' י"ד) אדמה לעליון שהוא מורה על ההתדבקות באין סוף ד"ה. ולעטם זה משונה תואר אדם שלא מלואו בה לשון רבים כמו שיאמר לאים אנשים וכדומה, אבל תואר אדם לא ישתנה ללי רבים לזי מעלתו שמורה על מדריגה עליונה והקירבה בהגדלה אל השי"ת.

וזהו שדקדקו צאמרס אנתנו עמאים לנפש, "אדם" דייקא, כלומר שנתעסקו בעצמותיו של אדם גדול יוסף דיקא, ובודאי שאלו רב צידיו, וא"כ תגדל התמיכה למח נגרע להתעלל מחמת המלוא מלהקריב קרבן ה' במועדו.

ובזה מובן שפיר מה דיליק רבי שכשרים היו וחרדים על המלוא, ממה שאמרו למח נגרע, והיינו בדאמרן שצאו בעטנה לודקה דבעבור שיש צידם מלוא רב זה שנתעסקו בעצמות יוסף דין הוא שחמשך להם עוד מלוא, הרי זה מוכיח שהי' כח המלוא בשלימות, ולא נשתמשו בה לנלא באופן שאינו ראוי, דלילולא כן אין מקום לתמיכתם למח נגרע, דכיון שאינם חסידים על המלוא להניחם למשמרת אלא כהנים היומים ואוכלים שכרה תו לא שייך צהו מלוא גוררת מלוא כ"ל. וזהו שדייקו בספרי לומר, "שחרדים הוי" וכו', כלומר שחרדו על שכר המלוא שלא להוציאו לריק, אלא חכרו ושמרו עליו למען יעמוד שכן חכונ לעת הוצאת דעבודת השי"ת, ולזאת נזיה להם השי"ת

שעשה הדיק להצילו למלוא אחרת, משא"כ הרשע אשר אל תקות השכר עיניו נשואות, והוא מקבל תומ"י שכרו משלם, וכליל קרנא, וכל הזכות של המלוא כבר נאכל ונאבד מן העולם, שזי אין צידו כח המלוא שיוכל לסייע עוד ולהצילו לידי מלוא אחרת.

וביצא צה כתב בסה"ק נועם אלימלך פ' קרח עה"פ ויקח קרח וגו' צן לוי ופירש"י ולא הזכיר צן יעקב שציקס רחמים על הדבר וכו' בסודם אל תבא נפשי וכו', והיכן חזר שמו בזה תיחבסם על הדוכן. ויל"ד על קשיית רש"י ז"ל והיכן חזר וכו', מה הי' קשה אילו לא חזר שמו בשום מקום. ויש לפרש שרש"י ז"ל כיון שקשייתו להורות לנו דבר גדול, כי היה קשה לרש"י בהפסוק מה לנו ליחוסו צן יאבר וכו', אלא פ"י הוא שלקח את היחוס הזה למחלוקתו, וחלק עליהם מחמת יחוסו, ולא זכר את יחוסו של יעקב במחלוקתו שציקס רחמים וכו'. ושורש הדבר שזכות אבות הוא דבר גדול, ועומדת לו לאדם בשעה שהוא רואה לעבוד את ה', שיהיה לו סיועתא מן השמים לעשות המלוא בשלימות, וזאת אינו אלא כשלא לקח מעלת היחוס לזי אחר, אזי בודאי עומדת לו לעבודת הבורא. וזהו שפירש"י ולא הזכיר צן יעקב, וכיון שלא הזכיר שמו על המחלוקת אזי בודאי שזכר שמו לעבודת הבורא, והיכן חזר שמו ומפרש שזכר שמו על הדוכן, והכן. עכלה"ק. המורס מדצה"ק כי אף אם יש ציד האדם זכות גדול מועל עליו לשמרו ולהזהר צו שלא יאבדו חיו' אם ישחמש צו באופן הבטחי נאות, ודוקא באופן זה שלא לקח לו מעלה היחוס לזי אחר, ולא נשתמש צו נגד ריון הביו"ת, אז תהי' אותה מעלה מסייעתו ועומדת לו לעבודת הביו"ת. וכדבר הזה נאמר גם לענין מלוא גוררת מלוא, שאם נכזה ואכל שכר המלוא תיכף ומיד כבר כילה והפסיד אותה לגמרי, ושזי לא יוכל כח המלוא לסייעו בעבודת הבורא ד"ה.

ובזה יתבאר מה שעטנו הטמאים לנפש אדם למח נגרע, דכהו אמרו ז"ל (סוכה כ"ב ע"א) דנושאי אריונו של יוסף היו, וזו היחה תמיכתן דהיכן דמחמת שעסקו במלוא חציבה ויקרה כזו, שהי' מן הדברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה

להקריב פסח שני, וא"כ נמלא דבאמת זכו שתגרור מלוא זו עוד מלוא, דבי"ד בניסן קיימו מלוא הפסח במחצבה טובה שהקב"ה מלפניו למעשה, ואח"כ ב"ד באייר זכו לקיים מלוא קרבן פסח בפועל, והכן.

ואפ"ל עוד ציבור הספרי הנ"ל עפ"י ד"ר במסכת יקדושין (דף ל"ט ע"ב) הרי שעלה לגג להביא לאביו גחלות או לקיים שילוח הקן ונפל ומת היכן אריכות ימיו של זה וכו'. ומסקין שם בגמרא מברכה דע"ז הוב לפיכך לא הבינה עליו המלוא להאילו מניחה, דעבר עזירה צלוחה שבה, דע"ז עשין אף על המחצבה עיי"ש. הרי מה דאף מלוא שמתן שכרה בלד, עכ"ל בהרפור עזירה ח"ו יתכן להפסיד הכל. ולהכי מכיון שצא בעטנת למח נגרע, והנ"ל שטענתם היחה שביד ראוי שחב"י זכות המלוא הגדולה שעשו מסייעתן ומגינה עליהן למשך אותם למלוא אחרת, ומכיון שכתבה תורה טענתם מוכח דטענה לודקה היא, ועל כרחק שבו כשרים וחרדים על המלוא, וזכו לקיים המלוא בשלימות, ולא עלתה בלגם שום מחצבה עזירה והרפור רע ח"ו, דא"כ שדי חיכלא כבולא, דמחצבה רעה עלולה לקלקל זכותן, וכנ"ל בגמרא, וא"כ היו עלולים להפסיד כל המלוא, ומה להם כי נזקקו לבא בעטנת למח נגרע, אלא וודאי שחרדים היו על המלוא.

ועפ"י זה נצא לציבור הפליאה הנ"ל (קושיא ד') דבזכות שאמר יוסף אחי אכלכל אחכס וכו' חייך שנצטילך עושים פסח קטן. דהוב יוסף הדיק אמר דברים אלו לאחיו השבטים הקדושים, כששלחו אליו אחיה פטירה אצרכם אנה שא נא פשע אחיך ותטאחם, ובהתננו אליו לבא יצא להם את הרע אשר גמלו אותו, ועל כך שביד להם יוסף ואחם השבטים עלי לרעה אלקים חשבה לטובה וגוי להחיות עם רב, וישלחני אלקים לפניהם לשום להם שארית בארץ וגוי, וא"כ כ"ל יתכן דאחרי שעשיתי מלוא רבה כזו להחיות את כלל ישראל, איך תחשדוני שאעשה מעשה רעה כזו ח"ו לאבד את כלל ישראל, אדרבה מלוא גוררת מלוא, ולא יתכן שתגרור למעשים רעים ח"ו.

וזהו ציבור המד"פ דבזכות שאמר אחי אכלכל וגוי חייך שנצטילך עושים פסח קטן, ר"ל כמי

שהיה בטוח שזכות המלוא שעשיתי עדיין קיים להבין עליך ולגרור אחרים מלוא אחרת, כמו כן יהי' במלוא פסח קטן, וכנ"ל שהטמאים הללו צאו בעטנה שזכות המלוא שעשו שנחשקו בעלמות יוסף עדיין קיים להבין עליהם ולגרור אותם למלוא אחרת, וממחמת כן זכו למלוא פסח שני, ודו"ק.

*

ע"פ פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה. המפרשים ז"ל נתקשו בצוית מקרא זה, דלמאורח הוא נראה כמייחר, שבה האריך הכתוב צפרטו מסעם וחיייהם שכל ה' לפי העלות הענן ולפי אשר ישכון, בדכתיב לעיל מנייה צקרא ובהאריך הענן וגוי' ולא יסעו וגוי' ונעלה הענן ונסעו, ולאחרי לורך חזר וכפל בדברים במאמר על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו וגוי'.

(ב) גם ראוי להבין מה שמסיים קרא את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה, הלא מכיון שאמר על פי ה' יחנו וגוי' יודע אני דאת משמרת ה' שמרו, ומאי למימרא.

(ג) **בירקנות** ראובני הדיא מפסיקתא עה"פ על פי ה' יסעו בני ישראל וגוי' לא עשה כן לכל גוי, ע"כ. ולריך להבין אמאי אשמועינן בנים דענני הכבוד דוקא שלא עשה הקב"ה כן לגויי הארצות, והלא כן היה בכל הנסים אשר עשה אלקים למשח ולישראל כקריעת ים סוף וכן כולם, שלא נעשו אלא לישראל ולא לאוה"ע.

ונראה בהקדם מה שציר בפסח"ק ערבי נחל פ' שלח הא דאיתא בגמרא (שבח דף ל"א ע"ב) דפריך מכדי כל מלאכות ממשכן ילפינן והתם סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא (שהיו סותרים אותו בחניה זו ונוסעים למקום אחר ותחרין ומקיימין אותו). ומשני כיון דכתיב על פי ה' יחנו כסותר על מנת לבנות במקומו דמי, ע"כ. עוד יל"ד גם בלשון הפסוק על פי ה' דאין לו מובן לכאורה, דהול"ל על ידי דמי ה'. וציאר שם הערבי נחל עפ"י דברי

ולפי"ז יהי ביאור הכתוב על פי ה"ה יתנו וגו', כלומר על פי בחינת שם הו"ה השולט בא"י יתנו וישעו, והיינו בדברי הערבי נחל ה"ל שכל מקום בואם הלכה אדמת ארץ ישראל עמדם.

וביציא צענין כחצ בספח"ק למח ה' לצוי פי ראה עה"כ אצד תאצדון שביצי מדברי רבינו בחיי שאם חוטאין יתכן שתתקן ארץ ישראל ממקומה ותבא תחתיה לרועה בישראל מאדמת ארץ העמים, ובזה חצין איך מקום השכינה וכו' שיהי כהן גדול נגדם פעם אחת בשנה אחר כמה עבילות וכו' איך עשה היא בית חורפה של הישמעאלים, אלא שנתקפלה ירושלים וגברה עליה קליפה של שאר ארצות, ואפשר שבקיפול ארצות באה שם לרועה מוארם עד שצנו שם בית הע"ז והם חושבים שצנו ביירושלים והם מכזבים, ועי"ש שבהר"ק בזה. ובספרי ויחל משה (מאמר יטוב א"י סי' קכ"ט) הארכתי בביאור הדברים שבוודאי אין כוונת דבריהם ששעה שטימאו את אדמת א"י נבקעה האדמה לעיניהם ומרק העפר ממקומה, אלא שהכל סובב על המרכז הפנימי של האדמה שזה יסודה ושורשה של הארץ, אבל אין זה דבר הנודע והנגלה לסתם בני אדם, כי אם אלקים הבין דרכה והוא ידע מקומה.

אכן באמת אף במקום שנעתקה אדמת ארץ העמים ממקומה ומנסכה לשם לרועה מארץ ישראל, כגון במקום חנייתו של ישראל במדבר אפילו הכי צע"כ למימר שאין לאותו מקום לגמרי דין א"י, ועדיין רישומו ניכר בין ארץ ישראל כשהיא במקומה ובין מקום שהוא חוץ לארץ אלא שנעתקה אליו קדושת ארץ ישראל, דהנה החובסות בנא' קידושין (דף ל"ז ע"ב ד"ה הואיל) כתבו וז"ל, דפרשה דהעלותך על בחודש הראשון פירש"י דפרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדה שאין מקדש ומזבח בחרור ולמה לא פתח בזה מפני שהיא גנותו של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד, וא"ת למה לא הקריבו וי"ל דס"ל כתנא דהבא דאמר שבי"ה שנאמר ביאור אינו אלא לאחר ירושה וישיבה ובפסח נאמר ביתו וא"ת א"כ היאך הקריבו גם פסח זה

הזה"ק וכתבי הארז"ל שהקשו דהלא נודע שאיסור קדשים בחוץ שחייבים עליו כרת הוא בעצור כי אין מקום להקריב קרבן אם לא בציבור"ק ששימד בארץ ישראל, אבל חו"ל אינו סובל קדושת הקרבת הקרבן, וא"כ איך הקריבו ישראל קרבנות במשכן בכל אותם מי שנה שהיו במדבר שהוא חוץ לארץ, וחילתו כשם שמינו ביעקב קיפול הקב"ה את כל א"י והניחו תחתיו, כך היה הענין בזה שמעת לאתם ממארים, אזי צב"מ שהיה חנייתם היו שם כל עשר קדושות של א"י וכו', ומקום המשכן היה ממש מקום המקדש, וכל הקדושה שמקומה לשירות במקום צה"מ"ק היה שם במקום שהוקם המשכן, ולכן הקריבו שם קרבנות, ולא זו בלבד שבמקום חנייתם היה שם כל קדושת ארץ ישראל אלא גם צעת נסעם נסע א"י עמם, וכל הקדושה של א"י וכו', והיכן רמזו דבר זה אלא הענין כי נודע שהקדושה השוכן והמשגיח בארץ ישראל הוא מדה מלכות הנקראת א"י, ונודע שמדה זו נקראת פה במבואר במאמר אליהו ז"ל"ע מלכות פה וכו', והוא הנקרא פי ה' בגודע, ממילא לפי"ז דברי הזה"ק מפורשים במקרא, דקאמר על פי ה' יתנו, ר"ל שהנייתם היה על מקום הנקרא פי ה', שכל מקום שכלכו הלך עמכם א"י וקדושתה. והשאלה שפיר קאמר הש"ס הואיל דכתב על פי ה' יתנו וגו' הו"ל כסותר על מנת לבנות במקומו, דהא באלוהי המקום שסחרו באלוהי מקום עלמו בנו שסחרו בא"י ובנו בא"י, זה צדד ואמת בעצה"י, עכ"ד הערבי נחל ז"ל, ועי"ש שביאר צדד זה כל ענין ההמרגלים.

ול"נ להוסיף על דבריו תוספת נופך, עפ"י מה שבי' בספר אספקלריה המאירה (בפירושו על הזה"ק) פי דבר צמח שכתבו חכמי האמת ששם אלקים שולט בכל העולם ובא"י שולט גם שם הו"ה"ה נוסף על שם אלקים ולכן היניקה בא"י כפולה מכלל העולם דהתם באה היניקה מצ' השמות, וביאר עפ"י זה הא דאיתא בגמרא (כתובות דף ע"ה ע"א) אחד מינייהו (מצני א"י) כתרי מינן, שהוא בעצור שהיניקה שם כפולה שצא משני השמות לפיכך היין כתרי מינן, ע"כ. עכ"פ מבואר שבא"י שולט שם הו"ה בנוסף על שם אלקים השולט בכל העולם,

היה בארץ ישראל, ומדוע איפוא הרבה והפזיר כ"כ בתפלה ובתחנונים על הדבר, ועל זה בא כמשיב כדי שיכנס לארץ, פירוש שיחזק להכנס לארץ בפועל ממש, ויכל לקיים כל המצוות התלויות בציאת הארץ, שלא יתכן לקיימם במדבר כשהולכת עממה קדושה ארץ ישראל, אלא אם יכנס לארץ ישראל, לפיכך התלצט כ"כ בתפלה ובתחנונים כדי שיכנס לארץ, ויחזק לקיים המצוות כולן.

ועוד יש להביא כדמות ראייה שיש חילוק בין ארץ ישראל כשהיא על מקומה ובין קדושת ארץ ישראל בזמן שהיא נמשכת ונבאה למקום מן המקומות בחוץ לארץ, מהא דליתא במכילתא פרשת יתרו מפני מה לא ניתנה תורה בארץ ישראל שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם לומר לפי שניתנה בארצו לפיכך לא קיבלנו וכו' לפיכך ניתנה במדבר דיומים פרהסיא במקום הפקר, ע"כ. ולבאורה לפי דברי הזה"ק ה"ל דגם במקום חנייתו במדבר הלכה עממה קדושה ארץ ישראל והיה למקום ההוא דין ארץ ישראל לכל דבר וא"כ דברי המכילתא קשין להולמן, דגם כשניתנה במדבר היה לאומות העולם פתחון פה לומר לפי שניתנה בארצו לא קיבלנו, שהרי גם במדבר מקום שניתנה בו תורה ה"י עליו דין ארץ ישראל, ואיך נסתתמה טענת האומות צמח שניתנה תורה במדבר. וע"כ דיש חילוק בין ארץ ישראל עומה לבין אדמת ארץ העמים שנמשכה עליה קדושת ארץ ישראל, ולפיכך ניתנה תורה במדבר, דאף כשיש על אותו מקום קדושת ארץ ישראל מ"מ מקרי דיומים ומקום הפקר, ואין להם עוד זדקה לעשות לפי שניתנה בארצו לא קבלנו, דסו"כ"ם לא ניתנה בארצו ממש.

ובדרך זה אפ"ל כוונת הילקוט בפרשת במדבר בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקבלו אומות העולם בהם מה ראו להתקרב יותר מכל האומות סתם פיהם הקצ"ה אמר להן הביאו לי ספר ויחסין שלכם וכו' כשם שגבי מביאין שנאמר ויחילדו על משפחות וגו'. והתמיכות בדברי הילקוט ידועים, דמה קנאה היתה בלכם של אלה"ע על ישראל, הלא הקצ"ה החזיר עליהם את התורה ולא ראו לקבלה. ותו לריך להבין מה שהשיבין הקצ"ה הביאו לי ספר ויחסין ודע דהם קבלת התורה תלויה ביוחסין. אכן

וכו' וי"ל ששמו עפ"י הדיבור, עכ"ל. ולבאורה לפי המבואר לעיל מדברי הזה"ק והאריז"ל שגם במדבר היה עממה א"י, א"כ היו יכולים להקריב תמיד בכל ה' שנה קרבן פסח, שהרי על אדמת ארץ ישראל הם יושבים, ועל כרחק כדאמנן דאם הארץ ניתנה ממקומה ונבאה לה לחון לארץ אזי אין לה דין ארץ ישראל לגמרי, וכיון דבקרבת פסח כתיב ציאה לא יתכן להקריב קרבן פסח אלא בא"י כשהיא במקומה, והכן.

ובזה נראה לפרש הא דליתא במד"ר פ' ואתחנן וי"ל, ואתחנן אל ה', למה, כדי שיכנס לארץ. והוא פלאי מה שאילה הוא זו ואתחנן למה, הלא מפורש בקרא להדיא שהיה מתחנן שעברה גא וארצה. אכן הנה איתא בגמרא סוטה (דף י"ד ע"א) נפני מה נחאזיה משה רבינו להכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא ארץ, אלא כך אמר משה הרבה מצוות נעשו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי וכו', ע"כ. ולפי מה שנתבאר בדברנו יבא על נכון מה שדייק לומר שיתקיימו כולן על ידי, דנחבון בזה שלא תקשה הלא מכיון שהיו ישראל מקריבין קרבנות במשכן שבמדבר, ע"כ שדין א"י ה"י לאותו המקום וכמ"ש הזה"ק ה"ל, וא"כ מפני מה נחאזיה משה להכנס לארץ ישראל, הלא בכל מקום שהלכו ישראל במדבר על אדמת א"י היו מהלכין, ואריך לומר כ"ל דאעפ"כ לא היה לאותו מקום דין א"י לכל דבר, וכמבואר בתוספות פסחים ה"ל, שלא היו יכולים להקריב קרבן פסח במדבר כל מ' שנה משום שבפסח נאמר ציאה, וא"כ כל אותן מצוות התלויות בארץ שנאמר צבן ציאה אי אפשר שיתקיימו במקום חנייתו במדבר אלא אחרי שיכנסו לא"י בפועל, וזהו שאמר משה ע"ה אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו, "כולן" על ידי, כלל בזה גם אותם המצוות שנאמר בהם ציאה שלא יתכן לקיימן כי אם אחרי כניסה לארץ.

ובזה מבואר כמין חומר המדרש ואתחנן למה, כלומר למה התחנן משה ע"ה לפני הקצ"ה כולי האי שיחזק לציאת הארץ, הלא בכל מקום שהיו מהלכין הלכה א"י עממה, וא"כ גם בהיותו במדבר

מאבותיהם הקדושים שנשבע להם הקב"ה לתת להם את הארץ, דקיי"ל ארץ ישראל ירושה בידיו מאברהם ויחם ויעקב, ולפיכך צדן הוא שמחה גם לחנו לקדושה הגדולה של ארץ ישראל, וגם בכל מקום בואנו שמה בחו"ל אם חבי' לנו התקשרות עם אבותינו הקדושים ויגל בדרכיהם תמשך לשם קדושת ארץ ישראל, משא"כ אומות העולם שאין להם יוחסין מה עטנה עוד צפיהם לזכות לקדושת הארץ, וזוהי נסחמו עטנותיהם, דאף שגם בין ישראל נמאאים ג"כ אנשים אשר נפסק מהם חבל ההתקשרות עם אבותינו הקדושים, מ"מ האומות אין להם כלל ענין ההתקשרות דאין להם חיים כלל.

ובזה נבא לציאור הפסיקתא המובאת בילקוט ראובני בגי' (קושיא ג') על פי ה' יסעו בני ישראל, לא עשה כן לכל גוי, דלומרו על פי ה' מורה על צחינת ארץ ישראל שעליה חנו בני ישראל בכל זמן היותם במדבר, ואשר נסעה עמם בכל מקום שהלכו, כפירוש הערבי נחל דלומרו על פי ה' קאי על רדת מלכות צחינת פה הנקראת ארץ ישראל, וכן לפי מה שביארנו עפ"י ה' אספקלריא המאירה דלומרו על פי ה' מורה על קדושת ארץ ישראל ששם שולט שם הו"ה בנפשו על שם אלקים, וז"ש הפסיקתא על פי ה' יסעו בני ישראל, דהיינו שהלכה עמם קדושת ארץ ישראל בכל מקום, אך לא עשה כן לכל גוי, דאף שראו לתת להם את התורה לא על צחינת זו של קדושת ארץ ישראל הוציאו אותה הקב"ה להם, דאף חילו היו מקבלים את התורה לא היו זוכים בה אלא על צחינת מקומם אדמת ארץ העמים, ולא על צחינת ארץ ישראל, שלא היו ראויים לכך אלא ישראל קדושים שהיו ירושה להם מאבותיהם כג"ל.

ובזה נבא גם לציאור הכתוב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו וגו' (קושיא ח') דכוונת הכתוב להשמיענו זה שכל מקום אשר הלכו בני ישראל במדבר הלכה עמם קדושת ארץ ישראל, ולפיכך חזר ואמר על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, דהיינו שהייתה עמם צחינת ארץ ישראל בין בנסיעתן בין בצחינתן, ומפרש הכתוב וכולך את, "משמרת ה'" שמרו על פי ה' צד ושמר, פירוש התורה כולה היא משמרת ה'.

הנה קיום המצוות תלוי בציונת הארץ, וכג"ל דהרבה מצוות יש שלא יתכן לקיימן כי אם בארץ ישראל, וגם צמיחות המנוחות בכל מקום יש חילוק בין מעלת המצוה בא"י לשאר מקומות, וזכנו שהאריך בזה הרמזין ז"ל בס"פ אחרי שיעקר המצוות ליושבים בארץ ה', וכבר הארכתי בענין בספרי ויואל משה (מאמר יסוד א"י סי' ל"ו) שם הבאתי חבל נביאים מתנבאים בסגנון אחד גודל מעלת ארץ ישראל וחשיבות המצוות שמקיימין בה, ולעומת זאת חוקף הפגם של החוטאים ומכביסין את השי"ת בפלטרין של מלך שהוא כפול ומכופל מן החוטאים בחוץ לארץ.

וזאת אפ"ל בכוונת הילקוט נעשה שקלול ישראל את התורה שענו האומות מה ראו להתקרב יותר מן הכל, והנה אף שנתנה התורה במדבר שהיא מקום הפקר מ"מ הרי בכל מקום שהלכו ישראל הלכה עמם קדושת ארץ ישראל, וא"כ התורה נחמה להם ע"מ לקיימה בצחינת קדושת ארץ ישראל, שהיא צחינת גבוהה מאלו, וזכנו כן הוא בכל מקום שישראל שורים בחוץ לארץ בחוקף הגלות שאם הם זוכים לקדש עצמם הם ממשכינים על מקום מגוריהם קדושת ארץ ישראל, כמבואר בספרי"ק באורך, וזו הייתה עטנת האומות דאף שהקב"ה הוציאו להם את התורה מ"מ לא רצה ליתנה להם אלא כפי צחינת המקום ששם שריים זו, שהוא חוץ לארץ, ומשום לא הוציאו להם לקבל תורה ומצוות שיקיימוה בצוהרת צחינת של קדושת ארץ ישראל, ולא עוד אלא גם בזהותם בארץ ישראל ממש ניתקת משם קדושת הארץ ונמשכת במקומה לרעה בישא מאדמת ארץ העמים. משא"כ בני ישראל זכו ונמשכה עמם קדושת ארץ ישראל בכל מקום שהיו מהלכים, ונתנה להם תורה על צחינת הגבוהה של קדושת ארץ ישראל, ועל כן בואו נעטנה מה ראו ישראל להתקרב יותר מן הכל, שניתנה להם תורה על צחינת הגבוהה של קדושת ארץ ישראל, משא"כ לאור"ע לא רצה הקב"ה ליתנה אלא בצחינת חו"ל.

בתם הקב"ה את פיהם הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מדיאן, דדוקא בני ישראל זוכין לקדושת ארץ ישראל משום שהיו מוחזקת בידם

אותה שמרו במעלה הגדולה של קיום המצוות בארץ ישראל. ח"ש את משמרת ה' שמרו שקיימו כל מצוות ה' על "פי ה' ביד משה, היינו בנחיתת ארץ ישראל ששם נשגבה מלך מעלת התורה והמצוות.

*

על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. בירושלמי דעירובין (פ"ה ה"א) איתא כיזד היו ישראל מהלכין במדבר, ר"ח צ"ר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה וח"א בקורה מאן דאמר כתיבה כאשר יחנו בן יסעו (ומתייתן וודאי כתיבה היתה דכתיב סביב לאהל מועד יחנו) ומ"ד בקורה מאסף לכל המחנות. ופריך בירושלמי למ"ד בקורה ומה מקיים קרא דכתיב כאשר יחנו בן יסעו ומשני מקיש נסיעתן למתייתן מה כתייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור וכו' ע"כ בירושלמי. ותמה במהר"ש יפה ז"ל בספרו יפה מראה מה איתערין קרא למיגף בהקישא שאף נסיעתן היתה על פי הדיבור כשם שחתייתן היתה על פי הדיבור, הלא כתיב קרא לדיבור על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, ונדחק לתרץ (יע"ש) במפרשי בירושלמי מה שהקשו על תירומו.

וְרִי מֵרָחַק לִבְּאֵר דְּרֶשֶׁת הִירוּשָׁלַיִם לְחִטְרִין לְמִיגָף בהקישא נסיעתן ומתייתן, בהקדס דברי הכות' בשבת (דף פ"ז ע"א) על הא דתנינן ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו וחד מינייהו שפירש מן האשה, מאי דריש נשא ק"ו בעלמו. והקשו הכות' (ד"ס ואחרי) וא"ת מנאן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו, שמה זה הוא ציווי גמור שצוה לו לפרוש, ותיזן ר"ת דאם איתא דמחמת ציווי הקב"ה פירש ולא מדעתו הילך היה מערער אחריו ומרים, אלא וודאי מתחלה פירש ממנה משה לגמרי מדעתו, ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים עמו בדברך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, עכ"ד התוספות.

ובעין בחינה זו כתב האו"ח הקדוש צ"י קרא על מה שאמר משה בזאת חדשון כי ה' שלחני לעשות

את כל המעשים האלה כי לא מלצי, דלכאורה הוא כפל לשון וסגיו שיאמר כי ה' שלחני, ולמ"ל לחזור ולשנות כי לא מלצי, וביאר כי אולי נד' החשד במשה היה כי לפי שמהלך משה חן בעניו ה' כאשר חפץ משה לתת גדולה לאחד מקרוביו כגון הכהונה לאהרן היה עושה ואח"כ נמלך צ"י וז' הסכים על ידו, או אפשר היה חפץ וחושק בלבו לתת גדולה לאחיו וכדומה וז' נתן לו תאות לבו, אבל לא לצד שיש שיכזב בדבר כי הוא זה הראוי לכהונה, לאח אומר כלפי צ"י חשדות אלו בזאת חדשון כי ה' שלחני וגו' לא שהייתי עושה מעלמי וכו' ומסכים על ידי למח שהייתי חפץ בדעתי, וכנגד חשש צ"י שהיה חושק בלבו על הדבר אומר כי לא מלצי, פ"י לא הייתי אני חפץ בדבר וז' מסכים על מה שבלבו עכתה"ק, יעו"ש, עכ"פ מבואר דיתכן היות דבר כזה שיכיר משה עושה הדבר מדעת עצמו והקב"ה מסכים על ידו כדי לתלם רצון יראיו וכדברי התוספות ה"ג, ואף גבי מניין אהרן חשדוהו בכך כאלו היה הוא חושק בדבר וז' נתן שלחני, עד שהוכיח להם במופת חותך כי לא בן הוא.

ועל דרך זה הוא ביאור הכ' (צ"י שלח) וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', ופירש"י על פי ה', בדעותיו שלא עיכב על ידו. ודנה אף שנאמרו טעמים רבים ונכבדים כמה שהורצו ישראל להיות ארבעים שנה במדבר, ולא נכנסו לא"י מיד, מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוט, שנגזר עליהם גזירה זו מחמת חטא המרגלים יום לשנה, וכיון שהיתה שליחות זו לרעה לא יתכן שחב"ה ציווי השני"ת, דמפי עליון לא תלא הרעות, וע"כ כמו שפירש"י ז"ל שאמר לו הקב"ה אני איתי מצוה לך אם תראה שלח, ואפ"ה אומר קרא וישלח אותם משה על פי ה', דכיון שהיה בן רצונו של משה הסכים הקב"ה על ידו, ושיך לומר על פי ה', וכדברי התוספות ה"ג, דאף שלא צוהו במקום בתחלה, מ"מ מאחר שעשה בן מדעתו הסכים הקב"ה על ידו, אבל בסופו של דבר חטאו צוה ונענשו עליו.

ומעתה נצוה לביאור בירושלמי, דכנה כל הליכתם של ישראל במדבר היתה פ"מ שיכנסו מיד לארץ,

משעריה למקט לישנא אריכא כ"כ נוסעים אנתו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם, כו"ל לחפוס בשלשן קצר נוסעים אנתו לארץ כנען, וכל הסימנים הללו למח.

(ב) ב' ה' דבר טוב על ישראל. ראוי להבין מה שזכרנו לחת טעם לדבריו שעל כן הוא מנקבו לילך עמכם משום שהשי"ת דבר טוב על ישראל, ולכאורה שפת יתר הוא, שכרי ממה שגמר אומר אשר אמר ה' אותו אתן לכם כבר ידענו כי מתמה טובה היא לישראל ולא יחסרו צד כל טוב, כי מתי עליון לא חלה הרעות, ולאחז לורך חזר ואמר כי ה' דבר טוב על ישראל.

(ג) ויאמר לא חלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי חלך. צריך להבין מדוע מיואן יתרו להלך עמכם לארץ ישראל, אחרי שכבר הביט למדריגה גבוהה כ"כ למצב ארצו ומולדתו שהיה יושב שם בכבודו של עולם, ומאם בחמדות חבל, וצד לו למדבר צד ושמה לשמוע דברי תורה, ואף נהפך לבן כרגע לסרד לנפשו של משעריה, הלא מכיון שכל מעמחו היתה לעבוד את השי"ת היה לו להחזותו לדור צא"י ששם נוח יותר לעבוד את הבורא, כי קדושת המקום מסייע לכך. וגם לדברי רש"י ז"ל שטעם סירובו היה מפני שראה לגייר בני משפחתו, ראוי להבין א"כ מדוע הפסיד צו משעריה כ"כ אחרי שלטובת כוונתו.

(ד) ויאמר אל נא תעצוב אותנו כי על כן ידעת תנותנו במדבר וביית לנו לעינים, במדרש ויקרא (בציאו אלא"ז זכ"ה בישמח משה) איחא כי על כן ידעת תנותנו אתה ראות הכן שניתן לאצותינו במגרים שנאמר ובי נתן את הכס בעיני מלרים, ע"כ, ואריך ביאור דמה ענין אותו חן שניתן לאצותינו במגרים להבא.

והנרצא זה דבנה נודע ומפורסם מפי ספרים וסופרים גדול מעלת הדירה צא"ק, ששם הוא מקור הקדושה, וקדושת הארץ מסייעת ניד האדם מאד לעבודת השי"ת. אך כל זה דוקא אם האדם זוכה ומתקרב צד כראוי על פי התורה, ומקיים מצוות השי"ת בשלימות, אזי לטובת גדולה תחש

ואילו היו זוכים מיד היו נכנסים לארץ, כדאיתא בספרי פ' דברים דבני ימים היו עתידין להכנס לא"י לולא שגרים הכתוב, חן מאחר שחטאו ונגזר עליהם לגור מ' שנה במדבר כבר לא היה מסעם על מנת לבא לא"י, אלא היו גולים ומתעללים ממקום למקום כפי אשר נגזר עליהם לסיבה הידועה ליודע העלמות ית"ש. וכזה לכאורה היתה הסגרה ונתנת דמאחר שחטאו ושוב לא היתה נסיעתם ממקום למקום כדי להגיע לא"י כנ"ל, א"כ יתכן שלא היתה נסיעתם מחמת ציווי הבורא, אלא בני ישראל היו צריכים לנסוע, ומכיון שראו הסכים עמכם השי"ת, אבל תהלת הציווי לא ממנו יתברך היתה, שכרי חן נסיעה זו כדי להגיע לארץ, ומה ממנו יתברך אם יתנו במקום הבוא. וממה שאמר הכתוב על פי ה' יסעו אכתי חן ראה שהיה זה רצון הבורא, וכנ"ל דבני שלוח מרגלים נמי כתיב על פי ה', ואפי"כ בעל כרחך הוא מתפרש שהיה רק ברשותו אבל לא היה זה רצונו יתברך שמו בעצם, וכ"כ אפ"ל בצומרו על פי ה' יסעו ומכיון שראו ישראל לנסוע הסכים הקב"ה עמכם.

וכדי לשלול זאת דרשו בירושלמי כאשר יתנו כן יסעו מקום נסיעתן לחנייתן, מה חנייתן על פי ה', שכרי חנייתן בודאי היתה על פי ציווי השי"ת, כאשר עלה ברצונו, דליכא למימר שהיה זה רצון ישראל, שכרי ישראל לא רצו לתנות במדבר אלא השתוקקו לעלות לארץ מיד, וצ"ע שחטו רק מחמת שחזקה עליהם פקודת הבורא, וגלי לן קרא כאשר יתנו כי יסעו דאף נסיעתן היתה מחמת ציווי הבורא ולא מחמת שהסכים על ידם, אלא היה זה רצונו הפשוט, וכן.

*

הועתק מבתי"ק

ו"אמר משה לחובב בן רעואל המדיני חותן משה נוסעים אנתו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם לבא איתו והעצבו לך כי ה' דבר טוב על ישראל. ולי"ד טובה באלו הכתובים, חזק למח בארץ

ולעסם זה הולך משרע"ה לפרש דבריו בלמוד לו כי ה' דבר טוב על ישראל, פירוש מאחר שאנו הולכים במלות הש"ת אשר יזוהר עלינו לעלות ונתנה לנו במחשבה א"כ צודאי שלא תלמח מן רעה, כי אם אך טוב לישראל, ויכיל דמאלו יתבדק לא הלא שום רעה (ומיושבים בזה קושיא א' וצ').

והשיב לו יתרו לא חלק כי אם אל אחי ואל מולדתי חלק, כפירש"י ז"ל אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתי, והכוונה בזה שטען יתרו דלעפ"כ עדיין אינו רוצה לעלות לא"י, עד שירצה עוד זכותים ויוסיף חבילות חבילות מזונות ומעשים טובים, ולפיכך ראה לחזור לארצו בשביל נכסיו שייעשה בהם דקה או בשביל בני משפחתו לגיירם ולהכניסם תחת כנפי השכינה, ואחרי שיהיו בידו הרבה זכותים ויכל לעלות ולבא לאח"כ.

ועל כך השיבו משה רבינו עליו השלום אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר וגו', ואיתא בילקוט תתק"ח ידעת הכן שניתן לאבותינו במצרים וכו'. ויוזן בהקדם לפרש המדרש (תנחומים ראה סו' יחא) עה"פ ומחמת ככל הטוב אין טוב אלא חורב שני' לו לקח טוב נתתי לכם לפיכך משה מחזיר את ישראל עשר תעשר, והמדרש הזה אומר דרשנוי ואפ"ל עפי' מה דאיתא בגמרא (ביבא כ"ה ע"ב) מפני מה נתנה חורה לישראל מפני שהן עוין, ופ"י רש"י ונתנה להם חורה שיעסקו בה ויהיה מחמת כוחם ויכבדוהם. והנה ענין העשירות אף שהוא דבר נחוש ויולך לעבודת הש"ת מ"מ אפשר ללכת ממנו היחק ג"כ ח"ו, פן ירום לבדו ויתגאה בעשרו, דעשיר יענה עזות, וזה היסוד מזה הענין והשפלות הנאה לישראל. אכן מאחר שקיבלו את החוק"ק אזלא לה חששא זו דמחמת העשירות יקנו בנפשו מדת העוה, שהרי החוק"ק מחמת כוחם ומכוננת לבדם ושבו לא חזיק להם העשירות. וזהו צידור המדרש אין טוב אלא חורה, וכיון שזכו ישראל אל החורה, לפיכך משה מחזיר את ישראל עשר בשביל שתתעשר, דאילו לא זכו לחורה מה שזכו הוא זה העשירות הלא עלול לנמות הימנה היחק לעבודת הבורא צ"ה, אך מלפנות החוק"ק היא הצמחה טובה.

לו ידעת ארץ ישראל, אבל אם הוא חומה שם ח"ו אזי עלול הוא מאוד שגיבוע לו היחק משיבתו בדרך. וכמו שאמרו ז"ל (תו"כ ס"פ אחרי) ארץ ישראל אינה מקיימת עובדי עזירה. ופוק חזי מ"ש הבה"ק מהר"י עמדין זל"ה בהקדמת הסידור שלו, דלמדי שבהר"ק והפליג מאד במעלת יושבי ארץ ישראל, כתב שם כמה עממי התללות על שאינו מקיים קטוב עומד חתלה שלא נסע עדיין לארץ ישראל, וצמחך הדברים כתב וזל"ה, שעדיין לא הכינותי מזון לגוף וידיה לנפש כראוי, שלא לבא בדיכא המלך ביהא ריקנית חלילה, להש' אין כל להביא תשובה, עכל"ה. (ועיין בספר ויואל משה מאמר יסוד א"י מסי' מ' ואילך) המורה מה כי האים הנלצב המשתוקק לדור בא"י לר"ך לשער בנפשו אם כבר הגיע לידי מדה זו שכבר הכין ידו לנפשו ותשובה יש בידו להביא, ויתחלק בה צדום לבדו ולא יבשל בחטא, אז יוכל הוא לגור בארץ ישראל, אבל בעודו מלוכלך בחטאים ומלאכות לא רוחן בהיחך אפסין יעול קמי מלכה, כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק. אך אם הקב"ה מנחה על האדם להביא ליג' לא"י אזי אין לו להחזירא מן כלל, אף שהוא סבור בדעתו שאינו ראוי לדירת א"י, כי מאתו יתבדק לא הלא הרעות, וצודאי לא יגיע לו שום היחק מזה. והוא ע"ד מה שז' הערבי נהל בצרכיות דכאשר ההשפעה אינה בזה מאת הקב"ה בעלמו אלא בצלמנותו ומערכת השמים אזי יוכל להזיק ח"ו, אבל כשזה מאת הקב"ה בעלמו כצוהו שכל פעלו תמים לא יוכל לנמות מה שום היחק, ובערך הלא הוא גם לעניונו, דאם האדם אינו ראוי לעלות לא"י אזי אינה מתנה לו מאת הקב"ה וח"ו יוכל להזיק לו.

ומערתה יתפרשו הכתובים ה"ל בעטנת משה לחוצב בעטו"ד, כי יתרו החזיק את עצמו שאינו כדאי והגון לשבת בא"י, והיה מחזירא לנפשו כי יגיע לו היחק מזה, וכי"ל, דמי שאינו ראוי לה עלול מאד ללכת לו היחק מן, וכדי להסיר חששא זו א"ל משרע"ה נוסעים אנתו אל המקום אשר אמר ה' וגו', דכיון שהדברים ילאו מפורשים מפי המקום צ"ה לזנות עליו ללכת לשם חו ליכא למיחש למידו.

ריקס, דהנה והיה מורה על העמיד ר"ל עצמו מה שעמיד להיות שחקנו את החוב"ק בזה סיני, לזאת כי חלכון לא חלכו ריקס, שחשלו מהם את הכרוב, שהרי סופכם לזכות בו לגמרי. אכן לפי שבאותו זמן עדיין לא היה בידם כי אם בחזרה שאלה, לפיכך אמר"כ לא חלכון ריקס להורות שעדיין אינו מלא כריצו כ"כ, שהרי עדיין אינו שלם לגמרי אלא שאינם הולכים ריקס, והבן.

ועד"ז יתבארו דברי משרע"ה ליתרו, דהנה ביארנו לעיל דענת יתרו וסירובו ללכת לא"י היה משום שהיה מפחד פן אינו ראוי עדיין לשיבת ארץ ישראל, וכלפי חשש זה ח"ל משרע"ה לו וחי כדברך שאין לך מנוחה ומנשים טובים די הארץ, מ"מ חובו להשלים זאת גם בלכתך עמו. וז"ש לו והיית לנו לעינים, וכפרש"י ז"ל כל דבר ודבר שיתעלם מאתנו תהיה מאיר עינינו, וא"כ אין לך לורך לחזור למדינתך כדי להרבות שם במנוחה ומע"ט, כי הלא בלכתך עמו תמלא ידך להיות מזכה את הרבים, בזה שחזיר עינינו בכל הדבר הקשה.

ועד"ז חפ"ל גם אומרו והיה הטוב ההוא אשר יעיד ה' לנו וגו', בהקדם עוד מ"ש ק"ו צעל יש"מ זל"ה" (הוצא בייטב פנים לשמע"ל ח"י ג') אומרים ז"ל במגילה (דף י' ע"ב) כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צער כ"מ שנאמר והיה לשון שמה. ופירש דקאי על צעלי תשובה, ובי"פ כל מקום שנא' ויהי כלומר מה שהיה לטעור אינו אלא צער, כי בודאי חכסנו בזה וכלומר כי מי יאמר זכיתי לבי לקיים כל המוטל עלי כראוי, אבל והיה שהוא לשון עתיד אינו אלא שמה, ר"ל אם ישים אל לבו מה שיוכל לעשות עוד מעשה והוא מקבל על עצמו מהיום והלאה לעשות הטוב והישר וזהו שמה גדולה, עכ"ה"ק. ועפ"י יתפרש, "והיה" כי חלך עמו, ר"ל דמה שחקל עליך מהיום והלאה להרבות במנוחה ובמע"ט ולזכות את הרבים כאומרו והיית לנו לעינים, ע"י כן והיה הטוב ההוא אשר יעיד ה' לנו להביאנו לארץ והטעם לך, שגם אחה חובל לדור בא"י ולא תפחד כלום דמכין שקבלת עליך צקבלה על העמיד להרבות בזכויות נחשב לך כזה זכית בהם.

והנה כשאלו ישראל מנארים הצעיתן הקצ"ה ונחתי את חן העם הזה צעיו מנרים וגו' ושאלה וגו', וכבר דקדקו המפרשים בזה מדוע עשה ה' ככה לנאות את ישראל לקחת מהם רכושם בשאלה, הלא אין מעטור לה' לקחת שיתמכו להם במחנה, דגם מה שנתמכו להם בשאלה היה בדרך נס, כדאיתא במכילתא (הוצא בשר"י ז"ל) אחה אומר חן לי אחד עול שנים ולא, וא"כ מדוע לא נעשה הכם בחופן זה שיתמו להם במחנה. ומה גם שמד הדין ה' הכרוב מגיע לישראל, וכענת גביה נן פסיחא לפני אלכסנדר מוקדון שזהו שבר השעבוד שנשתעבדו בזה המלכיים כל אותם השנים, וא"כ היו ראויים ליטול דין, וגמה סיבצ הקצ"ה שיעלו בדרך ערמה ורמאות. עוד דקדקו המפרשים בלשון הכתוב צ"י שמות והיה כי חלכון לא חלכו ריקס, ולכאורה אומרו והיה מיותר שהיה די שיאמר כי חלכון וגו'. גם אומרו לא חלכון ריקס משמעותו לכאורה שלא יהיו בידם רכוש גדול, ולא יהיו מלאים מכל טוב, אלא שלא ילכו ריקס ומ"מ גם מלאים לא ילאו, ובאמת היה כאו"ל מישאל טעון י' חמורים מבית מנרים ומבית הים, כדאיתא במדרש.

ולפ"י מ' שיארנו יצוא הכל על נכון, דהנה לכאורה מה מעלותה לישראל שזהו ברכוש גדול, הלא אם מאותו העושר יוכל להגיע חיוב לעבודת השי"ת, א"כ כל אותו הרכוש אין צו שום עושה, אכן כבר ביארנו שבאמצעות החוב"ק יוסר מיוחס זה, דהנה"ק מתנה נוחו של אדם ומכנהו לבו, ולפיכך מאחר שקבלו ישראל את החוב"ק ראויים הם לזכות באותו רכוש. אמנם כשאלו ישראל מנארים שאלו עדיין לא היתה בידם החוב"ק להיטל ממכשול העול לנאות מן העשירות, לא יכלו עדיין לזכות ברכוש מנרים לגמרי לקנותו קנין גמור שיהא נחשב שלהם, דאילו היו זוכים בו לא היה צו שום עושה להם, אדרבה היה מקום להחזירא פן יפוק מיניה חורבא.

ע"כ כן עשה ה' ככה לעונת ישראל ולזכותם, שלא יקנו עדיין את רכוש מנרים ולא יהיה בידם כי אם בחזרה שאלה, עד שיצו לקבל את החורה. וזה יהיה שיעור הכתוב, "והיה" כי חלכון לא חלכו

חנוותיו אי"ר יהודה אמר לו אחת. שראית חן שניתן לאבותינו במצרים, שנאמר ובי נתן את חן העם בשמי מצרים, תניתנו וחלק (בצמיה). ולר"י להבין מה שייך לכאן ענין הכן שנתן הקב"ה לישראל במצרים, שבעבור כן יתראה יתרו ללכת עמכם.

ז) והיית לנו לעניים, פירש"י ז"ל כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהי מאור עינינו. והוא הפלא ופלא ובי ה' משרע"ה לר"י ליתור שיבא מאור עיניו בדברים שיבוי בהעלם ממנו, והלא כל דבר שה' משה מסתפק בו ה' שאל מיד מלך הקב"ה, וכדכתיב לעיל בפרשת פסח שני שאמר להם משה עמדו ואשמעו מה יתור ה' לכם, ופירש"י אשרי ילוד אשה שכן מוצעת שכל זמן שה' רואה ה' מדבר עם השכינה, וא"כ למד ה' לר"י עוד ליתור שיבוי מאור עיניו.

וע"ז קשיא זו ה' אפ"ל בפשטות שכונת משרע"ה שיבוי לריכס ליתור אחרי כניסתם לארץ, שהרי דבר זה כבר ה' גלוי לפני משרע"ה שלא יזכר להכנס לארץ, ומה שהתחנן אח"כ לפני ה' שיתא אעברה נא ואראה, היינו רק שביה משתוקק לקיים מצוות התלויות בארץ, על כן התפלל שיתן לו להכנס לארץ לזמן מועט בלבד. וכמו שפי' הא דאיתא במדרש ילקוט ותתחנן אל ה', למד כדי שיכנס לארץ, וא"כ מה מלמדנו בזה, וע"כ כדאמרינן דכוותה במדרש להודיענו שלא התחנן על כך שיהי נשאר בא"י בקציעות, אלא כל תפלתו ה' שיכנס לארץ לזמן מועט בלבד ואח"כ ישוב במדבר. וכיון שלא יבוי משרע"ה בא"י לדרוש ממנו דבר ה', ראה משרע"ה שיבוי יתור עמכם ויהי מאור עיניכם בכל דבר הקשה. כן ה' נראה לומר בפשיטות.

אך יש לתקפק על פי' זה, שהרי גם אם יבוי משרע"ה נעדר מא"י, אכתי יש עמכם גדולי ישראל שרי התורה בגון עתהאלן דן קנז שבהזיר בעולם פלפולו של מלכות ה' שמתכחו דימי אצלו של משה, ועמכם כל שבע לוי שמכם תורה וכו' ואלה לישראל, וכן יבועש בן נון שבהזיר מעירו לא ימנע מתוך האלה, ומדוע הם זקוקים לתלמודו של יתרו דוקא.

ונתן לו משרע"ה אות על הדבר שהקב"ה מחשב ע"ש העתיד, באמרו לו כי על כן ידעת חנוותנו במדבר, וכדרכה ילקוט אחת ידעת הכן שניתן לאבותינו במצרים, שנא' ובי נתן את חן העם בשמי מצרים וישראלים, ולכאורה מדוע זכר בו רק בחורט שאלה ולא לגמרי, וע"כ כנ"ל שלא היו ראויים עדיין שיעלו לגמרי, ולא נעלוהו אלא ע"ש העתיד שהם עתידין לקבל את התורה"ק. הרי לך מזה שהקב"ה מלמד זכות העתיד, וא"כ גם אחת תוכל ללמוד עמנו לארץ, וילקוף לך זכות העתיד שלא יגיע לך ח"י היות ומכשול משיבת א"י.

ועפ"י האמור אפ"ל כוונת התנוד"ה (רבה פ"ו) נשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה. ודנה אחרי שאלו ישראל ממלכים עדיין לא היה הקב"ה יכול לזוהם להביא תרומה להקמת המשכן, דאף שביה בידם רכוש גדול מ"מ עדיין לא היה הרכוש שלהם, דאכתי לא היה בידם כי אם בחורט שאלה, אך מכיון שאמרו נעשה ונשמע וקבלו את התורה, א"כ ראויים הם לזכות בכל אותה הרכוש, דשבו אין כאן בית מיתוס שחזיק להם הפעירות, שהתב"ק חנן עליהם ותכניע להם שלא יכשלו במדת הצוה, ומכיון שזכו בחורט הרכוש בקנין גמור מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה.

ובזה יתבאר ג"כ מה שדקדקו המפרשים בלי הכתוב ויקחו לי תרומה, דכול"ל ויתנו, ולדרכינו א"ש, דלפי שער עתה לא היה הרכוש בידם כ"א בחורט שאלה, על כן הוצרכו לקנותו הם עצמם תחלה שיהיה בידם בחורט קנין גמור, ואח"כ יתנו כימנו למשכן, ולאח"כ אמר "ויקחו" ר"ל שיבוי בו הם בעצמם ואח"כ לי תרומה, וכן.

ויאמר משה לחוצב בן רעואל המדיני נוסעים אנתנו אל המקום וגו', אל נא תעזבו אותנו כי על כן ידעת חנוותנו במדבר ובייתנו לנו לעניים וגו'. במדרש ילקוט (רמח טשי"ו) איתא כי על כן ידעת

מגרים, רא"ל אומר רוב"ק שרתה עליהם והי' אומר השאילני בליך המונה במקום פלוני ובלה מוליד ונותן לו ואין חן אלא רוח הקדש וכו'. וקשה מה לורך ה"י להשרות על כל ישראל רוב"ק בעצור שידעו מקום הכלים, הלא בלא"ה ה"י מקום הכלים נודע להם מקדמת דנא מאז ימי החשך, כדאי' במדבר (הביאו רש"י ז"ל) דבג' ימי אפילה היו ישראל נכנסין לבתיבן של מגרים ורואים כל מה שיש להם, ובשעה שאמר הקב"ה ושאלה אשה משכנתה היו ישראל נכנסין אצלם ואומרים להם השאילני אותה הכלי שיש לך והוא אומר אין לי ואומר לו יודע אני שיש לך ובמקום פלוני הוא. הרי שהי' מקום הכלים ידוע להם ממה שעניניהם ראו צימו אפילה ומה לורך להם לרוב"ק בעצור כן, הלא בחדא מנייהו סגי או בראיית מקום הכלים צימו החשך או ברוב"ק השורה עליהם.

וביארתי דה"י לורך בשניהם יחד שתשרה רוב"ק עליהם ויודעו מקום שהכלים מונחים בו וגם שיביעו וייראו צימו אפילה איה מקום הכלים. דהנה צמה שראו בג' ימי אפילה איפוא הכלים מונחים אכתי לא סגי, שהרי זה וודאי דמאחר שידעו המגרים כי היו ישראל בנתיבה צימו החשך ומוששו כל כליהם לא הביחו את הכלים על מקומם, אלא העמינו אותם היעב במקומות מחבוא כדי שלא יוכלו ישראל לקחת אותם, וא"כ לא הועילו ישראל מאומה צמה שראו מקום שהכלים מונחים בו צימו החשך, שהרי כבר לקחו המגרים כליהם מאותם המקומות והעמינום במקום סתר אשר לא שפעתו עינם של ישראל, ואם יצאו ישראל אל המגרים ויבקשו מהם להשאילם כליהם וזה לך האות שראיתיו במקום פלוני ושם הוא מונח יכחישו המגרי ויאמר לו לא היו דברים מעולם, תא ואחרי לך שאין במקום ההוא כלים. ועל כרחק היו ישראל זקוקים להשפעת רוח הקדש שיחגלה להם ברוב"ק שעליהם מקום שהכלים מונחים בו באותה שעה אחר שלקחום המגרים והעמינום במקום חדש.

אכן יתבאר עפ"י הנועד מדבריהם ז"ל כי כל אדם מישראל יש לו חלק בנתיבה, אשר זכה בו מהר סיני, ואותו חלק המיועד לו אי אפשר שיחגלה ע"י אדם אחר, כדאיתא במד"ר פ' יתרו (פכ"ח ד') ח"ר יתכן כל מה שהנציחים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סיני וכו' אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אור"ל קבל את שלו מסיני וכו'. וזכע"ז אי' במד"ר פ' תזריע עה"פ (איוצ כ"ח) לעשות לרוח משקל וגו', אי' אחא אפי' רוב"ק ששורה על הנציחים אינה שורה אלא במשקל יש שמתנבא ספר אחד ויש שנים וכו'. ועפ"י כ' השלח"ק לפרש מה שתקנו לומר ותן חלקנו בחורחך, שזכה ויתחלה על ידינו חלקנו בחורה אשר קבלנוכו מהר סיני. וזהו שאמר משרע"ה ליתרו כל דבר ודבר שיתעלם מאתנו מתחת שבוא שייך לשורשך שהוא חלקך מהר סיני, ולא יתכן שיחגלה ע"י אחרים כי אם על ידך, תהי' מאיר עינינו. (ועי' בדברינו לעיל פ' יתרו ע' מ"ד מ"ש בזה).

והנה אי' בגמרא (ב"ב דף י"ב ע"א) אע"פ שבעלה נצולה מן הנציחים מן החכמים לא בעלה, אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמר משמיה דגברא רבה אחרינא כוותיה. ופריך רבא דלמא בני חד מלא נינהו (מש"ה כיוון לדברי חבירו אבל אין בזה ענין נצואה) אלא אמר רבא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמר משמיה דרבי עקיבא בן יוסף כוותיה (וכיון שר"ע בן יוסף ה"י חכם ממנו שברבא א"א שיהי' צר מוליד אלא זהו סברת הל"ב הבאה לו בדרך נצואה) וכו' ועי"ש. ובנתיבה זו כתב מרן החת"ם ז"ע נלאר מש"ה הראצ"ד ז"ל בהשגותיו (פ"ח מהל' לולב) כבר הופיעה רוב"ק בנית מדרשנו, כי כל השגת חכמה הנשפעת לחכמים מן השמים להבין הדברים שלא היה בזה שכלם להשיג היא בחי' רוב"ק. ומביא מדברי הגמרא הבי' דלפי שכיוון החכם לדברי ר' עקיבא בן יוסף שהי' חכם ממנו שברבא הרי זה ענין נצואה. (עי' לעיל פ' קדושים ע' ק"ג).

ומה שהיו לריכים ליימי החשך כדי שיסתכלו מקום העמית הכלים, ולא הוב סגי להו צמה שאלו

ונקדים עוד מה שאמרנו ליישב הא דאיתא במכילתא פ' בשלח עה"פ והי' נתן את חן הכנס צעני

צדוקי'ק, וראה עפ"י מה שכתב הרמב"ם ז"ל (בהלכות יסודי התורה פ"ז ה"ז) ולא כל העושה אות ומופת מאמינים אותו שהוא נביא אלא אדם שהיוו יודעים כי מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו וצמטתו שנתעלה בהם על כל בני גילו, וכו'. עוד כתב שם בפ"ה ה"ג) ח"ל לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים וצדק להכחיש נביאתו של משרע"ה אין שומעין לו ואנו יודעין צדקו של אותם האותות בלאט וכשוק בן וכו' זה כלל גדול ועיקר חשבון צענייני האמונה, עכ"ל. [והנה מדברים אלו מנבואה להדיא היפוך מדעת האומרים כי הרמב"ם ז"ל הכחיש מליאות הכישוף צעולם, שהרי כאן כתב הרמב"ם ז"ל במפורש שהאותות של הנביא שקר בזה הכישוף הם, ופלא על הגר"א ז"ל (ישו"י) צביאור הגר"א יורה דעה הלכות מעונ ומנחם סימן קס"ט) שאף הוא הביא שדעת הרמב"ם ז"ל להכחיש מליאות הכישוף].

היוצא מתוך דברי הרמב"ם ז"ל דאין להאמין לנביא באותות ומופתים בלבד אם לא שנתחזק צענייני עפ"י מעשיו וחכמתו שהוא ראוי והבין לנבואה אז יש לנו לסמוך על מה שהוא מראה אותות ומופתים, אף שצאמת אין לדעת ד"ץ צדקו, כי האדם יראה לעינים וכו' יראה ללבב, מ"מ אם הוא מוחזק צענייני הנוו לריכים להאמין לו עפ"י מופתים שהוא נביא אמת, דמוקמין ליה אחזק דודאי נביא אמת הוא.

והנה אילו היו ישראל באים ואומרים אל המזרים השאילנו בליך שכן נאמר אלי צרות הקדש שהכלים מונחים במקום פלוני וכו', לא היו המזריים מאמינים להם שדבריהם נאמרים עפ"י רוב"ק, ואף שיראו כי ישראל יודעים לבון מקום שהכלים מונחים בו, יטענו כי דבריהם הם בלאט וכשיוק, שאם על נבואת משרע"ה היו טוענים מעשה כשפים הם, ואמרו לו חנן אחת מכנים לעפריים, עאכ"כ שטענו כן על רוב"ק של ישראל שאין זה אלא כישוף. אבל מאחר שראו המזריים המדות הטובות שיש בהם בישראל, שאין הם לכוטים אחר גמון זרים, שהרי היו ישראל צנחנים צימי החשך והיו יכולים לקחת כל אשר להם, ומי יאמר להם מה חשבה, כי לא

יכלו המזריים לחז ממקומם שנא' ולא קמו איש מתחתיו שלש ימים. וממה שזכרו לדעת כי יש בישראל כל המדות הטובות האלו, החזיקו אותם גם כזה שכן נביאי אמת, ורוח ה' דבר בהם, ולדאוקמי להו לחזקתם. ומלמד זאת היו סומכים עליהם שלא יגזלו מהם ממון, שהרי אם היו ראוים לגזול מהם הממון היו יכולים לעשות כן צימי החשך ואין מידם מלי, אלא ודאי אין לחזק צמטת כשפים, כי מה בלאט להם צדק, אלא דבריהם אמת וכל מעשיהם עפ"י רוב"ק, ועל כך פנכו המזריים להשאיל להם ממון.

ובררך זו נבואה אל ביאור המדרש וקטע שא"ל משרע"ה ליתרו אחת שראית חן שניתן לאבותי במזריים שנא' וכו' נתן את חן הכס צעניי מזריים. דהנה לפי שמשערע"ה צדק ממנו אל נא תעזוב אותנו וגו' והיית לנו לעינים וכמו שדרשו שיכ"י מאיר עיניהם בדברים השייכים לשורשו, היה יתרו חמה ואומר כיצד יתכן הדבר שיכ"י ישראל לריכים לו, אחרי שיש עממה גדולי ישראל שעמדו צמטת הנבחר, וביניהם נביאי אמת שנתעלמו עם עלם התורה, ואין אפשר שידע הוא מה שהם לא ידעו ויהיו כולם לריכים לחורונו שיאיר עיניהם.

לזאת אמר לו משרע"ה כל יבא דבר זה חמוה צענייך, כי יתכן הדבר שהיה משיג דברים שהם בלתי מושגים לאחרים, אחרי שהוא חלקך השייך לשרש שמתקן יגלה אליך מסוד ה' ליראיו צדוק"ק. וכי יפלא ממך הדבר כיצד חזכה לרוח הקדש, לזאת אמר שאין כאן מקום לתמיהה, כי אם חפץ ה' הריבו משפיע רוב"ק לפי שעה למי שיש לו זיוך צדק, זה שהקדים לאמר לו אחת ידעת הן שנתן לאבותינו במזריים, שנא' וכו' נתן את חן הכס צעניי מזריים וכו' ששרתה עליהם רוב"ק כדרשת המכילתא אין חן אלא רוב"ק. זה ודאי שנמלאו והיו בין ישראל אנשים שלא היו ראויים לרוח הקדש ואעפ"כ שרחה עליהם לזיוך שעה, כדי שיקחו כלי המזריים כמו שביארנו, על כן, "והיית לנו לעינים", שהיה מאיר עיניהם בדברים שיכ"י בהעלם מאתנו ע"י רוב"ק שיכ"י שורה עליך, לגלות דברים אפונים ונעלמים השייכים לשורש שמתקן.

זמם שתי' מתחבר עמהם, ואפי' אם כוונתך לעובד להכניסן תחת כנפי השכינה, לא זו הדרך, אלא עליך להיות צין יהודים כשרים שומרי תורה ומצוות ולעבוד את הש"ת, וכל הכפץ להתדבק במקור החיים ולהתקרב אל הקדושה מעצמו יח' נמשך וצא להתדבק בישראל.

ובדרך זו נלך לבאר כוונת דרשת הילקוט אתה ידעת הכן שנתן לאבותינו במצרים, דהנה צנין הכן שנתן הקב"ה לאבותינו במצרים יש כמה מקראות שראוי לעמוד עליהם, דצ"ע שנות כתיב ונחתי את חן העם הזה צניי מצרים וכו' כי תלכון לא תלכו רוקם, ולבאור יל"ד דאומרו וכו' כי תלכון מיותר הוא לגמרי, שבי' די שיאמר ונחתי את חן העם צניי מצרים ולא תלכון רוקם, ומה כוונתו בהקדמת חיבות וכו' כי תלכון. גם צפרשת בא יל"ד שאמ"כ וישא העם את צנפו ערם יתמן וגו' וצני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות וכו' נתן את חן העם צניי מצרים וישאלו וגו', ויריד להבין קישור הפסוקים שאמר וישא העם את צנפו וגו', וסמוך לו וצני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ומה משמע כי שייכו להדד, ולבאור מה ענין זל"ז, ויותר תמוה מה מקום לסמוך צ' דברים אלו והלא לא היו זמן אחד, ולא עוד אלא ששאלת כלי הכסף והזהב ממרים קדמה הרבה זמן לנשיאת צנפם, שכרי את הצנף נשאו זמן הליאה ממש ואילו שאלת הכלים וודאי קדמה לה זמן מה.

ואפ"ל דהנה בני ישראל היו משועבדים למצרים בגוף ובנפש, וארך עליהם עול הגלות והשעבוד מאד, שכיו שפלים וצבים צניי המצרים והיו מענים אותם בכל עבודה קשה וצדשה, ולפעם פתאום נשתתה ידעתם של המצרים ומלאו ישראל חן צנייכם צו זמן שכיו ישראל עומדים לנאת ממרים, ויש לשאול מדוע עשה ה' ככה שכיו ישראל שפלים וצבים צניי מצרים כל אותם השנים, ויהיו מתענים תחת ידיהם בקושי השעבוד, הלא אם חפץ ה' היה נותן את חן העם צניי מצרים במשך אורך זמן גלותם, ויהיה מחייבתם **העם** הגזירה בגלות בלי שעבוד הגוף

באופן אחר יתבאר המדרש וילקוט עכ"פ אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותו במדבר וכו'ינו לנו לעינים, אר"י אמר לו אתה שראית חן שניתן לאבותינו במצרים שנא' וכו' נתן את חן העם צניי מצרים. דהנה לפי דרשת המכילתא דאומרו כי על כן ידעת חנותו וגו' קאי על הכן שניתן לאבותינו במצרים, יל"ד דא"כ היה ראוי שיאמר הכתוב כי על כן ידעת חנותו במצרים שכרי אותנו הכן שנתן ה' להם צניי מצרים ה' בעוד שכיו בדרך מצרים, בערם יאלו למדבר, ומה זה שאמר ידעת חנותו במדבר.

אכן יתבאר עפ"י מה דא"י עוד שם בילקוט עכ"פ ויאמר אל נא תעזוב אותנו שאל"י משרע"ה כסבור אתה שאתה מרצה כבוד המקום ואין אתה אלא ממשע כמה גרים ועבדים אתה עתיד להכניס תחת כנפי השכינה. ופירש ביזה רענן שבי' יתרו רואה ללכת אל ארצו ולא מולדתו כדי לגייר שם גרים ואל"י משרע"ה כסבור אתה שצדקה שחגיגה גרים בדרך תרצה ככבוד המקום אדרבה כשתלך עמנו יתגייירו כמה גרים. ולבאור הוא פלא כיצד ה' יתרו סבור לגייר גרים בדרך, והלא כל בני מדינתו היו שונאים אותו מאז פירש מע"ז, כמו שדרשו ז"ל במאמ"כ (שמות פ"ג) ויצאו הרועים ויגרשו שבי' יתרו מנודה לכן לפי שפירש מע"ז ועל כן לא הניחו הרועים את צנותו להסקות האלן עד שקם משה ויושיעו, וכיון שבי' מנודה ומותרם להם איך תעלה בידו להכניסם תחת כנפי השכינה. אמנם לפי שבי' יתרו משחקק ומתאווה כל כך להרצות כבוד שמים, חש צדעתו לחזור למדינתו ולהתקרב קצת אל יושבי מדין, להחזרות אליהם בדרכיו ובנימוסיו, כדי שצדמנשותו כן יוכל להמשיכם אליו ולדבר על לבם שיתגייירו. דאם לא יותיר כלום מדרכו העובדה להדמות אליהם במקל, לא יפנו אליו ולא יציעו עליו כלל, כיון שהוא כבר אצלם בנדידו.

ובפ"י מתעצבת אלו שחש יתרו לעשות, אמר לו משה כסבור אתה שאתה מרצה כבוד המקום, ע"י שתחזור למדינתך ותתחבר אליהם במקל לנהוג בנימוסיהם, ואין אתה אלא ממשע בזה כבוד שמים

ומעתה יתבאר לנו מה שאמר לו משה ליתור אהרן ידעת מותונו במדבר, ודרשו "ז"ל שאל" אהרן שראית חן שנתן ללבושיו במצרים וגו', דמשמע"ה ראה להוכיחו על מהשכחו אשר חשב לחזור לארצו ולהתחבר אליהם במקום כדי לגייז בני מדינתו, באמרו לו כי לא עובד הדבר הזה שאתה חושב לעשות, דאם תתקרב אליהם ותראה למנוח חן צעניוהם, אתה עלול להתקלקל לגמרי, כי נשיאות חן צעניי רשעים מזיקה עד מאוד. והוכיח לו משה"ע דזקת דצריז באמרו לו אתה ידעת מותונו "במדבר", כלומר אותו הכון שנתן הקב"ה ללבושיו במצרים לא ניתן להם אלא "במדבר", היינו בשעה שכבר היתה כל מהשגכם מנווח לאחז למדבר, שהרי לא נתן להם הכון אלא בשעת היציאה ממש, ולא קודם לכן. ועל כרחק שנתן להם כ"י שיומלאו ישראל חן צעניוהם של

ורק כאשר הגיע זמן ה'יציאה, וכבר היו כל חפציהם לרורים ומנוחים בידם, והם מוכנים ומזומנים ללכת לדרך, שאז נחשב להם כאילו כבר יצאו, דהכין הכלתא ששם אדם ממשב ללכת לאחז מקום ומחשבתו דבוקה במקום שהוא עומד להלך לשם, נחשב לו כאילו כבר גופו שם. וכמו שצ'יאר הרמב"ן ז"ל בטעם עירובי תחומין, דלכאורה תמוה הוא למ"ד תחומין דאורייתא כיצד יועיל עירוב שהוא תקנתא דרבנן למעקר איסור תחומין, וצ'יאר שבמקום שדעתו לו אדם שם הוא שצ'יאתו, וככה טעם ה'אדם להיות נמשך אחריו פתו, על כן מכיון שהיה פתו בצוקר אלפיים אמה, ממשבתו נמשכת אחריו סעודה, ונמשב

(ג) ויאמר לא אלק כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלק. לל"ד לאחרי נורכ כפל תיבת אלק, דכח סגי שיכתוב ויאמר לא כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלק.

(ד) ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר וגו'. במדרש ילקוט אמר ר"י אמר לו אחי שראית הכן שניתן לאבותינו במצרים שנא' וכו' נתן את חן העם צעוני מצרים, תיחתו ותלך (בצמחה). וראוי להבין מה שייכות הכן שניתן לאבותינו במצרים לענין הליכתו של יתרו לארץ ישראל.

(ה) והיית לנו לעינים פירש"י ז"ל, כל דבר ודבר שיתעלה מעיניו חסיד מאור עיניו. והוא תמוה היתכן שיהיו עדת בני ישראל זקוקים לעזרו של יתרו בכל הדבר הקשה, הלא עמכם משרע"ה וכל חכמי ישראל אשר צוודאו כל רז לא חסיד לבו.

ונראה עפ"י הקדמה ידועה מדברי הרא"י ז"ל, דענין גלות ישראל לבין האומות הוא כדי לבדר נילוצות הקדושה אשר נתפזרו בכל העולם ע"י חטא אדם הראשון, וע"י ישראל גולים לכל אותם מקומות ועוסקים שם בתורה ובמצוות הם שואבים ונעליזים את נה"ק מן המקום אשר הם שבויים בהם, ומחזירים אותם אל הקדושה. וזה ביאור אומנם ז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) לא בגלגל הקד"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתחשפו עליהם גרים, הם הנשמות הקדושות שנעמעו לבין האומות המכונים גרים. וגם בפשטות דקאי על גרים ממש אחי פסיר דנשמות הגרים מין הו ואידו כנודע מדברי המקובלים, וע"כ עלינו להחזירם אל מקורם ושורשם שממנו באו.

ונודע מה שחקר האוה"ה הקדוש צ"ה דבר עכ"פ וכי ימוך אחיק, דלפי זה יש לשאל אינו לא היו ישראל חושאים, שא לא היו גולים מארצם מי היה מברר אז כל אותם נילוצות המפוזרים בצרע כנפות הארץ. וכתב חל"ה"ק, דע כי אם לא היו ישראל חושאים היה להם בה לבדר נה"ק במקום שבהם שם מכל המקומות אשר באו שם, משא"כ אחר חטאם דחלג כוחם, ולוואי שחשיג ידם במקום ענינו אשר שם הנילוצות ונעליזים.

מצרים הזה מוזק מאוד, על כן אל נא תעזוב אותנו, כלך לך מדרך הזה לבקש למצוא חן צעוני האומות, ואפילו אם הכוונה להכריות צה כבוד שמים עליך לדור בקרב שומרי תורה ומצוות המקבלים עול מלכות שמים, כי מקורבו הדעת עם רשעים נמשך מיעוט והשפלה כבוד שמים, ורק ממקום שיש התבוננות הקדושה יתכן להיות מתרבה ומתקדם שם שמים בעולם.

ח'תשי"א לפ"ג

ויאמר משה לחוצב בן רעואל המדיני נוסעים איתנו אל המקום וגו' לכה איתנו זהבנו לך וגו'. ויאמר אליו לא אלק כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלק ויאמר אל נא תעזוב אותנו וגו'. לר"ך לבדן ענין הוויכוח שבין יתרו למשרע"ה, אודות מה נסבה מחלוקתם, ומאחר סיבה מילאן יתרו ללכת עמכם.

(ב) והנה לא מנינו מפורש במקראי קדש הללו איה נפל דבר, אם הלק יתרו עם ישראל כבקשת משה מאתו, או עמד בסירובו והלק לו אל ארצי ואל מולדתו. ובדברי המפרשים יש מצובה צענין זה, הרמב"ן ז"ל כתב, ח"ל, ועל דעתי כי יתרו מתרעל אליו צה ועשה כן כאשר הזכרתי שם. ושם צ"ה יתרו כתב הוא ז"ל, ונראה שקיבל דבריו ועשה כרצונו ולא עזבם וכו', ודעת רבותינו כך היא שהלק שם עמכם, עכ"ל שם. אך בפירוש הר"ע ספורנו ז"ל כתב כי אמנם יתרו חזר לארצו, כאומרו וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצי, וצניו הלכו עם ישראל בני ספק, כמו שהעיד בספר שופטים באומרו ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים. עכ"פ לא מנינו בקרב להדיח אם הלק יתרו עמכם אם לא. ובאמת הדבר קשה להולמ, כיצד הרכיב יתרו בנפשו עוז לסרב לבקשת משה איש האלקים אל נא תעזוב אותנו, ותגדל התמיכה לפי מה דאיתא בילקוט עכ"פ ויאמר אל נא תעזוב אותנו ח"ל, אמר לו אם אין אחי מקבל עליך בקשה גזרתי עליך גזירה, ותקשה לדברי המפרשים דס"ל שחזר לארץ מולדתו כיצד עבר על גזירתו של משרע"ה.

כדי לגייר גרים ולשאוב נח"ק מבין הקליפות, הלא בשבתך בדרך ישראל ששם מקור הקדושה כמה גרים וכמה עבדים אתה עתיד להכניס תחת חנפי השכינה, שעולם כח הקדושה יהא משפיע למרחוק, ומעמלם יתקדשו ויבואו אל תחת חנפי השכינה.

אכ"נ משרע"ה אמר דצרו ללד שבעלים ממנו הקצ"ה בלוחה שעה שאינו נכנס לארץ, ולפיכך היה כסבור שיהיה כח הקדושה חזק בל"ה. אמנם יתרו ידע והשיג שפלות המלך שעתידין הם לחטוא ולגלות, ועדיין לא יהיה החיזוק השלם, ועל כן עמד בדעתו שאינו מוכן עדיין ללכת לארץ, כי עדיין לא יהיה כח הקדושה בדרך ישראל חזק ב"כ לשאוב ולהויתא את נח"ק הפזורים בקלוי חבל, ויש נורף לגלות בלוחה המקומות ששם נח"ק פזורים, ולפיכך הוא זקוק לחזור לארצו כדי לגייר בני מדינתו, שלא יושג דבר זה אם יכנס עמכם לארץ מיד, ואחרי שיגמור לברר הנח"ק מארצו וממולדתו יכנס לא"י.

וא"ש ובאמת לא הלך יתרו עמכם לא"י מיד, כמ"ס הספורנו ז"ל, וטעמו ונימוקו עמו שהוא חזר לארצו כדי לגייר שם גרים וללקט ניוטות הקדושה הפזורים שם, אמנם בגמר מלאכת הביורו הלך לארץ ישראל, כמ"ס הרמב"ם ז"ל (ע"י קוש"א ד'). וזה יהי שיטור הכתוב ויאמר לא אלך, כלומר לא אלך עמכם מיד ללכת, כי עוד המלאכה רבה לפני לחזור לארצי לגייר שם גרים, כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך תחלה ללקט הנח"ק הפזורים שם, ובגמר מלאכת הביורו אכנס לא"י. וא"ש מה שכתב חידת אלך ד' פעמים, דלילו אמר לא כי אל ארצי ואל מולדתי אלך, היה נשמע מכך סירוב מוחלט שאינו רוצה להכנס לארץ כלל, לפיכך הקדים ואמר לא אלך עתה, עד שאלך תחלה אל ארצי ואל מולדתי ואחר כן אלך לא"י.

ולבאר המדרש ילקוט כי על כן ידעת חזונו במדבר אתה ידעת הן שניתן לאבותינו במצרים שא"י ובי' נתן את חן הכס וגו' (קוש"א ד') וגם לבאר מה שא"ל משרע"ה כל דבר ודבר שיתעלם מעיניו תהיה מאיר עיניו, נראה עפ"י הידוע מדבריכם ז"ל כי כל

ובזה נבוא אל הביאור, בשנאמר דעל ענין זה היה סובב הולך קוטע הוויכות בין יתרו למשרע"ה, דהנה יתרו עטן שרצונו לחזור אל ארצו כדי לגייר גרים, וכדליתא במדרש ילקוט שא"ל משרע"ה ליתרו כסבור אתה שאתה מרבה צבודים במקום ואין אתה אלא ממעט, כמה גרים כמה עבדים אתה עתיד להכניס תחת חנפי השכינה, ופי' צוית רענן שיהיה יתרו רוצה לחזור לארצו כדי לגייר שם גרים, וא"ל משרע"ה לדודרבה כשהלך עמו יתגירו הרבה גרים. עכ"פ מבואר שזה היה רצונו של יתרו לגייר בני מדינתו ולקרב אל הקדושה את ניוטות הקדושה שנעממו בעמקי הקליפות. אכן משרע"ה עטן כנגדו באמרו נוסעים איתנו אל המקום וגו', ופירש"י ז"ל, מיד עד ג' ימים אנו נכנסים לארץ שצמסע זה הראשון נסעו על מנת להכנס לא"י וכו', ומפני מה שיתק משה עצמו. עמכם שעדיין לא נגזרה גזירה עליו וכסבור שהוא נכנס, ע"כ. הרי בלוחה שעה היה משרע"ה סבור שאף הוא נכנס לארץ יחד עם בני ישראל, וכ"כ בספרי להדו"א ח"ל שנתעלם מעיני משה וכסבור שהוא נכנס עמכם לארץ ישראל.

ולפי דעתו של משרע"ה שהוא עומד להכנס לא"י, מוצין היטב מה שא"ל ליתרו לכה איתנו וגו'. דהנה נודע מדבריכם ז"ל דלילו היה משרע"ה נכנס לארץ ישראל עם דור המדבר וצוה את ציבמ"ק לא היה הבית נחרץ לעולם, ולא היה עוד חורבן וגלות, דלא שלטו האויבים צמטשי ידיו של משה כדליתא בסופה, ודבר זה מבואר בצרכיה צמגלה עמוקות לפירש ואחתה, ולחלח מאחר שיהיה משרע"ה סבור בדעתו שהוא עומד להכנס לארץ מיד א"כ אין נורף צבליכם ממקום למקום כדי ללקט נפזרים ולקבץ אל הקדושה את ניוטות"ה המפוזרות בכל העולם, דלילו היה הוא נכנס לארץ היה כח הקדושה בדרך ישראל חזק, והיה בכחם של ישראל לשאוב ולקבץ נפזרים ממקום מושבם בל"ה, וכדברי האוה"ה הקדוש ה"ל.

וודו שטען משרע"ה נוסעים איתנו וגו', כאן כלל את עצמו עם ישראל שגם הוא נוסע לא"י עמכם, וא"כ יהי החיזוק השלם וכה הקדושה בל"ה יהיה חזק חלילה מאד, ומה נורף לך עוד ציבית חו"ל

שזכו לרכוש זה ע"י השפעת רוח"ק, א"כ כל מה שישראל עושים יש בו ענין נבואה ורוח"ק, ובוודאי שגם מה שילאו ממלרים כך הוא רגון הבוית"ש ולפיכך נקרא צנינים.

וזה יהיה גם ביאור הפליאה הים ראה ויוגם ברייתא דר' ישמעאל ראה, והכוונה לדרשת המכילתא דר' ישמעאל ה"ל עכ"פ וז' נתן את חן העם לרוח הקדש שרתה עליהם, ומכיון שיש לישראל השפעת רוח הקדש, א"כ בוודאי גם על ילידתם מומלרים נלשו מלח הקצ"ה כ"ל, ולכן גם מפניהם.

ומעתה יתבאר ע"י מה שאל משרע"ה והיית לנו לעינים שכל דבר שיתעלם מלחמו חביב מאיר עינינו, דכיון שיש לכל אחד מישראל חלק בתורה"ק הניתן לו מבר סיני, א"כ חביב אחר מאיר עינינו בחלק התורה שלך שלא יתכן שיתגלה כי אם על ידך, והנה אותו חלק התורה המתגלה לכל אחד מישראל עפ"י שורש נשמתו הוא ענין רוח"ק, וכדאיתא בגמרא צ"ח בתרא ה"ל דמה שנחבון החכם מדעתו להלכה למשה מסיני זהו ענין נבואה, והוא שאל משרע"ה ליתרו כי על כן ידעת חנותו במדבר, אחר ידעת הן שניתן לאבותינו צמלרים זהו, דנחבון זה לצאר עטם בקשחו וזיית לנו לעינים, שיאיר עיניהם בכל הדבר הקשה, ושמה יתמה יתרו וכי לריכים הם לתלמודי והלא עמכם גדולי חכמי ישראל, ומה אדע את אשר לא ידעו הם, ללאת הקדים ואמר לו כי כל אחד מישראל יש לו חלק בתורה שלא יתכן שיתגלה ע"י אחר, והשפעת זו יש בה מענין רוח הקדש, ואל יקשה צניניך האם כל ישראל זוכים להשפעת נבואה, כי כבר מלינו דוגמתו שהשפיע הקצ"ה חן, והוא רוח"ק כדרשת המכילתא, לכל ישראל, וזה יהיה שיעור הכחוב כי על כן ידעת חנותו במדבר, וגלוי לפניך שהשפיע הקצ"ה רוח הקדש על כל ישראל, לפיכך והיית לנו לעינים שחאיר עינינו בכל דבר שיהא צהעלם מלחמו מחמת שהוא שייך לשורש נשמתך, ולא יתכן שיתגלה ע"י אחרים כי אם על ידך בהשפעת רוח"ק שחושפע עליך ותחבון בדעתך למה שנאמר מסיני.

אדם מישראל יש לו חלק בתורה"ק, אשר זהו צו מבר סיני, ואי אפשר שיהא חלק זה מתגלה ע"י שום אדם כ"א על ידו, ודבר זה נבואה בגמרא צ"ח בתרא (דף י"ג ע"א) שמה שהחכמים מחדשים צדעתם ובסבירתם זהו ענין רוח הקדש, דקאמר התם מיום שחרצ צית המקדש ויעלה נבואה מן הנביאים ויניתה לחכמים, ומכיון בגמרא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא להלכה למשה מסיני כותיה, ופריך ודלמא כסומא צארובה, ומשני ולאו טעמא יכ"ז, ופי' רש"י וכוון דאמר טעמא חין זה כסומא שמכונן לירד צארובה במקרה בעלמא חלא סברת הלכ הלא הוצא לו נבואה חכה להסכים להלכה למשה מסיני, ע"כ, ויודעת העובדא מק"ז הישמח משה זלתי"ה, שפעם אחת שאל ממנו הרה"ק מליסקא זלתי"ה ענה אודות מסחר יין אם לעשותו או לא, והשיב לו ק"ז זלתי"ה שלא יעשה המסחר, ותמך יחידותיו על מקום אחד בש"ס שמשם הוכיח כן, וכאשר ילא אמר אני חשבתי שיאמר רוח הקדש והנה אמר לי גמרא, אף אני יכול להוציא מדברי הגמרא במקום אחר שהמסחר הזה עוב ואוכל להללנו צו, וכן עשה שאלה ידו במסחר הלו, ובסופו של דבר הפסיד מעותיו, נענה הרה"ק מליסקא ואמר עתה ידעתי כי זה בעלמא הוא רוח הקדש, שחעלה צדעתו בגמרא אשר הוא האמת לעינינו.

ועד"ז יהיה ביאור המכילתא ז' נתן את חן העם צניני מלרים ר"ל אומר רוח"ק שרתה עליהם והיה אומר לו השאלינו בליך הוונת במקום פלוני וכי ואין חן חלא רוח"ק, ולדרכנו פירושו שנתלוננו ישראל צדעתם מקום הכלים, שזהו מענין רוח"ק וכנ"ל, וכיו"צ מלינו צממה מקומות הנה להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, דכיון שהם עושים כן, בוודאי מן השמים השפיעו בהם דעת זה להתבון לאמת.

ולדרכנו אפ"ל כוונת המדרש פליאה, הים ראה ויוגם ראה ישראל צאים ורכוש מלרים צידם, דהנה הים לא ראה להקדש צניני ישראל שהיה סבור כי ישראל יולאים מדעת עצמם, ואין זה רגון הבוית"ה, אמנם מלחר שראה רכוש מלרים צידם, ויודע לו

כל בשור (קמטין קמטין שביה מילר על מפלת מלרים)
אמר רב ביינו דלמרי אינשי גיורא עד עשרה דרא
לא חזיו ארמאה צאפיה, ע"כ. ודרשח ז' קשה מאד
להלמה היאך ניתן לדרוש כן על לדיק אמת ביואל
זו שביה מילר ודואג על אצדן מלרים, ובכחוד לוח
באצוד רשעים רנה, ובה דלמרי אינשי גיורא עד
עשרה דרי לא חזיו ארמאה צאפיה כך מילתא לא
מתאמרא אלא על סהם גרים, ולא יאמר כן על לדיק
כיתור.

וביארתי כוונת המאמר, עפ"י הודע כי מדרך
הלדקים שאם פגמו בדבר אחד יהיו כל ימייהם
מלרים וכו' צדים על אותו הפגם ולא תנוח דעתם,
וגם אחרי שכבר עשו על כך תשובה שלימה עדיין לבס
נוקם על אשר לא עוב עשו. ומה גם בראיות אחרים
הנעשים על אותו פגם עצמו יזכרו מעשים הראשונים
ויתחברו מאד ויעשו תשובה על מה שפגמו. ובה
כעין שמלנו בגמרא (תענית כ"א ע"ב) אמרו ליה
לרב יהודה איבא מותגא בחזורי גזר תעניתא וכו'
דמין מעייהו לבני אינשי. וכתבו החוספות (ד"ה
אמר) פירוש שבני מעיו של חזיר דומין למעים של
בני אדם יש לחוש שיהא על בני אדם. מכאן נראה
שאם יהיה דבר על אומות העולם שיש לחוש ויש
להתענות, דבא הכא חזין דגזר תעניתא מדבר שביה
בחזירים משום דדמו מעייהו לבני אדם, וכ"כ נכרים
דדמו לישראל, עכ"ל החוספות. וכמו כן יתכן לומר
דכאשר ראה יתרו באיצודן של מלרים, שנעשו על
שהשעצדו בישראל, היה מילר ודואג מחמת שגם הוא
היה זו מעין אותו פגם, שאף הוא היה עומד בעצם
דבזה נתחכמה לו, כדאיתא בסוטה (דף י"א ע"א)
ששה היו באותה ענה, אלא שאח"כ ברח יתרו,
אבל מתחלה עמדם היה בענה, ובכחוד בנצוח בלגם
על הקינוי איתן מושגד, ופירש"י שאמר על יתרו
חמה אני מביין זכית לכך הלא עמי היית בענה
בזה נתחכמה לו ועתה נתיישבת באיתן ומעוז של
ישראל, ע"כ. ואף שבדולא כבר עשה יתרו תשובה
שלימה על כך, מ"מ מדרך הלדיק אמת לקיים בנפשו
וחטאתו נגדי תמיד, ולפיכך כשראה איצודן של
מלרים זכר באותו הפגם שביה עמדם בענה, ועל כך
היה מילר ודואג לנפשו שמה לא עשה תשובה, ועדיין

באופן אחר קאה יתבאר ענין הוויכוח וכו' ד'
שעברו בין יתרו למשרע"ה בענין ההליכה לארץ
ישראל, שביה משרע"ה מסרבה זו שילך עמכם ובה
מילן ואמר כי אל ארצי ואל מולדתי אלך.

גם ראוי להבין מה שציקס משרע"ה אל נא
תעוז איתנו וגו' וכוונתו לנו לעינים, ובה פליאה
נשגבה, וכי משה רבינו היה לרדף ליתרו שביה מאד
עיניו בדבר שיתעלם ממנו, הלא כל הלכה שביה
בהעלם ממשרע"ה היה שואל מיד את פי ה', כמ"ס
עמדו ואשמה מה יזכר לי לבס. ואף אחרי כניסתם
לארץ ישראל שלא היה עמדם משרע"ה אעפ"י היו
עמדם גדולי חכמי ישראל שקיבלו תורה מפי משרע"ה,
וכי עמדם עתה נא בן קח שהחזיר בפלפולו של
מאות הלכות שנשתכחו צימי אכלו של משה.

ואם עפ"י מה שכתבנו לעיל בעטם סירבו של
יתרו ללכת עמכם לא"י, שהוא משום שלפי
גודל הקדושה השורה בא"י כן תהיה מדת הדין
מתוחה לאותם העוברים על המצוות, ולא ולמד עד
היכן הדברים מגיעים ממה שכתב הרמב"ן ז"ל בתחלת
פירושו לסדר דברים, וז"ל הקדוש, ועם שיתחיל
בביאור התורה התחיל וכו' שלא יאמר אדם לא נוכל
לרשע את הארץ כי אין אדם אשר לא יתעל ומיד
תהיה מדת הדין מתוחה כנגדו ונאצד, ולכן הודיעם
משה רבינו כי הקב"ה רחמן מלא רחמים כי הסליחה
והמחילה ממנו יתבצר סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו,
וכענין שאמר הכחוד כי עמך הסליחה למען תוורא,
עכ"ל. מבואר מדבריו כי אף העוברים את הש"י
בארץ החיים זולתם ורועים מאומות מדת הדין
המתוחה בארץ ישראל, והולך משה רבינו להרגיעם
ולדבר על לבם שיש להם תקנה בתשובה, ומעט
זה עצמו היה יתרו מתירא לעלות לארץ מפחד
מדת הדין המתוחה נגד העוברים על המצוות.

ויתכן לומר עוד בעטם שסירב יתרו לעלות עמכם
לארץ ישראל בהקדם מה שפירשתי מה דאיתא
בסנהדרין (דף י"ד ע"א) עכ"ל ויחד יתרו רב ושמואל
רב אמר שהעביר חרב חדא על בשור (פירש"י שאל
בשור ונתגייר) ושמואל אמר שנעשה חידודין חידודין

שפּה ברוח הקדש. ואפ"ל דאָף אַזאָס האַפּט צורו"ק מ"מ פעמיים שאַין מגלים להם דבר ע"י רוח"ק, וכמו שמתנו בכתוב ו' העלים ממני ולא הגיד לי. ואף משרע"ה הוה מתוירא מן, פן זאלי אין מגלים לו מן השמים טיבו של האים ופנימיותו, דכאדם יראה לעינים ו', וראה ללבב, ע"כ אחר שיהיו יודעים לשבעים, אחס מכירין צו שאתם גדלתם אותו.

ועפ"י זה יובן מה שיהיה ריש לקיש מזה מלדבר אף עם האמוראים הקדושים, דהנה התנאים ואמוראים הקדושים אף שידעו הכל ברוח קדשם וכל ר' לא אים לבו, מ"מ מכיון שיהיה ידיעתם עפ"י רוח"ק יש אשר יעלים ה' דבר ולא יגיד להם, ולא כן ר"ל שיהיה מגודל ציון הלסטים כדאיתא בגמרא (ב"מ דף פ"ד ע"א) שא"ל ר' יוחנן לריש לקיש לסעודה בלעיותיך ידע. ומשום כך הוה יודע הכל, דאף אם נעלם ממנו ולא ידע צורו"ק מהות האדם ועצבו מ"מ ידע מהותו של האדם וכוה יוכר לו אם חוכו כצרו, דמתחת שיהיה מגודל ציון הלסטים וידע זהביר כל דרכיהם ורמאותיהם ידע להכיר צקל עצמיות האדם ומהותו אם נאמן הוא. והוא ע"ד מה שפירשתי (בפרשת חולדות) הא דאיתא בגמרא (סנהדרין דף י"א ע"ב) אחר לו אנטוניונום לרבי מאימתי יא"ר שולט בחדם משעת יאירא או משעת יאירא א"ל משעת יאירא א"כ צועט צמתי אמו ויואל אלא משעת יאירא אחר רבי דבר זה לימודי אנטוניונום ומקרא מסייעו לפתח חטאת רוצח, ע"כ. ולבאור קשה הילך יתכן כזאת שרבי לא שנה ואנטוניונום ידע, והוא כעין מה שזקשו בגמרא רבי לא שנה ר' חייא מנין. והמבשר"א ז"ל הקשה מהא דדרשין ויתרוללו בגנים בצרבה שביה עוברת על פתח עב"ם ועשו מפרנסם ללאת וכו' ופירשו דהוה חילוק בין עשו לשאר, דכלל המגלים אינו צא הילכ"ר כי אם בשעת יאירא, מעטם דל"כ יבא צועט צמתי אמו ויואל, ולא כן צעשו שהוא בס"מ צעמנו, צוודאי שהילכ"ר הוה עמו צצן מיד מתחלת יאירא, וא"כ מנאל דרבי שהביא ראיה מדכתיב ויתרוללו ראיה נכונה היא, אלא דזה נאמר צעשו שאזלי שלט הילכ"ר צצן, אבל צבאר נולדים אינו צא אלא משעת יאירא בלעיותיך.

דאס הכטא קיים. והיינו עממא דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא חצוי ארמאה באפיה, כי עד דור עשירי הוא מרגיש עדיין פגמיו שפגם צעודו ארמאה והוא מתוירא לנפשו.

ולפי שיהיה יתרו מתוירא על הפגם שצידו שיהיה יושב צעמא בבב נתחכמה, הוה מפחד ללכת לארץ ישראל ששם מדת הדון מתוחה ציותר על החושאים, ועוד שצאריך ישראל גדולה מאד התגברות הילכ"ר וכמ"ש הרמ"ע מפלנו צמא"כ יגער ה' כך השטן ויגער ה' כך הצורח צירושלים, שהשטן צוחר יותר להתגבר צירושלים. ומכך הוה יתרו ירא שמה יתגבר צו השטן ציותר צא"י, ומה גם שעלו עממם בערב רב שסורן רע, וזכאשר הוכיח סופן שהכשילו את ישראל צממאים גדולים. לפיכך סירב ואמר לא אלך כי אם אל ארני ואל מולדתי אלך ששם אין מדכ"ד מתוחה, וגם אין הילכ"ר מתגבר כ"כ בצמקום הקדש.

ואמר לו משרע"ה אל נא תעצוב אותנו וגו', והיינו לנו לעינים. ויתבאר בהקדם הא דאיתא ציומא (דף ט' ע"ב) וריש לקיש מ' הוה משחתי צבדי רבה צר צה חנה ומה ר"א דמרא דארעא דישאלא הוה ולא הוה משחתי ר"ל צבדיה, דמאן דמשחתי ר"ל צבדיה צשוק יהבו ליה עיסקא צלא סהדי, צבדי רבצ"ח משחתי. (צממיה) א"ר פפא שדי צבדא צינייהו או ר"ל הוה חעירי או רבצ"ח הוה ור"א, עכ"ד בגמרא. וקשה להבין מדוע לא הוה ר"ל מדבר עם אמורא צשוק משום דיתנו לו עיסקא צלי סהדי, וכו' הוה חשודים צעניו ח"ו על עסקי ממון, האם לא הוה לבס נאמנות צעניו. אך נראה שהוא עפ"י מה שאמר לבס משה לישראל (דברים א') יהבו לכם אנשים חכמים וגו' ויודעים לשבעים, ופירש"י שהם נוכחים לבס שאם צא לפני משועף צעליתו אינו יודע מי הוא ומאיתא שצט הוא ואם הגון הוא אצל אתם מכירין צו שאתם גדלתם אותו לכך נאמר ויודעים לשבעים, ע"כ. ולבאור יש להקשות ממה דכתיב צפרשת יתרו ואחא תחא וגו' ופירש"י ז"ל צורו"ק שעליך, וכיון שיהיה משרע"ה ממנה את השופטים עפ"י רוח"ק מדוע איפוא הוה לריך שיהיו יודעים לשבעים בלא הוה מדע לפניו עינים ומכוחם ממה

וזה שדע אנגענוינט דער זאך יותר מרבי, אפ"ל שהוא כעין מה שמלינו בהתנבא עובדיה על מפלת אדום ואמרו ז"ל (סנהדרין ל"ט ע"ב) מ"ש עובדיה לאדום וכו' אמר אפרים מקשה וכו' עובדיה גר אדומי הוה וכו', והיינו דלמרי אינשי מנייה וציה אצא לחיל ציה נרגא (ופירש"י אצא, יער מעלמו של יער יכנס בחורן הגרן להיות ציה יד ויקלצו צו את היער וכן עובדיה לאדום). וה"נ כן הוא בענין מחלוקת אנגענוינט ורבי, דלפי שאנגענוינט צא מעשו ע"כ ידע יותר צירור הדברים בדבר החילוק בין עשיו לשאר נולידים. ולאחא היה ריש לקיש ראו לאחיו אינטעלס שיהיה מהימן כ"ב, דמאן דאישתעי צדיק בשוק יבצו ליה עוסקא צלא סכדי, מכין שיהי גדול כ"כ בקדושה וצטרכו וצירוב"ק, ומאורף לא מה שלמד מן הכסיון צדיקו בין הליסטים, לכן היה חכם וצקי מאד צמעשים, ומשום כך היה ר"ל חבר מלדבר אפילו עם אמוראים, דהרי אפשר דמתחת שהוא ערוד צגירא ישבח שנתנו ליה חז"ל, ואילו היה מדבר עמו היו מאמינים אותו לתק לו צלא עדים.

וזה גם לפי מה שכתבו החסידים צבצא מליעא (דף פ"ד ע"א) לפרש מ"ש לו ר"ל לרי יוחנן הכהן רבי קרי לו, כלומר קודם שנעשה לטמים, שמקודם ידע הרבה, ואח"כ פרק עול חורה ונעשה ע"ה ועסק צלסעויות, עיי"ש, א"כ נלכד הוא צעלמו צרשחא אחר שיהי ח"ח מעיקרא, וכהי ידוע לו כל נכלי רמאותם, צצאמלעושתם הם מפילים חללים רבים, וממשיכים אותם אחר עתם ודעתם, וידע צייתר להשמר ולהזהר מזה, ולפיקר היה מוחזק צזה שאם היה מדבר עם אדם צשוק צוודאי היה אותו אדם מהימן, משא"כ שאר אמוראים שלא צא לידם נסיון צזה, לא היו מוחזקים צבה כ"כ שידעו להחזיק מעמד שלא יפלו צרשחם.

וזה משרע"ה ליתרו והיית לו לעניים ופירש"י כל דבר שיתעלם מעיניו תהי מאיר עיניו, דהנה יתכן אשר יעלים ה' דבר ולא יגלה אותו אף לעבדיו הצידיקים, לכיזה נודעת לידע תעלומות, וא"כ עולוים מאד לפעול ולהכשל צרשח הסע"א, כי לא נודע צצירור מי הוא שראוי להתחצר עמו, וממי ראוי להתרחק.

וכמו שפירש"י ז"ל ה"ל עה"פ וידועים לשצטיים, וצקל אפשר להלכד צרשח הע"ר המתגלגלים צכל דור ודור ומעטים אחריהם, וכמבואר צוה"ק פ' צראשית דף כ"ה וצכמה מקומות שיש צבה ה' מיניים והגרוע שצכולם כח העמלקים, וצמא צזה יהיו צריכים ליתרו שיהיה מאיר עיניהם, שהוא יודעם ומכירים, וגלוי לפניו רשעתם ותצבולות רמאותם, לצד שיהי דר ציניהם, ולפי שהוא צדיק אמת יאיר עיניהם ויעמידם על האמת, וישגיח עליהם שלא יפלו צרשח הערצ רב.

ולדרכנו שהיתה צקשחו של משרע"ה אל תעוצ אותנו וגו' והיית לנו לעניים, שיהיה מאיר עיניהם לגלות ערנות הערצ רב הרשעים, ולהליל את ישראל שלא יתפסו צרשח זו עמנו להם, נראה לייצג הקושיא איך סירצ יתרו לצקשת משה וענהו לא אלך וגו', ויתכן לומר דאף משרע"ה לא נחכוון לצקשו שילך עממם מיד לאלתר, אלא מה שאמר לו והיית לנו לעניים, היינו אף אם תחזור כעת לארצך ולמולדתך, מ"מ תהיה מקושר אחנו, ותאיר עיניו צכל ספק אשר יוולד אצלנו, וכדוגמת ה"א דאיתא בגמרא (פסחים דף ג' ע"ב) צעוצא דהאי ארמאח דהוה סליק ואכיל פסחים צירושלים, ולא היו מכירים צו שהוא נכרי, ורק ע"י חכמת ר' יהודה צן צחירא נודע הדבר שהוא נכרי וקעלוהו, שחלו ליה לרי' יהודה צן צחירה שלם לק וכו' דאת צליצין ומלודתך פרוסה צירושלים. הרי עד כמה הגיע כח השפעתו של ר' יהודה צן צחירה שהיה יושב צליצין והאיר עיני ישראל צירושלים להכיר צאותו רמאי כי נכרי הוא, וה"נ ציקס משרע"ה את יתרו והיית לנו לעניים, שמתקום מושצך צחירא וצמולדתך תהיה מלודתך פרוסה עד ירושלים, להליל אותו ממלודתם של הערצ רב, ולהאיר עיניו להכירם ולהתרחק מכם. וזה צציקש אל נא תעוצ אותנו, היינו שיהיה מחשבתך צצוקה ומקושרת אליו תמיד, שצזה נחשצ כאלו אתה עלמך אחנו. והשיב לו יתרו "לא אלך" עכשיו עמכם, כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך צחתלם לצייר צני משפחתי, אף לא סירצ לצקשחו של משה וצוודאי שיהי מקושר עממם צמחשבה, וצוודאי שצצ יתרו אליהם אחרי שגייר צני משפחתו.

ואת"ל עוד שרמ משרע"ה צאמרו לו והיית לנו לעניים, דהנה כבר נצצאר צדציריו לעיל שיהיה

השחילום, וקשה שהרי בקרא מצוהר לדיא שחפך
לכס על שחלום חפשי מחיות עבדוהם, ולמה כח
רש"י ז"ל עסם אחר מן המצוהר בקרא. גם ידוע
מה שהקשה באור"ח בקי' א"ח שייך להתחבר על דבר
עשאו בעל כרחם ע"י שכוהו מכות גדולות עד שחמע
ספו חמו, וא"ח יספך לכס בדבר שלא לרנום עשאוהו.

ובמכילתא פ' צא (הוצא בילקוט שם) ודרשו
עב"פ ור' נתן אה חן העם צעני מלרים וגו'
רא"ח רוב"ק שרחה עליהן והיה אומר לו השחילום
כליך המונה במקום פלוני והלא מציא ומתן לו ואין
חן אלא רוח הקדש וכו'. וקשה מדוע הוצרכו להשתמש
ברוב"ק כדי לגלות מקום הנחת הכלים, הלא מצוהר
במדברים שבג' ימי אפילה היו ישראל נכנסין לצחיהן
של מלרים ורואים כל מה שיש להם, ובשעה שאמר
להם הקב"ה ושאלה אשה משכחה היו ישראל נכנסין
אנן ואומרים להם השחילוי אותו כלי שיש לך והוא
אומר אין לי ואומר לו אני יודע שיש לך והרי הוא
במקום פלוני וכו', וא"כ מה צורך להם להשתמש ברוח
הקדש בעבור שאלה הכלים, הרי היה מקומם ידוע
להם מאז ימי החשב.

ובמדרש פליאה (הוצא בישמעל משה) איתא הים
רחב ויננס, מה ראה ישראל צאים ורכוש מלרים
ביום. והוא פלאי.

ובל' אלו באחת יבוארו, עפ"י הקדמה אמיתית מדברי
האר"י בקי' במחש"כ ויגלו את מלרים ודרשו
רז"ל (ברכות דף ע"ב) שעשאו כמלוה שאין זה
דגים וח"ל כמלוה שאין זה דגן, שהכוונה שהוציאו
ישראל וציררו את כל יבוא"ק שהיו צבויים ציד
מלרים, ולא מתרו עוד נה"ק בארץ מלרים. וזהו
שאמרו שעשאו כמלוה שאין זה דגים וכו' שרוקנו
ושאבו משם את כל נה"ק לא נשאר בהם כלום. וזה
החילוק שבין גלות מלרים לשאר גלויות צבול מדי
וכו', ודמלרים נחבצרו משם כל הנשמות ולפיכך אמרו
חורב לא חוספיו לשב צדק הזה עוד. אבל בשאר
הגלויות עדיין נשאר שם נשמות שלא נחבצרו. עוד
כתב הוא ז"ל ודבשחח ואחרי כן ילאו ברכוש גדול
עניינה **צדקתה** משם כל נשמות הקדושה והנשמות

יתרו מתאזן ודואג חמיד על שיהיה עם פרעה ואיוז
בעלת הבב נתחכמה, והיה מחיירא שמה עדיין לא
עשה תשובה כראוי על אותו הפנס, ומשום כך היה
ממאן לעלות עממה לא"י כי סבר שאינו ראוי לכך,
וראה משרע"ה לנחמו ולדבר על לבו כי עשה תשובה
כהוגן ונתקבלה וראוי וסוגן הוא להלך עממה, ולכן
אמר לו והיית לנו לעינים, דהנה ידוע שהסנהדרין
קרוין עינים, כדכתיב בקרא והיה אם מעיני העד
נעשה לגובה, ואיתא בגמרא סוטה (דף י"א ע"א)
יתרו שברח זכו מבני בניו שיסבו בלשכת הגזית, ע"כ.
וזה שרמז וזכירת לנו לעינים, שאין לך להתיירא עוד
מפני אותו פנס שהיית עממה בעלת חחלה, אדרבה
מפני שברחת מהם ולא רצית להסכים לעשות חוכה
והיית לנו לעינים, שיהיו בני בניך מסנהדרין שבלשכת
הגזית.

•

ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חותינו
במדבר והיית לנו לעינים וגו'. במדרש ילקוט
(רמז תשכ"ו) איתא א"ר יודה אתה ידעת החן
שניתן לאבותינו במלרים שנאמר ור' נתן אה חן העם
צעני מלרים אל נא תעזוב אותנו, ע"כ. ק"ו אלה"ה
בישמח משה הקשה דהלא כמה נסים גדולים ונפלאים
עשה הקב"ה עם אבותינו במלרים, ולמה בחר משה
דוקא להזכירו ענין נשואות החן יותר מכל הנפלאות
הגדולות, והוא תמוה.

ויתבאר בהקדם לפרש כמה מקראי קדש ומדברי
חז"ל צענין הכעחה הקב"ה לאפע"ה ואחרי כן
יאלו ברכוש גדול. בספרי (הוצא בפרשת דרכים דרך
מלרים דרוש חמישי) עב"פ וגם ערב רב עלה אהם
ואין וצק וגו', כאן נחקיים בהם ואחרי כן יאלו
ברכוש גדול, ע"כ. והוא תמוה מדוע נחקיימה בהם
הכעחה זו ביציאת הערב רב, ולמה לא נחקיימה ע"י
הרכוש ששאלו ישראל ממלרים.

עוד ית להתבונן במחש"כ בפרשת בשל ויהפך לבד
פרעה וגו' ויאמרו מה זאת עשית כי שלחנו
את ישראל מעבדנו, ופירש"י הפך לבס בשביל ממונם

נשלם זמן שעבודן, שהרי כבר השלימו את חפיקן במצרים כמה ששאזו והולילו משם כל נלוות הקדושה, ולפיכך כשראה הים רכות מצרים בידם נבקע צפניהם.

ובזה תחיש על כון קושיית האב"ח הקדוש ה"ל, דהנה פרעה ועבדיו היו חכמים גדולים במצרים העממה ומשם השיגו ונודע להם כי כל עוד נשארו במצרים נלוות הקדושה לריכים ישראל לדור שם, וגם אם יאלו ממצרים יאמרו לשון מצרים כדי לבררם ולהחזירם אל הקדושה, וכמו שנחזר לעיל מדברי האר"ל דכל זמן שלא נחזרו כל נה"ק בשאר גלויות לריכין ישראל לחזור לשם עד שיחזקו כולם ויחזרו למקורם ושורשם. והנה כאשר שאלו ישראל מאת המלכים כלי כסף וכלי זהב ושמות נחמו להם המלכים את הכלים בלונים הטוב, ולא עוד אלא שהוסיפו ונתנו להם יותר ממה ששאלו מהם כמו שפירש"י ז"ל (ויחזר דרשת המכילתא) ע"פ ו' נקן את חן העם בעיני מצרים וישאלוהו אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אהב אומר אחד טוב שנים וכל, ובמה שהשאלו לישראל כל אותם הכלים גרמו לכך ששאזו והולילו ישראל משם את כל נה"ק. ועל דבר זה היו פרעה ועבדיו מתרעמים על עמם, מה זאת עשיתו וגו', כי היה לכם נוקפם על מה שעשו מלזנים הטוב לתת לישראל יתר על מה ששאלו, שהרי על דבר זה לא היה לכם נוגש ומכרית, ואילו לא היו נותנים להם כל אותם הכלים הרי היו מצארים שבויים בידם נלוות הקדושה שכל אותם הכלים, ואז אף אם היו ישראל יוצאים לא היתה הליכתם מוחלטת, ובהכרח היו חוזרים כדי לשאוב את נה"ק שעדיין נשארו במצרים.

ועל כך התמרמרו ואמרו מה זאת עשיתו כי שלחנו את ישראל מעבדנו, דהנה איתא בגמרא יצמות (דף ק"ג ע"א) נשתנית לא יוליא תנא דבי ר' ישמעאל ושלח מציתו מי שמשלח ולינה חוזרת יתחזקו שילוחין וחוזרת. מוצא מזה דשילוחין משמעותן שילוחין גמורים שלא על מנת לחזור עוד. וז"ש מה זאת עשיתו וכפירש"י ז"ל שנוכח לכם על מנוחם ששאלו, ומחמת כן כי „שלחתי את ישראל מעבדני וממנר שילחתי אותם שילוחין גמורים שלא

היקרות השביות ציניהם שזה רכות גדול מכל הון יקר. וכבר היו אמרנו (צפ' צא ע' ש"י) לנחל דגם לפי פשוטו של מקרא אפ"ל דקאי על נה"ק, עפ"י הידוע מספ"ק דנמנונו של אדם ובחפזו נמלאים נה"ק השייכים לשורש נשמתו, וכמו שפירש בענש"ט הקדוש מאה"כ (תהלים ק"ז) רעבים גם למים נפשם בהם תתעקף, דהכוונה על נה"ק הנדחות העטופות במאכל. והאריך בענין זה ק"ז זל"ה בייטב לב פ' בהר ע"פ ובי תמכרו ממכר לעמיתך וגו', יע"ש ש' דכל חפץ או כלי שהאדם קונה הוא שייך לשורש נשמתו ועליו מוטל לתקן נה"ק אשר בחפץ ההוא.

ובזה ביארו דרשת המכילתא ה"ל שהשפיע הקב"ה רוח הקדוש על ישראל וזהו אומר לו השאלני בליך וכו', דאף שכבר היה נודע לישראל מקום הכלים מאז שלח ימי אפילה, אעפ"כ הוצרכו להשפעת רוח הקדוש, כדי שלא יעלו אלא הכלים השייכים לשורש נשמתם, דאין אדם נוגע במה שמוכן לחזירו, ואם לא היה מופיע עליהם רוח"ק שמא יעלו ה"א כלים השייכים לחזירו בשורש נפש ולא יוכל לשאוב ולהוליא משם את כל נה"ק בשלימות מאחר שאינם משרש, ועל כן לפי שהיו לריכים לשאוב ולהוליא כל נה"ק עשה ה' ככה לשפוך עליהם רוח חן הוא השפעת רוח הקדש, שיכיל כל אחד לדעת איזה כלים שייכים לשורש נשמתו. (ועי' בדבריו לעיל פ' תצוה ע' רע"א).

ועד"ז מוצא המד"פ הים ראה ויונים ראה לישראל צאים ורכוש מצרים בידם, דהנה הים מלאן להקדש צפני ישראל כדאיתא במדרש, כי היתה לו טענה שעדיין לא נשלם זמן השעבוד אשר גזר הקב"ה על ישראל בצרית צין הצהרים, ועדיין לא הביג עת קיום התנאי שהתחב הקב"ה עמו בשעת הצריחה שיקדש צפני בני ישראל, דאכתי לא מעי זימנייהו להגאל, אמנם מאחר שראה לישראל צאים ורכוש מצרים בידם, ובאותו הרכוש צדיקים היו עמונים כל נה"ק שהיו לריכים להתחזר בגלות מצרים, אז נסתחמו עמנותיו שהרי מכין שנחזרו כל נה"ק הריכים להתחזר ונעשה מצרים כמולה שאין בה דגים כבר

הענין מדברי המקובלים. אך הסוג השני הם גרים שאינם מתגיירים בכוונה עהורר ולאמיתות (ע"י רמב"ם ספ"ג מהלכות איסורי ביאה מ"ג צוה), ועליהם אמרו ז"ל רעה אחר רעה תצא למקצלי גרים והם קשים לישראל כספחת, ומאותם הגרים סובלים ישראל הרבה, שהם מתעניין את ישראל כגון אותן הערב רב שגרמו רעות רבות לישראל בזהותם במדבר, ועד היום הם לנו לקח מכאיב ולסילון ממאיר. (וכמ"ש בספס"ק דברי חיים בהשמועה לפרשת ויקהל).

והנה נשאל גר לפנינו להתגייר אין אותו יודע מה עיניו ומה מהותו, כי האדם יראה לעינים, ומנה נדע לזהר סוג מן הגרים הוא שייך, אם הוא מאותם שצריך לקרש או שמה הוא מן הגרים שראוי לדחות. על כן אמרו חז"ל ששומע אותו על כור כמחנן, כלואתו צימזם (דף מ"ז ע"א) גר שצא להתגייר אומרים לו מה ראת שצא להתגייר אי אתה יודע שישראל צמזם הזה דוויים דחופים סחופים ומעורפין ויטורין באים עליהם וכו', מאי עממא דאי פריש נפרש דא"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת וכו' וצאת יצחן הגר שצא להתגייר דאם הוא מאותם הגרים שהם קשים לישראל, חולי צמה שיאיימו עליו יפרש ולא יתגייר, משא"כ אם נשמתו מין כוח ואידחי לא יועילו כל האיומים וכל הכתראות להרחיקו, שהרי נפש מתאוה ומשתוקקת לחזור ולהתדבק בשורשה ובמקורה.

והנה כתבו החסידים צימזום שם (ד"ה רעה) אתה דאמרו רעה אחר רעה חצא למקצלי גרים אמר ר"י דהיינו דוקא היכא שמשאין אותם להתגייר או שמקצלין אותם מיד, אבל אם הם מתאמנין להתגייר יש לנו לקבלם. ואח"כ הקשו מהא דא"י צ"י צמה מדליקין (שצח ל"א ע"א) שקיבל הלל אותו שאמר גיירני על מנת ששמיני כהן גדול ואותו שאמר על מנת שתלמדני כל החורב כולה ואשפ"י שלא היו מתאמנין להתגייר יודע היה הלל צמה שסופן להיות גרים גמורים כמו שפשה לבסוף, עכ"ל החסידים. ולר"י לומר דמה שסיימו החסידים שיהיה הלל יודע צמה וכו' היינו שפשה כן צרות הקדש שעליו. וירושל' צוה צמזם צמזם דליתא במד"ר ר"פ יתרו א"ל

יהיו לריכים לחזור עוד, שהרי צאותם הכלים שהשאלנו להם היו עמומים כל נה"כ, וכבר נילנו את מנרים ורוקנו אותה לגמרי מנהלות הקדושה.

היוצא מכל זה כי הצעתה שהצעת הקצ"ה לצברה חצינו ע"ה ואחרי כן יאלו צרכו גדול עיקרה על יצאות הקדושה שבתוך הרכוש, דוודאי שלא נתאוהב אלע"ה לאותו הרכוש אלא מחמת הנה"ק העמומות צו. וצוה נצוה אל ציור הספרי הנ"ל וגם ערב רב עלה אתם וגו' כאן נתקיים צמזם ואחרי כן יאלו צרכו גדול, דהנה אמרו ז"ל (פסחים דף פ"ז ע"ב) לא הגלה הקצ"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, ויודע מה שפי' האר"י ז"ל שבהווה על נה"ק המפוזרים בין אומות העולם המכונים בשם גרים, אמנם אין במאמר יולא מודי פשוטו ושייחם נדקו יחדיו, שצקרב הגרים הנכנסים אל תחת כנפי השכינה עמומים נה"ק המפוזרים להתדבק אל הקדושה. נמצא כי גמר ציור הנה"ק צמזמים היה חלוי צאותם הגרים הם הערב רב, שהרי מכיון שנתקצבו אל הקדושה ונתגיירו הרי זה מוכיח כי צקרבם עמומים יצאות הקדושה המשתוקקים לחזור למקורם. וזהו ציור הספרי וגם ערב רב עלה אתם כאן נתקיים ואחרי כן יאלו צרכו גדול, שהרי הצעתה זו עיקרה שו"אלו ויבררו ממנרים את כל ינה"ק שהם רכות גדול ויקר מאד, וא"כ נתקיימה הצעתה זו צמה שעלה הערב רב אתם, ונתקרב אל הקדושה הנה"ק שהיו עמומים צמזם.

והנה מצינו בדברי חז"ל צמזם מקומן שהפליגו שצמזם גרי הצדק (ע"י מד"ר פ' ויקרא פ"ג) וכי גדולה חציבותן לפני הקצ"ה ולאידך גיסא מבוחר להדיא בגמרא קידושין (דף ע' ע"ב) א"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת, וצימזום (דף ק"ע ע"ב) אתה נמי לבך מומרא דר' חלבו, ועוד אתה שם דא"ר יתחק רעה אחר רעה חצא למקצלי גרים.

אכן האמת הוא דיש צ"י סוגי גרים, דגרי הצדק הם אותם השמות הנצחיות ששומעו בין האומות המלכות להבאל משיבים ולחזור אל הקדושה, וזמו שמנינו כמה גדולי ישראל שצמו מזרע גרים, ונודע

כתרגומו וגבורן דלחטעדין לנא חזיתא בעיניך. ועוד
 הביא רש"י ז"ל ב' פירושים זכיות לנו לעניים, לשון
 עתיד כל דבר שיתעלה מעיניו חבי' מאיר עיניו,
 ד"א שתהא חביב עלינו כגלגל עיניו שנאמר וארבהם
 את הבר, ע"כ. וכל אלו הב' פירושים מקורם מדברי
 חז"ל בספרי ובמדרש. אכן לכולנו פירושי קשה כאשר
 העירו צדק הרא"ם והגור אריה, לפירוש הא' יקשה
 דחביב לנו חין לה שחר לכאורה, דכולל והיות
 לעניים, שאז הו' מקום לפרש שראית נסים וגבורות
 שנעשו לישראל. גם מה ששינה הכתוב לכתוב והיות
 בואי' המהפכת בראשו שהוא הופכת החיבה מל'
 עבר ללשון עתיד, והלא הוא כבר ראה הנסים שיעשו
 במדבר וכולל להפוס ל' עבר. ולפי' הב' קשה היחבן
 שיחבן כל ישראל לריבון יתירו שיחבן מאיר עיניהם
 במה שיתעלה מהם, הלא עממם משה וזאחר וכל
 זקני ישראל, ועמם גם עתהאל בן קנן שהחזיר צוהם
 פלפלו ג' מאות הלכות שנשחקו בימי אצלו של משה,
 ומה יועילם יתירו להאיר עיניהם במה שיתעלה מהם
 יותר מכל גדולי ישראל. ולפי' הב' שתהא חביב עלינו
 כגלגל עיניו, יליד דכולל והיות לנו כעניים.

(ב' על כן ידעת חנותו במדבר וגו', בילקוט
 (ובציורו ק"ו זל"ה ב' שמח משה פרשה זו)
 איתא אר"י אהב ידעת הכן שניתן לאבותינו במצרים
 שנאמר ובי' נתן את חן העם בעיני מלכים, אל
 נא תעזוב אותנו, ע"כ. ולריך ציורו שהרי כמה נסים
 וגבורות נפלאים יותר משה הקב"ה עם ישראל בלחם
 ממלכים, ומה ראה משה להזכיר יתירו דוקא ענין
 זה של הכן שנתן הקב"ה לאבותינו במצרים, ולא זכר
 אחד מכל הנסים והנפלאות הגדולות והטובות אשר
 ראו עיניהם. גם ממשמעות הילקוט נראה דענין
 נחיתת הכן יש לו קשר ושייכות עם מה שציקש ממני
 אל נא תעזוב אותנו, ול"ב מה שייבן זה לזה. וקשיא
 זו הביא ק"ו זל"ה ב' שם ס' עטרת שלמה. ועוד הקשה
 הוא ז"ל על מה שאמר לו משה אתה ידעת הכן
 שניתן לאבותינו במצרים, וכי יולא מלכים אבותיו
 היו, והלא הוא הולידם ממלכים ולא ילאו אבותיו
 כלל ולא יתן להם חן השלמה, והוא פלא, עכ"ל
 ק"ו זל"ה ב'.

הקב"ה למשה אני הוא שאמרתי והיה העולם וכו'
 אדם זה שבה אלני לא בזה חלל לשם שמים ולא בזה
 חלל להחגייר חף אתה קרבתו ולא תרחקו, ע"כ.
 וכו"ג ל' דע"כ הולך הקב"ה להעיד על יתרו שכוונתו
 לשמים כדי שלא יולרכו להחרות צו ולתקן בתחלה
 דינא דגמרא, ואילו לא העיד עליו הקב"ה היו זקוקין
 לומר לו מה ראית להחגייר ולהודיעו עונשם של עבירות,
 ולא חפץ הקב"ה בך מפני כבודו של יתרו, על כן
 העיד למשה כי כוונתו ראויה ומיד קבלוהו מבלי
 לנסותו.

עכ"פ מבוחר שלא העמיד משרע"ה את יתרו על
 כור המבחן כאשר נלמדינו בשאר גרים חלל קבלו
 מיד, לפי שהעיד עליו יודע תעלומות כי לא בזה
 חלל לשם שמים. אמנם יתרו ברוב ענותנותו היה
 מתירא ובהאי פחדא הוה יחיב שמה גם הוא מאותם
 גרים הקשים לישראל כספחת צעור, שאין הוא ראוהו
 להקרב לישראל ולהתדבק בהם, והיה חושש שמה
 חזק לישראל ישיבתו ציניהם אולי יגרס להם רעה.
 וכלפי חשש זה אמר לו משרע"ה אל נא תעזוב אותנו,
 כי אין לך להחירא מך, דמה שקבלנו אותך ותגייירת
 מיד, היינו משום שפסנו בדרכי' כי לשם שמים
 כוונתך. וכדי לחזק דבריו אמר לו כי על כן ידעת
 חנותו במדבר, וכדרשת המכילתא דקא' על הכן שניתן
 לאבותינו במצרים, דהיינו רוב"ק הקרוי חן, כי מן
 השמים הופיעה עליהם הארת רוח הקודש כדי
 שיכיר כל אחד הכלי והספן השייך לשרש נשמתו,
 ולא יגע האחד במה שמוכן לחבירו, וכמו כן עליך
 לדעת דמכיון שקרבנו אותך ונדבקנו צו ראה ראינו
 צרוה הקודש כי שורש נשמתך מאתנו הוא, ואתה שייך
 אלנו במקורך ובשרשך, ובכן.

*

ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותו
 במדבר והיות לנו לעניים, פירש"י ז"ל כי על
 ידעת חנותו במדבר, כי נאה לך לעשות זאת על אשר
 ידעת חנותו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו
 לנו. ולפי זה פירש"י והיות לנו לעניים לשון עבר

ובדרך זה נצח אל הביאור, דהנה איתא בגמרא (שבת דף ע"ה ע"א) לא תלמד לעשות כמעשיות הבוים ההם אצל אחת למד להבין ולהורות. הכי כי דבר זה נריך לימוד להכיר מעשיהם הרעים ודרכיהם המקולקלים, כדי שידעו להתרחק מהם ולהורות את בני ישראל ולהזהירם להרחיק מעשיהם הבוים. אכן אעפ"י שהחזיר חזרה ללמוד על מנת להבין ולהורות יש סכנה עמומה בלימוד זה, כי לפעמים כאשר יעמיק מחשבתו בהם ללמוד מעשיהם ולעמוד על מחכמתם גדול מאד תחשש פן יפול וילמד ברהס ח"ו, דשאי מינות דמשכא, והסכסא מחמת את העיוס ר"ל, ואפילו אם נכשל ח"ו בזהרור בע"ז לשם ע"ז עבירה גדולה בידו, דבע"ז נעשים אף על המעשה כדילפי בגמרא (קידושין ל"ע ע"ב) מדרבנן קרא (יחזקאל י"ד) למען תפוש את בית ישראל בלגס.

והנה בני ישראל היו נריכים ללמוד חעשיות הבוים כדי להבין ולהורות לדעת ממה לפרוש ולהתרחק, אמנם זהאי פחדא הוו יתבו, שהיו יראים מאד שלא יכשלו ח"ו במחשבת פגול להכריע בע"ז, ולפיק כאשר חזמן להם יתרו שהי מכיר כל ע"ז שבעולם, כדאי במכילתא עה"פ כי עתה ידעתי כי גדול הי מכל האלהים, שלא היות ע"ז בעולם שלא עבדה, ומעשה אחרי שראו כל הנסים והגבורות אשר עשה הי לנו, אשר היל את העם מחמת יד מלרים, ומחמת כן הודה ואמר כי גדול הי מכל האלקים, וכל הע"ז אין בהם ממש, אי"כ שוב אין ישראל נריכים להכניס עצמם לסכנה עמומה זו ללמוד חעשיות הבוים ההם, ולדעת מהות הע"ז ע"מ להבין ולהורות, שהרי יתרו הולך עמכם שהוא צקי ומכיר בכל ע"ז שבעולם, והוא נאמן עליהם להבין ולהורות אחרי שמתגייר ודבק בישראל, וזמנו וילמדו את המעשה אשר לא יעשו.

ולפי זה יכ"י ביאור הכתוב שציקש מאתו משרע"ה אל נא חעצוב אוחנו, כי נריכים הם לו, וביאר דבריו באמרו כי על כן ידעת מאתנו במדבר, פי' שאתה יודע המקום שחינו בו במדבר סיני, שם נגלה עלינו הקב"ה לתת לנו חורה ומלוות, ועם שלא נגלה עלינו **במדבר** ישוב, כדאמין לעם שהמדבר נקי

וגראה לומר בביאור הכתובים בהקדם לתת טעם על שנתן הקב"ה את החורה לישראל במדבר דוקא, ולא נתנה להם במקום ישוב, וכבר נאמרו בזה טעמים שונים בדבריהם ז"ל, ואפ"ל עוד טעם לשבח עפ"י מה שפירש"י ז"ל עה"פ (שמות ט') כלאחי את העיר אפרוש את כפי אל הי, אצל בתוך העיר לא התפלל לפי שהיתה מליאה גלולים, ע"כ. ובפרשת בא עה"פ ויאמר הי אל משה כתות הלילה אני ויאל בתוך מלרים פירש"י ז"ל בעמדו לפני פרעה נאמרה לו וצוה זו שהרי משיא מלפניו לא הוסיף לראות פניו, ע"כ. והקשה הרא"ם ז"ל וא"ת והא אפי' תפלה קלה לא התפלל משה בתוך העיר כ"ש דיבור חמור ואין נתייחד הדיבור למשה בעמדו לפני פרעה, וחיך דמשים כבוד משה שלא ימלא בדאי כמה שאמר לא חוסף עוד ראות פניו קפץ הקב"ה ודבר עם משה בפלגין של פרעה, שכן אמרו ז"ל קפץ הקב"ה כביכול וזכנס בפלגין של פרעה בשביל משה שלא ימלא בדאי וכו', או שהגביר משה יו"ד טפחים ודיבר עמו, כמ"ש ז"ל בסוכה מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, עיי"ש דילוף מיניה בגמרא דלמעלה מיו"ד מיפסקא רשותא. עכ"פ מוצא מזה שלא נתייחד הדבור למשה בתוך העיר מפני היותה מליאה בגלולי ע"ז, מלמד באותה עשה שהי הכרח בדבר כדי שלא ימלא משה בדאי.

ומינה דמסתברא למימרא דעל אחת כמה וכמה במעמד הנחה, שהרכין הקב"ה שמים ושמי השמים וירד כבוד הי על הר סיני להשמיע דברות קדשו לעם קרובו, פשיעא שלא רזה הקב"ה להגלות עלינו במקום ישוב שהיו אז כל מקומות הישוב מלאים בגלולים, ולא הי' בגמלא באותה העת מדינה או עיר שתהי' נקויה מגלולי ע"ז. ויטן כי עדיין לא שלם עון האמרי באותו זמן, ולא הגיע העת להשמידם ולרשת את ארצם ולקיים המולה לעקור ולבצר ע"ז מארץ ישראל, כמו שצא אח"כ ליווי הקב"ה למשרע"ה אצל חאבדון, דאכתי לא מעיט שעתא, על כן בחר הי במדבר שם וחמד דבר סיני לתת עליו את החורה לישראל, כי נקי ומטהר הוא מכל שמץ ע"ז, והוא ראוי והגון להשרות עליו שכינת כבודו ית"ש וללמד לעמו חורה ומלוות.

ומעוהר מכל שמן ע"ז, ולא יתכן היות השרש
הבשמי והתגלות הדיבור אללנו אלא בזהות מחנינו
קדוש מכל שמן ע"ז. וא"כ עלינו להתרחק מכל שמן
ע"צ, ולפיקר לנו זקוקים אלק, והיות לנו לעניים
כפירש"י ז"ל כל דבר שיתעלם ממחננו חבי' מאיר
עינינו, כי כאשר אין אחנו מורה דרך להאיר עינינו
אנו הרבה סיועמא דשמיא להכיר ולדעת
האמת, וגם השם סכנה בדבר שלא יכשל ח"ו, ועתה
שש אחנו לדיק אמת היותר וזקי בדקדוקי ע"ז חבי'
מאיר עינינו בעינינו ע"ז, ותחבי' מקור נאמן להבין
והולבורות ממנה לפירוש ולהרחק. וכמו שציארנו כ"פ
(פיין בדבריו פ' לך ע' ש"ב) כי צימים ההם ה'י
חקיק מאוד ילרל דע"ז, והיו כמה ענפים וענפי
ענפים בע"ז מה שאין מלוי עתה צימינו. לא ולמד
ממה שאמרנו ז"ל (ע"ז דף י"ד ע"ב) גמירי דמסכת
עבודה זרה של אצרכם אציו עליו השלום הו' צה ד'
מאות פרק. ובהתחברות הפרטים והענפים אצרייהו
דע"ז ה' קשה מאד לעמוד על דברים, ולדעת כי
הענפים הם ע"ז כי רבים היו, ולפיקר היו זקוקים
למורה דרך לדיק אמת כדי לעמוד על ציורן של דברים,
וגם מובן הפירוש הראשון שכזה רש"י ז"ל.

וואס 5 עוד בחוספת ביאור עפ"י המבואר בגמרה
(שבת דף קמ"ע ע"א) אסור להסתכל בדיוקאנות
של ע"ז אף בחול משום שנאמר אל תפנו אל האלילים.
ויעי"ש בתוס' שכתבו דכל שנעשה לשם ע"ז אסור
להסתכל בה אפילו שלא ע"מ לעבדה, וכן פסק
הרמב"ם ז"ל פ"ב צ"ב מהלכות ע"ז שאסור להסתכל בפני
ע"ז אעפ"י שאינו עובדה, ויעי"ש. מכל זה נמלא
דמא שהתירה תורה ללמוד דרכי ע"ז להבין ולהורות
דבר. קשה הוא ושיבה ביה הזיקא פנ יגמך אחריו, כדחז"י
שאף הסתכלות אסור, ולפיכך היו זקוקים מאד ליתרו
שידע והכיר כל דרכי ע"ז קודם שנתייגר, והוא יכול
להאיר עיניהם בהלכות אלו. וזהו שפירש"י ז"ל כל
דבר שיתעלם מעיניו, כלומר ע"ז שהוא דבר שנעלם
מעייניו שגם ההצטט וההסתכלות בו נאסר עליו.
אחרי כה"י מאיר עייניו, דמאחר שאנו מבירין בך
שנתייגרת לשם שמים אחרי נאמן עליו, משא"כ אדם
אחר שראה והכיר כל ע"ז שצטעלם לא היינו מאזמינים
אותו על כך, ורק יתרו שהוא לדיק אמת נאמן עליו.

ובזה יודין גם הפירוש הא' שכבר רש"י ז"ל והיה לנו לעינים שראית נסים וגבורות שנעשו לנו במדבר, דפי' זה הוא כמשלים ומבאר לפירוש הב', דאחרי שראית נסים וגבורות שנעשו לנו, וע"י זה באת לידי הכרת אלקותו ית"ש ואמרת עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, לפיכך נאמן את עליו לסמוך על הוראותיו בהלכות ע"ז, שהם בהעלם מאתנו מחמת חשש המכשול והאיסור שיש בראייתו, ואנו נרזים לך שכל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהי' מאיר עינינו, שיתקבלו דבריו אצלנו כאילו ראינו בעינינו. וזהו גם הכוונה בפירוש הב' שרש"י ז"ל שמהי חציב עליו בגלגל עינינו, שרמזו לו כנ"ל, דאף שבעיניהם לא ראו כל פרעו ודקדוקו ע"ז אפ"כ אמרו לו שמהי חציב עליו בגלגל עינינו, כלומר כל כך נאמנים עליו דבריו ונקבל הוראתו כאילו ראינו בגלגל עינינו ולא נהי' מסתפקים בדבריו כלל.

והשנת ג' הפירושים שכתב רש"י ז"ל כחדא ויחבר
והא' משלים לחזירו, ומיושב ע"ג לשון הפסוק
דנקט והיית לשון עתיד ולפירוש הראשון שראית נסים
שנעשו לנו במדבר הול"ל ל' עבר, ולדברינו יוחא
שהכתוב מדבר בעתיד וגם בעבר, ולפי שראית נסים
וגבורות שנעשו לנו במדבר ומחמת כן באת לידי
ידועה והכרה ברורה כי גדול ה' מכל האלהים, על כן
והיית לנו לעינים לאחור עינינו בכל הדבר הקשה
בהלכות ע"ג, ומוכל לסמוך עליך ולעשות עפ"י דבריך.
והלכתי נקט, "והיית" שהוא לשון עבר והוא"ו שבראשו
מהפכו לעתיד, לרמוז על ז' הפירושים כו"ל (ובמודע)
דכל היכא שהתיבה היא ל' עבר אלא שנוסף בה
וה"ו המהפכת, לרשין זיה תרחי עבר וגם עתיד,
ע"י במדרש רבה ס"פ בראשית פ"ט כ"ב, ויע"ש
במח"כ. ומיושב גם טעם שהיו לריקים ליתור שיהי'
מאיר עיניהם צמה שיחשלו מהם, דאף שהיו עממם
משב אחרון והזקנים מ"מ לא היו כ"ב בקיאים
תחסימם ע"ז ביהור.

ומעתה יצא לביאור הילקוט ה"ל (קושיא ד') כי
עכ כן ידעת חזונו צמדצר אחר ידעת חזן שניחן
לחזונו צמדצר שנאמר וכו' נתן את חן העם צעיני
מלרים, צמדצר לאר הא דליתא בגמרא (צרכות

ת"ק צמכילתא שם כחז דיש למאול פתח החרה עם המשנה פרק כל הכללים מוכר ומשכנה הנכרי מותר לכוות ממונה, דאי לא דבעל נכרי לא היה מוכר ומשכנה, וזכמו"כ הכא אחרי שהשאלים לישראל אי לא דבעליהו מצריים מתחלה לא היו משאלים להם. אמנם יש לערער על כך, דשאי הכם שמרנו מוכר או ממשכן להבי אמריק דודאי בעליהו בעליהו מעיקרא, משא"כ הכא שאנוסים היו, להבי אמר ר' נתן שהיו משאלין אותם מה שלא שאלו ביה אומר תן לי חפץ פלוני והוא אומר לו עול כך ואחר כיוצא בו, דמאחר שהם צעמם נתעוררו להשאלים יותר ממה שביקשו הרי נתנו להם מרונים הטוב, וצודאי בעלום מתחלה, עכ"ד המרכבת המשנה, ישי"ש צדורק. אבל אחרי לא מאלכו נייחא צדורק, דאין חירונו עולה יפה לפי שיטת הכלל, דכל הפוסקים הכריחו דמשכנה נכרי לא בעלה אח"כ הרכיבו, ולפי זה מאל דמצריים שלא נתנו כלום אלא בשאלה ע"מ להחזיר צודאי דלא בעלו הע"ז, ודבר קושא לדוכתה בידי לקח ישראל כלי המצרים, וזהניחא לשיטת ראב"י דרוב"ק שרחה עליהם נייחא, שאפי ישראל צרוה הקודש שעליהם כל הכלים שאין עליהם סרך ע"ז, ולא נעלו אלא אותם הכלים, כמ"ש המרכבת המשנה.

ועתה מצוהר הענין ויתיישבו כל הקושיות, דצמח לא ראו המצרים לתת להם כלום מרונים הטוב, אלא דמאחר שהיו אנוסים לתת להם אותם הכלים שלא היו צדק שמן ע"ז, דאותם הכלים ביקשו ישראל מהם והיו מוכרחים להשאלם, על כן עשו צערמה להוסיף ולתת יותר ממה ששאלו, כדי להכשיל את ישראל בכלים של ע"ז, דאותם הכלים שנחמו מצרים מרונים הטוב יותר על מה ששאלו היו כלים שנשתמשו לע"ז, והיתה כוונתם להטעות את ישראל צדק ולהטעים לע"ז, ולא יכיו ראויים להבא ולממילא יחזרו למצרים.

דף ט' ע"א) דבר נא צמחי העם אמרי דצי ר' ינאי אין נא אלא לשון צקשה, א"ל הקצ"ה למשה צקשה ממך לך ואומר להם לישראל צקשה מהם שאלו ממזרים כלי כסף וכלי זהב וכו'. וישאלום א"ר אמרי מלמד שהשאלים בעל כרחם, איכא דאמרי צע"כ דמצרים ואיכא דאמרי צע"כ דישאל, מ"ד צע"כ דמצרים דכתיב וזוה צית תחלק שלל ומ"ד צע"כ דישאל משום משוי, עכ"ד הגמרא. ולכאורה יש לתמוה, חדא דמה שדרשו אין נא אלא לשון צקשה נדחקו המפרשים דלמה הוצרכו לצקש שיתרלו לקחת רכוש מצרים, הלא הכייוו ביה לחטות ישראל וצודאי שיתאוו לקחת הרכוש, ואין לזכר צקשה למאול הון ועשר רב. גם ראוי להבין מה שדרשו וישאלום בעל כרחם ופליגי צד מן הביפוך אל הביפוך, חד אמר צע"כ של מצרים וחד אמר צע"כ של ישראל, וראוי להבין כיצד יהיו דבריהם כותרים ומנגדים א"ל מן הקצה אל הקצה.

ונראה דהנה צמכילתא פ' צא דרשו עה"פ ובי נתן את מן העם צעניו מצרים וכו' ראב"י אומר רוח הקודש שרחה עליהם והוא אומר השאלני ללך המונח במקום פלוני והוא מצינו ונותן לו, ואין מן אלא רוב"ק שנאמר (זכריה י"ב) ונתתי על צית דוד רוח מן וגו'. רבי נתן אומר אין לר"ך אלא וישאלום מה שלא שאלו ביה משאלים אותם היה אומר מן לי חפץ פלוני והוא אומר לו עול כך ואחר כיוצא בו, עכ"ד המכיל. ובמרכבת המשנה ציאר טעם מחלוקתן דהכוונה ליישב קושא עומה והיא דרכו זה היה כלי כסף וכלי זהב רוצה ביה תשמישי ע"ז, כמצוה צמודים, ואסורים בהנאה, וישאל מוצריין צע"ז וצאצאריהו, וישאל איהו מצעל ע"ז של נכרי, כי אם שהנכרי צעמו לר"ך לצעלו, וזמאין היה לישראל היתורא לקחת כלי המצריים, הרי א"ל שלא היה צדק ע"ז.

ובמרכבת המשנה שם כחז דשיטת ראב"י דס"ל שרחה עליהם רוב"ק הכייו שידעו ישראל צרוה הקודש שעליהם הכלים שלא היה צדק סרך ע"ז, ודוקא אותם כלים נעלו ולא אחרים, וליישב שיטת ר' נתן שנחמו להם יותר ממה ששאלו, וגם ליישב דעת

וא"ש מה שהולך הקצ"ה לזוה את משב לדבר אל ישראל בלשון תחנונים צקשה מהם שאלו ממזרים כלי כסף וכו', כי היו ישראל יראים לקחת כלי המצרים לחשש זה שלא יכשלו צע"כ צלל יודעין, ולפיכך לקחת מאותם הכלים מאומה, אבל

הקצ"ה השפיע עליהם רוח הקדש ולפי כוח הקדש שעליהם שהכלים נקיים הם מתחשבים ע"ז, ורואים להשתמש בהם, ואולם הכלים שהיו ממזרים, וממילא ידעו וגם הבינו ששאר הכלים שהמזריים מליצים לתת להם נשתמשו בהם לע"ז, ולא השתמשו בהם ישראל כלל.

ובדרך זה יתכן להשוות ב' הדעות בגמרא ברכות כ"ג, דמ"ד צ"ע של מזריים, היינו דע"ס השאלת הכלים כי צעל כרחם של מזריים, שהוכרחו להשליש להם נגד רצונם, ואיך מ"ד צ"ע של ישראל, הכוונה על הכלים העודפים שנחשו להם המזריים מדעתם בלא ששאלו ישראל מהם, ועל אותם הכלים הוא אומר שהיו צעל כרחם של ישראל משום משוי. דמאחר שלא היו מצוירים להשתמש באותם הכלים כלל היו להם לעול ולמשה, ויתכן שלא ראו ישראל לגלות למזריים שהם נופים ברוח"ק אחיה כלים יש בהם חשש ע"ז, ואפשר שלא ראו למרד להם ולקחום מהם ואח"כ יקרו אותם בדרך, ולכן היו להם למשוי, שלא היה להם כל חששנות באותם הכלים.

והשואל מצאנו כיצד המדרש ילקוט שאל משרע"ה ליתרו אחי ידעה הכן שיתן לאבותינו במזריים שנאמר ובי' נתן את חן העם וגו', והכוונה לדרשה במכילתא דרין חן אלא רוח הקדש, וכמו שנחזאר דכעס שנתן הקצ"ה לישראל רוח"ק כדי להבחין בכלי המזריים אחיה מהם נקיים מע"ז ואחיה יש בהם חשש ע"ז, והיה הדבר צעור אלקי להשפיע עליהם רוח הקדש לצורך שעה כדי שידעו להבחין ולא יכשלו ח"ו צ"ע. וזהו שאל משרע"ה אחיה ידעה מה שהשפיע עלינו הצו"ח רוח"ק כדי שלא נכשל צ"ע במזריים, אך לאו כלל עם חז"ל ישראל להשפעת רוח"ק, ולפיכך אל נא תטעו אותנו כדי שנוכל להיות מעטות ומאדרכות בהלכות ע"ז, וכיית לנו לעניים להאיר עינינו בענינים אלו שהם בבעלם מאתנו כנ"ל.

ובזה יתיישב גם מה שדקדק ק"ז זל"ה על דברי הילקוט שאל משה אחי ידעה הכן שיתן לאבותינו וכו' (קושיא ב') דרמז בזה על אברהם אבי"כ שהם שנתן לישראל שזכו והופיע עליהם

רוח"ק הכל הי' צעור אברהם, שהרי כל מה שהוצרכו לשאלת הכלים היה כדי שלא יאמר אחיה לזיק וכו', כדאיתא בגמרא ברכות כ"ג, ומחמת שהוצרכו לשאל כלל המזריים השפיע הקצ"ה עליהם רוח הקדש שידעו להבחין אחיה כלים רואים להם להשתמש כנ"ל, וא"כ כל הכן ניתן בזכות אבותינו, וכן.

*

חלק מדרשה שהשמיע כ"ק מרן אריז"ר זי"ע בעיר לאנדאן יצ"ו בשנת תשנ"ו

וידבר כי אל משה לאמר דבר אל אהרן וגו' בבעלותך את הנחת אל מול פני המזורה ואירו שבעת הנרות. יל"ד למה כתוב בבעלותך דכול"ל בבעלותך, ופירש"י ז"ל ידוע.

יאירו שבעת הנרות פירש"י ז"ל שעה שעל ששת הקנים שלשת המזרחיים וכו' שלשת המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי וכו', ע"כ. וידוע מה שהקשו המפרשים דל"כ הו"ל למימר ואירו ששת הנרות, שהרי רק ששת הקנים נוסים למול האמצעי וכבר האמצעי זקוק כלפי מעלה.

בירקומו איתא אל מול פני המזורה העלה וגו', עשה לה מול ופנים, ונריך ביאור.

ואש"כ דהנה מצאנו בשלח"ק דשבעת הנחות הם כנגד שבעת רועים, ג' הנחות שאלו ימין מכוונים כנגד אברהם יצחק ויעקב, וג' השמאליים כנגד אהרן יוסף ודוד, וברר האמצעי כנגד משה רע"ו מביינא מקור החורב. ומשמעונו הכתוב דששת הקנים יהיו פונים אל מול האמצעי, דכייט שיבינו ונכניס אל מקור החורב הרמז צנר האמצעי. ואפ"ל שרמז לנו הכי באמרו ואירו שבעת הנרות, דהנה החלמדי חכמים שצדור הם בחינת משה, כמצאנו בדבריהם ז"ל. ואיתא בחיקוי"ז ארופשטוהיב דמשה בכל דרז ודרז, וכל ישראל פונים ונכניס אל מול הח"ח שצדור בחי משה, ולמודתך תורה שאף הנה האמצעי הוא ח"ח שצדור יאיר ויהיה מכוון אל מול פני המזורה הוא השכינה הקדושה הנקראת כן, כדאיתא בספרי.

ידעת הן שניתן לצבותיו במלכים שנאמר וכו' וכן
אח חן העם צעניו מלכים אל נא חצובו אוחזו, ע"כ.
והקשה ק"ו זל"ה"ה ציטת משה הרי כמה נסים
גדולים ונפלאים היה יכול להגיד לו כדי להטות לבבו
להשאר ציניהם, ומדוע הזכיר לו דוקא עין חן.

וידע צבוע הארץ ויאמר משה קומה ה' ויפלו
אויביו וגו'. בגמ' (שבת קט"ו ע"ה) איחא רשב"ג
אומר עתידה פרשה זו שיעקר מלחן ותכתב צמקומה
(שאינה ראוי לכתב כאן ללא צעניו מסעות משמעי
לעיל מנייה אלא צדגלים היתה ראוי לכתב צפרשה
במדבר) ולמה כתבה כאן להפסיק בין פורענות ראשונה
לפורענות שניה, פורענות שניה מאי היא ויהי העם
כמתאוננים, פורענות ראשונה ויסעו מחר ה' וא"ר
חמא בר חנינא ספרי מאחרי ה', פירש"י ספרי מאחרי
ה', בתוך ג' ימים למסעם התחילו האספסוף תחוב
להתרעם על ה' הבשר כדי למרוד בצבצ"ה. והתוספות
פירשו עפ"י המדרש שנסעו מחר סיני דרך ג' ימים
כחיות היואל מצית הספר שצורה וכולך לו כך היו
צורחים מחר סיני דרך ג' ימים לפי שלמדו חורב
הרבה ציוני. וכ"כ הרמב"ן ז"ל. אמנם ראוי להבין
לפ"ד התוספות והרמב"ן מה ענין חטא זה,
הרי לא חטאו אלא במחשבה בלבד שראו לנסוע מחר
ה', דאילו בפועל לא פנו והלכו משם עד שהלך הארון
לפניהם, כדכתיב קרא וארון ברית ה' נוסע לפניהם
דרך שלשת ימים, וא"כ מה ענין הפורענות המונה
בזה ש"כ הקפיד הכתוב להפסיק בין פורענות
לפורענות, הרי לא חטאו בפועל כי אם במחשבה.

ותו שהרי מצוה צילקוט מה ח"ל ויסעו מחר ה'
מלמד שהכלה שכינה זו ביום ל"ז מיל כדי שינסעו
ישראל לארץ, משלו משל למכ"ד לפני אדם שיואלץ
למלחמה בשעה שיואלץ הם שמחין וכל זמן שמגיעין
ידיהן מתרשלות, אבל ישראל אינו כן אלא כל זמן
שהיו מגיעין היו שמחין, ואמרו נלך ויירש ארץ ישראל.
ומעתה תגדל התמיכה מה חטאם ומה פשעם אם
השתוקקו למחר להכנס לארץ.

ולבא אל הענין נקדים, דמפרשה ויהי אנשים אשר
היו עומאים לנפש אדם ילפין במס' סוכה (דף
כ"ה ע"ב) דהעוסק במצוה פטור מן המלוה, דעוסקין
במת מלוה היו שחל שביעי שלהן צער פסח, מדכתיב

ויו"ש אל מול פני המזורה ויאירו שבעת המזות כאן
כלל אף נר האמנעי עממם שיהיה מתכוון אל מקור
התורה והשכינה הקדושה בלי שום נטייה ופנייה
לצדדים כלל. וזה גם ביאור הילקוט עשה לה מול
ופנים, כלומר דאף, "מול" שהוא נר האמנעי מתכוון
כנגד פנים הוא פנימיות הקדושה השכינה הקדושה.
ובעור"ר צמנינו שנשארו מעטים מישראל הטעם אל
מול התי"ח שדור בחינת נר האמנעי, כפולח ומכופלת
האזכרה אל התי"ח שדור, שיהי פונה אל מקור
התורה והקדושה צלמאם גמור, ולא תהא כזאת
בישראל שיהיו העם פונים אליו וראו צלמא יטב
לדדון ולא יתכוון כלפי מקור התורה, כאשר נראה
צליל בעור"ר צמנינו אלא שמחמת נגישות שונות
מטים המהביגים לצדדים, וזה דבר קשה מאוד להיות
המהביג מתכוון לנעוה כלפי מקור התורה והשכינה
הקדושה צלמאם גמור, וצוודאי נוח לעם לנעוה אל
מנהיג הדור, משינעם הוא צלמאם גמור אל
מקור התורה והקדושה, אם לא צסייעתא דשמיא,
ובזכות הצבור והקדושים אשר בארץ כמה.

ובזה יתיישב גם הדקדוק בלשון הכ' ויאירו שבעת
המזות, ולכאורה כיון שהוא מדבר לגובה אל
הכהן המדליק כמו שפחה בהעלותך הוה ליה למימר
תאיר את שבעת המזות, ולדרכנו יוחא ללד שרמז
הכתוב שאף האמנעי לריך להיות פונה כלפי מקור
התורה והשכינה הקדושה צלמאם גמור בלי שום
נטייה לצדדים, וזה לא יתכן כזוהות האדם עמא, כי
כד הדבר ממנו ואי אפשר לנמאם, וזה נגמר רק
צסייעתא דשמיא, ה' יגמור צעדו להטותו אל מול
פני המזורה, לז"א, "ויאירו" מעמאם שבעת המזות,
כי הכר האמנעי אי אפשר שיהיה מאיר אל מול
התורה צמקון אלא צער אלקי. ויהי שחיה
לנו השחוקקות להתאמן ולאחז בדרך האמת לאמיתו,
ומזה לומר דיבורים אמיתיים לצד השכינה הקדושה
להרחיב גבולות הקדושה, ויהיו אמרינו לרנן לפני אדון
כל להגדיל ולקדש שמו הגדול והקדוש בעולם.

לחן צפרשה ויאמר משה לחובב וגו' מוסעים אוננו
אל המקום אשר אמר ה' וגו', ויאמר אל נא
חצובו אוחזו כי על כן ידעת חנותו במדבר והיית
לנו לעינים. ובמדרש ילקוט איחא א"ר יהודה אחי

צמח פטור מן המלוא, ולפיכך לא היו לריבין למישה למידי, דאף אם לא יוכלו לעבול פטורין הם ממלוא פסח, כון שפסקין צמח.

היוצא מה כי בכל דבר חייבים לכביע ולהתחנן מראשית ההתחלה אם לא תחמה מנך תחלה אחרי כן, והחכם עיניו צדקו צדקו לכביע מראשית דבר אחרית דבר שלא יתחיל בענין שיחבן היוצא סבה לפעולה בזמן מאוחר יותר. וכן הוא בעניינים שבהם תלוי קיום חומת הדת נחוצה מאד השמירה והזהירות מראשית ההתחלה כל העניינים, בשעה שבענין עדיין צדקות צמח נחגשם ונחשבה. וככה הוא צנוע לדיעות הנפשות אשר חוששים מקצו צאו מכניסים בקרב לבות בני ישראל ע"י המפלגות האונות, שמתחלן בעצירת החורב בעניינים דקים וקטנים, ומענה צדיקים כי רגוע לקרב ולחנן את החפשיים, ולכן הם מוכרחים לוותר קצת ולהתחנן אליהם. ובתחלה נחוצה מאד השמירה מהם ומהמנוס מיד בהתחלתם לנגות מן הדרך אפילו בדברים קטנים ודקים כי בכל הולך אחר ההתחלה, ובאחר ז"ל (סנהדרין ק"ב ע"ג) קלות טעם אחת כחמורות טעם ירבעם ולמה חלה הכחצו צירעם מפני שהיה תחלה לקלקלה.

וזה שרש הדברים, שכל ענין הסבה והסבר מאחרי כי מוכיח מאד בהתחלה, בזמן שהוא חלוש ודק עדיין ואינו יוצר כ"כ לעין. ולפיכך נרדף להוציא מאד מכל הכוחות הרעות במשפחות, ודיעות האות המתכלות בחללו של עולם, וצפרט נרדף זהירות מחיצה בין כתלי בית המדרש של חסידים ויראים, ובמקומות שמרניים צדק תורה, וודאי שנחוצה צדק שמירה מעליהם שלא יכנסו צדק הדעות הכוחות, כי שם הוא התחלה במכשול, ובכל הולך אחרי ההתחלה, וזה חורבן העולם בזמניו שהתחילו בעציות קטנות ודקות מדרך החורב בתחלה שרועים לחנן, ובתחלה שלא צלצד שלא חיקונו אותם אלא שפוסם שחפסו גם הם עומם צדק המינות והכפירה ודיעות הנפשות המרחפות בחללו של עולם.

ואם כבר נתפסו ונכשלו בדיעות הכוחות והמקוללות האלו קשה מאד לדבר עמם ולהענות למחשבה, ואף שפסקין צמח חז"ל דברים היוצאים מן הלך נכסים

ולא יכלו לעשות את הפסח ביום ההוא הא למחר היו יכולים לעשותו וכוונתו להם להעמל למת, אעפ"י שחממה כן יצטלו מהקדמת הפסח במעמדו. אמנם החוספות פסחים (דף ק"ג ע"ג) שחל שביעי של צמח (פ"ג) הקשו וא"ת למה לאמר להם משא לדחות לפסח שני יצטלו צו ביום וישחטו עליהם, וי"ל דשמה כן עשו ונשבע ששאלו לא עבדו עדיין ואמר להם משא אם לא תעבדו ביום דחיו לפסח שני. והקשו במפרש' לפי"ד החוספות שאלו פסחם במעמדו א"כ כיון ילפין מהבא דעוסק צמח פטור מן המלוא, הרי לא נחצטלו מחממה העסק צמח מלוא מאכילת הפסח שצטלו צו ביום ואכלו פסחים צללה.

אכן הנה כבר הארכנו בציאור הא דמליו בדברים ז"ל צמח מקומות שגזרו חז"ל שמה יפגע, דאין פירושו שאנו חוששין שצכוות תחלה יפגע ויצטל המלוא, דגם שבה מקרי פשיעה, אעפ"י שאינו מתכוון לצטל המלוא, דכל ענין שיכול לגרום לציטל המלוא אעפ"י שצטל המלוא יהי שגג, מ"מ גרעין שימנע מפעולות העולות לגרום שיצא לידי ציטל המלוא, וכדחזיקין צדק חנוכה (שבת דף כ"א ע"א) שגזרו שלא להדליק בפחילות ושמיים שאין דולקים יפה משום דס"ל כבה זקוק לה, ופירש"י ז"ל הילכך נרדף לכתחילה לעשותה יפה ולמלא פשע ולא מתקן לה.

והמבואר מכל זה דפשיעה היינו שעור צמח צא זמן המלוא עליו להקדים ולהוציא מראש שלא יעשה שום דבר העלול לסבב מחממה ציטל המלוא, אף אם בשעה שיהיה הציטל לא יהיה פושע, אפ"כ מה שלא קדם להוציא צדיקות העולות להוציא לשכחה מקרי פושע, ולהכי אף לפי דברי החוספות פסחים הניל דהעומדים לנפש אדם עבדו צו ביום ואכלו פסחים לערב, שפיר ילפין מייבאר דעוסק צמח פטור מן המלוא, ממה שנתמלא עומן צמח, אעפ"י שידעו שיהיה שביעי שלחם צמח פסח, דאילו לא אמרינן העוסק צמח פטור מן המלוא אפילו צמח חזק כרת לא היו ראויים לעמל עומן על סמך שיוכלו לעבול צמח פסח ויאכלו הפסח צמח, דאילו למישה דילמא פשעו, והיינו שחלעו אחי סבה שלא יוכלו לעבול צו ביום. ומדחזיקין שנתמלא למת ולא חשו להכי שמעין דעוסק

כידוע מדבריהם ז"ל (כתובות ק"א ע"ב) שהעונות על הכעזרה על הצנועות הוא חצי מחיר את צערם כלצאות וכאלות השקר. וכל כך הרחיקו ללכת עד שמתחמקים עומים ויושאים בחדריות אחס צערם דברים, ויש ציונים אישורים שעל כל פרט ופרט מוצאים ביהרג ואל יעצור. וכן הוא צנוע לקחת חבל בצחירות שלם כדי לבחור כמה ציונים לכניסה אל מקום העומה, ואף כי מענה צפיהם שם צחירות צם כדי לחקן ולהציל את היתן להציל, הכה מלמד שהוא נגד האמת ונגד דעת תורה, גם המליחות מכחישים כי הם צעלים שם ברוצח ואין ציונם לפעול כלום, וגם כי מאלוים הם משתקפים מאחר שנכנסו ציונים והם מחפרינסים מהם אין להם עוד פה לדבר כי החפשים מתלוצצים מהם. (ועיין בספר ויואל משה מאמר שלם שצוטים סי' קמ"א).

ועתה נחזור לבאר ענין הפורענות שצדדרי הכחוצ ויסעו מחר ה', ואמר ז"ל שכלבו מחר סיני בחינוך הצורה מצית הספר. דהנה במדרש ילקוט מצויר שהקצ"ה לא חמר להם לישראל חלף מהלך יום אחד ונסעו על פי עמון מהלך שלשה ימים ברחו מחר סיני בחינוך שיואל מצית הספר ורץ אעפ"י לא עזבן הקצ"ה חלף וארון צרית ה' נוסע לפניהם והיה קשה לפני הקצ"ה שעשו כך וכו', ע"כ. מצויר מה כי חטאם היה שרצו למחר ולעלות לא"י צערם בזמן, שהרי הקצ"ה ציווה עליהם ללכת רק מהלך יום ח', והם עשו מעצמם למחר ולרחוק זמן כניסתם לארץ והכלו שלשה ימים. ובספרי איתא ע"כ וארון צרית ה' נוסע לפניהם אמרו אצותיו חטאו נגזר עליהם במדבר הזה ופלו פגריכם אצל אלו לא נחמא וממות במדבר חלף נלך ויירש א"י, וכ"כ בילקוט. ופירש ציות רענן שם ח"ל מ"ל דה"פ לפי שכתוב כאן וארון צרית ה' נוסע לפניהם ובפרשת שלח נלך חצי וארון צרית ה' ומשה לא ימשו מקרב המחנה וא"כ מה ראו ישראל שהיו נוסעים לא"י שאמרו אצותיו חטאו וכו' אצל אנחנו נלך ויירש א"י אף שלא נלך עמנו הארון, עכ"ל היות רענן.

ומדברים אלו גרסה שחטאו צמה שרצו למחר ולעלות לא"י אף בלא הארון שבו הכהור, וזה חטא ופורענות תורה, דהציוות הארץ בלא הכהור הוא

ללכ, צמה דברים אמורים בזמן שהשומע יש לו לב מנין ושומע דברים הנאמרים אליו, משא"כ אם השומעים לצדם סתום ואטום אזי אף אם הדברים יואלים מן הלב לצדם לא ישמע, וכמעט שלא יתכן לדבר עמכם, דאף אם טוהר להם בראיות בורות בדברים הנאמרים באמת לדקת דבריו לא ישמעו ולא יקבלו, כי ערל לבם ואי אפשר להם לשמוע ולהת אל לבם. וע"ד שפירש המהר"ש חלחאזי מאכ"כ במשלי מכל משמר נגור לך, שהאיר שלמה המע"ה בחכמתו שיגורו האדם לבדו שלא יהיה במשמר כלומר צבית האסורים, מ"ל ויתן אחי במשמר, דכשכלב הוא במשמר לא יתכן שיתכנסו בו דברים אמיתיים. וכאשר כבר הגיעו לבחירה זו שלכם אסור במשמר אפשר לומר עליהם שהם כבר בצחיות אטומים ואי אפשר להם לחזור. וע"ד שציירו מאכ"כ צ"י שופטים והאיש אשר יעשה צדוק לבחלי שמוע אל הכהן, ולכאורה יתור לשון יש כהן וכו"ל והאיש אשר צדוק לא ישמע אל דברי הכהן, ומדוע פלגיהו בחרתי והאיש אשר יעשה צדוק והא"כ חמר לבחלי שמוע וגו', ולפי דרכו אפ"ל בדשעה שעה עבירה זו שאינו שומע לדברי הכהן כבר הוא בגדר אנוס, ואפשר דאין להענישו על כך, אמנם טובנו הוא צעור מה שקדם לה שעה צדוק, וזה היה גרמא בחקין שלא יוכל עוד לשמוע אל הכהן. וזהו שאמ"כ דמה שמענישין אותו אין זה צעור שאינו שומע אל הכהן, חלף על מה שעה צדוק שאז עדיין לא היה לבו סתום לגמרי, ועדיין היה יכול לשמוע אל הכהן. וזהו שאמ"כ והאיש אשר יעשה צדוק ולייט שכבר הקדים ועשה עבירה צדוק, וזה הכי לירי כך לבחלי שמוע אל הכהן, שלא יבא באפשרותו לשמוע אל הכהן, ולפיכך עגוש יעגש על החטא הקדוש שהציאו לירי כך, והכן.

ובמה יש לנו להתאונן ולדאוג על חוסר הדעת בצמנונו, כי ימלאו אנשים אשר יאמרו על הלאה הרשעים כי מעשה נוסים הם, וזה מניעות ובפירה ר"ל, אזי לנו שכן עלתה צימנונו, שיהיו אנשים שומרי תורה ומצוות מדברים כדברים האלה, עד היכן הגיע קולר הדעת בצמנונו ימי עיקצחא ודמשיחא, עד שכוכו בצמנונים לדבר דברי מניעות כאלו, וכל ספק שכל הכחית וההריגות הכוראות ר"ל שעברו עלינו צדור זה הכל צביצה רשיון המדינה האלה, הן כמה היו בעברינו

וכאשר היה בזמן הש"ן, ואעפ"כ לא שמענו מעולם שיכיו יראי ה' מתפעלים מהלכות אלו.

עכ"פ מבואר מודברי הספרי בג"ל כי זה היה חטאם של ישראל ויטעו מהר ה' שראו למכר ולקבצים כניסתן לארץ, שהשכינה הלכה לפניהם מהלך יום אחד, וזה כלבו מהלך שלשה ימים כדי למכר ביאתם לארץ, וא"כ יש צוה ענין של דחיקת הזמן. וזה אפשר לרמוז בחפלת משה ויחי בנסוע הארון וגו' קומה ה' ויפולו אויביו ויטעו משנאריך מפניך, דמכיון שהיה בנסייעה ז' ענין של דחיקת הקץ שראו ישראל לעזוב את הארון שבו התורה ולעלות לא"י בלעדיו, ודבר זה יש בו סכנה גדולה משום אפי' מחיר את צערם לפיכך החפלת משה קומה ה' ויפולו אויביו וגו', שלא יוכלו השונאים לבלות את ישראל ח"ו בעצור החטא הלאה.

ובר"ז יתכן לבאר מה דליתא בגמרא (ע"ז דף כ"ד ע"ב) ר' אשי מתני וכו' ויחי בנסוע הארון ויאלמז משה קומה ה', ישראל מאי אמרו אמר רבי יוחנן רויי השיטה (פ"י רש"י ארון ע"י שטים) התנופפי ברוב הדרך המחושתה בראמי וכו' (ארון מופיע וכו' מצית ומצחין) המהוללה בדביר ארמון (שספר תורה של משה תצורו ארון מהולל ומפואר צמה שצחוכו) ומפוארת צדדי עדיים, עכ"ד הגמרא. ולדרכנו הכוונה כלפי שאלר משה קומה ה' ויפולו אויביו, וכנ"ל שהתפלל על הלאה ישראל מן האויבים, שלא חיק להם החטא שראו למכר כניסתן לארץ, לזאת אמרו ישראל שירי ז' לנכח הארון שבו התורה, יחד כולם הדוד ואמרו בי אין להבנם לארץ אלא כשהתורה מקדמת והולכת לפניהם, ולפיכך אמרו למוח הארון חיינו רויי השיטה וכו', שחבה התורה מקדמת והולכת לפנינו בנתינתנו לארץ וממנה לא נטה ימין ושמאל, אלא לאורח נסע ונלך לעלות לארץ. ואפ"ל עוד שרמזו ישראל צמה שאמרו רויי רויי השיטה ובפירש"י שנעשה הארון מע"י שטים, על ענין החטא שגרס להם להעביר במדבר מ' שנה, ויוון עפ"י מה דליתא בתנחומא כיצא ברא"י ז"ל פ' תרומה שאלה יעקב אבינו צריכין שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר וביצא חורו למהרם ונעטם ואיך לבניו ליעולם עמכם

אסון, ואפ"י שכוונתם הייתה טובה שהייתה להם השחוקות לעלות ולירש את הארץ, חטאו בכך שראו לדחוק את הקץ ולעלות לא"י בערם הזמן שזיזו הקב"ה, וגם ראו לכוון לארץ בלא התורה. וזהו לבלאר דברי הספרי תמוהין שאמרו אבותינו חטאו נגד עליהם במדבר כזה יפלו וכו', והוא תמוה הלא הם היו אנשי אותו הדור שחטאו ונגזר עליהם למות במדבר, ומדוע אמרו אבותינו חטאו הלא הם עמם היו הכועסים, ואפשר שרמז בכך על זמן עקבתא דמשיחא שיאמרו ישראל כך אבותינו חטאו וכו' ואנחנו נלך ויירש א"י, וכאשר עינינו חזות בדורנו זה שקמו תרבות אנשים חטאים ודחקו את הקץ לקחת לעמם גאולה צרועה צער, והסכנה גדולה מאד מצורת אפי' מחיר את צערם, וזה שורש לכל הפורעניות, ובכל מקום שנמלאים ישראל מסוף העולם ועד סופו וסובלים לרות היא החלואה מאלו הכופרים, וכל מי שמח לו בפקדו ויכל לראות שזה כחור כשמש בנאריים.

והנה חטאם של דור המדבר היה רק בדקות, שהרי הקב"ה לא עזבן אלא שלח לפניהם את הארון בג"ל בילקוט, ואפ"ה כינהו הכתוב חטא ופורעניות, אבל עתה בזמנינו שאנו מושבעים ועומדים על כך שלא לדחוק את הקץ אפילו אם היו עושים כן לדיקים גמורים היה הדבר אסור באיסור חמור ונורא ומכאן אוחה שבושה. ובפרט שכל הענין נעשה ע"י מינים וכופרים, וכל המעשה מתחלה ועד סוף הוא נגד רצון הש"ת. ויתכן דלפי שצאנו דור ידוע החמיל חטא זה בדקות גדול, זה גרם שבמשך הדורות נחשבה ונתגשם עד שהגיע למה שהגיע, דמה שגראה דודר הקודם דק וקלסה ניכר ונעשה חמור מאד בדורות הבאים, וכרמזו בדברי הכתוב פוקד עון אבות על בנים, שעון קל של האצות נפקד ויכיר ויגרש מאד אלא הבנים בדורות הבאים.

ובענין זה רק הדחיים שומרי חומ"ל עושין מן הדבר ענין נסיו, שהרי הפושעים אינם מאמינים בנסים אלא אומרים כי כוחם וגבורתם עשה כל זאת וכאשר כן הוא האמת שיש להם אנשי חיל מלומדי מלחמה, וגם כך הוא המדה שהרשעים יש להם הלאה יחירה, וכן הוא בכל ענין עומאש שבופיע צעלם

המקום שאריותם להיות, שיוכל להחליט באיזה מקום יריכים ישראל לשכון.

ואיתא במדרש שבש"ר פ"ב עה"פ קול דודי הכה זה צא דקאי על מלך המשיח, בשעה שהוא חומד לישראל בחדש הזה אחס נגאלים ואמרים לו היאך אתה נגאלין ולא כבר נשבע הקב"ה שהוא משעבדנו בע' אומות והוא משיבן וכו' אחד מהם גולה לצרבריא וא' מהם גולה לסמטריא דומה כמו שגליהם כולכם. הרי דבזמן הגאולה עדיין יהיו ישראל יראים שמה לא היו בכל המקומות ולא גמרו כל החקוקים הנצרכים, עד שמלך המשיח ינחמם וידבר על לבם דבכל מקום היה א' מישראל.

והראשונים ז"ל נחלקו על מה שמה הרמב"ם ז"ל אכזי ולא יהיה לך בכלל תרי"ג מצוות, וכמ"ש עליו הרמב"ן ז"ל לדין שיד לזוה על אמונה, וממ"פ אם אינו מאמין מה שיד לזוה עליו שיאמין, אם אין האמונה מושרשת בו, וכתבו ליישב דעת הרמב"ם ז"ל (עי' בתפלה"מ תהלים ס"ב), והאמת הוא שכל אדם מישראל האמונה מושרשת וחקוקה בלבו, כאשר הכניחנו הקב"ה בחוה"ק וגם כך יאמינו לעולם, אלא שעי' שהאדם מתעסק בדברי כפירה ומינות וצדיעות כחצות ונפסדות הוא גורם להשחית האמונה החקוקה במורשו בלבו, ועל כך צא האיווי אכזי ולא יהי לך שלא יתעסק האדם בדברים המפסידים שלימות האמונה. וכמ"כ יתכן דאזכר הכופרים צעק שכתב אצדק האמונה וכתב מפיהם, שוב אין להענישם על שאינם מאמינים באותו זמן, דמכיון ששם כבר משוקעים צעוקים עומאת הכפירה ר"ל הרי הם כאנוסים בדבר, אלא ששם נעשים על מה שהציאו עצמם ליד כפירה, במה שקדמו להטות דעות חצות, ולהכניס בלבם ארס הרעיונות המקולקלות, וכאשר הקדמו בתחלת דבריו כי עיקר הכל הוא בהתחלה.

והן היום רצו מלמדי צוה המדיקום כל דבר פשע וממליים עוב על הרשעים, וקורא אתו עליוסם המקרא הזה (תהלים ע"ג) שחו בשמים פיהם ולשונם תהלך בצדק, שהכתוב מתאונן שחו בשמים פיהם, כלומר שיהיה מן הראוי ללמד צוה כלפי שמיא בינם

כשיאלו ממלכים. עכ"פ מענין העני שיעים שנטעו במלכים והביאום למדבר נודע שעתידין לעשות משכן במדבר, ולכאורה הרי היו מיועדים להכנס לא"י מיד, אלא וודאי שפה יעקב אביה שעתידין הם לחטוא ולהתעבב במדבר כל אותם השנים, ולפיכך אחרי שחטאו ישראל ונגזר עליהם להתעבב במדבר אמרו בפייהם רויי, "השיטה", הם העני שעים לרמוז על כך שיתעבבו בגלות, ולפיכך זקוקים הם למשכן מעלי שיעים.

ובזמנינו נאחזו האפיקורסים במלות ישוע ארץ ישראל, וחלו עצמם בדברי הרמב"ן ז"ל בטה"מ שכתב דישב א"י הוא מלות עשה לדורייתא ואפילו בזמן הגלות אצל באמת לא ירדו לשומק כוונת דבריו, כי המענין בדברי הרמב"ן ז"ל במקורם יראה כי הפירוש האמתי בדבריו אינו כן. דהנה הרמב"ן ז"ל כתב ב' תהא כי הכצטחה של וחק גם זאת צהיותם בארץ אויביהם לא מאסחים ולא געלחים לנלותם היא רק צהיותם בגלות בארלות אויביהם, ולא אם נהיה בא"י בזמן הגלות, וא"כ לא יתכן לפרש דבריו דס"ל שמהם לכל ישראל לעלות לא"י בזמן הגלות, שהרי אם בעלה הצטחה זו אין לך סכנה גדולה מזו, אלא וודאי דבזמן שרוב ישראל דרים בארץ לאו חק אם מיעוט מישראל דרים בא"י יש לאותם הדרים בא"י הצטחה זו מתחת שהם נמשכים ונגררים אחרי רובם הדרים בחוץ לארץ, ולא מיידי הרמב"ן אלא ביחודים המשחוקקים לעלות לא"י, צהא ס"ל דמהם איכה. (עיין כל ענין זה בארוכה בס' ויאל משה מאמר שלש שבעות ס' י"ד ובמאמר ישב ארץ ישראל שם נתבארו כל שיעות הפוסקים והראשונים בענין זה).

והנה רבים מתחמיי התלמוד קדושי עליון דרו בארץ ואחריהם הגאונים וכל הראשונים וכל בארץ, ומשולם לא אמרו שכל ישראל צריכים לדור בא"י, ומי הוא אשר יוכל לקחת על עצמו אחריות כזו לדבר ברוח לב ולהחליט איזה המקום שאריך לגור בו. וידוע מדברי הארז"ל שזמן הגלות נריך כל אחד מישראל להמלא במקום השייך אליו בשורה נשמתו, כדי לתקן את הריך תיקון, ומכיון שישאל צריכים לתקן כל המקומות בערם ביאת משיח מי יודע איזה

(על הפסוק בדבריו לא"י)

באופן אחר יתבאר מאח"כ אל מול פני הממורה יאירו שבעת הנרות, דלפי מה שפירש"י ז"ל דכוונת הכתוב לנאות שיהיו ששת הנרות פונים אל מול האמצעי הקרוי פני הממורה א"כ כול"ל יאירו ששת הנרות.

ג גם ראוי להבין אריכות לשון הכתוב ויעש כן אחרון אל מול וגו' כאשר נזכר כ' את משכ דכוא כפל לשון לכאורה, שהרי מלומדיו ויעש כן אחרון כבר נדע דלא מול פני הממורה העלה נחמיה כאשר כתוב מפורש בזו"ר האמור למעלה, ומדוע חזר ואמר אל מול פני הממורה וגו' כאשר נזכר כ' את משכ.

ג ויעש כן אחרון, פירש"י ז"ל להביד שבחו של אחרון שלא שיהיה. הקושיא מפורסמת מאי רבנא יש צזה, וזי העלה על הדעת שיהיה אחרון משנה שינוי כל דכוא מנאות השמים, עד דאליעריך קרא לאשמינין שלא שיהיה.

ד במד"ר איתא שחלש דעתו של אחרון על שלא היה עומד בנחמיה הנשיאים וכו' ונחמיה הקצ"ה אל תחירא לגדולה מאי אתה ממזקן שהקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים אצל הנרות לעולם אל מול פני הממורה יאירו. וידועה ק' המפרשים צמה גדלה מעלת הממורה מן הקרבנות, הלא מלא גליו מאחוריו ועלה מאחוריו עזרת הקרבנות גם הדלקת הממורה בעלה, ומה בין הקרבנות לממורה ואיך נתחם אחרון צזה. גם ראוי להבין וגו' לשון המדרש שפייס אצל הנרות לעולם אל מול פני הממורה וגו', לאחרי נזכר נקט כך קרא אל מול פני הממורה כו"ל למימר בסתמא אצל הנרות לעולם.

והנראה צזה בהקדם מה שמצינו במלות הדלקת הממורה צ' שיעות חלוקות בדברי הראשונים ז"ל, דכזה צ' תלוב כתוב להעלות נר חמדי ופירש"י ז"ל כל לילה ולילה קרוי חמדי, וכוונת רש"י ז"ל פשוטה דמכיון שלא היו הנרות דולקים אלא מערב עד בוקר א"כ לא יתכן לפרש חמדי האמור כאן שהוא צריפות

לבין קודם אצל בגלוי חייבים למחות, אך לא כן הם עושים אלא ולשונם תהלך צארן, שמלמדים עליהם זכות, "צארן" בממורה להשיג אחיז עוצה ארצית מאותם שכם מחפס עליהם. ונחמיה אכן אס פוגע מאן דכוא צאוחם ממלדיו זכות ומפסיד להם אפילו שזה פרוטה צודלוי שכיו טעקים ככרוביא עליו ולא כיו מולאם לו לימוד זכות, כי הדברים נוגעים לעלמם, ורק כשהדברים נוגעים לכבוד שמים אז מחפס ומלמדים זכות.

ונבא לביאור הילקוט כי על כן ידעת חזונו במדבר אחר ידעת כהן שניתן לאבותינו במצרים וכו', דהנה כבר ביארנו (ע' דברש"י הקודמים בצרובה) המד"פ הים ראה. וינוס ראה ישראל צאום ורכוש מצרים צידם, דממה שראה הים רכוש מצרים צידם הבין שכבר נשלמה גזירת ועצום ועינו אחת ד' מנאות שיהיה שיהיה כך הצעיות הקצ"ה ואחרי כן ילאו צרמם גדול, ומכיון שהרכוש צידם כבר הגיע זמנם להגאל ולפיקך נקטע הים בצניחם.

והנה משרע"ה אמר ליתור נוספים, "אנחנו" כלל עצמו עמהם, שהיה משרע"ה סבור שאף הוא יבנם לארץ וכבר יהיה זמן התיקון השלם, וציאת הארץ תהיה נחמיה, והשבו יתרו לא א"כ כי עוד עתידים להיות גלויות אחרים ולא תהיה זו גאולה נחמיה, וא"ל משרע"ה אל נא תחזר אותנו כי על כן ידעת חזונו במדבר וגו', אחר ידעת כהן שניתן לאבותינו וכו', פירוש וכו' נחמיה כהן היתה כיו שיקחו כל אחיו הרכוש מיד מצרים, ואמש ראה שכבר נשלמה גזירת הגלות והגיע זמן הקץ. ובאמת אילולא שחשאו כבר היתה צאוחו זמן הגאולה השלימה אלא שגרם החטא. ולעניינינו הנה כשם ששכנגדו ישראל ממזרים הולך מן מיוחד בגאולה זו, כמו כן יהי בגאולה העתידה כימי לאתך מארץ מצרים אחרנו נפלאות, ותהיה הגאולה העתידה ככל כהן וכו"פ שבעולם. ואריכים אנו להתחזק ולהתאמץ ולעמוד צנסיון צעת החושך הזה צזמן שיקבצו דמשיחא ולהתדבק בפנימיות הקדושה בצור החורה. הש"ס יזכו לראות ציושעת ישראל ובשמחתם, הכוכב"ע ושור שנוכל לעמוד צנסיונות בעקבתא דמשיחא, ולהרחיב גבול הקדושה.

כלפי האמנעי ויהיה האמנעי זקוף כלפי מעלה, ואין תחסיים המלוא כהלכה בשעת המסעות.

ואור"י אפ"ל גם כזה ע"ד שאמר ז"ל ביומא (שם) צענן המערכה שהיה מתמר ועולה כדקל ואפילו כל רוחות שצבולם צלות ומשצות זו אין מחיות אותו ממקומו, וזה אחד מעשרה נסים שנעשו בציומ"ק. ובמ"י יתכן דכיון שהיה המלוא במערה להעלות נר תמיד ג"כ נעשה כה גם זה שלא נעו הנרות ממקומן במשך זמן נסיעתן וכאשר יחנו כן יסעו, הנר האמנעי זקוף כלפי מעלה וששת הנרות יאירו אל צו"ל האמנעי, ונעשה גם זה במערה ככה פעולת אהרן הכהן דע"י קדושת עבודתו במעשה ההדלקה הכנים צנורותיו של מעורר כח קדושה זה שכל רוחות שצבולם לא יחזירו ולא יוכלו לבצותו.

ואם כנים אחנו כזה יתיישבו לנו מקראי קדש הללו כמין חומר וסרו מבר כל הדקדוקים הני"ל, ומה שאמר הכתוב אל מול פני המערה ואירו שצעת הנרות כוונתו לזו"ת על אהרן שהיה הדלקת המעורה ככה קדושה חקיק כ"כ שחולק לזלוק ולהאיר ככה זה תמיד, חף כאשר ילכו למעשיהם, וכל רוחות שצבולם לא יחזירו ממקומן, לא יבצו ולא ינו את הנרות ממקומם, כי אם בדרך שכן דולקות במשכן כך יוסיפו לזלוק ולהאיר גם בדרך נסיעתן.

וזה יהיה שיעור הכתוב צהעלותך את הנרות תבון להיות מדליק ודולק בצופן כזה דאל מול פני המעורה ואירו שצעת הנרות, פי' בכל עת וזמן יאירו הנרות אל מול הנר האמנעי, ואפילו בשעת נסיעתן שהיה המעורה דולקת צלותו כח שהדליק אהרן קדוש ה', וזהו שאמר יאירו שצעת הנרות דיש בה ליווי גם כלפי נר האמנעי שיהיו כל הנרות דולקים ומאירים כהלכתם בשעת מסעיהם ולא יבצו לעולם.

והשתא נשכן היעב החילוק בין מלוא המעורה לקרצנות, שהרי כאשר תפרק המשכן צנבסע מן המלוא צעלו הקרצנות, דכל זמן שהיו חולכים למעשיהם לא יתכן שיהיו מקריצין קרצנות, משא"כ המעורה דלף בשעת מסעם היתה המעורה

כלי שום הפסק שהרי לא היו הנרות דולקות ביום, ובי"ב חפרה חמיד על הליוי להדליקן כל לילה.

אכן הרמב"ן ז"ל שם חלק על רש"י ז"ל בציאורו לחי' חמיד וטען עליו ממדרש חז"ל בספרי דמכסה מוכה דהיכה חמיד פירושו שהיה צהתמורה וצריפותו כל שום הפסק, והכי אי' בספרי לפני ה' חמיד שהיה נר מערבי חדיר שצממו מדליקים את המעורה בין הערביים, וכ"י איתא בחזרת כהנים להעלות נר תמיד שהיה נר מערבי חדיר ופי' שהוא תמיד לעולם. (ועיין צ"ח מרחי שם בצריכות). והנה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מכלכות תמידין ומוספין ה"כ נראה שהוא חולק על פירש"י ז"ל כזה שכתב הרמב"ם ז"ל שם דלף צבקר אס מלא את המעורה שצעתה לריך לחזור ולהדליקה מיד. (ועי' בבבא מסכת שם מ"ט מתשובות הרשב"א סי' ש"ע דפליג על הרמב"ם יע"ש)

ולכאורה לפי דברי הרמב"ם ז"ל וכן לפי פי' הרמב"ן ז"ל הני"ל שפירשו דמלוא הדלקת המעורה היא חדיר בלי הפסק א"כ כילד היו מקיימין מלוא זו בשעת המסעות, כילד היו הנרות דולקות צאלה מסעי בני ישראל, ואולי יתכן שהוא ע"ד שאמר ז"ל (יומא דף כ"א ע"א) באש של מערכה שהיתה רבואה כארי על גבי המחנה, ואף בשעת המסעות היתה האש מן השמים ושאר רבואה ע"ג המחנה וכולנה עומה בכל המסעות (כדאיתא בצריצין) וה"נ יתכן לומר במעורה שהיתה דולקת וכולנה גם בשעה שהלכו למעשיהם, כדרך שדלקה חדיר האש על גבי המחנה לא חכמה.

אמנם אחי לא סגי בזה, שהרי מלואה של מעורה שהיה הנר האמנעי זקוף ועומד וששת הנרות שצמ' לדיו יאירו אל עבר פנים ויעו הפחיתות אל מול האמנעי, וכילד יתקיים פרע זה בשעת המסעות, הרי לא יתכן שלא יעורו הנרות ויעו אנה ואנה ומחמת ההטול ומחמת שהיה הרוח מנשבת בהם, ושוב מלאה החקירה מקום לנוח כילד נתקיימה מלוא להעלות נר תמיד בשעת המסעות, דהרי כשם שהליווי להעלות נר תמיד הוא צריפותו בלי הפסק, ה"נ לריך שיתקיימו כל פרטי המלוא שיהיו הנרות נועים

דולקת והולכת תמיד. וזהו שניטמו הקצ"ה לאחר הקצנות כל זמן שביחמ"ק קיים דאילו בזמן שאין המשכן במקומו בגון בשעת המסעות לא יתכן להקריב קרבנות, אבל המזבח לעולם, שכרי בזה קדושת העבודה של אהרן ולקו הכרות וכלכו תמיד בלי שום הפסק, כדרך שהיו דולקים בשעת חיייתן כשהיה המשכן במקומו.

ומשמיענו הכתוב שצחו של אהרן ותכלתו ויעש כן אהרן וגו' ופירש"י להגיד שצחו של אהרן שלא שיה, פירוש שיה מדליק את הנרות בזה קדושה חקיק לחדא, שמהם זה היו מאירים והולכים ולא כבו לעולם, וגם בשעת נסיעתם היו דולקים והולכים סבלתם בלי שום שינוי, והשאל לא על עמם קיום מלות כי להדליק את הנרות בזה הכתוב לשצחו אלא שקיים מלות ההדלקה בקדושה ונפלאה כוז שפעיל בנרות כח קדושה לנעק ולבאר לעולם לא תצבה.

וזהו שפעל הכתוב דבריו ויעש כן אהרן זה קאי על מלות ההדלקה שקיים אהרן מלות זו בקדושה נפלאה עד מאד, ועיי' כן וזה אל מול פני המזבח העלה גרוחתו, כלומר שהיו הנרות דולקים והולכות בכל עת תמיד סבלתן, כאשר נזכר כי את משה שחיה המזרח דולקת והולכת לעולם כדכתיב להעלות נר תמיד, וכדברי הרמב"ם ז"ל.

*

עוד יאמר לבאר מה שפירש"י ז"ל להגיד שצחו של אהרן שלא שיה. וז"ל מה שמשיענו הכתוב בזה שלא שיה אהרן דבר ממלות הקצ"ה, והלא מילתא דפשיטא היא ולא צריך למימרא.

זהו מעשה המזרח מקשה וזה גו', צריך להבין מה ענין הודעה זו לבאן, והרי לא מיירי פירש"י כי בשעית המזרח כי אם בהדלקת המזרח, ולא כאן המקום להאריך מעשה המזרח, כי אם בפרשת חרומה שם הכתוב מדבר בשעית המזרח, ושם כתוב בלא יעזב כילד ונשחה.

ואפ"ר עפ"י מה דאיתא בגמרא מעילה (דף י"ח ע"א) אין מעילה אלא שינוי ומייתו ראוי ממוסר דכתיב איש איש כי חטא חטאו ומעלה זו מעל, ואומר (ד"ה א' ב') וימעלו באלקי אבותיהם וזו אחרי הצעלים (ששינו עמלם מן המקום לע"ה), ע"כ. והקשו החוספות (שם ד"ה ואומר) דאמאי אינטיק לאיתויי ואומר ולא סגי ליה בקרא דכתיב בסוטה, וחילא דאי ממוסר הו"ל דוקא היבא שבהם מן המעילה דומיא דסוטה שבהית מן העבירה אבל היבא דמעל בהקדש ולא נכנס גופי בשעת מעילה הו"ל דלא מעל להכי מייתי קרא דכתיב וימעלו באלקי אבותם, דהם נמי אינו נכנס בזה שמעל בהקצ"ה ושינה עמלו מרשות המקום ומעבודתו לרשות הכ"ז, ואי מוכך קרא בתרא הו"ל דוקא היבא דאיכא שינוי רשות שכרי צ"ל איכא שינוי רשות, משא"כ היבא דנכנס ולא שיה רשות לא, קמ"ל ממוסר, יע"ש בחוספות.

עכ"פ שמעין מה דשינוי כולל כל חופני מעילה בין נכנס ובין שיה רשות, חדא מייתבו מקרי שינוי. והנה איתא בכריתות (דף כ' ע"ב) ת"ר כשמן הטוב על הראש (תבליט קל"ג) כמין שחי עפי מרגליות היו תלויות לאחר בצוען וכו' ועל דבר זה היה משה רבינו דואג שמהם חס ושלום מעלתי בשמן השמחה יתכן בזה קול ואמרה כעל חרמון שיויר על הכרי ליון מה על ארץ זו מעילה איך שמן שיויר על זקן אהרן ארץ זו מעילה, ועדיין היה אהרן דואג שמה משה לא מעל ואני מעלתי יתכן בזה קול ואמרה לו הנה מה עוב ומה יעים שבת אחים גם יחד מה משה לא מעל אף אחת לא מעלת, עכ"ד בגמרא.

והנה כדרך שאמרו בשמן המשחה יתכן לומר גם בהדלקת המזרח, דהנה ידוע גדול פעולות המזרח וכוונת להשפיע אורות עליונים, וכנודע מה שאמרו במדרש שצוה הדלקת המזרח יצא לו הקצ"ה אורו של מלך המשיח (והארכנו בזה בדורשים הקודמים) ולפיכך מכיון שבי"ג גדול כח הקדושה של מלכו זה היה אהרן מחיילא וחושש פן יתבונן בהדלקתה להכאתו, שיה מזהבד ושמח בגדולתו, שוכה למה שכתב, וזוה"ל מן היה בכך פגם גדול והוא מעילה

(ב) איש איש כי יהיה עמא לנפש וגו' ועשה פסח
לכ' בחדש השני בארבעה עשר יום וגו'. במדרש
(הובא בספר ערבי נחל בדרושים לפסח) איחא אמר
הקב"ה ניוסף אחי אמרת חנני חלכלל אחכס
ואח עפכס חייך שבצילך כס עושים פסח קטן
שנא' ויהי אנשים אשר היו עמאים וגו'. והמדרש
הזכר סתום וחתום דמה שייכו להדדי, דבעבור שאמר
חנני חלכלל וגו' בא בשכרו שנתנה לפניו מלת פסח
שני.

(ג) לה' צפרה, ויאמר משה לחנני וגו' נוסעים
אנחנו אל המקום אשר אמר ה' איתנו אמן
לכס לכס אנחנו ובעצנו לך כי ה' דבר טוב על
ישראל. הדקדוקים במקראי קדש אלו רבו כמו רבו,
חדא מה פשר כל האריכות הא נוסעים אנחנו
אל המקום אשר אמר ה' איתנו אמן לכס, למכ לא
גילה לו הארץ להדיא, שהיה לו לומר בקיצור נוסעים
אנחנו לארץ כנען כדרך הכתוב בכל מקום. עוד ראוי
להבין מה שנתן טעם לדבריו כי ה' דבר טוב על
ישראל, לאיזה צורך אמר לו זאת, ומה השמיענו
בזה, פשיעא דמכיון שה' הוא הנותנה שהיא אך
טוב לישראל.

(ד) ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת
חנותנו במדבר והיית לנו לעינים. במדרש ילקוט
איחא אחי שידעת הכן שניתן לאבותינו במדבר
שנא' וה' נתן את חן העם צעיו מלרים וכו', עכ"ל
הילקוט. וקשה מה ראה להזכיר לו ענין נשיות הכן
במלרים דוקא, והלא נעשו לישראל הרבה נסים ונפלאות
באלהם ממלרים, ומכל אלו לא אמר לו אלא חנות
הכן.

(ה) גם יש להקשות דלפי דרשת הילקוט לשון הכתוב
מוקשה, דהוליל כי על כן ידעת חנותנו, "במלרים"
שהרי איתנו הכן ניתן להם בעודם במלרים כדי
שישאלום מלרים, ומדוע כתוב, "במדבר".

(ו) ועוד קשה על דברי הילקוט שהרי דברי משה
ליתרו היו בשבט השנית לאלהם ממלרים וא"כ
היה מדבר עם יואלי מלרים עמא, ומדוע אמר

שהנה מן הממזרה וממלכות הדלקת הגרות, והפגם
גדול מאוד ומגיע עד למעלה בקדש. לזאת בא הכתוב
והעיד ויעש כן אחר, ופירש"י להגיד שבחו של אחר
שלא, "שניה", פי' שלא היה לו שום הנאה שלא מעל
ולא פגם כלום במעשה ההדלקה, אלא קיים המצוה
בכוונה ראויה ולא פגם בה ח"ו.

והנה אילו היה משנה ופגם בקדושת הממזרה
לאזי ועשה בה שינוי, ואין זו אותה הממזרה
שהיתה קודם ההדלקה, שהרי נפגמה וירדה מקדושתה,
והיוא כפינים חדשות, לזאת בא הכתוב וחקק דבריו
הקודמים באמרו, "וזה" מעשה הממזרה, פי' שעדיין
היא צבויית קדושתה בלשון בראשונה שהיתה מעשה
ידי הקב"ה ולא חל בה שום שינוי.

וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח ויהי
אנשים אשר היו עמאים לנפש אדם ולא יכלו
לעשות הפסח וגו', ויאמרו האנשים וגו' אנחנו עמאים
לנפש אדם למה נגרע בלילי הקריב וגו' ויאמר אליהם
משה עמדו ואשמעו מה יאמר ה' לכם. ופירש"י ז"ל
ראויה היתה פרשה זו להאמר ע"י משה בשאר כל
התורה כולם אלא שזכו אלו שחזרו על ידיהם,
שמגלגלין זכות על ידי זכאי. מצוה מה כי אותם
העמאים לנפש אדם היו כשרים וזכאים, והעידו
חז"ל על זקתם ושלומיהם, באלהם עליהם שזכו
והתמרה פרשה זו על ידיהם נשום שמגלגלין זכות
ע"י זכאי, ולכאורה זה סותר למה שמצוה בזה"ק
פי' זו (דף קנ"ב ע"ב) שדורש איש איש כי יהיה
עמא לנפש על האי בר נש דמסאב גרמיה, ולפי
שטימא את עצמו בצעירות מטמאין אותו מלמעלה,
כדי שלא יוכל לעשות את הפסח בחוץ בני ישראל,
יעי"ש דבזה"ק שכתב דאף שיוכל לעשות פסח שני
מ"מ אין זה כעושה את הפסח במדבר בחדש הראשון.
עכ"פ מצוה להדיא מדברי הזה"ק דכך קרא מיירי
בצעלי עזירה, וזה היפוך מהא דאיחא צ"ס דין
דקרי לכו זכאים, וראוי לערות ולישב דבריהם
הקדושים שלא יסחרו להדדי.

אחרי ידעת הכון שיתן לאבותיו הרי להם צעלם ניתן אותו הכון. וק"ו נישמח מזה האריך ליישב המדרש ויקום בדרך פלפול. גבי הרחיד"א ז"ל בספרו האריך בכמה אנשי ליישב דברי בילקום, ובדבריו לבן תחבאר כוונת בילקום על נכון צמח"ט.

לפורענות שניה למחלוננים, אחרי שחזר הכתוב ומכניעו לכדוי ואינו מפסקת שם ציונים, דפי ויבי נכסוע כחוצה קודם לכן בחר קרא ויסעו מהר ה' וגו'. וראוי לנו ליישב דברי רש"י ז"ל ולהסיר מעליו תלוות הרמז"ן ז"ל.

(ח) **אכן** גם על דברי הרמז"ן וכתובם יש להקשות, מה ענין החטא אשר עשו שברחו מהר ה', ולכאורח לא עשו כאלו שום חטא בפועל, שהרי הנסיעה היתה צמז"ת ה', ולא עוד אלא שמיכר הקצ"ה לפניהם בדרך והלכו מהלך שלשת ימים ציוס אחד, כדאיתא בספרי שהיה חפץ ה' להכניסם לארץ מיד, ולא"כ מה חטאו שמיכרו לנכת הלא כן היה רצון ה', ועל כרחק שהיה צלם מנחשכ רעב בשעת הנסיעה לצרות מן החורב, ומדוע יקרא לה פורענות אחרי שצפועל לא חטאו כלום. ועוד קשה דלפי"ד הרמז"ן ז"ל היה צבאל חטא ולא פורענות ומדוע יקרא זה צמז"ת פורענות ראשונה, הרי לא מלכו שצבא להם פורענות על חטא זה, והרמז"ן ז"ל נדחק בזה, ועיי"ש.

(ט) **לדלן** פירשה. ובאספסוף אשר בקרצו החלוא תלוא וישצו ויבצו גם בני ישראל ויחמרו מי ואכלו בשר, פירש"י ז"ל, ובאספסוף אלו ערב רב שנאספו עליהם צלחם ממלרים. ובספרי פליגי אמוראי בבב"י ח"ל, ובאספסוף אשר בקרצו אלו הגברים המוספים מכל מקום ר' שמעון בן מנסיא אומר אלו הזקנים שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, ע"כ. ולכאורח תמוהין מאוד דברי ר"ש בן מנסיא, איך יתכן שיהיו הסנהדרין נופלים כ"כ ממדרגתן להתלואות תלוא גרועה ונצב"ה כ"כ לאמר מי ואכלו בשר. ומה גם לפי מה שפירש"י ז"ל שהיה להם צמר די וכו', שנא' וגם ערב רב עלה אחס ולאן ובקר יכול אכלום צמז"ת וכלה צמז"ת לארץ הוא אומר ומקוה רב היה לצני רלואן וצני גד אלא שצמז"ת עלילה היאך לפרוש מן המקום, עכ"ד רש"י ז"ל (והוא דרש"ה בספרי). ולפי"ז תגדל מאד התמיכה היתכן שיהיו זקני ישראל מוצתחים שצמז"ת מתצרים אל אותם המצמז"ת עלילה לפרוש מן המקום.

(ז) **וידו** נכסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפלו אויביו וגו'. צמז"ת שצ"ה (דף קט"ז ע"א) העתיק רש"י ז"ל בקצרה) איתא רש"י אומר עתידה פרשה זו שתיקך מכלל ויחבצ צמז"ת (פרשה ויבי נכסוע אינה רלואי להכתב כאלו דלאו צמז"ת מסעות משחטי לפיל מוניה אלא צמז"ת היתה רלואי להכתב צ"ה צמז"ת) ולמה כתב כאלו להפסיק צין פורענות ראשונה לפורענות שניה, פורענות שניה מאי היא ויבי הכס למחלוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' ולא"כ חמא צר חנינא ספרו מנחרי ה' ופירש"י ז"ל פורענות ראשונה ויסעו מהר ה', שצמז"ת ג' ימים למסעם החלואו באספסוף תלוא להחרעם על הצמר כדי למרוד בצמז"ת, ע"כ. והרמז"ן ז"ל צמז"ת החומש שלו חלק על רש"י ז"ל צמז"ת היתה פורענות ויבי הכס למחלוננים כתוצה ראשונה ושל תלוא שניה ושחיהן סמוכות חלוי סצר הרב שצמז"ת שלל כסדרן רמז על הראשונה צמז"ת מהר ה' כי שמה משה נכסוע חצו לעשות כן והפסיק וכתב שניה ואח"כ חזר לראשונה. וסוים הרמז"ן ז"ל ואין צוה טעם או רית.

והתוספות צמז"ת שצ"ה שם פירשו דפורענות ראשונה ויסעו מהר ה' היינו כדאיתא צמז"ת שצמז"ת מהר סיני צמז"ת צמז"ת היותא מצית בספר שצורה והולך לו כך היו צמז"ת מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרב צמז"ת צמז"ת, ובסכים הרמז"ן ז"ל לפירוש החוספות. ובאמת קושיית הרמז"ן חזק מאד ולריבה לפני, דדברי רש"י ז"ל לכאורח מוקשים מאד, כיצד יתכן לומר דפורענות ראשונה היא ויחלוא תלוא דובאספסוף, הלא בחר הכי חזר הכתוב וכתב מיד בחר ויבי הכס למחלוננים הך קרא ובאספסוף אשר בקרצו החלוא תלוא ואיך יתכן שצמז"ת ויבי נכסוע להפסיק צין פורענות דבאספסוף שהיא ראשונה

שנסע רוח מאת ה' כמנהגו של עולם וכו' ואין בדבר חידוש מעצמו של עולם, עתה"ד הרמב"ן ז"ל

אך גם על דברי הקשה בגור אריה דאין החינוך כיד ה' תקצר נאות לתשובה הזאת, שאם נפרש כמו שפרש הרמב"ן שיד ה' לא קצרה שחולל לעשות בדרך המקרה ובדרך הכהגה העולם, אי"כ חזרה הקושיא למקומה כיאך לא היה מחמין משה שיד ה' חולל לעשות ולתת בדרך המקרה.

לכא אל ביאור הענין נקדים, דהנה ראוי להבחין צנין הפרשה דלכאורה מילתא דתמיכה עובא קא חזינא הכא, כיאך הרכיבו ישראל פיה צנפסם לאכול מן השלל ולמלאות תאומם אחרי שכבר היו מחזירים מפי משה עד אשר ילא מאפסם ויהיה לכם לזרע, וכיון ששמעו הדברים וילאום צדורים ומפורשים מפי משה עבד ה' מי ערצ לצו לאכול ממנו, וכו' כי"כ טפשים היו שהתרחם בהם צנפסם הריגה ולא שמו לבם גם לזאת. ובשלמא להך מ"ד דס"ל דהאספסוף כס הערב רב נוחא דלא שמתו לקול משה ולא פחדו מהתרחותו, אבל מה נענה לדברי הספרי (הוצא ברש"י ז"ל) שגם הכשרים אכלו ממנו, וכן איתא במילתא ברשעים אכולים ומעשרים ל' יום והכשרים הכשר עוודו בין שנייהם, ובספרי איתא לביפוך כמובא ברש"י ז"ל, ולתרווייכו תקשה פליאה נשגבה היא אייכבה נחתו הכשרים למרות פי עליון ולאכול מן השלל ולא היה פחד חלקים לנגד עיניהם.

אכן הנה המהר"ל מפראג זל"ה בגור אריה כתב לפרש דעת רש"י שזו דברי משה רבינו לפני הקב"ה שש מאות אלף רגלי ואחרת אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים וכו' בדרך בקשה ותחנונים מלפני המקום צדק הוא, וכפי קאמר דא וודאי שמה שאמר ר"ה ליתן להם הזה היינו בדרך כעצב והכנהגה העולם, שאם אחת ויתן שלא כמנהגו של עולם אזי חסדי נחיתך בדרך כעם, שמי שמחדשין לו נוסים צנינוי מנהגו של עולם ומעריחוין את צוראם אעפ"י שאין עזרה לפניו, רק עמל ברשעים הוא לו לעורר, מיד הקב"ה כועס עליהם ומציא עליהם פורענות.

(יוד) **עוד** יל"ד בלשונא דקרא דהנה לב' הפירושים בספרי האספסוף הוא מלשון אסיפה, וא"כ חול"ל והאסיף שהוא לשון אסיפה, ומודע כחוב והאספסוף.

(יא) **ויאמר** משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו וגו' האלף ובקר ישמעו לכם ומלאה לכם אם את כל דגי הים ואלסף לכם ומלאה לכם. בספרי (הוצא ברש"י ז"ל) פלגי ביה ר"ע ור"ש, רבי עקיבא אומר הכל כמשמעו מי יספיק בשר לעם רב כזה, ר"ש אומר חם ושולם לא עלתה על דעתו של אותו לדיק כך מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק לנו, אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי ואחרת אמרת בשר אתן לחודש ימים ואח"כ תהיה רגלי אומה גדולה כזו, האלף ובקר ישמעו לכם כדי שיהיה רגלי אכילה זו מספקת עד עולם וכו', ע"כ. ונחקשו כל המפרשים ז"ל היתכן לפרש כן דברי ר"ע כאילו ח"י היה משרע"ה מסתפק ביכולת הא"ל, ובתמיכה רש"י מי שנאמר עליו בכל ביתי נאמן הוא יאמר כן, וזהו רגלי המפרשים למעניהם צביאור דברי ר"ע.

והרמב"ן ז"ל כתב לפרש דעת רבי עקיבא וז"ל והנכון אל"י כי כאשר יעשה השם אזהרות ומפחיתם לישראל חסד בן מאתו וכו'ן לעוב להם, כי עוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, וזלתי כאשר ילא הקקף על עוברי ראונו שיעשה עמכם צאק ובמדת הדין לרעה גמורה, והנה אין צדקים רק עובד גמורה שלימה ברחמים או נקמה במדת הדין, אבל עתה כשאמר לו הקב"ה שיתן להם שאלתם ויאל"י בשר עד אשר ילא מאפסם ויהיה לכם לזרע ידע משה רבינו שלא יהיה זאת מאת ה' לצרואות להם בשר כאשר נתן להם דגן שמים, וכענין שאמרו חז"ל (ב"ר פנ"א ה') אין דבר רע יורד מן השמים. ועוד כי כל הנסים יודעים למשה וכו' אבל בכאן וכו' ולא כודיעו בבין משה שלא יהיה זה צנח מאתו יתבאר, ועל כן שאל בתמיכה מה יעשה להם בדרך כל הארץ אם ישמעו להם לאן ובקר מכל סביבותיהם לא יספיק להם וכו', והשם השיבו ביד ה' תקצר כי אין יד ה' קצרה לתת להם שאלתם גם בדרך המקרים וכו' וכן היה

זכרם משרע"ה. ובאמת היה להם לבחור מן השלל כצורה מפני הארץ, ולהתרחק מלהיות ממנו, מאחר שצא להם השלל ע"י תלונתם וע"י הכעסה להשי"ת, ולא יתכן שיהיה גם לעצור את צא ע"י מרידה ותלונה כהקב"ה, וגרם החטא שניתן להם מקום לעשות ולהכשל בזה. אמנם באותו הדור לא היה הסתר פנים כלל ויודו ונשאו עושי הרעה על רשעם, וידעו והכירו הכל כי טעו טעות גדולה ומרה, ולאזכר הנסים המדומים הללו מקרב ישראל, ובעוה"ר הן היום גדול מאד הסתר הפנים והנסיונות עתה גברו מאד כנצוצות מלאכי על זמן אחרית הימים ימי עקצתא דמשיחא (מלאכי ג' י"ג) חזקו עלי דצריים ואמרתם מה נדברנו עליך אמרתם שאת עבוד אלקים ומה באת כי שמרנו משמרתו וגו' ועתה אנו מאשרים זדים גם נצנו עושי רשעה בחנו אלקים וימלטו. וכבר היו אמרנו לפרש משא דבר ה' ביד מלאכי (ע"י בקוטרם על הגאולה ועל התמורה ביאור הדברים בארובה) דלכאורה כיצד יעזבו ישראל לעשות מה נדברנו עליך אתם היו אומרים דברי בלע כאלה שיש בכם כפירה בחוק"ק ובהשגחת הצורא ובעיקרי האמונה, כאמרתם שאת עבוד אלקים וגו' שכם תוהים על הראשונות ומכחישים שבר ועושה ובאילו לית דין וליה דיון ח"ו, ואיך יפלו פה לפני השי"ת ויאמרו מה נדברנו עליך.

וביארנו דבאמת לא מיירי כאן בטיפוס האומרים דברים אלו להדיא, אלא שהוא ע"ד הכתוב (תהלים י"ט) השמים מספרים כבוד אלה ומעשי ידיו מגיד הקוץ, ופי' המפרשים לדון הכוונה שהשמים מספרים דברים, אלא שהמשורר עצמו אומר דברים אלו כי ממערכת השמים וכל צבאם נמצא הסיפור דפי הצריות בכבוד אלה. והוא שמפרש הכתוב וכוך אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם, אלא ע"י שכלל הארץ יא קום ובקצה חבל מליהם, שהצריהם נדברים בגדולת הצורא בכל קווי חב.

וה"נ יתפרש כן שאין הציור מדבר באותם הכופרים האומרים במפורש שאת עבוד אלקים וגו', אלא דבמה שמשארים זדים ומכללים מעשי הרשעים והללחם נמצא מה דברים אלו שאת עבוד אלקים וגו', אף על אמרו דברים אלו ולא העלו אותם על

העצב ומנהגו של עולם בחמיה, הלא אין זה מספיק להם, אלא את אחת רוצה לתת להם בדרך כעם ואח"כ תהיה אותם על שבעריתו ליוגרם, וזה לא יתכן, כמו שפירש"י אומרים לחמור עול כור שעורים ונחתוך ראשך, והשיב לו הקב"ה הרי ה' חתך, כלומר כלפי מה ששאל שלא יתן להם הקב"ה בדרך כעם ומידת פורענות אמר לו הקב"ה שאתם להם בנעם ויאבדו כ"י שלא יאמרו שיד ה' קלה ויתקדש שמו בגדול ברבים, עכ"ל הגו"א ז"ל, ועי"ש מה שסילק בזה תלומות הרמב"ן ז"ל על דברי רשב"י בספרי.

ומדברים אלו תראה מצוה עד כמה קשה עונשן של רשעים המעריחים ליוגרם בנסותם את ה', והוא זקוק לעשות להם נסים שלא בדרך העצב, ומחמת כן יתרה אפו בזה ותשלט בזה פורענות. עכ"פ מדברי הגו"א נמצא שהיה בהגות השליו גם היותא מדרך העצב, שלא יתכן היות כן במנהגו של עולם. ואפילו לדרכו של הרמב"ן ז"ל ה"ל שכל ענין השליו היה במנהגו של עולם שלא בדרך נס, מ"מ היו הסביות והאופן של ביאור השליו מושגות מאד אשר לא נשמע במוחם, וכמו שאמרנו ז"ל בספרי שהיו פורחות כנגד לבו של אדם ולא היו יריבים לשחות או לחקק ולא לעשות שום עירכה באסיפתם. וגם ענין הריבוי המופלג שהביא הרוח שליו במספר מרובה כ"כ בדרך יום כה וכדרך יום כה ובאמתים על פני הארץ אין זה דבר המורגל בעצב, כי את קריב אל הכס, ואעפ"כ לפי שהיה הדבר מלוכב בעצב ולא היה בזה שידוד המערכת וצריחה חדשה אין זה קרוי גם אלא מנהגו של עולם, כדברי הרמב"ן ז"ל. אמנם לענין ישראל היה צירידת השליו דבר פלאי מאד אשר לא נראה כמוהו, וצניקל היו יכולים לעשות ולחשוב כי הוא זה גם מן השמים, ומה גם לדעת הגו"א ז"ל באמת היה בזה ענין ניסוי בשניו מנהגו של עולם.

ובזה מובן אין מלאם לבם של הכפרים שצוה"ל לאכל מן השליו, כי כשראו צירידת דברים מופלאים שלא כעצבו של עולם שבו וחשבו כי מאחר שהקב"ה עושה כן בודאי הוא מסכים עמכם והנסים באו לעוצה ולא לרעה, ומחמת כן נתפתו לדברי הרשעים הע"ר ולא פנו אל כל ההתראות שהתרה

אח שמעי שונד ממנו מרדכי שכיב הבאול בנפלתו, וימיני שהוא מרדכי שילם ותיקן מה שקלקל שאול ולא קטליה לאגג, וכדאמר רבנן לעיל, לאח אחר דאיו כן דמה עשה יחודי ולא תיקן כלום במה שגרס שונד מרדכי, דאי לא הוה מרדכי לא היה כאן חקלה, דהמן לא היה מקנה אלא במרדכי וכו', ע"כ במהרש"א.

ורברי הגמרא הללו תמוהים מאד שחיה כנסת ישראל מתרעמת כל כך על מרדכי הלדיק אשר באח תשובה גדולה לישראל על ידו, וידוע דכנסת ישראל מורה על בחינה גדולה, במציאר בדברי חז"ל בכ"מ, ואיתא במדרש עה"פ נחמו נחמו עמי ואמר אלקים שהקב"ה עתיד לנחם את כנסת ישראל ויקדים לשלוח אליה את הנביאים והאבות הקדושים ומשרע"ה ואעפ"כ לא תראה להתנחם עד שיבא הקב"ה כביכול בכבודו ובעצמו לנחמה ולדבר על לבו, מה תראה גדול מעלת כנס"י, וא"כ מה טעם יש לה כלפי מרדכי הלדיק על שהתגרה בכמן, ובי מאי הוה ליה למעבד הכא הוה לו להשתחוות לפני המן שעשה עגמו אלוה. וחזקן שכיב מרדכי מתגלגל על כך, כדאי' במד"ר שבי' מרדכי מחפלה אל ה' ואמר גלוי וידוע לפני כסא כבודך כי לא מגבהות לב ומרום עין עשיתי אשר לא השתחוויתו להמן כי אם מיראתך פעלתי זאת לנצחית השתחוות לו כי יראתי מפניך לנצחית תח כבודך לבו"ד ולא ריתתי להשתחוות לזולתך, ע"כ. ולכאורה על מה הולך מרדכי להטעם הלא אם היה' כאן איסור ע"י' היה מחויב למסור נפשו שלא להשתחוות לעבודה זרה. ובגמרא סנהדרין (דף ס"א ע"ב) איתא להדיא שכיב המן נעבד ולדרי' רבא הוה איבו' גופיה עבודה זרה יע"ש, ועי' מ"ש החסופות במס' שבת (דף ע"ג ע"ב) שכיב ע"י חקוקה לו על לבו, וא"כ לכאורה כחורה וכמשפט עשה, ומדוע התאוננה עליו כנסת ישראל ולמה הולך להתנולות.

ובספר מנות כלוי למהרש"א אלקנן ז"ל כתוב על הא דאיתא במדרש איש יהודי יחיד ולכאורה קשה שכיב היו שם החרש והמסגר אלקי שבי' לזיקים, ומה זה שאמר שכיב מרדכי ויחיד, וציאר דמרדכי היה יחיד בחזן בשווקים וצרכנות, משא"כ שאר הצרכנים לא התראו בחזן אלא הצביאו עצמם,

ול שפוחיתים, מ"מ מכחם ומחמת היטולם וקילוסם אח מעשי הרשעים נאמרים דברים אלו, ומעלה עליהם הכתוב כאלו אמרו צפיהם, ולהכי יהיו תהבין ושיילין ליה מה נדברנו עליך כי לא אמרו אלה הדברים צפיהם ממם, והקב"ה משיבן אמרתם הוא עבד אלקים וגו', ע"י שבייתם מאשרים זדים ומשנחים מעשים נחשד לכם כאלו אמרתם כן.

ובנבואה הוא הכנה מלאכי על המלך המורא השורר בעולם צימיו אלה, כי יעמוד דור שפל כזה אשר יאמרו על אפיקורסים וכופרים מנאני ה' רח"ל, אשר נוסדו יחד על ה' ועל משיחו לעקור את התורה מקרב בני ישראל, לאבד את כלל ישראל בגוף ובנפש, אשר מהם תלמה ישועה לישראל, עד כדי כך יהיה גדול ההסתרה והשפלות. ולעת כזאת אין לנו אלא אז נדברו יראי ה' איש אל רעבו דברי התחזקות ואמונה נגד דעות הנפירה השוררים בעולם, ומציעות הכתוב ויקש' ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו, דאף שההסתרה גדולה ואין רואים אבל בשמי מעלה נרשם כל הבא וכל דיבור היואל מפי הצרכנים לעזב או למועב בספר זכרון לפני בוכה"ע.

וכדי לשבר אהן שומעת עד היכן חמור טוון המגרים את האומות בישראל ומכניסים את כלל ישראל בסכנה ומצויים עליהם פחדים ובהלות מפני חרב אויב לניע דברי הגמרא במסכת מגילה (דף י"ג ע"ב) עה"פ איש יהודי הוה בצורן וגו' קרי ליה יחיד אלא מהיבדור קלתי וקרי ליה ימיני וכו' רבא אמר כנסת ישראל אמרה לאיך גיסא ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני מה עשה לי יהודי ולא קטליה דוד לשמעי בן גרא (שכיה חייב מיחה) שאלמלא היה שמעי בן גרא וקטליה דוד לא הוה מחיליד מרדכי דמיקני ציה המן וגרם ליה זערא לישראל ומה שילם לי ימיני ולא קטליה שאול לאגג שאלמלא היה לאגג וקטליה שאול לא הוה מחיליד המן דמזער לישראל, עכ"ל הגמרא. וכתב המהרש"א בחז"ל ד"ה כנסת ישראל אמרה להך גיסא, פירש"י, לנעקב ולא לשבח איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הכער הזה, וכו'. ומראה לפרש משום דלפום ריהטא עשה יהודי דהיינו דוד מעשה עוב שלא הרג

אמנם לפי המצואר במדרשי ח"ל קשה הדבר לומר כן שידע מרדכי מראש כי עתידין ישראל להגלל ויעשה להם גם זה, שכרי מצואר במדרש רב (אסתר פ"ו) באותה שנה רץ אליהו בצבאלה אלל האבות הקדושים ואמר להם עד מתי אצית בעולם רדומים צענים וכו', וכבר נוצר גזירה לנלותם מן העולם וכו', חזר אליהו וח"ל למשה וח"ל משה כלום יש חדם כשר באותו הדור ח"ל יש ושמו מרדכי ח"ל נבקש עליהם רחמים מלפני הקב"ה, אמר לו רעה נאמן כבר נכתב אגרת כליו על ישראל, ח"ל משה אם צעית היו חתומה חפלתיו נשמעת ואם דם מה שכיב הוא שיהי, ח"ל צעית היו חתומה וכו'. מכל זה נשמע שכיב הדבר בעולם מאת האבות הקדושים ומומשרע"ה ואליהו הכיז שעתיד להעשות גם לישראל, וכלם פחדו מפני הגזירה הכורא, ולא מסתברא למימר שכל זה היה לפנים כדי להחזיר את ישראל בשמחה.

ואשר אצתי אחזה בכתרת הספיקות הנופלים בדברי הירושלמי בג"ל דהמגילה נמסרה למשה בסיו, נקדים דהנה ידוע מה שכתבו הקדמונים צמה שאמרו ח"ל שהחורר קדמה לעולם צ' אלפים שנה שהכוונה שכיבה כולם לירופי אותיות, דהחורה כולם שמתיו של הקב"ה ולא היתה כתובה בדרך הזה שהיה לפניו אלל צעירוב האותיות עפ"י ירופי שמות, אלל דאחר שנתהו כל העובדות הללו בפועל נלערפו אותיות הללו לתיבות וכתבו בחורה כסדרן נדרך שם כתובים לפניו, והאריך הרמב"ן ח"ל בענין זה בפתיחתו לפירוש החורה.

וע"ד זה חף אנו נאמר לבאר כוונת הירושלמי שהמגילה שנמסרה למשה בשר סיוי חף היא ניתנה לו באופן זה צעירוב אותיות עפ"י ירופי שמות הקדושים המרומזים בה, ולא ידע עדיין משרע"ה ולא נגלה לו סדרה כפי שהיה כתובה לפניו, ורק אחרי שנתהו הכם והושע בקב"ה את ישראל מדי אויביהם מבקשי רעתם אז נתהו מאותם האותיות שכבר היו מסורים בידם מהר סיוי ירופי התיבות אשר במגילה הכתובה לפניו. ולפי"ז נמלא דמד אחרי שנעשה הכם ונתגלה לחכמים סדרה של מגילה לא ידע בך אדם **החורה**

ולפיכך כשראח הכן את מרדכי היהודי יושב צעיר המלך ואפע"כ ולא קם ולא זע ממנו צעיר צו חמתו מאד, ואילו היה מרדכי מעמין עמו שלא יראהו הכן לא היה מגרס חמתו, ולא היה חשש כליו על ישראל.

אמנם גם צה אכתי לא הונח לנו, דכפי הכרעה מדברי הגמרא ולפי מה שפירש המהרש"א ח"ל נמלא שכיו מתערעמן על מרדכי גם אחרי שראו את הישועה הגדולה אשר עשה כ' להם שהלילם מיד הכן ע"י מרדכי ואסתר שציעלו את הגזירה דמכל מקום לא חיון צה את האפר שגרס להם, וכו"ל. ועל זה יש לתמוה מה מקום היה להם להתרעם על מרדכי אחרי שכבר נתגלה שכלל היה לעוצה, ומסתבב הדבר באופן זה ע"י מרדכי בגזירתו של מקום, וכבר היה הדבר קבוע בגזירה ויור בראשית, וכדליתחא צירושלמי דהמגילה הזאת נמסרה למשה בסיו. ובגמרא מגילה (דף ז' ע"א) חיתא ששלחה אסתר לחכמים קציעוי לדורות שלהו לה קנאה את מעוררת עלינו צין האומות עד שמתלו חכמים שבאותו הדור רמז דהכיב כתוב זאת זכרון בספר דקאי על מקרא מגילה, וישי"ש. מכל זה מצואר שאחרי הכם נתגלה לכל לישראל שכן גזר חכמתו יצדק מלא שפחה בגזירה ויעשו תשובה, ומה גם שאמרו (שבת פ"א ע"א) דמאכבה הכם הדור קבלו את החורה מרזון ציוי אחשורש, ח"כ נלמח להם מחמת גזירה זו טובה גדולה מאד, ומה להם עוד להתרעם ולצה צענה על מרדכי אשר גרם לכל זאת.

ונראה בהקדם מה שכתב היפה מראש על הירושלמי בג"ל דהמגילה נמסרה למשה בסיו, דהיינו שנמסרה על ידי משה ליחוש צלד בלתיש והוא מסרה לראש הדור שלאחריו וכן כל ראש הדור מסר לבא לאחריו עד מרדכי, ופירש רש"י צ' חתומה עפ"י זה מאה"כ ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, שכיב ידוע למרדכי שעתיד בקב"ה לעשות להם גם, שכיב נמסרה לו המגילה ע"י ימיו סגולה שקדמוהו, ושם כתוב לאמור כל ענין הגזירה וההללה, ובאמת לא פחד ולא ירא מגזירה הכן ומה שכתע"ש כ"כ לא היה אלל לנגד הכון הכם כדי שיעשו תשובה בלל שלם.

אחרי שנעשה להם כנס, עד שנחגלה צירופי אותיותיה של מגילה לפסוקים כי כך גזר חכמתו ויתברך.

ומדברי הגמרא הללו תקיף אל הפנין שלפנינו עד כיצד חמור פשעם וחטאתם שגרמו להסית את האומות העולם בישראל, ולהכניס את ישראל בסכנה עמומה, ובאמת זה גרוע אף אלפי פעמים ממה שבידי בנימי כמון, ורחוקים הם זה מזה כרחוק מזרח ממערב, כי הליויים כל תכליתן וימרתם היא לעורר קנאת האומות ולהסיתם בישראל, כי זה דרכם ככל לנו מלא נוסדו לגרות חרון אפם של אומות בישראל כדי שיפיקו מכך רווחים ותועלות להגדיל הכפירה והמיתות, ולהתגדל כלפי האומות בזרוע נשר ובאגרוף רשע. וגם לא מידם צאה הלאהם של ישראל מחרב האויב, אלא בזכות תפילות והתחיות והבקשות של ישראל.

ונחזי אכן מאי דקמן כנה דבר זה ברור בלי שום ספק שכל הכרה הזאת אשר צאה על אחיו בניי תושבי ארץ ישראל היא פרי הסתתם והתגרותם באומות העולם (עי' כ"ו בצירוף בקי' על האולח ועל התמורה סי' מ"ד ומ"ה) ובה פשו בנימי הכר האורר הגרמני יי"ש שגירו ושיסור אותו והכריחו עליו מלחמה בשם כל ישראל, וענה להם ברשע האורר בחרי אף הם הכריחו מלחמה נגדי אני אשיב להם מלחמה בעצמם, וכך עשה. ולא נראה צעליל רשענות ועריצות אשר לא נקפס לבסם להעלות חרון אפו של אותו רשע, בזמן שחתם שלשום ומתווחו כיון הרבה מישראל, ומני אז חמתו בצרה זו וזהו מה שבידי. וככה עשו כמה פעמים צומנים שונים כאשר תחבר צירור גמור, שבידי באפשרי שיגלו הרבה מישראל לולא עזותם ורשענותם והפקרותם, וכל חולדות ימי הביטות מתחלת התיסודותם הם שרשרת אחת ארוכה של הפקרת דם ישראל כנודע (ועי' בקי' עבדוה"ב סי' מ"ו), ולא בלבד שאין הם בגדר מצילים אלא אדרבה הם המציתים המצטירים את הצער המעלים אש הקנאה והצערנה שגאה האומות עלינו. ובספרי ויואל משה (מאמר יבוצ' א"י סי' ק"א) כצאחי משל אשר שמתני מגדול אחד על דרכם של הליויים ועליותיהם וישיב.

נודע להם שכן היה קצוה מתחילה בגזירת יולר צראתית שהחיה גזירת כליות על ישראל, ע"י שיתעורר כעסו של המון על מרדכי, ואחרי שיעשו ישראל תשובה תבעל מהם הגזירה ויתכפפו להם אותם הימים לשון ולשמהם.

ודעתא ח"ש מה שבידי ישראל מתרעמין על מרדכי גם אחר שכבר נעשה להם כנס כגדול הזה, דכל עוד שלא נודע להם צירופי התיבות שבמגילה המוריס על כך שכל השתלשלות העניינים הידי סיבה מאתו ית"ש לא ראו להתנחם במשעב הכנס, דסוכ"ס נגרם להם ע"י מרדכי פחדים ובהלות ואימת מות, ואין להם תשלומין כלל, ורק אחרי שבידו צדקת מרדכי וכי היה כל זאת סיבה מן המצויים, כאשר עניינם לנכח הדינו במגילה הוא שנמסרה לנשיא מסיני, אז נחה דעתם. ועדיין הדברים מתמיהין, דמאחר שלא הייתה הקפידה והתרעומת על מרדכי כי אם צערם נחגלה שבידי כל זה סיבה מן השמים, ובסופו של דבר תחבררה צדקתו וסדרו מעליו כל התלונות והתרעומות, א"כ לאיזה צורך גילו לנו חז"ל שהיתה כנסת ישראל מתרעמת על מרדכי, ומודע קצוה דבר זה בתלמוד לדורות, אחרי שלמסקנא דמיתלתא הוכח לתפרע שלא לזקן צענתהם, וענה כי לזקנה שכתורה וכמשפט עשה.

אכן חכמתו ז"ל קצוה צש"ס תרעומותיה של כנסת ישראל, לפי שמכאן יולר לימוד והוראה לדורות אם יתדמי ח"ו שיקומו אנשים מישראל להסית ולגרות בבס את האומות העולם ולהעלות חמתם וקפסם, כנסת ישראל מתאוננת ומתערעמת עליהם עד מאוד, שבידיא עליה פחדים ובהלות, ובשלהם כל הרעה הזאת. ואף אם בסופו של דבר יגלו ישראל מחמת המצוי ע"י ריבוי תפלות ובקשות לפני הקב"ה שיסיר חרון אפו מעל ישראל, לא נגרע בזה דבר מן העוול הנורא אשר עשו לגרות ולהסית את אומות בישראל, ולא ולמד ממרדכי הדין, דאעפ"י שהוא היה המליל והמושיע האמיתי של ישראל ובזכותו ובזכות תפלותיו הצוקות רקיעים הצידי את רוע הגזירה, מ"מ אין צדק תשלומין וכפרה על הפחדים והבהלות שגרם להביא על ישראל, ולא נחה דעתה של כנסת ישראל גם

זיחיו ושקף את היכליו והכלה את ישראל בין האומות. צבוח"ר לנו ומלאים במלצ שפל כ"כ שלא היה כמוהו, וכל האומר או מעלה על דעתו כי אותה מלכות המיוחס היא דבר עוב לישאל, ויש לישאל לורך זה הוא כופר בעיקר. זה צרור שמקור כל הצרות והפורעניות הם מחמת קיומה של מלכות המינוח, ולולא הקימו את המדינה הלוויית לא צאחנו כל אלה וגם עתה אחר שהקימו אותה מלוכה חילו היו מוותרים על מדינתם ועל ממשלתם לא צאו עלינו כל הצרות האלה מסכנת המלחמה והריגה נפשות ישראל, וכל רגע שהם מחזיקים במדינתם הם מנאצים את הציונים"ש בהעברה על השנזנות בהחגרות ובמרידה באומות, שאנו מותרין ועומדים בענינים קשים ומרים כאמנם ז"ל (בהצבות קי"ח) מדכחיז השנזנות אחכם בצלחות או באלות השורש שאלם עובדים על השנזנה הריגו מתיר את צערם בצלחות ובאלות השורש. ואין לשער ולהעריך גודל הקצף וחרון האף שהם מעלים עלי ישראל, ומי יודע מה שיביאו עוד על ישראל, וחקיקים אנו לחמיו שמים מרובים להגלל, ואשמים בכל אלו אותם הכופרים המצעררים את האש, ומגדילים חצברת גלגלת האומות, הן הנה היו לבני ישראל לפוקם ולמכשול מאז היוחס, הם שגרמו שיהרגו ששה מיליונען מישראל, וכן כל אותם החללים שנפלו מישראל בכל אלו המלחמות בצבתם מחמת שנזנותם וחרב גאוזחם.

היערה על הדעת שימלאו ריקי מוח סכלים אותם הקריוים דחיים וריח של אפיקורסות גודף מפיהם ומעשין את כל העולם בהכרחים נסים נסים ה' ישמרו, ואילו היו נסים היה גרוע עוד יותר, כי פורעניות מרה היא לישאל כשעשה הקב"ה נסים עי"ל הרעה, בדברי המהריל מפרשג זל"ה הניל, אמנם צאחנו לא היה כלן נסים לא מנייה ולא מקאתים, כי אם הכללה מלוכשת בעצם, כאשר הודיעו מבחצי העמים מראש כי בדרך העצם ילאו הם המנאצים. וכבר אמרתי כי אני מהירר ח"י מפני השעה שיעשו להם נסים, ואם לעת כזאת שצאחנו לא היו נסים צאח על ישראל הרעה הגדולה הזו, שאכור"כ חילו יעשו להם נסים שזה מביא פורענות כיל. ומזה תראה עד היכן אכזריותם ורשעתם מגעת, דאף שיהיה בסגרת מותת שיהיו המנאצים, מ"מ

והדיוצא משם לפנינו כי הלוויים הם המה בגורמים בפשעיהם ובמעליהם לכל הצרות והחלחות, וכל החורבנות וההריגות שצאו על ישראל צורר הזה חלוים צראשים, ועתה הם מתפתרים כי הם המנאצים את כלפינו הנשארות, ולא בלבד שאין הם המנאצים אלא שהם המנאצים אשר הצעירו את האש הגדולה וגרמו לאבדן כל הנפשות כלל. אמנם נוח להם להחלחות במנאצים כדי שיהיה ביכלתם להטעת את הכריות למשן יוכלו להוסיף ולעשות צמחשך מעשיהם הנזים והשפלים כאשר צראשוי ולהוסיף רשעה על רשעתם. והנה בשעה מעשה כשהאש צוערת ומלכטה בכל סביבותיה והפחד גדול לאבדן נפשות אין מי יאמר להם מה תעשה ומה תפעל, אך כאשר תשקע האש ותכבה השריפה אז יעקו כנגדם מרה אתה היית המצער אותה הכתה את האש, כל החורבן הזה צא בסביבה, וכולם צורחים הימנו ומתרחקים הימנו כמטחי קשת, ואין רצונם לא צהם ולא בעונתם. ומי האיש החכם ויבן את זאת. ואשר חלק לו צבוח יודע צרור שכל ההריגות והחורבנות אשר מלאו את עס ישראל נגרמו בסביבתם, ומי יודע אזה פניהם מופדות ומה יעוללו עוד לעמנו. מכל הלין שמענו עד כמה גדולה רשעתם כי ניאלו האנשים האלה את ה' והפקירו רצנות מישראל לעצב, ומי אשר יעז להללם ולשבחם עוד במנאצים, העל רשעים אלה שגרמו כל החורבן והצרות ואמר שהם מנאצים ומנאצים ישועות לישראל.

ומצינו בגמרא גיטין (דף נ"ז ע"א) דבשעת חורבן הבית הלך ר' יוחנן בן זכאי לקרחת אספסיינוס קיסר שהיה אז על חומותיה של ירושלים והתחנן לפניו חן לי יבנה ותכנייה ושויילתא דרבנן גמילאל ועתה אחזי רשע לבקשח, ומילא משאלתו, ובפעולה זו נילל ויהיה לפליטה כח החורבן בישראל, ומהם נחפשה הלאה כח החורבן בקרב ישראל לדורות, ואילו לא זה היה ח"י וככה נר ישראל, ולא היה נשאר שריד ופליט ח"י. נמלא כי מעשה ההגלה היה עי" שניאות אחזי רשע לבקשח של ריב"ז, ובאמצעות אספסיינוס ניאלו יבנה ותכנייה ושויילתא דרבנן, ואשפ"כ לא עלה על דעת אדם משולם לשבח אותו רשע ולתת לו הודאה על מעשה ההגלה, אלא שמו נשאר בקרב ישראל לחרפת ולדרואן עולם כמחריבה של ירושלים, והוא שהחריב

ובכי ומספד שק ואפר יולע לרצים, ותשובה כוחה יפה להעביר רוע הגזירה. אמנם בדברי רש"י ז"ל מבוארת הקושית, דרש"י ז"ל כתב במתק לשונו וכי משוא פנים יש בדבר, והיחזק זכו ישראל לנם, והכוונה דאעפ"י שעשו תשובה הגונה ותקבלה תשובתם ותתקפר החטא חזל לא היו ראויים שיזכו לנם, כי אין הקב"ה עושה נם אלא ללדקים גמורים, ועדיין לא הגיעו למדרגה זו שלא היחם תשובתן אלא מיראה. וזכו שהקשו לו וכי משוא פנים יש בדבר, פירוש כיון דחטאו שהשתחוו לאלם שוב אין הם ראויים שיעשה להם הקב"ה נסים, ואעפ"י שעשו תשובה, ולא יתכן שיעשו להם נסים כי אם ע"י הכ"מ שאף הוא זכותו להראות נסים, וכיו"צ איתא בגמרא (גיטין דף נ"ו ע"ב) גבי טיטוס הרשע נטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה נם והיה דם מנצנץ ויולא וכסבור הרב את עצמו.

והנה החושים והמחשבים מתגברים בסמויות עינים ומפרסמין דברי הכל ורעות רוח שחליו מחמת הנסים המדומים של זכא הלימים יתחזקו בעלי תשובה בישראל, ובאמת אין ראוי לטפל בהם ילדותו הכלבים, כי אדרבה ההיפוך הוא האמת שעל ידי הניסים המזוייפים והחזוק הגדול שנותנים להם שמשארים כח זדים ומחזקים ידי המינים בזה מתגבר ומתעלם כח המינות בעו"ר צארפן מבטל. וראה זה פלא שלא שמענו ולא ראינו אנשים שפרשו עלמם מאכילת נבילות וערופות ומחילול שבת בפרהסיא או משאר עבירות החמורות, רק אחת זו שמענו שמתיין להם תפילין וזכו להכנס בגדול שבו מנופשים ומרעשלים חל ומלואה. ובאמת לא דבר חדש הוא יכבד מלני דוגמתו בימי חכמי הש"ס שהיו רגילין לרמות ולחזח עינים ע"י מלות תפילין כדאיתא בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ג) תפילין מפני מה לא החזיקו בכן מפני הרמאין דעובדא הוה בחד גביר דהוב עטין ומונח בערובתא דשבתא אשכח חד גבירא מללי ותפיליו ברישיה אמר ליה לי לפקוד ממוני אלא להדין דנעיר מלכותא אפקודיה גביה לאפקודי שבתא כפר ביה אמר לא לך הימנית אלא לשמא דקדושא דהוב על רישין, עכ"ל הירושלמי. וכתבו החוספות במסכת שבת (דף מ"ט ע"א) וכ"כ הראש"ש בנבילות תפילין לפרש הירושלמי כ"ל תפילין מפני מה לא החזיקו בכן מפני הרמאין, מפני מה

היה כלל ישראל בסכנה עמומה, והם מכניסים את כלל ישראל בסכנה בעבור כבודם ובעבור מלכותם, וכידוע למצבים כי היו יכולים למנוע כל אותה המלחמה, והיו כמה דרכים ואופנים לכך, ואין כאן מקומו להאריך בזה, אלא שזוכתם המינות והאפיקורסות להסתפק בכן, אלא שזוכתם המינות והאפיקורסות מסמאה את העינים ומעבירה את האדם על דעתו ואמונתו.

והאמת היא שכל אותם היבדוקים שניולו מן המחמות שהקים אותם רשע הנורר נעשו להם נסים גדולים יותר בלי שום ספק, כי היו ישראל מסורים בידיהם לעשות בהם כעוב צענייהם, וקאת מירשאל ניולו ע"י הרשעים עלמם ע"י שוחד ממון, האם בעבור כן חטלה על דעת אדם מירשאל לשבח אותם הרשעים, ולהודות להם על ההלל אדרבה הם ידועים שם רשעים אכזריים וכל שומע מהם מקללם באלה. ואי לנו שכן עתה ציינו שמתיתין ומדיחין את ישראל בנסיים ובהללותיהם, בלי שום ספק שכבר נתרופפה האמונה ואצרה מפייהם של אלפי יהודים באמנעות היללות וחנינות הנסים, דלא יתכן שאותם המודים שהכופרים האפיקורסים הם המניולים את ישראל ידוואגים על קיומו של כלל ישראל יהיו שלימים באמונתם. ובעו"ר מלחמה זו הביאה בעקבותיה מלחמה אדירה איומה יותר היא מלחמת היל"ה, ועדיין לא היה שפלות ופחיתות כזו בעולם שימלאו יהודים אשר מן הכסף ולחץ הם מאיימים בצבוכה"ע ובחורו הקדושה יכללו וישכחו כופרים רשעים אלו. וידוע מ"ש החובת הבלבות מאמר ההכנס כשראה בני אדם שבים מן המלחמה אמר להם שבת מן המלחמה הקטנה החכונו למלחמה גדולה הימנה, אמרו לו ואיזה מלחמה גדולה מזו, ח"ל זו מלחמת היל"ה.

ומצינו בעקבות רבים בדברי חז"ל כי לא יתכן שיעשה הקב"ה נם לטובה ולהלל ישראל אם הם עוברי עברה. והכי איתא במסכת מגילה (דף י"ג ע"א) שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו ישראל שצאחו הדור כליו, אמר להם מפני שהשתחוו לאלם, ח"ל וכי משוא פנים יש בדבר וכו', ועיי"ש. והקושא מפורסמת מה שאלה היא זו וכי משוא פנים יש בדבר, הלא עשו תשובה גדולה זום

לשעה קלה מהכרורי עבירה, ובאמת גם ציון יראי
 ה' יש אשר ימלאו אנשים שלא חיקו חטאת נעורים,
 וקשה להם מאוד להשמר מהכרורים, ואמנם מספק אין
 לאסור, אך לא כן הרשעים המזוכמים הללו שכל
 מחשבותם ועוונותם בעריות ר"ל, וכל יצר המחשבות
 לבם רק רע כל היום, ולמעשה זו המלאכה את היום
 הנשים, להטעמים ולהרבות פריזות וזיומה, והם ממשי
 מזוכמים בחכלית הזוהמא, בלי שום ספק שאסור
 להם להיות חפילין, ולאות בחור במצור זו להטעות
 בה את הבכורות, כי כל זה מעלת הס"מ אשר משיאם
 לאחור בהנחת חפילין, שבזה עולמו הם מוספים עבירה
 בעשייתה, דעפ"י דין אסור להם להיות חפילין. (ועי'
 מ"ש בזה בקרי עבירות ס"י נ"ו ונ"ח בלרובה).

ומזה תראה שאין בדבריהם ממש ולא נעשו בעלי
 חשבות החוזרים למועצ מחמת נסיהם המדומים,
 אדרבה מאז נחרצו לאין שיעור כח המניות והכפירה.
 אמנם אף אם ייחזקו לבו עשותיה, גם אם נניח
 אשר בדבריהם כן הוא שראים בזהה אחר אחר
 ענינים של תשובה אין להתפעל מהם, כי אין בזה
 ממש, ומאניו שציוי הש"ץ שר"י נעשו אלפים ורבות
 בעלי חשבות, וכמו שכתב הקדוש מבר"י ששפורטם
 בספרו יואל נובל לבי, והפליג שם בנפשו התעוררות
 התשובה שנעשה בישראל מקצה העולם ועד קצהו מה
 שאין הפה יכול לדבר ולא השכל לקבל, ואעפ"כ לא
 נבהלו הדיקים האמיתיים שדור מכל זה, כי ידעו
 והבינו שאין בתשובתם ממש דכיון שמקורה מפורש
 פורה ראש ולענה מעומלאת הש"ץ, לא יתכן שתהא
 זו תשובה שלמה ואמיתית, ואמנם בסופו של דבר
 חלוצי בהתייבחו ונודעה חרפתם אשר תחזיקו כיתה
 עמונה הכרעה הממלכת האמונה הכוזבת בזהה
 רשע, ורבים נכשלו ויאלו מן הדת, ה' ישמרו. והאמת
 שכל אלו הם מפעלות השטן אשר בכוה לעשות נסים
 ולהרבות מופתים כדי להטעות את הבכורות, וגם
 זה אחת מפעולותיו לעשות דמיונות בוזים של
 בעלי תשובה, וריקי מוח יסברו שיש בזה ממש, ודי
 בזה לסמוך עיני ההמון אשר לא יבינו שורש הדברים,
 חלל מי שעינים לו צראשו יודע ומצין כי כל זה
 הכל ורעות רוח ואין בזה ממש.

נה יתנו העולם ואמונת להיות המניחים חפילין כל
 היום כשרים ומאמינים בעיניהם, כי כן היה הדבר
 ראוי מי ששם ה' יקרא עליו חמוד ראוי להיות
 יראתו על פניו חמוד ולא יתעא, אלא מפני הרמאין
 שהם רשעים ומניחין חפילין לרמות בזה העולם ומראים
 עומן ככשרים, עכ"ל הר"ם. הרי מזה שכן היה
 מקדמה דנה שהורגלו הרשעים לרמות את הבכורות
 ע"י מלות חפילין, והדבר עתון הסבר מדוע בחרו
 במלות חפילין דוקא להטעות בה את הבכורות.

ונראה לי עפ"י מה דא"י בגמרא (שבת דף מ"ט
 ע"א) א"ר יואל חפילין לריבין גוף נקי כאלו שש
 בעל כופים, וכחצו הראשונים ז"ל דהיינו שיוכל
 לשומר במהרה כאלו שש, וע"ש בדבריהם. וכחצו הבית
 יוסף בל"ה (סיומן ל"ח) וז"ל, כחצו הכלבו שש
 הר"ם ועל הבחורים ששאלו אשר מהכרורים בשעת
 קריאת שמע לא יתנו חפילין ואפילו חילי מעיים אסור
 להניחן כו', כ"ש שלא יתבז בזה קלות ראש בתאוות
 נשים, עכ"ל הכלבו שש. הר"ם מר"ב. וביאר הרב"י
 ז"ל דעתם דבעוד שהחפילין עליו לריבין שאל יתבז, והם
 ואם אינו יכול להעמיד עצמו מלהכריח בשעה שכן
 עליו לא יתן. ובספר ארמות חיים כתב על זה
 דבר"ם, וכימי מירושלמי שמפרש גוף נקי ממשחזה
 רעה, עכ"ל. וסיים הרב"י ז"ל ולי נראה שאין לפוטרים
 ממונות חפילין מפני כך, אלא יש לכופן ולמשוך לבס
 ליראת שמים, כדי שיסורו דעתם מדברי הבאי המזיקים
 לגוף ולנפש, ויפנו לבס לקבל עליהם עול מלכות שמים,
 עכ"ד הרב"י ז"ל. וכן פסק בשולחני הטוב (סיומן
 ל"ח ס"ד) המניח חפילין לריבין לומר מהכרור תאות
 אשה, והגיה הרמ"א ואם ח"א לו בלא הכרורים מועצ
 שלא להניחם. ואפשר דלא פליגי המהמר והרמ"א ז"ל
 דאף שכתב הבית יוסף דאין לפוטמן ממונות חפילין
 בעבור כך, מ"מ הרי התנה בזה שיש לכופן ולמשוך
 לבס ליראת שמים וכו', וא"כ לא מיירי אלא באנשים
 שניתן לכופם ליר"ש ולהסית דעתם מדברי הבאי, אבל
 אנשים שאינם בגדר זה כלל, ולא יועילו כל עזרקי
 לכופן שלא להכריח בעבירה, יודה גם הבית יוסף
 לדברי הר"ם שהביא הכלבו דאסור להם להיות חפילין.

וראיתי בספר מרז אחד ציוניו שהקשה על נוסח
 ברכה ולמלשינים שחיקו ח"ל להתפלל על

והנה בדרך כלל האנשים אשר הם מוחזקים ליראי
 ה' אינם מזוכמים כ"כ שלא יוכלו לשמור עצמם

המזנים ואעפ"כ אילו היה שוכח מלאומה היוני מעלין אותו, לאלה שהחליטו, וזמנא עטמא צני מדוע היו חושדן זו, וכי ישנה צמליאות חזקת כשרות גדולה מזו, והיה ראוי להם להעמידו על חזקתו ולתלות עשותו בשכחה שהוא דבר המצוי.

ואפ"ל דבזכרת המזנים יש יותר מקום לחוש גם צמי שיש לו חזקת כשרות, דשמא מחמת רכות לבבו ומחזו הרך הוא מלמד זכות על המזנים וחפץ להבדוקם, ומשום"ה אינו רואה לקלס, וע"ד שפירש צמפ"ק אור האמת מבחי"ק של הרה"ק מבאדנעטשניצ זי"ע דברות קודש אשר רשם לעצמו מה שמע מפיו רבו המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע, לפרש הפסוק עוזי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגורו צם, דישנם לדיקים המקיימים כל התורה והמצוות אצל אינם מוכיחים לאחרים, כי ללד רכות לבצם ועוד מזגם אינם רואים חוץ לרשעים, אלא מהפכים תמיד צדוכם, וזאת אלו מנכה הכתוב עוזי תורה שגורמים צמטשים לעוצמת דרכי התורה, דכו"ע סברי מדשחקי רבנן ש"מ דניחא להו, ועי"ז רבים עושים ומדמין צנפסם שזכו דרך התורה ויציאו לעשות כמעשי הרשעים, וישנם לדיקים העומדים צפון ולוחמים נגד הרשעים ואלו קרויים שומרי תורה, לפי שעושים שמירה וגדרים וסיגים למשמרתה של תורה. וז"ש הכתוב, "עוזי תורה" יהללו רשע, דמחמת שחס מהללים את הרשעים ומהפכים צדוכם הם קרויים עוזי תורה, אף שצדיקים הם ולא נמצא צם אלא פגם זה, "ושומרי תורה" יתגורו צם, ר"ל יתגורו ויוכיחו את עוזי התורה על עמדם מנגד, ועל שחס מחפסם על הרשעים, עכתה"ק, וכי"צ פ"ה הגר"א צביאורו למשלי.

הרי כמה מצוי המכשול והטעות בענין זה, דאף צמי שהוא לדיק גמור יתכן היינו מלדיק את הרשעים ומחפס עליהם, ולפיכך התמירו חז"ל כ"כ בזכרת המזנים, וגזרו שכל מי שעשה צם מסלקין אותו, ולא מוקמינן ליה בחזקת כשרות אף אם קים לן צבוי דכשר הוא, דמכל מקום אנו חוששין שמא אינו רואה לקלס מחמת שהוא מהפך צדוכם ואינו רואה להם תרוב. ואף אם אנום הוא מזל רכות טעמו ומחזו כעז, מ"מ שז אינו ראוי להיות שליח

אצדונם וציעולם מן העולם, מהא דאמרין בצרכות (דף י' ע"א) צבני צריוני דכזה צני ר' מאיר רחמי עליהו כי כיכי לנימחו אמר ליה צרוריה מי כתיב יתמו חטאים, חטאים כתיב וכו', אלא צני רחמי עליהו דליהדרו צתשובה ומחילא רשעים עוד אינם, צנא רחמי עליהו והדרו צתשובה, ע"כ. הרי דלא שפיר דמי להחפול על מיתת הרשעים, וא"כ מדוע חיקנו חז"ל להחפול וכל המזנים כרגע יאצדו וכו', היה ראוי להם לתקן להחפול שיחיו ויעשו תשובה, ע"כ תורף קושייתו. אמנם קושייתו מעיקרה ליתא, דהתם מיירי צצריוני, ופירש"י ז"ל צריוני פריאים, דהיינו רשעים ריקים ופחזים, ולא מיירי התם ממזנים ואפיקורסים, והחילוק פשוט דבתם רשעים יתכן שיחזרו צתשובה, ולהכי לאו שפיר דמי להחפול על איבודם, משא"כ צמזנים דכללא כיילי לן חז"ל (ע"ז דף י"ז ע"א) כל דפרש ממזנות מיתא, דכתיב כל צאים לא יצבון ולא ישיגו אורחות חיים, הרי שאלדוק צמזנות צלתי אפשרי שיצו צתשובה ויחיה, וא"כ לא שייך להחפול שיחיו ויחזרו צתשובה, דכזה נמנע המליאות, דגם תשיצם היא בגורמת להם אצדון צצבו"ז דלא ישיגו אורחות חיים (ע"י צקונטרס עהגועה"ת סימן ס"ח).

וכבר אמרתי לייצב מה שהקשה צרינו יונה על מאמרם ז"ל (צרכות כ"ע ע"צ) טעה בכל הצרכות אין מעלין אותו טעה בזכרת המזנים מעלין אותו חיישין שמה מין הוא, וקשה שברי תחיות המזנים אף הוא מעיקרי האמונה, ומדוע לא אמרו שחס טעה ולא הכזיר תחיות המזנים מעלין אותו ג"כ יעיי"ש מה שכתב לתקן צזה. ולי"ז דהנה חזינן עד כמה התמירו חז"ל בזכרת המזנים, דאיתא צגמרא התם דשמואל הקטן חיקן צרכת המזנים ולשנה אחרת שכתה וכו' ולא העלוהו, ופריך ואמאי לא העלוהו והא אמר ר"י א"ר טעה בכל הצרכות כולן אין מעלין אותו צצרכת המזנים מעלין אותו חיישין שמה מין הוא ומשני שאני שמואל הקטן דהוא חקיה, וניחא דלמא הדר ציה וכו' ומשני שאני שמואל הקטן דהא אחמיל צה (התחיל לאומרה וטעה באמצעיתה, וכיון שהתחיל צה הו לא חיישין) מהא תראה עד היכן הומד הדברים מגיע דאפילו צשמואל הקטן שהיה גדול צדורו וכווא עצמו חיקן נוסח צצרכת

האז היו מתאווים ומשתוקקים בזכרם ימים מקדם שבו עובדים את השם יתנצח בשצירת התאווה, ועתה חסרו כל אלה. והש"ה התאוו תאווה, שהיו מתאווים שתיבה להם תאווה ויכולו לעבוד את הש"ה בדרך זה של שצירת התאווה, עכ"מ הערבי נחל. ועפ"י דברי הקדושים ויצן כילד נכשלו הסנהדרין בעצירה זו כמו שדרשו ז"ל והאספסוף אלו סנהדרין, וגם הסנהדרין השתוקקו לעבודה זו להתאוו תאווה כדי שיוכלו לעבוד את ה' כאשר עס לבנם בשצירת התאווה. אמנם הערב רב התאוו תאווה בפשטות כדי שיוכלו למלא תאווהם באכילת הבשר, וביקשו עליה לפרוש מאחרי ה', כמ"ש רש"י ז"ל. ודא עקא שנתחברו יחדיו ב' סיעות אלו שכל אחת מהם היה לה כוונה אחרת הפכית ומנגדת, וכדאמרו דלאו וגם אלו התאוו לבשר אמנם הכשרים שבישראל ועמם הסנהדרין היתה להם כוונה טובה, ולעומת זאת הע"ר הגרועים היתה כוונתם לרעה למרוד בה'. ולפיכך מאחר שנתחברו סנהדרין והכשרים שבישראל עם הע"ר ביחד להתאוו תאווה ונעשו אף הם בעושה חמור מאוד, דאסור להתחבר עם רשעים באסירה אחת, אף אם הכוונה לטובה, וכדאיתא באצות דר"י (פ"ל) ר"ע אומר כל המדבק בעוברי עברה אעפ"י שלא עשה כמעשיהם היו זה מקבל פורעניות כיואל בהם, וכל המדבק בעושי מזה אעפ"י שלא עשה כמעשיהם מקבל שכר כיואל בהם.

ובזה מובאר לשון הכתוב והאספסוף אשר צקרו (קושא יו"ד) דנקט לישא כפילא, להורות שנתחברו יחדיו ב' אסופות אסופת הקוקים עם אסופת הערב רב להתאוו תאווה, וכל אסופה היתה לה כוונה ומחשבה אחד הסנהדרין והכשרים שבישראל נתכוונו לשם שמים, כמ"ש הערבי נחל, ולעומת זאת הערב רב נתכוונו לרעה לבקש להם עליה לפרוש מאחרי המקום, וביוון שכולם באו בעצתם מי ויחילו בשר סצרו הסנהדרין דאין רע בדבר שילכו בענה אחת עמהם דמצינוהו ילמד דבר טוב כאשר עס לבנם. ויצן עפ"י זה מילתא דמייא טובא (קושא ט"ו) כילד לא שנו ולא פנו הסנהדרין אל כל האצרות והכשראות שהיוהין והתברר בהם משא רציונו עליו השלום, ועמדו במדרס להתאוו תאווה, כי ללד שהיו משתתפים עם הע"ר סצרו לבנם שכל האצרות הללו

צבור להוילא את הרצים ידי חובתם. כללו של דבר כי עיון פלילי גורא הוא לתת הודאה ושבת לרשעים ולהלל את מעשיהם, ועלכ"כ שאין לספר בניסיהם הבאים מאת הסע"א שצדק ונתין להם חיזוק עולם להצדיר כח הטומאה והכפירה והמנויות, וכבר נגלה בעליל אשר מלאו נלחם הניסים צפי שומרי תורה ומצוות השמחו התעו בו לאין מספר, ומלאו הגבירו גזירות נגד עקירת הדת בארץ ישראל, וכעודע מהגזירה הנוצרה של ניתוח וניווול המחטים, שנתגברה מאד בזמן האחרון, וחיילי שבת נחרבו באופן מבהיל, וגזירת המיסאין שהם תומכים ומחזקים בידי הנוצרים שיוכלו לנצח זממם להעביר ילדי ישראל לשמד ה' ישמרנו. ומלאו נמסרה הארץ ביד זרים מרשיעי ברית מילואה בתועבותיהם ותחזק הארץ במנויות וכפירה וע"ז ושמד וצכל אצות חזקין, וכבר העבירו רצונות רבים מישראל למנויות ולמרידה באלקי ישראל. ועתה גרמו עוונות ונמסר מקום המקדש בידם וצאו בו פרענים ויחללוהו, והם מחזקים את הע"ז שצירושלים ובמקום המקדש, שדים בזה כעובדי ע"ז ממם, כמבואר בגמ' ובפוסקים דגידוע ע"ז קודם לגיבוש.

נחזור לענין הפרשה לבאר עוד כילד עשו ישראל טעות מרה כזו בענין השליח, וממשכו בעטות זו גם הסנהדרין, בהקדם דברי הערבי נחל שכתב לבאר ענין התאוו שהיה לבני ישראל לאכול בשר, ותו"ד דלותו הדור שזכו לעמוד במעמד הנצח והיו דבוקים תמיד במשרע"ה הגיעו למדריגה גדולה כזו שיעלה מהם התאוו לגמרי והיו כחלואים. אמנם היה גם גריעותא בכן שנתעבלה מהם הבחירה ושז לא היו מתאווים אפילו להנחת היתר, וע"כ ה" להם געגועים אל המדריגה שצמדו בה בהיותם במגרים, שאז היתה להם הבחירה והתאווה בהיות שזה עיקר גדול בעבודת הש"ה, כאמרם ז"ל אל יאמר אדם אי אפשר בבשר חזיר וכו'. וממנו נקח לעבוד את ה' בשצירת התאווה, ע"ד שאמרו (גיטין דף ע' ע"א) סעודתך שהנחתך ממנה משוך ירך הימנה, וזה עיקר גדול בעבודת הש"ה לבצור את התאווה בדרך היתר. וזהו שאמרו בשבתה על סיר הכשר באכלנו להם לשווע, ואיתא במדרש (רבה פרשה בא פרק ע"ד) שהיו יושבים אצל הכשר אצל לא היו אוכלים אלא להם בלדו. ואל העבודה

ולעשות את צקשם בדרך נם, דאף שם עלוים לעשות בדרך יש הכרח בדבר שלא יבואו לזלזל ח"ו ביכולת השי"ת, על כן נתקן להם שאלתם בדרך זה, ותחזירו ותתרה בהם כי מרה תהיה אחריתם, וכאשר כן היה וגם אף ה' עלה בהם ויחזרו במשמיותם ויחזרו ישראל הכרעו.

וְכִדִּי לתוך דעת רש"י ז"ל צענין פורעניות ראשונה ופורעניות שניה ולהסיר מעליו תלויות הרמב"ן ז"ל (עי' קושית י"א) נקדים מה שאמרתי לתוך הסתירה בדברי רש"י ז"ל צענין שלוחות המרגלים, דבפי דברים פירש"י ז"ל ותחזירות זה מחלוקתו של קרח, ולפי זה נמצא דמחלוקת קרח קדמה בזמן שלוחת המרגלים, שהרי קרח כתיב בסדר המסעות ויסעו מחזירות ויחנו במדבר שארן, וממדבר פארן נשלחו המרגלים, דכתיב וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', וזה סותר למה שפירש"י ז"ל דפי קרח עכ"פ וישמע משה ויפול על פניו, שכבר זה סרחון רביעי בידם ומונה והולך שכבר חטאו בעגל במתאוננים ובמרגלים וכו', ולפי"ז נמצא שמחלוקת קרח שהיתה בידם סרחון רביעי כבר היה אחרי שלוחת המרגלים. ופירשתי עפ"י דברי הרמב"ן ז"ל דפי קרח בעצם שהמתין קרח מלחלוק על משה עד אחר שלוחת המרגלים, הרי סיבת קצאתו היתה התמנותו של אליהו בן עזיאל ומדוע נטר עד כאן. וכבר שם וזה"ל: ובהם ישראל נביתם במדבר סיני לא אירע להם שום רעה כי גם בדבר העגל שהיה חטא גדול ומפורסם היו המתים מועטים וניזלו בתפלתו של משה וכו', והנה היו אוהבים אותו כנפשם ושמעו אליו ואילו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היו העם סוקלין אותו ולכן סבל קרח וכו', אבל בצואם אל מדבר פארן וכו' וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בעלה הגזירה מהם וכו' אז היתה נפש כל העם מרה, והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה חקלות, אז מלא קרח מקום לחלוק על משה וחשב כי ישמעו אליו העם וכו', עכ"ל הרמב"ן ז"ל. המורס מה כי היה בלבם של קרח על משה לפני מעשה המרגלים, וכבר חשב מחז מחשבות לחלוק עליו ולבעל דבריו, אלא שלא היה בידו להוציא מחמתו אל הכופעל מיראת העם והוכרח לשמורם בקיצו ולסבול, ותיכר לעת מלא שיהיה בידם להמריד את העם על משה.

אינם מוסכים אלא כלפי הערב רב שכוונתם רעה, על כן יבוא להם עונש בדבר, משא"כ אינהו שכוונתם לטובה, ולרואם וחפצם ותשוקתם לעבוד את ה', לא יחשבו ה' להם כל עון, ולא יענשו ממרומים, כי לטובה כוונתם ואין לשות עליהם אשם. אמנם טעו בדרך טעות גדולה ומרה, כי זה כלל גדול מרשעים יא לא רשע ולא חלמה טובה מהתחברות עם הע"ר הגרועים, וגרם החטא ואלכוז ישראל ברשת זו, ולפי שראו שגם הסנהדרין נמשכים עמכם בעלה אחת לטערפו אליהם הרבה בשרים, שאף הם נתחברו אליהם בכוונה טובה כנ"ל, וככה נמשך הכשר אחרי הכשרים במחשבת טובה וכוונות ראויה, ושאר העם אמרו הלא גם הכשרים הם בעלה אחת עם הע"ר, ולא נודע וגלה להם בעליל עומק כוונתם ומחשבתם הטובה, ולא ידעו ולא הבינו כי כוונתם שונה ומנוגדת לכוונת הע"ר, וכך נתגבר הטעות בלבי בני ישראל, וטעו והטעו כלל ישראל אחריהם ביוזעין ובלא יודעין ויהיה מה שביה.

וְעַל כך התפלל משה"ה וביקש רחמים מאת הקב"ה הלאן ובקר ישמע להם ומלא להם, לא שביה מחשבת ח"ו ביכולת הצו"ת להמליץ בשר לאכול לכל העם הזה, אלא שביה מחירתו שאם יתן ה' להם בשר בדרך נם מחוץ לדרך הטבע ויפילו אם לא יהיו נם, אלא שיבא מלובש בעצב בדרך מופלא קרוב לנם בדברי הרמב"ן ז"ל יבוא הדבר לאף חימה וקאף גדול, כמיש' הגור ארי ז"ל הכ"ל, שהקב"ה כועס על הרשעים המעריחים אותו בביכולת בנסותם את ה' לעשות להם נסים, וגדול מאד החרון אף הנהמה מה. וגם אם לא יהיה אלא מלובש בעצב בדרך קרובה אל הנם גדול החשב שיטעו בו ויסברו שהקב"ה מוסכים להשעם. על כן ביקש רחמים על הדבר שלא יהיה אלא כמנהגו של עולם בדרך הטבעי הרגיל, ובאופן כזה לא ראה שיתכן היות בשר די לורך העם הזה, ומוטב שלא ימלא ה' משאלתם אם לא"ה שיהיה בדרך הטבע בלי שיוכלו לעשות בו כי יש בזה מעשה נסים. וזו היתה חפלתו של משה רביא מהימנה שלא ראה שיתן להם השי"ת שאלתם ואח"כ יאבדו ח"ו מחמת הכעס וחרון האף בגדול שיממה ממה שיטעו לספר בנסים הבאים מכה רשעה הע"ר ותלונתם. והשיבו השי"ת ביד ה' תקף לתת שאלתם

כמוכן לא צפעס אחת תחוב התחצרות זו ולא ציוס אחד תצוה התחצרות להמשיך לצ הכשרים אחרי הע"ר להכשילם בעון מר זב, אלף לאט לאט תתחוב התחצרות והשחתפות, עד שתצוה לללל מעשה וכו' ואלאותיו כמו שכו'. ואחי שפיר דברי רש"י ז"ל, דבאמת קדם חטא האספסוף במתאווים תאוב להטא במתאווים, שכבר התחילו כך מיד בנסעם מבר ה', ולפיכך הקדים הפסוק וכתב ויסעו מבר ה' שזי הכיח תחלת הפרענות של המתאווים לאכול בשר, ואז התחילו התחצרות והשחתפות צין כשרים שבישראל לצין הע"ר, אמנם ארבו הימים עד שהציאה התחצרות זו לידי חטא צפועל, ובערם יאל הדבר מכה אל הפועל שישחתפו יחד להתלונן על משה לאמר מי ויאלנו בשר קדם לז חטא המתאווים, ולפיכך הפסוק הכתוב בענין המתאווים וכתב ויכי העם במתאווים שקדם למעשה דוהאספסוף, ואח"כ תצוה והאספסוף אשר בקרבם תאוו תאוב, שהציאה התחצרות לידי עבירה צפועל כנ"ל, אלל תחלת הפעולה כבר קדמה צומן הרבה מאז בנסעם כבר ה', וכו' פרענות ראשונה שבתחילו בהתחצרות צין הכשרים והערב רב, ואתריהם עדי אובד. וכמו כן הפרענות הראשון צומניו הוא מה שהתחצרו אליהם כשרים הנועלים עמהם חלק צמדניה כידוע, וא"ל להאריך בהסברים כמה גדול ההפסד והקלקול מאותם דתיים הנגזרים אתריהם, והנועלים חלק צמדניה, ומחזקים אותם עד שמתנה צפיהם כי ישנם דתיים האומרים ח"ו שיש לורך במלכות המינוח, ה' ישמרו.

ומה רבה רעת האנשים האלה המשחתים עם הרשעים וחולקים להם כבוד, כמ"ש רצינו יונה בשערי תשובה (שער ג' סי' קמ"ח) והמשכילות הנמלאים בכבוד הרשעים רבים ויודעים כי יש בכבודם חילול תהורה והעבודה והוא העוון המכלה מנפש ועד בשר וכו', והשנית כי רבים נמשכים אתריהם ואוחזין מעשיהם, והשלישית כי המתחצרים להם אעפ"י שאין עושים כמעשיהם מקבלים פרענות כיוול בהם, והרביעית כי הם מכניעים כבוד אנשי האמת ומצטלים העבדוב ואין הוללים לכבוד הדיקים זולת השפלה כבודם וכו', ענדיסק. וממה שמהר"י כאן את כל הדיקים וההפסדים הבאים מוחמת נתינת צדקה לרשעים ופתח שהוא עוון המכלה מנפש

ואמרתי עוד צאופן אחר קלם צעסם שכתחין קרה מלחוק על משה עד אחר שילוח המרגלים, עפ"י המבואר בדברי האר"ל שרלה קרה לקרב זמן התיקון השלם, שאז עמיד הוא להיות כהן גדול כרמו צמח"כ (תהלים י"ב) לדיק כתמר יפרח סופי חיבות קרה, ושינוי הכעשתו שכבר קרב ואחא אותו הזמן, וכהנ תחלת התמונה של אהרן לא יאל קרה לתקון על משרע"ה לפי שהיה כסצר שמיד יכי' התיקון השלם, שהרי היו אז ישראל בתכלית השלימות, ואילו לא חטאו היו זוכים להכנס לתוך, ואח"כ מה לו לדחוק את הזמן, צין כך וצין כך עמיד הוא להתמונה להכונה גדולה בקרב. אמנם אחר שחטאו במרגלים וגזרה עליהם צכיה לדורות, וראה קרה שעוד יארך מאד הזמן עד שיזכו אל התיקון השלם, שעתידין עוד המקדשות להחריב, וילכו ישראל צבולה אחר גולה ויעברו זמן זמנים עובא עד שיגיע קץ אחרית הימים, אז תתגבר הקנאה בצבוב ותתעורר לחלוק על משרע"ה ולבקש עפרת ההכונה לעלמ.

ומעתה חיון כאן סתירה בדברי רש"י ז"ל, דבאמת התחילה מחלוקתו של קרה לפני חטא המרגלים, דבמתשבתו כבר היה לחלוק עליו זמן רב קודם שהוציא הדבר מכה אל הפועל, אמנם צמעשה היה חטא המרגלים קודם, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל, שכאן מאל קרה מקום להוציא מתשבתו לפועל לפי שהיתה נפש העם מרה עליהם, ואשכ שישמעו לו וילעפרו אליו. ולאח צרפת דברים כשהוכיח משרע"ה את ישראל סמוך למיתחו הוכיחם על תחלת המחלוקת, שהרי עיקר החטא הוא צמתשבת תחלה, וכשיעשו תשובה לריכים הם לשוב על מתשבתם הרעה שקדמה למעשה, וכלפי שמיא גליא שכבר היו נלני הקנאה ורע השנאה כלפי משה צלל קרה ועדתו והכעושים אחריו זמן רב קודם שהוציאו מתשבת זו לפועל כנ"ל. אמנם צפ' קרה פירשי ז"ל שהיתה מחלוקת קרה סמוך רביעי, משום שצפועל קדם אליו חטא המרגלים, ולא הוציא קרה מתשבתו הרעה אל הפועל להמרוד את העם על משה אלף אחר מעשה מרגלים.

וע"ד זה יתיישב גם לעניינינו דהנה החטא של דוהאספסוף וגו' היה שהתחצרו מקלח מנהיגי ישראל זקנים צעסם אל הע"ר כמ"ש הערבי נחל. וכה

הרע עשו הם ולא זולת (כמבואר כ"ז צארכה בקונטרס על הגאולה ועל התמורה משם תדרשנו) ומי יודע מה שימח עוד מזה, והשי"ת ירחם על עמו ויילם מכל לרה זיוקה ויפקח עיני ישראל, ויחיה אור בלבנם בחדש וצרחתים יועע בזה חכמה ודעת להשכיל ע"ד אמת, השי"ת ירחם עלינו בזכות אבותינו הקדושים שגאל מכל לרה זיוקה.

ונבא ליצאור הדקדוקים במאה"כ ויחמר משם לחוצב וגוי' נוסעים אנהו אל המקום וגוי' לבה אחנו והעבנו לך והשינו יתרו לא אלך וגוי' (קושיא ג' ד' וי"ו) בהקדם מה שכתב הרב חיד"א ז"ל בספרו בעטם שסירב יתרו לבקשתו של משה ולא רצה להלוך עמכם לא"י, לפי שטען בן חני דר בארץ עמאל ויושביה מלוכלכים בבעתאים, ובארץ ישראל אי אפשר לדור אם חועאים, ולפיכך היה צבור שמועב לו להשאר בארצו מלכלת לא"י פן יבשל בבעתא, ישי"ש מה שכתב בזה, ועדיין אין הכחזים מיושבים כ"כ לפי דרכו.

ול"י נראה לומר עפ"י מ"ש הרמב"ן ז"ל צ"י תוריע בענין נגעי בגדים וצחים וז"ל, זה הענין אינו בטבע כלל ולא הוה בעולם וכן נגעי הבחים, אבל בביות ישראל שלמים לה' יהיה רוח ה' עליהם תמיד להעמיד גופם וצבדיהם וצחיהם צמחה טוב וכאשר יקרה צא' מהם חטא ועוון ויחווה כיסור צבשו או צבדו או צביתו לראות כי ה' סר מעליו וכו', והנה אינו מוכר רק בארץ שביא חטא או וכו', של יבא ענין הכוה אלא בארץ הנבחרת אשר השם הכבד שכן בחובה, וצחוי"כ דרשו עוד שאין הבית מעמא בנגעים אלא אחר כיבוס וחילוק ושיא כל אחד ואחד מכיר את שלו, והעטם כי אי נחיישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה בחוכם וכו', עכד"ק. ואפשר להרחיב ביאור דבריו הקדושים במה שכתב דמלי"א ביאת נגעי צחים וצבדים בכיבוס וחילוק א"י ושיכיר כל אחד את נחלתו ומקומו, והנה חזין עד כמה הקפידה תורה בענין חלוקת ארץ ישראל שמתחלקה ברו"ק וצבגורל ויהיה הגורל בעצמו אוח אזי לפלוני, כמבואר בדברי"ה ז"ל, ולכאורה ראוי להצין למה הוצרכו כל אלה הדברים בחלוקת הארץ.

ועד בשר, ואח"כ י' והשי"ת שרצים נמשכים אחריהם ולאחזים בבעתיהם, משמע דתחת דבריו שכתב שהוא עוון המכלה מנפש ועד בשר הוא הפסד וזקק לעצמו, ואף מי שלא נכשל להמשך אחריהם ולאחזו בבעתיהם מי"מ גדול עונו מנפשו שנתן כבוד לרשעים, ועלם האיסור של נתינת כבוד לרשעים מכלה מנפש ועד בשר, מלבד שאר החוקים וההפסדים הנמשכים בצבחה כמו שמפרט והולך.

והנה מלשנו שכתב מכלה מנפש עד בשר, נראה שכלל בזה י' סוגי עושים, חדא עונש הנפש הבא ממחמת נתינת כבוד לרשעים והתחברות עמכם, וכמ"ש ק"ז וזה"ש בישמח משה פ' בלק וזה"ק, ואין דבר בעולם מוזק לנפש כמו ההתחברות עם אדם רשע אף לפי שעה אף אם אינו יוכר נכנס בנפש כמו העכס וארם וצבדו ימים ימלא וכו', יע"ש בדבריו. ומלבד זאת יש בכך גם עונש הגוף הקרוי בשר אדם, וז"ש שהוא עון המכלה מנפש ועד בשר דתרוויבו איתניו וכו'. ובעו"ר אלו סובלים בגלות המור הזה מכוחות הע"ר המעורבים בישראל, והם הם הבעים מרע עמלק, כדאיתא בזה"ק פ' בראשית חמש מינין אינון בערב רב והגרוע שבעולם עמלקים, ועליהו איתמר חממה את זכר עמלק מלחמה לה' בעמלק מדור דור, וזאת היא המלחמה החזקה שאנו חייבים צה עד שיהי' החיזוק השלם, וכמו שאמרנו ז"ל אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, והם אותם הלוויים הכופרים שבזמננו ששורשם משרש לפע מן הערב רב זרע עמלק. וידוע מה שכתוב בזה"ש ר' אלחנן וואסערמאן ז"ל משה רבו בזה"ל בעל חפץ חיים ז"ל ואשר כוונת היתה עיקר עבודתו בענין שמירת הלשון ויצא הלכה זו על צוריהן שאמר על הלוויים שהם העמלקים האמתיים. והאסוימות הללו הגדולים המרים שמעטים את העולם בזה הם חבלי משיח שבתחלה גרמו הם כמה צרות ורעות על בני ישראל במלחמה זו והציקו לבני ישראל. ועתה כאשר האריך הקב"ה אפו ולא רצה להביא בליה על ישראל לריק לצרות ולהתרחק בכל היכולת מן הכופרים, וזהו החשלים גמול והשבת והסודיה אשר נתן להשי"ת שנתבול מהם ולא יהיה לנו חלק ונחלה עמה, וחי' לא יתן חיזוק לכופרים ואין שום ספק בעולם כי מאתם לא נמחה שום טובה וישועה, רק

היה מתיירא פן לא יזכה בארץ לאחיה נחלה השייכת אליו בשורש נפשו, ולא די שלא יזכה לתקן ולהעלות נאצות הקדושה השייכים לשורשו אשר עליו מוטל להעלותם אלא שהוא עלול לחטוא בא"י, כמ"ש ה'חיד"א ז"ל שהי' ירא שמא יחטא והחטא בא"י עונו גדול מאוד. וכדי להסיר חששה זו א"ל משה רבינו ע"ה נוסעים איתנו אל המקום אשר אמר ה' „אותו אהן לכס", כלומר שהקב"ה הציעתנו כי יתן לכל אחד ואחד מהנחו השייכת לחלקו ולגורלו, ויזכה כל אחד במקום השייך לשורש נפשו, וא"כ אין ק"ל להתיירא שלא תעלה צידך לתקן את נה"ק השייכים לשורש נשמתך, שהרי אף בגורל חתלקו הארץ על פי רוח"ק ועפ"י הגורל, ויזכה כל אחד בחלקו השייך לו בצירוף ולפיכך לכה אחנו והעצמי ק"ו וגו' וכמו שדרשו ז"ל שנתנו לו דושה של ירחו, ומסתמא עפ"י רוח"ק נתנוהו לו.

וכרי שלא יקשה צעיו יתרו ונפשו לשאול תגיע מנה חומרא שיעשה הקב"ה כן להשפיע רוח"ק במדה מרובה בעצור כל אחד משראל, חזק משרע"ה ודבריו באמרו לו כי על כן ידעת חנותנו במדבר, ודרשו בספרי אהה ידעת הכן שיתן לאבותינו במלרים וכו', ואין חן אלא רוח הקדש, ופירשנו כוונה הספרי דכזה איתא במכילתא פ' בא עה"פ זה' נתן את חן העם צעיו מלרים וגו' ר"א אומר רוח"ק שרחה עליהם וביה אומר לו השאילני כלך המונה במקום פלוני והלא מוילא ונותן לו ואין חן אלא רוח הקדש וכו'. ולבאור מה צורך ביה בהשפעת רוח"ק כדי לגלות מקום שהכלים מונחים, הלא מבואר בדבריהם ז"ל שצגלשת ימי אפילה נכנסו ישראל לנתיבן של מלרים וראו כל מה שיש להם וכו', וא"כ כבר היה מקומם נודע להם מאז ומדוע הולרכו לרוח"ק. אכן יחזאר עפ"י מה שקדם לנו כי בכל חפץ השייך לאדם עמומים נה"ק שלו שעליו מוטל לתקנם ולהעלותם, ולהבי הולרכו להשפעת רוח"ק כדי שיעול כל אחד ואחד אותם תפלים השייכים אליו בשורש נשמתו, דאין אדם מוגע במה שמצבן לחצירו, ואילו לא שפך הקב"ה עליהם חן היא בהשפעת רוח"ק שמה יטול אחד חפץ שאינו שייך אליו, ולא יוכל לשאוב ולהוליא נה"ק ממנו, וזה היה מעבד ויאתם ממלרים, כמזע מדברי האר"י ז"ל שהיה צורך שיכיו שואצים וממילאים כל נה"ק

אכן יוצן עפ"י המזע דכל אדם יש לו מחלקי הקדושה נאצות קדושות השייכים לשורשו המלמים לחיקן על ידו, וכן הוא הדבר במקומו של אדם, ואף גם בחפלו שחא רוכש לעצמו יש בהם נה"ק שמוטל עליו לתקנם ולהעלותם לשורש, ואם האדם זוכה אזי מגיעים אליו אותם החפלים השייכים לשורשו והמלמים להיותם נתקנים על ידו, ודבר זה מבואר בליקו"ת להאר"י דתכלית כל הגלויות הם לתקן ולהעלות כל ניולי הקדושה שנתפזרו לבין הקליפות וכל אחד משראל צריך לגלות במקום שבו נמלאים הנה"ק השייכים לשורשו ואשר עליו ידיה רמיין לתקן ולהעלותם. וכמ"כ בחפני האדם וצרכונו יש נה"ק השייכים לשורשו וכמ"ס ק"ו אה"כ ציטט לב פ' בהר דכל אדם נמשך לעסקו במסחר החדיש לו לפי שגלותו חפץ יש בו נה"ק השייכים לעצמו ולכן יתפזר בו, ובעסקו בו כדת של תורה ומצור מאזרחות שגלמרו בו איסורי אונאה ורביה וכו' אז יעלה הנה"ק לשורש, יע"ש בדבד"ק באורך.

ורמזם זה הולרכו שוכים הגורל עפ"י רוח"ק, כדי שיקבל כל אחד חלקו בארץ השייך לשורש נשמתו, ואשר בו עמומים נה"ק השייכים לו, ועפ"י רוח"ק יבאנמנעו הגורל מתחלקה ארץ ישראל וכל העם על מקומו יבא בשלוש אים אים בנחלתו הראויה לו. ולפיכך מכיון שענין נגעי הבגדים והבחים מורה על הטא ועוון שחטא בעל הבית או הבגד על כן לא יתכן שיכיה אות ופלא זה אלא בארץ הנצחרת, ודוקא אחר ירשה וישיבה, ודוקא אחר שנתברר צירור גמור צרו"ק ועל פי הגורל חלקו וגורלו של כל אחד ואחד, ונגלה בעליל שאותו המקום אשר זכה בו שייך אליו לגד שורש נשמתו, אז ביה הגע אשר יבא צציתו או צצגדיו סימן מובהק לדעת כי חטא ישראל ונשמים החרו בו שיזע מדרכו הרעה, משא"כ בערם מתחלקה הארץ ומתיישב כל אחד במקומו אין זה סימן צרו, דמנה ידעיין שאותו המקום שייך לו מלד שורש נשמתו, ומבוארים היעב דברי הרמב"ן ז"ל שחלה זה צזה, ובכן. (ועי' צצגדיו לעיל פ' חזריע עי' שני).

יעפ"י תחזאר עעננתו של יתרו שסירב לבקשו של משה ולא אבה ללכת עמום לא"י, דהנה יתרו

להצבון צמה שיתם יוסף את אחיו שבעי י"ב אל תיראו אנכי אכלכל אתכם וגו' ולגאורח המהיכל רצתה קח חגיגה הכל האם היו השבעים הקדושים ירחים שלא ימלאו כדי פרנסתם די מחסורם אשר יחסר להם, וכי היו מחסורי אמונה וצמחון שחמין להם הקצ"ה פרנסתם, עד שביי יריכים לתחומיו של יוסף ולהבטחתו. גם כי לבצין תשובת יוסף אליהם אנכי אכלכל אתכם וגו', ולגאורח ה"ב לו לומר הקצ"ה יכלכל אתכם כי ממך ומידך הכל נחתו, ומדוע נעל עטרה לעצמו ותלה פרנסתם בו.

וַיִּנְרָאָה עפ"י מה שפירשנו (עי' לעיל פי' ויאל ע' ו') הא דליתא צמד"ר ר"פ ויאל רצ"ג פתח שיר נמשלות אשא עיני אל הרים אשא עיני אל הכורים למלפני ולמעבדני, מאין יבא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה וכל טוב אדוניו בידו אני אין בידי לא חס אחד ולא נמיד אחד וכו' חזר ואמר מה אלא מוציד סברי מן ביי ח"ו לית אלא מוציד סברי מן ביי אלא עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ וגו' ה' ישמך מכל רע מעשו ומנצח ישמור את נפשך ממלאך המות, עכ"ל המדרש. ותמכו כל המפרשים היתכן כזאת שיהיה יעקב אע"ה בחור האבות מאצד בעתו בהשי"ת אפילו לרגע ה', שהקשה לשאל מאין יבא עזרי עד שנהיישך בדעתו כי ישום מצטחו ב' וחרז ואמר לית אלא מוציד סברי מן ביי. גם ל"צ המשך דרש המדרש כי ישמך מכל רע מעשו ומנצח ישמור את נפשך ממלאך המות מאי שייכו כל בני תחלת דבריו שיהיה יעקב אע"ה דואג ומירא שאין בידו תשועה להצילו.

וַיִּבְרָאֵנּוּ עפ"י מ"ש בספ"ק אגרא דכלה פרשה שופטים עכ"פ כי הוויים האלה אל משוננים ואל קוסמים ישמעו ואחר לא כן נחן לך ה' אלקיך וזה"ל: קבלה מרבוחיו כח הפועל בנפול ממילא ממונו ורכושו של אדם שהאדם מסגלו ע"י מעשיו הנה ים צמחון ההוא כח הפועל, ע"כ נאמר לנו לפרוט מחיבת המוסקין, כיון שיש כח הפועל צמחון ההוא, והאדם הכשר יקחנו לעצמו הנה יגרום לנפשו פעולות ארות כפי כח הפועל הנפשי מבעלים הראשונים וכו', ועי"ש בדרבריו שמהיך צעיונו ראונו כמה אנשי שם אשר יתחייב לגשת אליהם מגדול קדושתם, אשר

וְכֹהֵן חזק משרע"ה דבריו הקדומים ונתן לו אוח על הדבר, בדומן שהדור ראו הקצ"ה משפיע להם רוח"ק, וז"ל כי על כן ידעת הוונתו שהשפיע הקצ"ה לישראל חן הוא רוח הקדש שיכירו כל אחד ואחד הכלים והחפצים השייכים להם בשורש שמחתם, כדי שיוכלו לשאוב ולהוליל ולהי"ק השייכים להם ולהעלות למקורם ולשרשם, ולפיכך אין לך להחזירא מליך אתנו לארץ ישראל, שברי הקצ"ה ישפיע לנו רוח"ק שיכיר כל אחד מקומו השייך לנשמתו, וכמו שפירש לו בראשית דבריו נוסעים אנוהו אל המקום אשר אמר ה' אוחו אתן לכם וגו'.

וְכֹהֵן שאמר לו כי על כן ידעת הוונתו צמד"ר וקשה בהשפעת רוח"ק במלרים היתכן ולא צמד"ר, נראה דבהיותם במלרים אכחו לא ידעו ולא השיגו צבירור שיהיה זו השפעת רוח"ק, ורק אחרי שאלו למדבר וקבלו את התורה אז נודע להם למפרע שיהיה זו השפעה אלקית אשר הופיעה עליהם ממרום. וזהו שאמר כי על כן, "ידעת" הוונתו צמד"ר כי הידיעה היתה רק בהיותם צמד"ר, אבל בהשפעה כבר הופיעה עליהם במלרים. צד"ז ויזן גם מ"ש הספרי אחר ידעת ה"ק שניתן, "לאבותינו" וכו', ודקדק ק"י הי"מ זל"ה דהלא ליואל מלרים עולם ניתן אוחו ה"ק ולא לאבותיהם, אכן הכוונה שניתן להם ה"ק בזכות האבות הקדושים וכאמרם ז"ל (קידושין ע' ע"א) אין השכינה שורה אלא על מיוחסין שגיביראל, כי יש לזכר לכן אבות אבות, ולפיכך אעפ"י שלא היו ישראל ראויים באותה שעה מנד עולם להשפעת רוח"ק, מ"מ ה"קון שבו אוחים מעשי אבותיהם צדיקים היה כח אבות אבותיהם מסייעתן, והשפיע עליהם הקצ"ה השפעה אלקית, שידעו החפצים והכלים השייכים לשרשם, וזהו שאמר אחר ידעת ה"ק שניתן לאבותינו, לומר בזכות אבותינו הקדושים זכינו להשפעת ה"ק.

וְנָבֵא ליישך דברי ה"ק צפ' פסח שני דרשים פרשתא דא דמיירי בצעלי עזירה, וזה סותר לגאורח לדברי רש"י ז"ל שהיו העמאים נלפס זכאים וכשנים (קושא א') ותחזאר הפליאה אחר הקצ"ה ליוסף אחר אמרת אנכי אכלכל אתכם ואת עפכם חייך שצבניך הם עושים פסח קטן וכו'. ודנה ראו

פיהם הילך וכשתדלו כפרתםם לקבל ממון מכל אדם ונשארו אח"כ כלום ריקים, כי הממון שסיגלו מבני בני שם דבק בהם ונפגשם וביצתה השלכתה אשר בער בקרבם מהלכת היוולד, עבדו"ק. ועד"ז יתבאר לענייננו, כי הכה יעקב אפי"ה התבזק כי הולך הוא אל לכן הארמי הרשע ואנשי המקום כולם רשעים, ואין בהם גם אחד בעובד את השי"ת, ולפיכך היה מחיילא מאוד לנפשו והליקו רוחו כי אמר אל לבו אשר בכתה תהיה פרנסתו בחלמנות אנשי רשע הללו, כי בדרך הטבע לא יתכן שתהיה פרנסתו באופן אחר, וגם לא ראה לסמוך על כך שיעשה לו השי"ת נסים להזמין פרנסתו באופן מופלא, שכרי היה שפל צעניו כמו שאמר קטונתי מכל החסדים שאני ראוי שיעשה לי נס. ועל זה היה דואג ומלנער פן יהיה מוכרח להתפרנס בחלמנות רשעים הללו ויזיק לו הממון הכול, ופן תכבה שלכתה היוקדת בקרבו.

ומבנים היעב דברי המד"ר שאמר אליעזר בשעה שהלך לבדו את רבקה מה כתיב ציה וכל טוב לדונו בידיו, ולא היה לריק לדאוג כלום, כי לא היה זקוק לכהן מממון הרשעים, אני אין בידו לא הם אי וכו', ואפי"כ כיצד אוכל להתפרנס באופן שלא אשער לממון הרשעים. ואפי"כ כי באתה היה יעקב אפי"ה חזק בצמיתותו ושלם בצמיתותו כיתד שלא תמוע, ויהיה סמוך לבו בשום דבר כי חתין לו מזון ופרנסתו וכל לרכו ולא היה מסתפק בזה אפילו רגע כמיומיה, אלא שדאג מחין יבא עזרי, מאחרי מקור ימלא פרנסתו, וכדאמין שהיה ירא פן יולך להתפרנס ע"י הרשעים ויגרם אותו הממון לנפשו תכונה רעה. ובאשר רואים היום צעור"ר כי בהשפעת הממון וההנאה שמקבלים מידי הליזונים הרשעים מתגבר מאוד בהם הסטי"א, ועד היכן מגעת הסמיות עינים שחמאשים מעללי הרשעים ומונשים אותם, ולא ידעו ולא יבינו כי מה מרחות עיניהם כי הרשעים הללו מוכנים ומחומנים להפקיר את כלל ישראל ולהעלים לחרב עבור כבודם וגאווה, וכנראה צעיל כי הם מתגרים נגד מלכות אדירות. ועוד צימו השואה התגרו והעלו חרון אפו של אותו רשע בידוע ימא"ו ויהיה מה שהיה, ואח"כ בהקמת המדינה שפכו דם ישראל במים והתגרו באומות העולם וגורמים נזר ופחד לבני ישראל, וברחמי ה' יתבצר ויבצר חסדו על עמו נאחז עוד

אלו המעט יהודים. ואין יעלה על הדעת שיאמרו כי אותם הרשעים פעלו כל זאת, ואין לה שטות גדול מזה, ולא יתכן להסתפק בזה. יצטייר הנסיונות גדולים מאוד עד שנמלאים שומרי תורה הסבורים כי תלמח מלחם איזו טובה, כי ישמרו מן שלא לחזק אותם המצרים את האש, וע"י שיחזקו אותם יוכלו ח"ו להמשיך ללחום בהשי"ת ובתורתו הקדושה, ובאשר הם אומרים צפח מלא שמערתם ללחום בתורה"ק ולבעל חוקותיה, ובזאת לא היה מיומנות עולם ואלו המחזיקים בהם הם האפיקורסים המכונים דתיים וחס עיקר כוחם דבול סמיכתם כבר היו טרפים וזופלים ולא היה שום זכר למו וצבור"ר הם המעטין והמסמים עיני העולם אחריהם.

ובדרך זה פירשתי בחג השבועות העל"ע דברי כפסיקתא בזה שאמר צונו לרות אל תלכי ללקות בשדה אחר על שם לא יהיה לה אלהים אחרים וגם לא תעבדו מה ע"ש זה אפ"ל ואמרו ובה חדקין ע"ש ואחרי הדברים עם נערתו אלו הצדיקים. ולכאורה מה ענין הדורש אל פשטות הכתובים, ובי אב תלך ללקות בשדה אחרת תהיה עובדת ע"י ח"י, וכיצד תתקשר הדורש אל פשוטו של מקרא. אכן הכה צונו ליתד את רוח עיקר גדול בעבודת השי"ת, כי אב תלך ללקות לקט שנתה ופאה שדקות של רשעים עובדי ע"י או מייים ואפיקורסים יפעלו פועל רע בנפשה, עד שיציאה לעבוד אלהים אחרים, והכיפך בהפכו, שאם תהדבק בצדיקים וישרים תקנה קנין טוב בנפשה ותתקרב אל הקדושה. זהו שדרשו צפסיקתא אל תלכי ללקות בשדה אחר, ע"ש לא יהיה לה אלהים אחרים, שהזכירה צונו מן ההנאה ממקורות הרשעים, שהם עוללים לבדו לעבוד אלהים אחרים, אלא תתקרב ותהדבק אל הצדיקים וככשרים, שבה תתעלה ותזכה להיות כמותם ולקיים מצוות השי"ת. ח"ש וגם לא תעבדו מה ע"ש זה אפ"ל ואמרו, שעי" שמתחבר לצדיקים תפעל לנפשה פועל טוב ותהיה כמותם ויתרבה כבוד שמים על ידה.

ומעיד הכתוב כי עוד צערם הזכירה צונו על כך שעתה רות הצדיקה כל זאת מדעת עצמה, דכתיב ותלך ותצא ותלקט בשדה, ודרשו ז"ל (שבת דף ק"ג ע"ב) אפי"כ אלעזר שהלכה וצאה הלכה וצאה עד

עקודים נקודים וצדודים, והיתה כל השפעתו מן השמים בלי שהיה צד-הערוצות כוחו של לכן כדכתיב וילל אלקים את מקוה אצרכם ויתן לי וצוה יתצאר גם סיוס המדרש ה' ישמרך מכל רע מעשו ומלנן, דשפיר שייכי להדדי, דעיי' שלא הולך להפרנס ממכסי הרשעים והיתה כל השפעת פרנסתו ממקורות כשרים לא היתה להם שום שליטה עליו, ועיי' זה ישמר את נפשו ממלה"מ, כמו שאמרו ז"ל יעקב אבינו לא מת, דלפי שלא שלטו בו כחות הסטי"א של עשו ולכן צימי חייו שלא נהנה מהם מאומה, על כן שמרו הקצ"ה ממלאך המות שלא יעלו ע"י. ושפיר שייכי להדדי רישא דקרא וסיפיה, דלפי שאמר עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ שכל השפעתו באה מאת הטי"ת ולא מכוחות הטומאה של עשו ולכן עיי' כן ה' ישמרך מכל רע מעשו ומלנן שלא חיי' להם כל השפעה ושליטה עליו, ישמר את נפשו ממלה"מ כניל וכן, (ועיי' צוה"ק פ' תרומה קמ"א ע"ב).

שמאלה בני אדם המהוגנים לילך עמהם. הרי עד כמה הקפידה רוח הדיקתה שלא להנות מממון של אנשים שאינם מהוגנים, שכרי היתה מלקטת בשדהו של צוט, ומסממא היו כל נעוריו לדיקים, דמושל מקשיב ע"ד רחמא כל משרתיו לדיקים, ואעפ"כ לא רתה להנות מכולם אלא הלכה וצאה הלכה וצאה עד שמאלה נצחם אנשים המהוגנים שראוי ליהנות מהם, ולא רתה להתחבר לכאח"א מהם אלא עם המהוגנים ביותר. הרי מזה כמה חמור ענין זה של נטילת פרס משולחנם של אנשים שאינם מהוגנים, שהיתה רוח עניה סוערה אלמנה בארץ נכריה ואין לה גואל ומכיר, ומדומה לשדה ללקוט לקט שכחה ופאה להחיות נפשה צפת לחם, ואפילו הכי בגודל העניות והשפלות נשמרה ומהרה שלא לנחם בלחמם של אנשים שאינם מהוגנים, וגם בנשמות צועק לא צעק לבד כי ראויים הם שחיה מהם עד שהלכה וצאה הלכה וצאה ונתוודע לה מי הם המהוגנים ביותר.

ומעתה נצא לביאור ענין חששם של השצעים הק' שהיו יראים פן לא יהיה להם מאין להפרנס והאריך יוסף להרגיעם ולדבר על לבם אל תיראו אנכי אכלכל אחכם וגו'. דהנה השצעים הקדושים פחדו ודאגו מהיכן יבואו מקורות הפרנסה שלהם עיי' המלאכים הרשעים, ויגרום הדבר ירידה גדולה להם דכה הפועל צופעל ועלולים הם לנפול מן הקדושה. והשיב להם יוסף להרגיע רוחם ולהשקיע דאגת לבבם אל תיראו אנכי אכלכל אחכם, שלא חנה השפעת הפרנסה שלהם בצלמונות המלאכים הרשעים, אלא בצלמונותיהם חנה להם השפעת הפרנסה מאתו ית"ש. וכמו שאמרו ז"ל במלה"כ וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען, שיוסף הדיק זכה בכל הכסף הנמצא ברשות המלאכים, וממילא חביה השפעת הפרנסה מאת הקצ"ה בצלמונות יוסף הדיק שהיה כל הכסף קניינו ורכושו.

ובזה פירשתי גם מאמר ר' חסא החמודה במדרש רוח רצתי ישלם ה' פעלך ותחי משכורתך שלימה מעם ה' אלוקי ישראל אשר באה לחסות תחת כנפיו, אי"ר חסא אשר באה לחסות תחת כנפיו, וכל המפרשים נתחצבו לבאר מה חידש לן ר' חסא יותר על המפורש בקרא. ולדרכנו אפ"ל שצד ר' חסא וביאר כוונת הכחוש שעי"כ מגיע לה שכן הרבה על אשר מהרהר שלא להפסד צרשת הרשעים ושמרה מכל משמר שלא להנות מכל אשר להם פן תפסם בכל תפארתם, וחי"ש לה צועק ישלם ה' פעלך וגו' אשר באה לחסות תחת כנפיו, שנהדבקה אל הדיקים ויצל כנפי השכינה הקדושה חסית.

גחזור לעניינו שזו היתה יראתו של יעקב אבינו מאין יבא עזרו, שלא תמצא ידו להפרנס ממקורות כשרים, אך מיד נתיישב בדעתו חזר ואמר חיי לית אנה מוציד סכרי מן צריי, כי צעק באלוקי אבותיו שחמין לו פרנסתו בדרך נס מלוצט צעצע, באופן שלא יהיה זה כח הפועל של הרשעים, וכאשר כן היה באמת שהזמין לו הקצ"ה פרנסתו באופן שהיה מודע ונגלה לכל כי ממנו יתבדך בא ולא חלו צה ידי הרשעים, וכמו שאמר לו המלאך בחלום הלילה שא נא עיניך וראה כל העתודים העולים על הארץ

קצרי לדיקים אינם מעמאין, לדחויי בעלמא השוי לו כן מפני כבודו של ר"ע, וע"ה. ותמה ק"ו זל"ה על דברי החוספות הללו תמיכה גדולה כדל הויא אליהו זל"ט שקר מפיו בפרט דין מדוני התורה לגלות דעתו היפוך הכלכלה. ותיזן שם דבאמת היה ראויה להיות מעיקר דין שלא יהיו לדיקים מעמאין לאחר מותם, כי אין להם עומאם וצמיחתם הם קרויים חיים, אמנם לא ניתן לנו להתחבב דין זה ולפסוק כן הלכה למעשה, כי הכרעה זו אין דעתנו דעת אנושי מקפת אותה כי אני ה' חוקר לב בוחן כליות כחב, והאדם יראה לעינים, ולכן אין לנו להתחבב בזה כלל אף אם נודע לנו שהוא לדיק כדי שלא לחלק בין לדיק ללדיק, דאין כח המבחין בידינו, וא"כ השיב אליהו האמת, עכ"ל היש"מ זל"ה, וסיים שם כנ"ל ברור ואמת. המורס מה כי מה שלא יפסקו בית דין הלכה למעשה דקצרי לדיקים אין מעמאין, היינו משום שאין בידינו כח ההכחשה לדעת הדברים על דוריים, דאין כח הבי"ד לגלות מעמנויות האפניות בלב, ולשפוט בצבירור מי הוא בגדר לדיק גמור, אבל מעיקר הכלכלה דינא הכי דקצרי לדיקים אינם מעמאין.

ועפ"י נבוא אל הביאור כי כנה האנשים העמאיים לנפש אדם היו נושאי ארונם של יוסף, ולאידך מ"ד טעמא דנבד ואציהוא כמבואר בגמרא. והנה באו בעטנה לנשמת אונתו עמאיים, לנפש" אדם דייקא, כלומר לנפש לדיק, וכנודע דאדם מורה על בחי' הכסף, ולפיכך לא אמרו למת, להורות כי טענתה היא שנטמא לנפש הדיק, וא"כ למה נגרע בלתי הקריב את קרבן ה' בצמעו, הלא בדין הוא שלא יהיו לדיקים מעמאין, והשיבם משרע"ה עמדו ואשמעם מה יורה ה' לכם, שאין דבר זה ביד שום אדם להכריע ולפסוק מי הוא בגדר לדיק גמור ואינו מטמא במותו, ואין הדבר מסור אלא ביד הקב"ה לבדו, והוא החוקר סרעק ובוחר כליות ולב, ולפיכך עמדו ואשאל דבר זה מפי הקב"ה וכאשר יורה לכם כן תעשו. והנה לא נכתב בחזרה מה היתה תשובת הקב"ה אליו ברור שאלו בדבר אותם האנשים, ולא נאמר אלא בכללות אדם איש כי יהיה עמא לנפש וגו', ויתכן באמת דלפי שהיו נושאי ארונם של יוסף או נדו"ח שכן יורה להם משרע"ה מפי הגבורה שאינם עמאיים כלל, דאז"ל אינם מעמאיים, ולפינו ית"ש גלויה

שליט במארים וכהי סיופן בידו לעשות אצל בני לא יניחום מארים לעשות לך השביעם לשבוגאלו ויאלו משם שיאורה. ולכאורה ראויה להבין מדוע היה חשוב שיעבדו המאריים מלהעלות עמנויות, וכי מה ארך להם בזה שהיו מעבדים בידם. אכן לפי שהיה כח הכלכלה והשפעת השכל והכפרים בידו של יוסף הדיק ע"כ היה חשוב שאל יניחום המארים להעלותו משם, כדי שלא תפסוק מהם השפעת הכלכלה לאחר מותו. נמצא דמחמת שחמך יוסף הדיק אצלו חכלכלה חתם וגו', דהיינו שהיה כח והשפעת הכלכלה בידו מאת הקב"ה, זה גרם שלא יכלו בניו לשאתו ממארים מיד לאחר מותו, והוארך להשביע את בני ישראל שיאורו באלהם ממארים. והנה אמרו ז"ל (סוכה כ"ה ע"א) דאותם אנשים עמאיים לנפש אדם היו נושאי ארונם של יוסף. נמצא מה דכל פרשה פסח שני שנאמר באותה שעה בזה מחמת שנטלו בני ישראל את יוסף הדיק ממארים אתם עמם, ומחמת כן נתעוררה השאלה למה נגרע וגו', משא"כ אילו היו בניו של יוסף מעלים אותו ממארים מיד אחרי מותו לא היתה מתעוררת השאלה, ולא היתה מתגלית פ' פסח שני באותו זמן. ומה שלא העלוכו בניו מיד לפי שלא הניחום מאריים שהיו יראים שתפסוק מהם השפעת הכלכלה שירדה להם ע"י יוסף.

ונקדים עוד לתוך דברי הו"ק ה"ל שלא יסתרו אל המבואר במדרשים שאותם עמאיים לנפש אדם היו אציהם (ע"י קושיא א') עפ"י מה שפירשנו הכתובים צ"י פסח שני ויהי אנשים אשר היו עמאיים לנפש אדם וגו' ויאלמו האנשים הכמה אליו אונתו עמאיים לנפש אדם למה נגרע וגו', דלכאורה אינה מובנת כלל טענתה למה נגרע, הלא הם עמאיים הקדימו ואמרו הסיבה כאשר פיהם העיד בהם אונתו עמאיים, ומה טענה עוד צפיהם למה נגרע. וביארנו עפ"י מ"ש ק"ו זל"ה בשימח משה פ' שמיי צנין סחירת המאמרים בדברי חז"ל דינא דקצרי לדיקים אינם מעמאין, והביא שם דברי החוספות במסכת בבא מיעוט (ק"י ע"ב ד"ה מהו) שהסיקו להלכה דקצרי לדיקים מעמאין, ומייתי שם ראיות לדבר. וכדל כתבו דהא דאיתא במדרש (ילקוט משלי רמז תתקמ"ד) שכשמת ר"ע טיפל בו אליהו בקבורתו ושאלו יהושע הגרסי הרי כהן אסור לעמא במת והשיבו אליהו

זקתם וקדושתם שגם במיתחם קרויים חיים, ולא
 שבעה נהם כל עומתה, אבל לא ניתן לכתוב דבר זה
 בהורה כדי שלא ילמדו ממנו לדורות לפסוק כן, לפיכך
 כתוב קרא סתומה איש איש כי יהי עמא לפש
 וגו' ועשה פסח לה' בחדש השני.

והשתא מיושב על נכון דלין כאן קושיא על דברי
 הוזה"ק שדורש מדכתוב איש איש כי יהי עמא
 לנפש וגו' דקאי על צעלי עצירות שמעמאין עלמם
 בחטאיהם, עד שגורמין שיטמאו אותם מלמעלה הרבה,
 מהא שדרשו ז"ל שאותם אנשים העמאים לנפש אדם
 היו כשרים וזכאים, דדברי הוזה"ק קאי על הפסוק
 איש איש כי יהי עמא לנפש אדם, דעמא שנדחה
 לפסח שני זה סימן שטמא צעצירות, וגרם הטמא
 שטמא נשמה, ולא יוכל לעשות הפסח צמועדו, משא"כ
 אותם אנשים נשמה ארונו של יוסף בנחמה לא
 נדחו לפסח שני, ומן השמים נאמר להם כי יכולים
 הם להקריב את הפסח צמועדו דקברי דזיקים אינם
 צממאין, וא"ש לדוניהו כשרים וזכאים הוו ונתגלגלה
 זכות על ידי זכאי שנאמרה הפרשה על ידיהם.

מכא הלין שמעינן זקתו וקדושתו של יוסף הדיק,
 וצטבור גדול מעלתו ותוקף קדושתו וזקתו
 זה למלכות, וזאת השפעת הכלכלה לכל העולם
 בנאמנותו, וזה גרם שלא היינו מזריים להעלותו
 כנ"ל, והעלוהו בני ישראל אדם עם בנאמנות ממלכים
 ונתעוררה השאלה למה נגרע ונחנה להם פרשת פסח
 שני. וזוהי מצוה אחרת הפליאה במין חומר ח"ל הקצ"ה
 ליוסף אחת אמרת אנכי אכלכל אחכם וגו', שעד
 כאן כחך יפה להשפיע כלכלה לבני עולם בזכות
 זקתך וקדושתך, חייך שצטבילך הם עושים פסח קטן,
 שכרי שצטבילך נתגלגלה פרשת פסח קטן, דלילולא היה
 כחך גדול כ"כ להשפיע מזון לבני עולם לא היו
 המלכים מעבדים מלהלותך מיד, א"כ לא היתה
 נאמרת פרשת פסח שני בנחמה שעה, אלא דלפי
 שחוקך גדול להשפיע כלכלה לעולם נתגלגל הדבר
 והאורו ישראל לפרשה זו בנאמנות ממלכים.

וידברנו יתבאר לנו דברי הילקוט צ"י ויחי עה"פ
 וינחם אותם וידבר על לבם, ח"ל, והלא דברים
 קל וחומר, ומה יוסף שהיה מדבר על לבם של אחיו

אמנם הדבר מוזן, דהנה זה ברור בלי שום דבר
 שכל הצניינים שיסדו בנו והקימו המינים
 והאפיקורסים באלהינו הקדושה עתידין להחרב עיי
 מלך המשיח שיגלה במהרה, ולא ישאר מהם שריד
 ופניע. ודבר זה למדנו בק"ו מספר תורה שכתבה
 מין שריד לשורפה עם האזכרות שבה, כדי שלא
 להניח שם לאפיקורסים ולמעשיהם, כמ"ש הרמב"ם
 ז"ל. ואם כך אמרו בס"ת שכתבה בכלכתה שבעתקרה
 מס"ת כשרה ולא חידש ולא שיהיה זה המין אפילו אחר
 או חג אחד, ואפ"ה חייבים לשרפה שלא להניח שם
 חכר לפסח

ועמו עמים מראות לגדול כח השוחד המעורר עמים, ושארית הפליטה אלו המעט יהודים שרידים אשר כ' קורא הם חלשים, כי עוצמו הלדיקים הקדומים ואינם עוד אחת המה נסעו למנוחות ואותו עזבו לאחיות במעמד שפל וזמר כזה, ואין מי שואיר עיניו, אין מי שיגדור גדר ומי יעמוד צפון. אבל לריבם אהנו אלה המעט יהודים, אשר לא נסתמו עיניהם להתחזק בכל כוחותינו ולא להבדל מזרם העולם, כי הלא ידוע מאז העולם בגדול הנסיונות המרחפים בחללו של עולם. והבוכה"ע ירחם שלא יעבדו העוונות ולא נדחה ח"ו וזכה עוד לראות ביצועת כל ישראל בביאת משיח לדקיו, וזכה לתקן את כל אשר פגמו, וזכה לקבל פני משיח לדקיו בצנפין הכירין בקדושה ובעברה, ולראות ביצועת כל ישראל בנחת ובשמחה בהתרומוות קרן החורב וישראל, ובהחגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

•

עוד יחמר בתוספתא ביאור להשוות שני הדיעות בספרי דפליגי מי היו האספסוף חד אמר אלו הערב רב ואידך ס"ל אספסוף אלו סנהדרין, בשנאמר דכוותה בסנהדרין היתה לשמים אחרי ראותם שהעיר עו עוונות מרע חשבו בדעתם להתחרר אליהם ולהתקרב עמם אולי תעלה צידם להעולם לדרך הישרה ולהחזירם למועצ.

ויובן עפ"י מה שפירשתי (עיין בדבריו לעיל פ' בחוקות) הלא דליתא במסכת עבודה זרה (דף י"ח ע"ב) עה"פ אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים זה אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו וכו' ובדרך חטאים לא עמד שלא עמד צעמידת סדום שחטאים היו, וכו'. ולכאורה תמוה מאוד שיהיה הכחוש משבח את אברהם אבינו בזה, וכו' מכל מעלותיו ולדקויות הגדולים של אברהם לא מלא אלא זו בלבד שלא התחבר לאנשי רשע רעים וחטאים אלו אנשי דור הפלגה וסדום ולא נטל חבל צמעהים הרעים, הלא בדבר זה יוכל עמוד גם איש המוני להתרחק מחבורת רשעים ידועים כאלה ולא להשתחף עמם צמעהים הרשע שעשו להכעיס את תוראם, שגינה הכחוש את לוע שהלך והתחבר

המייים לשם מיטות כדי להכריתם ולהפיק רעל המינות והכפירה בלצנות בני ישראל, ישרפו ויחרצו כליל ולא ישאר זכר למו. וזהו שגזר לנו הכחוש ציוס עברי אחכם וגו' ונצנו הכרעות והארץ הנשמה חשבד תחת אשר היתה שוממה לעיני כל עובר, ודחתלה חשמש הארץ והערסו כל אלו הבנינים שסודותם צמינות, ואחרי שיראה לעיני כל עובר כי כבר אבד כל זכר מינות, ולא יחזרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב, אז יחזור ויבנה לנו הקב"ה ע"י מלך המשיח בנינים מאד הקדושה בלי שום תערובת זר, ויתגלה לעיני כל הגוים כי מקור מקומם עבוד ממקור הקדושה ואינם כאותם שנחרבו, אלא אני ה' בניתו הנהרסות נעשתי הנשמה.

והשנא שפיר יליף המדרש נחמה זו שינחם הקב"ה את ירושלים מנחמה שיהם יוסף הלדיק את אחיו, להורות דענין אחד הם, דכשם שיהתמן יוסף הלדיק לאחיו כי השפעתם תבוא ממקורות הקדושה, כן ינחם הקב"ה את ירושלים אשר לא יוסף לבוא בה ערל ועמא, ולא תבנה ע"י זרים שממקור העומאה מואם וכל מנחמה לבנות בחים למינות, אלא יהיו הבנינים ממקורות הקדושה. והבוכה"ע יעזור שזכה לביאת המשיח במהרה כי כשל כח הסבל, ובעבור"י אין דורש ואין מצקף אין מי יגדור גדר ואין מי יעמוד צפון, ומי יודע מה יאמת עוד מזה. כיו וידעין כי עתה באת מלחמה גדולה שיתן להם חיזוק עולם, ואם עד עכשיו היו הכרות גדולות ומרות ולא היה באפשרי לפעול מאומה נגד חוקיהם ומשפטיהם שחוקקו לעצמם לעקור תורתנו הקדושה, וכבר החלו בביתות החוקים אלא שלא יכלו לבצטם במלואם מפחד העולם, ואם יבטו את כל אשר רימו לעשות לא יחכן ליחודי חרדי לדור שם. ובעבור"י זה כוחם וגבורתם מה שנותנים להם החיזוק הגדול הזה, וכל המשחתים עמכם הקולר תלוי בצווארם, וחלק כחלק יאכלו בכל הכדיפות נגד הדת.

בזה נאמר ומה נדבר מוכרה אני לימר האמת, שנחנסה דור חלוש זה בנסיונות עזומים, וזה עקא שאולות הממונ והכבוד וכל ירכי העולם מסורים ביד הרשעים כדליתא במד"ר (פ' משפטים ע"ה) צפרות רשעים כמו עשב וייליו כל פועלי און, ונעשים משוחזדים להם,

וַיִּתְּכֶן להעמידם כוונה זו בדברי הכתוב (תהלים ק"ח) כל גוים סבבני בשם ה' כי אמילם, ופירש"י ז"ל שהכניס דוד המעי"ב על מלחמת גוג ומגוג שכל הגוים יכיוו שם ואני אבטח בשם ה' שיכריח אותם. ולכאורה לפי פירוש זה היה ראוי שיאמר הכתוב כל גוים סבבני כי אמילם בשם ה', שהרי מאומרו בשם ה' כי אמילם יש מקום לומר דחיכות בשם ה' קאי אלמעלה, והוא כעין אותם מקראות שאין להם הכנה, דה"ל כן הוא דאנחנו לא נדע אם קאי אלמעלה כל גוים סבבני בשם ה', או קאי אלאחריו בשם ה' כי אמילם, ומדלא נקט קרא לישנא צריכה עפי משמע דיתן לפרשו בחרי אנפי, והוא נדרש אחרווייכו, לפניו ולאחריו, (עיין חוספות פרק אחריו נשך דף ס"א ע"א ד"ה קרי).

וַיִּתְּבֹאֵר עפ"י המצואר בדברי רש"י ז"ל דמקרא זה קאי על מלחמת גוג ומגוג, שעמידים כל הגוים להקבץ לירושלים ולהלחם עליה, והנה עיקר מלחמת גוג ומגוג שהיה אחר צילת המשיח כמצואר בדברי חז"ל ובזוה"ק כ"ח, אמנם ההכנה למלחמת גוג ומגוג כבר מתחלה בעקבתא דמשיחא, דחילוחיו של גוג ומגוג כבר נמצאים בעולם, והם המה הערב רב המעוררים בישראל הלוהמנים עם ישראל (עיין צענין זה צאורך צקונערס על האגולה ועל התמורה סימן ס"א).

וְהָנָה איתא במדרש שוחר טוב (תהלים פ"ב) ע"ה"פ יתייבצו מלכי ארץ ורחמים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו משל לגבור שהיה במדינה ונשכחו בגייסות צאות לאותה מדינה היו יראים מאותו גבור ואומרים מה נעשה בואו ונכרוג אותו גבור ואח"כ מזדווג למדינה כך אלו. אי"ר צרכיה בשם ר' לוי אחרים הם הרשעים שהם מקיימים עשה על ישראל וכאח"כ אומר ענאי יפה מעלך עשו אמר שועה היה קין וכו' פרעה אמר שועה היה עשו וכו' הכן הרשע אמר פרעה היה שועה וכו' גוג ומגוג עמידין לומר כן שוטים היו הראשונים שמעקיפין עשה על ישראל ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים אני איני שושב כן אלא בתחלה אני מזדווג לפטרוני ואח"כ אני חוזר על ישראל הכ"ד על ה' ועל משיחו, וכו'. ע"כ. ומצואר בספרים הק' שהכוונה **וְהָנָה** בישראל כה המיות שלא יאמינו ח"ו

לאנשי סדום וישב לו צנייכם, הרי שאף הדיוט כמוהו היה לו להצין דבר זה שאין לשבח בתוכם, ומה שזה הוא זה לאדם הגדול בענקים שהשכיל להתרחק מאנשי רשע אלו.

וַיְבִאֲרָתִי כוונת המאמר, והנה זה היה דרכו בקדם של אברהם אבינו לקרב נפשות צדי שולם לעבודת הש"ת ולהכניסם תחת כנפי השכינה, וצודאלי שאילו היה אברהם אע"כ הולך בין אנשי דור הפלגה וסדום היה מועיל להם קצת לתקנם קצת ולהביא להם, וא"כ היתה הסבבה נותנת שכן ראוי והגון לו לעשות כדי להציל את הניתן להציל, אכן אברהם אע"כ השכיל לדעת כי לא זו הדרך להתערב בין האנשים הרשעים כדי להחזירם למוטב, כי התקרבות זו מחק לכל אדם, וגם לגדולים ודיוקים ואף אם כגוצה אחרים גוצהם, מ"מ אסור להם להתחבר אל הרשעים, גם אם כוונתו כדי להחזירם למוטב, ואפילו אם לא חיוק לו בעלמא חזוק בהתחברות לאנשים אשר אחר שגיר כבר והכניסם אל תחת כנפי השכינה, כי ממנו יראו וכן יעשו להתחבר לרשעים, וכדי איתא צאצות דר' נתן (פ"ע ד') אל התחבר לרשע אפילו לקרבו למורה.

וְעַל דבר זה משבח הכתוב את אלת"ה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו', שלא התקרב אל אנשי דור הפלגה ולא התחבר לאנשי סדום, ואף לא כדי להשפיע עליהם להחזירם למוטב אלא להתרחק מהם ומהמונם כממחי קשת.

וזו היתה עשותם של הסובדרין צראותם שהערב רב הרשעים מתאווים לאכילת בשר כדי למצוא עליה לסור מאחרי ה', חשבו מתעבות להתחבר אליהם ולהשתחק עמם, כדי להשפיע עליהם ולהחזירם למוטב, אבל באמת זהו האסון הגדול ביותר להתקרב לרשעים, וע"י כן נכשלו ונפלו כלל ישראל ברשע הע"ר צראותם שגדולי ישראל מתחברים עמם. וכאשר נראה בעליל לכל ידע ומצין כל הרשע אשר מנאח את עם ישראל מנחתם שנתחברו ונעטרפו גדולי הדור אל בעיר, דא גרם שגשלו ונפלו כלל ישראל בשועת הערב רב. והמכשלה הזאת תחת ידם שדורשים הכל בשם ה' ובשם הכהו"ק, ובכן מוליכים שולל את רוב הדור, ודין גרמא לצלול הדעת העמוס בעולם.

דוד המלך עליו השלום שיצא בהם עתידות, וכאן התפגש עי' זמן ביאת המשיח, דכתיב בנבואת ישעיה (פ"ג) אכן חזינו נשא ומלאכיו סגלם וגו' והוא מהנהג מפשעיו מדובא מעוותותיו וגו', ודרשו חז"ל (סנהדרין ל"ח ע"ב) מקרא זה דקאי על מלך המשיח שהוא בוגר ויכריע ומדובא בהגאים מעוותותיהם של ישראל. והנה בנפי שראה דוד המע"ה ברוח קדשו שעתידה לעמוד ערס ביאת המשיח ממשלת זדים המרצים ומגדילים פשעים בקרב ישראל, ומחמת זה סובל מלך המשיח, והוא מדובא ביוסורים ומחולל מפשעי ישראל, וידוע מדברי הוזה"ק דמלך המשיח יב"י דוד המע"ה בענין, וכמא"כ ביוחאל ועבדי דוד מלך עליהם, לפיכך קדם והתפלל גם מזדים חסוך עבדך אל ימשלו בי, שיעזיר הקב"ה את ממשלת הזדים העתידה לקים על ישראל בערס ביאת המשיח, וגמר חומר, "אז איהם" כאשר יעביר הקב"ה ממשלת זדיון מן הארץ ונקיית מפשע רב, היינו שיתבטלו הפשעים הגדולים והעלומים המעיקים על מלך המשיח בסיוע מלכות הזדים. וגם עולם קיום המלכה נגד רעון הצורח הוא פשע רב ואין לשער גודל הערעור והיוסורים שסובל מלך המשיח מחמת כן.

ויתכן לומר בנתיב זה מה שאמר דוד המע"ה (תהלים קט"ז) אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב, ופירש"י ז"ל בלשון שני אני אמרתי בחפזי בסגל המתלותק שהיו שאלו ואנשיו עוברים עלי ועל אנשי תפסתי ועם נאמר ויהי דוד נחפו ללכת. כל האדם כוזב, אף שמואל הציב שהוא נאמן לנבואת כוזב שמשחני למלך, ע"כ. ואיתא במדרש ילקוט שהקב"ה השיב לדוד על דבריו אלו בלחמו לו שמואל כוזב (בתמים) אני מעיד עליו שהוא נאמן, דכתיב וידע כל ישראל וגו' כי נאמן שמואל. ולבאור הוא פלא אף יתכן שהיה דוד המע"ה חושב כזאת על שמואל הציב, להיות עולה ומסתפק שהוא כוזב, הלא אמר ז"ל במהרהר אחרי רבו כליו מהרהר אחרי השכינה, ושמואל היה יחיד בדורו צהפגת מעלתו, ומליו שהשווה אותו הכתוב למשה ואהרן, דכתיב (תהלים פ"ט) משה ואהרן צבכנו ושמואל בקרואי שמי וגו', מלמד ששקולין הם. ואין עליה על דעתו לאמר בהחפזו שמואל מכזב בנבואתו ח"ו.

ועוד יש לתמוה דאף אם היה דוד מסתפק בדבר יתקבץ על אמתות נבואתו של שמואל, מי

צבכ"ה, שבה הם לוחמים כביטול נגד הקב"ה וזו תהיה מלחמת חיילותיו של בוג ומגוג הנוחמים עם ישראל קודם ביאת המשיח להכניס בהם רעל המוות. וגדולה מזו שמגבישים דרך המוות בנח הכורה ומעטיפים מעשי העוותיהם בנסים מן השמים, ועל כל פיריה והעצרת פי ה' אומרים שהוא מן השמים וכך ראוי לנהוג עפ"י הכורה.

ולרמוז על כוונה זו אמר הכתוב כל גוים סבצויו "בשם ה'", כלומר שמלחמתם של חיילות בוג ומגוג תהיה שיכניסו כח המוות בלבות בני ישראל ויכבדו לומר כן בשם ה', וא"ש מה שהעיל הכתוב תיבת בשם ה' בלחש כי הוא נדרש לפניו ולאחריו. וזה יהיה שיעור הכ' כל גוים סבצויו בשם ה' שהם מסבצים אותו ולוחמים עליו בשם ה', ואעפ"כ נכון לצי יצעות, "בשם ה'" כי אמולם, ורק בנעתון חזק בהשגות ובאמונה שלומה ואמתיות יכולים להגלל מהם ולהתגבר עליהם.

ובסה"ק ערבי נחל פ' זו כתב צמא"כ בזהלים גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב וגו', דה"פ זה וודאי שלא אכשל ח"ו בעבירה בפועל, שהרי דוד המע"ה היה צדק הרשע ואם א"ל להיות רק איהם פגם דק בהרבור, אלא שהיה מתפלל לפני הטי"ת מנסחרות נקני, שישמרהו הטי"ת שלא יפגום ח"ו אפילו פגם דק במחשבה והיינו מנסחרות היא במחשבה. אכן להיות שכבר אפשר שאפי' אם מלך עולמו לא יפגום כלל, מ"מ ע"י פגם אצדרי המעשה (ר"ל כל הדור שהם אצדים לראש הדור) ששם יוכל להיות עבירה בפועל במחיד וע"ז מטמטם גם הראש והמחנה, ל"א גם מזדים, ר"ל ממחידים של הדור חסוך עבדך אל ימשלו בי להטיל בי פגם אז איהם וכו' והכן, עכ"ד הערבי נחל. והנה לפי דעה"ק ראוי לבדוק כיצד יתפרש סיום הכתוב אז איהם ונקתי מפשע רב, ולבאור מכיון שכבר קדם להתפלל גם מזדים חסוך עבדך הרי אם יהיה מנוקה ממחיד כ"ש שיהיה נקי מפשע, דפושע הוא חמור יותר ממחיד (עו' מס' ר"ה דף י"א) נדרש מדכתיב ויאלו וראו בפגרי האנשים הפושעים שהם האפיקורסים).

ואמ"ס שרמח במקרא זה תפלה שהתפלל דוד המע"ה על השחיד, וכאשר כן מליו כמה כחוצים בשירי

הדבר הזה נעדר האמת והנשי אמונה נאספו, והבוע העולם לידי כך שכל האדם כוזב.

והיינו טעמא שהולך הכתוב להשמיענו מה שעלה במחשבתו של דוד, אף דאגלואי מלחא כי נאמן שמואל ונבואתו אמיתית, כדי ללמד דעת לדורות האחרונים שישכילו כי יש מליאות כזאת, ולא יבואו לעשות אחר המהצברים לבנות הערב רב למיניהם, ולחשוב כי שיעטם אמיתית.

ואפשר לומר עוד כמה שאמר דוד המע"ה אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב, אף שמואל הנביא כוזב שמשחני למלך, שכיו דבריו של דוד מכוונים על דור עיקבא דמשיחא, וע"ד שאמרנו ז"ל בכמה דוכתי (במד"ר פ' ק"פ) כי כל מעשה הראשונים היו פועל דמיוני על דורות העתידים, וה"כ בן הוא, שכיו דבריו אלו נאמרים על דור עקבא דמשיחא שהשפלות גורא מאד ונמלאים במצורב גדולה, והכסיונות הולכים ומתגברים צענין האמונה וצענין הגאולה השלימה וביאת בן דוד, והעולם מלא במהשצות מיות ואפיקורסות צעור"ר, וצדק העצב המאז הוא בלאחר יאוש, ואין רואים שום עליה ונבואה איך תהיה הגאולה השלימה, שלא יתכן שתהיה אלא ע"י תשובה, כאמרם ז"ל (סנהדרין ל"ז ע"ג) כלו כל הקיינין ואין הדבר חלוי אלא בתשובה, ואין מוצן כלל בשכל אנשי איך אפשר שיעשו ישראל תשובה בגדול השפלות.

ועל אותו הדור אמר דוד המע"ה אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב, והוא כמו שניבאו לנו חז"ל (שם) ותהא האמת נעדרת, ורמז בדבריו אף שמואל כוזב שמשחני למלך, כלומר שכך נראה למראית עין המתצונן במאז הדור, דח"י אזהב כל תקוה בצדק העצב, ואי אפשר לזייר כיצד חכה לישועה ולביאת בן דוד. והשיבו הקב"ה אני מעיד עליו שהוא נאמן, רמז לו שאף שהשפלות גדול כ"כ אעפ"י נבואתו של שמואל שמשח את דוד למלך היא נאמית וקיימת לעד, ועדיין מלכות בית דוד קיימת ולא תבטל ח"ו לעולם, וזה גוהן חזקון גדול לנמכרי לב שבארץ, דאעפ"י שכל האדם כוזב אלו מוצעמים ועומדים שיצאו הזמן

בסופו של דבר כאשר מלך דוד על ישראל מודע ונגלה לתפרע כי נאמן שמואל וכל דבריו אמת ודק, וא"כ למה נקבעו דברים אלו במקרא מה שאמר דוד בחפזו, והרי לא היה כי אם סלקא דעתך, ואמאי אינעריך להשמיעני, ומאיו בש"ס כמ"פ בדברים שאינם טובים עוד ואין יואל מביט נפק"מ לדורות שמתחבב התלמוד מאי לנימורא, וכ"כ שיש לחשוב למה הולך הכתוב להשמיענו כל זאת.

ונראה דאנעריך קרא להשמיעני כל זאת משום דאית בה נפק"מ לדורות העתידים שמדברים אלו ללמוד לדעת כי תתכן מליאות כזאת של כל האדם כוזב, וכבר הורה לנו החכם מכל אדם (בש"ס פ"א) אם לא חדשי לך היפה בנשים ואי לך בעקבי האן, ופירש"י ז"ל אם לא חדשי לך להיכן תלכי לרעות לאן את היפה בנשים שחלל הרועה מלהכביץ אותם וכו' וזה הדוגמא אם לא חדשי לך וכו' איכא חדשי ותגלוי מיד המצויקים לך וכו' התצונני בדברי אצותיך הראשונים וכו' ולכי בדרכיהם וכו', ע"כ. ורמז בזה הכתוב כלפי המאז הורא שיהיה בזמן עקבא דמשיחא, שכל כך יתגבר כח השקר בעולם, וכמו שהתבאר חז"ל על אותו העת (סנהדרין ל"ז ע"א) דור שכן דוד צא בו העזות תרבה והיוקר יעוות וכו', ופירש"י ז"ל מכוונן שבהם יהא עוותן ורמאי, ושלא יתנוה האדם לאמר כיצד יתכן כזאת שיתגבר כח השקר בעולם עד שיהיה האמת נעדרת לגמרי, הלא אמרו ז"ל (אבות פ"א מ"ח) ועל שלשה דברים העולם עומד על הדיו ועל האמת ועל השלום, ואי יהיה העולם שלא תהא מדה האמת בעולם, איך יהיה העולם מתקיים, ומוכן יוכל להוויא משפט מעוקל כי צודאי יש כח האמת בעולם ולא אלמן ישראל.

ובדי להוויא מה שמשמיענו הכתוב שעלה במחשבתו של דוד המע"ה כי שכל האדם כוזב, וממה שעלה בדעתו של דוד לומר בן בזמן שכיו נביא אמת בישראל, למדנו שיהיה מליאות כוז בעולם, דאלי"כ כיצד עלתה על דעתו של דוד לחשוב כן, אם לא יתכן כזאת, אלא וודאי שיתכן הדבר היות בן בזמן עקבא דמשיחא, וזהו בסיוע התנאים המתחברים אל הערב רב ומתחבב המתחברות אססופו, וצגל

יחיה הר בית ה' בראש הדרים, וז"ל לעתיד לבוא יבית הקב"ה הר חצור ובר סיני ובר כרמל ויצנה עינים בהמ"ק שנאמר נכון יחיה הר בית ה' בראש הדרים הדרים שביו בבר, ע"כ וק"ו זכ"ה בתפלה למשה (ענ תהלים פס"ח) עכ"פ נמח תרלדון הרים גבזונים הביא דברי המדרש בג"ל המוצא בפי"ח וכתב עליו דוודאוי הר הבית לא ידחה ממקומו, רק דבר הבית יחיה על אחת הדרים, וכן משמע לשון הפסוק נכון יחיה הר בית ה', ר"ל הבר של בית ה' דהיינו הר הבית בראש הדרים ר"ל הדרים בג"ל וביאר פס"ז מה שזכר רבינו מאיר בקוניה לח"צ סיני העל כן צחר כך האלקים ומאס בגדולים וחרה בצולך נהיות לאות ולמופת לזה כי תמטע וחרד מכבודו וכו' חתח מעל שק תחכם, ועיי"ש בנועם דבריו שכתב דלוי וכו' ישראל אל התיקון השלם מיד לא היה בר סיני נמוך מכל הדרים, אלא היה הקב"ה מוצא הדרים בגבזונים חצור וברמל ועמכם הר סיני אל הר הבית וצורה עליהם ביהמ"ק, אלא דלפי שלא זכו ישראל אל התיקון השלם נחתם חורב על הר סיני הנמוך מכל הדרים כדי ללמד עוה"ב, ועיי"ש בטעמו, וא"כ מה שצחר הקב"ה צחר סיני הנמוך זה לאות ולמופת לזה כי תמטע וחרד מכבודו, עכ"ה פ"ק לעניינינו.

עכ"פ מצויר מכל זה דלעת"ל יחיה הר סיני על הר הבית ויצנה עליו מקום המקדש, ופירשתי צא (בדרוש"ס לר"ה) מלכ"ה ולך כך אל ארץ המוריה, ובגמרא תענית (דף ע"ז ע"א) מאי הר המוריה פלוגי בה ר' לוי בר חמא ור' חנינא חד אמר הר שזאב ממנו הוראה לישראל (פירש"י הר שזאב הוראה, חורב לישראל כי מליין חלא חורב וכו' ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים המוכיחים לישראל). וחד אמר הר שזאב ממנו מורא לעכו"ם, ופירש"י מורא לעכו"ם, שזומעין גדולת ישראל וירושלים ומתפחדין עליהם, כך משמח. לישראל אחרינה הר המוריה, הר סיני מורא לעכו"ם בנ"ח, דכתיב ארץ יראה ושקטה, ע"כ. וכתב המהרש"א ז"ל בנח"ג שם והחיותה לפי שני פירש"י ותוספת שבה המוריה הוא הר סיני, ובקרא מפורש (דכ"י ז' ג') לבנות בית ה' בבהר המוריה, וכילד הרי דמקום צביהמ"ק צווי קרוי הר המוריה, וכילד קא דריש ליה על הר סיני שהוא במדבר.

שיחגבה האמת, ויענו ישראל ברום המענות בציאתן בן דוד ובמ"ש הוסי"ק פ' תשא (קפ"ח ע"ב) ששאל הכו הנהגון נ"ר אגער מהא דכתיב (משלי כ') שפת אמת תכון לעד ועד ארגישב לשון שקר וביאך אהון אמרין דמהימנותא דנכון קשוע ואורייחבון קשוע וכו' הלא אנהו מלכותו קיימת דור אחר דור ולא סרה מאתנו לעולם ואילו ישראל לא נמשכה מלכותם אלא זמן מועט ומיד נעלה מהם מלוכה. והשיבו ר"א אילו הוה כתיב שפת אמת כוונת (לשון הוה) לעד, הוה דקאמרת, אכל לא כתיב אלא תכון עתידה שפת אמת דתכון מה דלאו הכי השתא, דכשתא שפת שקר קיימא ושפת אמת שכינא לעפרא ובההוא זמנא דאמת יקום על קיומיה כדון שפת אמת תכון לעד, עכ"ד.

*

ויסעו מבר ה' דרך שלשת ימים וגו' בגמרא פרק כל כתיב (דף קט"ז ע"א) איתא פורענות ראשונה ויסעו מבר ה' ואמר רב חמא בר חנינא שסרו מאחרי ה'. ופירש רש"י ז"ל שמואל התחילו לשאל בשר, כנ"ל, והתוספות פליגי עליה ופירשו עפ"י המדרש שסרו מאחרי ה' היינו שנסעו מבר ה' ג' ימים כתיובק הצורה מצית הספר בצורה והולך לו. וביאר המהרש"א ז"ל עטם דהרשע דילפי ליה מדכתיב ויסעו מבר ה' ולא מלינו שנקרא הר ה' רק מקום בית המקדש שנקרא לעולם אכל מקום שמתה בו חורב לא נקרא רק הר האלקים או הר חורב ובר סיני לפיכך דרשו מנייה שסרו מאחרי ה' כתיובק הצורה מצית הספר ליבעל בנסיעתם מדבריו חורב, כי בנסיעתם מבר סיני שכיב בית המדרש שלהם נעשו צתי כנסיות של ע"ה לילך אחר תאות לבס וכו', עכ"ד המהרש"א ז"ל. ואכתיו ראוי להבין היכן נרמז כל זה במקרא שסרו מאחרי ה', דאכתיו לא סגי צמ"ש המהרש"א דלי"מ בשום מקום שנקרא הר ה' לדרוש הימנו צעור כך דרשה אחרת שאינה בתשמעות הפסוק.

ונראה לומר בהקדם דברי הפסיקתא הביאו היפה חואר צפ' ויחי פל"ע עכ"פ (ישע"י ז') נכון

אך כאשר ראו ישראל שהם נוסעים ממקומם ובהר נצב על מעמדו ואילו נעתק ממקומו ללכת לא"י הציוו כי עדיין לא הגיע זמן החיקוק השלם, ועתידים עוד ישראל ללכת בצולה אחר גולה, ומשום כך הם דייכים לקבל את החורב על הר סיני אשר במדבר ירקא שאחרי חינוך על החורבן כדברי רימ צביקה, והנה כאשר נודע להם ענין החורבן והכלות השיבו כי עתידים לעמוד על ישראל נסיונות קשים בגלות המר מלך כוחות הע"ר העומדים עליהם, והוארך משרע"ה להחפץ עליהם קומה ה' ויפלו אויביו וינצחו משנאריך מפניו, ופירש"י ז"ל ויפלו אויביו המכונסים וינוסו משנאריך אלו הרודפים, וכו', שהחפץ על צ' סוגי הרודפים, הפנימיים המכונסים והנשחטים, ועל האויבים החיצוניים הנגלים שיביא צורך להלחם נגד כולם.

וּפְרָשִׁי זה מובן שפיר מה שדרשו ז"ל במאה"כ ויסעו מהר ה' שסרו מאחרי ה' דזו היא פורענות ראשונה, ושפיר הוכיחו כל זה מדברי הכתוב דזו בעצמו נסעו מהר סיני ולא נסע הכהן עמכם מוכיח שסרו מאחרי ה' דאלוהי היו בשלימות הראוי היה גם הכהן נוסע עמכם, וא"ש דפורענות ראשונה היא והאפססוף כמבואר להלן בקרא, ולא הקפיד הכתוב להקדימו אלא כתבו אחר חטא המהאוננים שביא פורענות שניה, כדי להורות דשורש חטא המהאוננים והמהאוננים היה מחמת שנודע להם שעתידים הם ללכת בגלות, ועוד יארכו הימים עד שיכנסו לארץ ישראל, ולפיכך התאוננו כמה לנעונו בדרך הזה עוד, כי נפשו קרה צורך.

וּפְרָשִׁי מיושב מה שהקשה המהרש"א ז"ל מהיכן הוליוא חז"ל דבר סיני קרוי הר ה', דלא נקרא צ"מ הר ה' אלא מקום המקדש, ולדרכנו ניתא דבאמת היה הר סיני ראוי להיות נקרא הר ה', שבהי היה עתיד להיות נקבע צירושלים כאשר יהיה לעתיד, אלא דלפי שלא זכו לא יהיה כן עד לעת"ל. ח"ש הכתוב ויסעו מהר ה' ודרשו מוניה שסרו מאחרי ה', פי' דלפי שסרו מאחרי ה' על כן נסעו מבתי הר ה', שאין הר סיני ראוי להיות נקרא הר ה' עד לעתיד לבא, והשאר שפיר מרומה דרשנו ז"ל בקרא דקרי ליה בכתוב **הַר ה'** כדי להורות על כך דאלוהי זכו היה

וביארנו דברי רש"י ז"ל, דהנה המהרש"א ז"ל שם כתב דאף שנימי אצרכם עדיין לא ילא ממנו האורח לשראל וכן לא ילא ממנו מורא לעבדים, מ"מ קראו אצרכם אציו מוריה ע"ש העתיד, וא"כ אף אלו נאמר ללישנא אחרינא שפירש"י ז"ל דשפיר קרי להר סיני הר המוריה עפ"י דברי הפוסקתא הג"ל דלעתיד לבא ימוש הר סיני ממקומו במדבר ויבא למקום הר הבית ועמו הכהנים הגבוהים תצור ויכרמל ועליהם יבנה ציבמ"ק השלישי, ולפי זה עתיד ציבמ"ק להבנות על הר סיני ולהכי קרי לה הר המוריה ע"ש העתיד שיבנה עליו ציבמ"ק, ומתורא שפיר קושית המהרש"א ז"ל מדכחיב לבנות בית ה' צהר המוריה, והכן.

ובד"ז יחייב לנו מאה"כ צ"פ שכל דכחיב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשטים וגו' כי אמר אלקים פן ינחם העם צראותם מלחמה ושבו מלרימה. דלכאורה כך קרא כולו מוקשה, דהכי עעמא ש"כ לא הולכים הקצ"כ דרך ארץ פלשטים מהשג פן ינחם העם, ומה צורך לעשם זה, הלא בלאו הכי היה הכרח שילכו דרך המדבר כדי שיקבלו את החורב על הר סיני שזו צהר ה' מכל הכהנים לכת עליו את החורב, ומי סיני ליה לקרא צהר עעמא דקא יחיב עעמא אחרינא למילתא. אכן לדרכנו ויזן היעב דהנה לעת"ל יעתק הר סיני ממקומו ויבא אל מרום הרים מקום מקדשו, וא"כ אילו לא שהארכו ללכת במדבר מעט פן ינחם העם היה צ"פ שאפרי שילכו לא"י בדרך קצרה ויהיו מקבלים את החורב על הר סיני אשר ינתק ממקומו ויבא לירושלים, להכי הארך הכתוב לומר עעמא אחרינא, שהיה בלא"ה צורך שילכו דרך המדבר.

ובכו"ב נריכים אלו לומר בדברי המדרש ויקוע היל, דאלוהי זכו ישראל מיד שעלו פרסות רגליהם מן הים היו נכנסים לא"י, ולכאורה חקשה כה"ל כיצד היו מקבלים את החורב על הר סיני, וע"כ כדאמרן דאלוהי היו זוכים היה החיקוק השלם מיד, ויהיה החורב ראוי להנתן במקום גבוה אז היה נעתק הר סיני ונעקר ממקומו ונקבע צהר המוריה אשר צירושלים יחד עם הרי תצור ויכרמל ושם היו מקבלים את החורב.

הבד מוסע טומאס ונקבע בירושלים, ועבשיו שלא זכו נסעו מאותו הבד המעטות להקרא בר ב'.

התרצ"ט לפ"ג

וידר נכסות הארון ויאמר משה קומה ה' ויפולו אויביו וינצו משנאיד מפניך ונצחה יאמר שובה ה' רצבות אלפי ישראל. פירש"י ז"ל והוא בגמרא שבת פכ"ב (דף קט"ז ע"א) רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שחיעקר מכאן ותכתב במקומה (פירש"י לעת"ל שיהיו כל הפורעניות בטלן ולא ידאגו לפורעניות) ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שניה, פורענות שניה מאי היא והיו העם כמתאוננים, פורענות ראשונה ויסעו מהר ה', וא"ר חמא ברבי חיינא שסרו מאחרי ה' ופירש"י ז"ל שסרו מאחרי ה', שצחוק ג' ימים למסעם התאוו האספסוף. תאוו להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקב"ה. ולכאורה אם כפירות זה שפורענות ראשונה היא שהיו מתאווים תאווה מי יאכילנו בשר א"כ לאחרי לורך הפסיק הכתוב בין פורענות זו לפורענות שניה שהיא פרשת מתאוננים, הלא חזין א"כ שחזר הכתוב וסמכן, דבסוף פ' מתאוננים חזר וכתב והאספסוף אשר נקרב התאוו תאוו לאמר מי יאכילנו בשר, הרי שלא הקפיד הכתוב שיהיה הפסק ביניהם (ועי' ברמב"ן ז"ל שהקשה כן).

ז' ועוד דקשה לומר דמה שהתרעמו על הבשר מקרי פורענות, דליתו אלא חטא שחטאו והתאוו לאכול בשר.

ג' ובר מן דין לריך להצין מה שנשמר הכתוב כ"כ בכלן להפסיק בין פורענות לפורענות, והלא מלינו כמ"ס בתיב"ק חטאים סמוכים זה לזה, וביתר צ"ל אלה הדברים שמונה כל מה שחטאו ישראל ומדוע הקפיד הכתוב כ"כ הלא שלא יהיו הפורעניות סמוכין להדיא, ולא הקפיד על כך בשאר מקומות.

ד' וידר העם כמתאוננים וגו', פירש"י ז"ל שאמרו או לנו כמה לנצנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מעינוי בדרך. ולכאורה הרי לעיל פירש"י עה"פ ויסעו מהר ה' דרך שלשה ימים שלכו כל בדרך מהלך ג' ימים ביום אחד, וא"כ מה היו מתאוננים על עינוי בדרך אדרבה כ"כ היתה שכינה מתלצעת בשלום למחר בדרך.

ואמ"ל בהקדם לנאר מה שהיו אומרים בנוסע הארון קומה ה' ויפולו אויביו וכשהי' הארון נח מנסיעתו אמרו שובה ה' רצבות אלפי ישראל. ויוצן עפ"י מה שפירשנו מאה"כ צ"י ששלא ולא נחס חלקים דרך ארץ פלישתים כי קרוב הוא וגו' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מלרימה. והקשה התחם סופר שהרי חזין שגם כשהקיפון דרך ארובה אמרו נתנה ראש וגשורה מלרימה, אלא שהקב"ה עיכבן ולא הניחו לגשור וא"כ היה יכול להוליכן דרך ארץ פלישתים ובידו למנען מלגשור מלרימה גם בלכתם בדרך קצרה, כי לא תצטרך ממנו חזמה.

עוד הקשה דכי רק משום כך הוליכן הקב"ה דרך המדבר שלא יתנו לב לחשוב מתעשרה לגשור למריס, הרי גם בלתי"ה ה' לורך להוליכן דרך המדבר, כדי לתת לישראל את התורה הקדושה על הר סיני אשר במדבר, שהי' הבד הבוא בלצד ראווי לתת עליו תורה לישראל, ואותו חמד האלקים לשבתו, כדאי' במד"ר פ' שמענו מדד הקב"ה כל הכרים ולא מלא ה' שחנתן התה"ק עליו אלא הר סיני. וא"כ מה לורך שיאמר הכ' העטם שלא נחס חלקים דרך ארץ פלישתים משום פן ינחם וגו' הלא גם בלא זה היו לריבים להסיון דרך המדבר כדי שיקבלו את התורה על הר סיני. ועטם זה איתא להדיא במכילתא, שדרשו כי קרוב הוא, קרוב הוא הדבר שאמר הקב"ה למשה בזה"ל אף את העם וגו' תעבדון את האלקים על ההר הזה, ע"כ. וא"כ לכאורה עטם זה מספיק ומה לורך להוסיף עטם פן ינחם העם.

ויתבאר הענין עפ"י הקדמה אחת, דהנה מלינו בדבריהם ז"ל צמחה מקומות שאם ישראל עשין

על מה שהסיבן במדבר, שהרי כשם ששיבן הקב"ה במדבר ולא היתן לשבן כן יוכלו לעכס אף אם יהיו מהלכין בדרך קלרה. ולדרכו לא קשה מידי, לאומרו פן ינחם הכס אינו צותן עמם שיע"כ הולכים בדרך ארוכה שלא יוכלו לשב, אלא הרי זה כמבאר דאילו הולכים דרך ארץ פלתיים לא היו עוצרים דרך המדבר אשר שם הר האלקים, אלא ה"י הכרח שיעסק בהר ממקומו ויצא לקראתם, אך גברה החששא פן ינחם העם לחשוב מחשבה לשב מלרימה, ושוב לא יהיו ראויים שיעשה להם נס זה, על כן ויבס אלקים את העם דרך המדבר, שיעצרו דרך הר סיני ויקבלו את התורה. ותו לק"מ, דבאמת גם אילו הלכו בדרך קלרה לא היו יכולים לשב אם חפץ ה' לעכסם אלא שחשש פן ינחם הוא שיהי' פגם במחשבתם ולא יהיו ראויים שיבא בהר לקראתם.

ועתה יבא לפרש טעם אומרו ויפולו אויבין ויטונו משנאין מפניך, דלכאורה למה סגי להו במה שיפולו ויטונו אותם, הלא עוצ מזה להחפול שיחצטלו האויבים משנאי ה' לגמרי מן העולם. ואפ"ל ע"ד שכבז מן החתם סופר ז"ע במאה"כ אשריך ישראל וגו' ויכחשו אויבין לך ואתה על צמותיו תדרוך, והקשה ג"כ כנ"ל שהרי הכתוב מדבר בשב ישראל ובתפארת מעלתם, אם כן יש לשאול למה יש לזרז שיכחשו למו האויבים וילעזרו להלחם נגדם ועל צמותיהם לדרוך, מוטב שיעקרו לגמרי מן העולם. ויבאר הוא ז"ל עפ"י הדיעות דזה לעומת זה עשה האלקים, ובמקום התגברות הקדושה שם גם הסע"א שורר ומתגבר במדה גדושה, וא"כ בהכרח שיהיו אויבים במקום הקדושה, שכן יסד הקב"ה את העולם שיהי' העוממה מתנגדת לקדושה, זה לעומת זה, על כן צירם שיכניעו אותם ישראל כמ"ש ואתה על צמותיו תדרוך, עכ"ל. אמנם כל זה שייך רק בזמנ"ז שעדיין שעירים וקדו ציניו בעוה"ר, משא"כ לעתיד כאשר רוח העוממא יעצור מן הארץ, יתבטלו לגמרי האויבים הם הסע"א וכן דיליה.

ועד"ז יתבאר הכתוב ויהי, בצננו"ה הארון, פירוש ללד שעדיין הולכו ישראל ללכת הלוך ונסוע כל אותם **מסעות** עד שיגיעו למחוז חפסם, שזה יורה

לנו של מקום וראויים לעשות להם נס אזי כאשר הם זקוקים ללכת לאחור מקום יעשה ה' עמםם נס שיהי' אותו המקום נעקר ממקומו ומתקרב ונא עד מקום חנייתן של ישראל כדי שלא להעריצן בהליכה, או שהקב"ה עושה נס להביאם אל אותו המקום כשהם פורחים באויר או נשאים על גבי עננים. וכמו שמתנו בעיקב אע"ה שקפלה הארץ לקראתו, וכאמרם ז"ל (חולין פג"ה) שנעקר הר המוריה ממקומו ונא עד לחק. וכשאלו ישראל ממלרים הולכים הקב"ה לירושלם כליל חג הפסח על גבי ענני הכבוד ואכלו את הפסח בירושלם וחזרו באותו לילה למלרים ע"י ענני הכבוד כדאיתא בתרגום יונתן. וכיו"צ איתא בפסיקתא עה"פ ויהי מדי חדש בחדשו דלעת"ל יצאו כל ישראל לירושלם בכל חודש ובכל שנה פורחים באויר ע"י עננים.

עכ"פ אילו ישראל זוכים הרבה דרכים למקום לתת להם את התורה על הר סיני מבלי שיהיו צריכים ללכת דרך המדבר המורא, שהרי יתכן שיעקר בהר ממקומו ויצאו אל מקום מחנה ישראל, או באופן אחר, וא"כ אכתי לא סגי בהאי טעמא שרמז הכתוב במ"ש כי קרוב הוא דהיינו כדי שיקבלו את התורה, דאילו לעמם זה לחוד אין צורך להולכים דרך ארוכה כ"כ, שהרי אפשר שיבא הר סיני למקום חנייתם של ישראל, ללא חמה"כ פן ינחם העם וגו' ושב מלרימה, ואין זה טעם צפוי עלמו, אלא כמבאר ומוסיף על הטעם הנ"ל, דבאמת עיקר הטעם שהולכו ללכת דרך המדבר הוא משום כי קרוב הוא כדי שיקבלו את התורה על הר סיני, ומי"ש פן ינחם העם הרי זה צותן עמם, שלא תחמה ותאמר האם כדי שיקבלו ישראל את התורה ה"י צורך להולכין דרך המדבר, והלא ה"י באפשרי שיעקר הר סיני ממקומו ויבא לקראת ישראל, ללא חמה"כ כי חש ה' פן ינחם העם וגו' ושב מלרימה, שיתמו לב לשב, וכיון שיחשבו מחשבות כאלו כבר הם ועדרי השלימות, כי יש פגם בצנחונם, ושוב אין הם ראויים שיעשה להם נס שיעקר בהר ממקומו, אלא יש צורך שילכו דרך המדבר ויקבלו את התורה על הר סיני.

והשתא מיושבה ע"י קושיית החתם סופר ז"ל שאין אומרו פן ינחם העם טעם מספיק לכאורה

(ד') דאף שהלכו כל הדרך ביום אחד, מ"מ היו מתאוננים על מה שהאירכו לבסוע ממקום למקום, ולא זכו שיעקר המקום שבהם לריכים לו ויבא אל מקום חנייתם. אך דא עקא שהיו מתאוננים על משה תחת אשר ה' יצאוי להם לתלות החסרון בעלמם, שזה עיקר גדול בעבודת ה' לדעת ולהכיר חסרונם, ולא לתלות החסרון בדבר אחר. נמצא לפי זה דפורענות ראשונה שהיא ויסעו מחר ה' חד עניינא היא עם מאה"כ ויהי העם כמתאוננים, שהיו מתאוננים על שבהם לריכים לבסוע ולעטל עולמם ממקום למקום, ולא זכו שהמקומות יבואו אליהם. ולא התאוננו בשורש הדבר כי החסרון תלוי בהם לפי שחטאו וקלקלו ולא זכו אל התיוקן השלם.

והנה לריך להבין הכחוז והאפסוף אשר בקרבם החלו תחלה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויחמרו מי יאכילנו בשר, ופירש"י ז"ל (והוא מדברי הכפירי) וכי לא ה' להם בשר והלא כבר נאמר וגם ערב רב עליהם אדם ובהמה וצבא וגו', וא"ת אכלום והלא בכניסתם לארץ נאמר (במדבר ל"ב) ומקנה רב היה לבני ראובן וגו' אלא שמבקשים עליהם. ולכאורה קשה דאף שביקשו עליהם סוף סוף היו לריכים איזה דבר לתלות בו תלונתם, ואם ה' להם מקנה לרוב היאך העיזו פנים להתלונן ולהלץ עממם כל העדה בשקר נגלה ומפורסם כזה. (ועי' מ"ש בעל הטורים כזה).

ואמנם יתבאר עפ"י מה דאיתא ביצמות (דף ע"א ע"ב) דלא מהול ישראל הוולדים במדבר משום חולשא דאורחא וכו'. והקשו החו"ם דהיאך אכלו אותם שהיו ערלים בשר במדבר, והלא בשר תאוב נאסר לדור המדבר בדכתיב כי ירחק ממך המקום וגו'. ושלמים אסורין לערל, עיי"ש מה שחירזו. וברע"צ א"י כי דלמא אה"י לא אכלו בשר אותם שהיו ערלים, ומיהו ה' להם לאכול בשר חי ועוף שאינם קריבין, שלא נאסר בשר תאוב אלא בראוי לצא אל אהל מועד, ע"כ. וכ"כ הרשב"א ז"ל בחירון ה' (דלא כמ"ש החו"ם שם). ועפ"י זה מובן מה שהיו מתאוננים מי יאכילנו בשר שלא הותר להם לאכול בשר במדבר, ובשר תאוב נאסר להם, ושלמים לא היו יכולים לאכול משום שלא היו נמולים (ועי' בדברינו

על חוסר הצטחון שלהם, שלד זה לא היו ראויים שתקפץ הארץ לקראתם, או שיביו וישאם ע"ג עניינם, אלא היו לריכים ללכת למסעיהם דרכו של עולם שעדיין לא הגיע זמן התיוקן השלם, על כן ויחמר משה וגו' ויפולו אויבין ויוסרו משנאיך מפניך, שהיה מתפלל רק על ניסת האויבים שלא תהי' להם ח"י שיתבה על ישראל, אבל לא ביקש שיעקרו לגמרי מן העולם כנ"ל, דבערם הגיע זמן התיוקן השלם אצתי לא מעא זימניה להחצבל ולהעקר לגמרי. אמנם כל זה רק עתה, אבל לעתיד יתבערו כוחות הרע לגמרי מן העולם כנחוצו צנזורת ישעי' וחת רוח הטומאה ישורן מן הארץ. והנה בזמן שהשען מרקד בקרב ישראל צבוי"ר אי אפשר שיהא אחדות ותהגברות כל כך בין ישראל, ולפעמים גריעותא היא, שמה ילמדו ממעשי הרשעים המתאוננים בחור בני ישראל, אבל לעת"ל כשיתבעלו כל כוחות הרע אז תהי' התהגברות ואהבה בין בני ישראל. וזהו שאמר, "ובצחה" כלומר כאשר ישראל נחום במקומם, שאין להם לורך ללכת אל המקום שבהם חפלים בו, אלא כל המקומות יעקרו ויבואו למקום חנייתן, ואז כבר יהיו ישראל בחבליה השלימות, על כן ויחמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, כלומר שיהיו רבבות אלפי ישראל מחוזרים בדביקות ובאחדות, ויהיו ראויים שישבה הקב"ה שכינתו עליהם.

ומעתה יתבאר ענין הפורענות הראשונה דכתיב ויסעו מחר ה' וגו', לדבר זה עלמם שהיו לריכין לבסוע ולנודד ממקום למקום עד שיגיעו אל מחוז חפלים, ולא זכו שיתקרב ויבוא המקום לקראתם זה סימן לפורענות, שלא זכו להיות בשלימות הראוי שיעשה להם הקב"ה גם כזה. והנה כל זמן שאין ישראל בשלימות הראוי הסע"א שולט בעולם, על כן כשמכר בקרא ענין הפורענות ויסעו מחר ה', הזכיר גם מה שהתפללו בשעת הכניעה על ניסת האויבים דוקא, ולא ביקשו שיאבדו מן העולם, שהרי מה שהאירכו לבסוע ממקום למקום מורה על כך שלא זכו עדיין שתחצבל הסע"א לגמרי כנ"ל.

ויתיישבו ע"י דברי רש"י ז"ל שפירש ויהי העם כמתאוננים שאמרו כמה לבטו בדרך וכו' (קושיא

זה שוב לא הקפיד להסמיק פ' מתאוננים למא"כ והאפסוף אשר בקרב וגו', דבאמת תרוייבו ענין אחד הם, ושורש תלונותיהם חד הוא משום שלא זכו אל התיקון השלם, והולירו לגדוד וללכת ממקום למקום, ומשום כך לא יכלו למוט משום חולשא דאורחא, או משום שלא גשבה רוח פשוטת, ולא הותרו צאכילתא בשאר. וזהו ביאור מאמרם ז"ל עתידה פ' ויהי צנסוב שחקר מכאן, דכל מה שהולירו להחפול על ניסח האויבים לא יהי שייך לעתיד, שאז יתצעלו לגמרי ורוח העומאם יעצור מן הארץ.

*

וידר צנסוב הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביו ויטו משחוק מפניך וצנחה ואמר שוב ה' רצות אלפי ישראל. ראוי להבין עטם השחמח החפלה שהחפול משה בשעת הנסיעה מצנעת החיים, מדוע דיקש צנעת הנסיעה על מפלת האויבים וצנחיתן על מנוחת ישראל, ושלוחות.

(ב) גם לל"ד למה הזכיר הכתוב צחלת דבריו מי האומר דכתיב ויהי צנסוב וגו' ויאמר משה, ואילו צנסוב כתיב סתמא וצנחה ואמר, ולא גילה מי הוא האומר.

ואפ"ל עפ"י הודע מדבריו מן הארץ"ל (צליקויע) תורה פ' שמונה עשרה לכה ואשלחך אל פרעה, כי השליחות ששלח הקב"ה את משה"ה לגאול את ישראל היה צו טובה ורעה, טובה לישראל ורעה למצרים, ומאחרי לא חלה הרעה, לפיכך נגד הרע המגיע למצרים אמר לכה, כלומר צנחך, בלא שחיה שליח מאחרי, וכפ"י לך העובד אמר ואשלחך אני משלח אותך לך, עכ"ל. ועד"ז יתכן לומר דמכיון דצריש דקרא החפול על חפלות האויבים ומפלתו שהוא לך הרעה להשגות אויב ומתנקם, על כן אמרו משה צנחך, ומפ"י עליון לא חלה הרעות, אכן לענין טובת ישראל ושלוחות נאמרו הדברים מפיו צנחית שכיבה מדברת מתוך גרונו (וע"י בישמח משה ר"פ מנחה) דבר שהוא לטובת ישראל נאמרו הדברים מפיו עליון יתברך, כתיב וצנחה ואמר, ולא גילה מי

לעיל פ' יתרו ע' פ"ד שכתבו זה שוב נכון על מאמרם ז"ל שהיו צובים על עסקי עריות וקצרה כתיב שהתלוננו מי יאכילנו בשר, עיי"ש מה שכתבו (זה).

ולפ"י מה דאמרן שהיו חסורין לאכול בשר בעצור שהיו ערלים, נמא כי שורש תלונתם מי יאכילנו בשר נאמח מחמת שהיו האלבים למסעם, שהרי כל מה שלא נימולו במדבר ה"י מחמת חולשא דאורחא כדאיתא ביצמות שם, ואילו היו ראויים שיהי התיקון השלם היו נצבים על מעמדם והמקום ה"י מתקרב וצא אליהם, ואילו כן לא ה"י שייך כלל חולשא דאורחא, והיו יכולים להמול. וא"כ כל מה שה"י מתלוננים על שאינם יכולים לאכול בשר צא מזה מה שהיו מתאוננים על שהיו מתלוצצים בדרך ולא זכו שיעקר המקום ויצא לקראתם, דלא ודא אחת היא. ושורש עוונתם ה"י שלא הכירו צחמיהם, שעדיין אינם ראויים אל התיקון השלם, ולפיכך הם לריבים לנסוע ממקום למקום. וכן לאידך טעמא בגמ' יצמות שם שלא יכלו להמול משום שלא גשבה להם רוח פשוטת שהיו חופין ממעשה העגל נמי חדא מילתא היא, שהענין להתלונן מי יאכילנו בשר, ולא העלו על דעתם כי סוזה הדבר היא בעצור שהם חופים ממעשה העגל, ולפיכך לא גשבה רוח פשוטת ואינם יכולים להמול.

ובזה מובן היטב מה שפירש"י ז"ל בגמ' שבת שם (ע"י קושית א') דפורענות ראשונה דקרא ויסעי מהר ה', היינו שצחקו ג' ימים למסעם התאוו תאוו להתרעם על הבשר, והקשו המפרשים ז"ל דא"כ לאזהר אורח הפסוק הכתוב צין פורענות לפורענות, הלא להלן חזר הכתוב וסמך, וכתיב ויהי העם כמתאוננים ואח"כ חזר וכתב והאפסוף אשר בקרב צנחך התאוו תאוו לאמר מי יאכילנו בשר. ולדרכנו יוצא ע"כ, דמה שהפסוק הכתוב צין פורענות ראשונה שהיא ויסעו מהר ה' לפורענות שניה שהיא ויהי העם כמתאוננים היינו דכיון שהזכיר ענין המסעות שנסעו צה"ל ישראל לך שלא זכו עדיין אל התיקון השלם, שאז תקפון להם הדרך כנ"ל, על כן הולך להפסיק צחפלת קומה ה' ויפוצו אויביו, וכנ"ל, ומכיון שהזכיר דבר

דעיקר בקשתנו וחפצנו הוא שזכה ה' רצות אלפי ישראל שיחזק ויחזקם כח הקדושה וממילא יפלו הקליפות.

אמנם הנה זה כלל גדול, דכל עת שבה הקדושה קם וימתחזק, וכוחות הרע והסטי"א מרגשים ומצינים כי קרב יצא קלם להצלה ולהצדק מן העולם, אזי הקליפות מתגברים בכל כוחם ויכלתם נגד כח הקדושה, ועושים כל עזדקי שבעולם להחליש חוקק הקדושה, ולקטרג על ישראל ולהרבות עליהם חרון אף רח"ל. וכמו שכתב החוספוט יו"ט במסכת אבות על משנת ולא אירע קרי לכה"ג ציוס הכפורים, דיש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחרי שהיו מזרזין אותו כל שצעת הימים והוא צטרכה כל היום והוא חזקי צ"ד כל הלילה לא יתשו מלרזו, ומה גם יש צדד זה הלא צדק העצב ראוי שיהיה כן שלא יארע לו כך, והתשובה על זה כי הלי"ע והלי"ר הם כשי איויבים המתקוטעים זה עם זה, והנה זה הוא דרך הלוטמים כשהלחוד עומד ומתגבר נגד חזירו והלה קרוב להיות מנוחל אזי יתחזק על עמדו בשארית כוחותיו, בראותו כי כלתה אליו הרעה, ויעשה כל מה שצרכתו להתגבר על שנגדו. ולפיכך מכיון שהיתה עבודתו הקדושה של הכהן הגדול ציוס הכפורים לצטל כח הלי"ר ולסחוס פה השען המקטרג, לכן כשמרגיש השען כי כלתה אליו הרעה והוא קרוב להיות מנוחל הריכו מתחזק בכל כוחותיו נגד הכה"ג, ולזה ה' קרוב מאוד הכה"ג להיות צ"ק, לולא שמן השמים עזרוהו צדק נס להצילו מתגברות כח הסטי"א, עכ"ל החוס' יו"ט, מספר מדרש שמואל צ"ס החסיד.

והנה כאשר הלכו בני ישראל למסעיהם במדבר היתה

תכלית נסיעתן להגיע לארץ ישראל מקום הקדש, ואילו זהו היו צאים לארץ ישראל מיד כדאי"ה בספרי דב"י ימים היו עתידין להכנס לארץ, אלא שגם החטא, ואולול חטאו היו נכנסים לארץ ישראל לאלתר ומשה רבינו מהימנא עובר לפניכם וה' צוה צית המקדש, ואז היה התיקון השלם מיד, ללא שלטו האויבים צמעשי ידיו של משה, ולא היה צאפשר שיכיה עוד חורבן וגלות (וכמ"ש המגלה עמוקות פ' ואתחנן) וכשהרגישו כוחות העומאה כי תכלית מסעיהם של ישראל הוא להגיע אל התיקון השלם,

האומר לרמוז כלפי מעלה שהיתה שכונה מדברת מתוך גרונו, והכן.

עוד אפ"ל צאופן אחר מדוע כתיב צסיפא וצנחה יאמר ולא גילה מי האומר, ויחייש גם ענין חפלתו צנסוע הארון קומה ה' ויפולו אויביו, והשתנות התפלה בשעת החניה שזכה ה' רצות אלפי ישראל. בקדש דברי צ"ק אצא מארי זל"ה בקדושה יו"ט פ' מקץ (ובע"ז הוא צספ"ק אורב ישראל לחנוכה) ענין מחלוקת צ"ש וצ"ה צרות חנוכה, דצ"ש אומרים פוחת והולך וצ"ה ס"ל מוסיף והולך, ומפרש בגמרא דעממיור דצ"ש כנגד פרי החג, ועממא דצ"ה דמעלין בקדש ואין מורידין, ע"כ. וצ"ה דכנה נודע למכלל שרשי העבודה הוא להכניע הקליפות מן הארץ, וזהו הענין להכניע הע' שרים והסטי"א, שעי"ז מתגבר כח הקדושה, כי כשזה נופל זה קם. אמנם שבתגברות כח הקדושה ע"י עבודת תמידית לתקן כח הקדושה שזכה מוסיף והולך כח הקדושה ע"י זה ממילא פוחת והולך כח הסטי"א והקליפות ר"ל, כי כשזה קם זה נופל, וא"כ כלך לדרך זו לתקן כח הקדושה, ממילא לא נצטרך לעשות שום פעולה להכניע כח הסטי"א דממילא נפיל. וזה ענין מחלוקת צ"ש וצ"ה דצ"ש ראו רק להכניע כח העומאה מן הארץ שהוא ענין גדול, ועי"כ אמרו פוחת והולך, שצריך לפחות בכל יום ויום כח הקליפות ר"ל ע"י עשיית המלצה צרות חנוכה, ועממיור כנגד פרי החג שמתמעטין והולכין, וצ"ה פליגי וסדרו דמוסיף והולך שצריך להוסיף כל פעם אל הקדושה וליקח למעלה למעלה ממדרגה למדרגה, ועי"ז ממילא מוריד ומצער כח העומאה ואין צורך עוד לשום פעולה, עכ"ל.

ובאמת אלו ואלו דא"ת, ותרוייבו איתנייבו, וכמ"ש בעל הטורים דדברי צ"ש ודברי צ"ה מרוממים בקרא דכתיב בהעלותך את הכרות, וכתיב להעלות נר תמיד, לבית הלל נר ואח"כ גרות שמוסיפין והולכין וחייו, "להעלות" נר תמיד שמעלין בקדש, ולדברי צ"ש תחלה גרות ואח"כ נר שמורידין והולכין, לפיכך סופי חיצות להעלות נר תמיד, "תד" שפוחתין ומורידין, ע"כ. אכן להלכה נקטין לבית הלל דמוסיף והולך, שצריך כל איש הישראלי להוסיף על כח הקדושה, וממילא יתצטל ויעבור כח העומאה. ולפי זה נמצא

דרך שלשת ימים, מהלך שלשת ימים הנכו ביום אחד שהיה הקצ"ה חפץ נהניסם לארץ מיד, ומחמת כן באה התגברות כוחות העומאה שהחייצו בכל כוחם לעבד הדבר, והעצמו מאד לקטרג על ישראל, לפיכך ויאמר משה קומה ה' ויפול אויבך וגו', שהיה משה עומד ומפזיר בתפלה לנצל הקטרוג של הסע"א וגודל דליה, שלא יאזור חיל נהרים ראש נגד כח הקדושה, ויהי אז הכרח לאחוז בדרך זו של פוחת והולך, לזד עולם הקטרוג שהתגבר מאד, לפיכך היה הכרח ללחום נגדם להחליש כוחם. אכן, "ובנחה" כאשר נעזרו בני ישראל ממלכם ונחו במקום אחד, נרגעו כוחות הסע"א, וסר פחדם בראותם שעדיין אין ישראל נכנסים לארץ מיד, ונחלש חוקק קטרוגם ולא התגברו כ"כ ללחום נגד ישראל כשעת המסעות, אז, "ואמר שובה ה' רצבות אלפי ישראל" שהתפלל על מנוחת ישראל ושלותן, שיתחזק ויוסיף אומן כח הקדושה בקרב בני ישראל, דקיי"ל ביות כלל דמוסוף והולך, ובדברי חאמו"ר זלה"ה, שהעיקר הוא להוסיף אומן ולהגביר חילים בתורה ובמנוחות שבה יתחזק ויתעלה כח הקדושה, וממילא ישר זרוע רשע, וכוחות הסע"א יהיו פוחתים והולכים, דכשה קם זה נופל.

וידברנו יתיישב שמוי לשון הכתוב, דכתיב ויהי צנסוע הארון ויאמר משה, ואילו צסיפא דקרא כתיב ונחה ויאמר, ולא פירש מי ויאמר, דקה לפי שצנעת ומסעותיהם של ישראל גברו מאד כוחות העומאה, והיה הכרח להחייצו ולעמוד בקשרי המלחמה כנגדם, ולפי שצנעת זה הוא מלחמה גדולה וחזקה מאד מן הראוי שהיו"א למלחמה זו יהיה נקי ועבור מכל שמן חטא, לא ולמד ממה שאמר ז"ל (קידושין ע"ו ע"א) שכל היו"א בחיילותיו של דוד היה נקי מכל שמן פסול ויחסין, כדי שיהא זכותו ויהי צנסוע הארון, וזה יהיה ביאור הכתוב ויהי צנסוע הארון, שאז היתה התגברות האויבים לעומת ישראל והוכרחה ללחום לנגדם ולהחלישם אזי ויאמר, "משה" קומה ה' ויפול אויבך, דאך זרק דקים כמותו שהיה מזוכך מכל שמן גשמיית כאמרם ז"ל מחזיו ולמעלה חלקים, שהיה מופשט מכל ענין גשמי הוא היה ראוי והגון להלחם נגד הוצר האור הסע"א וחיילותיו, אבל ונחה שאז כבר נחלש כח הקטרוג, משום שלא היו כוחות הרע יראים **עוד** שצנעו זמנם להבטל מן העולם, אז, "ואמר"

נחיראלו מאד כי קרב וצא זמן ציעולם והעברתן מן העולם, כי כשיגיע זמן החיקון השלם יתעצרו ויאזדו לגמרי מן העולם, לפיכך התחלנו והתגברו בכל מאורס ללחום נגד כוחות הקדושה ולהחצק עמם, וכמו שמתבאר דכאשר הדברים נוגעים לעולם קיימם הם מתחזקים ומתחלמים בכל יכולתם להשגות ולבטל את כח הקדושה.

ובך הוא דרכו של הסע"א דבכל עת שיש התעוררות הגאולה הם מתחלמים ומתגברים בכל כוחם להפר ולבטל התעוררות זו, ע"י קטרוגים גדולים שהם מעוררים על ישראל, וכאשר כן היה צנעת ח"ח כנודע שהיה זמן פקודה, והתגבר מאד הסע"א לקטרג ונהפך למשחית, ונחכו כל הירות והתלחות אשר מלאו את אחינו בני ישראל בסיבת הקטרוג הגדול שהתעורר ע"י התגברות הסע"א. וכן היה צעור"ר ציימונו אלו שהיתה פקודה לגאולה, ועונות הדור גרמו שהתגברו כוחות העומאה, ואנו אין לנו אלא להיות יושבים ומאפים לביאת משיח נדקנו, כי כבר עמדנו קרוב מאד לזמן הגאולה, ולולא ההתגברות הגדולה של כוחות הסע"א שגרם שנעשה מה שנעשה כבר היינו עומדים אחרי הגאולה, שהרי כבר קרבים וצאים השנים האחרונות שקצ הקצ"ה לקיים העולם, ואורך זמן הגלות צירוף כל התלחות והכצלים שישראל צובלים ברוב עמים ושנים, בדיחות כדושים בגולה זרזיים בין מנעיסוהם ונחזים למכים, כל אלו גורמים לקירוב היום ולהשלמת הצירור, וכל מה שיתאחר יותר זמן הקץ יהיה הצירור קל הרבה יותר. אכן בזמן דור המדבר היה קשה מאד להגיע אל החיקון השלם אף שחי דור דיעה גבוהים מאד צמעתם, מ"מ לפי שהיה עדיין רחוק זמן קץ ימי עולם היה קשה יותר להתחמק נגד כוחות הסע"א, שעדיין היה נריך הרבה מאד להשלמת הצירור, והתגבר מאד הסע"א בקטרוגו לבטל ולהשגות הדבר.

ובזה יבואר הענין היעב דצנעת נסיעתן של ישראל צמדבר ללכת ארצה כנען התגברו מאד כוחות העומאה כנגדן, שהיו יראים לנפוש שכבר הגיע זמנם להבטל מן העולם. וזהו ביאור הכתוב ויהי צנסוע הארון, והיתה חכמה הנסיעה להכנס לא"י מיד, וכמו שפירש"י ז"ל לעול עה"פ וארון צרית ה' כוסע לפניהם

צרכים על אחת כמה וכמה. ושנינו בספרי זכור את אשר עשה וגו' יכול בלב בלבד כשהוא אומר השמר בנגע הטרפת לשמור מאד הרי שמירה בלב אומר את מה אני מקיים זכור שהיה שונא צדיק וכו', כאשר נלענינו בזכירת מה שעשה לך עמאל כן נלענינו בזכירת מה שעשה למרים לשמר מלשון הרע שלא יבואו, עכ"ל הרמב"ן ז"ל בסה"מ. וכ"כ בפירושו על החומש פ' תלך, ח"ל, ולפי דעתי שהיה מלכות עשה ממש כמו זכור את יום השבת לקדשו וכו', והיה אזכרה מלדבר לשון הרע וכו', יע"ש שהלריך בדברי הספרי הכ"ל, וסיוס דציוו מכלל נראה שרבותיו יעשו אותה מצוה לא סיפור ועל בלבד להנלל מן הנגעים, ואיך יתכן שלשון הרע שהוא שקול כשפיכות דמים לא תהיה בה בחורה לא תעשה גמור או לאו הלא מכלל עשה, אבל כחוצו היה אזכרה גדולה להמנע ממנו בין בגלוי בין בסתר בין במתכוון להזיק ולהבזות בין שאין מתכוון להזיק, וזו מצוה מכלל תרי"ג מצוות ושכחה בעל הכלכות וכל מוטי המצוות אחריו, עכ"ל הרמב"ן ז"ל. וראוי לנו לערוך ליישב דעת הרמב"ם ז"ל ושאר מוטי המצוות שהשימושו מצוה זו, הלא מצוה כן בספרי דמלכות עשה איכה לחזר צפה כאשר השיגו הרמב"ן ז"ל, ולא מליו ישוב לקשייתו, ואף בעל מגילת אסתר שכל מקום טרח להסיר תלוות הרמב"ן ז"ל מעל הרמב"ם ז"ל הכסים כאן לשיטת הרמב"ן ז"ל.

והנראה לומר ביישוב כל הענין בבקדם הא דאיתא

במסכת זכאים (דף ס"ט ע"ב והוא ברייתא דר"ג מדות השנויה צריש חרות כהנים) מדון ק"ו כולל (פירש"י ומין שבתורה ומה לידרש בק"ו) שנאמר ויאמר ה' אל משה ואזניה ירק ירק צפניה הלא תכלס שצעת ימים ק"ו לשכינה י"ד יום, ע"כ. ולכאורה קשה על זה מה דקו"ל (מכות ה' ע"ב) אין עושין מן הדיו ויכיד ניתן להענישה בהסגר שצעת ימים מכת קל וחומר. ונראה דהנה בספר קרבן אהרן (בבאורו לברייתא דר"י הנקרא בשם מדות אהרן) כתב לבאר דכיוונו עממא דאין עושין מן הדיו דקל וחומר הוא היקש שכלי ואולי המלא תמלא בו אחיז עשות או פירכא להכי לא עושין עלה דלא ברייתא לן אמיתות הק"ו. ולפי"ז אפשר לתרץ דהנה שבק"ו כתוב בחורה ליבא ספינקא קמי שמיא שפיר אמרין דעושין מן הדיו וכו' שייך לימר שמה תמלא בו עשות כמובן.

שוב ה' רצות אלפי ישראל, כאן כתיב ויאמר שתמא, לרמוז שכל אחד מישראל, בזמנו לעשות להגדרת כוח הקדושה ע"י שהי' מוסיף והולך בזמנו, וכיון שכבר נח קטרוה בסע"א ושוב לא ילאו להלחם נגדם, על כן ויאמר נא ישראל שוב ה' רצות אלפי ישראל, ובהתגברות כח הקדושה ממילא יושפל ויכנע בוחות העוממא, וכן.

ותדבר מרים ואהרן במשה וגו' ויפן אהרן אל מרים והנה מלרעת וגו', והסגר מרים מחוץ למחנה שצעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים. במדרש פליאה (הוצא בישמח משה) הוזהר לדעת תחיית המחיה מן התורה וראה והנה מרים מלרעת כעל. והוא פלאי בולד לפיין דתחיית המתים מן התורה ממשעת מרים.

גם יל"ד בלשון המדרש יראה והנה מרים וגו', ולכאורה לישנא יחידא יש כאן, דהול"ל מכאן דתחיית המתים מן התורה, וממה שהלריך כ"כ בצמרו הוזהר לידע תחיית המתים מה"ס יראה וגו' משמע דאין זה נלמד מכאן, אלא שע"י שתראה הפסוק והנה מרים יחודע לך ממקום אחר דתחיית המתים מן התורה, וכו'.

בפרשת תלך כתיב השמר בנגע הטרפת וגו' זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך בלאחכם ממנרים, ואיתא בספרי את באת להזכיר שלא תלקה בטרעת אל תספר לשון הרע זכור העשוי למרים שדיברה באחיה ולקחה בנגעים. והנה בדרך קרא תחלקו מוטי המצוות את זכירה זו מצוה היא. הרמב"ם ז"ל בספר המצוות לא מזה זכירה מעשה מרים צמין תרי"ג, והשיגו הרמב"ן ז"ל במצוה זו ממונותיו וכתב ח"ל נלענינו לחזר צפה ולהשיב אל לבנו מה שעשה יתעלה למרים כשדברה באחיה עם היותה נביאה, כדי שנתרחק מלשון הרע וכו', והוא אומר ויתעלה זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך וגו', ולי' בספרי זכור את אשר עשה וכו' ללמדך שאין הנגעים באים אלא על לשון הרע והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא דברה אלא וכו' לשנחו של משה וכו' המדבר בגנות חצירו

ואזרחיה מקרא דהשמר בנגע הברעה וגו', ואף לדעת הרמב"ם ז"ל שלא מנה מקרא זה בזמני התנאים, מ"מ הרי בתב הרמב"ם ז"ל בספר המדע (כלכות דעות פ"ז כ"ב) וז"ל אחרי כן כל זה שטעון דברים וכו' וזה לא ואומר כך אמר פלוגי כך וכך שטענו על פלוגי חשפ"י שבה אמת הרי זה מחריב את העולם. ית עון גדול מה זה מהוד דהוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע, והוא המספר בגנות חבירו חשפ"י שאומר אמת וכו', והוא בכלל בלאו של לא חלק רכיל בעמך, ע"כ לשונו. הכי רואה מתוך דבריו דבאלו דלא חלק רכיל בכלל גם איסור סיפור לשון הרע. אי"כ לנלוכו פוסקים אית לן קרא לאיסור לשון הרע בלאו האי קל וחומר, וא"כ אייתר לן קל וחומר למילף מנייה עונש, וכמ"ש הרב המגיד דהיכא דאית לן קרא לאיסורא ילפינן עונש מדין קל וחומר.

עכ"פ מפרש א למדנו דין קל וחומר, וכנ"ל צברייחא מדין ק"י כיצד דכתיב ואחרי יקח יקח צפניה כלל חכלם וגו', וממלא דבר למדנו דהא דקו"ל אין עונשין מן הדין אין העטם בדברי המפרשים דהוא משום שהק"ו הוא היקש שכלי ואפשר יש בו טעות או פירכא, שברי כיון שהענישה תורה למרים מכה ק"ו ומנייה ילפינן דין ק"ו לכה"ת ע"כ לא חיישין להכי כדאמרן, וע"כ בדברי הרב המגיד הנ"ל דהיכא דאית לן קרא לאיסורא ילפינן עונש מק"ו, ומה נשכיל לדעת דדין קל וחומר הוא ליעוד במזר שאין עליו ערער מדענשין עליה.

ובדרך זה נבא לביאור הפלוגא (קושא א') דהנה איתא בגמרא (סנהדרין דף ז' ע"ב) שאלו דאוקון את ר"ג מנין לתחיות המתים מן החורב וכו', וז"ל מן המקרא הזה אמר להם ואחם הדברים בה' אלוקים חיים כולם היום מה היום כולם קיימים אף לעולם כולם קיימים. ורש"י ז"ל פירש דילוף לה מיתורא דחיות היום דהוא מצי למכתב חיים כולם, וכ"כ אחד גירסא בגמרא וברש"ל שם מחסר גירסא זו, וע"ש. ולדרכנו אפ"ל כך דרשא עפ"י מה דאיתא במדר"ר פ' נשא, צענין שש עגלות צב שממדבו הנשיאים, שהיה משה מחיירא ואומר שמה אחת מן העגלות נשברה או אחד מן השוורים מה ונמלא קרבן של נשיאים **בסוף** ח"ל הקצ"ה והיו לעבוד את עבודה

אמנם על כרחך אין טעם זה מספיק להא דקו"ל אין עונשין מן הדין, דלא נתפוס כדבריו דחיישין אולי אין הק"ו אחידי ואפשר יש עליו פירכא, אי"כ אחדי מפקינן ממונא מדין קל וחומר (כמ"ש בקרבן אהרן שם וכמובאר בכתב מקומוהו צ"ח, ועי' תוס' ר"ס ב"ק דף ב' ע"א ד"ה ולא) ואם איתא דהעטם משום דאולי חמלא צו טעות כיצד מפקינן ממונא מספיקא. (ועי' בשד"ח ח"א מערכת א' כ"ז ובפאת השדה מערכת א' סי' ל"ד) ותו דכיון דקל וחומר זה כתוב בחורב וממנו למדנו דין ק"ו לכל החורב טלה כיצד יתכן שיהיה חלוק דין ק"ו זה מכל ק"ו שחורב דילפינן מנייה, בלא זה יסוד לכולם, וכיצד נילף מנייה דין ק"ו דאמרין צ"ח דאין עונשין מן הדין, ובהאי ק"ו גופיה נעשה מרים על שדיברה באחיה מדין קל וחומר. (ועי' ביטחא משה פ' דברים שהביא ג' טעמים להא דאין עונשין מן הדין).

אמנם מראה ליישב קושא זו עפ"י דברי המגיד משה (בפ"ב מהלכות מאכלות אסורות ח"א) שהיה יסוד נוסד דהא דאמרין אין עונשין מן הדין היינו היכא דאית לן קרא לאיסורא כלל, ומדין קל וחומר ילפינן לאיסור, על כן אמרין דאין להענישו מכה האי ק"ו, דדי לו אם ילפינן איסורא ולא עונש (ועי"ש במל"מ מ"ש צ"ח), משא"כ היכא דבלא קל וחומר אית לן קרא לאיסורא, כגון איסור עשה או לאו הבה מכלל עשה, אזי היכא דאית לן קל וחומר שפיר ילפינן מנייה עונש מלקוח דלא אינעריך ק"ו לאיסורא. וביאור הדברים דמק"ו ליכא למילף אלף חד מילתא, איסורא או עונש, והיכא דאית לן קרא לאיסורא עבדינן ק"ו לאסור, ותו ליכא למילף מנייה עונש, משא"כ היכא דאית לן קרא לאיסור אייתר לן קל וחומר למילף מנייה עונש (עי' ברמב"ן פ' שמיני עה"פ מנשרה לא תאכלו, ועי' שם ברא"ם ובגור אריה ובקרבן אהרן פ' שמיני פרשה ב' פרק ג', ועי' שאגת ארי' סי' פ' ובגנת ורדים סי' ג' מ"ש צ"ח, ועי' במלא הרושים צעך אין עונשין מה"ד).

ועפ"י דברי הרב המגיד יחייש ע"כ מה דילף הכתוב שטענה מרים בהסגר שבעת יומים מדין קל וחומר, דהנה לדברי הרמב"ן ז"ל הנ"ל שמקורם בספרי איכא מלות עשה להזהר מסיפור לשון הרע.

מה בין אלו לאלו הללו עובדי ע"ז והללו וכו', אמנם טענתו אינה טענה, שהרי הבדל יש בין אלו לאלו, דבני ישראל דבוקים בהקב"ה, ומוצעתים הם שיכיו חיים וקיימים לעולם נמנה כך קל וחומר מן הפרות והעגלות, ואילו לא נקראו הם כפותרים היו נאצדים מן העולם ח"ו ע"י המלאכים או עובדים בים. ח"ש המדרש מה ראה להקדש לפני בני ישראל ברייתא דר' ישמעאל ראה, וחינו ברייתא דשלש עשרה מדות שהתורה נדרשה בהם, וחדא מיידיהו מקל וחומר, וכיון דישראל דבוקים בהקב"ה עבדין קל וחומר שיכיו חיים וקיימים לעולם, ולפיכך הים ראה ויוגם.

ועתה מחזור לבאר שיטות הראשונים בקרא דזכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים וגו' אם היא נמנית בין חרי"ג מלות, דהנה המנחת חינוך (בסוף ספרו בהערות על מ"ע שמה הרמב"ן) הכיר ע"ד הרמב"ן ז"ל במגין המלות שמה זכירת מרים בכלל המלות, וכשב שולטותיו לזכור צפה ולהשיב אל לבו מה עשה ה' ויחברך למרים, דלכאורה לא נחבאר אימתי חייבים עשה זו, ולא פירשו לנו הראשונים דיני המלה, יעיי"ש שכתב דכל פעם שיראה לדבר לשון הרע חלה עליו מלות זכירת מעשה מרים, והנה צ"ע. ונראה שדבר זה מבואר עפ"י"ש הרמב"ן ז"ל עלונו במלות זכירת מעשה עמלק ח"ל, והכוון צעיו שהוא לומר שלא נשכח מה עשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מחמת השמים ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה הרשע וכו', וכן במעשה מרים לעיונו להודיעו לבנינו ולספר זו לדורות וכו' כדי שחלף לאחוריה לשון הרע שמה צפוי, מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות וצני אדם נשלים צו חמיד וכו', עכ"ד הרמב"ן ז"ל.

מבואר מה דהרמב"ן ז"ל ס"ל דמעטם הדין אין כאן חיוב קריאה צ"ע עמלק מן החורה, דעיקר המלה שזכור מעשה עמלק חמיד ונספר זה לבנינו ולדורותינו, ושורש הדברים בקרצם שלא ישכחו מעל לוח לבם לעולם, וכן הוא במלות זכירת מעשה מרים שהחיוב הוא לחקך בנינו ולהזהירם על לה"ה, ולספר להם מה שאירע באותה לדיקת, וכמה הוא חומר עוון זה.

ובבחינה זו יתפרש המד"פ הים ראה ויוגם מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה, דהנה הים ענן

אחל מועד ניתן להם הוי"ה שיכיו קיימים לעולם וכו'. הני בשם ר"מ עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות ולא בוממו ולא הקומו ולא העריפו ולא נשברו והלא דברים ק"ו ומה העגלות שנדבקו במלאכה צאלה מועד ניתן להם הוי"ה עד שיכיו קיימות לעולם ישראל שם דבוקים בהקב"ה שאלמר ואחם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולם היום עאלכ"כ שיכיו חיים וקיימים לעולמי עולמים, עכ"ד המדרש. מבואר מה דמנה שגילה הכחוד ישראל דבוקים בהקב"ה ילפין בק"ו לתחיית המתים מן החורה מן העגלות והפרות שכו דבוקים בעבודת אהל מועד. וזה אפשר להעמים בזכות דברי הגמרא סנהדרין ה"ל דילין תחיית המתים מן החורה מקרא דואחם הדבקים וגו', דמכאי קרא שמעין ישראל דבוקים בהקב"ה, ומכיון שם דבוקים בהקב"ה אית לן למילף מק"ו מן העגלות והפרות שיעמדו ישראל לתחיית המתים.

ועפ"י מבואר הפליאה הרוח לידע תחיית המתים מן החורה וראה והנה מרים מלורעת בשלג, דהנה דין קל וחומר למדנו מפרשת מרים כדאיתא בגמרא זכחים ה"ל, ומיניה ילפין נמי דקל וחומר הוא ילפוחא גמורא ולא היקם שכלי בלד, שהרי ממעשה מרים חזין דעשין מקל וחומר היכא דאית לן קרא לאיסורא כמו שזכרנו, וכיון דק"ו הוא לימוד גמור, דין הוא דילף לתחיית המתים מן החורה בקל וחומר מן הפרות והעגלות, וזה יהיה סגנון המדרש הרוח לדעת תחיית המתים מן החורה וראה והנה מרים מלורעת בשלג, ומדענשה מרים מדין קל וחומר ישפוט דק"ו לימוד גמור הוא, והוא דאורייתא, וא"כ מכיון דכתיב בקרא ואחם דבקים וגו' איכא למילף תחיית המתים בקל וחומר מן הפרות והעגלות, ושפיר הוא לימוד גמור מכה האי ק"ו.

וזוהר שדיק המדרש בלשונו הרוח לדעת תחיית המתים מן החורה וכו', ולא נקט מכאן לתחיית המתים מן החורה, דבאמת לאו מפ' מרים ילפין לה, אלא מקל וחומר מן הפרות כ"ל, אמנם מפרשתא דא וראה וישיכל דק"ו לימוד גמור הוא, ושפיר אמר דתחיית המתים מן החורה מדינא דקל וחומר, והבן.

ובבחינה זו יתפרש המד"פ הים ראה ויוגם מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה, דהנה הים ענן

ובענין מלות זכירת יואח מלכים הוא דעת הרמב"ן ז"ל גם במלות זכירת מעשה מרים, וכן בזכירת עמלק, שיעקר המלכות היא להודיע לבנינו עניינם אלו ולספרם ולזכרם להם עד שיבינו לזכרון לפניהם תמיד, והשתא סרה תמיכתו של המנחת חינוך שלא נודע זמן מלכות זו וגדר חובתה, דלא קבע הכתוב זמן מיוחד לה, אלא העילה תורה חובה עלינו לחקך את בנינו ולשימרה בפיבם עד שיזכרו וידעו עניינה היטב, והוא דוגמת שאר עניני החינוך ומחויבין בהם מדרבנן ללמוד לבנינו עד שידעו אותם היטב ויחזקונו בהם מעתה, וכמו כן הוא במלות זו.

ור"י שבת דעת הרמב"ם ז"ל שלא מנה זכירת מעשה מרים מכלל המצוות, נראה עפ"י מה שכתב הוא ז"ל בהלכות דיעות והזכירו דבריו לעיל דאוסור לשון הרע הוא בכלל אזהרת לא חלק רכיל בעמך, וכבר קבע הרמב"ם ז"ל בשו"ע (בשרש החשישי) שכל מקום שנכפלה צחורה אזהרה שתי פעמים או יותר אין אלו חובשים כולם מניין המצוות, אלא נחשוב אי' מהם שהוא העיקר והשתא אינם באים אלא לחיזוק הענין, ולא חשבינן להו למצוא בפני עצמם, וא"כ מכיון דכבר נכללה אזהרת לשון הרע בלאו דלא חלק רכיל בעמך דידן הוא שלא נחשוב זכירת מעשה מרים בכלל המצוות, שלא בא אלא לחיזוק הדברים. וראוי לדבר שהרמב"ם ז"ל סובר דקרא דזכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים צא לחיזוק הענין, ולא ס"ל בדרשת הספרי ה"ל דהוא מלמד לזכור צפה, ממה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות עומתא לרעת (פ"טו ה"י) וז"ל לרעת אינו מומהגו של עולם אלא אור ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע שהספרי לשון הרע משתיין קירות ביתו וכו'. ועל ענין זה מזהיר צחורה ואומר השמר בנגע הרעת וגו' זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך, הרי הוא אומר החזינונו מה אירע למרים הנביאה שדברה באחיה שהיתה גדולה מנמו צנים וגידלתו על ברכיה וסיכנה עצמה להאילו מן הים ויחיה לא דיברה בגנותו אלא טעמה שהשוותו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלה ואנשי"כ מיד נעשה בלרעת ק"ו לבני אדם וכו', עי' הרמב"ם ז"ל, נראה מדבריו אלו דכך קרא עיקר צא להזהיר על ההתבוננות במעשה מרים, ואינו צווי בפני עצמו, אלא שצא תורה לחזק ולהזהיר על

הרמב"ם ז"ל (בפ"י מהלכות חמץ ומלה ה"א) מלות עשה של תורה לספר בנים ונפלאות שגשגו לאבותינו במלכים בליל ט"ו בניסן שנאמר זכור את היום הזה אשר יואח ממלכים וגו' ומנין שבליל ט"ו שנאמר והגדת לבנך לאמר בעבור זה וכו', ועי"ש. והקשו עליו מה ענין המלכות הלאו, הלא חייב הארת יואח מלכים מהגת בכל יום ובכל לילה כדאיתא בגמרא ברכות (דף י"ב) ואיפסוקא להלכה ברמב"ם פ"א מהל' ק"ש, ומה שנחה ליל ט"ו בניסן שנאמר למלכות בפני עצמה, וכתבו לתוך דפכל יום די בהזכרת יואח מלכים בלא סיפור, ובליל ט"ו לרדך לספר בנים ונפלאות שגשג טמוני השי"ת, וכ"כ המהר"ל מפראג ז"ל. (ועיין במנחת חינוך מלה כ"א מ"ש צה) ולפאורה אין אלו יודעים שיטור החיוב צה, עד היכן חייב הסיפור, ולא תבאר בקרא מה גדר החיוב.

ואמרנו לזכר (ע"י צפי' להגש"פ ע' פ') דהנה מלות סיפור וי"מ יליף הרמב"ם ז"ל מדכתיב והגדת לבנך, והכוונה צה דכל המצוות אין מוטל עליהן מדאורייתא לחקך בנינו הקטנים בהם, דחינוך אינה אלא מלמד דרבנן לחנכם במצוות כגון תפילין וטובל וכו"ו, מלמד מלות ת"ת שחובה מוטלת על האז מדאורייתא, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם, אמנם כאן חייב הכתוב את האז במלות סיפור יואח מלכים לבנו, כדי שביספור זה יתחזקו הצנים לזכור תמיד מלכות זו, ומכיון שהעילה תורה על האז לספר יואח מלכים לבנו ולהחזקו במלכות זו ממילא תבאר גדר החיוב צה, ולא סגי בהזכרה כמו בכל השנה, אלא צריך לזכרה ולספר להם בחוספת ציבור שהיה הקדקדק על לוח לצבם, וחייב זה מוטל על האדם אף אם אין לו בן ולא סגי ליה בהזכרה, דהו גדר החיוב שנחה תורה שיעור שיוכל לספר ולהצניח לבניו הקטנים. וצ"ב יתר חייב סיפור יואח מלכים בליל חג הפסח על חייב זכירת יואח מלכים בכל ימות השנה, דבליה זו הוא מחוייב להאריך בסיפור פרטי היום, משא"כ בכל השנה סגי בהזכרה בעלמא. ואפשר דשורש המלכות חד הוא דלפי שכבר נתחייבו לזכר פרטי הנסים בליל פסח, לפיכך סגי בהזכרה בלעד בכל ימות השנה, דלפי שקדם לספר פרטי הדברים בליל ט"ו, מיד בהזכירו יואח מלכים בכל יום יעלו תזכורנו פרטי היום כפי שסיפורם וציורם בליל פסח.

חומר האיסור כדי שיחזונו בדבר ויזהרו בו ביותר. והוא ע"ד שהזכיר הכתוב ויאמר ה' אל משב אחרי מות שני בני אהרן ופירשיו ז"ל משל לנפול וכו' זה זרז יותר מן הראשון שבא הכתוב להזהיר ולזרז מאד על הדבר.

והנה מקום חתי להביא ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל שלא פסק כדורש הספרי זכור צפה, ממה דאיתא בגמרא ערכין (דף ט"ז ע"א) וא"ר יוחנן משום ר"י בן זימרא כל המספר לה"ר נגעים צאים עליו שנאמר (תהלים ק"א) מלשני צמחר רעבו אותו אלמית וכתיב ההם (ויקרא כ"ה) לנמיתות ומתרגמין לחלוטין (והלשון לשון נרעם) וכן אין צין מלרע מוסגר למלרע מוחלט וכו', ועיי"ש. ואם איתא לדורש הספרי דאזכרה השמר בנגע הארע זכור וגו' צאח לזנות על זכירת מעשה מרים שנעשה בצרעת על סיפור לשון הרע, א"כ למה הולך הש"ס להביא ראיה מודרי קבלה דכל המספר לה"ר נגעים צאים עליו, הלא יש לנו פסוק מפורש בתורה השמר בנגע הארע זכור את אשר עשה ה' חלקך למרים, וע"כ לומר דהש"ס דינן ס"ל דאין אזכרה זו מלאת עשה, הלא שבא תורה לחזק ולזרז הענין להזכיר מעשה מרים. ובאמת לא נשמע מעונשם של מרים איסור סיפור לשון הרע, דהנה זה לשון הרמב"ם ז"ל שם, וזה דרך ישיבת הללים הרשעים בתחלה מרצין בדברי הבאי וכו', ומתוך כך צאים לספר בגנות האדוקים וכו', ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנציזים ולחזק דופי בדבריהם וכו', ומתוך כך צאים לדבר באלוקים וכופרים בעיקר וכו', עכ"ל. הרי שמונה והולך ממשל למעלה מנהגן הרע של הללים שפותחים לדבר בדברי הבאי, ומה שמכסים לספר בגנות האדוקים, וכשתרגלו בזה יבואו לדבר סרה בנציזי ה'. נמצא דהדיבור והעלת דופי בנציזי ה' הוא חומר וגרוע יותר מסיפור לה"ר צמחם בני אדם, וא"כ אכתי לא שמענו ממעשה מרים שדברה באחיה דאון הכניזים משרע"ה שיכיה במדבר לה"ר על סמם בני אדם לוקח בצרעת, הלא שבא תורה להזהיר שיחזונו האדם ויטביל ממה שיראה מה שאירע למרים שנעשה בעונש חמור כ"כ שאין הקב"ה וחתן אלא ענוש ועיניו על כל דבר פשע, ומכך ידע להזהר מעון שהוא מעין עון זה, דהיינו מסיפור לה"ר על כל אדם שהוא שומר תורה ומלאת ומלאמין בהקב"ה,

שאסור לספר עליו לשון הרע, וזאת אם הדבר נחזן לעונש הדור.

ויתכן עוד דס"ל לרמב"ם ז"ל דע"כ ליכא למימר דקרא דזכור את אשר עשה ה' חלקך למרים היא מלאת עשה לזכור צפה, שהרי אם יומע מלה"ר מחמת ירחשו שלא יענש בדרך שנענש מרים, א"כ הוא עושה מיראת הכוש, ואין זה תכלית הענין דהעונש מחמת יראה כיו שלא לשמה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (צפ"י מהל' תשובה) דאין עובדים את ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והגסים והקטנים שמחזקין אותם לעבוד מיראה עד שתרצה דעתן ויעזבו מאהבה. וא"כ מה שהזכיר תורה השמר בנגע הארע זכור את אשר עשה ה' חלקך למרים אין זה תכלית הענין, ולא יתכן לכלול דבר זה בכלל המלואות, שאין זה רק מצוה והתחלה לעבודת הש"י, ודעתה להענין שפיר דמי למעבד מיראת הכוש, ומתוך שלא לשמה יצא לשמה, כשתרצה דעתו וימנע מסיפור לה"ר מחמת אהבה הצו"מ. ובזה נתבארר על נכון שיטת הרמב"ם ז"ל בענין דס"ל דמקרא זה עיקרו להזהרונות נאמר, והוא פתח השער לצאים להעביר שיזכרו ויזהרו מחמת חמור זה.

ובאמת כך קרא יש ללמוד ממנו כמה ענינים שאפשר להבחין בהם ולקחת מוסר, חדא מכאן נשמע לתחיית המתים מן התורה, ושמו שנבחר לעיל בארובה דילפין ליה בקל וחומר שמקורו מהאי קרא. ועוד יש ללמוד ממשל מרים גודל השכר השמור לאדוקים, ודעתן בסודת (דף ט' ע"ב) וכן לענין העובד מרים המהינה למשה שעה אחת לפיכך נתעבדו לה ישראל ז' ימים במדבר. ובתרגום וינתן כאן איתא חז"ל אע"ג דאחתיבת מרים נביאתה למנאי בצרעת בעלמא בדק חולפן סגי אית לכו לעלמא דחתי לאדוקיא ולעטרי פקודי אורייתא (שכר הרבה יש לאדוקים) לפום דאחיעזר מרים נביאתה שעתא זעירא למידוע מה הוא בסופיה דמשה צהבוא זכותא הוו כל ישראל שיתין כרוון וכו' וענין יקרא ומשכנא וצירא לא זיישין ולא נעלין עז זמן דאחסיאת מרים נביאתה, עכ"ל. הרי דמ"ז ישנה נחמה והתחזקות לישראל בראותם כמה שכר נפון לאורביו ולשומרי מצוותיו.

וזה שרמו הכתוב זכור את אשר עשה ה' חלקך למרים בדרך צאתכם ממרים, סמם ולא פירש

עכ"ד הכן טוב. ועפ"י מנאורים דברי רש"י ז"ל דהובש כשם שביד משה כבוד בהקמת המשכן כי עשרת הכבודים הולמחו, ותכן דלף דעתו של אהרן כך היתה כדעתו של משה, דאין הוא ראו לאותה אילנותא אלא משרע"ה דעדיף מייא, ולפיכך היה בזה וירא לגשת, בהעריך עמנו מלוכש בגשם לעומת משה הנושלל מגשם ופרוש, וא"ל משה למד אתה בזה, "לך" ר"ל בעבור דבר זה עמנו שאתה בזה ממנו, ודיינו שאתה מלוכש בגשמיות, בעבור זה, ונבחרת", עכ"ד רש"י ז"ל.

*

ועפ"י זה פירש הוא ז"ל צ"י תורה המדרש כ"ל בשאמר הקב"ה למשה ואהרן הקרב אליך את אהרן אחריך הרע למשה וכו', ותו"ד עפ"י צ"י עיר ציינת לפרש הכבוד בדברי כימים (א"י פ"ג) ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבע הלוי, פירוש משום דמשה היה איש האלקים חין כבוד כלפי מעלה לכהנים בניו בגשמיים אחריו, לכך אף על פי דמשה בכה גדול בזה, בניו יקראו על שבע הלוי, ואינם מתייחסים אחריו. ח"ו המדרש בשאמר לו הקב"ה ואהרן הקרב אליך את אהרן הרע ציינו מדוע חביב הכבוד לאהרן ואדרשו עד עולם, ואילו בניו של משה יתייחסו על שבע הלוי, והשיבו הקב"ה חורב שלי היתה ונתתיה לך, ולא לאחר, וכוונתו משום שאתה איש האלקים, ומשום כך גופא לא יאות שיתייחסו בניך אחריו ויזהר מתקדרי דעתו.

עוד זאת נקדים הו' דאיתא בגמרא צ"ל מנעול (דף פ"ו ע"ג) א"ר תנאים דר חנינאי לעולם אל יצא אדם מן המנעול שבו משה עלה למרום ולא חבל להם ומלאכי השרת ירדו למטה ואכלו להם. והקשו המפרשים מה ראוה י"ש ממשה רבינו ע"ה שעלה לשמים ולא חבל להם, דלמא משום דלמעלה אין אכילה ושחיה בהכרח לא חבל, דלא היה לו מה לאכול, ומנ"ל דעשה כן כדי שלא יצא מן המנעול (ועי' ציינו יעקב שם) והתח"ם ז"ל"ה כח דהרואה ממשרע"ה הוא דאחרי שברר היה בבר ג"פ מ' יום צוודא שיהיה גופו זך מחוק מופשט מכל גשמיות, ולא היה לו צורך עוד באכילה ושחיה, וא"כ מדוע צירידו מן הכר שבו חבל ואחיה כאלה האדם, הכי צוודא היה יכול להסתפק בלא אכילה ושחיה אלא וודאי עשה כן כדי שלא יצא מן המנעול.

מה ששם לה, לרמוז בזה דלא צללד על העולם הוא מזהר לזכור, אלא כל מה ששם למרים והיוו אף הכבוד הגדול ששם למרים שהמתינו עליה ששים רבוא ועני הכבוד והמשכן, ולהגדיל הכבודא הודיע הכבוד שדבר זה היה, "בדרך בלתי חסד מנארים" כשיזו כל ישראל מוכנים ועומדים לעלות לארץ ישראל מיד, ואע"פ כן נחשבו בעבור אותה הצדיקה שבעת ימים.

ותרבר מרים ואהרן במשה. במדרש רבה (פ' תלף פ"י י"א הובא צילקוט ראובני צ"י ז') כיון שידע משה שאף אהרן דבר החמיל לוה (תהלים מ"א) גם איש שלומי אשר בעמתי צו אוכל לחמו הגדיל עלי עקב. מהו גם איש שלומי זה אהרן ששמים שלום עלי וכו', אשר בעמתי צו ששם שער את מלאך המות וכו', אוכל לחמו אלו כ"ד מתנות כהונה שאוכל מן ישראל, ואחר כל השבח הזה הגדיל עלי עקב, עכ"ד המדרש. וצריך ציורו להבין שייכות שמים אלו לכהן, שבעבורם התחנן משה על אהרן שדבר עליו.

ונראה בהקדם מ"ש ק"ו ז"ל"ה ציטתה משה פ' שמיני לצאר פירש"י ז"ל שיהיה אהרן בזה וירא לגשת וא"ל משה למד אתה בזה לכך נבחרת, עפ"י הכן טוב פ' תורה על המד"ר בשאמר לו הקב"ה למשה ואהרן הקרב אליך את אהרן אחריך הרע למשה, א"ל הקב"ה חורב שלי היתה ונתתיה לך. ותוכן הדברים שהרע למשה מה שצחר אהרן לשרת בקדש להיות כהן גדול, שיהיה כבוד כי לו נאח להיות כהן גדול, וכן כי קדוש הוא לאלקיו ופירש מן האש, וכוהן דומה למלאך ב' צבאות, והשיבו הקב"ה דמחלתו עמם עמנו שנתנו חורב לישראל ולא למלאכים, מכח שעתה כלום יאמר י"ש ציינים וכו', דאין במלאכים שום ענין אנושי ולא יתגבר בהם ה"ה"ר, ואין בידם לקיים חלקי התורה הכלולים בדברים גשמיים, והם מושגלים מגשמיות, ולפיכך לא נתן הקב"ה הודו על השמים, אלא הנחילה לבני ישראל.

ומהר"א טעמא גופא נבחר אהרן לכהן לה' ולא משה, כי משה היה בחיית מלאך מושלל מהגשם ויותר מתרבה כבוד שמים ע"י ששודר מי שהוא צעל גשם,

הגשמי הנתון להתחברות זו כ"ל, ולפיכך היה אהרן ראוי ומסוגל להיות כהן גדול.

ומזה הטעם עלמו פירש משרע"ה מן האשה, שהיה מושגל לגמרי מן הכשיות ומופשט מן הבשמות. וזהו שהשיב הקב"ה לא כן עבדי משה בכל ביתו ולחם הוא פה אל פה אדבר ב' צמראל ולא צחידות, שהיה דבוק כ"כ בקב"ה ומופשט מכל נד גשמי עד שלא יתכן לדמות עצמו אליו, ואין שחר לענשם הרק אך צמח דבר ה' הוא גם בנו דבר, כי משונה ונפרד הוא ענין נבואתו של משרע"ה משאר הנביאים, ולא יתכן לדמותם ולהקיש מנבואתם לנבואתו של משה, שהיה דבוק כ"כ בחי העולמים עד שלא היה שייך אלא ענין גשמי כלל.

היוצא לו מה כי מה שנבחר אהרן לשרת בקדש ולהיות עומד ומשמש בכהונה גדולה ונטל לחלקו כ"ד מתנות טעמו משום שאלו עדיין היה שייך ענין גשמי, שלא היה מופשט מן הבשמות לגמרי, לפיכך היה יכול לעשות התקשרות בין ישראל לאצבעים שבשמים צמאנשות הכ"ד מתנות שהם הקרצנות ושאר מתנות תרומה וכו', משא"כ משרע"ה שהיה מופשט מגשמות ומושגל מצחיותו זו, וא"כ מה שלא נבחר משרע"ה לשמש בכהונה גדולה חד טעמא יש לו עם מה שפירש מן האשה.

ועל כך היה משרע"ה מתאזן כשמשע שהיה אהרן מדבר עליו על שפירש מן האשה אמר "גם איש שלומי" זה אהרן שמים שלום וכו', אוכל לחמי שאוכל כ"ד מתנות מישראל, כלומר מהאי טעמא גופא שנבחר אהרן להיות משיב שלום ע"י שהוא אוכל כ"ד מתנות מישראל, ומשיב שלום ועושה התחברות ובהקשרות בין ישראל לאצבעים שבשמים, היה לו ללמוד ממה שנבחר לכהונה גדולה ולא אני כי מדריגתו למעלה ממדרגתו, שאני מופשט מגשמי ולא שייך אצלי ענין אכילה גשמית לעשות התחברות, וא"כ היה לו ללמוד מכך כי מופשט אני מגשמות ולפיכך פירשתי מן האשה, וזה הטעם ש"הכדיל עלי עקב", כלומר שהוא גדול ממני בסוף, היינו צמח הדורות היוצאים ממנו, שהם יורשים גדולתו ומתייחסים אחריו, משרע"ה בניו יקראו על שבע הלוי ולא

ואפשר לבאר בדרך זה מה שמצינו בקרצנות וכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, דלא סגי באכילה מצח שכולו רוחני ואין לו קשר ושייכות עם הבעלים, אלא צמאנשות אכילה הכהנים שהוא גם ענין גשמי יש להם התקשרות עם בני ישראל, ויעלו גם חלק בבעלים. וע"ד ש"י ז"ה"כ צייננו לב פ' שלח עה"פ וזהו צמאנשות מלחם הארץ וגו' מראשית ערסותיהם תחנו לה' תרומה, עפ"י ד"ק"י הי"מ צעם שניתן לכהנים קרוי תרומה, כי בכל מאכל יש נילאות הקדושה ולא כל אדם יכול להעלותם באכילתו, על כן לוי ה' להפריש תרומה ותלה שבחך הניחן יתעטף בזה, עכ"ד הי"מ. ואני אוסיף חבולן כי ע"י שהכהנים ירימו המוצר והראשית שבו למעלה כולה בחר ריבא גרירא ונקל לבעלים להעלות גם הנשאר לשרשו באכילתם, ונשם כי ע"י מלח הפרשה ותחנה לכהנים שורה רוח קדושה על הדבר ההוא, והוא מסייע ותומך ביד הבעלים לאכלו לשם שמים. וז"ש וזהו צמאנשות מלחם הארץ תרימו תרומה לה' הם הכה"ק, ושלא תאמר לאו כל מוחא סביל דא, לאתא אמר מראשית ערסותיהם תחנו לה' תרומה, זה יכיה לעזר ולהועיל להרים הנשאר לה', עכ"ד.

וזה יהיה ביאור אומרו ז"ל (תורת כהנים פ' ויקרא) שלמים שיש בהן שלום למצח לכהנים ולבעלים, כי צמאנשות אכילה הכהנים הם מעלים גם את אכילת הבעלים, וזהו יש התקשרות ובהתחברות בין ישראל לאצבעים שבשמים, וצלאו אכילה כהנים לא סגי, ולא יתכן התקשרות בין אכילת הדיוט שהוא גשמי לאכילה מצח שכולו רוחני, אמנם הכהנים בקדושת עבודתם ע"י אכילתם נבחר הוצח בקדושה וצמאנשות יעשו התקשרות בין אכילה הגשמית של הבעלים לאכילה רוחנית של מצח.

ובזה מובן ביתר ביאור מה שלא נבחר משרע"ה לשמש בכהונה גדולה, כי ל"ד שהיה מופשט כולו מגשמות וגם מאכלו היה כולו רוחני, וכנ"ל שמדבר ב"כ כשעלה למרום עד שלא אכל לאחר מכן אלא ב"י שלא לשנות ממנהג המקום, וא"כ כל אכילתו אינה אלא דוגמת אכילת מצח שכולו רוחנית, ולא יתכן שיהיה הוא המקשר בין ישראל לאצבעים שבשמים צמאנשות עבודה הכהונה, שהרי יחסר עצמותו חלק

יעו"ש צאורך. ולפי זה נמצא שאלל הכדיקים יתכן אשר יצאו עליו עונשין או יסורין ממחמת חטא קל, שלפי קלות החטא יראה בעונש חמור מאד, וצחמת אין בעונש צא כפיצת החטא, אלא שפיצת הכפ"ה להביא עליו חטא, מכיון שכן עלה במחשבת לפניו להביא על הכדיק אותו עונש לאחיו סיבה בגלויה לפניו ית"ש.

והנה צמד"ר פרשת שלח (הוצא צר"י ז"ל) איתא למח נסמכה פ' מרגלים לפי מרים לפי שלקחה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, ע"כ. מצוהר מה כי מעשה מרים הי' ראוי להיות מוסר השכל לישראל ללל יבטלו צבואות דבה, ולעשם זה סמך הכתוב צ' פרשיות הללו להודיע עשם שנעשו המרגלים בעונש מר כזה על שהוציאו דבה, לפי שקדמו לראות שלקחה מרים על עסקי דבה ואעפ"כ לא לקחו מוסר. ולפי זה יתכן כי ללד שחפץ הי' ככה שתהי' מרים הכדיקת מוסר השכל לכלל ישראל שלא יחטאו צבואות דבה, על כן ענש אותה צרעת שהוא עונש בגוף החמור, אף שלפי חטאה לא הי' מן הדיון להעניש אלא בעונש ממון, דאילו היתה נענשת בדבר שצממון בלבד וודאי היתה הכדיקת הזו מפשפשת צממנה ומחחרעת על עוונה ומחנקת אותו הפגם בתשובה, ולא הי' נודע הדבר ומחפרסם בין הצריות, על כן לקחה צרעת, שהוא דבר הנודע ונגלה לרבים כדי שצממנה יראו ויחזקו מוסר.

ועפ"י זה נצא אל הביאור, דהנה איתא בסנהדרין (דף ז' ע"ב) שאלו רומיים אח רבי יהושע בן חנינא מנין שהקצ"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אל תריוויו מן המקרה הזה (דברים פ"א) ויחמה הי' אל משה הכן שוכב עם אצותיך וקם העם הזה וזה (והכי קמפרש ליה הכן שוכב עם אצותיך וקם הנה אחת מת ושובצ והנה אחת קם לחתי לעת"ל), וחזרו והקפאו לו ודלמא וקם העם הזה וזה (שמא תיבת וקם נמשכת אשלפניה ולא לאחריה ומיחיה ידעינן תחב"מ מוכבא) אמר להו נקטו מיחא פלגא בדיחוי דיודע מה שעתיד להיות, ע"כ. וכבר נקטו התנאים צמה שהשיבן נקטו מיחא פלגא

יירשו גדולתו, וכנ"ל צעיר צנימין, מטעם שהוא היה איש האלקים, ולא יאות הדבר שירשו בניו גדולתו, וא"כ מכל זה היה לו לאהרן להצבונ גדולה מדריגת משרע"ה, ומדוע לא נחיראו לדבר צו.

*

במד"ש פליאה (הוצא ציטמת משה פרשה זו) הרואה לדעת תחיות המתים מן החורה יראה והנה מרים מלורעת כשלג, ע"כ. והוא חמור כילד שמיטין ממקרה זה תחיות המתים. גם יל"ד בלשון המד"ש, "יראה" והנה מרים וכו', דמשמע שאין זה ללמד ממשעותיה דקרא אלא לכשדקדק היעב תראה ותלמוד מכאן תחב"מ.

ונראה שנקדים הראוי להצבונ צמה שלקחה מרים צרעת על שדברה לה"ר צמשרע"ה, דלכאורה לא היתה ראויה לעונש קשה כ"כ לפי סדר העונשין שהקצ"ה מנהיג צהם עולמו, שהרי כללל אית לן אין צעל הרחמים פוגע צנפשות תחלה, כדאיתא צמד"ר פ' תזריע (פ"ז ד') ר' הונא צס"ר ר"י צ"א צש"ר לוי אין צעל הרחמים פוגע צנפשות תחלה ואף נגעים הצאים על האדם תחלה הן צאים צציתו חור צו וכו' ואם לאו צאים על צגדיו וכו' ואם לאו הן צאים על גופו, ע"כ. ומדוע איפוא שינה הקצ"ה את הסדר צבי מרים להעניש בעונש בגוף תחלה, ומה גם דלרעת כמיתה נחשבת כדאיתא צגדרים (דף ז' ע"ב) דמני מלורע צכלל ארצעה שחשונין כמתים.

אכן הנה מצוהר צכמה מקומות צדצריהם ז"ל כי יש אשר יתפוזר הי' להביא יסורין או עונש מיתה על צדיק לסבה נדעת לידוע תעלומות, אך לא יתכן להענישו אם אין צידו נדוד חטא, על כן הקצ"ה צממין לו איח חטא קל, כדי שדרך שם תחלה מדכ"ד מקום לשלוע, ויציא הי' את בעונש או היתה שחשצ להביא עליו מקדמת דנא (ע"י צאור החיים הק' ר"פ אחריו). והכי אי' בתחומא פ' וישצ עה"פ ויוסף הורד מלרימה, הכ"ד להו חזו מפעלות אי' נורא עלילה על צני אדם, שהקצ"ה מציא עלילה על הכדיקים כדי לצעל את אשר עלה במחשבת תחלה לפניו,

משום שצפה שעתידין מרגלים להביא דבת הארץ רעה. ומדילפינן מנעשה מרים שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות, לא ניתח לן לפרש הכתוב דקאי אלפניו וקם העם הזה וזכה, דדבר זה כבר שמענו מנעשה מרים, ומסתברא שכתוב מדרש לאחריו הכן שוכב וגו' וקם וילפינן לתחיית המתים מן התורה.

וזה ציבור המדרש הרוצה לדעת תחיית המתים מן התורה יראה והנה מרים מלועזת כשגל. דקשה מדוע לא נעשה צרעת, אלא חין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, אלא וודאי כדי שיראו המרגלים ויקחו מוסר הרי שהקב"ה יודע עתידות, ואייתר הכתוב הכן שוכב וגו' וקם לתח"מ, והבן.

*

עוד יאמר לבאר הפליאה הרוצה לדעת תחיית המתים מן התורה יראה והנה מרים מלועזת כשגל. בהקדם מ"ש ק"ז זל"ה צייטט לב פ' שלח להקשות על מה שפירש"י ז"ל למה נסמכה פ' מרגלים לפי מרים לפי שלקחה על עסקי דבה וכו' ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר. וז"ל, שמעתי ממחל"ה פירשו דלכאורה מה ענין זה לזה שמרים דברה על מוצר הילורים איש חי נעלב ומתבייש, וכס דברו על הארץ שהוא דומם ואין כאן נעלב וכו', ועיי"ש מה שחידן בזה. ואפ"ל צו"א עפ"י מה שהארכנו להלן בפי' שלח בענין טעות המרגלים, שוביאו דבה על הארץ לומר כי אין ישראל ראויים לעלות ולרשת אותה מחמת גודל קדושת הארץ, שאין הם ראויים אליה. והנה דבר זה מצויר בסתמדין פ' חלק דאיכא מ"ד דילוף תח"מ מן התורה מדכתיב הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם, לכם לא נאמר אלא לכם מכאן לתח"מ מן התורה. מצויר מה כי הקב"ה הצטוו לאבותינו אברהם יצחק ויעקב האבות הקדושים שהם צעמם יעלו וירשו את הארץ, כשיקומו לתחיה ותנתן הארץ להם.

והנה יודע מדבריהם ז"ל דלילולא חטאו ישראל במרגלים היו זוכים מיד אל החיוקן השלם, והיתה יתח"מ מגעת בימיכה, והי' הקב"ה מקיים

צדיקו, האם צדיק פלגא לא הוה צדיק להשיב ולהביא להם ראה וכוחה מן התורה על שאלתם.

אכן מראה בכוונת הגמרא, דהנה קושייתם היתה מנלן דהאי וקם חזר אלאחריו וקרינן ציה הכן שוכב וגו' וקם, דלמא וקם נמשך לפניו וקם העם הזה וזכה. ובאמת מקרא זה הוא חד מהכך ה' מקראות שאין להם הכרה, כדאייתא בגמרא (יומא כ"ב ע"א), אך אם מלאנו גילוי ממקו"א צחורה כלפי הדין הדבר נועה, אם התיבה שלנו מסופקים זה נמשכת לפניו או לאחריה, מסתברא להעמיד הכתוב כפי המשמעות שנמלינו למדים ממקום אחר, דלא ניתח לן להעמיד הדבר בספק אם יש צדיקו גילוי מן הכתובים כיצד לפרשו (ועי' בתוס' ד"מ דף ס"א ד"ה קרי ציה). והנה מקרא זה אין לו הכרה והספק הוא אם תיבת וקם נמשכת לאחריה הכן שוכב עם אבותיה וקם, שאז נשמע ממנו שהקב"ה מחיה מתים, או היא נמשכת לפניו וקם העם הזה וזכה ואז נשמע ממנו שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות. אמנם אם כבר למדנו ממקו"א שהקב"ה יודע עתידות, ניתח לן עפי' לדרוש הפסוק אלאחריו, הכן שוכב וגו' וקם, ונילף מיניה תחיית המתים מלבשאר הדבר בספק ולומר דאין לו הכרה. דהכי מסתברא דמאחר דגילוי לן קרא בדוכתא אחרינא שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות, איח לן למילף מכך קרא תח"מ, דכיון שהכתוב אין לו הכרה ועל כרחך חזא מינייהו שמעינ מיניה או תח"מ או שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות ומקרא אחרינא שמעינ שהקב"ה יודע עתידות, מסתברא לאוקמי קרא דאשמעינ תחיית המתים שהוא מלחא חדתא, מלבשאר הכתוב צלי ככר.

וזהו שהשיב להם ריב"ז דאי אמרת דהי' וקם קאי אלפניו וקם העם הזה וזכה, נמלא דקטעת מיהא פלגא בידך שהקב"ה יודע עתידות, ודבר זה כבר שמענו מנעשה מרים, שענה אותה הקב"ה צרעת כדי שיראו ישראל ויקחו מוסר שלא להכשל בהולאת דבה על הארץ, הרי שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות, על כן הלקה את מרים בעונם הגוף, אף שלא היתה ראויה לכך דאין צל הרחמים פוגע בנפשות תחלה,

וזה ביאור המד"פ הרו"ח לדעת תה"מ מן התורה יראה והנה מרים מזרעת כש"ג, דהנה לפי"מ שכתבנו לעיל לא היתה מרים ראוייה ללקות זרעת על חטאה, דכללל חית לן דאין צעל הרחמים פוגע בצפנות תחלה, אלא שע"כ לקחה ביסורי הגוף תחלה כדי שיראו המרגלים ויקחו מוסר שלא להו"ח דבה על הארץ. ולכאורה מה ראי' ממרים, הלא היא דברה על חי נעלב ומחזי"ש, ומנא תימרא דאף על הארץ שהיא דומם אסור לדבר לה"ר, וע"כ שאף הם דברו סרה על כלל ישראל וצראשם אבותינו הקדושים אצרכם יחזק ויעקב, שאין הם ראויים ח"ו לרשת את הארץ. וא"כ הי' להם לקחה מוסר ממרים שאין לדבר ח"ו סרה על אבותינו הקדושים, ואעפ"כ רשעים הללו לא לקחו מוסר. וז"ש הפלי"ח דממעשה מרים שלקחה זרעת כדי להורות מוסר למרגלים שלא להו"ח דבה על הארץ למדנו תה"מ מה"ת, שעתידין האבות הקדושים לקום לתחיה ולרשת את הארץ, והבן.

מיד הצטחתו אשר נשבע לאבותינו לתת להם צעמם את הארץ, אלא שגרם החטא ונגזר עליהם למות צמדבר, ולא זכו אל התיקון השלם, ולא נחזיקימה הצעמה זו מיד לחלחל, אלא עתידה היא להתקיים לעת"ל, שיקומו האבות הקדושים לתחייה ויעלו ויירשו את הארץ כאשר נשבע ה' להם.

ולפי"ז נמצא דכאשר הו"ח המרגלים דבתם רעה שאין ישראל ראויים לרשת את הארץ, לא על ישראל שצותו הדור צלצד דברו סרה, אלא אף את האבות הקדושים כללו צדבה זו, שהרי זה כאילו היו אומרים שח"ו אין האבות הקדושים ראויים לרשת את הארץ. שהרי אילו היו זוכים ישראל צאותה שעה לעלות לארץ, היו האבות הקדושים קמים לתחיה ולהם היתה הארץ נתנת, ואעפ"כ הו"ח המרגלים דבתם רעה. וכלפי דברי נרגן אלו שנאמרו ע"י המרגלים שפיר היו יכולים ללמוד ממשרע"ה שלקחה מרים על שדברה עליו לה"ר, שהרי אף הם הו"ח דבה על חי מרגיש נעלב ומחזי"ש, הלא המה כלל ישראל צראשם אבותינו הקדושים אצרכם יחזק ויעקב.

ש ל ח

ענקים וגו'. והרמב"ן ז"ל ביאר כי חטאם היה במלח אפס שהוא מורה על דבר אפס ונמנע מן האדם שאי אפשר בשום ענין וכו', עבד"ק. אכן גם כזה אחת לא הונח לנו, דלפי"ז מה שסיפרו המרגלים מגבורת יושיי הארץ ומחזק הערים לא היה צדק חטא, אלא שחטאם היה במה שהוסיפו לומר כי לא יתכן שיוכלו ישראל לנצחם בדרך הטבע, וא"כ נמאז דכל חטאם היה מה שהטילו ספק בצמיחת נבואת משרע"ה,

שהבטיחו כי הקב"ה עתיד להנחיל את הארץ, וזה חיובם דא"כ לא שייך חטאם לענין השליחות שצאו מחור הארץ כלל, דדבר זה שהיו הבטעיים עם גדול ורם בני ענקים כבר היה נודע לכלל ישראל מאז ומקדם, שהיה שמעם בולק מסוף העולם ועד סופו, כאשר העיד משרע"ה אשר אחת ידעת ואחד שמעת אשר מי יתוילצ לפני בני ענק, ולא מכה דברי המרגלים נחוודע להם דבר זה, ומה שייך דבר זה לענין הריגול שריגלו את הארץ, הלא דבר בפני עצמו הוא שפקפקו בדברי משרע"ה אשר דבר אליהם בשם ה' כי אין להם להתיירא מפניהם כלל, ועוד מה מקום היה לחשוד שימרדו עומם את כל עדת ישראל, היתכן שכל ישראל אשר עמדו במעמד הנבחר והיו קדושים וטהורים כמלאכי השרת יהיו מסתפקים בצנזרות משרע"ה, אשר זהו מעיקרי האמונה להאמין בצמיחת אומן שנבואת משרע"ה היתה אמיתית, ומה גם שהבטיחו הקב"ה על כך וגם כך יאמינו לעולם, ואחרי חורבן היתה עלולה לנאח מדברי המרגלים שהטילו ספק בצנזרות משרע"ה, אחרי שהיו כל ישראל מאמינים בדבריו ואומה חזקה כיחד שלא תמוע.

ד) רש"י ז"ל כתב וז"ל לפי שצאו ישראל ואמרו גלוהם אנשים לפנינו וכו' ומשם נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא עוצה וכו' חייבים שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא

יידבר ה' אל משה לאמר שלח לך אנשים ויחקרו את ארץ כנען וגו'. פירש"י ז"ל. שלח לך, לדעתך, אני חייני מזה לך את תרצה שלח וכו'. והקושיא ידועה דלהלן כתיב וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', הרי שניווכו הקב"ה על השליחות. ורש"י ז"ל נשמר מזה ופירש על פי ה' צרעותו שלא עובד על ידו, וז"צ דפשטיה דקרא לאו הכי משמע.

ז) ובמדבר (פט"ז ה') איתא וז"ל, ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו עד שנמלך בהקב"ה על כל אחד פלוני משבט פלוני ואמר לו ראוויים הם וכו' שנאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', ע"כ. ובאמת כל הענין הוא פלאי מאד, מאחר שהיו המרגלים נשיאי ישראל לדיקים קדושי עליון שהעיד עליהם הקב"ה כי ראוויים הם לאותה אינטלגנציה כיחד מהפכו צדק אחת מן ההיפוך אל ההיפוך ועשו כל הוצה וגרמו לכל אותו הדור שילק. וידוע מה דאיתא בזו"ק דבאמת היו לדיקים אלא שלפני מראש שעתידין הם לדרת מגדולתם כשיבטחו ישראל לארץ, לפיכך הוציאו דבת הארץ רעה, אמנם גם זה תמוע לגמר שהפכו כ"כ בצבור נגיעה זו, למרוד במשרע"ה ולהמריד כל ישראל עליו, כדי שיוכלו להשאר בנשיאותם.

ג) ובגוף הדבר ראוי להתבונן מה היה חטאם של המרגלים, וכמו שחמה הרמב"ן ז"ל, הרי לא סיפרו אלא מה שראו עיניהם מגדול הפירות וחזק הערים וגבורת העם היושב עליה, ועל מנת כן שלחם משרע"ה, ומה שפסע ומה חטאםם את צאו והביאו את האמת ולא כיחד דבר, וכי על מנת שיעידו שקר שלח אותם. ונאמר שאף משרע"ה בטלמו אמר לישראל כדברים האלה ככתוב צפי דברים שמע ישראל אחרי עובר היום את הירדן לנא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך ערים גדולות ונצורות בשמים עם גדול ורם בני

יירשוק. לריך להבין הלל כמה חמאים חמאו ישראל ודיברו לפניו ית"ש דברים שלא בהוגן, ואעפ"כ הניח להם הקב"ה מקום לחזור בתשובה, ומדוע מיד כאשר שאלו שלא בהוגן נשלחה אנשים לפניו תרה אפו בהם ונתן להם מקום לעשות כדי שיכשלו. גם לריך להבין ה' חייבה שאני נותן להם מקום לעשות שהוא ענין שבושה, מדוע נקט האי לישנא.

(ה) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, פירש"י ז"ל החפלה עליו ירה וישועך מעלת מרגלים. וקשה שאם חפלה מועלת בזה להנלל מעלת היותו ר"כ מדוע החפלה רק על יהושע, ולא החפלה על כלל, אלא הולך להשתטח על קברי אבות ולבקש רחמים על עמנו שלא יכשל בעצמם. וכן קשה מדוע לא ביקש משרע"ה על כולם שלא יכשלו בעזה רעה, מאחר לחזקן דלמאסא מהניא הוב ליה לאפשי רחמי אולי חושיל חפלתו.

(ו) בקהלת רבה (פ"א י"ג) עה"פ ונתתו את לבי לדרוש ולחור בחכמה תור לחכמה חורא לחכמה המד"א שלא לך אנשים ויחורו את ארץ כנען וכו', ע"כ. וראוי להבין שייכות הכ קרא לחור בחכמה למאכ"כ ויחורו את ארץ כנען, דלמאורא חיים ענין זה לזה כלל, ואין בחינתם שוב, ומה שייכו להדרי.

(ז) בסוף הפרשה, ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אחס זונים אחריהם. בגמרא ברכות (דף י"ב ע"ב) ולא תחורו אחרי לבבכם זה מנינות ובה"א חמר נבל בלבו אין אלקים, ואחרי עיניכם זה זנות שנאמר אותה קח לי כי היא ישרה צעוני, אשר אחס זונים אחריהם זה ע"ז שנאמר ויזנו אחרי הבעלים. ופירש"י ז"ל אחרי לבבכם זה מנינות, אותם הכופרים טעמי החורא למדרש טעות וחלול.

ולכאורה לריך ציאר דדברי רש"י ז"ל מנא ליה לפרש דמנינות האמור כאן היינו הכופרים דברי אלקים חיים למדרש טעות, ולמא פירושו מנינות כפשוטה, דהיינו הכופרים צעיקר, וכך קרא דמיימי ראיח מנינה ויכח דכתיב חמר נבל בלבו אין אלקים, הכי דמייירי בכופר במציאות הבורא, ומה הכריחו לרש"י ז"ל לפרש אזהרה ולא תחורו אחרי לבבכם זו מנינות דקאי על הכופרים דברי אלקים חיים למדרש

טעות, דזהו סוג אחר, ואינו בגדר הפסוק חמר נבל בלבו אין אלקים, ומדוע לא נוחא ליה כפשוטה דקאי על כופרים צעיקר. ואף דמנינות זה של הכופרים טעמי תורה למדרש טעות גרע בלחמא מנחות מנינים הכופרים לגמרי, שכרי הכופרים במציאות לא יתכן שיהיו מעמידים דבריהם בחזק"ק, משא"כ אלו המכפכים דברי אלקים חיים ומנינים דרכיהם העקלקלות בחזרה, וסיפס שאומרים אין אלקים, אך מ"מ מנא ליה לפרש דברי הגמרא על מנינים כללה, אחרי שבגמרא איחא סתמא אחרי לבבכם זו מנינות, ומיימי ראי' מדרכיה חמר נבל בלבו אין אלקים דמייירי בכופרים במציאות הבורא יתעלה.

ובבשרם נצא לציאר ענין המרגלים וכל הדקדוקים בפרשה נקדים לצייר הכ ברייתא בפרק הכי קורא ולא תחורו אחרי לבבכם זה מנינות, ומה שדחקו לרש"י ז"ל לפרשו על הכופרים דברי אלקים חיים למדרש טעות, ודרך שם נפנה לצייר ענין טעותם של המרגלים, וחפלתו של משרע"ה על יהושע בפרעות ושאר הדקדוקים.

ויתבאר דהנה מנינו בדברי חז"ל בכ"מ דחילוק ים בין היתב דכתיב לבבכם להיבא דכתיב לבבכם, דכתיב לבבכם מדרש בכ"מ על צ' היתב יר טוב ויתב הרע, ותיב לבבכם מורה על יר אחד, ובהא דתיקן בברכות (דף י"ד ע"א) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני בל"ע ויבא"ר. ומנינו צ"י וירא דכתיב וסעדו לבבכם ופירש"י ז"ל (והוא ממד"ר שם) לבבכם אין כתיב כאן אלא לבבכם מכאן שאין ויה"ר שולט במלאכים. ולפי זה יש לשאול מאחר דדרשין ולא תחורו אחרי לבבכם זו מנינות מדוע איפוא כתיב לבבכם שהוא כולל וי"ע ויה"ר יחד, הכי לא יתכן שיטעון להזכיר וי"ע שלא יכשל ע"י הול"ע במנינות, והתינוה בקרא הני"ל דכתיב ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ודרשין מנינה בשני ויריך נוחא, דה"פ שריך האדם לזקק גופו עד שיכפוף גם את יתרו הרע לטוב גמור וממנו נקח לעבוד את ה', אבל איפכא חי אפשר שיהי' צורך להזכיר שלא יכשל ע"י יתרו הטוב במחשבות מנינות, הכי"ל יתכן שיכשלו ויב"ע במנינות, דאיטריך קרא להזכיר מה. ובשלמא בשאר עבירות יתכן לומר דאפשר שהאדם מתפתח להשגב על עבירה שהיא דכך היא דרכו של הס"מ להכשיל את

וכו', עבדה"ק. (ועי' מ"ש בזה לעיל פ' ויקהל עי' ש"ט).

והמורם מדבריו דאף שלא יתכן ללוות על האמונה גופא, אצל יתכן להזכיר מן הדברים המציאים להסיר את האמונה, וכמו כן בצכרה גומר בענין אזהרה ולא תחורו אחרי לבבכם זו מינות, דבא הכחוש להזכיר שלא להקרב לדרכים הגורמים לבא למינות, ולהתרחק כמעטוי קשה מן הדרכים המקולקלים הגורמים להשחית את האמונה ולהתפקר ח"ו, ואם מתרחקים מן הדרכים הללו המקולקלים אזי מובטחים אנו שגיהי שלמים באמונתנו כדברי הרמב"ם ז"ל הכ"ל.

והנה הדרכים המציאים לידי מינות רבים ושונים הם, ומן הדרכים הללו היא אם הופכים דברי חלקים חיים ומעקלים נחיצותיה של תורה, על ידי שזורים מלבם פשטים של דופי ומכניסים כל זאת בחוכמ"ק, ובאמצעות כן יתכן להביע לידי כפירה גמורה, באמנם ז"ל (יומא ע"ב ע"ב) לא זכר נעשית לו סס המות. ולא ולמד כמה הזכירו חכמים שלא ללמד תורה לשאינם ראויים, עד שאמרו (חולין דף קל"ג ע"א) א"ר זירא א"ר גל המלמד תורה לתלמיד שאינו הגון כלילי זרק אבן למרקולים. וכתב המהרש"א ז"ל בחידושי אגדות שם הדמיון בזה כי החורג נמשל לאבן יקרה והיאר הרע אשר בתלמיד שאינו הגון הוא יקרה אבן מכשול ואבן מרקולים, ואמר כי הזרק אבן למרקולים אף שאין דעמו רק לבזוין הכה הוא מוסיף כבוד לעבודה זרה כיון דעבודתו בדרך, ונעשה גם אבן הזכר אבן שיקוף לע"ז, כן השווה החורג שהיא אבן יקרה לאינו הגון הכה הוסיף אצני מכשול בו שאינו לומד אלא לתכלית וכונה רעה וכו', עכ"ד המהרש"א ז"ל. מוצא נח כי ע"י לימוד החורג בזווה רעה ניתן להשיג ההפכיות הגמור, דאם לימוד החורג הקדושה כהגון מקדשת ומעבדת נפשו של אדם שכולה אמונה ודביקות, לעומת זאת הלימוד לתלמיד שאינו הגון מוסיפה בו אצני מכשול, כי לפי דרכו הרעה ונחיצתו המעוקלה ימצא בה דרכים הפכיים ונחיצות עקלקלות היפוך האמת, ואחריתה להציא לידי מינות וכפירה.

האדם לדמות על עצירה שהיא מלוא, ובכן עולה צידו להכשילו, והוא צהומה מתהרץ וסובר דמלוא קעבד, בזה ינחא דליתערך לאחזרי גם על י"ט, שברי מכיון שמתפחה וסובר דמלוא צידו הוא נגש לעשותה גם בעזרת ובסיוע יר העוב, שברי השתוקקות בר ישראל למלוא בל לו מחמת יריו הכוב, ואינו נצין כי טעות היא צידו, וא"כ יתכן שיעשה עצירה בלבוש של מלוא ויהיה ההשתוקקות למלוא שהוליד בו יריו הטוב מסייע בעדו ומעורר בקרבו לעשות מעשהו בשלימות, ואח"כ כאשר יתודע לו שעצירה צידו נמלא שחטא בתרתי יריו בזה הו"ע והלכ"ר גם יחד, חמם צמינות לכאורה לא יתכן כזאת, דאך אפשר שהיה מחשבתו למינות ויעשה בך לחשוב דמלוא צידו, ואך יתכן שיואך הכחוש להזכיר באמרו ולא תחורו אחרי לבבכם זו מינות שהיא אזהרה גם על יריו הטוב, אחרמה.

אמנם הנה כל הוויי האמור בתורה וגל תחורו אחרי לבבכם הוא שלא להכרח ולחקור ולחור דרכים המציאים למינות, דעל מינות בעלם אין לורך להזכיר, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל באגרת תימן דכל מי שעמדו רגלי אצותיו על הר סיני הרי הוא מוצטת שתיבה אמונת הצורה והאמונה בצבאות משרע"ה קבועה ומושרשת בלבו ובלב זרעו אחריו עד סוף כל הדורות, כבטחת הצורה וגם בך יאמינו לעולם. ואח"כ זל"ה"ה בחפלה למשה (תהלים פס"ב) כתב לייש מה שהשיגו הראשונים על הרמב"ם ז"ל שמה בספר המלכות מלות אכזי ולא יהיה לך בכלל הכתרי"ג מלות, ואחלקו עליו דאין למנות רק מלות התלויות בלואן האדם ובצחירתו, והאמונה אינה תלויה בלואן, שברי מי שאינו מאמין לא יתכן ללוותו להאמין. וכתב ק"ז זל"ה"ה לייש דבריו הקדושים של הרמב"ם ז"ל, דאף שהאמונה באמת מוכרחת וממם מועצתה בלב אשני ישראל מאז עמדו רגליהם על הר סיני, מ"מ כיון שיש כמה וכמה מתפקדים דניחא להו בהפקירה, ע"כ צדון הם מדברים על לבם להסיר האמונה ומרגילים עצמם עד שפוקרים שורש האמונה מלבם, ודבר זה נחזרר בחוש שיש יכולת בצחירה להסיר האמונה מלבו ומכל וכל, רק שאם אינם מסירים מלבו מלבו צדון הרי הוא מועצתה בלב אשני ישראל

והישרה, וצחרו להם מנהיגים שהיו לדיקים וקדושים, לפיכך היה זה תיוקן לקבל הסכמות, אשר יתנו עידיהן על עיב הספרים ומחצתם, חלל צעור"ר דודר השפל הזה בעיקרם דמשה"ל ובאשר יבואו לנו ח"ל ח"ך יהיו פני הדור, צמנים הללו נחשבים אנשים המשתייכים לכתות הכופרים לראשי הדור וכן הכה שרי המסכמים, וזה גרע מספרי מנינות עלמם, וא"כ ח"ן זה תהיה כלל לחש"ה כ"ן].

ומערתה מצווארים היעצ דברי רש"י ז"ל שפירש ולא תתורו אחרי לצבכם זו מנינות, אותם הכופרים טעמי התורה למדרש טעות ואילול, דרש"י ז"ל הוליד פירוש זה ממה שאמרה תורה ולא תתורו אחרי "לצבכם" ולא כח"ב, "לצבכם", דלכאורה ח"ך יתכן לעשות צמנים ע"י צ' הילרים, כיצד אפשר שיכיר הילר הטוב מסייע צמנים, לזאת ציאר רש"י ז"ל דק"א על אותם הכופרים טעמי התורה למדרש טעות ואילול, ובינו כדאמרינן שאזכרת התורה נאמרה על אותם שעדיין לא באו לירי מנינות, ודעתן ומחשבתם לעובד, מבלי לדעת שהם חרים ומרגלים אחרי דרכי מנינות, ויבוררים להם את הדרך המביאה בסופו של דבר למנינות וכפירה באלקי ישראל. וצוה יתכן שיכיר משותף גם הילר"ט, שהרי טעות זו תתכן ע"י לימוד התורה שלא כהוגן, כשכופין טעמי תורה למדרש ח"ל וטעות, ומכ"ן טעמות זו נובעת מחמת לימוד התורה, יתכן היות גם הילר הטוב משותף בזה כ"ל, ועל כך הזכירה תורה שלא לתור אחרי דרכי עקר בתורה"ק כי כופס להביא לירי מנינות.

ומיירתי הש"ס רח"ה לדבריו דרך קרא לא קא מיירי צמין הכופר בעיקר חלל שצא להזכיר שלא לעשות דרכי עקר בתורה"ק שסופם להביא למנינות, מדכתיב אמר נל בלבו ח"ן חלקים, הרי דהיכא דמיירי קרא בנבל הכופר הכל ואומר ח"ן חלקים שם כתיב "בלבו" ולא נאמר "בלבבו", וכדאמרינן דכופרים בעיקר לא שייך שיכיר משותף גם הילר"ט ככפירה זו, ואין זה חלל ככה הילר"ר בלבד, וע"כ דרך קרא דכתיב ולא תתורו אחרי, "לצבכם" וגו' לא מיירי צמנים האומרים ח"ן חלקים, חלל צמנים הכופרים דברי חלקים חיים למדרש טעות ואילול, דאכתי מעורב בזה

וכך הוא דרכו של ילר הרע, בתחלה הוא מסתיר כוונתו האמתית וצ"א יצוא חלל האדם בעקיפין כאילו לעובד הוא מתכוון, וצוה יולכיה שולל ויפתחו להשמע לו, והוא נמשך אחריו, ולא ידע כי אחריתו עדי חלוד ח"ו, וכמו שפירש האור"ח הקדוש צ"א ראה עה"פ כי יסיתך אח"ך וגו' בספר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים וגו', וזה"ל ודקדק לומר "בסתר" להעיר כי המסית הוא מסתיר עלמנו כי הוא המסית, ומדבר כמדבר דברי אכצב וריעות ומראה טלפים כי לא להרע הוא מתכוון, ואומר לאמר נלכה פ"י לא שאומר בפירוש נלכה נעבדה חלל אומר דברים מסותרים ותכלית דבריו הוא לומר נלכה נעבדה וכו', עכ"ל"ק. ועד"ז יתכן שיכיר האדם נמשך לדרכי מנינות צמין מצ"ן כי מופל הוא צפה אשר עמ"ן לו ילרו הרע, והיינו כאשר הוא לומד תורה שלא כהוגן, ומכ"ך טעמי תורה למדרש טעות ואילול, ובאשר גראה בעל"ל כי כל המינים והאפיקורסים מצוירים לעלמם מן התורה"ק לחיות צדויות ומסולפות, ואף שדכריהם עקר וצ"ב, מ"מ יתכן שימלאו חמנים שימשכו אחרי כזריהם בצמנים מפי המסלפים פסוקים ומאמרי ח"ל אשר משם הולידו דברי המנינות שלהם, ולא ידעו ולא יבינו כי הכל המה ורעות רוח, דשאני מנינות דמשכח וגדול המכשול העלול למנוח מזה.

וכפ"י חשש זה הזכירה תורה ולא תתורו אחרי לצבכם זו מנינות, "לצבכם" דייקא שכולל צ' ויריס הילר הטוב והייר הרע, דעיקרה של הזכירה זו היא שלא יצא האדם לתור אחרי דרכי מנינות שמקורם מדברי תורה המהופכין למדרש טעות ואילול, וטעות זה יתכן שיצא בכחו של ילר הטוב, שהרי מאת הילר"ט נמשך לו זאת שיצא לשמוע וללמוד תורה, וצחיבו עמון ארבו שתחת מוסר של תורה ימשך למנינות ואפיקורסות, דתורה כזו שמקורה ממנינות ואפיקורסים ח"ה חלל מדרש טעות ואילול כדברי רש"י ז"ל ה"ל, וכל הבא אל תוכה יעמא עומאח המנינות.

וידבר הזה אנו נאמר גם לעמ"ן מה שהזכיר מ"ן החתם סופר זל"ה"ה שלא להצט"ב בספר צלי הסכמות, לפי שאלו לאור הרבה ספרי מנינות ואפשר להכשל אם ח"ן וידעין מצט"ב מי יאלו הדברים. חמנים צמנים היה זה תיוקן לפי שהמסכמים היו גדולי ישראל, מאחר שרובו של כלל ישראל הלכו בדרך הטובה

האמת, וכפירש"י ז"ל שביא אזכרה על המהפכין טעמו תורה למדרש לילוי ועשות, וביינו כדאמרן שהחיו לדרוש ולתור בחכמה, אך מאידך גיסא. אנו מזהירין שלא תהיה הדרישה בדרך השקר, כלומר המהפכים דברי אלקים חיים.

ובדרך זו נצא לביאור ענין עשות המרגלים, דהנה יש להבחין בזה, הלא המרגלים היו לדיקים בתחלת הליכתן, כאשר העיד עליהם הכתוב כולם אנשים, ודרשו ז"ל לדיקים. וכיבד נהפכו כמו רגע ונעשו רשעים גמורים, והלא היו שלוחי משרע"ה, ומדוע אירע להם כזאת. והאזכרה הקדושה כתב כי לפי שהיו שלוחיהם של ישראל שהיתה כוונתם רעה פעלה בהם כוונתם של המלאכים, והכניסה בהם כוונה שלא כהוגן. ומזה תראה עד היכן הדברים מגיעים לאע"ג שהיו גם שלוחי משרע"ה, מ"מ מכיון שהיה מעורב בשליחתם כוח רע של כלל ישראל שהיתה כוונתם רעה גבר הכד הרע שבשולחם, והכריעם לרע דכח הסערה אחרת מתגבר יותר.

ואבתי כך מילתא טעמא צפי, שהיה אותו הדור דור דיעה, וכמה הפליג צור"ק במעלת אותו הדור דלית דרע כהאי דרע, שראו עין צעין את השכינה הקדושה בקריעת ים סוף ואמרו זה אלי ואנוהו, וזכו לעמוד במעמד הכבוד, וגילה עליהם מלך מלכי המלכים בכבודו ללמד לעמו תורה ומצוות. ויצרקי דר"א איתא שאותו הדור לא ראו קרי מיימיט מפחד ה' ומבשר גאווה שהיה חופץ עליהם כל היום, ואיך נכשלו אותו דור דיעה בשלוח מרגלים לכוונה רעה, הלא זה משאל הכנה.

ונראה בהקדס מה שכתב הרמ"ע מפאנו צעורה מאמרים (הוצא בילקוט ראובני פ' זו) שמתחלה היה קבוע וקיים בגזירת יולר צראשית שלא יבנוס אותו הדור לארץ ישראל, מחמת טעמים אחרים, ועיי"ש שביאר דמחמת טעמיו במעמד הכבוד לא היו יכולים להכנס לארץ ישראל. ובספר ארמי נועם להגה"ק מדזשיקאו זלה"ה כתב ראיתי בספרים דלכן נשארו אותו הדור במדבר ולא יכנסו לא"י כדי שיקומו לעת"ל כל מהי חזן לארץ לתחיה בציונות, דאלמלי נכנסו לארץ לא היו מתחילים חז"ל קמים לתחיה, עכ"ל.

וזה אפ"ל במה שכתב רש"י ז"ל שם וכה"ל אמר נבל בלבו אין אלקים, ואין לך נבל מן הכופר דברי אלקים חיים. כוונתו לנאר דלכאורה קשה מה שביא כאן הכתוב, והנה כתוב ולא תתורו אחרי לבבכם והנה כתוב אמר נבל בלבו, וע"כ כנ"ל דמירי בתרי גווני, קרא דלא תתורו אחרי לבבכם מירי בהופכים דרכי תורה למדרש טעמו ולאלי, וקרא דאמר נבל בלבו מירי כפופר לגמרי, וצא זה ויגלה על זה, דקרא ולא תתורו אחרי לבבכם לא מירי באלו האומרים אין אלקים אלא בהופכים טעמו תורה כנ"ל, לראת מוסף רש"י ז"ל במתק לשונו, וז"ל אין נבל מן הכופר דברי אלקים חיים, כלומר שלא תחשוב דחילוק והבדל יש בין הני תרי גווני מניות, דאלו הכופכים דברי אלקים חיים אכתי אינם בסוג מניות ממש, לראת אמר דאדריכה זה גרע עפי, דאין לך נבל מן הכופר דברי אלקים חיים, אלא דתחלתו בהיפוך דברי אלקים חיים, ואז הוא עדיין בבחי' לבבכם בשיחוף עם הלי"ע, ובסופו של דבר יצא לכפור לגמרי עד שיאמר נבל בלבו אין אלקים.

והנה כדי להשיג הדרך האמיתי בתורה"ק לריכוס סייטתא דשמיא והתבוננות מרובה, להבחין אחרו דרך האמת, ושלא יכשלו ח"ו לחשוב להם בצורות נשכרים לנפול בדרכי שקר. וזהו שאמר שלמה המע"ה ונתחיי את לבי לדרוש ולתור בחכמה, שצריך להעמיק בחקמת התורה דדרישה ותקירה כדי להשיג בה את דרך האמת ולהתרחק מדרך השקר. ופוק חזי מה שזכורנו חז"ל בסוטה (דף כ"א ע"ג) שלא ללמד לנשים תורה ואמרו כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות, מ"ע דכתיב (משלי ח') אני חכמה שכנתי ערמה, כיון שזכורה חכמה באדם ונכונה זו ערמונית, דמחמת שאין דעתן חזקה ביראת שמים עלולים להוליד דברי תורה לדברי הבאי. ולראת הזכירו חז"ל שלא ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון, כי זהו יסוד גדול בדרך האמת איך לדרוש ולחקור בתורה שהיו אדני יסודותיו בנויים ע"ד האמת (ועיי' בדבריו צ"י בזה עמוד ש"מ מה שציארו בזה פלוגתא דר"ג ורבנן בזה דתלמיד שאין חובו כדור אל יכנס לבית המדרש. ועיי' גם בספרי ויואל משה מאמר לה"ק סי' ל"ח).

ועל כך הזכירה תורה ולא תתורו אחרי לבבכם, שלא תהי' הדרישה והחקירה בתורה"ק היפוך דרך

שלו, והקצ"ה הטוב צעניו יעשה, והרצה דרכים למקום, ולפי שחמל על אגג ולא הרגו מיד נחשז לו לפגם.

וביוצא בדבר מזיו באצרכם אע"ה כשהלך לעקידה לא הכיר אחרי דברי הקצ"ה, אעפ"י שהיה מוצעם ועומד כי צילחק יקרא לך זרע, וזכר כל הדורות העתידים לעמוד מולחם, והיה השנן מפתחו ואומר לו כך שמעתי מחאורי הפרגוד השם לעולה ולא יחזק לעולה, וזכר אותו אצרכם באמרו לו כך עונשו של דזאי שאפילו אומר אמת אין שומעין לו כדאיתא בסאדריין (דף פ"ע ע"ב) וזה היה כל הנסיון אללו שהיה יודע האמת שיש הכרח שיפאר יחזק בחיים וחלל ממנו שלשלת הקדושה, ואעפ"י הלך בחמימות לשחוט את בנו במלות הקצ"ה, מצלי להחכים לעשות כפי דעתו. וחזי אילו היה אע"ה מתפחד להמשך אחרי דעתו כפי שראו והשיג בשכלו את האמת שצריך יחזק להפאר בחיים ולא היה מקיים ציווי הקצ"ה להעלותו לעולה מאין היתה תקומה לכלל ישראל, וכל מה שאנו חיים וקיימים הוא בזכות עקידת יחזק. ויכלל בזכות מה שעשה אצרכם כאשר נלעווה מרישא ועד גמירא צלי שום התחכמות, ומצלי לתקור להבין הענין לפי שכלו, והצרכה"ע ידידי עבד נשאר יחזק בחיים וקרב איל תמורתו, ואפ"ה אע"ה קיים דבר ה' בשלימות.

וע"ד זה מובן ענין המרגלים, והאמת הוא שהם היו צני אדם גדולים, ואלו צעניי שכלם שלוחו הדור לא יכנס לארץ ומכמה טעמים כנ"ל, ולפיכך עשו מה שעשו כדי להניח לב ישראל מלהכנס לארץ, ובאמת היו צריכים לעשות בחמימות ולקיים שליחותם לעובה, כאשר היו מצויים מפי משרע"ה, ולא להוציא דעת הארץ רעה, ואי משום שראו שיפארו במדבר, הקצ"ה הטוב צעניו יעשה, והרצה דרכים למקום לעבד את ישראל במדבר, ואין להם להתחכם ולעשות מעצמם נגד ציווי הקצ"ה למשרע"ה, וזה היה עיקר הפגם שלהם שעשו התחכמות כפי מה שראו והשיגו צעניי שכלם נגד ציווי משרע"ה, והאמת הוא שאף אילו היו נשמעים למשה היה הקצ"ה מחסב שיפארו ישראל במדבר, אלל שהחילוק הוא דלא היה כל הענין באופן נעלה, אלא בדרך שיש וגזירה, שהרי מזיוו שהיו

עכ"פ מוצא שחיו בזה טעמים רבים ונכזדים שהולכרו אותו הדור להפאר במדבר ולא היו יכולים להכנס לא"י. ולפי זה לריך להבין איך היה זה בתור שיש לאותו הדור שהולכרו להפאר במדבר מפני שחטאו במרגלים, הלא גם בלא חטא זה היה הכרח שהיה קן.

אכן ביארתו הענין עפ"י מה שמזינו גבי שאל המלך שנחשז לו לחטא שלא הרג את אגג כאשר כבש את עמלק, ובנסת ישראל מתרעמת על שאל כדאיתא במגילה (דף י"ב ע"ב) ראו מה שילם לי ימיני דלא קעליה שאל לאגג דאחיליד מיינה המן דמאער לישראל. דלפי זה נמלא דמטאו של שאל גרם לכל הענין שגורל המן שיער לישראל וזכה התשובה ע"י מרדכי הצדיק, ואלמלי קעליה שאל לאגג לא היה מתחבב כל אותו הכס הכתוב במגילה, ולכאורה הרי המגילה הזו כבר ניתנה בסיוי כדאיתא בירושלמי מגילה (פרק א' ה"ה) דילין לה מדכתיב כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יחזקע, וא"כ כבר נקבע כך מלא מעמד הר סיני כי תהיה כל אותה הצרה והנס, וכיזא היה הדבר תלוי בחטאו של שאל. ותו דזכר לורך צדק כדי להחזיר את ישראל בתשובה ויקבלו את החורב מרלון כאמרם ז"ל (שבת פ"ח ע"א) הדר קבולה צימו האשוריות. אלל ודלא שהיה הדבר הכרחי בגזירת יואל בראשית שלא ימאח עדיין זכר עמלק מכל וכל, שהרי בזמן שימאח שמו של עמלק לגמרי יהיה מיד החיקון השלם, כדכתיב מלחמה להי צעמלק מדור דור, ודרשו בספרי מדורו של משה עד דורו של משה, ואילו היה שאל הורגו לאגג לא היה נשאר כל זכר לעמלק, וא"כ היה מגיע זמן החיקון השלם, ומכיון שלא היה הזמן עדיין בהכרח נשאר מרע עמלק בחיים.

אך באמת לא היה שאל לריך לחשוב כל אלו החשבויות, דמכיון שהיה מלחמה מפי הגבורה לך והחרמת את עמלק, היה מוטל עליו לקיים המצוה בחמימות כאשר נלעווה ומצלי לתקור בדבר, אעפ"י שלא היה הדבר מושג בשכלו כיז יחזק היות קן שילכל זרעו של עמלק לגמרי, ואילו היה שאל עושה את שלו בשלימות היה צדק חיקון גדול, אעפ"י שסכסכו של דבר היה הקצ"ה מחסב באחר אופן שלא יכלה זרעו של עמלק לגמרי, אלל הוא היה לריך לעשות את

אתך צרית ואח כל ישראל. ולבאורח אם כפשות הכתוב שהיה משכ רבינו ע"ה מלווה על שילוחם מאח הקצ"ה, א"כ מדוע כתוב וישלח אותם משכ וגו', על פי ה' " שז רומז כחז חושבנ"פ, והלא מכיון שהיה שילוחם בציווי הקצ"ה כוח חושבנ"פ, לזאת בזה רש"י לבאר שלא לך לדעתך אני איני מנזר לך, כלומר דמכיון שלא ליזכו הקצ"ה להדיח על שילוחם, אלא משרע"ה חידש זאת כוח ליה כתושבנ"פ ושפיר כתוב על פי ה'.

ועוד אפ"ל בדרך פשוט עפי"מ דאיתא בגמרא (שבת דף כ"ג ע"א) צנר חנוכה מאי מצנך אשר קדשו במטותיו וזיוויו וזכיון לזיוויו מלא חסור. הרי דאף בצנר שגזרו חכמים יכולים לומר וזיוויו אף שלא נכתב בחוב"ק וזכ"י מכיון שנשלחו בציווי משרע"ה הם מלווים על כך מלאו דלא חסור ושפיר אמר קרא על פי ה' וזכיון לזיוויו מלא חסור.

והפ"ד האמרי נועם ה"ל דע"כ הו"ד דור המדבר להשאר בחי"ל כדי שיקומו כל מתי חו"ל לתחיה בזכותם, אפ"ל מש"כ רש"י ז"ל חייבם שאני וזמן להם מקום לעשות בדברי המרגלים למען לא יירשעו כלומר בשביל, "חייבם" הנחתים של מתי חו"ל שיזכו לקום בתחיה"מ על כן אני וזמן להם מקום לעשות בדברי המרגלים למען לא יירשעו, וצדקתם יקומו כל מתי חוץ לארץ לתחיה כח"ל.

עכ"פ עיקר הטעות היה שנסכלו לעשות משום שראו צעין חכמתם כי אותו הדור צריך להשאר במדבר, לפיכך לא שמעו אל משה שנלחם לספר טוב הארץ, אלא הו"ל דבת הארץ רעה. זה יהיה ביאור המדרש קבלת (קושא ו') ונתתו את לבי לדרוש ולחור בחכמה וכו' כמד"א שלא לך אנשים ויחזרו את ארץ כנען, כלומר אותם אנשים אשר שלא משרע"ה היה עליהם לדרוש ולחור בחכמה, ועשו כזה להטות מן הדרך האמיתי לדרכים עקלקלות, מחמת שלא זכו לבין אל האמת ולהבחין כי אף שדעתם לא היתה משגת כן היו לריבים לקיים רצון הציו"ש ולא לזוז כמלוא ניומא מדברי משרע"ה. חש"ה ויהם כלל את העם "אל משה", שהשחיתם צדק שאין להם להתחכם נגד משרע"ה. **אף** שאי אפשר להוכיח שהאמת כדבריו,

אנשי אותו הדור גדולים וגבורים מאוד במעלתן, וזכותן הגדול שמור לנו בכל דור ודור כמא"כ (צירמיה ב') וצדתי לך חסד ועוריק אהבת כללותיך לבתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, וצדקותן חזכה אל הבאור העתיד. וזכו שדרשו ז"ל צ"פ חלק (דף ק"י ע"ב), אם אחרים צאים בזכותן הם עצמם לא כ"ש. והרמ"ע מפאנו זכ"ה כתב בעש"מ לפרש דעת מ"ד דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא וז"ל, וידוע מגדולתו של דור המדבר שהיו דור דיעה וראו השכינה ואמרו זה א"ל וזכור, וע"כ אמר ר"ע אין להם חלק לעו"ב, ר"ל לא היה להם זרך לחלק עו"ב, כי ראו השכינה וכו', עכד"ק הובא בילקוט ראובני פ' זו.

וכי"ב ז"ל היה גם צעין מחלוקת קרת, שהיה צעל רוב"ק ואלה צעני חכמתו מה שעתיד להיות, ובמ"ש האריה"ק ז"ל שראו כי הוא עתיד להיות כהן גדול, על כן חלק על משה, כי לפי מה שראו צעין חכמתו מגיע לו עטרת הכהונה הגדולה, ולא היתה מחלוקתם בדברים גשמיים אלא צעניוים גבורים ורמים צמקין ועמירין, אלא שהיה מלוכב בגשמיות, אבל פנימיותו עמוק עמוק. אמנם מקור ושרש עשותם היה ממה שנמשכו אחרי האמת כפי מה שהשיגוהו בחכמתם כי לקרא נאח עטרת הכהונה וזכ"ה הולמנו, ובאמת היו מחוייבים לקיים מלות הצו"ת וללית למשרע"ה את אשר ימנה כן יקום וכן יהי, אף שהיה הדבר רחוק ממלחיותם וצלתו מוצן להם בשכלם, לא היה להם להרהר ולחקור ולדרוש, אלא להתהלך בחמימות כפי מה שזיוה להם משה, והאמת כאשר הוא כבר יתקיים ודרכה דרכים למקום. כלל של דבר כי זה היה הנסיון במרגלים אם יקיימו ודבר כי ציד משה נצאו ולא ילכו אחרי שכלם, אף שצדור להם שהאמת אחס עליהם ללית למשה רבינו ע"ה אפילו נגד הכחם ושכלם.

ונבוא ליישב מה שפירש"י ז"ל שלא לך, לדעתך, אני איני מנזר לך, ודבר כתוב להלן וישלח אותם משכ וגו' על פי ה', והנה מבואר בגמרא דחורה שבעל פה קרויה על פי ה' דכתיב איתא בגמרא (גיטין ס' ע"ב) לא כרת הקצ"ה צרית עם ישראל אלא בשביל חורה שצ"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתו

מאת הקצ"ב שזכה להכנס לארץ ולרשת אותה, לא היה מקום להחזיר שמה יקנל בשליחות, כי דבר כי לא ישוב ריקס ומלורף לאו זכות המלך שעשה למסור נפשו נגד המרגלים ולהשחיתם, וקיי"ל מלך מגינא ומלנא, בודאי מוצעת הוא שתילכו המלך בגדולה אשר עשה שלא יכשל בשליחותו, והשעה נחמא מה שלא נתיירא יהושע לשלוח מרגלים, כי היה צעום צאלו שלא יקדם עוון בדבר הזה.

ועד"ו נבוא לבאר מה שהתפלל משה"ע על יהושע בלדד י"ב יושעך, "מעט" מרגלים, ולכאורה יל"ד מה שאמר, "מעט" מרגלים, דהול"ל, "מעט" מרגלים. אכן אפ"ל דעיקר חפלתו של משה"ע על יהושע היה לפי שזכר שיהושע עתיד להיות מנהיג ישראל אחריהם והוא יכניס את ישראל לארץ, ולפיכך היה מחזירא פן ילמוד יהושע ממה ששלח משה"ע מרגלים לתור את הארץ, ויעשה גם הוא כן כשיכנסו לארץ לשלוח י"ב מרגלים, ואף אם יראה מה עלתה בהם יתכן שיחמאץ הוא לשלוח לדיקים גדולים יותר, וצאמת יש צדק סנה גדולה, לפיכך התפלל משה"ע עליו י"ב יושעך, "מעט" מרגלים, כלומר שלא תהיה נכשל בצעה זו כשהיה מנהיג ישראל לשלוח מרגלים, דאף ששלח משה"ע מרגלים על פי ה', היתה זו הוראת שעה בלדד, כי היה הכרח לסבב כן בצחי מרא עליהם כדי שיסארו בני ישראל במדבר ולא יכנסו לארץ, ואין למדן מה למקום אחר.

וא"ש שלא התפלל משה"ע כי אם על יהושע ולא על כלל, דלא היתה חפלתו מכוונת על שליחות המרגלים בזהו זמן, כי ידע בהם שהם לדיקים ולא יכשלו בחטא זה, אלא שהוצרך להתפלל על העתיד, כשיהי' יהושע מנהיג ישראל בכניסתו לארץ שיוכל מעשה זו של שליחות מרגלים, והועילה חפלתו של משה שלא שלח יהושע מרגלים מכל צדע ושצט כאשר שלח משה, אלא שלח את פנחס וכלל בלדד שהיה מוצעת בהם שלא יאב מכשול מתחת ידיהם, כנ"ל דפנחס היה בצחינת מלאך, וכלל היה מוצעת מאת הקצ"ב, ודבר אחד מדבריו לא ישוב ריקס.

ובבחינה זו יתבאר התרגום ויתן וכלי חמי משה עמודי קרא משה להושע צר נון יהושע,

מ"מ אין לו אלא דברי צן עמרם, עלה נעלה וירשנו אותה, וכפירש"י אפילו אומר לנו עשו סולמות ונעלה לרקיע אנו עושים, וכנ"ל דאף בדבר שהוא ממוגד לגמרי אל השכל לר"ך לקיים דברי משה"ע, וזהו דרך האמת למבקשי האמת.

ולתבין מה שהתפלל משה"ע על יהושע בלדד י"ב יושעך מעט מרגלים ולא התפלל אף על כלל, מראה דכזה החיד"א ז"ל הביא מה שחמכו המפרשים על ששלח יהושע מרגלים בכניסתו לארץ, אך הרכיב בנפשו עז לשלוח מרגלים אחרי שכבר ראה מה עלתה במרגלים ששלח משה, שחשב להם הקצ"ב לעוון מה שאמר ושלח אנשים לפניו, וכפירש"י ז"ל אני חממתי שהוא עוצה וכו', וא"כ מה לו ולזהר הזאת לשלוח שנית מרגלים שהוא ענין חמור כל כך שגרם עונש חמור מאוד לעשרה נשיא ישראל, ובעבור חטא זה נחטב כל אותו הדור במדבר ולא זכו לעלות לארץ, ומדוע תקע יהושע עזמו בענין זה שהוא חמור כ"כ. והוא ז"ל כתב שם לפי דרכו, שהיה לר"ך בשליחותם להעלות את רחצ שהיתה נשמת חמר, יעו"ש, אמנם ג"ז ל"ב, דהרבה דרכים למקום, ומדוע הולך להיות באופן זה דוקא שהוא סנה גדולה.

ויתכן דשאני הני מרגלים ששלח יהושע לתור את הארץ, שהיה נכון לצו וצטוה שלא ימעלו בשליחות ח"ו, דהנה איתא במד"ר ר"פ ו' דאותם מרגלים ששלח יהושע היו פנחס וכלל, וכאשר נכנסו לארץ כענין ושלח מלך וירחו שלוחים לחפשם ראה רחצ להעמינם וא"ל פנחס אני כהן וכהנים נמשלו למלאכים והמלאך הוא רואה ואינו נראה ואינו לר"ך להעמו, כעמיו לכלל חבירי ואני עומד לפניך ואין רואין אותי. וכן לפי מה שאמרנו ז"ל פנחס זה אליהו א"כ היה מלאך ממש, ולפיכך לא היה יהושע מחזירא שמה יכשל כי מלאך ה' צאחת הוא ולא יאונה לו כל און.

ובמו כן אפ"ל שהיה יהושע צטוה בללל שלא יארע דבר מכשול על ידו, מאחר שכבר נתנסה בשליחותו הקודמת וצנח בנסיון ומלא שם, ובצר הבטיחו הקצ"ב בשכר זאת (דברים פ"א) זולתי כלל כן יפונה הוא יראה ולו אתה הארץ אשר דרך זה ולגניו וגו', ומאחר שכבר היתה לכלל הצטוה בצורה ומפורשת

שוא עמלו בזויו צו אינן סמאל ונחש, ע"כ. ואפ"ל הכוונה דהכר ק"ו זל"כ"ס בישמח משה פ' תזריע (עכ"פ פתח למאור) כחז לדקדק על כך קרא א"ס כ' לא יבנה בית שוא עמלו בזויו צו ד"ס לדקדק בשמותו א"ס עמלו מעמוד לעבר ד"בכר מורה על עמוד, עמלו על עבר, וכו"ל או הכל בלשון עבר א"ס כ' לא בנה וגו' או הכל בלשון עתיד יעמלו וגו', יע"ש מ"ש בזה. ולפ"ד חז"ק חז"ק ה"ל יתיישב דקדוק זה וכו"פ פירוש דקרא א"ס כ' לא יבנה בית דלכאורה יש לתמוה חמיכה רבתי קשיא לאלקינו מדוע כ' לא יבנה בית המקדש השלישי, הלא כבר כלו כל הקיימים ועדיין בן דוד לא בא, וכבר סבגו לרות מרורות כלענה מחבלי משיח המתגברים ועודנה חכלילה עיניו בנפשייתו ואנחנו לא נושענו, ועל זה בא כמשיב כי סיבת העכבה היא "שוא" עמלו בזויו צו, לפי שהסמ"א וכת דיליה הקרויים שוא עמלו בצנין הארץ, דין גרמא דעירארה שנתעכבה בגאולה צעויות, ואלמלא עמלו הם בצנינו כבר היה כ' בונה ביתו.

ואפ"ל עוד צעטס שאמ"כ שוא עמלו בזויו צו שכיב את הסמ"א "שוא", עפ"י מה דליתא בגמרא (שבוש דף כ"א ע"א) א"ו היא שבוש שוא נכשע לשנות את הידוע על עמוד שהוא א"ס שהוא של זהב, הרי דשוא מורה על שקר גלוי ומפורסם שאין לורך להכחישו, וחשיב שוא עמלו בזויו צו, כלומר דהסמ"א שצו צו ידוע לכל שהוא שוא, דלא יתכן לשנות את הידוע ולאמר על מעשיהם שם עוצים, ואין באן מקום להסתפק בזה כלל שהיא הברה הגדולה ביותר שקמה על ישראל, ובגלגל כל כח הקדוש הוא בסכנה, ול"א שוא עמלו בזויו צו דכה זה לשנות את הידוע לנחמ מן הסמ"א נחש וס"מ הקרויים שוא, ודא גרמא שעדיין כ' לא יבנה בית, משום שם עמלו בצנינו. אמנם כבר קרב הזמן האחרון אשר קבע הצורה כל העולמים לקץ הגאולה, ובהכרח לריכב לצד הישועה, פתאום יבא אל היכלו האדון אשר אחס מנשקים, וכל מה שהס"מ ונחש מנשכים את הקץ בצנינוס א"ו אלא לזמן מסויים בלבד, וכמ"ש במהרש"א ז"ל במה שאמרו (ברכות דף ז' ע"ב) א"ס ראתי רשע, "ששעב" מנחקה לו וכו', שעה מנחקה דייקא, שאין מנחקה לו אלא לפי שעה בלבד, והסמ"א עוצרת, ואין צדק אותם רשעים לעכב

עפ"י מה שציארנו דתפלתו של משה ר"ה יושיע וכו' היכה על העתיד כשיביא יהושע מנהיג את ישראל, והנה היה מקום לחוש שלד מידת ענוותנותו הגדולה של יהושע שביה שפל מאד צעני עמלו ויהי עולל יותר להכשל בזה, דהיינו שיתצוקו צדעותו דעוז והבון הוא לשנות מרגלים לתור את הארץ כשם ששלח משה, ואין לו לחשוש פן יכשל, שברי יהושע עמלו ה"ל בשליחות עם המרגלים ועמד בצנינו ולא נכשל, ולדא שהוא שפל כ"כ צעניו יתשוב צדעותו א"ס הוא ניוול מחטא המרגלים עכ"כ שיהיו אחרים ניוולים מכן, שברי קטן הוא מהם לפי רוח עורה יתירא דלית ציה. ובאמת לעת הזאת לא עוב הדבר לנהוג בענין ובשפלות כי סכנה גדולה יש בדבר, ועלול ללמוח מכן. מכשול עמוס א"ס היה שולח מרגלים כשם שלח משה, ובמנצב כזה לריך לקיים ויגבה לבו בדרכי כ', ולא לאחז בענין ובשפלות, לפיכך כדי חמי משה ענוותנותיה היה מחיירא פן מחמת גודל הענוה יכשל חצי לשנות מרגלים באמרו א"ס אני ניוולתי אחרים לא כ"ש, כי שפל הוא צעניו מכל האדם, לפיכך התפלת עליו ר"ה יושיע מנחמ מרגלים, שלא חעלה על לבך עוב זה כ"ל. ורק את כל צופנים שלה יהושע לרגל את הארץ לפי שהיו מוצעחים שלא יכשלו בשליחותם. ועוד יתכן שהיה שליחות זו מעין בחינה דלעתיד, ודליתא צמד"ר פ' ז (פס"ז י"א) אמר הקב"ה לישראל צעור"י ע"י שהיו שלוחי צבר ודם נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, אבל לעור"צ אני משלח לכם מלאכי פתאום ויפנה את הדרך שגמאר (מלאכי ג') הנהי שולח מלאכי ופנה דרך לפני ופתאום יבא אל היכלו וגו'. והנה המלאך העתיד להשתלח הוא אליהו זל"ע כדכתיב בקרא להדיא הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו', וגאח צערם כניסתן לארץ שלה יהושע את פתחם הוא אליהו מעין בחינה דלעתיד, ולכן לא היה מקום לחוש למכשול משליחותם זו.

ובמה"א כ' ה"ל צמלאכי למדנו שלל ההכנות שעותין צני אדם צפעולות ובמשעים לדחוק את הקץ אינם אלא מקלקלין, שכבר העיד צו הכחוד ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אחס מנשקים, מצלי שום הפכה וידיעה מוקדמת. ודבר פלא איתא בזוה"ק בהשמועות לפי בראשית (ר"ס"ה ע"א) עכ"פ א"ס כ' לא יבנה בית שוא עמלו בזויו צו (חללים ק"י) מאי

שיכיו אכולין מן ושותין מן צאר וכתורכר וכללת בגופן, ע"כ. ולבאורכ קשה שהרי בקרא מצואר בטעם שלא הוליקן הקצ"ב בדרך פשוטה פן ינחם הטעם בראותם מלחמה ושבו מזרימה, ומדוע חפס המכילתא טעם אחר וכי כני ליה בטעם המצואר בפסוק. ותו קשה דלפי"ד המכילתא כבר חישב הקצ"ב מתחלת ויאלחם ממלחמים לעבדם מ' שנה במדבר, ולבאורכ במקראות מצואר שלא נגזר עליהם כן חלף בשנה השנית לאלה ממלחמים אחרי שילוח המרגלים. וביארנו דעם המכילתא אחד הוא עם טעמא דקרא ואינו חלף במפרש לטעם המצואר בפסוק. ודנה איתא בגמרא (ברכות דף ל"ב ע"ג) רשב"י אומר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים. נמצא דאילו היו ישראל עושין רצונו של מקום בכניסתם לארץ חזק מקום לחשוב דזה פונה לכרמו זה פונה לזיתו וכן בעלין מן התורה, שהרי כן מובעחים ועמדו זרים ורעו וכלהו וחס בעלמם יכיו פניוים לעסוק בתורה, אכן מצואר בחסופות שם דהיינו דוקא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום בשלימות הגמור אז מלאכתם נעשית ע"י אחרים. וכנה מיד כשנשעלו ישראל במחשבת פיגול ונתנו לב לשבז ממלחמה חו לא מיקרו עושי רש"מ בשלימות הגמור ואזלא מיינויהו הכעשת ועמדו זרים ורעו לאנכס, שלא נאמרה הכעשת זו חלף כשיהיו עושין רצונו של מקום בשלימות, וא"כ נמצא דלפי שנתנו לב לשבז למלחמים זה גרם לחששא זו של המכילתא, דאילו יכיו נכנסין לארץ מיד זה פונה לכרמו זה פונה לזיתו וכן בעלין מן התורה, דמכיון שאינם בצחי' עושי רש"מ בשלימות א"כ לא תהיה מלאכתן נעשית ע"י אחרים, ויהי זקוקים להחפסק במלאכת שדה וזכרם ותורה מה תהא עליה.

וא"ש דדברי המכילתא משלימין ומצארים לדברי הכתוב וזה צ"ח חליון, דחשב פן ינחם הטעם בראותם מלחמה מורה על כך שאין ישראל בגדר השלימות, דמאחר שיש לחוש עליהם פן יחשבו מחשבה זו הרי זה מוכיח על חלישות בעהונם בחלקים, וא"כ אילו יכיו נכנסין לארץ מיד בצחי' כזו יכיו לריכס לעסוק במלאכתן ולא יהי' להם פנאי לעסוק בתורה, על כן הקיפו הקצ"ב מ' שנה במדבר כדי שחבלי התורה בגופן. (ועי' בדברינו לעיל פ' יתרו ע' י' מה

את הגאולה חלף לפי שעה, וכשיגיע הזמן יושע הקצ"ב את ישראל, ופחאוס יתגלו לנו אליהו הנביא ומלך המשיח, והבוכה"ע יעזור שומרה לקבל פני משיח לדקנו בקדושה ובעברה בשמחה ובחזק, ומזה לראות ישועת ישראל בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו בצ"ח.

•

באופן אחר יתבאר דברי רש"י ז"ל חייכם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשו, ולבאורכ דברים אלו קשים להולמן הלאך אפשר שהקצ"ב האב הרחמן נתן ח"י מקום לתקלה כל ישראל כדי שלא ירשו את הארץ. גם ראוי להצונן בלשון רש"י ז"ל חייכם שהוא מורה על שבעה בחייהם של ישראל וכדוגמת שאמר יוסף חי פרעה, ואין רגילות במקראות שחביה שבעת הקצ"ב בלשון הזה, ומאנו שדרשו חז"ל נמנה שכלל הקצ"ב דריו לא אוסוף ולא אוסוף שהוא לשון שבעה ששבע הקצ"ב שלא יוסף עוד להביא מצב, ומדוע נקט כאן השבעה בלשון „חייכם" שלא בדרך הרגיל בשאר מקומות.

ז' וישלח אחס משה ממדבר פארן על פי ה', פירש"י ז"ל על פי ה' ברשותו שלא עיבד על ידו. ומה שדחקו לרש"י ז"ל לפרש כן, היינו משום שפירש לעיל מנייה שלא כך לדעתך אני אינו מזהר לך, וכו', אך זה דוחק גדול לפרש על פי ה' ברשותו, ואין דרך הכחז לדבר כן.

ג' במד"ר ר"פ זו הלכה מהו לפרש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים שני רבותינו אין מפליגין בספירה בים הגדול ג' ימים קודם לשבת בשליש הרשות ואם היה שליו מזהר מותר לו לפרוש בכל יום שיראה וכו', וראוי להבין שייכות הלכה זו לעניינא דשילוח מרגלים.

ותבאר עפ"י מה שפירשנו הא דאיתא במכילתא פ' בשלח עה"פ ולא נחס חלקים דרך ארץ פלשתים, וז"ל, לא הביאין הקצ"ב דרך פשוטה לא"י חלף דרך המדבר אמר הקצ"ב אם אני מביא עבשיו ישראל לארץ מיד מחזיקין איש בשדהו ואיש בכרמו וכן בעלין מן התורה חלף חקופם במדבר מ' שנה

ישראל להחיותם בתחב"מ לעת"ל דעמי הארצות חיון חיים לעת"ל.

המורה מה דעיקר הטעם שלא נכנסו לארץ מיד הוא כדי שיהיה להם פנאי לעסוק בחורב, דבבואם לארץ יהיו ערודים במלאכתן ולא יכיו' להם פנאי לעסוק בחורב. והנה אילו לא היה בידם אלא חורב שכתב לא היה לורך לעכס במדבר, חורב שכתב היו יכולים ללמוד גם ביהו"ט עסוקים בעבודת שדך וכרם, אלא דעיקר העכס היה מחמת חורב שבעל פה, אשר הוא ארוכך מארץ מדה ורחב מני ים, ולא יתכן לעסוק בה כראוי וללמוד הכל בזמן שעסוקים במלאכת שדך וכרם, ולריך לך יגיעה רבה ולהמית עצמו עליה כדי לקנותה ולדעת אותה על צוריה, ובעבור שנתנה לישראל גם חורב שבע"פ הורכו להעכס במדבר כל אותם השנים כדי שחב"ל בצופן.

וזה אפ"ל במחב"כ וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', דבהם אמרו ז"ל במסכת גיטין (דף ס' ע"ב) דל"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על חורב שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתו אחר ברית זאת כל ישראל, מבואר מה דחורב שבע"פ כיהי אותה הכחוש, על פ"י חש"ב וישלח אותם משה ממדבר פארן, וזה הכחוש במבאר סיבת שילוחן באמרו, על פי ה' כלומר שכן נסחב בדבר בגזירת מורא עליהם על בני אדם, ל"ד שחפץ הקב"ה שיעסקו בחורב ארבעים שנה במדבר, וביינו חושב"פ הקרויה, על פ"י שרריך יגיעה רבה ועמל עולם לקנותה, וכן (ומיושבת קושיא ב').

ובדרך זה נלך לצאר שייכות הלכך אם מותר להפליג בספירה חור ג' ימים לשבת לפרשת שילוח המרגלים, דבהם איתא בצו"ח (סיומן רמ"ח) פלוגתא דקמאי בהפלגה לדבר מלוא דמותר להפליג סמוך לשבת, או בהולך לסחורה מקרי דבר מלוא, ודעת ר"ת דהולך לסחורה גמי מקרי דבר מלוא ויש פוסקים החולקים על ר"ת דזה (וע"ש בצית יוסף) ובהם במסכת ברכות (שם) איפליגו תנאי דר"י ס"ל ואספת דגך כהבג דהם עתה דרך ארץ ור"ע פליג עליה אפשר אדם

היוצא לנו מה כי ל"ד שלא היו ישראל במדריגה הראויה שיבחי בצחי עושי רצונו של מקום בשלימות מחמת שלא האמינו באלקים ולא בעמו בישועתו שילוח אויביהם על כן חשב הקב"ה לעכס במדבר כדי שחב"ל החורב בצופן, אכן כדי שחלקים ממחשבתו יתבדק הולך הקב"ה לעכס עליהם עילה שנגלה ויורשו להעכס במדבר, בצחי מורא עליהם על בני אדם, על כן נסחב עליהם ענין המרגלים לעוצה בני ישראל ולחיותם, כי ה' חפץ למען לדקו שחיהי החורב ונללת בגופם ולא חסור מלכס לעולם.

וזה יהיה ביאור דברי רש"י ז"ל אמר הקב"ה וכו' "חיה"ם שאני נותן להם מקום לעשות בדברי המרגלים למען לא ירשו, פירוש בעבור החורב שהיא "חיה"ם של ישראל כי הם חיינו ואורך ימינו אני נותן להם מקום לעשות, וכ"ל שסיבב הקב"ה עשות המרגלים למען לא יירשו אלא ישארו במדבר מ' שנה ויהיה החורב נללת בגופם, דאילו יכנסו לארץ מיד לא יכיו' להם פנאי לעסוק בחורב אלא זה פונה לכרמו זה פונה לחיטו, וכדי שיהיה לחורב חק' קיום נלחי בקרב ישראל נתן הקב"ה מקום לעשות בדברי המרגלים. וזה מיושב מה דנקט כאן השבועה בלשון זה, דכוונתו לרמוז על הטעם שנתן להם הקב"ה לעשות בדברי המרגלים שהיא לעוצה לו לחייתו כיום הזה, כי אין לנו שור רק החורב האת ובהם החורב אנו חיים ומתקיימים.

ואפ"ל עוד דבהם אמרו ז"ל (כתובות ק"א ע"ב) עמי הארצות חיון חיים לעת"ל וכו' כל המשממש באור חורב אור חורב מחייו וכל שאינו משממש באור חורב אין אור חורב מחייו, וכו' א"ל מלאכי להם חקנה מן החורב ואחם הדקים צה' אלוקים חיים כולכם היום וכו' ומהבה ח"ח מוכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מדבק בשכיבה, וע"ש, מבואר מה כי מה שחכו ישראל להחיותם בחייתם האמתים בזמן הגאולה הוא בזכות לימוד החורב, או בזכות החזקת ידי לומדי חורב, שזה מדבקים עמם בהקב"ה. ור"ש רש"י ז"ל, "חיה"ם שאני נותן להם מקום לעשות בדברי המרגלים וכו', וכדאמרינן דעם שעיבן הקב"ה במדבר היה כדי שחב"ל החורב בצופן, שזה חלוי חיה"ם של

ג) ודע"י ז"ל כתב שהחפלה עליו י"ב יושעך מעלה מרגלים. וקשה כיון שיהי מקום שתועיל בזה התפילה להצילו ממכשול מדוע לא התפלל משה על כולם להצילם מעשה רעה, וברי צחותה שזה היו כשרים ואדוקים.

והראיה בהקדם דברי ק"י זל"ה בייטב לב פ' א' לבאר ענין שליחת המרגלים שמנינו כי משה רבינו ע"ה הכיח את ישראל צ"י דברים על חטא זה, והקשה רש"י ז"ל אם הוא ענינו בלבד כדק מדוע הכיחם, וכן בקשה הרמב"ן ז"ל דא"כ משה צעמו חטא בזה שאמר וייטב צעניו הדבר. וכתב הוא ז"ל דמשה אמר וייטב צעניו על גוף השליחות, אמנם לא בכונה לחפור את הארץ כי לא מחשבותם מחשבותיו אלא לשמים נחבון.

וביאר ק"י זל"ה בהקדם לבאר מהא"כ צ"י ויגש ויורא את העגלות אשר שלח יוסף עש"י מה דפליגי אצוי ורצא בסנהדרין פ' נגמר דיון (דף מ"ז ע"ב) אצוי ס"ל הזמנה מילתא דילפינן מעגלה ערופה דירידתה לנחל חיתין חוסרתה, ורצא סבר הזמנה לאו מילתא, דלא גמרינן משמשינן מעגלה, דהיא גופה קדושה, והלכה כרצא. וכתב הנמוקי יוסף והביאו ק"י הרמ"א צ"ח"ס (סימן מ"ב) צלקק המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול דהזמנה כהאי גוונא לגוף הקדושה מילתא, יע"ש. וזה ביאור הכתוב ויורא את העגלות ופירש רש"י סימן מסר להם יוסף כשפירש ממנו עסק צ"י עגלה ערופה, הכוונה בזה דמהם ילפינן דהזמנה לגוף הדבר מילתא, וצ"ח הודיע כי חלילת ירידתו של יוסף למלרים היתה להזמין הקדושה שיקנה המקום ההוא בחינת קדושה למען יוכלו יעקב וצניו להיות שמה.

וזה היה כוונת משה שהוטב צעניו לשלוח מרגלים, למען בלכתם שם וימיו את הארץ הבוה לקדושה בערם יצאו ישראל. וי"ש שלח ג' אנשים לדעת להזמנה לקדושה ויחורו את ארץ כנען וכו' דלר"ך להזמין ויחזמה מועלת כדענין עיבוד לשמה. ולדעתי ענין עזילת כלים הנקחים מעכו"ם דהוא מדאורייתא לדעת רמב"ם פוסקים בדי שילאו מעומלח עכו"ם

חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה חכא עליה אלא בזמן שישראל עושין ראונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים. והנה ממה שז"ה הקב"ה על שילוח המרגלים כדי לבסב שיאחרו ישראל במדבר ותבטל הכורה בגופן מוכח דבזמן שאין עושין ראונו של מקום ראוי לאדם לערות אחרי פרנסתו, שברי מחמת שהיו עתידין ישראל לעסוק בעבודה שזה וברם צדוקם לא"י סיבב הקב"ה צעה עמוקא לשלוח המרגלים. וחייו כדברי רש"י דבזמן שאין עושין רש"י מייירי קרא ואספת ודגן, דאליו בעושין רש"י אין לורך לעסוק בפרנסה צעמן דמלאכתן נעשית על ידי אחרים. ומסתברא דבאין עושין רש"י מלוא נמי איכא שיעסוק האדם במחורה, וכאמרם ז"ל (לכחודת דף ג' ע"ה) איחור עושה נדקא בכל עת זה הון אשתו וצניו, וכיון דליו בגדר עושה רש"י מ שלמיות הגמור א"כ זקוק הוא לעסוק צעמו בפרנסת ציחו.

ולפ"י היותא למחורה מקרי דבר מלוא, וד"ש שאלת המדרש הלכה מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים, דהוה מספקא ליה במפלגי למחורה מה דיו, אי נידון כיוולא לדבר מלוא או לא, ופשיע ליה משילוח מרגלים שסיבב הקב"ה שילוחם כדי לבקופן במדבר מ' שנה ותבטל הכורה בגופן, ומזה מוכח דבכניסתן לארץ יהיו לריכים לעסוק בפרנסת ציחם, כרי דכולך למחורה ממי מקרי דבר מלוא, וכן.

*

באופן אחר יתבאר המד"ר ריש פרשתן הלכה מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים, וכו', ולכאורה מאי שייכא שאלה זו לעניינא דשליחות מרגלים. גם יתבאר מה שסתמכו המפרשים כי"ד שלח משרע"ה את המרגלים מאחר שלא היה זה ראונו הש"ת, כמה שאל"י אינו מלוא לך אם תרצה שלח.

ב) ויקרא משה להושע בן נון יושע, צהרגוס וינתן וכדי חמי משה ענותותיה קרא להושע בר נון יושע. והוא פלא, מדוע נתייחד משה עליו כשראה ענותותו, וכי מה חזיק לו מדת הענוה להכשל צעה מרגלים.

ועד"ז צא אל הביאור בדברי המדרש ה"ל הלכה מהו להפליג בספינה קודם לשבת ג' ימים, דהנה בדברי הפוסקים מצאנו עטם שאסרו להפליג ג' ימים קודם לשבת משום דיתכן שיצא לידו סכנה ויטערך לחלל את השבת וכל ג' ימים קודם לשבת קמי שבתא מיקרי, ונראה כמתנה לדחות את השבת, משא"כ קודם ג' ימים לשבת הם מתחייבים לשבת שטערה וקראים בחר שבתא ואין לו להמנע מחמת שבת הבאה, כ"כ דב"י מחשבת הרי"ש שלמד דבר זה מתורתו של הר"ה ז"ל, ועיי"ש.

ודבר זה למדנו מענין שליחות המרגלים שצריך הכנה ובזמנה אל הקדושה, וכנ"ל שהראה הקצ"ה לאהרן ומרים שא"צ להכנס אל הקדושה בפתע פתאום, אלא צריך להיות מוכן ומוזמן שחשכה עליו הקדושה, ומשם למד משה לשלוח מרגלים להבין את הארץ אל הקדושה. וזאת כשנסתפק להם בהלכה זו אם מותר להפליג בספינה בחוץ ג' ימים לשבת ופסטה שאלחו מפרשת המרגלים, דמשם יצא דא"ל להכנס פתאום לקדושה שבת מצלי הכנה והזמנה מראש אלא צריך להבין עצמו לקדושה השבת מצעוד מועד, ולכן אף צטרם חלק אחרת שמירת שבת צריך להתכוין לקבל את השבת בג' ימים דקמי שבתא השייכים לשבת שלפניהם, כדאיחא בגיטין, ובאורחם שלשת ימים שקודם גשבת צריך לעשות כל עניניו ולחשוב בכל עשייתיו שלא יצא לידו חילול קדושת השבת אף שלא בא זמנו עדיין. ומפרשת שילוח מרגלים משם תראה הוראה זו להזהר בקדושת השבת ג' ימים קודם, וממילא שמעיין דאסור להפליג בספינה חוץ שלשה ימים לשבת כיון שהוא עולה לבא לידו חילול שבת.

וזהו שסיים המדרש בסוף הפסקא, אבל מרגלים ששלח משה רשעים היו מניין ממה שקראו בענין שלא לך פירוש כלפי שפתח המד"ר בראי הלבנה דמפלגין ג"י קודם לשבת, וכדאמין דיניף המדרש מענינה דמרגלים שצריך לעשות הכנה והזמנה לכל דבר מזה, לזאת גמר חומר דעטם שגשלו בשליחותם משום דמרגלים ששלח משה רשעים היו, פי' ולא הלכו על כוונה זו ששלחם משה להבין את הארץ אל הקדושה, דאילו **סלח** של דעתו היו מלחין בשליחותם, אלא

לקדושת ישראל הוא מה"ע להזמנים לקדושה ע"י טהרתו, ואם בכלים כך כ"ש בזהם שצריך שיקדש ויטהר עצמו בטבילה מעוממאחו להזמין עצמו לקדושתו ויתצרך, וזאת לכך ממה שאמר (בס"פ הקדומה) ויאמר ה' פתאום פירש"י נגלה עליהם פתאום וכו' והיו יוצאים מים מים וכו', לא כן משה שהזמין עצמו אל הקדושה בכל עת וזו היתה דעתו בשליחת מרגלים להזמין הארץ לקדושה. וזה שפירש"י שלא לך לדעתך לשם הזמנה, אמנם המרגלים לא הלכו כפי דעתו של משה, על זה אמר ה' אני אמרתי שהיא טובה, ולכן נסמכה פ' מרגלים למעשה מרים שמס' נלמד דבטי הכנה לקדושה, ומשם הוצג צעוני משה לשלוח מרגלים, עכ"ל.

ועפ"ד הקדושים ביארנו כמה מקראי קדש צ"ל מקן כמה שאמר יוסף לאחיו מרגלים אחם, דלכאורה לאחיה צריך האריך הכתוב בדבר שאינו אמת, דכל ענין המרגלים לא היה אלא ענינה בעלמא וגם יוסף ידע באמת שאינם מרגלים ומדוע האריך בזה הכתוב כ"כ. אמנם יוסף הצדיק רמז להם בדבריו הקדושים כי תכלית וירידתם למצרים הוא לעשות הכנה והזמנה לקדושה כדי שיוכלו ישראל להקיים שם עד זמן גאולתם, ולכוונה זו רמז באמרם מרגלים אחם, כלומר כשם שתכלית פעולת המרגלים היתה לעשות הכנה להשראת הקדושה בארץ, כן תהיה תכלית פעולתם לכוונה זו להבין את ארץ מצרים לקדושה.

ובזה פירשנו מהא"כ ואת יהודה שלא לפנו וגו' להוות לפנו גשגוגו, ופירש"י ז"ל, לחקן לו בית תלמוד שממש חלה הוראה. דלכאורה ראוי להבין האם כדי לחקן לו בית תלמוד היה צריך בשליחת יהודה שהוא מלך באחיו, ולמה לא היה סגי ליה בשליחת אחד מעבדיהם לחקן לו בית תלמוד. ופלי מה שקדם לנו ניחא דשליחות יהודה היתה להבין ולהזמין מקום להשראת הקדושה, ולפיכך היה צורך בשליחת יהודה שהיה מלך וכה קדושתו חקף מאד, וכאשר נחזר ע"י יוסף הצדיק אזי הנה אלה המלכים נועדו וחדיו בזה קדושתם הנשגבה עשו הכנה רבה אל הקדושה ביתר שאת וציתו עו, ונעשה המקום מוכן לבית תלמוד שממש חלה הוראה לעולם.

ובזה מיושג מה שלח החפלה כי אם על יהושע ולא על כולם, כי מלמד שיהושע היה נלך לרחמי שמים מרובים מחמת גודל ענוותנותו, עמד זאת אחרת דלפי שבמרגלים היה הדבר חלוי בצחירתם אם ללכת להזמין את הארץ אל הקדושה או לנחור להם דרך אחרת כדעת ישראל, לפיכך לא היה יכול להחפלה עליהם, דאין הקב"ה נועל את הצחירה, וידי כל אדם הדברים מסורים ללכת בדרך ישר, אמנם יהושע שהיה ענוותן ביותר היה משרע"ה חושש עליו מן חזקתו מדת המעשה המשובחת להכריע בחירתו לרע, ולהכי בודאי מצינו ללוחם וצבאות אשר ב' רגלי חסידיו ישמור, לכל ישתמשו במדותיהם בעוצות ומשובחות מאד לרעה ח"ו כי אם לעובה, והבן.

*

וידבר ה' אל משה לאמר שלח נך אנשים ויחורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבי ישראל. פירש"י ז"ל שלח נך, לדעתך אני איני מצוה נך וכו'. והכי איתא בגמרא סוטה (דף ל"ד ע"ב) אר"ל שלח נך לדעתך וכי אדם צורך מקח רע לעלמו היינו דכתיב וייעצ צעני הדבר אר"ל צעני ולא צעני המקום. ופירש"י ז"ל שם כלום יש אדם צורך מקח רע וכו', כלומר אם הקב"ה צוה כלום ה' אומר לו לעשות דבר שסופו לצא לידי חקלה, ע"כ. והמהרש"א ז"ל בחא"ג שם ב' על פירש"י ז"ל שהוא דחוק, וביאר הוא ז"ל באופן אחר, דר"ל שלח ה' צוה דעת הקב"ה לשלח, שהרי הביד כבר עליו שהוא טובה, וכו'. להם להאמינו בך, בדרך משל וכי אדם צורך מקח רע לעלמו, וכ"ש הצורח שציר לו ח"י, כמאמ"כ ארץ אשר ה"א דורש אותה וגו', ע"כ.

עוד הביא שם המהרש"א ז"ל חוק בציורו של הרמב"ן ציממוקי החומש ז"ל צעני המרגלים, דלכאורה יש לתמוה במינוי שהסכים משה לשלוח מרגלים ח"כ מה חטאו הם ויחר ממנו. וביאר בארובה כי גם במלחמות אלו שהי' להם תשועה ה' אעפ"כ הלכו לפי העצב קצת כמ"ש (משלי כ"א) סוים מוכן ליום קרב ולה' התשועה, ולזה הסכים הקב"ה כששלח יהושע ב' אנשים מרגלים כלב ופנחס שהוחזקו כבר לדיוקים, וז"ל ויציאו דבר על הארץ, ולא שלחו אותם

שהלכו בכוונה רעה כאמרם ויחפרו לנו את הארץ בדרך העצב, והיא המותנת שעשו והטעו את ישראל, ומצאו המדרש ראינו מנין ממה שקרינן צענין שלח נך, לדעתך, וכמו שנתבאר שזיכורו הקב"ה לשלחם על דעתו וכוונתו לעשות הכנה והזמנה להשאלת השכינה בקרב הארץ, וכס לא כן עשו, והבן.

ועתה נבוא לציאור התרגום ויונתן (קושיא ב') דכנה לפי דעתו וכוונתו של משרע"ה בשליחות או להבין את הארץ אל הקדושה בודאי שכן הראוי לשלוח אנשים לדיוקים הראויים לאותה אישגלה לעשות הכנה ז', ולא כגי בשליחות הדיוקות הרחוקים מן הקדושה כי לא יועילו בשליחותם לכוונה זו כמובן, ובאמת באותה שעה כששלח אותם משה היו לדיוקים וכשרים כפירש"י ז"ל, וצבצור מעלתם בחר בהם הקב"ה להיות נשיאי ישראל, והסכים לשלחם ובדאיתא במד"ר שנמלך משה בקב"ה על כל אחד מהם וא"ל הקב"ה ראויים הם לשלוח, אלא שאמ"כ נתקלנו וחתנו וגרמנו כל אותה הצרה, משום שלא הלכו על כוונת משרע"ה אלא על דעת ישראל לחפור את הארץ בדרך העצב. ולפי דעתם של מרגלים וכוונת הליכתם לא היה צורך בשליחות דיוקים, אלא היה כגי אף בזהדיוקות פחותי ערך, שהרי עניינם עצמיים ויכלו לחפור ולרגל אף על ידם.

והנה כשראה משרע"ה גודל ענוותנותו ושלמות רוחו של יהושע, וכן היה דרכם של עניי ארץ המופלגים במדה טובה זו להחזיק עצמם שפלים ובזים מכל אדם ורחוקים מן הקדושה יותר מכל ישראל, על כן פחד עליו ביותר שמא מחמת עגרה ותיורה דאית ציה עליו הוא להכשל בעצת מרגלים, ללכת על דעתם וכוונה לחפור את הארץ בדרך העצב, שהרי לפי דעתו והשגתו שהוא שפל ופחות ערך לא יתכן שיהיה נצטר ללכת בשליחות קדושה ונשגבה להבין ולהזמין את הארץ אל הקדושה, וכן יחשוב עם נפשו כי במה נחשב הוא ללכת בשליחות כזו, שכן האורן לשלוח לדיוקים גדולי ישראל, ואיברו ידע בנפשיה כי לא צא לידי מדת זו ורחוק הוא ממנה, אלא ודאי שאין תכלית בשליחות כי אם לחפור את הארץ בדרך העצב. וזהו ציורו התרגום ויונתן וכדי חמי משה ענוותנותו החגבר בו החשש מן ילכד בעצתם מגודל ענוותנותו, לפיכך החפלה עליו דה וישיעך מעצת מרגלים.

אלא כדי שידעו מהיכן היא נוחה להכבש. וגם כאן הסכים הקב"ה עם משה לשלוח צ' אנשים באלו, כאומרו ויתברך שלחך, "אנשים", ומיעוט רבים שנים. אבל ישראל לא התכוונו לכך, אלא ראו לשלוח מרגלים לדעת מה הארץ העובדה היא אם רעה, ומשה לא ידע כוונתם זו הרעה, ולפיכך וייעזב צעיו משה. ואמר לו הקב"ה שלח נך לדעתך שלא ידעת כוונתם הרעה ולא לדעתך, כי ה' יראה ללצב שכל כוונתם לנשחתם של איי. ועפ"י כוונתם הרעה שלא האמינו להקב"ה שהוא ארץ עובדה לא ראו כל שצט ושצט מהם לשלוח לו מרגל שאינו מושבע, כי לא האמין לו, לזה אמר לו איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא וגוי, היינו לפי דעת כל נשיא ושצט בהם, ולא כן דעתי רק צעני אנשים כשרים כמו בשליחות יחושע, וק"ל, עכ"ד ז"ל.

ובכ הענין קשה להלמו כי לכל הפירושים שנאמרו צטעם שהסכים משרע"ה לשליחות המרגלים הקושיא עדיין במקומה עומדת, וכי אדם צורר חלק רע לעצמו, כיצד נכ"י הדבר הזה שיתראה משה לדבר שאינו טוב צעני ה', ומדוע הועבה צעינו השליחות אם ה' לא נזהר, הלא היה לו להצבונן צדק שאין אדם צורר מקח רע לעצמו, ובודאי כיון שלא ראה הקב"ה לזויתו על שליחות זו לא תחנמא משליחותם עובדה. וגדולה מזו יש לחמומה מדוע הסכים הקב"ה על ידו לשלחם, כמאמ"כ וישלח אותם משה עפ"י ה', ופירש"י צרעותו. הלא ה' יראה ללצב, וכלפי שמיא גליא מאפניו לבות בני אדם, ולפניו ה' גלוי וידוע שתלא מכך תקלה גדולה, ותהפך להם השליחות לרועין, ומדוע איפוא הסכים הקב"ה לשליחות זו.

וכבר יתב על מדוכה זו הרי"ף ז"ל צעין יעקב וכתב ז"ל, וקשה כיון שהכרית שלא הייתה השליחות מדעתו של הקב"ה משום שאין אדם צורר מקח רע לעצמו א"כ משה שידע שלא ה' טוב צעני ה' לשלחם דכתיב וייעזב צעיו ולא צעיו המקום איך ה' שולחם ולא חשב שאין שליחות זו עולה כהוגן. וכתב לתוך דיתכן שבאשר קרבו ישראל ואמרו למשה גשלתה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ ולא ה' טוב צעני ה', חשב משרע"ה שלא ה' רע

ותו דע"כ ליכא למימר הכי שלא הבין משה את אשר דבר פי ה' אליו על אמיתות כוונתם, שהרי להבין כתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ודרשו ז"ל שהתפלל עליו ירי ישיעך מעצת מרגלים, הרי שידע משרע"ה שתחנמא מכך תקלה, ולפכך התפלל על יהושע שלא יפול במלואתם הרעה, וכיון שה' ידוע לו שהליכתם צעלה רעה מדוע הועבה צעינו השליחות. והוא מילתא דתמיכה עובדה שראה משרע"ה שעתידה ללאת תקלה מתחת ידם, ואעפ"כ לא נמנע לשלחם, ולא עוד אלא שנמלך בהקב"ה, ואף הוא ית' לא מנעו מכך, אדרבה הסכים על ידו כמאמ"כ וישלח אותם משה עפ"י ה'.

עוד יל"ד בלשון רש"י ז"ל, "חייבם" שאני נותן להם מקום וכ"י מדוע נקט לשון חייבם, ואם ראה לומר לשון שצוה הו"ל למימר לישא דשצוה כסדר הרגיל בכל החורה, כגון חי אני וכו', אבל לא מנינו כהא לישא, "חייבם", ומדוע בחר בלשון זה שהוא שצוה בחייבם של ישראל. וזהו מדוע הוצרך הקב"ה להשבע לו על הדבר, וכי צולת שצוה ה' משרע"ה ח"ו מסתפק בדברי ה', עד שהוצרך להשבע לו על

ואפ"ל קלח יותר צכוונתו, שע"כ הסכים הקצ"ה ע"י משה שישלח מרגלים, כדי שיביא צה"ם עכ"פ קלח ניוץ קדושה, לזד שהם שלוחיו של משרע"ה, וזה יעבד צידם מלחזיד להרשיע בחבלות הרשע, ובסופו של דבר תבי' להם תרופה למכתם וישונו בתשובה. משא"כ אם היו ישראל עצמם שולחים אותם לא הי' צה"ם ניוץ קדושה, כי כל מחשבותם היו לרע, ולא לא הובו מסחיעא מילתא מילתא שישונו.

אכן אחת לא הונח לן צה"ם, דעדיין יש לתמוה תמיכה קיימת בענין שלוחות המרגלים, דאף אי ניימא שלא ראה ה' לעבד את משה מלשלתו כדי למנוע את ישראל שלא יביאו הם עצמם שולחים אותם, מ"מ הא קא חזין שנעשו להם נסים, כדאיתא בגמרא סוטה (ט"ז) הביאו רש"י ז"ל צפרשתן עכ"פ ארץ אוכלת יושביה, שמאלו אותם קוצרי מחים, והקצ"ה עשה לעובד כדי לעוררם בצלם ולא יתנו לז לאלו, ע"כ. הרי שניולו המרגלים מיד הכעניים חושצי הארץ בדרך גם נגלה, ואי לאו אותו הנס היו נהרגים. ודא ודלא עממא צע, על מה ולמה עשה ה' להם גם לשום נפשו צחיים להילם מחרב הכעניים, אחרי שבידו ללכת בעלה רעה, להביא את לב העם מלעלות לארץ, וע"י גם זה שניולו צה"ם חקלה לכלל ישראל, מוטב אילו מתו בצוהם לארץ, ולא לא ה' סיפק צידם להמריד את כלל ישראל במשרע"ה, ולהסיר את לבם מאחרי ה'. והלא גם צל"ה ה' כי סופם שמתו צמגיפה על שהוליו דנת הארץ רעה, וא"כ עוב להם שימותו צערם החטיוו את כלל ישראל, ולמה הניח ה' אותם לצע זמנם הרע, להטיל חימה יתירה על ישראל, בצמרם אפם כי עו העם הזה, עד שצאו להטות דברים כלפי מעלה, בצמרם כי עזום הוא ממנו.

ואת כי אחת נכון הדבר שאין הקצ"ה נוטל את הבחירה מיד האדם, אלא מניחו ללכת בדרך שהוא רוצה, אצל לאחז אורח יעשה להם נסים כדי שייכלו להרשיע, מוטב ייחסם על טבע העולם, ואין ראוי לשנות הטבע בעצורם. והוא כעין הא דאיתא בגמרא (עיר"ד ע"ב) מי שצא על אשת חצירו דין

ונראה לבאר קלח בענין המרגלים, להבין דעתו של משרע"ה ששלח אותם אפ"י שידע כי מהליכתם תלמח חקלה. ואף שכתבו צה"ם הרמצי"ן ז"ל ובעל העקיזה והשלה"ק ואחר מפרשים דכוונת משרע"ה היתה לעובד כי לא מחשבותם מחשבותיו, אחת קשה איך יתכן שבעטו את משה. וצויתר תמוה שהרי משה רב"ה ידע בדבר שמחשבותם לרע, כאשר הוכחנו לעיל, ומה גם שהקצ"ה הסכים על ידו.

ויתבאר דהנה האה"ח הקדוש הקשה ח"ל, וקשה למה יסכים ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו ויופיע מחמרו על עול רשעים, ועו"ש שכתב לבאר בענין באורך שהמרגלים דברו צמרמה ולדודו צמרמה להסחיר כוונתם הרעה. ובסיום דבריו כתב ח"ל, וא"ת קשיא לאלקינו למה לא מנע הדבר מהיות כן, לז. שראה שזולת זה היו פוקרים יותר ועושים צלה יותר ממה שעשו צה"ם המרגלים, עכ"ל האה"ח הקדוש. ודבריו לריכים טעם מדוע היו פוקרים יותר אילו ה' הקצ"ה מונע צידם מלכוך, הלא הדעת נותנת איפכא, דכללל אית לן עצירה גוררת עצירה, א"כ אדרבה ע"י הליכתם צעה רעה יתגבר ירם עליהם להוסיף על חטאתם פשע, כי כך דרכו של ית"ה"ר היום שאומר לו עשה כך ומהר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבד ע"י. וה"כ כן ה' במרגלים ע"י שהלכו צעה רעה ולא האמינו צאלקים אשר הצעיחם לתת להם ארץ עובה צאו מן הקל אל החמור, עד שפקרו לומר כי חזק הוא ממנו כביכול כלפי מעלה. וא"כ תמוה מאד מה הלאה ה' בשליחותם שנומנו ע"י כן מהיות פוקרים יותר.

ובפשוטות ה' מקום לבאר כוונתו עפ"י מ"ש הספורנו ז"ל במחמרו ית' שלא לך אנשים, פירוש אל הניח שישלחו הם, כמו שאמרנו לעשות ושלחה אנשים לפנינו, שמא ישלחו הדיוטות צלתי מכירים שצח הארץ ויספרו צגונתה, באופן שיחשבו ישראל על ה' חושב ולא ישובו בתשובה, כמו ששנו אחר כך בצמרם חטאו לה' וכו'. כי המרגלים ששלח משה אפ"י שהכשיעו להניח לב העם וכו', מ"מ הכירו וסיפרו טובת הארץ וכו', אלא שאמרנו שיביא נמנע לכצבה, וכאשר הכירו ישראל חטאתם שלא צעחו ציעושת האל יתעלה שצו בתשובה וכו', עכ"ד ז"ל.

אומר לא מאומד ולא משועבד אלא מה שאתם רואים בעיניכם, עלה רש, מיד עלה רש. ועוד שם בילקוט, אמר להם משה לא מעמתי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה אני אומר לכם. ולמד שיהי' הליוי ברור מאת הקב"ה לעלות לרשת את הארץ, התגבר מאד הס"מ הוא שכן הוא יח"ר להיות את לבב בני ישראל באמצעות המרגלים מלעלות לארץ.

ונקדים עוד כי הגה ידוע שכן הוא דרכו של יח"ר לאוד בני אדם ברשעו וללכדו בתחבולותיו וזנכליו וללורך בן הוא משתמש בכל מיני אמצעים, ומתהפך באופן צמלי להראות פנים לכל דבר כפי הנאות לו, הכל לפי האדם ולפי הענין, כי אין דרכי הסתתו ותחבולותיו על אופן אחד, אלא פעם הוא מתגבר באופן כזה ופעמים יתגבר בזה, כפי אומדן ידיעתו חולשת האדם ורפיונו בענין מן הענינים, שם יתגבר להכשילו ולהפילו לבאר שחת.

ובע"ז כתב ק"ז זכ"ה בישמח משה פי' לך עה"פ ויאמר אברהם אל לוע וגו' הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאלה, ע"ד הזה"ק, אברהם דא גשמחא קדישא, לוע דא יח"ר, ועפ"י הידוע שיש ב' מיני הסתה של יח"ר א' עפ"י מדח"ד וכו' שמייסד לאדם למוטע אותו מדרכי החשובה, ואומר לו שהדין נותן שלא יקבלנו בחשובה, ואריך האדם להשיב לו כי חפץ חסד הוא ויתברך ולא יחפץ צמות המה כי אם בשבט החובעא מחטאיהו. וגם יש הסתה להיפוך עפ"י מדח"ד כמו שדרשו רז"ל (תגיגה ט"ז ע"א) בפסוק אל תאמינו ברע ואל תבעתו בצלוק (מיכה ז') אם יאמר לך יח"ר חטא והקב"ה מוחל לך אל תאמין, ואריך להשיב לו כל האומר הקב"ה וחרן וכו'. וידוע דימין הוא חסד ושמאל הוא דין, כמו שדרשו בפסוק וכל צדא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו. ועפ"י יתבאר הפסוק הי"ל עסלה"ק. וכוונתו לבאר הכתוב באופן זה דאברהם שהוא הנשמה הקדושה אומר ללוע שהוא יח"ר הפרד נא מעלי, אם השמאל, כלומר, אם צא היח"ר לפחות את האדם מלד שמאל שהוא דין, ואימינה"ה יפנה ללד ימין ואל יאבה לו ואל ישמע אליו, ואם הימין שהוא צא מכה מדת החסד אז ואשמאלה יפנה ממנו ללד אחר וצ"ל וישן לא ישמע לעצמו.

הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו מוכה ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין. וה"ל כי ראו לכאורה שיהי' העולם מוכה כמנהגו, ולא שישתנו סדרי בראשית להפיל מן הכנענים חללים חללים, שיהיו ערודים בצלם. ואילו היו המרגלים מהרגים באותה שעה הי' דבר זה עובדה גם להם עצמם, שלא היו מגיעים לכלל מעשה להוציא מחשבתו הרעה מכה אל הפועל להמריד את ישראל בכה"מ, והיתה מיתתן כפרתן, ואילו את יהושע וכלב הי' בידו יתברך להטיל באופן אחר, דהרבה דרכים למקום.

והנראה ציבור הדברים על פי מה שהאריכו הקדמונים ז"ל למענייתם מה הי' חטא המרגלים, וכבר הבאנו מדברי הרמב"ן ז"ל בפרשתו שהאריך בענין, וכתב דמה שאמרו המרגלים מחזק העם ותוקף הערים דבר אמת הי' צפיהם ואף משרע"ה בעצמו הפליג להם בחזקת העם ואמר להם שמע ישראל אחת עובר היום, את הירדן לצא לרשת גוים גדולים ועמוסים ממך וגו', עם גדול ורם בני ענקים וגו' מי יתצב לפני בני ענק. אבל רשעם על דבר אפם, שהוא מורה על דבר אפם וגומע מן האדם שא"ל בשום ענין, וכיו"צ כתב בעל העקידה ז"ל.

והש"ד"ק הוסיף לבאר דעתאם הי' מה שלא בטחו בישועת הש"ת, וכוונתו יח"ש היתה להראותם כי עו העם היושב עליה ולא יתכן לכבושם בדרך העצב, אם לא יד הי' תעשה זאת, והם צאמרם אפם הראו חסרון אמונה ושאיין יכולים לכוח בארץ, ולא סמכו על מעשה נסים, ולא שמעו אל משה וימרו את פי ה'. ומ"מ מה שאמרו המרגלים אמת בפייהם, אלא שלא הי' להם להתיראל ולפחד מכל זאת אחרי שכבר היו מוצתחים מאת הקב"ה כי יעלו ויירשו את הארץ, וזה הי' חטאם כי לא האמינו בצלקים ולא בטחו בישועתו, שיהי' להם לעלות ולרשת הארץ.

המורה מה כי זה הי' פרי חטאם של המרגלים שהיו מתקשים בדברי משרע"ה נציא הי' שזיה לבני ישראל בדבר מלך שלטון לעלות ולכבוש את הארץ מיד, והבי אחת צמדש ילקוט פי' דברים (רמז חת"ג) ראה נתן הי' אלקוד לפניך את הארץ איני

לך, שהאריך להזכיר עובד את הדרים בא"י להיות שם תמיד דרך הכנעני וגירות יותר ממשאר ארצות, ולא להיות שם בדרך החיישנות באיתן מושבו. וסיים חז"ל, וסימנך ארץ אוכלת וישיבה היא מכלה הרוגים לשב צב בשלות ובחוקף לאלול פירותיה ולהנות צב בלבו, ואף שהמרגלים דברו זה הפסוק הם דיברו לרעה והולילו דברי קדושה לחולין חולין הם להם, עכ"ל ישי"ש. וכ"כ הרשב"ם ז"ל בס"פ עקב כי הארץ עובד מכל הארצות לשומרי מלכותו ורעה מכל הארצות ללל שומרים, ע"כ. וכתב גם הספורנו בפרשת עב"פ עובד הארץ מאד מאד אם חפץ ה' בנו בחמלי שיחפץ ה' בנו וכו' אך צ"ל אל תמרדו, אם תרצו שחיי הארץ לכם בזה המדריגה מהעובד אל תמרדו בה'.

מבואר מכל הלך חומר העוין של הבאים לשבת בארץ ואין הם ראויים אליה מאד מעשיהם שאינם מתקנים שגדול עוונם ממשא (ועי' בזה בארוכה בספרי ויחל משה מאמר ישוב א"י מס"י קכ"א ואילך). וצויתו גרע ענין חיבוץ הארץ והעליה אליה ביד חזק בזמן שאסור לכבוש את הארץ מחמת השבועה שהשביע הקב"ה את כנסת ישראל שלא יעלו בחומה. וענין עליה בחומה הוא עון חמור וזוהר כמ"ס המהר"ל מפראג ז"ע (נלח ישראל פכ"ד) שהוא ציבור ואל יעבור, וכתב דאף אם יהיו רואים ח"י להמית אותם צעיוניים קשים לא יהיו יולאים מן הגלות, ואף יחיד הבא לעלות לארץ ואינו ראוי אליה מאד מעשיו עונו גדול מאד, שבא להמרות עיני כבודו ויתנך בביתו ויכילו כמבואר. וכך הוא דרשו של יתה"ר שעבודתו בכך להסית את הצריות לבוא אל האדם צערמיומיות לנטוע בלבו חצת הארץ אשר בשקר יסודה.

ולפיכך צריך לעמוד על המשמר שלא ללכת חשכים אחרי עמל היתכ"ר אשר בא להכשיל את האדם באחד מצ' הדברים הגל' בזמן שרצון השי"ת שיעלו ישראל לארץ וישבו בה ויירשנה הריבו בא להטעות הצריות למרוד בה' ולהתחלש במנוח וז' בחוזה כי לא יעלה בידם לכבוש. ויש אשר יבחר היתכ"ר בדרך השני לנטוע בלבו בני ישראל חצה ויתירם לארץ בזמן שאסור להם לעלות ולכבוש את הארץ, ומכנים בלשם

וכדבר הזה נאמר אף לנו לעניינו, כי גם במנוח ביאת הארץ מולא היר הרע מקום להתגבר צ"ב בחיות הפכיות זו מזו, פעם יבחר בדרך זו ופעם חכ"י להתגברותו צ"ל שנגדו. הדרך הא' הוא בזמן שישראל מלחמות עמ"י התורה לעלות ולרשת את הארץ הוא מראה פנים כי עז העם והערים צורות, ולא יתכן לעלות ולהלחם כנגדם כי עזם הוא ממנו, ובתחבולת יעשה לו מלחמה להביא מורף בלצנות בני ישראל, ולהכניס בהם הרהורים וספיקות הלאה למלחמה או לחלוף. וכאשר כן ה"י בזהו הדור, שהיו ישראל מיועדים לעלות ולרשת את הארץ מיד, והתגבר עליהם השטן והסיתם לשלול מרגלים, לראות אם יש יכולת בידם לכבוש את הארץ בדרך הכנעני ונס אף ה' עליהם בזה וישבע לאמר אם יראו האנשים וגו' וכל מלאכי לא יראוהו, כי חטא העם חטאה גדולה צמה שלא האמינו באלקים ולא נעמו בישועתו אשר ימסור בידם את הכנענים בדרך נסי שחון לנעם העולם.

אמנם גם לאידך גיסא מולא היתכ"ר מקום להתגבר, והוא בזמן שאין זה רצון הבורא יתנך שיעלו ישראל לכבוש את הארץ, והיינו בשאין הם ראויים לשבת בה, מפני שאין הם טובים כשורה, שאין הארץ סובלת עובדי עצירה, וכמ"ס המהר"ם מרובעבורג הוצא בכל צו ס"י קכ"ז שהחוטא בא"י נענש יותר מאם חטא בחו"ל, דאיתו דומה מורד במלכות בפלטין של מלך למורד במלכות והוא חוז לפלטין, וזוהר ארץ אוכלת וישיבה, ע"כ. וכתב עליו בפאת השולחן ה"י א' ס"י א' בית ישראל ס"ק ע"ו דמ"ס המהר"ם וזוהר ארץ אוכלת וישיבה קשיא עובד דאלו דברי המרגלים, וכתב אח"כ זי"ל דשיעת המהר"ם ז"ל דודאי המרגלים לא דיברו כז', וכמ"ס בסוטה ל"ה וכו', וה"ל צנף יסוד הנהגתו בא"י דודאי בפלטין של מלך השוכן שם וממנה עיני המלך במעשיו מסובן בעשן וכו', רק דהמרגלים חשבו זה לרעה וגיוהו, וכשהשיב המהר"ם ז"ל תשובתו להזכיר הנוסעים לא"י הודיעם אמיתות הנהגה, ישי"ש שהאריך.

וכדברים האלה שכתב הפאת השולחן צמחתיים מהר"ם מר"ב ז"ל מצוה להדיא בשלח"ק פ'

שארם שאם הי' מונע אותם מללכת היו פוקרים יותר, ועושים כהלכה יותר ממה שעשו כהלכות מרגלים. ולדרכנו כוונתו דהנה מבואר במדרש דמיד כשאמרו ישראל נשלח אנשים לפנינו נשבע הקב"ה שלא יביטם לארץ, ומעתה גם לולא הליכות המרגלים בזהרה היו נשלחים במדבר מחמת שבעת הקב"ה שקדמה להליכות, אמנם אז היה החשש גדול שיפקרו ישראל ויפלו לעלות לארץ נגד רצונו ויחזקו מגדול השתוקקותם לעלות לארץ, ואז היה השען מתגבר עליהם מאוד לפרוץ ולעלות לא"י מיד, ואילו חטאו בך ח"י לא הי' משתייר משונאים של ישראל שרד ופלט ח"י, שש"ז רוצן העושה הנורא מחיר את בשרכם ח"י. לפיכך בחר ה' את הרע במעטו, והסכים לשלוח המרגלים כדי להליט ולמונע מהם הסתם ה'יה"ר בדרך ב', והוא חיובו הארץ שלא במקום מלוא שהוא גרוע מיניה פי אלף.

ואורי אפ"ל עוד שפשה הי' ככה להסכים על שליחת המרגלים, כדי להודיע לישראל ולהשריש בלבותם חומר האיסור של עליה בחומה ודחיקת הקץ, עד כי החיר להם שליחת המרגלים, ובלבד שלא יבואו לרע החמור יותר, כמבואר לעיל מ"ש המהר"ל ז"ל והש"ס. ודבר זה יהי' לזכרון לדורות עולם לבני ישראל לזכור ויכשלו בעון החמור של עליה בחומה ולא יידו לעלות נגד רצון ה'.

ועפ"י מה דאמרינן כי שליחת המרגלים הי' להליט משון חמור יותר של חצת הארץ, אשר סכנה גדולה עמומה בחובה, ועונש העוברים עליה חמור עד מאוד, ניחא שפיר לשון רש"י ז"ל, "חייבים" אני נותן להם מקום לעשות דברי המרגלים למען לא יירשעו. כלומר שטעות זה שנתן להם הקב"ה מקום להלבד בעצת מרגלים הוא להם הלה גדולה מנעת לחיים, דאי לאו זה היו ח"י נכשלים ונפילים בעון עליה בחומה ואין מידו מלי. וכדחזיק דאף שחטא המרגלים הי' גדול עכ"ז התפלל משה על ישראל וביקש רחמים מלפני הקב"ה, אבל על המעפילים לא התפלל ונענשו מרה, וז"ל דמסתמא ראה ברוח קדשו שלא יועיל בחפלתו עליהם, משום שנקלו בעון המר של פנים לארץ נגד רצון ה' ז"ל, "חייבים"

השוקה עזה למרוד במלכותו יח, ולחטוא בעון מורא של עליה בחומה.

והחילוק שצ"ן ב' הדרכים הללו שבהם ה'יה"ר מתגבר בענין עליה לארץ הוא, דבזמן שה'יה"ר מונע את ישראל מלעלות לארץ כשהחובה עליהם לעלות, אולי יש תקוה לשוב בתשובה ולהסתר מאף ה', כאשר כן הי' באלשי דור המדבר שנשמעו בחמלה להסתת המרגלים וימאסו בארץ חמדה ולא שמעו לקול ה', ואעפ"כ כאשר בקש משה עליהם רחמים והם התחרטו על עוונם וחזרו בתשובה, כמאמ"כ (דברים א') ותשובו ותבכו וגו' כי הכירו שטעותם ורצו לתקן עוונם, וחפצו לעלות במסירות נפש ולכבוש את הארץ, כאמנם הכנו ועלינו וגו' כי חטאנו וגו', קיבל הקב"ה תשובתם ואמר למשה סלחתי כדברך. אמנם לא כן הוא בזמן שחטאין בדרך השני והוא כאשר ה'יה"ר מתגבר להסית ולהדיח את ישראל לכבוש את הארץ בזרוע בשר, בערם הגיע העת והעונש אשר יעלה רצון לפניו יח, שזה גרוע הרבה יותר שהוא עון פלילי ר"ל, שכל באיה לא ישובו, כי ענין ההעברה על השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל יש בה עון כפירה כמ"ש המהר"ל ז"ל (כאשר נתבאר בארוכה בספרי ויחל משה מאמר שלש שבועות סי' ע"ו) והעונש המר והחמור הקצוב לעוברים על השבועה לא מצינו כיו"צ בכל החורה, וכמו שדרשו ז"ל (כתובות ק"א ע"א) אני מחיר את בשרכם כגזלות או כאליות השקר ר"ל. ואז ב' ישראל שאף על המחשבה לזכר לעלות ולרשת את הארץ שלא כחורה, דבינו אם לא יעלו על מנת לצער כל הע"ז הממלחה בארץ מגיע עונש חמור ונורא וכדליתא בסוטה (דף ל"ד ע"א הוצא דנש"י פי' מסעי) עכ"פ כי אחס עוברים את הירדן וכו' כך אמר להם משה כשאחס עוברים את הירדן ציבשה על מנת כן תעברו ואם לאו המים באים ושוטפים אחכם. אבל בעוב"ר בדורותינו אלה שהסתר פנים גדול לא נעשה דין ברשעים, ונתקיים בעוב"ר הכתוב בפרוה רשעים כמו עש, ולכן נתלבש ה'יה"ר בלבוש חצת הארץ ועלתה ידיו להכשיל את בני ישראל בעון הנורא הזה.

ובזה יתבאר לנו מה שרמז האה"ח הקדוש בדבריו שעל כן לא מנע הקב"ה שליחת המרגלים, לפי

ובבזמן כן היה גם צענין המרגלים דאף שהיה הכרח בשליחותם כדי להגיל את ישראל מרעה גדולה יותר, שהיתה עלולה לבוא עליהם חילו לא היו שולחים אותם, כאשר הארכנו, מ"מ כיון שצפה הקב"ה שחלף תקלה לשאל משליחותם לא רצה לייחד שמו על שליחות זו, וללוות את משה להדיח שישלח אותם, לכך ח"ל שלח לך לעתה, אני אני מלוא אותך, כי באמת ה' הכרח בדבר שיהיו נשלחים כדאמרן, אך לא יהי שמו ית' נקרא על שליחות זו כי לא תלמח משליחותם כבוד שמים.

וזהו שאמ"כ וייעצ צעניו הדבר ולא צעניו המקום, דאף שידע משרע"ה מה שעלול ללמח משליחות המרגלים, ולכן התפלל וציקע רחמים על יהושע שיגלל מעלתם, מ"מ הוטע הדבר צעניו, כי ידע והבין שיש לורך גדול בשליחותם, אך לא צעניו המקום, שאין הקב"ה מייחד שמו על שליחות כזו שיש בה פורעניות לשונאי ישראל. וא"ש מה שאמ"כ להגן וישלח אותם משה על פי ה', פי' שכן ה' רצון השי"ת שמשה ישלח אותם ולא שילכו בשליחותו של מקום.

ואמ"כ עוד במאמ"כ וישלח אותם משה על פי ה' וגו', דע"כ ה' לורך שח"ה שליחות זו עפ"י ה', כלומר שיאמר להם משה צבואה, דהנה לבאורה ה' ענין שליחות המרגלים העצרה על פי ה', שהרי כבר היו מוצתים ועומדים לתת להם ארץ טובה ורחבה, והיה להם לדעת דכיון שהקב"ה בחר לו את ארץ ישראל וודאי הוא טובה, דכלום אדם צורר מקח רע לעלמו כדאיתא במוטב, אך ע"כ הותר לו למשה לשלוח את המרגלים, מכיון שה' ידוע לו צבואה דמשליחותם תלמח הללל לכלל ישראל, דמחמת כן יגללו מן העון החמור יותר, דלולא שליחות המרגלים היו עושים צלה יותר, וה' גרוע מאד ועוונם גדול משוא. וזהו שאמר הכתוב על פי ה', כלומר שה' הדבר ידוע למשרע"ה צבואה מאת ה' דשליחות המרגלים אף שיש בה תקלה מ"מ חממע מהם תקלה גדולה יותר מעוות אשר לא יוכל לתקון. ולפי שה' בשליחות זו דבר איסור, הו"ל להיות השליחות צבואה דייקא כדאיתא בגמרא (יבמות דף י' ע"ב) דנציא שאומר לעצור על ד"ת לפי שעה למיגדר מילתא שומעין מע"ז. וציארו החסופות (שם ד"ה

שאינו נותן להם מקום לעשות, כי חיים נחתי להם עיי' שילוח המרגלים, להגילם צה מצהלה גדולה יותר שהיו עושים עפ"י עתה יהי"ר, שה' מפתח אותם בארצו ארם נחש של חצת הארץ לעלות בחומה בזמן שה' יזוה שלא לעלות.

ובדרך זו נצא לבאר כל הדקדוקים והמדרשים צענין כהקדם מה שכתב הוצ"ק פרשת לך (דף פ"ב) צענין ירידת אלע"ה למלרים שכל זה ה' רמז על העתיד, וכל דעבד קב"ה לאלע"ה בירידתו למלרים עשה כן לצניו אחריו, ואלמלא דנסיבת שרי לגבי פרעה לא היה לוקח, ואלקאותא דא שלקח פרעה ע"ד שרי אשת אצרים גרם לבחר כן דילקון מלרים צנגעים גדולים. ותומה שזה סותר לדברי הוצ"ק צהאי פרעה גופה שכתב שחטא אלע"ה במה שירד למלרים וז"ל, ארי"ה כיון דנחת אצרים למלרים בלא רשות אשחטצידו צניו צמלרים ד' מאה שנין וכו'. וגם להגן צהאי"ק דף פ"ב מבוחר דלא יזוה לו הקב"ה לאלע"ה לרדת למלרים, אלא איזו מנרמיה נחית וכו', ולכאורה מאמרים אלו סותרים להדרי. וכבר תירצתי סתירה זו בספרי ויואל משה (מאמר יבזב ח"י ס' י"ח) כי באמת ה' הכרח גדול שירד אצרים למלרים, כדברי הוצ"ק שכתב צה את הדרך לצני ישראל העתידין לרדת ממלרימה, כדאיתא במדרש לא וכצו את הדרך לצנין, אך מכיון שידע הקב"ה שאל מכך מכשול לאלע"ה שנקלקה שרה לבית פרעה, לא רצה הקב"ה ללוותו להדיח על ההליכה, ולומר לו במפורש לירד למלרים משום שאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה. וכידוע מה שפי' מן הארצ"ל מאמ"כ לכה ואשלחך אל פרעה, דשליחות משרע"ה אל פרעה היו צ' חלקים ה' להוית את ישראל ממלרים, והצ' להכות את מלרים במכות גדולות ונאמנות. ולואה כלפי חלק הרע ששליחות להכות את מלרים ח"ל הקב"ה לכה, כלומר מעלמך, דאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה, וכלפי הכעבה לישראל ח"ל ואשלחך. ואף כי אמת נכון הוא שלא יתכן מציאות שום דבר ושום פעולה כי אם צראו וצדק, כ"מ כאשר הפעולה היא לרעה אין הקב"ה מלוא במפורש על הדבר, כדי שלא יהא עליו חומה שליחות, וכבר האריך צענין הקדושה ליי צס"פ צה וכן ציש"מ ס.

בהם בני אדם צענין העליה לארץ, ובשליחות המרגלים
השחמש היתה"ר בתחבולותיו להניח לבני ישראל
שלא לעלות, משום שאז ה' הצייו עליהם לעלות
ולכבוש את הארץ. והנה דרך הסתה זו עלול יותר
לקתפות מן שהוא ענין ושפל רוח, כי יסיתו ילדו
לחפוס מידת העוהו באמרו מי אנכי לעלות בגדולות
ובגפלות ממני, לדרך על אדמת הקדש, מי יעלה בהר
ה' ומי יקום במקום קדשו. כי באמת לרץ להקדש
ולבעור מאד כדי להיות ראויים לבא לא"י כהא דמליו
בגמרא (ברכות י"ז ע"א) דאמר ר' זירא אלא לא
סלקי מצבל לא"י עד דחזאי שפרי בחלמא (דכרואה
שעורים בחלום הוא סימן שנחלמו עוונותיו) ולפיכך
מי שהוא ענין ושפל צעניו בקל יפתחו ילדו ויסיתו
שלא לעלות לא"י, אף צעא אשר צא הצייו לכך מאת
הש"י, כי אמר יאמר שאין הצייו לליו ואין הוא
ראוי לכך. ולכן כשראה משה ענותותיו דיושע חשש
עליו ביותר שהוא עלול לנפול ברהט ילדו שאין הוא
ראוי לעלות, משו"כ ויקרא משה להושע בן נון יבושע
שהתפלל עליו ירה ויושיעך מעצת מרגלים, שלא תלכד
בעצתם הרעה מחמת עוהו יתירה דאית בך.

שלח לך אנשים ויחורו את ארץ כנען וגו'. פירש"י
ז"ל (צפ' דברים) לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה
אנשים לפנינו כמה שנאמר ותקרבון אלי כולם וגו'
ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא
טובה שנאמר אעלה אתכם מעני מצרים וגו' חייכם
שאתי נוחן להם מקום לעשות דברי המרגלים למען
לא ייחשבו, ע"כ. הדקדוקים דברי רש"י ז"ל הללו
רבו, חדא דממשמות לשונו שכתב אני נוחן להם
מקום לעשות דברי המרגלים וכו' נראה שהמרגלים
הלכו בשליחות זו בכוונה להטעות את ישראל ולהניח
את לבבם שלא לעלות לארץ, וביניהם זאת להם מיד ה'
עושה על אשר לא עזב עשו לומר נשלחה אנשים
לפנינו, ע"כ הזמין להם הקב"ה את המרגלים שיביאו
להם לפוקה ולמכשול, וקשה על דברי המפרשים ז"ל
שכתבו להיפוך, שישאל הם הם שהיו סבב למרגלים
להפוך את לבבם לרע, וכמו שכתב האו"ח הקדוש
להעיר דבר מצענו מי ילא הקרת הרעה הגדולה

למיגדר מילתא) עטם שיש לורך בזה לדברי נביא,
ולא סגי בהוראת בית דין אחרי שיש בזה מיגדר
מילתא, היינו לפי דנביא שהחזק בנביאות סומכין
במה שהוא מצטיה שיתקדש שמו של הקב"ה בדברים,
וע"י כן יחזרו ישראל למוטב. ולפיכך אמר"י וישלח
אותם משה עפ"י ה' דיוקא, שהי' הדבר נודע אליו
בנבואה בשליחות זו יש בה הללה לכלל ישראל להניחם
משון חמור ונורא הגרוע יותר משליחות המרגלים,
דאי לאו שהיו הדברים ידועים לו בנבואה לא ה'י
רשאי לשלוח אותם. ובזה מלאמי ביאור נכון למה ששלח
משה את המרגלים. אף שהי' ידוע לו כי לא יזוה
הקב"ה לשלוחם, וכי הם עתידים להיות אפן גנף לבית
ישראל, מ"מ שלח אותם מחמת שידע בנבואה כי ראון
ה' הוא שישלח אותם משה, אלא שאין הקב"ה מייחד
שמו על שליחותם.

ובזה יתבאר גם המדרש פליאה (הביאו ק"י זר"ה)
בישמה משה) עפ"י ויקרא משה להושע בן נון
יבושע זר"ה מי יחן עכור מעמא לא אחד, דהנה
ממה שמליו שהתפלל משה על יבושע שינלל מעצת
מרגלים חזין שראה משה"ר ברוח קדשו כי שלוחים
הם לתקלה, ויאל מכך מכשול, וא"כ יפלא מדוע
הסכים לשלוח אותם, ועל כך צא כמשיב ה"ה"ד מי
יתן טבור מעמא לא אחד, הוא יחידו של עולם
הקב"ה. פי' שהי' מעשהו של משה בשליחות המרגלים
עפ"י ה', שנודע לו בנבואה דבמשעה זה יכ"ה הללה
לכלל ישראל, למעט נפשם משון חמור וגרוע יותר של
נצוצ הארץ במקום האסור כ"י.

וזהו שאמר מי יחן עכור מעמא, כלומר מי הוא
זה שהחיר שליחות המרגלים שצטעם הוא צחי
„עמא“, שהי' יש בדבר איסור שלא להאמין בזה,
דכלום אדם צורר מקה רע לעצמו לחכית „עכור“
שינללו בנך כלל ישראל מעצירה חמורה שצטעיים,
„לא אחד“ רק יחידו של עולם יכול לעשות כן, וכי"ל
דדוקא כשהבניא צא ואומר בנבואה לעבור על ד"ת
משום מיגדר מילתא אליו חשמעון, לא זולת.

ולדרבנן יבואר התרגום וינתן כד חמא משה
ענותותיו דיושע וכו'. דהנה כבר נתבאר
בארוכה בדברינו שהס"מ יש לו צ' דרכים לפחות

לזה, לפי שדברה מרים באחיה ולקחה בלעזת כדי שידעו הכל עשו של לה"ר שאם בקשו לומר לה"ר יהיו מסתכלין מה נעשה למרים ואעפ"י לא ר"י ללמד, לכך נאמר לא ידעו ולא יבינו כי עת מראות עיניהם. הקשה ק"י זלה"ה בישמח משה דאין להביא ראיה ממה שנעשה מרים שאסור להם לדבר לה"ר על הארץ, דאיכא למימר שאני מרים שדברה לה"ר בעלז שבו אחיה משרע"ה, משא"כ הם לא דברו על בעלז רק על הארץ. והוא ז"ל כ' לתוך דכיון שמשרע"ה ה' עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה ח"כ לא ה' נעלז ואעפ"י נעשה מרים, ח"כ שפיר איכא לאתויי רשע שלא לדבר על הארץ ואעפ"י שאיכא בעלזת. ובדברנו לכן תחישב קושיא זו באופן אחר כס"ד.

(ה) **והאנשים** אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות כי חזק הוא ממנו, פירש"י כביכול כלפי מעלה אמרו. ודבר זה תמוה מאוד, שיהיו המרגלים אומרים דברי נרגן כאלו שאפילו עובדי ע"ז שבאותם הימים לא אמרו כמותם, שהרי עובדי ע"ז כולם הודו ביכולת הקב"ה, אלא שטעו לומר שאין כבודו של הקב"ה שהוא מרומם ונישא להשגיח בתחתונים השפלים ומסר להבגות לידו שרי מעלה, כמבואר באורח צרמ"ס ז"ל (פ"א מהלכות ע"ז, ועי' בסוף מס' מנחות דף ק"י) ואין יתכן שהמרגלים ידברו דברים זרים ומחורים כאלו שגורסים בפשטות ככפירה גמורה ח"ו ביכולת של הקב"ה, האם בצי"א ירדו עד לזיטעא התחתונה, לכיוסם גרושים משפלים שבאומות עו"ז.

והנראה לומר בציפור הדברים, דהנה בני ישראל היו מזומנים ללכת לארץ מיד ולבנות אותה מאת שבעה עממין חושדי הארץ, אמנם בדרך הטבע לא היה דבר זה אפשרי לבנות את הארץ מידם, כי הכעננים היו גבורים מאוד, וכאשר הפליג הכתוב לספר חוקם גבורתם, אשר מי יוכל להחיות בפניהם. והיו ישראל זקוקים להשפעת כח חלקי עליון שמחוץ לדרך הטבע כדי להתגבר עליהם ולקחת את כל ארצם מידם, וכדי להשיג השפעת כח עליון מאת הש"י צריך להרבות בחורב ומלחמה ומע"ט, שבה מוסיפין כח וגבורת ומלחמה של מעלה, וחיי בהיפוך אם ח"ו

הנסבבת מהמרגלים, אם מלך המעשה אין צי רע, כי הלא מלינו שכמו"כ שלה יהושע צי מרגלים, ח"כ אין הדבר מוכרח מלך עלמנו. ואם מלך האנשים המרגלים שהיו רשעים הלא מלינו שנבחרו עפ"י ה' בצוות לבנות ולחיות, והעיד הכתוב עליהם כולם אנשים לדיקים. וביאר האב"ח הק' כי לז' שבועות המשלמים היתה רעה תפעיל פועל הרע בשלות ויחזור להיות שלותו של אדם כמותו ויוליד צו תכונה רעה מה שלא היתה צו קודם וכו' ולא הבג שבו לדיקים בהתחלתם עשות ההליכה לרגל נולדה בהם תכונה רעה מכה המשלמים ויעלו להיות, עכ"ד הק'. מבואר מודעים אלו כי ישראל הם שכוליו תכונה רעה בלבות המרגלים, ומחמת רוע מחשבותם של ישראל שהפעילה בהם רע והפכו לרשעים.

(ג) **וה' ילך** צב"ש רש"י ז"ל חייבם שאני נותן להם וכו', דבפשטות מוכח שהוא ענין שבעה שגשג הקב"ה בחייבם של ישראל, ובאמת לא מלינו כיוצא בזה בשאר מקומות דלא מלינו כ"א שאמר הקב"ה חי אני נאום ה', אצל לא שיהי' נשבע בחיי ישראל.

(ג) **צריך** להבין אומרו למען לא יירשבו, שהרי באמת היה לכל אחד מיוצאי מרים חלקו בירושת הארץ, אלא שלא זכו להכנס אליה, ועברה ירושתם לבניהם, וכמ"ש רש"י ז"ל צ"פ פתח עכ"פ לשמות מעות אבותם ויחלו, אלו יוצאי מרים, שיהי' הכתוב נחלם ו' מכל נחלתם שצחורה שכל הנחלות החיים יורשים את הממחים וכאן הממחים יורשים את החיים וכו'. הרי שירשו יוצאי מרים נחלתם בתלוקת הארץ, וא"כ לא היה ראוי לו לכתוב למען, לא יירשבו, שהרי באמת ירשו אותה אלא היה לו לומר למען לא ינבחו לארץ.

(ד) **במד"ר** (פס"ז ה') איתא שלא גך אנשים וגו' ז"ש (ישעיה מ"ד) לא ידעו ולא יבינו כי עת מראות עיניהם מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלא גך אנשים אלא שהיה נפוי לפני הקב"ה שיאמרו לה"ר על הארץ אמר הקב"ה שלא יהיו אומרים לא ידעו עונש לשון הרע לפיכך סמך הקב"ה הענין זה

מכעיסין לפניו ית' כביכול גורמים. כזה להחליט
כה של מעלה, וכדאיתא בילקוה פ' האלוני בשעה
שישראל עושים רצונו של מקום הן מוסיפין כח וגבורה
(בפמליה של מעלה) שנאמר ועתה יגדל נא כח ה'
בשעה שהן מכעיסין אותו כביכול צור ילדך חשי.

ובכך היתה נעוצה ענותם של המרגלים, שכאשר
ראו גבורת הכנענים ועוזו מוראחם ונוכחו
לדעת שצריך כוחות עליונים בהשפעה גדולה כדי
לנצח, היו סבורים שעדיין לא סיגלו ישראל תורה
ומלוות ומע"ט כל האורך להמשיך השפעה אלקית כדי
להכניע כחם של האומות יושבי הארץ, וכיון שכן
עדיין הם זקוקים לטהרה במדבר עוד זמנים עוצה
כדי להרבות בחורב ומלוות ולקבץ על יד מעשים
עוצים כדי מרחם, שיהי' בנחם להמשיך הכח האלקי
השפעה מלמעלה די האורך להכניע את הכנענים ולרשת
ארץ.

ולכוננה זו אמרו לא, נוכל לעלות אל העם כי חזק
הוא ממנו, ולא על עמם מלאות הבטחה ילאו
לכפור ולומר שכביכול הם חזקים ממנו (עי' קושית
ה') אלא שאמרו כי אותו כח ההשפעה העליון שהם
זקוקים לו כדי לנצח אויביהם עדיין אינו בידם די
האורך, שהרי השפעה עליונה זו המלשכת רוח גבורה
חוץ לדרך הטבע חלוצי צמח שירבו ישראל מלוות
ומעשים עוצים, שבאמצעות כן הם מוסיפין כח
בפמליה של מעלה, ובזה הם זוכים להמשכת אותו
כח עליון במדה גדושה, ועל השפעה זו נחכונו
באמרם כי חזק הוא ממנו, כלומר שעדיין לא זכו
ישראל לצא לידי מדה זו להרבות תורה ולסגל מלוות
ומע"ט שימשיכו על ידיהם כח אלקי במדה מרובה
כ"כ, ולעת עתה אותו כח עליון הנשפך על ישראל
מעט וחלש, ולעומתו תקיף יותר כח גבורתם של ז'
האומות. וז"ש כי חזק הוא, "ממנו", כלומר כחם
וגבורתם של האומות חזק מאותו כח ההשפעה שיש
בישראל, ולא נוכל עדיין לעלות, אלא עלינו להרבות
עוד במלוות ובמע"ט שבה מוסיפין כח בפמליה
של מעלה, עדי מכה להמשיך אותו כח עליון במדה
הראויה לנו, שיהא כוחנו להדביר עמים תחתנו
ולאומים תחת רגלינו, להוריש מפנינו גוים גדולים
ועשומים יושבי הארץ.

השנית מיושב מה שהקשה היש"מ זלה"ה (קושית
ד'), דבאמת היו המרגלים יכולים ללמוד ממה
שדברו מרים במשה שלא להוליא דבר רעה על הארץ,
שהרי לא על הארץ עצמה דברו רעה אלא על משה
ואהרן וכל ישראל היו מדברים סרה, באמרם כי עדיין
לא סיגלו מלוות ומע"ט כל האורך, ולפיכך לא נוכל
לעלות כי חזק הוא וגוי' כנ"ל, ודבר זה כמה חמור
עונשו של לה"ר בשעה שמדברים על געלז היה להם
ללמוד ממרים שדברו באחיבה, ואעפ"כ לא ידעו ולא
יצינו כי עז מלכות עיניהם.

ובזה מלאנו הסדר המניח את הדעת צמח שנתקשו
בו המפרשים מה היתה כוונת המרגלים בהוליאם
דבר על הארץ, וכי היו חפלים שיחזרו ישראל למרים
או ראו שישארו לעולם במדבר בארץ לא זרועה. וכיוצא
בזה תמה הרמב"ן ז"ל על משרע"ה, דמה טעם לו
בשליחות הוצאת אס הארץ עוצה ובעם רפה הרי עוב,
ואם רעה או שהעם חזק סבור הוא שיחזרו למרים,
בתמיהה, עיין שם מה שכתב צוב. אכן לפי"מ שציארו
טעם דברי המרגלים שהיו בסבורים שיש עוד אורך
שיהיו ישראל מרבים מלוות ומע"ט כדי שיחזרו לנצח
שואביהם, ולפיכך היו רואים שישארו ישראל עוד פרק
זמן במדבר ויורבו שם תורה ומלוות ומע"ט עד שיקבצו
על יד די סיפוקם להמשיך עליהם השפעה אלקית
מלמעלה, שיכולו להתגבר על יושבי הארץ מחזק לדרך
הטבע. ואמנם טעם בזה, דמאחר שמשמע"ה ליוור
לישראל לעלות ולרשת את הארץ מיד ודאי היה עולה
בידם לכבוש הארץ ולהכניע יושביה, כי כן היה רצון
הש"ת.

ועתה נצא לבאר כוונת רש"י ז"ל חייבהם שאני נותן
להם מקום לעשות בדברי המרגלים וכו', והקשינו
דמחשבתם שהמרגלים היו סיבה להרשיע את ישראל,
ואילו מדבריהם ז"ל מוכח שהמרגלים היו נדיקים
בשעת הליכתם אלא שכונתם הרעה של המשלחים
היא שגרמה שהפך לבס ונעשו רשעים (עי' קושית
א'), וגרמה לפרש עפ"י מה שאמרנו ליישב הא דאיתא
במד"ר פ' שמות עכ"פ ויקם מלך חדש רבנן אמרי
למה קראו מלך חדש והלא פרעה עצמו היה אלא
שאמר **המלך** לפרעה בל ומדוע לאומה זו ז"ל

לרעה מתחלה, והי' זאת לישראל לעושה בעבור שאמרו נשלח אנשים, וכפירש"י ז"ל חייבם שאני נותן להם מקום לעשות בדברי המרגלים וכו'.

ונבא ליישב מה שדקדקו בלשון רש"י ז"ל חייבם שאני נותן להם מקום לעשות וכו' (קושיא ב') דהנה מליון בדברי חז"ל ב' טעמים על מה שמת משרע"ה במדבר ולא זכה להכנס לארץ, העעם הא' הוא לדאיתא במד"ר ס"פ עקב ח"ל הקצ"ה למשה אם אחת נקבר כאן אללן בזכותך הן צאין עמך ח"ר לוי למח"ד לא' שנתפזרו מעותיו במקום אפילה אמר אם אומר אני האירו לי שאקצן מעותי אין צריך משגחת עלי מה עשה נעל וזכו אחד והשליך בחוכם והתחיל לרוח ואומר האירו לי וזכו ח' היה לי ונפל ממני כאן והאירו לו מה עשה משגל את הזכור אמר להם בחיובם המחיות לי שאלקט את המעות וליקטן בצרות הזכור נתלקטו המעות, כך ח"ל הקצ"ה למשה אם נקבר את אללן במדבר הן צאין בזכותך ואחרי צא בראשם שנאמר וירא ראשית לו וגו' ויחא ראשי עס, עכ"ל המדרש. מציאר מה כי ע"כ הולך משרע"ה להשאר במדבר כדי להביא דור המדבר עמו לא"י לעתיד צעת החתי'.

ועוד מליון בדבריהם ז"ל טעם שהולך משה להשאר במדבר דאילו הי' נכנס לא"י וזכה את ציהמ"ק לא הי' צהמ"ק חרב לעולם, דלא שלטו האויבים במעשה ידי של משה (כדאיתא סוטה דף י"א) והיתה ח"י החינה נחכה על ישראל, משא"כ עכשיו שלא נכנס צהמ"ק ע"י משה שפך הקצ"ה חמתו על עמים ואזנים והחור שרית ישראל לפליטה (כמצואר כל זה באורך בילקוט חבלים מחזור ע"ט).

ונראה שהולכו חז"ל לצי' העעמים דבעעם הראשון בלצד לא סגי, דאף שצאמת לאותו הדור שנשארו במדבר היתה עובד גדולה מה שנשאר משרע"ה אללם שיקומו בזכותו לחתי לעת"ל, מ"מ לעומת זאת אילו הי' משרע"ה נכנס לארץ הי' בך עובד גדולה לדור צאי הארץ, ומאן מפיו אולי הי' העובד והתועלת שיש בלאי הארץ אם הי' משרע"ה נכנס עממם מברעת את העובד של דור המדבר מהיותו נקבר אחס, והי'

שועים אחס עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והיאך מדובר להם וכו' כיוון שלא שמע להם הורידוהו מכסאו ג' חדשים עד שאמר להם כל מה שאחס רואים הריני עממם והשיבו אותו לפיכך כחצי ויקס מלך חדש, עכ"ל המדרש. ולבאור זה סותר להא' דאיתא בגמרא (סוטה דף י"א ע"א) עה"פ ושך היאור לפרדעים ועלו וצאו בביתך וגו' וצבת עבדיך וגו' הוא התחיל בענה תחלה ויאמר אל עמו וממנו התחילה הפורעניות וזה היפוך לבאור מדברי המד"ר הנ"ל שלא ראה פרעה לשמוע להם לגזור גזירות רעות על ישראל.

ובארנו דתרוויכו אחת דמתחלה לא ראה פרעה לשמוע להם, אמנם אחרי שהמריים חיללוהו לשמוע להם תפלה ברשעו עליהם, והוא יען להם ענות כאלו שלא עלו על דעתם מתחלה, והכל כדי למאור חן צעיונם. והשתא לאו סתראי ויכנו, ודנאמת אחרי שובו למלכותו היה הוא המתחיל בענה תחלה.

ובענין הזה חף אנו נאמר גבי המרגלים, שהיו לדיקים צחלת הליכסם, וכאשר העיד עליהם הכתוב כולם אנשים, אלא שעי' כוונתם הרעה של המשלחים ונכנסו במרגלים תכונה רעה והפכו להיות רשעים, ואחרי שנתהפכו ונשתנו לרע גדלה רעתם עד כדי כך שדברו דברי בלע כאלו שגם ישראל המשלחים לא התכוונו לכך מתחלה, ולא עלתה על לבם מעולם.

ובאמת שאף המרגלים לא היתה כוונתם לרעה כ"כ כפי שהצינו ישראל מדבריהם, ולא נתכוונו אלא להשהות זמן וסוף במדבר עד שישלימו עלמן צחורם ובמלכות, אלא שישראל עשו בהצגת דברי המרגלים, עד שצאו לדבר כל אותן הדברים לו מתנו צאין מלרים וגו' הלא עוב לנו שוב מלרימה, וגו'. וכל זה הי' מחמת מה שנתן להם הקצ"ה מקום לעשות בדברי המרגלים. והשתא תרוויכו איתניוהו צבו, דצחלת השליחות גרמו ישראל להכניס תכונה רעה בלב המרגלים שהיו לדיקים מתחלה וכמו שציאר האו"ח הקדוש הנ"ל, אמנם כשצבו המרגלים היו הם סיבה להעשות את ישראל יותר ויותר שבו מתכוונים

רש"י ז"ל למען לא יירשבו, פירוש צאי הארץ לא יהיה לכם דין ירושה בארץ, כי לא חכיה נחלה זו בידם לעולם בלי הפסק. וזה נגד ע"י שטעו בדברי המרגלים וזכו בארחה שעה זכיה של חנם, על כן נגזר על הבית שיתרד ויגלו ישראל לציון האומות, וכל זה הוא למען מייבסם של דור המדבר שיכולו לקום לחיות יחד עם משרע"ה. הש"י יעזור שזכה במהרה לבית המשיח ולתהלה"מ, ולראות ביצועת כל ישראל ושמתחן בזהרוממות קרן התורה ישראל, בזהגלות כבוד שמים עלינו בצי"א.

*

דברות קדש מלכות אש אשר השמיץ
אדונינו מחרינו ורבינו עפרת ראשינו נזר
תפארתינו, ב"ק מוך הגה"ק (שלי"א)
זיע"א, במעמד הנשגב של קידוש שם שמים
בקרב רבבות בני ישראל אשר תאו
והתכנשו בעיר וויליאמסבורג המעטירה,
לקול קריאתו הקדושה לייסד את "קרן
ההצלה" למסירות התורה והחינוך הפתור
בארץ הקדש, בהשתתפות הכיר"צ דקרתא
קדישא תובב"א, ביום כ' לחודש סיון
התשל"ח לפ"ג

וידבר ה' אל משה לאמר שלח נח אנשים ויחזרו את
ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל וגוי וישלח
אוחם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים
ראשי בני ישראל המה. לכאורה קמה וגם נלכד כאן
תמיכה קיימת אשר כבר נתחנצו בה גדולים מקרי
לב, הלא בני ישראל צהרו לשליחות זו אנשים נדיקים
בני עליה שצאחו הדור, והכחוז מעיד עליהם כולם
"אנשים", ומי לנו גדול מאלו שהקצי"ה העיד עליהם
שנדיקים גמורים הם (כדאיתא במד"ר ששאל משה
רע"ה על כל אחד ואחד אם ראויים הם לארחה
שליחות וא"ל הקצי"ה ראויים הם) ואין יתכן הדבר
שיהיו אנשים גדולים אלו והפכים ברגע אחד לרשעים
גמורים, זולתי כלל בן יפואה שהלך והשתחנע על קברי
אבות, ויכושע בן נון אשר העתיר עליו משרע"ה
בחפלתו והולך לבויהם לו אוח יי"ד על שמו לאמר
רח יושפי עשת מרגלים, והיא שעמדה לו שניצל

משרע"ה וכנס לארץ עם ישראל. לך הולכר חז"ל
 לתת טעם שאף לצאי הארץ היה טובה מה שנשאר
 משרע"ה במדבר, כדי שחיה שפיכת החימה על עינים
 ואזנים ולא חכיה חז"ל לשארית ישראל.

היוצא לנו מחו כי מה שהי' הבית עתיד להחרב,
זה היה סיבה לך שיקבר משרע"ה במדבר, כדי
שלא יהי' צהמ"ק נצנה על ידו, ויוכל הקצי"ה לשפך
חמתו על עינים ואזנים, ולולא טעם זה אפשר הי'
נכנס לארץ, וא"כ מאלא כי מחורבן הבית נלמדה
טובה גדולה לדור המדבר, שלסיבה כן נקבר משרע"ה
עמכם וחס עתידים לצא בזכותו.

והנה איתא במד"ר (פי' זו) עה"פ ותשא כל העדה
ויחזו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא, אמר
לכם הקצי"ה אחם זכיתם זכיה של חנם לפני אני
אקבע לכם זכיה לדורות ומן ארחה שעה נגזר על
צהמ"ק שתחרב כדי שיגלו ישראל לציון האומות
וכו'. וכן איתא בחרגוס יונתן על הפסוק זכו תזכה
בלילה, דארחה שעה שזכו ישראל זכיה של חנם נגזר
על ציהמ"ק להיות נחרב ושיגלו ישראל לציון האומות.
זה יהיה הציאור בלשון רש"י ז"ל, "חיהם" שאני
נותן לכם מקום לעשות בדברי המרגלים למען לא
יירשבו, כלומר מה שאני נותן לכם מקום לעשות
בדברי המרגלים וזו למען, "חיהם" הנלחמים, שיוכלו
לקום בתחיית המתים ולבוא לא"י עם משרע"ה
ובזכותו, שהרי מכה טעות זו שלהם בדברי המרגלים
זכו זכיה של חנם ונגזר על ציהמ"ק שיתרד, וחורבן
ציהמ"ק היה הסיבה שלא יכול משה לבוא לא"י, כדי
שיוכלו האויצים לשלוט בעינים ואזנים, והוכרח להשאר
במדבר, ובזכותו ובזכותו יצא עמו ראשי עם והוא צא
בצאחם.

ובזה אפ"ל גם מה שמסיים רש"י ז"ל למען לא
יירשבו, דאין המוצן צה כפשוטו דקאי על דור
המדבר שלא יחו לרשע את הארץ, אלא דקאי על
אוחם שנכנסו לארץ וקבלו נחלתם בה, ואפ"ה אין
הארץ צידם צהורה ירשבו, דהכי ירשבו קרייה דבר
נחלי שאין לו הפסק עולמית, ולכן אין ירשבו הארץ
שצאחו זמן קרייה ירשבו, כי הי' לה הפסק ע"י
חורבן הבית וגלות ישראל בין האומות. וזהו שכתב

אל השטן יגער ה' כך השטן ויגער ה' כך הצוחר בירושלים, ולחמוצו הצוחר בירושלים קאי אדלעיל באילו חמר ויגער ה' כך השטן הצוחר בירושלים, כי השטן צוחר להתגבר בירושלים עיר הברכה קריה נאמנה, לפי ששם הקדושה גדולה יותר הוא מתגבר שם ביותר: להכשיל, עכ"ל. ולפי שהשטן מתגבר מאוד בצורך ישראל לפי ששם הקדושה גדולה על כן מיד שבו המרגלים קודם לכן לדיקים בני עליה, אך מיד שנכנסו לארץ ישראל התגבר עליהם השטן מאוד להכשילם, והכנים בהם מתחזקות צרות ודיעות נפסדות, ולגודל התגרות ה' ב"א לא יכלו לעמוד בניסיון ונפלו ברשתו להאילא דבת הארץ רעה.

ואפשר לומר ביתר ביאור איך נביא דבר זה שהפכו המרגלים צפעם אחת לרשעים גמורים, ע"פ מה דליתא בספרי פ' דברים בתחלה נתקבלו אל משה לשלוח המרגלים ולא ראה ואמר כבר הבטיחתי ה' ואמרתי לו כי העמים יודעים בנו שאנו באים לירש אותם והם מעמינים ממונם וכשיגיעו ישראל לא ימלאו כלום וימלא דבר ה' בטל ח"ו וכו', והבו שאמרנו נשלח אנשים לנביונו ויחפרו לנו את הארץ פ' לגלות החפירות שמעמינים בהם ממונם, עכ"ל בספרי. ומדברי הספרי למדנו שהמרגלים שייכים נחתו ממונם של הכנעניים ממה שאמרנו ויחפרו וגו' שהלכו במחשבה תחלה לגלות החפירות ששם ספונים עמונים אחרות חזקו על הכנעניים, ומכיון שגובה לבם לכוונה רעה לא הונתו מנכסי הכנעניים לרשעים, וכנס בקרבם הארץ המיוק שבאוהו ממון, והיה מפעפע בהם כארסו של עכנאי, ומשנכנסו לארץ ישראל מקום תגבורת ה' ב"א צוחר שאת, עד כאלו, נתחזקה עליהם הסתה ה' ב"א צוחר שאת, עד שנפסם לשלול הגיעה לפקק בנתיבות נבואתו של מרע"ה. ומהבא חזין עד היכן הדברים מגיעים, ומה חמור הוא פגם הנהיג מן הרשעים אחרי הנהגה כל דביא, שאף מחשבתם הרעה של המרגלים לזכות בממונם של הרשעים כך השפיעה עליהם לרעה ונתקלקלו וזכרכו לרשעים. (ע"י דבריו לעיל פ' בשלח, ע' ש"ח, דאף מי שעיניו נשואות והוא מנפח לקבל שוחד אחרת מתחבר מקום אחד ומשעורו עיניו מתחזקת האמת).

מעולם הרעה. ובאמת דבר פלאי מאוד כיצד נביא דבר זה שהפכו צנה אחד מלדיקים גמורים לרשעים גמורים.

אכן הנה בדברי הכתוב יש לדקדק שהאריך בלשונו לומר ויחפרו את ארץ כנען אשר אני נותן לנבי ישראל, ולכאורה אומרו אשר אני נותן ויחפר הוא, שהרי ממה שהקדים ואמר ויחפרו את ארץ כנען כבר נודע המקום בגבוליו ובמילוי, ולמה הולך להודיע כי ה' הוא הנותן לנבי ישראל, אחר שכבר בא דבר מפורש בכמה מקראות כי זאת הארץ הנחיל ה' את בני ישראל.

ויתבאר בהקדם הידוע מדברי הקדמונים והוכח צספ"ק נחמ"ה לנבי פ' ראה, ע"ד ש"ב צ"ח ע"ה"ח בשם רבינו בחיי, וז"ל, ובה תבין איך מקום השכינה וכו' שהיה כהן גדול נכנס פעם אחת בשנה אחר כמה עבילות וקידושין ואחר כמה תפילות שהיו ישראל מתפללן עליו איך עתה הוא בית תורה של ישמעאלים בית ע"ז שלהם, אלא שנחלקה ירושלים וגברה עליה קליפה של שאר ארצות, ואפשר שבקיפול ארצות באה שם רעושה מארס עד שצנו שם בית הע"ז, והם חושבים שצנו בירושלים והם מכזבים וכו', והנה "ארץ" נקרא ארץ ישראל ו, "חולות" נקרא חוץ לארץ, ח"פ הפסוק שכנו לארץ חותם, ר"ל שהחולות שוכנים על ארץ ישראל. והבו צודלות אחר שיתרחב ירושלים וכו' צודלת הרעושה מארס והחולות השוכבים על ארץ ישראל יאבדו ממקום זה, כי אין זה מקומם רק שהגויים העובדים שם ע"ז המשיכו לשם רעושה מארץ העמים העמא וארץ ישראל מתקפלת תחתיו וכו', עכ"ה"ק. (ועי' בספרי ויאל משה מאמר יסוד א"י סי' קכ"ט הארכנו בענין זה). חמלית הדברים כי בזמן שמעמלן את הארץ בחטאות ועושים בה כל אשר שגא ה' אזי נעשתה קדושת הארץ ממקומה, ונמשכה עליה רעושה בישא מאדמת ארץ העמים, ואין זו ארץ ישראל כי אם ארץ חולות היא אדמת חו"ל נמשכה וצאה והיא שוכבת עליה.

והנה נודע מ"ש הרמ"ע מפלנו זל"ה צע"מ (מאמר חיקור דין ח"צ פ"ז) ע"פ ויחמר ה'

הקדושים והאבות מן העולם העליון ושולחם לעולם הזה להשתתף בשמחת בניכם, ומי לנו גדול בשמחה גדולה זו שמתקדש שמו יתברך במקלות רבבות בית ישראל, ויריד כל אחד לדעת ולהאמין ששלחו אלינו משמי מרום את האבות הקדושים וכל הכדיקים להשתתף בשמחתנו והם נמצאים פה עמנו היום. והכנינו להודות לכל גדולי ישראל דעבדו חטיבה דילי וצאו להשתתף בכנסיה לשם שמים הלזו, ולא חטיבה דילי בלבד עבדו אלא חטיבה דכלל ישראל, ובכאן היה נאח לצרף צורך המקדש שמו צדקים על מעמד קידוש השם שלו זכינו.

והנה הדרך הזו אשר למען קיומו והחזקתו נחאספנו לכאן לא דרך חדשה היא, אלא זוהי הדרך אשר אבותינו ואבות אבותינו לדיקו אחת בכל הדורות הקריצו עליהם ומסרו נפשם ללחום עבורו. כאשר ירחם ה' וישלח לנו את משיח דקדו — השי"ת יחזנו לרחותו בקרוב במהרה — יורה משיח דקדו בצלצוב ויאמר לנו הם היחידים אשר קרצו את קץ הגאולה, ואזי לאלו אשר משיח דקדו יחווה עליהם ויזעק אלו הם אשר היו מעבדים את הקץ. והנה בגאונים הכדיקים הבית דין דקד החאמנו מחד לצא הנח למען הלל המועדות, גם אני צאחי כהתאמנות גדולה, כי קשה עלי מחד, אבל מחויבים אנו לתמוך בבית דין דקד בכל כוחנו, ולעשות כל מה שצרכנו שילוחו במשלחם, כי עתה היא שעת מלחמה וצעת מלחמה נרדף להתאמן יותר מכפי היכולת. וצרכנו זה התצטרף בכל הצרכות, ובקרוב במהרה נזכה לקבל פני משיח דקדו אמנו.

שלח לך אנשים וגו', פירש"י לך לדעתך אני איני מאח לך אם תראה שלח. והקדישא ידועה ממנ"פ אם היה צרכנו יתברך לשלוח אנשים לרגל את הארץ למה לא ניווהו על כך במפורש, ואם היה זה נגד רצונו יתברך מדוע הרשה לו לשלחם ולא עיכב על ידו. ועוד יצונו שלח עשה משרע"ה דבר ולא חזי דבר נגד רצון הבורא ואילו היה חרוא שבעבר הוא לעזרה רוח לפני הבורא בודאי היה נמנע משלחם. וחו קשה

והשאת מובן היעב מה שהוצרך הכתוב לומר ויתורו את ארץ כנען, "אשר אני נותן לפני ישראל", ודנה לדברי הספרי בגלל נמלא דאומרו "ויתורו" את ארץ כנען הוא ליווי שבהא תכלית הליכתם לתור את הארץ ולראות מה היא והעם היושב עליה וכיו"ב, אבל לא הותר להם לגלות החפירות שהעמינו הכנענים, ורמז להם הכתוב כי אם יקיימו דברי ה' כמאמרם "ויתורו" את ארץ כנען ולא יתנו שנייהם בממון הכנענים אז יחבו להיות בארץ כנען אשר אני נותן לפני ישראל, כי רק כשתתבוננים צא"י בקדושה וצערות הלז והמתחשבה אז נמצאים בארץ אשר ה' חלקך נותן לך, משא"כ אם פוגמים ומקלקלים חיי צא"י אין זו הארץ אשר נתן ה' לפני ישראל, כי קדושת הארץ פורחת ונעלמת וחתיהו צאה רעושה ציפא מחדמת ארץ הכנענים.

ומב"כ זה חזינו כמה גדולים הנסיונות בארץ ישראל, שמתגבר הס"מ וכת דיליה שלא ישאר ח"ו שם ושארית מדרך ישראל קצא, וציוות בותר הס"מ להתגבר על אנשים גדולים, כאשר העיד עליהם הכתוב כולם אנשים ראשי בני ישראל כמה, ובסופו של דבר נתקלקלו ונהפכו לרשעים וגרמו כל אותה הוצה. ובספרי ויחל משה מאמר ישב ארץ ישראל צירתי בארובה שיטות הפוסקים במלות ישב ארץ ישראל, ושם תבאר דאף לאותם פוסקים דס"ל דמלות ישב ח"י נובעת אף בזמן הזה, במה דברים אמורים בזמן שהארץ בקדושתה אבל כשמעמאין אותה אין מקיימין בזה מלות ישב ח"י (ועי' שם מאמר ישב ח"י סי' קל"ג עיקר ב').

וענינינו הנה נחאספנו לכאן לכבוד הרבנים בגאונים הכדיקים בית דין דקד דעבי"ק וירושלים חוצב"א אשר צאו למדינתנו למען הלל מוסדות התורה בארצנו הקדושה, לחזק את העדה הקדושה אשר נותרה כשרים, שארית הפליטה הכולכים בעקבות רבותינו הקדושים זיע"א, מעמד נשגב הוא לנו הכנוס האדיר הזה, יום נשורה הוא היום הגדול הזה, זו זכינו שנחאספו רבבות אלפי ישראל לקדש שם שמים.

וידוע מה דאיתא בצה"ק (פ' פתח דף ר"ב ע"א) שנעידן חזרה מגרש הקב"ה את כל הכדיקים

ישראל לא ימלאו כלום, ונמלא דברי ה' בעל ח"י, ואז ויטע הדבר צעניי משה מה שאמרו ויחפרו לנו את הארץ, פי' החפירות שמעמימים בהם ממונים וכו', כיון ששטע משה כך נלכד בידם, ע"כ. וצירא האורח"ה הקדוש כוונת המדרש דכח ים צי' מיני ריגול, הא' ריגול לדעת דרך אשר ילכו כי ואם יש אורח להכעיר את כל ישראל לעלות או סגי בחלק מהם, הצי' הוא ריגול כללי כשרוצים לשער ולראות אם יש בהם כח לכבוש את הארץ, והוא הריגול שעליו הכנימו ישראל לשלוח לרגל את כללית ארץ כנען, והמה נחשבו לדבר במרמה להסתיר ממשרע"ה אמתת כוונתם, ואמרו לו שללד הטמנת הממון כמה שולחים מרגלים, וצוה נלכד משרע"ה בידם והסכים לשלוח מרגלים לראות החפירות, כי אין רע בדבר וכו', ועיי'ש בדבריו שהאר"י.

אך קשה עוצה על פירושו בדברי המדרש ילקוט, דא"ר יתכן לומר שלא הסכים משרע"ה אלא שילכו לרגל ולראות החפירות שמעמימים בהם ממונים, והרי משרע"ה ציווה אותם וראיתם את העם היושב עליה וגו' ומה הארץ וגו', הטובה היא אם רעה, ומה הערים וגו', הרי שצוה אותם על כל ענייני ריגול ולא רק למלא את החפירות שמעמימים בהם ממונים. וזו רצוי להבין כיצד יתכן שיהיה משרע"ה סבור שכל כוונת הליכתם אינה אלא לראות מקומות שמעמימים בהם ממונים, ואי כיצד היו יכולים למלא כל אותם החפירות שמעמימים בהם הכנענים ממונים בצדק זמן קצר ששהו המרגלים בא"י, מה שלא יוכלו למלא אח"כ כשיצאו כל ישראל לארץ ויחישבו כ"ל על מקומו, אתמהא.

גם קשה להבין טעם החילוק שמחלק האורח"ה בקי' בין צי' מיני ריגול, דריגול לראות החפירות שפיר דמי, ורק הריגול הכללי לראות אם יש בהם כח לכבוש את הארץ הוא שנאוי צעניי ה', והלא בשם שהריגול הכללי רע צעניי ה' מחמת שהוא צא מחסרן אמונה בדברי הקב"ה שהציעו לחת להם את הארץ, כמו כן הריגול לראות מקום המעמדות שהעמימו צו הכנענים ממונים יכיר אסור מהאי טעמא גופי, דמכיון שכבר הכניעם הם יקב"ה בחים מלאים כל עוצ בודאוי

להבין צי' כתיב וישלח אותם משה וגו' על פי ה', הרי שנשלחו בראיו של הקב"ה. ורש"י ז"ל פירש על פי ה', בראיו של עובד על ידו, ול"כ דפשיט דקרא לאו הכי משמע.

ב **רש"י** ז"ל כתב וז"ל לפי שצאו ישראל ואמרו נשלח אנשים לפנינו וכו' ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי לכם שהיא טובה וכו' חייבם שאני נותן לכם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשבו, ע"כ. ומה מצואר דמיד בשאמרו נשלח אנשים וגו' הרע הדבר צעניי הקב"ה, ונגזרה עליהם גזירה שלא יכנסו לארץ. וגדולה מזו איתא במד"ר שצוה משה למלך וכו', כך הקב"ה אמר לישראל טובה הארץ ולא האמינו אלא אמרו נשלח אנשים לפנינו, אמר הקב"ה בשבועה שאין אחד מהם נכנס לבניהם אני נותנה, ע"כ. וא"כ חייבם רבתי הוא כיצד הטעם הדבר צעניי משה, כאמרו וייעצ צעניי הדבר אחרי שצעניי ה' היה רע, וכו' אפשר שטעה משרע"ה בדבר ח"י, משה אמת ותורתו אמת. גם יל"ד באמרו וייעצ צעניי הדבר דלכאורה תי' "הדבר" נראה כמיותר.

ג **והתחזקתם** ולקחתם מפרי הארץ, וינתן תרגם ותעזדון חזקתא ותסבון מאיבא דארעא. וצפי' וינתן שם כתב פי' שיעשו חזקת בקרקע שברי הלכו בצבליה וכו', עיי"ש. ויש לתמוה על כך שברי כבר קדם אזכורם וציוו עליהם לשלם לעשות חזקת ארץ כנען, כלואתם צבצא בתרא (דף ק' ע"א) הלך צה לארכה ולרחבה קוב מקום הליכו דברי ר"א, דכתיב (בראשית י') קום התהלך בצרך לארכה ולרחבה כי לך אחננה, וא"כ למה בוארכו עוד לשלוח המרגלים כדי לעשות חזקת בא"י בדברי התרגום וינתן כנ"ל, ולא סגי להו במה שהחזיק צה אאע"ה בשבור וצו אחרי לזכותם.

והנראה צבאיה הענין עפ"י המדרש ילקוט (הביאו האור החיים הקדוש פי' זו) זה תוארו, בתחלה נתבאר אלא משה לשלוח המרגלים ולא רצה ואמר להם כבר הציעונו ה', אמרו לו העמים יודעים בנו שאנו צאים לירש אותם וזה מעמימים את ממונם וכשיגיעו

אלא את גוף הקרקע, אבל לא זכר צמטעלין אשר
צחוכה שלל היו בשולם בואותו זמן, לפיכך הוצרכו
המרגלים להחזיק בה כדי שיקמו את הבתים מלאים
כל עוב, דבכי קי"ל חזר קוה כל מה שבחוכה,
ובאשר יתחזר להלן, ומכיון שחזר ישראל בכל הכרוב
ההוא שוב לא יוכלו הכנעניים לאסור כל אותם החפצים
בתקופת עמ"ס, דבכר יאלו החפצים מרשותם לרשות
ישראל, וקי"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

יחסיים דבורו של הקצ"ה יוחגלו להם כל אותם
המעמנויות, דהרבה דרכים למקום לקיים דבורו,
ובגון ע"י נגשי בתים שבצורה טובה היא לישראל,
שבאמצעותם נחלה מקום המעמנויות שהעמנויות כנעניים
בכותלי בתיהם כדאיתא בזהריות, או יתכן שחגלו
ע"י שאר דרכים, כי לא יפלא מה' לקיים דבורו הטוב
אשר יעד לעמו, וא"כ ריגול זה לגלות מקום המעמנויות
מורה על קולר אמונה שהבטחתו יתצרך, ומדוע הוצב
בשיעור הריגול לצורך גילוי המעמנויות יותר מן הריגול
לראות את הארץ.

ואמ"ל ליישב כל הענין בשקדים להביא הנחה
סוברת, דהא דאיתא בדבריהם ז"ל שהעמנו
הכנעניים ממונים כדי שלא יוכלו ישראל להנות ממנו,
הכוונה ששעו הכנעניים על עולדי שבהגיע הממון
ליד ישראל לא יהיה בידם להשתמש בו ולהנות ממנו,
והיינו שחשבו הכנעניים מחשבות צעה לעמא את
ממונם, בעשותם אותו תקופת לעבודה זרה, ושז לא
יוכלו ישראל להנות ממנו בשיפול כל אותו הממון לידם,
וכיה הדבר נודע להם מאלו כי ישראל גדולים מלהשתמש
בממון ע"י, וכדאיתא במד"ר פרשת יו"ט דאיתא
העגלות שגלה פרעה ליעקב אבי"ה עמד יחזיק ושרפן
לפי שהיה עבודה זרה חקוקה עליהם. וכדי מסתבר
דאם נאמר שהדברים כפשוטן שהעמנו ממונים
בחפירות אכתי לא הועילו בזה מתרי טעמי, חדא
שהרי גם הם בעשותם לא יוכלו להנות כלל מממונם אם
הם עומדים בחפירות מתחת לקרקע, ושוד שהיה ידוע
להם כי כל מעשיהם של ישראל מחוץ לדרך העצב,
ויבדלי חששו שחעלה ביד ישראל לחפש ולגלות גזי
מעמנויות שלהם דהרבה שלוחים למקום לגלות
מסאוריהם לישראל, אלא ודאי שחשבו ממהר רעה
לעמא הכל בתקופת עבודה זרה, ולא גם אם יגלו
ישראל את כל הכרוב לא יוכלו להנות ממנו כלל,
כי הרי הוא להם, ולא תחסיים הצעתם השי"ת
שהבטיח לישראל בתים מלאים כל עוב.

וזן היתב דעתו של ישראל כשצאו לפני משה ואמר
לו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ,
דכיוני שרלו להקדים ולעשות חזקת צארן ישראל כדי
לקנות את הבתים מלאים כל עוב, דאף שכבר קנה
אברהם את ארץ ישראל והחזיק בה, מ"מ לא קנה

ובד"ז מנאוריס דברי הספרי ה"ל, שצאו ישראל
ואמרו למשה העמים יודעים צו שאנו באים
לירש אותם והם מעמנוים את ממונם וכו', ר"ל
שיעמנו ממונם באופן כזה שגם כאשר יגיע הממון
ליד ישראל לא יוכלו להנות ממנו, וכדאיתא שיעמא
אותו בתקופת ע"י. ואין לתמוה על שאומר והם
מעמנוים ממונם וכו', ולא נקט והם מעמאים ממונם
וכדו', דככלל העממה נכלל גם ענין זה שיעמא אותם
הממון ויחפרוהו, דע"י כן יהיה עמון ומובדל מלהנות
ממנו, ודבריו באילו חיו. ואילו היה הריגול על
כוונה זו צודדי עוב וכוון הדבר, ולכן כשצאו אל
משה בעצמם זו נשלחה אנשים וגו' ויחפרו, וכי"ל
שימחרו לזכות צרכים הכנעניים בצרם ישעו וימנו
תקופת ע"י, הוצב הדבר לפני משה. וזה גם ביאור
התרגום ויחון וכתחזקתם וגו', ותעבדון חזקתא
בארעא, דאף שארץ ישראל מוחזקת בידינו מאבותינו,
שכבר קדם אברהם אבי"ה לזכות בה, לא זכה אלא
בגוף הקרקע ולא בתים מלאים כל עוב שעדיין לא
היו בשולם, ולפיכך ליווה אותם משרע"ה לזכות
בארץ כדי שיקבל להם כל אשר צב בחזרת חזר.
וכדי שיזכו צבחים מלאים כל עוב בחזרת חזר קוה
כל מה שבחוכה הוצרכו המרגלים להלך בצארן ישראל,
כדי שיהיו עומדים בצד הארץ, שהרי מכיון דחזרת
חזר שאינו משתמרת עליה כמובן, בעינן עומד בצד
חזיתו, דהכין להנחה דבחזר שאינו משתמרת אין
חזירו זוכה לו אלא"כ עומד בצדה, כדאיתא בגמרא
בבא מביעא (דף י"א) ונפסק להלכה בחז"מ (סימן
ר' ובסימן רע"ג) יע"ש.

אמנם הנה מוצא צמטעלין יוסף בשם הר"ן (בצ"מ
דף קכ"א) בצמטעלין הני"ל דכלל הוא דכל שלח

הרשע ע"ש הכנענים יושבי הארץ אלא הקצ"ה הוא בעליו האמתי והוא הנוהג לישראל, והשתא שפיר יש כאן דעת בעל הממון, שהרי הקצ"ה צרצרו ליתנה להם, לפיכך היו לריכים לצא לארץ כדי שתקנה להם החצר בתורת שליחות, ד"ש כאן דעת בעלים, ומכאן עומד צד חז"ר, שתקנה להם החצר מדון שליחות.

ואם הי המרגלים הולכים רק לכונן זו לזכות בצחים מלאים כל עוד שלא יוכלו הכנענים לאסרם בתקרצת ע"ז, אזי היתה שליחותם לנצח, אמנם לצד שנשלחו על פי ישראל שיתנה להם כוונה רעה, כמ"ש האר"ח הקדוש, וחל"כ, לצד שכוונת המשלחים היתה רעה תפעל פועל הרע בשליח ויחזור להיות שליחו של אדם כמותו ויוולד זו תכונה רעה מה שלא היתה בו קודם וכו', ולא בגם שהיו לדיקים צבתחלחם עשות הכליכה לרגל מולד צבה תכונה רעה מכה המשלחים ויעצו להיות, עכ"ל"ק, וביאור הדברים דאילו הי המרגלים מהלכים לתומם על הכוונה ששלח אותם משרע"ה להקדים ולזכות בצחים מלאים כל עוד, אי"צ בהכרח היו נעשים שליחי דרחמנא, שהרי הקצ"ה הוא בעל הממון, והוא המקנה אותו לישראל צאמנעוהם, דבלא זה לא יתכן שיהיו זוכים בעצור ישראל, אלא אי"צ נעשו שליחי דרחמנא שהוא בעל הממון, ואילו הוה הכי לא היתה מחקת להם כוונה המשלחים הם ישראל, דאף שיהיה כוונה ישראל המשלחים לרעה, מ"מ לעומתם היה צידם כח השליחות ששלח משרע"ה על דעת לזכות בממון בעצור ישראל, וממחמת כן נעשו שליחי דרחמנא שהוא בעל הממון המקנה להם כ"ל, והיה אותו כח השליחות מאת הקצ"ה גובר על כח השליחות הרע של ישראל, ולא היה מקום לחוש שחזיק להם התכונה הרעה של ישראל המשלחים, דבעל הוא לעומת השליחות מאת הקצ"ה. וזה שאמר משרע"ה וייעצו בעיני, "הדבר", רמז להם צד על עיני השליחות לזכות בממון, כדמצינו בגמרא (סוטה ג' עמוד ד') וילין דבר דבר ממון, הרי דממון נרמז בחי' דבר. והכוונה דהוצעה בעיניו השליחות כדי לזכות בממון הכנעניים, דאילו היו גומרים השליחות ע"ד כן לא היתה נלמחת רעה משליחותם.

בעיניו מבעל הממון, דכל זמן שאיש שליח מבעל הממון אינו יכול להעשות שליח לאחר לזכות בעצורו (ע"י מ"ש צד בחידושי סוגיות דתופס לבעל חוב ס"י ג') וזיון שכן אף חצר שקיימה הוא ממעט שליחות אינה יכולה לקנות אלא אי"צ נעשה שליח מבעל הממון. ולפי"ז יש להקשות על מה דאמרו דאך אמרו ישראל ושלחה אנשים ויחפרו, וכ"ל ששלחו כדי לזכות בצחים מלאים כל עוד מדון חצר קונה כל מה שצרכה, כיצד קנתה לישראל חצרים מדון שליחות, והא לא היה כאן שליחות מבעלי הממון, והכנענים היו בעלי כל אותם הצחים מלאים כל עוד, והם לא רצו להקנותם לישראל, ולא היתה לחצרים תורת שליחות, דאין כאן שליחות מבעל הממון, ומאי קסבר משרע"ה שתחת חובלת בשליחותם.

אך קשיא זו ליתא, דלמחמתו של דבר לא הי עוד הכנעניים בעליו האמתי של הממון, אלא הקצ"ה הוא בעליו של אותו הממון, וזיון עפ"י"ש צס"ה"ק אגרא דכלה פ' שופטים עה"פ כי הגוים האלה אל משגינים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך, ותוכן דבריו עפ"י קבלתינו מצבותינו דכה הפועל צנפעל, ממילא ממוס של אדם שהאדם מסגל ע"י מעשיו יש בממון הכוח כח הפועל, ע"כ נאמר לנו לפרוט מחיצת המכסין, כיון שכה הפועל יש בממון הכוח והאדם הכשר בקשיחתו לעצמו יגרס צנפשו פעולת ארת וכו', בעיניו רחמי אלהי שם אשר פיתח הירר לתבוע חלקם וישתדלו בצרבתם לקבל ממון מכל אדם וישארו אי"צ כלים ריקים, וכו'. והנה צכאן נתן השי"ת לישראל את כל טוב ארצות הגוים האלה ממוסם ורשעם המה יירשום, הנה יש לחוש כי כח הפועל צנפעל, וצכה הרכוש ההוא עומדים המדות הרעות של הגוים, הנה כאשר ירגו ישראל ממוס יש לחוש שיקמו קנין צנפעס לעשות כמעשיהם, אבל צאמח לא כן הוא כי ישראל יירשום יורשה ומהנה מאת השי"ת, והשי"ת הוא הבעלים של הרכוש. וז"ש הכחצ כי אתה צא אל הארץ אשר, ה' אלקיך ונתן לך, ואין זה צהשחולתך ליקח מיד הרשעים האלה רק השי"ת ונתן לך, ע"כ אינו מצטווק שעי"ז לא תחלוד לעשות כהושצות הגוים בהם, עכ"תד"ק. ומכלל דבריו שמענו דלא נקרא אותו

קלידולאנד ח'תשי"ג לפ"ג

ש"לך לך אנשים וגו', צמדתה בניאו ק"ו אלכ"ס
בישמח משה, זשי"ס (אויפ פירק ו"ד) מי יתן
טכור מעמאל לא אחר, ולרץ לבנין שייכות מקרא אז
לבאן.

(ב) ויקרא משה להושע בן נון יחושע, צמדתה יונתן
איתא יכדי חמי משה ענוותנותי קרא וכו'
יחושע. וז"ל מה ענין הענוותנות לבאן, שצטבור מדת
הענוה שראה צו הולך לקרוא לו יחושע ולצקק
רחמים עליו.

(ג) ומה הארץ וגו' ה"ס צב עץ א"ס אין וגו', ה"ס
פשוטו של מקרא לרץ ציבור, דאין לו מוצן
לכאורה, ודי הא"ס ה"ס ספק צדור א"ס י"ס צב
עץ, הלא אחרי שבקצ"ב קדם להצטבות שהוא מכניסן
אל ארץ טובה ורחבה אשר לא תחסר כל צב לא יעלה
על הדעת להיות מסתפק בכך א"ס י"ס צב חילנות.
ורש"י ז"ל פירש (ובוא מגמרא צ"ב דף ע"ב ע"א)
ה"ס צב עץ וגו', א"ס י"ס צב"ס א"ס כשר שיגין עליהם
בזכותו עץ. ובוא דרך דרש אכל פשטות הכחוד
משמע דקאי על חילנות ממש, ולרץ ליישג גם פשוטו
של מקרא. גם ראוי לקשר הדרש עם הפשט יחדיו, ומכ
שייך להדדי פשוטו של מקרא דקאי על חילנות עם
הדרש דקאי על לרץ.

(ד) גם יל"ד צמאכ"ב ה"ס צב עץ א"ס אין, דבוכ סגי
שיאמר ה"ס צב עץ, ומכ לרץ נמי לומר, "א"ס
אין", דהלא מאוממי ה"ס צב עץ כבר מובנת השאלה.

(ה) ובתרגום יונתן מפרש הפסוק כפשוטו ה"ס צב
עץ הא"ס צב חילנין דמיכל, ובוא תמוז כ"ל.
גם ראוי לבנין מה שדוקדק לתרגם הא"ס צב חילנין
דמיכל, דבול"ל הא"ס צב חילנין ענונין פירות דמיכל,
שכרי אין כעץ עלמו נאכל אלא הכרי.

(ו) והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ. לרץ לבנין
מדיע הולך לחקס ולחרס כ"כ על לקיחת
הפירות וצמדתה יונתן וצמדתה צמדתה, ובוא

אכן המרגלים צבליחתם לא נחכוהו לך, וא"כ לא
נעשו שלחי דרחמנא אלא שלוחים של ישראל
צב"ד, לך הזיקה להם תכונתם הרעה של המשלחים,
עד שנעשו גרועים יותר ממשלחים. ומכ נלמד עד
כמה גרוע הוא בשמפטים מדעת הדור דלכסוף נעשה
גרוע יותר ממי שנשפט הימנו, וזה חזין ממדת הענוה
שנעשו המרגלים מיד צמיתת משה ר"ל, משא"כ
כלל ישראל המשלחים לא נעשו מיד אלא צמך
ארבעים שנה. כרי דהזיקה להם תכונתם הרעה של
המשלחים עד כדי כך שנהפכו לגרועים ביותר ונעשה
צב"ס מה שנעשה.

ובמעתה אין לתמוה ממה שאמכ"כ וישלח אותם
משה וגו' על פי ה', ואילו צ"ב דברים משמע
דחיקך ומיד צמחלת שילוחם חרס אף ה' צב"ס ולא
נחרטא בשליחות, דמה שאמר לו הקצ"ב שלח לך חיינו
על דעתך וכוונתך שאתה משלחם כדי לזכות צממן,
וזה וודאי שליחות לעובד, שיכיו נעשים שלחי דרחמנא
לזכות צבאורו הרב. וזהו שאמכ"כ וישלח אותם משה
וגו' על פי ה', פירוש דמכיון ששלח אותם משה כדי
לזכות צממנום צבכרה ה"ס השליחות, "על פי ה'",
דחיינו ששלחם צבכרה זו שיכיו נעשים שלחי הקצ"ב,
דיק צבאורן זה יתכן להם לזכות צממן כשיכיו שלחי
צב"ס צממן כדברי הממוקי"ה כ"ל.

והנה משרע"ה לפי דעתו שכיו שלחי דרחמנא שפיר
אמר להם וראיתם את הארץ מה היא, דמכיון
שחבלית שליחותם היא לזכות צבכרם של הכנעניים
ומחמת כן הם שלחי הקצ"ב שוב לא יוכל להזיק
להם א"ס יכיו גם שלחי ישראל, ולפיקר רשאים הם
לגלות את הארץ מה היא כדעת ישראל המשלחים,
דאין זה עיקר השליחות אלא הזכיה צבכרם הכנעניים,
ואילו צממת היו מהלכים על דעתו וכוונתו של משה
רע"ה לא היה מזיק להם שליחות ישראל, אך דא עקא
שענו מן הכוונה הזו ולא הלכו לדעת משרע"ה, ונעשו
רק שלחי ישראל שביהם תכונתם רעה וזכיה מה
שביה. אכן הקצ"ב ידע מראש שלח תביה שליחותם
לכוונה זו לזכות צבאורו המנוח, אלא חכום צב"ס
תכונתם הרעה של ישראל המשלחים, על כן אמר
אני חזי מזה לך, כי לפניו יח"ש גלוי שתלא תקלה
ומכשול משליחות זו, ובכן.

ובבשרם נבוא לציאור ענין המרגלים נקדים לפרש מאה"כ צפ' המעפילים (קושיא ח' וע'), דהנה מלניו צבריה מקומות צדריהם ז"ל דמשעשע שטן הללח ונעשו להם נסים גדולים צדרי המינות וע"י, והצרייות נשלטים בהם וטועים אחריהם. וכדליתא בגמרא ע"י (דף נ"ד ע"ב) שגרתה להם כה"י בחלום וזיוותה לשחוט להם גברא וירדו בשמים בשעה שבי' עזרת נשמים וכן כמה עובדות שם שנעשו עפ"י ע"י דברים שגראים כניסים מוראים, ועי"ש. וכבר הזכיר הרמב"ם ז"ל שלא לסמוך על האומרים דברי נבואה מחמת שהראו אותות ומופתים. ח"ל הרמב"ם בה"י יסודי החורב (פ"י כ"ו) ולא כל העושה אות ומופת מחמינים לו שהוא נביא, אלא אדם שהייתו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה וכו'. עוד כתב הוא ז"ל (שם פ"ח) משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שהמאמין עפ"י האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלגלג ובקשף, אלא כולם נזקק שעה היו לא להביא ראיה על הנבואה וכו', וצמח האמינו בו צמעתה דר סיני שעיניו ראו ולא זר וכו', יע"ש. מבוחר מה דמנה שרואים שהנביא מראה אותות ומופתים גדולים וגוראים חין לסמוך ולהביא ראיה על אמיתות הנבואה, דיתכן שהוא בכוחו של השטן בלגלג ובקשף, ולא ולמד ממה שמלניו צימי נן בחיבה שהיתה לישראל הללחה נפלאה כמבואר צדריהם ז"ל, ונמשכה הללחתם ג' דורות, וכמ"ש בצור דדורות דמ"ש בגמרא דנמשכה ג' שנים ומחלה היינו מלכותו נן בחיבה האחרון, ואחר כל ההללחה הנפלאה שטעו בה גם גדולי ישראל ממשך מתך לחון נורא והרג רב שלא היה כמיוכו מינות שולם, ואז נגדעה קרן ישראל ולא תחזור עד שיבוא בן דוד.

ובבראשית רבה עה"פ וימלאו צקעה צאקן שגער רב כהנא אמר וימלאו אם לללים הוא ילין, וציאר שם היפ"ת שהיתה מציאה ממש, דמתחלה לא היתה שם צקעה גדולה זו ולשעה עשאה ה' וכו' משום אם לללים הוא ילין, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו וכו', באופן שיהיה מקום לרשעו, עכ"ל. ובסדר הדורות הביא בלגלג דור הפלגה שזקקו חיים אל השמים ויפלו כל החיים עליהם מלמים דם, ויהי כראותם וימלאו איש אל רעהו אך הנה הרגו את כל

פלאי מה חזקת היו לריבים, הא קיי"ל ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, ואם נאמר דאכתי היו לריבים לחזור ולעשות חזקת דלא הועילה חזקת האבות משום שהכנעני אז יושב צאקן, והאירנו לחזור ולהחזיק בה כשנכנסו ישראל לארץ, איך חקקה מה הועילה חזקתן של המרגלים, הרי גם עתה עוד לא נכנסו ישראל לארץ, ועדיין הכנעני יושב צאקן. (ובדרוש הקודם ביארנו שהרגום יונתן בדרך דרוש ועוד לאלוק מילין כס"ד).

(ז) **ויברתו** משם זמורה וגו' וישאורו צמוט בשנים וגו', פירש"י ז"ל שמה נעלו ואשכול אי' נעל האמה וא' רמון יהושע וכל לא נעלו כלום משום שכל עצמם להוציא דבה נחכונו. יש לתמוה כיצד עברו יהושע וכלב על מלכות משרע"ה אשר פקד עליהם ולקחתם מפרי הארץ, ואם צעבור שראו שהמרגלים נעלו בכוחה רעה להוציא דבה על הארץ, אכתי תמיכה היא שהיה להם ליעול בכוחה טובה היפוך כוחה המרגלים, ולא לבעל לבמרי מלכות משרע"ה.

(ח) **להלן** צפרעה צענין המעפילים, ויאמר משה למד זה אחם עוצרים את פי ה' והוא לא תלח, פירש"י ז"ל זו שאתם עושים לא תלח. וכתבו המפרשים דכוונת רש"י ז"ל לפרש הא דכתיב והוא לא תלח בלשון נקבה (בחזיקת תחת הבה"א) דקאי על הפעולה, ואכליו אמר זאת הפעולה שאתם עושים לא תלח. והרב אבן עזרא ז"ל כתב והוא לא תלח העליה אל ראש ההר לא תלח, או העברת פי ה' חין זה הללחה. ומדבריו נראה דבפירשו ה' הוא מוסיף על פירוש רש"י ז"ל, וקמפרש ליה לקרא דלא על הפעולה הזו בלבד הוא אומר שלא תלח, אלא שכל הכתוב כאן להודיע בכללות דכל העברת פי ה' חין זה הללחה. וכאשר נבאר להלן כס"ד.

(ט) **ובתרגום** יונתן אי' מה דין אחון עברין על גזירת מימרא דה' ואיכתי לא תלח לטון. לכאורה בקרא כתיב והוא לא תלח סתמא, והוא מוסיף חיצות "לטון", וממו שבי' צפ"י יונתן שם דכוונתו לדייק כי לשם דוקא לא תלח, וז"ל מה רצונו בזה ומדוע להם דוקא לא תלח חבל לאחרים היא תלח.

אמנם האנן מלא ז"ל מוסיף על דברי רש"י ז"ל בפירושו כצ"ל, שכל דכל העצרת פי' כי אין צב הללח, וכוונתו כזו דגם אם למרחית עין ודמך ודך רשעים נלחם, שכל מלחמים נרשעם ומחמודים צב זמן מרובה אין זה אלא לפי שעה, אבל צלחת כל דבר שהוא נגד רצון כי לא יתכן שתהיה כללחתו מחמתה, וצ"סו של דבר יתבטל לגמרי ויכשלו ויחזרו, וכל מה שכל מלחמים אינו אלא ממפעלות השמן המעשה ואין להפעל מכך. וזמ"ש במכרש"א ז"ל (ברכות דף ז') אי"ר יתכן אם רחית רשע ששעה משחקת לו אל תחגרה בו, "שעה" משחקת לו דייקא, דודאי אינו רק לפי שעה, כמפורש בעניינו כי כחציר מוכר ימלו וגו' ועוד מעט ואין רשע וגו' וכו'.

והרי חיתא בזוה"ק פ' תשא (דף קפ"ח ע"א) בעובדא דר' אלעזר דפגע ציב בגמון אחד ושאל ממנו במלכ"כ שפת אחת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, אכן מיומין דעלמין קיימין במלכותא ולא אעדי מיין לעלמין דרעא בחר דרע, ואחזן זעיר כוח לשון מלכותא ומיד אעדי מכוון, וקרא אחיקים צב דכתיב ועד ארגיעה לשון שקר, ח"ל תפת רוחיה דהאי גברא חילו אמר שפת אחת כוונת (כוונת בסוגי) לעד כוח כדקאמרת אבל לא כתיב אלא תכון זמינא שפת אחת דתכון וכו' דהשתא שפת שקר קיימא ושפת אחת שכיבא לעפרה, ובהכרח זמינא דלמח יקום על קיומיה וימנן ארץ תלמח כדון שפת אחת תכון לעד וכו', עבד"ק. הכורס מזה כי מה שחזון ששפת שקר יש לה קיום זהו לפי שעה, אך לא יהיה לה קיום נצחי, ובצדא בזמן תתבטל ותחלוף כליל מן העולם. ואריך לדעת שכל מה שרשעים מלחמים לפי שעה הוא להם לרעה, וכופס להיות נפרעין מהם על הכללח כזו, וזמ"ש בספר חסידים (סי' תתקצ"ד) שאדם רע מלחח יותר בשעושה רע מנעושה טובה כדי לעוררו מן העו"ב, עכ"ל.

ונבוא אל הביאור כמה שז"ה להם משל לראות כיצד צב עץ אם אין (קוש"א ג') כהקדם עוד מה שפירשנו הא דאיתא בגמרא (בבא בתרא דף ט"ז ע"א) ש"פ (איוז פ"ב) ויאמר כי אל השמן וכו' ביד רד"ק את נפשו שמור. אי"ר יתכן גדול לערו

אשר בשמים, כי מלח כי היתח זלח למען החטם, ע"כ. הרי מזה כי מן השמים יתחזק רשות לשמן לבראות אוחות ומופתים מוראים כדי להשתחשם (ועי' צענין זה באריות צק"ו על בגולתו ועל התמורה חזל רחיות מוכרם מקומות בדבריהם ז"ל שבראה השמן אוחות ומופתים גדולים ותמעו אחריו רבים).

והנה גם בצדיקים יקרה לפעמים שיעוין באיזה דבר, וישעין נגד רצון כי, אך החילוק הוא דבצדיקים שם הקצ"ב עין השגחתו עליהם, ולא יעצם להתמיד בעשות הכח, ולא תהיה להם הללחה בלחות המעשה שעשו נגד רצון כי, אלא מיד כשעברתם פי' כי תשקע שמש הכללחה מהם, ומיד יתבוננו וירגישו אשר לא טוב עשו, ואין מעשיהם לרצון לפני כי.

ולא מכוון שהיו אנשי דור המדבר קדושים ועטורים, וכאשר הכתוב מעיד (ירמ' ד') כה אמר כי אחריו לך חסד ועוריר וגו' לכתח אחריו במדבר בארץ לא ארועה, ודרשו ז"ל בסנהדרין פ' חלק אם אחרים צאים בזכותם הם עלמין לא כ"ש, ונדע מדברי הוזה"ק ומפרקי דר"א עד היכן הגיעה הפלגת קדושת ודקדק אחריו הדור, אלא שזכרנו זה עשו ועברו את פי כי, על כן לא היתה כי להתמיד בעשות זה זמן מרובה, כאשר הזכירנו משה כי מעשיהם הם נגד רצון הבורא, ולא ילחיו צב, וזהו שאמר להם מדוע אתם עוברים את פי כי וזהו לא תלחל, שלא תמשך להם הללחה ממעשה זה, שהוא העצרת פי כי.

וזה חפ"ל הכוונה בדברי רש"י ז"ל (קוש"א ח') וזהו לא תלחל זו שאתם עושים לא תלחל. כלומר דלפי שאתם צדיקים על כן לא תמשך הכללחה ממעשה זו שאתם עושים נגד רצון כי, ודקדק לומר זו שאתם עושים דייקא, דאילו מה שרשעים עושים יתכן שתמשך להלחם זמן מרובה, אף שיש במעשיהם העצרת פי כי, דדוקא בצדיקים הקצ"ב משגיח עליהם צעניא פקיהא שלא ילחיו בדבר שהוא נגד רצונם. וזהו גם הביאור בתרגום ויתחזק ויהי לא תלחל, "לבון" (קוש"א ט') לטון דייקא הוא דלא תלחל, שאתם צדיקים, מה שא"כ לרשעים יתכן שתלחל בזכות של ה"מ המעשה אוחות.

ועובד, וכזה הצ"ח ליישב הגירסא כ"ל, דהלא קדושת הארץ השפעה בה מקדושת הארץ העלויה היא נשפעת גם צפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ, וכו' ואמר אם תעמאז את הארץ תמנך העומאז גם צפירותיה שיונקים ממנה וכו', וע"כ ניחא שאזו מכניסים בצרכה ז' ומאכל מפריה כי באכילה פירותיה חנו ניזונים מקדושת השכינה ומטבחה, עכ"ל. והיולא מדבריו כי בהשפעה צפירות ארץ ישראל תלויה במעשי יושבי הארץ, אם זכו ומעשיהם מתוקנים אזי השפעתה צאה מאת הקב"ה ושיניתו יחצרך שורר בקרב הארץ ומשפיעה קדושה צפירותיה, אבל אם מעמאז את הארץ בחטובותיהם מסלקים את השכינה מקרב הארץ, ונעשה הס"מ שלעז בארץ, וצאה בהשפעה מכותו ונמשכה העומאז צפירות הארץ.

ועפ"י יובן על נכון מה שאמר להם משרע"ה לראות
היה זה עץ אם אין, והפעם והדרש מקושרים וכהדדי יינהו, וצאמת הא צאה תלויה, דאם יש ציניהם אדם כשר הראוי להגין עליהם צדקתו תמנך בהשפעה צפירות מכה הקדושה, וראויים הם הפירות למאכל. וז"ש היה זה עץ, כלומר אם יש זה אדם כשר שיגין עליהם, וע"י כן יש זה עץ עושה פרי ויהיה פריו למאכל, שהרי יש בהם השפעה קדושה. וגמר אומר, "אם אין" רמז דאם אין ציניהם לדיקים אזי בהשפעה הפירות צאה מאת הס"מ, וכו' עפ"י מה שדרשו בגמרא קידושין במא"כ ו"ל יולא חס אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר, יעיי"ש. ויולי לה דאין כסף יתירה היא, דכזה כגי שימאר ויולא חס, אלא ודאי דאחי לדרש, וכו"ל אם אין יתירה היא כ"ל, ואחי לרמוז דאם אין השפעה מלך הקדושה שאין ציניהם אדם כשר שיגין עליהם אז יש כח השפעה מאדון אחר הוא הס"מ, ואין הפירות ראויים למאכל, וזהו שחרגס יונחן האות זה חילגין דמיכל, צא לצאר שלא תחמה איך נסתפק משרע"ה אם יש זה חילגות, ל"א שזוהו אותם לראות האות צה חילגין דמיכל, כלומר אם יש זה חילגות שיינקתם וכה השפעתם צה מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ, שעי" כן פירותיהם למאכל, ולכן תלה באכילה צדקת דלא הוב מספקא ליה אם יש בארץ

של שטן יותר משל איוב משל לעבד שאמר לו רבו שצור חצית ושומר את ייב, ופירש"י גדול נערו של שטן, שהחזק לשומר את נפש איוב שלא תלה. ומעולם נתקשיתי בזה, דהחיתת מה שמסרו את איוב אל השטן שילקכו ביסורין מוכן שפיר, דמפי עליון לא תלה הרעות, וא"ל שיהיה העונש והלצר אלא באמצעות שליח, אבל לחיזר לורך מסר הקב"ה שמירת נפשו של איוב שלא תלה בידו של השטן, הלא בידו יחצרך נפש כל חי ורוח כל בשר איש, וכ"ש בלדיקים הקרובים אליו יחצרך אשר שמירתם דצקה צו תמיד, הנה עין ה' אל יריאיו, שומר נפשות חסידיו וגו', וכו' איוב איש לדיק היה, ולא ולמד מה גדלה מעלתו ממנו שאמר ז"ל בצבא צהרם שם אר"י גדול מה שנאמר באיוב יממה שנאמר בצרהם, ומדוע איפוא הטיל הקב"ה חוצה השמירה על נפשו שלא תלה ביד השטן מקור הרע.

ואמרתיו בטעם הדבר עפ"י המבואר בגמרא צבא
צהרם שם, איוב דימי מרגלים היה כחיו הכח (איוב א') איש היה בארץ עון וכתוב בהם היה זה עץ וכו', הכי קאמר לכו משה לישראל ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כען ומגין על דורו כען. מבואר דכל זמן שהיה איוב קיים היה מגן ומחסה על יושבי הארץ הכנעניים, והנה כשהלכו המרגלים לחור את הארץ מה איוב, וכמו שפירש"י ז"ל סר לולם, מגינם וחזקם כשרים שבהם איוב שהיה מגין עליהם. נמלא מה דכל זמן אשר איוב היה חי היתה דקתו מגינה על הכנענים, ולא יכלו ישראל לנחש ולכבוש אותם, ולפיכך מתיין שהיתה חיותו של איוב מעכבת גאולתן של ישראל מסר הקב"ה שמירת נפשו ביד השטן, דלא יתכן שיהיה שמירת נפשו בידו הקב"ה, דמפי עליון לא תלה הרעות, וחיותו של איוב רעה היא לישראל, דאף שהיה לדיק גמור אבל היה מגין ומחפה על חסדיו הארץ הכנעניים, שזה עיכוב לגאולתן של ישראל, על כן הופקדה שמירת נפשו בידו של השטן.

ודנה נודע מה שכתב הצ"ח (בא"ח סי' ר"ח) על
דברי העור מספר המלואות ד"א צרכת מעין ג' ונאכל מפריה ונשבע מטובה, וחלק הוא ז"ל עליהם דאין לאומרו שאין לחמוד את הארץ בצבור פריה

אלו נאמרו לפי מלך המרגלים וצחינתם בערם הליכתם לרגל, שלא עדיין היו לדיקים, והיתה חוטלת שיעשו חזקת ויקנו הפירות לרשותם שבה יעברו לרשות הקדושה וייקנו השפעתם מכות הקדושה, אך לא כן הוא משע כלכו לרגל את הארץ, שנהפכו ונעשו לרשעים וינכסו לארץ ישראל, שהזיקה להם צוואתם לארץ, והוא ע"ד שבי' בחלת העומר עכ"פ ובי' אמר אל אצרכם אחרי הפרד לוע מעמו, ופירש"י ז"ל כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו, וירשם שם צמוסגר בדברי רש"י ז"ל, ולעיל שבי' לוע אללו וכתוב ויאמר ה' אל אצרכם צוואת שעה כשר היה. והקשה דהוא פליאה נשגבה דמכיון שנתחלת הילוכו של לוע עם אצרכם היה כשר כילד והפך לרשע בזמן שבי' מחובר לטבור הוא אצרכם אע"ה, עד שלא חפץ ה' לדבר אחר כל זמן שלוש הרשע שוכן אללו. וצירא דאם אמנם היה לוע כשר בתחלה אמנם מיד צוואת לארץ ישראל שאויררה מחכים (בצא תהא דך ק"ח ע"ב) אז נתהפך לוע לרשע בהשפעת אוירא דארץ ישראל, כי זה כלל גדול שלפי רבות החכמה לריך שירבה האדם צמעים עוצים עד שיכיו מעשיו מרובים מחכמתו, והנה אצרכם אע"ה מיד שנתגדל צמכמה בהשפעת אוירא דא"י נתעלה צמעים עוצים, והיתה אוירא דא"י מסייעת צידו להשרות חכמת אלקים בקרבו ולהרבות צמנות וצמעים עוצים לפי גדול השגתו, משא"כ לוע שלא היה בעל מעשים הזיקה לו השפעת אוירא דא"י להכחיס ברשע, והבן.

ובזה מתואר קלח ענין המרגלים דאף שהיו לדיקים כאשר הכתוב מעיד עליהם, מ"מ לפי שהיתה תחלת הליכתם בעלה רעה וינכסו לארץ צפגם דק הזיק להם אוירא דארץ ישראל להתחכם ברשע, עד שנהפכו לרשעים, וכמתואר בספר"ק צבור. וע"ד זה כתב החכם סופר זל"ה לפי שמה שהשיבן כלל עוצה הארץ מאד מאד אך צה' אל תמרוזו, דהנה הרמב"ן ז"ל כתב בספר האמונה והבטחון כי מה שאמר הקב"ה ארץ עוצה ורחבה ארץ זאת חלז ודבש לא בשבח ענים ואצנים דבר, כי אם ארץ עוצה לתורה ורחבה למצוות, עכ"ה ורחבה מלכותך מאד מאד, חלז ודבש הם סמלי תורה וכו'. ולפיכך שלא משה לרגל את

אילני פירות, אלא שעליהם לראות מבינן אילן זה יוקם חיותו והשפעתו אם ממקור הקדושה או ח"ו מכותות הסע"ה.

אכן אחרי שזיה להם משרע"ה לעמוד על המחקר מה עוצם של האילנות, מבינן הם יונקים בהשפעתם, ואם ראויים הם למאכל, הוסיף בגמר דבריו ואמר להם והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, ותרגם יונתן ויתעצבון חזקתא בחרעא, ולדרגא אפ"ל שזיוה להם דאף אם יראו שאין ייקת הפירות והשפעתן ממקור הקדושה אלא כה הסע"ה שולט בארץ, מ"מ עדיין תקנה יש להם לבנות מהפירות, שיעשו חזקת בארץ, ומכיון שיעשו זה חזקת יהיו הם הצעלים בארץ לפי שעה, ולא תצוה השפעתן מלך הקדושה, ויוכלו לקחת מן הפירות אף שאין ציניהם לדיק המגין עליהם. וז"ש הים זה עץ אם אין, וכדפרש"ן שזיוה אותם לחקור ולדרוש הים זה לדיק שזכותו בהשפעה צהה מן הקדושה, והפירות ראויים לאכילה, "אם אין" בהשפעה וירדת מן הס"ה, והעפ"י עדיין תקנה יש להם, "והתחזקתם" שיעשו חזקת בארץ ותצא בהשפעה מלך הקדושה ולקחתם מפרי הארץ שיכיו ראויים לאכילה.

והשטא אין כאן ליווי מאת משרע"ה להצית אלו פירות ארץ ישראל, דהנה היתה בגמרא (גיטין דף מ"ז ע"ב) צלץ (לציבורים) ושיגרין ציד שליו ומת שליו בדרך מציא ואינו קורא שנאמר ולקחתם והבאתם עד שהבא לקיחה והבאה צאחד. נמצינו למדים דלקיחה והבאה תרי מיני נינהו, וא"כ הבא דכתוב ולקחתם מפרי הארץ ולא כתוב והבאתם, לא נמצינו אלא על הלקיחה כדי לעשות חזקת בארץ. והיינו כדאמרן, דענה עוצה השמיטת, שאף אם יראו שהשפעת הפירות אינה מלך הקדושה יעשו זה חזקת, וע"י כן תעבור לרשות הקדושה ותכנסם צפירותיה השפעה ממקורות הקדושה, וישא חובלו לקחת מפרי הארץ. וא"ש מה דאיתא בגמרא ירושע וכלל לא נעלו כלום, דלא הפך צהה את מלות משרע"ה שלא נמצינו על ההבאה אלא על הלקיחה.

אמנם מה שאמר להם משרע"ה שיעשו חזקת בארץ ומתחת כן יכנסו הפירות לרשות הקדושה, דברים

יתכן שתגלות, משא"כ ישראל הכוללים על פי דברי משרע"ה צוודלי עלה נעלה וירשנו אותה, ואין לנו לפקפק בהצלתנו מכיון שהליכתנו על פי ה'.

דיוצא מכל זה דפרש זה מיירי צענינוא דהוא"ה ארץ ישראל מרשות העוממא ודסע"א ולבחיורא אל הקדושה, ולנורא זה ציווה אותם משכ רע"ה וכתחזקתם וגו' שיעשו חזק בדרך ישראל כדי לקנותה ולבחיורא מיד הכנעניים כוחות הכסע"א ולבחיורא אל הקדושה, אך לא יכלו המרגלים למלא שליחותם מאחר שחטאו ונפסו לישעים. זה יהיה ציבור המדרש הני"ל (המובא בשימח משה) שלח לך אנשים וגו' הכ"ד מי יתן טבור מעמל לא אחד, דהנה מצבור צמד"ר ר"פ חוקת (פי"ע א') דקמפרש כך קרא מי יתן טבור מעמל לא אחד, דלחד ביינו יחידו של עולם. ועד"ז אפשר לומר דלפי שזוהי לכם משכ לכות בדרך ישראל ולבחיורא מרשות העוממא לרשות הקדושה, לזאת צא המדרש במהיר ואומר מי יתן טבור מעמל, כלומר מי יוכל לבחיורא את הארץ מיד עממים ליד הכהורים לא אחד (בתמיכה) דזוקא יחידו של עולם הקצ"ה בידו לעשות זאת, ואין הדבר מסור ביד צני אדם לקחת את הארץ מדעת עצמם, מבלי שיעטו על ידי הקצ"ה, ועל אחת כמה וכמה שלא יתכן לעשות כן בדרכי המניעה והאפיקורסות כ"י.

ונבוא לציבור התרגום וינתן וכדי חמי משכ ענותנותיה קרא וכו' יאושע, צבדקם מזה שפירשו מ"ש רש"י ז"ל צ"ה נח עב"פ ויבא נח וצניו וגו' אל החיצה נפניו מי המצול, אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המצול ולא נכנס אל החיצה עד שחקקוהו המים, ע"כ. ולבאור יפלא על נח שהיה מסתפק בדבר אם יבא המצול או לאו, והלא החורה העידה עליו איש לזיק תמים, וזיכר יהיה מפקפק בדברי הקצ"ה שהודיעו הנוני מציא את המצול. וציארו דברי רש"י ז"ל עפ"י הנודע שכן דרכם של לזיקים אמיתיים שהם שפלים ונבזים צעמי עצמם וכל מה שהם מחשלים צמדריגתם הם מוסיפים עוהו ושפלות צעמי עצמם, וכנודע מה שאמר הרה"ק מליבלין ז"ע אפילו אם יאמר לי הקצ"ה צעמא כי לזיק אצ"ה מחמין צבוחה הרגע צלבד כי לזיק אני,

הארץ ולרשות העובד היא וכו' היינו אם גם צענינו עוב"ז היא טובה. והנה כשהוליו המרגלים דבה וסיפור צננות הארץ אמרו ישראל ממנ"פ אם אמרו המרגלים האמת א"כ לא נעלה פן יהי עפניו לבז אם היא גרועה כ"כ צענינו עוב"ז, ואם אמרו המרגלים שקר א"כ עכ"פ אינה ארץ מקודשת, זה לך האות דבהיכתם היו לזיקים וע"י הלוכס לארכה ולרצבה של הארץ נעממו, והשיעם כלב טובה הארץ מאד מאד צני מאדמו, צן צענינו עוב"ז וצין בקדושתה, אך תנאי הם הדברים שהארץ מקדשת את המקודשים ומקיימת וממספת עוממא לרשעים. והיינו אם חפץ ה' צנו היא טובה, "במאד מאד" צ"ב מאדמים, אך צ"ב אל תמרדו כמרגלים הללו, שאז יתחפך לכם לרועץ ח"ו.

ובדבריו יונה לנו מקושיית האו"ה הקדוש, שתמה למה לא השכילו ישראל לדון עפ"י משפט החורה להכחיש דברי העשירה צדברי השנים, כיון שזין העדות הוא חרי כנאה ומאה כחרי, ומדוע איפוא האמינו צדברי המרגלים יותר מצדברי יאושע וכלב, יעיי"ש מה שכתב צ"ה. אמנם לדברי החת"ם זל"ה לא קשה מיד, דבאמת לא היו ישראל צעומים צאמיתות דברי עשרת המרגלים יותר מצדברי יאושע וכלב אלא שצאו מכח ממנ"פ, דאף לו יבא צדברי יאושע וכלב שהם מכזבים אין רצונם לעלות ארץ, כי יראים מהם לנפסם פן יתקלקלו וכאשר אירע למרגלים. אך עעומם היה מתחמת שלא ידעו ולא הבינו שהארץ מקדשת את הצאים להתקדש בה, ולעומת זאת מוסיפה עוממא לצאים בה צבוכה רעה.

וזהו שאמרי"ב ויהם כלב את העם, "אל משה", כלומר שאין להם להחייא פן יתחפכו לרעה ויתקלקלו צבואם לארץ, דמכיון שהם הולכים על פי ה' ציד משה מייצגתים הם שלא תאונה להם כל רעה, ועליהם להיות סמוכים וצעומים צדברי משה רעיו מבימנא, שאפילו יאמר להם עשו סולמות ועלו השמימה ועלו ויליתו. ומה שנשלו המרגלים והזידו והרשעיו היינו משום שהמרו את פי ה' ופגמו בהליכתם, וכיון שכן לא יתכן שיליתו צנשלחם, וכמו שכתב צבוק צבוק צחלתה וצרינו דכל מעשה שיש בה העצרת פי ה' לא

השליחות. השי"ת יזכנו לאוקמיס שכינתא מעשרא, כי גדול הוא חילול שם שמים, וחילול כבוד ישראל, ועלכון התורם"ק בקרב הגויס. וזכור במהרה להתרוממות קרן התורה וישראל ולהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

באופן אחר יתבאר התרגום יונתן וכדי חמי משה ענותותיה קרא להושע בר נון יהושע. וזכור הרחיד"ל ז"ל הביא בשם רבינו אפרים דלפיכך הולך משרע"ס להתפלל על יהושע שיגלל מן המרגלים שהיה ירא עליו שיהרגוהו, וללאורכו מדוע היה מתיירא על יהושע ולא על כלל שאף הוא עמד בנגדס. אכן הכי יהושע וכלל לא היו בשועה אחת, דיהושע החליט בגלוי כנגד המרגלים, משא"כ כלל שהיה אחד צפס ואחד בלב, וכמו שדרשו ז"ל במאה"כ ועבדי כלל עקב רוח אחרת היתה אחר, שהיה מתארה לפני המרגלים כאילו הוא עומד בצעק, וצלבוי היה מתנגד להם.

והנה שיעורו של כלל להראות כאילו הוא צעק אחת עומד הוא מסוכנת מאוד, כי גדול החשש פן ילמדו מדרכיהם, ואפילו אם הכוונה היא לטובה, דמכל מקום עלול לנאת מכך משאל, ואין בדבר מותר אלא לאיש שהוא בצחינה גדולה מאוד, ויודע בנפשו שיוכל להשמר מזה. וכעין מה דאיתא בגמרא (חגיגה דף ע"ו) אם הכר דומה למלאך ה' נצאות תורם יבקשו מפיו ואם לאו יל יבקשו, ופריך ורבי מאיר היכי גמיר תורה מאחר וכו', ומחלק הא בגדול הא בקטן, דאדם גדול שיועד צעמו של יאסל רשאי ללמוד מזה שאינו הנון. אך הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מבי' ת"ת) פסק שאין ללמוד תורה מכרז אלא אם הוא במלאך ה', ולא חילק בין קטן לגדול. וכבר האוה"מ הקדוש צ"י ראה דס"ל להרמב"ם ז"ל דבזמן הזה אין דעת שלימה שתקרא גדול להיות לו ללמוד מחכם רשע, דדוקא ר' מאיר שהיה שלם בדעת ובידיעה הוא שהורה לו הדבר, שאין לחוש שילמוד ממנו רשעו וכו', יע"ש.

עכ"פ מובאר מה כי שיעור ז של לימוד ושייכות עם תמימים מובאנים אף אם כוונתו לטובה

ומיד דרגע שלאחריו שוב אהיה חושש ומתיירא פן אבדתי מדריגתי ואינו עוד בצחינה דאין. והנה אילו לא היה נח דאין לא היה הקב"ה מציא את המצול לשחת כל צבר, שהרי לא יתפון ה' בהשחתת עולם, ומכיון שאין צעולס גם אחד הראוי להגלל בהכרח להגלל כולם ומכליון והרץ, ורק לפי שהיה צעולס נח הלאה הראוי להגלל הביא הקב"ה את המצול עליהם, ויהיה העולם נצח ומתקיים ע"י נח ורעו.

והנה נח הלאה בגדול ענותותו היה שפל ונדבס צעמו עמו, אך מכיון שאמר לו הקב"ה כי אורחך ארצתי דאין לפני דבור הזה היה מוכרח להאמין בלאותו הכרג כי דאין הוא, אמנם עוד דרגע שלאחריו חזר להיות מחספס בדבר מגדול ענותותו, ויהי מתיירא פן פגס ואינו עוד בגדר דאין. וזהו ביאור דברי רש"י ז"ל אף נח מקטני אמנה היה, כלומר שהיה מקיים צעמו אל האמין צעמו, כדרך הלאדיקים האמיתיים האמין ואינו, האמין שיבא המצול, כלומר ומכיון שהיה חושש כי כבר אבד מעלתו ואינו עוד בגדר דאין היה מחספס שמה לא יבא המצול, דאם אינו דאין לא יתכן שיבא הקב"ה את המצול, דאינו חפץ בצליון גמור, והיה סבור בדעתו דמה שאמר לו הקב"ה לצא אל החיצה ולהגלל היינו לפי מדריגתו בלאות שעה, שהיה בצחינה דאין, ומאז אישתי לגריותה, ואינו ראוי להגלל, וא"כ א"א שיבא המצול, ש"ד שדחאכו המים" אז הוכרח להאמין שעדיין הוא בצחי' דאין כאשר מקדמה דנה, וראוי הוא להגלל, וכן.

ובענין הזה היה גם ציהושע שמגדול ענותותו היה מסרב להלך עם המרגלים, דאף שזיה עליו משה ללכת והיה מנאור על כך מפי הנבזרה, והקב"ה צעמו העיד עליו שהוא דאין וראוי לשלח, כדאיתא במד"ר פ' וז, מ"מ היה יהושע מחספס שמה מאז אבד מדריגתו ואינו עוד בצחינה דאין, ואולי פגס קל שלו יגורם לו להבשל צעמו רעה צבואו לארץ ישראל. ולאחז מכיון שראה משרע"ס גדול ענותותו של יהושע החפלו עליו ירי ושיעך מעט מרגלים, ואז חזק עליו פקודתו של משרע"ס, דמכיון שהוא מנאור ועומד מפי משה אין לו לאחז צמדת הענוה, והוא מוכרח לקיים

סכנה גדולה יש בדבר, ולא הותרה כי אם לצני אדם גדולים מאד צמעתם, שמוצתים הם שלא ילמדו מרעם. ולפיכך מכיון שהיה יהושע גבר עוזותו לא היה באפשרי שיעשה חף הוא כמעשהו של כלל, להיות אחד צפה ואחד בלל, כי מגודל ענותותו לא החזיק אי"ע לאדם גדול שמוצתה לו שלא ילמוד מהם.

והשתא מוכן היצב טעם שהוצרך משרע"ה להחפול על יהושע דוקא, וזכור מתיירא שמה יברגוהו, דלפי שידע את ענותותו היתירא היה חושש שיאמר שיעשו בגלוי, ולא יחזיק אי"ע לאדם גדול שמוחר לו להראות עשמו כאילו הוא עם רשעים בדיעה אחת חף אם כוונתו לעזבה, דאילו ידע בנפשו שלא בא לידי מזה זו, ולפיכך היה מתיירא שיהרגוהו כשיגלה דעתו ויביע שיעשו בגלוי, משא"כ כלל ידע זו דדין גברא רבה יש לו, ויכול להראות פנים כאילו הוא עומם, ויעשה כל עזרקי להפך מומתם, וזה מצולאים דברי התרגום יונתן, והבן.

*

שלח לך אנשים וגו'. צמד"ר ר"פ ז', הלכה מהו לפרש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים, שני רבותיו אין מפליגין בספיקה צום הגדול ג' ימים קודם לשבת וכו' בשלח הרעות ואם הי' שליח מזה מותר לו לפרש בכל יום שירצה למח מפני שהוא שליח מזה ושליח מזה דוחה את השבת וכו', ע"כ. וי"ב להבין שייכות הלכה זו לענין שילוח המרגלים.

(ז) **יש** להתבונן כיצד נהפכו המרגלים כמו רגע ונשתנו בצ"ח מנדיקים לרשעים, דבתחלה הפרשה העיד עליהם כפי כולם אנשים, וכדאיתא צמד"ר כ"מ שנאמר אנשים נדיקים, ומיד כאשר הלכו נתהפכו לרשעים גמורים, וכי מה גרם להם להתהפך בזמן מועט מן הקלה אל הקשה.

(ג) **וי"ב** ויבואו אל משה ואל אהרן וגו'. פירש"י (והוא נגמרה סוטה ל"ד) מהו וילכו (שהרי חזי צפוסק שלפניו וישבו מחור הארץ ולמ"ל להכיר שזו הליכתו די שאמר ויבואו אל משה וגו')

להקיש הליכתו לביאתם, מה ביאתו בעשה רעה חף הליכתו בעשה רעה, ע"כ. וקשה ע"ז ממה שדרשו צמד"ר ה"ל דבשעת הליכתו היו נדיקים, מדקורא אותם הכתוב אנשים. ובכתבי הארז"ל (מובא בילקוט ראובני) ביאר באורך כי הקב"ה רצה לעבר במרגלים את נשמות י"ב השבטים הקדושים בשעה שכלבו לרגל את הארץ כדי למנעם מלחטוא, ובאו ונתעברו בהם בסוד העבור נשמות שבטי ירה, ועכ"ז לא הועיל להם ושבז מחור הארץ בכוונה רעה, ולא נסתלקו מהם אותם העבירים. ח"ש "וילכו" ויבואו אל משה אחר אומרו וישבו מחור הארץ, דתיבת וילכו מחור אל הנשמות של השבטים שכלבו להם ונסתלקו בנשמתם, ולא ויבואו אל משה וגו' ויאמרו וגו', ועיי"ש.

ונראה ציבור הענין עפ"י מה שהאריך בספיקא ערבי גחל פ' זו דישנם צ' אופנים של התגברות ה"ה"ר על האדם, האופן הא' שהוא מתגבר בו ואומר אליו צמפוש לעבור על אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשה, וגדל הסתה כזו נקל הוא לאדם לעמוד ולהתגבר, כי בהצטונות מועטה יוכל ויבין כי יצרו הוא אומ"ב לו ומבקש רעתו, שהוא מסיתו למרוד נגד הצו"ה, ומי פחי יסור הנה להמרות פני עליון. אכן ה"ה"ר מתגבר גם באופן אחר, שהוא לזבזב את העצירות למצוות, ומפתח את האדם לעשותם, באמרו לו כי מצוה הוא עושה, ולפי האמת אינם אלא עצירות, וגדל פיתויים כאלו קשה מאד לעמוד ולהתגבר על ה"ה"ר, שהרי אין הוא אומר להדיח כי צא לפתוחו לעצירה, אדרבה מערים לומר כי לעזבה כוונתו, לזכותו במצוה, ולאחל לר"ך התצונות גדולה להבחין אם הוא באמת מצוה, או עבירה שהלזיב ה"ה"ר במצוה של מצוה כדי להכשילו.

ועפ"י זה ביארנו מאמרם ז"ל (סוטה נ"ב ע"א) לעתיד לבא מציאו הקב"ה ליה"ר ושחטו צפני הנדיקים וצפני הרשעים נדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה וכו'. ולבאור ז"ל מה היא דמותו של ה"ה"ר כפי האמת, ומדוע השתנה צורתו להתראות לאלו כהר ולאלו כחוט השער. ולפי האמור יובן על נכון, דתרווייבו איתנייבו ציה ציה"ר, דהנה **ה"ה"ר** הוא צא אל הרשעים להסיתם לעצירה

במילתא לא פתוח ולא יותר, הרי שעליהם אין לבסוֹף ומזה אין לגרוע.

אמנם לדברנו יתבאר ע"י, דהנה הקצ"ה הזכיר את ישראל באתה פרשה ושמרתם את צריתי ובייתם לי סגולה מכל העמים, וזו אזכרה על השמירה מרשח ה"ה"ר המפתח את האדם לעבור על המצוות. והנה אזכרה זו היתה חמורה מאד לצני העלוי שה"ה"ר מתחכם כנגדם בתחבולות ללצוֹע עבירה למאור, וקשה מאד להתייצב כנגדו, אך לפשוטי עם ה"י צוה אמירה רבה, כי אותו ה"ה"ר הבא אליהם לפתוחם לעבירה אינו קשה כ"כ להגביר עליו. וא"ש דבאמת לא נאמרו כאן ד' סוגי דבורים, אלא שהיו הדברים שלם הנאמרים בפרשה רבים לאלו וקשים לאלו לפי מדריגתם וצחינתם והתגברות ה"ה"ר כנגדם.

ובדרך זו נבא לבאר ענין המרגלים איך מתהפכו צדח אחת לרשעים, בהקדם עוד דאיתא בגמרא (ברכות דף ה' ע"א) לעולם ירגיו אדם יור טוב על י"ה"ר שנאמר (תהלים ד') רגזו ואל תחטאו, אם נלחו מוטב ואם לאו יעסוק בחורב שנאמר אמרו בלבבכם אם נלחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנאמר ודמו סלה. וידוע קושיה המפרשים דאם הזכרת יום המיתה רפואה בעומה יותר מכולם מדוע ימחין מלחזקו לו יום המיתה עד לבסוף, כשלא הועיל לו לימוד החורב וק"ש, מוטב יזכיר לו יום המיתה מיד בתחלת התגברות ה"ה"ר, וצוה וודאי יתגבר עליו וינלח.

ואפ"ר עפ"י מה שהקדמנו שיש ד' אופנים של פיתוי ה"ה"ר, והנה הזכרת יום המיתה מועלת רק כשה"ה"ר מפתח אותו להדיא לעבירה, אז ניתן לבעול בהזכרת יום המיתה, כי קרוב יום פקודה, וכוא עומד לתת דין ותשבון למ"ה הקצ"ה, משא"כ כשה"ה"ר מתגבר כנגדו בפיתוי של מאור, שהוא מסיתו שמאור הוא עושה, אז לא יועיל מאומה בהזכרת יום המיתה, אזכרה אם יזכיר יום המיתה יתבטל ויתר לחטוף מצוות ולקבוצ מכל הבא ליד, כדי להרבות זכויותיו ליום הדין, ויותר יש לחוש שלא יתבונן עמו

אין הוא צריך לערום וללצוֹע העבירה בלצוֹע של מאור, כי אין הרשע חפץ במצוות ובמע"ט, וגם כאשר יאמר לו ה"ה"ר בדיא לעבור עבירה ישמע בקולו, אך לא כן צוה ה"ה"ר אל ה"ה"ר לפתוחו, כי אין הוא מעיז פנים לימר בגלוי כי צוה לפתוח לעבירה, שהרי וודאי הוא שה"ה"ר לא יאבה לו ולא ישמע לקולו, כי אם ידחה מעל פניו ולא עמא יאמר לשומחו על כן הוא מתחכם להלביש העבירה בלצוֹע של מאור, וצוה הוא מנסה להעשות את ה"ה"ר צאמרו לו כי לעומה כוונתו, להרבות קנינו במצוות ובמע"ט. וכנגד פיתויים כאלה צריך ה"ה"ר אצירות יתירה והבטחה גדולה, להשכיל דבר לאשורו, אם אמנם מאור הוא או אינה אלא עבירה בלצוֹע וכסות של מאור.

דהנה לפתוח לבא יעבור השקר מן העולם ויתגלה באמת לפני כל, ואף הרשעים ועובדי עבירה יכירו וידעו כמה מתועב עושה רע צעניו ה"ה"ר, ואז יתנו אל לבם איך שפלו צפה ירם ונתפתו לו לעבור עבירה בזמן שה"י בידם לעמוד כנגדו. בנקל, שהרי לא הסתיר מכם ה"ה"ר כי הוא צוה להסיתם לחטא, ואף כי ידעו שעבירה היא בידם חטאו בשאט נפש וצידועין, ועל זאת יצוו ויבכו ויספקו על ירך ה"ה"ר לא יוכלו לכבוש את ה"ה"ר שה"י חלש כחוט השערה, ובקל יוכלו לעמוד כנגדו, ואעפ"כ הוא נתגבר כנגדו. ולעומת זאת ה"ה"ר שאלוהים ה"י ה"ה"ר צוה בלצוֹע של מאור, יראו לעת"ל כי ה"ה"ר שהיו נלחמים אותו הוא כהר גבוה, ומאד קשה ה"י לעמוד כנגדו, מאחר שה"י צוה בפיתוי של מאור, והמה יראו כן יתמחו ה"ה"ר יוכלו להגביר על הר קשה כזה.

ובבחינה זו אמרנו לבאר מאמר הכתוב בפרשה יתרו כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, וידוע מה שדרש ז"ל בית יעקב אלו פשוטי העם להם תאמר אמירה רבה, ולבני עליו המכונים ישראל תגיד דברים קשים כגידון. ולכאורה תמוה הוא דלא מנינו בפרשה ד' סוגי דבורים לאמרם לאלו בפני עמון ולאלו בפני עמון, שאין כאן אלא דבור אחד שנאמר לכל ישראל יחדיו. ואין לימר שנלצוֹע לימר להם עוד דברים מלבד האמור צעניו, שהרי בסוף הפרשה כתוב אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, ודרש ז"ל

בדרך, וממחמת כן היו מזהרים שלא לעסוק בחורה, וכמו שבהיר יוסף הכדים את אחיו אל חרגו בדרך, ודרשו ז"ל שאמר להם אל תתעסקו בדבר הלכה שלא חרגו עליכם בדרך. נמלא שלא הי' ציד המרגלים כח החורה ללחום באמצעותו נגד ירם, וגם כח קריאת שמע לא הי' בידם באותה שעה, דמכיון שהיו מהלכין בדרך מאד שהרי הלכו בשליחות משה רבינו ע"ה היו פעורים מקר"ש, כמו שדרשו ז"ל (ברכות י"א ע"א) ובלכתך בדרך בדרך דידך הוא דמחיבתה הא דמאד פטירה.

וכיון שנעדר מהם כח החורה וכן קריאת שמע, לא היה באפשרותם לנקוט העצה הג' בידם, והיא הזכרת יום המיתה, כמו שנחבול דאין תועלת בזכרת יום המיתה להתגבר באמצעותו על ה"ה"ר הכא בפיתוי של מאד אל"כ הקדים לה עסק החורה וקר"ש, בדל"ה עליל הוא יותר להכשל ולהתפתות ליריו ע"י זכרון יום המיתה מרוב כהלה וחרדת נפש. ומאחר שלש אלה לא יעשו לה שובל מהם לעסוק בחורה ולקרות את שמע, וגם הזכרת יום המיתה לא תועיל מאומה, נכשלו לשמוע לירם ולהניח לבד העם שלא לעלות.

ובזה יתבאר לנו מאמ"כ וילכו ויבואו, דלכאורה תי' וילכו מיותר הוא, שהרי כבר קדם לכתוב וישבו מחור הארץ וגו'. ולדברינו יכוון הכתוב בזה להודיע סיבה הדברים כיצד והייתה כזאת שיכיו לדיוקם הללו נשמעים לירם ונהפכים צ"ל לרשעים, לז"ל "וילכו" דהיינו טעמא לפי שהיו מהלכין בדרך, וזה גרס שלא הי' בידם כח המנגד ליה"ר, הוא כח החורה וקר"ש, שלא יכלו לעסוק בחורה בלכתם בדרך, וגם מקר"ש היו פעורים, ואף הזכרת יום המיתה לא היתה מועלת להם ולכן ויבואו אל משה וגו', שנשמעו לפעם ירם והזליחו דיבת הארץ רעה.

ובזה יבואר שייכות המדר הלכה מכו לפרוש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים. דהנה בטעם שאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם לשבת נאמרו כמה טעמים **נבדל** הראשונים ז"ל (ע"י טו"ח סי')

מפתחו לכן. ולפיכך נריך האדם בתחלה לעסוק בחורה שהיא מאירת עינים לדעת ולהשכיל דבר לאמיתו מה היא מאד ומה היא עזירה, ואם לא יועיל בזה יקרא ק"ש לייחד את הבו"ת בכל נפשו ומאודו, וע"י כן יהי' צידו סייעתא דשמיא להשיג האמת בחי"ק, ואחרי כל זאת אם יזכיר יום המיתה יועיל לו לגרש ממנו ה"ה"ר לגמרי, מאמ"כ אם יזכיר לו יום המיתה בתחלה מבלי שיקדים להזכרתה העסק בחורה וקריאת שמע עדיין החששא במקומה עומדת, פן יתגבר ה"ה"ר בפיתוי של מלכות.

והנה נודע מה שכתבו הספיק"ק והאריך בזה השל"ה הקדוש (פ' שלח) צענין חטא המרגלים שראו לעבד את ישראל במדבר זמן מרובה משום שידעו כי צבואם לארץ ישראל לא יהיו עוד נשיאים, אלא ימנו נשיאים אחרים תחתיהם, על כן ראו להשבות כניסתם של ישראל לארץ, כדי שתמשך נשיאותם זמן מרובה. (ומקור הדברים בחי"ק פ' שלח עיי"ש). ולהלן בדברנו הארכנו צענין זה שודאי היתה כוונת המרגלים לש"ש, מה שראו להיות נשיאים, שעי' זה יהיו יכולים לשפוט את ישראל ולהדריכם בדרך החורה, והיתה כוונתם לעשות נח"ר לבו"ת, לקרב לבבות ישראל לעבודתו וליראתו, אלא שעשו בכך דכיון שהי' ראון הבו"ת שיכנסו מיד לא"י לא הי' להם לעבד אפילו אם היתה כוונתם לשמים.

ובכאן מלא ה"ה"ר מקום להטעותם, במה שהלביש העצירה בלבוש מאד, באמרו להם כי במה שיעבדו את ישראל במדבר יתוספו להם מאוות רבות, שיוכלו להדריך את ישראל ולהלם על מצותי החורה והיראה. ועל דרך הסתם זו של ה"ה"ר כעצא אל האדם במלבוש של מאד קשה מאד לעמוד ולהתגבר, כאשר הארכנו לעיל, ורק בזה החורה וקריאת שמע בכוונה לייחד את ה"ה"ת בכל לב ונפש ואמ"כ בהזכרת יום המיתה ניתן לעמוד כנגד התגברות ה"ה"ר ולבטלו כליל.

אך דא עקא שלא יכלו המרגלים להשתמש בזה התהי"ק לגלגל את ירם, משום שהיו מהלכים

וַיִּישָׁב כל זה כחז הוא ז"ל לבקדים דברי הרמב"ם ז"ל במורה (סוף ח"ג פ"ה) כי השכל הוא הדיבור ביינו לבין הש"י, וכפופה ממשכתו ושכלו של אדם ממנו יתבצר לענין וזולתו כבר נפסק הדיבור ואינו עמו יתבצר וכו'. עוד ביאר שם כי ההשגחה מהש"י הוא כפי השכל הדיבור, ומי שלא יסיר שכלו מעם ה' תמיד ההשגחה בו תמיד, והוא אשר הפנה ממשכתו בקצת עתים מהש"י אז חסור ממנו ההשגחה וכו', כי ההשגחה סיבה בהשגחה בו יתבצר, ומי שתמיד עמו ולפניו מושגח תמיד לעצמו, ועיניו פארוך. וביאר הדבר עפ"י משל ההשגחה האב על הבן, כי כל זמן שהבן נשמך אל אביו ודיבור בו בדיבורים גמור ההשגחה האב עליו גדולה מאד, וכאשר תסתלק בהשגחה הזו לעת אשר יגדל הבן וילא לבקש מפרק לנפשו מצלי עזר וסעד אביו, אז חסור ממנו ג"כ ההשגחה האב הגדולה, מתחת חסרון ההשגחה בו.

והגמשה וכל זמן שאיש הישראלי דבוק בהקב"ה בדיבורים גמור בקיום מצוותיו אינו לריך להשיג כלל על עניינים גשמיים, כפרנסה וכדומה, כי הוא מושגח מהש"י בהשגחה יתירה. והעיקר הוא הדיבורים בדרור ית' והאמונה החזקה שהוא כל יכול להושיע צרב או צמצע וכו'. וע"ד זה כתבו חלמדי הבש"ט הקדוש ז"ע בשמו לצאר הא דליתא בגמרא (צרכות ל"ה ט"ז) דפליגי ר"י ורשב"י דר"י ס"ל ואספת דגן הכהן בהם מנהב דרך ארץ, ורשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה זורע בשעת זריעה וכו' חורה מה חבא עליה, אלא בזמן שישראל עשין ראונו של מקום מלאכתן נעשית עמי אחרים וכו', אמר אביו הרבה עשו כר"י ועלמה בידם כרשב"י ולא עלמה בידם. וביאר הוא ז"ל בדאמת אם היו כל אלו במדרגת רשב"י שיהיו דבוקים בקב"ה בדיבורים גמור אז בוודאי היה עולה בידם, אך עיקר החסרון הוא שגשו כרשב"י בכ"ף הדמיון, שדמו א"ע לרשב"י, ובאמת לא היו במדרגתו כלל, משו"ב לא עלמה בידם, ע"כ. וכ"כ החכם סופר זל"ה בשם רבו הכה"ק מו"ה נתן אדלער זל"ה, וזיון בזה לדעה אחת עם הבש"ט הקדוש.

ועפ"י האומר יתבצר הענין על נסו, ובהנה אם היו ישראל באמונה שלימה בדיבורים בהש"י לא היו

רמ"ח ודעת הר"י ז"ל דהאסור הוא משום ציעור עונג שבת, שכל ג' ימים הראשונים האדם מנטער מתחת נענוע הספינה והמים המלוחים וגופו משתצר ואין רוחו חוזרת עד ג' ימים, אבל לדבר מלוא שרי משום דפעירי ממוות עונג שבת והעוסק במלוא פטור מן המלוא, ועי"ש. והנה כפי מה שכתבאר בדברינו נלמא כל ענין עונות של המרגלים ממה שלא יכלו לעסוק בחורה ולקרוא את שמע, משום שהיו עוסקים במלוא, ששלחם משרע"ה לרגל את הארץ, והעוסק במלוא פטור מן המלוא, להכי מיתתי במדרש הלכה זו לכאן שאם הולך לדבר מלוא מותר לו להפליג חוץ ג' ימים, אף שיחבטל בספינה ממוות עונג שבת, משום דהעוסק במלוא פטור מן המלוא, ודבר זה למדנו משילוח מרגלים, והבן.

*

באופן אחר יתבאר המד"י ר"ש פרשה זו הלכה מזה לפירוש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים, כך שזו רבותיו אין מפליגין בספינה צים הגדול ג' ימים קודם לשבת וכו', בשלש חרות, ואם היה שלוח מלוא מותר לו לפרוש בכל יום שיצא וכו', וז"ל שיסות הלכה זו לפרשה מרגלים.

ונראה בהקדים דברי אבא מארי זל"ה בספרו קדושת יו"ט ליישב ענין שלוח המרגלים ע"י משה רבינו ע"ה, ולכאורה יש כאן חמירה רבתי באכזריות המפרשים, דמכיון שהקב"ה לא עיכב על ידו ונתן לו רשות לשלחם אי"כ מדוע אמרה משה צחוכהה במשנה חורב, כמ"ש ויחאמרו שלחם אנשים לפנינו. גם קשה דכיון שהקב"ה לא יצוה למשה לשלוח את המרגלים מדוע שלחם משה היפוך דעת הש"י. גם לריך להבין דברי רש"י ז"ל להלן וישלח אותם משה עפ"י ה', פירש"י צרשותו שלא עיכב על ידו, ולכאורה צ"מ שחומר עפ"י ה' משמע ציווי הש"י, ואינו משמע צוהר צרשותו לצד אלל שבת שפקדוהו וציוויו ממש. ואף שרש"י לשיטתו בראש הפרשה הוכרח לפרש כאן צרשותו, אך באמת על פי ה' משמע שפקודה ה' היה קו.

עושה רצונו של מקום בשלימות, דאז ראוי הוא שחבא מלאכתו נעשית ע"י אחרים, ואם חזמן שהוא פורש לסחורה לא היו דבר מזה, דאז זקוק לעסוק במלאכתו, ורק אם אינו צמדיגה וז שאין הוא צמדי עושה רצונו ואינו ראוי שחבא מלאכתו נעשית ע"י אחרים, אז הוה העסק צמדי פרנסתו דבר מזה, ויותר לו לפרוש לים הגדול בתוך ג' ימים לשבח אפילו כהולך לסחורה, דמקרי דבר מזה.

ועפ"י יובן הקישור של הלכה זו דמזה לפעלי צמדיה וכו' לפרשת שלח לך, דמזה שזיה לו הקב"ה שלח לך, לדעתך, ובפי מה שזיהו צו אחרים זל"ה כנ"ל, נמא דבאמת אין הם צמדיים לשלח מרגלים, דאם הם צמדיים צ"ל ככל לשם תהיה הכנה המלחמה ממון לדרך העצב, אכן לפי דעתם שזיה אומרים נשלח אנשים לפנינו ויחפרו, שזיה גילו דעתם שאין הם צמדיים צמדיהם ככל לך, א"כ אין הם ראויים להיות מזהים שלח בעצב בעולם, ע"כ מזה יש בשלוח המרגלים.

ומבואר דבר תשכיל לפשוט כך ספיקא דאיסחפא צ"ה המדרש מהו לפרוש לים הגדול ג' ימים קודם לשבח, דלכתא הכי הוא דלדבר מזה שזיה אפילו צ"ש, ולדבר הרעות אסור א"כ קודם ג' לשבח, ומכאן נמחה השאלה כהולך לסחורה מה דיו אי דבר הרעות דיינין ליה או כהולך לדבר מזה יחשב, ומפרשתא דא איכא למיפשט כך ספיקא, דהך מילתא אי הולך לסחורה מקרי דבר מזה או לא חלוי צמדיגה האדם, וזיהא שאינו צמדיגה וז שיהא ראוי שחבא מלאכתו נעשית ע"י אחרים כיו דבר מזה, כדחזין צמדיגה דא"כ דאילו הוה צמדיים חזק צ"ל לא הוה מזה בשלוחם כדכתיב שלח לך, לדעתך, א"כ מכיון שלח היו ראויים נעשו לשלחם כדכתיב וישלח אותם משה וגו' עפ"י כ', ומכאן למדנו שאף הכליה לסחורה כיו דבר מזה, א"כ דסיבה הכליה צ"ל מזה חוסר הצמדי, שאינו ראוי שחבא מלאכתו נעשית ע"י אחרים.

צריכין כלל לשלוח המרגלים, לתור את הארץ ולראות אותה אם חזק הוא העם היושב עליה אם רפה, כי חזק צמדיים צ"ל שהוא כל יכול להשיעם ממך כל אויביהם ולהנחילם את הארץ אשר הצטייתם. אכן לזר שלח בשלוח המרגלים, וצ"ה הוכיחו שלח הכי למד מזה הדבקות צמדיהם, כי לולא זאת לא היו צריכים לבקש ששלחו מרגלים, וכיון שסרו מהדבקות צמדיהם צמדיהם שחבא מלאכתו לא חולל להיות צמדיים נס, כיון שיהא לפי סבת הדבקות, וע"י שרפי ידיהם מזה הכי צריך שחבא המרגלים ו"כ כפי צמדיהם צמדיהם, וא"כ לפי מזה צמדיהם שעה ודלוי היו צריכים לשלוח המרגלים, ונעשו לה מפי השמים. וזה יראה כצונו רש"י ז"ל אינו מזה לך, יראה דמאז צמדיהם לא חשבו לשלוח המרגלים, כי אינו חולל להשיעם אחרים ולהצדיקם אל הארץ אם חזיו וצמדיים צ"ל צמדיהם השלימה, אכן אם חזיה, חזיו כשהוא שלח המרגלים, ומזה מזה שאינם צמדיים כגמור וצמדיהם צ"ל יתברך וצמדיהם, אז שלח, מזה אינו חזק לשלוח, כי לא יחיה הכיבוש מעשה צמדיים נס אלא על פי חוקי העצב מאחר שאינם צמדיים צ"ל יתברך צמדיהם השלימה וכו', עכ"ל הקדו"ש זל"ה.

ובדרך זו נראה לביאר המדרש שסמך לפי זו כך הלכתא אם מותר לפרוש לים הגדול בתוך ג' ימים לשבח, וזהו ק"ו זל"ה צמדיהם מזה כח צמדי המדרש כנ"ל עפ"י דברו צמדיהם, וחלה ליה צמדיהם הפוסקים (א"ח סימן רמ"ה) שהא דקו"ל לדבר מזה מותר להפליג ד"א דכל חשב דבר מזה אפילו כשהולך לסחורה רק לעייל לא היו דבר מזה, וצריך לבדוק טעם החולקים על זה וס"ל ללחך מזה לא מקרי דבר מזה, הלא אחריון אחריון שעה צמדיהם ככל עת זה הן ומפרנס וכו', ומכיון חזיו לא היו דבר מזה, וע"י מה שפירש צמדי דברי המדרש עפ"י דרכו.

ואמ"נ צ"ה מילתא צמדיהם, דדבר זה אם הליכה לסחורה מקרי דבר מזה או לא חלוי צמדיגה האדם וצמדיהם, דאם הוא צמדיגה רש"י שהוא

ולא תקח שוחד מהיח"ר, כי לפעמים הנשמה נוגעת לעשות טוב וח"ל לדחותה לגמרי, מה עושה היח"ר שמתירא שישב ללמוד וכו', לכן נזמין לו אהב מליה כדי שעי"ז יקרה עמו מהתלבבות ולא יבא לעשות דבר גדול יותר טוב, כי יסבור שכבר הוא טוב כהמליח האהב וכו', עיי"ש.

ובדרך זו יזכר גם ענין טעות המרגלים דודאי שם נהוונו לשמים צמח שבחוקקו להאריך משך זמן נשואתם, כדי שיכיו יבולו להביא את הדור בדרך התורה, ולשפוט את העם משפט זקק, כמאמ"כ ושפטו את העם ככל עת וגו' והכל מעליך וגשלו אתך. ולפי שה' ידוע להם כי אחרי כניסת ישראל לארץ יתמנו אחרים לנשואים תחתיהם מלא היח"ר מקום להטעותם בסבבא זו שעדיין הדור זקוק להם וחס לריבם להיות מנהיגי ישראל, כי אם יתמנו מנהיגים חדשים שאינם רגילים בהנהגת הדור לא יוכלו להדריבם בדרך התורה כמותם, ולכן הכרח הוא שישאלו עוד ישראל במדבר שיוכלו עוד להדריך את הדור ולנהלו. ובה נכשלו ונפלו בעצת יורם שבזמין להם מזהו זו לפי סבבתם שהם לריבם להביא את ישראל, ומאחר שלא יוכלו להביא שררה בא"י מוטב שיפארו ישראל במדבר, וממחמת כן ביעלו מלות השי"ת שיוכי לישאל להכנס לארץ מיד.

והנה בסבבא זו שהסית היח"ר את המרגלים לא היה יכול להתגרות ביהושע, שהרי יהושע היה שחיד להיות מנהיג הדור כשיכנסו ישראל לארץ, וכמו שבגידו זאת מראש אלדד ומידד משם מת ויהושע מכניס. ויחזיקו (הפניית פ"ד ב"ה) איהם שא"ל משרע"ה ליהושע כשירד מן הכר ושמע קול מלחמה במחנה אדם שחיד להביא ס"ר איוו יודע לבחון בין הקולות. הרי שה' זה ידוע להם ששחיד יהושע להיות מנהיג ישראל כשיכנסו לארץ, ולפיכך לא היה היח"ר יכול לצא אליו בבסבא שהסית את המרגלים, שהרי הם היו עתידים לרדת מגדולתן בא"י עיי"ה היו חפאים לעבד את ישראל במדבר, משא"ל יהושע דאדברא הוא היה מוכן להיות מנהיג הדור. על כן התחכם היח"ר לצא אליו בתחבולת אחרת, ודבר על

ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע. פירש"י, התפלל עליו ירה וישיעך מעל מרגלים, עיי"ב. והקשו המפרשים דאם תפלה מהניא לכך שלא יתפס אדם בעל דשעו"ה א"כ למה לא התפלל משרע"ה על כולם שלא יכשלו בעל היח"ר להוליח דבר על הארץ.

ב בתרגום יונתן וכדי חמא משה עמוותחתיס קרא משה ליהושע בן נון יהושע. וז"ל מדוע הוצרך להתפלל עליו ירה וישיעך בסבבא עמוותחתי דוקא, ומשמע מזה כי מדה העמם שלו היה הוזהרת לחוש פן יכשל בעצתם.

וגראה לנאר בהקדם מה שראוי להתבונן איך נעשה מהפכת גדולה כ"כ בלב המרגלים שהיו כשרים וזדיוקים בתחלת הליכתם, ונבחרו עפ"י ה', כדאיתא במדבר שהיו זדיוקים בפני ישראל ובפני משה, ואף משה לא רצה לשלח מדעת עצמו עד שנמלך בהקב"ה על כח"א"ל פלוני משפט פלוני וא"ל ראויים הם וכו' שנאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', עיי"ב. ואך נעפכו צפחע פחאום ונעשו רשעים להסית את ישראל שלא יעלו לארץ. ובאמת דבר זה מנואר בזהר הקדוש (דף ק"מ"ה ע"ה) וז"ל כולם אנשים כוליהו זכאין הוו ורשיו דישאל הוו אבל חזינו דברו לגרמייכו שטא בישא אחאי נעלו עיטא דא חלא אמרו אי ייעלון ישראל לארעא נחשבר אן מלמחי רישין וימא משה רישין אחרנין דא אן זכין במדברא למבוי רישין אבל בארעא לא חבי וכו', עי"ב. מנואר מזה כי המרגלים נעלו עטא רעה משום שידעו כי בכניסת ישראל לארץ תעל הגדולה מהם ויתמנו אחרים להיות נשיאי ישראל תחתם, על כן בקשו לעבד את ישראל במדבר כדי שהמקד גדולה.

ועדיין הדבר אריך ביאור, דכיון שהיו זדיוקים ונבחרו עפ"י משה מפ"י ה' להיות נשיאי ישראל כיון נתפחו כ"כ לרשע נעבור הכבוד המדומה, שמה ירדו מגדולתן כשיכנסו ישראל לארץ. אכן ביאור הדבר הוא על פי מה שכתב בספר הקדוש זרע קדש פרשת שופטים עכ"פ ולא תקח שוחד וחלוקה,

ולאחזק בחדת ענותותו שאין הוא ראוי וכוונ
להביא את ישראל, ובחצבולה זו ביקש ה'ה"ה
להכשילו שיהי עם המרגלים בעצם אחת, שהרי הוא
זורה מן השררה ומן הכבוד, ומוטב לו שיתעבז
ישראל עוד במדבר כדי שלא יתמנה הוא למנהיג
עליהם.

נמצא כי ה'ה"ה צא לכל אחד בעצמה אחרת, והי'
מראה פנים לכל נד כי כוונתו לשמים, ולמנוח
הוא דקא מכין, ולנורד זה פיתח את המרגלים שהם
ראויים עוד להשתחרר על ישראל וכדור זקוק להם,
ולפיכך מוטב שיתעבזו ישראל עוד במדבר כדי שתמשיך
נשיאותם, ואילו את יהושע ראה לפתוח בדיוקן כי
אינו ראוי להנהיג את ישראל, ועליו לאחוז בחדת
הענוה והשפלות בכל כוחו, ולכן ראוי שיתעבזו ישראל
במדבר שלא יתמנה למנהיג. והחילוק בין ד' דרכים
אלו שבהם התגבר ה'ה"ה להכשילם הוא, דלאותם
שצא ה'ה"ה להתגבר בהסתה שהם נריכים עוד להיות
מנהיגי ישראל היה בלצבם התנשאות וגבהות הלצ
שמיסודה היא מדה מגונה מאד, וכידוע מה שאמרו
ז"ל (סוטה דף ה' ע"א) אמר הקב"ה אין אני והוא
יכולים לדור בעולם, משא"כ כאשר התגברות ה'ה"ה
הוא בחדת הענוה, אזי אעפ"י שהיה ענוה שלא
לשמה מכל מקום צרעה וביסודה היא מדה טובה
ומשודתה, ויתכן היות אללו השראת השכינה כדכתיב
(ישעי' נ"ז) ואת דכא ושלל רוח ודרשו ז"ל (שם)
אני את דכא. ובזמן שהשכינה שורה על האדם הריהו
גיוול מן החטא כמו שאמרו ז"ל (שבת נ"ז ע"א)
א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד
חטא אינו אלא עושה שנאמר ויבי דוד בכל דרכיו
משכיל וכו' עמו וגו' אפשר חטא צא לידו ושכינה עמו
וכו', הרי דבזמן שהשכינה שרויה על האדם אינו צא
לידי חטא.

אלה שמות האנשים אשר שלח משה וגו' ויקרא
משה להושע בן נון יהושע, פירש"י ז"ל התפלל
עליו ירה יושיעך מעלת מרגלים. ובתרגום יונתן
איתא וכדי חמא משה ענותותיה קרא משה להושע
בר נון יהושע. ולכאורה משמע מה דבעבור שאחז
יהושע בחדת הענוה הוצרך לנקש עליו רחמים שיהא
גיל מעתה, והוא פלא, דכי מה חזיק לו מדה טובה
זו להיותו עלול להכשל בצעת המרגלים, עד שהוצרך
לקרוא לו שם חדש אשר פיו יקבצו, ולעורר עליו
רחמי שמים שלא יכא נחפס אחרי דברי המרגלים.

ז ויקרא משה להושע בן נון יהושע. בחדת פליאה
(כצאו ק"ז זל"ה בישמח משה) בה"ד (איוצ
י"ד) מי יתן עכור מעמא לא אחור. ולריך ביאור.

ג וישלח אותם משה וגו' לחור את חזק כנען וגו'
וראיתם את הארץ מה היא ואת הכס היותה
עליה הארץ הוא הרפה וגו' ומה הערים אשר הוא

ובזה מביאר התרגום יונתן וכדו חמא משה
ענותותיה וכו', דהנה משרע"ה כי יודע כי
יהושע עתיד להנהיג את ישראל כבנייתם לארץ
(וכדאיתא צירושלמי ה"ל שא"ל משה אדם שעתיד
להנהיג ס' רבוא אינו יודע להבחין בין הקולות)

לפי שכל עולמם להויתא דבה נתכוונו כשם שפירא
משונה כך עמה משונה, וכו'. ובגמרא שם איחא צ'
טעמים מדוע לא נעלו יבושע וכלל כלום, איבעית
איחא משום דחשיב, ואצ"ל משום שלא היו בלוחה
עלה, ופירש"י שלא היו בלוחה עלה להביא אשכול
משונה כזה, שהמרגלים לרעה נתכוונו לומר כשם
שפירותיה משונים כך יושביו משונים וכו', ע"כ.
עכ"פ מבואר מה דיוכסע וכלל לא נעלו כלום מפירות
הארץ, ופלא דכלל המדרשים מבואר להיפוך דהכי
איחא צמד"ר (פט"ז ס"ו) לא ראו ליעול מפירות
לכם אם אין אתם נוטלים או אתם הורגים אותו
או אני הורג אתכם לא היו נוטלים, וכו'. וכו'.
בתנחומא (ס"ח) ויבלקו. וראוי ליישב דברי חז"ל
שלא יסחרו להדידי מן הקהל אל הקהל, והיה אפשר
לדחוק ולהשוות המאמרים דהא דאיחא צמד"ר שסמר
כלל את נפשו שיעלו המרגלים פירות א"י, היינו
שיעלו פירות סחמא שאינם גדולים חוץ לדרך הטבע,
ומסר נפשו על הדבר כי חזקה עליו פקודתו של
משרע"ה לקחת מפרי הארץ, אכן אחר שראה שם
שהמרגלים נוטלים אשכול משונה כדי להויתא דבה
הארץ רעה חזר בו כלל ולא ראה עוד להסתחף עמם
כלל בנעילת הפירות, והכי דייק גיטנא דרש"י ז"ל
בפירושו לגמרא ה"ל שלא היו בלוחה עלה, להביא
אשכול משונה כזה וכו'. הרי שבאמת היו יכולים
ליעול פירות שאינם משונים בגדלם, אלא שבכוונה
תחלה בקשו ומלאו אשכול משונה כדי לדבר סרה על
הארץ. ומאחר שכבר נעלו המרגלים פירות משונים
כ"כ שזו אין מקום לכלל ליעול פירות שאינם משונים
בגדלם, שכרי לא יאמינו לו העם מאחר שיראו את
האשכול המשונה שבביאו המרגלים, על כן נמנע ולא
נעל כלום. כן היה נראה לדחוק וליישב דבריהם ז"ל
שלא יסחרו המדרשים עם דברי הגמרא.

יושב בנה הבמחנים אם במצרים וגו'. פירש"י סימן
מסר לכם אם צפרים יושבים חזקים הם שסומכים
על גבורתם ואם צפרים בלחות הם יושבים חלשים הם,
ע"כ. וכנחו במעשרים לפני זה חזרת שאלת ונה
הערים וגו' הבמחנים אם במצרים אל הקודש, שפתח
לומר מה העם היושב עליה החזק הוא הרפה, ומנין
יודע להם כחם, לוחה אמר הבמחנים אם במצרים,
שחבי' נורת ישיבתן מנחן לודק לרעת כוחם אם הם
יושבים צפרים פתוחות אוח הוא על הפלגת גבורתם
שאין הם יראים מאיש, ואם הם יושבים צפרים
מוקפות חומה גבוהה דלתים וצריח סימן הוא שהם
חלשים, על כן נאספו אל ערי המצור. ובמד"ר מבואר
כן להביא חז"ל, כך פקדן ואת העם היושב עליה החזק
הוא הרפה המעט הוא אם רב וכו' מנין אתם יודעים
כחם אם במחנים הם שריונים הם גבורים בועטים על
כחם, אם במצרים חלשים הם ולבם כך, ע"כ. והקשה
הרא"ם ז"ל דא"כ מדוע נבחרו ישראל כאשר חזרו
המרגלים ואמרו אפס כי עו העם הזה והערים
בצורות גדולות מאד, אדרבה מה שהערים גדולות
הרי זה סימן על חולשתם, ע"כ. אכן יותר יש לתמוה
שכרי באמת היו גבורים מאד, וכאשר מלינו שאף
משרע"ה הפליג חוקף גבורתם כמאשי"כ צ"י עקב
שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן וגו' גויס
גדולים ועלומים ממך וגו' מי יתייצב לפני בני ענק,
וא"כ קשה כיצד מסר להם משרע"ה סימן שאינו
אמיתי, כדחזיקן שאשע"י שבינו יושבים צפרים בלחות
היו גבורים מאד.

ד) ויהם כלל את העם אל משה ויאמר עלה נעלה
וגו', פירש"י אפילו בשמים הוא אומר עשו
סולמות ועלו שם נלחם בכל דבריו, ע"כ. וא"כ להבין
מדוע הולך לומר להם דברי גומא כאלו, וכי מי
צווח אותם לעשות סולמות לעלות השמימה.

ו) אמנם דבר הקדוש איחא דיוכסע וכלל נעלו
אותו אשכול, דהא לשון באש"ק (דף ק"ט ע"ב)
עכ"פ ויבואו עד נחל אשכול ר' אבא אמר כרתו
הבוא אשכול אתו לסלקא ליה לא יכול, אתו לנטולא
ליה לא יכול, אתו כלל דיוכסע נעלו ליה וסליקו ליה

ה) ויבואו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה
ואשכול ענבים אחד וישאוהו בזמנו בשנים וגו'.
פירש"י ז"ל (ומקורו בגמרא סוטה דף ל"ד ע"א)
בשנים, בשני מועות הא כיצד שמונה נעלו אשכול אחד
נעל תאנה ואחד רמון יבושע וכלל לא נעלו כלום

ולאזקק על ידיהו, הכ"ד וישאורו צמוע בשנים, בשנים, באינון שנים יחידן וכו', מכאן ידעו יהושע וכלב לאינון אתחזינון למיעל לארעא ולמחיו לון צה חלק ואחסנא. הכי מצוור מדברי הזה"ק דיהושע וכלב הם שנשאו אותו אשכול ענבים ודרים לה מדכתיב בשנים, באינון שנים יחידן. אלא דפליגי החס ר' אבא ור' אלעזר, דר' אבא ס"ל דאחר שנמלכו המרגלים להוציא דבה רעה הניחו יהושע וכלב אותו אשכול ונטלוהו המרגלים, ור' אלעזר אמר דלא יכבו האשכול לכו אלא הם נטלוהו בכל הדרך. עכ"פ לית מאן דפליג דמתחלה נעלו יהושע וכלב אותו אשכול והשאר לא נעלו כלום, שלא היו יכולים להזינו ממקומם, ותימא דצממא מצוור אופכא יהושע וכלב לא נעלו כלום.

ז) וגדולה מזו יש להפליא דבזה"ק גופיה יש סתירה בענין זה, דבפ' שופטים (דף ע"ד ע"ב) א"י וישאורו צמוע בשנים ס"מ ובה זוגיה. וזה מן הכיפוך אל הכיפוך למה שצוור צב"ק פ' שלח ה"ל. ובספר מקדש מלך שם האריך בסודן של דברים להשוות דברי הזה"ק שלא יסתרו להדרי, ותמלית דבריו דבאמת ס"ל לזה"ק דלא נעלו אלא יהושע וכלב, אלא שצבא הכניעו כח הס"מ ובה זוגו, וזהו שאמר צפ' שופטים וישאורו צמוע בשנים ס"מ ובה זוגיה, שבהניעו כחם. אמנם דבריו דחוקים, כי קשה לפרש כן בלשון הזה"ק, ואף אם נדחוק לומר כן אכתי לא מתיישב לנו צבא הקושיא ה"ל שדברי הזה"ק סותרים אל המצוור צממא סופה דיהושע וכלב לא נעלו כלום, וראוי לנו ליישב שלא היו דברי הזה"ק סותרים עם ש"ס דין, דהכא א"ל לתרן דאלו ואלו דברי אלוקים חיים, דלא שייך לומר כן אלא צמקוס שחלקו צבלכה זה אוסר זה מתיר זה מטמא זה מעטבר, הכס אמרינן אלו ואלו דא"ת וכמו שביאר הריעב"ז ז"ל דכ"א מן הכישות יש לו מקום בחד ממימי פנים שבחורב לעבר או לממא, משא"כ בדבר התלוי צמליאות לא יתכן לומר כן, דמג"ש חד מינייהו אינו אמת ח"ו. ורמיה עלן למשכוי נפשו להשוות דבריהם, שאין כאן פלוגתא צבא ושיניהם דקו יחודי.

ובמדרם נבא אל הביאור נקדים להצדק צבא שחתרו המפרשים לבאר מה היה חטאם של המרגלים,

וביאר הכב צמל העקודה ז"ל דבאמת ה"י חטאם צמל אפס אצל בענין אחר, כי הם היו שליחים ולא ה"י ראוי להם לומר אלא שליחותם, ולא להיות יושבים, כי הליצון מהו, והיה להם להשיב עו העם ולא לומר אפס שהוא מורה על נתינת ענה, כלומר אך ידעו חדעו זה הדבר כי עו העם הזה, עכת"ד העקודה יחאק.

והש"י הקדוש (חושב"כ פ' שלח) כתב עליו ח"ל, אמנם כד משיינת שפיר אין דבריו מספיקים, דבשלמא אם לא היתה צבא הצמעה לישראל כמה פעמים שהארץ עוצה מאד היו דבריו נכונים, אצל מאחר שכבר הוצעו שהארץ עוצה וחס לא האמינו ועל דעת כן נשלחו לראות מה ענין הארץ ופירותיה וכו' ולראות בכלל אם היא עוצה, א"כ השיבו המרגלים כהוגן לפי ענין שליחותם, לומר מאד המעלות אלו צבא חלב ודבש היא עוצה, אמנם מאד כי עו העם אינה עוצה, וא"כ הדבר קושיא לדוכתא.

והאר"ך השלי"ק צביאור בענין, ותוכן הדברים שכתב שליח המרגלים היו ג' דיעות, הדיעה

העקידה, ואינו דורך בדרך בעל העקידה, אבל הענין כי בחציית אפס הפכו כוונת השי"ת, אפס כי עו העם מורה על חסרון שינויו מחמת זה, ואדרבה כוונת השי"ת הוא שיראו שכם עוים, ולא יראו כי להי' המלחמה, עכ"ל עיי"ש.

אך גם בדבריו עדיין לא הונח לנו, דלפי ביאורו נמצא דעיקר מטאס של המרגלים היה מה שספרו ביכולת השי"ת להכניע אויבי ישראל, ואילו יהושע וכלל אמרו כי אם חפץ ה' בנו יעשה עמנו נסים למעלה מדרך העצב להדביר עמים תחתיו, שזה ה' כל עצמו של משרע"ה צמח ששאל אותם להכרח לישלח חזק המעים, כדי שיתנו ויתברר להם שלא ילחמו אותם בדרך העצב. ולפי זה לא ה' חטא המרגלים תלוי בשליחות שנשלחו לרגל את הארץ כלל, שהרי לא חידשו דבר צמח שספרו חזק הכעס שה' הדבר נודע להם מאז, וכמ"ש משרע"ה אשר אחה ידעת ואתה שמעת אשר מי יוכל להתייצב לפני בני ענק, דאין לומר שכל מה שידעו ישראל דברים אלו ה' ממה ששמעו מפי המרגלים, שהרי בסופו של דבר נחזרר שהמרגלים שקר ענו בארץ וכל מגמתם להוליד דבה, ונעשו צעונם מר על הולדת הדבה, וא"כ לא היו ישראל סומכים על דבריהם, ולא ה' משרע"ה אומר בעבור כן אשר אחה ידעת ואתה שמעת, מאחר שכבר הוחזקו שקרנים, אלא וודאי שהיו הדברים גלויים וידועים ומפורסמים לכל כי תושבי ארץ כנען הם גבורים עלומים בני ענק, וצפרט שארץ מזרים קרובה לא"י ודאי שה' ידוע להם חזק העמים תושבי הארץ, ולא ה' חידוש צמח שאמרו המרגלים מעשה חוקסם וגבורתם, וא"כ מה שדברו המרגלים סרה לא נמשך מחמת שליחותם, דגם בלא שליחות זו הייתה יכולה להכחות פלוגתא זו ציניהם לבין ישראל, אם חזק העמים יחזק בעמולם בהשי"ת לדעת שלא יתכן כלל לכבוש אותם בדרך העצב ואין להם אלא להיות יושבים ומאפס לישועת ה' אשר יעשה עמכם, או ח"ו להיפוך לנמוע מחמת גבורת הכנענים מלעלות לא"י מחמת פחדם וחוסר בעתונם ביכולת השי"ת. ולכאורה לא היה לפלוגתא זו שום תועלת ושייכות עם שליחות המרגלים.

הא' הוא מה שהרשב"י למשה עצדו לשלוח מרגלים כדי שיראו ישראל חזק הכנענים ולא יכירו כי לה' הישועה, ה' אים מלחמה, וע"כ ליוו צ"ה לראות בחזקת העם והערים הגדולות, לדעת שאי אפשר בדרך העצב לכבוש אותם, וכל הכוונה שישומו אל לבם בעמחן זו יתבאר וכי יד ה' עשהה זאת לו זרוע עם גבורה. ועד"ז פירש בספר מעשי ה' הפסוק כי חאמר בלצנך רבים בגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם לא חירא מהם, שהכוונה היא כשתאמר כך בלצנך שלא תוכל להורישם כי הם גדולים וחזקים, אם לא בעזרת השי"ת, אז לא חירא מהם, כי הוא יתבאר יחי ענק, אבל כשתאמר כחי ועולם ידי יעשה אז חירא מהם. הכתב ה' היו ישראל שלא הייתה כוונתם ע"ד שקר, רק כוונתם לרגל לידע האמת אם הוא באפשרי בדרך העצב ולא סמכו על מעשה ניסים, ע"כ ליוו להם לרגל. והג' הוא כת המרגלים הם כת רשעים, וכוונתם הייתה צרע לעשות עיבוד לישראל במדבר, והתחילו בהמלכות לעשות עיבוד לישראל, וכשלא סיפק בהמלכה הראשונה אז הולידו דיבה בפרהסיא, וטעמם היה כי הצינו שפאשר יכנסו ישראל לארץ ירדו הם מנשיאותם, דכל גדולתם אינה אלא כל זמן שישלח במדבר, וכדאיתא בזה"ק, ע"כ חשבו לעצב כניסתם של ישראל לארץ כדי שתמשך נשיאותם. יע"ש שפאריך צוה.

וכתב בחזק דבריו שא' מן הדברים שהעלילו כדי להשכות את ישראל במדבר, הוא שאמרו שישלח אינם זוכים עתה להכנס לארץ כי הם ברשעה, ועל הכנעניים אמרו שהם אנשי מדות, ר"ל בעלי מדות טובות. והנה בכיבוש הארץ חביב לא בלדקתן כי אם ברשעת בגוים האלה, וזה לא מתקיים, כי לא שלם עוון האמורי עד הנה, ועל כך הציבו אותם יהושע וכלל סר ללם ואין להם זכות המגין, כי לא שלם עוון האמורי. וסיום השלש"ק דבה מתורגמת הק' הגדולה מה ה' חטא המרגלים מתחלה קודם שהולידו דבה הארץ רעה עד שהולך כלל לקפוץ ויהם את העם, כי הנה החטא ה' שאמרו אפס כי עו העם כמ"ש הרמב"ן, אך לא מטעמים דהרמב"ן ז"ל כי אין חילוק אולי הן כחצוב אפס או רק או אף, בדבריו בעל

ובעצם הדבר שהיו פירות הארץ גדולים כ"כ בשעה שישבו בה הכנענים יש לתמוה מזה דאיתא חז"ל (דף ק"י"ב ע"א) ר' חלבו ור' עיורא חיקלנו להבוא אחרת אייתו לקמייבו אפרסקא דכוח כחילפס כפר הינו וכו' כמה היו ה' סאין אכלי שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתן שליש, לשנה חיקלע ר' אלעזר להסם ואייתו לקמיה נקטן בידיה (פירש"י מלאן קטנות נאחזות בידו אחת) ואמר (תהלים ק"ו) ארץ פרי למלחה מרעה יושבי בה, ע"כ. הרי מצואר שהשפעת הפירות תלויה במעשי אנשי המקום, ומיד שהרעו מעשיהם נתקעו הפירות מאד מאד. וא"כ תמיכה נשגבה היא כולל היו הפירות מצורכים כ"כ בא"י בשעה שישבו בה הכנעניים שהיו מעשיהם מקולקלין מכל האומות, הלא אם כפי מעשיהם היו ראוי שתכנס מארה בפירות ויתקעו.

וגדולת מזו איתא במדרש דאיכה רבתי (פתחתא ל"ד) א"ר זירא בא וראה כמה היא חלופה א"י שעדיין עושה פירות (ופי' במת"כ, אעפ"י שאין ישראל עליה) ולמה עושה פירות ר' חנינא ורבי"ל ח"א ע"ש שמזבלין אותה וכו'. ופירשו המפרשים דאין הקב"ה משנה טעמיות העולם, דאעפ"י שמהד דין ה' ראוי שלא תהי' עושה פירות מ"מ עולם במהגו נראה, ע"כ. נמצא שכל מה שהארץ מולידה פירות בזמן שיושבים אינם ראויים לכך הוא רק מחמת שכן טבע הארץ, ואין הקב"ה חפץ לשנות הטבע, אבל זה וודאי שאין ראוי שחוליה א"י פירות משונים בגדלם מחוץ לדרך הטבע בזמן שהיושבים עליה מכעיסים את הקב"ה, ודין שזהו חוץ לטבע העולם שיהיו הפירות מתצרכים כ"כ, פשיטא שאין הקב"ה חפץ לשנות הטבע בצבור מכעיסיו עוברי רעון, וא"כ תגדל הפליאה מדוע היו פירות א"י משונים בגדלם בזהו זמן, אחרי שהיו יושבים רעים ומעלים מאד.

וקושיא זו ה' אפשר לכאורכ לתרץ בפשיטות, דהנה בזהו שעה היו ישראל מעתדים להיות נכנסים לארץ כדאיתא בספרי פי' דברים חילו זהו ישראל מיד שעלו פרסום רגליהם מן הים היו נכנסין לארץ שנאמר עלה רש' לולא שגרם החטא שהולידו המרגלים

וב' זה יצאיר בהקדם הא דאיתא בגמרא סוטה ה"ג (ורבואה צרש"י ז"ל בקיורא) שחזון המשקל של אשכול זה דאם חפץ אחת לדעת כמה משאוי של אחד מהם לא ולמד מצבנים שהקימו בגלגל וכו' ושקלו רבותיו משקל כל אחת מ' סאה וגמירי עונא דמדלי איש על כתפיה אינו אלא שליש משאוי ממשאוי שמסיעין אותו להרים, וא"כ נמצא דמשאוי כל אחד מהם ה' ק"כ סאה, וכיון ששמה נטלו אשכול אחד נמצא שה' משקלו השע מאות ואשים סאה, ע"כ. וכו' פלא גדול שהיו פירות ארץ ישראל גדולים כל כך, ולא מלאנו במקראות ואף לא בדברי חז"ל בזהו מקומן שספרו לנו דבר פלאי כזה, שה' משקלו של אשכול אחד קרוב לאלף סאה. והלא מנינו בגמרא סוף מס' כתובות כמה דברים נפלאים מגדול פירות ארץ ישראל ורב עובס, אבל לא נמצא שם בדבריהם שהיו בגדול עולם כל כך, ואם בזמן שישראל היו שרויים על אדמתן והארץ מלאה ברכת ה' לא גדלו הפירות כ"כ, עאכ"כ בזמן שהכנעני אז יושב בארץ לא מסתבר שיהיה מליאות נפלא כ"כ שה' משקלו של אשכול אחד כדו מאד משאוי ה' בני אדם.

ועוד יש לתמוה ממה דאיתא בכתובות (דף ק"א ע"ג) עה"פ ודם ענב תשתה חמר, אמרו לא כע"ה העה"כ, עה"כ יש בו לער לבזר ולדרוך עולם הבא מציא ענבה אחת בקרון או בספינה וכו' ואין לך כל ענבה וענבה שאין בה שלשים גרבי יין שנאמר ודם ענב תשתה חמר אל תקרי חמר אלא חומר (ופי' רש"י חומר, כור והוא שלשים סאין) וכחז המהרש"א ז"ל בזה"ל ח"ל לפי עינו לא משמע דהני קראי בלעמוד כתיבי אלא בעוה"ו וכו', ואפשר כיון דלא מנינו שנתקיים בעוה"ו וכו' ע"כ אמרו דקראי כתיבי שה' ראוי להתקיים אם לא העלו ויתקיימו לעתיד וכו', עכ"ד המהרש"א. והשתא אם נאמר דמשקל אותו אשכול ה' קרוב לאלף סאה, א"כ הרי מנינו שהיו פירות ארץ ישראל גדולים יותר משלשים סאה לענבה אחת, ונתקיים כבר הפסוק ודם ענב תשתה חמר א"ת חמר אלא חומר בעה"ז, דאם אשכול אחד עולה קרוב לאלף סאה יעלה לענבה א' ל' סאה ואולי יותר מזה, ומדוע הכריחו חז"ל שמקרא זה נדרש על העוה"כ.

ומעוררה, וכו', ע"ל. היותא מזה כי מקור השפעת גידול הפירות בא"י תלוי במעשי היושבים בארץ, אם זכו ומעשיהם ראויים אזי השכינה שרויה בקרב הארץ והפירות נשפעים מקדושת השכינה, אך אם מעמלים את הארץ, ושפחה כי חרש גבירה שבה"מ שוכן בארץ, אז גם מקור יניקת הפירות הוא מכוחות העומאה שבארץ.

וּלְפִי זֶה נִמָּא דְצִמְזֻן שְׁבִיו עוֹד הַכֹּנְעִים בְּאֶרֶץ שְׁמַעְיָהִם היו מקולקלים ממעשי כל האומות נמשכה השפעת הפירות ויניקתם מכוחות הסט"א, וכיון שמקור נמיחת הפירות וגדילתן הוא מכוחות הסט"א שז' אין אותם הפירות ראויים לנכילת ישראל, דאף אם נראה לעינים כי הם עוזים למאכל לאמתו של דבר אינם ראויים לנכילת מחמת העומאה שבהם, שבהי יניקתם ומקור נמיחתם היא מכוחות העומאה. אבל אם יש בא"י אדם כשר שיגין עליהם בזכותו, אזי על ידו נמשכת השפעת הקדושה בפירות הארץ, וממילא הפירות ראויים לנכילת. וזהו שז"ה אותם לראות ה"ש זה עץ אם אין, וכמו שחרגם וינתן האית זה חילוני, „דמיכל“, כלומר חילנות שפירותיכן ראויין לאכול, ומנא ידעו זאת, לז"ה אם יש זה אדם כשר וכו', דזה הוא המצחן הצדק לדעת מקור השפעת הפירות שממקור הקדושה הם יונקים, ואם לא נמלא זה אדם כשר אזי הם יונקים מן העומאה ואינם ראויים לנכילת. והשתא הפשט והדרש מקושרים יחדיו, וזהו זה וגילה על זה, דזהו זה חילוני אם נמלא זה אדם כשר אזי הם יונקים מן העומאה הראויים למאכל פירותיהם (ועי' בדבריו לעיל פ' קדושים ע' קס"ג).

הַיּוֹצֵא לָנוּ מִזֶּה כִּי צִמְזֻן שְׁמַעְיָי אֲנִשִּׁי הָאֶרֶץ מקולקלים ח"ו ואין ציניהם אדם כשר שימשיך בזכותו השפעת השכינה הקדושה שחשבה בקרב הארץ, אזי צבה השפעת הפירות מכוחות העומאה הסט"א וכת דיליה, ושז' אין כאן פליאה אם יהיו פירות הארץ משאויס מאד בגדלם, דצמזן שהשפעה צבה מזה הסט"א אין זו רבוחא כלל אם נעשים הסמים המופלאים ביותר בעולם מכוחות הסט"א אחרת, שבהי **בְּרִית** לבראות אותות ומופתים יותר בקל

דיבת הארץ רעה ונגזר עליהם לנוע במדבר מ' שנה, וא"כ אפשר שנכנסה השפעת הברכה בפירות הארץ לאורך ישראל שהיו מיועדים לרשת את הארץ מיד. אך אכתי לא סגי בהכי ליישב שאר הקושיות הנ"ל, דאף אם נאמר שגדלו הפירות בעבור ישראל, אכתי תמימה עובא הלא גם צמזן שהיו ישראל שרויין על אדמתן לא מלינו שיגדלו פירות משאויס כ"כ בגדלן, ויכדאי בגמרא הנ"ל שהצדקה ודס עננ תשתה חמר נאמרה על לעת"ל, ואם כן הדרה קושיא לדוכתא.

וְהַנִּרְאָה ציחור העיני עפ"י שדרשו מה שאמר להם משרע"ה ה"ש זה עץ אם אין וגו', דלכאורה הוא פלא שהי' מסופק בך אם יש בא"י עץ אם לאו, וצפרט שא"י קרובה למזרים, ויכדאי היו הדברים ידועים אם יש זה עץ. ודרש חז"ל ידועה שז"ה עליהם לראות אם יש זה אדם כשר שיגין עליהם בזכותו, אך זהו דרך דרש, אך לא יתכן לפרש כן פשוטו של מקרא. וכן תרגם גם חונקלוס האית זה חילוני, הכי שהוא מפרשו כפשוטו שז"ה אותם לראות אם יש זה חילוני. ויונתן תרגם האית זה חילוני דמיכל, ויש להבחין מה הכוונה במה שהוסף תיבת דמיכל, דלכאורה פשיטא היא שהעיקר הם חילוני מאכל שזני אדם נהנין מהם, ולא לז"ה לצדוק בחילוני סרק.

וּפִירְשֵׁי עַפְי מִ"שׁ הַצִּיחַ בהלכות צרכות הפירות (ס' ר"ח) על מה שהביא הטור מספר המאות ד"ה צרכת מעין שלש ונאכל מפריה ונשבע מעובד, וחלק עליהם הטור דאין לאמרו שאין לחמוד הארץ בשביל פריה ועובד חלא לקיים מצוות התלויות בה, ע"כ. וכתב עליו ה"ח ח"ל, חימה הלא קדושה הארץ הנשפט בה מקדושה הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו', ואמר אם תעמלא את הארץ נמשכה העומאה גם בפירותיה היונקים ממנה וכבר נסתלקה השכינה מקרב הארץ וכו', ועתה צאכלם פירות היונקים מעומאת הארץ נסתלקה השכינה וכו', וע"כ יוחא שאנו מכניסים בצרכה זו ונאכל מפריה וכו', כי צאכלת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה

ובדרך זו נלך לבאר הענין, דהנה העיון יעקב כתב עפ"י הגמרא כתובות כ"ל, שקראו על פירות ח"י ארץ פרי למלכה מרעת יושבי צה ח"ל, ונראה שזה הי' כוונת המרגלים שאמרו וזה פריה, לפי מה דאיתא בילקוט וכו' ויתורו את ארץ כנען, מה ראו להזכיר כנען אלא אמר לישראל לא צדקתך ובייחוד לצדק וגו' כי צרעת הגויים האלה, והם ראו לומר כי לא נוכל לה לכן אמרו וזה פריה, ואם היו רשעים לא היו הפירות מתברכין כ"כ, אלא וודאי שאין צו רשעת העכו"ם כלל וכו' להכי היו אומרים וזה פריה, עכ"ד העיון יעקב. ודברים אלו מתאימים עם מה שהבאנו לעיל מ"ש השל"ה הקדוש שהרבו המרגלים לדבר בצדק יושבי הארץ, וע"כ אמרו חשבי מדות הם שהם צעלי מדות טובות וישרות, ועדיין לא הביע הזמן לרשת את הארץ מידם, שהרי כל מה שישאל זוכים לירושת הארץ הוא מחמת רשעת הגויים האלה, ואכתי אין הם רשעים כ"כ ולא יוכלו לנצחם. ולפי דברי העיון יעקב נראה שמה שהראו את הפירות המשונים בגדלם הי' כדי לאמת דבריהם שחשבי הארץ חשבי מדות טובות הם, ולא יוכלו ישראל לנצחם, וזה לך האמת וזה פריה שצבור מעשיהם הטובים נכנסה השפעה גדולה בפירות, דאילו לא זכו היתה ארץ פרי למלכה מרעת יושביה, אלא ודאי אינם רשעים ולא נתמלאה סאתם עדיין.

אבר לפי האמת אין ראיה ממה שפירות הארץ משונים על דקת יושביה, לדבריה כיון שהם מקולקלים בתכלית נכנסה בפירות השפעה גדולה מכוונת הס"מ, וצבור כן גדלו ונתרבו מאד חוץ לדרך הטבע, משום שניקו ממקור כחות העומאח שהתגברו בארץ מאד, כאשר ביארנו למעלה באורך. וזהו עשו המרגלים והטעו את ישראל להוכיח מגדול הפירות דקת הגויים.

והשנא נבא ליישב כל הסחירות בדברי חז"ל מיי הים הביא את הפירות, דלאו סתראי וניבו אלא בא ובה איתא. בשאמר דבתחלה צאמה לא היו הפירות בארץ ישראל משונים בגדלם, כי אם היו גדולים יותר פירות כל הארצות, אלא שצדקה שניכנסו

מאשר כוחות הקדושה, מאחר שעל מעשיהם אין שום קטרוך ומניעה ועיכוב, משא"כ צדקים הנעשים מלד כוחות הקדושה שיש הרבה קטרוגים ועיכובים.

והכי איתא בגמרא (תמיד דף ל"ב ע"א) ששאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב מה דין אתריסתון לקבלי (מדוע אינכם מודים לנו, ולמה לא תלכו אחרינו, והלא תראו שאתם שפלים ואנחנו מלכים ושרים) אמרו ליה שטנא נח, ופירש רבינו גרשום, כלומר אל תחמה על זה שהטען הוא נוח שמתעב אותם וגותן להם גאולה וכו'. הרי מה שכן גדול כוחו של טען שהיכולת צידו להראות אותות ומופתים, ואף גאולה בכוחו לתת להם. (ועיון בספרי ויואל משה ח"א סי' מ"ח), וא"כ שוב אין לתמוה כיצד היו פירות ארץ ישראל משונים בגדלם כ"כ בזמן שיסבו עליה הכנענים הרשעים, מה שלא מלינו כן שיהיו גדולים כ"כ במשך השנים שיסבו עליה ישראל, דכיון שהארץ היתה ציד הכנענים שהם מקולקלן מכל האומות ומשכח הכשפעה בפירות הארץ מכוונת העומאח, וצידם להראות מופתים ודברים משונים מאד. משא"כ בזמן שהיו ישראל שריין על אדמתן אדמת הקדוש, והשכינה הקדושה שוכנת בקרב הארץ, אזי ומשכח השפעת פירות הארץ מן השכינה הקדושה וזוהיה יניקתן ממקור הקדושה, וכה השפעה מלד הקדושה עדיין לא הי' חזק כ"כ להמשיך השפעה גדולה כולי האי שיהיו הפירות משונים בגדלם, ולא חבי השפעה חזקה כזו אלא לעת"ל, שאז חבי הקדושה בתכלית חוקפה, וממילא חבי השפעה גדולה בפירות מלד הקדושה, כמבואר בגמרא כתובות הנ"ל עכ"פ ודם ענב תשחח חמר. ולזה לא מלינו בשום מקום שיהיו פירות ארץ ישראל משונים כ"כ בגדלם בזמן שהיתה הארץ תחת ממשלת הקדושה, משום שעדיין לא הביעו ישראל לשלימות הראוי שחבי השפעת הקדושה במדק גדושה כ"כ, אבל רשעת ועומאח הכנעניים היתה בתכלית והכניסה השפעה גדולה בפירות הארץ מלד עומאח הסע"א, ולפיכך היו משונים מאד בגדלם מחמת חוקף התגברות כחות העומאח בארץ, כמו שיהיה לעת"ל מלד הקדושה שחבי השפעת הקדושה בשלימות.

המרגלים לארץ ישראל נתקשרו בכוחות הטומאה של הס"מ וזה זוגו כמבואר צוה"ק פי' שופטים ה"ל, וישאורו צמות בשנים דא ס"מ וזה זוגיה, ומחמת התקשרות זו נתחזק כח הטומאה והס"מ צא"י מאד, ובפרט ע"י התקשרות בכוחות הטומאה של זה זוגו של הס"מ שהיא חזקה יותר ממנו, וכמ"ש האוה"ה הקדוש פי' ויהי עכ"פ אוסרי לגפן עירה וגו', כי צס"מ הנקובה יותר חזקה מן הזכר וכו', וכדבר הזה וכחיון הזה הראוי בחלום שהאצקתי במלחמה עם הזכר ויהי נקל צעוני להכריעו והפלתי אותו בכחי, ולנקבה נתמלתי בכל כוחי כמה פעמים ואחר כמה טרחת יכולתי להשליכה כמה מעלות למטה לארץ, אך לא כבעל הזכר וכו', עכ"ל. והתקשרות זו בכוחות הטומאה הביאה להגדרת כח ההשפעה של הס"מ צפירות הארץ, היונקים מכוחות הכעשולטים בארץ, ונתגדלו הפירות מיד באופן משונה ומופלא מחוץ לנעם, מחמת ההשפעה המרובה מגד הטומאה.

וא"ל תחמה כי"ד נעשה צפירות הארץ השחמות מופלאה כי"ב צבת אחת, שהיו מלינו דוגמתו בגמרא בתוצות ה"ל, שהיו בתחלה האפרסקים גדולים כאלפס לשנה איקלע ר"א להם ונקטן בידו אחת, ופירש"י לשנה, לסוף אותה שנה. הרי שצאזחה שנה עצמה נעשה שינוי גדול כי"ב שנתקטנו הפירות הרבה, דמחמת עוונות אנשי המקום שנתחלה בהם מארה. וה"כ כן ה"י להיפוך, בזמן שנכנסו המרגלים לארץ נעשה שינוי עלום צפירות מחמת שהתקשרו עם הס"מ וזה זוגיה, וגדלו באופן משונה מאד.

והנה כל זמן שעדיין היו הפירות בגדלם העצמי הרגיל כבתחלה נעלו יהושע וכלב אשכול ענבים במלות משרע"ה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, ויחיה לקחתם בכוחה עובד לקיים פקודתו של משרע"ה, ולהכניע כוחות הס"מ וזה זוגו שלא יוכלו לשלע בארץ. אמנם המרגלים התגברו יותר להתקשר בכוחות הטומאה הבאים מכח זה זוגו של הס"מ, שהיא אימת דערב רב כמבואר צוה"ק (נשא קב"ד ע"ב) והיינו עממא שהגלות הקשה ביותר הוא גלות

הערב רב, לפי שהע"ר מושפעים מכח זה זוגו של הס"מ שהיא חזקה יותר ממנו.

ופירשתי כנר צוה בדרך רמז מה שדרשו חז"ל (יצמות ס"א ע"ב) צינן וצנותין נחיות לעם אחר וכו' זו אשת האב ופירשו המפרשים דמפיק לה מדכתיב לעם אחר אל תקרי לעם אלא לאם אחר (דא' וע' מתחלפים). אמנם אפשר עוד שרמזו חז"ל צוה על הגלות האחרון צו נמלאים ישראל חתת שלעמ הערב רב. ופ"ס צינן וצנותין נחיות, "לאם אחר", דא אימא ינשא דע"ר שהיא צת זוגו של הס"מ, וזהו הגלות היותר קשה לישראל.

והיו יהושע וכלב רואים להכניע כח הכעשול צא"י מן הארץ, ע"כ נעלו מפירות הארץ להכניע צוה אחת הס"מ וזה זוגו, שלא יוכלו לשלע בארץ. ובאשר ראו המרגלים שיהושע וכלב נועלים מפרי הארץ נתגברו בכל כחם, וזהו בידם כוחות חזקים מגד הס"מ משום שהיו שליחיהם של ישראל וגם שליחיהם של הע"ר מסערא דאימא ינשא, ומכחם הם נפעלים שהם הכניסו כחיה רעה במרגלים, כמ"ש האוה"ה הקדוש. וזהו כחם חזק מאוד וע"י התקשרותם בכל כוחם צס"מ וזה זוגו המשיכו השפעה גדולה מאד צפירות עד שיעשו משונים מאד. וכשראו יהושע וכלב שהם נועלים פירות משונים כדי להוליא דבה על הארץ, אזי הניחו את הפירות שנעלו הם תחלה, דכיון שהמרגלים נועלים פירות משונים כי"ב אין שום חושלת בצק שגם יהושע וכלב יצאו ויבאו סתם פירות שאינם משונים, דצין כך וצין כך לא יאמנו דבריהם אם יראו אותם הפירות של המרגלים.

ובזה מיושבים כל הסתירות צענין, דהא דאיתא בגמרא. יהושע וכלב לא נעלו כלום, היינו אחר שראו מה שעשו המרגלים להמשיך השפעת הטומאה צפירות הארץ, שע"כ כן נתגדלו הפירות באופן משונה מאד, אזי הניחו יהושע וכלב הפירות שנעלו, וכמו שביארנו, והא דא"י במדרשים ובצוה"ק שלא נעלו אלא יהושע וכלב, היינו בתחלה לא לקחו אלא יהושע וכלב, כדי לקיים מצות משרע"ה, ולא עוד אלא שאף נלחמו ע"י המרגלים שיעלו אף הם, אלא שאח"כ

ונשמה הדבר לגרועותה, והניחו יחושע וכלב מה שעלו, ולא נותר אלא מה שהביאו המרגלים בסיוע כס"מ ונת זוג, כדאיתא בזכ"ק פ' שופטים הכ"ל, ובזה כל דברי חז"ל שרירין וקיימין אין בהם נפתל ועיקש.

וּפְּי האמור יתבאר ע"י לשון הכתוב שזיז להם משה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, ולכאורה הו"ל ראוי שיאמר והבאתם מפרי הארץ, שהוא לשון מצבור יותר, שהרי הבאה אינה ככלל לקיחה, וכאוחה שאמרו (געיין מ"ז ע"א) לענין כבורים בלרס ושגרס ציד שלים ומת שלים בדרך מביא ואינו קורא שנאמר ולקחתם והבאתם עד שהבא לקיחה והבאה באלהה שהלקיחה וההבאה הם שני ענינים, ואין ההבאה נשמעת מאומרו ולקחתם. אכן משרע"ה רמז להם בזכ"ק שעליו שלא יעשו כי אם לקיחה ולא הבאה, דביני לבני ישתנה הדבר ע"י התקשרות המרגלים אל כס"מ ונת זוג, ולא יוכלו עוד להביא, ולפיכך אמר ולקחתם שלא תהא בידם אלא לקיחה בלבד.

הַמִּזְבֵּחַ מה כי המרגלים העשו את העם ע"י הפירות המשונים, שבה הוכיחו להם כי הכנענים יושבי הארץ אינם רעים ונחמדים כ"כ ועדיין לא נתמלאת סאתם ולא הביע זמנם של ישראל לרשת את הארץ. ובזה יבואר גם אמרם אפס כי עז העם, והוא ע"ד הפסוק צפי חוקת כי עז גדול בני עמון, ופירש"י ומכו חזקו התרלתו של הקצ"ה שאמר להם אל תאורסו וכו', ע"כ. וה"ל יתפרש אומרם אפס כי עז העם וגו' שרמזו להם בזה שעדיין לא הביע הזמן לבנות את הארץ, זה הוא חזקם וגבורתם, שהרי הקצ"ה אמר כי ברשעת הגוים האלה וגו', ומכין שעדיין הם עושים, זה לך האות שאינם מצורכת בהשפעה גדולה זה פריה, א"כ עדיין עז העם הזה, ומה הוא חזקו דבריו של הקצ"ה שחלה ביאתם לארץ ברשעת הגוים, ועדיין לא נתמלאת סאתם ולא נוכל להורישם.

וְאֵפֶ"ךְ עוד שרמזו להם בזה שאמרו אפס כי עז העם הזה, להוסיף בסופו שיפור מעלתם של יושבי הארץ, וכאשר אמרו בתוך דבריהם אנשי מדות הם,

וְהַשְׂתָּא מיושב דאין כאן סחירה ממה שסיפרו המרגלים כי עז העם והם יושבים צערי מצלר אל הסימן שנתן להם משרע"ה שאם יושבים צערים בצורות חלשים הם, ומחמת פחדם ויראתם נאספו אל ערי המצור, דמה שאמרו אפס כי עז העם לא נתכוונו לומר שהם גבורים, אלא ששיבחו מדותיהם העובות, ומחמת כן עדיין לא הביע זמנם, ולא יוכלו ישראל לנחם, או שהכוונו באמרם עז העם מחמת דבורו של הקצ"ה שאמר כי ברשעת הגוים וגו', ועדיין לא מעז זמנא. ולפי"ז אין דבריהם מענין חוקם וגבורתם של הכנעניים כלל, ואין זה ענין למח שאמר משרע"ה החזק הוא הרפה, שהוא יורה עליהם **לְקַח** צבורתם וחזקם העצבי, ולענין זה ודאי

וְאֵפֶ"ךְ עוד שרמזו להם בזה שאמרו אפס כי עז העם הזה, להוסיף בסופו שיפור מעלתם של יושבי הארץ, וכאשר אמרו בתוך דבריהם אנשי מדות הם,

האמת, כדי להצדיק את הרשעים ולהלל דרכם, וכיצדו לכך ראיות בדויות מן האשכול אשר נשתנה בגדלו בכה הם"מ, ואין לך עוון פלילי גדול מזה, שמצדיקים מעשי הרשעים ומסכימים לתעויותיהם.

ועד"ז יתבאר מה שאמר כלב עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה. ופירש"י אפילו בשמים ואומר לנו עשו סולמות ועלו שם נלחם בכל דבריו. והוא ע"ד הכתוב (צפ"י ואלה) והנה סולם מולך ארצה ורשאו מגיע השמימה וגו', שדרשו חז"ל ממנו כמה ענינים גבוהים ורמים שהם מולכים ארצה אבל ראשם ותכליתם מגיע עד לשמים. וזה נחזקו כלב בדבריו שאף אם מעשיהם של ישראל נראים כדברים ארניים שעושים מלחמה כעצב העולם, מ"מ ראשו מגיע השמימה, שאין הנלחן חלוי בדורע צר ולא בכה יגבר איש, כי אם ע"י עלה נעלה, כלומר ששורר חסדו של הקב"ה, וע"י עזר אלקי ממעל יכול נוכל לה וירשנו אותה, ולא נעש כדברי משרש"ה שהוא דרך האמת, ולא נעש ימין ושמאל.

ועפ"י מה שנתבאר כי חטא המרגלים היה מה שהצדיקו מעשי הרשעים ושכחו אותם על עוב מדותיהם והנהגתם נצח לבאר התרגום יונתן (קושיא א') וכדו חמי משה ענותותיה קרא משה להרשע בר מן יהושע, דהנה עשות זו להיות מצדיק מעשי רשעים, ולומר לרשע צדיק אתה, מזוי ביותר באותם אנשים שהם שפלי רוח, כי באנשים אלו מולא היותם מקום להתגבר ולהטעותם בכך, דכיון שמעצבם הם שפלים צעירי עולם נקל צעירותם להצדיק מפעלות הרשעים, שהרי הם מחשיבים עולםם לאין וידמה צעירותם שהם גרועים מכל אדם, וממילא עלולים הם לעשות ולהלכך במצרות יתר להצדיק מעשי הרשעים, משא"כ האיש אשר נעצבו הוא גבול לב מולא תמיד חסרונות באנשים אחרים, ודומה לו כי הוא חסר יותר מהם על כן לא יוכל יצרו לפתותו צניקל להצדיק רשע.

סימן מובהק הוא אם הם יושבים צערי הפחות או נסחגרו צערי מבצר, והם לא השיבו אלא מבחינת עזות של המדות או מלך דברי הקב"ה כנ"ל. אכן באמת היו הכנענים גבורים מאוד בעצב, כמבואר בכתוב מקראות, ואף משה רבינו עליו השלום הפליג מאוד בתוקף גבורתם, אך מ"מ היו יראים מאוד מישראל ונמס לבם וזיה למים ולא סמכו על גבורתם, וכמו שאמר רחב לבי המרגלים שלחני יהושע (יהושע ב') כי שמענו את אשר הוצי' ה' וגו' ונשמע וימס לבנו וגו' ולא קמה עוד רוח באים מפניכם. ולפיכך צו להם ערים צורות לצא בהם מיראת ישראל, ואף שראו כי נלחמים של ישראל הוא בדרך נס שחזן לעצב, ומה יועילו להם הערים הצורות, מ"מ ע"י שישבו צערים צורות וחסרו ישראל להם גדולים יותר לכבוש אותם, וחסרו אולי לא יעשה להם הקב"ה נסים גדולים כולי האי. או יתכן שלא האמינו כי נלחמים של ישראל הוא שלא כדרך העצב כמותו של הקב"ה, אלא הוא גבורה עצמית, ולכן התייטבו צערי המבצר, אולי לא יוכלו להם ישראל מחמת כן.

היוצא לנו מכל זה כי חטאם של המרגלים היה מה שאמרו שהכנענים יושבי הארץ אינם רעים וחטאים כ"כ, ועדיין לא נתמללה סאתם, ולא הגיע זמנם של ישראל לרשת את הארץ, והוכיחו דקת דבריהם מן הפירות המשונים הגדולים בארץ, שמשם ראיה שמעשי יושבי הארץ עושים ומשוכחים, ומחמת כן הם מלחמים בכל צעירותם הארץ חתן פריה בשפע מרובה שחזן לעצב העולם, וכדי לחזק דבריהם ספרו שנה מדותיהם והנהגותיהם הטובות, באחרים כי עז בעם כמו שנתבאר. וזהו דרך זו להצדיק מעשי הרשעים מחמת שראים גדול הלאמתם היא מסוכנת עד מאוד, וכאשר נראה עלילת בדורות האחרונים, שמספרים שנה מעשה הרשעים, ומציאים ראוי על דקתם, וכי הקב"ה מסכים עמם ח"ו, ממה שיש להם השפעות טובות והנלחם גדולה. וזו היתה שיטת המרגלים לשבח ולפאר את הרשעים, ולהביא ראיות מגדול הלאמתם וכוח חטא גדול מאוד.

והשתא הו' אין לתמוה מה היה חטאם של המרגלים, שהרי כל דבריהם היו היפוך מן

והנה יהושע היה עניו ושפל רוח מאוד, וכי' דרכו ללמד רבות על כל אדם. וכיוצא בזה מלינו כשיר

ה' מתוירא ביותר פן ילכד צרעת המרגלים שעיקר חטאם ה' צדק להדיק את הרשעים ולפאר ולרומם מדותיהם הטובות, כדי להפחיד את ישראל שלא יהיו לעלות כי לא יוכלו לנאם. ומשום כך הוצרך משרע"ה להתפלל עליו ציחוד ירה וישעך מעט מרגלים, שלא תתפתח אחריהם להיות עמם צעל אחת ח"ו.

ולדרכנו יצוה גם המדרש בה"ד מי יתן טבור מעמל לא אחד, דכזה המרגלים הסתיו את ישראל צמה שבראם את פרי הארץ, ומשם ראי' כי מעשיהם של כנענים מוצים, ולפיכך השפעת הצרכה מרובה כ"כ בפירות. אכן באמת טעו והטעו בכך את ישראל, כי הכנעניים היו מקולקלים יותר מכל האומות והשחיתו התעביו עד מאד, וכאשר טענו יחושע וכלב סר לם מעליהם וגו', ומה שהיו הפירות משונים כ"כ זה היה בהשפעת הס"מ וזה חז"ה. וכדי שלא תחמה שאם כך גדול כחו של הס"מ בארץ ישראל כדל יתכן שכאשר יצוה ישראל לארץ ויירשו אותה חכ"ה הארץ בתגובות הטובה, והשכינה הקדושה תהא שרויה בה, לזאת צא המדרש כמתרן בה"ד מי יתן טבור מעמל, "לא אחד", שרק הקצ"ה בצדו וצעמו שהוא כל יכול צידו לעשות הדבר הזה לעשות מעומאה גמורה טברה גמורה, ואין לשום נצח צעולם לעסוק בדברים כאלו, והוא דבר המסור ביד הקצ"ה לצדו, לאחוז בכנפי ארץ לעשר הימנה כל רשע ארץ, לטבר את הארץ מעומאה, ולגרש הימנה כוחות הטומאה ששכנו בה. וכאשר כן יה' לעמוד לצד כדאיתא בפדר"א (פ"ד) לעמוד לצד הקצ"ה אוחז בנפוח ארץ ישראל ומעט אותה מכל טומאה ומשליך אותה לחץ שנאמר (איוב ל"ח) לאחוז בנפוח הארץ וינעור רשעים ממנה, עכ"ל. כן יצוה הש"ת להכניע כוחות הטומאה ויתגבר כח הטובה בכל העולם, ומזה כולנו לגאולה שלימה ואמיתית במהרה בימינו אמן.

משה מן ההר ושני לוחות על שתי ידיו אחרי עשאי את העגל כחצי וישמע יהושע את קול העם צרעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה ויאמר אין קול ענות בצורה וגו' קול ענות אנכי שומע. ואיתא בירושלמי (תענית פ"ד הל' ה') שא"ל משה ליהושע אדם שעתיד להיות מנהיג על ששים רבוא לא יוכל להבחין בין הקולות. ולכאורה הדבר נר"ך ציחוד וכי מה שייכי ז"ל, האם משום שהוא עתיד להיות מנהיג ישראל הוא זקוק לדעת להבחין בין הקולות. ונראה עפ"י מה שפירש הבב"ק חתם סופר ז"ל עכ"פ ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה ז"ל, פי' דגם יהושע הבין שהוא קול ענות, רק שהסביר מוחמה שא"ל שיתקין לדיקו הדור למשע הזה, ויש מלחמה במחנה בין הדיקים לבין הרשעים, אבל משה הרגיש שאין כאן מלחמה רק קול ענות וכו', עכ"ד החת"ם. הרי מזה כי יהושע טעה לדון את ישראל לכך זכות, שבודאי יש לדיקים הלוואים נגד עושי העגל, והשיב לו משרע"ה כי מנהיג ישראל נר"ך לדעת להבחין בין הקולות, שעליו הדבר מוטל לדעת מה הדור בחינתו ומעמדו, בדל"ה הוא עולל מאד לעשות. וזו לרה גדולה לכל הדור אם אין מנהיגי ישראל מכירין בעיני מעשי בני דורם.

וכהא דאיתא בגמרא (ב"ב פ"ע ע"ב) לענין הרמאות במדות ומשקלות, אריב"ז א"י לי אם אומר א"י לי אם לא אומר, אם אומר שמה ילמדו הרמאין, ואם לא אומר יאמרו אין ח"ה בקראין במעשה ידינו, ולבסוף הכריע לומר, ומייתו לה מקרא כי ישרים דרכי ה' לדיקים ולכו צם ופושעים יכשלו צם. וכל טעמו שהכריע לאמרו הוא כדי שלא יאמרו אין ח"ה בקראין במעשה ידינו, הרי דגם דבר זה עלמו שח"ה בקראין ח"ה בקראין במעשה ידינו אף אם אינו אמת גם זו רעה חולה, ועאכ"כ אם אמת נכון הדבר שאין ח"ה מכירין במעשה הדור ודל"ה שאין לרה גדולה מזו. ולפיכך היה משרע"ה מתמה עליו אדם שעתיד להנהיג ס"ר לא יוכל להבחין בין הקולות, והכן.

וידבר ה' אל משה לאמר שלח נך אנשים ויתורו וגו' ומע"ה (פנ"ג) ר' אחא בגדול פתח

משח למרום לקבל את התורה בקשו מלאכי השמים לפגוע בו במשח מה נשח הקב"ה קלסטרין של פניו של משח דומה לאברהם א"ל הקב"ה לא זהו שירדתם אליו ואכלתם בתוך ביתו א"ל הקב"ה למשח לא נתנה לך תורה אלא זכות אברהם, ע"כ הנה מהרואי להתבונן באיך ס"ד שיאמר הקב"ה למלאכים שזהו אברהם וכו' כי משח. ועוד הנה התחיל שכי' קלסטרין פניו דומה לאברהם ואח"כ אמרו שאמר הקב"ה למשח זכות אברהם. וי"ל דחזו מתורגלם ציור חזרתה, דכנה נעמי כשנתנה ענה לרות וירדת הבגן דרשו חז"ל זכותי תרד עמך, ויגדל דרשו זה מן הקרי והכתיב, דכתיב הוא וירדתי וסקרי וירדת, ותרוויכו קשו כי זכותה של נעמי כל עמה וכו' כמו שיעור קומה ממנה. הנה מצואר לך הזכות של האדם הוא ממש שיעור קומה האדם עצמו, ולפי"ז יונח לך גם כנאל כיון שזכות אברהם עלה עם משח הנה היה שם קומת אברהם ממש, ובי' אלקים אמת אמר לא זהו שאכלתם אליו, ולמשח הודיע אמונתו בשני כי זכות אברהם עלה עמו וכו' שיעור קומת אברהם ממש, עכ"ל.

דיוצא לנו מה כי עם משרע"ה הלך זכות אברהם שהוא שיעור קומת אברהם חזינו ע"כ, ונחשב לאברהם ממש, וזכר יונן ע"י המדרש שבפתח דבריו, דהנה צעם שנגזר גזירה על ישראל שיאשרו צמודר כי משח רבינו עומד להיות נכנס לארץ ישראל, ולא היתה הארץ ניתנת לאברהם בעצמו, דהיינו למשרע"ה שיש לו זכותו לאברהם כ"ל צניי יששכר. אכן אחר שנגזר גזירה ולא זכה משח להכנס לארץ אמר הקב"ה למשרע"ה חזר צי, כלומר דאף שמתחלה היתה הארץ עומדת להכנס למשח, שהוא כהאברהם ממש, ועכשיו שימות משח במדבר לא תהיה הארץ לאברהם, מ"מ ודבר אלקיו יקום לעולם שהתן לזרע אברהם. והשחא המשל דומה ממש לנמשל, דלוי' כי משרע"ה נכנס לארץ כאשר כי ראו להיות צעם חטאו אזי היתה הארץ ניתנת לאלע"ה בעצמו, שברי זכותו של אברהם עולה עם משח.

ובאופן אחר יתבאר המד"ר הי"ל (קושיא א') למתן מלך שבי' לו אורב וכו' אמר הקב"ה

(ישע"י מ) יבש חזיר וכל יין ודבר אלקיו יקום לעולם. למד"ד מלך שביה לו אורב והתנה עמו ואמר לו לך עמי ואני נתן לך מתנה הלך עמו ומת אחר המלך לבנו של אורב אעפ"י שמת אבי' איני חוזר כי במתנה שאמרתי לו צא ועול אחר. כן הדבר המלך ממ"ה הקב"ה והאורב זה אברהם שנאמר זרע אברהם אורב א"ל הקב"ה צא לך עמי (בראשית פ"ג) לך לך מארץ גור' התנה עמו שיתן לו מתנה שנאמר (שם פ"ג) קום התהלך בארץ וכו"ל כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אחננה ולרשך עד עולם אמר לו הקב"ה למשח אעפ"י שבתניתי עם האבות ליתן להם את הארץ ומתו איני חוזר כי אלא ודבר אלקיו יקום לעולם, עכ"ד המדרש. ולריך ציורו להבין כוונת המדרש, דלכאורה אין המשל דומה לנמשל, דהמשל הוא שבטעם המלך לאורב שיתן לו בעצמו מתנה, ואחר שמת האורב ועדיין לא ניתנה אליו המתנה מוצן היעב מה שמתחלה המלך לפני בנו של אורב שאעפ"י שבתעתי לאצו לתת לו מתנה ולא האפיק לתת לו עד שמת אינו חוזר כי מבעצמו ויצא בנו ויעלה, משא"כ הנמשל הוא באופן אחר, שברי מה שבטעם הקב"ה לאברהם לתת לו את הארץ לא היה בטעם שיתנה לו בעצמו, אלא שבטעמו הקב"ה שהוא עתיד להורישו לזרעו אחריו צדו הזמן, וא"כ מה ארך כאן להתגלות זו, שאמר הקב"ה אעפ"י שבתניתי עם האבות ליתן להם את הארץ ומתו איני חוזר כי וכו', הלא מתחלה היתה הכבצתה על נתינת הארץ לזרעם אחרים, ואח"כ לא מתי זמנא, ומאי ס"ד שבקב"ה יחזור כי מדיבורו שבטעם לתת את הארץ עד שהולך לומר למשח איני חוזר כי.

ב) ויקרא משח להושע בן נון יהושע, פירש"י ז"ל כחפלו עליו י"ב יושעין מעלת מרגלים. ובתרגום יונתן אי' וכדי חמא משח ענותנותיה קרא משח להושע בן נון יהושע, ע"כ. וכו' פלא מדוע הולך לקרוא שמו יהושע מתחת ענותנותו.

וגרר לבאר דמיון המשל אל הנמשל בפקדון מה שכתב בספ"ק בני יששכר (ימי הגבלה מואמר צ' או' ב') לפרש הא דליתא במדרש בשעה שעלה

והשאתא מוזן היטב דמיון המשל למלך שהכניס לארצו מתנה ומת אורצו אמר המלך איני חוזר כי וכו' זאת ועול אחת. דגם בנמשל הוא כך, דס"ד אמינא דמכיון שעתיד הקב"ה לתת את הארץ אל האבות עממן בזמן התחיה כ"ל, א"כ שוב לא חנתן עתה לזרעם, שהרי מה שהכניסו יתקיים לעת"ל, לז"ל אעפ"כ לא אמתין עד לעתיד, ואף שאין הם ראויים שתהיה תחיית המתים בימיהם אתן לזרע אברהם אוריאל את הארץ, ואח"כ לעת התחיה חנתן לאבות עממן. ובזה דומה המשל אל הנמשל, דלא תימא שהמתים שהכניסו הקב"ה לאבות עתה עכשו מאחר שלא היתה תהי"מ בימיו של משה, ולא תחקיים עד לעת"ל כאשר יקומו לתחיה, קמ"ל ודבר אלקינו יקום לעולם.

ובדרך זה נצא אל הביאור בתי"ב כ"ל, בשנקדים מ"ש בספר תפארת יוחנן להסביר מה היתה שיטת המרגלים שלא ראו להכנס לארץ, ח"ל, דידוע שהיו בעושים צמשה, דתקבו ויחמינו צה' ובמשה עבדו כדליתא וכו', ולפנים כסבורים היו דודאי ישתדל משה להכניסם לארץ וצטחו זו, אבל לאחר ששמעו נבואת אלדד ומידד משה מת ויחושע מכניסם סרו מדרכיהם ולא האמינו שיצאו בנקל לא"י כמאמר השי"ת, ע"כ. וכע"ז כתב השלח"ק יעיון בדבריו. אך האמת הוא שלא היה להם לפחד מזה שיחושע יהיה מוכיג את ישראל לחשוב צעבור כן שלא יוכלו להכנס לארץ, דכל זמן שיחושע היה קיים היה נראה כאלו משרע"ה עודנו חי, וכמו שפירש"י ז"ל עה"פ (דברים פ"א) כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחתון, וברי כל ימות יחושע לא השחתו שנאמר (יחושע פכ"ד) ויעבדו העם את ה' כל ימי יחושע מכאן שתלמידו של אדם חציב עליו בגופו שכל זמן שיחושע חי היה נראה למשכ כאלו הוא חי, ע"כ. וכע"ז מצינו בצרכות (דף מ"ג ע"א) כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה כי הדרי אמרי וכו' וקא מייבטח לבו וכו', לא הוה בידיהו, קס רב אדא בר אבהו אהדר קרישוי לאחוריה וקריע קרישוי אחרינא, אמר נח נפשיה דרב וכו'. ופירש"י להראות אבל עכשו ציוס המיתה על שהיו לריבים להוראה

למשה אעפ"י שהנתינו עם האבות ליתן להם את הארץ איני חוזר כי, ויתבאר גם התרגום יונתן וכדי חמי משה ענותנותיה קרא משה להושע בר נון יחושע, בבקדס הא דליתא בגמרא (סנהדרין י' ע"ב) מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (שמות ו') וגם הקיימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתהי"מ מן התורה. ופירש"י, דמשמע שהכניסו הקב"ה לאבותינו שיתן להם א"י וכי להם ניתנה וכלל לבניהם ניתנה אלא מלמד שעתידין להיות ועתיד הקב"ה ליתן להם את ארץ ישראל, ע"כ. והנה מצויר צמד"ר פ' וישע (פפ"ד יו"ד) עה"פ ויאמר לו מה החלוס הזה אשר חלמת כי ה' יעקב אע"כ סבור שתחיית המתים מגעת בימיו וכו', ע"כ. הרי מזה שהי' צאפשר שתי' תחיית המתים בימי האבות אילו היינו זוכים. והנה אילו היו ישראל זוכים ה' משרע"ה מכניסן לארץ, ואז היה התקון השלם בימיו, והיו המתים קמים לתחייה. וידוע מה שהכריע הופך תואר (צ"ר פכ"ו ג') כדעת הראשונים ז"ל הסוברים שיהיו שתי תחיית, התחיה הא' לנדיקים שיקומו מיד צביהת המשיח ויצאו לא"י עם משיח ואלוהי יחדיו, והב' תחי' התחי' הכללית שאז יקומו כל העולם כחש"מ. והנה כשתהיה התחיה הראשונה לנדיקים יקומו צדאי האבות הקדושים מיד לתחיה ויצאו לא"י ומשה ואהרן עמהם, וא"כ נמצא דאילו היתה תהי"מ בזמן משרע"ה היתה הארץ ניתנה צאוחה שעה לאבות הקדושים בעמם, אלא דמאחר שלא זכו אל התקון השלם בימיו נתנה הארץ לזרע האבות ולא לאבות הקדושים עמם.

ובזה מוצארים דברי המדרש בעטו"ד, שאמר הקב"ה למשה אעפ"י שהנתינו עם האבות לתת להם את הארץ ואילו היו זוכים אל התקון השלם צאוחה שעה היו דברי הקב"ה מתקיימים מיד, שהיו האבות קמים לתחי' ויורשים בעמם את הארץ, עכשו שלא זכו ישראל אל התקון השלם ולא נתקיים אותו כתנאי מיד אעפ"י איני חוזר כי, ודבר אלקינו יקום לעולם, שעתידה א"י להנתן לאבות עמם לעתיד כשהיה התחיה.

שכרי כל טעמים היתה שאין ליחוש כוחו וחכמתו של משה, ואף הוא בגדל שפלות רוחו קסבר הכי, על כן התפלל משה רבינו עליו ירה יושיעך מעלת מרגלים, שלא יתפתה לעולם הרעה מכה ענותנותו, אלא יתחזק ויתאמץ בזכותו של משרע"ה אשר תלך עמו בכל אשר יפנה.

*

ידבר ה' אל משה לאמר שלח נך אנשים ויחזרו פריש"י ז"ל נך לדעתך אני איני מזהר לך אם תראה שלח, וכו'. ולכאורה כל הענין הפלא ופלא דהרי כלפי שמים גליא שלא תמנח עובד מהליכתם, וא"כ מדוע הסכים הקב"ה על ידו לשלחם, ואף שלא רצה הקב"ה לעכנם משום שהוא דבר החלוי בזהירה ואין הקב"ה מכיר חת בזהירה, מכל מקום לריך להבין מה טעם הסכים על שליחתם.

(ב) עוד קשה דהכתובים נראים כסותרים זה"ל, דכא כתיב שלח נך אנשים דהיינו לדעתך בלי ציווי הקב"ה, ולהלן כתיב וישלח אותם משה עב פי ה' משמע שבי' מלווה ועומד מפי הגבורה לשלחם. ורש"י ז"ל נשמר מזה ופירש עפ"י ה' ברשואו שלא עיכב על ידו, אך פשטות הכתוב לא משמע הכי.

(ג) עוד לריך להבין דכיון שידע משה רבינו ע"ה מה שיהי' לבסוף דתופק מנייבו חורבא, וכמ"ש רש"י ז"ל אני אמרתי לכם שהיו עובד חייכם שאני נותן לכם מקום לעשות בדברי המרגלים למען לא יירשעו. ונדחזין שבי' הדבר ידוע למשה שחבי' שליחותם לרעה ממה שקדם לבקש רחמים על יחוש ירה יושיעך מעלת מרגלים, וכיון שכבר ידע משרע"ה מראש מקדם מה שעתיד להיות מדוע שלח אותם.

(ד) עוד יש להתבונן מדוע ציקש משה רחמים על יחושע בלגד שלח ילכד צנעת המרגלים, ולא התפלל גם על כלל שיוגל מהם ומעמלם, והולך כלל עמנו להשתטח על קברי האבות שבחברון ולבקש רחמים על הדבר, כמא"כ בלחך אשר דרך צה וגו' וכדעתם

ואין יודעים להורות. הכי דכל זמן שהיו בוראיותיו של רבם ידועות להם כי חשב כאילו עודו חי, שלא יוכרה עדיין מיתתו כ"כ, ואחרי שנשחכחה הלכה מהם, נדמה להם כאילו עכשו מת, ועשו אצל מחדש על שלא ידעו כיצד להורות.

אמנם המרגלים היו יראים שלא יהי' ליחושע אותו הכח שהי' בידי משה, ע"כ אחרי שגודע להם שאין משרע"ה נכנס לארץ חששו פן לא יוכל יחושע להצילם לארץ, אצל האמת הוא שהי' ליחושע אותו הכח של משרע"ה, וכל זמן שיחושע קיים הי' נראה למשה כאילו הוא חי. ובזה נראה ליישב לשון הפסוק ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עליה נעלה וגו', ויל"ד אומרו אל משה, גם יש להבין טעם שהשחיקם כלב דוקא ולא יחושע. אכן לפי"ד יוצן שפיר דהנה כל מה שהזיאו המרגלים דבה על הארץ כדי לעכב את ישראל מלעלות היינו משום שהיו יראים שלא יהיה ליחושע אותו הכח שהיה למשרע"ה, ולכן השחיקם כלב בצאמרו כי גם יחושע יהי' צידו כוחו וחכמתו של משה והוא ימחילה את ישראל. וי"ש ויהם כלב את העם, שהיו משקפים אס יהי' בכותו של יחושע להצילם לארץ, ובמה השחיק אותם, "אל משה", היינו שיחושע הוא עמנו משה, דכיון שיש צידו כוחו וחכמתו של משרע"ה הוא נקרא משה וכמ"ש צבני יששכר הכ"ל.

והיינו טעמא שהשחיקם כלב דייקא ולא יחושע, כי יחושע צעמנו מחמת גודל ענותנותו ושפלות רוחו הי' גם הוא חושש שאין צידו הכח שיש למשרע"ה, על כן לא הי' צידו להשחיק חלונות ישראל, אלא כלב בלגד הוא שהשחיקם צמה שבצנעתם שיש צידו של יחושע כוחו וחכמתו של משה. ואף שאין יחושע דומה אליו לגמרי ובדאיחא צנעתא (צ"ב ע"ה ע"ב) פני משה כפני חמה פני יחושע כפני לבנה, ז"ל שהדמיון הוא דבשם הלבנה מקבלת כל אורה מהחמה, וכמ"כ יחושע קבל כל כוחו וחכמתו ממשרע"ה, אצל זה וודאי שהלך עמו כוחו וחכמתו של משה בכל אשר פנה ונחשז כאילו הוא ממש משרע"ה.

וזה ביאור התרגום וינחן וכדי חמא משה ענותנותיה, כלומר וממחמת פן עולל הוא להלכד צנעת מרגלים,

בלבם אולי הכדק אחו ולא עמכם. נמלא שמי דבור של כלב החליט במקום כח הסט"א והגביר כח הקדושה, ולפיכך נגיע לו החזקה טובה גדולה מאד השי"ת, ואף שבדלתי נמלאו וכו' עוד אנשים בקרב ישראל שהחזיקו בלבם כשיטת יהושע וכלל, מ"מ היו יראים לחוות דעתם בגלוי מאימת הדור וכדאיתא בסוטה (דף ל"ה ע"א) שיהושע התחיל לדבר חתלה ושתקוהו בחיפה, אבל את כלב הניחו לדבר לפי שהיו סבורים שהוא צא לדבר סרה על משה, ובאותה מעשה שהשתק אותם כלב החליט כח הסט"א ששוב לא היו ישראל מאמינים לדברי המרגלים בודלות גמורה, דמיכא היי אחי ספק או חשש בלבם שמה און האמת כדברי המרגלים.

ואפ"ל עוד בדרך זה, עפ"י מ"ש האב"ח הקדוש לחקור מדוע מתחלה כאשר אמר כלב עלה נעלה וגו' לא נרגשו לעשות לו רעה, ואילו אח"כ כשדברו יהושע וכלב יחדיו ואמרו טובה הארץ מאד מאד בקשו לרגום אותם באבנים, ולכאורה למד לא רגשו בדברי כלב הראשונים. וביאר כי לדברי כלב לבד לא היו חוששין, לפי שאין עדות יחיד עומדת לגבי עדות רבים, דכתיב עפ"י שנים עדים יקום דבר, משא"כ כשצאו יחד דברי יהושע וכלב מעתה הורעה עדות המרגלים כי דין ב' עדים כדון מאה עדים, ועדות שקולה היא זו וכו'. אלא שהוסיף אח"כ להקשות מדוע לא השכילו ישראל לדון עפ"י משפט החורג להכחיש דברי העשרה בדברי ב' כיון שדין העדות הוא חרי כמאה ומאה כחרי, וע"ש מה שכתב דזה. ואפ"ל עוד דזה דאף שהי' כאן חרי לבדו חרי מ"מ אחרי מידי ספיקא לא נפקא, ומכיון שהיו מסופקים האמת כדברי מי היו יראים ללכת לא"י.

המורה מכל זה כי דבר גדול עד מאד עשו יהושע וכלב צהליהם עם המרגלים, שדבריהם פעלו להחליש חוקם כח הסט"א שהתגבר מאד ביהודה, וע"י שדברו כנגדם והכחישו דעתם הרעה לא יכול היה"ל להתגבר בכל חוקפו בקרב ישראל, ומחמת דבריהם הקדושים של יהושע וכלב נחשורו ישראל לתשובה ופיקוד של דבר, ויש תקוה לאחריהם, וכדמסיק

(ה) במדרש פליאה הביאו ק"י זלה"ה בישמח משה פ' ד' זשי"ה (איוצ פ"ד) מי יתן טבור מטמא לא אחד, וא"כ להבין שייכות מקרא זה להכא.

(ו) בתרגום יונתן, וכדי חמא משה ענותותיה קרא משה להושע בר נון יהושע. והוא פלא דמאי חסרון יש צמדת העניות, דמחמתה הולך לקרוא שמו יהושע ולהתפלל עליו שינצל מענת מרגלים.

ואפ"ל צביאור הענין דהנה איתא צמד"ר (פט"ז ג') כשצאו המרגלים ואמרו לה"ר על הארץ וכו' אף משה ואהרן נחשלו ידם מיד עמד כלב ושתק כל אותן הוכלוסין שנאמר ויהם כלב את העם עמד לו על הספסל והיה משתקן ואומר הם וחס שותקין גשמוע ממנו א"ל טובה הארץ מאד מאד, א"ל הקצ"ה למשה טובה גדולה אני מחזיק לו שנאמר (דברים א') זולתי כלב בן יפועה מהו זולתי לזה אחי יותר ממי רצוא מכם וכו', עכ"ל המד"ר. ואריך להבין מה שהחזיק לו הקצ"ה טובה גדולה כ"כ, דלכאורה הרי לא פעל בדבריו מאומה, שהרי המרגלים הולילו דעת הארץ רעה גם אחרי שאמר כלב דבריו והמשיכו אחריהם את כל עדת בני ישראל כדכתיב ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים, וא"כ למה נגיע לו החזקה טובה כ"כ.

אמנם מראה עפ"י מ"ש בצפנה"ק זרע קדש פ' זו עכ"פ ועתה יגדל נא כח ה' שכתב צחוק דבריו וזלה"ק: והענין שהלזיק כלב ראה אף שהתגבר כח הסט"א מאד ומאד עד שצמח גם אח"כ גרם מה שגרם צעת הזאת חורבן ירושלים ובהמ"ק וכו', וצפרע בשלל ה' כלב מפסיקם צאמנע וגרם קצת צה ציטול לבח הסט"א צמה שעכ"פ הכנים קצת ספק וחשש בלבם מדבריו אולי יהי' האמת אחו, וגם שעכ"פ נפסק הענין צאמנע קצת וציטול כח הסט"א צה קצת, וכשלא היה מפסיקם כלב ח"ו הי' התגבר כח הסט"א עוד יותר ויותר ח"ו וכו', עכ"ל. מוצא מדב"ק דאף שלמראית עין הי' נראה כי לא הועיל כלב בדבריו, אעפ"כ פעל הרבה בדבריו לעזרת הקדושה, כי צאמנעו דבריו נחורפה צמנחם של ישראל כדברי המרגלים ויכנס החשש

צעלם אחת, כדכתיב ועבדי כלב עקב רוח אחת
היתה עמו, ופירש"י שתי רוחות אחת צפה ואחת
בלב, למרגלים אשר אני עמכם צעלם ובלבו היה לומר
האמת ולפיקר לא חשש שיהרגו אותו כיון שהיה
נראה ככולך צעלם אחת עמכם, אבל יהושע לא
כן עשה אלא מחמת הכליפה הראה גלוי לכל שהוא
הולך בדרך האמת, וכוידע להם במפורש שאינו
צעלם אחת עמכם, ומחמת כן היה בסכנה גדולה
שמה יכרוכו, והואך משה להחפול בעדו שלא יוכלו
לכרע לו.

אכן הא גופא עממא צעי מדוע הלך יהושע בדרך
זו לגלות להם האמת שאינו מסכים עמכם, הלא
בדאי הותר לו לשנות מפני הסכנה שלא יכרוכו.
ויוכן עפ"י מה דאיתא בגמרא (גיטין דף נ"ו ע"ב)
בעובדא דקמאא ובר קמאא שלא היתה ר' זכריה בן
אבוקולם להקריב בעל מום על המזבח ומסיים
ענותותו של ר' זכריה בן אבוקולם הכריעה את
ביתו וכו'. והקשו המפרשים מה שייכות יש לזה
שלא היתה להקריב בעל מום על המזבח למדה ענוה
שלו, והי' ראוי לומר חסידותו של ר' זכריה או
זהירותו של ר' זכריה וכו'. ואפ"ל עפ"י מה דאיתא
במדרש (ילקוט אסתר פ"ד) בשאמרה אסתר למרדכי
לך כנום את כל היחודים הנמלאים בשושן ולומו עלי
וכי' ענה מרדכי איני יכול לבעל מגלת תענית שכתב
בה מ"ה ניסן וכי' דלא למספד בה' ואת אמת גזר
תענית צ"ד וצט"ו וצט"ו צנחן שק"ב עומר התנופה,
שלהם ואמרה ליה אחת הוא זקן של ישראל אם
אין ישראל צעולם מה המצות ופיהם אם ישראל אינם
למה תורה, ויעבור מרדכי אמר ר"א שהעביר יו"ט
פסח בתעניתו וכו', ע"כ. ופי' הצני"ו עטם שאמרה לו
אחת זקן של ישראל, משום שהי' נריך לעשות כאן
עצירה לשמה לגזור תענית צפסת, ודבר זה אינו יכול
לעשות אלא מי שבעות צעלמו שיעשה אותה לשמה
ממש בלי שום פניות והכנות עצמו, וכמ"ש בספרי"ק
תולדות יעקב יוסף פ' תלך, ולפיקר אמר לו "אחת
זקן של ישראל" וכיון שאתה גדול הדור אחת יכול
לעשות עצירה לשמה, שצודאי תעשה אותה בכוח
לויית בלתי נחית.

בגמרא (סנהדרין ק"י ע"ב) שדור המדבר באים
הם לעולם הבא שנאמר (ירמיה ז') הלוך וקראת
באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד ועוירך וגו'
לכתך אחרי במדבר וגו', ומה אחרים באים בזכותם
הם עממם לא כ"ש, ע"כ. ואילו לא הלכו יהושע
וכלב עממם לא היה נמלא מי שיפלה פה ויריס ראש
לדבר כנגדם, והיו כל ישראל מאמינים להם בכל
לכם וח"ו לא היתה להם תקומה עוד.

ובמשעם שהסכים הקצ"ה על בליחותם, נראה,
דהנה האוב"ח הקדוש כתב וז"ל, וא"ת קושיא
לחלקיו למה לא מנע בדבר מהיותו בן נדב שראה
שזאת זה היו פוקרים יותר ועושים צהלה יותר
ממה שעשו צהליפת המרגלים, עכ"ל. ועל פי זה
יתכן דלפי שלא ראה הקצ"ה לעבד הליכתו כדי שלא
יפקרו יותר, ומכיון שלא מנע הקצ"ה הליכתו ולא
עוכב בדבר היה הכרח לשלח גם את יהושע וכלב
עממם, כדי שימחו כנגדם ויחלישו כח דברייהם, ובה
שהי' תקוה לישראל, לעשות תשובה, דאלמלא היו
יהושע וכלב הולכים עממם היתה השפעת הסט"א
בקרב ישראל ע"י דבורי המרגלים חזקה מאוד. והשתח
מה שאמר הכתוב וישלח אותם משה על פי ה' יש
בה שני משמעות, דהליכת יהושע וכלב באמת היתה
בליטוי מפי הבגזרה, כדי למחות נגד המרגלים, ואילו
שאר עשר המרגלים הלכו ברשותו של הקצ"ה, כמו
שפירש רש"י עפ"י ה' ברשותו שלא עוכב על ידו.
וא"ש מה שהוליד הכתוב דבריו בלשון זה שמורה
על לויית מלח השם לשלחם, דקאי גם על שליחת
יהושע וכלב שנעשו זה מפי הבגזרה, כדי למחות
נגד המרגלים ולהחליש ולשבור חוקק השפעתם.

ולתבין מה שציקש משה רחמים על יהושע בלבד
ולא החפול אף על כלב, נראה דהנה הרחיד"א
ז"ל בספרו חומת אהרן כתב דמה שהחפול עליו משה
יה וישוער מעלת מרגלים היינו שלא יכרוכו מחמת
שאינו עממם צעלם אחת. ולפ"י א"ש מה שלא
הואך משה להחפול בן על כלב, שהיה לא היה
מקום לחוש אף עליו שמה יכרוכו, דכלב העטה
אותם בכל הדרך ועשה עצמו כאילו הוא עממם

עצבים אפרים הכה לו. וז"ל כלם משום שיש שלום ציונים כבר הותרה הרצועה ח"ו, אחמכב. אך נראה שהוא עפ"י מה שאמרו ז"ל סנהדרין (דף ז"ב ע"ב) כל המחליף בדבורו ה"רז כאלו עובד ע"ז, אבל מפני דרכי שלום מותר לשנות כדאיתא בגמרא ב"מ (דף כ"ג ע"ב). ועפ"י זה יחיד המאמר באופן זה, גדול השלום שאפילו עובדים ע"ז, כלומר שמענים בדבורם שהוא נחשב כעו"ז אך הם עושים כן משום שיש שלום ציונים כלומר מפני דרכי שלום מותר להם לשנות אף שהוא כעו"ז.

ועפ"י זה יובן, דהנה דוד המע"ה נולד מידי אבשלום שראה לברכו ע"י ששניה חושי הארכי בדבורו לאבשלום, ועשה עצמו כאלו הוא אחו בעל אמת נגד דוד, וזהו עלתה בידו לכלל עלת אחיחופל אשר ה"י עם אבשלום בקושרים, כי אבשלום קבל עלת חושי הארכי להסכות מלרדך אחר דוד עד שיחבצו כל ישראל אליו וע"כ נולד דוד.

נמצא כי הלאה של דוד מחרב אבשלום היה ע"י מה שזוהר על חושי הארכי לשנות בדבורו ולהעמיד פנים כאלו הוא אוהבו של אבשלום, וא"כ נחשב לו כאלו הוא גרם לחושי הארכי לעבד ע"ז, כמבואר דמחליף בדבורו כאלו עו"ז, וזהו שמע"כ ויחי דוד זה עד הראש שיקש לעבד ע"ז רמז בך על שזוהר לחושי לשנות בדבורו שהוא נחשב לו כעון עבודה זרה החמורה. ואף שבודאי היה לו הישר ברור עפ"י הלכה לשנות כן שהרי פיקוח נפש דוחה הכל, וכאן היו חייו של דהמע"ה בסכנה. מ"מ לגבי מעלת דוד המע"ה אף פגם זה של חמיצת שקר נחשב כע"ז, וכיוצא מדברי האר"ח"ל במה שאמרו ז"ל במה דברים שהם כעו"ז כגון שאמרו המתגאה כאלו עובד עבודה זרה וכיו"ב, דהכוונה שבעולמות העליונים לגדול קדושתן אף עון זה חמור כע"ז, כי לגדול קדושת העולמות הכם אף פגם דק חמור מאד כע"ז, וזהו שאמר לו חושי ואמרו „מלך שכתובתך יעבד ע"ז, דייק לומר מלך שכתובתך, שלל מעלתו שה"י בחינה גדולה מאד, ופירש שכתובתך ישראל, והמלך הוא בחינה לצל

הנה ר' זכריה בן אבקהלם שה"י גדול הדור הותר לו לעשות עבירה לשמה להקריב בעל מוס על גבי המזבח בשעה שה"י נורץ בך, אלא דמחמת ענותנותו לא החזיק עצמו לגדול הדור ולא סמך על עצמו לעשות עבירה לשמה, ולפיכך גרמה ענותנותו שיחרב הבית.

והיינו טעמא דמילתא שלא רצה יהושע לשנות בדבורו ולאמר צפוי שהוא מסכים עמהם, דאף שמאד הדין ה"י מותר לו לשנות מפני הסכנה, מ"מ מחמת גדול ענותנותו לא רצה לסמוך על כך שהוא ראוי לשנות בדבורו שה"י העבירה לשמה ממש בלי פנייה.

ו"ב התרגום יונתן כד חמי משע ענותנותיה וכו' דמכיון שראה משע גדול ענותנותו של יהושע, שאינו מחזיק עצמו לכלום, חשש כי לא יתיר לעצמו לומר שקר מפני שהוא סבור מחמת ענותנותו שאינו ראוי לעשות עבירה לשמה, ולכן יגלה להם האמת כאשר עם לבבו שאינו מחזיק בשיעטתם, ויש סכנה שמה יתגרבו, על כן הוצרך להתפלל עליו י"ה יושעך מעלת מרגלים שלא יתגרבו, וכפי החידו"א ז"ל.

ואפ"ל עוד באופן אחר בטעם שלא עשה יהושע בערמה להטעות המרגלים שהוא עמהם בעל כד שלא יתגרבו, וכאשר עשה כלל שה"י אחד צפה וא"י בלב, משום שלא ה"י יהושע ראוי לעשות כן משקיר הדין, והוא עפ"י מה דאיתא בגמרא סנהדרין (דף ק"ז ע"א) ציקש דוד לעבד ע"ז וכו' אמר לו חושי מלך שכתובתך יעבד ע"ז. והוא הפלא ופלא ולא יושג בשכל שיה"י דוד המלך מקור קדושתן של ישראל מנקה לעבד ע"ז. גם אינו מובן מה שא"ל חושי מלך שכתובתך יעבד ע"ז, שהרי ע"ז איסורא שיהי בכל ישראל כמלך כהדיוט ומדוע תלה האיסור במה שהוא מלך דוקא.

ויתבאר דהנה ה"י במסכת ד"א זוטא (פרק ע"י) גדול השלום שאפילו עובדין ע"ז ויש שלום ציונים בביכול אין שכינה יכולה לנגוע בהם שנאמר, חזרו

העם ממילא יכללו בו כל הבחינות הגבוהות שבִּישְׂרָאֵל, ולגדול מדרגתו הגבוה למעלה בעולמות העליונים עד כי גדל מאוד נחשב אללו עון שקר כעבודה זרה בעולמות העליונים, משא"כ להמון העם לא ה' בכך משום בית מיוחד, והשיבו דהמש"ה מן שכמותי יורגנו צנו, ופירש"י שהיו מתרעמין על מדותיו של הקב"ה ויתמחו לאחר מלך חסיד כמותי יורגנו צנו, על כן מוטב לעבוד ע"ז, כלומר שאגרום לחושי לומר שקר ולא יתחלל שם שמים על ידי.

ובמה העטם עלמו לא היה ידועש יכול לשנות בדבורו כדי להטעות את המרגלים שבוש עמכם בענה אחת כשם שעשה כלב, שהרי ידועש ה' בבחינה גדולה מאוד שה' עתיד להביא את ישראל, וכלפי בחינתו הגדולה וקדושת מעלתו גם פגם זה של שקר יחשב כעובד ע"ז.

והנה איתא בזה"ק (חיי שרר קכ"ב ע"ב) מאן דליבו זעיר ליבו רב, שמד זה של עניות הוא המבחן האדוק למי שראוי להיות מנהיג ישראל, שלא יתכן להיות מנהיג ישראל אם יש לו קצת גבוהות לב, ואפילו אם כבר עלה לגדולה והוא מנצח עלמו הקב"ה משפילו כדאי בגמרא (עירובין י"ג ע"ב). זה יהי ציבור התרגום וינתן וכד חמי משב ענותנותיך דיבועש, שמתחת זה עתיד הוא להיות מנהיג ישראל, וממילא אסור לו לשנות בדבורו כלל, ולצבי מעלתו יחשב כע"ז, ולכן הוא מוכרח להיות כפיו כן לבו, ולהביא האמת נוכח המרגלים, והוא עלול להיות בסכנה גדולה שמה יורגוהו לפיכך התפלל עליו ירה וישועך מענת מרגלים.

ובזה נבוא לציבור המדרש פליאה הנ"ל בה"ד מי יתן טבור מעמל לא אחד, בהקדם עוד מה שפירש"י ז"ל עכ"פ זאת חוקת החורב וגו' לפי שהשטן ואח"כ מונין את ישראל לומר מה מלך זה ומה טעם יש זה לכך נאמר חוקת גזירה היא מלפני ואין לך רשות להכריח אחרים. ולבאור זה הוא פלא שהרי הריב מנחות יש שאין להם טעם, כגון צניח וכן עברה ע"י עניניה צמים, וכמ"ש הרמב"ם

ז"ל סוף הלכות מקואות ח"ל דבר ברור וגלוי שהעומאות והעברות גזירות הכתוב הם ואינם מדברים שעתו של אדם מכרעתו וכו', וכן הענינה מן העומאות הללו מכלל החוקים בן. שאין העומאה טעם לא נואש שחשבור צמים אלא גזירת הכתוב היא, עכ"ל. וא"כ מדוע דוקא צמא זה של עברת אפר פרה אדומה צמא להומות להומות אמת ישראל בשאלות מה המלך הוא ומה טעם יש צה. ותו מה תשובה היא זו גזירה היא מלפני, הלא זהו מענה רק לאלו שמאמינים, משא"כ אחר"כ שם שואלים ומפקקים בכך עדיין יהיו מונים את ישראל מה טעם יש צמא זה.

ואת"ל עימ"ד צמ"ר עכ"פ זאת חוקת החורב וגו' זש"ה מי יתן טבור מעמל לא אחד, והציא שם כמה דברים שהם טבורים וצאים ממקור עמל, יעיי"ש. והנה בקל יכולים לטעות בדבר זה שלעולם מותר ללכת בדרך העומאה, בציונה תחלה שבסופי של דבר תלמה ממנו טובה בחינת טבור מעמל, כדחזין צפיה אדומה ובשאר דברים המצוירים צמדת שם, ומשם יקחו להקים אל הדומה בשאר מקומות, אבל צמדת זה טעות גמור ואין להטעות בזה, דכלל גדול הוא שמעמלים יולא רק עומאה, כאשר נאמר משל הקדמוני מרשעים יולא רשע, ואסור לישראל לחמוז בדרך רשע על סמך שיאל ממנו טברה, ומה שרואים מפרה אדומה שהי טבור מעמל שם ה' גזירה, ואין ללמוד ממנו, דחידוש הוא וכלל אית לן מחידוש לא גמרינן, ואין לך בו אלא חידוש.

ולא זאת תפסו עלמם השטן ואח"כ צמא זה של פרה אדומה, שמכאן הם רואים להביא רא"י שמותר ללכת בדרכי רשע, שאח"כ יאל ממנו טברה, ולפיכך הם שואלים מה המלך הוא זה ומה טעם יש צה, הרי אחת רואים שגם מלך זה של עברת אפר פרה היא ממקור עמל וממנה יולא טברה, וכמו"כ יש ללמוד מכאן ללכת בדרך הרשעים בציונה טובה שיאל ממנו טובה, ועל כך משיבין להם דמאור זה גזירה היא חוק צלי טעם ואין ללמוד הימנה למקום אפר דמחידוש לא גמרינן, ואין לך אלא מה

אל המצב וגו', ופירש"י ז"ל שיהיה אהרן צום וירא לבשת ח"ל משה למד אהרן צום לכן נבחרת, ע"כ. וללאורזה יפלא דמכיון שיהיה אהרן צום וירא לבשת צודלתי היה סיבה לכן, וכדאיתא בח"כ פ' שמיני הוצא צרמצי"ן שם שיהיה אהרן רואה על המצב כדמות שור ומזכר בחטא העגל שעשה, וא"כ צמח ניהמו משרע"ה והפיג צוהמו ויראחו ממנו צאמרו לו לכן נבחרת, ומח בכך עדיין הוא צום מחמת חטאו. וביארנו (ע"י לעיל פ' שמיני ע"י קט"ג) דהנה חמכו כל חמיו לב איך ילא מכשול כזה מתחת ידי אהרן קדוש ה' לעשות העגל, ולמה לא מסר נפשו כאשר עשה חור צנה של מרים.

אמנם הנה מצוהר בדבריהם ז"ל (סנהדרין דף ז' ע"א ובמד"ר פ' שמיני פ"א ח') וירא אהרן ויבן מצבה לפניו מה ראה ראה חור צנוח לפניו, אמר אי לא שמענא לכו עדיין לי כחור ומקיים די אם יכרג במקדש ה' כהן וצדיק ולא הוה לכו תקנחא מועב ליעבדו עגל אפשר הוה לכו תקנחא בתשובה, ע"כ. מצוהר מה דאהרן לעב איכוין ועשה מה שעשה לעובדי ישראל ולצורחם. אכן עדיין הדברים לריכס יישב, דסוף כל סוף איך היה כזאת שלא חתיה לאהרן מסג"פ נגד עבודה זרה דציהרג ואל יעבור קאי. ויוצן ביאר צי"ח הנודע כי כל איש מוכן מלד שורש נשמחו למלכות חפיקדו, כפי אשר יקבע לנפשו בתחלת הצריחה, ואותו חפיקדו מועל עליו למלכותו ולא יתכן שיתקיים ע"י אחר, כי לכן הוא עומד. וכדאיתא במד"ר פ' בלק צמעה זמרי שנחשלו ידיו של משה ונחמלמה הימנו הלכה כדי שיצא פנחס ויטיל את הראוי לו. וכן הוא בצלח החבורה השייך לאדם בצורש נשמחו שלא יתכן שיחגלה אותו חלק החבורה כי אם ע"י אותו אדם המוכן לזה, וכדוע מה שפירשו המקובלים (מוצא בשלה"ק) וכן חלקו בחורחן שיחגלה חלקו בחורה השייך אליהו בצורש הנשמה.

הנה אהרן היה מחוקק ועומד מתחלת הצריחה להיות כהן גדול ולעבוד עבודה צמחק, והיה שירות זה שייך אליהו בצורש נפשו, ולא היה צאפשרי שיתמלא חפיקדו זה ע"י אחר, וגם הכהנים הצאים אחריו חתקו מצויו הכל מחמת כחו וזכותו של

שאתמה חורה בפרה אדומה, משא"כ צמקו"א איכור חמור הוא ללכת בדרכי רשע אף אם הכוונה לתקן.

וידו ביאור המדרש עכ"פ זאת חקת החורה אשר זכר ה' לאמר וגו'. הכ"ד מי יתן עכור מעמאל וגו'. פירוש שמואל זו היה חוק שצוה הכ"ה"ת בן להדיא שיהיו עכור מעמאל, אבל בשאר עניינים דלא גלי רחמנא כלך לך מדרך זה, דכלל הוא מרשעים ילא רשע, וז"ש המד"ר הכ"ד מי יתן עכור מעמאל לא אחד, כלומר שניין זה להוציא עכור מעמאל אינו ראוי אלא בזמן שאחד יחידו של עולם מזהו בן, לא זולת.

הנה כמ"כ הוא צענין המרגלים שבראה כלב את עצמו שהוא הולך עמכם בשעור אחת כדי שיוכל להכחיש דבריהם נגד כל ישראל ולא יפרישו לו, ומאחר שחשבו שהוא מדבר כמותם, ה"י בכך ענין של עכור מעמאל, וה"י עלול מלד לנפול ברשעם מאחר שלא נלחם עמכם, אלא שעמדה לו מה שמרע"ה עפ"י ה' ציווה לו ללכת, וצלא"ה לא ה"י הולך עמכם, שאסור ללכת בדרך כזה אם אין מלווין בפירוש, ע"כ מביא המד"ר הפסוק מי יתן עכור מעמאל לא אחד שרק באופן זה שצוה יחידו של עולם מותר, ולכן הותר לכלב לעשות בן מאחר שצוה אותו משה עפ"י ה' ולא זולת, והבן.

*

באופן אחר יתבאר התרגום יונתן וכדו חמי משה ענותנותיה קרא משה להושע צר נון יהושע, דהנה הרחידו"א זכ"ה כתב צום רצונו אפרים שמה שהתפלל משה רצונו על יהושע ירה יושעך מעל מרגלים היינו שלא יכרגו אותו המרגלים, וכיו"צ איתא בצכצבי הראי"ל צשער הפסוקים. וללאורזה דצריכה לריכס ביאור מדוע היה חושש רק על יהושע שיהרגו אותו ולא על כלב, הלא שניהם היו צעל אחת נגד שיטתם הרעה של המרגלים, ומדוע ירצו להרגו רק את יהושע.

אכן נראה לצאר דצריכה ז"ל צהקדם מה שפירשו מאה"כ צפ' שמיני ויאמר משה אל אהרן קר

קידוש שם שמים, והחזיק לו הקב"ה טובה גדולה בעבור כן.

עכ"פ ידע כלל לאזהרורי בנפשים שלא ירגישו בו המרגלים שהוא מתנגד לעצתם הרעה, וכמאמ"כ ועבדי כלל עקב רוח אחרת הייתה עמו, ופירש"י שתי רוחות אחד צפה ואחד כלל למרגלים אמר אני עמכם בעלם ובלבו היה לומר האמת. ועשה כלל כן כדי שלא יהרגוהו ויוכל למלאות חפקידו המוטל עליו, לשחק אותם ולקדש שם שמים ברבים וגם לתור את הארץ צימיו יהושע כ"ל, ולכן הותר לו לשנות דיבורו ולהראות את עצמו כאלו הוא עמכם בעלם אחת, וקיים בהם מאמ"כ (תהלים י"ח) עם עקש תתפלה, ולפי שידע כלל שליחותו ותפקידו המחוקק לו בשורש נשמחו הלך ונשתתח על קברי אבות וביקש רחמים על הדבר שלא ילכדו בעצתם, אחרי שאינו עומד להלחם כנגדם בגלוי, ולכן לא היה משרע"ה צריך להסתפל על כלל, שידע בו שהוא מוכן לשליחות וידע להזהר בנפשו מפני המרגלים ולא יתנכלו אליו להמיתו.

והנה אף יהושע היה מחוקק להיות מנהיג ישראל ולהכניסם לארץ אחרי מות משה עבד ה', וא"כ צאמת היה גם הוא צריך לשמור על נפשו שלא יהרגוהו, כדי שיוכל למלאות שליחותו בצוואת ה', אף יהושע מגודל מעוותותיו לא האמין בנפשו ולא שיער בדעתו כי ראוי הוא לאזעזעל ז' להיות מנהיג את ישראל ולמלא מקומו של משרע"ה, ולפי גודל מעוותותיו החזיק עצמו לאדם פשוט שאינו מעודד לשליחות גדולה, ולפי דעתו ומחשבתו זו הנמשכת מעוותותיו היחירה ראו לו למסור נפשו על קידוש השם, ולמחות בגלוי נגד המרגלים ואינו מחוייב לשמור נפשו, ולכן היה משרע"ה מתירא בראותו גודל מעוותותיו ושפלות רוחו של יהושע פן יהרגוהו המרגלים כשיראו שאינו עמכם בעלם אחת, על כן התפלל עליו ייח יושעך מעלת מרגלים, וכן.

*

באופן אחר יתבאר התרגום ויונתן וכדי חמי משה עוונותיהם קרא משה ליושע בן נון יהושע.

אחר, שהיה מחוקק ונצטר לזה. ולכן לא מסר אחרן נפשו במעשה העגל, כי היה הכרח שיסגר בחיים שהיה עומד ומשמש בכהונה גדולה, והשרה השכינה במשכן על ידו. ולאח"כ אף אם בשביל עצמו היה שליחות גדול יותר אליו היה מוסר נפשו על קידוש ה', הקב"ה השם נפשו בחיים סיבב כך שלא ימסור נפשו מחמת שהיה בו לורך לזר, ובאמת לא היה חטא בדבר, כמבואר בגמ' סנהדרין ה"ל ששעה מה שעשה לעובדי ישראל, אלא כדי שלא תתמה עם כל זה מדוע לא מסר נפשו על ע"י, צריך לומר שהיה מוכרח על כך לפי שהיה מחוקק להיות כהן גדול.

ובזה מבוארים דברי רש"י ז"ל שהיה אחרן צוה וירא לבשת, כי הן בגשמו אל המזבח לשרת מלאך לפיו דמות שור וחזר במעשה העגל והיה צוה על שלא מסר נפשו על קידוש השם, והשיבו משרע"ה למה אתה צוה צוה, "לכן נצטרחה", כלומר שהיה הכרח בדבר שלא ימסור נפשו, כי אחרן קדוש ה' נצטר מראש להיות כהן גדול, ולפיכך היתה סיבה מאת ה' לשם נפשו בחיים למלא תפקידו אשר אליו הוא מוכן ועומד בשורש נשמחו מתחלת הכריאה.

ועתה נצא אל הביאור לעניינינו, דהנה כלל ידע בנפשו כי עדיין הוא מוכן ועומד לשליחות אחרת לרגל ולתור את הארץ כשיכנסו ישראל לארץ ככתוב בספר יהושע, ומלמד זאת היה מחוקק לקדש שם שמים כשליחותו המרגלים משליחותם, בדכתיב ויהם כלל את העם אל משה ואיתא במד"ר זש"ה אשתללו אבירי לב אלו משה ואהרן ששלחו המרגלים וצאו ואמרו לה"ר על הארץ ולא היו יודעים מה לעשות, אלא אף משה ואהרן נתרשלו ידם מיד עמד כלל ושיחק כל אותם אוכלסין וכו', א"ל הקב"ה למשה טובה גדולה אני מחזיק לו שגאמר זולתי כלל בן יפונה מכו זולתי לזה אחי יותר ממי רצוה וכו'. והנה לכאורה מה הועיל כלל במה ששיחק אותם, כרי אחרי כן כתיב ויחמרו כל העדה לרגום אותם באבנים לולא שנגלה כבוד ה' בעמוד ענן וייללו בים, וע"כ לומר דאלו לא היה כלל מוחה נגדם היה חילול שם שמים גדול יותר, ודבר זה עצמנו שהיה כלל עומד ואוח כנגדם בעבור כבוד שמו יתצרך הוא

ועפ"י ד' הו"ק הנ"ל שהוסיף משרע"ה אות וי"ד משם הקדוש לשמו של יהושע כדי לקשר זה אל השכינה הקדושה אולי אפ"ל הכוונה בדברי המדרש מפני ישראל מתפללין ואינם נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם (כפי גירסתו וקבלתו של בני יששכר) דכיוונו שאינם יודעים איך לשחק שמו יתבדך ולקשר עצמם אל השכינה הקדושה בתפלתם.

ובזה יתבאר התרגום יונתן, דהנה לפימ"ש הו"ק ומבואר בדברי הרמ"ע ז"ל היה צורך שיוסיף לו משרע"ה אות וי"ד משם הקדוש כדי שיהיה שלם ורצוי להכנסם לארץ, דאף שמקודם לכן היה צדיק גמור אבל כשנשתחק ונתחבר לזהרם שכינתא נחלה וכו' יתבאר. ובהנה אמרו ז"ל (מדרים ל"ה ע"א) אר"י אין הקצ"ה משרה שכינתא חלה על גבור ועשיר וחכם ועניו וכו', הרי דמן התנאים המוכרחים להיות ראוי להשראת השכינה הוא מידת העטרה, ולפיכך מכיוון שהוצרך משרע"ה לשחק אות וי"ד משמו של הקצ"ה בשמו של יהושע שיתקשר וישתחק לזהרם דשכינתא הוצרך להביע אס. ראוי והגון הוא שתשרה עליו שכינה. ח"ש הח"י וכדו חמו ענוותנותיה א"י ראוי הוא שתשרה עליו שכינה אז קרא לו יהושע שיתקשר בשמו אות וי"ד משמו של הקצ"ה כדי שיתקשר בשכינה הקדושה, וכו'.

*

אמ"ה שמות האנשים וגו', ויקרא משל יהושע בן נון יהושע. פירש"י ז"ל החפלה עליו י"ה וישעך מעלת מרגלים. ידועה קדושת המפרשים מדוע לא ביקש משה רחמים על כללות המרגלים שיושיעם ה' מעלה רעה, וכי משא פנים יש בדבר (ע"י באלשיך הקדוש). גם ראוי להבין לשון רש"י ז"ל (שהוא לשון הגמרא בסוטה דף ל"ד ע"א) י"ה וישעך מעלת מרגלים, דכול"ל מחטא המרגלים. ובתרגום יונתן וכדי חמו משה ענוותנותיה קרא משל יהושע בן נון יהושע. וכו'.

ז' ויבואו עד נחל אשכול וגו' וישארוו במוט בשמים ומן המינים ומן התאנים. פירש"י הא כיצד

עפ"י מה דאיתא במד"ר פ' לך (פמ"ז א'), וכו' בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו) אמר ר' שמעון בן יוחאי וי"ד שנטל הקצ"ה משרי היה עם ופורה לפני כסאו של הקצ"ה אמר לפניו רבון העולמים בשביל שאני קטנה שצויתו הולאתני משרה האדוקת אמר הקצ"ה לשעבר היית בשמה של נקבה וצופון של אחריות, עכשיו אני נותן בשמו של אר וצראשן של אחריות, שנאמר ויקרא משל יהושע בן נון יהושע.

ואפ"ל דהנה הרמ"ע ז"ל כתב בשורה מאמרות (הוצא בילקוט ראובני) דמשרע"ה שיתק את השכינה הקדושה עם יהושע וכלל בי עשרה שכינתא קדמא ואחרת וכו', יע"ש. והבי איתא להדיא בזה"ק (דף קנ"ה ע"ב) וזה"ק ר' אבא אמר כיון דשדריה למישל לחמן אינטריך למכויו שלים וצומה בשכינתא וכו' וצבהיה שעתא קשר ליה משל בזהר אמר משל וודאי לא אינטריך דא למישל חמן חלה בשכינתא וכו' אחרת, עכ"ל.

ודאיתא להבי יונתן זה מילתא צומה שכח צבה"ק בני יששכר מאמרי חדש סיון, חה לשון, ידידע מכתיבי מן האר"ל אשר בכל ראש חודש לריבין לכוון במוסף צדקים הצרכה האמנעית לירוק שם אי"ה השולטת בזהרם החדש, וכו' פירשו מפני מה ישראל מתפללים ואינם נענים מפני שאינם יודעים להתפלל בשם היינו שאינם יודעים לכוון לירוק השם השולט בזהרם החדש, עכ"ל. ולכאורה י"ע על פירוש זה דלשון המדרש אינו מוכח כן, ובהכי איתא במדרש. שחר טוב (תהלים מזמור ל"א) עה"פ כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי ר' יהושע בן נון בשם ר' פנחס בן יאיר אמר מפני מה מתפללין ישראל בעולם הזה ואינם נענים על ידי שאינם יודעים בשם המפורש אבל לעמ"ל הקצ"ה מודיע להם שמו וכו', בזהרם שעה בן מתפללין ונענים, שנאמר ויקראני ואענהו, עכ"ד המדרש שוח"ט (הוצא בילקוט תהלים רמח חתמ"ג). וכיו"צ איתא בפסיקתא רבתי סוף פרשה כ"ב, יע"ש. מכל זה מוכח דקאי על ידיעת סוד שם המפורש, וי"ע על פירוש של בני"י דקאי על לירוק אי"ה השולט בכל חודש, ואולי היה לו זה בקבלה.

המרגלים לא צווחים כדכתיב שמע ישראל אחת עוזר את הירדן לצד לרשת גוים גדולים ועלומים ממך וגו' אשר אחת ידעת ואחת שמעת אשר מי יתייחד לפני בני עמך, וכו' יעו"ש דבריו. ובר"א מרחי ז"ל כתב לדחות דברי הרמב"ן, וז"ל, ומה ששאל עוד מה עשו המרגלים כי משח חמר להם ורחיקם את הארץ מה היא וכו', ועכ"פ היו לריבים להשיב לו מה שזוהר אוחס, ומה פשעם וכו', אם היא שאלה חנה על דברי רש"י ז"ל, רק על דברי החזקוני ע"ה, כ"ש שאינה שאלה, כי אחרי שהגידו המרגלים מה שראו שם ואמרו אפס כי עז העם היושב בצרן וגו' למה חזרו ואמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, ואלה הדברים אינם סיפור מה שראו שם עד שהוכרחו לאמרם אל כל הדברים ששפטו הם מסבחים, וכו' סבב בזה לגזירת צמדבר יתמו ושם יתמוו וגו', וחלקו עם כלל שאמר אעפ"י שעז העם ובערים בצורות גדולות מאוד עם כל זה עלב נעלה וגו', והם אמרו לא נוכל לעלות אל העם עם דברי סברה בצד, ה"ש חטא גדול מה וכו', עכ"ד הרא"ם ז"ל, יעו"ש.

אכן הנה הרמב"ן ז"ל בתוך דבריו נשמר מקושיית המרחי ה"ל, שהרי הוא כתב להדיא דלא קשית ליה ממה שאמרו המרגלים אחרי שעשה כלל מריבה עמהם, וידועא אמרו דברי צלע לא נוכל לעלות כי חזק הוא ממנו, וכפירש"י דכלפי מעלה נחכונו, אמנם תמיכה ברמב"ן ז"ל קביעת אקיימא על הדברים שאמרו בערם שבעתיקם כלל, מה חטא היה בדבריהם שהולך לריב עמהם ולהסותם, הרי לא אמרו כי אם האמת, ועל כך לא השיב הר"א מרחי ז"ל כלום, ואפ"ל דהנה הרמב"ן ז"ל כתב לצד ענין חטאם של המרגלים כי גם תחלת דבריהם היו צמחצבה תחלה להניח את לבב העם מלהכנס לארץ, אלא שלא הבינו לדבר בגלוי מפני אימת משה ואהרן, אמנם בתחלת דבריהם נחכונו לרמוז כי לא יתכן ללחם, וזה היה דעתם בסיפור חזק העם ותוקפם וערי המצור הגדולות וכו', והעם הבינו כוונת דבריהם והתחילו להתחלון, ומיד ויבם כלל את העם באמרו עלה נעלה וגו', ולא עז המרגלים ופירשו דבריהם הקודמים לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו וכו', יע"ש דבריו.

שמנה נעלו אשכול א' נעל חנה א' רמון יהושע וכלל לא נעלו כלום לפי שכל עמם להניח דבר נחכומו וכו', עכ"ד רש"י ז"ל, והוא שיעת הגמרה בסוטה שם דלא נעלו יהושע וכלל כלום, יעו"ש. אכן צמדה דבה (פט"ו יו"ד) איתא אפיכא דלא ראו המרגלים ליעול מפירותיה של א"י חילולא ששלק כלל את הזיון וירן לפניכם ואמר להם אם אין אתם מועלים וכו'. מוצא מזה דאדרבה הם לא ראו ליעול כלום מן הפירות, אלא שכלל איים עליהם צמרו עד שהוכרחו ליעול, וכו"ז איתא בתגומא וצילקו. והוא פלא שיסחרו דברי הגמרא והמדרש מן הקצה אל הקצה, וראוי להשוות דבריהם ז"ל וליישבם על מקום שלא יסחרו להדי. גם צוה"ק יש סחירה צענין זה, דצוה"ק פ' זו מוצא להדיא בדברי המד"ר וז"ל האב"ק (דף ק"ס ע"ב) ר' אבה אמר כרחו ההוא אשכול אחו לסקא ליה לא יכילו אחו לנעלה ליה לא יכילו אחו כלל ויהושע נעלו ליה וסליקו ליה ואזקקו על ידיהו, הכ"ד וישארו צמוט צנים צאינו שנים יחידו וכו', מכאן ידעו יהושע וכלל דאינון אחתיון ליעול לארעא ולמחי לון זה חלק ואחסא, ע"כ הרי מוצא צוה"ק דרך יהושע וכלל נעלו והשאר לא נעלו כלום, ובדברי המדרשים ה"ל. אמנם צוה"ק פ' שופטים איתא להיפוך ממנו דדריש (דף ע"ד ע"ב) וישארו צמוט צנים ס"מ וצת וזוגיה. והוא פלא שיסחרו דברי האב"ק ז"ל מהיפוך להיפוך דבפ' זו מוצא דיהושע וכלל נעלו, ואילו בפ' שופטים דריש חיצת צנים דקאי על ס"מ וצת וזוג, וראוי לערוך לישב דברי חז"ל שלא יסחרו זה את זה.

והנראה בהקדם מה שחתמו כל הקדמונים ז"ל לצד מה היה חטאם של המרגלים, וכו' עז מה שנעשו להשיב לשולחיהם דבר, ומה פשעם ומה העמאם אם סיפור הדברים לאמתם, ולא הוסיפו ולא גרשו דבר, הלא כך היו מלווים מפי משרע"ה לצד ולהגיד את אשר יראו צעיהם. וברמב"ן ז"ל האריך בזה ואח"כ כתב ולא תחשוב כי היה פשעם באמרם ארץ אובלת וישבה בצד, כי ערם שיאמרו להם כן היה מריבת כלל עמם, וכו', והנה משה רבינו אמר לנביאם בדברים האלה והפליג להם בחזק העם ובמצר עריכם וכן העניקים יותר מאד ממה שאמרו

ומחירא לשקול לכל העולם בקטנה השקרים, כי כל הקונים צבואם לביהם וימלאו משקלם חסר וכו', מה הוא עושה הולך ושוקל לקחתם בקטנה החסרה ולקחתם בגדולה הישרה וכו', וכשישאל הביט דין אחר משקלו ישאל הישרה, וימלא שאלתו הישרה לא היה יכול למכור לכולם בקטנה, וכו' לך הוא מחזיק הישרה כדי שיוכל לאמת שקר שלו, לך גם הישרה תועבה וכו', עכ"ד הכל"י ז"ל, יעיי"ש באורך בועטם דבריו.

וכדבר הזה היה גם בדברי המרגלים, שהם הוצרכו לפתוח דידבורים אמיתיים כדי לחזק ולאמת השקר שרצו לאמר בצוף, וכפירשי"י ז"ל דכל שקר שאין קצת אמת בתחלתו אינו מתקיים, ולכן לא הביטו אותם יהושע וכלל לסיים דבריהם, אף שעדיין אמרו אמת ולא הביטו לדבר דברי יואחז וכפירה לבדו, דמכיון שידעו והביטו בהם שהם צבוא רע, וגם דבריהם האמיתיים אינם אלא לחזק ולאמת דברי הכפירה שיאמרו אחרי כן, על כן שיתקום בתחלת דבריהם, ולא הביטו לאמר גם את הדברים האמיתיים ממנה שרצו עיניהם, דאילו מניחים אותם לדבר דבריהם אלו שנאמרו בזוונה רעה כדי לחזק את דברי הכפירה והמינות שרצו לסיים בהם, אזי קשה מאד לבעטם ולהכחישם, דדברים אלו שנאמרו במחשבה רעה להפיץ מינות וכפירה בלבוש ישראל מזיקים מאד לשומעיהם, וקשה מאד לעקורם ולבעטם מלכות ישראל, דזה כלל גדול שהתחלה היא עיקר הכל, ואם אין משגיחים על תחלת הדבר ויסודו קשה מאד לתקן לאחר מכן.

והוא כדוגמת הא דאיתא בסנהדרין (ק"ב ע"ב) קלומ ששם אחאב כחמורות טעשה ירבעם, ומפני מה חלה הכתוב בירבעם מפני שהוא היה חסל לקלקלה, וכנודע מדברי הרמ"ק שם צעין עגלי ירבעם שלא נעשו לשם ע"ז ממם אלא שעיקר הכוונה היה המכשול הגדול שנאמח מהם.

ובזה מוצאים היעז דברי הרמב"ן ז"ל צעטם שהשחיק אותם כלל בתחלת דבריהם צעטם אמרו דברי כפירה בגלוי, דלפי שהיה כוונתם גלויה לו, וידע מה הם ומכוונתם לאמר בצוף של דברים, הוצרך למחות בהם ולבעט דבריהם מיד בתחלתם, דדבריהם האמיתיים הם המה עיקר החקלה ומכשול.

וע"ד זה כתבו ליישב מה שהקשו המפרשים (עי' בראשית ר"ע פ"א) סחירת דברי רש"י ז"ל צעין

ויתכן להרחיב את הביאור בדבריו הקדושים צעטם שהשחיקם כלל בתחלת דבריהם אף שעדיין לא גילו מחשבתם הרעה ולא אמרו אלא דברי אמת כאשר נאעו מפני משא, דבהם אף כשלאמרים דיבורים אמיתיים חייבים לדעת ולהבחין מה טובם של אלו דברים הנאמרים, לאחרי תכלית נאמרו אותם הדבורים, מה כוונת נאמרים, ומה צראנו לסיים, וזה היה ההפרש בין דברי המרגלים שהפליגו בחזק העם ובהחזק הערים, לבין דברי משרעי"ה שאף הוא הפליג מאד בגבורת הכנעניים ובחזק הערים עוד יותר ממנה שהפליגו המרגלים, אמנם משרעי"ה כאשר פתח דבריו לספר לישראל חוקם וגבורתם של הכנענים שלא יתכן לנצחם בדרך הטבע, היתה תכלית כוונתו וראשית מחשבתו לחזק האמונה בקרב בני ישראל, ולהוכיח להם כי לא יתכן לסמוך על חרם וירושם כי חושיע למו, ואין להם אלא להיות צעושים בהשי"ת אשר הוא יאפילם והוא יכניעם, משא"כ המרגלים אף שנאמרו בתחלת דבריהם אותם הדיבורים עצמם, לא הוסיפו ולא נגעו דבר, מ"מ גם באתה שעה שספרו דברים אמיתיים אלו היתה תכלית כוונתם כדי לסיים מה שדברו בצוף לא נוכל לעלות וגו' כי חזק הוא ממנו, ומכיון שהיתה תחלת מחשבתם לסיים בדברי כפירה, א"כ גם תחלת דבריהם אף שהם אמיתיים הם גרועים יותר מסוף דבריהם אחרי שכבר גילו את הארס שהיה עמום בדברי לבס, שהרי כל מה שהאמינום במה שסיימו לבסוף אין זה אלא מחמת שהקדימו לאמר דברים אמיתיים, דאילו פתחו מיד בנאמר כי חזק הוא ממנו לא היו דבריהם נשמעים כלל, דכל שקר שאין בו קצת אמת בתחלתו אינו מתקיים בצופו כמו שפירשי"י ז"ל, וא"כ הדברים האמיתיים שבהם פתחו הם עיקר החקלה והמכשול.

וע"ד שפירש הכלי יקר צפ' חלה מאמר החכם מכל אדם (משלי פ"ב) אכן ואכן חופה ואיפה תועבה ה' גם שניהם, דאילו מיירי ששני המדות הם שקריים מהו גם שניהם, מהיכא חתיו לחלל צנייהם שהוצרך לאשמשין דשניהם תועבה, גם מהו לשון גם, אלא ודאי שמדבר באלה ששקרי ואחד אמיתי, והורה שגם הישר נקרא תועבה, לפי שהאזן הישרה גורמת לו לשקול בשקרים, כי אם לא היה לו האזן הישרה היה

מעשה מרגלים ומחלוקת קורח הי מייביו קדם בזמן, דב' קרח עב"פ וישמע משה ויפול על פניו, פירש"י שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל ויחל משה במתאוננים ויחלל משה במרגלים ויאמר משה אל כי ושמעו מלרים במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו, הרי דמעשה מרגלים קדם למחלוקתו של קרח, ואילו צ"י דברים פירש"י ז"ל פארן, הוכיחם על מה שעשו בצלחן ע"י המרגלים, וחלוצות, במחלוקתו של קרח. ולפי סדר המסעות נמלא דחלוצות שהוא מחלוקתו של קרח קדמה בזמן למעשה מרגלים, שהרי כתיב בקרא ואחר נסעו העם מחלוצות ויחמו במדבר פארן, וממדר פארן נשלחו המרגלים כ"ל. וזו סתירה גדולה בדברי רש"י ז"ל. וביארנו ע"י דברי הרמב"ן ז"ל צ"י קרח על מה שפירש"י ז"ל שנתקף קרח על נשיאותו של אלנפן בן חזיהל שמינה משה שצא על בני קרח, וקשה הלא כבר נתמנה לנשיאות מיד בהקמת המשכן, ומודע המחין קרח לחלוק על משה זמן רב לאחר מכן, וביאר דהכח בהיות ישראל במדבר לא אירע להם שום רעה, והנה היו אורבים את משה כנפסם ושומעים אליו, ואילו היה מורד במשה בזמן ההוא היו סוקלין אותו, ולכן ככל קרח גדולת אהרן וכל מעשיו משה ויחמק, אבל בצואם אל מדבר פארן ונשרפו באש תצטרה ויחמו בקצרות התאווה רעים וכו', אז היתה נפש העם מרה, והיו אומרים בלכם כי יבואו להם בדברי משה תקלות, אז נמלא קרח לחלוק על מעשיו וחשד כי ישמעו אליו העם, עכ"ד הרמב"ן ז"ל. מבואר מדבריו כי במסתרים כבר חשד קרח מחשבות בעל לחלוק על משה מיד כשנתמנה אלנפן לנשיאות, אמנם היה ירא להביע דעתו בגלוי, והיה כמחריש לעיני העם, אך בלאט המחיק סוד עם מחי סודו ומקורביו, והיה מתמרמר על משרע"ה, והמחין לשעת הכושר ללאת בגלוי נגדו.

והשתא אין כאן סתירה כלל בדברי רש"י ז"ל, דבאמת קדם שילוח המרגלים למחלוקת קרח, שהרי כלל ישראל לא נמשכו עדיין אחרי קרח, ולא נודעה להם מחימתו אלא לאחר מעשה מרגלים, ולפיכך כתב רש"י ז"ל צ"י קרח שזה היה בידם סרחון רביעי דמעשה מרגלים קדם בזמן, אמנם צ"י דברים שם פירש"י ז"ל וחלוצות זו מחלוקתו של קרח דמשמע שזה

קדם דהתם מכיון שהוכיחו משה על עוונותיהם, וצא להוכיחם על מחלוקת קרח הולך להוכיחם על עיקר החטא שהוא ההתחלה, דהיינו על אותו זמן שהתחיל קרח להשריש דיעותיו הפסולות בין אנשי סודו, שזה היה עיקר החטא, ומשם נתפשטה אח"כ דעתו בקרב כלל ישראל.

ולפיכך רמז על מחלוקת קרח שקדמה למעשה מרגלים, דהתלת המחלוקת ועיקרה קדמה בזמן, וזה יסוד ועיקר הכל התחלת החטא ומקורו. וכאשר נראה בעליל ציינום אלה בעוה"ר בעמוד זה וזו של זיונות, שהתחילה לפני קרוב למאה שנה, ולא הבינו בתחלה מה עיבה ולכן פניכם מועדות, והיו בספרו שהוא דרך החוכה, ובעוה"ר כבש את כל העולם כולו, ואי אפשר להפער ממנה, ואילו היו מתבוננים מיד בתחלת החייסדות הלויות מה שעלול ללאת ממנה היו יכולים להחניקם ולעקור אותה מן העולם לגמרי בעודה צאיבה, ואז לא היו הדברים מגיעים למח שהגיעו, אלא שזה היה כוחו של הס"מ שסימא את העינים ולא ראו את האמת בעוה"ר והיה מה שהיה. וגם היום עדיין נמלאים יהודים שעדיין אינם עומדים בקנה האחרון של דרך הכפירה והיורם דת, אלא שהם בתחלת הדרך שמתחילים להטעות עצמם ומאשרים את דרך המינים, ועי"ז הם מחזקים אותם, וזו ההתחלה והשורש, ועלולים הם להמשך לבסוף אחריהם לגמרי ולהיות כמותם. ולפי שיעקר החטא הוא התחלתו ע"כ הוכיחם משרע"ה על התחלת המחלוקת, בזמן שנועלו יחדיו קרח ועדתו בסתר לחשוב מחשבות בערם בא הדבר לכלל מעשה בפועל.

ולזהבין איך טעו המרגלים טעות מרה כ"כ ונתחפטו בצח אחת לרשעים, אפ"ל בהקדם הא דליתא בגמרא סנהדרין (דף כ"ו ע"א) מאי קשר רשעים שצנא כוח דריש צהליסר רבוחא חזקי' כוח דריש צחד סרי רבוחא כי אחא סנחריב ור' עוב דירושלים כתב שצנא פתקא שדא גבירא שצנא וסייעתו השלימו חזקיה וסייעתו לא השלימו וכו' הוה קא מסחפי חזקיה אמר דלמא חס ושלוס נטייה דעתיה דהקצ"ה צחר רבתי וכו' דרובא מימסרי אינבו נמי מימסרי צא

ולתקשר עם הרשעים המזרחים מערכות חלקים חיים
 חין הקצ"ה מלמד למיין שלהם, משום שחשב מחשבת
 ע"ז וצ"ח קו"ל מחשבת רעה הקצ"ה מרפה למעשה.
 ולפי"ד המהרש"א ז"ל נמלא דלא אמרו על שגגה
 וסייעתו שהיו רשעים ויתכן כיות שהיו לדיקים
 באמת אלא שמתשכח רעה זו לעשות שלום עם מזרפי
 ה' היות מחשבת ע"ז, ח"ש קשר רשעים כלומר הקשר
 עם מזרפי ה' היו מן המניין, חין הקצ"ה באותו
 מנין.

והשואל מוכן מאי היות ס"ד דחזקיהו שהיה מתיירא
 דלמא נעייא דעתיה דקצ"ה בחר רוצא, דמאחר
 שאף סייעתו של שגגה היו לדיקים היה חושש דלמא
 ינטה הקצ"ה אחרי הרוב, וכאז דמליו בגמרא צא
 מליעא (דף נ"ט ע"ב) צפונתא דר' אליעזר הגדול
 וחסמים בתווי של עכנאי שיתח בן קול ואמרה
 הלכה כר"א עמד ר"י על רגליו ואמר חין לנו משגיחין
 צנת קול שכבר נחנה תורה צבר סוין, וכתוב צב
 אחרי רבים להטות, אשכחיה ר' נתן ללויכו ח"ל מאי
 קא עבדי קצ"ה האי שעתא ח"ל קא חייך ואמר
 נלחוני בני נלחוני בני, ע"כ. ונראה היה חזקיהו מתיירא
 דכיון דשגגה גדול בתורה שמו יצטר שיטתו עפ"י
 התורה, ומכיון שהתורה נמסרה ביד בית דין של
 מטה להכריע דעת הרוב פן ואמר הקצ"ה נלחוני
 בני ויסיים לדעתם.

ועל כך השיבו הנציא לא תאמרין קשר לכל אשר
 יאמר העם הזה קשר, ויתבאר על פי מה
 שפירשתי אומרים ז"ל (צרכות דף ע' ע"א) יחיד
 ורבים הלכה כרבים, דלכאורה קשה לכלל זה אינו
 ביחוד נגד רבים דוקא אלא אפילו יש כאן רבים נגד
 רבים החולקים בהלכה אזלינן בחר רוצא, דהלכה
 כוותיביה נגד הכת שנגדום שהם המועטים, והיה
 ראוי שיאמרו מועטים ורבים הלכה כרבים. עוד יש
 לדקדק לאחז לזכר אמר "יחיד ורבים" הלכה כרבים,
 דסגי שיאמר הלכה כרבים, וממילא נדע דלויי כשם
 מועטים החולקים כנגדם. אכן לפי"ד המהרש"א ז"ל
 אפ"ל דרמזו לנו חז"ל בזה דאין הלכה כרבים אלא
 בזמן שהקצ"ה יחידו של עולם נמנה עמם, לא זולת,
 והוא שיהיה "יחיד" הוא הקצ"ה יחידו של עולם

נציא ואמר לו לא תאמרין קשר לכל אשר יאמר העם
 הזה קשר, כלומר קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו
 מן המניין. ופירש"י שגגה, ממונה על ביתו של חזקיהו
 מלך יהודה, לא תאמרין קשר, אל תחשב בדעתך
 חזקיהו שיהא מניינו של שגגה מנין ליחשב רוב.

והנה נכאורה יפלא מאד מה שהיה חזקיהו מתיירא
 דלמא נעייא דעתיה דקצ"ה בחר רוצא, חין
 שיך לומר כזאת על הקצ"ה שינטה אחר הרוב נגד
 האמת, הלא אחד היה אצרכם שגגה נגד כל העולם
 שכל העולם מעבר מזה ואצרכם העברי מעבר מזה
 ואעפ"כ לא התחשב אצרכם בדעת כל העולם ועמד
 יחידי כנגדם, ולא נחשב ברוצא, ועאכ"כ שלא יתכן
 נאמר כזאת על הקצ"ה שנטה דעתו העליונה אחר
 רוב, בזמן שהם נגד התורה, ומכיון שידע חזקיהו
 שהאמת אחר מה היה לו להתיירא שינטה הקצ"ה
 אחר סייעתו של שגגה. וממנ"פ א"כ תהיה דעתו של
 הקצ"ה בשגגה וסייעתו בודאי האמת אחס, ומה זה
 שאמר הם ושולם דלמא נעייא דעתיה דכו'.

ונראה בשם נב דהלא שגגה היה גדול מאד בתורה
 דהוא דריש בתלמוד רצותא, ואין נהפך לרשע
 עד שאמר עליו ועל סייעתו קשר רשעים הם. אכן
 בדברי המהרש"א ז"ל שם מפורר הענין היטב, ח"ל
 המהרש"א שם, ביאור המאמר כי סמחריז חרף מערכות
 אלקים חיים כמ"ש ביד מלאכיה חרפת, וע"כ שגגה
 וסייעתו שגגו להשלים עמו היו מתשכחות לרע על
 ה', וכאילו חשב לעצמו ע"ז וכו', וע"כ אף שהוא
 וסייעתו היו רובין של ישראל אין הולכין לרעה אחרי
 הרוב, אבל שגגה עשה בכל זה וכו', צא הנציא ואמר
 לו לא תאמרין קשר וגו', כי הקשר הזה שהיה לו עם
 סמחריז חין הקצ"ה מן המנין הרוב שלהם, וכינוי
 דאיו מן המנין קאי על הקצ"ה שהוא אינו מן המנין
 שלהם, כי ביד מלאכיה חרף אלקים וכו', ואין לך
 לחוש על קשר מניינם שהוא הרוב כיון שאין הקצ"ה
 בקשר מניינם, עכ"ד המהרש"א ז"ל. ומכלל דבריו
 נמלנו למדים דמה שאמרו קשר רשעים אינו מן
 המנין לא קאי כלל על סייעתו של שגגה, אלא קאי
 על הקצ"ה שאינו מן המנין שלהם, והכי יתפרש, קשר
 רשעים כלומר בעצור שגגה שגגה לעשות שלום

לחית ציה לא יאזור חיל לעמוד ולהתייצב נגד הרצים, על כן התפלל עליו יריה וישעך מעלת מרגלים שלא תלכד בעלתם, כשיוביחו דעתם ושיטתם על פי החורב, אלא יחייצו כנגדם בחוקק ויחלוק על דעתם. ומה שלא התפלל משרע"ה על כולם היינו משום שהצחירה חפשיה ואין הקצ"ה נוטל את הצחירה מיד האדם להעומו ללאו או ללאו, ומכיון שנתנה דעתם לרע לא היה יכול להתפלל עליהם לשנות דעתם, משא"כ יהושע שידע ויכיר בו כי אינו הולך צעדה רעה זו וינתינו לטוב על כן היה מקום להתפלל עליו שלא ילכד בעלתם הרעה מחמת מידת הענוה.

וריישב הסתירות בדבריהם ז"ל בענין לקחת הפירות נראה דלא פליגי כלל, דהא דליתא צמד"ר פ' זו שלא ראו המרגלים לקחת הפירות עד ששקף כלב את הזיון ורץ לפניכם, היינו בתחלת דרכם כשעדיין לא עלתה במחשבתם להביא עד מסייע לעלתם הרעה מפירותיה של ארץ ישראל המשושים בגדלם, שאז מיאנו המרגלים לקיים מצוותו של משרע"ה לקחת מפרי הארץ, ולדברי הצו"ק לא היו יכולים להרימם ולשאתם, עד שהגזירו אותם יהושע וכלב. אמנם מיד כשנעלו וינכסו בלגם עלה רעה זו להוליך דבה מחמת הפירות, לא ראו יהושע וכלב להשתתף עוד עמם, דהא כלל גדול שכל דבר שמקורו מאנשי רשע, אף אם צענם הוא דבר טוב אסור להשתתף עמם בדבר ההוא, כמוצא בספרי"ק. ולהכי אף שחזק עליהם פקודתו של משה רע"ה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, מ"מ מכיון שראו שמהשפעתם לרע וכל כוונתם להוליך דבה משבו ידיהם ממנוהו כזו.

וזה יוכיח ביאור הצו"ק צפ' שופטים וישאורו צמות צנים דא ס"מ וצח זוגיה, דבתחלת הילוכם כשעדיין לא היו במחשבתם זו ולא נעלוהו אלא מחמת ששקף כלב את הזיון ורץ לפניכם, עדיין לא נעלוהו צכה הס"מ, אמנם כשעלתה בלגם מחשבת זיון זו להוליך דבה עיי הפירות, נתלבש בלבושם אשכול הס"מ וכת דיליה ומיד פירשו יהושע וכלב מהם.

וכיוצא בדבר מצינו גבי מעשה העגל, שהתגלל אחר לפי תשע"ה אל יחר צעניו אלוני וגו' ואומר להם

„ורצים“ כשהוא עם הרצים אז הלבב כרצים. וזה שאמר לא תחמיון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר, שאין לו לחזקיה להתיירא מחמת דשנא וסיועמו הם רובא, דכיון דקשר רשעים אין הקצ"ה מן המניין א"כ אין הלבב כמותם אף שהם המרדנים. (וט') ענין זה באורכו צפ' ויחלל משה מאמר שלם שצעות סימן קי"ו).

ומעתה יתבאר ענין המרגלים שהיו גדולי ישראל, ויבדולא ביררו דבריהם עפ"י חורב, והם היו הרצים לעומת יהושע וכלב, וזיה חשש גדול שיהיו צעלים כנגדם אחרי שדין החורב הוא אחרי רצים להטות. אך צאמת כנגון דא שמרדו במשרע"ה ונחכומו לצטל דציוו היו קשר רשעים, ואין הקצ"ה צמנינים, ולא אמרינן דהא אחרי רצים להטות, אמנם קשה מאד להשיג האמת בענין זה, מאחר שהמרגלים שהיו גדולים ועוצים הביאו ראיות מן החורב. אשר בדבריהם כן הוא, וחזיון שפיתו את כלל ישראל לדעתם והמשיכו אחריהם רצים ושלמים, וכמו שפירש"י עה"פ ותשא כל העדה וגו' אלו סנהדריות. ובמדרש איתא אף הכשרים שבהם. ולבאורא יפלא כיצד עלתה בידם להטעות הכשרים נגד משרע"ה אדון הגזיאים, אלא שטעו בהם כשראו שהם הרוב נגד יהושע וכלב, ולפיכך היה החשש גדול שיכשלו אף יהושע וכלב בעלתם, והיו זקוקים לרחמים גדולים שלא ינעו אחריהם. וזהו יוצן טעם שהולך משרע"ה להתפלל על יהושע שהיה עלול להכשל בעלתם מאחר שצוירו דבריהם על פי החורב, וזוהי הדעת ונתנה לבאורא שראוי לפסוק כמותם, ולפיכך התפלל עליו יריה וישעך „מעלת“ מרגלים, כלומר כל זמן שדבריהם הם צדד ענה שלמראית עין וידמה שהוא דרך החורב, ועדיין לא נראה בעליל שהוא דרך מיתות וכפירה, ואינו אלא ענה ומצוא לבוא אל הדרך הזה.

ועתה מביאר התרגום וינתן (קושיא א') דהנה כשראה משרע"ה גודל עוונותיהם ושלמות רוחו של יהושע, היה מתיירא עליו פן יצטל דעתו לדעת מרגלים כשיראה כי צוירו דעתם ושיטתם על פי החורב, שכיי כמה הרוב, ואף כי ידע וישגי כי טעות הוא צידם שגפלו בעלתם הס"מ, מ"מ מחמת עוור ותיירא

אחרי שחטאו ישראל במרגלים ונעשו שלל להכנס לארץ ישראל כחייב ואולם חי אני וגוי' כי כל האנשים הרוצים את כבודי ואת אחריותי וגוי' אם יראו את הארץ אשר נצבעתי לאבותם וגוי' ופיהם האומרים הקדוש דבר מגדיל מידת הכבוד הראוי להם, כי לזר ששמשו קול אלקים חיים פנים בפנים דבר ה' עמכם וראו כל האותות והמופתים הגדולים והנוראים אשר עשה ה' לעיניכם הים מן הראוי שישמשו כקול ולא ימרו בו, ולפיכך הקפיד הקב"ה עליהם ביותר על שלא חשו לקול דברו ויתברך אשר שמשו. אמנם בדורות האחרונים שכן גדול ההסתר פנים ואין רואים ואין שומעין כלום, דאף שקבלו מאבותיהם וגם עמדו כל נשמות ישראל במעמד הנצח, אעפ"כ ההסתר גדול מאוד, וזה הוא לימוד זכות גדול על ישראל שגילו השו"ת משושים קשים ומרים, אחרי שצבי"ר חשבו הרוחות הצרורות וגדולה מאוד ההסתר, וע"י כן יורדים למצב שכל כ"כ ולימים כה גדול להתחזק וללכת בדרכי אבותינו הקדושים. והצבי"ע יעזור שחכם להיות דבוקים בדרך האמת, ולהתחזק באמונה שלימה, כאמרו ז"ל בא חבוקוק והעמידו על אחת וזדיק באמונתו יתה. והשו"ת יעזר שחכם לשמור את התורה"ק באמת ובתמים בשמחה ובנחת, ויגלל מכל לרות ויסורים קשים ומרים, והשו"ת יאיר עיניהם ולבם של ישראל, וצמחם חכם לראות בישועה כל ישראל ושמחתם בצחרומות קרן התורה וישראל וצמחנות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

*

ואפ"ל עוד באופן אחר קמה מה שלא ראו יחושע וכלל לקחת כלום מפירות הארץ, וגם יתייבשו סחירת המאמרים בדברי חז"ל מי נטל את הפירות, דבגמרא פוסק (ובן העתיק רש"י ז"ל) מביאר דיחושע וכלל לא נטלו כלום, ואילו במדרשים איתא דהמרגלים לא ראו ליעול הפירות עד ששלק כלל את הזיין ורץ לפניהם וכפה אותם לקחתם. ויותר מה מצאנו בזה"ק פ' וז שלא יכלו המרגלים להרים את האשכול והלחם והאשע וכלל להריונו ולשאתו ואח"כ נטלו המרגלים מעדם, וזה איתא לבאור לדברי הגמרא פוסק בפ"ה דלא נטלו יחושע וכלל כלום. ויותר מה

למי זכר הכפרקו ויתנו לי ואשליככו צאש וילא העגל הזה. ולבאור חיצת, "זה" יתירה היא דפשיטא שעל העגל הזה הוא מדבר, ומאי למימרא, אמנם איתא בתרגום יונתן שם ע"כ ויבי באשר קרצ אל המהמז וגוי' וסמנו כזה בגויה מטפז ומשורר קדם עמא, פירוש שזכר השמן בחור העגל וזהו מרקד ומפזז לפני העם, וזכה ויבן דכזה אחרן לעצ איכון כמבואר בדברי המפרשים ואחרנו כזה בדבריו לעיל בפ' השא, שראה את העם כי ברע הוא, ואם לא יעשה עגל זה לפניהם יכשלו בחטא חמור יותר, שהרי לא נעשה העגל לשם ע"ז אלא להיות להם למנהיג במקומו של משרע"ה, ואילו לא עשה אחרן את העגל היו עובדים עבודה זרה ממנו. אך דא עקא שזכרנו בו השמן, ועל כך לא חשב אחרן ולא עלתה על לבו שיהיה הס"מ בחור העגל, דאילו לא נכנס השמן בחורו לא היה המכשול גדול כ"כ שהיה משרע"ה צא ושורפו וישתו עד לעפר ויהיה נעשה בעל ומבטל בעפרא דארעא, אבל משזכרנו בו השמן נשאר רושם החטא לדורות ועברתו שמורה לנח, דמאחר שבאמצעות העגל נחוסף לסמ"א כה וגבורה על כן גם אחרי ששרפו משרע"ה ושתו לעפר ויזר על פני הים לא נבטל מכל וכל. וזו היתה התגלותו ואומר למי זכר וגוי' ואשליככו צאש וילא העגל, "זה", כלומר עם הס"מ שבתוכו, ולא היתה כוונתי ודעתי לך, ונתכוון בחיצת הזה להורות על דבר מחודש שלא חשב ולא נתכוון ולא עלה על לבו. וממילא מוכן מה שהתרחקו יחושע וכלל כל כך ולא נטלו כלום מן הפירות, דמיד שראו שהתגלו הס"מ ונת זוגו בפירות הללו כבדו כי יפוק מנייהו חורבם לכלל ישראל.

והנה כל זה היה באותו דור דיעה שהיו גדולים מאוד במעלתן, והיו עולמים לעשות אחרים ולהשבו כי דעתם היא האמתית, וזרעם הוא דרך התורה, אבל מה יענו בדור השפל הזה שהכל רחוקים מדרך התורה וסמיות העינים גדול מאוד, עד שטועין בדבר פשוט כזה ולא ידעו ולא יבינו דקשר רשעים הוא ואינו מן המנין, ואסור להתחבר אל הרשעים ולדרוש שלוםם ועונתם, ואעפ"כ לגדל שפלות הדור לריבם סמיכתא דשמיא גדולה שלא יעשו אחרי הדור. אמנם אעפ"כ יש לימוד זכות גדול בדבריו דכזה

מכו לפרוש לים הגדול קודם לשבת ג' ימים, שמו
בנותיו חן מנציגין בספינה קודם לשבת ג' ימים,
בשליח הראשון ואם היה שליח מלכוד מותר וכו'. ונרדף
לכבין שייכות הלכה זו לעניינא דמרגלים.

יפלא דבזו"ק עצמו יש סתירה בדבר דאיתא בזו"ק
פ' שופטים וישארוהו צמות בשנים דא ס"מ וכת וזוגי.
ואם סותר מן הקבלה אל הקבלה לדברי הזו"ק בפרשתן
דיחושע וכלל נעלו האשכול.

וכ"ל אלו יתיישבו ע"י דברי כנ"ח (העמקנו דבריו
לפני בארית) רצון שהשכינה הקדושה שוכנת
בקרבו הארץ פירותיה ניחונים מקדושת השכינה, וצומן
שהשכינה הקדושה מסתלקת אזי הם יונקים בשפעתם
ממקורות הטומאה. וזכר אמרנו לבאר מאכל"כ היה זה
עץ אש חן, ודרשו ז"ל אש יש אדם כשר שיגין עליהם
בזכותו, ופירשו ודברש והפסע כחולד יונכו והא דבא
תליין, דכל זמן שיש בהם אדם כשר שיגין עליהם
יורדת ההשפעה אל הפירות מקדושת השכינה, והם
ראויים לראכל, ואם אין בהם אדם כשר להגין עליהם
אזי השפעתם בזה מוכחות בטומאה, והם יונקים
חיותם מן הסטי"א ואין הם ראויים למאכל.

החנה איתא בגמרא (סוטה דף ל"ב) דבאחזה
שעה שזכנו מרגלים לארץ מה איוב והיו כולם
עסוקים בהספדו, ולפי זה נוחא דכל זמן שהיה איוב
קיים הייתה השפעת הפירות בזה מוכחות הקדושה
בזכותו, ולכן נעלו יחושע וכלל את הפירות, שהרגישו
בהם שייקתן מן השכינה הקדושה השורה בארץ בזכות
זקתו של איוב, ואז לא היו המרגלים מראויים ליעלם
מאחר שהיו חפלים להבוא דבה, וכבר נחתקו מכות
הקדושה, ולדברי הזו"ק כבר לא היו יכולים המרגלים
ליעלם, מאחר שכבר נתקלקלו. אמנם באחזה שעה
מת איוב, ומיד נפסקה השפעת הקדושה מקרב
הפירות, וזכנו לראות הסטי"א שנעשה שליח בארץ,
מיד הניחו יחושע וכלל את הפירות, ולא ראו עוד
ליעלם שהרגישו בהם כוחות הטומאה השורים עליהם,
ובדאיתא בזו"ק פ' שופטים ה"ל שגרו עליהם
הסי"מ וכת וזוג, ועלוהו המרגלים כדי להבוא דבה
על הארץ, וכן.

*

יודבר ה' אל משה לאמר שלח לך אנשים ויחזרו את
ארץ כנען וגו'. במדרש רבה ריש פרשה זו הלכה

(ב) **רא"י** להתבונן בענין חטא המרגלים חן נכיה
בדבר הזה שנתחפפו לפסע פתאום לרשעים,
אחרי שהיו לדיקים בתחלת הליכתן ונבחרו לשליחות
זה ע"י כל ישראל ועל פי משה רבינו ששלח עליהם
מאת הקב"ה אש ראויה הם, וכיול נשחזו בתוך כדי
הליכתן מן הקבלה אל הקבלה. וידוע מה דאיתא בזו"ק
(דף ק"ט ע"א) כולם אנשים כולבו זכאין הוו ורשי
ישראל הוו וכו' אלא אמרו אי ייעלון ישראל לארעא
נחשבד חן מלמכו רישן וימני משה רישן אחרין
דבה חן זכין במדברא למכו רישן חבל בארעא לא
חכי וכו', עכ"ל. וגם הא מילה דתמיכה עובא,
האם בעצור ענינה עמית שהיה להם שיעבדו אותם
משליחות שכינה ישראל לארץ הכריזו את כל עדת
להרשיע ולגרס כל הלה הולא, להמיר פה כל עדת
ישראל על משרעיה אחמה. והאח"כ הקדוש כתב
לבאר ענין חטאם של המרגלים, שהוא לפי שזכנו
בהם חטוה רעה מזד המלחים הם ישראל, שהיו
מתכוונים לשלח בכוונה רעה. וראה גם זה פלאי
מביין נלמחו דיעות וכוונות רעות באנשי אותו הדור
דיעה, ואיך נתקלקלו כ"כ שמרדו במשרעיהם והתערעמו
על הקב"ה עד שהגיעו למצב מורא ויאמרו כל העדה
לגרס אותם באנשים.

(ג) **רש"י** ז"ל כי ח"ל לפי שצאו ישראל ואמרו נשלח
אנשים לפנינו וכו' ומשה נמלך בשכינה אמר
אני אמרתי להם שהיו טובים וכו' חייבים שאני נותן
להם מקום לעשות בדברי המרגלים למען לא יירשו.
ולבאור קשה לבין שהרי בסחירה חפזית וזיד כל
אדם לבחור באחת משני הדרכים, ומדוע נתן הקב"ה
כאן מקום לעשות בדברי המרגלים, והלא דרכו יתברך
לרחם על צרייתו, ואינו חפץ להרשיעם. ויותר מזה
מבואר במד"ר ח"ל, למד היו דומין למלך שזימן לבנו
אשה וכו' ח"ל הכן אלך ואראה אותה שלא היה
מאמין לאמר וכו'. ח"ל וכו' ובשכיל שלא האמנת

(ה) ויהם כלל את העם אל משה ויאמר עלה מעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה. ראווי להבין ואומר, אל משה, ודרשת חז"ל ידועה, גם יליד צדקל הלשון עלה מעלה כי יכול נוכל.

(ו) ויהושע בן נון וכלב וגו' ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר וגו' טובה הארץ מאד מאד. לריק ציבור מה השיבו יבושע וכלל לדחות טענות המרגלים, וברי אף המרגלים העידו ואמרו כי טובה הארץ מאד, שהיא ארץ זבת חלב ודבש ופירותיה משוים בגדלם, אלא שטעמו כי היא ארץ אוכלת יושביה, ועל דברים אלו לא השיבו יבושע וכלב מחומה, ובמה אישור סתרו טענת המרגלים שהולילו זבת הארץ רעה כי ארץ אוכלת יושביה היא.

(ז) ויאמרו כל העדה לגרוע אותם באזנים וכבוד ה' נראה באהל מועד וגו'. רשי ז"ל פי' לגרוע אותם יבושע וכלב, דכתיב נכח פשטיה דקרא דקאי על יבושע וכלב האומרים למעלה, אמנם בגמרא סוטה (דף ל"ב) איתא ויאמרו כל העדה לגרוע אותם באזנים וכבוד ה' וגו', מלמד שגילו אונים וזרקו כלפי מעלה, ובמד"ר (וב"ב בתגומותא) איתא לגרוע אותם באזנים וזי הכי משה ואהרן וכבוד ה' נראה בעין מלמד שזי זורקין אונים והעין מקבלת וכו', וכו"ב איתא בתנא דבי אליהו שם ח"ל, מעיד אני עלי שמים וארץ שלא היה בדעתו של הקב"ה להמית עשרה נשיאים הללו מישראל אלא משום שזי רזים אחרי משה ואהרן לגרוע אותם באזנים, עד שנמשכו ונכנסו תחת ענני הכבוד תחת כנפי השכינה, שנא' ויפלו משה ואהרן על פניהם וגו' ויאמרו כל העדה לגרוע אותם באזנים וגו'. וזילקוע איתא ח"ר אבא בר בהנא כיון שראו השכינה התחילו מרגמין בכם באזנים, אמר ריש לקיש כיון שגילה העין מראי האזנים תלויות זו, וראוי להבין וזי כל כך טעשים היו לזרוק אונים כלפי מעלה ומה רזי בזה. גם לאחר לורך נעשה הכס כזה שיהיה העין מקבלת אותם אונים וישארו תלויות זו, ומה אילו היו האזנים חוזרים ומפלים ארצה.

(ח) עוד איתא זילקוע שם באותה שעה (שרא לגרוע אותם באזנים) אמר הקב"ה למשה מי יכול

זי קונים שאין אתה רואה אותה צדיתך אלא לבדך אני מוחה. כך הקב"ה אמר לישראל טובה הארץ, ולא האמינו אלא אמרו שנלחם אנשים לפנינו, אמר הקב"ה וכו' שצדקה שאין א' מהם נכנס לתוכה אלא לבניהם אני מוחה, ע"כ, ולי"ד דלפי ז"ל נמצא שגבר נגזר עוד בערם שלוחות המרגלים שלא יכנסו ישראל לארץ, צעבור שלא בעתו בחלקים ולא האמינו לדבריו, וז"ל מה לורך היה בכל אותה השליחות, הלא גם בלא דברי המרגלים כבר נשבע הקב"ה שלא יכנסו ישראל שנאותו הדור לארץ ישראל, ומה אילו לא היו המרגלים מוויאים דיבה רעה, אלא היו מספרים שבה הארץ ועובדה בלבד, הלא כבר נגזרה הגזירה משעה שאמרו שנלחם אנשים וגו'. גם ראוי להבין ל' רשי ז"ל אמר הקב"ה חייבם שאני נותן להם מקום לעשות, דלא מלינו כחית צמקו"א ששבע הקב"ה בחייבם של ישראל, ומדוע נקט כאן השבועה בלשון זכר.

(ד) וישלח אותם משה וגו'. בתנא דבי אליהו (פ"ט) איתא, שיגר משה מהם עשרה נשיאים ויבושע וכלב עמהם אמר משה להם אל תכנסו כמו גגים, ואם יאמרו לכם למה באתם עלינו תאמרו להם על חמשה חתנים ועל חמשה רמונים ועל אשכול ענבים א' באתם, ואם יאמרו לכם שמה להכרית חילנות של ע"א ולקוח אשירה באתם עלינו תאמרו להם לא, נכנסו כשלוחים וכו' הגיעו לחברון ונעלו משם וכו' תאמרו וכו' רמונים וכו' ואשכול ענבים א', שמשו מכן אחימין שזי ותלמי ילידי הענק ויאלו לקראתן לוחי בכם לווחה אחת ונפלו על פניהם ארצה, והתחילו כן מנפחין באפיהם וכו' עד שנחיישבה דעתם עליהם, ואח"כ אמרו להם על מה באתם עלינו שמה להכרית חילנות ואשירה של ע"א וכו' אמרו להם לאו שיגרם בשלום ולא הכרום, עכ"ד התמד"א. ואריך להבין מדוע הזהיר משרע"ה על כך שלא יאמרו לברות ע"ז בלון, גם יפלא מדוע לא שאלו אותם ילידי הענק אם באלו לרגל את הארץ כדי לבנות אותה, וכל שאלתם היתה שמה להכרית אשירה וע"ז בלון, וכו' לא איכפת להו אם יבואו ישראל עליהם למלחמה, וכל דאגתם רק על עבודה זרה שלהם.

לסבול כך, עד מחי כך, עד אנה ינאצוני, אכנו
 צדק. דברים הם מכשמים אותי, אף אני אכנו
 צדק. במדבר הזה יתמו ושם ימותו, מי גרם לכם
 שימותו? במדבר" שאלו דברים. וקשה אלא דברים
 בלבד אמרו, וכרי אף לכלל מעשה רבם הביטו, שזרקו
 אצנים כלפי מעלה, ואמרו קרי ליה "דברים", דמשמע
 שלא תעזאו אלא בדבור בעלמא אבל לא צלו לידי מעשה
 בפועל.

וְכֵן לביאור הענין הזה התורה"ק היא נאחזת
 ועמומים זה כל המאורעות וגבולים שיעברו על
 ישראל עד סוף כל הדורות צענין ירושה הארץ, והנה
 יש להצדוק צענין המרגלים שכלבו בשליחות מסוכנת
 כזו, וינסו צין הכנענים וילחי הענק ויאלו משם
 שלימים, וצאמה היה צדק גם עלום כמבואר בדבריהם
 ו"ל, שכלל מקום שהיו מהלכין מאלום קוברי מתים,
 והקציה עשה כן לעוררן בצדקן שלא ירגשו בהם.
 אך אותו הכס הגדול שנגעם להם הביא את ישראל
 לטעות במר הזה, דכשראו אותם שכלבו וצלו ולא
 אירע להם דבר אמרו צודאי יש ממש צדקיהם,
 דאל"כ לא עבדו קב"ה ניסא למגא, אלא וודאי
 מסתמא צדקיהם כן הוא, וזה גרם שעשו אחרים
 כל עדת ישראל.

וְכֵן אש"ר כן הוא בעבור" גם צמנו, שמענין את
 העולם בנסים, שאומרים שהקב"ה עושה נסים
 לרשעים, אלא שהחילוק הוא דמרגלים צאמה נעשו
 נסים, רק שמחמת הנסים נמשכו לטעות בהם,
 משא"כ היום שצדיקים דברים מלכס ומעשים את
 העולם בנסים מדומים.

וְכֵן הארכנו צמח מקומות צביאור ענין הנסים
 הבאים בזה הענין, אשר ניתן לו משמים הכח
 והיכולת לעשות דברים זרים ומופלאים כדי להעשות
 את הבריות, ודבר זה הלא נתבאר במקראות ובדברי
 חז"ל במקומות רבים מאוד. ואזיע כאן מאמר אחד
 בגמרא שמשם מפורש את כל ויבחרת, עד כמה גדול
 כוחו של הס"ת, דמשמאי קא יתבו ליה רשות לעשות
 נסים ונפלאות מחוץ לטבע העולם. דהכי איתא
 בגמרא ע"ז (דף י"ה ע"א) א"ל זונין לר"ע לבי

ולכך ידענין דע"ז לית זה משמא, והא קא חזין גברי
 דאזלי כי מחזרי ואחי כי ממדוי (פירש"י פיסחים
 הבולעים) לע"ז שחפרקו אצריהם מחמת חילון ואחרים
 מלומדין) אמר ליה אמשול לך משל וכו' כך היסורין
 בשעה שמשגרין אותם על האדם משגיגין אותן
 שלא תלכו אלא ביום פלוני וצפעה פלוני וכו',
 כיין שהגיע זמן לאח האך זה לבית ע"ז שלו אמרו
 יסורין דין הוא שלא נלא חזרין ואמרין וכו' מפני
 ששועה זה עשה שלא כהוגן אט נאצד שבועתינו.
 והיינו דלר"י מ"ד וחללים רעים ונאמנים (דברים
 פכ"ד) רעים בשליחותן ונאמנים שבועתן. א"ל רבא
 בר יוחנן לרב יהודה האריב בית ע"ז צאחין דבי
 מנגיב עלמא ולא אחי מיטרא מחזיו לבו בחלמא
 ואמר לבו שחטו לי גברא ואייתי מיטרא שחטו ליה
 גברא ואחי מיטרא וכו', א"ל הכי אמר רב מאי
 דכתיב אשר חלק ה' חלקך אותם לכל העמים מלמד
 שהחליקו צדקיהם כדי לטורדן מן העולם, והיינו
 דארש"ל מאי דכתיב (משלי פ"ג) אם לללים הוא
 ילין וגו' צא לעמא פותחין לו, עכ"ל בגמרא.

וְהֵנָּה יש להצדוק צמח שהשיבו רבי עקיבא לזונין,
 דזונין שאלו אותם על שרואים מעשים בכל יום
 שהולכים בעלי מומין לע"ז ושם מתרפאין, והוא דחבו
 דכך אתרמי שצאחה שער דייקא הביע זמן של
 היסורין להפסק, ולבאור כך מילתא תמיכה עובא,
 שהרי זה צדוק שהיה צמנוהם מליאות זו שברא
 הע"ז אותם ומופתים גדולים ונפלאים שאין לתלות
 במקרה גרידא, וכדחזין משאלתו של רבא מר' יוחנן
 צ"ר יהודה, שהיה הדבר רגיל צמנום שכל עת שהיה
 העולם למא למים ולא ירדו גשמים היה נעשה הכס
 הזה ע"י הע"ז, שהיו שוחטין לו אדם ומיד ירדו
 גשמים, וע"כ שהיה הדבר הזה מפורסם ונודע
 צמנוהם שציוכלת הע"ז לבראות מופתים, ומדוע
 חיפוא דחבו ר"ע לזונין בחשוכה שאינה מספקת, דמה
 שהחולים מתרפאין בלכתם לבית ע"ז אין זה אלא
 מקרה בעלמא, שדוקא בשעה זו הביע זמן של יסורין
 לאח מהם, הלא בלאו הכי לא סגי ליה בחשוכה זו,
 דאכתי יכול להקשות לי ממה שרואים שנעשין לע"ז
 ניסים גלויים ומפורסמים שאין לתלות במקרה,
 כדוגמא דהא דשחטו ליה גברא ואחי מיטרא, דהו

ואמרו (עו') בדברינו לעיל פ' בראשית ע' ל"ט)
ליישב העמם שלא חזר בתורה הנם של דיבור
הנחש עפ"י דגמי מגילה (דף כ"ה ע"א) מעשה
העגל וכו' נקרא ולא מתרגם (פירש"י שכתוב בו ואלא
העגל הוא ע"כ נקרא ולא מתרגם פן יטעו עמי
הארץ ויאמרו ממנו הוה צו שילא מלאו, אבל במקרא
בלא תרגום אין ע"ה מצינים אותו) עוד איתא שם
(ע"ב) הניח ר"ש בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם
זכיר בתשובתו שמתוך תשובה שכשיצא אחרון למשה
פקדו המינים שנאמר ואשליככו באש ואלא העגל הוא,
ופירש"י פקדו המינים, העשו פניהם לומר יש ממנו
בעבודה זרה, עב"ד הגמרא. ובההא האמת הוא
שעשיית העגל היתה בדרך זר ומשפלה מחוץ לדרך
הטבע, וכדאיתא בתרגום יונתן עה"פ וירא את העגל
ומתולות ז"ל, וסענא כוכ בצויה מעפז ומשור קדם
עמא. ודבר זה הוא מחוץ לביקש הטבעי שהשליך זכר
באש ואלא עגל חי מפוז ומכרר לעיני ישראל, אלא
שמן השמים ניתן כח זה לשמן כדי לנסות את ישראל,
לפי שהתפתו ע"י הע"ר לאמר קום עשה לנו אלהים,
והבא ליטמא פותחין לו, אמנם לפי שצפיור מעשה
העגל יש מקום לע"ה לטעות שיש ממנו בע"ז, על כן
אמרו ז"ל שהוא נקרא ולא מתרגם, ומכאן הוכיח
רשב"א לעולם יהא אדם זכיר בתשובתו, ודמיון
תשובתו של אחרון ואלא העגל הוא פקדו המינים.

נס ופלא שאין לדחותו בתשובה זו, וע"כ לריכוס חנו
לתירוצו ה"ל שהחליקו הקב"ה בדברים כדי לעורר
מן העולם, ובעבור כן היתה כח זה לע"ז שחובל
להראות מופתים מחוץ לטבע העולם כדי להטעות
אחרים, ומכיון דע"כ חנו לריכוס לכך מוזע לא
השיבו ר"ע תשובה זו מיד כשחלל ממנו ויהא קא
חזין בצדי דלואו כי מתצרי ואחי כי ממלדי, הוה לו
להשיבו שהחליקו הקב"ה בדברים כדי לעורר מן
העולם, וחזיו תשובה נחת על כל שאלותיהם.

ועוד דבזה יונה גם דע"כ אין תירוטו של ר"ע די
השיב על שאלתו של זונין, שהרי לא פעם אחת
אירע דבר זה שהלכו בעלי מומים לבית הע"ז ונתרפאו,
דמדברי הגמרא נראה שהיה זה דבר רגיל מאד,
ומעשים בכל יום בזמנם, וא"כ לא חספיק תשובה זו
דכך אחרמי שהגיע זמנו של היסורין לנאח צלוחה
שעה, דא שייך לומר בדבר שאירע פעם אחת, אבל
לא בדבר הכבד ורגיל תמיד, דזה רחוק מן השכל
לומר שכל כך גדולה הנלחם הע"ז דככל יום ויקרה
מקרה כזה, שמיד כשנא החולה לבית הע"ז הגיע
זמנו של יסורין לנאח, ויותר היה מן הראוי שישב
לו ר"ע על שאלתו הבא ליטמא פותחין לו, ובזה יש
די השב על כל שאלותיהם וקשויותיהם, דמן השמים
ניתן רשות לע"ז לעשות נסים גלויים.

אך לכאורה נר"י להבין שאם יש טורח להזכר שלא
יהא מקום למינים לרדות, אי"כ מדוע נכתב
בתורה תשובתו של אחרון ואלא העגל הוא, ולא
הוא לא היה זכיר בתשובתו מדוע צוה הקב"ה למשה
לכתוב דבריו אלו, הלא עלול למיפק מנייה חורבא
ח"ו, שיפקרו המינים לומר שיש ממנו בע"ז, ונר"י
לומר שהוא ע"ד שאלתו בצנא בתרא (דף פ"ט ע"ב)
שמו חכמים כל אופני הרמאות צמדות ומשקלות,
ועל כוין אמר רבי יוחנן בן זכאי, איו לי אם אומר
איו לי אם לא אומר, אם אומר שמה ילמדו הרמאין
(ומחוץ כך יבואו לרמות ויותר), ואם לא אומר שמה
יאמרו הרמאין אין ח"ה בקיאים במעשי ידי, איבעיא
לכו לאמרה או לא אמרה, אמר רב שמואל בר רב
יחנן אמרה ומבאי קרא אמרה כי ישרים דרכי כי
לדיקום וכו' ופושעים יכשלו צם. מצבור מח כי

אכן יתבאר עפ"י מה שאלמנו ליישב קושיה הרד"ק
צ"י בראשית בענין דיבור הנחש אל חוה, שהקשה
איך דבר הנחש אל האשה, וזי היה בו כח הדבור,
ואם היה בדרך מופת בענין אמירת האהון לבנעם,
למה לא אמר הכתוב ויפתח ה' את פי הנחש בדרך
שאלמ"כ ויפתח ה' את פי האהון, והאר"י הרד"ק ז"ל
שם וביאור מדברי הראשונים ז"ל דלא דבר הנחש אלא
מלאך דבר בעצורו, ובפרקי דר"א איתא שהס"מ רב
על הנחש. אמנם חזר והקשה על זה, ומסיק הרד"ק
דבאמת דבר הנחש ע"ד מופת כדי לנסות את האשה,
ומה שלא יזכיר הכתוב גם זה בדרך שאר גם פתיחה
פי האהון יש בזה נסתר גדול והוא העיקר לנציני
מדוע, עב"ד הרד"ק. ואכתי לא הונח לנו בדבריו
ואתמנו לא נדע מה ענין הנסתר הגדול בזה שלא
יזכיר הכתוב גם דבורו של הנחש.

אף שאם יאמר עלול ללאת מזה גם מכשול לרשעים, שיוודעו להם אופנים חדשים איך לרמות יותר, אעפ"כ החליט ריב"ז לזין להמנע מלגלות אופני הרמאות בעבור כך, דמכיון שיש בזה תועלת לכשרים שחברו בהם, אין להשגיח על חשש קלקול לרמאים, ועל כן גילה כל אופני הרמאות, כי יש לזרז בזה לדעת דוחק לרמות באופנים אלו, ותלמידים חכמים בקיאים במעשי ידיהם של הרמאין, ונגלו להם כל תחבולותיהם, ויהיה זה תועלת לכשרים שחברו מלהכשל במדות ומשקלות, ואם יפוק מנייה חורבא לרמאין, פושעין יכשלו גם, ולא בעבור כך נמנע מלגלות האמת בשים אור כדבר.

ובזה מוצין מה שנכתב בזה הכתוב השונו של אהרן וינא העגל הזה, כי יש הכרח בזה שיהיו דברים אלו כתובים בזה"ק, למען ידעו צדורות העתידין כי כבר ראתה חכמתו ויתבאר שיראעו מעשים אדם ומפלאים באלה ובה אלה האות והמופת וגו' כי מביא ה' חלקים אחרים, ואריך לדעת זאת כי לפעמים ניתן לשטן מה כזה להראות אותות ומופתים, וכאשר חאים באות אריכים לדעת כי כל זה מכוחו של השטן, וכאשר גילתה לנו התורה"ק הם במעשה העגל שכתבנו בו השטן והיה מפזז ומכרכר, ויש בהודעת דבר זה תועלת גדול לכשרים שנישאל, שידעו להבאר מניסי הס"מ ובה דילי, ויתחזקו ויחזקו בזה שכתב היה כן לעולמים, ואעפ"י שמאידך גיסא ימלאו המינים מקום לרדות, אין חשש זה מכריע ודוחה תועלת הכשרים. וזה שאמר ז"ל לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שהשיב אהרן פקרו המינים, פירוש שזרז אהרן ויהיה אימתי לאחר דברים אלו ואימתי להמנע מלאמרו, דאף שאמת ויניב הדבר שיהיה מעשה העגל בדרך גם, ומחמת כן נכתב בזה הכתוב לתועלת הדורות הבאים שיהאיר להם עיני כזה, מ"מ בזמן שאין קורין דברים אלו ודכיון בכל אותם הדורות שלא נראו בעלי נבי השטן מועב להשמר מלאומרו, כי מה לזרז בסיפור הדברים אם יש חשש לקלקול המינים, ומועב שאין יודעים שגמלא מה כזה בעולם. אך בזמן שנראה בעולם נסים מלד כוחות הסע"א איך לאומרו, כדי שידעו אמתות הדברים, ולא יעשו אחרת כוחות הסע"א.

ובזה מיושב מה שפקש הרד"ק ז"ל שלא נזכר גם פתיחת פי הכהן בזה הכתוב, דכיון שדיבורו של הכהן אל האשה היה כדי להסית ולהדית, כמ"ש הרד"ק שם, ועל כן ניתן לו מה דיבור כדי לנסות את אהרן, וממנופת זה שניתן מה דיבור לנחש וינא המכשול ונקמה מיתה לעולם, וע"כ היה הכהן הכהן מכוחו של הס"מ, דמאחר לא תלא ברעות, וכמ"ש הרד"ק, ומשום הכי העלימו הכתוב, דבמקום שאין הכרח אין לספר בניסים הנעשים ע"י כוחות הטומאה, וכמה עזומה טמונה בסיפור נסים באלה, ומכש"כ שהמאמין בהם הוי מעות וכפירה.

ובזה יתיישב לנו היעב גמלא דע"י הני"ל, כמה ששאל ממנו זמין מר"ע דחזקן גברי דאזלי לבית ע"י כד מתבאר ואחי כד מלמדי, ודחור ר"ע שהגיע זמן של היסורין ללאת באותה רגע, דמכיון שהיה לו מקום לדחורו שאין בזה אף ופלא, ואין זה אלא הללח יתירה לע"י, שהגיע זמן של יסורין ללאת באותה רגע, בחר ר"ע להשיבו ולדחורו בזה, דכל זמן שאין הכרח לגלות שיש נסים באלה ראוי להמנע מזה, משום חשש שיפקרו המינים ויאמרו יש ממש בע"י, דיש בנייהם באלו שאינם משיחין לגלות דעות מניות שלהם בפרסובא, ואם ימלאו מקום מן החורב להביא ראיות לדברים יעשו בגלוי לדבר דברי מניות, ויביאו ראיות מן החורב לחזק שקריהם. וכמו שפי' רש"י ז"ל בגמ' מגילה הני"ל שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המינים, העיזו פניהם לומר יש ממש בע"י, והיינו כדאמרן דישנם מינים שכתב לנצח יש בהם דעות מניות, אמנם הם מתבזיזין להביע דעותיהם בגלוי, ואם ימלאו אחיה בזה הכתוב יעשו פניהם.

אמנם כששאל מנייה רבא מר' יוחנן ב"ר יהודה דאחזי ע"י בתלמוד וא"ל שחטו לי גזרל ואייתי מערב ושחטו ליה גזרל ואחי מערב, ועוצדא זו מראה שביא חזק לזרז בעצב, וכדי שלא יעשו הצדיות לומר כי יש ממש בע"י הוכרח לגלות להם האמת כי מן השמים ניתן בידם מה והיכולת לעשות מעשים שנראים כניסים בגלויים, ע"ד שאמרנו בזה לעמא פותחין לו. (ובקרי) ובע"ה ס"י כ"ב ביראני דאף בזה עוצדא

ואחרי הודיע אלוקים לאתו כל זאת כמה קשה הסיפור צעין נסי הסט"א, נחזר לענין המרגלים, דהנה לכאורה ראוי לשים לב דמחזר שהמרגלים כלנו בכוננו רעה כדי להוציא דבר על הארץ וגרמו כל אותה הלאה לכלל ישראל, וא"כ מדוע עשה ה' ככה להציל נפשו מיד הכנענים, והיתה הלאה צדק גם כמבואר בדבריהם ז"ל שגמלו את כולם קצרי מחים, ולא שחזר לבס אליו, וכי לא היה חועלת נעשה להם הכנס הגדול הזה, ובה כלל את כל דלא עבדי קדושה צריך הוא ייסא למגול, ומה גם שלא הלאה ימים אחרי כן, אלא מיד אחרי שהוציאו ודיבת הארץ רעה מהו במגיפה לפני ה', וא"כ עוד מה אילו היו מומחים צא"י ע"י הכנענים, שאז היתה נמנעת כל הלאה האזהרה, ומוטע שימושו זכאים וכו', וכך מילתא וודאי עממא צבי מדוע נעשה הכנס בעבור הזמן הקצר הזה שנשארו בחיים, וגרמו להטעות את כל ישראל ובה מה שביקש.

אכן יובן עפ"י מה שכתב באור"ח הקדוש שהקשה לתו יסכים ה' על הרעה ויופיע מאמרו על עול רשעים להחיר למשרע"ה גלות את המרגלים, ולמה לא מנע הדבר מהיות כן, וכתב לתוך כי ראש הקב"ה שאילו לא היתר לו לשלוחם היו פוקרים יותר ועושים כזהל יותר ממה שעשו בכלית המרגלים, עבד"ק. ואמרנו ללאר כוונתו (ע"י דבריו לעיל) דהנה א"י במד"ר דעור צערם גילוח המרגלים כבר נשבע הקב"ה שלא יכנסו ישראל לארץ, לפי שחשעו לומר גלותה אנשים לפניו, ולא האמינו בישועת הקב"ה אשר יעשה עמם לגלות ארציהם מחוץ לארץ בעצב. ובה אילו היה משרע"ה מונע צעדו ומשכנס מלשוח את המרגלים, היתה צוערת בלבם השחוקקת עור ועלומה לעלות ולרשת את הארץ, ובה היא"ר מפתח אותם ומסיתם לעלות ולכבוש את הארץ, ומה גם בשומעם כי עליהם להמחין במדבר עד חוס כל היור ולא יזכו לראות את הארץ, בוודאי שצער בהם אף זיה לאמור הנו ועליו. ואילו היו עושים כן לעלות לארץ ישראל צערם הגיע הזמן שפלה בראשו יתברך י"ב כרך עוון חמור מאוד של העברה על שלש הצביונות שהצביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה וכו', שעונשן **תקד** מאוד כמבואר בדבריהם ז"ל סוף מס

דלתחו כי"ז בחלמא ואמר שחשו לי גברא ואחי מטורא לא ירדו הגשמים בזה כי"ז כלל, אלא מן השמים נשלחו הגשמים לפי שהיה העולם לר"ך להם, ונתוודע הדבר להשגן ואתחו בחלמא ואמר שחשו לי גברא ואחיי מיערא, וכיון את השעה שנגזר מן השמים להוריד מטר על הארץ, כדי להטעות את הצריות שזכוחו ירדו הגשמים).

ומכאן תראה ברור דאין לספר ממים שנעשו ע"י הסט"א, וראוי להמנע מכך בכל מה דאפשר, כי הדיבור הזה עלול לגרום לטעות ומכשול לקלי דעת לומר שיש בהם ממש. ואפי' אם באתה עשו נסים לר"ך להטילם ולהלביש הדבר בטבע כל מה דאפשר, מחשש המכשול העול לנמות מה. וצבור"ר צומניו עושים הדיבור מה, שמספרים ומספרמים נסי הס"מ דברים שאין בהם ממש, ואינם אלא נסים בדוים שהמליאו כדי להטעות את הצריות ולהמשיכם אחרי הכפירה וכמיריה צ"י וצתורתו הקדושה. ולר"ך כל צר ישראל להתרחק מלספר בנסיכס, ולא יכ"י לו חלק כצפירה צ"י וצתורתו הקדושה.

ובענין נחון המלחמה מבואר בדברי הקדמונים ז"ל כ"מ דאין נחון המלחמה נחש בגור גם אפילו אם רבים נופלים ביד מעטים. ואף בנס חרובה שנילחו השמונאים בחמי מעט את היוונים שהיו מרובים מהם מאוד במספרם, ואעפ"י לא קבעו את הכנס על נחון המלחמה אלא על נס השמן, והטעם כי הפמ"ג בהלכות חרובה דכיוצא מלחמה כבר אילו בגדר נס, שראו מלוצב בטבע, דלפעמים יתרמו צדק הטבע שנילחו המעטים את המרובין מהם אפילו ריבוי עולם ומופלג. ומה חקיש אל ענין המלחמה הזו של היוונים עם הערביים, שאין בו שום שמן נס, כי הם מלומדי מלחמה לשומת הערבים שאינם אנשי חיל, ומכחי העתים של האומות העידו וכגידו מראש שהם ינלחו, ואין זה אלא הלאה טבעית. וצבור"ר רואים שהכופרים בעמם מחפארים בצבורם וצורבים ואינם מאמינים כלל בנסיים, ורק הדתים הנגרים אחריהם מכריזים בקול קולות נסים כדי להטעות את העולם, והחובה מועלת עלינו להכחישם ולדחות דבריהם. (ועיין קו' העובדות מס' ו' ואילך יע"ש).

מזה הניח הקב"ה את הס"מ להניל נפשם של המרגלים שלא ימותו בעודם צא"י, ושיגורם הכנעניים בשלום, וכניסו פחד בלבות בני ישראל שלא ירצו עוד לעלות לארץ. וזהו שפירש"י ז"ל "חייבם", פירוש מה שהניח הקב"ה את המרגלים בחיים ולא מתו בצואם לארץ ישראל, וזו משום שאני נותן להם מקום לעשות בדברי המרגלים, ואילו לא שהפחדו אותם המרגלים והניאו לבדם מלעלות לא היו יכולים להתגבר על השחוקקות והתלכדותם לעלות לארץ, ומי יודע מה היה עולה בסופם חי.

ולבאר ענין טעות המרגלים שהיו לדיקים ונאמרו, ככה ק"י זכ"ה בייטב לב כתב עפ"י הכלל המקובל בידיו מזה צא"י הארץ כי צראות צואם האדם נופל ממדרגתו, וצרכות הימים יפז למקומו ויעלה למעלה ביתר שאת, וצטיין תראה העתק מכתב א"ש לדיק חמים (הוא מכתבו של הקדוש מוהררמ"מ מוויטעפסק זכ"ה) וז"ל מורעב רבה לאורייתא וכו', כמה היפוכים וגלגולים ומאורעות יחלפו על כל אחד מבאי הארץ וכו', מתחלה ממש דעתו מעורפת עליו ולאומר כי חורב ובי מלוא, עד אשר הארץ מראה לו פנים אז יקוע ויונה לו, ע"ה. וזהו ציור הוא ז"ל ענין המרגלים שצבואם לא"י ירדו ממשלתן והיתה דעתן מעורפת עליהם עד שאמרו מה שאמרו, מלבד יכושע וכלב אשר מיד עלו ונחשלו, עתה ד"ק. אכן אכתי עממא צבי כמה תלות עושות שנתהפכו כיצ להוליא דבה. ואפ"ל עפ"י מה שחקר הופכ תואר צ"י מקץ (פ"ב ג') דלכאורה מה חפץ לה' בצנין בית שני אחרי שלא חזרו כל ישראל על אדמתם, ומלכ"ה בית דוד וארון הקדש ואש מן השמים ואורים ותומים ושמן המשחה שהם עיקר הקדושה לא חזרו, ותמיד היו משועבדים לפרס ורומי, טוב היה שיכיו בגלות עד בא משתחו לגלגול נחית, ולא שיעטמו טעם חורבן בית שני, ושיי"ש מה שכתב צ"ה. והאמת הוא ששם צאנו לתקור צבא יש לשאול בן גס על בית ראשון, דמוטב אילו היינו מחכים אל הגאולה השלימה והאמיתית ולא היינו סובלים לער החורבנות והמסתקף מזה.

וק"י זכ"ה בישמח משה פ' תצא (ע"פ כחית לחורב"י) לבאר הענין עפ"י משל לא' שהביא

כתובות, לפיכך מאחר שכבר נשבע הקב"ה שלא יכנסו ישראל שצאיתו הדור לארץ הניח להם לעלות את המרגלים, שצאו והולילו דבת הארץ רעה ונעטמו ישראל מהתלכדותם, ושוב לא רצו לעלות לארץ, והיתה צוה הכלל דאף שהיה זה חטא גדול שהולילו דבת הארץ רעה וכלינו את כל ישראל על משרעיה, מ"מ לא היה העונש אלא לישראל שצאיתו הדור צלבד, וגם צאל הליכה המרגלים כבר היתה הוצאה שלא יעלו לארץ בג"ל, משא"כ אילו לא הלכו המרגלים שאלו היו ישראל משחוקקים ומחאווים לעלות לארץ מיד, והיו עושים כל עזדיק לעלות לא"י נגד רצון הקב"ה, שהיתה אש הית"ר צוערת בהם מהתלכדות חיות הארץ, אז היתה הסכנה גדולה מאד מחמת העונש החמור של הכעזרה על השבועות וחצי לא היה משחיר משואהים של ישראל שריר ופליע. ולפיכך הסכים הקב"ה לשליחות המרגלים כדי ממוטב ע"י בן עונש חמור יותר. וכן הם דברי האוה"ה הקדוש שכתב דולת זה היו פוקרים יותר ושעוים צהלה יותר, ולולא שהכניסו המרגלים פחד ומורד צלבד ואינו אותם מן האש הוצה של חיות הארץ שלא במקום מלוא, אז היו עושים ישראל צהלה לעלות ולכבוש את הארץ שעונש דבר זה גדול מנשוא.

והשתא נחא דבאמת היתה שליחות המרגלים לרעה, ומה שנשאו להם ניסים לשום את נפשם בחיים שלא יכנסו הכנעניים חיצוני הארץ זה היה פעולת הכע"ה, כדי שיצאו אל ישראל ויוולאו דיבת הארץ רעה, אלא דאעפ"י לא רצה הקב"ה למוטב דבר זה, לפי שנלחמה מה עובד לישראל, שנאמנו ולא רצו לעלות לא"י, ויולאו ע"י בן מן העון הכר של עליה צחומה.

ובזה יבוארו דברי רש"י ז"ל (ק"י ג') לפי שצאו ישראל ותמרו נשלה אשבים לפנינו וכו' אמר הקב"ה אני אחרתי להם שהיה עובד וכו', "חייבם" שאני נותן להם מקום לעשות בדברי המרגלים וכו'. כלומר לפי שאמרו ישראל נשלה אשבים לפנינו, ומחמת חלישות אמונתם ואסר בעמוסם צאלקים חרה אף כי צהם ונשבע שלא יעלו לארץ, ומה היה עלול לנמות מכשול עליהם שפסקו ויטעו צהלה לעלות צחומה נגד רצון וחסדך שגור עליהם למות צמדכר, וכדי למוטב

וזרזו שאמר ויהם כלל את העם „אל משה“, פי' דאף שהמרגלים טענתם צדיקים מילתא בטעמא דאין הם חפלים בגאולה לזמן ורלוס לישב ולנפות אל הגאולה הנלחית, מ"מ כיון שמשרע"ה מלווה ללו לעלות אין להכיר ולהסתפק בדבר, וצוהו"ה שכן לר"ק להיות שיקדמו צ' המקדשות כדי להיות בכנה לצית העמיד אשר ירד צווי ומשוכלל מן השמים.

ובדברינו מוכן היטב מה שלא עשו יהושע וכלל על טענותיהם (קושיו ו') דמכיון שסיפרו צניסים שנעשו להם בצומרם ארץ אוכלת יושביה היא, ומחמת שהיו ערודים צמחיהם לא השגיחו צבה והניחוס לנפשם, וגם זה הוא שגרם לחזק דבתם, שהאמינו צבה ישראל כי יש ממש צדצריהם, לפיכך לא ראה כלל לעפל צדצריהם ולהאריך צדחיהם, דמאחר שנעשו להם הנסים מצד הסט"א כ"ל אין ראוי להאריך צבה דמוטב להמנע מסיפור והכרת ניסיהם כל מה דאפשר, וכמו שזכרנו מדברי הס"ס, לפיכך לא ענה על טענותיהם דבר אלא ויהם כלל את העם אל משה, שעליהם להתחזק ולהאמין צדצרי משה, ואין להם להכיר ולהסתפק צבה כלל.

ובדרך זה מצויר גם המד"ר שמך לפי המרגלים השאלה אם מותר להפליג בצפניה ג' ימים קודם לשבת, והנה דבר זה שאסור להפליג ג' ימים קודם לשבת הוא מטעם הכנה לשבת הצבה, דצב"ש ימים שקודם השבת לר"ק האדם לכוין עצמו לקראת שבת הצבה, ולפיכך אין לו להפליג בצפניה חוד ג' ימים לשבת מחשש שימנע מעונש שבת, והנה גדול ענין ההכנה למדנו ממה שהקדים הקצ"ה לצנות צ' המקדשות שחרצו כדי לעשות הכנה לצית השלישי שיעמוד לעד, ושפיר שייכו להדרי, דזה היה חטא המרגלים שלא השיגו גדול ענין ההכנה לקדושה, שיש צורך צבנין צ' המקדשות שחרצו לאחר מכן, שהם יכינו את הארץ שחולל לסבול קדושה צבמ"ק בג', לפיכך סמך המד"ר הכ' הלכתא לענינא דמרגלים, שמשם נדע כמה גדול ענין ההכנה לקדושה.

ואפ"ל עוד צב"א עפ"י מ"ש ק"ז ביש"מ זל"ה צב"ש דקמאי צמפליג בצפניה לצורך פרנסה

זרע חילן עוב ממרחק ונטעו עד ש"ן ופרח ועשה פרי, ואח"כ עקרו והציאו זרע חילן אחר דוגמתו ונטעו וכו' ועקרו, וחרז והציאו זרע חילן דוגמתו מן המצבחר ונטעו להיות דבר המחמיק נעט וכו', כי הכל צבמ"ק וצדעת, לאשר כי הארץ אינה מסוגלת לגדל חילן כזה צבצעה, לזה הקדים לנטע וכו' וכן צפעס הכ' עד שקבלה הארץ כח שיש צו לקיים האילן קיום נלחי ולא נעט האילן השלישי. והנמשל דכאשר ראתה הממנה יחצרך שאין צבה הארץ בגשומה הוה לסבול קדושה צבמ"ק השלישי אשר כוננה היוצר צבציה מרומים, הקדים לנטע צה צ' המקדשות הראשונות, אשר על ידם וצבה קדושת העצור וכו' קנתה הארץ איכות קדושה נפלאה, עדי חוכל מעתה לסבול קדושת צבמ"ק השלישי מעשה ידי יוצר, עכ"ל ז"ל לענינינו, יע"ש שהאריך. ועפ"י זה חף לנו נאמר דהמרגלים צבואם לארץ, וכשהרגישו שאצדו מעלתם ודעתם ממורפת עליהם, הבינו שעדיין אין ישראל ראויים שתיכיה בגאולה צ נלחית וצבית צבצונתו יהיה לו קיום ועמידה לעד, אלא עתידים ישראל עוד ללכת צגולה אחר גולה, עד שחכו לגאולה נלחית, ויירד אליהם ציבמ"ק שלמעלה צווי ומשוכלל ויתקיים לעד. והם מילאו צכך ואמרו מוטב שישבולו ישראל עוד גלות, עד שילטרפו ויחלצנו ויהיו ראויים לגאולה נלחית, נואשר יכנסו לארץ ולא תהיה גאולה אלא לשעה, ויחרו לסבול גלות וחורבן. ולפיכך הוילאו דבת הארץ רשה לאמר אפס כי עו העם הזה, כלומר ואין צבנחם של ישראל ללחוס עמיהם, שעדיין אין כח הקדושה חקיף כיכ, ואף אם ינלחוס מחוץ לדרך העצב אין רלוס בגאולה לזמן, ומוטב יסבול עוד גלות עד שחכו לגאולה הנלחית.

וכדי להוילא מדעתם המוטעית ראה כלל להשחיקם, ויהם כלל את העם אל משה וגו', „עלה נעלה“, כלומר שהכרת הוא הדבר שהיו צחי עליות, צתחלה נעלה לארץ ויצבה ציבמ"ק, וזו תהיה הכנה לעליה צזמן הגאולה הנלחית, שצ"י עליה זו חוכל הארץ לסבול קדושת צית המקדש שלמעלה, כי „יכול ויכול“ לה, כפל צדציו כל"י ע"י שחוכל לה עכשו ויכול לה לעמוד צצנין הנלחי המקור.

בציפור דעת הרמב"ם ז"ל בזה"ע ושא"ל הראשונים בענין. ולדינא בולבא ס"ל דאסור לבזבז צא"י שום מקום בערם שמצערין בע"י מתוכו, כי איסור חמור מאד הוא אם המלא תמלא ע"י ברשות ישראל במקום הקדש.

ובכ"ש האזה"ח הקדוש צ"י משפטים עה"פ לא תשתחוה וגו' ולא תעבדם כי היום תהרסם, להיות שרא"ל לזוהם על הריסותם ושבחונם לה קדם לומר לא תשתחוה, לומר שאם לא הרס ולא שיבר הכה הוא כעובד ע"י, כי ה' חופם על המחשבה בע"י, ואריכין היכר לשלילת מחשבת ע"י מלכס, ואין היכר אלא בשבר מצותיהם, ואם לא יעשו כן הרי הם כעובדי ע"י וכו', ולזה הולך לומר לא תשתחוה להם ולא תעבדם וגו' כי הרס, לומר שבעבור ההרס הכה הוא עובר על תעבדם, ותמלא שבהקפיד ה' על ישראל שלא עשו כן בכונסתן לארץ, עכ"ל. הרי מזה כמה חמור עון המקיימים ע"י צא"י שמעלה עליהם הכחזב כאילו עבדו בפועל ממם.

ובספרי (שם סי' ל"ה) הבאנו ראי' בחזרה דהמקיים ע"י צא"י דין עו"י ממש יש לו, מדברי הגמרא (סוטה דף ל"ד ע"א, העתיקו רש"י ז"ל צ"י מסעי) עה"פ כי אחס עוברים את הירדן וגו' ואזכרם את כל משכיותם ואת כל לזמי מסכותם תאצדון וגו' עורר צירדן אמר להם יחושע דעו על מה אחס עוברים את הירדן שיאמר וכוונתם וגו' אם אחס עושין כן נועז ואם לאו מים צאים ושופכים אחכב, ע"כ. והנה צדק צירדן אחתי לא חל עליהם מזה גידוע ואיצד ע"י, דלא יתכן להם עדיין לקיים מצוה זו עד שיכנסו לארץ, ואין כאן אלא מחשבה בעלמא, ואעפ"כ אילו היו מחשבי צדק צירדן שלא להוריס ולאצד את הע"י היו המים שוטפין אותן, וע"כ דמחשבה כזו לקיים ע"י צא"י דין עובד ע"י ממש דיניקן לה, ובע"י עושין אף על המחשבה.

והנה דבר זה היה נודע לאמונת עד כמה ישראל זכירין בענין ע"י, שהיה דבר זה מפורסם אצלם עוד מימי האבות הקדושים שכתבו וציעו גילולים מן הארץ וצבואר בקראי, ולכן היה דבר זה אצלם

אין מקרי דבר מצוה, ולכאורה מדוע יהא מו"מ קרוי דבר מצוה, אכן הנה מצוה צו"ע סי' רל"ד שיכיו כל עשייתו של אדם לש"ש וגם כשעוסק מצרכי גופו באלהים ויטהר ומו"מ יקיים בכל דרכיו דעבו, שזכו הככה לעבודת הכבוד וצדק מיקרו ומו דבר מצוה, ושפיר שייך המד"ר הזה להכא, דמ"ז שזמנו גודל ענין ההכנה שזמנו צ"י המקדשות לנורך הכית השלישי שיכנה במהרה. וא"כ גם כשעוסק צו"מ כדי שיוכל לעבוד את הש"ת ולגדל בניו לח"ת הוי דבר מצוה.

ורבאר התנא דבי אליהו (קושא ד') בעטם שהזכירין משרע"ה שלא יאמרו לעקור ע"י צא, וגם להבין מדוע היתה כל שאלתם של הענקים אם צא לעקור ע"י, ולא שחו לבס לאת אם צא לרגל את הארץ כדי לבזבז אותה מידם, נקדים עוד דעה ראוי להצדקן בחילוקן והבדל שצ"ן חופן הליכת המרגלים ששלה משה להליכת צ"י המרגלים ששלה יחושע, דצמרגלים ששלה משה מצוה צתגוד"א ה"ל שחמר להם אל חכנסו כגנבים, ואילו צמרגלים ששלה יחושע כחבי (יחושע פ"א) וישלה יחושע בן נון וגו' שנים אשנים מרגלים חרש, וא"י צמד"ר פ' זו שעשו טמא כמוכרי קדויות, והיו לווחין הרי קדויות מי שירצה יצא ויקנה, וכל כך למה שלא ירגיש צהן אדם. הרי שעשו כל מה דאפשר כדי להסתיר טמאן שלא יתחד בהם אדם, ואם צמרגלים ששלה יחושע שא"ל כבר הגיע הזמן לבזבז את הארץ אף על פי כן הולכו לאכירות מרוב כ"כ, עאכ"ו. דצמרגלים ששלה משה שעדיין לא היה הזמן כ"ל צמד"ר, שכבר נשבע הקב"ה שאינו מכניסן לארץ, צוודאי הסבא נותנת שראוי להם להסתיר טמאם בכל מה דאפשר. מואחר שאין שליחותם לטון לפני ה', ולמה לזכר עליהם משה אל חכנסו כגנבים, והגיהם להכנס למקום סכנה ולסמוך על גס.

ונראה לומר בעטם הדברים, דהנה מצוה צמרגל ע"י (דף מ"ה ע"ב) גידועו עבודה זרה קודמין לכיבוש א"י, ופירש"י בכניסתן ולמנו לגדען מיד ולחצר כיבוש יחפזו אחריהם לשרשם ולבזרם וכו'. ובספרי ויחל משה (מאמר ג' שבעות סי' י') ציארנו צאורך ענין מצוה זו, דמיד בכניסתן של ישראל צבואם לבזבז את הארץ הם מחויבים לגדע ע"י שצב, ושם הארכנו

ונצוה"ר גדול מאוד הניאון וחילול ה' שמקיימין ע"ז במקום הקדש. וצוהר חדש פ' ויאל (כצוה) ק"ז ביי"פ נכשענא רבה על הפסקה הושענא חבן שתיא) מצוהר כמה צבו וסחאונא התנאים הקדושים דמשמעות שלט מאין הפגורא על חילול קדש הקדשים, שמעמאין אותו המקום שכן גדול נכנס אחת צבנה צפגריכס, ומה נעני חנן אצחריה שהגענו לכך, שמקיימים שם ע"ז של ישראל, היעלה על הדעת לומר באחת שיעשה הקצ"ה נסים כדי שיעבדו ע"ז, כיזר יוכל לחשוב בן יהודי המאמין בהש"ת וצחורחו הקדושה. והאמת הוא שהע"ז הגדולה ביותר של הדור הוא דגל הכפירה והמינות שהניפו במקום הקדש, אותו הדגל שהוא סמל ההעברה על הדת, שהעבירו לשמד רוב ריבו של כלל ישראל, וכו"ל מן הדת מדינות שלימות של יהודים חמומים, שיאלו לשמד צאמלעות מדינתם ורעיונם העמא, וכל אותם היהודים שכוברו לעבד על ידי הצורר בהרמני ימ"ש היה צאמלעות פעולותיהם וסחתתם, אוי לעוים שכן ראות, שהרימו סמל הקנאה המקנה במקום המקדש והוא ללם צהיכל, ומה נעשה ועוואותיו גרמו, צין חמור לכירים היה ראוי לנו לבכות על חילול הקדש והמקדש, ואין יעלה על דעת לשמוח בכיבושם וללפות שיאשר אללם אחרי כל התעצות הנעשים בקרבה.

ולבאר ענין אמרם ז"ל עה"פ ויאלו כל העדב לגרם אותם צאצאים וגו' שנטלו אצנים וחרקו כלפי מעלה וכו' (קושטא ז') גם ליישב סיום דברי הילקוט שם בצמדיר הזה יתמו וגו' מי גרם להם שיעמרו, במדבר"ר שאמרו דברים, ולבא"ו פעולת זריקה האצנים כלפי מעלה יש בה מעשה רבה ולא אמירת דברים צעלמא. ולחומר הנושא גראה לומר ביאור נכון להבין דברי חכמים וחיזותם, עפ"י הנודע מפי ספרים וסופרים פעולת השמות הקדושים, שצבה צירופי השמות הקדושים ניתן לשנות עצע העולם ולהפך סדרי הצריאה. לא ולמד ממנה דאיתא צמדיר שזחר טוב (תהלים פ"ג) שעל בן נחעלם סידרה של חורה דאלמלא ניתנה חורה על הסדר היה יודע כל אחד להחיות מחיים צבה צירופי השמות הקדושים שצאחיות וצמורה"ק.

מבין לודק, שאם צאו המרגלים שלא ע"מ לעקור ע"ז לא יתכן שחכמים ציאתן היה ע"מ לכבוש את הארץ, דאילו בן היה ראשית דרכם לגדע אשירה וע"ז, דיודעי ע"ז קודמין לכיבוש, על כן לא שאלו ולידי הענק מאת המרגלים אלא שאלו זו צבדז שאלו צאו לגדע אשירה ולעקור ע"ז, שצוה יתצבר להם תכלית ציאתם. ומכיון שכבר היה נודע למשע"ה שאין אותו הדור עומד להכנס לארץ, וכמצוהר צדצרינו לעיל שצבר קדש הקצ"ה וישצע שאין אחד מהם נכנס לחוכה, ומאחר שעדיין לא מעא זימניה דכיבוש א"י לא נחתיבו ישראל צגידוע ע"ז, דכ"ז שאין צדעתם לכבוש את הארץ אינם מוצהרים לעקור ע"ז ממנה, לפיכך כדי שיתלל מיד צני הענק ליוה עליהם משה אל תכנסו בגוונים, כדי שלא יהשבו צהם שצאו על עסקי כיבוש, ואם ישאלו אחכם שמא להכרית ע"ז צאחם וכו' תאמרו לא, מה ישפכו האומות שלא צאו ע"מ לכבוש את הארץ ולא ישעו להם דבר.

אך לא כן היה צמרגלים ששלט יהושע, דמציין שהיו ישראל מוכנים ועומדים לכבוש את הארץ מיד, כבר חל עליהם החיוב לאצד כל ע"ז מחוכה, ושוב לא היו ראשים המרגלים לומר שלא צאו ע"מ לאצד ע"ז, דאמירה כזו מיתשצ כמודע צע"ז, וכמו שנתצאר מדברי האו"ח הקדוש הני"ל שצריך לעשות היכר לשלילת הע"ז, ועאכ"כ שאין לומר צפה שאין ריונס לעקור ע"ז, לפיכך הוצרכו להסחיר עממן ולהכנס כמודרי קדירות שלא היו ראשים להשתמש שצחצולה זו.

מב"ל הנין מצוהר עד כמה חמור עוון המקיימים ע"ז צארץ ישראל, ומעתה היעלה על הדעת לומר שנעשה נסים לאותם המינים ושהיה מלחמתם וכיבושם על פי התורה, הלא צעלם הכיבוש עברו על מלות עשה ולי"ת של ע"ז, דכל אותם המקומות שצבשו צצוה"ר מלללים גילולים, וכל זמן שהיו צרשות העכו"ם לא היה חיוצ לצערם, אמנם כשצאים לכבוש אותם המקומות חייבים לצערם, והמקיימים אותם דיונס כעוע"ז. ולא זו צבדז שאין מאצדין את הע"ז אלא אומרים צפה מלא ששמרו עליהם ויקיימו אותם, וצוה הם שצדים ע"ז צגלוי וצפירוסם לעין כל.

וזהו ביאור מאמרם ז"ל שהיו מזקקין באזנים כלפי מעשה פירות שהשתמשו ביירופי שמות הקדושים שהם מלשונות מאזניים הם אלוהות לשון הקדש הקדושים באזנים, שרלו להראות אותות ומופתים מופלאים בשינוי סדרי הטבע באמצעות פעולת השמות הקדושים שהיו בקיומן בהם, ולהוכיח בזה לדעת דרכם. וזהו גם מה שאמרנו בתגובתנו שזרקו באזנים על משה ואהרן כל"ו שהשתמשו בפעולת השמות הקדושים באזנים נגד משה ואהרן לחלוק עליהם ולסתור דבריהם. ועד"ז פירשנו הא' דליתא דניקוט רחובי בשם מדרש עה"פ ויקח קרה וגו' אנשי שם שלקח אנשים בקיאות בשם המפורש. ולבאור מה היה לו לזרז בעבור מחלוקתו באנשים בקיאות בשם המפורש, דוקא, אך לדרכו ויוצן שרלו להשתמש בשמות הקדושים. לחלוק על משה ואהרן בהראותם אותות ומופתים לעיני כל ישראל.

ורפ"י שהשתמשו בשמות הקדושים להמרות כלפי מעלה ויהיה בזה ניוצן נגד הקב"ה לא הניחן הקב"ה לבצע זממן, דהיינו שיפעלו השמות הקדושים פעולתן בגבהי מרומים לשנות שליטה בשרים, אלא היה הענין מקבץ, ולא הניח שיעלו האזנים למעלה מן הענין, דהיינו שלא עשו יירופי השמות רשם למעלה, אלא נשאר האזנים תלויים בעניים, שרלו הקב"ה להראותן בזה שאין להשיג על אותות ומופתים גדולים ונוראים בזמן שהם נגד התורה הקדושה ונגד משה ואהרן, ועל כן נראו האזנים לעיני כל ישראל תלויים בעניים, כל"ו שגורא להם יירופי השמות אשר ראו המרגלים להטעות בהם את ישראל ולא הניחן הקב"ה לפעול פעולתן, ובהן.

וביוצא בדבר היתא בעובדא דתנורו של עכנאי (בבא מילא דף ג"ע ע"ב) דאפליגו ציה ר"א הגדול וחכמים, והביא ר"א ראיות לדבריו והוכיח באותות ומופתים נוראים דהלכה כמותו, ששקד חרוב ד' מאות אמה וחרב אמת המים ונעו סחלי ציה המדרש ליפול, ואשכ"כ לא השגיחו בו חכמים. וכתב רבינו יוסף גאון בפי' למסכת ברכות דלכאורה מדוע נעשו לר"א ניסים גדולים אלה, אחרי שאין להלכה כמותו, וכן קיי"ל לא עבד קב"ה ניסא למגוא, אמנם

והנה מליו שכן עשו רשעי ישראל בשעת התירבן שהשתמשו בשם המפורש נחושטתן, כדליתא במדרש רביה רבתי (פ"ב ה') עה"פ חילג ממלכה ושירי דבשעת הכורבן היו בין רשעי ישראל בעלי שם המפורש שהיו בועותן שיבציעו לשרי מעגה שילולו אותם מאש וממים ומחרב והחניף הקב"ה את השרים הממונה על האור מיוכו על המים וכו', וכשהיה משביע לשר היה משיבו און ממלה זו בידו, ע"כ. ומה מבוחר ענין פעולת השמות הקדושים שהיו רשעי ישראל משתמשים בהן לזרכן. וכעין דוגמתו מליו לעומת זאת צבוחות העומאה שניתן לשנות באמצעותן שליטה ברוחות העליונים, וכמ"ס הרמב"ן ז"ל בפי' שופטים שזהו ביאור מאמרם ז"ל בחולין (דף ז' ע"ב) למה נקרא שמן כשפין שמכחשין פמליא של מעלה.

ועפ"ז חף אנו נאמר, דמכיון שהמרגלים היו נשיאי ישראל מובחרים שבעם מיוחדים סגולה שבאותו דור דיעב, בנודעו שהיו בקיאות ביירופי השמות הקדושים ובפעולתן לשנות סדרי הנהגת העולם. ומה גם שמליו בדבריהם ז"ל בכמה דוכחי (עי' ח"ב פ' חומר פכ"ד ובשה"ש"ר רבה פ"א כ"ד) דבמעמד הר סיני נתגלה לכל ישראל סוד השם המפורש. ובמליתא פי' בשלה היתא דבשעת קריעת ים סוף נעשו ישראל ארבעה כיתות וכו' והכת הרביעית שבהן אמרו נאווה כנגדן, וביאר במרכבת המשנה שרלו להשתמש בשמות הקדושים כדי להתבאר על המאריים. וצוה נצו להניח הנהגה סבירת, דכשקמו המרגלים לחלוק על משה וראו למשך לזידם את כל העד וההוכיח אמתות ועצוניהם ולדקד דרכם השתמשו בפעולת השמות הקדושים להראות אותות ומופתים בשינוי הנהגת העולם בכה יירופי השמות הקדושים. דכל אות מאותיות לשון הקדש קרוי און, ובהעטרך כמה אותיות יחדיו נצוה חיבה שהוא בית, ודבר זה אינו אלא באותיות לשון הקדש דייקא ולא בלשונות העכו"ם שאין לאותיות מליו. ועפ"י זה פי' הרה"ק מוהר"מ מרימלוביץ זל"ה מאה"כ והסודותי לז האון מנשרם, היינו לשונות האומות שהם באזנים ולא נעשה מהם צתים, והאריך בענין זה קצ"ו זל"ה בייבט לז פי' בא עה"פ למען שיתו אותותי אלה בקרבן.

דבה נחזקונו כשם שפריה משונה כך עמם משונה, והוא מדברי הגמרא סוטה, והכי איתא התם (דף ל"ד ע"ג) ירשעו וכלל לא נעלו כלום אצ"ל משום דחשיבי אצ"ל שלא היו צחותה ענה, והוא פלאי היתך ממש ירשעו וכלל מיעול מפירות הארץ, אחרי שבו מזוים ועומדים מפי משרע"ה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, כיוד הרכיבו עוז צנפס לעצור על מזות משרע"ה. ואם בדי להנלל מעצתם הרע של מרגלים הים להם לקחת מפירות הארץ שלא על אותה כוונה שנעלו המרגלים, כשם שהלכו עמם יחד וכלבם לא נאמנו עמם ולא נשתתפו בעצתם הרעה, כמו כן היו יכולים לעשות צלקות הפירות.

ג) ובמד"ר מצואר איפכא דכתי איתא במד"ר (פס"י י') שהמרגלים לא ראו לטול מפירות א"י חילולא כלב שגף את הזיון וכן נפיתם ואמר להם אם אין אחם נועלים את אחם הורגים אותו ואי הורג אחכם לא היו נועלים. מצואר מה הכיפוך מדברי הגמרא סוטה ה"ג, דאדרבה המרגלים לא ראו לקחת כלום חילולא כלב שאיים עליהם בהריגה. (ועיין צנין אריאל מ"ש צה).

ד) ידוע מה שהקשו מפרשי התורה מה חטאו ומה פשעו המרגלים הרי נלעוו מפי משרע"ה לראות את הארץ ואת העם היושב עליה מה הוא החזק הוא הרפה ולא השידו אלא מה שראו בעיניהם, ומדוע נחכה חמת ה' עליהם ויאלץ הקוף להענישם בעונם מר כזה.

והנלע"ד לפרש הענין עפ"י מה שאמרנו לבאר מאה"כ צ"י תלך ולא אזהר ה' חלקך לשמוע אל צלעם ויהפוך ה' חלקך לך את הקללה לברכה, ולכאורה מכיון שלא אזהר ה' לשמוע אל צלעם א"כ קללתו בעילה מחליב ובחילו חויה, ואם אין כאל קללה איך תהפך הקללה לברכה, ויתבאר עפ"י מה שבי רש"י ז"ל צ"י חולדות (והוא מדברי המד"ר פי חולדות פס"י ה') דצברתה יחזק ליעקב כתיב חזריך חזריך חזריך חזריך חזריך, ובצלעם הוא אומר מצדך חזריך וחזריך חזריך, הליקוים תחלתן יסורים וסופן שלום ואוריים ונעשירים קודם למצריכהם לפיכך יחזק

היה במופתים אלו חטאת גדול, שעי' שנעשו לו כל אלו הניסים ולא נקבעה ההלכה כמותו נחודע לכל דאין להשיג באתות ומופתים בזמן שם נגד ההלכה, וזהו חטאת גדול ללמד הלכה לדורות דחורב לא צמיס היא.

ומעתה מוצאים על כוון דברי הילקוט (ק' ח') אמר הקב"ה בדברים הם מכעיסין לפני וכי' מי גרם שימותו במדבר שאמרו דברים, שהרי כל חטאם היה מה שראו לשנות עבדי העולם ככה יירופי השמות הקדושים, ומלא דכל חטאם היה בדברים שצאו עליהם ככה השמות הקדושים במאורעים מאותיות לה"ק הקרויים אצנים, אצל לא צאו לבלל מעשה לזרוע אצנים כלפי מעלה או על משה ואהרן אלא שהכוונה על השמות הקדושים מאותיות לה"ק הקרויים אצנים. חוכן הדברים עליו לעשות הכנה והזמנה להיות מוכנים לקראת ציאת המשיח, וזמון עלמיו לך בקדושה וצטבר, ונתגבר על כל הנסיונות, שזכו הכנה והזמנה לקראת ציאתו, אז נדצרו יראי ה' וגו' ויכתב בספר זכרון לפניו, וזכה לתקן מעשיו לפני הקב"ה, ולעשות ראו ויח"ש, ולהתבונן ולשום לב כי כלו הימים והשנים צבאל ויק, ועד כמה רחוקים מן הקדושה, כעוורים בהושעים בצלילה. הצרכ"ע יאיר עיניו וישמח לבבות בני ישראל, וזכה לעשות נחת רוח לפניו ולקדש שם שמים, והבדור כל העולמים יזכו לקבל פני משיח זקנו צאפין כהרין צנחם וצמחה, ולא נצוב ולא נכלם מהצרכ"ע, וצמחה חכה להתרוממות קרן התורה וישראל ובתחלת כבוד שמים עליו צמחה צמיחו חמ.

*

וראיתם את הארץ וגו' והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וגו'. לל"ד למה הוצרכו חיזוק חזיר צלקות פרי הארץ יותר מבשאר עניני ריגול שנלעוו צהם לראות ענב הארץ ומכות יושביה.

ב) וישאורו צמח צנים וגו', פירש"י ז"ל בא כיוד שמונה נעלו אשכול אחד נעל תלכה ואחד רמון ירשעו וכלל לא נעלו כלום לפי שכל עמם להוציא

הקדים קללת אורדים לצרכת מצרכים ורשעים תחלתן שלח וסופן יסורין לפיכך בלעם הקדים צרכה לקללה, ע"כ. וציאור הדבר כתב היפית כי הכל הולך אחר החיתום, וסיום הדברים הוא עיקר הכל, שורה על שיפאר הדבר בך, ולפיכך יתח אע"כ האוכב סיים במצרכים שתעמוד הצרכה לעולם ואילו בלעם השואל סיים במקללים.

ובזה פירשנו מאה"כ (משלי י"ב) הפוך רשעים ואינם וצית לדיקים יעמוד, פירוש הרשעים הם היפוך מן הדיקים, ובכ"ל דרשעים תחלתן צרכה ואינו דבר המתקיים, לכן "ואינם", שסופם קללה ואחריתם עדי אורז, ועוד מעט ולוין רשע והצבונות על מקומו ואיננו, וצית לדיקים יעמוד, דמכיון שסופן צרכה ואחרית הדבר הוא העיקר, לכן לזקתם עומדת לעד.

אך הנה הקשה היפה תואר איד הקדים בלעם קללה לצרכה הרי הקצ"ה קדם להצריכו שוב אל בלעם ובה הדבר ופירש"י ז"ל שנתן, רכן צפיו, והוא בעצמו הודה בעל ברחו את אשר ישים אלקים צפי אותו אדבר, וכיון שלא דיבר אלא דברים שנלעמו מאת הקצ"ה היאך שם ה' צפיו בדברים האלה לצרך את ישראל ע"ד שמתצרכין הרשעים בקדימות צרכה לקללה. וזה דוחק לומר שהוא מדעתו היפך סדר הדברים להקדים המאוחר ולאחר המוקדם, שהרי מכיון שנגזר עליו כה תדבר עליו לדבר הדברים כחיתנת בלי שיו, דכשם שלא היה צרכו לדבר דברים אחרים, כך מסתברא שלא ירשבו המקום להחליף סדרן של דברים בצופן שיוורו על בוונה אחרת, דהלא דבר גדול הוא ההפרש בין צרכת הדיקים לצרכת הרשעים ובאילו אמר דברים אחרים. (יע"י צוה"ק שס).

ואורי אפ"ל ע"ד שחממו ז"ל במד"ר פ' חיי שרה (פ"ס ס' י"ג) ע"כ"פ וישלחו את רצקה ויאמרו אחותנו את הוי לאלפי רצבה רצ" ור"ל בש"ר חמא בר חנינא מפני מה לא נפקדה רצקה עד שהתפלל עליה יתח כדי שלא יהיו אומות העולם אומרים תפלתו עשתה פירות. ולפי זה ראוי להבין למח הכריח הקצ"ה את בלעם לצרך את ישראל, הלא במצרכותיו של אותו רשע יש לחוש פן יאמרו אומות

העולם שתפלתו עשתה פירות. אכן לפי המצואר במד"ר הני"ל שבלעם היפך הסדר להקדים צרכה לקללה כדרך שהרשעים מתצרכין, א"כ כשרואים מלכסם על ישראל ומעמדן שתחלתן יסורין וסופן שלח אין לך עדות גדולה מזו שלא נתקיימו צרכותיו של אותו רשע, אלא צרכו של יתח אע"כ שצריך את יעקב כדרך הדיקים שהקדים קללה לצרכה, וצרכות יתח אצטו גברו על צרכות בלעם הרשע, ונתצבר לכל כי לא עשתה צרכו פירות.

והשתא מיושב על גכון מה שהניחו הקצ"ה לצרך צהיפוך הסדר כדרך צרכות הרשעים, כי לא חפץ ה' שיבא אותו רשע מצרך את ישראל צרכה הראויה להתקיים בהם, כדי שלא יאמרו תפלתו עשתה פירות, לפיכך שם צפיו לצרכם כדרך צרכות הרשעים ויתגלה לכל כי לא חלה צרכו, והבן. עכ"פ מצואר מזה כי חף שלא הניח הקצ"ה את בלעם לקלל כחות נפשו, מ"מ הרשות נתנה לו מאת המלך להפוך סדר צרכותיו ולהקדים צרכת מצרכים לקללת המקללים.

ובזה מצואר כמין חומר הכחזר ולא אבד ה' אלקיך לשמוע אל בלעם, פירוש שלא רצה הקצ"ה לשמוע מפיו שום קללה ממה שהיה בלבו לקלל את ישראל, אלא שם רכן וכתב צפיו שלא יוכל לקלל כאשר עס לבנו, ולא זו בלבד אלא שהפליא הקצ"ה חסדו עמו והרבה להטיב ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לצרכה, כלומר שהיפך הקצ"ה סדר דבריו של בלעם, שהרי הוא שיהי הסדר בהקדימו צרכת מצרכים לקללת מקלליהם, והיפך הקצ"ה דבריו לעונת ישראל שחיה צרכהם בסוף, כצרכו של יתח אע"כ כדי שיתקיימו הצרכות לעד.

וע"ד זה נצא לציאור חמא המרגלים ומה שעברו על ציווי משרעיה, כי הנה משרעיה ציווה להם בראשונה וראיחם את הארץ וגו' ואת העם היושב עליה וגו' ומה הערים וגו', כל אלו הדברים יעלו עליהם פחד ואימה גדולה, כי יחדרו חרדה גדולה מתוקף העם ותחזק הערים, כי עז העם מאד והערים גדולות בצורות בשמים ומוי יתוייב לפני בני ענק, אמנם כחצ"ה הוסיף לזוהם כי אחרי שיתצבוננו בכל

אלה ויתגברו בהם הפחדים והבהלות ממראה עיניהם, „והתחזקתם“ ולקחתם מפרי הארץ, פירוש שיתחזקו ויתעודדו מפרי הארץ, כי כשיקחו מפירות הארץ ויתוודע להם שפע הצרכה המרובה המצוי בארץ האלה וכן פריה מתוך לחץ והיא ארץ זבת חלב ודבש יתחזקו להם ויתגברו על הפחד אשר קדם להם בראותם את יושבי הארץ.

אך המרגלים לא כן עשו, דלף שבאו ואמרו מה שנלענו עיי משרע"ה ולא הוסיפו דבר, אבל רעה גדולה עשו במה שהפכו הסדר, כי בחזירתם כתוב ויראו את פרי הארץ ויספרו לו ויאמרו בלמו וגו' וגם זאת חלב ודבש וזה פריה, פתחו תחלה בשבח, ואחרי כן סיפרו על הבהלות והפחדים, באמנם אפס כי עו העם וגו' והערים בצורות גדולות מאד, וגו'. ובמה ששנו והפכו הסדר להתחיל בצער ולסוים צער הוליו"ה את דבת הארץ רעה, דכסוים הוא השיקו, והוא מורה שיאשר הדבר כך, ויגמט החילוק שבין ברכתו של יתחק לברכת בלעם. ומכיוון שסיימו המרגלים צער הכניסה פחדים ובהלות בצלות בני ישראל, ושוב לא היה להם צמח להתחזק, שכבר הקדימו לספר בשבח פירות הארץ. והשתחא חטאם של המרגלים היו מה שלא קיימו מצוה משרע"ה כסדרן, שהוא אמר אליהם הדברים בדקדוק גדול, כדי שסיימו בצער ויהיה להם צדק חיזוק להתגבר על הפחד, ומכיוון שהקב"ה מנחילם ארץ טובה כזו צודדי יסלח עוון מקדש להכניע שונאיהם חוץ לדרך העצב.

ובזה נראה ליישב איך עברו יהושע וכלב על מצות משרע"ה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, והם לא נעלו כלום (קושיא ב'), אמנם לפי שראו יהושע וכלב כי המרגלים נעלו הפירות בשל רעה במחשבה תחילה להקדים ולהראות הפירות ואח"כ לספר בצורת יושבי הארץ הכנענים ותחזק הערים, ולכן לבטל צדק את הסדר שצויה להם משה בהליכתם, ובה לא היה עוד לראות כל הענין מאחז שמשע מה שנעשה על אופן שלא צויה משרע"ה מעולם, דכבדו דא לא צויה משה רבינו להראות לעם שבה פירות ארץ ישראל, עד אשר יתקון מה שנתקלקל בסדר דצריהם של המרגלים, לפיכך משבו יהושע וכלב וידיהם ולא נעלו כלום.

עוד יאמר ליישב איך נמנעו יהושע וכלב מליטול מפירות הארץ, כדי חזקת עליהם פקודתו של משרע"ה ולקחתם מפרי הארץ. גם לאחר סתירת מאמרי חז"ל בגיל צעיר אס נעלו יהושע וכלב מפירות הארץ. ויתבאר גם התרגום יונתן עיי"ה ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע, וכדי חמי משה עצומותיהם קרא משה ליהושע בן נון יהושע.

ואפ"ל דהנה האלשיך כתב לפרש מאח"כ (משלי ח') צני אס יפתוך חטאים אל חלצב ואל חלך בדרך אחס מנע רגלך מנתיצחם, בדוודאי אין הכוונה שהולך הכחוש להזכיר את יראו ה' שלא ללכת בדרך אחס ללסעם את הצריות, אלא דאס כוונה לדבר מצוה לשמור את הכקי שלא יפול ברשעם הולך הכחוש להזכיר שלא ללכת בדרך אחס. והכח"ס שיק זה"כ בתפוצותיו הביא כמ"פ דברי האלשיך הקדוש הללו, לענין שהזכיר את היראים להפריד מכת הפושעים, שלא עוב הדבר להיות אחס יחד אפילו **לדבר מצוה**, שהוא סכנה שלא להמשך אחר

הדור מאזכרם אע"פ שהצטוו הקצ"ב להראותו את הארץ, ואעפ"כ עיבד עליו מלהראותה אליו עד אחרי הפרד לוט מעליו, וז"ל לא נאמר ליווי משע"פ להראותם מפרי הארץ אלא בזמן שהיו המרגלים זדוקים ולא אחרי שנתקלקלו.

ובזה אפ"ל דאין כאן סתירה בדברי המדרש ששלק כלל את הזין וכן לקראתם עם מה דאיתא בשי"ם דין שלא נעלו יחשע וכלל כלום, דהנה כבר מדע מה ש"י הרמב"ם ז"ל בספ"ז מהלכות גירושין (הלכה כ') בני שהדין יותן שזופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש בית דין של ישראל מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט וכו' גט כשר. ולכאורה אמאי אמרינן שהגט כשר, הו' חנו' הוא לגרש ובכל דוכתא קי"ל אונסא כמאן דלא עבד, וצ"ח הרמב"ם ז"ל שם וז"ל: שאין אומרים אונס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה וכו', אבל מי שתקפו יצרו הרע לנצל מצוה או לעשות עבירה וכו' עד ששם דבר שחייב לעשות וכו' אין זה אונס ממנו, אלא הוא אונס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישאל וכו' ויצאו הוא שתקפו, וכיון שהוכח עד שהשש יצאו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו, עכ"ד ז"ל. ויחף אנו נאמר דכיון שראה כלל שאינם רוצים לקיים מצוה שנתחייבו בה חשב לכופם לדבר מצוה, דע"י שאינם עליהם ויכופו אותם לקחת מפירות הארץ חביה המצוה נעשית כראוי, דכיון שהשש יגרס מחמת אימת המלך כבר קיימו המצוה בכל לבם. אמנם כשראה דגם את אחד שקיימו המצוה היה לבס לנצל רעה ולא הועיל להם עשיית המצוה לקרב לבם אל הקדושה, ולא עוד אלא דבמעשה המצוה עצמו של לקחת הפירות וסיפור שחזא דא"י החליטו להשתמש בהיפוך להוציא בצלמנותו דבת הארץ רעה, וכשראו יחשע וכלל שאין בהם תקוה הניחו ומשכו את ידם ממנו וז' שעשו הימנה ענה רעה.

ולבאר התרגום וינתן וכדי חמי משע ענותנותיה וכו' נקדים עוד דברי הגמרא גיטין (דף ר"ו ע"ב) אר"י ענותנותו של ר' זכריה בן אבקיול התרבה את ציתונו ושרפה את הכולנו, ובמנואר

עלמם, יעיי"ש בדבריו. וכבר הבאנו כמ"פ מ"ש בגליון מהרש"א על יו"ד סי' רמ"ז מתשובות אורל ועקב למהר"י שפערטש סי' ע' דמנהג טוב שנתקן ע"י אדם רשע אין לנהוג בו (ע"י בם) ויחל משע מאחר שלש שבועות סי' קי"ב).

ולפי"ן אין מן החימה על יחשע וכלל שמשכו ידיהם מלקיים דברי משע"פ לקחת מפירות הארץ, דמכיון שראו שהמרגלים עשו מנו' זו צטנ' רעה להבטיח את ישראל ותייראו לנפשו להשתתף במנו' זו שהוא מעשה הרשעים, דעלולים הם לאמשיכו אצחרייהו ולהכשל בצטנ' הרעה, לפיכך משכו את ידיהם וגמגמו ולא נעלו כלום. ומה שאמר להם משע רע"ה צטרם הליכתם ולקחתם מפרי הארץ אז עדיין היו בגדר זדוקים, וכאשר העיד הכתוב עליהם כולם חגשים, ופירש"י ז"ל באותה שעה כשרים היו, ואז היו ראויים להשתתף עמם לדבר מצוה, משא"כ אחרי שנשחטו לגריעותא ונתקלקלו. ואם בשאר ענינים כך הו' רעהו שלא להשתתף עם הרשעים אפילו לדבר מצוה עכ"כ צענין קדושה הארץ שהוא ענין חמור מאד, ובמאה"כ ב' לך יח' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא ענין וגו' ופירש"י כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו, וכתב האו"ח ה' ב' צ"פ לך לך וגו' אל הארץ אשר ארץ דתנאי התנה עמו הקצ"ב שלא יראהו את הארץ עד שיפרד לגמרי מציית אציו, וזה חמלא בי כשנמא סיבה קטנה שרצו הרועים חיבק וימיר אמר לו הפרד נא מעלי וכו', שהיה חושש מחשבות להפרידו בדבר ה', לא חיבק צוואלו סיבה דחפו בשתי ידיהם. וצ"ח ר"י לדבריו ממה שאמר הכתוב להן בצרפה וכו' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, זה יוכיח כי יושב ומנפח היה ה' מחי ופרד לוט להראותו את הארץ שאמר לו צחלת דצרו אשר ארץ ולא הראהו עד שנפרד ממנו לוט וכו', עכ"ה.

ובמ"ז בן י"ל דאף דמשע"פ לווה עליהם לקחת מפרי הארץ להראות לישראל שבת הארץ, אבל מאחר שנתקלקלו חשבו יחשע וכלל דאולי אין להראותם עוד כלל שבת של ארץ ישראל כל זמן שלא יפרדו אלו הרשעים מהם, כי לא עוצים המה ישראל שצאיתו

העמו, וחפלת לדיק כיוצא בו עשה פירות ולא נטלו יהושע וכלו כלום וניטלו מעמם.

*

ובזה הארץ וגו' ה"ש נ"ב ע"ן א"ס א"ן וכתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וגו', פירש"י ז"ל ה"ש נ"ב ע"ן, א"ס י"ש נ"ב"ס א"ס כשר שיגין עליהם נצטוו. ונרדף להבין דלפי דרשתם ז"ל דלומרו ה"ש נ"ב ע"ן א"ס א"ן קא"י על א"ס כשר מה קישור ושייכות יש להם עם המשך הכחוב ולקחתם מפרי הארץ.

גם לל"ד מה טעם אמר להם והתחזקתם בלקיחתם הפירות יותר מכל שאר העניים שניווה אותם בהם.

ואת"ל דהנה מה שניזכר עליהם לראות ה"ש נ"ב ע"ן, וכפירש"י ז"ל לראות א"ס י"ש נ"ב"ס א"ס כשר שיגין עליהם זהו דבר קשה יותר מכל מה שאמר להם עד עתה, ומצינו שאף משרע"ה אמר הכו להם וגו' וידועים לשבטים, ופירש"י שא"ס נ"ב ע"ן א"ס כשר שיגין עליהם יודע מי הוא וכו' וא"ס הכו הוא א"ס א"ס מכירין בו שא"ס גדלתם אותו לכך נאמר וידועים לשבטים, ע"כ. וא"ס משרע"ה א"ן הכניסו, אמר כך מה יאמרו הבאים לארץ נכריה בין הכנענים, איך יוכלו לדעת דבר לאשורו מי הוא א"ס כשר נאמח אשר יוכל להבין במעשיו עליהם כע"ן, ומה מאד נרדף להם התחזקות והתאמתות יחירה להבין מעללי א"ס ולרדת לעומקן של דברים.

בגמ' ש"ס ש"ר זכריה לא רצה לקבל קרבן בעל מוס מיד שלוחו של מלך רומי ולהקריבו, יע"ש. והקשו המפרשים מדוע חלה ר"י זה בענותותו, דאין זה שייך לענין עונם אלא הוא ענין של תסידות והכירות דכו"י זכיר ר' זכריה ע"י. אך מודע דפעמים יכולים הכמי הדור להחיר איסור תורה לאורך הדור כהא דאיתא במדרש אסתר רבתי כשאמר אסתר למרדכי לך כהיום את כל הכיכודים וגו' ונאמו עלי ענה מרדכי ואמר לאסתר איני יכול לבטל מגילת תענית וכו', וא"ת אמרת גזור תענית ב"ד בנ"י וצט"ז שקרב עומר התעופה, שלח ואמר ליה אסתר הוא זקן של ישראל א"ס א"ן ישראל וכו' למה תורה מיד ויעבור מרדכי שהעביר יו"ט של פסח בתענית. ופירש בסה"ק צני ישכר העטם ששלח לו אסתר הוא זקין של ישראל, משום דלעשות עבירה לשמה א"ן יכול רק מי שהוא בטוח בעצמו שיעשה אותה בלתי לה' לבדו צלי שום פניה, דכשלאמח מזה א"ף א"ס לא יעשה לשמה נמי עוצה היא, משא"כ עבירה א"ס יתבונן בה ב"ד מה להנחתו עבירה היא ב"ד, ואינה מותרת אלא אם עושה אותה לשמה ממש בלי שום הנאה עצמו, וכמ"ש בסה"ק תולדות יעקב יוסף פ' חלא, לפיכך שלח לו אסתר אסתר הוא זקין של ישראל גדול הדור וראוי אסתר לעשות עבירה לשמה, וכמו כן היה נצטוו של ר' זכריה בן אפקולס לעשות עבירה לשמה לאורך ה"לל ישראל, ולהחיר הקרבת בעל מוס ע"ג כמחצית שהוא היה גדול הדור, אך מרוב ענותותו לא החזיק את עצמו שהוא ראוי להחיר לעשות איסור לאורך שנה, ודין גרמא שחצבה עירנו (ועי' בכתב סופר בחידושי למס' גיטין ע"ס).

והשתא יוצן הח"י שפיר, דהנה גם כאן היו יהושע וכלו נאלצים לעבור על מצות משרע"ה שניזכר להם ולקחתם מפרי הארץ, אחרי שהמרגלים עשו ממנוה זו ענה רעה והיו עליהם ח"י להכשל בעצמם, וכשראה משה גדול ענותותו של יהושע נתיירא פן לא יוכל לעמוד על דעתו לעבור על מצות משרע"ה, דמגדול ענותותו ישער בדעתו שאין הוא ראוי לעבור על מצות משרע"ה לאורך שנה, ולפיכך וכו' חמי משה רע"ה ענותותו דיהושע התפלל עליו וי"ה יושיעך מעתה מרגלים שלא חלדו בעצמם מחמת מדת

א"כ הנה סימן מסור לנו שעפ"י רוב ניכרת מאתו ונצינו של א"ס בתכליתו צניו וצני ביתו ותלמידיו ושאר צאי כוחו, שא"ס לבו לשמים הוא כאל"ף עושה פירות לגדל צניו ותלמידיו בדרכי ה', וא"ס א"ן חוטו כצרו אלא מצחצח הוא מראה סימני טוהר ונקרבו ימים ארצו ועומתו צבוליו, אזי פירותיו מגלים כל לבו. ועי"ד שפירש בסה"ק מה דתן נצטוו (פ"ה מ"כ) מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע וכו', דלא אמרו מה בין אברהם אבינו לבלעם הרשע, ולא מלא הכפרה אלא בין

תלמידיו, כי בלעם בעלמו העמין מעשיו המכוערים ודרכיו העממאים והתכסס במלבוש הכביעות, והראה ח"ע בחון כאליו הוא הולך בדרכיו של אלע"ה, ולא היה ניכר ההבדל כ"כ, אבל ע"י תלמידיו של בלעם הרשע נתגלה ויאל לחון הארס אשר היה עומן בקרבו. והתח"ס זל"ה כחז לענין אותם המערבים חכמת התורה עם חכמות חילוניות שהיה כעצב פירות המורכבים, דאף שהם בעלם עובי תואר מאד אבל אין בהם כח הזריעה להוליד פירות אחרים, וכמו כן אדם המורכב עוב זרע ע"י שהוא מערב התורה והחלמה עם שקר וחכמות חילוניות אף אם מנחון לעיני העם שאינם מצויים בפנימיות יש צוה יופי ותאורה הוא לעינים, אבל הרכבה כזו אינה מעמדת פירות, ודורות שלאחריו מתגלה קלונו.

ועפ"י יובן מה שז"ל להם משרע"ה לראות היה צה עץ אם אין, וכפירש"י ז"ל אם יש צנייהם אדם כשר שיגין עליהם צדקות, ולמנן לא יתחמך לצבם איבהם ויכלו לדעת הדבר הקשה הזה להכיר אופיו ומאוחו של אדם אם כשר הוא וראוי להגין עליהם צדקות, הלא האדם יראה לעינים, וא"כ יתגלו מנפשו לצב, לפיכך סימן מוכר להם משרע"ה צאומרו והתחמקתם ולקחתם מפרי הארץ, פירוש כי צוודאי נלך להם חיווך רב להבצין הדברים לאמיתן, אף תוכלו לעמוד על צירוף של דברים ע"י שתקחו מפרי הארץ, שתבוננו ותרואו מה הם פירותיו, כלומר בניו ותלמידיו של אותו אדם כשר, ובתמנעות כן תוכלו לדעת מה עיניו של רבם וזמולדם, והבין.

*

וכי חשגו ולא חששו את כל המנוות האלה אשר דבר ה' אל משה וגו' והיה אם מעיני העדה נעשה להגנה ועשו כל העדה וגו'. בספרי (הובא ברש"י) דרשו דרך קרא מיירי בעבודה זרה, מדכתיב את כל המנוות זו ע"י שהיה מנוה אחת השקולה ככל המנוות וילפו מדכתיב את כל אשר נזה ה' שכל המנוה בע"ז ככופר בכל התורה וכל מה שנתצלו בניכאוס וכו'. והנה פרשה זו כולה מיירי בעשו הקהל ועשו על פי הוראת בית דין, כדיליף בגמרא

(הוריות ה' ע"ג) מדכתיב והיה אם מעיני העדה נעשה להגנה דקאי על סנהדרין שהם עיני העדה. ונר"ך להבין למה האריך הכתוב כל כך שהתחיל וכו' חשגו וגו' דלכאורה משמעותה דקרא על חטא הציבור, ולא הזכיר כלל שנעשה בהוראת בית דין, ורק אחרי שהאריך וכתב צ' פסוקים בפרשה חזר ופירש והיה אם מעיני העדה נעשה להגנה, לגלות על המקראות הקודמין דמיירי שנעשה על פי הוראת הסנהדרין בעשות, וקשה שהיה ראוי שיתחיל אם מעיני העדה נעשה להגנה, שאז היה מובן דמיירי בעשו ציבור עש"י הוראת בית דין שוגגין, ותו לא היה לר"ך להאריך כל כך במאמר וכי חשגו שהוא מקרא סתום, ולא נתפרש עד שאמר והיה אם מעיני העדה.

ב) ועוד יל"ד בלשון הפסוק דבאמנע ענין כחז והיה אם מעיני וגו', ומאומרו והיה משמע כי הפסיק ופתח בענין אחר, ולפי מה שדרשו חז"ל דכל הפרשה קאי בעשו צבור בהוראת בית דין הוא ענין אחד עם הקודם, ושבו לא יפול באמנע ענין אחר שאמר וכי חשגו וגו' לכתוב, "והיה" שהוא מורה על ענין חדש, ויותר היה ראוי שיאמר והיה בהתחלת הפרשה.

ג) ובר מן דין תיבת והיה הוא כמיותר לגמרי ולא נודע מה משמיעו צוה.

ד) גם לפי מה שדרשו ז"ל ב"מ (מד"ר שמיני פ"א ז') אין וכו' אלא לשון שמחה ראוי להבין וכי לשמחה מה זו עושה, שעשו הסנהדרין וכוורו לעבוד ע"ז ועשו כל ישראל שוגגין על פיהם.

ה) הרמב"ן ז"ל טרח לבאר טעם סמיכות פרשה זו דמיירי בשגגת עבודת כוכבים לענין המרגלים, וכבר חז"ל ויכנסה כאן בעבור שמרו דבר השם ואמרו נתנה ראש ונשבעה מלרימה להיות שם במצרים כאשר היו בראשונה בלא תורה ובלא מלואות, והנה צאה זאת הפרשה להודיעם כי אפילו בעבודת כוכבים יכפר על השוגגים אבל העושים ביד רמה יכריח אותם, עכ"ל, וז"ע להבין טעם זה.

והנראה בהקדם להתבונן בדבר, דלכאורה יפלא מאד מאד יתכן שעשו סנהדרין ויתירו לעבוד

על ידם ועממם בדבר המשפט, זה טעם ועמדו שני האנשים וגו' לפני ה', כי לפני ה' הם עומדים בצואם לפני הכהנים והשופטים והוא יתחם בדרך אמת, ע"כ. הרי מזה דחוק גדולה היא בסנהדרין שופטי ישראל כי ה' עמם ולא יטעו, וא"כ כיצד יתכן שיטעו בדבר חמור כ"כ להכשיל את כל ישראל בע"ז שהיא כפירה בתורה ובדברי הנביאים, וע"כ לומר שהוא כעין מה שכתב האור החיים הקדוש לבאר ענין חטא המרגלים שהיו נשיאי ה' הנבחרים על פי ה' והיו לדיקים גמורים, וע"כ טעו ונכשלו כי השפיע עליהם טוון הדור לטעות טעות חמור כ"כ. וכן מוכח מדברי רש"י ז"ל בפרשה (והם דברי המד"י) לפי שצאו ישראל ואמרו נשלח אנשים לפנינו וכו' ומשם נמלך בשכינה אמר אני אחרתי להם שהיו טובים שנאמר אעלה אתכם מעמי מזרים וגו' חייבם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשבו, ע"כ. הרי מזה טעון הדור גרם שהיה הקצ"ה את המרגלים לטעות כ"כ. וככה הוא גם בסנהדרין שאם אירע להם כזאת שהורו להחזיר ע"ז, בוודאי טוון הדור גרם שכבר חטאו ונכשלו בכאלה, וגלגל כן הסיר הקצ"ה השגחתו מעל שופטי ישראל ולא שמר אותם מלטעות טעות חמורה כ"כ.

ובזה מיושג היעצ מה שמחשבה הרמז"ן ז"ל בסמיכות הפרשיות למה נסמכה פרשה זו לענין המרגלים (עי' קוש"א ה'), כי זאת הכחז בהורות שלא תחמה כיצד יפול טעות חמור כזה בסנהדרין שהם גדולי ישראל המושגחים מאת הקצ"ה, ואיך יתן ה' להטעות טעות חמורה כ"כ ונכשלו בסיבתן כל שבטי ישראל לעצור ע"ז, לפיכך הסמיך הכחז פ' זו לענין המרגלים, שממש תשכיל מולא דבר שגורם המכשול נוצע משוון הדור, שחטא הדור גורם לכך שיסיר הקצ"ה השגחתו מעל נשיאי ישראל הדיקים והם עלולים להכשל בחטא, שהרי כן היו במרגלים שהיו כולם לדיקים ראשי אלפי ישראל ואעפ"י כן נכשלו בהוצאת דבה על הארץ עצור שוונות ישראל כמו שנתבאר, וה"כ כן הוא בסנהדרין שהם ע"כ להכשל ולטעות ולהטעות אחרים את

ע"ז ויעשו כל עדת ישראל על פיהם, הלא מבואר בהוריות (דף ד' ע"ב) דכל פרשה זו מייירי רק בסנהדרין הראויים לזון דווי נפשות, ויהיה גם מופלא שצבית דין עממם, ויולף לה בגמרא בגז"ש נאמר כאן עדה ונאמר בדיני נפשות עדה, והתם מנא לן דבעינן ראויין להוראה מואמר קרא והתייצבו שם עמך בדומין לך, ופירש"י ז"ל, גמר ממשה דמשה חוקי סנהדרין דהו כולן ראויין להוראה דכתיב והתייצבו שם עמך בדומין לך. והואיל ומלניו דעדה האמורה כאן כולן ראויין להוראה שמעינן מינה דהיינו סנהדרין גדולה, דתניא בתורת כהנים עדה המיוחדת לכל ישראל ואחו זו סנהדרי גדולה, ע"כ רש"י ז"ל. והנה כבר מנו חכמים גודל הפלגת החכמה והקדושה שהיה בסנהדרין, ושלין מושיצין בסנהדרין מי שאין בו כל המעלות הנפלאות האלו כמבואר במסכת סנהדרין דף י"ז וברמב"ם הלכות סנהדרין. ופוק חזי מה שכתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ב מהלכות סנהדרין ה"ז) דאף צבית דין של ג' שאין מדקדקין בהם בכל הדברים המוכרחים בסנהדרי גדולה מ"מ לריך שיכיו בכל אחד מהם שצעה דברים חכמה ועונה ויראה ואהבה אמת וגבורים צמאות ומדקדקין על עצמם וכושצין את ירם עד שלא יהיה להם שום גנאי וכו', ובית דין הגדול היו שולחין בכל ארץ ישראל ובדקין כל מי שימצאוהו חכם וירא חטא לעשותו דיין צעיר. מכל זה חזיק עד כמה היו סנהדרין גדולה של שבטים ואחד מופלגים מאד בצוים חכמים וקדושים, וא"כ פליאה עומה היא היות אפשר שיטעו כולם בדבר חמור כ"כ להחזיר עבודה זרה, וכל ישראל יעשו מעשה לעצור ע"ז על פיהם, והמכשלה הזאת תחת ידם, אמתמה.

ויתבאר הענין והנה הרמז"ן ז"ל כתב בפרשה שופטים עה"פ ועשיהם לו כאשר זמם וגו' ודרשו ז"ל ולא כאשר עשה מכאן אמרו רבנו חזקוני נהרגין, וזה לכאורה נגד השכל, וצ"ח שם דאם נעשה מעשה שנהרג נחשבו שהיה אמת וכו', שלא יתן ה' השופטים הדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי, כי המשפט לאלקים הוא ובקצר אלקים יספוט, והנה כל זה מעלה גדולה בשופטי ישראל וההצטעה שהקצ"ה מסכים

הגונים נסמכים עיניהם בסביבת עיון הדור (ועיון מה שכתבנו צדק לעיל פרשת ויקרא עמוד ק"ג בארוכה).

וגדולה מזו כתב במד"ר על המד"ר פי תולדות (פי' ס' יואל) דמיתו עוצר גבי ר"י ור"י דאיתאכלו תלמידי צעילייהו ואמרו על זה אם קדמאי כמלאכין וכו' אנו כחמורין ואף לא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר. והביאו התוספות הך עוצר במסכת חולין דף ה' ע"א (ד"ה לדיקים) בזה דאיתא בגמרא בהם שאין הקב"ה מביא תקלה לדיקים דקאי על מדי דאכילה, ועיי"ש מה שכתבו לחלק בזה. ובמה"ק כתב ליישב התמיהה כיצד יתכן שנכשלו האמוראים הקדושים באכילת איסור דה מיושב בזה שאמרו אם הראשונים כמלאכים וכו', דבהכי מחרץ על נכון כי מה שאין הקב"ה מזמין תקלה אפילו לבהמתן של לדיקים זה לא היה אלא בדורות הראשונים, אבל עכשיו כבר נתמעטו הדורות ולית אן כחמריה דר"פ בן יאיר, ואעפ"י שבודאי נמלאו גם בדורות האחרונים בני אדם גדולים מאד במעלה מ"מ באשר אין דורם זכאי גם הם יורדין ממדריגתן כהא דאמרין בפ"ג דתענית מה יעשו גדולי הדור שאין דורן דימה יפה, עכ"ל הבה"ק, ועיי"ש. והנה אם אמר הוא זאת על דורם של האמוראים חכמי הש"ס מה נעני אן אצחריה. ואף שבודאי היו גם בדורות האחרונים לדיקים גדולים שהיה הקב"ה שומר מכל מכשול אבל פעמים שעוון הדור גורם, וביותר בזה שנוגע להנהגת הדור שדרכיהם ומעשיהם של בני הדור משפיע הרבה על המהיגים, כמו שהבאנו לעיל מדרכיהם ז"ל שסימיו עיני המהיגים הוא עונש לדורם.

אך מ"מ יפלא מאד שגם בדורם של חכמי הש"ס חזקו מכשול בזה לפני האמוראים הקדושים, ובפרט במדי דאכילה שהוא גנאי גדול להם. כמבואר בתוספות ה"ל ובכ"מ. (ועי' בשיטת משה פי' משפטים שהאריך בזה), ונראה לפענ"ד שענין העשות והמכשול שאירע לאמוראים הקדושים הוא ע"ד שאמרו במסכת ע"ז (דף ד' ע"ב) דאריי משום רשב"י לא דוד ראויו לאותו חסידא דאריי ישראל ראויו לאותו מעשה אלא למה

כל העדר צעון ע"ז, באשר עוונות הדור גורמים להעלים מהם האמת ולהטעותם טעות חמור כ"כ.

אח"כ ראיתי בספר פנים יפות פי' ויקרא עה"פ אשר נשוא יחטא לאשמת העם, שכתב חז"ל, שסביבת חטא השוגג לכהן המשחית מפני אשמת העם שגורם העלמתו. וכן צפר העלם דבר, אך גבי נשוא יפלא יותר שיחטא בשגגה ולא ישמרהו ה' כיון שנישאו ה' על כל ישראל, עכ"ל. ויתירה מזו כתב הוא ז"ל לעיל מנייה עה"פ אם הכהן המשחית יחטא לאשמת העם, שכתב בחור הדברים: כיון דאמרו חז"ל (ב"ק י"ב ע"א) כד רצו רעוה על ענא עבד לנגדא סמוחא, אי"כ לרף להזכיר על העם וכו' כשיאר אפי' על העם ממילא יענש הוא בסמויות עינוי וחוץ דרך הילוך הישר, כמאה"כ במשפטים הוסיבני וגו', וממילא יתאלצהו מכשולים רבים, ע"כ. הרי לבדיא בדברי הפנים יפות שסמויות העינים של המהיגים שלא לראות ולהכיר האמת בזה באשמת העם, שהוא עונש לשם על עוונותיהם שיסמאלו עיני המהיגים ולא יוכלו להכיר האמת.

אכן רש"י ז"ל פירש בצבא קמא שם על אומרם עבד לנגדא סמוחא, חז"ל, לעז המושכת מנקר עיניה ונכשלה ונפלה בצורות והעדר אחריה, כך כשהמקום נפרע משונאי ישראל, "ממנה" להם פרנסים שאינם מהוגנים, ועוד שגם הפרנסים הכשרים אינטיהו, דמחמת עוון הדור מחמנים הרבה פרנסים שאינם מהוגנים, ועוד שגם הפרנסים הכשרים והמהוגנים צאים ליד סמויות עינים. ובאמת לשון הש"ס, "עבד" לנגדא סמוחא משמע בדברי הפנים יפות דאף אם נצלם הגון הוא ואינו מתכוון להרע מ"מ הוא נענש בסמויות עינים, וכן מוכח בחתלה דברי רש"י ז"ל שכתב לעז המושכת מנקר עיניה וכו', משמע ג"כ כענין זה דאף אם הפרנס הגון ועיניו למוכח ביטעו מ"מ נענש לנקר עיניו ולא יראה האמת. וז"ל דמה שמסיים רש"י ז"ל, "ממנה" להם פרנסים שאינם מהוגנים דמשמע שמתחלה התמנותן אינם מהוגנים היינו דחרייהו אינטיהו, שמתמנים ברבה שאין מהוגנים, וזר מן דין אף אלו שהיו

כל העולם אחרינו מחמת גדלו והפלגת חכמתו לשמוע אליו אף במה שהוא היפוך האמת, על כן הפליגו חז"ל בדבר ואמרו שאף אם יבוא אליהו ויאמר דבר שהוא היפוך האמת אין שומעין לו, והו ליכא למטעי להמשך אחרי גדול דדבר שהוא היפוך האמת, דמי לנו גדול מאליהו, ואפי"ה הזכירו חז"ל שלא נשמע לו אם יבא ויאמר דבר שהוא היפוך האמת. והשתא אילו היה אומר שאף אליהו לא יאמר שאין חוללין בסנדל לא היה במשמע ענין זה, ועדיין היה מקום לעשות בזה גדול לשמוע אליו אף אם הוא אומר היפוך האמת, שהרי לא אמרו באליהו אלא שלא יאמר, אבל לא בני שהוא אומר, ולכן אמרו דברים ברורים ומפורשים שאף לאליהו אין שומעין בזה"ל, ולא תשו אפי' לכדורו של אליהו לומר עליו זאת, כדי להזיל מדי עשות שגלול ליפול בדורות האחרונים העלולים מאד לעשויות גדולות וגוראות בעון דבור רח"ל.

ובי"ב אמרתי גם בעובדא דתנורו של עכנאי (בי"ב י"ט ע"ג) דלפליגו ביה ר"א הגדול וחכמים וברוכי ר' אליעזר ע"י מופתים ופלאים שהאמת אתו, שנעקר החרוז ד' מאות אמה, וחזרה אמת המים לאחוריה, והעו כותלי בהמ"ד לנפול, וגם יתבה בה קול מן השמים שהלכה כמותו, ואעפ"כ לא השגיחו חכמים בכל זה, דחורר לא בשמים היא, והכרישו הלכה היפוך שיטת ר' אליעזר. ולכאורח חמור דהלא כלל הוא דלא עזר קצ"ה ניסא למגנא, וכוודאי כלפי שמיא הוה גליא שלא ישיגו חכמי ישראל בכל אלו הנסים ואף לא צבת קול, דכלל זה מסור בידם חורר לא בשמים היא, ועליהם לפסוק בהלכה כהכרעת רוב החכמים, ופשיטא שכל אלו הנסים שעשה ר"א הגדול היו מסתרא דקדושה מדרך האמת הבא מאת הקב"ה, ואי"כ תמיכה הך מילתא טובא למא ערמו בשמים להראות אותות ומופתים ונראים כ"כ, גם לשלוח בה קול, מאחר שהיה נודע שם דלא יועילו כל אלה להניח את חכמי ישראל מדעתם, ומה צורך היה בכל זאת הרי לא עזר קצ"ה ניסא למגנא, ואחא חושלת נלמח מכל אלו הנסים.

עשו לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כך אל יחיד ואם חטאו לצור אומרים להו לכו אל ליצור (פירש"י לומר לך, גזירת מלך היא ליתן פתחון פה לשנים). והנה המאורעות שבדורות הקודמים היו להורות דרך לדורות שלאחריהם לדעת מה יעשה ישראל, ולפיכך דימי חכמי הש"ס שהתחילו הדורות להתמעט, על כן היה צורך להראות מן השמים דמחמת התמעטות הדורות פעמים יתרמי גם בגדולים מאד שנקלים מחמת השפעת הדור, דמי לנו גדול מחכמי הש"ס ואעפ"כ בא מכשול לידם מחמת המגב השפל של דורם כמ"ש בנח"ק. נמצא כי האלקים אינה לידם מכשול זה לא מחמת שהיו רחויים לכך אלא להורות דרך לדורות הבאים, שידעו ויבינו אשר יתכן מליאות כזו בגדולים ועודים שיהיו נקלים בסיוע שפלות הדור. ומזה נדע בק"ו צ"ב של ק"י על הדור האחרון השפל והאפל, שיתכן שיפיעו מעשי הדור גם על גדולי הדור כמכשולות גדולות וגוראות ר"ל. ואנו אין לנו אלא מה שאמרו הכדקים בדורות הראשונים, כשעדיין לא היתה הירידה גדולה ולא היה המגב בדיועא התחתונה כאשר הוא דימינו.

ואמרתי ע"ד זה במה דליחא בגמרא יבמות (דף ק"ב ע"א) אפילו אם יבא אליהו ויאמר אין חוללין בסנדל אין שומעין לו, וכעין זה מלינו כמ"פ בש"ס, ולכאורח אין הלשון מוצן שאמרו על אליהו ז"ל"ט שאין שומעין לו ודבר זה לא יתכן במליאות כלל, שהרי מכיון שאין שומעין לו לאליהו צ"כ משום שדבר זה הוא היפוך מן האמת וההלכה, ואי"כ פשיטא שאליהו לא יאמר דבר שהוא היפוך האמת וההלכה, ואי אפשר שיבא לידו כך שיוצרך לומר עליו שאין שומעין, שכוודאי לא יאמר אליהו דבר שאסור לשמוע לו, והיה ראוי שיאמר שאף אליהו לא יוכל לומר אין חוללין בסנדל, ומדוע אמר לשון כזה שלכאורה אינו לפי כדורו של אותו אדם, וגם לא יתכן במליאות שיהיה כך.

אל"א נראה דזה וודאי שחז"ל ידעו בצירור שאליהו לא יאמר כן לעולם, אמנם חששו שמה יביח בזמן מן הזמנים אחרי גדול הדור שיטעה בה, ויעשו

ומה שאמר ויהי לשון שמחה (קדושא ד') אפי"ל דבכא מיירי שטעו כל הסנהדרין להחיר ע"ז, ואח"כ נודע להם שטעו, ושכפיו הם מצוים קרבן על שגגתם, וגם הם מתוודין על טעותם וסגגתם דאין קרבן בלא וידויו (ובמ"ש הרמב"ם בפ"י מכל' שגגות). וכנה דרשו ז"ל בתורת כהנים פ' ויקרא ע"כ"פ אשר נשאל יתעב וז"ל אשר, לשון אשרי, אשרי הדור שהשגיגו שלו נותן לב לבדו כפרה על שגגתו, ק"ו שמתחרט על זדוניותו, ע"כ. וא"כ ק"ו במצב כזה כשהגיע השפלות עד כדי כך שטעו הסנהדרין לעבד ע"ז אם חשפ"כ נותנים הסנהדרין לב להכיר טעותם ולהודות על האמת, מודים דרבנן היינו שבחיינו, והוא וודאי שמחה גדולה לדור, כדרך שאמרנו ז"ל אשרי הדור שככה לו, ולפיכך אמר „והיכ"ו" אם מעיני העדר נעשה להשגיג, דבזמן שזכו עיני העדר לירי מזה או להודות על שגגתן אזי הוא שמחה גדולה.

•

וידריו בני ישראל במדבר וימלאו חיש מקושש עליהם ציוס השנח וגוי ויאמר ה' אל משה מות יומת האיש רגום אותו באבנים וגוי. פירש"י ז"ל רגום כ"ו וכן הל"ך וכן צור ושומר, ובטווח רגום הוא לשון כור כדוגמת חיצה הל"ך וכן צור ושומר שכוף לשון כור. והקשה הר"א מחרתי ז"ל דאזי נופל לשון כור אלא בדבר שיכיר נוכח חמור, אבל בדבר שאינו נוכח אלא בחזקה בעת לא יכול צו לשון כור, ונדחק לפרש דרגום אותו באבנים לא על אותו מקושש בלבד קא"ר, אלא על כל מי שיעשה עבירה זו ציוס השנח שמושל עליהם חמור לרגום אותו. אך אכתי לא כווננו לנו בזה, דאם לאודיע שמו"ר או תמידות והתביעה עליהם להעניש במחלל שבת שפיר כוח מלי למחבז ליווי זה בלשון עמיד ורגמו אותו אכן, וזכינו שומעים מזה מלוא לחירות, כמו בשאר מקומות שהכתוב מודר לשעמו ואין הוא כחוצה ב"ל כור, וממילא שמעין מנייה מלוא לחירות. וחו דאין מלוא זו תמידות, שכרי אין צידות לקיימה אלא כשהסנהדרין במקומה בלשכה בגזית ויד ישראל תקיפה, אבל בזמן החורבן אין שייך כלל לרגום מחללי שבתות.

אכן נראה דכיון שמחמת עובדא זו חלשו הכתמים קר, ונודע לכל העולם הלכה למעשה שאין להשגיג על אחרות ומופתים כשהם נגד ההלכה, א"כ לא היו אלו המופתים נחשם, אלא היה זהם חושלת גדול, דלגולל כל המופתים האלה היה מקום לעשות להם רואים מופתים כאלה יש לסמוך עליהם נגד ההלכה, וח"ו יפוק מיניה חורבא בדורות הבאים, שיהיה מליאות לחשוב כי בעל מופת ויכל ח"ו לפסוק נגד ההלכה, כשיוכח כן במופתים, על כן נעשו כל הנסים האלה, ולא היו הנסים למנעא, אדרבה דבר גדול מתוודע לנו מהם, ממה שראינו שלא השגיגו חכמים בכל אלה ועשו הלכה למעשה נגד המופתים כראו לנו בזה דרך האמת בחו"ט"ק להניל כל הדורות מעטות, וזה חושלת גדול עד אין לשער. אח"כ ראינו מה שכתב בפירוש רב נסים גאון במסכת ברכות (דף י"ט ע"ג) בבה דא"י בגמרא יראה צה קול ולאמר מה לכם אלא רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, וז"ל, כ"י שלא היתה הכוונה אלא לנסות את החכמים אם יניחו הקבלה והגמרא שפיהם בשביל צה קול ואם לאו, ודומה לזה שכתב כי מנסה ה' אלקים אתכם, „והיה נודע עם כל זאת בירור קבלתם", וזה שאמר ר' יהושע לא בשמים היא, כלומר כי תורת ה' תמידה וכבר נתנה לנו צדויו והודיענו כי אינו מליץ ממנה ליבור אחד, ואין בחורבתו חסרון ולא ספק כדי שילמדך אל ראייה מן השמים, עכ"ל.

ע"י כל האומר ויחישב לנו מה שפתח הכתוב לומר ובי השגו וגוי ולא הזכיר בתחלה שזה ימות מחמת הסנהדרין עיני העדר (קדושא ד') שיהיו לנו הכחז בזה שלא היתה התחלת הפירוש צדויו העדר, ולא בסבתם ומחמת מעשיהם צה לידם מבטול נורא זה, אלא שבתחלה נכסלו בני ישראל בחטא, ועומותיהם הם שגרמו למותו עיני המהבירים, עד שהגיע ויהי אם מעיני העדר נעשה להשגיג, שטעו מהבירי ישראל להחיר ע"ז ועשו הקבל שוגגין על פי הוראתו. וזה מיושב מה שאמר „והיכ"ו" אם מעיני העדר וגוי, להודות על הויכ חדשה שמתחלה לא היו מהבירי ישראל במצב כזה, אלא ששפלות הדור גרם שנעשה הויכ חדשה שנסמו עיני המהבירים ועשו להחיר ע"ז.

לכנסת ישראל מאציהם שבשמים, עכ"ד המכרש"א ז"ל.
מבואר מה כי הא"ש הגורם צרע משעיו לקלקול
והשחתת הכשפה היורדת משמים ראוי לקרותו גזל,
בעבור שגזל מכנסת ישראל את הכשפה.

והנה נודע שהפגם צריחו גורם להפיל הכשפה
הקדושה ליד החילונים, ומתמעט ומחלדל שפט
הצרכה מן העולם (ובאשר האריך צדק ק"י זכ"ר
ביש"מ פ' מקץ עכ"פ כי אחיו ירד וירש לשבר אולם)
זה יוכיח כוונת אומרים ז"ל שלא נחתם גזר דינם אלא
על הגזל, פירוש דלפי שחטאו בצריות, כאשר הכתוב
מציין כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, גרמו
בכך להשחתת וקלקול הכשפה הקדושה, שצוה חטאו
גם בגזל כ"ל. היותא מה דהפגם צריחו ראוי לקרותו
גזל בעבור מיעוט הכשפה הבאה באמצעותו, וכנה
נודע מה שדרשו ז"ל במסכת נדה (דף י"ג ע"א)
דהפגם צריחו בכוונת ז"ל קרוי שופך דמים, וילפי
לכ מדכתיב (ישעי' י"ז) כוחתי הילדים אל תקרי
כוחתי אלא שוחתי הילדים.

ונודע מספיק דמיון נזירות סגולה להליל מעשרות
ומפגם הצריות, ובדאיתא צמחות (דף י"ד ע"א)
מעשה בחדש ח' שצא לעצור עצירה וצאו ד' נזירותיו
ועפשו לו על פניו וממנו ולא עבר, יעיי"ש. וזהו ביאור
התנצוץ ועשו להם נזירות וגו' לדורותם לדור חס,
חס מגזל, חס מגזע, חס משפ"ה, כי ע"י מלוא נזירות
יגאל מעשרות ומפגם הצריות שבו ענף מעשרות, וצוה
יגאל משפיות דמים כ"ל שוחתי הילדים, ויכיה חס
מגזל שלא יכיה גרמא בניחוק להשחית הכשפה
הקדושה מן העולם.

*

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו לכם נזירות
וגו' למען תחזרו ועשיתם את כל מצוותי, וגו'.

במד"ש (באבא זילקוט סופר והוא מספר אור אור
ס"י ש"ד) אמרו ישראל למשה מלפניו מילה
מאחריו מה זכות יש, ח"ל משה השליט נזירותים
לאחריו, וז"ל.

ואפ"ל שהחוק"ק רמזה לנו צוה שלא יעלה על
דעתו לומר דבזמן שאין מיתת בית דין נוכחת
כשאין ידיו תקופה לרגום את המחלל שבת שדינו
כעכו"ם לכל דבר, שאז מתרת בהתחברות אליו
וההשתתפות עמו, והתחברות עמו תגרום שילמדו
מתשעיו ויתעו"ם גם אחרים אחר עמו, לזאת זאת
האזהרה בחוק"ק רגום בלשון הוכ כמו זכור ושומר,
כלומר בשם שמות זכור ושומר חוצה חמדי שהאדם
צריך לזכור את יום השבת גם בשבת ימי המעשה
שלפניהם, כמ"ס הרמב"ן ז"ל צ"י ב"א, שצדק הוא
מוסיף קדושה ועשה כלי מוכן לקבל הכשפה הקדושה
ביום השבת, כן הוא גם במלוא רגום שחוצה חמדי
אפילו בזמן שאין בידיו להעניש מחללי שבת שבעלו
ד' מיתות בית דין, מ"מ לא ימנע מחכוננו בכל
עוה שכל מחלל שבת דינו בסקילה, וכיון שיהיה זה
לנגד עיניו חמדי לא נצוה לידו התחברות עם מי
שנידון לסקילה, אדרבה נהיה צורחין ממנו בצורה מן
הארי.

*

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו לכם נזירות
על כפני צדיקים לדורותם. בנחת דבי אליהו
(באבא זילקוט רמז ח"י) היותא חין לדורותם אלא
לדור חס וכו', חס מגזל חס מגעיות עריות חס משפיות
דמים, וז"ל.

יתבאר בהקדם מה שאמרנו לפרש הא דאמר
ז"ל (סנהדרין ק"ה ע"א) שלא נחתם גזר דינם
של דור המבול אלא על הגזל, ותמכו המפרשים דמקרא
מלא כתיב כי השחית כל בשר דרכו על הארץ, הרי
שבעור חטאו בצריות נגזרה עליהם כליה ולא בעבור
הגזל, ופירשו עפ"י מה דאיתא בגמרא ברכות (דף
ל"ב ע"א) ח"ר חנינא בר פפא כל הנהגה מן העולם
הזה בלא צרכה כאלו גוזל להקצי"ב וכנסת ישראל,
ופירש"י כאלו גוזל להקצי"ב את צרכו ולכנסת ישראל
שחטאו זה הפירות לוקח, וביאר המכרש"א ז"ל שבעם
שבעור חטא זה הפירות לוקח כי הצרכות מורידין
שפט צרכה על הפירות, וצאנו מנצד על הדבר
הנהגה הוא מפריד ומשחית שפט הקדושה והצרכה

מזה כי ממנו לא יצא נחת למדוד מדת היראה ומדת האהבה שבזכותם נחל האדם ב' עולמות העו"כ והעולם הבא.

ואת"ל עוד צטעם שזכרים ע"י מלות אלויות גם לשכר עו"כ, מלמד שכר המצוה השמור לו לעולם הבא, ודבר יכול האדם לפטור את עצמו ממנו אלויות אם אין לו צד של ד' נפשות, דלא תמנע עליה חיובא לקנות צד של ד' נפשות כדי שיתחייב בליויות, אלא שאם יש לו הוא מחוייב להטיל בו ליויות (ע"י מנחות דף מ"א ע"א ובהוס' ד"ה ענשיתו אעשה). וא"כ כשהאדם קונה לו עליונות ד' נפשות כדי לקיים מצוה ליויות הריבוי מציא עצמו לידי חיוב, וזה מוכיח ועד שהוא מקיים מצוה הצורה מאהבה, שכרי חינו חייב לקנות לו צד זה, ולפיכך מגיע לו גם שכר עו"כ כ"ל בכלי יקר אשרין בעו"כ וטוב לך לעו"כ. וגדולה מזו ידוע מ"ש המהרש"א ז"ל בח"א' למסכת סוטה דלע"ג דקיי"ל שכר מצוה בראי עולמא ליכא, מ"מ במצוות שאינו מחוייב לעשותן והוא משתדל לביא עולמו לידי חיוב דבין הוא שיעור שכר בעו"כ, מלמד שכר העו"כ' האופן ומונה לו, וא"כ במצוה ליויות שהוא מציא עצמו לידי חיוב דבין הוא שיעור שכר בעו"כ.

ובדרך זה נצא לבאר כוונת המדרש כ"ל, ודבר איתא במדרש רבא פ' תזריע (וכ"ה דצ"ר פ"ח ח') עכ"פ אחר וקדם לרשמי וגו' (תהלים קל"ט) ח"י ירחקו את זכר האדם נחל ב' עולמות שחומר אחר וקדם לרשמי. וכתב היפה תואר ז"ל למד פירושא לפני דרשת המדרש יתפרש אחר היינו העו"כ' שגאור אחר האדם בלומר שהוא משאירו לאחריו, וקדם הוא העו"כ' שהוא לפני האדם והוכן אליו, ועי"ש. ועפ"י זה יתבאר שטעמו ישראל למשה, "מלפניו" מילה, מאחוריו מה זכות יש, פירוש, "מלפניו" היינו לעו"כ' שהוא לפני האדם יש לו זכות מצוה מילה, שמשכרה את אובליו לעו"כ, אבל, "מאחוריו" בלומר בעו"כ' הקרוי אחר, וכ"ל ציפ"ת, מה זכות יש, בלומר צאחה זכות יחי' לנו טוב העו"כ, ודבר שכר מצוה בראי עולמא ליכא, וכל שכר המצוות שהאדם מסביל שמור אחר, לו לעו"כ, והשנים משה השליכו

ונראה בהקדמ דברי הכלי יקר ז"ל שצ"ח איך חבור האדם כל מצוה ה' ע"י שיסתכל במוע של תכלת, עפ"י מה דאיתא בספרי עכ"פ האזינו השמים וגו' ח"ל הקצ"ה למשה הסתכלו בשמים שצ"חא לי שמעכם שגא שני מדתם וכו', ולא עוד אלא שגמא לעשות וכו', וכן הוא אומר לענין הים האותי לא תיראו וגו' אשר שמתי חול בצול לים שגא שניה מדתו ולא עוד אלא שמתעורר לעשות ואין יכול וכו'. והיוצא מזה כי השמים עושים מאהבה, וכלשון הספרי שגמא לעשות, ומכאן ילמד האדם לעשות מאהבה הצורה, ואילו הים עושה מיראה כ"ל בספרי שמתעורר לעשות ואינו יכול, וממנו נקח ליראה את השם הכבוד והעו"כ, כמא"כ האותי לא תיראו וגו' אשר שמתי חול בצול לים. ודבר אחר. ז"ל תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לבסא הכבוד, וזה מוכן איך חבור כל המצוות ע"י ההסתכלות בליויות שיש בזה חוץ של תכלת, דע"י שיסתכל במוע זה חבור אל הים הדומה לו בצבעו, ויכיר דומה באלו הים חמוד נגד עיניו שאינו משנה מדתו ואינו יולא חוץ לגבולו כמלא נימא, כך לא ישנה הוא מדתו. אמנם מן הים אין ללמוד כי אם מדת היראה, ולא סגי בזה, דאין זה סוף השלימות כי העושה מאהבה גדול מן היראה חלקים כמאמרם ז"ל (צרכות ח' ע"א) גדול הכונה מייגיע כמו יותר מיראה שמים, פירוש דהעושה בשמחה ובהנהגה מעלם היגיעה גדול שכו מן העושה מיראה שאינו נהנה מעלם המעשה. וע"י שהתכלת דומה לרקיע ידמה צביונו חמוד באלו הוא מסתכל ברקיע וממנו יראה וכן יעשה כי הרקיע אינו משנה מדתו, ולא עוד אלא שגמא לעבוד כך יעבוד גם הוא את ה' בשמחה מאהבה.

ועפ"י מיושב לשון הכתוב דפתח בלשון נסתר ועשו "לכם" ליויות, ואח"כ שניה לשון להצד צנוכה ויהי "לכם" ליויות, ויראה שהוא לפי שיש כאן רמז לשכר נגלה בעו"כ' בזה צרכות היראה ולשכר נסתר לעו"כ' בזה צרכות האהבה, כמו שאמר ז"ל שם דצנוכה מייגיע כמו שהוא העושה מאהבה נחב אשרין בעו"כ' וטוב לך לעו"כ, ע"כ ואמר ועשו לכם ליויות צ"ל נסתר רמז לשכר עו"כ, ואח"כ ויהי לכם לליויות הוא שכר העו"כ' הנגלה, עכ"פ הכלי יקר ז"ל. היותא לנו

הנה כדי שיוכלו ישראל לעסוק בתורה ובמלאות צרכיהם זקוקים הם לאורכי הערב"ז, לאכול ולשתות כדי שיהיה להם גוף צריח וזמן לעבודת הכבוד, וגם נמנע להם השפעת הממון כדי לקיים צו מלכות דודק וגמילות חסדים וכדומה, וכן הוא בכל עניני ערב"ז בהשמיים שיחבן להשתמש בהם לקיום התורה והמלאות, וא"כ נמלא דבדון הוא שיעלו ישראל השפעת הערב"ז, כל שיש להם לורך בהם לקיום התורה והמלאות. שם חלקו וגורלו, דבאל"כ לא יתכן שחבו נחלת הערב"ז, אם אין להם השפעת הערב"ז בהכרחי לקיום המלאות. והשאלה אין לורכי ערב"ז גל ידים, כי זה הנה צרכיהם מחוצי החלוקה, דמכין שקיבל יעקב לחלקו את הערב"ז כדין רותו דשייכים לו כל האמצעים הנלרכים צרכיהם לצאת לנחלת הערב"ז, והבין.

אך כל זה נוחל אם כל כוונת האדם ויחשבהו צעלם הנה לעשות נחת רוח לצורו: גם כשהוא מתעסק בלרכי הגוף בהגוף כוונתו לשמים, אז יולד מה שהוא נהנה מן הערב"ז שהוא לורך לו לקיום המלאות ולעבודת הכבוד, וגם זה למנוח יתש, משא"כ בזמן שהוא משתמש בלרכי ערב"ז למלא חלואו, דאז נחשבים לורכי ערב"ז שידיו כאלו גולם מיד עשו, דאף שהוא מקיים מלאות ומעשים מ"מ החספסקותו בענייני ערב"ז אינם ככוונה לורך קיום המלאות, אלא שהוא רודף אחרי חלואו, ויבצעו דא לא הותר לו להיות מן הערב"ז, דהוא שייך לחלקו של עשו.

ויתכן לומר עוד בחוספת ציבור צעלם הדבר שעי ישראל מקדשין עלמן דדברי הרשות ועושים כל מעשיהם בכוונה לשמים מניע להם השפעת הערב"ז בדון, עפ"י"ש לעיל בדרוש הקודם מ"ש בהכרטיא ז"ל בחא"ג למס' סוטה (בא"ב בדרבינו לטול) דהא דקיי"ל שבר מלואו כהא עלמא לרבא כינוי דוקא במוחב שהאדם מחוייב לעבודה, אבל מלואו שהאדם פטור הימנה והוא מביא עמו לכלל חיוב כדי לקיימה על זה יש לו שבר גם בערב"ז, ולפי זה מובן היעב דכשהאדם מקדש עלמו במוחב לו ששום מדבר הרשות מלואו יש לו שבר גם בערב"ז, שברי אין הוא מחוייב בדבר, דרשות הוא, ולפי ששם הימנה מלואו וכוון בעשייתו לשמים מניע לו שבר בערב"ז, ובדן הוא

למנוחיהם, "לאחריתם", רמז להם צד שצרכיהם מלוא זיהיה וכו' אף לשבר הערב"ז הקרוי אחר, וכי"ל דמלוא זיהיה מורה שמושך ישראל מלואות מאכבדו והעשין מאכבדו מועילין שבר ערב"ז וערב"ז, אשריך בערב"ז ועוד כך לערב"ז, וכן לפי"מ דאמין שבמלוא זיהיה האדם מביא עמו ליד חיוב ראויה הוא שיעול שבר הערב"ז בעבורה, והבין.

*

למען חזכרו ועשיהם את כל מלואותי ובייתם קדושים לאלהיכם, במדרש התחומא (סי' ע"ו) איתא ובייתם קדושים בזמן שאתם עושים את המלאות אתם מקדושים ואימתכם חוטלת על העכו"ם וכו'. ולריך ציבור כוונת התחומא, גם ראוי נהבין דמאי שייכות ענין זה שחבא חיתמן של ישראל מעלת על העכו"ם למלוא זיהיה דייקא, כלל מיידי בכל המלאות, ולמה הביא התחומא דרשה זו לפרשתא דליתיה ולא בשאר מקומות שכתוב מזכיר על קיום המלאות.

ואם עפ"י מה שאמר ז"ל (תו"כ פ' קדושים) קדש עלמן במוחב רק, וציבור בדבר דלא בני במוחב שהאדם מקדש עלמו בשעת עשיית המלאות, אלא גם כשעוסק בענייני גשמיות אכילה ושתייה ושאר עניני הגוף לריך הוא לעשותם בקדושה ובעברה, ואל ייחב בסום וכפרד אין הבין, רק כל עשייתו יהיו לשם שמים (כמבואר בשו"ע אורח סי' רל"ד) ואם ככה יעשה אזי גם לורכי הגוף למנוח יחשבו לו, כי בכוונתו ויחשבהו שבר מלואו עשה מדברי הרשות מלואו.

והנה נודע מה שחקרו המפרשים כיצד יכולים ישראל להיות מן הערב"ז, הלא יעקב ועשו חלקו נחלת שתי עולמות, כדאיתא בילקוט פ' תולדות, הערב"ז נל בחלקו של עשו, ואילו יעקב בנה לו את הערב"ז לנחלה, וא"כ לבאור חלק הערב"ז אשר ביד ישראל גל הוא אלא מידו של עשו, ואף אם זהו ישראל וסיגלו מלואות ומעשים טובים בערב"ז ובעצורים מניע להם שבר הרבה אחרו השבר שמור להם לערב"ז, דקיי"ל שבר מלואו כהא עלמא ליבא, וא"כ חקשה קושיא עלמה היאך ישראל נחזין בערב"ז, אמנם

מקודשים שעושים מדברי הכשות מלכ דין חסם
וענין ומשנכס חסם ניחונין, וכן.

שיטול השפעת טולס כא, דמשל הוא חולל ומשמיט
קא זכ ליה.

השמועות לפרשת במדבר

ידבר כי אל משה במדבר סיני וגוי' שאו את
ראש כל עדת בני ישראל למשפחות לבית אבות
וגוי'. במדבר ילקוט (רחם תרפ"ד) בשעה שקבלו
ישראל את התורה נתקבלו ארבעה דברים אמרו מה
לאו ישראל להקדיש יוחר מן הכל כהם פיהם
הקדיש ביצאו לי ספר יוחסין וכו' כדרך שבני
מדיאין שנאמר ויחילו על משפחותם, ע"כ. והקשיא
ידועה האם קבלה התורה חלוי כחוס עד שיבא
העדר מעלה היתום מעבד מלקבל התורה. גם לרין
לכנין מה שייבא כך דרש לפרשת הפקודים, ומקומה
ראוי להיות לעיל בפרשת יתרו דמייירי בקבלת התורה.

ז **בבן** עשרים שנה ומעלה כל יולא לבא בישראל
תפקדו וגוי'. הנה מפרשי התורה חתרו לתת
טעם מה לורך היה במנין זה, אחרי שכבר קדמו
למנוחם בתחלת אותה שנה בחדש תשרי כדי לדעת
מנין הנוטרים, ומה טעם מנין זה עוד. ורש"י ז"ל
כתב דמנין זה היה כדי להשרות שכינתו יתברך
עליהם כשהקום המשכן. אכן לפי זה קשה מה
שאמר הכתוב כל יולא לבא, וכלא אין במנין זה
שייכות ליולאים לבא במלחמה, שלא נמנו לדעת
מספר גבורי החיל הראויים לבא בקשרי המלחמה
אלא להשרות שכינתו יתברך עליהם.

ג **והרמב"ן** ז"ל כתב כי ה"י מניינם של ישראל
באותה שעה כדרך שהמלכות עושה בשעה
שיוצאת למלחמה, כי עתה היו מזומנים להכנס לארץ
ולבא במלחמה עם מלכי האמורי אשר בעבר בירדן
ועם שאר מלכי כנען, ללולא חטא המרגלים היו
נכנסין לארץ מיד, כמ"ש נוסעים אהמו אל המקום
אשר אמרתי וכו', וכו' משה והנשיאים לריבים

היוצא לו מה דבשכאדם מתכוון בכל עשייתו לשם
שמים וכזה עושה מדברי הכשות מלכ דין
הוא שיטול השפעת הכוש"ז מעשמי דלמחר, חדא
דכרתה הוא לי להשתמש בלכרי עוכ"ז לנרד קיום
המאות, ועוד דמכיון שהוא ביצא עלמו ליד חיוז
במה שעשה מרשות מלכ דין הוא שיטול שכר,
דכרי האו גווזא למריין שכר מלכ בכהי עלמא
חיבא. וכהה מלכ מלכ מלכ בכהי חו זל קדש
עלמך במחר לק, שכרי יכול האדם לפעור עלמו
ממלכ חו זל חס לא חסי עליהו ד' כנפות, וא"כ
במה שהוא לנכש עליהו ד' כנפות כדי להחייב
במלכ מלכ הוא עושה מדבר הכשות מלכ, ומגיע
לי מדינא להכיר מן הכוש"ז מחרי עשמי דלמחר.
ולפי זה מנמנא מלכ מלכ יש להכיר רחם לכל דברי
הכשות ורבי הכוש"ז שראוי לו לאדם לעשות מהם
מלכ, שבה חכה להכיר מן הכוש"ז דין, ואין
לאומה העולם טענה עליו, כי גזל הוא. אללו דמשלו
הוא חולל.

וזה יביח ביאור הכתוב למען תזכרו ועשיתם את
כל מצוותי, כלומר דממלכות מלכ מלכ מלכ אין הוא
מחייב דב אלל הוא מביא עלמו ליד חיוז תזכרו
ותקחו מוסר לכל דברי הכשות ורבי הגוף לעשותם
בכוונה לשם שמים, שבה חששו מהם מלכות, וחר
הכתוב ומפרש הלא יושג דבר זה ובייתם קדושים
לאלקים, כלומר שתקדשו עלמכם במלכ, ובה יכיו
כל עשייתכם לשם שמים ולמלכ יתשבו.

ומערתה מנאריס היעב דברי התחומה בזמן שחם
עושים את המלכות חסם מקודשים ואימתם
מועלת על הכוש"ז, כלומר חס חסם עושים מדברי
הכשות מלכות, כמו שרמ הכתוב בלמרו ועשיתם את
כל מצוותי, שבה חסם מקודשים, כחמרם ז"ל
קדש עלמך במחר לק, ולא מגיע לכס שכר עוכ"ז
מלך דין, ומחמה כן אימתם מלכ על הכוש"ז,
שאין הם יכולים לבא בשעה ששכר הכוש"ז גזל
הוא בידם ומשלהם חסם ניחונין, שכרי מכיון שחם

ונראה לבאר הענין בהקדם מה שכתב החת"ם בתורת משה (הנדפס בא"י) לבאר מה הועילו שערי היוחסין, ולבאר הכי האומות זאים בעונה אס בגופן שלטו בנשותיהם לא כ"ש, וא"כ לפי"ז קשה מאד לייחס את ישראל, כי בכ"ג שהיו שולטים לא שייך לומר רוצ בעילות אחר הבטל, אך כתבו החו"ס צפ"ק דחולין דליכא נמי למימר חוקי האס בחזקת דליקת, וכ"כ מסתמא עשו שלא היו שולטים בכם המלכים כאשר כן היה באמת, וא"כ כיון דליכא עכ"פ עדים ברורים שהיה לידתו של זה מאשה זו ולאשר בחזקת דליקת עומדת מהני חזקתה גם לצד לומר כשר היה, אלא האס גופא מנא לן דלאו ממזרת היא, ז"ל ג"כ מאמה עד אמתתיו שרש רצק רחל לאה אשר מהאומות יצאו ויגידו על דקתן כדליתא צפ"ק דע"ז, נמנא דחזקת כשרותן של ישראל היא מהאצות הקדושים שגם מהאומות יצאו ויעידו על דקתן, עכ"ד ועי"ש מ"ש בזה.

וְרִי נראה להרחיב הביאור בצופן אחר קמא כיצד הועילו שערי יחוסיהן של ישראל להעיד על כשרותן, בהקדם מה דליתא בגמרא ריש ע"ז (דף ג' ע"א) לע"ל מניח הקצ"ה ס"ח בחיקו ואומר מי שעסק בזה יצא ויעול שכרו מיד מתקבלים או"ש"ע וכו' א"ל במאי עסקתו וכו' מי בכם ויגד את זאת ואין זאת אלא תורה וכו'. אומרים העכו"ם לפני הקצ"ה רבש"ע ישראל שקבלו היכן קיימנו, א"ל הקצ"ה אני מעיד בכם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבש"ע כלום יש אצ שמעיד על בנו וכו', א"ל הקצ"ה מכס יצאו ויעידו בזה ישראל שקיימו את התורה וכו', יצא נמרוד ויעיד באצרהם שלא עבד ע"ז יצא לנן ויעיד ציפצק וכו', תצא אשה פועלפרע ותעיד על יוסף וכו', ע"כ. והקשה הבכור שור בחיזושו בשם הגאון מהר"י הלוי ז"ל אחיו של בעל תורי זכב ז"ל היאך אפשר שהקצ"ה חזר בו מחמת קושיא, דנחלחל ענה להם אני מעיד בכם, ואח"כ בשקשו ע"ז חזר ותיקן להם בצופן אחר, עד שתיקן מכס יצאו ויעידו, ועי"ש מה שכתב בזה דלון זו קושיא. ובדבריו יתיישב ע"כ בצופן אחר כדבעינן למימר לקמן. והבכור שור הוסיף להקשות בזה שיענה להם הקצ"ה בסוף יצא נמרוד

לדעת מספר חלוני צבא למלחמה, וכן מספר כל שבע ושבע מה יפקוד עליו בערבות מואב במערכות המלחמה וכו', עכ"ד הרמב"ן ז"ל, ועי"ש שכתב עוד טעמים למנין זה. ולפי"ז נראה שמה"כ כל יולא צבא בישראל וגו', שהי' כל מניינם זה לדעת מספר הראויים ללחם המלחמה, שהרי היו עתידין ללחם המלחמה מיד בבואם לארץ. אכן אכתי צ"ל טעם שהוצרך הכתוב להזכיר בכל פרט מפרטי המנין כל יולא צבא, ולא סגי ליה שיאמר חדא זימנא כל יולא צבא, ואמרו כבר נדע שכל פרטי המנין כן היו שהרי צעבור כן נמנו לדעת מספר אנשי המלחמה (ועיין צאה"ח הקדוש מ"ש בזה).

ד) עוד יש להקשות לפי טעם הרמב"ן ז"ל מדוע לא נמנו הלויים בחור בני ישראל מבין עשרים שנה, כדכתיב להלן בקרא והלויים וגו' לא התפקדו בחיובם, הלא גם שבע לוי היו יולאים למלחמת מואב יחד עם שבעי ישראל כל בני חיל (פי' בספרי פי' מטות הביאו רש"י ז"ל שם לכל מטות ישראל, לרבות שבע לוי שילאו למלחמת מדון, ועי' צה"ס ובגו"א שם) וכיו"צ תקשה על מה שבי' הרצ"ב ע"ז במא"כ ואתה הפקד את הלויים שהוא טעם לדברי הכי' הקודם והלויים וגו' לא התפקדו, דבא לבאר טעם שלא התפקדו כי פקודת המשכן עליהם ע"כ לא ילאו צבא, וקשה כנ"ל דלף הם היו יולאים ללחם המלחמה יחד עם אחיהם בני ישראל.

ה) גם ל"ע צעיקר טעמו של הרמב"ן ז"ל, דכיון שלפניו יתבאר היה גלוי שסופן למות במדבר ולא יהיו נכנסין לארץ אלא בניכם, א"כ למה נזכר הקצ"ה למנות לדעת מספר חלוני צבא הראויים ללחם המלחמה, אחרי שגלוי וידוע לפניו שלא יעלו ולא ילחמו.

ו) ויתירדו על משפחותם וגו' פירש"י הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתיחס על השבט, ע"כ. והרמב"ן ז"ל כתב עליו ואינו נראה שיהיו לריכים להביא שער ועדים על יחוסיהם לשבטים וכו', ועי"ש.

ויעיד באזכרהם וכו' יבא י"ג יעיד וכו', אטו כל ישראל יש להם עדות מהאומות שהיו משמרין את התורה, הלא הרבה יש שלא הכירו האומות צדק מה טעם, ומאן הוא אשר יתן עדותו על הרבים, ומכאן שיעידו אלהים על יחידים שדודר. (עיין בישמח משה פ' האזינו דף קמ"א מ"ש בזה).

אכן יתכן לומר דקשיית אזה"ע כלום יש אצל שמעיד על צד מעיקרה ליתא, ומה שהוסיף הקצ"ה לענות להם מכאן יצאו ויעידו בישראל אין זו תשובה צדפי עממה, אלא כחור ומבאר טעם דבריו הראשונים, ודוחה בזה תלונתם כלום יש אצל מעיד על צד. דהנה דבר זה פשוט בש"ס דהא דאמריה תורה עפ"י שנים עדים יקום דבר היינו כשהוא מעיד על דבר שאינו בידו, אבל דבר שבידו לעשותו עד אחד נאמן, ואפילו הוא בעצמו נאמן על שונו להעיד שתיקנו א"ע דאתחזק איסורא משום דבידו לחקו, כדאיתא ביבמות (דף פ"ח ע"א) שהאמינה תורה לאדם בעצלו ובשחיטה א"ע דאתחזק איסורא משום שבידו לחקו. ובצדק בחרה (דף קכ"ז ע"ב) איתא נאמן אדם לומר זה בני בצור, למאי הלכתא למיתבא ליה פי שנים, ופריך לא יבא אלא אחר חלוו צדי למיתבא ליה במתנה מי לא יביי ליה, ומשני לא יריבא אלא בנכסים שפלי לו לאחר מכהו וכו'. מבואר מה דא"ע דבכ"מ אין אצל נאמן להעיד על צד מימי הכהן דבידו נאמן.

והנה הבו"ח יר את האדם עפר מן האדמה, ולמד עבירות חומרו וגסותו תכבד העבודה על האנשים לשמור מצוות הש"י, מורף לה תגבורת ה"ה"ר עליו יום ויום לפתותו ולהסיתו לרע, ובדרך העצב לא יתכן שיתגבר האדם בצחות נפשו על יצרו וינחמו, כי אם בצמלת ה' עליו ישלח עזרו מקדם לסייע בידו במלחמה הגדולה נגד פתווי ה"ה, כאמרו ז"ל (קידושין ל"ט ע"ב) אלמלא הקצ"ה עזרוו אין יכול לו. ואף עפ"י שאין האדם מנחם את יצרו אלא בסייעתא דשמיא יתשוב לו הש"י כאלו זכר לפרו בצחות עצמו בלי שום סיוע ועזר.

והשתא כיון דבעור אלפי הדבר תלו, שיתגבר האדם על יצרו, א"כ מאלו בעלה טענת אזה"ע

ודאתאן להכי אף אן נימא צד מילתא צעמא על דהוה סגי מה שהביאו ישראל שטרי יוחסין ועדי חזקה לידתן להחזיקן בכשרות כדלעיל. דהנה רש"י ז"ל כ' צפ' פתחם ע"פ משפחת החנוכי וכו' לפי שהיו האומות מבזין אותן ואומרים מה אלו מתחזקים על צעתיכם כסבורים הם שלא שלמו המצרים באמתותיהם וכו' בעיל הקצ"ה שמו עליהם ה"א מלך זה ויו"ד מלך זה לומר אני מעיד עליהם שהם בני אבותיהם, ע"כ. מבואר מזה כי כלפי האומות עושים על יחסן של ישראל צד הקצ"ה בכבודו ובעצמו להעיד עליהם שהם בני אבותיהם קדושים ועבורים ללא שמן פסול וערער כלל, והכי איתא בזה"ל (שמות ג' ע"ב) דתלתא מילי הוו

באמתיים וכו' אם נחזרר ש'י' שמש במזבח או שהיה מן הלויים העומדים על הדוכן לשורר צביהמ"ק אינו צריך לדבוק עוד בלמו ודחקה שביה כשרה וכו'. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכחז באסטרטיו של מנח (א"י) לדבוק עוד באמתיים, ומפרש בגמרא עלה אריי אחר שמואל בחילולתיו של בית דוד שני, שהיו זכירין ליחסן מכל מוס דלמר קרא (דכ"י א' ז') והתייחס בלל המלחמה, מאי טעמא אריי א"י כדי שיהא זכותן וזכות אבותן מסייעתן במלחמה, ועיי"ש. ולחלף מכיון שחפץ הקב"ה להשרות שכינתו בישראל, ליוו למנוחם כל יולא ללל, כלומר אלו הראויים ללל ללל שכל ממשפחות המיוחסות שבישראל שחברין ליחסן מכל מוס כשם שעשה דוד בחילולתיו.

וארוחנא בזה טעם נכון שלא נמנו שבע לוי עמכם, והלא אף שבע לוי היו יולאים ללל המלחמה (קושיא ד') דכיון שלא היו חללים המנין לצורך המלחמה כי אם לצר עזרת יחוסן של ישראל, לא הוצרך צירור זה לשבע לוי, שהרי במחניי ה"ל חניני נמי אין בודקין מן הדוכן ולמעלה, וכיון שכבר נבחר שבע לוי לעבוד במשכן בידוע שהם מיוחסין, וחו אין צורך למנותן כדרך שמונים כל יולאי ללל בישראל, ולפיכך נמנו לעלמן מנן חדש, והבן.

ועתה יתבארו לנו כמין חומר דברי הילקוט (קושיא א') בשעה שקבלו ישראל את החורב נתקאלו לוח"ע בלל מה ראו להתקרב יותר מן הכל, דכנה בשעה שנתנה חורב לישראל והשרה הקב"ה שכינתו על הר סיני והדר כנצור עליהם יראה נתקאלו לוח"ע בלל, דאף שגם עליהם החזיר הקב"ה את החורב ולא ראו לקבלה מ"מ בלו בטענה שכל לא היו עתידין לזכות להשראת השכינה, דאין השכינה שורה אלא על המיוחסין, ומדוע נתקרב ישראל יותר מהם, ששניהם עליהם שכינה חזר בני ישראל להיות עם קרוב, מה שלא עשה כן לכל גוי, והלא אף ישראל אין להם מעלה היחוס ובעטנת האומות ה"ל כסבורים הם שלא שלטו המלכים באמתיים אם בנפס שני וכו'. אכן אף ששנאחם וגם קנאחם

שבישראל, ובמה יודע איפוא מן ומאן הם הראויים ללל בכלל המספר, שעל ידיהם חזי השכינה שורה על ישראל אחרי שהוקם המשכן, ומאין הרגלים לדבר שאין בלל פסול יחוסין, לחלף בלל הכחוש להזכיר כל יולא ללל בישראל חקדו אוחס וגוי, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל שהיה המנין לדעת מספר היוולאים ללל המלחמה, ואין הכוונה בזה שנמנו שבע לוי עתידין ללל מיד למלחמה, שהרי לפניו ית' היו גלוי שימותו במדבר אלא כדי שיחזרר יחוסן צירור גמור ליוו למנוחם כדרך שמונין את היוולאים ללל המלחמה, והוא עפ"י מה שאמרנו ז"ל בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ו ע"א) אין בודקין מן הכחוש ולמעלה ולא מן הדוכן ולמעלה (בכל לישא כהנה צריך לדבוק הקדושים מכל ממשול עון ובחמו בלל נסיונות ולירופים ומלאו שלימים, א"כ מביא עדותו של הקב"ה על צביהם שאף הם נקיים מכל שמן עון.

ובחקרמה זו ירווח לנו ליישב כל הדקדוקים בפרשה, בשנאמר להשוות טעם שחזר רש"י ז"ל והמנין היה כדי להשרות שכינתו יתברך על ישראל עם מ"ש הרמב"ן ז"ל כי היו מונים בללחמה שעה לדעת מספר היוולאים ללל המלחמה. דבאמת היה מוניים כדי להשרות שכינתו ית' עליהם כמ"ש רש"י ז"ל, אמנם הנה אמרו ז"ל (קידושין ע"ט ע"ב) אין השכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות ישראל זכירין בלל במלכים מנדה ומקטול זרעא במשעו דאמיה ומנח אל נכר, ועיי"ש. אף כדי שלא יבארו האומות בטענה כיצד מעיד הקב"ה בישראל שכל בני אבותיהם הלא אין אב מעיד על בני, על כן ליווה שביארו ישראל ספר יוחסין ועדי חזקה לידם וכיון שנתברר שאבותיהם הקדושים נשמרו מנח אל נכר וכל שמן פסול יחוסין לא נמלא בלל והאומות עמם יודו על כך, הרי זה מוכיח דכזה צידו של הקב"ה, וכדלמחן שבע לוי שבער הקב"ה זה להתגבר על ירם ולשמור עמם מנח אל נכר, ובדבר שביד קי"ל דנאמן כ"ל, ושפיר מביא עדות דקב"ה שהטיל שמו עליהם ה"א מלך זה ויו"ד מלך זה לומר על כלל ישראל כלו שהם בני אבותיהם, דמכיון שנתברר דכזה צידו של הקב"ה לכלל אבותיהם

קבלת החורב תלויב ביוחסין, שיהא בעד מעלת
 ביוחסין סיבה שלא יחפון הקב"ה לקרצם אליו ולתח
 להם את חורומו.

וַיִּזְכֹּר ע"פ"י מה שכתב בספר"ק ש"ך עה"ת בטעם
 שהזכיר הכתוב בפרשה זו במדבר סיני ולא
 אמר כבר סיני שהרי הכל ניתן מהר סיני, ומה ענין
 להזכיר במדבר בנאן, אלא משום דכתיב לעיל בסוף
 הספר הקודם אלה המצוות אשר נאמר ה' אל בני
 ישראל כבר סיני, אמר הקב"ה לישראל על שהיו
 בגן ה' בארץ מצרים וכלכו אחרי במדבר בארץ לא
 זרועה, אלמלא לא קבלו את החורב הייתי חייב להם
 על הליכתם אחרי במדבר וכ"ש שקבלו את החורב
 והמצוות, זהו סמיכות הפרשה וידבר ה' אל משה
 במדבר על עסקי מדבר, עכ"ד הש"ך ז"ל. המורס
 מה כי זה הכתוב להודיע שעמדו להם לישראל ב'
 זכויות שכל אחת כדאי לעמדה, דמלכד מה שיש בידם
 זכות שקבלו את החורב עוד יש בידם זכות שהלכו
 במדבר בארץ לא זרועה ולבס סמוך יבטחו בה' ולא
 כהכרו אחרי דברו ללכת במדבר בגדול והעורא,
 ולפיכך אמר הכתוב במדבר סיני להזכיר ב' זכויות
 אלו, הא' „במדבר" היינו לכתב אחרי במדבר והב'
 „סיני" היינו שקבלו את החורב כבר סיני.

עוד זאת נקדים מה שאמרנו וענינו לפרש מאה"כ
 ויבי' בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים
 דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן
 ינחם העם בראותם מלחמה ושבו ממרימה. ופירש"י
 ז"ל כי קרוב הוא ונוח לשבו באותו הדרך למצרים
 וכו' ומה אם כשהולכין בדרך מעוקם אמרו ינחמה
 ראש וגשונה ממרימה אם הולכים בפשוטה עאכ"כ,
 ע"כ. ולבאורה קשה דמהכא משמע דיעקר החשש
 שיתן לב לשבו הוא משום כי קרוב הוא ונוח לשבו
 למצרים וכשילכו בדרך מעוקם ל"ש חשש זה, ותימה
 שהרי גם אחרי שיכנסו לארץ ישראל ויראו מלחמה
 ל"א מלכים עדיין ישנו לחשש זה, פן ינחם העם
 בראותם מלחמה ל"א מלכים שתיבה מלחמה חזקה
 מאד ושבו ממרימה, ובמה נתקן חשש זה דפן ינחם
 ע"י שהלכו בדרך מעוקם אחרי שגם בא"י עדיין יש
 לומר פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו ממרימה.

תעוררה מיד בקבלת החורב, מ"מ בשעה שנמנו
 ישראל את הקמת המשכן כשרא הקב"ה להשחית
 שכינתו עליהם וזויה למנות כל יואל צא כדי ליחסן
 על משפחותם לבית אבותם וביאורו. ספרי יוחסין
 ועדי חזקה לידון את חורב ותעוררה טעמיהן בקדומה
 של האומות מה ראו להתקרב יותר מן הכל, מה
 תועלת בספרי יוחסין ועדי חזקה, ומי מעיד בהם
 שלא שלטו המלכים באומותיהן. ועל כך השיב הקב"ה
 הביאו לי ספר יוחסין כדרך שבני מציאין וכו', כלומר
 דסגי במה שמציאין ספר יוחסין שהרי אני בעצמי
 מעיד עליהם שהם בני אבותיהם וכנ"ל ברש"י שהעיל
 הקב"ה שמו עליהם כדי להעיד בהם, ואם חרצו
 לצא בטענה כלום אז מעיד על בני כרי הביאו
 ספרי יוחסין שהם מתיחסין אחרי אברהם יחזק
 ויעקב, וזה מוכיח שהדבר צידו של הקב"ה להאילס
 ולשמרם מכל עמך פסול, ובדבר שצידו אדם ואמן אף
 על שלו, ומכאן עדותו של הקב"ה על הכלל כולו
 שהם בני אבותיהם, והבין.

ובזה מובן היטב טעם שפרט הכתוב בכל א' מפרטי
 המנין כל יואל צא ולא סגי ליה בחדא (קושא)
 ג'), כדי להוסיף מלב המצטקים להטיל דופי ביוחסן
 של ישראל שלא נמצא להם ספר יוחסין ועדי ליד, ו
 לפיכך אמר בכל פרט ופרט כל יואל צא, שכולם
 מיוחסין וראויים ללכת בצא המלחמה, שהרי הקב"ה
 בעצמו מעיד עליהם שהם בני אבותיהם.

*

שנת חתרת"ו לפ"ג

עוד אפ"ל ציבור המדרש ילקוט בשעה שקבלו
 ישראל את החורב נתקאלו בהם חוכ"ע מה
 ראו אלו להתקרב יותר מן הכל סתם פיהם הקב"ה
 וא"ל הביאו ספר יוחסין שלכם כשם שבני מציאין
 וכו', ע"כ. והקשו בהמפרשים מה ענין דרשה זו
 דמיירי בקבלת החורב לפרשה זו. גם ראו להבין מה
 שהשיב הקב"ה לסתום פיהם באמור להם הביאו לי
 ספר יוחסין שלכם, וכי מאי חשבה היא זו, האם

הוא עם המצויר בקרב פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מלרימה, דכזה כבר הקדמנו לעיל דעל כרחק לא הי' החשש שיצבו לארץ מארים צפועל, שכרי אם הקצ"ה גזר אומר שלא יצבו לא יתכן שיוכלו לעשות גזר ראונו יתבדק ולשוב, אלא הכוונה עפ"י מ"ש הרמב"ן ז"ל בחידושו למסכת עירובין דלמ"ד תחומין דלורייא כולל החירו חכמים ללכת יוחר מאלפים אמה ע"י עירוב, דבר שאסרתו תורה.

וביאר הרמב"ן ז"ל דזהו סברא דלורייא, דעבד האדם שהוא נמשך אחרי סעודתו, וצמקוס שסעודתו שם גם מחשבתו ודעתו שם חמיד, על כן נחשב לו כאילו הוא עצמו נמצא צמקוס שהניח את סעודתו, ומש"כ כשנמנו עירוב צמקוס אלפים נחשב כאילו הוא נמצא שם ומוחר לו ללכת עוד אלפים אמה, עכ"ד הרמב"ן ז"ל ועד"י יהי ביאור הכתוב פן ינחם העם בראותם מלחמה ואז ינכסו בלגס מחשבות רעות ויתנו לב לשוב, וצמקוס שמחשבתו של אדם נמצאת נחשב כאילו אף גופו שם הוא, לזאת אומר ושבו מלרימה, כלומר כאילו היו שבים צפועל ממש למארים, שהיו מחשבתם דבוקה כ"כ לשוב למארים כאילו היו שבים מלרימה. והנה חשש זה הי' שייך בערם קבלו ישראל את התורה, שאז יש לחוש שאם יתנו לב לשוב למלרימה יתבדקו גם בארץ ישראל בחושבות מארים ויפלו לגו"ן שערי עומאה ח"ו, ושוב אין להם תקנה, משא"כ אחרי שקבלו את התורה אין החשש גדולה כ"כ, דאף אם יתנו לב לחזור למארים מ"מ בזה התורה יכולים הם ללכת אף משער בני צפועמא כדברי האור החיים הקדוש כנ"ל.

וא"ש דברי המכילתא דנחל נחם טעם וליישב דמה הועלו לחקן בית מיוחד זה דפן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מלרימה, הלא גם צא"י יש לחוש פן ינחם העם בראותם מלחמה ל"א מלכים ויתנו לב לשוב מלרימה, וצמקוס שמחשבתו של אדם שם הוא האדם עצמו, וכלום תקנה יש להם, ע"ז דרש המכילתא שפיר דעל כן הקיפן הקצ"ה במדבר מי שנה שיהיה חולין מן ושותין מי צאר והתורה נכללת

והחת"ם ז"ל הקשה דע"כ לומר לחששת פן ינחם העם וגו' ושבו מלרימה אין הכוונה שיצבו למארים צפועל, דמן השמים היו משכבין בידם ולא יוכלו לשוב מלרימה גזר ראונו יתבדק, דהיפלא מה' דבר, אלא ז"ל שבחשש הי' שיתנו לב לילאחם ויתנו לב לשוב כמ"ש רש"י ז"ל, וא"כ מה הועילו בזה שכלכו בדרך משקם, כרי גם עתה מתנו לב לשוב כאמרם נתנה ראש ומצבה מלרימה.

ועוד הקשה החת"ם זל"ה דמה צורך לעעם דפן ינחם העם וגו', הלא בל"ה הי' הקצ"ה צריך להקיפן ולהולין בדרך המדבר כדי שיקבלו את התורה על הר סיני.

ובמכילתא פ' בשלח איתא לא הביאן הקצ"ה דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר, אמר הקצ"ה אם אני מציא עכשיו ישראל לארץ מיד מחזיקים אדם בשדו וואדם צמרו וכן צעלין מן התורה אלא אקיסם במדבר מ' שנה שיכו ואלולין מן ושותין מי צאר והתורה נכללת צפועל, עכ"ד המכילתא. ודברי המכילתא תמוהין לכאורה שנתן טעם אחר מן המצויר צפועל, דבקהר כתיב שלא הולין הקצ"ה צפועל לחששת פן ינחם וגו', וכי סיני להו לאי עומא שהוצרכו לחפוס להם טעם אחר מן המצויר בקרב.

אמנם הנה ידוע מה דאיתא בכתבי האר"י ז"ל צמא"כ ולא יכלו להתמאמה, שהיו ישראל משוקעים צעומק עומאח מארים בשער המ"ט משערי העומאח, ואילו היו נכנסים ח"ו בשער הנו"ן לא היו יכולים ללכת משם לעולם, על כן לא יכלו להתמאמה שם יותר אפילו רגע. אכן כתב האור"ח הקדוש בפרשת שמות עה"פ וארד להליו וגו' דמה שלא היו ישראל יכולים ח"ו ללכת אילו היו נכנסים בשער הנו"ן היינו משום שלא היו בני תורה, משא"כ דורות האחרונים צאמאנות תורחם ישיגו להכנס בשער הנו"ן ולהוליא בלעו מפיו, ועי"ש בדב"ה. ועפ"י זה אפ"ל דהטעם דאיתא במכילתא שהסיבן הקצ"ה מ' שנה במדבר כדי שחלל התורה צפועל חד עומא

והנה נקדים עוד דכלל גדול הוא ללא שייך לשבח את האדם על דבר שעשהו שלא צדקו, וכמאמר הכהם הכהרם לא יגונה ולא ישובה. וע"ד זה פי' בספר מדרש שמואל הצריחה באבות (פי' קנין חורב) פה במלת האכל ומים במשורה תשחה וכו' אם אחת עושה בן אשריך ועוב לך, ולכאורה יליד למח חזר ואמר אם אחת עושה בן, הלא עמו ה' מדרג גם עד עכשיו, והול"ל אם תעשה בן, ומה הוסיף באומרו אם, "אחת" עושה בן הלא ידענו שבו המדובר. אכן הנה אם העני יוכל לבנות וישתח מים במשורה ועל הארץ יישן משום שאין ידו משתח איש כזה לא יאמר עליו שהוא מאושר בעו"ז ובעו"ב, שכרי זה העני אינו בומר זה הדור בבחינתו רק בעל רחם, כי אין לאל ידו, לכן אמר אם אחת עושה בן, כלומר שתהי' אחת העושה הדבר הזה בבחינתו, שאע"פ שיש לך עושר ונכסים להשתעב עם האוכלים למענדים עם כל זה אחת הוא העושה בן מחמת טוב בחינתו, אז אשריך בעו"ז ועוב לך לעו"ב, עכ"ד המד"ש.

ולפי זה נמלא דבין שכל עיקר זכותם של דור המדבר הוא מה שלא פתרו חוק לחשוב מחשבות לעלות לא"י לפני הזמן שהי' צדקו יתברך, אי"כ החינה אם ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו יחא, דנחשז זה להם לחיות גדול לכתך אחרי במדבר ולא נכנסו לא"י לפני הזמן, אע"פ ש"א"י שייכת לבני ישראל מן הדין ולירושח אבותם הם נכנסים, משאי"כ אם ארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו אי"כ הוי כאלו היינו מוכרחים להשתעב במדבר, דמהיכן יעלה על דעתם לעלות לארץ ישראל, ומה טענה יש להם לחיות בארץ הלא אינה מוחזקת לנו מאבותינו, והקב"ה עדיין לא מסרה לרשותנו, אי"כ אע"פ שנתעבבו ישראל במדבר ולא היזרו לעלות לארץ ישראל אין הם ראויים לשבח ולתכלה בעבור כך.

והך מילתא איבעיא היא בגמרא צ"ח בחרה (דף קי"ט ע"ב) אי ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו אצרכם יחאק ויעקב אז לא, ופשוטו לכו לכו"ע ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו. וא"כ

נגופן, ומאחר שהי' בידם כח החורב בעל השמש פן ינחם העם, דאפי' אם יפלו במחשבת פיגול ח"י לשון מלחמה עדיין תקנה יש להם לעלות מעמקי הקליפות צ"ח החורב. (ועיין מ"ש בענין זה לעיל פרשת בשלח ע' שני"ד).

ובדרך זה נבא אל הביאור דהנה כבר ביארנו בדברינו (למיל פ' בשלח ע' ש"ל) דמה שהתנדב ירמי' הנביא (פרשה ד') לא אחר ה' זכרתי לך חסד נעוירך וגו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא ארובה, דע"כ דאין ע"מ הביאה. ממלרים וכלליהם אחרי משה ואהרן רבוחא גדולה כ"כ לישראל, שהרי אחרי ראותם כל אותם הנסים והנפלות שעשה ה' עמם והמכות אשר לקו צ"ח מלרים ומחממה אללם נבואתו של משרע"ה אין זה חידוש כ"כ שהאמינו באלקים ובעתו ביטעוהו ללאח למדבר ארץ לא ארובה, ומה גם שהיו עתידין להכנס לארץ ישראל מיד, חילולא שגרם החטא כדאיחא במדרש, ועל דעת בן גם נדה לא עשו להם, ולא הי' בידם ללא אותם הצ"ח שהוליו ממלרים שהספיק להם לס"א סעודות כמבואר בדבריהם ז"ל, וא"כ כיון שהיו עתידים להכנס לארץ ישראל מיד לכאורה אין זה שצח גדול כולי האי שהלכו אחרי הקב"ה במדבר, אמנם לריך לומר דעיקר השבח שמתבצח צו ישראל הוא דגם אחרי שודע להם שהם עתידים להתגלגל במדבר ארבעים שנה ולא יכנסו לארץ אלא צניהם אשר יקומו מאחריהם אע"פ קצלו עליהם גזירת המקום צ"כ והלכו אחרי במדבר בארץ לא ארובה, ולא הרכיזו אחרי מדותיו, ולא עלתה על לבם לדחוק את הקץ למנות להם ראש ולהכנס לארץ ישראל לפני הזמן מלבד המעפילים שהיו מן הערב רב כמבואר בדברינו פ' בשלח, אלא סבלו גזירת המקום באהבה וקבלו על עצמם לסבול עולו יח"ש, והלדיקו עליהם את הדין ועל כך צדון הוא שיטלו שכר משלם, כי מחמת מיריות נפשם היו עלולים מאד להכשל במחשבות להיזר ולעלות לארץ ישראל מעצמם לפני חום המ' שנה, וחסד נעוירם זה יחזר הקב"ה לישראל לדורות עולם, וחבותו הגדול של אותו הדור יעמוד לנו להבא, וכאמרם ז"ל בסוכהדרין פ' חלק שאף אחרים צאים בזכותם.

שהיתה מוחזקת ציד אצרהם יתכן ויעקב מ"מ אין הם צניחם, ומה רבותא יש בכך שהלכו במדבר בארץ לא זרועה ולא חשבו מחשבות להכנס לארץ אחרי שאין הארץ שייכת להם, וההכרח לא ישובה כנ"ל.

וזו היתה טענתם של אה"ע מה ראו להתקרב יותר מן הכל, שבאו לערער על מה שהקב"ה מחנך את ישראל וזכר להם חסד ועזרים לכתך אחרי במדבר, ולא חשבו מחשבות לעלות לא"י לפני הזמן שיעד הקב"ה להביאם לארץ, הלא כיון שאין הם בני אבותיהם ואין א"י ירושה להם אין זו רבותא כלל. ועל כך השיב הקב"ה הביאו ספר יוחסין כדרך שבני מביאין, דישראל יש בידם ספרי יוחסין שהם מחייסין אחרי אבותיהם עד אצרהם, ויסבר פי דוברי שקר אה"ע המוליאים לעז על זרע קדש, וכיון שהם מייחסין בני אצרהם יתכן ויעקב א"כ הארץ ירושה היא להם, ואעפ"כ לא עברו את פי ה' ולא הזידו לעלות, ומשום כך חייבין הקב"ה זרוממם על כל גויי הארץ, וחסידי אבות לבנים יחזור זכותם בגדולה לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

כיו יכולים לעלות ולרשת את הארץ, דמוחזקת היא בידם מאצרהם יתכן ויעקב, וזהו שבחם שלא מרי את פי ה' לעלות לארץ לפני הזמן, הלא הלכו אחרי ה' במדבר בארץ לא זרועה והאמינו בו ונעשו בישועה.

ובזה נבא אל הביאור בדברי הילקוט בשעה שקבלו ישראל את החורב נחקנאו בהם אומות העולם מה ראו אלו להתקרב יותר מן הכל, דהנה ממה שאמר הפסוק בחלת הפרשה במדבר סיני למדנו שטעם שהקב"ה מחנך לישראל וקירבם לעבודתו מכל העמים אשר על פני האדמה היינו לפי שטעמה להם זכות לכתך אחרי במדבר, וזכות זה לעצמו סגי להו שיתקברו אלו יתברך יותר מכל האומות, ועלכ"כ שמהורף לה זכות החורב שקבלו כמבואר בש"ך פה"ת הנ"ל. אכן אומות העולם הוליו לעז על ישראל שאינם בני אבותיהם, דאם בגופם שלטו בגויותיהם עלכ"כ, ומחמת כן באו בטענה מה ראו להתקרב יותר מן הכל, שהרי מה שזכו ישראל להתקרב הוא מחמת שיש בידם זכות לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, וכיון שלפי דבריהם של אומה"ע אינם בני אבותיהם א"כ אין לזקוף דבר זה לזכות של ישראל, שהרי אין ארץ ישראל ירושה להם, דאף

